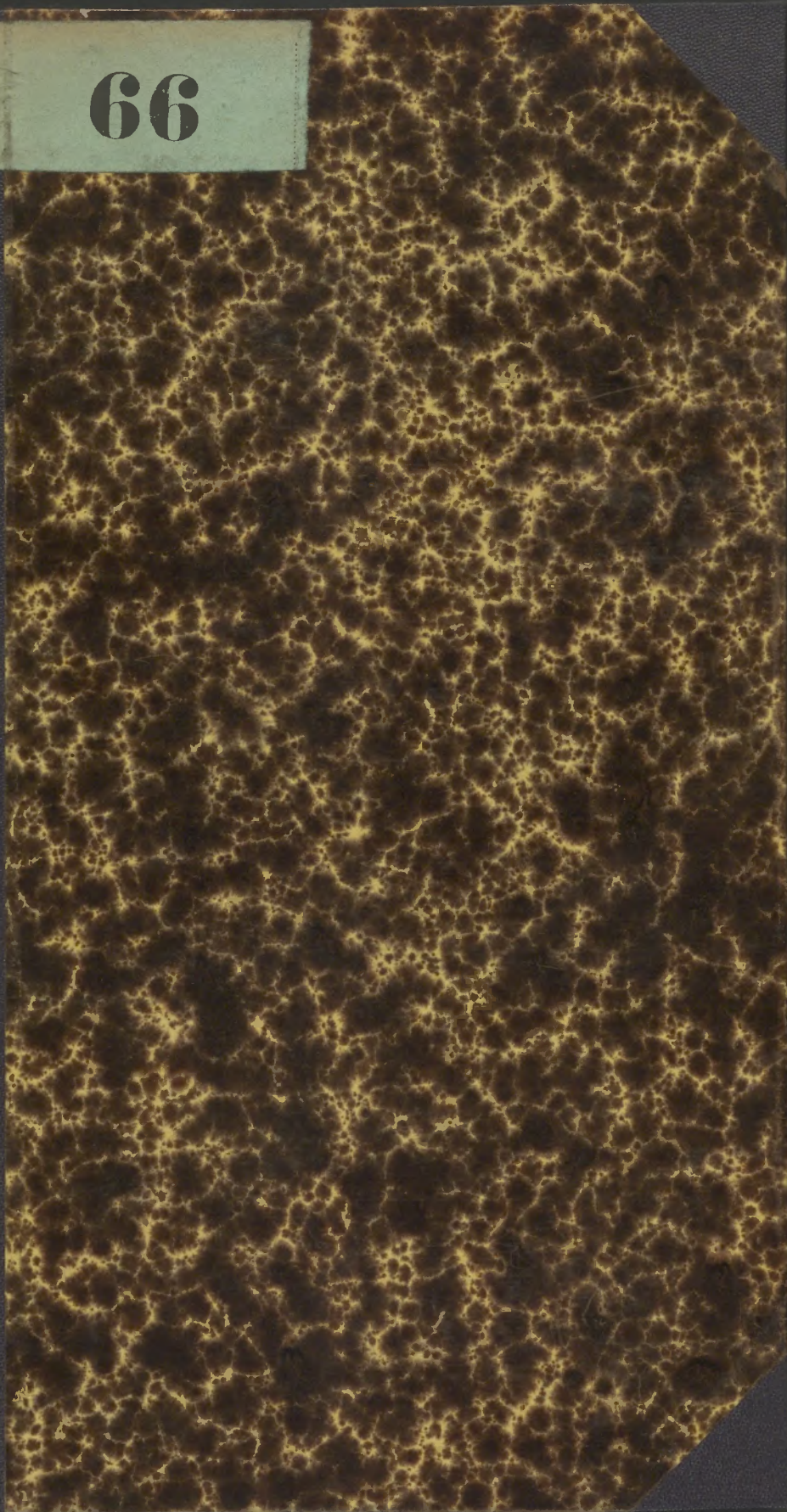
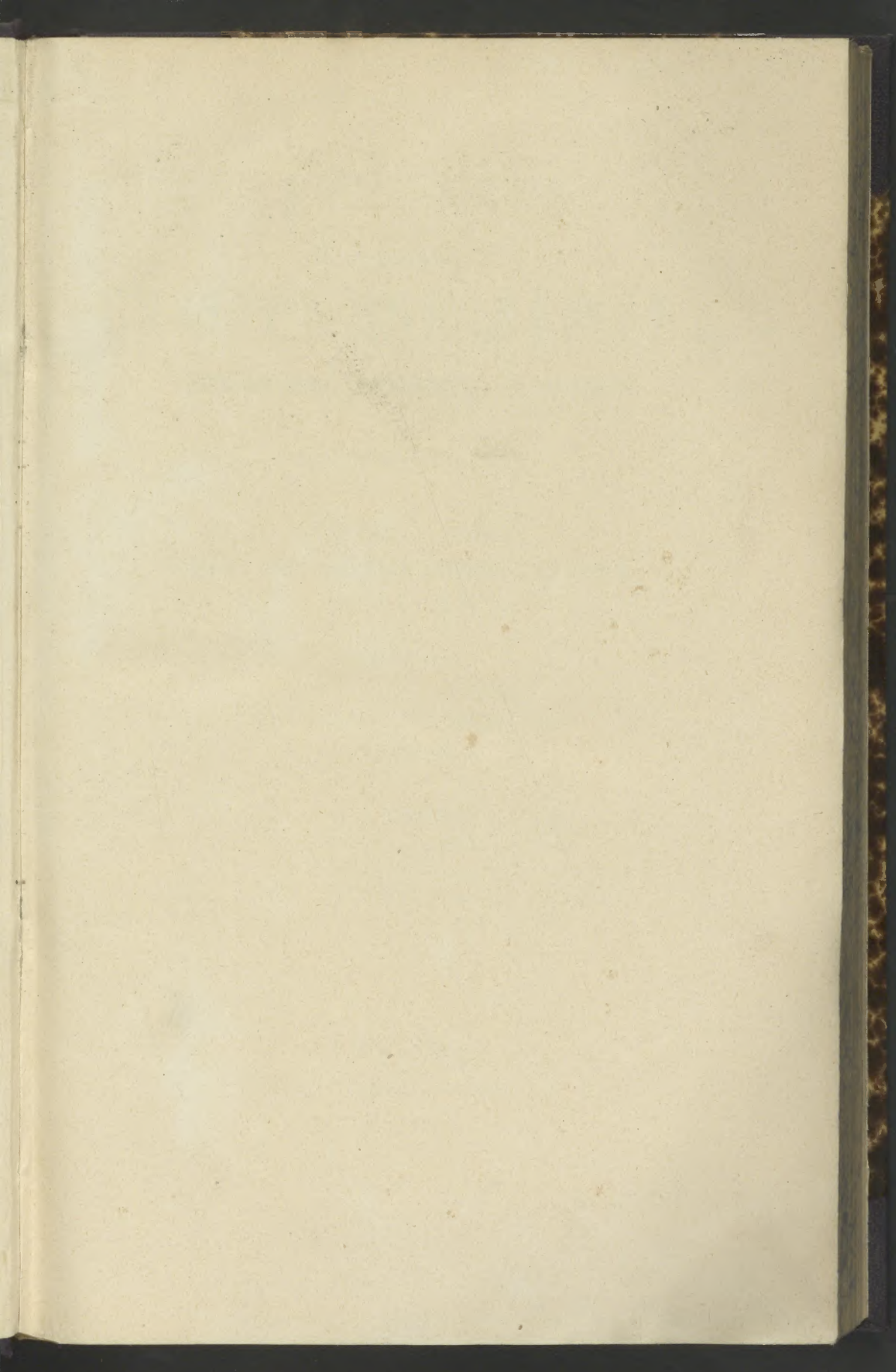

66

m. 66.

Ի ԼՄ Ի Ի ԼԱ Հ Ի

ՄՈՒԽԹԱՍԱՐ

ԼՍՏՈՒՆԹԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՓՐՕԹԷՍԹԱՆԼԱՐԱ ՃԷՎԱՊ

ԳԱՅՄԵՐԻՅԷ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒ

ՊՕՂՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԷՄՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ
Թ Է Է Լ Ի Յ Ի

ՀԻԻՔԻԻՄԷԹԻ ԲՈՒՀԱՆԻՅԷՆԻՆ
ԲՈՒՍԱԹԸՅԼԱ

« Վէ հեփիսինն իւգերինէ՝ իմանըն
գալգանըն ալըն, քի օնուն իլէ Էա-
րամըզըն հեփ գըզըն օգլարըն սեօ-
յիւնտիւրմէյէ գաւիք օլաւընը » :
Եփ . 2. 16

Ի Ս Թ Ա Ն Պ Օ Լ

ԹԱՊԻԱՆԷԻ ԿԱՐԱՊԵՏ Գ. ՊԻՊԵՐԵԱՆ

1878

THE NEW YORK

LIBRARY

OF THE CITY OF NEW YORK

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

1875

THE NEW YORK

LIBRARY

OF THE CITY OF NEW YORK

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

1875

THE NEW YORK

LIBRARY

OF THE CITY OF NEW YORK

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

1875

THE NEW YORK

1875

ՄՈՒԴԱՏՏԷՄԷ

Եկերչի ինսան եարատանըն թապիաթա պախչ էթտիյի թէմա-
միյէթի, վէ սատտէթ հալի հըֆղ էթմիչ օլսա իտի, հիւքիւմէթէ
նէ հաճէթ՝ վէ նըզամա նէ լուզում գալըրտը. վէ լաքին ինսանըն
սէֆիլ պախթը՝ քի թէմամ իքէն՝ նօգսան օլտու, մէսուտ իքէն,
մէէսուլ օլտու: Չի չարէ օլմուշ տուր: Իշթէ պուշտան, օլ նօգ-
սանըն իքմալի իչին հիւքիւմէթ՝ վէ նիզամ, վէ վազիֆէ, թապիա-
թը մասլահաթ ինսանա թէրէթթիւպ էթտիւ Վէ մատէմ ինսան ճինսի
պաշլըճա իքի շէյտէն՝ եանի հէմ բուհտան, հէմ թէնտէն միւրէթ-
թէպ տիր, իշ պու իքի գըսմըն այրը այրը վէ հիւքիւմէթի, վէ նի-
զամը, վէ վազիֆէսի վար. պու իքի ճինս հիւքիւմէթլէրէ՝ բուհանի
վէ ճիսմանի հիւքիւմէթլէր իսմինի վէ շէրէթինի վէրիթիզ. պուշ-
տըն իքիսի տէ՝ քիթապըն գալլինճէ՝ Ալլահտան տըր: Պու հիւքիւ-
մէթլէրին նասըլ քի նիզամը, գայտէսի, վէ մատտէսի, պաշգա իսէ,
քէզա վէ մագսէտի վէ դայէթի պաշգա տըր: Եվլէլա բուհանի հիւ-
քիւմէթին, վէ բուհանի նիզամըն մէվատտը տէ բուհանի օլուպ՝ պու-
մուխայէր տիւննատէ բուհանի թագսիրաթը մէնն վէ նօգսանը
իքմալ էթմէք, վէ էպէտի հայաթա մուվաֆֆազ էթմէք տիր: Սա-
նիյէն՝ ճիսմանի հիւքիւմէթլին տախի նիզամը, վէ մէվատտը, ճիսմա-
նի օլուպ, էհալինին ճիսմանի թագսիրաթընը մէնն, վէ եէկ տիկէրի-
նէ թապիաթտան վազ օլուհան հազգ, վէ մինասիպէթին, վէ իրթի-
պաթըն իխլալընը դաթ վէ բէֆ էտիւպ. միհմաիմքեան, ասայիշ վէ
իսթիրահաթա. վէ պիլ ախէրէ, մագսէտի ճէլլիլ ալէմ օլան ուխրէ-
վի սատտէթէ ինսանը մուվաֆֆազ էթմէք տիր: Լաքին պու իքի
ճինս հիւքիւմէթլէրին պէյնինտէ ասասէն պէօյիւք տէ ֆէրզ վար
տըր, չիւնքի իշ պու մուխայէր վէ ճիսմանի հիւքիւմէթին սիւրէթը,
վէ նիզամը մուխայէր օլապիլիլ. պիլ ֆարզ. Ֆրանսա հիւքիւմէթի
Նափօլէօնլար հէնկեհամընտա, հիւքիւմէթի մուլթազա իքէն, հիւ-
քիւմէթը մէշրութէյէ, եախօտ ճիւմհիւրէյէյէ թահլիլ օլապիլիլ:
Պու սէնէ հասպ էլ վագըթ վէլ էհալի, պու նիզամը վազ ու իճրա
էտէրիւ. տիկէր սէնէ հասպէլ ինգիլապ՝ էվլէլքինի ֆէսիս էտէրիւ.
սէպէպի, չիւնքի ճիսմանի հիւքիւմէթլին մատտէսի գապիլի իսթիպ-
տալ տըր. լաքին բուհանի հիւքիւմէթլին մէվատտը, ճիսմանի կիպի
վագթը հալէ պաղը օլմատըղընտան, իսթիպտալ օլամազ: Պիլ ֆարզ՝
պու սէնէ Մուսա փէյլամպէրին էմրինի իճրա էտէրիւ, կէլէճէք սէ-
նէ օնու թէրք էտիւպ, Գրիստոս էֆէնտիմիպին էմրինի թուլթարըմ:
Պու սէնէ պիր Ալլահա իթիգատ էտէրիւ, կէլէճէք սէնէ տախի Վէ-
նէրէ, Փալլատէ, ձիօվէ, Ալլահլարա իթիգատ էտէրիւ. պու օլա-
մազ, չիւնքի մէվատտը բուհանիյէ, վէ ագայիտի տինիյէ, վագթը
հալէ, վէ միւրատ ու մէրամա մէրպուլթ տէյիլ տիր. սէպէպի, չիւն-
քի ագայիտի տինիյէ իսթիպտալ գապուլ էթմէզ. վէ պուշտը Ալ-

լահտան նէշէթ էթմիշ, վէ էմր օլունմուշ սահիւլիքէր օլտուզլարնտան, իսթիպտալ օլամազլար, Իսթէր եէր, վէ կէօյ կէշսին, իսթէր Ինկիլթէրրա, Ֆրանսա, Ալէմանեա, Ամէրիգա, թէմամիլէ փըրօթէսթան օլտուն, Քրիստոս էֆէնտիմիղին պուլուրտուղունա պիւնան' պու սահիւլիքէրին հիշ պիրիսի իպթալ, եա իսթիպտալ օլամազ. եօղսա Ալլահն վէ քիթապըն օլ վազըթ հէր քէսին մէրամընա ուլմասը լազըմ կէլիր իտի, քի հաշն, պէօյիւք քիւֆիւր տիւր. լաքին պունուն մուղալիրի անճազ էմրի զարուրի իլահիտէն տիր:

Կաթողիկէ քիլիսէ, Քրիստոս էֆէնտիմիղին ընշ ու իսթիպարընա մէպնի, իշ պու բուհանի հիւքիւմէթի, վէ պու սահիւլիքէրի համիլշամիլ, վէ մուհաֆըզը օլտուղունտան, պունլարըն հիշ պիրիսինին իպթալ, եա իսթիպտալ, օլմասընա բաղի օլուպ, ճէվազ վէրէմէզ, վէ վէրմէզ. վէ պու մէմուրիյէթինտէ պապիթ գատէմ գալմըշ օլտուղու իշին, թարիխի Խապիլյէտէն պու անէ տէկին, պու քիլիսէյէ գարշը, հէր տէհրտէ, վէ հէր վագիթտէ, էնվալի տիւրլիւ տէսալիս իսթիմալ էտէրէք, վէ տիւրլիւ տիւրլիւ ընկէրէ կիրէրէք, պու սահիւլիքէրին եա պիրինի, եա պազըլարընը թէպտիլ, եախօտ թաղեիր էտէլիմ տէյու, խալլըճա բաֆըզըլար զուհուրա կէտիլէր. նասըլ քի տէրունի քիթապտա տա միւշահատէ էտէճէյիզ. լաքին կաթողիկէ քիլիսէյի քէնտի իթիգատընտան գըլ փայը գատար թէֆրիգ ու թաղեիր էտէմէտիլէր: Պունա գիյատէսիլէ հիտտէթլէնտիլէր. մուհարէպէլէր իլան էթտիլէր. տէօրթ էթրաֆընտան իւզէրինէ հիւճմ էթտիլէր. լաքին ֆուրթունալը վէ քէօփիւրմիւշ տէնիզ տալկալարը միսալի, Պետրոսուն գայասընա չարփըլարագ, վէ տաիմէն պօզուլարագ, կէրույէ կէրու տէօնիւպ մահվ, ու նապէտիտ օլտուլար: Տօնաթեանլար. Սաքեյեանլար. Արիոսականլար. Եւտիքէս վէ Եւտիքականլար. Նեստոր վէ Նեստորականլար, վէ սայիրէ, պունլարըն հէփիսի քիլիսէ իւզէրինէ հիւճմ էթտիլէր. լաքին պունուն գըլաղուղու Ապիզ Բուհ օլտուղունտան, վէ Պետրոսուն գայըզընըն միւտիրի ալիսի Քրիստոս քէնտիսի օլտուղունտան, հիշ պիր գուվէթ, հիշ պիր հիւնէր, պունա զալիպ կէլէմէյէճէյի էմրի իլահիտէն տիր, վէ ֆիէլ վագի կէլէմէտի:

Էնճամը պու բաֆըզըլարըն իւֆիւնէթ վէ քիւլլէրինտէն խալզ օլուպ, Լութէր վէ Գալվին, վէ ալանէլէրի զուհուր էթտիլէր: Պունլար սանըրսըն քի՝ կէշմիշ զէմանտա զուհուր էտէն քեաֆֆէի բաֆըզըլարըն խուսումէթինի վէ ինթիգամընը համիլ, վէքեալէթինի քէնտիլէր տէր էօհտէ էթմիշ կիպի, թապիր օլունմազ պիր նէֆսանիյէթ իլէ Կաթողիկէ քիլիսէյէ գարշը ախըզ ինթիգամա գըյամ էթտիլէր. պունլար, քրիսթիյան իամինի թէրք էտիւպ, Փրօթէսթան իամինի պիլ իֆթիխար ալտըլար. եանի Լութէր վէ Գալվինտէն էվվէ կերէք Բօմա քիլիսէսինէ գարշը, կերէք սայիր հէր Քրիսթիյան միլլէթլէրէ գարշը. պունլարըն ինանտըզլարը ագայիտի տինիյէնին քեաֆֆէսինի ըտտ էթտիլէր. փրօթէսթօ, վէ չէքվա էթտիլէր. եանի կերէք

Աստուածաշունչտան, կերէք Աւետարանտան, կերէք ազիզ սըրըլարտան, կերէք ազայտի տինիյետէն, կերէք փերհիզլետէն, վէլ հաւըլ, Գրիսթիյան Կաթողիկէ քիլիսէ: Կէր նէյէ ինանըրսա, վէ հէր նէյէ իթիգատ էտէրսէ, ծնլարըն քեաֆֆէսինտէն իծթինապ էթտիլէր, վէ ծնլարըն հէփսինի պիզ ըէտտ էտէրիզ, փորթէսթօ էտէրիզ, վէ գապուլ էթմէյիզ տէյէրէք, հէր քէսէ տին խուսուսուստա կէնիշ կէնիշ ըուխսաթ, վէ սէրպէսթիյէթ, վէ սէլահիյէթ վէրտիլէր: Իշթէ պու էճիլտէն պիզլէր պուշլարա ասըլ քրիսթիյան իսմինի վէրմէյիզ, անճագ ֆորթէսթան մէզհէպի իսմինի վէրիլիզ: Պուշլար քիլիսէյէ գարըլ քէնտի վէքեալէթի մէզքիւրէլէրինի, վէ մէրաւլարըն իճրա էթմէսի խուսուսուստա պիր շու եօլու քէնտիլէրինէ մուվաֆըզ վէ միւրաճճահ թութուլար. եանի Աւետարանը վէ Ազիզ քիթապը Լութէրտէն վէ Գալվինտէն մատէ, հիշ պիր Գրիսթիյան միլլէթի անլամամըլ կիպի, անճագ Ազիզ ըուհ, Լութէրէ վէ անտէն Գալվինտէն միշ, վէ պուշլարըն ազըլլարընը վէ ֆիքիլլէրինի թէնվիր էյլէմիշ, վէ Աւետարանը թութուն, վէ ծնու օգուլուն, պէն սիզէ ծնու քեամիլէն անլայապըլըլ տէյու, ազըլ վէ ֆիրասէթ վէրտիմ, չիմտիյէ տէկին Կաթողիկէ քիլիսէտէն վէրիլէն մանա՝ եանլըլ տըր. վէ սայիր հիշ պիր քիմսէնին մանա՝ վէրտիլինէ պագմայըն տէյու, թէնպիմ վէրմիշ, Իշթէ պու կիպի էֆքեարը վահիյէյի քէնտիլէրինէ ասաս իթթիխազ էտէրէք, սուրէթի գահիրէտէ՝ կէօյա Աւետարանը հիմայէ էտիյօրուզ, ըէնկի, վէ փէրտէսի թահթընտա, քէնտի մէրաւլարընը կիլլէյիպ, ասըլ մէրաւլարը տա քիլիսէլէրտէ էվայիլտէն պէրու իճրա էտիլէկէլմիշ օլան մուգատտէս էսրարը իլահիյէ պօշ շէյլէր տիրլէր, տէյէրէք, վէ իլան էտէրէք Ալլահըն իպատէթինտէն ինսանըլ տուր էթմէք տիր: Ալէմ պու եա, պիտայէթէն քէնտիսինէ ինսան օլան թէմամիլէթ վէ սաատէթ գաիտէսինի, ինսան կիւնահը իրթիքեապ էթտիլի անտէ, թէրք վէ զայպ էթտիլի էճիլտէն, ինսանըն թապիաթ գաիտէսի տախի իխլալ, վէ ալթիւսթ օլտու. եանի, օ վազըլթտան պաշլայարագ, ինսան էյլիքտէն տուր, վէ ֆէնալըղա մէյալ, վէ տիւշար օլտու, վէ ինսան՝ պու մէյլինէ եէթէր իտի քի պիր մուվաֆըզ միւրչիտ պուլսուլ, վէ ծնա գօլայճա թէպաիլէթ էտէճէք պէհանէսինի արար իքէն, իշթէ Լութէր, վէ Գալվին պու գըլաղուզլուղու տէր էօտէ էյլէտիլէր. վէ նասըլ քի պիր պինայը եափմատան, երգմասը գօլայ իսէ. վէ նասըլ քի, եափմագ իլիմ փսթէր, վէ երգմագ տիվանէնին պիլէ խարճը իսէ, պու քիմսէլէր տախի տաղտան պաշ աշաղը եուվարլատըղըմըզ գայալար վէ թաշլար նէ գօլայ տիւշիւպ, կիտէյօրլար տէյու, քէնտի քէնտիլէրինէ իֆթիխար էթտիլէր. լաքին ազընթըյա քիւրէք չէքմէսի, պիր պինայը երգմասը, եախօտ տաղտան աշաղը գայա եուվարլամասը, նէ հիւնէր իսթէր, նէ տէ գուվէթ. պի այնիհի պուշլար, զաթէն կիւնահա մէյյալ, վէ իխլալ օլմուշ ինսան թապիաթընա պիր վասի մէյտան աշտըլար:

չունքի պու կիպի ըստ զորոյն հիշ պիր վագրթտա զուհուր էթմէմիշ իտի , Աւետարանը զահիրէն հիւնայէ էտիպ , պաթընան օնու չիւ ըրւթմէք , վէ հէր քէսին մէշրէպ սէրպէսթիլինէ ըրւստաթ վէրմէք , քիլիսէյէ գարչը իսեան էթմէք , ըրւհանի վէ մուգատտէս հիւքիւմէթի թանըմամաք , պիր սէրպէսթիլէ արի տէյի տին խուսուսուստա իլան էթմէք , պուհար Սլլահա՝ պիգճէ , հագարէթ էթմէք տիր . վագասա եօգարըտա տէտիլիմիդ կիպի , հէր մուխայէր մատտէտէ ինսան սէրպէսթ օլապիլիր , լաքին մէվատտը տինիլէտէ վէ ագայիտի ըրւհանիլէտէ , ինսան սէրպէսթ օլամաք . տին խուսուսու տիւնեալի խուսուսաթտան գըյաս օլունամաք :

Շիմտիքի ասիրտէ՝ Կաթողիկէ քիլիսէ քէնտինէ էվէլա թապիաթըն իլալ օլմուշ գաիտէսինի , վէ սանիէն պու գաիտէյէ միւսայիտ վէ միւշվիլ փրօթէսթանըղը պաշլըճա խասիմ , վէ գուվէյի ճէսիմ ատտ էտէր . իշթէ պու միսիլիւ խասիմ ըստ զորոյն վէ թապիաթ մէյլինէ պիր քրիսթիան ալտանմասըն տէյու վէ հէր քէսին ինտինտէ հագըր սիւահ կիպի , քէնտի տիյանէթիլինէ շուրութու քէնտինէ մալիւմ օլարաք , վէ եանընտա պուլունարաք , տիւշմէնլէրինէ մուվաֆըք ճէվապ վէրսին տէյու , աճիլլէրի պու զահմէթի տէր էօհտէ էյլէտի . պաշլըճա պիգ քէնտիմիլի , վէ կէրչէքիլի մուհաֆազա էթմէք իլին , տէյիլ քի խասիմլէրիմիլգէ պիր հագարէթի մախսուսէ օլսուն տէյու , պու քիթապա իպիտար օլունտու :

Պունու տա իլթար էտէրիլ քի , իշ պու Աստուածաբանութիւնու եազարղըմըտա , առէթինտէն օլտուղու միսիլիւ , սայիր էն մէշհուր Աստուածաբանլարըն քիթապլարըն տախի արիլ ու ամիլ , թէֆթիշ , վէ թէգէքըիւր էտէրէք , պա խուսուս՝ վէ պաշլըճա՝ էսկիլէրտէն Ս . Թովմաս , Սկովտ , Պելլարմինոս , Սուարէժ , Պէտալիոս . վէ եէնիլէրտէն , Մինեէ . (ընթացք կատարեալ Աստուածաբանութեան) քի հէման քեաֆֆէի վէ էն մէշհուր Աստուածաբանութիւն եազան մուալիմլէրին մէճմուի տիր . վէ Փէրրոնէ վէ սայիրէ . աճիլլէրինէ պու քիթապտա պաշլըճա գըլաղուլ օլմուշար . շէօյլէ քի , հէր գանկը մատտէյի եազարղ իսէ , պուհարը պիրէր պիրէր օգույարաք , վէ եէք տիկէրի իլէ ըուպար էտէրէք , մանա վէ մագալտիմիլգէ՝ հէր գանկընը մուվաֆըք կէօրմիւշ իսէք , օնու թաստիլ , վէ աճիլլէրինէ գապուլ էտէրէք եազմըլը : Ֆագաթ՝ իշ պու Աստուածաբանութիւն մատտէլէրինի թիւրքճէ եազարղըմը հալտէ վէ քէլիմաթը մուգատտէսէյի թիւրքճէ իսթիմալ էթտիլիմիլտէ , վագասա պէօյիւք միւշքիւլաթ կէօրտիւք իոէ տէ , պիլ ճիւմիլ վէ միհմա իմքեան , էրմէնիճէ լուղէթի մախսուսէլէրինի տախի օնյարա էքսէր տէֆազամմ էթմիլիլ :

Մուախխարէն տէրունի քիթապտա էկէրչի հասպէլ թասրիհ , եանի ճէմաաթըն օգուտուղունու աշըգտան պնլամասը վէ Ֆէհմ էթմէսի իշին , պազը քէլիմաթ վէ թէրքիպաթը թիւրքիլէտէ գուսուր , վէ խէթա էթմիլիլ իսէք տէ , էրպասլը լիսանտան օնուն տա աֆիլըն նիյալ էտէրիլ :

ՊԱՋԸ ՀԱԳԳ ՎԷ ԻՆՔԵԱՐ ԳԱՊՈՒԼ ԷԹՄԵՋ ՄԵՊՏԵԼԷՐ ,
ԳԻ ՀԷՐ ԲՐԻՍԹԻՑԱՆ ԳԱՊՈՒԼ ԷԹՄԻՇ ՏԻՐ ,
ՎԷ ԻՆՔԵԱՐԸ ԱՅՆԸ ԻԷԹԱ ՏԸՐ :

Ա. 1. ԵԱՐԱՏԱՆԸՆ ագլը վէ իւմի , ինսանըն ագլըն .
տան վէ իւմինտէն տահա իւսթիւն օլտուղուն .
տան , ինսան մագսատը իլահիյի Աղիզ քիթապտա քէնտի
քէնտինտէն քեամիլէն անլայամայուպ , պու պիր էսրարը
իլահիյէ տիր տէյերէք , քէմալը ըայէթլէ օնու գապուլ
էթմէլի օլտուղու :

2. Ինսանըն քէնտի քէնտինէ , հէր կէօնէ վէ հէր ճինս
ախրէթէ միւթապիզ հագգը վէ սահիհլիկի , քեամիլէն պի-
լէմէյուպ , Եարատանըն իլհամ , վէ մուլէնէթինէ միւհ-
թաճ վէ մէճպուր օլտուղու :

3. Իշ պու իլհամլար , քէլամ վէ միւրատը իլահի օլտու-
ղունտան , անլէրին սըհհէթի իւզէրէ թերէտտիւտ վէ իշ-
թիպահըն այնը խէթա վէ զայրը ճայիզ օլտուղու :

4. Քեաֆֆէյի իլհամ , կէօյտէն եազը իլէ եազըլմա-
յուպ , անճագ փէյղամպեր , վէ էշխասը իւզղամա իհսան
օլուպ , վէ պունլարըն ըուհլարընը թէնվիր էտուպ , իլհա-
մաթը իլահիյէնին չօղլարը եազըլմամըշ , ֆագաթ հասպ էլ
լուղում պինտէ պիրիսինին գալէմ իլէ էնպիատէն , եախօտ
անլէրին մարիֆէթիյէ թահրիր վէ ըզհար օլտուղու :

5. Հազրէթի Իսա էֆէնտիմիզի , Ալլահ վէ Ալլահըն
էվլատը պիլէրէք , քէնտիսինի վէ քեաֆֆէյի թալիմաթ-
լարընը , մէզհէպիմիզէ ասաս իթթիխազ էտէրէք , օնլարա
մուխալիֆէթ , եախօտ անլէրի թահթը թէֆթիշ վէ թէ-
զէքքիւրէ ալմասը , այնը խէթա օլուպ , անճագ իթաաթ
վէ ըիայէթը քեամիլէ իլէ գապուլ էթմէմիզ վաճիպէյի
զիմէթիմիզ օլտուղու :

6. Հազրէթի Իսա էֆէնտիմիզին թէէսիս վէ թաստիզ
վէ պիզէ թէսլիմ էթտիյի մէզհէպ վէ սահիհլիկին , քէնտի
զէմանընտա պաշլայուպ վէ քէնտիսինին պու տիւնեատան
իրթիֆաի իլէ , մէզհէպ տէ պէրապէր գալգամայուպ , իլա'
իլա ախէր էլ տէվրան էսասէն պագի գատիմ , վէ սալիմ
գալմըշ օլտուղու :

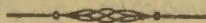
7. Աղամտան Գրիստոսա գատար, հիշ պիր ինսան ճէն-
նէթ երւզիւ կէօրմէյիպ, անճագ, պիր Գրիստոսուն ին-
սանա սէլամէթ պախշ էյլէտիյի :

8. Պու սիւրէթտէ՝ խէլասըմըզ, եախօտ սէլամէթիմիզ
եալընըզ Գրիստոսուն Գեքն-իւն, եանի ֆէվզ էլ թապիաթ
լութֆուլա, վէ պու լութֆուն սէմէրէսի օլտուղու :

9. Ինսանըն ճանը պուշ, եանի սաֆի օլտուղունտան,
էօլիւմ վուգուի իլէ, օլ ճան իսթիպտալ օլմայուպ, հաթ-
թա քէմալէթճէ, տահա զիյատէ ազատ վէ սէրպէսթ օլա-
ճաղը :

10. Ինսան պու տիւնեատա խայր իշլէսին, շէրր իշլէսին
խայրըլը ամէլլէրինին, Ալլահտան միւքեաֆաթ, վէ շէրր
ամէլլէրինին, ախրէթտէ միւճիզաթընը պուլաճաղը շիւպ-
հէսիզ օլտուղու :

Իշ պու ումումի մէպտէլէրի քեաֆֆէյի քրիսթիյանլա-
րըն միւճէրրէտ գապուլ էթմէլէրի ումուրու տինիյէ, վէ
լազըմէտէն օլտուղու ճիհէթլէ, մուղայիրինտէ պուլունան-
լար քրիսթիյան սայըլամազլար :

ՖԱՍԼԸ ԷՎՎԵԼ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻ ՆԷ՞ ՏԻՐ

Բ. ԱԼԻՄ ատէմէրին գայտէսի տիր « Հէր նէ մատտէ իւզէ-
րինէ եազարսան, էվվէլա օլ մատտէյի էթրաֆըյա թէֆ-
սիր վէ թաֆսիլ էտէսին »: Պիզ տախի Քրիստոսուն Քիլիսէսի իւզէ-
րինէ եազաճաղըմըդտան, էվվէլ էմիրտէ, Քիլիսէ տէմէմիզ իլէ նէ
անլայաճաղըմըը թաֆսիլ ու թէֆսիր էտէլիմ:

Եվվէլինտէն շիմախյէ տէկին, կէրէք Քրիստոս էֆէնտիմիզ, կէ-
րէք քիլիսէ, կէրէք ազիզ ըիվայէթ (Աւանդութիւն), կէրէք Աւե-
տարան. պու քիլիսէյէ հազզը իլէ պիր գաչ տիւրլիւ մանա՝ վէր-
միշլէր: Պունլարըն պազըլարընը եազալըմ: Քիլիսէ լուղէթի էլլէնի-
գստան *ἐκκλησία* չաղըրմազ, լաթինճէ *ecclesia*, վէ հայճա քէզալիք
էկեղեցի իսմի, պու լուղէթտէն նէշէթ էթմիշ տիր, եանի չաղըր-
մըշլարըն մահալի. վէ Պօղոս առաքեալըն մէքթուպլէրինտէ գու-
լանաղը իսթիլահ պունա մէպնի տիր. (Հաճ. Ա. 5. վէ 7.) . « քի
ճնուն վասէթասը իլէ հէփ թայֆէլէրտէ իմանա իթաաթ օլունա
տէյու, լութֆ վէ ըեսալէթ ալտըզ, քի ծնլարըն արասընտա սիզ
տախի Յիսուս Քրիստոսուն տալիք օլունմուշլարըսընըզ »: « Բօմա-
տա օլան Ալլահըն հէփ սէվկիլիւլէրի տալիք օլունմուշ ազիզլէ-
րէ »: (Ա. Կը. Ա. 2. վէ 24.) . « ջաղըրըմըշ ազիզլէրէ »: « Ամա
չօլ տալիք օլունմուշ, կէրէք Եանուտիլէրէ, կէրէք Եունանիլէրէ
Ալլահըն գուվէթի »: Պազը Ալլահա գուլուզ էտէն, կէրէք ճէ-
մաաթ օլսուն, կէրէք Մէլայիք, կէրէք ճէննէթին շէրէֆինէ նայիլ
օլան ճանլարա՝ վէ կէրէք Քաւարանտա Ալլահըն լութֆու իշինտէ
վէֆաթ էանէլէրէ քիլիսէ իսմի վէրիլիր »: (Եֆէ. Ա. 22.) . « Վէ
հէր շէյի ծնուն այազլարը ալթընա իթաաթ էթտիրտի, վէ ծնու հէր
պիր խուսուսու իւզէրինէ պաշ նասպ էթտի, քիլիսէնին, քի քէն-
տի վիւճուսու տուր »: Պազը Քրիստոսա ինանան ճէմաաթա քիլի-
սէ իսմի վէրիլիր »: (Գործ. Ի. 28.) . « Իմտի քէնտիւնիզէ, վէ ազիզ
րուհուն սիզի շօլ իւզէրինէ նաղըր գօյտուղու պիւթիւն սիւ-
րիւյէ, սազընըն, քի Ալլահըն քէնտի գանը իլէ գաղանտըը քիլիսէ-
սինի կիւտէսինիզ »: Պու սօն մանա՝ քեաֆֆէյի Քրիստոսուն սահիհ
ճէմաաթընա շամիլ տիր, եանի ըուէսսա, վէ ճէմաաթ, պէրրազ
եաղըմըշ տըր:

Գ. Պէօյլէ՝ ումուսի Քրիստոսուն քիլիսէսինին ասըլ թէֆսիրի
(եանի սահմանը), շէօյլէ թապիր օլունուր: « Օլ քըրիսթիյան ճէ-
մաաթ, քի Քրիստոստան նասպ օլմուշ պիր պաշա, տինճէ վէ ազա-
յիտճէ իթաաթ էտէրլէր, վէ էվամիրի ըուհանիյէսինտէն դաթան

տըշարը չըզմազլար » : Իշ պու ճէմաթըն մէմուրնէ , բուէսսալար
 րը այրը թութարագ , չօգ հէրլէրտէ , հկեղեցի իսմի վէրիլը : (Գործ .
 ԺԵ . 4 .) . « վէ Երուսաղէմէ հէթիշէրէք , քիլիսէտէն վէ առաքեալ-
 արտան , վէ քեահինլէրտէն դապուլ օլունուպ , նազլ էթտիլէր » :
 (Վէ 22 .) « օլ վազըթ առաքեալարա , վէ քեահինլէրէ , վէ պիւ-
 թիւն քիլիսէ իլէ պէրապէր խօշ կէօրիւնտիւ » : (Ա . Կորն . ԺԴ . 5 .) .
 « Եէթէրքի թէրճիւմէ էլլէսին . պաշլըճա , քի քիլիսէ իսլրէթ աղսըն » :
 Աաքին հկեղեցի իսմի իլէ թէսմիյէ օլունան , պաշլըճա պու ճէմա-
 թըն մէմուրլէրի , հախօտ չօպանլարը տըրլար : Վէ Քրիստոսուն
 Ալլահանի սէօզիւ պու մանայա մէպնի տիր : (Մարթ . ԺԸ . 17 .) .
 « Ամա էկէր ծնլարը տինլէմէզսէ , քիլիսէտէ սէօյլէ , վէ էկէրչի'
 քիլիսէյի տախի տինլէմէզսէ , սանա փութփէրէսթ վէ կէօմրիւքճիւ
 միսալի օլսուն » : (Վէ 18 .) . « Սահիհ տէրիմ սիզէ ծնու քի , հէրտէ
 պաղլարսանըզ , կէօյտէ պաղլանմըշ օլաճագ . վէ ծնու քի , հէրտէ
 չէօզլէրսէնիզ , կէօյտէ չէօզիւմիւշ օլաճագ » : Իշթէ պու մանա' իլէ
 քիլիսէ տէմէք , պաշտա պուլունան քիլիսէ բուէսսալարը , հախօտ
 ումումի Եպիսկոպոսութիւն իշխանութիւնու , վէ մէմուրիլէթի ,
 Քրիստոստան նասպ օլունան մէշրու պիր պաշլն վէ նազըրընըն իթ-
 թիֆպզընտա , հախի Բօմա Քահանայապետինին մայիէթ , վէ իթաա-
 թընտա պուլունանլար տէմէք տիր : Պունտան պէօյլէ քիլիսէ տէր-
 սէք , ումումի (Կաթուէլէ) աղիզ (Սարբ) բէսուլի (Արաթեւի)
 պիր իմանտա վէ պիր իթիգաթտա պուլունան ճէմիլէթին չօպանլա-
 րընըն թօփ հէքիւնիւ անլաշլըաճագ :

Դ . Վէ պաղէն Խօյրեսիճի քիլիսէ տէնիր , նազըլ քի ճէմա-
 թա տա , Խօյրեհն իշխտէն քիլիսէ թապիրի վէրիլը : Պաղէն
 պիր մահէլտէ , հա պիր շէհրտէ սաքին օլսն պիր ճէմիլէթի մախ-
 սուսէ , (Եկէնէ Զէհնէ) : Եզմիր քիլիսէսի . Եփեսոս քիլիսէսի .
 վէ Անտիօք քիլիսէսի թէսմիյէ օլունուր . վէ տահա մանալարը վար
 իսէ տէ , պիղիմ մագսէտիմիզ ասըլ պալատէ մուհարրէր բուէսսալը
 բուհանի մէմուրիլէթինի թաշըյան պիւ ճիւմլէ հպիսկոպոսլար ,
 պաշլարը իլէ , վէ բուհանիլէր պաշլարը իլէ պէրապէր անլաշլըր :

Ե . Քիլիսէնին պու սուրէթտէ օլտուղունու անլատըզասն սոն-
 րա , պաղալըմ քի Ֆի էլ հադիզէ Քրիստոս էֆէնտիմիզ , էվվէլա էօյ-
 լէ պիր քիլիսէ նասպ ու թէէսիս էթմիշ մի տիր : Սանիյէն պու քի-
 լիսէյէ պիր հէյեթի մախսուսէ վէրիպ , ծնա պիր տէ սաշ նասպ
 վէ Թայեին էթմիշ մի տիր :

ՊԱՊԸ ԵՎ ՎԵՆ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԵՍԻՆԻՆ ՆԱՍՊ ՈՒ ԹԵԷՍԻՍԻ

Զ. Հէր պինա թէմէլ իսթէր, հէր ումուր սէրմայէ, հէր պաղչէ աղաճ, թօխում, եա պիր քէօք. եօխսա՝ նէ օ պինայը եափան, ագըլը մի՛մար օլուր, նէ՛ օ ումուրու տէր էօտէ էտէն ագըլը թիւճճար օլուր, նէ՛ տէ օլ պաղչէճի՛ էրպապ պաղչէպան օլապիւլի: Քրիստոս էֆէնտիմիզ մէէմուրիյէթ, վէ խըզմէթի իլահիյէսինէ մուպաշէրէթ էյլէտիքտէ, իլմի իլահիսինին իզթիզասընտան իտի քի, իշ պու ումուրուճու, վէ ճէսիմ պինասընը՝ մազպուլթ պիր թէմէլ իւղէրինէ պինա վէ թէէսիս էթսին, հէմ տէ էյլէտի: (Մարթ. ԺԶ. 18.) « Սէն գայասըն, վէ իշ պու գայանըն իւղէրինէ քէնտի քիլիսէմի պինա էտէճէյիմ, շէօյլէ քի՝ ճէհէնէմ գափուլարը, եանի տիւն-եապի, վէ շէյթանի քեաֆֆէյի մուխասէմաթ, վէ տիւշմանըզ օնա գարչը գօյամայաճազ, վէ ճէննէթին անաթարլարընը սանա վէրէ-ճէյիմ, սէնին եէր իւղէրինտէ չէօղտիւյիւնիւ, պէն տախի կէօյտէ չէօղէճէյիմ, վէ սէնին եէր իւղէրինտէ պաղլատըղընը, պէն տախի կէօյտէ պաղլայաճաղըմ »: Աճէպա փրօթէսթանլար պուճուճ մա-նասընը հիչ մի անլամայօրլար, եօխսա անլամազ մը իսթէմէյօրլար: Քրիստոս պու պէօյիւք մէէմուրիյէթի Սուրը Եկեղեցիին թէմէլ թաշընա, եանի Պետրոս առաքեալա վէրտի, պուճա իշթիպահ եօգ տուր, վէ ագիպլնտէ. (Մարթ. ԺԸ. 18.) թէքրար առաքեալլարըն քեաֆֆէսինէ, եանի Քրիստոս էֆէնտիմիզ, քէնտի օլ մէէմուր նասպ ու թայէին էթտիյի առաքեալլարըն ճիւմէսինէ, Եկեղեցի իսմինի վէրտի. « Եկէր գարընտաշըն, (եանի պիր քրիստոնեայ), սանա գարչը պիր գուսուր էտէր իսէ, մապէյնտէ օնու թէքտիր էթօ Սէնի տիւլէրսէ, անը գազանմըչ օլուրսուճ, էկէր սէնի տիւլէմէզսէ, իքի ատէմ տահա եանընա ալ, վէ իքի եախօտ իւշ ատէմին աղընտան, եախօտ շահատէթի իլէ հէր սէօզ թաստիզ օլուր: Վէ էկէր օնլարըն տախի սէօղիւնէ գուլազ վէրմէզսէ, օ զաթ արթըզ սէնին ինտինտէ հեթանոս վէ կէօմրիւքճիւ կիպի օլսուճ »: « Սահիհ տէրիմ սիզէ, եէր իւղէրինտէ պաղլատըղընը, պագըսըյա »: Եօ գարտա եաղըլտըղը միսիլիւ, էվվէլքի վէրտիյի հիւքիւմէթի առաքեալլարա թէքրար էթտի, եանի քիլիսէնին օլ մուազգամ մէէմուրլէրինէ. եանի պիր զապահաթ սահիպինի հիւքիւմէթէ թէսլիմ էթմէլի, հիւքիւմէթի տախի տիւլէմէզսէ, հեթանոս վէ մաքսաւոր ճէգասընա լայրզ օլուրօր. քիմ. օլ քիմսէ քի, մէէմուրլէրի տիւլէմէյօր: Քրիստոս պու գատար հիւքիւմէթի Եկեղեցիյէ վէրտիյնտէ, փրօթէսթանլարըն գապուլ էթմէյէճէքլէրինի աճէպա պիլէրէք մի վէրմիշ, օրասընը պիլէմէյօրուզ: Տահա աչըգտան Պօղոս առաքեալ

(Գործ. Ի. 28.) : Պու մուազզամ եկեղեցի իւզէրինէ սէօյլէհօր « քէն-տի նէֆսինիզի մուհաֆազա էտին , վէ պիւթիւն ճէմաաթը՝ օնլա-րա քի , սիլլէրի Հոգին Սուրբ Ալլահն ճէմաաթընը կիւտմէք իչին նազըր (Եպիսկոպոս) նասպ էթտի , օնլարը քի գանը իլէ սաթըն ալ-տը » : Եինէ Հոգին Սուրբուն էմրի իւզէրէ : (Գործ. ԺԳ. 1. 2. 3.) « վէ պազըլարը Անտիոքտա եկեղեցիճէ մարգարէ վէ վարդապետ . . . Բառնարաս վէ Սօղոս վարըտըլար , Հոգին Սուրբ Բառնարասը վէ Սօղոսու , պէնտէն թախսիս օլունան մէէմուրիյէթէ պանա սէչին , տէր , օլ վազըթ փէրհիզ թութարազ վէ տուա էտէրէք , օնլարըն իւզէրինէ էլ գօյտուլար , ձեռնադրել էթտիլէր , վէ կէօնտէրտիլէր » : Տէմէք քի Սօղոս եանի Պօղոս վէ Բառնարաս ճէմաաթ իչինտէ իքէն ձեռնադրել օլտուլար , վէ մէէմուրիյէթ ալարազ Էօյրէտիմի եկեղե-ցիցին մուազզամ ազասը սըրասընա կիրտիլէր : Նժլա պուրատա փէրհիզ սէօզիւ օլմայայտը , արթիյէ պիր շէյ փրօթէսթանլարա կէօրէ՝ քի թէնէֆֆիւր իլէ օրայը օգուրլար :

Տէֆա Գրիստոս պու եկեղեցիլի հէր շէյտէն էվլէլ նասպ էթմէք էմէլ վէ էֆքեար էտիպ՝ պիր ատէմէ պիր խանէ էն մուզթազի պիր շէյ օլտուղու կիպի , պագալըմ քի Գրիստոս էֆէնտիմիզ տախի , պու եկեղեցիցին վիւճուտին քէնտիսինէ խանէ իթթիխազ էտիպ , քէնտի սէմավի էսրար ու ինայէթլէրինի օնուն իչինէ , պիր մազ-պութ սանտըզ կիպի վազ էտիպ , օնու էն էվլէլ հազըրլամըշմըտըր . (Ա. Կորնթ. ԺԱ.) . « Պիզիմ օ միսիլլիւ ային ու ատէթիմիզ հօգ տուր-նէ տէ Ալլահն քիլիսէլէրինին » : Տէմէք քի քեաֆֆէյի էսրար , եա-նի խորհուրդ վէ ային ու ատէթը քի Գրիստոս էօյրէթմիշ տիր , օն-լարը քիլիսէյէ թէսլիմ էթտի : Տէմէք քի պու քիլիսէնին թաստիզ էթտիկի շէյլէր Գրիստոսուն քէնտի քիլիսէսինէ այնը թէսլիմ էթտիլի շէյլէր տիր , վէ քիլիսէնին տէ թաստիզ էթմէտիլի շէյլէր ապէս , վէ Գրիստոսուն թալիմաթընըն զըտտը իմիշ , քի միւճէրրէտ քիլիսէնին թաստիզինի խթէյօր : « Պիզիմ օ միսիլլու ային ու ատէթիմիզ հօգ տուր » : Իշթէպունա մէսին տիր եինէ Պօղոս առաքեալըն սէօզիւ , եա-նի Գրիստոսու Ալլահ քէնտի քիլիսէսինին հէր պիր խուսուսունա պաշ վէ ամիր նասպ էթտի տէմէսի (Եփես. Ա. 22.) (Վէ Ա. Տիմոթ. Գ. 15.) : « Ալլահն խանէսինտէ տալրանաճաղընը պիլէսին , քի կէրչէքլիկ տի-րէյի , վէ տայաղը տըր » . քիմ տիր պու կէրչէքլիկ տիրէյի , վէ կէր-չէքլիկ տայաղը . Պօղոս ճէվապ վէրիյօր , տիրի Ալլահն քիլիսէսի : Հանկըսը , թաշտան եափըլը . Ալլահա իպատէթ էտէճէք տէօրթ տի-վաթ մը կէրչէքլիկ տիրէյի օլույօր , հօխսա Գրիստոսուն կէրչէքլիկ թալիմաթընը թանսիլ էտէն քիլիսէ , քի չօպանլար , վէ առաքեալ-լար , վէ վարդապետ , վէ երէց քահանայ , սարկաւազ , վէլհասըլ ե-կեղեցի մէէմուրլէրի մի տիր , պունլարըն օլտուղունա հիչ չիւփիէ հօգ տուր :

Քրիստոս էն էլվէլ եկեղեցիյի նասպ էթտի , վէ պու եկեղեցի իչինէ առաքեալարընը , մարգարէլէրինի , վարդապետլէրինի , սարկաւաղարընը վէ սաիրէյի նասպ էթտի . տինլէյէլիմ եինէ Պօղոս առաքեալը (Ա. Կրթ. ԺԵ. 28) . « վէ օնլարը քի , Ալլահ քիլիսէ իչինէ նասպ ու թային էթտի , պուշլար տըր . էլվէլա առաքեալարը , իքինճի մարգարէլէրի , իւչիւնճիւ վարդապետլէրի , անտէն միւճիւլաթլարը , պատէհու շիֆա վէրմէք պախշիչլէրի , եարտըմճըլար , միւտիլէր . . . մէկէր հէփիսի առաքեալ մը տըր , հէփիսի մարգարէ մի տիր , հէփիսի վարդապետ մի տիր . . . » : Քիլիսէնին մէէ մուրլէրինին ասըլ հիւքմիւ , վէ թէքմիլ մէէմուրիյէթլէրի իւզէրինէ պուշտան աշիքեար վէ պուշտան աչըզ սէօղ տահա նէ իսթէյէպիլլիրիզ , Քրիստոս էֆէնտիմիզ պիտայէթի մէէմուրիյէթլէրիտէ , էն էլվէլ իշպու էօյրէտիճի քիլիսէյի սէյիպ , նասպ էթտի . (Ղև. 2. 13) « Վէ սապահլարն թալէպէլէրինի չաղըրըպ , իչլէրինտէն օն իքի թանէ ինթիլապ էթտի , վէ օնլարը Առաքեալ թէսմիյէ էթտի . Սիմոն՝ քի Պետրոս իսմի վէրտի , վէ օնուն պիրատէրի Անդրէասը , Յակովբոսու , Յովհաննէսի , Փիլիպպոսու վէ Բարթողիմէոսու , Մատթէոսու , Թովմասը վէ Ալփէոս Յակոբոսու , Սիմոնու , Յուդայ Յակոբեանը վէ Յուդայը , քի օնու էլէ վէրտի » : Պուշլարըն մէճմուրի էլվէլա Քրիստոսուն քիլիսէսինի թէշքիլ էթտիլէր , վէ Քրիստոսուն ճէմաթընա Ալլահն քէլամընը վազ էտիպ , էօյրէթմէյէ վատ էտէրէք , Քրիստոստան սօնրա տախի պու ուղուրա գան տէօքտիւլէր :

Տէֆա (Եֆթ. ԺԳ. 7) Առաջնորդ , եանի ըուէսսանըղըն սէօղլէրինի , նասահաթլարընը ֆիքրինիզէ կէթիրին , օնլարա իթաաթ էտին , զիրա օնլար կէճէ կիւնտիւզ սիղին ճանընըզ , եանի սէլամէթիւնիզ իչին չաղըշլօրլար , սիղին հէր պիրինիզ իչին ճէվապ վէրէճէք տիրլէր . եանի սիղին գապահաթլարընըզ օնլարտան սիւալ օլունաճազ (Յալ. Ե. 14) . « վէ խասթալանըրսա պիրի իչինիզտէն քիլիսէնին երեցլէրինի , (եանի քահանալարընը) չաղըրսըն , քի իւզէրինէ տուա էթսինլէր . էֆէնտիմիզին իսմիյլէ եաղլասընլար , (եանի եկեղեցիւնին վերջին օծում խորհուրդունու իւզէրինէ իճրա էթսինլէր) , վէ խասթէնին կիւնահը վար իսէ՝ աֆիլ օլունսուն , գուրթուլսուն , խոստովանանք օլուն . . . » : Տէֆա (Ա. Պետ. Ե. 2) « Բիճա էտէրիմ քահանալարա , կարգ արդատաչլարը միսիլիւ , կիւտիւն սիզէ թէսլիմ օլունան Ալլահն սիւրիւսիւնիւ » եանի , տուրտուզլարը մահէլլէրին ատէմլէրինէ աղըրըզ օլմայարազ , իլլա սիւրէյէ օրիցակ իպրէթ օլասընըզ : (Ա. Տէֆ. Ե. 17) . « օ քահանալար քի՝ մէէմուրիյէթլէրիւնին իճրասընտա էյի պուլունսուրլար , իքի գաթ իւճրէթլէրինէ լայրզ օլաճազլար . պա խուսուս օնլար քի՝ հէմ սէօղ իլէ , հէմ էօյրէթմէյլէ (վարդապետութեամբ) պէզլի վիճուտ էտէրլէր » . վէ (22) Ե-

րեց, քահանայ հազգընտա իշխեբեա գապուլ էթմէյէսին, անճագ ի-
քի վէ իւշ շահէտլէր իլէ : Աճէլէ քիմսէնին իւզէրինէ էլ գօյմայսըն
վէ սայիրէրինին կիւնահընա հիսսէտար օլմայսըն . . . » : Ճէմաթ-
տէն պիրիսինին իւզէրինէ էլ գօյմադ տէմէք՝ սէչիպ՝ օնա (ճեռնա-
ղրութիւն վէ իշխանութիւն) հանի ճէմաթ իւզէրինէ օլ քիմսէյէ
հուզուզ վէ իմթիյազ վէրմէք տիր : Տէմէք քի իմթիյազաթ վէ մէ-
մուրլէր պաշգա տըր, վէ այրը պիր հիյէթ տիր, վէ պայազը ճէմա-
թ տէյիլ տիր : նասըլ քի սիւրիւ պաշգա տըր, վէ չօպանը պաշգա
տըր : (Ա. Տէ. Դ. 7) « Եպիսկոպոսուզ արմազ արգուէյէն քիմսէ
էյի պիր ամէլի արդուլէր, եպիսկոպոսա լազըմ տըր քի՝ անարատ օլ-
սուն : հալիմ, մահճուպ, պիր քէրէ հալընըզ էվլէնմիշ օլսուն, էվ-
լատարընը թէրպիյէ էթմիշ օլսուն, էվլինի էյի խտարէ էթմիշ օլսուն,
վէ ճէմաթտան էյիլիինէ շահատէթ գաղանմըշ օլսուն : Բէզալիք
սարկաւազլար օ միսիլիւ օլսունլար » : (Փէլէպ. Ա. 4) « Պօղոս վէ
Տիմոթէոս Յիսուս Գրիստոսուն գուլլարը . ֓իլիպպիա թարաֆրնաս
պուլունան քեաֆֆէյի ազիզլէրէ՝ հէմմէսնէտ պուլունան եպիսկո-
պոսլար, վէ սարկաւազլարըլա » :

Եպիսկոպոսլարըն, վէ սարկաւազլարըն քէնտիսի կիպի կարզը,
հանի բուհանի տէրէճէսի օլտուղունու, վէ մէճմուրիյէթ թաշըտդ-
լարընը, վէ ճէմաթ իւզէրինէ իճրա էթտիքլէրինի, Պօղոս առաք-
եալ պունտան պէյան էտիյօր : Մուախարէն Պօղոս առաքեալ Տի-
տոս, նք կէօնէ ատէմլէր, հանի եպիսկոպոսլար վէ քահանալար
ձեռնադրել էթմէլի, վէ նք չարթ իլէ օնլարը գապուլ էթմէլի տէ-
յու թէնպիհ էտիյօր . (Տէ. Ա. Ե. 6. 7.) : « Պունուն իշին սէնի Կի-
րիտտէ պըրագտըմ քի, էքսիք օլան չէյի տօղրուտսըն, վէ հէր պիր
չէհիլէ քահանալար նասպ էտէսին, պէնիմ սանա վէրտիլիմ թէնպիհ
իւզէրէ » : Իշթէ չարթլար : « Եկէրչի պիր ժաք քիմսէ իսէ, պիր
թէք գարը գօճասը օլմուշ օլուրսա, վէ տէյիլ էտէպսիզլիք չէքվա-
սը իլէ, վէ իթաաթսըզ, իլլա տիյանէթլի էվլատլարը վար իէս, զի-
րա պիր եպիսկոպոս լազըմ քի, թէմիզ օլսուն, Ալլահըն վէքիլխար-
ճը կիպի, տէյիլ էտէպսիզ, տէյիլ էօրքէլի, քէն սազլայըճը, վու-
րուճու, թամաքեար, իլլա միսաֆիրիէլլէր, խայըր սէվէր, մահ-
ճուպ, հազգանիյէթլի, թէմիզ, սապըրը, Ալլահ քէլամընըն թալի-
մինտէ սատըզ մէճմուր օլմուշ օլսուն . քի սահիհ թալիմի վասէթա-
սը իլէ սէվլինտիրմէյէ, վէ իթաաթ էթմէյէնլէրի թէքտիր էթմէյէ
գատիր օլսուն » :

Է. Պու գատար իսպաթլարտան մագսէտ . նասըլ քի սիւրիւ
պաշգա, վէ չօպանը պաշգա օլուր . քէզալիք Գրիստոսուն քիլիսէսի
ճէմաթտան, քահանալարտան, եպիսկոպոսլարտան, սարկաւազ-
լարտան վէ սայըր մէճմուրլէրտէն միւրէթթէպ տիր : Պու մէճմուր-
լէրին վիճուտինի, վէ Ալլահտան պու մէճմուրիյէթէ նասպ ու թա-

յին օլտուղլարընը ինքեար էթմէք, Ալլահն քէլամընը պօշա չը-
գարմագ տըր, վէ ճէմաաթ նէ իսէ՛ պուշլար տա պիլա ֆէրզ օ տուր
տէմէք, Ալլահա գարչը այնի քիւֆիւր տիր: Նասըլ քի Քրիստոս է-
ֆէնտիմիզ քէնտի մուպարէք աղզը իլէ թաստիզ էթտի. « կիտին
քեաֆֆէսինէ թալիմաթ վէրին, վէ սիզէ թէնպիհ էթտիլիմ շէյլէրի
էօյրէտին » : Վէ Յովհաննէսին սօն պապընտա, կիւտ գուգուլարըմը
կիւտ գօյուցլարըմը, տէմէսինտէն ասլա վէ գաթա իշթիպահ եօզ
տուր, պիւրիւնիւն չօպանընտան, վէ ճէմաաթըն մէէմուրլէրտէն այ-
րը պիր հիյեթ օլտուղու, վէ ապքէրին սէրասքէրտէն, պին պաշը-
տան այրը օլտուղուշու Ազիզ քիթապ, էվվէթ պու իսթիլլահ իլէ
պիւրտիրիօյր: (Ա. Կ. Բ. 1.) « Ինսանլար պիզլէրի Քրիստոսուն մէէ-
մուրլէրի կիպի, վէ Ալլահն էսրարընա պին պաշըլարը կիպի թուր-
սունլար » :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՀԻՅԵԹԻ ՎԷ ՄՈՒԱԶԶԱՄ

ՊԱՇԸ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

Ը. Պալատէքի պապտէ մուհարրէր իսպաթլարտան աշիքեար կէօ-
րիւնտիւ քի Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտինէ թապի օլանլարտան օն
իքի թանէ մուաղզամ գաթլար սէչիպ՝ պիր հիյէթ թէէսիս՝ վէ թէշ-
քիլ էթմիշ տիր. պիր հիյէթ տէմէք՝ պիլ իթթիֆագ պիր իշի տէր-
էօհտէ էտուպ, պիր հիյէթ վի պիր մագսէտէ խըզմէթ էտէն քիմսէ-
լէրէ խասա տըր, նասըլ քի պիր ատէմ, թէքմիլ ատէմ օլմագ իշին,
վիճուտու օլմալը, պաշըլճա աղալարը օլմալը, վէ պիր տէ պաշը
օլմալը. քի թէքմիլ պիր սըֆաթը ֆայիլ, վէ մատտի, վէ ասլի տէն-
պին. քէզալիք Քրիստոս էֆէնտիմիզին թէշքիլ էթտիլի հիյէթ՝ մա-
նէվի պիր վիճուտ օլուպ՝ աղալարտան միւրէքքէպ, վէ միւրէթթէպ
տիր. վէ մանէվի սըֆաթ՝ եախօտ հիյէթ թէսմիյէ օլունուր: Քրիս-
տոս էֆէնտիմիզ քէնտի մագսէտ վէ մէէմուրլէրթի իլահիյէսինէ մու-
վաֆֆագ օլմագ իշին, պու հիյէթի, եախօտ պու սըֆաթը մանէ-
վիլի թէշքիլ էթտի՝ քի հէր պիր մուամէլէսինէ միւզթէտիր օլսուն,
վէ հիշ գուսուրու օլմասըն:

Թ. Պու հիյէթին թէշքիլ ու թէրթիպ օլունտուղու պի իշթիպահ
տըր, վէ մատէմ քի Քրիստոս էֆէնտիմիզ պու հիյէթին միւճիտի,
վէ միւէսսիսի տիր. կէրէք տիր քի, թէշքիլ էթտիլի հիյէթին, վէ
վիճուտուն աղատա հիշ պիր նօգսանը օլմասըն: Միւճէրրէտ իշպու
հիյէթի ֆէթանէթ՝ տիրայէթ՝ վէ գուվէթ իլէ խտարէ էտէճէք պիր
պաշ լաղըմըտը, եանի քիլիսէյէ, վէ օնու տա Քրիստոս իճատ էթ-

տի, վէ քեաֆֆէյի իճապ էտէն շուրութ, վէ իսթիգլալիյէթ իլէ պու-
պաշը տօնաթտը: Պագալը՝ պուճուճն ասլը վար մը: (Մար. ԺԶ.
16) . Պետրոս Քրիստոսա « սէն տիրի Ալլահն էվլատը Քրիստոս սուճն »
տէյէրէք, առաքեալարն իչինտէն ճէսարէթլէ գալգըպ, Քրիստո-
սու իգրար էթտիկի իչին, Քրիստոս քէնտի իլմ ու էսրար՝ վէ գա-
րարը հղէլիսլիէ Պետրոսա սէօյլէտի . « մոթլու սանա ես՝ Յովնա-
նըն օղլու Սիմոն, զիրա պու շէյի սանա թէն վէ գան իպրազ էթ-
մէտի . իլլա քի կէօյլէրտէ օլան փէտէրիմ: Վէ հէմ տէ պէն սանա
տէրիմ . քի սէն գայասըն, վէ պու գայանըն իւսթիւնէ քէնտի քի-
լիսէմի պինա էտէճէյիմ . վէ ճէհէննէմ գափուլարը օնա զալիպ կէ-
լէմէյէճէքլէր, վէ սանա կէօյլէրին անախթարարընը թէսլիմ իտէճէ-
յիմ . եէր իւզէրինտէ սէնին պաղլատըղըն՝ կէօյտէ տախի պաղլանմըշ
օլաճագ . եէր իւզէրինտէ չէօղտիւյիւն, կէօյտէ տախի չէօղիւլմիւշ օլա-
ճագ »: Մատթէոսուճն պու պապը տիգգաթ իլէ օգուճուրաս, ա-
լըգտան կէօրիւնիւր քի՝ Քրիստոս էֆէնտիմիզ Պետրոսու սայիր ս-
ռաքեալարա խասսէթէն պաշ, վէ ըէյիս նասպ էթտիմ սէնի, տէ-
մէք իսթէմիշ, վէ սէպէպի, չիւնքի քեաֆֆէյի առաքեալար հա-
զըր օլտուղու հալտէ, Քրիստոս օնլարա պիր սիւալ պուլուրտու,
եանի սիզ պէնիմ իչին քի՝ միմ տէյու գըյաս էտիյօրսուճուզ, տէտի-
յինտէ, սայիր առաքեալար սիւքիւթ էտիւպ, տուրտուզլարը հէն-
կեամտէ, Պետրոս իչլէրինտէն պիր իթիգատը գալիյէ վէ սէմալիյէ
իլէ վէ պիսիէրվա « Սէն տիրի Ալլահն էվլատը շօլ Քրիստոսուճն »
իգրարը իւզէրէ, Քրիստոս « մոթլու սանա, ես Պետրոս » տէտի .
եանի պու իգրարը էթտիյին իչին, օնու քի, տէյիլ սէնին գաննըն
վէ թէնինին հիւքմիւ սանա սէօյլէթտի, վէ իճրա էթտի, իլլա պու-
նու սանա իգրար էթտիրէն պէնիմ փէտէրիմին ինայէթի տիր . օլ
վազըթ քիլիսէնին, եանի քէնտի սէչմիշ վէ չաղըրմըշ օլտուղու
քեաֆֆէյի Առաքեալարնըն թէմէլ թաշը, վէ ըէյիսի էքրէմի օլմագ
վատընը Պետրոսա էտուպ, քեաֆֆէսինին իւզէրինէ իսթիգլալիյէթի
վէ հիւքիւմէթի վէ հուգուգու օլտուճն տէյու, սէմանըն անախթար-
լարընը սանա թէսլիմ էտէճէյիմ, վատընը տէ Պետրոսա էյլէտի:

Ժ . Փրօթէսթանլար Քրիստոս էֆէնտիմիզին պու սէօլլէրինէ
շօգ եաքմա մանալէր վէրմէյէ չալըշըր չարփընըրլար, ամմա քէնտի
նէֆսանիյէթլէրի, սէօյլէրքէն, ալըգտան կօրիւնիւյօր, քէզալիք
հագգա գարշը գօյտուզլարը, վէրտիքլէրի վահի մանալէրտէն սապիթ
օլմուշ . եանի Պետրոս, Առաքեալարն իչինտէն էն ճէսուր պուլուճն
տուղուճտան, էվվէլ տալրանտը տէրլէր: Փրօթէսթանլարն պու
սէօղիւ իսէ, Քրիստոսուճն սէօղիւնէ տապան տապանա զըտտ տըր,
չիւնքի պու շէյի սանա գաննըն վէ թէնինին հիւքմիւ պէյան էթ-
մէտի, իլլա կէօյտէ օլան փէտէրիմ տէյօր Քրիստոս: Տէմէք քի պու
պախշիշ, վէ ինայէթի իլահի եալընըզ Պետրոսա օլտու: Ալլահն էս-

րարընա վէ հիքմէթինէ քիմնէ ազըլ, եթիրիպ, օնա մուխալիֆէթ էտէմէզ. Փրօթէսթան՝ Ալլահա՝ սայիր առաքեալարը նիչին պաշ նասպ էթմէտին տէյէմէզ. զիրա Ալլահըն իչինէ քիմ մուտախէնէ էտէպիլիր, քիմնէ պու միսիլու վէ քիմնէ օ միսիլու լութֆ վէ իհսան էտէր: Սէն Ալլահըն քէյֆի վէ մուրատըմըն: (Հոմ. Թ. 20. 21.) « Պիր գուլ, եարատանա, պէնի նիչին պէօյլէ էթտին, տէմէյէ նէ հադզը սարիհի օլապիլիր »: Անճագ մութլու օլ գայայա քի, պինլընէ տաղըն թաշարը իչինտէն թաշնը կէօզիւնէ վէ ալէթինէ գըսմէթ օլուպ, քէսիլիր՝ վէ փատիշահ սերայընըն քէօշէ, եա թէմէլ թաշը, եախօտ տիրէյի օլուր: Հէմ Գրիստոս էֆէնտիմիզին ինճատ էթտիյի հիյէթէ մութլագ պիր պաշ լագըմ ըտը, նասըլ քի պիր վիճիւտէ, մատտի սուրէթտէ պիր գաֆանըն, եախօտ պիր թապիի պաշըն օլմասը էմրի թապիի տիր: Պիր տէլիլ տահա (Ղոմ. Իբ. 31.) Գրիստոս էֆէնտիմիզ Պետրոս առաքեալա իխթար էտիյօր. « Են Սիմոն, Սիմոն, իշթէ շէյթան սիզի պուզտայ կիպի գալպուր իչինտէ չալգամագ իսթէտի, լաքին պէն սէնին իչին ըիճա էթտիմ քի. իմանընա նօգսան կէլմէսին, վէ սէն պիր վազըլթ գալգըպ, գարտաշլարընը գալլիլէնտիրէնէքսին »: Պու սէօզլէրի սէօյլէտիյինտէ, երնէ օն իքիլէր հազըր ըտըլար, եանի տիւշմէն սիզին հէփինիզի թէճրիւպէ էտէճէք, պուզտայ կիպի չալգայաճագ, լաքին պէնիմ հագզըմտա սէնին իմանընա նօգսան կէլմէսին տէյու սանա իման գաւ վիլիյի փէտէրիմտէն տիլէտիմ, եանի սէն տիւշմէզսէն քեաֆի տիր. վէ տիւշէնլէրի տէ թէքրար գալլիլէնտիրմէյէ լլյագաթըն օլաճագ: Ալէմ պիլիր քի սայիր Առաքեալար կիպի Պետրոս տախի Գրիստոս սու ինքեար էթտի, հէմ պիր կէճէ իչինտէ իւշ քէրրէ, ամմա, գահիրէն վէ լիսանէն, տէյիլ քի տախիլէն վէ եիւրէքտէն, զիրա Գրիստոս էֆէնտիմիզ տէյիլ եալընըզ պիր եիւրէքտէն, վէ խաֆիճէ, իսթէտի քի շակիրտլէրի քէնտիսինի թանընըլար, իլլա քի զահիրէն, վէ էօյլուիւ կէօզլէրինէ ալարագ, ինսանլար հուզուրունտա քէնտիսինի իզրար էթսինլէր. (Մարթ. Թ. 32. 33.) « Քիմ քի պէնի ինսանլար հուզուրունտա իզրար էտէրսէ, պէն տախի կէօյտէ փէտէրիմին հուզուրունտա օնու իզրար էտէճէյիմ, վէ քիմ քի ինքեար էտէրսէ, պէն տէ ինքեար... »: Եվլէթ, սայիր առաքեալար կիպի Պետրոս տախի ինքեար էթտի, ամմա օպիրլէրի. (Մարթ. Իջ. 36.) եանի « աշակերտլէրի օնու պրրագտըլար, վէ գաշտըլար » Աւետարանըն սէօզիւ սահիհ տիր, Պետրոս թա Պիղատոսուն սերայընա տէկին Գրիստոսուն արգասընը պըրագմատը, վէ խալայըղըն սիւալը իւզէրինէ, ինքեար էթտի իսէ տէ, Գրիստոսուն պիր պագըլը իւզէրինէ, Պետրոս աճը աճը աղլայըպ, կէօզիւնտէն նէտամէթ (ապաշխարանք) բունարլարը ազըլթար: Տէմէք քի, օ ինքեար եիւրէքտէն տէյիլ իտի, իմանա (հաւատքա) գարշը պիր կիւնահ իշլէտի՝ տէ

յիլ քի իմանընտան տիւշտիւ : (Մարտի ԺԴ. 72.) . « Զիքը էթտի Պետրոս Գրիստոսուն սէօզիւնիւ . . . վէ աղլամայա պաշլատը » : Կիւնահ իշլէմէք , մէէմուրիյէթտէն տիւշմէք տէյիլ , նասըլ քի մէէմուրլէք չօգ թագսիրաթլար իշլէրլէք : պու ճիւմլէ մէէմուրիյէթլէրինտէն տիւշմէզլէք , անճագ թէքտիր օլուրլար : Պախուսուս քի Առաքեալլարըն հէփիսի Ազիզ բուհ կէլտիյինտէ եալընըզ կիւնահ տիւշմէմէք լութփուսա նայիլ օլտուլար :

ԺԱ. Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի սէշտիյի հիյէթէ Պետրոսու պաշ նասպ էտէճէյի , վէ քէնտի քիլիսէսինէ Պետրոսու թէմլ թաշը գօյաճաղը վատընը վէրտիքտէն սօնրա օնու աշիյլէ իճրա էյլէտի . (ՅՎ. ԻԱ. 13) : « Եէմէք եէտիքտէն սօնրա Յիսուս Սիմոն Պետրոսա տէր . եա՛ Յովնանըն օղլու Սիմոն՝ պէնի պուշլարտան զիյատէ սէվէր միսին . Պետրոս , էվվէթ էֆէնտիմ , ճէվապ վէրիլ , վէ սէն տախի պուշլարտան զիյատէ սէվտիյիմի էյի պիլիբսին . (Գրիստոս) օնա տէր . կիստ գուգուլարըմը » . թէքրար Գրիստոս սիւալ էտէր պէնի սէվէր միսին . էվվէթ էֆէնտիմ , ճէվապ վէրիլ . վէ Գրիստոս օնա , կիստ գօյուցլարըմը , վէ իւշիւնճիւ տէֆա սիւալ էտէր , պէնի սէվէր միսին . Պետրոս պու իւշ տէֆա օլան սիւալ իշլին՝ մահգուշ օլուր , վէ տէր , էֆէնտիմ , հէր շէյ սանս մալիւմ տիւր , վէ հէր շէյի պիլիբսին , վէ պէնիմ սէնի սէվտիյիմի տէ պիլիբսին : Իւշիւնճիւ տէֆա օլարագ գուգու վէ գօյուցլարընը կիւտմէք մէէմուրիյէթլինի Պետրոս սէ թէվճիհ պուշլուրուր : Իւշ տէֆա Պետրոսուն թագրիրինի ալըր , վէ իւշ տէֆա կիւտ գօյուցլարըմը՝ մէէմուրիյէթլի ճէլիլէյի օնա վէրիլ . վէ պաշ չօպան օնու նասպ էտէր : Փրօթէսթանլար հէփիսինտէն զիյատէ Գրիստոսուն պու սէօզիւնէ կիւճէնիլլէք . նճլա Գրիստոս էֆէնտիմիզ պու սէօզիւ հիշ տէմէսէյիմիշ , վէ տէնտիքտէն պօնրա , Յովնանէս օլտուն պարէմ , սայըր առաքեալլարա պու սէօզ զիւլլ տիւր , վէ քէնտիսինէ տախի զիւլլ օլաճագ տըր՝ տէյու , օնու եազմայըպ սիւքիւթ էթսէ իտի . վէ սիւքիւթ էթմէսին . պարէմ իւսթ իւսթէ իւշ քէրրէ տէյիլ պիլ քէրրէ եաղա իտի . . . էյի օլուրումուշ . լաքին Յովնանէս՝ տէյիլ Փրօթէսթանլարըն՝ անճագ Ալլահըն գարար վէ մուրատը ալիյէսինի եազմայա մէճպուր իտի :

ԺԲ. Պետրոս առաքեալըն պաշ նասպ օլմասընա տայիլ՝ տահա չօգ խպաթլարըմըզ վար . (Գարշ. Բ. 14) « Պետրոս գալըտը օն պիրլէք իլէ պէրապէր , վէ սէսինի եիւքսէլտէրէք սէօլլէտի . եա՛ Նահուտիսթան անալիսի , պու սիզլէրէ մալիւմ օլտուն , վէ պէնիմ սէօզլէրիմի տինլէյին , սիզլին պիլտիյինիզ կիպի տէյիլ , պիզ սէրիսօշ տէյիլիլ . . . » : Հոգին սուրբ , Գրիստոս էֆէնտիմիզին էթտիյի վատինէ մէպնի , լութփու իլահիսիյէ առաքեալլարըն իւզէրինէ թէշրիֆ էթտի , օնլարը տօլտուրտու , վէ տօնաթաղ : Օն պիրլէք Մարիամ Աստուճաճին իլէ պիրլիքտէ տուրուր իքէն , օլ աղիզ հիյէթլին իւզէ-

րինէ ահալի սույր մէզալէթօն պուլունտու իսէ , ահալիյէ ճէվապ
վէրմէք , վէ Ալլահտան քէնտիլէրինէ օլան նիմէթին մանապընը իպ
րազ էթմէք , էպէթթէ օլ հիյէթին ղայրէթինի չէքմէք , ծնւարը
մուհաֆազա էթմէք , վէ ծնւարըն թարաֆընտան սէօյլէմէք , օլ հիյ-
յէթին ռէյսի էքրէմինին վաղիֆէսի իտի . իշթէ պու մէմուրիյէ
թի , վէ ռիյասէթի Պետրոս Եւ սաաթտա իճրա էթտի : Պիրտէ՝ էկէր-
չի Աւետարանըն քեաֆիէյի թէվարիսի տըզգաթ իլէ օգուճուրա ,
աչըգտան կէօրիւնիւր քի , տայիմի սիւրէթտէ Գրիստոսուն իշ պու
սէչիւմիշ հիյէթինին պաշ մէճմուրիյէթինի Պետրոս քէնտիսի տէր-
էօհտէ էտէրէք , վէ քէնտինէ վաղիֆէսի պիլէրէք , միւթէմատիէն վէ
տայիմէն օլ հիյէթին իչինտէ այաղա գալըգուպ , ճէմաաթա իճապ
էտէն ճէվապը վէրմիշ տիր : Եօզարըտա պիրիսինի սէօյլէտիք , կէլէ-
լիւ տիկէր վուգուաթլարա : (Գործ. Բ. 37.) : « Վէ պուճու (եանի
Պետրոս առաքեալըն քարոզութիւնունու) ճէմաաթ իշտէրէք ,
եիւրէքլէրինէ նէտամէթ կէթիրտիլէր , վէ Պետրոս , վէ սայիր ա-
ռաքեալլարա , եւ գարընտաչլար պիզ նէ եափալըմ , տէտիլէր . վէ
Պետրոս ծնւարա տէր , թէօլպէ էտին , վէ հէր պիրիսիդ Յիսուս Գը-
րիստոսուն իսմի իլէ կիւնահլարընըզըն աֆիւր իչին վաֆթիդ օլուն » :
Պունլարը Պետրոս առաքեալ իճրա էթտի : Իքինճի . Պետրոս վէ Յով-
հաննէս հէյքէլէ (տաճար) կիրէրքէն , պիր քէօթրիւմիւ սաղալթաը
(Գործ. Գ. 6.) « Կիւմիւշ վէ ալթունում եօգ , ամմա վար օլանըմը
սանա վէրիրիւմ , Յիսուս Գրիստոսուն իսմի իլէ գալըգ , վէ եիւրիւ ,
վէ սաղ էլլիտէն թութարադ , ծու գալարըտը . . . » : Գիւմ . Պետրոս
տէյիլ Յովհաննէս : Պու ապիւմ միւճիւզաթըն իւզէրինէ հէր քէսէ պիր
թաաճճիւպ կէլտի իսէ , եինէ Պետրոս առաքեալ պիւա փէրվա քէյ-
ֆիյէթի ճէմաաթա թաֆսիլէն կէօթթէրտի , վէ գանտըրաը : Պու
վուգուաթ քեահին վէ պաշ քեահինէ տույուլուտ իսէ , վէ առա-
քեալլարա էլ աթըպ , ծնւարը հափիս-էթտիրտիլէր իսէ , (Գործ. Գ. 3.)
Պետրոս ազիզ բուհ իլէ տօլմուշ օլարադ , ծնւարա տէտի , եւ ճէ-
մաաթ սէրվէրէրի , վէ իսրայէլին քեահինլէրի » : (8. 10.) « Մա-
լիւմ օլսուն ճիւմէնիդէ , վէ ճէմաաթընըզա քի , Նազարէթլի Յիսուս
Գրիստոս իսմիլէ , ծնու քի սիզ , պիզ խաչա չըգարտընըզ , ծնու քի
Ալլահ էօլիւլէրտէն տիրիլթաի , էվլէթ ծնուն իլէ պու առտէմ հու-
զուրունուզտա չիֆա պուլմուշ տուրույօր . օ Յիսուս՝ քի սիզ եա-
փըճըրարտան պէյէնիլմէմիշ թաշ տըր . վէ քէօչէ պաշը օլսու , վէ
պաշգա պիր վազէթա իլէ սէլամէթ եօգ տուր , վէ կէօյ ալթընտա
տիկէր պիր իսիւմ ինսանլարտա եօգ տուր , քի ծնուն իլէ պիզլէրէ
եաշամադ միւմքին օլսուն » :

Թէքրար , Պետրոս առաքեալ Յովհաննէս իլէ պէրապէր ճէվապ
վէրտիլէր , վէ տէտիլէր , (19.) « Սիզի Ալլահտան զիյատէ տիյնէմէք
ճապիզ մի տիր , սիզ գարար վէրին » : Առաքեալլար հէփիսինին լիէա-

ճիւղակներն մուծիւք օլտուղու իշին, Պետրոսուն կէշտիլինտէ, թէք
 կէօլկէսի խասթէլէրէ տօգանսըն տէյի. խասթալարը եօլ իւղէրինէ
 սըրա իլէ գօրլար ըտը. (Գործ. Ե. 15.) տէֆա (Դ. 32.) « Առաքեալ-
 ար, վէ ճէմի քրիսթիյանլար պիլ իթթիֆազ քեաֆֆէյի մալ, էչեա,
 նուզուտ վէ հէր շէյլէրինի պիր մահալէ, առաքեալլարըն եանընա
 կէթիրիպ, հէր քէսէ լուզումը մըգտարը թագսիւմ օլուր ուտու. (Ե. 1.)
 Անանիա՝ քէնտի գէվճէսի Սափիրանըն իլմի պիրլիքտէ օլարագ, պիր
 թարլալարընը ֆիրուսթ էտիպ, ագճէսինին, տէյիլ եէքիւնիւնիւ,
 անճագ պիր մըգտարընը սագլայըպ, տիկէր մըգտարընը առաքեալ-
 արա կէթիրտիլէր իսէ, իքիսինի տէ Պետրոս թէքտիր էթտի, վէ
 ճանսըզ եէրէ սէրիտիլէր: Պունտան տա աշիքեար կէօրիւնիւյօր քի,
 Պետրոս՝ առաքեալլարըն իշինտէ պաշ մէշմուր կիպի, ճէմաաթըն
 միւճիւզաթ մուամէլէլէրինի իճրա էտէր իտի: Թէքրար առաքեալ-
 ար պիր չօգ միւճիւզաթլար իշլէտիքլէրի իշին մահալուս օլուրլար,
 վէ հիւքիւմէթ հուզուրունա չըգտրգլարընտա, եինէ Պետրոս առաք-
 եալ. (Ե. 29.) « սաիր առաքեալլար իլէ ճէվապ վէրտիլէր: Ալլահա
 տահա զիյատէ, նէ թէքի ինսանա իթաաթ էթմէյէ պօրճուլուզ »:
 Թէքրար. (Ը. 20.) « Պետրոս՝ Սիմոն մոգա ճէվապ վէրտի, փարան
 սէնին իլէ թէլէֆ օլտուն »: Յովհաննէս տախի Պետրոս իլէ պէրա-
 պէր իտի, ամմա Սիմոնա ճէվապը Պետրոս վէրտի: Տէֆա (Թ. 32.)
 Պետրոս քեաֆֆէսինին էթրաֆընա կէզէրքէն, Նութիատա պուլու-
 նան ազիլլէրին եանընա վարմագ իճապ էթտի »: Պետրոս մէշմուր
 օլմասայըտը օլ մահալլէրի (թէմլէրի), եախօտ օլ եկեղեցիլէրի կէզ-
 մէք Պետրոսա իճապ էթմէզ իտի: Վէ Սուրբ Եկեղեցիյէ պաշ նասպ
 օլտուղու իշին՝ Յոպպէ շէհրինտէ Պետրոսա բույատա իլնամ օլտու,
 քի հիշ պիր շէյէ Մովսէսին նօմոսու մուճիպինճէ փաք՝ նափաք տէ-
 մէսին, զիրա Ալլահըն թէմիլլէտիյի շէյի, ինսան մէքրուհ թութմա-
 յաճագ, (Ժ. 11.-15.) Վէ մուգթազայը մէշմուրիյէթ, պու Ալլահըն
 էմրինի սայիրլէրինէ իլան էթտի, վէ հէր քէս դապուլ էթտի: « Վէ
 պունու տույարագ թէսկին օլտուլար, վէ Ալլահա համտ ու սէնա
 օգուրլար ըտը, վէ տէրլէր իտի, էօյլէ իսէ, Ալլահ թայֆէլէր իշին-
 տէ տախի հայաթ մաղֆէրաթընը, (ապաշխարանքը) իհսան էթտի »:
 (ԺԱ. 4. 18.) Պետրոս առաքեալըն պիւթիւն քիլիսէյէ պաշ օլտու-
 ղու հագգընտա էն կիւղէլ պիր տէլալէթ շօլ Երուսաղէմտէքի իլք
 թօփլանան սինօթ տուր, քի քրիսթիյանլարըն պազըլլար՝ Մովսէսին
 նօմոսու մուճիպինճէ, սիւննէթ օլմագ լաղըմ տըր, եօխսա, սէլա-
 մէթ եօգ տուր տէյերէք, հաչան իտտաա էթտիլէր »: (Գործ. ԺԵ.
 1.-11.) Վէ պազըլլարը Եահուտիսթանտան (օնլար տա քրիստոն-
 եայ) գարընտաշարա էօյրէտիյօրլար ըտը, էկէրչի Մովսէսին նօմո-
 սու մուճիպինճէ սիւննէթ օլմագսանըզ, սէլամէթ պուլամագսընըզ.
 վէ պունլար իլէ Պօղոս վէ Բառնաբաս պէյնինտէ պիր չօգ միւզաքէ-

րէ վէ թէֆթիշ օլունտուգտա , Պօղոս վէ Բառնաբաս , վէ քէնտի-
լէրինտէն պաղըլարը պու միւզաքէրէ իշին առաքեալլարըն վէ քա-
հանալարըն եանընա Երուսաղէմէ կիթմէյէ գարար վերտիւէր . . . վէ
Երուսաղէմէ եէթիշէրէք , քիլիսէտէն վէ առաքեալլարտան վէ երէց-
լէրտէն գապուլ օլունտուլար . վէ Ալլահըն՝ քէնտիւէրինէ էթտիյի
շէյլէրի սէօյլէտիլէր : Պաղը փարիսեցիլէրին եանըն թալիմինտէն ի-
ման կէթիւրէն քիմսէլէր , գալգըպ՝ տէտիլէր քի , ծնլարը սիւն-
նէթ էթմէք պօրճ տուր , վէ Մովսէսին նօմոսունու սազլամայը , թէն-
պիհ էթմէք լազըմ տըր . վէ պու սէօզէ խիթամ վերմէք իշին առա-
քեալլար վէ քահանալար թօփլանտըլար , վէ չօդ թէղէքքիւրտէն
սօնրա Պետրոս այաղա գալգըպ , ծնլարա տէտի , եմ պիրատէրէր ,
սիդ քէնտիւիդ պիլիսիւնիդ քի , իշինիդտէ էվէլքի կիւնլէրտէ Ալլահ
պէնիմ աղզըմ իլէ , թայֆէլէր Աւետարանըն սէօլիւնիւ տինլէսինլէր
վէ ինանսընլար (տէյու) գարար գըլտը , վէ եիւրէքլէրի թէֆթիշ է-
տէն Ալլահ , ծնլարը թէէմին էթտի , պիզէ Հոգին Մուրբու իհասն
էթտիյի միսիլու , ծնլարա տախի վէրիպ , եիւրէքլէրինի իման իլէ
փաքլէյիպ , պիզի ծնլարտան Ֆարզըլ էթտիւրմէտի , նիլին իմտի Ալ-
լահը թէճրուպէ էտիյօրսունուդ՝ շակիրտլէրին իւզէրինէ պօյունտու-
րադ գօյմադ (կիպի) , ծնու քի , նէ փէտէրլէրիմիդ , նէ տէ պիդ
կէօթիւրմէյէ գատիր օլապիլտիք . իլլա Յիսուս Քրիստոսուն լութֆու
իլէ սէլամէթ պուլանաղըմըզա , ծնլար կիպի պիդ տէ ինանըրըզ .
պիլթիւն ճէմամթ սիւքիւթ էթտի » : Վէ պու Պետրոսուն գարարը-
նը Յակոբոս պիլէ պիր նութդ իլէ թաստիդ էթտի , (ԺԵ . 14 .) .
« Սիմոն նազլ էթտի , նասըլ Ալլահ քէնտի իսմինէ թայֆէլէրտէն ճէ-
մամթ գապուլ էթմէյի , էվէլճէ ինայէթ էթտի » . (19 . վէ 22 .) :
« Վէ պու պապտէ պէն քէնտիմ տախի հադգ վէրիւրիմ . թայֆէլէր-
տէն տէօնէնլէրէ գահմէթ վէրմէյին . . . օլ վազըթ առաքեալլար վէ
քահանալար պիլթիւն եկեղեցի իլէ Անտիոքա սէշիլմիշ ատէմէր
կէօնտէրմէյէ գարար վերտիլէր » : Պիլ ախէրէ՝ Պետրոս առաքեալըն
պաշ նասպ օլտուղու , Աւետարանիչլէրին նազլիյէթինտէն տախի կէօ-
րիւնիւր . զիրա առաքեալլարըն իսմինի եազտըզլարընտա՝ էն էվէլ
Պետրոսու եազարլար , վէ (առաջին) պաշ , պիլրինճի իսմինի օնա վէրիւ-
լէր , Պետրոս իսէ , նէ սիննճէ սայիլլէրինտէն պէօյիւք իտի , նէ տէ
Քրիստոսա աշակերտ օլանլարտան էն էվէլի իտի , զիրա Անդրէաս
իլէ տիկէր պիր արգատաշը , Յովհաննէս Մկրտիչին աշակերտլէրի ,
Քրիստոսուն արգատընա իլք էվէլ տիւշտիւլէր վէ Անդրէասըն Սիմոն
իսմինտէ պիր գարընտաշը օլուպ , ծնու տա չաղըրտը վէ Քրիստոսուն
եանընա կէթիւրտի : Օլ վազըթ Պետրոս տա Քրիստոսա թապի օլտու ,
վէ Քրիստոս էֆէնտիմիդ , ծնուն իսմինի կեփաս , եանի Պետրոս գօյ-
տու քի գայա տէմէք տիր . (Յօվհ . Ա . 37 . 40 . 41 . 42 .) : Վէ խաս-
սէթէն օնա մէէմուրիյէթ վերտիլի իշին , վէ ծնու պաշ նասպ էթտի-

յի իշին, Պետրոսու Աւետարանիչներին իւշիւ տէ՛ օն իքիւների սա-
յըշտըրտըքտա, Պետրոսու (առաջին), իւք թէսմիյէ էտէյօրլար :
(Մարթ. Ժ. 2: Մարկ. Գ. 13. 16: Դև. 9. 14.) : Իսթէր իսէն պագ
էօյլէ մի տիր :

ԺԳ. Պու գատար իսպաթլարտան աշիքեար կէօրիւնիւյօր քի ,
Պետրոս առաքեալ , Քրիստոս էֆէնտիմիզին էմրի իւզրէ աայիր առա-
քեալլարըն իւզէրինէ պաշ նասպ օլուպ , վէ մէէմուրիյէթ վէ իմթիազ
վէ սէլահիյէթի ֆայիգէ ալմըշ տըր : Պունլարտան վրօթէսթանլար
գանմազ իսէ , երնէ քէնտիլէր պիլիր : Հէր ատէմին էլինտէ տիր էօյ-
լէն վագթի կէօղիւնիւ գափատըպ , պէն կիւնէշ կէօրմէյօրում տէմէ-
սի , կիւնէշ երնէ կիւնէշ տիր . լաքին պու տա հագգ տէյիլ , իլլան
կէօրիւնէն սահիհիյի ինքեար էտիպ , պիլ ախէրէ Աւետարանը քէն-
տի մէրամլարընա վէ էֆքեարլարընա ույտուրմագ տըր : Պօղոս առա-
քեալ « Պէն առաքեալլարըն վէ աշակերտլերին էն քիւշիւիւ օլուու-
ղումտան , էն սօնրա Քրիստոս պանա կէօրիւնտիւ » տէր : (Ա. Կորն.
ԺԵ. 8. 9.) Պունտան նէ չըգար . տէմէք քի , Պետրոս առաքեալը
էն պաշ մէէմուր , վէ պէօյիւք պէլլէտիլինտէն տիր քի , թաատաւ
էտէրէք եաղըյօր « վէ Կէփասա կէօրիւնտիւ , վէ անտէն օն իքիւներէ
անտէն պէշ եիւղտէն զիյատէ գարընտաշլարա պիրտէն . . . վէ սօն-
րա Յակոբայ , անտէն հէփ առաքեալլարա , վէ էն սօնրա պանա քի
հէփսինին քիւշիւիւիւմ , կէօրիւնտիւ » . կէօրիւնէն տէ Քրիստոս
տուր :

ԺԴ. Փրօթէսթանլարըն պու գատար իսպաթլարա գարշը պիր
միւսքիթ ճէվապլարը օլմայըպ պիր շէյ տէմիշ օլալըմ տէյի , Պօղոս
առաքեալըն ախէր պիր սէօղիւնիւ պիգէ գարշը կէթիրիրլէր : (Ա.
Կորն. Ժ. 4.) « Աէ գայա Քրիստոս քէնտիսի իտի » . պիր գայա (վէմ)
լուղէթի օլուուն տա , նէ օլուրսա օլուուն . վէ (Ա. Պետ. Բ.) « Պու
տիրի գայայա եանաշարագ , քի հէր նէ գատար ինսանլարտան գա-
պուլ օլունմամըշ իսէ , Ֆագաթ Ալլահտան սէշիւմիշ վէ մէօնթէրէմ
տիր » . եանի Քրիստոս : Չաթէն էվվէլինտէն (7. 8.) մէպտէլէր ահ-
քեամընճա՝ մէզհէպիմիզին սէպէպի էվվէլիսի վէ ասասը Քրիստոս
քէնտիսի տիր . վէ Քրիստոսսուղ նէ մէզհէպ , նէ քիլիսէ , նէ տէ քի-
լիսէնին հիյէթի վէ պաշը օլապիլիր իտի , զիրա պիւթիւն սէլամէ-
թիմիզէ պաշ վէ սէպէպ Քրիստոս տուր , վէ պունու հիշ քիմսէ ին-
քեար էթմէզ . լաքին Քրիստոս էֆէնտիմիզ վիճուտճէ , վէ մատտի
սուրէթտէ տաիմէն եէր իւզէրինտէ պուլունամատըղընտան , վէ մա-
տէմ քի , Քրիստոսուն ումումէն քիլիսէսի , հայաթտա մատտի սու-
րէթտէ ինսանլարտան միւրէթթէպ օլարագ , իլա ախըր էլ տէվրան
գալանաղըտը , պու էճիլտէն մատտի վէ կէօրիւնիւր պիր պաշա
տախի եէր իւզէրինտէ միւհիթաճըտը , քի քէնտիսին վէքեալէթ
էթսին , եախօտ քէնտի քիլիսէսինի իտարէ էթսին : Էվվէթ Քրիս-

տոս եւէր իւզէրինտէ իքէն՝ քիլիսէնին կէօրիւնիւր պաշը տըր • լաքին կէօյէ չըգաղգտան սօնրա՝ քիլիսէնին եինէ կէօրիւնմէզ պաշը իսէ տէ , եէրտէ կէօրիւնիւր քիլիսէսինէ՝ պիր կէօրիւնիւր պաշ պըրազ-տըր : Պու կէօրիւնէն քիլիսէյի՝ Պօղոս առաքեալ Գրիստոսուն մանկվի վիճուտի թէսմիյէ էտիյօր : (Եփե. Ա. 20. 21. 22.) « Զիրա (Ալլահ) օնու էօլիւլէրտէն տիրիլթտի , վէ կէօյլէրտէ քէնտի սաղ թարաֆընա օթուրթտու , վէ հէր շէյի օնուն այաղը ալթընտա իթաաթ էթտիր-տի , վէ օնու քիլիսէնին հէր պիր խուսուսու իւզէրինէ պաշ նասպ էթտի , օ քի քէնտի վիճուտու տուր » : Տէմէք քի , քիլիսէնին մա-նէվի պաշը կէօյտէ օլտուղու իչին Գրիստոս տուր , քիլիսէ իսէ , մա-տէմ քի մատտի սուրէթտէ հաշայօր , եէր եիւզիւնտէ տախի մութ-լազ մատտի պիր պաշ , քիլիսէյէ Գրիստոս նասպ էթմիշ իտի , զիրա հէմ կէօյտէ , հէմ եէրտէ մատտի վէ կէօրիւնէն թէնի գալմատը հմ : Պունլարը՝ նասըլ քի եէրլի եէրինճէ եաղըտը իսէ , պիր տօղրու Քի-քիլըէ քրիսթիյան առէմ օգուրսա , էյի գանար , վէ քիմսէտէն տահա ֆէթվա արամազ , վէ Ալլահն ինայէթի իլէ պաշգա զիւլմէրէ սախմազ :

ԺԵ • Պիրտէ Պօղոս առաքեալըն (Ա. Կ.թ. Գ. 11.) « Զիրա թէ-մէլ քիմսէ դօյամազ , գօյուլմուշտան մա՛տէ , օ քի Յիսուս Գրիստոս տուր » տէյօր : Զաթէն էվլէլինտէն իլթար էթտի քի , Գրիստոս է-ֆէնտիմիզ մէզհէպիմիզին պիրինճի թէմէլի , հէմ տէ կէօրիւնմէզ պաշը տըր : Պօղոս առաքեալ . (Եփե. Ա. 22.) « Վէ օնու (Ալլահ) պաշ նասպ էթտի քիլիսէնին հէր պիր խուսուսու իւզէրինէ , օ քի , քէնտի վիճուտու տուր » տէր : Պունու քիմ ինքեար էտէպիլըր • էվ-վէլինտէն պէրու պու հէր պիր քրիսթիյանըն մուգատտէս պօրճու տուր , զիրա նասըլ քի (Յ. 6. 7.) մէպտէլէրտէ եաղտը իսէ՝ Գրիստոսսուզ սէլամէթ հօզ տուր : Պօղոս առաքեալ , եինէ օլ պապ-տէ օլ քիմսէլէրի թէքտիր էտիյօր քի՝ քիմի պէն Պօղոսլույուլմ , քի-մի տէ , պէն ապօղոսլույուլմ , վէ պու առաքեալըն վասէթասը իլէ քրիստոնեայ օլմուշ օլտուղլարընտան՝ պէնիմ առաքեալըմ Պօղոս տուր տէյի , իֆթիխար էտէր իքէն՝ տիկէրի տէ պէն տէ ապօղոսլու , եախօտ կէփասլըյըմ տէյի իտասա էտէր իքէն՝ Պօղոս առաքեալ պունլարա դար-շը քիլիսէյի պիր պաղչէյէ պէյնզէտիյօր • պէն էքտիմ , եախօտ տիքտիմ , վէ ապօղոս ոու վէրտի , լաքին ասըլ քէրամէթ , աղաճա ճան վէ հա-յաթ վէրէնին տիր • եանի հէփիմիզ Ալլահտան Գրիստոսուն տինինի վէ իմանընը նէյր ու իլան էթմէյէ մէէմուրուզ , լաքին հիւքիւմէթի պիզէ վէրէն Գրիստոս տուր , տէյօր : Նասըլ քի , պիլա թէշպիւ , պիր փատիշանըն հիւքիւմէթի քեամիլէն քէնտի նէֆսինտէ մէվճուտ օլուպ , տիկէր պիրիսինի քէնտիսինէ վէքիլի մուաղղամ , եախօտ սատրաղամ նասպ էտէր , վէ վիւքէլա , վէ սայիր մէէմուրլէր օնուն մայէթինէ թախսիս էտէր • լաքին պունլարըն հէփիսինին մէվգի վէ

մէմպաի, վէ հիւքիւմէթի թէմէլճէ փատիշահ տըր, Բէզալիք Գրիստոս տա պաշլըճա վէ մութլադա հէրտէ վէ կէօյտէ մէզհէպիմիդին Ալլահանի թէմէլի վէ ասասը տըր. լաքին Գրիստոս քէնտիսի, Պետրոսու վէքիլի մուսադգամ նասպ էթտի. Փէտէր Ալլահ իսթէսէ իտի Մասթէոսու, եախօտ Յովհաննէսի նասպ էտէր իտի, լաքին էթմէտի: Սէն քիմ սին, հա ինսան՝ քի Ալլահն էսրարընա դարըշլօրսուն, հօղսա, Ալլահն միւսթէշարը սէն մի սին: Լաքին տօղրու տուլմադ վէ իգրար էթմէք, Ալլահն պէօյիւք լութֆու տուր, քի հէփսինէ գըսմէթ օլմադ: Ֆի էլ վագի փրօթէսթան տօղրույու տուլմուշ օլսայըտը՝ երինէ օրատա Պօղոս առաքեալ սէօյլէյօր. ալիմ « ուսթա պաշը կիպի պէն թէմէլ գօյտում »: Սօրարը փրօթէսթանա նիչին Պետրոսուն քիլիսէ թէմէլի օլտուղունու տուլմագ պիլէ իսթէմէդ. վէ Պօղոս առաքեալն պէն թէմէլ գօյտում, տէտիյինէ, հիշ պիր շէյ տէմէդ. էվլէթ Գրիստոսան ալտըղլարը մէզհէպ թալիմաթլարընը փուլթիէէսթլէրէ նէշը ու իլան էթմէյէ ճէմի առաքեալլար մէհմուրիյէթ ալտըլար: Զիրա օրատա սէօյլէյօր « պիդ մէհմուրլէրիդ, պիդիմ վասիթամըդ իլէ իմանա կէլիպ՝ ինանտընըդ ». իմանը նէշը էթմէք վագիֆէսի պաշդա, վէ Գրիստոսուն քիլիսէսինի զահիրէն՝ վէ հէր վէճ իլէ իտարէ էտիպ՝ կիւտմէք մէհմուրիյէթի պաշդա: Նիչին փրօթէսթանլար հագգա ագըլլարընը վէրմէյօրլար,

ԺԶ. Հայաստանեայց եկեղեցի Շարահանընտա կանոն գլխաւոր առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի, սէր նամէսինի վէրէրէք եաղըյօր: « Սէն քի սէչիլմիշ առաքեալլարըն տէրէճէսինէ էքրէմ (գերագոյն), Ազիդ Պետրոսու իմանըն պաշը, վէ քիլիսէնին թէմէլի թէսմիյէ էյլէտին... »: Տէֆա սէն Բօմատան թաաղիմ էթտիկին քէօլէնին էվլատընա հայաթ պալիշ էյլէ. օրտաքի ազիդ քիլիսէնին թէմէլինին իման դայասընը նասպ էթտիլէր... »: Տէֆա « քիւչիւք սիւրիւյէ պաշ սէչիլմիշ օլան քիմսէյէ էսրարընը պիլմէտիյինի թաղիր էտէր իտի, եանի Գրիստոս Պետրոսա » եւն: Համտ օլսուն քի էշմիաճնաւան Հայոց քիլիսէսի, կէրէք Պետրոսու առաքեալլարա, վէ կէրէք Բօմա Ս. Գահանայապետլէրինի սայիր քիլիսէլէրէ Փայըգ, գերաւ գոյն աքոռ. Պետրոսի իւնվանը իլէ թանըր վէ իգրար էտէր. լաքին էվասիրինէ հիշ իթաաթ էթմէդ: Կէօյա թանըմըշ օլտու... »:

ՖԱՍԼԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԵՏԻՄԻՉԻՆ ՆԱՍՊ ՎԷ ԹԷԶՄԻՍ ԷԹՏԻՅԻ
ՔԻԼԻՍԷՆԻՆ ՆԻՇԱՆԷԼԷՐԻ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ԺԵ. ԵԱԶԸԼԱՆ շԵՂԵՐԱԷՆ ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՓԷՆՄԻՄԻՉ ՎԵՐ ՔԻԼԻՍԷ, ՎԷ
պՈԼ ՔԻԼԻՍԷՅԷ ՎԵՐ ԿԵՅԷԹ, ՎԷ պՈԼ ԿԵՅԷԹԷ ՎԵՐ ԲԵՅԻՍԻ
ԱՂԻՄ, ՎԷ պԱՆ ԳՕՅԻՈԼՆ ՕԼՈՒԼՂՈԼ ԹԵՄԵՅԻՐԸ ԷԹՄԻ: ԻՆՎՈԼ ԿԵՅԷԹԷ
ՔԷՆՄԻ պԱՆՉ ԻԼԷ պԵՐԱՊԵՐ ՕԼԱՐԱԳ, ՎԵՐ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻ,
ԻՍԻՄ, ՎԷ ՆԵՐԵԹԻՆԻ ՎԵՐԵՐԻՉ: ՊՈԼ ՔԻԼԻՍԷ ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՓԷՆՄԻՄԻՉԻՆ
ԱՍԸԼ ԹԵՏԻՍ ԷԹՄԻՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻ ՕԼՈՒԼՂՈԼ, ՆԷՄԷՆ մԱԼԻՄ ՕԼԱՃԱԳ,
ՎԷ ՆԷՄԷՆ ԱՆԼԱՆԸՄԱՃԱԳ, ՎԷ ՔՐԻՍՏՈՍ ՔԷՆՄԻ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻ ԻԼՂԵՐԻ-
ՆԷ ՎԵՐ ԷՄԱՐԷԹ ՎԷ պՈԼ ԷՄԱՐԷԹՄԸՆ ԱՆԼԱՆԸՄԱՃԱԳ ՎԵՐ ՆԻՂԱՆԸ
մԱԽԱՍԼԱՆ ԳՕՅԻՄԸՆ մՈԼ, ԵՕՂԱՍ ԱԼԷԼ ԱՄԵԱ, ՎԷ ԽԻԼԵԱՎԻ ՕԼԱՐԱՄԸ
մԸ, ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ պՈԼ ՔԻԼԻՍԷՍԻ ՄԻՐ, ՄԵՅԻ ԹՈԼԹՈԼԱՎ ԿԻՄԵՅՐՈԼՈՂ:
ԵՎԷԹ՝ ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՓԷՆՄԻՄԻՉ ՔԷՆՄԻ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԷ ՍԱՆԻՆ ՆԻՂԱՆԷԼԵՐ
ԳՕՅԻՄԸՆ ՄՈԼ: ՕՆԼԱՐՄԱՆ ԵԱԼԸՆԸ՝ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻ ՕԼՈՒԼՂՈԼ
պԵՅԱՆ ՕԼՈՒՆՈՐ: ԵՎԷԼԱ ՎԵՐԵՅԻ, ՍԱՆԻՅԷՆ ԱՂԻՂԵՅԻ, ՈԼՄՈԼՄԻ ՕԼ-
մԱՍԸ, ՎԷ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՕԼՄԱՍԸ: ՎԷ պՈԼՆԼԱՐԸՆ ԿԵՎԻՍԻ ԵԱԼԸՆԸՂ
ԿԱԹՈԼԻԿԷ ՀՈՈՎՄԷԱԿԱՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԷ ԵԱԳԸՆԸՐ, ՎԷ ՍԱՅԻՐԵՐԻՆԻՆ ԿԻՉ
ՎԵՐԻՍԻՆԱՆ՝ պՈԼ ՄԵՄԻԿԻՄԻՉ ՆԻՂԱՆԷԼԵՐ ՆԷ ՎԱՐ ՄԸՐ, ՎԷ ՆԷ ՄԷ ԵԱ-
ՂԸՆԸՐ:

ՊԱՊԸ ԷՎ ՊԷԼ

ՔԻԼԻՍԷ ՊԻՐ ՏԻՐ

ԺԸ. ԵՎԷԼԱ ՔԻԼԻՍԷ ՎԵՐ ՄԻՐ. ՆԱՍԸՂ ՔԻ ԱԼԼԱԿ ՎԵՐ ՄԻՐ. ՎԷ
մԱՄԵՄՔԻ պՈԼ ՔԻԼԻՍԷՆԻՆ պԱՆՉ ՔՐԻՍՏՈՍ ՍԱՆԻՆԻՉ (ՃՂՄԱՐՄՈԼԹԻՐԸՆ)
ՄԻՐ, ՎԷ ՍԱՆԻՆԻՉ ՄԷ ՎԵՐ ՄԻՐ, ԻՔԻ ՕԼԱՄԱԳ. ՎԷ պՈԼՆՈՒՆ ԻՅԻՆ
ԻՔԻ մՈԼԽԱԼԻՓ ԵԷՐՄԷ ՄԷ պՈԼՈՒՆԱՄԱԳ: ՔԷՂԱԼԻՉ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻ-
ԼԻՍԷՍԻ մՈԼԹԼԱԳ ՎԵՐ ՕԼՄԱԼԸ ՄԸՐ. ԿԷՄ պՈԼ ՔԻԼԻՍԷ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ մԱ-
ՆՎԻ վԻՃՈԼՄՈԼ ՕԼՈՒԼՂՈԼ ԻՅԻՆ, ՔԷՆՄԻՆԷ ՎԵՐ պԱՆ, ՎԷ ՎԵՐ վԻՃՈԼՄ
ԻՄԹԵՐ: ՊՈԼՆԱ ԽԱՎԱԹԼԱՐ ԱՂԻՉ ՔԻԹԱՎՄԱ ՎԷՉ ՆՕԳ ՄՈԼՐ, ՎԷ
պՈԼՆԼԱՐԸՆ ԿԵՎԻՍԻՆ մԱՆԱՍԸ ԻՄԱՆ՝ ՎԷ ԿԷՄ ԻԹԻՂԱՄ ՎԵՐԵԼԻՎ՝ ՎԷ
ԿԷՄՄԷ մՈԼԱՎԱՊԵԹ ՎԵՐԵԼԻՎ ՕԼՄԱՍԸ ԷԼՂԵՄ ՄԻՐ. ՆԻՆՔԻ մԱՄԵՄ ՔՐ-
ԻՍՏՈՍ ԿԵՐՆԵԼԻՉ ՄԻՐ, ՎԷ պՈԼ ԿԵՐՆԵԼԻՉ ՎԵՐ ՄԻՐ, ԻՄԱՆ ՎԷ Ի-

Թիզատ տախի պիր օլմալը : Եվ վէլա Գրիստոս քէնտի փէտէրինտէն քեաֆֆէյի շակիրտէրի իչին պիրլիք տիւէտի (Յփ. Ժ. 11) . « Պէն արթըզ տիւնեատա դալմայաճաղըմ , վէ ծնլար տիւնեատա տըրլար , եմ աղիզ ֆէտէր , քէնտի իսմին իւէ պունլարը հըֆզ էթ , քի պիր օլսունլար , նասըլ քի պիզ պիրիզ » : Վէ (21) « Վէ պէն պիր պունլար իչին ըէճա էթմէյօրում , իլլա քեաֆֆէյի ինանան քիմսէլէր իչին՝ քի հէփսի պիր օլսունլար . նասըլ քի , եմ ֆէտէր սէն պէնտէսին՝ վէ պէն սէնտէ » : (Յփ. Ժ. 16) . « Վէ պիր սիւրիւ վէ պիր չօպան օլաճադ տըրլար » :

Գիլիսէյի սիւրիւ իսմիլյէ թապիր էտիյօր . սիւրիւտէն այրըլան գուզու՝ եմ գօյուն քէնտի քէնտինէ թէրք օլունսա , հիչ սէլամէթ եաշայապիլիւր մի : Գիլիսէ պիրլիկինտէն այրըլան տախի հաքէզա : Հէմ էօյլէ պիր պիրլիք քի՝ հիչ թադսիւմ , եախօտ թէֆրիզ դապուլ էթմէզ : Պօղոս առաքեալ (Եփէ. Դ. 4) « Րիճա իտէրիւմ բուհուն իթթիֆադընը հըֆզ էթմէյէ դայրէթ իտէսինիզ , պիր վիճուտ , վէ պիր բուհ . . . պիր տիր Բապպ , պիր իման՝ պիր վաֆթիզ » : Եանի՝ նասըլ քի Ալլահ իքիյէ թադսիւմ օլամայօրսա , նասըլ քի վաֆթիզ պիր տիր վէ իքի օլամայօրսա , հաքէզա իման պիր օլմալը տըր : Տիկէր եէրտէ՝ Գրիստոս քէնտի քիլիսէսինի կէօյլէրին փատիշահլըզ իսմիլյէ թէսմիյէ էտիյօր , (Մփ. ԺԲ. 23) « Հէր գանղը փատիշահլըզ իչինէ նիֆազ տիւչէրսէ՝ պօզուլուր . քէզալիք պիր շէհիւր՝ վէ պիր իսանէ՝ իքիյէ պէօլիւնիւրսէ՝ պօզուլուր » : Պունուն կիպի քիլիսէտէ տախի իթիզատ վէ մուհապպէթ պիրլիկի լազըմ տըր :

ԺԹ. Պու իման իթթիֆադընա գարշը կիտէր իֆթիրադ , եանի այրըլմադ , քի պիրլիկէ գարշը տըր . եանլը թալիմաթլար սաչմադ (հերճուած) (հերետիկոսութիւն) քի իֆթիրադ , շիգադ , նիֆադ վէ ըաֆըզըլըզ թապիր օլունուր : (Ա. Կր. Ա. 10) « Եֆէնտիմիզ Յիսուս Գրիստոս իսմի խաթըրը իչին սիղէ ըիճա իտէրիւմ , սէօղիւնիւզ պիր օլսուն՝ վէ իչինիգտէ շիգադ օլմասըն » : Պունլարա պէնղէր տահա չօզ իսպաթլար վար տըր . մէզհէպին պիր օլմասընը եկեղեցի խասիմէրի տախի իզրար էտէրլէր : Նասըլ քի իթիգատճա՝ մէզհէպին միւճէրէտ պիր օլմասը էլղէմիսէ , քէզալիք քիլիսէյի թէշթիլ էտէն՝ կէրէք քիլիսէսին բուէսալարը՝ կէրէք ճէմաաթ գալի պիր մուհապէթլէ՝ վէ պիր իթիզատ իւէ իրթիպաթը կէրէք տիր :

Մուհապպէթ տէմէք՝ էվվէլ էմիրտէ տինճէ՝ քիւչիւյուն քէնտի պէօյիկիւնէ իճապ էտէն թէվազու վէ իթաաթը տըր . վէ պէօյլէ պիրլի պիրլի իւէ ֆէրայիղինի իճրա էթտիքտէն սօնրա , քիլիսէսին էսրար ու նի՝մէթլէրինէ (խորհուրդլարընա) ումիտ՝ վէ մուհապպէթ աւմէլլէրիյէ եէքտիկէրինէ իլհադ օլմադ տըր : Եվ վէթ՝ չօզ ատէմլէրին պիր պիրինէ մուհապպէթլէրի վար տըր . ամմա՝ պու մուհապպէթ պիրինճի մուհապպէթ տէյիլ , անճադ մուհապպէթի զաթիյէ վէ մէն-

Ֆաաթը զաթիյէ, վէ մատտի մուհապպէթ թէսմիյէ օլունուր . պու-
նու տա ֆրօթէսթանլար իզրար էտէրլէր . եանի ֆրիստոսուն ճէ-
մաաթը քէմալի տէրէճէ իթթիֆազ վէ մուհապպէթ իլէ պիր պիրի-
նէ պաղը օլմալը : (Յ. 4. Ժ. 17) . « Պունու թէնպիհ էտէրիմ քի՝
պիր պիրիլիլի սէվէսինիզ » . (Ժ. 11. 21. 26) . « Եա ազիզ ֆէ-
տէր՝ օնլարը իսմին իլէ հըֆը էլլէ . . . քի պիր օլսունլար . նասըլ
քի պիզ պիրիզ » : « Քի հէփսի պիր օլսունլար . նասըլ քի՝ սէն ֆէտէր՝
պէնտէ , վէ պէն սէնտէ , վէ օնլար տա պիզիմ իլէ պիրլէչսինլէր » :
« Վէ պէնի սէվսինի մուհապպէթ իլէ՝ օլ մուհապպէթ քէնտիլէրին-
տէ տալիս օլսուն , վէ պէն տէ օնլար տա » : (Ե. 4) « Բուհ
պիրլիք , իման պիրլիք , վէ ամէլ , վէ մուհապպէթինիզ պիրլիք օլ-
սուն . հէփինիզ եէքսիլ վէ եէքճիհէթ օլասընըզ » : (Ե. 23) « Զիրա
զարընըն պաչը գօճասը տըր . նասըլ քի քիլիսէնին պաչը տա ֆրիս-
տոս տուր , վէ օլ վիճուտուն գուրթարըճըսը քէնտիսի տիր , վէ նա-
սըլ քի քիլիսէ ֆրիստոսա իթաաթ էտէր . . . զիրա օնուն վիճու-
տունուն ազալարընտանըզ , քէնտի թէնինտէն վէ քէնտի գանընտան » :
(Ե. 23) « Ֆրիստոս քիլիսէնին պաչը տըր , վէ օնուն վիճուտունուն
գուրթարըճըսը տըր » : Ենճամընտա նասըլ քի կիւնէչ զարանըզ իլէ ,
կէրչէքիլիք եալանճըլըզ իլէ , վէ Սլլահ շէյթան իլէ իթթիֆազ վէ
իթթիզաճ էտէմէզսէ՝ չիւնքի պիր պիրինէ մուղայիր տիրլէր , քէզա-
լիք եկեղեցի իմանը վէ իթթիզատը վէ մուհապպէթի պիրլիք իսթէր .
նիֆազ , չիզազ , տին պապընտա հիչ պիր վազըթտա ույամազ . պու-
նուն իլին եկեղեցիյի գապուլ էթմէյէն՝ եկեղեցիտէն իխրաճ օլուն-
սուն տէյի էֆէնտիմիզ էմր էտէր : (Մ. 4. Ժ. 17) « Եկէրչի քիլի-
սէյի տէ տինլէմէզսէ՝ սէնին ինտինտէ կէօմրիւքճիւ վէ փուլթիէրէսթ
օլսուն » : Եանի քիլիսէտէն վէ քիլիսէ հիւմէթլէրինտէն իխրաճ օլ-
սուն : Վէ (Տի. 4. Ժ. 10) « Շիզազ էտէն (հերճուածող) քիսէ-
տէն՝ պիր իքի քէրրէ նասիհաթ վէրտիքտէն սօնրա՝ վազ կէչ , վէ
եօլտան չըգմըչ՝ վէ կիւնահ իշլէյօր՝ քէնտի նէֆսինի հէլազ էթմիչ
պիլ » : Տէմէք քի ֆրիստոսուն քիլիսէսինին իլինտէ իման պիրլիլի վէ
իթթիֆազ վէ մուհապպէթ պիրլիլի պիրլինճի շարթ վէ նիչանէ տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻ
ԱԶԻԶ ՕԼՄԱԳ ՆԵՇՈՆԵՍԻ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

Ի. Քրիստոս քէնտիսինի տինլէյէնի վէ պիաթ էտէնի կիւնահ-
տան՝ վէ կիւնահըն հիւքմիւնտէն գուրթարըզ փաք վէ թէմիլ էթ-

մէք իշին ինսանիյէթի պիզլէր կիպի կլինտի , վէ պու ուղուրա գան տէօքտիւ . Խաչ ճէզասընա հիւքմ օլտու . էօլտիւ վէ տիրիտի : Նիշին . Պողոս առաքեալ պունա ճէվապ վէրիյօր . (Եփես. Ե. 25) « Բրիստոս քիլիսէյի սէվտի , վէ օնուն իշին . նէֆսինի թէլէֆ էթտի , քի օնու (աւաղանըն) եանի վաֆթիլին ազիզ քէլամը իլէ թէմիզլէսին , վէ միւշէրրէֆ եկեղեցի քէնտի հուղուրունա տիքսին , վէ պիր կէօնէ քիր վէ լէքէսի եան տիկէր պունա պէնզէրի օլմասըն . իլլա ազիզ վէ լէքէսիզ օլսուն » : Զաթէն Բրիստոս էֆէնտիմիզ Խաչա չըգմազտան , քէնտի փէտէրինտէն տիլէմիշ իտի քի՝ քէնտի սահիլիկի իլէ քիլիսէսինի ազիզ էյլէսին . (Յով. Թէ. 17. 19) « Սահիլիկին իլէ քէնտիլէրինի ազիզ էտէսին , զիրա սէսին քէլամըն սահիհ տիր » : « Վէ քէնտի իւզէրինէ պէն քէնտի նէֆսիմի ազիզ էտէրիմ , քի օնլար տա ազիզ օլսունլար , վէ պիր քէնտիլէր իշին եալընըզ ըէճա էթմէյօրում , իլլա օնլարըն սէօղիւ իլէ պանա քեաֆֆէյի իման էտէնէ » : Վէ (Տիմոթ. Բ. 14) « 0 քի նէֆսինի պիզլմ իշին թէլէֆ էթտի , հէր պիր նամուսուղուգտան պիզի գուրթարսըն , վէ քէնտիսինէ էյի աւմէլլէրէ մէյյալ՝ խասս մախսուս պիր ճէմաաթ թէմիզլէսին » : Բրիստոսուն քիլիսէսինին ազիզ օլտուղունու թաստիզ վէ պէյան էթմէյէ պունլարա պէնզէր տահա չօզ տէլիլ վար տըր , վէ հիշ պիր մէզհէպ եօզ տուր քի Բրիստոսուն քիլիսէսինէ ազիլիք եազընմազ տէսին :

ԻԱ. Ֆազաթ՝ զօր եէրի շուրասը տըր քի՝ նէ կէօնէ իշպու ազիլիկի Բրիստոսուն քիլիսէսի քէնտի իւզէրինտէ զահիրէն կէօսթէրիպ իճրա էտիյօր : Եվլէթ՝ հէր մէզհէպ , իշպու ազիլիք սըֆաթը մէրդուպէսի պէնտէ տիր , տէր վէ խտաա էտէր . լաքին սահիհ Բրիստոսուն քիլիսէսի՝ կէրէք քէնտի պաշընըն ազիլիկինէ պինաէն , կէրէք էօյրէթտիկի ազիզ վէ ալլահանի թալիմաթլարընա պինաէն , կէրէք իճրասընտա պուլունան ազիզ էսրարինէ , վէ կէրէք թէվիտ էթտիկի սայըսըզ վէ հիսապսըզ ազիլլէրէ , շէհիտլէրէ , վէ ֆազայիլի ֆէվգէլատէ , վէ սէմավիյէ իլէ միւզէյլէն քիմսէլէրէ , վէ պիր չօզլարընըն աճայիպ վէ ֆէվգէլատէ միւճիւզաթլարընա պաղարազ , տէյէպիլիլիլի քի՝ հէր գանղը շիրքէթտէ վէ մէզհէպտէ պու էֆալլ ֆէվգէլատէ իճրա օլունմուշ վէ օլունույօրոսա , անճազ օ քիլիսէ , օ տին սատէ Բրիստոս էֆէնտիմիզին տինի վէ քիլիսէսի տիր , վէ օ սատէ Բրիստոսուն ալլահանի վիճուտու օլմայա եազընըր , հանի քէնտի սէչիպ պէյէնտիկի քիլիսէսին վէ պու քիլիսէյէ ինսան պույուրտուղու լութֆուն սէմէրէսի օլտուղու , օլ վազըթ պիհադգէն առտ օլունուր , վէ օնտան մատա տիկէր պիր մէզհէպ եօզ տուր , վէ եալընըզ օ տուր Բրիստոսուն սահիհ քիլիսէսի : Պու տէտիկիմիզ տէլիլ : (Մատթ. Ե. 11) « Մութլուսունուզ սիզ , հաչան սիզլէրէ հազարէթ օլունաճազ վէ սիզի սիւրէճէք տիրլէր , վէ քեաֆֆէյի միւֆ-

Թէրիյաթէ պէնիմ իչին ուղրայաճագսնըզ, սէվինին վէ շազ օլուն » : (Ժ. 38) « Հէր քիմ քի խաչընը ալըպ՝ արգամսըրա տիւշմէզսէ՝ պանա լայըզ տէկիլ » : (Բ. Տէ. Գ. 12.) « Հէր քիմ քի Ալլահ իլէ եաշամագ իսթէրսէ, սիթէմ (հալածանք) իչինտէ, մէշագգաթէ տաշանսն » : Վէ (Մարթ. Ժ. 1.) « Չաղըրըպ օն իքիլէրի, օնլարա մէքրուհ ճինլէր իւղէրինէ՝ օնլարը չըգարմայա, խասթալարա չիֆա վէրմէյէ հիւքիւմէթ վէրտի . . . » : (Մարթ. ԺԶ. 17.) « Պանա ինանանլարըն՝ պու նիշանլար արգալարընտան կիտէճէք տիրլէր, պէնիմ իսմիմ իլէ շէյթանլարը չըգարաճագ տըրլար, լիսանլար սէօլէյէճէք տիրլէր, երլանլարը էլլէրինտէ թուլթապիլէճէքտիրլէր, (թէլէֆ էտիճի) զէհիր պիլէ իչսէլէր, զարար պուլմայաճագլար : Խասթէլէր իւղէրինէ էլ զօրսալար սաղալաճագլար . . . » : Վէ « պանա ինանան քիմսէ՝ պէնիմ էթտիկիմ միւճիւղաթլարտան տահա պէօյիւկիւնիւ իշլէյէճէք տիր . . . » , Աղիզիք, պու ֆաղիլէթլէրին սէմէրէսի տիր . հէր քիմ պու մէշագգաթլարը Ալլահն խաթըրը իչին չէքէրսէ՝ օ աղիզ տիր : Վէ եէվմիյէ զիքրի ճէմիլէլէրինի իպատէթլէ թէքրիմ էթտիկիմիզ պիլ ճիւմէ աղիզլէր, պու քիլիսէնին էվլատլարը տըրլար :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ԻԻԶԻԻՆՃԻԻ ՆԻՇԱՆԸ
ՈՒՄՈՒՄԻ ԵԱ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՕԼՄԱՍԸ ՏԸՐ

ԻԲ. Կաթողիկէ՝ եանի ումումի օլմագ, Քրիստոս էֆէնտիմիլին քիլիսէսինին իւշիւնճիւ պիր շարթը տըր : (Մարթ. ԻԸ. 19.) « Կիտին պուլնտան սօնրա ճէմի թայիֆէլէրէ էօյրէտին » : Վէ (ԻԶ. 13.) « Սահիհ տէրիմ սիզէ, պիւթիւն տիւնեանըն հէր նէրէսինտէ պու Աւետարան իլան օլուրսա՝ եանի Քրիստոսուն թալիմաթլարը վէ հաւատքը, պուլնուն էթտիկի շէյ զիքր իչին սէօլէյէճէք տիր » : (Մարթ. Ժ. Գ. 9.) « Պու Աւետարանըմ տիւնեանըն հէր նէրէսինտէ վաղ օլուլնուրսա . . . » : (ԺԶ. 15.) « Վէ տէր օնլարա . տիւնեանըն հէր թարաֆընա կիտին, քեաֆֆէյի մախլուգաթա Աւետարանը վաղ էտին » :

Քրիստոսուն քիլիսէսի, ումումէն տիւնեանըն հէր պիր թարաֆընա եայըլաճագ տըր . Քրիստոս էֆէնտիմիլին պու էմրի իլահիլէսինին շարթը իգթիղասընտան տըր, վէ մատէմ քի տիւնեանըն չար էթրաֆընտա քրիստոնեայ պուլուլնաճագ, վէ պու քրիստոնեայ ճէմաաթը Քրիստոսուն մանէվի բուհանի վիճուտու տուր, պիր վիճուտուն քեաֆֆէյի ազալարը լազըմ քի՝ պիրի պիրի իլէ մէրպուլթ, վէ միւլնագ, վէ միւլնաղիտ օլտուն, չէօյլէ քի էլի, այաղը, վէ ազալարը պու վիճուտէն քէսիք օլմայաճագ, իլան, ճէփսի պիր պաշ

դօմանտաւ ալթընտա օլաճագ տըր , նէ քէսլըմիշ այագ , վիճուտ տէն հայաթ ալըր , նէ էլլէր քէսլըրսէ վիճուտտէն տամարլարընա դան ադար , նէ հայաթ պախշ օլուր , նէ պիր վիճուտտէն պաշը քէսէրսէն , պաշ գալապիլիր , նէ վիճուտ վիճուտ , իլլա թապիի հէփսի-նէ հայաթ պախշ էտէն ճան՝ տախիլէն հէփսինէ հիւքմէտէր , վէ վիճուտուն քեաֆֆէյի ազալարընը գուվլէթի տէրունի իլէ ճէվլէան էթտիրէն՝ վէ սաղ , վէ տիրի , վէ քեաֆֆէյի մուամէլաթընա պիր սահիպի վիճուտ վէ մութասարըրֆ օլան ճան տըր : Քէզալիք Քրիստոսուն քիլիսէսի , վէ պու քիլիսէսին ազալարընը պիրի պիրիլլէ իւհագ վէ իթթիֆագ էթտիրէն , էվլէլ էմրտէ Քրիստոսուն րուհու-նուն մուհապպէթի իթթիֆագը , վէ իմանը տըր . քի տիւնեանըն չար էթրաֆընտա եէկ տիլ , եէկ ճիհէթ , եէկ իթիգատ օլուպ , հէր եէրտէ մուսթազամ սուրէթտէ հէփսի պիր նիլլէթէ խըզմէթ էտէր : Տիւնեանըն ճէմի եէրլէրինի քրիսթիան տօլուուսա , վէ պու քրիսթիանլարըն պիր պիրի պէյնինտէ տինի վէ իթիգատը , վէ ալաթը տինի վէ մագսէտի պիր օլմազսա , էվլէլա քիլիսէ օլամաղ , եանի Քրիստոսուն վիճուտու ատտ օլունամաղ : Սանիլէն պիր պիրինէ մուխալիֆ օլան ազալարա տախի Քրիստոս պաշ օլամաղ , պիլ ախէրէ պիր պիրինտէն այըրընշ ազալար , վէ ճէմիլլէթէր օլուրսա՝ նէ Քրիստոսուն էօմրիւ իլէ եաշայապիլիրլէր , նէ տէ Ալլահա մագպուլ պիր իշի իճրա էտէպիլիրլէր : Մուհապպէթ , վէ տինճէ օլան իթիգատ պաղընը Քրիստոս քէնտիսի թէնպիհ էթմիշ մի , եօզսա հէր քէս պիր պիրինտէն այըր՝ վէ պիլա իթթիհատ , վէ պիլա իթթիլմթ մը Քրիստոս քէնտի վիճուտի ազալարընըն եաշամասընա գարար վէ գանուն դօմուշ : (Յփ. Ժ. 11.) « Պէն արթըզ տիւնեատա տէյիլիմ , վէ քէնտիլէր տիւնեատա տըրլար , վէ պէն հանընա կէլլիօրում . եա Աղիզ փէտէր , քէնտիլէրի իսմիլն իլէ հըֆը էլլէ . . . քի պիր օլսունլար , նասըլ քի պիզ պիրիզ » : (20.) « պիր քէնտիլէր իլլին ըիճա էթմէյօրում , իլլա՝ ճէմի ծնլարըն սէօզիւ իլէ պանա ինանանլար իլլին , քի քեաֆֆէսի պիր օլսունլար , նասըլ քի սէն պէնտէ վէ պէն սէնտէ իսէմ , ծնլար տա պիզտէ օլսունլար , վէ (22. 23. րէ) պու-նու թէքէրրիւր էտիյօր : Տէմէք քի՝ կէրէք մուհապպէթճէ , կէրէք իթիգատճա՝ Քրիստոսուն քիլիսէսի պիր օլմալը , քիւչիւք պէօյիւք իլէ , վէ պէօյիւք քիւչիւք իլէ , վէ պաշարը հէփսի իլէ պիր օլմալը քի , տիւնեանըն հէր պիր էթրաֆընտա պուլունան քրիսթիանլար Քրիստոսուն քիլիսէսի վէ Քրիստոսուն վիճուտու օլապիլիսինլէր : Հէր գանղը ճէմիլլէթ քէնտի պաշը իլէ պիր տէյիլ իսէ , օ Քրիստոսուն վիճուտինտէն սայըլամաղ , հէր գանղը ճէմիլլէթ պիրիլքտէ , վէ իման իթթիֆագընտա տէյիլ իսէ , օ ճէմիլլէթ Քրիստոսուն քիլիսէսի խարիճինտէ տիր . զիրա առաքեալ թէնպիհ էթտի . (Փէլ. Բ. 2.) « Մէսէրրէթիմի թէքմիլ էտին , պիրիլքտէ տիւչիւնիւն , քէն-

տինիգտէ պիր մուհապպէթ թաշըյըն , ճան պիր , ֆիքիր պիր » : Վէ (Եփէս . Դ .) տէյօր « Հէր նէ գատար քի պիր քիլիսէ իշինտէ քիմինէ Գրիստոս պու մէէմուրիյէթի՝ վէ քիմինէ չուհու՝ վերմիշ իսէ տէ , հէփսի պիր բուհա , վէ պիր մագսէտէ խըզմէթ էտէճէք , վէ պիր տին , վէ մուհապպէթ իթթիֆագընա » : — « Գրիստոս պաղըլարընը առաքեալ , պաղըլարընը մարգարէ , փէյղամպէր , պաղըլարընը աւետարանիչ . պաղըլարընը չօպան վէ վարդապետ , ազիլէրին թագվիյէթի իշին՝ մէէմուրիյէթի իշին , Գրիստոսուն վիւճուտունուն պինասը իշին , հէփիմիգին պիր իման իթթիֆագընա վարընճայատագ նասպ էթտի » : Պունլար Ալլահըն քէլամը տըր , ինսանլար սէօզլէրի տէյիլ տիր :

ԻԳ . Պլինիոս սաղիր թէամիյէ օլունան , Տրայանոս չէվարա՝ Պիշ թէնիա վալիսի պուլունտուղու հասէպի իլէ 97 ինճի մէքթիւպինտէ , քրիսթիյան տիյանէթինին նէ գատար եայլտըղընը մաաթթէէսսիւֆ եաղըյօր : « Հէր սընըֆտան չօզլարը՝ գարը օլսուն՝ էրքէք օլսուն , վէ հէր ըլւթպէտէն թէհլիքէյէ տապէթ օլունույօրլար , վէ օլունաճագ տըրլար . պիր եալընըզ շէհրլէրէ մախսուս տէյիլ , իլլա գուրա վէ գուրապա , վէ չիֆթլիքլէրէ պիլէ , պու պաթըլ իթիգատըն մա՝ զարրաթը եայլտը , վէ հէման փութխանէլէր իզսիզ գալտը , վէ առաթը մէօհթէրէմէ մէթրուքէ՝ վէ տուր օլտու » : Յուստինոս Մարտիրոս Թրիֆօն իլէ սէօյլէշէրէք տէյօր . « Ինսանլարըն պիր միլլէթի գալմատը . բարգարոսու օլսուն , բումու օլսուն , եախօտ տիկէր գանդի նամ իլէ օլուրսա օլսուն , սէրայլար սաքինլէրի , եախօտ խաճնէտէն մահրում օլանլար , չատըր նիշին , վէ չօպան կիւրուհու օլսուն , քեաֆֆէսի խաչա չըզմըշ Յիսուս իսմի իլէ տուալար վէ թէպէրրիւքեաթ փէտէրէ , վէ ճիհանըն եարատանընա ոունույօրլար » : Սուրը Իրէնէոս առաքեալլարըն աշակերտի (ընդդէմ հերետիկոսաթեանց Գլէր . Ա . Գլ . Ժ .) եաղըյօր . « Նէ Գերմանիատա թէէսիա օլունմուշ քիլիսէլէր պաշգա ինանըյօրլար , նէ Իվէրնիատա (Իրլանտա) , նէ Սգօչիատա , նէ Եգիպտոստա , նէ Լիպիատա , նէ տէ օնլար քի տիւնեանըն օրթա եերինտէ տիրլէր , հէփսինին պիր տիր իթիգատը » : Վէ Տէրտուղիանոս (քրիստիյանլըզ մէտհիյէսի քիթապընտա Գլ . ԼԵ .) եաղըյօր . « Տիւնքիլէրիզ , վէ հէր եերինիզի տօլտուրտուք , չէհրլէրինիզի , առալարընըզը , գալէլէրինիզի , բէսմի մահալլէրինիզի , մէճլիալէրինիզի , օրտուլարընըզը , հիւքիւմաթընըզը , օրտուկեահընըզը , սէրայլարընըզը , չէրաաթ մահալլէրինիզի , վէ ծերակոյտունուզու . պիր փութխանէլէրի սատէ սիզլէրէ թէրք էթտիլ » :

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՏԵՐՏԻՆՃԻԻ ՆԻՇԱՆԸ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՕԼՄԱԼԸ ՏԸՐ, ԵԱՆԻ ՏԱՅԻՄԻ

ԻՊ. Քրիստոս էֆէնտիմիդին մէջմուրիյէթի, վէ թա'լիմաթը՝ քէնտիսինին կէօյէ չըզմասը իլէ, եէր եիւզիւնտէն գալգամատը՝ վէ պիթմէտի, իլլա տիւնեա տուրտուգճա, վէ ինսանլար ինսան օլտուգճա՝ առաքեալլարտան պէ'տէն՝ պու կիւնէ գատար, իմանա վէ ֆազիլէթ ամէլլէրինէ, վէ մէջմուրիյէթինէ տայիր օլան թալիմաթ, գալլաիտ պազի վէ գալի, վէ միւթէմատի պու անէ տէկին տուրույօր, վէ տիւնեա սօնուէնա գատար տուրաճազ տըրլար. եօլսա Քրիստոս ինսան թայիֆէսինին սէլամէթ խըզմէթինի թէմամէն իճրա էթմէմիշ օլուր ուտու. պազալլմ քի Քրիստոսուն ֆիքրի վէ նիյէթի պէօյլէ մի տիւր : (Մարթ. ԻԵ.) Յիսուս տիւրիլտիքտէն սօնրա՝ չակիրտլէրինէ, վէ առաքեալլարընա եազլաշըպ' տէտի, « Հէր հիւքիւմէթ կէօյտէ վէ եէրտէ պանա վէրիլտի, փէտէրիմ պէնի նասըլ քի կէօնտէրտի իսէ, պէն տախի սիզլէրի կէօնտէրիլիմ, պունտան պէօյլէ կիտին վէ պիւթիւն թայիֆէլէրէ էօյրէտին, սազլասընլար, հէր նէ քի սիզէ թէնպիհ էթտիմ իսէ, վէ իշթէ հէր կիւն, հէր վազըթ, պէն սիզլին իլէյիմ տիւնեա սօնուէնա գատար » .

Քրիստոս էֆէնտիմիդին քիլիսէյէ օլան պու ինայէթինի, Յովհաննէն տախի եազըյօր (Ի. 21.) « Նասըլ քի փէտէր պէնի իրսալ էթտի իսէ, պէն տախի սիզլ իրսալ էտէրիմ » : (Ղուկ. ԻԳ. 47.) « Վէ օնլարա (եանի առաքեալլարա) տէր, պէօյլէ Քրիստոսա էզիլէթ չէքմէք, վէ իւշիւնճիւ կիւնիւ տիւրիլմէք, վէ քեաֆֆէյի միլլէթլէրէ նէտամէթ (ապաշխարանք) կէթիլմէք, վէ կիւնալար աֆլըղը վազ էթմէք, լազըմ իտի » : (Մարթ. ԺԶ. 20.) « Վէ օնլար չըզըպրապալըն եարտըմը իլէ հէր էթրաֆա վազ էտէր իտիլէր, վէ քէլամը հէր տիւրիւ նիշանէլէր իլէ թաստիզ էտէր իտիլէր, եանի արգալարընտան կիտէն միւճիւզաթլար իլէ » : (Գործ. Ա. 8.) « Վէ Հոգին Սուրբուն իւզէրինիզէ կէլտիկինտէ գուվլէթ ալաճազընըզ, վէ պէնիմ իշին Երուսաղէմտէ, Սալմարիատա, վէ եէրին օ պիւր ուճունա գատար չահատէթ էտէճէքսինիզ » : Առաքեալլար Ազիզ րուհուն իսթարընա կէօրէ, Քրիստոս էֆէնտիմիդին իճատ էթտիլի մէզնէպին, վէ քիլիսէնին պազի գալաճաղընը փէք ալա՝ պիլտիքէրի իշին, էվլէլ էմիլրտէ՝ Յուդանըն եէրինէ Մատաթիա առաքեալ օլտու : (Գործ. Ա. 26.) Վէ եէտի թանէ սարկաւաղլարը՝ առաքեալլար փէրհիզ թութարազ ձեռնադրել էթտիլէր : (Զ. 6.) Վէ փէրհիզ թութարազ տուան էտէրէք, Ազիզ րուհուն էմրի իւզէրէ Բառնաբասը վէ Սօղոսու, եանի Պօղոսու ձեռնադրել էթտիլէր, (ԺԳ. 3. վէ ԺԳ. 22.) :

Վէ քիլիսէլէրին լուղումունա կէօրէ՝ քահանայարա էլ գօյտուլար , վէ Անտիոքտա Պօղոս վէ Բառնաբաս իլէ սիւննէթ , վէ պաշգա շէյ-լէր իւղէրինէ միւճատէլէ օլտուղունտա՝ Երուսաղէմտէ պիր պէօյիւք սինօթ էթտիլէր : (ԺՁ. 5.) Վէ քիլիսէլէր իմանլարնտա գավիլէ-շիրլէր իտի , վէ տայիմա իգտիյատ պուլուրլար ըտը : (Եֆէս. Բ. 20.) : « Պունտան պէօյլէ խարիճ , վէ եապանճը տէյիլսինիզ , իլլա ազիզ-լէր հէմշէհրիսի , վէ Ալլահին խանէտանը , չիւնքի առաքեալլարն , վէ փէյղամպէրլէրին թէմէլի իւղէրինէ պինա օլունտունուզ , օնուն քի քէօշէ պաշը Յիսուս Քրիստոս տուր , օնուն իչլին տէ հէր եափըսը չաթըլմըշ , վէ եազըշմըշ օլտուղու հալտէ , Ալլահ իլէ ազիզ հէյքէլ (օլուպ արթըյօր) » :

ԺԵ. Պու տէլաիլտէն աշիքեար օլտու քի՝ Քրիստոս քէնտի շա-կիրտլէրինէ քեաֆֆէյի թալիմաթը սէմավիսինի էօյրէթտի , վէ իճ-րասընտա պուլունտու . շակիրտլէր վէ առաքեալլար քէնտի կէօր-տիւքլէրի վէ էօյրէնտիքլէրի վէ ալտըզլարը թէնպիհաթը՝ Քրիստոս-տան սօնրա շիֆահէն վազ ու նէշը էթտիլէր , վէ էօյրէթտիլէր , վէ հէր պիր շէհրէ վարտըզլարնտա՝ քիլիսէլէր թէնսիս (հաստատել) էթտիլէր , վէ հէր քիլիսէնին լուղումունա կէօրէ պարկաւազլար (վէ երէց) քահանայար ձեռնադրել էթտիլէր . վէ օնլարն նէ կէօնէ ֆա-զիլէթտէ վէ նէ տէրէճէ թէրպիյէ վէ իլմտէ վէ տիրայէթտէ օլաճազ-լարնըն շարթլարնը սէօյլէտիլէր . վէ էքիտ՝ շէտիտ թէնպիհ էթտի-լէր , վէ պիզլէր նէ մէշմուրիյէթտէ իսէք , սիզլէր տէ օ սունուզ . նէ տէրէճէ մէշգունիյէթ ալտըզ իսէ , սիզլէր տախի օլ տէրէճէտէ-սինիզ : (Ա. Պետ. Ե. 1) « Քեահինլէրէ՝ պունտան պէօյլէ պէնիմ իլէ հէմտէրէճէ օլանլարա ըիճա էտէրիմ , վէ կէրէք սաղ իքէն՝ կէրէք էօլտիւքտէն սօնրա՝ գըլ փայը պու էօյրէնտիքլէրինտէն շաշմայըպ , թըպզը թըպզըյա իճրասընտա պուլունսունլար , վէ տիւնեա սօնու-նա գատար Քրիստոս քէնտիլէր իլէ պէրապէր . վէ սաղ եաշայաճազ տըր , վէ հէր պիր քիլիսէ վէ մէզհէպլէրի խուսուսունտա հէմ գըլա-ղուզ հէմ մուավիլէրի օլաճազ տըր տէյի օնլարա սէօյլէտիլէր » : Տէմէք քի պիտայէթինտէն պու կիւնէ գատար Քրիստոսուն քիլիսէ-սի հէմ պազի , հէմ էսկի հիյյէթինտէ գավի , հէմ շիմտիյէ տէկին առաքեալլարն վէ քեահինլէրին թէմէլի իւղէրինտէ լաէնգաթի վէ միւթէմատի տուրույօր , վէ էպէտի տուրաճազ տըր :

ՊԱՊԸ ԽԱՄԻՍ

ԻՇՊՈՒ ՊԻՐԼԻՔ, ԱԶԻԶԼԻՔ, ՈՒՄՈՒՄԻԼԻՔ, ՎԷ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՕԼՄԱԳ ՇԵՐԱՅԻԹ ՎԷ ՆԻՇԱՆԼԱՐԸ ՊԻՐ ԵԱԼԸՆԸՁ ԲՕՄԱ ՔԻԼԻՍԷՍԻ
ԻԻԶԵՐԻՆՏԷ ԿԷՐԻԻՆՏԻԿԻՆՏԷՆ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՍԱՀԻՀ ՔԻԼԻՍԷՍԻ
ԲՕՄԱ ՔԻԼԻՍԷՍԻ ՏԷՄԷՔ ՏԻՐ

ԻԶ. Ա. Հռովմէական քիլիսէ տէմէմիզ իլէ , եալընըզ Բօմա շէհ-
րի վէ Ս. Փափա հազրէթլէրինին պիր Բօմա սէրփիսկոպոսու մագա-
մընտա իտարէ օլունան քիլիսէ անլաշըմամալը , եա՝ իշպու Բօմա
քիլիսէսի իսմի շէրիֆինի վէրտիկիմիզին սէպէպի , պիւթիւն քիլիսէ-
լէրին ըշիսի էքրէմի պուլունան՝ վէ պու տա պիր եալընըզ սուրը
Պետրոսա խալէֆէթ (յաջորդութիւն) վէ եէր իւզէրինտէ Քրիստոս
էֆէնտիմիզէ վէքեալէթ էսէն՝ ճէմի քիլիսէլէրին ամիրի՝ վէ ֆէթվա-
ճըսը Սրբազան Քահանայապետ օրտա իզամէթ էթտիկինտէն , տէյիլ
եալընըզ Բօմա շէհրի մախսուսի իտարէսինտէն գըյաս օլունարագ ,
անճագ տիւնեանըն չար էթրաֆ քիլիսէլէրի իւզէրինտէ Քրիստոս է-
ֆէնտիմիզ Պետրոսա , վէ Պետրոստան Քահանայապետէ ինսան պուլ-
րուլան ումումի մէէմուրիյէթտէն տօլայը , վէ պունա պինտէն տիր
քի՝ Բօմա քիլիսէսի , եանի ումումի քիլիսէ թէսմիյէ օլունուր : Վէ
չունքի՝ պաշըճա տին պիրլիկինէ , վէ քիլիսէնին իթթիֆագ վէ մու-
հապպէթինի հըֆօ էտիճի ալաթը , մէպտասը , վէ վասէթասը , եալը-
նըզ Բօմա քիլիսէսի օլտուղունտան Հռովմէական քիլիսէ իսմինիալմըշ :

ԻԷ. Իշթէ պու Բօմա քիլիսէսինէ սատէ պալատէ մուհարրէր է-
մարէ վէ նիշանէլէր , եա միւնֆէրիտէն՝ եա ճիւմլէթէն հէմ եազը-
շըր՝ հէմ իւզէրինտէ կիւնէշ կիպի միւպէյյէն տիր :

ԻԸ. Էվվէլա պիրլիք նիշանէսի Բօմա քիլիսէսինին խիլաթը շէրի-
ֆի տիր . գիրա կէրէք տինճէ , կէրէք քիւչիւկիւնտէն էն պէօլիւկիւ-
նէ գատար մէէմուրիյին իթթիֆագ վէ ուպուտիյէթինճէ . վէ կէրէք
Ալլահտան նասպ ու թէէսիս օլունմուշ էսրար , եանի եէտի խոր-
հուրդարըն իճրասը , վէ իլհազը պապընտա հէփսի եէքտիլ եէքվի-
ճուտ տուր : Նասըլ քի պիրլիք պապընտա եազտըղըմըզ իսպաթլար
կէօսթէրիյօր : Տինճէ տիւնեանըն չար էթրաֆընտա կէրէք Քաթօլիք
ճէմաաթը օլտուն , կէրէք կիսասարկաւադ , օարկաւադ , քահանայ ,
վարդապետ , եպիսկոպոս , արքեպիսկոպոս , կաթողիկոս օլտուն ,
քեաֆֆէսինին թագրիլի , իմանը վէ իթիգատը պիր տիր , վէ միւթ-
թէֆիդ տիր . վէ հէր քիմ քի պու իման պիրլիկինէ գարը սէրքէշ-
լիք էտիպ՝ մուվաֆֆագըյէթ էթմէզսէ , վէ տին պիրլիկինտէն այրը-
լըպ , տիկէր այրը՝ վէ այգըրը թալիմաթլարտա պուլունուրտա , ճէմի
պու քիլիսէ ըուէսսալարը պիր մահալէ թէճէմմիւ էտէրէք , օլ այ-
րըլմըշ զաթը , պիրթէնպիհ՝ վէ պիննասայիհ զանտըրըպ , օնու տին

իթթիֆագընա իտխալ էտէմէղսէլէր , Պօղոս առաքեալըն էթտիկի կիպի , վէ Բրիստոս էֆէնտիմիզին էմրի իւզէրէ , ծնու շէյթանա թէսիմ էտէրլէր : Վէ օլ րաֆըզը՝ փուլթիէրէսթ սըրասընա գօնուլուպ , քեաֆէսինին լանէթինի վէ նէֆրէթինի , մուճիպ օլուր , վէ սէմատէն Ալլահըն զազէպինի քէնտի իւզէրինէ տալէթ էտէր : Օգուսսուն ազիզ քիլիսէնին թէվարիլէրի , վէ ումումի սինօթլարըն իճթիմաի վէ միււ զաքէրաթը , վէ տին պիրլիք գարարարը . աշիքեար կէօրիւնիւր քի , իշ պու տին պիրլիկինէ խէլալ կէթիւմէյէլիմ . վէ Բրիստոսուն րու հունու , վէ մանէվի վիճուտունու քի քէնտի քիլիսէսի տիւր , իքիլէ թագսիմ էթմէյէլիմ տէյի՝ էվայիլաէ վէ թէվարիլի միւլթէլիֆէտէ ազիզ քիլիսէ րուէսսալարը , հայրապետէրի , վէ քահանայապետէրի՝ նիչէ նիչէ մէշագգաթլարա գաթլանմըշ , վէ պու ուլուրա նիչէլէրի գանլարընը տէօքմիւշ վէ էօմիւրլէրինի ֆէտա էթմիշ տիրլէր : Բրիստոսան՝ պէօյիւք Կոստանդիանոսա գատար , շօլ իւջ էիւջ սէնէլէր , քիլիսէնին տէհշէթլի սէնէլէրի տիրլէր . Բրիստոսուն պու վիճուտու . եանի քիլիսէսի , նիչէ նիչէ էզիլէթլէր չէքտի , կիզլի վէ տաղլար մաղարալարընա ֆիրար էտէրէք , ինլէր , վէ եէր ալթլարընը տէլիպ՝ միլէօնլար իլէ քրիսթիյանլար էօյլէ մահալլէրէ սըղընմըշ իքէն՝ եինէ վուլթիէրէսթ զալիմ չէզարլարըն ճէզա փէնչիսինէ կիրիֆթար օլտուլար , սէլ կիպի գանլարը ագաթ , պուլարա չօգ մալ , չօգ մէէմուլլիլէթ , չօգ տիւնեալի միւշէրրէֆ վատլար օլունտու . լաքին պունլարըն հիշ պիրիսի , պու տին վէ իման պիրլիկինտէն ծնլարը այրրա մատը : Պաշլարընըն քէնտի վիճուտէրինտէն քէսիլիպ՝ այրըմասընա րազի օլտուլար : Լաքին Բրիստոսուն տինինտէն վէ քիլիսէսինտէն այրըմայա րազի օլմատըլար : Վադաա պու աթալարըմըզ գանլարընը տէօքտիլէր իսէ տէ՝ թօփրագա քրիսթիյան թօխումունու սաշտըլար : Տերտուղիանոսուն տէտիլի կիպի . « Շէհիտլէրին գանը՝ օլտու քրիսթիյան թօխումու : « Արիւն վկայից , սերմն քրիստոնէից » . պարէմ եալընըզ փուլթիէրէսթ գօվալայըշը օլայըտը , Արիոս , վէ սայիր ծնա պէնզէր րաֆըզըլար տախի քիլիսէնին ազ միհնէթինի մուճիպ օլմատըլար :

Իթ . Պէօյիւք Կոստանդիանոս զէմանընտան պաշլայարազ , եանի 325 տէ Նիկիա ումումի սինօթու օլտու : Տիւնեանըն հէր թարաֆընտան Արիոսա գարշը , քի Բրիստոսուն՝ Ալլահըն քիվէճճիւն՝ էվլատը թէսմիլէ էտէյօր ուտու . եպիսկոպոսլար վէ հայրապետլէր՝ 318 մըզտալը Նիկիա շէրինէ թէճէմիւլէ էթտիլէր : Օնա՝ եանի Արիոսա՝ քէնտի նի քիլիսէտէն իխրաճ էտէրէք , լանէթ օգուտուլար : Հէր տէվրտէ , վէ հէր վազըթտա ճէմի հերետիկոսլար հագգընտա Բօմա քիլիսէսի իշթէ պէօյլէ տավրանտը . էվվէլինտէն պիզիմ վազթըմըզըն Վաթիւ գան ումումի սինօթունա տէկին . (1869 – 70) : Իքինճի հասպ էլ հուզուզ , Բօմա քիլիսէսինտէ մէէմուրինին քիւշիւլիւ՝ պէօյիւկիւնիւ ,

Թանձր վէ էմբիստէն պիր կէօնա տըշարը չըզմազ . վէ հէփսի իշպու-
 րօմա քիլիսէսինին էվամիրի տինիյէսինի՝ Ալլահն քէլամը կիպի թու-
 թար վէ իճրասընա հազըր մինթաղըր օլուր , վէ օնա մուխալիֆէթ
 էտէն օլուրսա , ճէզա փէնչէյի բուհանիյէսինէ տիւշար վէ թէէտիպ
 օլուր : Սալիսէն մուհապպէթ պապընտա , վէ քիլիսէ էսրարընտա իւ-
 հազիյէթի խուսուսուհտա՝ քեաֆէյի րօմա քիլիսէսինին էվատարը
 Քրիստոս էֆէնտիմիզտէն նասպ ու թէէսիս օլունմուշ օլան քիլիսէսին
 եէտի էսրարընը , վէ քիլիսէ թէնպիհաթընը իգրար էտէրլէր . չէօյլէ
 քի պու սըրլարտան պա՛ղըլարընըն էլզէմիյէթի ճիհէթի իչին՝ էսրարը
 զարուրիյէ թէսմիյէ օլունուր , վէ պազըլարընըն լուզումի հասպէլ էմր
 վէլ ումուր օլտուղունտան , քիլիսէլէրտէ պունլարըն հէփսինին իճրասը
 պիլա գուսուր ինֆազ օլունաճազ տըր : Վէ պիր քիլիսէյի մախսուսէ ,
 եախօտ պիր ատէմ իշ պու խորհուրդլարըն պազընըն գապուլ , վէ
 պազընընը րէտտ էտէրսէ՝ անինտէ րօմա քիլիսէսինտէն իխրաճ օլու-
 նուր , հէրճուաճոդ՝ եախօտ հէրետիկոս ատտ օլունուր : Պունուն
 մուղայիրի քիլիսէ գանուհունա վէ գարարընա իթթիֆազ , վէ իթա-
 աթ էտէն՝ Ալլահն թէպէրրիւքեաթը բահմանիյէսինէ մազհար օլուր ,
 նասըլ քի Պօղոս առաքեալ եազըյօր . (Գալ . 2 . 16 .) : « Սիւննէթ
 գալգաղ , (Գրք . ԺԵ . 7 .) մուճիպինճէ , հէր քիմ պու գանունա մու-
 վաֆֆազիյէթ էտէրսէ , Իսրայէլ Ալլահընըն սէլամէթի , վէ մէրհամէ-
 թի իւզէրինտէ օլուն » :

1 . Սահիհէն Ազիզլիք նիշանէսի եալընըզ րօմա քիլիսէսինէ պիր
 շարթը մախսուսէ տիր : Կէրէք ազիզլիք սէր չէշմէսի օլան միւէսսի-
 սի Քրիստոս էֆէնտիմիզ պու քիլիսէյէ պաշ օլտուղու իչին . կէրէք
 սէմալի՝ վէ սահիհ՝ վէ ազիզ թալիմաթլարը պու քիլիսէյէ թէսլիմ
 էթտիկի իչին . կէրէք իշ պու քիլիսէ էվատարը՝ Քրիստոսուն նասպ
 էթտիկի ազիզ խորհուրդլարը իճրա էտէրէք՝ եէվմիյէ անլէրին վասէ-
 թասը իլէ էլթաֆը իլահիյէյէ իլհազ օլմալարը իչին . վէ կէրէք Քը-
 րիստոս էֆէնտիմիզին իշպու լութֆու իլահիյէսինէ , տէրունէն մու-
 վաֆֆազ օլուպ՝ զահիրէն տախի ֆէվզէլ ատէ թէսմիյէ օլունան ֆա-
 զիլէթ էֆալընտա պուլունուպ , էնվայի տիւրլի միւճիւզաթլար իճ-
 րասը իչին . վէ կէրէք պինլէրճէ պու սահիհիկին ուղուրունա մալ-
 տէն վէ նէֆսլէրինտէն վազ կէչէրէք՝ նիչէ ճէզալարա գաթլանա-
 րազ՝ մուգատտէս վազիֆէլէրինի իճրա էտիպ , Քրիստոսուն ուղու-
 րունա , վէ կէրէք տիյանէթ , վէ կէրէք գարընտաշ մուհապպէթի
 ուղուրունա գուրպան կիթմիշ օլտուղլարը իչին . շիմտի տէ մէզպահ-
 լար (խորանլար) իւզէրինտէ կէմիքլէրինէ՝ չէհիտ (մարտիրոս) մա-
 աունըլարը տէյու՝ իզզէթ , վէ իպատէթ , վէ բայէթ էտէրիզ : Պու
 պապտէ քիլիսէտէ չէհիտ տիւշմիւշ ազիզլէրին թէվարիխինի պիրիսի
 օգուրսա , օլ գատար պինլէրճէ ճանլարըն պիր տին ուղուրունա թէ-
 լէֆ օլմալարը պիր գուվլէթ վէ հիքմէթի բապպանիյէյէ մախսուս

օլտուղունու ախէն միւշահէտէ վէ իգրար էտէր : Իշթէ պու ազիգ-
լէր տիր քի , Բօմա քիլիսէսին գուճաղընտա տօղմուշ՝ վէ տին ուղու-
րունա գան տէօքմիւշ , վէ քիլիսէլէրտէ օնլարըն ազիգ կէմիքլէրի
հէր քէսին րայէթ ու իհթիրամաթընը մուճիպ օլմուշ տուր :

ԼԱ . Սալիսէն , Բօմա քիլիսէսի ումումի (ընդհանրական) տըր :

Պիր շէյին ումումի օլմասը իշին՝ հէր ետրտէ եայըմըշ օլմասը
լազըմ կէլիր , Բօմա քիլիսէսի վէ մէզհէպի տիւնեանըն տէօրթ էթ-
րաֆընա եայըմըշ , վէ դապուլ օլունմուշ , իշթէ պու մանայէ մէպ-
նի տիր , քի կաթողիկէ նամընը ալմըշ «αδ' ολιγον» : Պու քի էլէնիգա
լիսանընտա ումումի տէմէք , վէ հայճա ընդհանուր , ումումի թէրճիւմէ
օլունուր : Եվկէլա Հոռվմէական մէզհէպ տիւնեանըն հէր թարաֆընա
եայըմըշ իսէ տէ , էվկէթ հէմ պու սէպէպտէն էօթիւրիւ , հէմ տէ
Բօմա քիլիսէսին հէր ետրտէ իթիգատը տինիյէսի (դաւանութիւնու)
վէ ազայիտի տինիյէսի (մասունք հաւատոյ) պիր օլտուղունտան , պիրի
պիրինտէն ֆէրգի օլմազ : Սանիէն , Գրիստոստան , վէ քէնտի քի-
լիսէսին իւք կիւնլէրի թարիխինտէն պաշլայարազ՝ պու կիւնէ գա-
տար , օլ իթիգատ պիր տիր , վէ իսթիպտալ գապուլ էթմէզ տէրէ-
ճէտէ օնլարտան պիզէ կէլինճէյէ գատար նասպ էթտիքլէրի տին գայ-
տէսի օ տուր , վէ պիր գարար տըր . վէ նէ իխթիլաթ , վէ նէ թէ-
րէտտիւտ կէօթիւրիւր : Հէր ետրտէ , հէր վազըլթտա՝ օլ դաւանու-
թիւնտա օլարազ քիլիսէ քէնտի էսրարընը (խորհուրդլարընը) իճրա
էտէր : Վէ հուզուզճա տախի Բօմա քիլիսէսին մէճմուրլէրի քիւ-
շիւլիւ պէօյիւկիւնէ վէ քեաֆֆէսի Բօմա Սրբաղան Քահանայապետինէ
մէրպուլթ , վէ միւթիւ տիւր , վէ օնուն էմրինտէն հիշ պիր կէօնէ
շաշմաղար : Փրօթէսթանլար , վէ սայիր կաթողիկէ քիլիսէսին խա-
սիմէրի , էվայիլտէն պու կիւնէ տէկին կէօթէրսինլէր պիզէ , գան-
ղը քիլիսէ Բօմատան պաշ չէքմիւշ , վէ եինէ քիլիսէ տախիլինտէ գալ-
մըշ : Հէմ Բօմա քիլիսէսի պիհազգին՝ մատտի սուրէթտէ տախի , եա-
նի ճէմիյէթինին քէսրէթինէ՝ սթաթիսթիք ուսուլինէ նազարէն , եա-
նի տիւնեանըն միւֆրէտաթը նուֆուս ճէսվէլի իզթիգասընճա տա-
խի պու քիլիսէսին տինճէ թէպաալարը՝ օ պիրլէրինտէն տահա դիյա-
տէ՝ քէսիր , վէ վաֆիր տիր : Կէրէք Բօմա քիլիսէսին խարիճինտէ
պուլունան պիւթիւն մէզահիպ՝ նուֆուսու եէքիւնէն , վէ միւճթէ-
մաէն ալընսա , վէ կէրէք միւնֆէրիտէն , վէ միւֆթէրիքէն ալընսա-
լար՝ պուշլար Բօմա քիլիսէսին իւշտէ պիրի , եախօտ նըսֆը պիլէ
տէյիլ տիրլէր :

ԼԲ . Պա խուսուս քի , պունլար ասասէն՝ վէ պազէն պիր պիրի-
նէ զըտտ , վէ մուխալիֆ տիրլէր , պիլ ֆարզ Բոււմ , մէզհէպճէ , էր-
մէնի տէյիլ . նէ տէ էրմէնի՝ մէզհէպճէ Բոււմ տուր . նէ Ասորի Գրա-
թի տիր , նէ պու Հապէշի , նէ Քիլտանի , Եագուպի . նէ տէ Եա-
գուպի՝ Քիլտանի : Պունլարըն հէր պիրի ազայիտի տինիյէճէ էքսէրի

միւթթէֆիգ իսէլէր տէ , պազը խոսուսաթը տինիյէտէ իխթիլաֆ , վէ իֆթիւրազլարը պուլոււնուր . վէ եէկ տիկէրինէ պազը տա կիւճէ նիրլէր , հէր հաչան էրմէնիտէն պիրի բոււ մէզհէպինի իխթիլար էթ-տիլինտէ թէքրար բոււարտան օլ քիմսէնին իւզէրինէ , գազանա կիրմէսի իլէ վաֆթիլ իճրա օլուրսա . . . : Իլլա քի փրօթէսթան պոււն-լար իլէ հիւ պիր կէօնէ իթթիֆազ էտէմէզ . ծնլար խաջապալտ պիզլէր կիպի , վէ փրօթէսթան սուրէքա Ասետարաւնապալտ : Տէմէք քի պոււնլարն ազայիտճէ վէ ասասէն պիրի պիրինտէն իխթիլաֆը օ-լուպ , հէմ Բօմա քիլիսէսի ճէմաաթը քէսրէթինէ վասըլ օլամազ , հէմ տէ ումուսիլիք իսմի շէրիֆի , վէ նիչանը ծնլարտա եօզ , վէ ծն-լարա եազըչամազ . անճազ պիր սատէ Կաթողիկէ Բօմա քիլիսէսի իթթիֆազընտա պուլոււնան պիլ ճիւմլէ միւթթէֆիգ քիլիսէլէրէ խաս վէ այիտ տիր . վէ Քրիստոսուն քիլիսէսինին հազգընտա ումու-միլիք պապընտա եազըլան իսպաթլար եալընըզ Բօմա քիլիսէսինէ պաշ թաճը , վէ եիւզիւք գաշը կիպի եազըչըր : Հէր գանդը մէմլէ-քէթտէ կաթողիկէ ճէմիյէթի պուլոււնուրսա , գանդը միլլէթտէն օլ-տուղունու սիւալ էտիպ արամազլար , օ՝ օրատա հէմ խոստովանանք օլուր , հէմ հազորդութիւն ալըր , հէմ ծնլար իլէ իլհազ օլուր , լա-քին պոււնուն մուղայիրի հիւ տուլուլմամը տըր քի , պիր Ելմիաճ-նական Երմէնիյէ իճապը լուզուլմինտէ , Բոււ միլլէթի էքսէմօլօյիս էթ-սին , վէ հազորդ վէրսին . . . : Գօ քի պլին քէրէ Բոււ զազէթալարը պիզ գարտասիս սէր նամէլէրի իլէ իթթիֆազ էթսինլէր . քէր-թէ պաշընտա մութլազ օ սէօլլէր , օ իթթիֆազլար պէրհալա օ-լուրլար , վէ էսկի սօֆուլուզ եինէ հիւքմ էտէր , Ելմիաճնական քի-լիսէ Ասորիլէրի , վէ Նեստորիլէրի պիզէ թապի տիրլէր՝ տէյէրէք ծն-լարա թէվէճճիւհ իպրազ էտէրլէր . պոււնլար իսէ քիմի Նեստորական քիմի Յակոբիկեան , քիմի Պարսամական , քի պէօյիւք սինօթլարտա հերետիկոսութիւնլարը իչին լանէթ (նզովք) ալթընա ալընարազ , քիլիսէտէն իխրաճ , վէ բէսմէն վէ ալէնէն հերետիկոս իլան օլմուշ-լար . թէվարիսէ պիրազ միւրաճաաթ էթմէլի , (Տե՛ Միլէե Աստու-ծաբանութեան Խաբարեալ Ընթացք Հաս. Ե. 570) պիլ Փարզ Նեստորա-կանլար՝ Քրիստոս պիզիմ իչին էզիյէթ չէքմէտի տէյի , բաֆըղըլըզ չըգարտըլար , վէ զայրիհիւմ : (Աստ. 64. վէ Թ. 508) :

ԼԳ . Պիլ ախէրէ Քրիստոսուն քիլիսէսինին տէօրտիւնճիւ նիչա-նէսի առաքեալական տըր , վէ օ տա Բօմա քիլիսէսինէ մախսուս տուր : Զիրա Պետրոս , վէ սայիր առաքեալարտան պաշլայարազ , Բօմա Քա-հանյապպետլէրի , լաէնգաթի Պետրոս առաքեալըն խալէֆլէրի , վէ եէր եիւզիւնտէ Քրիստոս վէքիլի օլտուգլարը ճիհէթ իլէ , Պետրոս-տան խալէֆինէ , վէ խալէֆինտէն տիկէր խալէֆինէ , 1874 սէնէյի հազիրինտէ վազթըմըզըն , վէ ճէմի Հոռովէական կաթողիկէ քիլիսէ-նին բէյիսի էքրէմի պուլոււնան Պիոս Թ. Փափայա զատար՝ միւթէմա-

տիյէն սիւրբիւպ կէտի . վէ քիլիսէնին պէտայէթինտէն չիմտիյէ տէ-
կին , եպիսկոպոսարըն , վէ բուհանի բուհասալարըն քեաֆֆէսի
միւթթէհիտ վէ միւթթէֆիդ Բօմա քահանայապետէրի իլէ պիր տիր-
լէր : Եվվէթ պու իթթիֆագ սայէսինտէ՝ եէր իւզէրինտէ տիւնեա-
նըն չար էթրաֆընտա պուլունան քեաֆֆէյի կաթողիկէ քիլիսէլէր
տինճէ , վէ կէրէք մուհապպէթճէ , պիրի պիրի իլէ պու սիյագտէ
մէրպութ օլարագ , Քրիստոստան ալտըզլարը իմանը , վէ թաալիմա-
թը իլահիյէյի թէմամէն , էմինէն , վէ սալիմէն չիմտիյէ տէկին մու-
հաֆագա էյլէտիլէր : Եվվէթ՝ պու իթթիֆագ իլէ , զալըմ չէզարլարըն
հիւքմիւնէ վէ էօրֆիւնէ գարշը՝ վէ էնվա՛ի տիւրլիւ ճէմաաթլարըն
թէվարիսի միւսթէլիֆէտէ վէ միլլէթլէրին միւթէէսսիւֆ ինզիլա-
պաթը հէնկեամընտա , վէ պինլէրճէ հերետիկոս , վէ քիլիսէ խասիմ-
լէրինին հիւնէր վէ տէսիսէսինէ հիչ պիր վագըթ ալտանմայըպ , չէ-
ճաաթ իլէ Քրիստոսուն իշպու մէօհթէրէմ , մանէվի կէօմլէկինի լէ-
քէսիդ սագլատըլար , վէ վիճուտի իլէ պէրապէր պու թարիսէ գա-
տար եէթիշտիրտիլէր , միւշէրրէֆ ֆիւթուհաթլար գազանտըլար :
զիրա էֆէնտիմիզին գարարը իլահիսի իւզէրէ ճէհէննէմ գափուլարը
օնա ղալիպ կէլմէյէճէքլէր տէյի գարարը գաթի տիր :

ԼԴ . Իշ պու տէօրթ էմարէ , վէ Քրիստոսուն քիլիսէսինին չէօհ-
րէթլէրի , եալընը Բօմա քիլիսէսի իւզէրինտէ պուլունտուղու աշնիյ-
լէ վէ թըպզըսը իլէ թէպէյիւն էթտիկինտէն տէրիզ քի՝ ասըլ Քրիս-
տոսուն նասպ էթտիկի , վէ ուղուրունա գան տէօքտիւլիւ , վէ օնու
ազիդ վէ թէմիդ էթտիկի քիլիսէ , սատէ Բօմա քիլիսէսի , վէ դաւա-
նութիւնու տուր . վէ պու ուլու քիլիսէ պիր թէք սէչլիմիշ քիլիսէ
տիր , վէ ումումի քիլիսէ տիր . վէ առաքեալարտան պէրի Քրիս-
տոս էֆէնտիմիզին թալիմաթը իլահիյէսինի , վէ իմանընը պու թա-
րիսէ գատար՝ նիչէ մէշագգաթլէրէ թահամիւլ վէ մուհաֆագա է-
տիւպ , պիզէ թէսլիմ էտէն , իշ պու Բօմա քիլիսէսի տիր . վէ պունա
մուխալիֆ պուլունան վէ պունտան միւֆթէրէք պուլունան մէգա-
հիպ , վէ ֆըրգալարըն , վէ քիլիսէլէրին քեաֆֆէսի Քրիստոսուն քի-
լիսէսի տէյիլ տիր , վէ քիմի չիզմաթիզ (հերձեալ , վէ քիմի տէ էրէ-
թիզ) հերետիկոս թէսմիյէ օլունուր , (Տէ« Խ.) :

ԼԵ . Պու գատար եազըլան չէյլէրտէն աշիքեար չուրասը իսթիւս-
րաճ օլունուր , եանի՝ էվվէլա Քրիստոսուն քիլիսէսի քէնտի մանէվի
վիճուտի տիր . վէ պու վիճուտ պիր տիր , վէ տիրի տիր . վէ պիր
պաշ , վէ բէյիսինին իտարէսինտէ եաշատըղը մուզթագայը ասըլ վէ
վիճուտու տուր : Սանիյէն պու քիլիսէ Քրիստոսուն վիճուտու օլտու-
ղունտան , քէզա ազիդ օլմասը մուզթագայը թապիաթընտան տըր :
Սալիսէն իշպու Քրիստոսուն քիլիսէսի , քի տիւնեանըն հէր պիր թա-
րաֆընա եայըլմըշ տըր , ումումի օլմուշ օլմասը էլզէմ տիր . վէ պու
մանէվի վիճուտ սաղ օլուպ՝ վէ սաղ գալաճաղը իչին ազալարընըն

քէնտի պաշը իւէ պիրլէշէրէք , վէ էօմրիւնիւ Գրիստոստան ախդ է-
տէրէք , հայաթընը տիւնեանըն սօնունա գատար րէսուլի , (առաքե-
լական) վէ միւթէմատիյէն սիւրէճէք տիր : Իշպուէ էօմր իւէ եաշա-
յան քիլիսէ պիր եալընըզ Բօմա ազիզ քիլիսէսի տիր : Վէ 318 հայ-
րապետէր Նիկիա պիրինճի պաշ սինօթունտա քէնտիսինէ իման
թագրիրինտէ (հանգանակ) պու տէօրթ իսմի շէրիֆի վէ շէօհրէթ-
լէրի պի հազգան վէրտիլէր : Պու սուրէթտէ Բօմա քիլիսէսի խարի-
ճինտէ դալմըշ օլան ֆըրգալար վէ քիլիսէլէր կաթողիկէ քիլիսէտէն
այրըլմըշ վէ Գրիստոսուն վիճուտինտէն քէսիւլիշ տէմէք օլաճազ
տըրլար :

ԼԶ. Փրօթէսթան քիլիսէսի տէ պի զայրը հազգ պիզ Գրիստոսուն
քիլիսէսիւիզ , վէ չօգլարը քիլիսէ իսմինի տախի գապուէ էթմէյուպ ,
անճազ Գրիստոսուն ճէմաաթը պիզ իզ տէյի իտտաա էտէրլէր :

Եզվէլա Փրօթէսթան քիլիսէսինին եախօտ ճէմիլէթինին պաշը
պիր օլմատըղընտան՝ վիճուտի տէ պիր օլամազ , վէ պաշարը չօղալ-
տըզճա՝ իթթիֆազը օլամազ : Պունու իսպաթ էթմէք հաճէթ տէյիլ .
քէնտիլէր իզարար էտէրլէր . զիրա նասըլ քի մահէլլէրինտէ եազաճա-
ղըզ , տին պապընտա Լութէր պաշգա տիւրլիւ սէօյլէտի վէ ինան-
տը՝ վէ Գալվին պաշգա տիւրլիւ . Ծըվինկիոս պաշգա տիւրլիւ եօլ
կէօսթէրտի . վէ Մէլանթօն պաշգա տիւրլիւ : Վէ վուգուաթ տախի
պունու թաստիզ իտէր . զիրա Փրօթէսթան քիլիսէսի սէրկէրտէլէրի
Լութէր վէ Գալվին սաղ իքէն , պիր գաշ եիւզ , տինճէ պիրպիրինէ
զըտտ ֆըրգալարա թագսիմ օլտուլար : Փրօթէսթանըզ Ալէմանեա-
տա պաշգա վէ Նսկիլթէրրատա պաշգա . Զվիցցէրեատա պաշգա վէ
Ամէրիգատա պաշգա . եպիսկոպոսական վէ երէցական քիլիսէ , եիւք-
սէք քիլիսէ , էնկին քիլիսէ վէ սայրիէ : Պունլարըն քեաֆֆէսի Գը-
րիստոսուն տիյանէթինին աասա՝ վէ շէրայիթինի սալթ պիլմէյէրէք
տէյիլ՝ պիլէ պիլէ տէ Բօմա քիլիսէսինէ գարշը վրօթէսթօ , եախօտ
շէքվա էտէրէք քիլիսէնին մէշրու պաշընը՝ վէ րէյիսի էքրէմինի թէրք
պիրլէ՝ հէք քէս քէնտի մէրամ , վէ րէյի զաթիյէսինէ իզտամ վէ խըզ-
մէթ էտիպ , սէրքէշլիք սէվտասըլա՝ պիւթիւն վիճուտէ գօմանտա
վէրէճէք օլ միւհիթէրէմ պաշտան՝ եանի Բօմա ուլու քիլիսէսինտէն
այրըլալ իֆրազ օլտուլար : Վէ իշպուէ րէյիսի էքրէմին հիւքիւմէ-
թինի վէ մուգատտէն հուգուգունու ինքեար իտէրէք , էնվաի տիւր-
լիւ եանըշ էֆքեարլարա սափտըլար , վէ Գրիստոսուն քիլիսէսինին
քեաֆֆէյի մուհասսէնաթընտան , վէ Ալլահըն էսրարընըն ինայէթլէ-
րինտէն տուր՝ վէ պիլ ախէրէ Գրիստոսուն վիճուտինին մուհապպէ-
թինտէն վէ պիրլիք հայաթընտան մահրում օլտուլար : Պունլարը սօն-
րա պիրէր պիրէր կէօզլէրինին էօնիւնէ գօյաճաղըզ :

ԼԷ. Սանիյէն Փրօթէսթան քիլիսէսինին ազիզլիկի օլամազ . զի-
րա պիրլիք քէմալէթի պիր շիրքէթին իշինտէ օլմազսա , օլ շիրքէթ

աղիզ օլամազ . քիլիսէ՝ քի Գրիստոս էֆէնտիմիզին մանէվի վիճուտու տուր , պիրլիկի օլմատըը հալտէ ազիզլիկի տէ օլամազ , վէ աղիզ եաշայամազ . Զիւնքի պիր վիճուտտա հէփ աղալար պաշ իլէ պիրլիքտէ օլմալը : Պու իթթիֆազ վէ զապթ վէ ըապթ մէպտասը , քի պաշ պիրլիկի տիր պիր վիճուտտէ օլմազսա , սայիր աղալար պիրլի պիրլի իլէ Գրիստոսուն լութֆունուն հայաթընա հիսսէտար օլամազլար . վէ հայաթ օլմազսա՝ պիլ ախէրէ մուհապպէթ պաղը տախի օլամազ . վէ թապիլի ազիզլիկի տէ օլամազ : Պու (Եֆէ . Դ . 16) տա սահիհէն եազըը տըր . վէ մուզթազայը հալտէն տիր : « Գրիստոս պաշ տըր . իմաի պիւթիւն վիճուտ եափըլմըշ վէ եազըշտըրըլմըշ , հէր պիր աղալարըն տուլկուսունա կէօրէ , վէ էօլչիւսիւնէ կէօրէ նէֆսինին պէօլիւմէսի իչին մուհապպէթ իլէ եաշար » : Եանի Գրիստոս պու վիճուտա պաշ օլտուղու իչին՝ պէօլիւմէսինի իսթէր , պէսլէմէսինի իսթէր , պիւթիւն աղալարընն իթթիֆազ վէ հայաթտա տուրմաշըն իսթէր . պիրլիք օլմազսա՝ պուշլար նմարը օլապիլիր : Լութէր իքի սէնէ էվվէ Կատարինէ իսմինտէ պիր մայրապետի մանասթըրտան ալարթուր , վէ քէնտիսի տէ մանասթըրը թէրք էտիպ՝ օնուն իլէ էվլէնտի : Վէ մէշհուր Ֆէլլէրին եազտըղընա պազարսազ , եալընըզ շէհվէթի խաթըր իչին օլ մանասթըրը թէրք իլէ , շէհվէթէ տայիր բուխսաթլար վէրտի . վէ Լանտկրավ փատիշահա՝ էվվէքի էհլի սաղ իքէն՝ պիր գարը տահա վէրտի : Գալվին էսճամընտա պիր օղլան իլէ պասըրըպ եանտը . իշթէ պուշլար տըր քի , Բօմա քիլիսէսինի պէյէնմէսիլէր , վէ տօղրու մէզհէպ չըգարտըլար . . . :

ԼԸ . Փրօթէսթան քիլիսէսի տէրունինտէ մէզհէպ պիրլիկի , վէ բուհ , վէ մուհապպէթ պիրլիկի պուլունմատըղընտան Ումուսի տէ օլամազ : Զիրա պու քիլիսէ հէր քէսէ սէրպէսթիլի էֆքեար մէզուսնիլէթի պախշ էտիյօր . վէ իչլէրինտէ ումուրու տինիլէ ահհատընասրէյինէ միւհավվէ օլմուշ տուր : Բօմա քիլիսէսինին տին պապընտա թալիմաթը , վէ ազիզ քիթապա վէրտիլի մանայը վէրմէսինիլէր տէ՝ սայիր նէ մանա վէրիրսէլէր վէրսինիլէր . Փրօթէսթան քիլիսէսի պուսնա ըաղի օլուր : Հէմ պալատէ զիքր էթտիլիմիզ Փրօթէսթան քիլիսէլէրի ֆըրգալարը պիրի պիրիլէ՝ պիրլիք , վէ տինճէ իթթիֆազը օլմատըղընտան՝ պու էճիլտէն տախի ումուսի քիլիսէ օլամազ :

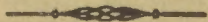
ԼԹ . Կէլէլիմ քի առաքելական հիշ օլամազ , չիւնքի միւլէսսիսլէրի , Լութէր վէ Գալվին օլարազ , թէրճիւմէյի հալլէրինի հէր քէստինճէ , վէ մէշրէպճէ , վէ պուշլարըն նէ մազթլէ տտէմլէր օլտուղլարըն ֆէհմ էթմէսի շէօլլէ տուրսուն՝ պու նէվիճատ մէզհէպին մէրամ վէ նէֆսանիլէթ մէզհէպի օլտուղունու ալէմ պիլիր օլտու . վէ պիտայէթլէրի առաքեալարտան օլմատըղը իչին՝ թալիմաթլարը տախի Աւետարանա մուղայիր , վէ Գրիստոսուն մազսէտի իլահիսինէ քիւլլիյէն մուխալիֆ պուլունտուղու՝ պունու թաստիզ էտէր . քէն-

տի պիտայէթլէրինտէն սօնրա տախի՝ մէզհէպլէրինի պին գալըպա տէօքտիւլէր, վէ պիր միւլէսսէս վէ միւսէպպէթ գանունլարը հօգ տուր. վէ առաքեւական էսալէթլէրի, վէ խէլաֆէթլէրի տէ օլամազ:

Խ. Քրիստոսուն քիլիսէսինին, պալատէ մուհարրէր պիրլիք վէ ազիզլիք, վէ ումուսիլիք, վէ րեսուլի (առաքեւական) նիշանէլէրի, վէ շէօհրէթլէրի, խաջապաշտ թէսմիյէ օլունան, Բոււմ, Էրմէնի, Ասորի, Գրպթի, Յակոբիկեան, Քիլտանի վէ սայիր քիլիսէլէրէ տախի եագըշմազ, օնուն իչին պունլար տա Քրիստոսուն քիլիսէսի օլամազլար: Եվվէլա իգրար էթմէլիլիզ քի, պու մէզհէպլէրին քեաֆէսի փրօթէսթանա պէյնզէր պիր շէյլէրի հօգ տուր. Ֆազաթ պազը մէվաւտտէ փրօթէսթան իլէ պունլար միւթթէֆիզ օլուրլար. եանի Քրիստոսուն քիլիսէսինին պիր րեխի էքրէմի հօգ տուր, վէ պունա պինաէն Բօմա Քահանայապետին պիզէ պաշ թուլթմայըզ տէմէլէրինտէ: Փրօթէսթան նէ ֆիքիր իլէ պու իտաւայը էտէրսէ՝ պունլար էթմէզ. վէ Ֆէրգլէրի պու տուր քի, փրօթէսթան էվվէլիստէն պէրի օն իքի առաքեալլար հէփսի պիր տիր, մէշմուրիյէթճէ, վէ մէզունիյէթճէ, պէօյիւկիւ քիւչիւկիւ հօգ տուր: Պունուն իչին րէխիլք իտաւասընտա կէզէն Քահանայապետի, եանի սուրբ Պետրոսուն առաքեալլարա, վէ Քահանայապետի սայիր քիլիսէլէրէ վէ Քրիստոսուն ճէմաւթընա պաշ թանըմազ, վէ իթաւթ էթմէզ. վէլ հասըլ բուհանի ճիլքիւմաք (Իշխանութիւն) Քրիստոստան պազըլլարընա վէրիլտի, վէ պազըլլարընա վէրիլմէտի, սահիլիկի գաթման թանըմազլար: Ֆազաթ խաջապաշտ թէսմիյէ օլունանլար՝ պու մէպտաշը թուլթուպ, Բօմա Քահանայապետին վէ Պետրոս առաքեալըն ըիյասէթինի (գլխաւորութիւնունու) վէ սայիր առաքեալլարա պաշ օլտուղունու՝ պիլիլէր վէ քիլիսէլէրտէ տուլարընտա իճրա, հէմ տէ իգրար էտէլէր. լաքին իճապ էտէն իթաւթտա պուլունմազլար, վէ մուհապպէթ վէ իւհազիյէթ պաղլարընը գաթ էթմիշլէր: Վէ շուրասընը տախի ինքեար էթմէմէլիլիզ քի, պու միւլթէլիֆ մէզահիպ պէյնլէրինտէ պէօյիւք Ֆէրգլէրի վար տըր. եանի իչլէրինտէ պաղըլարը վար տըր քի, մէսէլա Յակոբիկեանլար, Ասորիլէր, Նեստորականլար, վէ Քիլտանիլէր հսքի ցամ իլէ թապիր օլունուրլար. չիւնքի եհնի թապիր օլունան պու միլլէթլէրին հէփսինտէն Բօմա քիլիսէսինին ագայիտի տինիյէսինի, վէ իթթիհատ իթթիֆագընը իսթիլյար էթմիշ. վէ առաքեալլարըն րէյիսի էքրէմիլին խէլաֆէթինի թաստիզ վէ գապուլ էթմիշ, վէ հէր մուամէլաթը տինիլէ՝ վէ բուհանիյէլէրինտէ Բօմա Ս. Քահանայապետիյէ պիլիթթիֆագ իճրա էտէն պիր գըսըմլարը վար տըր քի, Բոււմ Գաթօլիկի, Բոււս գաթօլիկի, Էրմէնի գաթօլիկի... թէսմիյէ օլուրլար: Վէ մուհապպէթ պազը իլէ պաղլանըզ րէխիլէրի Փափա հազրէթինին իթաւթընտա տըր:

լար : Լաքին եօգարրտա թաատաւ էթտիքլէրիմիզին պազըլարը Բօմա քիլիսէսինին ըիյասէթինի վէ հուգուգունու վէ տին գարարլէրինի թանըմատըզլարը իչին , ալէնէն տիեզերական սինօթլարտա քիլիսէտէն իխրաճ օլմուչլար , վէ ըէսմէն հերետիկոս , եանի տիյանէթտէն սափմը տէյի իլան օլմուչլար . ֆազաթ , Բում , Բուս , վէ էրմէնի դաւանութիւնլարը մատտի սուրէթտէ տինճէ եանըչլըզլարը (մոլորութիւնլարը) վար իսէ տէ , հէնուզ քիլիսէտէն ըէսմէն վէ ալէնէն հերետիկոս իլան օլունմատըզլարընտան , պիզլէր տախի պունլարա հերետիկոսու , րեսմի տէյէմէզսէք , մատտէքէն (նիւթապէս) էօյլէ տիրլէր : Գիլիսէ րեսմէն պունլարա հերճեալ վէ այրըլմըչ , վէ պաչլարընա հերճուածող տէմիչ , եանի Բօմա քիլիսէսիյլէ իճապը իւթաաթտա պուլունմատըզլարընտան շիզմաթիք քիլիսէ թապիր օլուրլար , եանի եկեղեցի պիրլիկինտէն , վէ մուհապպէթինտէն , վէ իրքիֆազընտան այրըլմըչ : Վէ պունլար պու հալտէ տուրտուգճա՝ Բըրիստոսուն քիլիսէսինտէն խարիճ տիրլէր : Պունլարըն եէքիւնիւ պիրտէն՝ պիրի պիրիյլէ մէրպութ վէ միւնագիտ , վէ պախուսուս տինճէ վէ ազայիտճէ պիրի պիրինէ չօգ մատտէտէ զըտտ վէ մուխալիֆ օլտուգլարը իչին , պիրլիք նիչանը վէ էմարէսինի իւզըրլէրինտէ կէօսթէրէմէզլէր : Սանիչէն պիր պիրիյլէ մուհապպէթճէ , վէ խորհուրդլար իլնագիյլէթի վասիթասը իլէ հիսսէտար՝ վէ Գրիստոսուն մանէվի վիճուտինտէն տէրունի վէ րուհանի էօմրիւ օլմատըզճա՝ պիրլիքտէ վէ ազիլլիքտէ եաչայամազլար : Սալիսէն ումումի օլամազլար . չիւնքի ումումիյէթին ասըլ թէմէլի , վէ շարթը էլզէմի , հէր վագըթտէ , հէր մահալտէ , մէզհէպի , վէ թալիմաթը տինիչէսի պիր օլտուգունտան մա՛տէ , մուհապպէթճէ տէ պիր օլմալը տըրլար . զիրա տիյանէթ վէ մուհապպէթ պազը , պաչ պիրլիկինէ մախսուս տուր . օ տա պունլար տա օլմատըզընտան , ումումի օլամազլար : Նէ տէ պունլարըն քիլիսէլէրի առաքելական օլապիլիր . զիրա առաքելական օլմագ իչին՝ էվլէլա տիյանէթլէրի առաքեալարտան պաչլայարագ , միւթէմատին պու կիւնէ դատար թէմտիտ օլմուչ օլմալը : Սանիչէն պու տիյանէթէ եաղնըչ պիր շէյ գարըչմամալը : Սալիսէն հէր եէրտէ՝ հէր մահէլտէ պիր օլմալը , պունլարըն քեաֆֆէսի պու մէզհէպլէրտէ եօգ տուր : Վէ քիմի Լուսաւորիչտէն պէտ էթմիչ , վէ Գրիստոստան իւչ եիւզ սէնէ սօնրա պաչլամըչ իսէտէ , լաքին Ս . Լուսաւորիչին Բօմա ազիլք քիւրսիսինէ վատ վէ իպրագ էթտիյի տին իզրարընը թէրք իլէ , պիր վագըթ պու դաւանութիւնա , քիմի շու դաւանութիւնա իըզմէթ էթմիչ , վէ ծոտան տէծնմիւչ , վէ չօգ հիյլէթէ կիրմիչ . պունուն իչին Սուքեւական օլամագ : Վէ պունլարըն իւզըրլէրինէ տէտիքլէրիմիզի սապիթ էթմէք իչին իլէրիտէ Ս . Գիլիսէսին թալիմաթը սահիհէսի իւզըրէ եազտըղըմըզտա մահալինճէ վէ մատտէսինէ կէօրէ այան աչիքեար կէօրիւնէճէք տիր :

Տէմէք քի պու մէղհէպլէր կէրէք միւնֆէրիտէն , կէրէք միւնթէ-
մաէն ալընսընլար . Գրիստոսուն քիլիսէսինին նիշանէլէրինի իւզէրլէ-
րինտէ թաշըմատըզլարը իչին՝ Գրիստոսուն սահիի վիճուտու , եանի
քիլիսէսի օլամազլար :

ՖԱՍԼԸ ՍԱԼԻՍ

ԳՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆՏԻՄԻՉԻՆ ԳԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՔԷՄԱԼԵԹԼԵՐԻ
ՎԷ ՀԻԻՔԻԻՄԷԹԻ ԻԻՉԷՐԻՆԷ

ԽԱ. ՊԱԼԱՍԷ մուհարրէր տէօթ նիշանէլէր Գրիստոսուն թէէսիս էթտիյի քէնտի քիլիսէսինն, եանի վիճուտունուն տէրունինտէն, վէ թապիաթընտան նէչէթ էթմիչլէր. վէ մէճպուրէն մուգթաղայը հալի թապիիսի իսթէր իտի քի պու վիճուտ պիլ, ագիգ, ումուսի, վէ րեսուլի, օլսուն, վէ պու թապիաթտա՝ թէչքիլ ու թէրթիպ օլունան վիճուտ՝ սատէ քէնտի քէնտիսինէ էօմրիւ մախսուսի իլէ, եանի քէնտի նէֆսինէ պիր շախս՝ եախօտ պիր վիճուտու վահիտ կիպի օլամայաճաղըտը. անճագ Գրիստոսուն վիճուտի կիպի, եանի հասպէլ մագսէտ, վէլ մէէմուրիլէթ՝ քէմալէթ վէ իսթիգլալիյէթ իլէ միւզէյլէն օլմագ լաղըմ իտի՝ Գրիստոս էֆէնտիմիգ, քի կէօյտէ վէ եերտէ քեաֆֆէյի մախլուգաթըն վէ ճիւմլէ ալէմին՝ նիզամ վէ իգպալինէ բուհանիճէ պի գուսուր տէվր ու տէվրան էթսին տէյի՝ թէրթիպ վէ էմր էթմիչ իտի, (ՅՎ. Ա.) « Զիրա հէր շէյ պունուն վասէթասը իլէ օլտու՝ վէ հիչ պիր շէյ ծնսուգ օլմատը » . վէ պու սահիհիկէ պինալէն՝ պի այնի քէնտի քիլիսէսինէ տախի իւճապ էտէն իսթիգլալիյէթի, վէ հուգուգ, վէ իսթիյաղաթը, պախշ ու ինսան պիրլէ, ծնու տօնաթտը . էվվէլա մամուրիլէթ, եանի վիճուտճէ, վէ հայաթճէ թէմամիլէթի (ամբողջութիւն) : Սանիյէն տիւյանէթճէ, եանի թալիմաթը իլահիյէսինի . վէ իչ պու քիլիսէսինն ագպիտինի նէչը էտիպ՝ էօյրէթտիկի հէնկեամտէ՝ պի գուսուր օլուպ՝ հիչ պիրիսինտէ եանըմալլըգ քէմալէթինի իչպու քիլիսէյէ պախշ էյլէտի : Սալիսէն հիյնի իտարէսինտէ՝ հիւքիւմէթ վէ իսթիգլալիյէթ քիլիսէյէ պախշ էյլէտի : Պունլարը այրը այրը պապլարա թագսիմ էտէրէք՝ եաղըպ պէյան էտէրիգ :

ԽԲ. Պու քէմալէթլէր փրօթէսթան քիլիսէսինտէ թապիի պուլունամայաճաղընտան, վար գուվվէթլէրինի փազույա վէրիպ՝ Բօմա կաթողիկէ քիլիսէսինէ գարչը սիլահլանըպ, ծնա գարչը տախի սուրէթտէ պիր շէյթանի ատավէթ իպրազ ու իճրա էտէրլէր . հաթտա սայիր հէր գաչ, վէ հէր նէ կէօնէ մէզհէպ վար իսէ, ծնլարը տախի մէհմախիմքեան տէր տէսթ էտիպ՝ մուավէնէթլէրինի պունա գարչը թէչլիլ, վէ թահրէք էտէրլէր . վէ պունուն սէպէպի տէ, սէն նիւչին Գրիստոստան պու իսթիյաղլարը ալտըն, վէ պաշ սէտիրտէ սէն նիւչին օթուրուպ պիլգէ գօմանտա էտիյօրսուն տուր : Պունլարը պիրէր պիրէր իսպաթ էթմէյէ միւգթէտիրիգ :

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԵՍԻՆԻՆ ՄԱՄՈՒՐԻՑԷԹԻ ԵԱԽՕՏ
ԹԵՄԱՄԻՑԷԹԻ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

ԽԳ. ՊՈԼ ՔԻԼԻՍԷՆԻՆ ԹԵՄԱՄԻՅԵԹԻՆԻ ՔԵՆՏՈՒՍԻՆԻՆ տիկէր Կանի կէօրիւնիւր օլմագ խասսիյէթիյէ գարըշտըրմամալը, օ քի զահիրէն Քիլիսէնին սատէ պիր զըսմընը չամիլ տիր, վէ օնու կէօսթէրիր: Նէ տէ Կանըլմագլըգ քէմալէթի իլէ, Կախօտ խասսիյէթի իլէ. պու քի էօյրէթմէք վաղիֆէսինի չամիլ տիր: Նէ տէ Քիլիսէնին տալիմի, Կախօտ միւթէմատի օլմասը իլէ գարըշտըրմալը. պու տա քիլիսէնին Կալընըգ տէվամընը կէօսթէրիր, վէ նէ կէօնէ, վէ նէ հիյյէթտէ տէվամընը կէօսթէրմէզ, ամմա իշպու Քիլիսէնին Թէմամիյէթի Քիլիսէնին պիր վէ պիլա իսթիպտալ քէնտի Թապիաթըլա տուրուպ միւթէմատի տէվամընը կէօսթէրիր:

ԽԴ. ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՓԵՆՏՈՒՄԻՂԻՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻ միւսթագիմ վէ Թէմամ տըր. պիտայէթիմտէն սօնունա գատար, Քրիստոս ԷՓԵՆՏՈՒՄԻՂԻՆ Նիյէթի քեաֆֆէյի քէնտուսինէ պիաթ իտէնլէրէ սէլամէթ պախշ էթմէք տիր. վէ քէնտիսինէ պիաթ իտէնլէր տախի տիւնԿանըն սօնունա գատար պուլունաճագ տըրլար. տէմէք քի փճատ էթտիլի քիլիսէ մուվաղգաթ տէյիլ իտի: Սանիյէն ինսանլարըն սէլամէթ պուլմալարը իչին հէր նէ լազըմ օլտու իսէ՝ քէնտի իլմի իլահիսի իլէ իճատ էթտիլի Քիլիսէյէ, պիլտի՝ վէ վէրտի. շէօյլէ քի, հիշ պիր վաղըթ Քրիստոսուն էմր ու հայաթը իլէ Կալմատան տուր օլմայաճագ տըր. Կանի քեաֆֆէյի լէվաղիմաթը բուհանիյէսինի վիճուտինէ էլղէմ օլան էօմրիւ, Կանի էլթաֆը (շնորհք) իլահիյէսինի տէրունէն վէ զահիրէն, Կանի բուհանի վէ ճիսմանի էօմրիւնիւ քէնտի Քիլիսէսինէ իհսան էթտի. վէ պու մանէվի քէնտի վիճուտինի, Կանի քիլիսէյի վէ ճէմաաթընը իթթիֆագ վէ իրթիպաթ իլէ՝ պիր պաշըն դօմանտասը թանթընտա թէրթիպ էտիպ՝ պիրլիք գուվլէթինի օնա վէրտի. վէ օնու քէնտի զանը իլէ թէմիլլէյիպ, աղիգ օլսուն տէյի փաքըրգ վասէթասըլա վէ էսրարը իլահիյէյէ իլհագ էթմէսիլէ, օլ վիճուտէ հայաթ վէրտի. վէ հէր վաղըթտա պուլունան քրիսթիյանլար պու նիյմէթ վասիթալարընտան մահրում գալմասընլար տէյի, վէ հէմ ումումի, վէ հէմ տայիմի սուրէթտէ, վէ պիր ալնի գըյաստա տուրսունլար վէ Կալասընլար տէյի՝ իշպու Քիլիսէյի քէնտիսինէ վիճուտ ատտ էթտի: Զիրա էկէրչի իշպու սէմալի էօմրէ լազըմ օլան խուսուսլարընտա պիր կէօնէ գուսուր պըրագմըշ օլսա իտի՝ քէնտի նիշանէլէրինի պի հագգան Քիլիսէնին իլղէրինտէ հէմ կէօսթէրէմէզ վէ հէմ իճրա էտէմէզ իտի. վէ Քրիստոսուն պու Քիլիսէսի

տիր՝ տէյի օնու քիմսէ թանճմազ ըտը . վէ սայիր հերետիկոս՝ վէ հերձուածող մէզհէպլէր իլէ գարըշըպ օնլար կիպի պէլլիսիզ պիր քիլիսէ օլուրուտու . վէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ էն էհէմմ վէ էն էլզէմ ինսանըն տիւնէվի վէ ուխրէվի ումուրու պապընտա էմիլյէթ պախ էտիճի պիր վասիթա քէնտի ճէմաաթընա թային էթմիշ օլմազ ըտը : Էվլէթ Գրիստոսուն Գիլիսէսի քէնտի հիյէթի ասլիյէսինտէ պազի վէ միւսթէգիմ վէ իլէլ ապատ տայիմ օլտուղու աթիտէքի իսպաթլարտան տախի պէյան օլունուր : (Մարի. ԺԶ.) « Վէ ճէհէննէմ գափուլարը օնա զալիպ կէլմէյէճէք տիրլէր » : Վէ (ԻԸ.) « Վէ իշթէ պէն սիլին իլէյիմ հէր վազըթ՝ տիւնեա սօնունա գատար » : Քէզալիք (Եփե. Դ. 4, 5, 6. Վէ Ե. 23) « Վէ վիճուտուն գուրթարըճըր Գրիստոս քէնտիսի տիր » : Վէ (Է.) « Քէնտի հուգուրունա քիլիսէյի միւնթազամ տիքտի , շէօյլէ քի հիշ պիր կէօնէ լէքէսի օլմասըն , եա քիրի վէ պունլարա պէնզէրի . իլլա քի ազիզ վէ թէմիզ օլտուն » :

Գրիստոսուն պու քիլիսէսինին պիր հիյէթտէ վէ պիր հայաթտա տիւնեանըն սօնունա գատար գալաճազընը , վէ քէմալէթինտէն տուն՝ վէ տուր օլմայաճազընը , քիլիսէ խասիմլէրի պիլէ իգրար էթմէքտէ տիրլէր : (Եփե. Բ. 20, 21) սէօղիւ իւզէրէ « Պունտան պէօյլէ էլ վէ զարիպ քիմսէլէր տէյիսինիզ . իլլա ազիզլէրին հէմշէհրիլէրի , վէ Ալլահըն խանէտանը (եազըն սէվտիլէրի) առաքեալլարըն վէ մարգարէլէրին թէմլիլ իւզէրինէ պինա օլունմուշ , օնուն քի՝ քէօշէ պաշը Գրիստոս օլարագ՝ օնտա պիւթիւն պինա ետիւլմըշ վէ եազըշտըրըլմըշ , Ալլահ իլէ ազիզ հէքէլ (օլուպ) արթար , վէ սիզ տախի օնուն իւսաթիւնտէ պինա օլունարագ՝ Բուհ իլէ Ալլահըն մէսքեանը օլաւընը » : (Դի. ԻԲ.) « Վէ սէնին իմանըն գայիլ օլմայաճազ տըր » : Պունլարըն հէփսի կէօսթէրիյօր քի , Գրիստոսուն քիլիսէսի գատիմ , վէ քէնտի հիյէթինտէ թէմամ վէ պի գուսուր գալմըշ , վէ տիւնեա սօնունա գատար գալմասը լազըմ տըր :

ԽԵ. Պու հիյէթին թէմամիյէթինի , պազը Փրօթէսթանլար ինքեար էտէրլէր , քէհննի քիլիսէ քէնտի էսքի հիյէթինտէն թէպտիլ օլմուշ . պունու իֆթիրա նէվլինտէ սէօյլէրլէր , չիւնքի իլք իպթիտասընտա նէ իթիգատտա Գրիստոս քիլիսէյի թէէսիա էթտի իսէ՝ հալլիլէ վէ ալիլիլ օլ իթիգատտա գատիմ տուրույօր . վէ նէ իթթիֆագտա՝ վէ նէ մուհապպէթտէ գալիլէշտիրտի իսէ՝ հալէն էօյլէ տուրույօր : Փրօթէսթանլար իսթէրլէր քի , հիշ պիր քիմսէ Գրիստոսուն քիլիսէսինին իշպու պիրլիկինտէն՝ ազիզլիկինտէն վէ գալմանի նինտէն շաշմամըշ օլտուն . պու գիւիւմ եանլըշ տըր . զիրա պիլլիմ սէօղիւմիւզ Գրիստոսուն քիլիսէսինին մունթազամ գալպաիտի տինիյէսի իւզէրինէ տիր . վէ մուազզամ քիլիսէնին ըուէսսայի ըուհանիլէրի պիւրլիկի վէ իթթիֆագը իւզէրինէ տիր , պիր քիլիսէնին՝ եէ-

թէր քի, տիպանէթինտէ՝ վէ պունուն գաւայիտինտէ՝ վէ բունունտա պիր գունուր օլմասըն . ամմա՝ պաղը քիլիսէ միւֆրէտաթը՝ եախօտ պաղը ազալարը քէնտի իխթիյարը իլէ եանլը եօլարա՝ եանլը ի-թիգատա սափարսա պու տա օ ատէմին, եա ատէմի տիրայէթինտէն տիր, եա պիր էֆքեարը մախսուսէյէ եախօտ պիր եօլուզլուզունա մէպնի օլապիլիր . եօղսա Գրիստոս մէլայիքլէր քիլիսէսի իճատ էթ-մէսի լազըմ կէլիր իտի . եէր իւղէրինտէ քիլիսէ իսէ՝ ինսանլարտան, վէ հէր ճինա՝ վէ հէր սընըֆ ինսանլարտան միւրէքքէպ օլուպ, քեաֆ-ֆէսի տէ ազատ օլտուզու հալտէ՝ քիլիսէսինին իչինտէ տիրլէր : Մա-տամ քի ինսանըն իրատէյի ճիւղիյէսինի Գրիստոս ինսանտան ալմամըչ տըր, պունուն իլէ տօղրույա՝ վէ էյրիյէ մէյլ էտէպիլիր . պունա մէպնի՝ (Մարթ. ԺԸ.) « Շըքուք (գայթակղուծիւն) զունուր էտէ-ճէք տիր » Գրիստոս պույուրտու . ամմա՝ սէպէպ օլանըն տախի, վնյ պաշընա՝ էմր էթտի :

ԽԶ. Եվվէթ՝ քիլիսէնին պիտայէթինտէն չիմօիյէ գատար չօգ րաֆըզըլար քիլիսէնին պու իսթիգամէթինտէն տիւչիւպ՝ քիլիսէ պիր-լիկլինտէն, վէ մուհապպէթինտէն այրըլըպ՝ աղիլլիկլինտէն տուր օլտուլար . զիրա օնլար բուհ իլէ եաշամաղ իտիլէր . Գրիստոսուն տախիլէն վիճուտինտէն սէյիլ իտիլէր . աղաճըն գուրուժուչ տալ-լարը, վէ պուտազլարը իտիլէր . Յուգանըն Գրիստոսուն սիւ-րիւսիւնտէն չըգտըղը կիպի, վէ Հիմէնոսուն վէ Աղէքսանդրոսուն իմանլարընը թէրք էտիպ, Պօղոս առաքեալըն էմրի իւղէրէ՝ չէյթա-նա թէսլիմ օլմալարը կիպի . վէ (Ա. Տէ՛. Ա. 20) չօղլարընը իման-տան տիւչտիւքլէրի կիպի : Վէ (Ա. Տէ՛. Ա. 6) « Պաղըլարը պօշպօ-ղազլըգ արգասընա տիւչէրէք, իմանտան չաշտըլար, նօմօսա մուալ-լիմ օլմագ իսթէրլէր . վէ նէ սէօյլէտիքլէրինի, վէ իտտաա էթտիք-լէրի խուսուսլարը քէնտիլէրի պիլէ պիլմէզլէր » : Պունլար Ալլահըն եօլունու պըրագըպ՝ չէյթանա՝ տիւնեայա՝ վէ թէն սէֆալարընա թա-պի օլմուչ օլտուզլարը իչին, չիմտի պիղ Գրիստոս էֆէնտիմիղէ գու-սմըր մու պուլաճաղըգ, հաշա՝ Լութէր, Գաթարինանըն խաթըր ի-չին՝ թարիգաթընը թէրք էթտի, վէ չէհվէթինէ խըզմէթ էթտի տէ-յի՝ սայիր բուհանի կաթողիկէ քիլիսէ իչինտէ պուլունան թարի-գաթլարը չիմտի պաթթալմ մը չըգարալըմ : Պու գատար սէնէլէրտէն պէրի Գրիստոսուն քիլիսէսի փիւր սուրէթ, վէ էնվայի տիւրլիւ է-զիլէթ՝ մահրումիլէթ՝ վէ նէֆասնիլէթէ ուղրատը . Գրիստոսուն նասպ էթտիլի գայտէտէն չաշմայըմ, վէ գուրուժուչ պինատէն այրըլմա-յըմ, էֆքեարը հասէնէսինի թագպիհ էտիպ, գալպինին նէֆասնիլէթ մէզհէպինէ մի պիաթ էթմէլի, հաշա՝ վէքէլլա :

Եկէրչի քիլիսէյի պու խասիմլէրիմիղ տինլէրսէլէր՝ ճանլարընը գաղանըրլար . տինլէմէզսէլէր, պիղէ կէօմրիւքճիւ, վէ փութիէրէսիթ կիպի օլաճագ տըրլար . պու տուր Գրիստոսուն էմրի (Մարթ. ԺԸ. 17) :

Աղէքսանդրոս վէ Հիմէնոս կիպի, պիզ օնլարը շէյթանըն փէնչէսինէ թէսիմ էտէրիզ : Պիր սէվկիւլիւ էվլատ՝ անասընըն եիւրէյինէ աճը վէրմէք նիյէթիլէ , քէնտի քէնտինի օլ վալիտէնին կէօզիւ էօնիւնտէ պիր չուգուրա՝ եախօտ պիր տէհչէթլի կիրտապա աթարսա , վագաս օլ անանըն եիւրէյի աճը իլէ , վէ կէօզլէրի եաչ իլէ տօլուպ՝ քէտէր էտէրսէ տէ՝ զարարըն էն պէօյիւկիւնիւ եինէ կիրտապա տիւշէն չէք-միչ օլուր : Պուսուս կիպի էվլէթ քիլիսէ քէնտի խասիմ տիւշմիւշ էվլատլարընը աճըյարագ վէ աղլայարագ արար . լաքին՝ նասըլ քի ի-ման պիր տիր , նասըլ քի Ալլահ պիր տիր , նասըլ քի մկրտութիւն պիր տիր , վէ իքիյէ թագսիմ օլամագ , վէ թէպտիլ օլամագ . քէզա-լիք իշպու մուգատտէն տինիմիզ , վէ իմանըմըզ , վէ գուճաղընտա տօղտուգուճուգ քիլիսէ պիր տիր . վէ թագէ Ալլահ , թագէ տին , թագէ մկրտութիւն , նասըլ քի ուլամագսա , մէզհէպ տախի թէճոտիտ օլմագ ուլամագ : Պուսա պինաէն տիր Պօղոս առաքեալըն (Եփ. Դ. 5) սէօզիւ « Սէլամէթ պաղըլա բուհ պիրլիկինի հըֆօ էթմէյէ ճահտ էտէսինիզ . պիր թէն , պիր բուհ , նասըլ քի տալէթիլիզին պիր ումուտուսա տալէթ օլուստուսուգ . Բապպ պիր , իման պիր , վաֆթիզ պիր տիր . հէփիսինին Ալլահը վէ փէտէրի . . . պիր տիր » :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ԵԱՆԸԼՄԱԶԼԸԸԸ ՔԷՄԱԼԷԹԻ
ՎԷ ԽԱՍՍԻՑԷԹԻ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

ԽԷ. Պու մատտէ իւզէրինէ սէօզ աչըլտըզը կիպի , քիլիսէ տիւշ-մէնլէրինին հիտտէթինի մուճիպ օլուրուգ . վէ լաքին խասիմէրիմի-զին պիզէ օլան թէքլիֆի , եանի քիլիսէյէ եանըլմաղ տէմէյին . քի-լիսէ տիւշմէնլէրինտէն զուհուր էթմիչ զաթէն փէք էսքի պիր թէք-լիֆ տիր : (Գործ. Ե. 27) « Առաքեալարը հուզուրա կէթիրտիլէր . պաչ քեահին (քահանայապետ) սիւալ էտիպ տէտի , պիզ սիզէ է-քիտ շէտիտ թէնպիհ էթմէտիք մի օնուս , (եանի Յիսուսուն) իսմի իլէ պիր շէյ էօյրէթմէյին տէյի . սիզ իսէ իշթէ (պիւթիւն) Երուսաղէմի քէնտի թալիմաթլարընը իլէ տօլտուրտուսուգ : Պետրոս վէ սայիր առաքեալար . . . ճէվապ վէրիպ տէտիլէր . Ալլահա՝ նէթէքի ին-սանլարա իթաաթ էթմէք տահա զիյատէ լազըմ տըր . աթալարըմը-զըն ալլահը Յիսուս Քրիստոսու էօլիւլէրտէն տիրիլթտի , օնու քի սիզ Խաչա չըգարըպ էօլտիւրտիւնիւգ . վէ պիզ պու սահիլիքլէրէ շահիտիգ . վէ աղիզ բուհ օնու քի , Ալլահ քէնտի թապիլէրինէ պախշ էյլէտի » : Տէմէք քի քիլիսէ քեաֆֆէյի սահիլիքլէրինի Քրիստոս-տան ալըպ , գապզ էթտի . հէմ տէ Քրիստոսուն պու թալիմաթլարը-

նա չահիտ տիր, (Ղ. Ի. Ի. 48) վէ Գրիստոս առաքեալարա տիրիւ-
տիրտէն սօնրա տէր. « Վէ՛ պու շէյլէրէ սիզլէր շահիտսինիզ » : Ի-
քինճի՝ Գրիստոս էֆէնտիմիզին քիլիսէսի տին պապլնտա, վէ ախա-
գա, վէ ըուհանիյէ միւթաալլիզ խուսուսլարա հէր պիր վէճհ իլէ,
Ալլահ թարաֆընտան միւթաազ հաքիմ տիր: (Մ. Գ. Բ. 17) « Էկէրչի
քիլիսէյի տինյէմէզսէ, սանա փութփէրէսթ, վէ կէօմրիւքճիւ կիպի
օլսուն » . քիմ. օ քի եկեղեցիյէ գարշը գօր, վէ տինյէմէզսէ : (Ա.
Տ. Բ. Ա. 20) « Պունլար կիպի տիրլէր Հիմէնսս վէ Աղէքսանդրոս .
պունլարը շէյթանա թէսլիմ էթտիմ, քի քիւֆիւր էթմէսէն տուր օլ-
սունլար » : Տէմէք քի քիլիսէ միւճազաթ վէ միւքեաֆաթ վէրմէյէ,
վէ քիլիսէ իյինտէ զուհուր էտէճէք քեաֆֆէյի միւզաքէրէ վէ միւ-
նաղապը գաթ էթմէյէ, քէնտի ամիրի պուլունան Գրիստոստան
հազգ, վէ սէլահիյէթ ալմը: Իւչիւնճիւ՝ քիլիսէ տինէ, վէ մէշրէ-
պէ, վէ քեաֆֆէյի ըուհանի խուսուսաթա տալիր օլան թալիմաթլա-
րըն մուհաֆըզը, վէ միւտէրրիսի վէ ֆէթվաճըսը տըր : (Բ. Տ. Բ. Գ.
2) « Վէ քէլամը սէն նէշր էթ, վազըթլը վազըթլըսըզ իւզէրինէ հէ-
թիշ, թազիր իլէ թէքտիր էյլէ, սապր իլէ, վէ թալիմ իլէ նասիհաթ
վէր » : Վէ (Տ. Գ. Գ. 9, 10) « Վէ վահի միւճատէլէլէրի, վէ սինսի-
լէ հիսապլարընը, վէ նէֆսանիյէթճէ, վէ նօֆօսճա միւնաաղալարը պէր
թարաֆ էթ, գիրա ֆալիտէսիզ, վէ վահի տիրլէր. ըաֆըզը (հերճ-
ուաճող) ատէմտէն պիր իքի նասիհաթ վէրսիքտէն սօնրա կէրի
տուր. պիլմիշ օլ քի՝ օլ քիմսէ եօլտան սալմըշ, վէ թէլէֆ օլմուշ
տուր » . զիրա քիլիսէնին նասիհաթընը տինյէմէյօր :

ԽԸ. Գրիստոս էֆէնտիմիզ պու քիլիսէյի իճատ էթտի իսէ, պաշ-
գա պիր մազսէտէ մէսինի իճատ էթմէտի, անճազ քի, քէնտի մանէ-
վի սիւրիւսիւ՝ եանի քրիսթիյան ճէմաաթ սէլամէթիլնին տօղրու եօ-
լունու պուլսուն, վէ օ եօլ վասիթասըլլա սալիմէն, վէ պի իշթի-
պահ մահալլի մազսէտինէ վասըլ օլսուն: Իշթէ պու էֆքեարէ մէպ-
նի տիր քի, Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի քիլիսէսինէ պու եանըլ-
մազ խֆսիյէթի, վէ քէմալէթի պախշ էտիպ՝ օնու տօնաթտը: Զիւն-
քի եէր իւզէրինտէ քէնտի մէէմուրիյէթինէ վէքեալէթ էտէճէք,
քէնտի քիլիսէսի օլաճադ իտի: Պու քիլիսէ տախի Գրիստոստան
քեաֆֆէյի պախշիշլէրի, վէ սէմափի թալիմաթլարը ալտըղընա՝ հէմ
շահիտ, հէմ պու պապտէ պիր միւզաքէրէ զուհուրինտէ հաքիմ, վէ
պիր կէօնէ խիլաֆի մանա՝ վէ թալիմաթլը իւզէրինէ թէրէտաիւտ
զուհուր էտէրսէ՝ ալիմ միւտէրրիս, վէ մէլճալը ֆէթվա օլսուն տէ-
յի. օ տա հիշ պիր վազըթ տօղրուլու թէրք էթմէյէճէք, վէ տօղ-
րուլա մուխալիֆէթ էթմէյէճէք սուրէթտէ՝ եանըլմաղըզ քէմալէթիյ-
լէ օնու տօնաթտը: Վազաա պէօլլէ տէ եազըշըր իտի. մատէմ քի
Գրիստոս տիւնեանըն սօնունա գատար քիլիսէյի քէնտիսինէ վէքիլ
էթտի: վէ մատէմ քի աղիզ ըուհունի պու քիլիսէյէ ըէհպէր, վէ գը-

լաղուղ էթտի , վէ մատէմ քի Ալլահն զարարը էզէլիսի իլէ՝ Գրիստոս քէնտի քիլիսէսինին հէր պիր խուսուսու իւզէրինէ՝ պաշ նասպ օլտու , պու քիլիսէ տալի տիւնեանն սօնունա գատար Գրիստոսուն մուայէթինտէ պուլունույօրսա , մուլլադա տիյանէթինտէ եանըմազ տըր . զիրա նասպ օլան եօլ , Գրիստոսուն աշտըղը , վէ իրայէ էթտիյի եօլ տուր . զիրա եիւրլւէն վիճուտ Գրիստոսուն վիճուտու , վէ օնուն թահլթը գօմանտաւնտա տըր . զիրա կէօրէն կէօզ Գրիստոսուն կէօզլէրի . եիւրիւտէն պաշ Գրիստոս քէնտիսի . վէ զըլաղուզ՝ Գրիստոսուն աղիզ բուհու տուր : (Յփ՛. ԺԶ. 13.) : « Օլ սիզէ գըլաղուզ օլաճագ » : Նասըլ օլապիլիր քի՝ քիլիսէ եանըսըն : Պունլարը պիզ , Գրիստոս էֆէնտիմիլին աղզընտան չըգան միւպարէք քէլամլարտան խապթ էտէրիզ : Էն էվիլէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ Պետրոս առաքեալա վատ էթմիշ իտի քի , քէնտի քիլիսէսինի Պետրոսուն օլտուղու գայա , եանի իմանը իւզէրինէ պինա էտէճէլիտի , վէ պու քիլիսէյէ ճէհէննէմ գափուլարը զալիպ կէլմէյէճէք իտի . (Մփ՛. ԺԶ. 18) « Պէնտէ սանա տէրիմ քի , սէն գայաւըն , վէ պու գայանըն իւզէրինէ քէնտի քիլիսէմի պինա էտէճէլիմ . վէ ճէհէննէմ գափուլարը օնա զալիպ կէլմէյէճէք տիրլէր » : Նէ տիր պու ճէհէննէմ գափուլարը , վէ քիմլէր տիր . Ալլահն քիլիսէսինին խասիմլէրի , հերետիկոսլար , վէ եանլըշ թալիմաթլարը . պաշ ըաֆըզըլար , վէ եանլըշ տին թալիմաթլարը . փրօթէսթանլար , վէ եանլըշ քիւֆիւրլէրի , վէ քիլիսէյի մահվ էթմէյէ նէֆասնիյէթլէրի , վէ իգտամլարը (Ղփ՛. ԻԲ. 31.) : « Սիմոն , Սիմոն , իշթէ շէյթան սիզի պուղտայ միսալի գալպուրտա չալդամագ իսթէտի , ամմա պէն սէնին իշին բիճա էյլէտիմ , քի իմանընա խէլալ կէլմէսին , վէ պիր վագըթ սէն տէօնիւպ . գարընտաշլարընա թագվիյէթ վէրէճէքսին » : Պուրատա փրօթէսթանլարա սիււալ էտէրիզ , էկէրչի Գրիստոս տուա էթմիշ իսէ , քի Պետրոսուն իմանընա խէլալ կէլմէսին , պու իման մուվագգաթ պիր իման մը օլաճագ տըր . եօղսա տիւնեանն սօնունա գատար սիւրէճէք պիր իմանմըյրտը : Էպէտի իման . նասըլ քի իման էթտիյիմիզ Գրիստոս քէնտիսի տալի էպէտի տիր , օ քի նէֆսինի հէփսի իշին թէլէֆ էթտի (Ա. Տէ՛. Բ. 4.) « Օ քի (Գրիստոս) հէր ատէմի խթէր քի , եաշասըն , վէ սահիհլիք իլմինէ վասըլ օլտուն . օ քի քեաֆֆէսինին սէլամէթի իշին նէֆսինի թէլէֆ էթտի » : Պու սահիհլիկի գալի՝ վէ պագի՝ վէ միւթէմատի՝ հըֆզ էտիճի պիր մահալ օլմագա իտի , հէր քէս Գրիստոսուն էօյրէթտիյի սահիհլիկի , նէ կէօնէ պիլէճէք լտի : (Յփ՛. ԺԴ. 16.) « Վէ պէն փէտէրիմէ բիճա էտէճէկիմ , վէ սիզէ պաշգա թէսէլի էտիճի վէրէճէք տիր , զիրա սիզին իլէ էպէտիյէտէք սաքին օլաճագ , սահիհլիք բուհունու . . . օնու սիզ պիլէճէքսինիզ , զիրա սիզին իլէ սաքին օլաճագ , վէ պիլէսիզճէ գալաճագ » : Պու գալան չոգին Սուրբ տուր . էկէրչի քիլիսէ էօյլէ գալաճագ իսէ , տէմէք քի

Ալլահըն ըուհու հիչ պիր վագըթ սահիհլիկի թէրք էտէմէզ , նէ տէ
 օլ Ալլահըն ըուհունա եանըչըզ գարըչապիլիր : Տէմէք քի , քիլիսէ
 տախի պու ըուհուն գըլաղուզուղու սայէսինտէ հիչ պիր վագըթ
 տին վէ իման , վէ ախլազ , վէ ըուհանի խուսուսլարա ալիտ օլան
 սահիհլիքէրտէն շաճայաճազ , վէ ծնլար տա եանըլմայաճազ . եօզ-
 սա Գրիստոս քէնտի ճէմաաթընա սէլամէթ , վէ սահիհլիք եօլունու
 կէօսթէրմիշ օլմազըտը , պու քի պէօյիւք քիւֆիւր տիւր . չիւնքի
 (Յօճհ. ԺԵ. 20.) եաղըյօր . « Պիր պունլար իչին ըիճա էթմէյօրում ,
 իլլա պունլարըն սէօզիւ իլէ պանա ճէմի իման կէթիրէնլէր իչին քի ,
 (19) սահիհլիք իլէ աղիզ օլսունլար » . վէ (ԺԶ. 13.) « Հաչան օ
 սահիհլիք ըուհու սիզէ կէլէճէք , սիզէ հէր սահիհլիք իլէ գըլաղուզ
 օլաճազ տըր » . վէ (Եֆէս. Ա. 22.) « Վէ Գրիստոսու քիլիսէնին հէր
 պիր խուսուսու իւզէրինէ պաշ նասպ էթտի , օ քի , քէնտի վիճու-
 տի տիր , վէ ծնուն թէմամը , քի հէր շէյի , հէր խուսուստա իքմալ
 էտէր » : Վէ (Դ. 4.) « Պիր վիճուտ , պիր ըուհ . . . պիր տիր բապպ ,
 պիր իման , պիր վաֆթիզ , պիր Ալլահ , պիր հէփսինին փէտէրի » .
 եանի Ալլահըն պիր օլտուղու կիպի . վէ իմանընզ պիր տիր , Ալլահ
 նասըլ քի Ալլահըլգտան տուր օլամազսա , քիլիսէ տախի պու իման
 պիրլիկինտէն հիչ պիր վագըթ տուր օլամազ : Վէ (Ե. 23.) « Զիրա
 գարընըն պաշը գօճասը տըր . նասըլ քի Գրիստոս քիլիսէնին պաշը
 տըր , վէ քէնտի վիճուտինին գուրթարըճըսը տըր » : Վէ (32.) « Պու
 սըր պէօյիւք տիւր , ամմա պէն Գրիստոսուն , վէ քիլիսէնին հազ-
 գընտա սէօյէյօրում » . եանի պիր գարը քէնտի գօճասընա նասըլ քի
 պաղլանմըշ իսէ , քիլիսէ տախի պաղլը տըր . շէօյլէ քի պիր թէն
 պիր վիճուտ : Պու պէօյլէ իսէ , Գրիստոս տօղրուտան սափամազ վէ
 շաշամազ . Հոգին Սուրբուն գըլաղուզուղու պախուսուս քիլիսէ
 պագի օլմուշ օլտուղու հալտէ , վէ պու քիլիսէ Գրիստոսուն թէնի
 օլտուղու հալտէ , վէ պու թէնին գուրթարըճըսը Գրիստոս քէնտիսի
 օլտուղու հալտէ , քէմէք քի , պու անճազ էյլիք վէ տօղրուղուզ իլէ
 օլապիլէճէք . տէմէք քի պու տօղրուղուզ , (ճշմարտութիւն) հիչ
 պիր վագըթ Գրիստոսուն քիլիսէսինտէն գաղճայաճազ , վէ քիլիսէ
 եանըլմայաճազ . պախուսուս Գրիստոս (Մատթ. ԻԸ.) « Իշթէ պէն
 տիւնեանըն սօնունա գատար սիզին իլէ տուրույօրում » . տէմիշ տիր
 Պու սուրէթտէ քիլիսէ եանըլըրսա՝ գըլաղուզունուն եանըլտըղընա
 մէպնի եանըլաճազ , եանի Գրիստոս եանըլտըղ իչին , քիլիսէ տախի
 եանըլաճազ . մատէմ քի Գրիստոս եանըլմայաճազ , քէնտի քիլիսէսի
 տախի եանըլմազ : Էմըր իլահի իգթիզասը պու տուր :

ԽԹ . Գրիստոս էֆէնտիմիզ , քէնտի քիլիսէսի պիր եալընըզ ի-
 մանճա օլան սահիհլիքտէն սափմասըն տէյի , վէ եանըլ թալիմաթ-
 լարա կիրիֆթար օլմասըն՝ մագսէտիլլէ , պու հիյլէթի եանի քէնտի
 քիլիսէսինի թէէսիս էթմէտի . անճազ՝ հէր տիւրլիւ ֆագիլէթ եօլա-

րընը էօյրէթտի, վէ թալիմաթ, վէ իպատէթ մէպտէլէրինին տախի տէրսինի, քէնտի քիլիսէսինէ պախշ էլլէտի. շէօյլէ քի ախլազ վէ Փազիլէթ, վէ ձեմաաբըն սեյամէքիմէ լազըմ օլան քեսաֆեի խոստոսլարա ալիտ օլան սէմավի մէպտէլէրի էօյրէթտի, քի քէնտի քիլիսէսի տիւնեա սօնուհա գատար կէրչէքլէքտէն հալէն վէ իսթիգպալէն, վէ ասապէն շաշմասըն. հէմ տէ հագիղէթ շաշմասը. վէ իշ պու մէպտէլէրին տէրսինտէ եանըլմալաճագ: Զիրա քէնտի պաշը Գըրիստոս տուր, վէ գըլաղուզու Հոգին Սուրբ. շէօյլէ քի, պու սահիլիք, վէ սէլամէթ մէպտէլէրի, վէ Գրիստոսուն վէ Ազիզ բուհուն քեսաֆէյի սահիլիք փուհարը, վէ էմանէթկեսի, վէ լութֆ մէնապալի վէ Ալլահըն խանէսի, Պօղոս առաքեալըն պուլուրտուզու կիպի պու քիլիսէ տիր: (Ա. Տէմ. Գ.) « Պիլմիշ օլասըն՝ Ալլահըն խանէսին տէ նասըլ տավրանաճաղընը, օլ քի տիրի Ալլահըն քիլիսէսի տիր, սահիլիք տիրէյի վէ ասապը »: Իշթէ խասիմլէրիմիղէ պիր սիւալ տահա, պու Ալլահըն խանէսի մուվազգաթ մը ըտը, եօղսա միւլէպպէտ մի: Պու խանէնին սահիպի սաղ օլտուգճա՝ խանէսի տախի պագի տիր. վէ մատէմ քի, Պօղոս առաքեալ քիլիսէյի Ալլահըն խանէսի խամի իլէ չաղըրըյօր. տէմէք քի Ալլահ տիւնեանըն սօնուհա գատար իսթէր քի, պու խանէ վէ պու սահիլիք տիրէյի տէվրիմէսին, վէ պու թէմէլ եէրինտէն սարսըլմասըն. անճագ էպէտիլէտէք, նիչէ քի սահիլիք, սահիլիք տիր. պու խանէնին պինասը, ասապը վէ տիրէյի, եանի սահիլիքլէրի տախի գատիմ՝ վէ տալիմ տուրսուն. հէմ տէ իլէլ ապատ տուրաճագ տըր:

Ծ. Պունա պէնղէր հէգարէն տահա տէլայիլի գավիլէտէն միւսապէթ տիր քի, իշ պու եանըլմաղըգ պախշիլի գաղիլէսի. եալընըգ Գրիստոսուն քիլիսէսինէ խաս վէ ալիտ վէ լազըմ օլապիլիթ. օ քի՝ պիր տիր, Ազիզ տիր, ումումի, վէ բէսուլի տիր. վէ պունտան մատէ՝ թաատատ էթտիլիմիղ մէգահիպին հիշ պիրիսինէ եագըշամագ. նէ տէ փրօթէսթանըղա եագըշըր: Իշ պու եանըլմաղըգ իմթիյագ, վէ սէլահիլէթինտէն նաշի տիր քի, քիլիսէնին էվայիլինտէն չիմտիլէ տէկին հէր գանղը վագըթտա, հէր գանղը մահալտէ, վէ մէմէքէթտէ, Գրիստոսուն սահիլ տիլանէթինէ, վէ թալիմաթընա գարշը պիր բաֆըղը դուհուր էթտի իսէ, քիլիսէ հասպէլ մէէմուրիլէթ ալէնէն, վէ խաֆիէն օ միսիլու բաֆըղըլարը իսլահ էթմէյէ չալըշտը վէ միւքէրբէրէն մէրհամէթ եօլլարընը գուլլանտը. լաքին հէր հաշան քիլիսէյի տիլիլմէտիլէր իսէ, մաքսաւոր վէ հեթանոս վէ հերետիկոս, վէ հերձուածող բաֆըղը տէյի քիլիսէ օնլարը իլան՝ վէ Գրիստոսուն սիւրիւսիւնտէն իխրաճ էթտի: Քիլիսէնին թարիլէրի օգունսուն, մաաթթէէսիլ կէօրիւրիւզ, նասըլ Նիկողոսեան, Սիմոնեան, Տօքէթեան, Կերինթեան, Մակեդոնեան, Արիոսեան, Եւսեբեան, Եւտիքական, Պատկերամարտ բաֆըղըլարը վէ Միաբնակլարը, Փոտիսլուլարը, Յանս

սենեանլարը, Լուսերականլարը, Կալվինականլարը, վէ պուշլարըն
 եանլըջ թալիմաթլարըն քիլիսէ ըէտտ՝ ու ճէրհ էտէրէք, լանէթլէ-
 տի. վէ ասհապընը Հիմենոս վէ Աղէքսանդրոս կիպի շէյթանա թէս-
 լիմ էտէրէք, անինտէ պիւթիւն քիլիսէ չօպանլարըն պիր մահալի
 մախսուսէ ճէլպ պիրլէ՝ հէփսի եէկտիլ եէկճիհէթ՝ Պօղոս առաքեալըն
 էմրինէ մուվաֆըզ, (Ա. Կորն. ԺԱ. 16.) « Պիզիմ պէօյլէ գայիտէմիզ,
 վէ ատէթիմիզ եօզ տուր, նասըլ քի քեաֆֆէյի Ալլահըն քիլիսէլէրի-
 նին, ատէթի եօզ տուր » տէյի օնլարա ճէվապ վէրտիլէր: Վէ պու հիւ-
 քիւմէթի, վէ ամիր սըֆաթընը Բօմա ազլզ քիլիսէսի թաշըաղը իշին
 տիր քի, ճէմի փրօթէսթանլարըն վէ հերետիկոսլարըն հիտտէթիին մու-
 ճիպ օլույօր, վէ տայիմա օլմագտա տըր: Հաթտա պու սէպէպ իշին
 տիր քի, Բօմայա գարշը, հէֆ պու մէզահիպի միւխթէլիֆէ, վէ րա-
 ֆըզա նէֆսանիլէթտէ, վէ հագարէթտէ չօղու տէֆա պիրլէշիրլէր,
 վէ հիտտէթլէնիրլէր. ամմա ախրընտա, տէնիզլին քէօփիւրմիւշ տալ-
 կալարը կիպի, Պետրոսուն վէ քիլիսէնին գայասընա չարփըլըրլար,
 վէ եինէ քէնտիլէր փէրս օլուպ՝ կէրույէ կէրու տէօնէրլէր. զիրա
 Ալլահըն սէօզիւ սահիհ տիր: (Դւհ. Ի. 18.) « Պու գայանըն իւթիւ-
 նէ հէր քիմ քի տիւշէրսէ խուրտուխաշ օլուր, վէ հէր գանդըս պու
 գայանըն ալթընտա գալըրսա մութլագա էզիլէճէք տիր » : Վէ (Հուս.
 Ը. 31.) տէ պէօյլէ օգուրուզ. « Զիրա էկէրչի Ալլահ պիզիմ իլէ իսէ,
 քիմ պիզէ գարշը գօյապիլէճէք տիր » :

ԾԱ. Շուրասընը տա էյի պիւմէլիյիզ, վէ ազլըմըզտա էյի հըֆզ
 էթմէլիյիզ, քի եանըմաղըզ Գրիստոսուն քիլիսէսինէ լագըմ պիւ քե-
 մալիք տիր: Մալիւմ տիր քի, իշպու քիլիսէ՝ մէէմուրինտէն, վէ
 չօպանլարտան, վէ ճէմաաթտան իպարէթ տիր: Պու եանըմաղըզ
 քէմալէթի քեաֆֆէյի ճէմաաթա, եախօտ քիլիսէնին իշիտէն կի-
 րուհինէ պախշ օլմատը, անճագ պու ճէմաաթը սօղըրուլուզ վէ ֆա-
 զիլէթ թալիմաթլարը իլէ կիւտէճէք, վէ հօյրէտիճի քիլիսէ թէսմիյէ
 օլունան կիրուհինէ իհսան օլունտու. եօղսա Քրիստոսուն քէլամը եա-
 լանա չըգար ըտը, « Աշակերտեցէք զնոսա, ուսուցէք նոցա » : — Էօյ-
 րէտին օնլարա, թալիմ էտին, կիւտիւն ճէմաաթը » : օնլարըն հիսա-
 պընը, ճէվապընը Ալլահ սիղտէն իսթէյէճէք տիր, քի Քրիստոսուն
 քէլամընը պիզլէր սօղըրու պիլիրիզ, վէ իշթիրամաթը ֆայիպէ իլէ օ-
 նու թէքըիմ, վէ թա'զիմ էտէրիզ :

ԾԲ. Փրօթէսթանլար Քրիստոսուն քիլիսէսինին եանըմազ օլուու-
 ղունու ճէրհ էթմէք իշին շէքվա վէ փրօթէսթօ էտէրլէր, վէ էկէր
 քիլիսէ եանըմազ օլսալըտը քիլիսէնին սէօզիւ՝ Ալլահըն սէօզիւնտէն,
 վէ Աւետարանտան իւսթիւն օլմուշ օլուր ուտու տէրլէր: Սանիյէն
 Աստուածաշունչ, վէ Աւետարան արթըզ մէզհէպիմիլին գանունու
 վէ նիզամը օլամազ ըտը. վէ քիլիսէ օլ վագիթ մէզհէպէ գանուն օ-
 լուրուտու: Սալիսէն՝ չիւնքի ազիզ քիթապըն հիւքմիւ քիլիսէնին

հիւքմիւնէ պագար ըտը : Բապիւնէ աղիզ քիթապըն մա'նաթընը , մա-
նա պիլմէյիպ , անճագ քիլիսէնին վէրտիյի մանայէ ինսանլար պագ-
լանըր ըտը , տէրլէր :

Պու վէ պունլարա պէնզէր պիր գաչ սէօզլէր , քի հէփսի կէր-
չէքլիք դայրէթինի չէքտիքլէրինտէն նէշաթ էթմէ տէյիլ տիր . ան-
ճագ Ալլահըն նասպ ու թային վէ թաստիգ էթտիկի գաիտէյէ վէ
գանունա մուվաֆֆագիյէթ էթմէյիպ , էֆքեար վէ մէրամը մախսու-
սէլէրինէ խըզմէթ էթտիքլէրի իչին պու իտտապարա գըյամ էտէր-
լէր , վէ ֆրիստոսուն ասըլ մագսատը իլահիսի նէ տիր անլամագ իս-
թէմէզլէր :

Իպրագ օլունան իսպաթլար կէօսթէրլրէր քի , քիլիսէ Ալլահըն
իճատ էթտիյի հիյէթ տիր , վէ պու հիյէթին իման վէ տին վէ սայիր
խուսուսաթըր ըուհանիյէ մուամէլաթը Ալլահըն իզնի վէ էմրի ալիսի
իլէ օլմուչ վէ օլաճագ տըր : Եկէրչի պու հիյէթ Ալլահըն քէլամընա
մուղայիր պիր մանատէ , եա մուամէլէտէ պուլունուրսա , վագաա
տէտիքլէրի տօղրու օլուր . եա պունուն մուղայիրի օլուպ՝ Ալլահըն
վէրտիյի իսթիգլալիյէթ վէ Ալլահըն քէլամընա պինտէն , քիլիսէ
տօղրուլուղու վաղ ու նէշը էտէրսէ՝ եինէ Ալլահըն քէլամը տէյի նէշը
էտէճէք : Պետրոս քէօթրիւմիւ սաղաթտը իսէ , Ալլահըն ազամէթի-
նէ վէ գուվէթինէ նէ խալէլ կէլտի . պա խուսուս « Յանուն Յիսու-
սի ֆրիստոսի » . (Գործ. Գ. 6) « Յիսուս ֆրիստոսուն իսմիյլէ գալգ
վէ եիւրի » տէտի : Առաքեալարըն էթտիքլէրի կիպի՝ քիլիսէ տա-
խի՝ հէր նէ էտիյօրսա , Ալլահտան քէնտիսինէ էմր օլունմուչ տէյի
էտիյօր : Փրօթէսթանլարա պու ճէվապը նասըլ քի վէրտիք իսէ ,
թըպգըր պունուն կիպի սայիր պիզէ գարչը օլանլարըն իտտապարընա
տախի պու կիպի ճէվապ վէրիլիր : Եվէթ Ալլահըն վէրտիյի սէլահի-
յէթ իւզէրէ՝ քիլիսէ ֆրիստոսուն սահիհ թալիմաթլարընը ճէմաաթա
նէշը էտէճէք , վէ Աւետարան եազըլմագտան՝ քիլիսէ նմսըլ վէ նէ
կէօնէ վէ նէ գատար վագիթ ճէմաաթը իտարէ էթտի իսէ , քէզա-
լիք տիւնեա սօնունա գատար իտարէ էտէր՝ վէ էտէպիլիր իտի : Վէ
աղիզ քիլիսէնին ճէմաաթա վէրտիյի թալիմաթը սահիհէտէ՝ եանլըշ
զիւիւմ , եանլըշ մանա պուլունամագ վէ կիրէմէղ , չիւնքի գըլաղու-
ղու աղիզ Բուհ տուր , վէ քէնտիսի ֆրիստոսուն վիճուալ տիր . ամ-
մա՝ անհատը նաստան հէր քէսին քէնտի մէրամընա վէ զիւիւմիւնէ
կէօրէ աղիզ քիթապա մանա վէրիլիմ իտտաաթընա գալգըշմասը սալթ
վահի տիր , վէ ֆրիստոսէֆէնսիմիզէ հագարէթ տիր . անճագ Ալլահըն
քիլիսէսի պու աղիզ քիթապըն սէօզլունէ նէ մանա վէրիյօր , պիլտի-
կինտէ՝ եալընըղ օնու թուրթմալը . զիրա (Բ. Պէրոս Ա. 20) « Հէր
մարգարէութիւն քէնտի եազըշընըն մանէսինի աչմաղ » տէր : Պուն-
լարըն մանէսինի տէ աչան եալընըղ քիլիսէ տիր , օքի սահիհիլիք տի-
րէյի տիր :

ԾԳ. Խասիմլէրիմիզ ախէր սուրէթ իլէ ըսրար էտէրլէր, Բօմա քիլիսէսի, տէրլէր, պիւթիւն Ասիատա վէ Շարգտա պուլունան քիլիսէլէրէ պիր վագիթ գարչը գօտու վէ մուհապպէթ ալա'գասընը Վիքթօր քահանայապետ վագթինտէ պունլարտան քեստի. չիւնքի պու Ս. Փափա իտտաա էտէր իտի քի, աղիզ Պետրոս վէ Պօղոսուն Բօմայա թէսլիմ էթտիյի գայիտէ իւզէրէ Մարտ այըն, եախօտ Եհնուտիլէրին Նիսան այընըն օն տէօրտիւնտէն սօնրա կէլէն փազարտա Քրիստոս էֆէնտիմիզին փազար կիւնիւ տիրիլտիլինէ հիւրմէթէն՝ Զատիկ եօրթուսու թութուլսուն: Վէ Ասիալլար Ս. Փափայա գարչը Բօլիքըրաթէս եպիսկոպոս իլէ պիրլիքտէ իտտաա էտէրլէր իտի: Պու եպիսկոպոս, քի Վիքթօր Փափանըն վագթընտա իտի, տէր իտի. պիզ Յովհաննէս աւետարանիչտէն վէ օնուն չակիրտի աղիզ Պօղիկարպոստան ալտըղըմըզ ուսիլ իւզէրէ, էվայիլտէն պէրի պու աա տէթի իճրա էտէր իտիք. եանի Նիսան այըն օն տէօրտիւնտէ՝ էսկի նօմոս մուհիպինճէ Զատիկի իճրա էտէրիզ, Բօմա քիլիսէսի պու իտտաայա գարչը՝ ըհտտ իլէ ճէվապ վէրտի, վէ Ասիալլարտան մուհապպէթի քէսիյօրուսու տէյի՝ խասիմլէրիմիզ իտտաա էտէրլէր: Ֆագաթ պու վուգուաթ պէօյլէ իսէ տէ, սահիհի տէտիքլէրի կիպի տէյիլ: Եւսէրիոս (Եկէղէց. Պատմ. Գլխ. Ե. Գլ. ԻԴ.) եաղըյօր քի՝ « Սուրըն Իրէնէոս Վիքթօր Փափայա ըրճա էտէրէք օնու գանտըտը՝ պու միսվալ իւզէրէ քի, պիզ էսկի առաքեալլարըն ատէթի իւզէրէ կիտիյօրուզ՝ տէյէն պու գատար եկեղեցիլէրէ բանագրանք ճէգասընը եաղըպ կէօնտէրմէսին » . . . : Վէ պէօյլէ եավաչ եավաչ վէ հիւրիյէթ նասիհաթը իլէ օնլար Բօմա քիլիսէսի ատէթինէ ուլտուլար. պիլախէրէ պազը ուլմայանլարընը Բօմա քիլիսէսի, Նիկիա սինօթունտա հերետիկոս իլան էթտի: Պու վուգուաթ՝ վէ միւզաքէրէ տիյանէթէ միւթաալիզ պիր քէյֆիյէթ օլմայըպ՝ անճագ ատէթէ տաա յիր իտի: Քիլիսէ խասիմլէրի եինէ պէլիլէմէսինլէր քի՝ Բօմա քիլիսէսի պէօյլէ պիր մատտէտէ ըսրար էթտիյի իչին՝ եանըլմըչ տըր. խանյր. եինէ մէտհէ չայան պիր դայրէթ չէքիպ՝ պունուն իլէ ճէմի կաթուղիկէ քիլիսէլէրին պաչը վէ սօղրուլուզ սէր չէչմէսի օլտուղունտան, քիաֆֆէսինին ֆէթվաճըսը Բօմա տըր տէյի՝ իտտաա էթտի. վէ քեաֆֆէյի քիլիսէլէր կէրէք Ասիատա, կէրէք Աֆրիգատա վէ կէրէք Եվրօփատա պու կիւնքի կիւն ատէթի, Փասգալեա կիւնիւ հագգընտա նէ իսէ, պու ատէթ առաքեալլարտան պէրի կէլմիչ ատէթին թըպզըսը վէ իմթիտատը օլտուղունտան, օ միսվալ իւզէրէ՝ տիւնա եանըն չար էթրաֆընտա պուլունան քիլիսէլէր օնու իճրա էթմէյէ մէճպուր տուրլար: Շարգ քիլիսէսի տախի՝ օնլար կիպի Բօմա քիլիսէսինին պու խուսուստա ճարի օլան ուսիլինէ թէպաիյէթ էթտի, վէ հալա օ ուսուլտէ Զատիկ իճրա էտէր. եանի Նիսան այըն 14 ինտէն սօնրա կէլէն իլք փազար՝ Զատիկ եօրթուսու տուր:

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԵՍԻՆԻՆ ՀԻՒՔԻՒՄԵԹԻ ՎԷ ԻՍԹԻԳԼԱԼԹԵԹԻ
ՄՈՒԹԼԱԳԸ ԻՒԶԵՐԻՆԷ

ԾԴԻ. Եկերչի Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի քիլիսէսինէ մէէմուրի-
յէթ վէրտի իսէ՝ պու մէէմուրիյէթ իճապ էտէն հիւքիւմէթի վէ իս-
թիզլալիյէթի թապիի իսթէր . եօզսա Քրիստոս պու տիւնեայը ալի-
մանէ իտարէ էտէմէզ իտի : Պիր վատիշան պիր հիյյէթի սէշիպ ծնա
մէէմուրիյէթ վէրիրսէ , վէ ինֆազ ու իճրասընա լազըմ վէ միւթա-
ալլիզ օլան հիւքիւմէթի տէ ծնա պէրապէր վէրմէզսէ , էօյլէ հիյյէ-
թի , էօյլէ վալիսի քիմ տինէր . վէ օ վատիշան քէնտի թէպաալարը-
նըն ասայիշ վէ իսթիրահաթընը օ միսիլիւ վալիլէրտէն նէ սուրէթ-
լէ վէ նէ հազգ իլէ էմր վէ թալապ էտէպիլիր : Պու ումումի դայի-
տէտէն վէ թապիւթըն իգթիզասընտան տըր : Պու պէօյլէ օլտուղու
հալտէ , Քրիստոս տախի մութլազա քիլիսէյէ վէ մէէմուրիսինէ պու
լազըմ օլան հիւքիւմէթի վէրտի . շէօյլէ քի , պու հիւքիւմէթի՝ քի-
լիսէ քէնտի իստարէսինէ մուվաֆֆազ օլմազ իչին՝ իճապ էտէն դա-
վանինի իլահիյէյի քէնտի հիյյէթինէ , վէ սայիր նըզամաթը լազըմէյի
քէնտի թէպաալէրինէ իճապը վաղիֆէլէրինի իճրա էթմէք իչին վէր-
տի . նասըլ քի էվվէլ էմիրտէ՝ եանի հիյնի հայաթընտա Քրիստոս քէն-
տիսի իճրա էյլէտի : Պու ճինս հիւքիւմէթ մութլազ տըր , վէ եէր
իւզէրինտէ պուլոււնան տիւնեէվի հիւքիւմէթլէրին հիշ պիրիսինին
րէյինէ վէ րիզասընա մէրպուլ տէյիլ տիր . վէ քրիսթիյան ճէմիյէթի-
նին ըուհանիճէ իսթիրահաթը վէ սէլամէթ ու սաատէթի իչին օլուպ
լազըմ օլան հէր նէվի ճէզայի տախի շամիլ տիր : Յիլվազի Քրիստոս
էֆէնտիմիզ քէնտի քիլիսէսինէ պու հիւքիւմէթի վէրմիշ օլտուղու-
նու շէօյլէ պէյան էտէրիզ . (Մարթ. ԻԸ. 18) « Կէօյտէ վէ եէրտէ
պանա հէր հիւքիւմէթ վէրիլտի , նասըլ քի Փէտէր պէնի իրսալ էթ-
տիյիսէ՝ պէն տախի սիզի իրսալ էտէրիմ . կիտին պոււնտան պէօյլէ
պիւթիւն տիւնեայա՝ հէփ միլլէթլէրի տամէթ էտին փէտէրին վէ օ-
ղուլոււն վէ ազիզ ըուհոււն իսմիյլէ ծնարը վաֆթիզ էտին . հէր նէ
քի սիզէ թէնպիհ էթտիմ իսէ՝ ծնարա էօյրէտին , քի իճրասընտա
պուլոււնսոււլար վէ սազլասընլար . վէ իշթէ պէն տիւնեանըն սօ-
նոււնա գատար սիզին իլէյիմ » : Պու մէէմուրիյէթին թապիի նիզամը
տախի եանի հիւքիւմէթինէ տայիր , կէրէք միւքեաֆաթ պապընտա՝
վէ կէրէք միւճիւզաթա տայիր օլան մէզուսիյէթի պու քիլիսէյէ վէր-
տի , քի Քրիստոսոււն վէ քէնտիլէրինին թէնպիհաթընըն իճապը ի-
թաաթընտա վէ իճրասընտա պուլոււնսոււլար , քիլիսէտէն վէ քիլի-
սէնին րէյիսի էքրէմինտէն լայրզ վէ մուվաֆըզ օլան միւքեաֆաթը

ալաճաղար . վէ մուղայիրինտէ պուլունանլար , եանի ասի վէ ի-
թաաթսըզ օլանլար միւճաղաթը լազըմէյի պուլաճաղար : Տէֆա
(Բ-վճ. ԻԱ.) Գրիստոս էֆէնտիմիզ Պետրոս առաքեալա՝ օլ մէճմուրի-
յէթի մախսուսէյի՝ եանի կիւտ գուզուլարըմը , կիւտ գօյունլարըմը ,
իւչ քէրրէ թէքէրրիւր էթմէսիյլէ , եանի ճէմաաթըմը վէ ըուէսասանըն
հէր սընըֆընը կիւտ , իտարէ էթ , տէմէսինտէ՝ մէճմուրիյէթ վէ հիւ-
քիւմէթի լազըմէյի վէրտի : Միւճէրրէտ մատտի սուրէթտէ աախի
պու սէօղէր թէֆէքքիւր օլունուրսա , սիր չօպան՝ չօպան իքէն ,
էլինտէքէ տէյնէյին գուվլէթիյլէ չօպան տըր , վէ ծնուն իլէ սիւրիւ-
սիւնիւ կիւտէր . քիլիսէ տախի հաքէզա՝ Գրիստոսուն քէնտի մանէ-
վի վիճուտու օլտուղու իչին , վէ առաքեալլար Գրիստոսուն նասպ
էթտիյի մէճմուրիյէրի օլտուղու իչին , պանա հէր հիւքիւմէթ նասըլ
վէրլիտիյէ՝ օլ հիւքիւմէթի պէն տախի սիզէ վէրտիմ . վարըն էօյ-
րէտին , վաֆթիզ էտին թէնպիհաթըմտան , վէ թէնպիհաթընըզտան
քիմսէ տըչարը չըզմասըն՝ տէմիչ օլտուղու պէտիհի տիր : Գէզա (Ա.
Պէրք. Ե. 2) « Սիզտէքի սիւրիւյիւ կիւտին » : (Մարթ. ԺԸ. 17)
« Էկէրչի քիլիսէյի տինլէմէզսէ՝ սանա կէօմըիւքիւ վէ փութփէրէսթ
սըրասընտա օլսուն » : Տէմէք տիր քի հէր խուսուստա քիլիսէյի տին-
լէյէն , Գրիստոսու տինլէմիչ օլուր . վէ տինլէմէյէն , հէմ Գրիստոս-
տան , հէմ տէ քիլիսէտէն իխրաճ , վէ նիմէթինտէն մահրում օլուր :
Քիլիսէնին տէ ճէզասընըն պաշլըճասը՝ քիլիսէնին ըուհանի նիմէթլէ-
րինտէն դապահաթլը օլան քիմսէյի մահրում էթմէք տիր : (Ղա-ի. Ժ.
16) « Սիզի տինլէյէն՝ պէնի տինլէր , սիզէ հազարէթ էտէն , պանա
էտէր . վէ պանա հազարէթ էտէն , պէնի կէօնտէրէնէ հազարէթ է-
տէր . վէ պէնի տինլէյէն , պէնի կէօնտէրէնի տինլէր » : Տէօնտիւէր
առաքեալլար սէվինճ իլէ վէ տէտիլէր . էֆէնտիմ , ճինլէր տախի պի-
ղէ իթաաթ էտիյօր . (19) վէ ծնլարա տէր , « Իշթէ երլանլարը՝ վէ
ազրէպլէրի , վէ տիւչմէնին ճէմի գուվլէթինի պամայա սիզէ հիւ-
քիւմէթ վէրտիմ » : (Գրք. Ի. 28) « Հէփսինիզէ վէ պիւթիւն սիւ-
րիւնիւզէ տիզգաթ էտին , ծնուն իւզէրինէ՝ քի (ազիզ) ըուհ սիզի
էֆէնտիմիզին ճէմաաթընը կիւտմէյէ նազըր նասպ էթտի , ծնու քի
գանը իլէ խէլաս էթտի » : (Ա. Տէֆ. Ե. 17) « Օ քահանալար քի , մէ-
մուրիյէթլէրինէ էյի տիզգաթ էտէրլէր , իքի գաթ իւճրէթէ լալըզ օ-
լաճազ տըրլար . պա խուսուս ծնլար քի , սէօղ իլէ վէ թալիմ վէր-
մէյիլէ չալըչըրլար . . . քահանայ հազընտա շէքվա (իֆթիրա) տին-
լէմէյէսին , անճազ իքի եա իւչ չահիտլէր իլէ . ամմա դապահաթ սա-
հիպինի հէփսինին հուզուրունտա թէքտիր էթ , քի սալիրլէրի խէվֆ
էթտիլէր » : Քիլիսէ մէճմուրի օլտուղու իչին , պագ Պօղոս առա-
քեալ նէ գատար քիլիսէյի ճէմաաթտան այրրտ էտիյօր : « Աճէլէ քիմ-
սէնին իւզէրինէ էլ գօյմայասըն , վէ կիւնահլաքընա հիսսէտար օլմա-
յասըն » վէ (Ա. Տէֆ. Ա. 20) « Աղէքսանդրոս վէ Հիմէնոս ծնլարըն

սորատընտա սորուար, քի շէյթանա թէսլիմ էթտիմ. քի քիւֆիւր էթմէմէյի պէլիլէսինլէր» : Պուճա պէնդէր Պօղոս առաքեալըն (Բ. ԹԵ. Գ. 14) « Իթաաթ էթմէյէնի պէլլէյին, վէ իչինիզէ ալմայըն, քի ութմանըն » . . . : Վէ (ՏԵ. Ա.) Պօղոս առաքեալ Տիտոսու Կիրիտտէ պըրադմըշ քի « նօգսանլարընը իքմալ էթսին, սօղրուլթսուն, վէ շէնլըլէրին հէր պիրինէ լուղումունէ կէօրէ քեահին թային էթսին » : Սօնրա՝ պիր քեահին նէ շարթ իլէ միւղէյէն օլուրսա, վէ նէ քէմալէթտէ պուլունուրսա, քեահին էտէպիլէճէյինի՝ Պօղոս պիրէր պիրէր Տիտոսա իխթար վէ թարիֆ էտէր : Եանի՝ (6) « Էկէր լէքէսիզ (աւարատ) իսէ, պիր քէրէ եալընըզ էվլէնմիշ իսէ, տինտար էվլատլար գաղանմըշ, տէյիլ քի էտէպիլիք իլէ շէօնրէթ պուլմուշ, վէ իթաաթսըզ » : Անտէն պիր եպիսկոսոս նէ ֆազիլէթտէ օլմալը, վէ սաշիրէ՝ քի (9) « Ալլահըն քէլամընը վազ էթմէյէ էմին մէմուր օլապիլսին, վէ սօղրու թալիմաթ իլէ թէսէլի վէրէպիլսին . վէ գարըզ գօյանլարը թէքտիր, թէրպիյէ էթսին . վէ աղըզլարընտաքի ճէվապլարը ճէրհ էթսին » : Վէ (Ա. ՏԵ. Գ.) ախրընա գատար : « Եպիսկոպոս օլաճագ քիմսէ լազըմ քի պիր թէք տէֆա էվլէնմիշ օլսուն, լէքէսիզ (անարատ), հալիմ, սալիմ, մահճուպ, միսաֆիրփէրվէր, էօյրէտիճի . . . » : Զիրա էկէրչի պիր ատէմ քէնտի խանէսինէ գօմանտա վէրմէյի պիլէմէմիշսէ, Ալլահըն քիլիսէսինին զայրէթինի նէ կէօնէ չէքէպիլէճէք տիր » : Անտէն տէօնէր սարկաւազլարա վէ այնի թէնպիլէրի օնլարա վէրիր . զիրա ալաճագ մէմուրիյէթլէրի պէօշիւք վէ աղիզ տիր, վէ Ալլահըն խանէսինէ միւթաալլիզ պիր մէմուրիյէթ օլուպ, էհէմ վէ էլլէմ տիր . եանի քիլիսէ մէմուրիյէթի, օ քի տիրի Ալլահըն վիճուտու տուր, վէ խանէսի տիր, կէրչէքլէք տիրէյի, վէ թէմէլի, տիր » : Պօղոս առաքեալ պունլարը տիթրէյէրէք սէօյլէյօր, վէ նասինաթ վէրիյօր . չիւնքի պէօյլէ պիր մէմուրիյէթէ ատէմլէր կէչէճէք, պէօյլէ պիր ումուրա քի, Ալլահըն խանէսի օլան քիլիսէ իտարէսինի տէրիւհտէ իտէճէքլէր : Պու ումուր՝ վէ պուքիլիսէ վազիֆէսի նէ գատար ճէսիմ իսէ, մէսուլիյէթի տալի օնա դըյասէն տիր : Պու իսպաթլարըն հէփսի ճէմաաթա նիզամ կէօսթէրիյօր, վէ պիր եպիսկոպոս՝ եա քահանայ, եա սարկաւազ, վէ էվլատլարը, վէ գարըլարը, նէ կէօնէ օլաճագլարընը, պիրէր պիրէր թարիֆ վէ իպրազ էտիյօր : Վէ (Գ. Բ. Ժ. 28) Երուսաղէմտէ օլան իլը սինօթտա քիլիսէսին վէ ճէմաաթըն սիւննէթտէն վէ փուլթլարա գուրպան սունմատան, վէ էօլմիւշ վէ պօղուլմուշ եէմէտէն, վէ զիւնատան վազ կէչմէք դանուն, վէ նիզամընը, քիլիսէ քահանալարը վէ առաքեալլարը Պետրոս առաքեալ իլէ, հէփսի պիլ իթթիֆագ դարար դըլտըլար . վէ նիզամ վազ էթտիլէր : Վէ Անանիա վէ գարըսը Սափիրա քիլիսէսին իտարէճէ թանդիմաթընա մուվաֆադիլէթ էթմէտիքլէրի իչին, (Գ. Բ. Ժ. 5.) իէրէ տիւշիւպ՝ Պետրոս առաքեալըն

հիւքմիւ վէ թէքտիրի իւզէրէ՝ ճանլարնը իքիսի պիր թէօլիմ էթտիլէր՝ վէ էօլտիւլէր : (Ա. Կր. Է.) Պիր գարը քէնտի դօճա սընա օլան պօրճոնու նէ կէօնէ իյֆա էթմէք լաղըմ օլտուղունու . վէ պէքեար , եախօտ տուլ գալմըլ քիմսէլէր . նէ կէօնէ տալրանմալը , վէ էվի օլանլար , նէյէ , վէ նէ կէօնէ պօրճու տուրլար , վէ պիր քրիթիյան էրքէք՝ փուլթիէրէսթ պիր գարը իլէ՝ եախօտ խրիսթիյան պիր գարը , փուլթիէրէսթ դօճասըյա նէ կէօնէ պուլունաճաղընը վէ տալրանաճաղընը . Պօղոս առաքեալ եէկան եէկան թէնպիհ էտիյօր : Վէհնասըլ քիլիսէյէ տայիր մէէմուրիյէթճէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ քիլիսէ մէմուրլէրինէ իճապ էտէն հիւքիւմէթի՝ վէ սէլահիյէթի վէրտի քի , նիզամ վազ էթսինլէր , վէ իճապընա կէօրէ թէվպիլիս , վէ թէքտիր էթսինլէր , վէ պուսլարա տայիր հէմ եաղըյա , վէ հէմ չիֆահէն քիլիսէյէ չօզ դանուլար վէրիլտի : (Ա. Կր. ԺԱ.) Պապընը պաշա գատար օզու . վէ անտէ պիր էրքէք նէ կէօնէ , վէ պիր գարը նէ հալտէ , վէ նէ հիյէթտէ տուա էթմէլէրինին վազ օլմուչ նիզամլարընը կէօրիւրսին : Օնտան սօնրա նէ կէօնէ Գրիստոսուն նասպ էթտիյի մէլայիքլէր սօֆրասընա եաղլաշմալը , եանի նէ կէօնէ , նէ շարթ իլէ նէ իթիզատ իլէ քէնտի դանընա վէ թէնինէ իլհազ օլմալը : Պուսլարը ազտան վէ թահրիրէն եաղըպ պատէհու (34) «տահա սայրիլէրինի կէլտիյիմտէ թէնպիհ էտէճէյիմ» տէյու Պօղոս առաքեալ իխթար էտէր : Վէ (16) «էկէրչի պիր ատէմ գարչը գօմազ իսթէրսէ՝ պիղիմ էօյլէ ատէթիմիզ եօզ տուր . նէ տէ Ալլահն քիլիսէլէրին» տէյի ծնլարա ճէվապ վէրմէյի առաքեալ էօյրէտիյօր : Հէմ տէ մէէմուր հէմ տէ ասկէրի նասըլ քի սէրասկէրլէր , պին պաշըլար , ասկէրի տէօնտէրի , վէ իտարէ էտէրսէլէր . վէ քիմինէ քիւքեաֆաթ , վէ քիմինէ միւճաղաթ՝ հէր քէսին ամէլինէ կէօրէ՝ վէրմէքտէ իսէլէր , քէզալիք (Ա. Կր. Դ. 1.) «ինսանլար պիղլէրի Գրիստոսուն մէէմուրլէրի , վէ Ալլահն էսրարընըն պինպաշըլարը» եանի Պօղոսու , Ապօղոսու , Կեփասը , վէ հէփ քիլիսէ մէէմուրլէրինի պիլսինլէր , տէյօր :

ԾԵ . Պուսլարա պէնդէր տահա չօզ՝ Աւետարանտա եաղըլմըլ մէվատ վար տըր քի , հէփսինի եազմազ իճապ էթմէզ : Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն քիլիսէյէ պու միսիլու հիւքիւմէթ վէրիլմիշ օլտուղունա պինաէն տիր քի , քիլիսէնին պիլիկինէ , վէ մուհապպէթ պիրլիկինէ մուվաֆֆազ օլապիլմիշիզ : Եօզսա՝ հէր գանղը հերետիկոս զուհուր էթտի իսէ , մէրամը ֆասիտէսի , վէ ազլը վահիտէ վէ մախսուսէսի հէր նէ իսթէսէ իտի՝ ծնու եափըպ , իճատ էտէր իտի . լաքին պու հիւքիւմէթ , վէ իսթիզլալիյէթ սայէսինտէ էտէմէտի . զիւրա ազիզ ըուհ քի , կէրչէքլիք ըուհու տուր , վէ քիլիսէյէ գըլաղուզ տուր , վէ եօլա կիտէնլէր տէ Գրիստոսուն քիլիսէսի , Գրիստոսուն վիճուտու տուր : Գրիստոս էֆէնտիմիզին տիրլիլինտէն սօնրա ագա-

պինտէ եկեղեցիյէ վէ հազգա դարչը չօգ խասիմէր զուհուրա կէլ-
տիլէր, լաքին հէր վագըթ, վէ հէր տէհրտէ պու քիլիսէնին պիրլի-
կինի, վէ իմանընը, վէ աղիզլիկինի, վէ միւթէմատի հիւքիւմէթինի
լաղվ էթմէյէ գալգըշտըլար իսէ տէ, էֆքեարը ֆասիտէլէրինէ մու-
վաֆֆազ օլամատըլար: Քիլիսէ թարիխինէ միւրաճաթ օլունսա,
հէր պիր րաֆըղը՝ սինօթլարտա թէքտիր օլունուպ, նէ կէօնէ քիլի-
սէտէն իխրաճ օլտուգլարը, վէ չիւրիւմիւշ տալլար կիպի Գրիստո-
սուն իշպու մանէվի պաղչէսինտէն քէսիլիպ՝ աթըլտըգլարը ալէմէ
մալիւմ օլուր: Անճագ Պետրոսուն պինտիյի գայըղը տէնիզ ֆուրթու-
նասընա ուղրայըպ, դարգ վէ թէլէֆ օլմատըղը կիպի, Գրիստոսուն
քիլիսէսի տալի՝ Ալլահտան քէնտիսինէ իհսան օլունմուշ օլան թապի-
աթ պիրլիկի, վէ աղիզլիկի, վէ իման փաքըղը քէնտի րէհպէրինին
էլթաֆը իլահիսինէ միւսթէնիտէն, պիր կէօնէ իսթիպտալ օլմատը,
խալէլ կէլմէտի, չալգանտը, չարփըլտը տալղալար իւզէրինտէ, էնճա-
մընտա պաթմատը, վէ սալիմէն քէնտիսինէ սըղընանլարը պիաֆլիհի,
վէ հիւքէթիհի թաալա սէլամէթ իսկէլէսինէ գատար ուլաշթըրտը.
վէ տիւնեա սօնունա գատար զայէթի մէրղուպէսինէ ուլաշթըրաճագ,
վէ մուվաֆֆազ էտէճէք տիր. զիրա Գրիստոսուն քէլամը քէրիմի
պագի տիր: (Մարթ. ԻԸ.) « Իշթէ պէն տիւնեանըն խիթամընա դա-
տար սիզին իլէյիմ »: վէ պու քէլամըն գուվվէթինէ մէպնի տիր քի,
Գրիստոսուն քիլիսէսի, քէնտի հիյէթի զաթիյէսինտէ, վէ թէմամիյէ-
թինտէ, վէ իթիգատընտա պագի տիր: Պու քէլամա րաղմէն Գրիս-
տոսուն քիլիսէսի թալիմաթը իլահիյէսինին նէշրինտէ վէ հըֆըղնտա
վէ թարիֆինտէ տիրճէ, վէ ախլագճա, թալիմաթլարտա լաեիղլաթ-
տըր, եանըլմագ տըր: Պու քէլամը քէրիմէյէ մէպնի տիր, էվվէթ
քի, լաղըմ օլան հիւքիւմ վէ իսթիգլալիյէթ իլէ հալ վէ հիյէթը ա-
լիյէսինտէ պագի տուրուպ, էմանէթինի թէմամիյլէ աղիզ վէ լէքէ-
սիզ մուհաֆաղա էտիպ, պու կիւնէ գատար պինլէրճէ ըուհանի վէ
ճիսմանի տիւշմէնլէրինին, հաթթա ճէհէննէմ գափուլարընըն, եանի
չէյթանլարըն վէ հիւքիւմէթլէրինին թէհայիւրինի մուճիպ օլտու »:
Զիրա ճէհէննէմ գափուլարը օնա զալիպ կէլմէյէճէք տիրլէր »:

ՖԱՍԼԸ ՐԱՊԻ

ՊԱՊԸ ԷՎԱԵԼ

ԱՌԱՔԵԱԼԼԱՐԸՆ ՐԷԻՍԻ ԷՔՐԷՄԻ ՊԵՏՐՈՍՈՒՆ ՐՕՄԱՅԱ ԹԷՇՐԻՖԻ

ԾԶ. ԷՎԱԵԼԱ փրկսոփայութիւն մէպտէսինէ մէսինի, սէպէպ-
սիդ պիր մուամէլէ օլամազ. Բօմալըլարըն Քրիստոսուն
տինինի գապուլ էթմիշ օլտուգլարը՝ պիր դաթըն մութլազ պու մէզ-
հէպի վազ էթտիյինէ համ օլունուր, պու պիր դաթ քիմ տիր, վէ
պու առաքեալ քիմ իտի, փրօթէսթանլար պիզէ կէօսթէրսինլէր.
պիզ պունու Պետրոս առաքեալա ազվ իտէրիզ. զիրա Պօղոս առա-
քեալ Բօմայա պաղլը կիթտիյինտէ, էվէլա Բօմա ճիվարընտա պուլու-
նան, Պատեօղոստա « գարընտաշլար պուլտուզ » սէօղիւ վար: Վէ
Բօմայա կիրմէտէն գարընտաշլար Բօմատան տույուպ իսթիզպալինէ
չըդարլար, Ափիիա մէյտանընա, վէ իւշ մաղաղալարա գատար. օն-
լարը Պօղոս կէօրտիւլինտէ ճէսարէթլէնտի, վէ Ալահա չիւքր էթ-
տի: (Գործ. ԻԸ, 13. 14. 15.) : Վէ Պօղոս առաքեալ. (Հռօմ. Ա. 8.)
մէքթուպինտէ « Թէչէքքիւր էտէրիմ Ալահըմտան քի, իմանընզ,
պիւթիւն տիւնեատէ չէօհրէթ պուլմուշ տուր » տէյու եազմիշ տըր:
Պու իման՝ միւճէրքէտ առաքեալլարըն պիրիսինին վազընա մախսուս
տուր: Պու դաթ Պետրոս տէյիլ իտի, պաշգա շու իսիմտէ, պու ի-
սիմտէ պիր առաքեալ իտի տէյի պուլմասը վէ իսպաթը փրօթէսթա-
նա տիւշէր: Պետրոս առաքեալ, (Ա. ՊԵ. Ե. 13.) : Բաբիլոնտա
պուլունան սէչիլմիշ քիլիտէ, վէ Մարկոս էվլատըմ օիզէ սէլամ սէօյ-
լէյօր », տէյի եաղար: Էվայիլտէ պու Բաբելոն իսմի հէր պիր ուլու
վէ ճէսիմ չէհիրլէրէ վէրիլի իտի, օ չէհիր քի, հէր միլլէթտէն, հէր
լիսանտան, վէ հէր ճինա ատէմլէրտէն միւրէքքէպ օլուպ, տիւնեա-
վի հէր տիւրլիւ հարաքեաթ, վէ մուամէլէ իլէ տօլմուշ, երզըլմըշ
ատէմլէրտէն իպարէթ իտի. Բաբելոն թէսմիյէ օլունուր ուտու. նա-
սըլ քի Բաղդէսցի թօփրաղընտա էսկի Պաղտատ, վէ Երուսաղէմ,
վէ Բօմա, վէ Մըսըր, վէ Իսթանպօլ պու գապիլտէն իտի: Զօգ քէ-
րէ աղիզ քիթապտա Երուսաղէմ՝ Պաղտատ, Մոդոմ վէ Մըսըր չաղ-
րըլըր. (Յայ. ԺԶ. 19.) « վէ պէօյիւք չէհիր... իւշ փայ օլտու,
վէ պէօյիւք Բաբելոն Ալահըն հուզուրունտա զիքր օլունտու » : Պու
պէօյիւք չէհրին տէ Երուսաղէմ օլտուղունու, (Յայ. ԺԱ. 8.) տէ
Խազըյօր: « Վէ օնլարըն թէչլէրի օլ պէօյիւք չէհրին մէյտանընտա

եաթաճագ, օ քի մանէվի Սողոմ, վէ Մըսըր չաղըրըր, օրատաքի քէնտի ըապպարը տախի խաչա չըգարըրտը» . տէմէք քի Երուսաղէմ ճէսիմ պիր պէտտէ, վէ հէր միլլէթտէն տօլու օլտուղու իչին Բաբելոն, վէ Սողոմ վէ Մըսըր թէսմիյէ օլունուր իտի: Թըպզը պու-նուն կիպի . Պետրոս Բօմայը Բաբելոն չաղըրտը (Ա. Պեթ. Ե. 13.) : Նասըլ քի (3-րդ. ԺԵ.) տէ « Իսքէրէթ կէյինմիշ, վէ աննընտա սըրր վէ պէօյիւք Բաբելոն եազըրմըշ իտի, վէ եէրին փատիչահլարը օնուն իլէ իխթիլաթ էթտիքլէրի էճիլտէն, Բաբելոն թէսմիյէ օլունմուշ ուտու » : Քէզալիք, եէնի Բօմա իսմինի Իսթանպօլա, Պիզանդին ահա լիտի վէրտի . եանի Բօմատան Կոստանդիանոս հիւքիւմէթ թախթընը գալտըրըպ Իսթանպօլա թահվիլ էթտիյինտէ, օնու եեճի բօմա թէս-միյէ էթտի, պու մալիւմ պիր մատտէ տիր :

ՄԵ. Առաքեալարըն թէվարիխինտէն, վէ մէքթուպլէրինտէն տախի Պետրոսուն Բօմայա կիթտիյի ալէլքիֆայէ անլաշըրը : Զիւն-քի, (Ա. Պեթ. Ե. 12.) Պետրոս առաքեալ տէյօր « Սատըգ դարընտաշ Սիղվիյանոսուն էլի իլէ՝ զաննըմա կէօրէ՝ ազ չօգ սիզէ եազտըմ » . պու Սիղվիյանոս օ տուր քի, Պօղոս վէ Տիմոթէոս իլէ Թէսաղոնիկէ ահալիսինէ իքի մէքթուպի տէ պիրլիքտէ եազտըլար : Եունանիսթան շէհրէրինին փայլթախթընտան, եանի Սթինատան Պետրոս Բօմայա կիտիյօր, թապիի Սիղվիյանոս տախի օրայա կիթմիշ քի Պետրոսուն մէքթուպլինին եազըճըրըղընը էթմիշ օլույօր . հաթթա Պետրոս առա-քեալըն թէքէլլումիւնտէն տախի էօյլէ անլաշըրըյօր քի, կէրէք քէն-տիսի վէ կէրէք սայիր առաքեալար խայը վազըթ Էվրօփա ահալիսի իչինտէ էյլէնմիշ, վէ Պօղոսուն հազգընտա, (Գործ. ԻԸ. 21.) « Կէ-լէն գարընտաշլարտան սէնին հազգընտա պիր քէօթիւլիւկ տույմա-տըգ » : Վէ (Ա. Կոր. Ա. 12.) « Պազըլարընը պէն Պօղոսուլուլում, պազըլարը Ապօղոսուլուլում, Քիմինիզ Կեփասալ » : Վէ (Բ. Պեթ. Ա. 16.) « զիրա միւղէյլէն մասալարը իթթիխազ էտիպ, սիզէ Քրիս-տոսուն գուվլէթինի, վէ կէլիշինի կէօթէրմէտիք » : (Բ. Պեթ. Գ. 15.) « Նիճէ քի Պօղոս սէվիլիւլիւ գարընտաշըմըզ Ալահտան քէնտի-սինէ իհսան օլան իլիմ իւզէրէ սիզէ եազտը » : Պու սէօղիւ եանի Պօղոս առաքեալըն (Հոմ. Բ. 4.) : « Ալահըն սապըր վէ թահամ-միւլ էթտիյինի (քէնտիսինիզէ) սէլամէթ ատտ էտէսինիզ » տէյի եազ-տըղընը, Պետրոս առաքեալ թէքէրրիւր էտիյօր . վէ գապիլ քի Բօ-մալըլարա օլան պու մէքթուպու օգումուշ իտի քի, օ սէօղլէրի եա-զըյօր . վէ Պետրոս Բօմատա օլմամըշ օլսայըտը, վէ փրօթէսթանլա-րըն տէտիյի կիպի, էկէրչի Պաղտատտա օլմուշ օլսայըտը, Պօղոս ա-ռաքեալըն օլ մէքթուպունու կէօրէմէզ իտի, զիրա Պաղտատ նէրէ, Բօմա նէրէ : Վէլհասըլ պու մէքթուպլարըն կիտիշինտէն վէ քէնտի-սինին, Սեղվիյանոս Silvanus քի Լաթին իսմի, վէ Լաթին պիր ա-չակերտին իսմի տիր, վէ Բաբելոն, եանի տիւնեանըն ճէսիմ վէ

Քիլտանի (Փաղղէացի), շարգըն էն տէպտէպէլի շէհրինտէ պոլու-
նան սէշիլմիշ քիլիսէ սէլամ սէօլէյօր, տէյիշընտան Պետրոսուն
տէյիլ Ասիատա, Պաղտատտա, անճագ Եվրօփատա, եանի Բօմա տէպ-
տէպէլի շէհրինտէ օլտուղունու տէրէճէյի քիֆայէտէ կէօսթէրիյօր .
վէ պունուն սէպէպի խէվֆիշէրինտէն նաշի տիր քի, Պետրոս քէնտի
իւք մէքթուպինտէ Բօմայա Բաբելոն իսմինի վէրմիշ օլույօր :

ԾԼ. Լաքին էկէրշի աիւնեանըն, վէ սայիր միլլէթլէրին կէշմիշ
զէմանը քէնտի թէվարիխինտէն միւսպիթ իսէ, թըպըր Պետրոս ա-
ռաքեալըն տախի Բօմա շէհրինտէ ազլմէթի Բօմա թէվարիխինտէն
վէ ասարը գատիմինտէն միւսպիթ, վէ պի իշթիպահ տըր : Հէմ պու-
րիվայէթի կէրէք առաքեալլարըն շակիրտլէրի թաստիգ էտէրլէր,
կէրէք Պետրոսուն կիւնլէրինտէ քէնտի կէօլլէրիլէ կէօրէն, վէ գու-
լազլարըլա իշիտէն ազիգ քիմսէլէր եազարլար . վէ կէրէք փուլթիէ-
րէսթ միւլվէրրիլէրի, վէ կէրէք հէր միլլէթին հէր եէրտէ պոլու-
նան քիլիսէլէրի պունա տէլալէթ էտէրլէր : Վէ օլ քիլիսէլէրտէ ա-
ռաքեալլարտան պաշլայարագ՝ եէվմիյէ իճրա օլունան տուալարը,
վէ թարիխլէրի այան աշիքեար, վէ ինքեար գապուլ էթմէզ տէրէ-
ճէտէ պունու թաստիգ էտիպ՝ կէօսթէրիլլէր : Հաթթա պու վուգուալթ
օլ գատար մալիւմիւ ամմէ պիր վուգուալթ իմիշ քի, քիլիսէ խասիմ-
լէրինտէն, վէ հերետիկոս սէրկէրտէլէրինտէն հիշ պիրիսի պունունմա-
տը քի, պու քէյֆիյէթի մուճիպի խտտա էտիպ ինքեար էթսին :
Պիր եալընըգ փրօթէսթանլարըն պազըլարը պու խտտայը ազըլարը-
նա ալմայա հիճապ էթմէտիլէր . նէ տէրէճէ քիլիսէյէ խասիմ օլտուգ-
լարը պունտան պէլի տիր քի, փուլթիէրէսթ օլուն, վէ եէհուտի
միւլվէրրիլլէրի օլուն, քեաֆիէսի միւլթիէֆիդէն պունու թաստիգ
էտիյօրքէն, փրօթէսթան պունա տա պիր շէյ տէյիլիմ տէյի, ինքեար
էթմէյէ ճէսարէթ էթտի . էօյլէ պիր վուգուալթը քի, հէր միլլէթին
ինտինտէ միւսէլլէմ վէ փրօթէսթան թարիխինտէ գատար իշթիպահ
կէօրմէմիշ պիր մատտէ իտի : փրօթէսթանլարըն կաթողիկէ քիլիսէյէ
գարշը նէ տէրէճէ խասիմ օլտուգլարը, իշթէ պունտան տախի պէ-
յան օլունուր :

ԾԹ. Պու խուսուստա պազալըմ առաքեալլարըն շակիրտլէրի նէ
եազարլար, Կղեմէս Հոովմայեցի Պետրոսուն աշակերտի, վէ Պօղոս ա-
ռաքեալըն « Էզլիէթ արգատաշը » (Փէլ Դ. 3.) Կորնթացիլէրէ
օլան մէքթուպինտէ Բօմատա շէհիտ տիւշէնլէրի զիքը վէ թատատ
էթտիկինտէ Նումէրօ. 3. վէ 6. տա շէօլէ եազար « Կէօղիւմիւղիւն
էօնիւնէ մէօհթէրէմ Առաքեալլարը ալալըմ . Պետրոսը քի հագսըգ
նէֆսանիյէթ իշին տէյիլ պիր՝ եախօտ իթի՝ իլա չօգ սիյասէթլէր
չէքտի . վէ պու հալտէ շէհիտ օլուպ, իճապ էտէն սալթանալթ մէ-
քեանընա ինթիգալ էթտի : Վէ նէֆսանիյէթ իշին քէզալիք Պօղոս
սապր ֆաղիլէթի միւքեաֆաթընա մուվաֆֆագ օլտու . իշպու ազիգ-

լէրէ , քի Ալլահնա էօմիւր կէշիրտիւն , սէշիւմիշ ատէմլէրտէն տի-
կէր տահա չօգ քիմսէլէր իլավէ օլտուլար . չօգ հագարաթլար , վէ
պու նէֆսանիյէթ սէպէպինտէն չօգ սիյասէթլէր տիւշմէնլէրտէն չէք-
տիլէր . վէ պիղլէրէ էն միւշէրրէֆ իպրէթի վէրտիլէր» : Պու սէօղլէրի
սէօյլէյէն առաքեալլարն աշակերտի տիր :

Սուրբն Իգնատիոս Աստուածազգեաց , թէսմիյէ օլունան քէզալիք
առաքեալլարն աշակերտի , վէ Անտիոք եպիսկոպոսու , օ քի Յովհան-
նէս առաքեալ իլէ , վէ Պետրոս իլէ , պիրլիքտէ եաշամըշ , Բօմալը-
լարա եազտըղը քէնտի մէքթուպինտէ շէօյլէ սէօյլէյօրքի Պետրոսուն
վէ Պօղոսուն Բօմայա թէշրիֆլէրի մալիւմիւ ալէմ օլմուշ պիր քէշֆի-
յէթ կիպի տիր :

Բաբլյաս Երապօլիս եպիսկոպոսու վէ առաքեալլարն քէզա ա-
շակերտի , (Եսէբէ... Եիւլ . Պապ . Գիւր . Բ . ԳԼ . ԺԵ .) « Մարկոս
Բօմատա Պետրոստան տույմուշ օլտուղու մինվալ իւզէրէ քէնտի Աւե-
տարանընը եազմըշ . վէ պիրիննի մէքթուպունու Պետրոս Բօմատա
քէնտի եազտը , վէ պու շէհրի Բաբելոն թէսմիյէ էթտի » տէյօր :

Սուրբ Իրէնէոս սուրբ Պօղիկարպոսուն աշակերտի Բօմայա կէլէ-
րէք (Գիւր . Գ . Ընթրէմ հերէսիւլար . ԳԼ . Ա .) « Պետրոս վէ Պօղոս միւ-
շէրրէֆ առաքեալլարն Բօմատա թէէսիս էթտիքլէրի քիլիսէլէր փէք
չօգ տուր » . վէ պիրազ սօղրա « Մատթէոս իպրանիլէրին իշինտէ օն-
լարն լիսանը մախսուսէսիլյէ Աւետարանընը եազտը , հաշան Պետրոս
վէ Պօղոս Բօմատա Քրիստոսու վազ վէ քիլիսէյի թէէսիս էտէրիտի-
լէր . վէ օնտան սօղրա Մարկոս Պետրոսուն թէրծիւմանը , պու տախի
Պետրոստան վազ օլունան խուսուսլարը պիղէ թէսլիմ էթտի » տէյի
եազըյօր :

Դիրնէսիոս Կորնթոս Եպիսկոպոսու (Եսէբէ... , Գիւր . Բ . ԳԼ . ԻԵ .)
« Կորնթոս շէհրիմիզէ իքիսի տէ , եանի Պետրոս վէ Պօղոս ազիմէթ է-
տէրէք , Աւետարանն թօխումունու իշիմիզէ սաշարագ , պիղլէրի
թէէսիս էթտիլէր . վէ պիրլիքտէ Իթալիայա ազիմէթ էտէրէք . սիզ ,
Բօմալըլարը տախի օ միսիլլու թէէսիս էտէրէք , օլ հէկեամատա շէ-
հիտ տիւշիւպ՝ միւշէրրէֆ օլտուլար » տէյօր : Տերտուղիանոս , նա-
խազրութիւն մէշհուր քիթապլնտա , (ԳԼ . ԺԶ .) « Պուլուր իմտի , սէն-
քի սէլամէթ պապլնտա տահա էյի թէֆթիշ իճրասընը էթմէք իսթէր-
սին՝ Առաքեալլարն քիլիսէլէրինի կէզ , օրալարը քի , հալէն Առաք-
եալլարն քիւրսիւլէրի մէվճուտ տուրույօրլար , օրալարտա քի , օն-
լարն մէքեաթիպի մախսուսէլէրի գրաաթ օլունույօրլար . սէպլէրինի
չըզարթարագ՝ հէր պիրիննի սըֆաթընը իպրազ էտէրլէր . Աքայիա
եազըն տըր սանա . Կորնթոս եանեանա տըր սանա . էկէր Մակե-
դոնեատան ուղագ տէյիլ իսէն , Փիլիպպեցիլէրին վար . Թէսաղոնի-
կէցիլէրին վար . Ասիա ճանիպինէ ազիմէթին գապիլ իսէ , Եփեսոս
վար տըր . վէ էկէրչի , Իթալիայա տէօնէրսէն՝ Բօմա վար տըր . օն-

տարանընը եազտը տէյի Բաբխաս . Եւզերիոս (Գէրթ. Գ. Գլ. ԼԹ.) Կը-
ղեմէս Աղէքսանդրացի , (Անթ. Գէրթ. Բ. Գլ. ԺԵ. Գէրթ. Զ. Գլ. ԺԴ.) :
Իրէնեոս , (Գէրթ. Գ. Գլ. Ա.) : Հերոնիմոս (Յաղ. Եկ. պարմաբաց ի Մար-
կոս) : Տերտուղիանոս . (Ընթ. Մարկիանի . Գէրթ. Դ. Գլ. Ե.) : Որոգի-
նէս . Եւզերիոս . (Եկ. պարմ. Գէրթ. Զ. Գլ. ԻԵ.) : Ս. Եպիփան . (Հէ-
րետիկոսս-Քիւն . ՄԱ. Գլ. Զ.) : Ս. Օգոստինոս . (Յաղ. համայնաճիւղ
աւարանաց. Գէրթ. Ա. Գլ. Ա.) Թահրիր վէ թաստիգ էտիյորլար : Վէ
Ատորիճէ Մարկոսուն աւետարանընըն սօնունտա շէօյլէ եազըյօր :
« Պուրատա Մարկոսուն քարոզութիւնունուն Աւետարանը խիթամ
պուլտու քի՝ Բօմա լիսանընտա Բօմատա սէօյլէտի . վէ վազ էթտի .
վէ Էրմէնիճէ Աւետարանըն մուգատտէմէսինտէ տախի եազըյօր , եա-
նի « Մարկոս Պետրոս գայանըն էմրիյլէ Իսկէնտէրիյէտէ Մըսըր (Ե-
գիպտացի) լիսանընտա , Քրիստոսուն Համբարձումունտան 13 սէնէ
սօնրա , քէնտի Աւետարանընը եազտը » : Տէմէք քի Պետրոսուն աշա-
կերտի օլտուղունու թաստիգ էտիյօր , նասըլ քի (Ա. Պետրոս Ե. 13.)
տէ Պետրոս առաքեալ պիլէ Մարկոսու քէնտինէ էվլատ չաղըրըյօր ,
Մարկոս Բօմատա պուլունույօրսա , էֆէնտիսի Պետրոսուն պուլունու-
մամասը ինթիմալին դայրի տիր :

ԿԱ . Հէմ պու կիւնլէրտէ տախի առաքեալլարըն ըէսիս էքրէմի
օլան Պետրոսուն վէ Պօղոսուն Բօմայա աղիմէթլէրի , վէ Իգամէթ էթ-
տիքլէրի , վէ պու աղիլլէրին էն էսկի քիլիսէլէրտէ , վէ Բօմանըն
էն էսկի մահպուխանլէրինտէ պայազլարընտա զէնճիր պաղլանմը
մահալլէր ալէմին զիյարէթկեահը օլտուղունտան , Իւզլէրլէրինտէ ու-
լու , վէ ճէսիմ քիլիսէլէր եափըլմը . վէ պու զիյարէթկեահլար Վան-
տալ միլլէթինին պիլէ մուճիպի րայէթի օլմուշ օլտուղու՝ ալէմէ մա-
լիւմ տիւր : Մուախխարէն պու ազիգ առաքեալլարըն Բօմա շէհրինին
գամըլը հօլլարընտա , վէ նէրէլէրտէ պիր պիրիյլէ միւլազաթ էթտիք-
լէրինի , նէրէլէրէ ֆիրար էթտիքլէրինի , նէրէտէ թութուլտուգ-
լարընը , վէ նէրէտէ քէսիլիպ՝ խաչլանտըզլարընը , տէյիլ պիլ ճիւմ-
լէ Բօմա ահալիսի , իլլա քեաֆֆէյի Իթալիա , վէ անտէն էվրօփա
թաստիգ էտէր . պիլլէր տախի , նէլայըգ օլարազ Բօմատա պուլունու-
տուղումուզ մէթէպ զէմանընտա օլ մէօնթէրէմ մահալլէրի այնէն
կէօրիւպ , օլ ազիգ զէնճիրլէրէ Էիւզլէրիմիդի սիւրիւպ թագիւմ վէ թէք-
րիւմ էթմիլիդ . պու վազաալարը տիւնեա իգրար էտիպ՝ փրօթէսթանլար
ինքեար էտէրսէ , նէ գաղանըրլար : Գօ , քի , տէր Էւզերիոս , ինսանլար
ինքեար էթսին . Բօմա պինալարը , վէ ասարը աթիգէլէրի պու ազիգ-
լէրին իսմինի վազ էտէրլէր , էլեէվմ մահֆուզ պուլունան արձանլարը
(Monumenta) , սիւրէթլէրի վէ Բօմա մէզարիսթանլարը , անթիգալարը
պաղըրըպ՝ չահատէթ էտէրլէր : (Եւգէթ. Ե. Պ. Գէրթ. Բ. Գլ. ԻԵ. Գէրթ.
Ե. Գլ. ԺԸ.) : Էկէրչի պու գատար տէլայիլի նաթըգէ , վէ դայրը նա-
թըգէտէն Պետրոսուն Բօմայա աղիմէթլինին ասըլը հօղ իսէ , պու-

տիւնեա նմալ ախմագ ատէմէր տիւնեալ իմիշ քի, հէր միլէթլէ-
րին թէվարիսին քէնտի միւվէրիսլէրինն գալէմնատն ալըպ՝ օն-
լարա քեամիլէն էմնիլէթ, վէ իթիմատ էտէրիմիշ . . . :

ԿԲ. Բօմա մահալլը զիյարէթ, վէ պու էնիլտէն վասիթայը րա-
յէթ օլտուղու իչին, վէ պու առաքեալլարըն քիւրսիյի շէրիֆի, վէ
աղիզ գանլարընըն թօփրաղը պուլունտուղունտան, պէ հէր սէնէ,
հէր ճիվարտան, խընճախընճ զիյարէթճիլէր, վէ խայլըճասը փրօթէս-
թան պուլունտուղու հալտէ օրայա կէլիլէր, ինքեար գապուլ էթ-
մէզ, հաչան քի Եւզեբիոսուն տէտիյի կիպի, Բօմա թաշլարը պիլէ
պաղըրըյօր, վէ պու փրօթէսթանլարըն չօղլարընըն Բօմայա փրօթէս-
թան կիրիպ, գաթօլիք օլուպ չըգտըզլարըն կէօղլէրիմիշ իլէ կէօր-
միւշիւզ :

ԿԳ. Պու պապտէ՝ հէր միլէթ, Բում օլտուն, Էրմէնի օլտուն,
Ատորի, Քիլտանի, Ղըպտի, Մարօնի, Հապէշի վէ սաիրէքի, քէնտի
քէնտիլէրինի խաչապաշտ նամը իլէ թէսմիյէ էտէրլէր. պուլնար հէր
նէ գատար քի Բօմա քիւրսիւսիլլէ իխթիլաթ վէ իրթիպաթ պաղը-
նը՝ պաղը տին պապը խուսուսունտա գաթ էթմիշ իսէլէրտէ, եինէ
քէնտի ումումի տուլղուլարընը, վէ ումումի իթիգաթլարընը՝ Բօմա
քիւրսիյի շէրիֆի հազգընտա քի, Պետրոս առաքեալն քիւրսիսի
տիր, քէմալը րայէթլէ հրֆզ էթմիշլէր վէ սըֆաթը ինսանիյէտէն
չըգմայըպ, Բօմա քիլիսէսինին միւէսսիսլէրի, Պետրոս վէ Պօղոս միւ-
շէրրէֆ րէսուլլէր տիրլէր տէյու պիլիլէր. վէ քիլիսէլէրինտէ վա-
զիթ պէ վազիթ « Կեցո՛ զորդի ծառայի քո, զոր 'ի Հոռվմայ գահէն
վերապատուեցեր . . . » (Շաբէն) : Վէ Ներսէս չնորհալի « մութ-
լու սանա եա Բօմա քի, իքի սէրվէր առաքեալլարըն գանը իլէ ա-
ղիզլէնտին » տէյի Հայաստանեայց քիլիսէսի պու աղիզլէրին էյամը
մախսուսէսինտէ իգրար վէ թէրէնիւմ էտէրէք, պաշ առաքեալլա-
րը թա՛ղիմ վէ թէքրիմ էտէր : Քէզալիք պալատէ թա՛տատ էթտիյի-
միզ քիլիսէլէր վէ Փըրգալար պուլնու իգրար էտէրլէր, տիւնեա ալէ-
մին պու ումումի տուլղուսունու եալընըզ փրօթէսթան պիլւմ հիճապ
ինքեար էտէր :

ԿԴ. Ղաքին էվլէլինտէն իխթար էթտիյիմիզ միսիլլու փրօթէս-
թան տէմէք, Կաթողիկէ քիլիսէյէ զըտտ վէ չէքվաճը պիր մէզհէպ
օլտուղունտան, կէրչէքլիք օլտուն, Փաղիլէթ օլտուն, խայրըլը պիր
ամէլ օլտուն. օնու քի կաթողիկէ քիլիսէ իճրա էթմէքտէ տիր. փը-
րօթէսթան օնու միւճէրրէտ ինքեար էթմէլի քի՝ փրօթէսթան օլմա-
յա լայըզ օլտուն : Պիւթիւն քիլիսէ թէվարիսինի կէօղտէն կէչիլին՝
հէր րաֆըզլարըն վուգուաթընը վէ թալիմաթընը օգուլուն. եա պիր
մատտէտէ, եա պաղը մատտէտէ Բօմա կաթողիկէ քիլիսէսիլլէ իխթի-
լաֆը օլուր. վէ պիր օլ մատտէլէր իւզէրինէ միւճատէլէ, վէ միւ-
զաքէրէ օլուր : պիղիմ պիլտիկիմիզ վէ օգուլուպ անլատըղըմըզ հե-

րետիկոսութիւն պէտք է ունենայ , իշխէ Պեղազիոս , իշխէ Սարգիս , իշխէ Պողոս Սամսաթլը , իշխէ Եւտիմիոս , իշխէ Նեստոր , պագըսըլա : Պոռնկարա Լուծէր վէ Գալվին հէր նէ գատար վէքիլ նասպ ուտուլարսա տա , միւլէքիլէրինի կէշտիլէր . պոռնկար տա հե-
րետիկոս ամմա , ինսանիյէթ սըֆաթընը պիր ճիհէթ իլէ թաշտըլար .
լաքին փոթէպթան նէֆսանիյէթ , վէ մէրամ շիրքէթի ուտուղունտան
պու ինսանիյէթի թէմամը իլէ թէփէլէմիշ . Լաքին , հէր քէսին կէօք-
սիւնտէ պիր հաքիմի մուլթադ վար տըր , պիր թապիաթ նոմոսու
գատիմի վար քի , ինսանը պու գատարատագ նէֆսանիյէթէ թէնէգ-
գիւլ էթտիրմէղ տէյի մէմուլ էտէր իտիք . անճագ պոռնկարը հազգ
շէրաթը քէսէն Ալլահա հէվալէ էտէրիդ :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԳՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻ ՔԵՆՏԻ ԲԵՅԻՍԻ ԷՔՐԷՄԻ
ՊՈՒԼՈՒՆԱՆ ՊԵՏՐՈՍԱՆ , ՏԻՆՃԷ ՎԷ ԱԳԱՅԻՏՃԷ
ԱՅՐԸ ՏՈՒՐԱ ՊԵԼԻՐ ՄԻ , ԵԱԽՕՏ ՔԻԼԻՍԷՆԻՆ ՊԱՇԸ
ՔԻԼԻՍԷՏԷՆ ԱՅՐԸ ՕԼԱՐԱԳ , ԵԱԼԸՆԸՋ ՏՈՒՐԱ ՊԵԼԻՐ ՄԻ ,
ՎԷ ՊՈՒ ՍՈՒՐԷԹՏԷ ԵԱՆԸԼԱ ՊԵԼԻՐ ՄԻ

ԿԵ . Պու սիւալ շունա պէյնգէր , պիր էվլատըն փէտէրի ումա-
տըղը հալտէ , վիճուտի միւմքին մի տիր . եախօտ էվլատը ումամըշ
պիր ատէմէ փէտէր իսմի վէրիլիր մի : Ճէվապը , խայր , ումադ .
Քէզալիք Ս . Պետրոս քիլիսէյէ պաշ տըր . ամմա քիլիսէյին տախի
օնա միւլթէֆիդ ուլուպ , ազա ումասը շարթը մուլթադ տըր : Նէ
պաշ վիճուտուղ , նէ տէ վիճուտ պաշտըղ ուլապիլիր , անճագ իքիսի-
նին պիր պիրինէ մէրպուլթ . վէ միւլթէֆիդ ումասը՝ պիր շախսըն
մուգթէզալը թապիաթընտան տըր : Գրիստոսուն քիլիսէյինն տախի
պու թարգ ուտուղունու Գրիստոս քէնտի սէյլէյօր : (ՅժԷ . ԺԷ . 21.
22. 23.) « Հէփսի պիր ուտունլար , նասըլ քի , եւ փէտէր , սէն պէն-
տէսին , վէ պէն սէնտէ , քի քէնտիլէրտէ պիդտէ ուտունլար » : - « Գի
պիր ուտունլար , նասըլ քի պիդ պիրիդ » : - « Պէն օնլարտա վէ սէն
պէնտէ քի , պիրիքտէ թէքիլ ուտունլար » : Վէ Պողոս առաքեալ
պոռնու թաստիդ էտիյօր . (Ա . Կորն . ԺԲ . 26. 27.) « Լաքին սիդ Գը-
րիստոսուն վիճուտուտունուղ , օնուն ազալարընտան ազալընըղ . է-
կէրչի ազատան պիրիսի ինճինիրսէ՝ հէփ ազալար պիրտէն ինճինիր-
լէր , վէ էկէրչի ազատան պիրիսի շէրէֆլէնիրսէ , հէփսի պիր խէն-
տան ուլուլար » : (Վ . Ա . Կորն . 2. 13.) « Վէ սիզլէրին վիճուտու
Գրիստոսուն ազալարը տըրլար » : (Ա . Կորն . ԺԲ . 27.) « Վէ սիդ Գը-
րիստոսուն վիճուտիսինիդ » : Իշխէ պու իսպաթլարալ մէպին , պու

վիճուտուն կէօրինմէ՞զ պաշը Գրիստոս տուր . վէ պու վիճուտ տէ Ե-
կեղեցի թէսմիյէ օլունմուշ : (Եփե. Ա. 22. 23.) Ալլահ Գրիստոսու
« պաշ նասպ էթտի (քէնտի) քիլիսէսինին հէր պիր խուսուսու իւ-
զէրինէ , օ , քի քէնտի վիճուտու տուր » վէ պու վիճուտուն կէօ-
րինիւր վէ մատտի պաշը տա քէնտիսինին սէչիպ՝ նասպ էթտիյի
Պետրոս առաքեալ տըր : Վէ (Մարկ. Ժ. 17.) « Սէն գայասըն , վէ
պու գայանըն իւզէրինէ քէնտի քիլիսէմի պինա էտէճէյիմ » : Նասըլ
քի մահալինտէ իսպաթ էթտիք (Ը. Թ.) . (Յովն. ԻԱ.) : « Կիւտ գօ-
յունլարըմ » . պու սէօզլէրի Գրիստոս սատէ Պետրոսա խիթապէն
սէօյլէսի :

ԿԶ. Պու վիճուտուն հէփ ազալարը պիր պիրիյլէ միւթթէֆիգ
օլմասը , վէ հէփսի պիրտէն պիր պաշա պաղը օլմասը էլլէմ պիր
շարթ տըր » : (Ա. Կորն. ԺԲ. 14-20.) « Զիրա պիր վիճուտ պիր ա-
զատան իպարէթ տէյիլ՝ այագ տէյէպիլիմ մի քի՝ պէն էլ օլմատըղմ-
տան՝ օ վիճուտտէն տէյիլիմ . ծնուն իչին օլ վիճուտտէն օլմազ մը .
վէ գուլագ տէրսէ քի , պէն կէօզ տէյիլիմ , ծնուն իչին օ վիճուտ-
տէն տէյիլիմ , մէկէր օլ վիճուտտէն օլմազ մը . էկէրչի պիւթիւն վի-
ճուտ կէօզ օլսայըտը , կէօզ քիմ օլուր ուտու . վէ հէփսի գուլագ օլ-
սայըտը , գօգու ալաճագ (պուրուն) նքրտէ գալըր ըտը . ազալար
չօզ տուր , ամմա վիճուտ պիր տիր » . վէ հէփսինէ ճան վէրէն պիր
րուն տուր . հէր պիրինին այրը այրը ամէլլէրի վար տըր , ամմա հէփ-
սինէ գուլվէթ վէրէն , հէփսինէ այրը այրը իչլէր իճրա էթտիրէն պիր
րուն տուր » : (Ա. Կորն. ԺԲ. 4-11.) : « Հէր նէ գատար պախշիչլէր
թագսիմի վար իսէ , եինէ րուն պիր տիր . հէր նէ գատար մէճմուրի-
յէթլէր թագսիմ օլմուշ իսէլէր , եինէ սահիպ պիր տիր . հէր նէ գա-
տար քի մուվաֆֆադիյէթ թագսիմլէրի վար իսէ , եինէ Ալլահ պիր
տիր , քի հէր շէյէ մուվաֆֆադիյէթ վէրիւր . ամմա հէր պիրինէ րու-
հուն իլիամը պիրէր մուհասսէնաթ իչին վէրիւմիշ տիր . պազըսընա
րուհտան իլիմ ֆէրասէթի վէրիւմիշ տիր . պազըսընա մալիւմաթ քէ-
լամը , եինէ օլ րուհա կէօրէ . տիկէրինէ իման . օլ րուհա մուվաֆըզ .
պաշգասընա շիֆա վէրմէք լութֆու . տիկէրինէ իլիամ . տիկէրինէ
րուհլարըն թէմեիզի (ընտրութիւն հոգւոց) . ղայրըսընա տիւրլիւ լի-
սանլար . վէ ղայրըսընա լիսանլար թէրճիւմէսի . վէ պունլարըն հէփ-
սինի հէմէն օ պիր րուն իսթէտիկինէ կէօրէ՝ հէր քէսէ պաշգաճա
թագսիմ էտէրէք , իճրա էտէրա : Պունլարըն հէր պիրի այրը այրը քէ-
մալէթլէր վէ մէճմուրիյէթլէր իսէ տէ , հէփսինին տէ իճրասընէ էթ-
տիրէն՝ պիր Ազիզ րուն տուր : Պունա պինաէն վագաա Գրիստոսուն
քիլիսէսինտէ տէրէճէ տէրէճէ , վէ այրը այրը մէճմուրիյէթլէր , վէ
քիւչիւք վէ պէօյիւք վար իսէ տէ , լաքին հէփսինին միւտիրի Գրիս-
տոսուն կէրչէքիւք րուհու տուր . վէ հէփսինին մագսէտի պիր պաշա
պաղը տըր . նասըլ քի պիր վիճուտուն հէմ րուհու պիր տիր , հէմ

պաշտ պիր տիր . վէ պիր վիճուտէ իբր պաշ օլուրսա , իբր ըուհ օլուրսա , թապիաթըն խարիճի (հրէշ) վէ ալէմին մուճիպի իսթիհզասը օլուր , վէ օ տա հիշ պիր իշէ եարամազ :

ԿԷ . Գրիստոսուն քիլիսէսինէ՝ եանի սէշիւմիշ աշակերտլէրէ , վէ առաքեալլարա Պետրոս հէմ իթիպարճա , հէմ հուգուգ վէ իսթիգլալիյէթճէ , եախօտ իսթիյազաթճա Գրիստոս Էֆէնտիմիզտէն պաշ նասպ օլտու : Վէ մատէմ քի Գրիստոսուն քիլիսէսի եէր իւզէրինտէ պագի , վէ միւթէմատի օլաճաղըտը , վէ գալաճաղըտը : Պետրոսուն տախի մէճմուրիյէթի ազիմէսի , պաղի , վէ միւթէմատի ճէմաաթա պիր շարթը լաղըմէ կիպի գալաճագ իտի : Պետրոսա՝ պատէլ վէֆաթ՝ ախէր զէվաթ խալէֆ օլմագ , վէ օլ մէճմուրիյէթի տէր Էօհտէ Էտիպ , իճրա Էթմէք էն լաղըմ . վէ Գրիստոս Էֆէնտիմիզլին թապիի Էմրինին իգթիզասընտան իտի . վէ պու խալէֆլէր տէ Բօմա Ս . Փափալարը տըրլար , քի ումուճէն Գրիստոսուն քիլիսէսինի իտարէ Էտէրլէր : Իշպուլ փափալարըն , վէ քիլիսէ քահանայապետլէրինին մալիւմաթը , վէ իսթիյարը , վէ ըիզասը , վէ թէվճիհի , վէ թաստիգի թահթընտա , վէ զիյր իտարէյի ըուհանիյէլէրինտէ սաղըր , քէպիր , կաթողիկէ ճէմաաթընըն ըուհասայի ըուհանիյէլէրինին պուլունմասը Էլզէմ տիր . վէ պուլլարըն մէճմուլի եէքիւնիւ պիր ումուճի Գրիստոսուն կաթողիկէ քիլիսէսինին վիճուտինի , վէ հիյէթինի թէշքիլ Էտէր : Պու հիյէթին ընյիսի Էքրէմի , վէ կէօրիւնիւր պաշը՝ Պետրոս առաքեալ կիպի՝ Բօմա Ս . Գահանայապետլէրի տիրլէր . պու վիճուտուն , վէ պու հիյէթին խարիճինտէ ատտ օլունուր օլ Ֆըրգա քի , պու ըուհասայի Էքրէմին զիյրի գօմանտալարընտա պուլունմագ . եախօտ Գրիստոսուն իշպուլ մանէվի վիճուտինէ իճապ Էտէն ուպուտիյէթի , ըայէթը , վէ իթաաթը իճրա վէ իպրագ Էթմէշ . վէ պու վիճուտուն մանէվի Էմրինէ սէքթէ իրաա Էտէր , եախօտ ծնա զարար վէրմէք Էֆքեարընա զահիպ օլուրսա , պու վիճուտուն խարիճինտէ գալըր , վէ թապիի չիւրիւմիւշ տալլար կիպի՝ քէսիլիպ աթըլըր . ծնտան սօնրա օ միսիլուլ քիմնէլէր Գրիստոսուն Էմրիւ վէ ըուհի իլէ թապիի հաշամագ օլուր : Ամմա իշպուլ վիճուտ իլէ միւթթէֆիգ օլուպ՝ Գրիստոսուն պու քիլիսէյէ իհասն օլունան գերբնական վէ սէմալի Էմրիւ իլէ եաշարսա , օլ վիճուտուն վէ օլ պաշըն քեաֆֆէյի հարաքեաթընա , վէ մուհասսէնաթընա , վէ խասսիյէթինէ հիսսէտար օլուր . օլ վիճուտուն ազասընտան օլուր . շէօյլէ քի քիլիսէ Գրիստոստան նասպ օլունմուշ պաշա հէր պար միւհթաճ օլտուղու կիպի . պաշ տախի քէնտի ազալարընա , վէ պու պաշըն հէր նէ խասսիյէթի վէ քէրամէթի վարրսա՝ ծնլարըն քեաֆֆէսի քէնտի ազալարընա տախի սիրայէթ Էթմէսի Գրիստոսուն Էմրի իլահիսի իգթիզասընտան տըր :

ԿԸ . Քիլիսէ պէօյլէ քէնտի պաշը իլէ պիրլիքտէ հէմրէյ տիր . վէ ումուրի ըուհանիյէսինտէ Ալլահըն վէ Գրիստոսուն պիր աղիգ ըու-

հունու քէնտիսինէ Գրիստոսուն էմրի իւզէրէ՝ ռէպէր, վէ գըլաղուզ թութառուղունտան, հիշ պիր վազըթ տօղրուտան շաշամազ, վէ եանըլմազ, Պուրատա իսթար էտէրիզ քի քիլիսէ տէմէմիզ իլէ՝ քէնտի պաշընը պէր թարաֆ էթմէյէրէք, եանըլմազ վէ անսխալ տէւրիզ, Գէզալիք քիլիսէնին պաշը ումուրի տինիյէտէ վէ ատապիյէթ գանուկարը վազընտա, եանի նէշը էթմէսինտէ եանըլմազ տէրիզ, Իշ պու քիլիսէ եանըլմազ տըր, վէ պաշը եանըլմազ տըր տէմէմիզլէ, իքի եանըլմազ մէպտէ, եանի հէմ քիլիսէ այրը օլարագ, եանըլմազ, հէմ տէ պաշը այրը օլարագ՝ եանըլմազ, տէմէք տէյիլ տիր. հաշա. անճագ քիլիսէնին պաշը, վէ ռէիսի էքրէմի քէնտի վիճուտիյլէ. եանի քիլիսէնին ռուէսսայը ռուհանիլէրի իլէ միւթթէֆիզ օլարագ, եանըլմազ, Պու սուրէթտէ՝ իսթէր քիլիսէ եանըլմազ տէ, պաշը իշին տէ տէմէք տիր. իսթէր քիլիսէնին պաշը, եախօտ Ս. Պետրոս, եախօտ Ս. Փափա եանըլմազ տէ, եինէ քիլիսէ իլէ պիրիքտէ, վէ մէէմուրիյէթինտէ տէմէք տիր. եանի՝ նէ քիլիսէ քէնտի պաշընտան, նէ պաշը քէնտի վիճուտինտէն այրըլապիլիւր. քիլիսէնին ռէսի մուամէլէսի սատէ պիր շախսընա խաս տըր. նէ պաշա, նէ վիճուտէ, պունկարը պիրի պիրինտէն այրըլմազ թութարսան. անճագ Գրիստոսուն ռուհու. գուվէթիլէ իքիսինէ տէ պիրիքտէ եանըլմազ տէրիզ. լաքին պիւթիւն գուվէթ, վէ պիւթիւն մուամէլէ պաշա խաս տըր. պունուս իշին քիլիսէ եանըլմազ տէրսէք, պաշընճա քիլիսէ ռէիսի էքրէմի Ս. Փափա անյաշըլաճագ. չիւնքի Գրիստոս, Պետրոսուն իմանընըն գապի գալմասը իշին տուա էթտի. պու հալ քիլիսէ իւզէրինտէ էվէլինտէն չիմտիյէ գատար կէօրիւնմիւշ, վէ կէօրիւնէճէք տիր. նասըլ քի շու սօն կիւնլէրտէ եանի 1870 տէ Վաթիզան սինօթունտա Փափա հազրէթլէրի հէր հաշան քիւրսիւսիւնտէն (յԱթոռոյ) սէօյլէրսէ, եանի տին պապընտա վէ ատապիյէթի ալէմ խուսուսունտա, վէ քիլիսէնին հիւսնիւ իտարէսի էմրինտէ պիր չէյէ ռէսմէն, վէ մէէմուրիյէթէն գարար վէրիպ, օ չէյի իլան էտէրսէ, օլ գարարընտա վէ իլանընտա եանըլմազ օլտուղու խուսուսու ագայիտի տիւնիյէտէն տիր. վէ պունա պիլ ճիւմլէ սինօթ հիլլէթիլէ գարար վէրմիշ վէ պու գարարը գապուլ վէ իթաաթ էթմէյէնի հերետիկոս տէյի իլան էթմիշ տիր:

Կթ. Ֆագաթ քիլիսէ ազալարընը, եանի ռուէսսա վէ մէէմուրէրինի այրը այրը թութարագ, հէր քէսին քէնտի ֆիքրի, քէնտի ամէլի մախուսուսու վար, ռէյի մախուսուսու վար, վէ քէնտի նէֆսինէ կէօրէ, վէ շախսընա կէօրէ, տուլղուսու տա վար տըր, կէրէք Փափա օլտուն, կէրէք հայրապետ օլտուն. եանի կաթողիկոս, եպիսկոպոս, վարդապետ վէ սայիրէ: Պունկար հարաքէթ, վէ թահրիրաթը մախուսուէլէրինտէ սէրպէսթճէ ռէյ վէրէպիլիւրէր, վէ եազապիլիւրէր. պունուս իշին եանըլմազ, վէ խաթատան սալիմ տիրլէր տէ-

յէմէյիզ , վէ պու շէյ պիր ագիլ ատէմին ֆիքրինտէն պիլէ կէշմէզ : Եվվէթ ֆափա հագրէթլէրի տախի շախսը վահիտ կիպի , եանի քէնտի քէնտինէ , վէ դայրը ըէսմի պիր շէյ եազարոսա , վէ քիլիսէյէ տանըշմազսա , վէ մէէմուրիյէթինին տինճէ վէ ախլազճա նիզամընտա , վէ գարարընտա իճապ էտէն վասիթայը լազըմէյի արիզ ամիզ , վէ սայիր քիլիսէ վիճուտինի թէշքիլ էտէն մէէմուրին իլէ եազտըղը քէյ-ֆիյէթի թէտգիզ էթմէզսէ , պու քի ինթիմալին դայրը տըր . վէ աճէլէթէն եազտըղը մէվատտը տինիյէյէ խօտ պէ խօտ գարար վէրմէզ եմ . վէ վէրիրսէ տէ՝ սայիր ատէմէր կիպի եանըմասը գապիլ տիր . ֆագաթ պալատէ եազտըղըմըզ կիպի րասեհն , րեսմեհն վէ մեհմուրեհն , պաշ օլտուղու մագամընտա յԱթոռոյ , շէրայիթինի վէ վասիթալարընը պիլ իճրա , մէէմուրիյէթի խուսուսուռնտան տօլայը պիր մատտէյէ գարար վէրմէսինտէ , վէ ալէմէ իլան էթտիկինտէ , Ալլահտան քէնտիսինէ պախշ օլունան քէմալէթէ վէ իհսանա պինաէն , չիտիյէ տէկին հէմ եանըմամըշ , հէմ եանըմազ տըր : Լաքին պունտան մատա , ֆափալարըն եազտըղարը սայըր քեաֆֆէյի քիթապլարա , կոնդակլարա , սատէ պիր մէօհթէրէմ ատէմ , եախօտ պիր Աստուածաբան թէէլիֆի նազարըյա պազըլըր . եօզսա՝ հէր ֆափանըն եազտըղը քիթապ , եա կոնդակ , պիրէր տին պապը , եանի (մասն հաւատոյ) , թապիր օլունմազ լազըմ կէլիր իտի , պու քի քիլիսէնին թալիմաթընա , վէ տիյանէթինէ , վէ հագգա մուղայիր տիր . անճագ սայիր քիլիսէ հայրապետէր քիթապլարը միսիլիւ Ս . Բահանայապետէրին պու եազտըղարը քիթապլարա տախի օլ գատար րայէթ օլունուր :

Հ . Քիլիսէնին իշպու եանըմազ օլտուղու խուսուսուռնու , Գրիստոստան պաշլայարագ՝ պու թարիսէ գատար թէճէմմիւ էտէն ումու մի սինօթլար քէնտի մուամէլէրինտէ աշիքեար թաստիզ էտէրլէր . նասըլ քի առաքեալլարըն ղէմանընտա՝ Պօղոս վէ Բառնարաս առաքեալլար իլէ , քրիսթիյանլար պէյնինտէ սիւննէթ իւզէրինէ զուհուր էտէն միւճատէլէյի գաթ էթմէյէ քէնտիլէրի միւզթէտիր օլամայըպ , կէրէք առաքեալլար , վէ կէրէք իտաա էտէն ճէմաաթլար Երուսաղէմէ , վէ Պետրոսուն գարարընա միւրաճաաթ էթտիլէր . վէ օլ առաքեալլարըն , վէ քիլիսէնին իլք սինօթուռնտա պիր Պետրոս օլ միւզաքէրէյէ գարար վէրիպ՝ հէր քէսի թէէմին վէ թէսքին էթտի իսէ . (Գործ . ԺԵ .) քէզալիք հէր պիր տէհրտէ վուզու պուլան հերետիկոսութիւնլարը գալտըրմազ իչին , տիւնեանըն հէր թարաֆընտան հայրապետէր Բօմա Ս . Բահանայապետինին էմրի վէ մարիֆէթիլէ , վէ ըիյասէթի թահթընտա պիզգաթ օլտուն , եա պիլ վէքեալէ , թէճէմմիւ էտէրէք , վէ Բօմա Բահանայապետլէրի տին վէ ախլազ , վէ հիւսնիւ իտարէ պապընտա , օլ րաֆըզըլըզլարըն քեաֆֆէսինի գալտըրտըլար , վէ ըէտտ էթտիլէր . վէ Գրիստոստան քէնտիլէրինէ թէսալիմ օլունան իման փաքըլընա աալա լէքէ կէթիրմէտիլէր . վէ պիււ

Թիւն տրւենա ալիմիւէրի վէ հայրապետիւնի քէմալի հէօրմէթ վէ րա-
յէթլէ « Բօմա սէօյլէտի վէ միւշքիւլ հալլ օլտու » տէյերէք , եէկ
տիւ եէկ ճիհէթ հէր քէս վէրիլէն գարարլարը գապուլ էտիպլ քէնտի
քիլիսէլէրինէ ապտէթ էտէր իտիլէր : Գանդը սինօթտա , եա պիղզաթ
եա պիլ վէքեալէ , վէ եա պիլ րիասէթ Բօմա Քահանայապետիւնի
պուլունմամըլ վէ օթուրմամըլ իսէլէր , քիլիսէ խափմիւլէրի պիղէ
կէօսթէրսիւլէր :

ՀԱ . Լաքին Պօղոս առաքեալ , Պետրոս առաքեալս սէն նիլին
պէօյլէ տալիւրանըյօրսուն տէյի , գարչը կէլտիլինի փրօթէսթանլար
քէնտի էլլէրինէ պէօյիւք պիւր ասաս թութարադ , սէօյլէրլէր : Պետ-
րոս առաքեալ իսէ , քէնտիսինէ օլան , իլհամ վէ րույա միւճիպինճէ
(Գործ. Ժ .) Մովսէսին նօմոսունտա մէմու օլան եէմէքլէրին քեաֆ-
ֆէսինին եէմէսի ճայիզ տիւր , զիւրա Ալլահն փաքլատըղը շէյի , ին-
սան մէքրուհ թութմասըն , էմիլինէ մուվաֆըզ , Անտիօքտա իքէն ,
(Գաղ. Բ . 13. 14. 15.) Թայֆէլէրտէն տէօնմէ քրիստոնեալար իլէ ,
հէր եէմէյի Պետրոս տալիս եէր իտի . Փաղաթ Յակոբոս առաքեալ
ճանիպինտէն պաղը եէհուտիտէն տէօնմէ քրիսթիյանլար Երուսաղէմ-
տէն Անտիօքա կէլտիլէր իսէ , Պետրոսու վէ սայըլարընը հէնուզ եէ-
րուսաղէմտէ Մովսէսին նօմոսու միւճիպինճէ , Թաամ խուսուսունտա
օլան ֆէրզին ինրասը թէքիլլ ամէլէ գօնուլմամըլ վէ գալգմամըլ ի-
քէն Պետրոսու գապահաթլը կիպի կէօրտիւլէր , վէ Պետրոս օլ Թաամ-
լարտան կէրի տուրմայա պաշլատը . եանի Մովսէստէն եասաղ օլան
Թաամլարը եէմէզ իտի . վէ Բառնարաս առաքեալ պիլէ պունուն էթ-
տիկինէ ուլտու , եանի եէհուտիլէրին ֆէրզ էթտիլի Թաամլարը քէն-
տիլէր տալիս ֆէրզ էթմէյէ , եանի եէմէմէյէ պաշլատըլար : Պօղոս
առաքեալ պու առաքեալըն վէ Պետրոսուն էթտիլինի կէօրէրէք , օ-
նա գարչը կէլիպ , տէտի , սէն քի եէհուտի միլլէթինտէն սին Թայ-
ֆէլէր ուսուլի իւղէրէ կէչինիյօրսուն , տէյիլ քի եէհուտիլէրին .
չիմտի նէ վէճիլէ Թայֆէլէրէ , եէհուտիլէր ատէթի իւղէրէ տալ-
լանսընլար տէյի էմր էտէրսին : Պունուն իլէ Պօղոս առաքեալ տէ-
մէք իսթէտի քի , հէր Թաամըն Ալլահ ինտինտէ փաք օլտուղունու
սէն էյի պիլիւրսին . պէօյլէ էտէրէք , փութիէրէսթտէն տէօնմէ քը-
րիսթիյանլարըն իւանընտա , եէհուտի ատէթինի Թաստիդ էթմիշ
օլուրսուն , վէ պունտան Մովսէսին էսկի ուսիլինի Թութմայա
մէճպուրիլէթ նէշաթ էտէր : Պու քէյֆիլէթ տինէ միւլթաալիդ
օլմայըպ , անճազ ատէթէ տայիւր պիւր իշ իտի . օ տա եէհուտիտէն
հէնուզ քրիսթիյանլըղա տէօնմիւշ . վէ զայիֆ , վէ կէօզլէրինին պի-
րիսի տահա էսկի աթալարընըն նօմոսունա պագար գարընտաշլար
թէօքէզիմէսին տէյի , Պետրոս պիւր խայըրըլ նիլէթ իչին , օ Թաամ-
լար ֆէրզինի օրատա էթտի . պունտան Պետրոսուն իւանընա խալէլ
կէլէճէք վէ իմանտան տիւշէճէք գատար , նէ քէյֆիլէթ վար պախու-

սուս տին պապընտա եանըլաճագ մատտէ շու թաամը վէ պու թաամը եէյիպ՝ եէմէմէք մատտէսի տէյիլ խիւ փոթէսթան պու ճիւղի վէ մէալ-սիզ մատտէյի օգույուպ կէօրիւյօր տա , եա (Գրք. ԺԵ.) պապին-տէքի սինօթուէն իչինտէ Պետրոսուն դալգըպ միւզաքէրէյէ գաթիէն խիթամ վէրտիյինի կէօրէճէք վագըթտա . նէ աճայիպ քի , կէօզլէրի դափանըպ՝ չափաքլանըյօր : Սիւննէթի գալտըրմըչ իքէն , Պօղոս Տի-մոթէոսու եէհուտի դարընտաշլարըն խաթըր իչին նիչին սիւննէթ էթտի : (ԺՁ. 3.) Պմւ մու տուր կէրչէքլիք մէզհէպի . լաքին ֆիէլ հազըգէ նէֆասնիյէթ ատէմին կէօզլէրիւնի չօգ քէրէ քէօր , վէ տօղ-րույու կէօսթէրմէզ էտէր :

ՀԵ. Շիմտի կէլէլիմ քի , ֆիէլ հազըգէ քիլիսէտէ իճրա օլունան սինօթլարտա՝ Պետրոսու վէ խալէֆլէրի պուլունան Բօմա Ս . ֆափա-լարընը քիլիսէյէ ըյիսի էքրէմ , վէ ազամ թուլթուպ՝ վագըթ պէ վա-գիթ օնլարա միւրաճաաթ օլունմուչ մու : Էվվէթ՝ վէ վուզուաթ պու-նու պէօյլէճէ թաստիզ էտէր :

1. Բօմա Գահանայապետի Ս . Սեղբեստրոս վագըթինտէ 323 տէ . Օլիոն Գօրտուպա եպիսկոպոսու ֆափանըն վէքեալէթիւնի համիլ օլա-րագ , պունուն ըյիսէթի թահթընտա 318 հայրապետ Նիկիա շէհ-րինէ պիթթէճէմիւ . Ս . Կոստանդիանոս վագըթինտէ Արիոսա գար-չը՝ քի Ալլահն էվլատընն էպէտիլիքտէն Ալլահլըղըն ինքեար էտէր խի , վէ եալընըզ պիր թէվիճճիւն իլէ Ալլահ փայէսինէ թէրֆի գը-լընմըչ տէյի . հերետիկոսութիւնա գարչը , Նիկիա ազիզ սինօթու-նուն հայրապետէրի , Քրիստոսուն հէմ Ալլահ էվլատը , վէ Ալլահ իլէ պիր թապիաթտա օլտուղունու (համագոյ հօր , էակից հօր) վէ հէմ ազիզ րուհուն Ալլահլըղընը քէմալի հէօրմէթ իլէ թաստիզ գըլտըլար Սանիլէն զատիկ եօրթուսու մարտըն՝ եախօտ նիսանըն օն տէօրալիւն-տէն սօնրա կէլէն իլք փաղար կիւնիւ թուլթուլաճագ տէյի գարար գըլըպ . Արիոսա լանէթ (նզովք) օգուտուլար :

2. Ըստամպօլ իլք սինօթու 381 տէ . Թամազոս Ս . ֆափա , վէ մեծն Թէոդոս վագըթինտէ 430 հայրապետ պիթթէճէմիւ՝ Ս . Գրիգոր Նազիանզիան , վէ Ս . Կիւրէզ Երուսաղէմացի իչլէրինտէ օլարագ , Մակեդոնա գարչը՝ քի ազիզ րուհուն Ալլահլըղընը ինքեար էտէյօ-ուտու , ազիզ սինօթուն (էակից եւ համաքնութիւնակից Հօր եւ Որդւոյ) գարարլարընը Թամազոս ֆափայա իրսալ էթտիլէր . վէ Բօ-մատա ֆափա հազրէթլէրի պիր մէճլիս ճէմ էտէրէք , օլ գարարլարը օգույուպ՝ թաստիզ էտէր : Քէզալիք Նիմարիսեան քիմսէլէրէ գարչը պու սինօթտա եինէ Նիկիատաքի վէրիլէն գարարլար թաստիզ օ-լունտու :

3. Եփեսոս սինօթու 431 տէ . Փոքր Թէոդոսուն իլլիմասը իւ-զէրէ . Կէլէստինոս Ա . ֆափա վագըթընտա Նեստոր րաֆըղըյա գարչը 200 հայրապետտէն միւթէճալուղ Ս . Կիւրէզ Իսկէնտէրիյէ սէրփիս-

կոպոսու փափայա վէքեալէթ էտէրէք, Նեստորու քի իքի էվլատ Գրիստոստա էօյրէտիր իտի . պիրի Ալլահ էվլատը էպէտիլիքտէն, տիկէր էվլատը՝ Ալլահըն լութֆու՝ վէ թէվէճճիւհիւ իլէ, էվլատ վէ ինսան, քի Ս . Կոյս Մարիամտան տօղտու . վէ պու էճիլտէն Մարիամը Աստուածածին տէյիլ, մարդածին չաղըրըր ըտը . պունու հայրապետւէր պիլիթթիֆադ ըէտտ էթտիլէր :

4. Քաղկեդոն սինօթու 451 տէ . Լեւոն Ա . Ս . փափա վազթընտա վէ Մարկիանոս կայսր հէնկեամընտա վէ իլթիմասը իւզէրէ՝ Եւտիքէսէ վէ Թէոսկորոսա գարշը՝ քի Քրիստոստա՝ թէն ալտօգտան սօնրա՝ պիր թէք թապիլաթ վար տըր տէյի իտտաա էտէրէր իտի . 630 հայրապետ թէճէմմիւ էտէրէք վէ քէյֆիլէթի, վէ վերտիքէրի դարարլարը Ս . Լեւոն փափայա իրսալ էտիպ թաստիգ էթտիրտիլէր վէ օրաֆըզըլարը քիլիսէտէն իխրաճ էթտիլէր :

5. Ըստամպօլ իքինճի սինօթու 553 տէ . Յուստինիանոս կայսր գէմանընտա՝ վէ Վիճիլիոս փափա վազթինտէ 155 հայրապետլէրտէն իպարէթ օլարազ, Խպաս րաֆըզընըն թահրիրաթընը վէ Որոգինէսի, վէ Թէոտորոս Մոպսըվէստացիյի, վէ Թէօթորիտոսու, Նեստորուն շակիրտինի քի, Քրիստոսուն պիր սըֆաթընը (անճնաւորութիւնունու) իքի սըֆաթա (անճնաւորութիւնա) թագսիմ էտէյօր ուտու, վէ պունւլարըն եանըշ թալիմաթլարընը, քի Ս . Կիւրեղէ գարշը եաղմըշ իտիլէր, աղիզ սինօթ, պունլարը, վէ քիթապլարընը ըէտտ, վէ քիլիսէտէն իխրաճ էթտի :

6. Ըստամպօլ իւշիւնճիւ սինօթու 680 տէ . Ագաթոն Ս . փափա վազթինտէ . վէ անտէն սօնրա Լեւոն Բ . փափա վազթընտա . վէ Կոստանդին Փոկոնատոս կայսր վազթընտա 289 հայրապետ թէճէմմիւ էտէրէք, փափանըն վէքիլլէրի ըիասէթի թահթընտա՝ հէմ միւշարիլէյի կայսրըն հուզուրունտա, Քրիստոստա պիր թապիլաթ, վէ պիր ըատէթ (կամք) վէ պիր ամէլ (ներգործութիւն) տէյնէրի, վէ պաշլըճա Սարգիս Բում փաթրիկի րաֆըզըլը ըէտտ ու ճէրհ էթտիլէր Պու սինօթ Թուրուկեան սինօթ թէսմիլէ օլունտու . փատիշահըն Թուրուլ սէրայընտա իճրա օլտուղու իշին : Իշպու Թուրուլ սինօթունու՝ տիկէր Փասիտ վէ Փասըլս Թուրուկեան սինօթ իլէ շաշըթըլզ դարըշտըրմամալը :

7. Նիկիա իքինճի սինօթու 787 տէ . Կոստանդին Դ . ինճի կայսր էմրիլէ՝ Ազիզլէրին թասվիլի խասիմլէրի պուլունան Պատկերամարտ րաֆըզըլարա գարշը թէճէմմիւ էթտի : Ատրիանոս Ա . Ս . փափա վազթընտա . պու Բօմա Քահանայապետի Ս . Պետրոս քիլիսէսինին աւագեքեքի պուլունան Պետրոսու, վէ Սափա վանահայրը քէյտի թաւաթընտան վէքիլ նասպ էթտի . 350 հայրապետ, վէ մանասթըրլար Արչիմանտրիտ ըէիսլէրի պու սինօթտա պուլունտուլար . վէ հէփսի եէկտիլ եէկճիհէթ թասվիլլէրէ օլան իպատէթի թաստիգ պիրլէ՝ ա-

ղիզէրի օնւարըն վասիթատըյա թէքրիմ էթմէյէ գարար գըլտըլար :

8. Ըստամպօլ տէօրտիւնճիւ սինօթու 869 տա . Աթրիւնոս Բ . Փափա էմրի իլէ վէ Վասիլ իմրէրաթօրուն մուսվէնէթիլէ , 330 հայրապետէր թէճէմիւ էթտի : Պու սինօթտա երնէ թասվիրէր խա-սիմէրի ճէրհ օլունտուլար . վէ Փոտ Ըստամպօլ փաթրիքի քիւրսիւ-տէն աթըլտը . վէ իմրէրաթօր քէնտիսի պիլէ հայրապետէրտէն սօնա-րա , պու սինօթուն գարարլարընը իմզալատը . վէ պու գարարլար , Անաստաս պաշ քեսաթիպէ թէսյիմ օլարագ , Բօմայա իրսալ օլուն-տուլար . վէ Ս . Փափա օնւարը գապուլ էտիպ թաստիգ էլէտի : Բոււլարըն Բօմա քիլիսէսինտէն այրըլմագ թարիխի պունտան պաշ-լատը . պու սինօթլար չարգտա իճրա օլտուգլարը իչին՝ չարգ սինօթ-լարը թէսմիյէ օլտուլար :

9. Լաթէրան պիրինճի սինօթու 1122 տէ . Բօմատա Ս . Յովհանն-նէա Մկրտիչ Լաթէրան ուլու քիլիսէսինտէն իսմինի ալարագ Գալլիս-տոս Բ . Փափա էմրի իլէ 300 հայրապետ , վէ 600 տէն միւթէճագլուզ վանահայրլար , եանի մանասթըր րէյիսլէրինտէն , վէ վարդապետէր-տէն իպարէթ , պիթթէճէմիւ Երուսաղէմին Սարակինոսլար էլինտէն գուրթարըլմասը իչին , վէ եպիսկոպոսլարըն վուգույի ինթիխապլա-րընտա՝ տիւնեալի հիւքիւմէթին միւտախէլէսինի մէն վէ գաթ էթ-մէք իչին , վէ քիլիսէ րուհանիլէրինին մէճմուրիյէթի սէրպէսթ օլմա-սը հագզընտա , վէ պունլարըն վազիֆէի նագտիլէլէրի , վէ հիւսնիւ-իտարէյէ գարար գըլարագ , սինօթ խիթամ պուլտու :

10. Լաթէրան իքինճի սինօթու 1139 տա . Իննովկենտիոս Բ . Ս . Փափա էմրի վէ րիյասէթի իլէ իքինճի Լօթարիոս իմրէրաթօր , վէ Ալձօզըն եագտըղընա կէօրէ , իւչիւնճի Գօնրատոս կայսր զէմանըն-տա՝ 1000 հայրապետտէն իպարէթ , Անագլէտ Բ . խսմիլէ , Անթի-փափ օլմուշ ուտու , Իննովկենտիոս փափայա գարչը վուգու պունան պու ույղունսուգլուզ գալգտը . վէ եէրինէ կէչէն Անթիփափ Վիգ-թօրուն քէզալիք ույղունսուգլուգու րէտտ օլունտու . վէ րաֆըղը ֆէթրօ Պրուսիանըն , վէ Բրիգսանըն . Արնալտօսուն եանըլ թալի-մաթլարը տախի րէտտ ու ճէրհ օլունտու . վէ քիլիսէ փափաղարը հագզընտա նիզամլարա գարար վէրիտի . պու նիզամլարըն պիրիսին-տէ « չէյթանըն իվլասը իլէ պիր քիմսէ քահանայը դարպ էտէրսէ , լանէթ օլսուն » գանունու եագըլը տըր :

11. Լաթէրան իւչիւնճի սինօթու 1179 տա . պիրինճի Յրէտէ-րիկոս իմրէրաթօր վագթընտա , վէ Աղէքսանդր Գ . Փափա րիյասէ-թի թահթընտա , 300 հայրապետտէն իպարէթ օլարագ , Անթիփափա-լարըն ույղունսուգլուգու պու սինօթտա գալգտը . վէ գարտինալա-րըն էքսէրիյէթի , վէ իւչտէ իքի գըսմընըն ինթիխապլըյա ինթիխապ օլան գաթ՝ չէրան փափա օլաճագ տէյու , գարար գըլտըլար . վէ Վալտեան , վէ Ապիկեան րաֆըղըլարա գարչը , չօգ միւզաքէրէլէր

օլուպ, օնլար րէտտ օլունտու, վէ քիլիսէնին րուհանի նիզամլարը-
նը էսկի հիլլէթինէ իատէ, վէ րուհանի շէլլէր իշին փարա ալմագ-
ֆէնա ատէթինի վէ սիմոնականութիւն կիւնահընը զալտրրտըլար. վէ
իւշ Անթիփափալարըն՝ եանի տէօրտիւնձիւ Վիզթօրուն, վէ իւհիւն-
ձիւ ֆասգալըն, վէ Գալիստոսուն պու թարիսէ գատար ճէրեան է-
տէն միւնազալարը, վէ միւզաքէրէլէրի գալգտը:

12. Լաթէրան տէօրտիւնձիւ սինօթու 1213 տէ. Իննովկէնտիոս
Գ. ֆափանըն, վէ Ֆրէտէրիկոս իքինձի իմբէրաթօրուն վագթընտա,
վէ փափանըն էմրի վէ րիյասէթի թահթընտա 1283 հայրապետլէրտէն
եանի Շարգտան վէ էվրօբատան, եպիսկոպոսլար Բօմայա աղիմէթ
էտէրէք պու սինօթ մեծ, սինօթ Լաթէրանեան թէստիյէ օլունտու.
վէ Ըստամպօլ փաթրիքի, վէ Երուսաղէմ փաթրիքի, վէ Անտիօք վէ
Սղէքսանդրիա փաթրիքլէրի վէքիլլէրի, վէ Էքմէնի կաթողիկոսու
պու սինօթտա հազըր պուլունտուլար: Պուրատա Սլպիկեան հերե-
տիկոսլար թէքրար րէտտ ու ճէրհ օլտուլար. վէ Ալմարիկոսուն եան-
լըշլարը, քի ճէննէթ, ճէհէննէմ եօգ տուր տէլի քիւֆիւր էտէր իտի-
նէ տէ հաղորդութիւնտա Գրիստոսուն գանը, թէնի պուլունտուղու-
նու իգրար էտէր իտի. վէ Յովակիմ Աբբա հայրըն եազտըղը մէք-
րուհ քիթապ, քի Երրորդութիւնուն պիրիկինի ինքեար էտէյօր ու-
տու. պունլարըն պիւթիւնիւ րէտտ ու ճէրհ օլունտուլար: Լաքին
պու զաթ սօնրա եազտըղը քիթապը քիլիսէնին հիւքմիւնէ հէվալէ
էթմիլ օլտուղունտան՝ րաֆըզըլար սըրասընա գօյուլմատը: Պու սի-
նօթտա քիլիսէնին հիւսնի իտարէ, վէ թանգիմաթընա րաճի 70 գա-
նուն եազտըլար: Պու գանունլարըն պիրիսի, հէր քրիսթիյան ա-
տէմ երլտա պիր քէրէ օլտուն՝ հիշ օլմազսա զատիկտէ միւնէրէտ
խոստովանանք օլուպ հաղորդութիւն ալաճաղ, եօզսա քիլիսէտէն
իխրաճ օլուպ, աղիղ խորհուրդլարտան մահրում գալաճաղ օլմասը
տըր:

13. Լուգթունեան պիրինձի սինօթ 1243 տէ. Ֆրանսատա Ին-
նովկէնտիոս Ի. ֆափա գէմանընտա, վէ հուգուրունտա թէճէմիւն էթ-
տի: Պու սինօթտա իքինձի Ֆրէտէրիկոս իմբէրաթօր րանաղրել օլ-
տու, վէ լանէթլէնտի, վէ հիւքիւմէթինտէն տիւշիւրիւտիւ. չիւնքի
քիլիսէյէ գարշը պիր չօգ ձինայէթլէրտէ վէ ճիւնհալարտա պուլուն-
մուշ ուտու: Երուսաղէմի գուրթարմագ իշին պու սինօթտա Ֆրան-
սա փատիշահը սուրը Լուգովիկոս խաչակիրլէրէ ամիր, վէ ճէնէրալ
նասպ օլտու: 140 հայրապետ շարգտան վէ զարպտան քիլիսէնին
հիւսնի իտարէսի, վէ թանգիմի իշին թօփլանտըլար. վէ Բոււլարըն
վէ շարգտա պուլունան սայիր քրիսթիյան մէղհէպլէրինին Բօմա քի-
լիսէսիյէ պիրլէշտիրիմէսի խոստուտունտա չօգ ֆէտաքեարըզլար
իպրազ օլտու: Պու սինօթտա գարտինալլար՝ քիլիսէ վէ տիյանէթ
ուղրունա գանլարընը տէօքիւնձէյէ գատար իպրազ էտէճէքլէրի իս-

Թիգրանի թերինէ պինսէն գըրմըզը շապգա, վէ բուպա կիյինսինէր տէյի գարար գօնուլտու. վէ օ թարիխտէն պու ուսիլ գայտէ ատտ օլունտու :

14. Լուգթունեան իքինճի սինօթ 1294 տէ. Գրիգոր Ե. Քահանայապետ վագթընտա՝ Բօսուլֆօս պիրինճի իմբէրաթօր զէմանընտա, վէ միւշարիլէյի փափա ըրասէթի թահթընտա պինտէն միւթէճալուզ հայրապետլէրտէն միրէթթէպ օլարագ, վէ տիւնեանըն հէր թարաֆընտան օն պէշ գարտինալ, վէ Ըստամպօլ վէ Անթէքէէ փաթրիքլէրի իլէ ճէմ օլունտու : Պունտա Բումար իլէ Բօմա քիլիսէսի պէյնինտէ իթթիֆագ հասըլ օլտու : Ս. Պօնալէնթուրա պու սինօթտա վէֆաթ էթտի. քէզալիք Ս. Թովմաս Աստուածաբանլարըն ուլունտու վէ ըհիսի պու սինօթա կիտէրքէն՝ եօլտա վէֆաթ էթտի : Պու սինօթտա փափանըն ինթիխապը պապընտա նիզամ գօնուլտու :

15. Վիէննա սինօթու 1311 տէ. Կզեմէս Ե. Ս. Փափա էմրի, վէ ըրասէթի թահթընտա, վէ Իսկէնտէրիյէ, վէ Անթէքէէ փաթրիքլէրի իլէ պէրապէր՝ 300 հայրապետ, 3 փատիշահ, Էանի (գեղեցիկ) թէսիյէ օլունան ֆիլիպպոս, Ինկիլիզ իքինճի երդուարդ, վէ Արափօնուն իքինճի Յակոբ. Սէքիզինճի Հէնրիկոս իմբէրաթօր հիմնէթի վէ մէսարիֆի իլէ թէճէմիւն էտէրէք. պուրատա Պիկվարդ վէ Պիկվէլին, Ֆրաթիչէլեան, Թուլչինեան րաֆըղըլար գատապարտեղ օլտուլար :

16. Ֆլօրէնթին սինօթու 1438 տէ. Եւգինէոս Դ. Փափա էմրի իլէ, վէ ըրիսսէթի թահթընտա թէճէմիւն էտէրէք Յովհաննէս Փալէօլոկոս Բում իմբէրաթօրու, վէ հէր միլլէթտէն 141 հայրապետ, վէ Յովսէփ Բում փաթրիքի, վէ Երմէնի, վէ Յակոբիկեան հայրապետլէրի պու սինօթա ազիմէթ էթտիլէր : Պուրատա պիր գաթ տահա Բում, վէ շարգ միլլէթլէրին մէգհէպճէ օլան միւճատէլէլէրի խիթամ պուլուպ, Բօմա քիլիսէսիլէ պիրլէշտիլէր : Պու սինօթտա, Եւգինէոս քահանայապետին՝ Էրմէնիլէրտէն քէնտիսինէ եէտի սըրլար (խորհուրդլար) իւզէրինէ օլան սիւալլէրէ վէրիլէն ճէվապը մէշհուր տուր. օ քի ճէմի Աստուածաբանլարա պէօլիք պիր ֆէթվա վէ գարարը գաթի օլմուշ տուր : Պու սինօթտա մէզքիւր իթթիֆագ հասըլ օլտուգտան սօնրա. Բումար Ս. Փափայա, վէ սինօթ հայրապետլէրինէ ըրճա էթտիլէր, հաւատամքըն իչինտէ շարգ քիլիսէսինտէ բոխի եւ յորդոյ, զամմընը էտիպ հաւատամք տէնմէսին. զիրա էթէտէն պէրի ատէթիմիզ Նիկիա հանգանակընը, Էանի հաւատամքընը Գուտտասը շէրիֆտէ սէօյլէրիզ տէյի. վէ Եւգինէոս փափա պունլարըն ըրճասընը գապուլ էտիպ ճէվապ վէրտի. սիզ պու գամը, Էանի եւ յորդոյ մանասընըն ազայիտի տինիյէտէն օլտուղունու գապուլ էտին տէ՝ հաւատամքտա իսթէր սէօյլէլին, իսթէր սէօյլէմէյին. վէ պէօյլէ սինօթ խիթամ պուլտու :

17. Տրիտենթեան սինոթու 1533 տէն պաշլայրպ , 1563 տէ խիթամ պուլտու . Լութեր վէ Գալվինին ճէմի հերետիկոսութիւնունա գարչը քեաֆֆէյի ագայիտի տինիյէյի պէօյլը Աստուածաբանլար վասիթասըլա արիզ ու ամիզ թէգէքքիւր էտէրէք , քեաֆֆէյի սէպգէթ էթմիշ սինոթլարն գարարլարընը թէքրարէն թաստիգ էտէրէք , Փափա հազրէթլէրինին էմրի , վէ թաստիգիյլէ Լութերին վէ Գալվինին , վէ Տըվինքլիոսուն , վէ քեաֆֆէյի փրօթէսթան մազարրաթընը վէ ռաֆրզըլըղընը 500 տէն զիյատէ հայրապետլէր իլէ պէրապէր ըէտտ վէ ճէրհ էթտիլէր . շէօյլէ քի ումուս սինօթ հազգըլա պուլտուն կիպի հիշ օլմատը . վէ քիլիսէնին քեաֆֆէյի նիզամ , վէ ումուր , վէ մէվատտը տինիյէ , վէ ախլագիյէ , վէ հիւսնի իտարէ խուսուսունտա լայըզը , վէ իճապը լազըմէսի իւզէրէ հէփսինէ գարար գըլտըլար , վէ գանուն վազ էթտիլէր :

18. Լաթէրան պէշինճի սինոթու 1854 տէ . 500 հայրապետէն միւրէթթէպ օլարագ , Պիոս Թ. Քահանայապետ էմրի իլէ , շարգտան վէ զարպտան թէճէմիւ էտէրէք , վէ պիր չօգ Աստուածաբանլար պիրլիքտէ օլարագ , Մարիամ Աստուածածինին անա ըահմինէ տիւշտիւլի կիպի , իլք աթամըզըն սկզբնական կիւնահընտան լէքէսիզ (անարատ) օլտուղունու ագայիտի տինիյէտէն տիր տէյի գարարը վէրիլիպ , իլան օլունտու :

19. Լաթէրանեան ալթընճը , եանի Վաթիգան սինոթու 1869 , զեկտեմբեր 8 տէն պաշլայրպ 1870 յուլիս 18 է տէկին տէվամ էտիպ , եինէ Պիոս Թ. Քահանայապետ էմրի իլէ , վէ ըիյասէթի թահթընտա Ս . Պետրոսուն խալէֆի , վէ Քրիստոսուն եէր իւզէրինտէ վէքիլի , վէ քիլիսէնին պաշը պուլտունտուղունտան , Ալլահտան քէնտիսինէ վէրիլէն մէճուրիյէթինին տինճէ , վէ ախլագճա , վէ քիլիսէնին հիւսնիւ իտարէսի պապընտա նիզամաթճա , հաջան քիւրսիտէն սէօյլէքսէ (մինչ Յաթոոյ խօսի) . վէ պիր շէյէ գարար գըլարսա , էանըլմազ (անսխալ) օլտուղունա , եանի քիլիսէնին պաշը շախսը ումուսի իքէն , տէյիլ շախսը վահիտ իքէն , քեաֆֆէյի հայրապետլէր , վէ Աստուածաբանլար իթթիֆագըլա գարար վէրիլտի . լաքին կէրէք քիլիսէ մէշագգաթլարը սէպէպինտէն , վէ կէրէք Ֆրանսա , վէ Ալէմանեա մուհարէպէսի սէպէպինտէն պու սինոթ խիթամ պուլմայրպ , հալա սայըր խուսուսլարտա նա թէմամ գալմըշ տըր :

ՀԳ. Վագաա Կոստանդեան սինոթունու տախի պազըլարը ումուսի սինոթ սըրասընա գօյմագ խսթէրլէր , քի 1415 տէ պաշլատը , Յովհաննէս Վիքէֆ ըաֆրղըյա , վէ փրօթէսթանլարա գարչը , վէ Հուս Յովհաննէսէ , վէ Բրակալը Հէրոնիմոսա գարչը , իւշ սէնէ տէվամ էթտի . վէ Անթի փափալարըն վէրտիյի սուլի իպրէթլէրի (զգայթակղունութիւն) գալտըրմագ իշին , պիլ ախէրէ Մարտինոս Քահանայապետ մէշըու փափա ինթիխապ օլտու իսէ տէ , պու սինոթու կէրէք մու-

վերրիւէր (պատմաբանք) վէ կէրէք քիլիսէ , ումումի սինօթ սայ-
մատըղը իչին , պիղէր տախի պունու ումումի սինօթլար սըրասընտա
եազմատըգ :

ՀԴ . Պու գատար սինօթլար , տիւնեանըն չար էթրաֆընտան ,
պինլէրճէ քիլիսէ հարապետլէրի պիլ իթթիֆագ Բօմա Քահանայա-
պետինէ վէքեալէթէն , առալէթէն օթուրսուն տէյի բիճա վէ միւրա-
ճաաթ էթմէլէրի , վէ 1874 սէնէտէն պէրի ալէտ տէվամ պիր գա-
րարոա գալմըշ . րայէթ , վէ հէօրմէթի քէնտիսինէ պիլ իպրազ , Բօ-
մա գարարընա միւհթաճ օլտուգլարը , վէ հէր վազըթ տա Բօմա գա-
րարը , մութլագա ճէմի սինօթլարըն թաստիգի , վէ շարթը մութլա-
զը , տէմէք օլտուղունու , իշպու եազըլան վուգուաթլար աշիքեար
կէօսթէրիյօրլար : Եանի հիչ պիր վազըթ կաթողիկէ քիլիսէ վէ հայ-
րապետլէրի քէնտի պաշընտան , եանի քիլիսէնին բէրիսի էքրէմի պու-
լունան Բօմա Քահանայապետինտէն այրըլամազլար :

ՀԵ . Պիր տէ Ս . Պետրոստան պաշլայարագ , եանի Երուսաղէմտէ
օլան առաքեալլարըն , վէ քիլիսէ բուէսալարընըն ուսիլի իւզէրէ՝
քեաֆէյի սինօթլարտա նասըլ քի , պալատէ եազտըգ Բօմա Քահա-
նայապետինի , Գրիստոսուն վէքիլի , վէ Ս . Պետրոսուն խալէֆի , վէ
ումումի քիլիսէնին պաշ բէրիսի էքրէմի պիլտիքլէրինտէն . տայիմա
պէօյլէ ճէսիմ վէ կիւճլիւք իլէ իճրա օլունան սինօթլարտա . Բօմա
քահանայապետինէ պաշլըճա մալիւմաթ վէրիպ , օնուն բիասէթինի
Ս . քիլիսէ թալէպ էթմիշ տիր . եանի օնտան այրը պիր իշ հիչ պիր
վազըթ կէօրմէմիշ տիր :

ՀԶ . Բօմա քիլիսէսի Քահանայապետլէրինի ուլու՝ վէ Քրիստոս-
տան մուսատտագ , վէ Պետրոս վէ Պօղոս առաքեալլարըն քիւրսիյի
մուազզամը , վէ քիւրսիյի շէրիֆի պիլտիքլէրինտէն . հէփսինին ամի-
րի , վէ ֆէթվաճըսը օլտուղունու բանա թանտըղլարընտան . տին վէ
ախլագ խուսուսաթընտա , վէ ատէթ , վէ հուգուգ , վէ նիզամաթը
ումումիյէճէ միւնֆէրիտէն , միւճթէմաէն օլուուլար , հէփսինէ Փա-
յիգ , հէփսինտէն միւմթագ , վէ հէփսինին ամիրի օլտուղունու պիլ-
տիքլէրինտէն . գարարլարըն , հէր նէ բուհանի խուսուստա օլուրա
օլուն , քեաֆէյսինի թէֆթիշ , վէ թէգէքքիւրիւ՝ պիր եալընըգ
Բօմա Քահանայապետինէ այիտ , վէ բաճի օլտուղունու . վէ Բօմանըն
թաստիգ էտիպ տիւնեայա իլան վէ նէշը էթմէսի էլզէմ իտիկինի .
վէ պու գարարլարա մուվաֆֆագիյէթ էտէնլէրի , քիլիսէ գուճաղը-
նա ալըպ , քիլիսէ պիրիկինի հըֆզ էթմէք , վէ գարը կէլէնլէրի
վէ իթաաթը լաղըմէտէ պուլունմայանլարը իշպու քիլիսէ պիրիկին-
տէն , պիլ իխրաճ թէէտիպ , վէ միւճագաթլարը քէզալիք Բօմա բէի-
սի էքրէմինէ խաս , վէ հուգուգու իզթիզաընտան օլտուղունու .
վէ իլան , վէ նէշը օլտուգտան սօնրա , հիչ պիր կէօնէ գալանիյնի
տինիյէյէ գալէմ գարըշտըրմագ , սինօթլար օլուն , եալօտա ահհատը

րուհասատէն օլսուն՝ կաթողիկոս, մէթոպօլիտ, արքեպիսկոպոս, վարչապետ, հայրապետ, քահանայ, աստուածաբան, եպիսոպոս հէր քիմ օլուրսա օլսուն, Բօմա Քահանայապետի քիլիսէնին պաշը իբէն, օնուն մուամէլէլէրինէ, վէ գարարարընա միւտախէլէ, եպիսոպոս թէգէքքիւր, եպիսոպոս թէֆթիշ, եպիսոպոս ումումի սինօթա միւրաճաւթ. (ափէլլօ) վէ սայիրէ էթմէյէ, պունլարըն հիշ պիրիսինին հագգը օլմատըղընը. վէ քիլիսէ գայտէյի գատիմինէ. վէ ումումիսինէ մուղայիր իտիկինի իգրար վէ իթիրաֆ էթմիշլէր, վէ էթմէքտէ տիրլէր: Պու էճիւտէն հէր սընըֆ քրիսթիյան, պու քիլիսէնին իթթիֆագընա տախիլ օլմայա աղլըր պօրճ ալթընտա տըր. վէ պու իթթիֆագա հէր քիմ քի միւսիլ վէ մուղիրըր պուլունուպ, շիգագա, վէ նիֆագա պատի օլուրսա, աղլըր խաթա իշլէր: Մն տօգուզ տէհիրտէն պէրի կաթողիկէ քիլիսէ ուսիլի վէ գայիտէսի, վէ տիյանէթիմիղին իգթիգայը հալի պու տուր: Կէշէրիզ էօմրիւմիւզտէն, լաքին պու գայիտէյի գատիմէմիզտէն, վէ գըլաղուզումուզ պուլունան ազիզ բուհուն լութֆու, վէ գուվէթիլլէ, պու իթիգատըմըզտան կէշէմէյիլ: Իշթէ կաթողիկէ քիլիսէնին բուհու պու տուր:

Հէ. Կէօղլէրիմիզ գան աղլայարագ եագարըղ, իշպու կաթողիկէ քիլիսէսինին բուհունու. պիլ թէրք, միլլէթիմիղին կէրէք բուհանիլէրինտէն, կէրէք ավամինտէն պիր գըսմը՝ միլլէթ հուգուգունու հիմայէ, վէ մուհաֆագա էթմէք փէրտէսի թաթընտա, Քրիստոսուն մանէվի վիճուտունու թագսիմ, վէ մուհապպէթինի քիլիսէնին բէիսի էքրէմինտէն գաթ էթմէք էֆքեարընտա կէգէրլէր. կէօյա Հայաստանեայց Ս. Իրաւունք տէտիքլէրի, կաթողիկէ քիլիսէնին բէիսի էքրէմինին պիւթիւն վէ ումում քիլիսէ իւզէրինէ ճարի օլան հուգուգ վէ հիւքիւմէթ, վէ իսթիգլալիյէթինին խարիճինտէ օլարագ, Քրիստոս էֆէնտիմիզ Հայաստանեայց քիլիսէսինէ միւսթէննա օլարագ, իշպու կաթողիկոս, վէ եպիսկոպոս ինթիխապ հուգուգունու ինսան էթմիշ տիր: Գըսսա սէօյլէյլլիմ: Բօմա քահանայապետինին հիւքիւմէթի, իշպու Հայաստանեայց քիլիսէսինին հուգուգունու տախի շամիլ մի տիր. հօխսա տէյիլ մի տիր. եպիսոպոս Հայաստանեայց քիլիսէսի պու հուգուգուն սէր չէշմէսի տէյի քէնտիսինէ, Քրիստոս սոմու պիլիր. քիլիսէյի մի պիլիր. քիլիսէյի պիտիկինէ շիւփհէմիզ եօգ տուր, վէ սահիհ մէպտա վէ իթիգաթ տա պու տուր, վէ պաշգա օլամազ. մատէմ քիլիսէյի, վէ բէիսի էքրէմինի քէնտիսինէ սէր չէշմէ պիլիր, եանի մուագզամ հիւքիւմէթ, վէ ամիր. էօյլէ իսէ, պու միլլէթ հուգուգու նամը, վահի, վէ պիասաս տըր. հէր հաշան բէիսի էքրէմինի, վէ պաշընը, վէ սէր չէշմէսինի ինքեար էտէրսէ. եօղսա իքի հուգուգ մէպտաը գապուլ էթմէլի, եպիսոպոս քիլիսէ իքի պաշ գապուլ էթմէլի. պու քի մուղայիր տիր. էօյլէ իսէ՝ էվայիլտէ Հայաստանեայց քիլիսէսինէ Բօմատան ինսան օլան

հուգուգ Բօմա քիլիսէսինտէն նէշաթ էթմիշ, վէ իշպու հուգուգու թէքրար էթմէք, եինէ Բօմա ըէիսի էքրէմինին ըէյնէ, վէ միւրա-
տընա խաս տըր. վէ պանա պու իհսանը վէր տէմէյէ, գօքի սէլա-
հիյէթին օլսուն, ամիրինի, օ քի քիլիսէ հուգուգունուն մէնպար, վէ
մութասարըրը մութլաղը տըր, վէր տէմէն իլէ, մէճպուր էտէմէզ-
սին. անճագ թէքրար էմրինէ, վէ իհսանընա մունթաղըր օլմալըսըն
Ամմա՝ տիկէրլէրինէ պու իհսանը էտիյօր, պանա նիշին էթմէսին,
սիւալէ ճէվապ. օ սէնին ամիրին տիր, տէյիլ սէն օնուն, ամիրիսին.
քէյթը մանիշա տապրանըր, օ տա գապիլ քի խայրըն իշին տիր: Ամ-
մա՝ խմյը, պու հուգուգու պիզ վէրմէյիզ, վէ պունտա օնա ի-
թաաթ էթմէյիզ, տէմէմիզ տէ, մութլագ օնուն զըտտընա իթաաթ
էթմէմիզ թապիլ պիր խիւլասա տըր. եանի պունտա հագգը՝ հու-
գուգու վէ հիւքիւմէթի եօգ տուր, տէմէք, վէ տահա աչըղը. Բօմա
Քահանայապետի քիլիսէ խուսուսլարընտա, եախօտ հիւանիւ իտարէ-
սինտէ ըէիսի էքրէմ տէյիլ տիր, եանըշ խիւլասասը չըգար: Պիր
մէմլէքէթ ահալիսինին՝ պիզ պիզիմ վալիմիզէ եալընըզ իթաաթ էտէ-
րիզ՝ օնու թանըրըզ, փատիշահը պիլմէյիզ, վէ թանըմայըզ, վահի
խտտասը միսիլլիւ. պունլարըն տա պու միլլէթ հուգուգու իտտաա-
սը պու գապիլտէն տիր: Պիզ պունլարըն կաթողիկէ քիլիսէ մու-
հապպէթինէ, վէ իթթիֆագընա, վէ պիրլիկինէ իյատէ օլունմալարը-
նը էզճան ու աիլ Ալլահտան թէմէննի էտէրիզ:

ՖԱՍԼԸ ԽԱՄԻՍ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԵՆՏԻՄԻՉԻՆ ԹԷԷՍԻՍ ՎԷ ՆԷՇՐ ԷԹՏԻՅԻ
ՏԻԹԱՆԷԹԻՆ ԳԱՆՈՒՆԼԱՐԸ ՎԷ ԱՍՍԱԼԱՐԸ
ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՀԸ. ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԵՆՏԻՄԻՉ ԴԷԷԴՈՒՐԻՅԷԹ, ՎԷ մագսէտի իլահի-

սինի իճրա էթմէք իչին, Էվլէ Էմրտէ պիր քիլիսէ Ի-
ճատ էթտի, նասըլ քի իւք ֆասըլտա եազարգ: Պու քիլիսէ իչինէ
պիր մագպուլթ սանտղգ միսլլիւ. քեաֆֆէի քէնտի սէմավի թալի-
մաթընը վէ սէմավի Էսրար ու ինայէթլէրինի վազ էթտի. հէմ պու
թալիմաթլարըն մուհաֆազասը իչին Էվլէլա՝ օն իքիլէր հիյէթինի,
անտէն Էթմիշ իքիլէր օնլարա մուալլին օլտունլար տէյի թէշքիլ՝ վէ
զամմ էթտի. վէ սէմավի տիյանէթինի վէ թալիմաթընը թէմամիյլէ
ալէմէ նէշր ու իլան էթսին տէյի, իճապ էտէն հիւքիւմէթի, վէ լա-
զըմ օլան վասիթլարըն հէփսինի պու քիլիսէյէ, Էանի պու հիյէթէ
պախշ էթտի. վէլ հասըլ՝ Էեր իւզէրինտէ ալէմին սէլամէթի խու-
սուսու իչին էմնիյէթլի, վէ սահիհ պիր Էօլ օլտուն տէյի, պու քի-
լիսէյի նասպ էթտի. նասըլ քի Էօգարըտա (Ձ.) եազտըգ: Տէմէք քի,
քիլիսէ Քրիստոսուն տինի, վէ թալիմաթընըն պիրինճի վասիթասը
տըր. հէմ պու տիյանէթին, վէ պու թալիմաթլարըն պիրինճի մու-
հաֆըզը, վէ Ալլահըն լուլթ ու ինայէթլին խազինէսի էմինի տիր,
վէ մէզհէպիսիլին պիրինճի՝ հէմ տէ տիրի գանունու տուր:

ՀԹ. Սանիյէն՝ կէրէք Քրիստոս ԷՖԵՆՏԻՄԻՉ, վէ կէրէք առաք-
եալար՝ թալիմաթը իլահիյէյի եազըլա ալէմէ նէշր ու իլան էթմէ-
տիլէր. անճագ քարոզոյթեամբ բանիճ՝ շիֆահէն Ալլահըն քէլամընը
նէշր էթտիլէր: Պունա Ս. քիլիսէ շիֆահէն Ալլահըն քիլամը, Էա
ազիզ ըիվայէթ (Ս. Աւանդութիւն) իսմինի վէրի: Պու Աւանդու-
թիւն Քրիստոս ԷՖԵՆՏԻՄԻՉԻՆ տինինին վէ թալիմաթընըն իքինճի
մէօհթէրէմ գանունու վէ ասասը տըր:

Ձ. Սալիսէն՝ Ալլահըն քէլամընը գուլագլարը իլէ իչիտէն առաք-
եալարըն վէ շակիրտլէրին պազըլարը՝ ուզագ մահալլէրտէ պուլունա
տուգլարը իչին, պազը քրիսթիյան քիմնէլէր Քրիստոսուն իչպու ա-
ռաքեալարընա ըիճա էթմիլլէր քի, քէնտիլէրինէ սիւալ օլունան
ճէվապը՝ պիր գաշ մատտէ խուսուսունտա մէթուպ իլէ պիլտիրսին-
լէր: Պու տա՝ Էանի եազը իլէ եազմագ, հէր նէ գատար քի, քիլի-
սէին խտարէսի իչին լուզուճու Էօլ իսէ տէ, քրիսթիյանլարտան պա-
զըլարը քէնտիլէրինէ օլունան շօլ սիւալ վէ ճէվապտան մահրուճ,

գալմասըն տէյի, վէ սիւալ էտէն տախի շիւփհէսինի տէֆ էթսին տէյի, պազը առաքեալլար օլ սիւալ օլունան մատտէ իւզէրինէ եալընըզ եազըյլա եազտըլար. վէ պունուն իչին օ եազտըզլարը Ալլահըն քէլամը թէսմիյէ օլունուր, վէ Աւետարան տէսիր, վէ Քրիստոսուն տիյանէթիին վէ թա'լիմաթընըն գանունու օլուր. պու Ֆէրգիլէ քի, պու իքի գանուն Ս. Աւանդութիւն. վէ ալիզ քիթապ վիճուտճա քիլիսէյէ միւհիթաճ տըր. վէ իւք գանուն քի, քիլիսէ տիր. պունլարը թաստիգ էթմէլի քի, Ալլահըն սահիհ քէլամը օլապիլսինլէր. եօղսա օլամազլար. զիրա հիչ պիր քիմսէ քէնտի նէֆսի իչին շահատէթ էտէմէզ, Քրիստոսուն երնէ ազիզ քէլամըյլա պունլարը պիրէր պիրէր թաստիգ էտէլիմ:

ՊԱՊԸ ԻՎԱԼԵԼ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՄՒՄ ԵՂԶԷՊԻՄԻՋԻՆ ՎԷ ՏԻՅԱՆԷԹԻՄԻՋԻՆ
ՊԻՐԻՆՃԻ ՍԱՂ ՎԷ ՏԻՐԻ ԳԱՆՈՒՆՈՒ ՏՈՒՐ

ՁԱ. Քիլիսէ տէմէմիզ իլէ նէ անլաշըլըր, վէ քիլիսէ քիմէրտէն իպարէթ օլտուղունու (Դ. Զ. եւն.) զաթէն եազտըզընըզ, Փիքրիմիզէ կէթիւրէրէք. պու տէտիյիմիզի տախի շէօյլէ թաստիգ, վէ պէյան էտէրիզ: Քրիստոս էֆէնտիմիզ առաքեալլարը տաղա չըգարաւազ, օնլարա էօյրէթտի. (Մատթ. Ե. 2.) « Վէ քէլամա աղազ էտէրէք, օնլարը էօյրէթտիր իտի, (13) : « Սիզ տիւնեանըն թուզուսուսնուզ, սիզ տիւնեանըն ըշըզըսընըզ, տաղ իւզէրինտէ տուրան շէհիր կիզլէնէմէզ. ըշըզ եազըպ էօյլէք ալթընա գօմաղլար, իլլա շամտան իւզէրինէ. վէ խանէ իչինտէ տուրանլարըն հէփսինէ ըշըզ վէրիր. պու կիպի սիզին ըշըզընըզ ինսանլար հուզուրունտա շավգ վէրսին, քի էյի ամէլլէրինիզի կէօրսիւնլէր, վէ կէօյտէ օլան փէտէրինիզէ թէչէքքիւր էթսինլէր » : Սիւալ էտէրիզ. առաքեալլար տիւնեայանէ իլէ լէզզէթ վէրէճէք իտիլէր. նէ իլէ շավգ վէրէճէք իտիլէր : Քրիստոսուն քէնտիլէրինէ ինսան էթտիյի Ալլահըն լութֆու. վէ թա'լիմաթըյլա : Տիւշմէնլէրինիզէ, վէ սիզէ գարշը գօյանլարա իճապ էտէն ճէվապը վէրմէյէ գատիր օլասընըզ տէյի պէն սիզէ աղըզ, վէ Փիրասէթ, վէ իլիմ վէրիրիմ, վէ օնլարա զալիպ կէլմէնիզ իչին սիզէ պէն միւթահիւտ օլուրում » : (Ղաւ. ԻԱ. 15.) « Պէն սիզէ քէլամը վէ իլմի վէրիրիմ քի, քիմսէ սիզէ գարշը կէլէմէսին » : Վէ իճապ էտէն հիւքիւմէթի Պետրոսա, վէ սայիր առաքեալլարընա վէրիպ, (Մատթ. ԹԶ. 17. Վէ ԹԸ. 18.) եէրտէ վէ կէօյտէ հիւքիւմէթլէրի իճրա օլսուն տէյի, եէմին իլէ սէօզիւնիւ թաստիգ էտէրէք սէօյլէտի. « Սահիհ տէրիմ սիզէ քի, եէրտէ պաղլատըզընըզ կէօյտէ պաղլայաճաղըմ,

վէ եւերտէ չէօգտուիլունիւղիւ , կէօյտէ չէօգէճէյիւ » : - Վէ « հէր էօյ-
րէթտիյի շէյլէրի ճէմաաթա թէմսիլիլէ սէօյլէր իտի , ամմա թէնհա-
տէ շափիրտլէրինէ քեաֆֆէսինի թէֆսիլ էտէր իտի » : (Մարչ. Դ.
34. վէ Մարչ. ԻԳ. 8.) « Սիլ զիլր քիմսէյի սիլէ խօճա (վարդապետ)
չաղըրմայըն . զիրա էօյրէտիճինիլ զիլր տիր , վէ սիլ հէփինիլ զարըն-
տաշընըլ » : Վէ (10) « էօյրէտիճինիլ Գրիստոս տուր » : Վէ (Մարչ.
2. 30.) « Առաքեալլար Յիսուսուն եանընա տէօնտիլէր , վէ օնա ,
հէր նէ քի էթտիլէր վէ էօյրէթտիլէր իսէ , նաղլ էթտիլէր » : Վէ
(Յովն. ԺԴ. 15.) « Էկէր պէնի սէվիօրսանըլ , թէնպիհլէրիմի թու-
թուն . վէ պէն փէտէրէ բիճա էտէճէյիւ , վէ տիկէր թէսէլլի էտիճի
սիլէ վէրէճէք . զիրա սիլլին իլէ էպէտիլէտէք տուրաճաղ , սահիլիլք
րուհունու . քի տիւնեա օնու ալամաղ : Ամմա սիլ թանըրսընըլ օնու
զիրա եանընըլտա սաքին օլաճաղ , վէ սիլլին իլէ պիրլիքտէ տուրա-
ճաղ » : Վէ (26) « Ամմա թէսէլլի վէրիճի աղիլ րուհ , օնու քի փէ-
տէր պէնիմ իսմիմէ կէօնտէրէճէք տիր , սիլէ հէր խուսուսու էօյրէ-
տէճէք , վէ Ֆիքրինիլէ կէթրէճէք , հէր նէ քի սիլէ տէտիմ իսէ » :
(ԺԵ) « Վէ հէր նէ քի պէն քէնտի փէտէրիմտէն տուլտում իսէ , օն-
լարըն հէփսինի սիլէ պիլտիրտիմ , սիլ պէնի սէչմէտինիլ , եա , պէն
սիլլի սէչտիմ » : (26) « Վէ հաչան թէսէլլի վէրիճի կէլէճէք , օնու
քի պէն կէօնտէրէճէյիւ փէտէրտէն . կէրչէքլիք րուհունու , օ քի
փէտէրտէն տօղար , օ պէնիմ իչլին շահատէթ էտէճէք . վէ սիլ շա-
հատէթ էտէրսինիլ , զիրա էվլէլինտէն պէնիմ իլէսինիլ » : Տէմէք քի
առաքեալլար թա էվլէլինտէն Ալլահանի տէրսլէրինի ալմըլ իտիլէր .
վէ տիրիլտիքտէն սօնրա առաքեալլարըն պաշը պուլունան Պետրոս
սա » (Յովն. ԻԱ.) կիւտ գուզուլարըմը , կիւտ գօյունլարըմը հիւքմիւ
վէրտի : Վէ (Մարչ. ԻԸ. 18.) « Պանա կէօյտէ վէ եերտէ հիւքիւմէթ
վէրիլտի . փէտէր պէնի նասըլ կէօնտէրտի իսէ , էօյլէ տէ պէն սիլլի
կէօնտէրիլտի . վարըն պուլունան պէօյլէ պիւթիւն փութիէրէսթլէրէ
էօյրէտին , օնլարը փէտէրին , վէ օղուլուն , վէ աղիլ րուհուն իսմի
իլէ վաֆիթիլ էտին . էօյրէտին օնլարա սաղլասընլար . քեաֆֆէի հէր
նէ քի սիլէ թէնպիհ էթտիմ իսէ . վէ իլթէ պէն հէր վազիթ վէ
տիւնեա սօնունա գատար սիլլին իլէ պիրլիքտէյիմ » : (Մարչ. ԺԵ. 15.)
« Կիտին պիւթիւն տիւնեա էթրաֆընա , վէ հէր պիր մալուգաթա
Աւետարանը վաղ ու իլան էտին . (եանի սիլէ էօյրէթտիկիմ սահի-
լիլէրի) » : (20) « Վէ օնլար տա (առաքեալլար) չըզըպ Ալլահըն
մուլալէնէթիլլէ քարոզել էտէր իտիլէր . վէ հէր տիւրլիւ նիչան վէ
միւնիւգաթ իլէ քէլամը թաստիլ էտէր իտիլէր » : Վէ (Յովն. Ի. 20.
22. 23.) « Պաւլոս տէյիպլ իւֆիւրտիւ օնլարըն իւզէրինէ վէ տէտի ,
ալըն աղիլ րուհու , էկէր պիրիսինին կիւնահընը ալֆ էտէրսէնիլ ,
օնլարա ալֆ օլունսուն , վէ պիրինի պաղլարսանըլ պաղլանսըն » :

28. Պաւլոս գատար իսպաթլարտան չօգ շէյլէր իսթիլարաճ օլուր :

Եվ վէլա կէօրինիւյօր քի, Գրիստոս էֆէնտիմիզ հէր թա՛լիմաթը չի֊
ֆահէն, վէ քէմալի տէրէճէ վէ մուֆասսալէն քէնտի առաքեալլարը֊
նա վէ շակիրտլէրինէ էօյրէթտի, վէ ծնլարա թէսլիմ էթտի: Սանիյէն
պու թալիմաթլարըն իճրասընտա պուլունսունլար, վէ սալիլէրէ ծն֊
լարը չիֆահէն իլան էթսինլէր: Սալիսէն Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէն֊
տիալ մէէմուրիյէթճէ, նէ իտի իսէ՝ քիլիսէ տախի, իսթէտիկի մէզհէ֊
պին վազը, վէ իլան, վէ իճրասը պապընտա՝ թըպզը օ կիպի օլսուն:
(Յ֊Վ֊ ԺԵ. 15.) « Տօսթլարըմսընըզ » . վէ (Ի. 17.) « Իլլա սէն գա֊
ընտաշլարըմըն եանընա կիթ » : Բասիլէն քիլիսէ Գրիստոսու վէ
ազիզ րուհունու պիլիքտէ քէնտի տէրունինտէ թաշլարըը իչին, Գր֊
րիստոստա կէրէքլիք ճիհէթիլէ՝ հէր նէ թալիմաթ վար իտի իսէ,
վէ հիւքիւմէթ ճիհէթիլէ քէնտինտէ հէր նէ գուվվէթ վար իտի իսէ՝
օնլարըն հէփսինի, վէ թէնպիհլէրինին իճրասը պապընտա լազըմ կէ֊
լէն հիւքիւմէթի տախի, քէնտի քիլիսէսինէ վէրտի. վէ ինսանլարա
հայաթ պախշիշլէրինին քեաֆֆէսինի, հաշան ազիզ րուհունու պու
քիլիսէյէ պախշ էթտի իսէ, պու քիլիսէնին սանտըը տէրունինէ վազ
էթտի. եանի քեաֆֆէյի ազիզ էսրարընը (խորհուրդլարը) վէ պուն֊
լարըն լութուֆ թագսիմլէրինի. վէ պունտան պէօյլէ սէվտիկի, վէ
պէյէնտիկի պու քիլիսէյի հէր քիմ քի տինլէրսէ, քէնտիսինի պիզզաթ
տինլէմիշ օլուր, վէ հէր քիմ քի պու քիլիսէյի տինլէմէզսէ, Սլլա֊
հըն լութֆունտան մահրում, վէ սիւրիւսիւնտէն իխրաճ օլաճաղըն֊
տան մատա, օնուն ազամէթինին խըշմընա տախի, վէ ճէզասընա
ուզրայաճագ տըր: (Մ֊Դ֊ ԺԸ. 17.) « Եվէր գարընտաշն սանա
գարշը կիւնահ իշլէրսէ, թէնհաճէ օնու թէքտիր էթ. տինլէրսէ՝ օնու
դազանտըն, տինլէմէզսէ, իքի վէ իւշ տահա ատէմլէր հուզուրունտա
սէօյլէ . . . տինլէմէզսէ, քիլիսէյէ սէօյլէ. վէ քիլիսէյի տէ տինլէմէզ֊
սէ, սանա արթըզ փութփէրէսթ վէ կէօմրիւքճիւ կիպի օլսուն » :
Տէմէք քի, քիլիսէ հէր իւզէրինտէ Գրիստոսուն վէքիլի պուլունտու֊
ղունտան, Գրիստոսուն օնա վէրտիյի նիզամա պիր քիմսէ մուղայիր
հարաքէթ էտէրէք, օնա՝ եանի քիլիսէյէ իթաաթ էթմէզսէ, հիթա֊
նոս վէ մաքսաւոր, եանի ճանը սէլամէթինտէն գաթի իւմիւտ օլմուշ
օլուր:

29. Առաքեալլար պունու թաստիզ էտէյօրլար. (Ա. Կ֊Դ. ԺԲ.
28.) « վէ օնլարը քի Սլլահ քիլիսէ իչինէ նասպ էթտի, պունլար
տըրլար. էվվէլա առաքեալլարը, սանիյէն մարգարէլէրի, սալիսէն
վարդապետլէրի. սօնրա գուվվէթլէրի (միւճիւզաթլարը), չիֆա ի֊
նպէթլէրինի, եարտըմլարը, միւտիրլէրինի, լիսան ճինսլէրինի, թէր֊
ճիւմէլէրինի: Պունլարըն հէփսի առաքեալ մը տըր. հէփսի մարգարէ
մի տիր, հէփսի վարդապետ մի տիր . . . » : Պունլարըն հէփսի քի֊
լիսէտէ տիրլէր, վէ քիլիսէնին խարիճինտէ տուրամազլար. վէ հէփսի
պիր վիճուա Գրիստոսուն մանէվի թէնինի վէ վիճուտինի, օ քի քի֊

լիսէ տիր թէչքիլ էտէրլէր . վէ հէփսի սէլամէթ պապընտա պու քիւ լիսէյէ սըղընըրլար . վէ հէփսի քէնտի մէէմուրիյէթլէրինի պու քիլիսէ վասիթասը իլէ Գրիստոստան ալըրլար . օ քի քիլիսէյի քէնտիսինէ վիւ ճուտ իթթիխազ էտէրէք , քէնտիսի պուլնա պաշ օլտու : (Ա. Կ. Բ. ԺԲ. 27.) « Ամմա սիզլէր Գրիստոստան թէնխիսինիզ . վէ օնուլն ազաւ լարընտան ազա » : Վէ (Ե. Բ. Բ. Ա. 22.) « Վէ (Ալլահ) հէր շէյի օնուլն այազը ալթընտա իթթասթ էթտիրտի . վէ օնու (Գրիստոստու) քիլիսէնին հէր պիր խուսուսու իւզէրինէ պաշ նասպ էթտի , օ քի վիճուսու թէքմիլ տիր , քի հէր շէյէ քեաֆի տիր » : Պու սահիւլիքլէրին քեաֆէսի քիլիսէյէ Գրիստոստան վէրիլտիկինէ , վէ պուլնալարըն քեաֆէսի պու քիլիսէտէ թէքմիլ մէվճուտ պուլնուսուղուլնա , վէ հէր քէսին էմնիյէթինի ճալիպ պիր մահալ , վէ հաթթա Ալլահըն խանէսի օլտուղուլնա Պօղոս առաքեալ քէմալի իթիգատ իլէ շահաստէթ էտիպ , սէօյլէր . (Ա. Տէ. Գ.) Պու քիլիսէ խըզմէթինէ կիրէն զաթ . եպիսկոպոս օլտուլն , կաթողիկոս օլտուլն , քահանայապետ օլտուլն տէհէթ իլէ կիրմէլի . եօղսա մուսխիսարէն Ալլահըն հուզուլուլնտա իշպու խըզմէթինտէ գուսուր էտէրսէ , Ալլահըն միւճազաթընա կիրիֆթար օլտուլն : Եպիսկոպոս լազըմ քի շու քէմալէթտէ պու քէմալէթտէ օլտուլն , պու կիպի քահանայ , պու կիպի սարկաւազ պազըսըլլա : Պուլարը եազըյօրուլմ քի , « Նէ կէօնէ Ալլահըն խանէսինտէ տավրանաճաղընը պիլէսին , օ քի տիրի Ալլահըն քիլիսէսի , կէրչէքլիք տիրէյի վէ թէմէլի տիր » :

2Դ. Պու կէրչէքլիքլէրի քիլիսէյէ քիմ վէրտի . Գրիստոս էֆէնտիսիզ քէնտիսի . էօյլէ իսէ , պու քիլիսէտէ պէօյիւք էհէմիյէթ վար . վէ պու մէէմուրիյէթին հիյնի ինֆազընտա էկէրչի թագսիրաթ վուլու պուլուրսա , պէօյիւք տէ մէէսուլիյէթի վար : (Ա. Տէ. Ե. 22.) Օլմայա քի « պիրիսինին իւզէրինէ չարչափը էլ գօյասըն . վէ ախէրիւնին կիւնահընա հիսսէտար օլասըն , նէֆսինի ալիք սաղլայասըն » : Հէմ տէ պու պէօյիւք մէէմուրիյէթին պէօյիւք տէ մէէսուլիյէթի օլտուղուլն կիպի , պուլնուլն մուզայիրի պէօյիւք , վէ գաթ գաթ Ալլահտան միւքեաֆաթը տա վար : (17) « Օ քահանալար քի մէէմուրիյէթլէրինէ լալըգընա նէզարէթ էտէրլէր , օնլար իքի գաթ շէրէֆէ նայիլ , վէ լայըզ օլաճաղլար : Պախուսու օնլար քի սէօզ իլէ վէ թասլիմաթ վէրէրէք (վարդապետութեամբ) չալըչըրլար » : Իշթէ պուլնա մէպնի տիր . (Գ. Բ. Ի. 28.) տէհէթլի սէօզլու « քէնտի նէֆսինիզէ վէ քէնտի սիւրիւնիւզէ մուզայիտ օլտուլն , օնլարա քի Ալլահըն ճէմաաթընը կիւտմէյէ ալիզ բուհ սիզի նազըր (չօպան) նասպ էթտի , օնու քի քէնտի գանը իլէ խէլաս էթտի » : Վէ (Ա. Պ. Ե. 1.) « Բահանալարա բիճա էտէրիմ պուլնտան պէօյլէ քահանայ արգատաշլարը (հէմիլայէլէրի) կիպի , կիւտիւլն Ալլահըն սիզէ սըքարըշ օլմուշ սիւրիսիւնիւ . . . » : Նէ իլէ կիւտէճէք խտրլէր . էլալէթտէ էվլէլին :

տէն իճապ էտէն թա՛լիմաթը Գրիստոստան ալմըշ ըտըլար : Իշթէ պու-
նա մէպնի Աստուածաբանլարըն իշինտէ շէօհրէթի ֆայիգէ քէսպ էթ-
միշ օլան Սուարէզ (ձաւ Եալ. Կաւապ. Վէճ. Ե. Յօր. Բ.) շէօլէ եա-
զար « իմանըն գանուենու (իքի տիւրլիւ տիւր) եա ճանսըզ գանուեն վար,
եա սաղ՝ վէ ճանըզ գանուեն վար տըր : ճանսըզ գանուեն՝ ազիզ րիվա-
յէթ (Աւանդութիւն) տուր, վէ ազիզ քիթապ տըր . սաղ, վէ սահի-
պի քէլամ գանուեն, քիլիսէ տիր . ումումի սինօթ վէ Բօմա Գահանա-
յապետի, վէ եպիսկոպոսու տուր » : Քէզալիք (Ա. Դ. Յօր. Գ. Գ. Ե.
Զ.) : Քէզալիք Ս. Օգոստինոս . (Գէրգ. Յալ. Միւսթեան Եկեղեցւոյ, Ա-
ֆէէէ Զա. Ա. Սահիֆէ 1110, Ընթացի Կարգեալ Աստուածաբանութեան) :

ԶԵ . Պու գատար Ալլահըն քէլամընտան եազըլան իսպաթլար-
տան՝ աշիքեար կէօրիւնտիւ քի, Ալլահըն թալիմաթլարը վէ թէնպիհ-
լէրի, վէ ինայէթլէրի էն էվվէլ Գրիստոստան սէշտիյի քիլիսէյէ վէրիւ-
միշ տիր : Սանիէն պու թա՛լիմաթըն վէ թէնպիհլէրին նէշր ու իլան
օլունմասը վաղիֆէսի՝ էն էվվէլ քիլիսէնին մէօհրէթէմ վէ մուգատ-
տէս պօրճու տուր . վէ պու թա՛լիմաթլարըն մանա՛յի սահիհէսինի
պիր Գրիստոստան քիլիսէսի եալընըզ անլայըպ, ճէմաթա էօյրէթ-
մէյէ մէ՛զուենիյէթի վար տըր . վէ շիմտիյէ գատար իճրասընտա պու-
լունտու վէ պունտան պէօլէ տախի պուլունաճազ տըր : Վէ մատէմ
քի, Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտիսի, վէ ազիզ րուհու պու քիլիսէ-
յէ գըլաղուզ օլմուշար, տէմէք քի, եալընըզ պու քիլիսէ՝ քէնտի-
սինէ էմանէթէն թէսլիմ օլունան Ալլահըն սահիհլիք, վէ հիւքիւմ
վէ էսրար ու ինայէթ խաղինէսինին, հէմ մուհաֆըզը տըր, հէմ ա-
միրի տիր, քի իճապընա վէ լուզումինէ կէօրէ թա՛րիֆ վէ թէֆսիր
էտէր . վէ իճապընա կէօրէ նասպ ու ինթիխապ էթտիյի մէճմուրլէ-
րինէ հիւքիւմէթ, վէ սէլահիլլէթ վէրիր : Խշթէ պու սէպէպէ մէպնի
տիր քի, պիր եալընըզ Ս . քիլիսէ րէիսի էքրէմինտէն ալտըզ մա-
նայը՝ սահիհէն պիրիր, վէ օնտան մատա հիւ պիր քիմսէ քէնտի
րէյի, վէ ազլը մախսուէսիլլէ՝ տին վէ իման խուսուսուշտա, պու
տին խուսուսու շէօլէ օլմալը, եախօս պու թարզ՝ շու թարզ օլմա-
լը տըր, տէմէյէ հագգը եօզ, վէ լիյագաթը օլամազ : Հէր նէ վա-
զըթ քիլիսէ տէրսէք, սայիր վագըթ իխթար էթտիյիմիզ կիպի պու-
րատա տա թէքէրրիւր էտէրիզ քի, քիլիսէ տէմէք, մութլագ քէն-
տի րէիսի էքրէմիլլէ պիրլիքտէ տէմէք տիր, քի Բօմա Ս . Գահանայա-
պետի տիր . վէ պու իքիսինին պիր պիրինտէն այրըլմասը մուհալ դա-
պիրինտէն տիր :

ԶԶ . Պու գատար իսպաթլարտան կէօրիւնտիւ քի, մէզհէպիմի-
զին պիրիքնի, վէ պաշլընա՝ վէ սաղ, վէ տիրի, գանունու վէ քի-
միյի Գրիստոստան քէնտի քիլիսէսի տիր : Հէր քիւմ քի պու քիլիսէ-
նին կէօսթէրտիկի եօլու թուրթմազսա, վէ էօյրէթտիյի թալիմաթը
վէ վէրտիյի թանդիմաթը թուրթմազսա, միւճէրրէտ քիլիսէնին խա-

րիճինսէ գալըր : Վէ օնուն պաշը , վէ գըլաղուղու Գրիստոս , վէ
Հօգին Սուրբ տէյիլ , վէ կիթտիյի եօլ հէլաք եօլու տուր : Փրօթէս
թանլարըն նիյէթի էկէր տօղրույու պուլմագ իսէ , պիլա դարադ
պուլնլարը օգուսուսլար . մութլադա քիթապըն մանա'սը պու օլտու-
ղունու , վէ տօղրուսունու պուլուրլար . ամմա եինէ ինատ էտէրլէր
իմիլ , քէնտիլէր պիլիլ : (Մարթ. ԻԱ. 44.) « Պու գայանըն իւզէրինէ
տիւշէն փարէլէնէճէք տիր . օլ (գայա) տախի հէր քիմլն իւզէրինէ
տիւշէրսէ , անը էղէճէք տիր » : Գրիստոս էֆէնտիմիլ , քիլիսէ հադ-
զընտա պուլուրմուշ տուր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՏԻՅԱՆԵԹԻՄԻՋԻՆ ԻՔԻՆՃԻ ԳԱՆՈՒՆՈՒ ՎԷ ԱՍՍՍԸ
(ԱԻԱՆԴՈՒԹԻԻՆ) ԱԶԻՋ ԲԻՎԱՅԵԹ ՏԻՐ

2Է . Գրիստոս էֆէնտիմիլ թա'լիմաթլարընըն քեաֆֆէսինի , վէ
իճատ ու իճրա էթտիյի իմանըն քեաֆֆէի էսրարընը քիլիսէյէ չիֆա-
հէն , եանի աղըզտան սէօյլէտի , վէ էօյրէթտի . վէ իշլէտիկի , վէ
իճրա էթտիյի ամէլլէրին հէփսինի , ամէլ իլէ էթտի վէ էօյրէթտի :
Աղըզ իլէ , վէ ամէլ իլէ սէօյլէտիյի , վէ էթտիյի սահի'լիքլէրին ,
թա'լիմաթլարըն , վէ իշլէտիյի շէյլէրին քեաֆֆէսինէ քիլիսէ , վէ ա-
ռաքեալլար , վէ քիլիսէ մէէմուրլէրի՝ ազիլ րիվայիք , (աւանդու-
թիւն) իսմլնի վէրմիլլէր : Պիլլէր տախի այնիլլէ՝ Գրիստոսուն քիլի-
սէյէ չիֆահէն վէրիլմիլ օլան թա'լիմաթլարընա , վէ իճրա էթտիյի ,
վէ նասպ էթտիյի այինլէրինէ , վէ ատէթլէրինէ ազիլ րիվայիք , եա-
խօտ (Ս. Աւանդութիւն) իսմլնի վէրիլիլ :

2Ը . Պու ազիլ րիվայէթ հէր քէսին պիլտիյի , վէ Փրօթէսթան-
լարըն պիլէ գապուլ էտէճէյի պիր սահի'լիք տիր . զիրա Գրիստոս է-
ֆէնտիմիլ հէր նէ քի , տինճէ վէ թա'լիմաթճա , վէ ամէլճէ՝ քէնտի
քիլիսէսինէ էօյրէտիպ , թէնպիհ էթտի իսէ , հիշ պիրիսինի եազը իլէ
եազըպ՝ թէսլիմ էթմէտի . հիշ պիրիսինի տէֆթէրէ , եա պիր քիթա-
պա եազըպ՝ քիլիսէյէ վէրմէտի . անճագ հէր նէ էթտի , վէ էօյրէթ-
տի իսէ , օնլարըն հէփսինի աղըզտան րիվայիք իլի , վէ հէփսինի ա-
մէլ իլէ էթտի , վէ էօյրէթտի . իշթէ պու էճիլտէն տիր քի , ազիլ
րիվայէթի , Ալլահըն շիճաճէն քիլամը տըր տէրիլ : Թըպզը Գրիստոս
էֆէնտիմիլէ իմթիսալէն , Գրիստոսուն քիլիսէսի տախի՝ ճէմաաթընը
պու չիֆահէն , ազիլ րիվայէթ , Ալլահըն քէլամը իլէ իտարէ էթտի .
վէ տիւնեա սօնունա գատար Գրիստոստան ալտըղը թա'լիմաթլարա ,
վէ իճրա էթտիյի այինլէրէ խիլաֆ պիր մանա գարըշտըրմայարապ ,
քէնտի էօհտէսինէ հէվալէ օլան սիւրիւյիլ , եինէ Գրիստոսուն նէգա-

րէթի , վէ Ազիզ բուհուն գըլաղուզուզու թահթընտա իտարէ էտէ-
ճէք տիր :

2թ . Շուրասընը տա՝ էլզէմ օլարագ , օգույանլարա իխթար է-
տէրիզ քի , Գրիստոսուն քիլիսէսինին իչինտէ պուլունան աղիզ զաթ-
լարըն պիր գաչ թանէսինէ պազը մահալէրտէն բիճա օլունսու քի ,
պիր գաչ միւշքիւլաթըն տէֆի՝ վէ թէֆսիրի իչին , պա խուսուս քի
օլ աղիզ զաթլար եախօտ առաքեալլար , ծնլարըն կանլարընտա , հա-
խօտ իչլէրինտէ պուլունամտըզլարը իչին , պարիմ եազը իլէ օլսուն ,
պու պիր գաչ սիւալ օլունան մատտէլէր իւզէրինէ , քէնտի ալտըգ-
լարը թա՛լիմաթը ծնլարա պիլտիրսինլէր , վէ կէճնտէսինլէր : Պու
աղիզ քիմաէլէր տախի , քիմի Գրիստոսուն աղզընտան իչիթտիլի ի-
չին , քիմի տէ քիլիսէտէն , վէ առաքեալլարա աշակերտ օլտուզլարը
հալտէ , ծնլարտան աղըզտան տույտուզլարը իչին , եինէ աղիզ բու-
հուն թէէսիրի , վէ մուսալէնէթիլլէ վէ նէզարէթի թահթընտա կէլէն
բիճալէրէ , վէ սիւալ օլունան մատտէլէր իւզէրինէ , մուսթասարճա
եազը իլէ եազտըլար , վէ պունուն իլէ իթթիֆա , վէ գանաաթ իթ-
մէյիպ , թէնպիհ տախի էթտիլէր , քի քէնտիլէր պիզզաթ կէլտիքլէ-
րինտէ , քիլիսէնին տիյանէթ վէ ախլագ , վէ սայիր խուսուսլարը իւ-
զէրինէ մուֆասսալ վէ էթրաֆըյա իճապըն՝ վէ լազըմ օլան շէյլէ-
րի . անճագ աղըգտան նագլ ու թէֆսիր էտէճէքլէր իտի : Պունու
առաքեալլարըն սէօզիլ իլէ պէյան էտէրիզ : Պօղոս առաքեալըն (Ա.
Կ. Բ. Է. 1.) « Լաքին պանա եազտըլընը խուսուս իչին , տահա էյի
տիր պիր ատէմէ գարըյա եազըն կէլմէսին » ճէվապը : (Ա.
Կ. Բ. ԺԱ. 34.) « Լաքին սայիր խուսուսլարը , պէն կէլտիլիմտէ
օլ վագէթ թարիֆ էտէրիմ » : Պու ճիւմէ Աւանդութիւնտան ալը-
նըպ , եազը իլէ թահրիր օլունմուշլարը տա , Ալլահըն , եազըյա եա-
զըմըն քիյամը , վէ Ս . Աւետարան իսմի շէրիֆի իլէ քիլիսէ պիզէ
թաստիզ էտիպ , թէսլիմ էթտի . վէ նասըլ քի աղիզ բիվայէթէ բայէ-
թի քեամիլէ իպրագ էտէրսէք , ծնլարա տախի բայէթ իպրագ օլուն-
սուն տէյի , էմր էտէր . վէ պիզլէր իշպու բայէթ , վէ հիւրմէթի ա-
ղիզ քիթապա էտէրիզ . վէ էվլէթ Ալլահըն քէլամը տըր վէ էմրինէ
հաղըրըզ տէյի , պատարագլարտա էօփէրիզ վէ պաշըմըզ իւզէրինտէ
պիլէ թաշըմայա շայան կէօրիւրիւզ : Օնու քի վրօթէսթան հիչ էթ-
մէզ . . . :

Ղ . Պիլ ախէրէ , կէրէք եազը իլէ եաղըլան մէվատ եաղըլմալ-
տան էվլէլ , վէ կէրէք եաղըլմամըշ (եախօտ եաղըլըպ տա գայպ օլ-
մուշ) տահա խայըճա Գրիստոստան քէնտի քիլիսէսինէ թէսլիմ օ-
լունմուշ թա՛լիմաթլար , վէ ային ու ատէթ , քեաֆիէսի , Ալլահըն
քէլամը , վէ Ալլահըն բուհու իլէ թարիֆ օլունմուշ . վէ պիզլէրէ գա-
տար պիլա իսթիպտալ , լաէնգաթի , վէ միւթէմատի սուրէթտէ քի-
լիսէնին զանունու տէյի , հագըր իլէ քիլիսէտէն , վէ քեաֆիէյի քի-

լիսէ տախիլինտէ պուլունան, կէրէք բուհանի, կէրէք ավամ կիրուն հինտէն ասաս վէ գանուն թութուլունչ . վէ թութուլմագտա տըր . շէօյլէ քի Աւետարան հիչ եազըլմամըչ օլսայըտը . վէ եախօտ եազըլըպ տա գայպ օլմուչ օլսայըտը պիլէ , եինէ Գրիստոսուն քիլիսէսի , չիֆահէն Գրիստոստան ալտըղը թալիմաթըն վէ ազիզ բիվայէթին վաւիթասը իլէ , քէնտի ճէմաաթընա սէլամէթ եօլլարընը կէօսթէրմէյէ վէ գավանինի տինիյէյի վազ ու նէշը էթմէյէ հէր վազըթ , հէր վէճէ իլէ միւզթէտիր վէ քեաֆի տիր : Իշթէ պու մանա'տէ ազիզ բիվայէթի թէֆաիր էտէրէք , տէրիզ . Գրիստոսուն վազ էթտիյի մէզհէպին վէ տիյանէթին իքիմէհի վէ սահիմ գանունու ազիզ բիվայէթ տիր : Շուրասընը տա էյի ֆէրզ էթմէլի քի , Աւետարան , Աւանդութիւն տան չըգտը , տէյիլ քի Աւանդութիւն Աւետարանտան . զիրա էվվէլա' առաքեալլար վէ չակիրտէր Գրիստոստան քեաֆիէյի թալիմաթը չիֆահէն ալտըլար . սօնրա իճապ էթտի քի , եինէ ազիզ բուհուն գըլազուզուղու , վէ թարիֆի իլէ , պազը խոսուսլարա տայիր , ալտըզլարը մալիմաթը սայիրլէրինէ տախի վէրսինլէր . վէ Աւետարան , վէ մէքթուպլէր իշթէ պէօյլէ ազիզ բիվայէթլէրտէն միւխրէճ եազըլտըլար : (Ղ. Բ. Ա. 2.) . « Նասըլ քի քէլամըն խըտմէթճիլէրի , վէ այնէն միւչահէտէ էտէնլէրի պիզլէրէ բիվայէթ էթտիլէր » :

ՂԱ. Ս. Աւանդութիւն , վէ չիֆահէն ալընան թա'լիմաթ տէմէմիզլէ , պու թա'լիմաթլարըն հիչ պիրիսի սօնրատան տուլուլուպ' սօնրա եազըլմատը տէմէք տէյիլ . եա' քիլիսէ չօպանլարը՝ ազիզ փէտէրալէր , պու մէվաւտըն չօզլարընը եազըլա կէչիրտիլէր իսէ տէ , չօզլարը տա հալա , Աւանդութիւն մագամընտա , եանի չիֆահէն թա'լիմաթ տուրուլօրլար . վէ քիլիսէտէ վէ ճէմաաթտա եէվմիյէ իճրա օլունմագտա տըրլար :

ՂԲ. Պու աւանդութիւն էկէր տիյանէթէ , վէ ախլազա միւլա թաալլիգ իսէ (Աստուածային) Ալլահանի բիվայէթ , թէսմիյէ օլունուր . հէմ Ալլահըն քէլամը օլտուղու իչին , հէմ Ալլահըն իճատ էթտիյի իմանը , վէ մէզհէպի , վէ ախլազը թարիֆ էթտիյի իչին , պիհադգան Ալլահանի թէսմիյէ օլունուր . էկէրչի պու բիվայէթ ային ու ատէթի թարիֆ էտէրսէ , վէ առաքեալլարտան , վէ օլ վազըթտա քիլիսէ մէճմուրլէրի պուլունան աչակերտ , երէց , քահանայ վէ զայրիհիւմ զէվաթտան թարիֆ օլունմուչ օլտուղու իչին , (Առաքեալական Աւանդութիւն) թէսմիյէ օլունուր . եախօտ' առաքեալլար եկեղեցի մէճմուրլէրի օլտուղու իչին . (եկեղեցական) եանի' քիլիսէ բիվայէթի տախի թէսմիյէ օլունուր : Վէ էկէրչի քիլիսէնին զահիլէն վէ եէվմիյէ իտարէսինէ տայիր պիր շէյ պու բիվայէթ թարիֆ էտէրսէ , (աւանդութիւն , արարողութեան) ատէթ աւանդութիւնու թէսմիյէ օլունուր :

ՂԳ. Շուրասընը տախի պիլմէլի քի , մէզհէպի , վէ ապայիտի

տինյէյի թարիֆ էտէն Աւանդութիւն . վէ քէզալիք ախլագ թէմիզ-
լիկինի չամիլ , վէ թարիֆ էտէն աւանդութիւնլար՝ հէմ պագի , հէմ
խսթիպտալ գապուլ էթմէղլէր . հէմ տէ միւթէմատի տիրլէր : Լաքին
պազը առաքելական թէնպիհլէր , վէ աւանդութիւնլար տախի վար
տըր քի , քիլիսէնին վազթը հալինին զահիրէն իտարէսինէ միւթաա-
լիզ օլտուգլարընտան , մուվագգաթ թէսմիյէ օլուրլար : Պազը տա ա-
ւանդութիւնլար վար քի , ֆաղիլէթլէր թա'րիֆ էտէրլէր , վէ թա-
պիաթ գուվլէթինին մաֆէվգինտէ իճրա օլունան Ալլահանի , վէ
ֆէվգէլատէ ֆաղիլէթլէրի . մէսէլա (Մաթ. ԺԹ. 12.) « Պիր եիւ-
ղիւնէ վուրուրսալար , տիկէր եիւղիւնիւ չէվիր » : Վէ (Ղահ. 2.
29.) քիմ քի եիւղիւնէ սիլլէ վուրուրսա , օ պիր եիւղիւնիւ ծնա չէ-
վիր . վէ քիմ քի սէնտէն էնթարինի ալըրսա , կէօնլէկինի տախի օ-
նա պըրագ » , կիպի :

ՂԴ . Պունլարըն հէփիսի քիլիսէտէ վար տըր տէյի , հէփիսի տէ
պիր տէրէճէտէ ինսանը աղըր պօրճ թահթընա ալմագ , նասըլ քի ի-
լէրիտէ կէօրէճէյիզ . իլթէ պու աւանդութիւնլարըն պիրի պիրինտէն
ֆէրգի , վէ պիրի պիրինտէն էհէմմիյէթի , վէ աղըրլըղը , վէ խաֆիֆ-
լիկի պունտան պէլլի օլաճագ . վէ պունտան պահա օլաճագ տըր :
Եանի՝ օ աւանդութիւն քի , տիմէ վէ ախլագա տայիր տիր . հիջ
պիր վագըք , վէ հիջ պիր սէպէպ իչին քեպտիլ օլամագ : Եկէրչի
քիլիսէնին զահիրէն իտարէսին տայիր իսէ , վազթինէ , վէ մահալի-
նէ կէօրէ իճրա օլունուր . եա զամմ , եա թէնգիս վէ եախօտ թէպ-
տիլ օլունուր : Պունլարը թարիֆ էթմէքտէն մագսէտ պու տուր քի ,
հէր քէս քէնտի տիյանէթինին շուրութունու պիլսին . վէ աւանդու-
թիւն տուր տէյի՝ պու օլապիլիր , եախօտ օլամագ , եախօտ նասըլ
օլույօր տէմէսին . եանի իսթիպտալ գապուլ էտէր աւանդութիւն
մուտուր , եօղսա տիյանէթէ վէ ախլագ թէմիզլիկինէ , վէ մէշրէպէ
մի միւթաալիզ տիր , քի հիչ պիր կէօնէ իսթիպտալ գապուլ էթմէզ :
Շիմտի աւանդութիւնուն մէզհէպիմիզին իքինճի գանունու վէ ասա-
սը օլտուղունու տէլայիլի գավիյէ իլէ պէյան էթմէյէ կէլէլիմ :

ՂԵ . Աւանդութիւնու գապուլ էթմէյէն փրօթէսթանլար պիզէ
Քրիստոս էֆէնտիմիզին թալիմաթ քիթապընը կէօսթէրսինլէր . Քրիս-
տոս էֆէնտիմիզ հէր նէ քի էթտի , վէ էօյրէթտի իսէ հէփսինի չի-
ֆահէն , վէ ամէլ իլէ էթտի , վէ էօյրէթտի : (Մաթ. Ե. 2.) « Վէ
աղըընը աչըպ , ծնլարը (աչակերտլէրի , վէ առաքեալլարը) էօյրէ-
տիր իտի » : Վէ (Ե. 29.) « Հիւքմ իլէ , տէյիլ քի եաղըճըլար (զը-
պիրլէր) կիպի էօյրէտիր իտի » : (ԺԱ. 1.) « Հաչան Յիսուս քէն-
տի շակիրտլէրինէ թէնպիհլէրինի թէքմիլ էթտի իսէ , օրատան ծնլա-
րըն չէհրլէրինէ վագ էթմէյէ վէ էօյրէթմէյէ աղիմէթ էթտի » : Պու-
նու փրօթէսթան ինքեար էթմէզ . վէ էվլէթ Քրիստոս եաղը իլէ պիր
չէյ էթմէտի , վէ եաղմատը . իլլա աղըզտան , հաթթա սօն կէօրիւչ-

տէ առաքեալլարը իրսալ էթտի իսէ , օնլարա էքիտ չէտիտ թէնպիհ էթտի . (Մարի . ԻԸ .) « Կիտին , քեաֆֆէյի թայֆէլէրէ թալիմ էտին օնլարը վաֆթիդ էտին , օնլարա էօյրէտին հէր նէ քի պէն սիդէ էօյրէթտիմ իսէ . վէ իշթէ պունտան պէօյլէ պէն սիդին իլէյիմ տիւնեանըն սօնունա գատար » . տէյի էմր էթտի : Պունու փրօթէսթանլար ինքեար էթմէզլէր . վէ տէրլէր քի օլ վազըթ առաքեալլար Գրիստոսուն սաղլըղընտա՝ աղղընտան չըգան Ալլահանի ձէվապլարը իշիթտիլէր , վէ էօյրէնտիլէր . էօյլէ իսէ , շու գատարընը գապուլ էթսինլէր , քի Աւետարանլար եազըլընճայա գատար , քիլիսէ չիֆահէն վէրիլէն թալիմաթ վէ գայիտէ իլէ , եանի աղիդ ըիվայէթ (Աւանդութիւն) իլէ հէր վազիֆէսինի իճրա էթտի , եանի խտարէ օլունտու : Տէմէք քի , Աւետարանսըդ Գրիստոսուն ձէմաթը սէլամէթ եօլունտա պիր վազըթ եիւրիւյէպիլտի : Ամա առաքեալլար գօ , սաղ օլսունլար , վէ ձէմաթըն իչինտէ եաշաընլար , օլ միւտտէթին իչինտէ օլսուն , քիլիսէ աւանդութիւն իլէ խտարէ օլտու : Կէլէլիմ քի , աւետարանիչ քէնտիսի պիլէ իդրար էտիյօր . պէն Գրիստոսուն հէր նէ գատար կէօրմէտիմ իսէ , կէօղիւ իլէ կէօրէն շահիտլէրտէն պանա ըիվայէթ օլունմասը իւզէրինէ . պէն տախի պու շէյլէրի , եանի Գրիստոսուն իճրա էթտիյի խուսուսաթը սըրասըյլա սանա եազմայա միւրատ էթտիմ » : (Ղուկ . Ա . 1 .) « Մատէմ քի չօգ քիմսէլէր պիլլէրտէ վուգու պուլմուշ շէյլէրին հիքեայէսինի թէքրարէն տիւզմէք միւրատ էթտիլէր : Նասըլ քի , իպլիտատէն կէօղլէրի իլէ կէօրէնլէր , վէ սէօղիւն խըզմէթճիլէրի պիլէ թէսլիմ էթտիլէր իսէ . (աւանդեցիմ մեզ) » : Աւետարանիչ քէնտիսի տէյօր պիլէ (աւանդել) թէսլիմ էթտիլէր . նէյի աւանդել էթտիլէր . քէնտի եազըսը իլէ եազմաճագ Աւետարանը : Տէմէք քի Ղուկասըն աւետարանըն , կէօղլէրի իլէ կէօրէնլէր , օնա ըիվայէթ իթտիքլէրի իչին , Ղուկաս քէնտի չիֆահէն օնլարտան իչիտտէրէք եազտը : Տէմէք քի Ղուկասըն աւետարանը Աւանդութիւն սէմէրէսի տիր . տէմէք քի աւանդութիւնուն իչինտէ Ղուկասըն եազտըլը մէվատ , վէ խուսուսլար էվլէլ վարըմը քի , իշիթտի վէ սօնրա օնլարը եազտը . զիրա եազմատան տախի չիֆահէն Ալլահըն քէլամըյլա քիլիսէ զաթէն խտարէ օլմուշ , վէ գաիտէսինի պուլմուշ կիտէյօր ուտու . զիրա չօղլարըն եազմայա արղիւ էթտիյի խուսուս Գրիստոսուն վուգուաթլարը , վէ չիֆահէն թալիմաթլարը իտի . օնլարը քի , հէր քէս պիլլիյօր իտի , վէ Թէոփիլոսուն պիլմէսի իչին տախի հասս էլ լուգում վէլ իճապ , եանի օնուն իսթիտասը իւզէրէ , Ղուկաս աւետարանիչ օնա եազմայը միւրատ էթտի . վէ Առաքեալլարըն աւանդութիւնունտան ալարադ , օնա եազտը : Էվլէթ եազտը , հէր քիլիսէլէրէ մի եազտը , եօղսա մէքթուպ սուրէթինտէ՝ պիր եալընըդ Թէոփիլոսմ մը եազտը , քի վուգու պուլան քէյֆիյէթէ վէ Գրիստոսուն պազը թալիմաթլարընա ալեհա օլսուն տէյի , մուխ-

Թասարճա օնա եազըպ՝ պիտիրտի : Ամա պունուն իլէ պերապէր
 Հոգին Սուրբուն նէգարէթի Թահթընտա , վէ Թէէսսիրի իլէ եազտը .
 վէ եազտըղընտա տա քէյֆիեաթըն սըհէթի խուսուսունտա եանը-
 մասը միւմքին տէյիլ իտի . վէ պու էճիտէն Աստուածաշուք , ազիզ
 քիթապ Թէսմիյէ օլունուր : Մարկոս՝ քէզալիք Ղուկաս կիպի՝ պուն-
 լարըն իքիսի տէ Պետրոս առաքեալըն շակիրտի իտիլէր . պու տա
 Պետրոստան , վէ սայիր առաքեալարտան չիֆահէն իշիտիպ , Գրիս-
 տոսուն Թա՛լիմաթլարընըն պազըսընը , վէ էզլիյէթլէրինի , վէ տիրիլ-
 տիյինի , վէ կէօյլէրէ չըգտըգտան սօնրա առաքեալարըն տիւնեայա
 տաղըլըպ՝ լիսանէն Գրիստոսուն տիյանէթինին իզթիզալարընը վազ
 էտէր օլտուղլարընը դալէմէ ալտը : Տէմէք քի՝ Մարկոս տախի Պետ-
 րոսուն էմրի , վէ Թարիֆի իւզէրէ՝ քէնտի Աւետարանընը եազմըչ
 տըր : Տէմէք քի պունուն տախի եազտըղը Ս . Աւանդութիւն սէմէ-
 րէսի իտի , վէ աւանդութիւնտան ալարազ , ազիզ բունուն լութֆու
 իլէ եազտըղը շէյլէրի Իսկէնտէրիյէ ճէմաաթընըն լուզումի , վէ մա-
 լիւմաթըն իշին եազտը : Պու աւետարան տախի Մարկոսուն օլտուղու-
 նու , Մարկոս քէնտիսի պէն եազտըմ տէմէյօր . վէ տէսէ տէ իթի-
 պար օլմազ . անճազ քիլիսէ տիր տէյէն , վէ Թաստիգ էտէն , վէ պու
 աւետարանը Մարկոսուն դալէմինէ վէրէն եինէ Գրիստոսուն պու քի-
 լիսէսի տիր : (Փէրֆէն աշուք 'ի Էյր Ղ.Զ.) : Մատթէոսուն քէզալիք
 աւետարանը , Երուսաղէմտէ , քէնտիսինէ օլան բիճա իւզէրինէ Մատ-
 Թէոս կէօղիւ իլէ կէօրտիւկիւ իշէրի , վէ քէնտի գուլաղը իլէ իշիթ-
 տիկի Գրիստոսուն Թալիմաթլարընը , մուխթասարճա եազտը : Պու ա-
 ւետարանիչ տիր , Աւետարանըն սօնունտա Գրիստոսուն սօն վասիյէ-
 թինի եազան քի , առաքեալարա էմր էտէյօր , կիտին քեաֆֆէյի
 Թաֆէլէրէ էօյրէտին . Գրիստոս կիտին եազըն տէմէտի , անճազ Թա-
 լիմ էտին (աշակերտեցէք) , էօյրէտին (ուսուցէք) . եանի չիֆահէն
 Ալլահըն քէլամընը վազ էտին տէտի : Պու աւետարան տախի Մատ-
 Թէոսուն օլտուղունու քիլիսէ պիզէ Թաստիգ էտիյօր . վէ քիլիսէնին
 ազիզ հիւքմիւ վէ գարարը , վէ ազիզ բիւլայէթի , տէյիլ քի Մատ-
 Թէոս քէնտիսի Թաստիգ էտիյօր :

Յովաննէս աւետարանիչ , աւետարանընը եազտը , վէ օլ գատար
 մուխթասարճա քի , պիր եալընըգ Գրիստոսուն Ալլահ էվլատը օլ-
 տուղունա տայիր պազը վուգուաթլարը , վէ Թէնպիհէրի Սիմօն մոգ .
 վէ Կերինթոս հերետիկոսա գարչը եազտը , Պունլար քի Գրիստոսուն
 Ալլահ էվլատը օլտուղունու քէնտի գէմանընտա ինքեար էտէր իտի-
 լէր : (Յ.Վ. Ե. 30.) « Տահա չօգ միւճիւղաթլար Յիսուս շակիրտլէ-
 րինին հուզուրունտա իշէտի . օնլար քի , պու քիթապտա եազըլմա-
 տը . ֆազաթ պու գատարը եազըլտը քի , Յիսուս Գրիստոսուն Ալ-
 լահ էվլատը օլտուղունա ինանասընը » : Վէ (ԻԱ.) սօնունտա քէ-
 զալիք Գրիստոս էֆէնտիմիղին էթտիյի չօգ շէյլէր վար տըր քի , եա-

զըլմատը , վէ հազմագ ինապ էթսէ իտի , տիւնեա քիթապ իլէ տօ-
լար ըտը : Յովհաննէսին տախի աւետարանը Յովհաննէսին օլտուգու-
նա պիր եալընը քիլիսէնին հիւքիւմ վէրիպ Յովհաննէսին տիր տէյի
էօյրէթտի իչին ինանըրը . տէյիլ քի քէնտի շահատէթի իչին . նա-
սըլ քի Ազիզ քիթապ իւզէրինէ սէօյլէտիյիմիդտէ պէյան էտէճէյիզ :

ՂԶ . Փրօթէսթանլար տախի իսթէմէյէրէք , վէ կէօնիւսիւզճէ ,
Քրիստոսուն քիլիսէյի էն էվվէլ թէէսիս , վէ իճատ էթտիկինի իգըար
էտիյօրլար . վէ քիլիսէ հալի իլէ աւետարանսը խայլը զէման , սա-
տէ ազիզ ըիվայէթ իլէ իտարէ օլտու . լաքին պու աւետարանլար ,
վէ մէքթուպէր եազըլտըգտան սօնրա , ազիզ ըիվայէթին լուգուումու
գալմատը , եախօտ աւետարանտա հէր նէ քի եազըլմըլ իսէ , օ ին-
սանըն սէլամէթինէ քեաֆի տիր . վէ զնտան զիյատէ , նէ Քրիստոս
պիր իշ կէօրտիւ , վէ նէ եազըլմամըլ պիր շէյ պըրազըլտը տէրլէր :
Շիմտի կէլէլիմ , վէ իսպաթ էտէլիմ քի Աւետարանտան մատէ տահա
եազըլմամըլ թալիմաթ , վէ ատաթ , վէ էսրար աճապա վար մը տըր
քի Քրիստոս քիլիսէսինէ էօյրէթտի , վէ ըիվայէթ իլէ իտարէ օլուն-
սուն տէյի թէրք էթտի : Աճապա քիլիսէնին իտարէսինէ մէտմի մը
օլսուն տէյի , պու եազըլան շէյլէր եազըլտը . եօլսա՝ պիր եալընը
Քրիստոսուն շիֆահէն էօյրէթտիլ թալիմաթլար , վէ քիլիսէյէ թէսլիմ
էթտիլ շէյլէր , քիլիսէնին լուգումինէ քեաֆի մի տիր : Նէ աճապա
շէյ . կէրէք քիլիսէնին , վէ կէրէք Աւանդութիւն տիւշմէնլէրի հիշ մի
լիշթմէմիշլէր քի (Հոռի . Ժ . 17 .) (հաւատք ի լսելոյ են) « իման
տույմա իլէ » գազանըլըր լաքին րաֆըզը թէաննիւտիւ պու , գօ-
լայ թէսքին օլմազ : Պիրազ էվվէլ Յովհաննէսին սէօյլէտիյինի եազ-
տըզ , եանի՝ քէնտի Աւետարանընը պիր Քրիստոսուն Ալլահ էվլատը
օլտուգունու իսպաթ էթմէք իչին՝ եազմըլ տըր , (Յօճ . Ի . 30 . 31 .
վէ ԻԱ . 23 .) սէօլիւնէ տիգգաթ էթմէլի : « լաքին չօգ պաշգա խու-
սուսլար վար տըր , քի Յիսուս իճրա էթտի . զնլար՝ էկէրչի պիրէր
պիրէր եազըլմըլ օլսայըտըլար , օլ եազըլան քիթապլար տիւնեայա
սըզմազ օլուրուտու » : Ազիզ ըիվայէթլէր իչին պունտան աշիքեար
պիր իսպաթ օլմազ . զնու քի քիլիսէ քէնտինէ գանուն իթթիխազ
էտէրէք , ճէմաաթընը պու կիւնէ գատար զնուն իլէ հէր կէօնէ ի-
տարէ էտիյօր : Յովհաննէսին պու սէօլիւնէ էյի տիգգաթ էթմէլի .
« լաքին տահա չօգ խուսուսլար վար տըր քի . Յիսուս իճրա էթտի » .
քիմին հուգուրունտա իճրա էթտի , միւճէրրէտ Առաքեալլարըն , վէ
շակիրտլէրին հուգուրունտա . զնլար քի , քէնտի քիլիսէսի տէմէք
տիրլէր : Պու քիլիսէ նմարը հաճէթտիզ պիր քիլիսէ տիր քի , քէնտի
էֆէնտիսի սայէսինտէ տօնանմըլ , գուշանմըլ , վէ զնա սէվիւլիւ կէ-
լին օլումըլ իքէն , Քրիստոս իճրա իթտիլ պու գատար զիլզըյմէթ շէյ-
լէրի . վէ թալիմաթլար քէնտիսինէ թէսլիմ էթմիշ իքէն . մէճհուլ ,
վէ քէօհնէ մազամընտա զնլարը գօյուպ , թէրք էթտին . պունու թա-

պիտի նստիսու գապուլ էտէր մի : Պիր կէլին քէնտի Եզկիւլիւ զէվ-
ճինին ասարը նիմէթինի , վէ մուհապէթինի պէր թարաֆ էտէպի-
լի մի . պուռնտան , վէ թապիյաթտան օգույանլարըմըզ գըլաս էթսին .
օլամատըղը հալտէ տէմէյէ մէճպուրուզ էօյլէ իսէ , Քրիստոս էֆէն-
տիմիդին , վէ Առաքեալլարըն պիր չօգ տահա Աւանդութիւնլարը վար
տըր , վէ օնլարըն գաիտէսի իւզէրինէ պու քիլիսէ քէնտի ճէմաթը-
նը հալա կիւտիւյօր . նասըլ քի խայլը պիր միւտտէթ պու ազիզ ըի-
վայէթլէր վասիթասը , վէ գանուսու իլէ . եանի Աւետարան եազըլ-
մազտան՝ քիլիսէ ճէմաթընը իտարէ էթտիյսէ , քէզալիք եազըլ-
տըզտան սօղրա , Աւետարանա պագմայարագ , քիլիսէ եինէ օլ վէճ
իլէ իտարէ օլուրուսու . զիրա անա պիր աղաճ . պիր քէրրէ մէյվէ
վէրմէսի իլէ , սէնէվի սէմէրէսինտէն տուր օլամազ . նասըլ քի , պիր
անա էվլատ թէվլիտ էթմէսիլէ , վիճուտինին արթըզ գալգմասը .
եախօտ պիր տահա թէվլիտ էթմէսիլէ լազըմ կէլմէզ . իլլա քի էվ-
լատ փէտէրտէն , տէյլլ քի՝ պու օնտան տօղար : (Տե՛ս ֆէրրօն Աս-
տուֆան-Նիսն Բ . Հար . Բ . Ման Յազ . հարխար-Նիսն տանդուֆան
Երեւ . 251) Պիր ալիմ խօճա իսթէրսէ պինլէրճէ թալէպէ չըգարսըն .
իլմի էքսիլմէզ :

Դէ . Քէզա ազիզ քիլիսէնին իչինտէն պիր գաչ զաթ՝ պիր գաչ
մէվատ եազըլլար տէյի , Քրիստոսուն քիլիսէյէ թէրք էթտիյի թալի-
մաթ , վէ ինայէթ գայրը թիւքէնտի , գալմատը տէմէք , հէմ Ալահա-
նի միւհասիսինէ քիւֆիւր տիւր , հէմ քիլիսէյէ հագարաթ տըր . Զիւն-
քի եազըլան Ալահըն քէլամը , եազըլմայան , վէ շիֆահէն քիլիսէյէ
թէսլիմ օլան Ալահըն քէլամընտան տուն տուր : (Ա . Կօրն . ԺԱ . 2 .)
« Միզի մէտն էտէրիմ , զիրա պէնիմ հէր շէյլէրիմի զիքր էտէյօրսու-
նուզ . վէ նասըլ քի սիզէ շիֆահէն թէսլիմ էթտիմ իսէ , Աւանդու-
թիւնլարը սազլայօրսուսուզ » : Նէ իչին Առաքեալ կորնթացիլէրի
մէտն էտէյօր . Ազիզ ըիվայէթլէրի թութուղլարը իչին . վէ հաթթա
պու ազիզ ըիվայէթ Ալահըն քէլամը , վէ թէնպիհի օլտուղուսու եազը-
յօր . (23) « զիրա պէն ըապպտան ալտըմ , հէմտէ օնու սիզէ (աւան-
դեցի) շիֆահէն թէսլիմ էթտիմ , քի ըապպ Թիսուս գամազլանտըղը
կիւնիւն կիճէսինտէ , էքմէյի ալտը , շիւքր էթտի , գըրաղ . վէ տէտի ,
ալըն , եէյին , պու պէնիմ թէնիմ տիր » . . . Քրիստոս էֆէնտիմիդտէն
շիֆահէն ալտըղը մինվալ իւզէրէ , Պօղոս առաքեալ տախի շիֆահէն
կորնթացիլէրէ ըիվայէթ էտէրէք օնու թէսլիմ էթտի . եազը իլէ թէս-
լիմ էթմէտի . անճագ շիֆահէն վէ աղըզտան : Վէ էօյլէ պիր մատտէ-
յի քի տինիմիզին պիրինճի խուսուսու էսրարը տըր . վէ նէ կէօնէ ,
վէ նէ իման իլէ Քրիստոսուն թէնինտէն , վէ գանընտան իլհագ օլա-
ճազլարընը իխթար էթտիքտէն սօնրա , տէյօր . (34) « Ամա օայիր
խուսուսլարը նէ վագըթ եանընըզա կէլիրսէմ , օլ վագըթ թէնպիհի է-
տէճէյիմ » : Տէմէք քի , Պօղոս առաքեալ սօնրա չօգ շէյլէր սէօյլէտի :

վէ կորնթացիւերէ Աւանդութիւն իլէ էօյրէթտի Վէ էքիտէն՝ շէտիտէն՝
 Թեսաղոնիկէ ահալիտինէ , թէնպիհ էտէյօր քի , քէնտիլէրինէ կէրէք
 չիֆահէն ըիվայէթ իլէ , կէրէք թահրերէն՝ մէքթուպ իլէ , թէսլիմ օ-
 լունան ըիվայէթլէրի պիր սիյագտէ թուլթուսլար : (Բ. Թէ . Բ. 14 .)
 « Պունտան պէօյլէ եան գարընտաչլար , դավի տուրուն . վէ աղիզ ըի-
 վայէթլէրի գավիճէ թուլթուն . օնլարը՝ քի կէրէք ըիվայէթիմիզ իլէ
 վէ կէրէք պիզլիմ մէքթուպիմիզ իլէ էօյրէնտինիզ » : Տէմէք քի Պո-
 ղոս առաքեալ պու ճէմլլէթէ թալիմաթլարընըն պազըլարընը մէք-
 թուպ իլէ , վէ պազըլարընը ըիվայէթ իլէ՝ եանլարընտա իքէն , էօյ-
 րէթմիշ իտի . տէմէք քի եազըլմըշ օլան Ալլահն քէլամընըն մատտէ-
 լէրինտէն մա'տա , սայիր տահա Ալլահանի մատտէլէր վարըտը քի ,
 Պօղոս առաքեալ օնլարը Թեսաղոնիկէ ճէմաաթընա , աղըզտան թէս-
 լիմ էթմիշ իտի : Տէֆա (Ա. Տէֆ . 2. 20 .) « Եան Տիմոթէոս՝ ըաֆըզը-
 լըզտան , մէքրուհ առէմլէրտէն , վէ նէվիճատ սէօզլէրտէն , վէ նէֆ-
 սանիլէթտէն սազընարագ , սանա ըիվայէթ օլունան էմանէթի հըֆզ
 էտէսին » : Վէ (Բ. Տէֆ . Բ. 2 .) « վէ չօզ քիմալէրին շահատէթիլլէ
 պէնտէն հէր նէ տիյնէտին իսէ , օնու էմին ատամլարա աւանդէսցես
 չիֆահէն թէսլիմ էտէսին . օնլար տա սայիրլէրինէ էօյրէթմէյէ գատիր
 օլուրլար » : Մէքթուպ իլէ պէնտէն էօյրէնտիյինի տէմէյօր . անճազ
 դուլազլարըյլա տիյնէտիյինի . էօյլէ իսէ մէքթուպ իլէ տուլուրտու-
 դու շէյլէրտէն մատա սայիր մատտէլէր տախի վար իմիշ քի , Տիմո-
 թէոսա քէնտիսի Պօղոս առաքեալ չիֆահէն շահիտլէր հուզուրունտա
 թէսլիմ էթմիշ իտի . վէ իսթէյօր քի , Տիմոթէոս տախի սայիր էմին
 զաթլարա օնլարը էօյրէթսին . թէնպիհ վէ թէսլիմ էթսին . վէ օն-
 լար տա սայիրլէրինէ էօյրէթսիլլէր : Հէմ Պօղոս առաքեալըն չիֆա-
 հէն էօյրէթտիլի մատտէ աղըր . վէ էնէմմիլլէթլի մատտէլէր օլմասա-
 յըտը , շահիտլէր հուզուրունտա՝ էքիտ շէտիտ թէնպիհ էթմիշ ի-
 տի . էօյլէ իսէ , սէլամէթիմիզէ էն էլզէմ խուսուսլար , եալընըզ պիր
 Աւետարանտա պուլունմազ . անճազ Աւանդութիւն իլէ տախի թէս-
 լիմ օլուպ , օնլար իլէ քիլիսէ իտարէ օլուր իմիշ : Յովն , իքինճի մէք-
 թուպինտէ (16) եազըյօր . « չօզ շէյլէր տահա սիլէ եազաճաղըտըմ .
 լաքին քեաղըտ իլէ , վէ միւրէքքէպ իլէ (եազմազ ,) իսթէմէտիմ . գի-
 րա ումարըմ քի , քէնտիմ պիզզաթ սիլէ կէլէճէյիմ , վէ աղըզ աղը-
 զա՝ ըուպէրու սէօյլէյիմ , քի սէվինճիմիզ թէքմիլ օլսուն » : Պու ա-
 ղըզ աղըզա սէօյլէնճէք մատտէլէր , պօշ , վէ վահի մատտէլէր օլմա-
 մալը՝ ղաննըմճա , քի լուզումլու օլուպ գալէմ իլէ՝ քեաղըտ իլէ եազ-
 մասընը առաքեալ իսթէմէմիշ . իլլա մահրէմանէ , վէ աղըզտան աղը-
 զա : Յովնանէս առաքեալ թէքրար թաստիզ էթտի Աւետարանըն սօ-
 նունտա , եազտըրը սէօզիւ քի , Գրիստոս տահա չօզ շէյլէր իճրա էթ-
 տի , քի եազըլմատը . էկէր եազըլսա իտի , քիթապլար իլէ տիւնեա-
 յը տօլտուրուր իտի , վազաա տիւնեայը տօլտուրմատը իսէ տէ , քէն-

տի քրիստէսինէ թէսլիմ էտէրէք, վէ էօյրէտէրէք, քրիստէյի չիֆահէն տօլտուրտուղունտան, ինայէթի իլահիսինտէն թէչէքքիւր էտէրիդ. վէ օլ մէքթուպտա նասիհաթ վէրիյօր (6 րո.) քի օ միսիլլու տավրանս սընլար, նասըլ քի իպթիտասընտան իշիթտիլէր իսէ : (Գ. Յոյն. 13.) Իւչիւնճիւ մէքթուպտա եազտըղը կիպլի. « 2օգ շէյլէր եազաճաղըտըմ. ամմա ումարըմ քի եազընտա կէօրիւշիւրիւղ » : Վէ (Ա. Յոյն. Բ. 24.) « Իպթիտատէն իշիթտիկինիդ շէյ սիզտէ գալսըն » :

Ղ.Ը. Նասըլ քի, հէր մուսթազամ տէվլէթին քէնտի ճէմասթընըն իտարէսինէ պիր նիզամը մախսուսու վար, պիր տէ գայտէյի ու մուվիյէսի վար սըր. քէզալիք քրիստէնին նիզամասթը իլահիյէյի մու հարէրէսինտէն, վէ թէնպիհաթը չիֆահիյէսինտէն մատա. պիր տէ ուսուլի ճարիյէ, վէ գայտէյի նաս թապիր օլունուր. եախօտ քրիստէնին ումուվի ատէթի վար սըր. օնու տախի Գրիստոս, առաքեալլար, վէ քրիստէ թաատիդ էտէր. նասըլ քի (Ա. Կրք. ԺԱ.) Պօղոս առաքեալ գարըլարըն, վէ էրքէքլէրին աչըզ վէ գափալը պաշ իլէ տուրմալարը, վէ սաչլարընըն քէսիլիպ քէսիլմէմէսի իւզէրիյնէ սէօզ օլտուղու իչին եազտը. վէ քրիստէնին ատէթի գատիմէսինի, օնլարա գանուէն գօյտու « Եկէրչի պիր քիմսէ պունա գարշը գօյմագ իսթէրսէ՝ պիզիմ էօյլէ ատէթիմիդ եօգ տուր, նէ տէ Ալլահըն քրիստէյէրին » : Գաղատացիլէրէ եազտըղը նասիհաթ տախի, այնի պունուէն կիպլի տիր. (Գաղ. 2. 15. 16.) « Քրիստոս Յիսուստա նէ սիւննէթլի օլմագ պիր շէյ տիր, նէ տէ սիւննէթսիդ. իլլա հէփիսի եէնի եաւրատըլը, վէ հէր քիմ քի պու գանուէնա մուվաֆֆագիյէթ կէօսթէրիրսէ, Ալլահըն սէլամէթի, վէ մէրհամէթի իւզէրլէրինտէ օլսուն » : Պունա զաթէն առաքեալլար պիլ ճիւմիէ Երուսաղէմտէ գարար վէրմիշ իտիլէր : Ենճամընտէ Պօղոս առաքեալ էմր էտիյօք գաթան՝ գօնուշմամալը օլ քիմսէլէր իլէ քի, առաքեալլարըն, չիֆահէն վէրտիլէրի աւանդութիւնլար մուճիպինճէ կիթմէզլէր : (Բ. Թե. Գ. 6.) « Յիսուս Գրիստոս էֆէնտիմիզին իսմի իլէ (եանի էմրի իլէ) սիզէ թէնպիհ էտէրիմ, կէրի տուրասընըզ հէփ օ գարընտաչլարտան քի, իթաաթսըզ կիտէրլէր վէ պիզտէն ալտըղընըզ աւանդութիւնա կէօրէ տավրանմաղլար » :

Ղ.Թ. Եվվէլինտէն իլիթար էթտիյիմիդ կիպլի՝ Աւետարանլար, վէ Գործոց, վէ մէքթուպլէրին հիչ պիրինտէ եազմայօր քի Քրիստոս էֆէնտիմիզին քեաֆֆէյի թալիմաթը պու տուր, վէ պունտան մպպտէսի եօգ տուր. իլլա պունուէն մուղայիրի՝ հասպել լուզում պռաքեալլարըն վէ չակիրալէրին պազըլարը Ալլահըն բուհալ թէչիլիգի իլէ պիր գաշ շէյլէր եազմըլլար. օնու տա՝ չիւնքի վագթի հալ էջլէ լուզում կէօսթէրմիշ, վէ քէնտիլէրի եազտըզլարը մահալլէրտէն ուղագտա պուլունտուզլարընտան. հաթթա աչըգտան եազըյօրլար քի, պու

գատարը իլէ շիմտիլիք իքթիֆա էտին . սօնրա բու պէ բու կէօրիւշ-տիւյիւմիւզտէ՝ իճապը թալիմաթըն քեաֆֆէսինի էթրաֆըյլա շիֆա-հէն , վէ կէտիյիմիդտէ սէօյլէրիլ : Վէ (Բ. Թէս. Բ. 14.) « Պունտան պէօյլէ աղիլ ըրվայէթլէրտէ գավի տուրուն , Օնլարը քի , կէրէք պի-զիւմ սէօզիւմիւզ իլէ , վէ կէրէք մէքթուպ իլէ էօյրէնտինիլ » . նա-սըլ քի հէնուզ կէօրտիւք : Հաթթա Պօղոս (Բ. Կոթ. Գ.) պաշա գա-տար եազըյօր քի . պիզտէն սիզէ , վէ սիզտէն պիզէ մէքթուպլէրին լուզումի հիշ եօգ տուր » . պունտան պէօյլէ թէքրար նէֆսիմիզի սի-զէ թավսիյէ էթմէյէ պաշլարը , հէր նէ գատար քի պիզէ իճապը եօգ իսէ տէ . նասըլ քի սիզլէրտէն՝ պազըլարը հազգընտա , եախօս սիզլէրէ թագտիւմ օլաճագ մէքթուպլէր . իլլա մէքթուպլէրիմիլ սիզ սինիլ , եիւրէքլէրիմիլ տէ եազըլմը , պիլինմիլ վէ հէֆիսինտէն օ-գունմուշ . պէյան օլարագ քի , Քրիստոսուն մէքթուպլէրիսինիլ . վէ պիզլէրտէն թէքրիւմ օլունմուշ . վէ տէյիլ միւրէքէպ իլէ , իլլա տիրի Ալլահըն բուհու իլէ . տէյիլ թաշտան , թախթա իւզէրինէ , իլլա եիւ-րէյին թէնտէն լէվէլէրի իւզէրինէ : Զիրա եազը էօլտիւրիւր , ամ-մա բուհ հայաթ վէրիւր » : Տէմէք քի Պօղոս առաքեալ բուհ իլէ թա-լիմաթը , եազը իլէ օլան թալիմաթտան տահա միւթէպէր առտ է-տիյօր օ քի , Ալլահըն շիֆահէն քէլամը տըր : (Եֆէս. Գ. 4.) « Եվ-վէլի ճիւզիճէ սիզլէրէ եազտըմ քի , պէնիւմ իլմիմի Քրիստոսուն սը-րը (խորհուրդու) խուսուսունտա օգումայա , վէ անլամայա գատիր օլասընը » : Առաքեալըն պու սէօզիւնտէն՝ էվլէլինտէ մուլթասար-ճա սիզէ եազտըմ , տէտիյի մէքթուպ նէրէտէ գալմըշ . գայպ օլմուշ տէմէք . եախօս , իլէրիտէ պուլունան իքի պապ իշին մի օլա . քի-մի հայրապետլէրտէն գայպ օլմուշ տէյօր , քիմիսի տէ օ իքի պապ տըր տէյօր . պիզ գայպ օլմուշ պէլիլէրիլ , վէ նէ մատտէ իւզէրինէ եազմը , օլ պիզիւմ մալիւմիւմիւզ տէյիլ իսէ տէ , համտ օլսուն քի Քրիստոսուն շիֆահէն քիւթիւպխանէսի , քիլիսէ պագի տիր . վէ շի-ֆահէն պիզի խտարէ էտէպիլիր , նասըլ քի շիմտիյէ գատար խտարէ էտիյօրսա : Քէզալիք Պօղոս առաքեալ (Ա. Կոթ. Ե. 9.) « Փահիշէ-լէր իլէ գարըշմայըն , օ պիր մէքթուպտա եազտըմ սիզէ » : Վէ պունու իլէ մէքթուպտա սէօյլէյինճէ , տէմէք քի տիկեր պիր մէքթուպ տա-հա եազմը , վէ գայպ օլմուշ . լաքին գայպ օլմուշ տէյիլ՝ Քրիստո-սուն քիլիսէսի քէնտի թալիմաթլարընը գայպ մը էթտի . պիր տէսթի դըրըլըպ , սույու տէօքիւլիւրսէ , օլ չէշմէնին գուրումասը մը լազըմ կէլիր : (Բ. Կոթ. Ժ. 11.) « Հաթթա ուզագտա իքէն՝ մէքթուպտէքի սէօզիւմիւզ նէ կէօնէ իսէ եազըն իքէն տախի ամէլ իլէ օ միսիլիւ-յիւզ » տէյօր առաքեալ : Տէմէք քի Պօղոս առաքեալ ուզագտա օ-լանլարա մէքթուպ եազըպ , հէր նէ քի թէնպիհ էտէր իտի իսէ , ճէ-մաաթըն իշինտէ իքէն՝ տահա էյի մագսէտինէ մուվաֆֆագ օլույօր-քուտու . քանի աւանդութիւն , վէ շիֆահէն քէլամ տահա էյի տիր :

նէթէքի մէքթուպ . (Բ. Կոթ. Գ. 6) « Զիրա եազը էօլտիւրիւր վէ
րուհ հայաթ վէրիւր » :

Ճ. Պօղոս առաքեալ , վէ պիւթիւն եկեղեցի քէնտի ճէմաթընը
տայիմա չիֆահէն քէլամը նէչը էթմէք իլէ , (քարոզութեամբ բանին)
խտարէ էթտիքլէրի իչին՝ մէքթուպլէրէ պէօյիւք պիր էհէմմիյէթ վէր-
մէզ իտիլէր . պունուն իչին Պօղոս առաքեալ Կողոսացիլէրէ թէնպիհ
էտիյօր (Կոթ. Գ. 16.) քի , պու մէքթուպու օգուտուգլարընտա ,
Աւուդիկէ քիլիսէսինտէ տախի օգունմասը իչին զայրէթ էթսինլէր :
Վէ տէհչէթլի եէմին իլէ ահալիսինէ ըրճա էտիյօր , (Ա. Թեա. Ե. 27.)
քի աղիզ գարընտաչլարըն հուզուրունտա քէնտի մէքթուպու օգուն-
սուն : « Սիգէ ըապպ իլէ անտ վէրիւրմ քի , պու մէքթուպ հէփ ա-
ղիզ գարընտաչլարա օգունսուն » : Պօղոս առաքեալ , քիլիսէնին
խտարէսի պապընտա՝ պու մէքթուպու , տէյիլ քի մանասընը , լու-
զումսուզ օլտուզունու պիլմէմիչ , օլսայըտը օգույուն տէյի՝ եէ-
մին վէրէրէք , թէնպիհ էթմէզ իտի . վէ լուզումի տախի պաչ-
գա չէյ տէյիլ իտի , անճագ պապը գուհուր էթմիչ միւշքիւլաթըն
հալլի իչին իտի . օնուն տա սէպէպի , չիւնքի առաքեալ պու մէք-
թուպուն կիտէճէկի եէրտէ պիզգաթ պուլունամատըղընտան իտի :
Քէզալիք պիւթիւն Աւետարանլար , վէ Գործոց , վէ սայիր ումումի ,
վէ մախսուսի մէքթուպլէր պու սէպէպէ մէպնի եազըլտըլար : Վէ
շուրասընը տա պիլմէլի քի , տայիմա իչպու աղիզ միւշքիւլէր՝ Աղիզ
ըուհուն նէզարէթի , վէ թէէսիրի իլէ , հէր նէ եազտըլար իսէ , մա-
նաճա , տէյիլ քէլիմէճէ եազտըլար : Կէօգտէն ամէ պիր յիօթէսթան
Աւետարանը կէօրմէյիլ՝ պատուելիսինտէն ալտըղը աւետարանըն գը-
րաաթը՝ նասըլ քի , օլ ամէյէ ըիվայէթ իսէ . վէ եազըլմըշ աւետա-
րան քէնտիսինէ կէօրէ աղիզ ըիվայէթ իսէ . քէզալիք կաթողիկէ քի-
լիսէնին պիգէ աւետարանըն մանասընը ըիվայէթէն խապէր վէրտիյի
սէլամէթիմիզէ քեաֆի տիր . իսթէր Աւետարանտա եազըլմըշ օլուն ,
իսթէր օլմասըն . Օգոստինոսուն տէտիյի կիպի . « Էկէրչի քիլիսէ պա-
նա աղիզ քիթապլարը խապէր վէրմէսէ իտի , աղիզ քիթապա պէն
ինանմազ ըտըմ » :

ՃԱ. Պու իսպաթլարտան այան աչիքեար կէօրիւնտիւ քի , Քրիս-
տոս էֆէնտիմիզին Ֆիքրի իւահիսի քէնտի թալիմաթլարընը՝ քիլիսէյէ ,
եանի առաքեալլարա , վէ աչակերտլէրինէ չիֆահէն աւանդութիւն
իլէ թէսիւմ էթմէք իտի . վէ ըիվայէթ իլէ թայֆէլէրի էօյրէթսինլէր
տէյի , էմր էթտի , վէ եազմայա հիչ պիր լուզում կէօթէրմէտի : Քի-
լիսէ Քրիստոս էֆէնտիմիզին քէնտիսինէ չիֆահէն թէպլիմ էթտիյի
Ալլահանի թէնպիհլէրինի զիյզըյմէթ միւճէվհէր կիպի , վէ էֆէնտի-
սինին , վէ գուրթարըճրաըն ինայէթի ըահիմանէսի կիպի , օնլարը
էօփտիւ , գապուլ էթտի : Վէ առաքեալլար աչակերտլէրինէ , վէ էլ
գօյտուգլարը սարկաւագ , վէ երէց , վէ վարդապետ , վէ եպիսկոպ

պոսլարա թէսլիմ էթտիլէր • վէ պունլար տա ձեռնադրել էթտիլէ-
րի քէնտի աշակերտլէրինէ սարկաւազ , երէց , քահանայ , եպիսկո-
պոսլարա • վէ պունլար տա քէնտի խալէֆլէրինէ , վէ պէօլլէճէ պու-
կիւնէ գատար Ս . Եկեղեցի , հէր նէ ային վէ ատէթ իճրասընը թէն-
պիհ էթմիշ , վէ էտիյօր իսէ , իլա ախըր էլ տէվրան միւթէմատլէն
էօլլէ թէնպիհ էտէճէք տիր : Տէմէք քի Ս . քիլիսէնին շիֆահէն ,
տինճէ , վէ ախլագճա , վէ հուգուգճա , վէ քիլիսէնին հիւսնիւ իտա-
րէսինճէ՝ ասասը վէ գանունու , միւճէրրէտ Ալլահըն իշպու . հազըլ-
մայան քիլամը տըր : Վէ պունա պինաէն ազիզ ըիվայէթ տին՝ վէ
կաթողիկէ մէզհէպիմիզին իքինճի սըրատա գայտէսի , գանունու վէ
ասասը պտտ օլունմուշ տուր : Եթէր քի Գրիստոսուն քիլիսէսի օնու
թատիգ էթսին , վէ ճէմաաթընա թէնպիհ , վէ թէֆսիր , վէ իսլ-
րազ էթսին . զիրա մէզհէպիմիզին մահալի ֆէթվասը քիլիսէ տիր •
վէ բուհանիճէ , վէ մէզհէպճէ հէր խուսուս օնուն բէյի ալիսինէ մու-
հալվէլ տիր • օ քի մէզհէպիմիզին պիրինճի գանունու , վէ ասասը տըր :

ՃԲ . Օգոսյանլարա պունու տա իխթար էթմէք էլզէմ տիր , շէօյ-
լէ քի քիլիսէյէ՝ եանի առաքեալլարա , վէ աշակերտլէրէ պիր իհսա-
նը մախսուսէ օլմուշ օլմասընա մէպնի տիր քի , հէր նէ եազտըլար
իսէ , օ շէյ ազիզ քիթապ տէնիր • վէ մէզհէպիմիզին գանունու ատտ
օլունուր • զիրա ազիզ բուհուն իլիամը , եախօտ լութֆու իլէ տօլու
օլարազ , վէ նէզարէթի թահիթընտա , վէ թէէսիրի իլէ եազտըլար •
վէ եազտըլարը շէյլէրի քիլիսէ թաստիգ էթտիքտէն սօնրա , օնլա-
ըն տօղրուլուղու իւզէրինէ իշթիպահ կէթիրմէք պիզէ աղըր խաթա
ըն տօղրուլուղու իւզէրինէ իշթիպահ կէթիրմէք պիզէ աղըր խաթա
տըր • լաքին օնլարտան՝ եանի առաքեալլարտան վէ աշակերտլէրտէն
սօնրա՝ օնլարըն խալէֆլէրի քիւրսիլէրինէ օթուրուպ , պաշգա պաշ-
գա եկեղեցիլէր , եախօտ թեմլէր իտարէ էթտիլէրինտէ , կէրէք
եազը իլէ , կէրէք շիֆահէն , տինէ վէ ախլագա , վէ հիւսնի իտա-
րէյէ տայիր , հէր նէ ամէլլէրի , եա քիթապլարը , եա շիֆահէն
սէօղլէրի վուգու պուլմուշ իսէ տէ , օնլարըն հիշ պիրիսի արթըզ ե-
կեղեցիյէ պիրէր տին գանունու թութուլամազ • զիրա եանըլմազըզ
Պետրոս առաքեալա , վէ ֆէվզէլ ատէ օլարազ , առաքեալլարա , վէ
եազան աշակերտլէրէ , ազիզ բուհուն լութֆու իլէ տօլմուշ օլտուգ-
լարընտան , մախսուս օլտու : Վէ պունլար սէատէթ էօմիւրլէրինէ
խիթամ վէրտիքտէն սօնրա , խալէֆլէրինէ տախի ազիզ սէլէֆլէրին
տէն թազվիյէթ , վէ ազիզ բուհուն լութֆու՝ տուրէթի մախսուսէտէ
պախշ օլմատը : Պիր եալընըզ Գրիստոսուն եկեղեցիսինէ , վէ պու ե-
կեղեցիսին պաշընա , եանի բէիսի էքրէմինէ , քի պիր պիրընտէն այ-
ըլլմասը մուհալ տըր , քի ումուրի տինիյէտէ , վէ ախլագիյէտէ նի-
գամաթըր բուհանիյէտէ քեաֆֆէյի վասիթա՝ վէ վէսիլէյի լազըմէյի
պաշ վէ վիճուտ թէմամէն պիրլիքտէ իքէն՝ արիզ ու ամիզ թէֆէք-
քիթ • վէ թէզէքքիւր , վէ թէտգիզ էթտիլի վագիթտէ՝ պու ումու-

րուն դարարընտա քիլիսէ եանըմազ . վէ պիր եալընըզ քիլիսէյէ՝ ինսանըն սէլամէթինէ էն էլզէմ վէսիլէ վէ շարթը վահիտ օլան եանըլմազըզ խասիյէթինի Գրիստոս իսան էթտի . զիրա Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի Ալլահանի քէլամը իլէ սէօլլէտի . (Մարթ. ԻԸ.) Պէն տիւնեա սօնունա գատար սիղին իլէյիմ . վէ քէնտի ազիզ բուհունուն նէզարէթի , վէ լութֆու , վէ գուվէթի , վէ գըլաղուզլուղու իլէ քիլիսէ կէրչէքլիքտէն շաշմատը » : (Յ. Է. ԺԶ. 13.) « Հաշան օ սահիէլիք բուհու սիզէ կէլէճէք , հէր կէրչէքլիք իլէ սիզէ գըլաղուզ օլաճազ » : (ԺԴ. 26.) « 0 (Հոգին Սուրբ) սիզէ հէր չէյի էօյրէտէճէք » :

ՃԳ. Պու քիլիսէնին իշպու մէէմուրիյէթի շէրիֆինի տէրէօհտէ էտէնլէրին՝ էն պիրինճիսի , Պետրոս առաքեալա խալէֆ (յաշորդ) օլան Ղինոս քահանայապետ օլտու , քի Պօղոս առաքեալըն (Բ. Տէ. Դ. 21. րէ) , զիբըր կէչիյօր օ քի առաքեալարըն աշակերտլէրինս տէն պիրիսի իտի : Պու սուրբ քահանայապետ թապիաթը մասլահաթ , առաքեալարտան հէր նէ աւանդութիւնլար , վէ չիֆահէն թալիմաթլար ալմըշ իտի իսէ՝ օ մինվալ իւզէրէ կիթմէյէ պօրճու իտի . վէ թապիաթը մէէմուրիյէթ Ս. Պետրոսուն աթոռունտա հէր նէ քի տինսճէ , վէ ազայիտճէ , վէ ատէթճէ , վէ թալիմաթա տայիր կէօրտիւ իսսէ , օնլարըն քեաֆֆէսինի ալտը , իճրա էթտի : Զիրա Գրիստոսուն 66 թարիխնտէ , Պետրոս վէ Պօղոս առաքեալար պիր կիւնտէ Ներոն կայսրըն էմրի իւզէրէ , չէհիտ տիւշտիւլէր իսէ , Պետրոսուն եէրինէ մումայիլէյի Ղինոս քահանայապետ , վէ առաքեալարըն աշակերտի կէչտի : Պու տա չէնտ սէնէ քիլիսէյի իտարէ էթտիքտէն սօնրա , եէրինէ տիկէր եինէ առաքեալարըն պիր աշակերտի , Գլէթոս , եա Անաղլէթոս իսմինտէ կէչտի . պու տա վէֆաթ էթտիքտէն սօնրա՝ կըղեմէս քահանայապետ օթուրտու , քի պու տա առաքեալարըն աշակերտի իտի . վէ Պօղոս առաքեալ (Փլէ. Դ. 3.) պունու զիբըր էտիյօր , վէ կղեմէս իլէ պիրլիքտէ տին ուղորունա չէքտիքլէրի մէշադգաթը մէտր էտիյօր : Պու քահանայապետ Պօղոս առաքեալըն աշակերտի , թարիխ 100 տէ վէֆաթ էթտի . իբի քիթապ եալտը . պիր ազը գայալ վէ պիր ազը մէվճուտ . տիկէր թարաֆտա տահա Յովհաննէս աւետարանիչ սաղ իքէն՝ Ս. Բօլիգարբոս Ս. Յովհաննէստէն՝ Իզմիր քիլիսէսի Եպիսկոպոսու օլտու . պունա խիթապ տըր (Յ. Կ. Բ. 8.) տէ , քի « Զմիւռնիացւոց հրեշտակ » թէսմիյէ օլունույօր . օլ վազիթ Ս. Իգնատիոս Աստուածազգեաց սաղ ըտը : Սաղ ըտը Բառնարաս առաքեալըն աշակերտի . սաղ ըտը Ս. Իրենիոս . Ս. Բօլիգարբօսուն աշակերտի . Ս. Բաբիա Յովհաննէս առաքեալըն աշակերտի , վէ Ս. Բօլիգարբոսուն մէքթէպ արդատաշը , վէ Փռիւզիա եպիսկոպոսու . Ս. Դիոնէսիոս Արիսպագալի , Պօղոս առաքեալըն աշակերտի , քի՝ 50 թարիխտէ եպիսկոպոս ձեռնադրել օլտու : Տերտուղիանոս 150 տէ մէյտանա չըգտը , 192 տէ կարքեզոն չէհրինէ քահանայ օլտու , վէ

220 տէ վէֆաթ էթտի : Որոգինէս Աղեքսանդրացի 185 տէ տօղուպ , Ս . Կղեմէս Աղեքսանդրացիէ աշակերտ , վէ պիր վազըթ ազիզ րուհուն լութֆու իլէ մէմու 252 տէ իման ուղրունա մահպուտա զէն-ճիրլէր ալթընտա վէֆաթ էթտի . վէ վարդապետի օլան Կղեմէս Աղեքսանդրացի տախի 220 տէ քիլիսէյէ խայլըճա քիթապլար եազըպ պլըրագտըգտան սօնրա՝ վէֆաթ էթտի :

Պու ազիզ ատէմլէրին քիմի առաքեալարտան թալիմ ալարագ , օնլարա աշակերտ օլտու , վէ պազը առաքեալարըն սաղլըղընտա տախի պիրէր եպիսկոպոս օլտուլար . վէ քիմի Փափա օլուպ Ս . Պետրոս աթոռունա օթուրտու . վէ քիմի եպիսկոպոս օլուպ , եկեղեցիլէր իտարէ էթմէյէ մէմուր օլտու . քիմի առաքեալարըն աշակերտլէրինէ աշակերտ օլտու . չօզլարը աշակերտլէրին աշակերտլէրինէ խըզմէթ էտիպ տինճէ թէրպլիյէ օլուպ , օնլարտան ձեռնադրել օլտուլար . վէլ հասըլ առաքեալարտան վէ առաքեալարըն աշակերտլէրինտէն էօյրէնիպ , եպիսկոպոս օլուպ , քիլիսէ իտարէ էտէնլէր . 200 սէնէ թաւրիսինէ դատար եաշատըլար , վէ 200 սէնէտէն սօնրա աշակերտ աշակերտլինէ , վէ եպիսկոպոս քէնտի խալէֆինէ , թա էվլէլինտէն ալտըզլարը մէվատտը տինլիյէյի , վէ ալիսիյէյի , վէ թա'լիմաթը շիֆահիյէյի պիլա իսթիպտալ՝ վէ րայէթը քեամիլէ իլէ մուհաֆազա . վէ ահքեամլարընը իճրա էտէրէք , սէլէֆտէն խալէֆէ , վէ տէհիրտէն տէհրէ , աթալարտան էվլատլարա , թէսլիմ վէ թէքրիմինէ թէնպիհ էտէրէք , պիալինիհի Ալլահ ու թաալա՝ պու անէ տէկին՝ օլ իթիգատ իլէ՝ օլ ալին ու ատէթ իլէ՝ ազիզ րուհուն գուվլէթի , վէ լութֆու իլէ , վէ շիֆահէն րիվայէթ իլէ , վէ քիլիսէտէ եէվմիյէ իճրա օլունան ալին ու ատէթ իլէ՝ թէմամէն , վէ քեամիլէն հազըր պուլունան քիլիսէ րուէսասընա թէսլիմ էթտիլէր : Քիլիսէ կիւզէլճէ (նոր) « եէնի իսրայէլ Քրիստոս իլէ չաղըլտը . Ալլահն գըսը վէ Քրիստոսուն վարիպլէրի օլտուգ քի , Ալլահն իսմի շէրիֆինի չաղըրարագ , վէ օնու թէքրիմ էտէրէք , շէրէֆլէնտիրիլէլիմ » (Շուհան) : Թըպզը քէօքիւ սուտա՝ պիր աղաճ կիպի , հէր թարաֆա տալլար սաշարագ , Ալլահն վէրտիլի լութուֆ էօմրիլլէ հալա եաշամագտա , հալա մէյվէսի պիթիպ տաղըլմագտա տըր : Ճէհէննէմ գաթուլարընա զալիպ կէլէն իշպու քիլիսէ , վէ րուէսալարը , օն իքիլէր , քի Յակոբ նահապետին , եանի (հին) էսքի իսրայէլին օն իքի էվլատլարընն ասը , վէ ճշմարտութիւնու օլտուլար . արթտըլար , եայըլտըլար , վէ էօյլէ գուվլէթլէնտիրիլէր քի , տիւշմէնլէրինի թարուամար էթտիլէր : Տիքերիոլար , Ներոնլար , Կալիգուլար , Յուլիոսլար , Յուլիանոսլար . վէ պու միսլլիւ քիլիսէ տիւշմէնլէրի՝ հէփ թէտալրլէրինի չաղըրտըլար , հէփսինին գուվլէթի քէսիլտի , հէփսինին էլլէրինտէն կիւզէն տիքլէրի սիլահլար տիւշտիլէր , վէ պազըսը տա « յաղթեցեր , Նազովրեցի . յաղթեցեր . եանի՝ Նազարէթլի եէնտին , եէնտին » տէյի քիւ

Ֆիւր էտէրէք ճան վերտի . վէ պէօյլէ չէզարլարն հիւքիւմէթի քիւլիսէյէ թէսլիմ օլունտու : Պու աւանդութիւնլար քի առաքեալլար տան պիղլէրէ գատար թէսլիմ օլտուլար իսէ , նէ իլէ օլտուլար . եմազը իլէ , եօղսա ազիզ րիվայէթ իլէ : « Հաւատք 'ի լոյ , 'ի լսելոյ անտի » : Պօղոս առաքեալ էօյլէ տէյօր :

ՃԴ . Պուրասընը տա առաքեալ իլէ իլիթար էտէրիզ քի , էլեէվմ քիլիսէ տէրունինտէ հէր նէ քի տին էսրարը (խորհուրդլարը) վար իսէ , էլեէվմ հէր նէ գայտէ քիլիսէ մէէմուրլէրինին էլինտէ վար իսէ , էլեէվմ հէր նէ էսրար , այլին վէ ատէթ , վէ տուա , վէ եօրթու , վէ ազիզլէրին (տօնախմբութիւնլարը) վէ էյյամը մախսուսէ , վէ մուգատտէս զիյնէթլէրի (հանդէս տօնիցն սրբոց) վար ըսա , քեաֆֆէսի չիֆահէն էմօր օլունան Ալլահըն քէլամընա պինաէն , վէ իսթինատէն իճրա օլունմագտա սըրլար . վէ պիղլէրէ իլք միւէսսիսլէրիմիցտէն պէրի օնլարըն քեաֆֆէսի եատիկեար գալըպ , պիզիմ ինտիմիզտէ մուգատտէս տիրլէր . օնլարը հըֆզ էթմէք , օնլարըն հէփիսինին իճրասընտա պուլունմագ վաճիպէի զիմէթիմիզ իզթիզասընտան տըր . չէօյլէ քի , Գրիստոս էֆէնտիմիզին տիյանէթինտէն պի խապէր փրօթէսթանլարըն , վէ քիլիսէ տիւչմէնլէրինին քիւֆիւրլէրի վէ մէրամլարը իչին պիղլէր տիյանէթիմիզին պիր նօգթասընտան պիլէ կէչէմէյիզ . զիրա Գրիստոս էֆէնտիմիզ . (Մատթ. Ե. 17.) պիզէ էօյլէ էմիր վէրտի . « Հէր քիմ քի պու թէնպիհլէրին էն քիւչիւկիւնիւ պիլէ պօզուպ , ինսանլարա էօյլէ թարիֆ էտէրսէ . կէօյլէրին փատիչահ լըղընտա քիւչիւք , եանի՝ Ալլահըն թէվէճճիւհիւնտէն տուր օլմուշ տէնէճէք տիր » . վէ օնլարըն էն քիւչիւկիւնէ ըայէթը քեամիլէ իլէ ուպուտիլէթ կէօսթէրիպ՝ հըֆզ էտէն քիմսէ . կէօյտէ տէ պէօյիւք չաղըրլաճագ տըր :

ՃԵ . Պազըր րիվայէթլէրին մատտէլէրի իւզէրինէ , այրը այրը վէ մուֆասսալ , հաչան քիլիսէնին թալիմաթլարը , վէ ատաթը հագգընտա , եազաճաղըզ : Խիւլասա էտէլիմ , քիլիսէտէն սօնրա , եանի տիյանէթիմիզին իքինճի գանունու , վէ ասասը , չիֆահէն օլան Ալլահըն ազիզ քէլամը տըր . եանի՝ Ս . աւանդութիւնլար . օնուն իչին Պօղոս առաքեալ , « պինդ կալարուք զաւանդութիւնսն : Ազիզ րիվայէթլէրի գամի թութուն տէյի » նէ իման իլէ տէմիշ , վէ պույուրմուշ իսէ , պիղլէրէ տախի՝ պիլթիւն գուվվէթիմիզ իլէ՝ ազիզ րիվայէթլէրէ սարըլմագ . վէ նօգթասը նօգթասընա օնլարը հըֆզ էտիպ իճրասընտա պուլունմագ , էն աղիմ , վէ էն միւհիմ պիր պօրճ տուր :

ԱԶԻԶ ԳԻԹԱՊ ՏԻՅԱՆԷԹԻՄԻՋԻՆ ԻԻՋԻԿՆՃԻԻ ԳԱՆՈՒՆՈՒ

ՎԷ ԱՍՍԱՐ ՏՇՐ

ՃԶ. Քրիստոս էֆէնտիմիդ ճէմի սէմավի թալիմաթլարը քէնտի սէվտիլի քիլիսէսինէ թէսլիմ էթտի. վէ ծնու նասպ ու թէէսիս էթտի քի, ինսանլար իշպու քիլիսէ վասիթասը իլէ հէփի սէլամէթ եօլլարընը պուլսունլար. վէ պու սէլամէթ պասլընտա էմին օլսունլար: Վէ մատէմ քի, քիլիսէ Քրիստոսուն վիճուտու տուր, վէ Քրիստոս սուն լուհու, էօմիլ, վէ դուվվէթիլլէ եաշայօր, վէ տիննեա սօնունթա դատար հէր եիւղիւնտէ՝ Քրիստոսուն վէքիլի կիպի եաշայաճազ տըր. տէմէք քի պու քիլիսէ քէնտի ճէմաթլընա հէր նէ եօլ իրայէ էտէրսէ, ճէմաթ պիր սատէ ծնուն իլէ էմին օլուպ՝ իքթիֆա էթմէլի. վէ տիյանէթինին ասասը, վէ գայտէսի պու տուր տէմէլի, վէ ծնա սարըլմալը: Պէօլլէ Ս. Իրէնէոս (Ընթ. Հէրէթի՝ Գլ. Գ. Տերպոնլէան. Յալ. Նախաբրաբրէան, Գլ. ԾԹ. ԻԱ. . .):

ՃԷ. Լաքին պու քիլիսէնին իշինտէն պազը քէսանէ սէպէպիլլէթ վէրիլտի. եանի քրիսթիյանլարըն պազըլարը առաքեալլարըն տուրտուղու մահալլէրտէն ուղազ օլան եէրտէ պուլունտուգլարը իշին, առաքեալլարըն պազըլարընա ըիճա էթտիլէր քի, Քրիստոս էֆէնտիմիզին պաշնա կէլէն պազը վուգուաթը, եախօտ թալիմաթլարընը. եախօտ Ալլահ օլտուղու իւղէրինէ, քէնտիլէրինէ եազը իլէ պիլտիլտիլէր, Եախօտ պազը տին, վէ այն ու ատէթ իւղէրինէ միւճատէլէ, վէ միւզաքէրէ պէյնլէրինտէ զուհուրա կէտիլլէնտէն, քէնտիլէրին իշպու միւնազաասընը հալլ էթմէք իշին, առաքեալլարա միւրաճաթ էթտիլէր, քի եա չիֆահէն, եա եազը իլէ, պունլար քէնտիլէրինէ սըհէթը հալլ պիլտիլտիլէր. եանի ծնլար քի, կէօլլէրի իլէ Քրիստոսու կէօրտիլէր, վէ դուլազլարը իլէ ծնուն Ալլահանիլ թալիմաթլըն տինլէմիշ իտիլէր. քէնտիլէրինէ տալի իպրազ էթտիլէր: Իշթէ Նոր Կտակարանըն եազըլտըղընը ասըլ սէպէպի պու օլտու: Ֆազաթ շուրասընը պիլլէլի քի, հէր նէ դատար աղիզ քիթապը, եանի Աւետարանը, վէ մէքթուպլէրի, վէ քէնտիլէրինէ օլան իլհամլարը, առաքեալլար, եախօտ շակիրտլէրի, կէօլլէրի իլէ կէօրտիլէրի, վէ դուլազլարը իլէ իշիթտիլէրի մաստէլէրի եազտըլար իսէ. եախօտ առաքեալլարտան պազը շակիրտլէր Քրիստոսուն տիյանէթի վէ վուգուաթը խուսուսունտա տիյնէտիլէրի շէյլէրի եազտըլար իսէ տէ, հէր քէս վազաա քէնտի իսթիլլահը, վէ թապիլաթը զաթիլէսի, վէ լուղէթի մախսուսէսի, վէ լիսանը իւղէրէ եազմըշ տըր. ամմա պու ճիւմլէ ազիզ լուհուն լութֆու, վէ գըլաղուգըլուղու, վէ թա-

րիֆի իւզէրէ, հէփ օ եազտըզլարենը թանդիմ էթտիւէր . շէօյէ քի, օլ ազիզ բուհուն լուծֆու իլէ եանլըշ եազամազ ըտըլար . եհնէ հէր քէսին թապիւթընա խաա իսթիլլահը մախսուսու միւճիւպինճէ եազըլան եազըլար : (Ա. Կոթ. ԺԴ. 32.) « Զիրա փէյզամպէրլէրին բուհունարը . փէյզամպէրլէրէ իթաաթ էտէրլէր, զիրա Ալլահ նիֆազ Ալլահը տէյիլ » : Պու եէնի ահտըն ազիզ միւէլլիֆլէրի հազզընտա տէտիյիմիզի, էսկի ահտըն միւէլլիֆլէրի հազզընտա տախի տէրիզ . էվէլէթ օլ ազիզ բուհուն գըլաղուզլուղու իլէ, ազիզ փէյզամպէրլէրէ չօզ մատտէլէր թարիֆ օլունտու . վէ ծնլարը ազիզ բուհ սէօյէթտի, վէ եազտըրսը . հաթթա չօզ տէֆա հիչ պիլմէտիքլէրի խուսուսլարը, վէ կէրէք կէչմիշ, կէրէք հազըր, վէ կէրէք պինլէրճէ սէնէլէր սօնրա վուզու պուլաճազ մատտէլէրի, օլ Ալլահն բուհուն ծնլարա թարիֆ էթտի, վէ եազտըրտը . հիչ շիւփիէ եօզ տուր քի, մէզքիւր մատտէլէրին մանասընը, վէ գապիլ քի, պազըլարընըն քէլիմաթընը տախի ծնլարա պէյան, վէ իլհամ, վէ թարիֆ էտէրէք՝ եազտըրսը . լաքին պուհուն իլէ պերապէր՝ էսկի ահտըն վէ եէնի ահտըն օլսուն, միւէլլիֆլէրի պիր չօզ տահա շէյլէր եազտըլար քի, թապիւթ նօմուսու իլէ ծնլարը պիլմէնին իթիմալի վար ըտը . վէ էօյէ գօլայ խուսուսլար օլսուղունտան, եալընըզ տօզրուտան սափմապընլար տէյի՝ Ալլահ քէնտի ազիզ բուհունու ծնլարա հազըր, վէ նազըր էթտի, վէ եազտըլար . եանի կէրէք ահտը աթիլ, կէրէք ահտը ճէտիտ . Ալլահն ազիզ բուհուն, հուզուրու, նուֆուսու, վէ թէյսիլի իլէ, ազիզ մուէլլիֆլէրտէն եազըլտըլար, վէ պու էճիլտէն եազըլան քիթապլար Ալլաանըն քիլամը, վէ քիւքիւպի շերիֆի, վէ ազիզի ատտ օլունմուշլար : ՃԸ . Լաքին նասըլ քի եազըլա ճան վէ մանա վէրէն աթըլ բուհ տուր . (Բ. Կոթ. Գ. 6.) վէպու քիթապլար մատտի սուրէթտէ եազըլմըշ իսէլէր տէ, հիչ պիրիսինէ գալէմ գարըշմասըն տէյի, հիչ պիրիսինէ մուղալիր, վէ խիլաֆի պիր մանա վէրիլմէսին տէյի, հիչ պիրիսինին իւզէրինէ շիւփիէ օլունմասըն տէյի . վէ ինսանլարտան պու քիթապ գապուլ օլունսուն, վէ շու գապուլ օլունմասըն իչին, վէ հայաթը լաղըմէլէրինի քէնտի վիճուտինտէն ալսըն, վէ եաշասըն տէյի, սատէ Ս . քիլիսէնին հիւքմիւնէ միւթաալիզ տիր . վէ պու քիթապ ազիզ բուհուն լուծֆու իլէ վէ նէզարէթի իլէ եազըլմըշ, վէ պու եազըլմամըշ տըր տէյիպ, քիլիսէնին թաստիզինէ գաթի սուրէթտէ միւհթաճ վէ մէճպուրուզ : Վէ նասըլ քի ազիզ րիվայէթ Ալլահն քէլամը ատտ օլունմասը իչին, վէ մէզհէպիմիզին գանունու, վէ ասաթ աղրասընա կէչմէսի իչին, քիլիսէնին քի մէզհէպիմիզին պիրինճի տիրի վէ սաղ գանունու տուր . թաստիզինէ միւհթաճ օլուպ, վէ ճէմաաթա օզունսուն, վէ ճէմաաթտան րայէթ պուլսուն տէյի, եհնէ պու քիլիսէնին գարարընա վէ իպրազընա՝ մէրպուլթ, վէ մախսուսու տուր : Գէզալիք՝ ազիզ քիթապլարըն հէփիսի քիլիսէնին իշպու

Թաստիգինէ միւհթաճ, վէ մէճպուր տուր. զիրա քիլիսէ նէ ազիզ ըրվայէթէ, նէ տէ ազիզ քիթապա պաղլը տըր. անճագ պունուն մուղայիրի օլարագ, ազիզ ըրվայէթ, վէ ազիզ քիթապ քիլիսէնին հիւքմիւհէ, վէ Թաստիգինէ միւհթաճ տըր. քիլիսէ Թաստիգ էտէճէք: Քիլիսէ պու քիթապ գաչ Թանէ օլտուղունու, վէ քիմին օլտուղունու, վէ մանայը հագիգիսի, վէ ասլիյէսի պու օլտուղունու, Քրիստոստան քէնտիսինէ իհսան օլան քէմալէթէ, վէ խասիյէթէ նազարէն սէօյլէյէճէք, վէ գարար վէրէճէք տիր, քի օլ վազիթ պու քիթապ տինիմիզլին գանունու, վէ ասասը աստ օլունսուն: Զիրա կէրէք ալիմ օլսուն, կէրէք ճահիլ օլսուն, պիր քրիսթիյան Քրիստոսուն իմանընա ինանաճագ իսէ. տէյիլ քի պունու Ս. աւանդութիւն պէօյլէ տէյօր, եախօտ ազիզ քիթապ պէօյլէ տէյօր. անճագ պունուն պէօյլէ օլտուղունա քիլիսէ, պունու տին պապը տըր տէյի պանա իպրագ էթտիյի իչին՝ ինանըրմ. ամմա ճահիլին ազլը հիչ եթմէզ, վէ ալիմ ինանտըրը մատտէնին տախիլի վէ ճահիրի սէպէպլէրին տէ Թէֆթիլ էտէր իմիչ, տահա էյի. ֆագաթ տին ամէլինին սէպէպի պիր տիր. օ քի քիլիսէնին պէօյլէ ըէսմէն Թաստիգի տիր: Պունուն իւզէրինէ, իման ֆասլընը եագտըղըմըգտա (ՃԻԸ.) մուֆասսալ սէօյլէյէճէյիզ. Կաթողիկէ եկեղեցի օ քիթապլարը քի, պիղէ ազիզ բուհուն Թէյսիրի վէ նէզարէթի իլէ եագլըմըչ օլտուղունու վէ Ալահըն ասըլ, վէ սահիհ քէլամը օլտուղունու, վէ ազիզ միւհէլլիֆէրին գալէմի տիր տէյի Թաստիգ էթտիքտէն սօնրա պիղէ օղունմասընա բուխասաթ վէրիսէ, վէ տինիմիզլին գանունու տուր, տէմէսի իւզէրինէ, եալընըզ օնլարը արթըզ պիզ քիթապը շէրիֆ ԹուԹարըզ:

ՃԹ. Փրօթէսթան տախի ազիզ քիթապլարը տին գանունու տէյի ԹուԹար. լաքին պու Ֆէրզ իլէ քի, էվլէլա՝ ազիզ քիթապ քէնստի պաչընա քիլիսէնին Թաստիգինէ միւհթաճ օլմայարագ, մութլագ տին գանունու տուր տէր: Սանիյէն՝ հէր խուսուսու տինիյէ իչինտէ Թէքմիլ եաղըը տըր տէր. վէ օնտան ղիյատէսինի նէ Քրիստոս էօյրէթտի, նէ տէ, սալիսէն՝ սէլամէթ պապընտա պիր ինսանա օնտան ղիյատէսինէ լուզում վար տըր տէր: Բապլէն՝ հիւքիւմ քի քիթապըն իչինտէ տիր, տիկէր պիրիսինին հիւքմիւհէ, վէ Թաստիգինէ ազիզ քիթապ միւհթաճ տէյիլ տիր տէր: Խամիսէն՝ քիլիսէնին գապուլ էթտիյի ճէմի քիթապլարը գապուլ էթմէզ: Պունլարը իյզահ էտէլիմ:

ՃԺ. Զաթէն պիր ասէմ փրօթէսթան մէզէսլինին նէ օլտուղունունու, անլամայա միւրաստ էտէրսէ, եթէր քի, Կաթողիկէ քիլիսէնին նէ օլտուղունու պիլսին. փրօթէսթան տա պու կաթողիկէ քիլիսէնին տապան տապանա զըտըր, վէ խասիլ տիր. նասըլ քի կիւնէչին տէ զըտըր կիճէ գարանլըղ տըր: Հէմ պու մէզէպ եալընըզ կաթողիկէ քիլիսէյէ գարչը տէյիլ. տօլայըտան քեաֆֆէյի խաչա, վէ էս-

րարը իրահիյէյէ, վէ ային ու ատէթէ ըիայէթ էտէն քիլիսէլէրէ .
 Բուժ, Էրմէնի, Սիւրեանի, Քիլտանի . . . քի Բօմա քիլիսէսինտէն
 պէհէրինին պիր գաչ Ֆէրգէրի իչին այրը տըրլար, պուճարա պիլէ
 զըտտ տըր : Գէզալիք Ս . քիթապլարըն հագգընտա, փրօթէսթանըն
 իթիգատը պէօյլէ տիր . Էանի հիչ պիր ամիր թանըմագ . հէր քէօ
 քէնտի րէյինէ սալը վէրլիմիչ . կէօյա ազիզ րուհ' հէր քէսէ վէրէճէյի
 իհսանա նազարէն ; հէր քէս ազիզ քիթապլըն, կէրէք սայըսընը՝ կէ-
 րէք կանոնական օլուպ օլմատըղընը, վէ կէրէք մանայը սահիհի, վէ
 ասլիյէսինի . քէնտի րէյի զաթիյէսի իլէ անլայապիլի . վէ պու սու-
 րէթտէ պիր թէք, վէ թամամ տին գանուճու Էալընըզ ազիզ քիթապ
 տըր տէրլէր :

ՃԺԱ . Պուճարըն հէփիսի կէրէք ազիզ քիթապա վէ միւլէլիֆի-
 նէ, վէ կէրէք Էազտըրան ազիզ րուհա քիւֆիւր վէ հագարէթ օլա-
 ճաղընը աթիտէ պիլտիրիլիզ : Շուրասընը տա պիլմէլի քի, կէրէք
 էսկի, կէրէք Էէնի ահտըն քիթապլարընըն պազըլարը՝ էվվէլինտէ
 քիլիսէյէ մալիւմ տէյիլ իտի . վէ սօնրա պուլունտուլար, վէ զահիւրէ
 չըգտըլար . վէ քիլիսէ պուճարը տէր տէսթ էտիպ՝ գապուլ, վէ
 թաստիզ էթտիյի իչին, սօնրատան կանոնական քիթապլար թէսմիյէ
 օլմուլլար . նասըլ քի իլք կանոնական քիթապլար ծնլար տըր քի,
 տայիմա քիլիսէնին մալիւմիւ օլուպ, հիչ պիր վագըթ գապ օլմա-
 տըլար, վէ քիլիսէնին զիրի տէսթինտէ մուհաֆազա օլտուլար : Պու
 քիթապլարըն գանդըլարը նախականոն տուր . Տրիտենդէան սինօթո-
 սու պուճարը պիրէր պիրէր սայըյօր . Էանի Մուսէն մարգարէնին
 պէշ քիթապլարը, Մինդոց, Ելից, Ղեւտացոց, Թուոց . Բ. Օրի-
 նաց . . . : Նասըլ քի հէր կաթողիկէ քիլիսէսի պասմախանէսինտէն
 միւսատտագ չըգան Աստուածաշունչտա սայըլը տըր : Վէ պազըլարը
 սօնրա կանոնական տըր . մէսէլա . Բարուք, Տուլքիթ, Յուզիթ, Ի-
 մաստուլիւն, Եկզեզիաստիս, վէ Մակաբայեցիլէրին իքիսի . վէ
 Եբրայեցոց, Բ. Պետրոսի, Յովհաննէսին սօնրաքի իքի մէթթուպլէրի .
 Յակոբոսուն, Յուդանըն մէթթուպլէրի, վէ Յայտնութիւն : Պուճար-
 րըն հէփսինի էվվէլինտէն, պա խուսուս Լուտերական փրօթէսթան-
 ար գապուլ էթմէզ իտիլէր . զիրա քէնտի թուլտուզլարը մէզհէպի
 փէք աչըգտան թէքզիպ էտէր իտիլէր . լաքին Կալվինական փրօթէս-
 թանլար կեհա շունու, կեհա պունու, մէսէլա՝ (Երէ երէց Դանիւն ,
 Դանիւլ Գ. 24 րէն 90 = Գարար . Շուշանըն հիւլէյէսի ԺԳ. 4 ԺԳ. Ե-
 լիւրէն "ծնրաթիւ" ուլիւ պալլարընը Ժ. 4 րէն պալլարաթ ԺԶ. 24 Ժ Գարար :
 Մարի. ԺԶ. 9 րան "ծնանա" Գարար : Ղուլ. ԻԲ. 43. 44 : Յուլի. Ը. 2 րէն
 12 Ժ Գարար) : Պուճարը պիր վագըթ օլտու, վէ հալա պազըլարը
 գապուլ էթմէլլէր . սէպէպինի տէ սէօյլէտիք . իչլէրինէ կէլմէտիկի
 կիպի, պու քիթապ, Էախստ շու քիթապ, կանոնական տէյիլ տիր,
 տէյի րէտտ էտէրլէր : Լաքին Բօմա կաթողիկէ Ս . քիլիսէսի քեհաֆ-

Ֆէսինի դապուլ էտէր . քեաֆֆէսինի Ալլահըն քէլամը տըր տէյի թաստիգ էտէր . հէմ քեաֆֆէսինին հիւքմիւնիւ պիր թուլթար . վէ էվալիլտէն Օնլարը մուհաֆազա էթտիյի կիպի , չիմտիյէ տէկին մուհաֆազա էթմէքտէ տիր . վէ մուհաֆազա էթմէք եալընը քէնտիսինին մուգատտէս պիր պորճու , վէ վաղիֆէսի տիր . Իննովկենիտս Ա . Քահանայապետ , Եքսուփերիոսս եազտըր մէքթուպտա . վէ Ս . Օգոստինոս Կարքեդոն ժողովըունտա , 400 թարիխտէ . (Յաղ . Քրիստոնէա Կան Քորդապէրոսթէան , Գիրք . Բ . Գլ . Ը .) Տրիտենդեան կիպի քեաֆֆէսինի սայմը տըր . նասըլ քի Կղեմէս առաքեալլարըն աշակերտի , Պետրոստան պաշլապարագ տէօրտիւնճիւ քահանայապետ , հէփ պու քիթապլարըն զիքրինի էտէր . Յովհաննէսին աւետարանընտան , վէ մէքթուպլէրինտէն , վէ յայտնութիւնտան մատա , Օնլարը քի Յովհաննէս տահա եազմամըլ իտի . Կղեմէս իսէ , Կորնթացիլէրէ օլան իլը մէքթուպլինի եազմըլ իտի . վէ պուռնուն իչին Օնլարըն զիքրի տէ պու մէքթուպտէ օլամաղ :

ՃԺԲ . Կէլէլիմ չիմտի ազիզ քիթապըն Ս . քիլիսէնին թաստիգիտէ միւհթամ Օլտուղունու պէյան էթմէյէ . Եվէլէա քիլիսէնին իւչիւնճիւ խայսիյէթինի վէ իսթիգլալիյէթինի եօզարըտա (ՄԳ) իսպաթ էթտիք . եանի քէնտի ճէմաաթընը կիւտմէք եկեղեցիինին պիրինճի վագիֆէսի տիր . պիր վաղիֆէ տէ մուլթազա պիր իսթիգլալիյէթի շամիլ տիր . եօղսս օլ վաղիֆէ օլամաղ . նասըլ քի տէվլէթին պիր փաշասը քէնտինէ իտարէսի մուհապլվէլ օլան էհալինին սէլամէթինի արամագ , վէ պուլմագ , քէնտի մուգատտէս վաղիֆէսի իսէ . պուռնուն տա էսպապընը պուլմագ , եանի մուղայիր հարաքէթտէ պուլունան քիմէլէրի ճէզա ալթընա ալմագ , քէզալիք քէնտիսինին հուգուգու , վէ իսթիգլալիյէթի տիր . Ալլահըն քէլամընը թանըմագ , թաստիգ էթմէք . վէ ճէմաաթա իպրագ էտիպ , պուռնա ըայէթ էտին , պու տուր Ալլահըն սահիհ քէլամը , պուռնու օգուլուն տէմէք , քիլիսէնին վաղիֆէսի տիր . Վէ պու հիւքմիւ , վէ իսթիգլալիյէթի շունտան կէօրիւնիւր քի , ազիզ քիթապլար կիպի , պիր չօգ տահա քիթապլար , աւետարանլար եազըլտը . լաքին պիր Ս . եկեղեցի քէնտի միւտէրրիսլիք հիւքմիւ վէ սէլահիյէթի իլէ , չօզլարընը ազիզ քիթապ սըրասընտան իխրաճ իթտի , ըէտտ իթտի . վէ ասըլ պու քիթապ Մատթէոսուն աւետարանը տըր , Ղուկասըն տըր , Մարկոսուն տուր , Յովհաննէսին , վէ սա յիլէրին քիթապլարը տըր տէյէն , վէ թաստիգ էտէն պիր եալընը Ս . քիլիսէ տիր . զիրա նէ Մատթէոս , նէ Մարկոս , նէ Ղուկաս . քէնտի աւետարանլարընա , պուռնու պիգ եազտըր տէյի , իմզա էթմէփիչլէր . պիր Ս . եկեղեցիինին թաստիգի իլէ , սատէ Մատթէոսունքի , Մատթէոսուն օլմուշ . Մարկոսունքի , Մարկոսուն . Ղուկասընքի , Ղուկասըն . վէ սայիր Նոր Կտակարանտա պուլունան հէփ քիթապլարը , մէքթուպլէրի , քի աչըգտան պէն Պօղոս պու մէքթուպու է-

լիւմ իլէ եազտըմ . եախօտ պունու եազան օլ աշակերտ տիր քի , Թիսուսուն գուճաղընա տիւշիւպ ըիճա էթտի , քիւմ տիր սէնի գամազլայաճազ զաթ . վէ պու միսիլիւ իշարէթի օլմայան աղիզ քիթապըն պիր չօղունու Աւետարան օլսուն , Գործոց օլսուն , մէքթուպլէր օլսուն . պունլարըն հէփսինի եալընըզ Ս . եկեղեցի թաստիզ էտիպ սըհ հէթինի ճէմաթթա իպրազ էտէր :

ՃԺԳ . Կէլէլիւմ օլ Աւետարանա , վէ մէքթուպլէրէ քի , իշլէրինտէ պէն եազտըմ , եախօտ քէնտի էլի իլէ եազըլմըշ օլան իսիւմ իշարէթլէրինէ : Մատէմ քի չօզ քրիսթիյանլար տախի պէօյլէ աւետարանա պէնդէր Քրիստոսուն թէրճիւմէյի հալինի չիֆահէն քիլիտէ ըրիվայէթինտէն , վէ տէլիլէրինտէն . եախօտ քիլիտէ ըուէսապարընտան իշլտիպ , հէմ սահիհ օլարազ , եազապիլիր իտի . վէ պիր իսիւմ տէ՝ սախթէ օլարազ , ծնա թագապիլիր իտի . եախօտ շու առաքեալըն , վէ պու առաքեալըն իսմինի ալարազ , նասըլ քի պաղըլարը (երրայեցեոց) իպրանիլէրէ օլան մէքթուպու Պօղոս առաքեալըն տէնիլ տիր , Բառնաբասըն տըր տէմէյէ ճէսարէթ էթտիլէր . վէ Յայանութիւնու պէօյլւք Դիոնէսիոս Աղէքսանդրացիյէ ազլ էթտիլէր . քիմի տէ Յիսուսուն ջօճուգլուդուսուն աւետարանը նամը իլէ , Թովմաս առաքեալ իսմինէ պիր աւետարան չըզարտը . քիմի Պետրոս առաքեալ , քիմի Մատաթիա առաքեալ իսմիլէ , վէ Աւետարան Նզիպատացեոց եկեղեցեոյն , քիմի շու իսիւմ իլէ , քիմի պու իսիւմ իլէ քիթապլար եազըպ , իպրազ էթտիլէր իսէ տէ . պունուն իլէ պէրապէր կաթողիկէ քիլիտէ ծնլարտա հէր նէ գատար քի , պիր խիւաֆը սըհ հէթ , վէ վուգուաթ պուլմատը իսէ տէ , աղիզ ըուհուն նուֆուսու մախսուսէպլէ եազըլմըշ օլմատըզլարընը պիթ թաստիզ , վէ էմը էտէրէք , օնլար ազիզ քիթապ տիլիլ տիրիլէր տէյի , հէմ ըէտտ էթտի վէ հէմ աղիզ քիթապլարըն սըրապընա ծնլարը տախիլ էթմէտի : Նասըլ քի Սիրաքըն քիթապընը , վէ Սիրաքըն քէլամընը վէ Նզըրն , վէ աղօթք Մանասէյի , վէ Կորնթացիլէրին Պօղոս առաքեալա եազտըլարը մէքթուպու , Յովհաննէս առաքեալըն (հանգիստ) վէֆաթը , վէ Աղերս Եւթաղի , վէ սաիրէ իսմիլէ չըզան քիթապլարը պու սնէ տէկին , հէր նէ գատար քի , իշլէրինտէ Փէնա պիր մատտէ կօղ իսէ տէ , ծնլարը աղիզ քիթապ տէյի քիլիտէ թաստիզ էթմէտի : Պու աղիզ քիթապ տըր , պու տէյիլ տիր , քիթապլար քէնտիլէր իշին պաղըրմաղլար . անճազ քիլիտէ գաշ թանէ աղիզ քիթապ քէնտիլէր թէսլիւմ օլմուշ իսէ , ծնլարըն մուհաֆըզը տըր . եանի քիլիտէ եալընըզ ամիր օլտուղու իշին հիսապընը պիլիր , վէ պիր եալընըզ քիլիտէ ծնլարը թաստիզ էտէպիլիր :

ՃԺԴ . Նոր կտակարան քիթապլարը հազընտա՝ հէր նէ քի տէտիք իսէ , էսկի անտըն քիթապլարը տախի Ալլանըն քէլամը օլտուգուստան . վէ պաւ քիթապլար չիֆահէն , վէ թահրիլէն Ս . քիլիտէյէ

թէսլիմ օլտուղուհնտան , օնլարըն տա մուհաֆըզը , վէ մուսատտըզը քիլիսէ տիր : (Ս. Ղահ. Ա. 1.) եազըյօր քի « Չօզլարը պիզտէ սըպուլթ պուլմուշ (վագի օլմուշ) շէյլէրին նազլիյէթինի թէքրար տիւզմէք միւրատ էթտիլէր , նասըլ քի էվվէլինտէն քէլամըն խըզմէթճիսի պուլուհնանլար , վէ կէօզլէրի իլէ միւշահատէ էտէնլէր պիզէ բիվայէթ էթտիլէր (իսէ) , պէն տախի սահիհլիք իլէ՝ սըրասը իլէ սանա եազմադ մուրատ էթտիմ հա թէոփիլէ » : Ղուկաս առաքեալըն պուլսէօզլիւնտէն աշիքեար անլաշըլըր քի , չօզլարը Գրիստոսուն իճրա էթտիլի շէյլէրի խօտ պէ խօտ եազը իլէ եազմայա միւրատ էթմիշ , վէ պուլ էֆքեարտէ պուլուհնմուշ . լաքին ազիզ բուհուն նէզարէթի , վէ նուֆուսու իլէ եազմամըշ իտիլէր : Հէմ Ղուկասըն պուլսէօզլի , նէ Մատթէոսա , նէ տէ Մարկոսա խիթապ տըր . չիւնքի օլ վերստին կարգել սէօզլիւնտէն , վէ ճշմարտութեամբ կարգաւ գրել . թէքրարէն , վէ կէրչէքիլիք իլէ , վէ սըրասը իլէ՝ տէմէսինտէն պէլլի տիր . սիւալ էտէրիզ , նէրտէ տիր պուլ չօզլարըն եազտըզլարը քիթապլար . նիչին մուհաֆազա օլմատըլար . նէտէն տիր քի , իքի իւշ՝ եա տէօրթ թանէսի մուհաֆազա օլույօր . վէ սայիր պիր չօզլարը թէքը օլուհնույօրլար : Սէպէպի , պիր եալընըզ Ս. քիլիսէ տիր . վէ պուհնլարըն եալընըզ ազիզ քիթապ օլուպ , օլ պիրլէրինին օլմատըլընը պիզէ եալընըզ քիլիսէ թաստիզ էտէր . եանի պուլ Մատթէոսուն տուր , պուլ Մարկոսուն տուր . . . : Սայիրլէրինտէն թէֆրիզ էտիպ՝ ազիզ քիթապ տըր տէյի , թաստիզ էտէն , վէ իսիմլէրինի պիրէր պիրէր թագան՝ եինէ քիլիսէ տիր : Նէտէն տիր քի , կղեմէս՝ Պօղոս առաքեալըն սէվիլիւ աշակերտի վէ արգատաշը . վէ Ս. Պետրոսուն իւշիւն՝ ճիւ խալէֆի մէքթուպլէր եազըյօր . վէ Ղուկաս Պօղոս առաքեալըն աշակերտի , վէ արգատաշը . քէզալիք աւետարան եազըյօր . վէ պուհնուն եազտըղը աւետարան՝ եանի ազիզ քիթապ օլույօր . վէ կղեմէսին քի՝ սատէ պիր քիթապ , տէյիլ քի աւետարան օլույօր : Պուհնլարըն իքիսի տէ աշակերտ , իքիսի տէ սուրը , իքիսինին տէ աւետարանտա զիքրի ճէմիլի ազիզ բուհտան օլմուշ . նէ իչին իքիսի տէ պիրէր աւետարան օլմայօր . չիւնքի Ս. եկեղեցի Ղուկասընքինի , ազիզ բուհուն թէշվիզի մախսուսու իլէ եազըլտըղընը թաստիզ էտէր . օ պիրինինքինի պիր եալընըզ մէօհթէրէմ պիր Գահանայապետ բուհուն իլէ եազըլմըշ օլտուղուհնու թուլթար . քէզալիք առաքեալարըն վագթինտէ՝ վէ աշակերտ օլան ազիզ զաթլարըն տախի եազտըզլարը քիթապլարը վար տըր . Բառնաբասըն մէքթուպու վէ Հէրմաս՝ ջօպան թէսմիյէ օլուհնան աշակերտին քիթապը . պուլ քիթապը տա Ս. Իրէնէոս ազիզ քիթապ տէյի թուլթուլ իսէ տէ , (Գլէր. Դ. Ընդ Հէրէօֆոպ) լաքին պիրէր պիրէր աւետարան տէյիլլէր . եախօտ՝ Պօղոսուն մէքթուպլէրի տէյիլլէր . սէպէպի տէ՝ չիւնքի եկեղեցի , օնլարըն ազիզ բուհուն թէշվիզի , վէ թէհսիրի իլէ եազըլտըղընը թաս

տիգ էթմէյօր : Օգոստինոս . աւետարանլարա ինանմազ ըտրմ . էկէր-
չի քիլիսէնին հիւքմիւ թաստիգի պէնի էօյրէթմէզսէ խի . տէր : Իշ-
թէ պու տէտիկի տէ պու սահիհիկէ մէպնի տիր :

ՃԺԵ . Տէֆա Պետրոս առաքեալ տէյօր . (Բ. Պե. Բ. 20.) « Էն էվ-
վէլ պունու պիլմիշ օլուն քի , հէր վիշղամպէրլիք քէնտի եազըլըշնըն
թէֆսիրինի վէրէմէզ . զիրա իլհամ առէմլէրին իսթէքլիյինէ կէօրէ
հիշ պիր վազիթ վէրիլմէտի . իլլա ինսանլար Ալլահ իլէ ազիզ բուհ-
տան միւթէտսիր օլարադ , սէօյլէտիլէր » : Ալլահն պէօյլէ իլհամլա-
րը , վէ սըրլարը քիթապտա օլտուզու իչին , հէր քէսին միւրատընա
կէօրէ պունլար վէրիլմէտիլէր քի , հէր քէս անլասըն . անձադ Ալլա-
հն մուրատընա կէօրէ ազիզ բուհ օլ մանալարը պէյան վէ իլհամ
էթտի վէ եազտըրտը : Իշթէ պունուն իչին տիր քի , առաքեալ տէ-
միշ . քիթապ քէնտի քէնտիլինէ թէֆսիր , վէ մանա վէրէմէզ . ես
քիմ վէրիր . անձադ քիլիսէ , վէ քիլիսէտէն մէէզուն օլան մուալլիմ-
լէր (վարդապետք եկեղեցւոյ) . նասըլ քի (Ա. Պե. Բ. 1.) « Քահա-
նալարա բիճա էտէյօր քի , (Կարգ) տէրէճէ արգատաչլարը , վէ հէմ-
փայէ կիպի քէնտիլէրինէ հէվալէ օլմուշ օլան սիւրիւլիւ կիւտսիւն-
լէր » : Քէզալիք Պօղոս առաքեալ . (Ա. Տէ. Գ. 13.) « Պէն կէլինճէ-
յէ գատար , օգումայա , նասիհաթա վէ թա'լիմ էթմէյէ տիգգաթ էթ » :
Վէ (Ե. 17.) « Քահանալար' իքի գաթ միւքեաֆաթա լայրդ օլաճադ-
լար , քի սէօզ իլէ , վէ թա'լիմ իլէ մէէմուրիյէթլէրինին իճրասընտա
պուլունուրլար » :

ՃԺԶ . Թա'լիմ էթմէք մէէմուրիյէթլիլէ չալըշան պու քահանա-
լարա Ալլահտան նիչին իքի գաթ իւճրէթ վէրիլիյօր . զիրա ազիզ քէ-
լամը չիֆահէն նէշր էտէրլէր . իշթէ սէպէպի պու տուր : Վէ եազըլ-
մըշլարըն մանայը սահիհէսինի պուլմադ , վէ պունուն մանասը պու
տուր տէյի ճէմաթա իպրազ էթմէք , թէֆսիր էթմէք , եալընըզ քի-
լիսէնին թէֆսիրինէ , վէ թաստիգինէ խաս տըր : Եկէրչի ազիզ քի-
թապըն մանասը' քէնտի իչինտէն աչըզ , պէրրադ չըզմըշ օլսալըտը .
օնա հէր քէս պիր թէք մանա վէրիր իտի . վէ օլ մանայը հէր քէս
պիր սիյադտա թութար ըտը , վէ տույար ըտը . լաքին Պետրոս ա-
ռաքեալ էօյլէ տէմէյօր . (Բ. Պե. Գ. 15.) « Նասըլ քի , Պօղոս սէվ-
կիւլիւ գարնտաչըմըզ Ալլահտան քէնտինէ ինսան օլունան իլմէ կէօ-
րէ , սիզէ եազտը , նասըլ քի հէր մէքթուպլէրինտէ պու խուսուս-
լար իչին սէօյլէյօր . օնլար տա պազը կիւճ անլաչըլըր մատտէլէր վար .
քի ճահիլլէր վէ (իմանտա) միւսթաղիմ օլմայանլար իսթէտիքլէրի
մանայը վէրիյօրլար . պունուն կիպի տէ' սայիր հէր քիթապլարը ճան-
լարընըն թէլէֆի իչին չէվիրիյօրլար » : Պու նէ տէմէք տիր : Ազիզ քի-
թապ քէնտիսի' պէնիմ մանայը սահիհէմ պու տուր' պէօյլէ աղնամա-
յըն տէյէմէզ . անձադ Ա. քիլիսէ , քի կէրչէքլիք տիրէյի , վէ թէմէ-
լի տիր . (Ա. Տէ. Գ. 15.) Ազիզ քիթապը թաստիգ էտէր . մանասը-

նը Ալլահըն քէնտիսինէ էմանէթ թէսլիմ էթտիլի մէհէնկ թաշը կիպի սահիհիք դավի տիրէյի իլէ , թաթպիզ էտէր . օլ վազըթ մութապըզ օլտուղունու քէնտի ճէմաթթընա իրայէ էտէր : Իշթէ փրօթէսթան իշպու մէհէնկ թաշընը՝ հանի քիլիսէնին հիւքմիւնիւ ըէտտ էթտիկի իշին պաթթըրադլարը ազիզ քիթապա չօզ հանլըշ մանէլէր վէրիպ թէպտիլ էթտիլէր :

Եւ վէլ Աստուածաշունչս պաշը կէճ անաշըլը ճահէլէր :

(Եւէյ. Զ. 6.) « Վէ Ալլահ ինսանը հէր իւզէրինտէ հարաթտըղընա փիւշման օլտու » : Ալլահ փիւշման օլմուրմու : (Եթր. Ա. 3.) « Որ է նկարագիր էութեան նորա : Օ քի զաթընըն ըէսմի տիր » : (Եթր. Բ. 8.) « Հաչան հէր շէյ օնա իթաաթ էտէրսէ . օնա օղուլ տախի իթաաթ էտէճէք . . . քի հէր վէճհիլէ . . . թէքմիլ Ալլահ օլտուն : (Յի. Գ. 2.) « Եթէ ոք բանիւ ոչ յանցանիցէ նա է մարդ կատարեալ : Պիր ատէմ սէօզտէ գուսուր էթմէզսէ թէքմիլ ատէմ օ տուր » : (Մարթ. Ժ. 19.) « Եկէրէի խարտալ թանէսի դատար իմանընըզ օլսա . պու տաղա՝ պունտան օրայա դալզ . տէյլին՝ դալգար » : (Մարթ. Ժ. 18.) « Զի ասես զիս բարի . չիք բարի բայց մի Աստուած : Նիշին պանա էյի տէյօրսուն , Ալլահտան մատա էյի կօզ տուր » : (Մարթ. Ե. 39.) « Օնլարա (Գրիստոս) տէր . . . չօճուք էօլմէմիշ , անճազ ուշույօր » : Գրիստոս եալմն մը սէօյլէմիշ : (Յի. Բ. 23.) « Հաւատաց Աքրահամ յԱստուած եւ համարեցաւ նմա յարգարութիւն : Աքրահամ Ալլահա ինանտը վէ օնա սալիհիք աստ օլունտու » : (Գալ. Գ. 11.) « Արդարն 'ի հաւատոց կեցցէ : Սալիհ իմանտան եաշայաճագ » : (Եթր. Զ. 4.) « Բանզի անհնար է միանգամ մկրտելոցն . . . եւ կործանեցին միւսանգամ նորոգել յապաշխարութիւն : Զիրա պիր տէֆա վաֆթիլ օլուպ . . . տիւշէնլէրէ նէտամէթ կէթիրիպ պէթէքար թաղէլէնմէք մուհալ տըր » : (Յի. Ե. 16.) « Պէս նիմ թաղմինաթըմ պէնիմ տէյիլ , անճազ պէնի իրսալ էտէնին տիր » : (Գոր. Բ. 38.) « Վէ Պետրոս օնլարա թէօվպէ էտինիզ , վէ հէր պիրինիզ կիւնահլարըն աֆվը իշին Յիսուս Գրիստոսուն իսմինէ վաֆթիլ օլունտուն » : (Ա. Կորն. ԺԱ. 9.) « Ատէմ գարը իշին տէյիլ , անճազ գարը ատէմ իշին եարատըլտը » :

Փրօթէթաշունչն իւրօրճէ աշիւ քիթապընս Եանլըշը . վէ իւրիւլ վէ պալէն զամ էթթիլէրէ ճահէլէր :

(Գորն. Բ. 42.) Եանլըշ . առաքեալլարըն միւշարէքէթլէրի : Տօղրուսու , իւհագլըզ : (Ա. Կորն. Ա. 23.) Եանլըշ . Ալլահըն տիվանէլիյի , վէ զաիֆիլիյի : Տօղրուսու , Ալլահըն տիվանէսի վէ Ալլահն զաիֆի օլաճագ տըր : (Գորն. Բ. 30.) « 'ի պտղոյ որովանի , բահին մէյվէսինտէն Գրիստոս տօղտու » տէյէճէք եէրտէ , պիլիմն մէյվէսինտէն , եազըլմըշ տըր : (Ա. Կորն. Ե. 37.) Թէհիլքէ լուզէթի . մէջ պուր թէրճիւմէ օլունմուշ . եանլըշ տըր : (Հորթ. Ը. 4.) Արդարու-

թիւն լուղէթի . շէրիաթ տէնմիշ . ատալէթ օլաճադ : (Ա. Կարն. Ժ. 16. Վէ 18. Կէ.) Քէզալիք հաղորդութիւն . իլհադ օլմադ . միւշարէքէթ , թէրծիւմէ օլունմուշ : (Ա. Կարն. ԺԱ. 10.) Պու սէպէպտէն նիսանըն պաշընտա մէլէքլէր սէպէպինտէն հիւքիւմէթ ալէմէթի օլմադ իճապ էտէր . պուրատա ըիայէթ օլաճադ եէրտէ փրօթէսթան հիւքիւմէթ ալամէթի լուղէթինի իլալէ էթմիշ : (Մարթ. ԺԹ. 28.) Միւսանգամ գալուստ , Բումճա παλιγγενοςια թէքրար տօղուշ թէրծիւմէ օլունմուշ : (Յար. Ա. 21.) Զըլպադ անամըն րահմինտէն չըգարմ . վէ չըլպադ օրայա տէօնէճէյիմ , տօղրուսու , անտէն սօնրա : (Յար. Գ. 7.) Վերստին , թէքրար . եօգարըտան թէրծիւմէ օլունմուշ : (Մարթ. ԺԹ. 3.) Ատէմ անասընը պապասընը թէրք էտիպ գարըսընա ետիւրշաճադ : Տօղրուսու գարըսընըն արգասը սըրա կիտէճէք : (Ա. Տէ. Դ. 14.) Հէման հէր եէրտէ , երէց παρεβυτερους ιερευσ լուղէթի ինթիար թէրծիւմէ օլունմուշ , ինթիար իսէ Բումճա Կորթօս Կորթօս թէրծիւմէ օլունուր : Հայր մեր (Մարթ. 2. 9.) թէքմիլ եազըլը տըր : (Ղար. ԺԱ. 2.) Նօգսան եազըլը տըր . փրօթէսթան , Ղուկաստա տախի թէքմիլ պասթըրմըշ տըր : Մուախիսէրէն էթտիկիմիդ քէշֆէ կէօրէ , էլ եազըսը իլէ 2000 լուղէթտէն գիյատէ Աւետարանա իլալէ օլունմուշ :

ՃԺԷ . Իշթէ Պօղոս առաքեալըն տէտիյի պունա մէսին տիր , եանի պիր քիթապ եազըտա իքէն էօլիւ տիր . վէ էօլիւ . վէ մատտի հիյէթինտէ , վէ մանասընտէ թութարսան էօլտիւրիւր . ամմա ազիդ ըուհ , օ քի քիլիսէ գըլաղուզու տուր օնա ճան վէրիւսէ՝ հէր օգուշանը եաշատըր , վէ սէլամէթ պախշ էտէր . « Եազը էօլտիւրիւր , լաքին ըուհ ճան վէրիւ » : (Պօլ. Բ. Կարն. Գ.) Նիշին պու սէօզիւ եազտը . էվվէլա Գրիստոսուն նօմոսունու , Մովսէսին նօմոսուն իլէ մուվաղէնէ էթտիյի իշին , վէ Մովսէսինքինի եազը իլէ օլտուղունտան Կօլիւ . Եօմոս թէսմիյէ էտիյօր վէ Գրիստոսուն նօմոսունու ըուհ իլի՝ նօմոս թէսմիյէ էտիյօր . չիւնքի ըուհ եիւրէքտէ օլտուղունտան , պունու տիրի թէսմիյէ էտիյօր : Սանիյէն եազը էօլտիւրիւր . գիրա քէնտի քէնտինէ մանա վէրէմէզ . վէ Պօղոս առաքեալըն (Բ. Տէ. Գ. 14. 15. 16.) սէօզիւ պունա մէսին տիր : « Քիւշիւքլիւլիւնտէն պէրի , ազիդ քիթապարը պիլիւսին քի , սէլամէթ խուսուսունտա իճապ էտէն իլմի սանա վէրմէյէ գատիր տիրլէր » : Պիզիմ անատօլու փրօթէսթանլարը պուրայը օգուտուգլարընտա , թէմամ տէրլէր , Պօղոս առաքեալ Աւետարան եեքեր տէմիշ պէլիւրլէր . առաքեալ իսէ , Ահա տը աթիւզ իշին սէօյէյօր . վէ Տիմոթէոս եահուտիլիքտէ թէրպիյէ օլմուշուսու . գիրա պապասը փուլիւրէսթ , վէ անասը եահուտի օլուպ , (Գար. ԺԶ.) Գրիստոսա իման կէթիրէրէք , աշակերտ վէ եպիսկոպոս օլմուշուսու . վէ Պօղոսուն սէօզիւ՝ վէ սէլամէթինի նէ կէօնէ սլուլաճադ օլտուղունու , թուֆուլիյէթինտէն պէրի , սանա

քիթապար Գիսուս Քրիստոսուն իմանը վասիթառլյա կէօսթէրի՝ տէ-
տիյի՝ պու խոի . զիրա ահտը աթիգի (հին կտակարանը) օգույան ,
միւճէրրէտ ինսանըն սէլամէթի Քրիստոսուն կէլմէսինէ միւհթաճ օլ-
տուղունու պիլիր տէմէք խթէր խոի . վէ չօղլարը օլ քիթապարըն
մանասընը քէնտի մերամարընա չէքիպ՝ ուլտուրաճագ տըրլար . լա-
քին սէն Ալլահըն քէլամընը վազ էթ , վագիթ կէօզէթմէյէրէք , ուլաչ
իւզէրլէրինէ , թէքտիր էթ , վէ պէօյիւք թահամմիւլ իլէ թա՛լիմ էթ .
թէսէլի վէր . վէ (Դ. 13.) « կէլտիյինտէ քիթապարը՝ պա խուսուս
ճիլտլէրի , պէրապէր կէթիր » . տէր : Հէր քէսի թէքտիր էթմէք , վէ
քիթապըն մանասը պու տուր , վէ սիզին տէտիյինիզ տէյիլ՝ տէմէք .
օլ քիթապարըն ճանը օլմատըղընտան , ծնլարա պիր ճան վէրմէք ,
վէ ծնլարա սահիպ օլմագ , ծնլարը թաստիգ էթմէք տիր : Կիւզէլ
սանտըգ , ալթուն իլէ տօլու սանտըգ . ամմա խըրսըղլար էլինէ կէ-
չէրսէ՝ քէնտի քէնտինի գուրթարամագ . վէ պէն ֆիլան ատէմին վէ
ֆիլան փատիլահըն մալիյիմ տէյի , քէնտի քէնտիսինէ չահատէթ է-
տէմէգ : Խիւլասայի քէլամ , ազիզ քիթապ քիլիսէտէն չըգտը . քիլիսէ
ազիզ քիթապտան չըգմատը . ազիզ քիթապ նիչէ սէնէլէրտէն սօնրա
հազըլտը . ամմա քիլիսէյի Քրիստոս քէնտիսի էն էվլէլ թէէսսիա էթ-
տի . պունուն իչին քիլիսէ քիթապա հիւքմ էտէր , ծնու թաստիգ է-
տէր . տէյիլ քի քիթապ քիլիսէյէ հիւքմ էտէր , թաստիգ էտէր : Սաղ-
լամ մը էօլիւլէրի տէֆն էտէրլէր , հօղսա էօլիւլէր մի սաղլարը :

ՊԱՊԸ ԴԱՊԻ

ԱԶԻԶ ՔԻԹԱՊՏԱ ՀԵՐ ԽՈՒՍՈՒՍՈՒ ՏԻՆԻՑԷ ՎԷ ԱՅՆԻՑԷ
ԽԱԶԸԼՄԱՄԸՇ ՏԸՐ . ԻԼԼԱ ՔԻԼԻՍԷ ՇԻՖԱՀԷՆ ՕՆԼԱՐԸ
ՔՐԻՍՏՈՍՏԱՆ ԱԼՏԸՂԸ ՎԷ ԷՕՅՐԷՆՏԻՑԻ ԿԻՊԻ
ԻՃՐԱ ԷԹՄԷԲՏԷ ՏԻՐ

ՃԺԸ . Քրիստոս էֆէնտիմիզին հէր իճրա էթտիյի շէյլէր , վէ հէր
էօյրէթտիյի թա՛լիմաթլար քեամիլէն աւետարանտա հազըլմամը տըր .
հաթթա աւետարանտա հազըլան , չօղուն ազը տըր . (Յ. 15. ԻԱ.
23.) « լաքին պաչգա տահա չօգ խուսուսլար վար տըր քի , Գիսուս
իճրա էթտի , ծնլար էկէրչի պիրէր պիրէր հազըլմըն օլսա խալլէր ,
զաննըմ տիւնեա պիլէ՝ հազըլմըն օլան քիթապարը կէօթիւրէմէզ խալլէր » :

ՃԺԹ . Պունուն իւզէրինէ փրօթէսթանլարա պիր իքի սիւալ վա-
րիտ օլուր . էվլէլա , եա օ տուր քի , Քրիստոսուն իճրա էթտիյի , վէ
հազըլմամըն օլան խուսուսլար , քի փէք չօգ իմիչ , պի ասսա վէ
պօշ շէյլէր իմիչ քի , առաքեալլար ծնլարը հազըլմայա միշնասիպ
կէօրմէմիլլէր : Սանիլէն՝ եա օ տուր քի , Յովհաննէսին վէ սայիլլէ-

րինի ֆիբրի, վէ մագսէտի պիր օ շէյլերի եազմադ օլմուշ քի, Գը-
րիստոսուն Ալլահ էվլատը օլտուղունա խապթ օլմադ իշին լազըմ ի-
տիլէր: Սալիսէն՝ եա օ տուր քի, Գրիստոս էֆէնտիմիզ հէր խուսու-
տու քէնտի սէվկիւլիւ վէ տիրի վիճուտինէ թէսլիմ էթմիշ, վէ օնու
քեամիլէն թա'լիմ էթմիշ օլտուղու իշին. եանի քէնտի քիլիսէսինի,
վէ պու քիլիսէյի հէր վէճհ իլէ պիր կէլին կիպի տօնաթմըշ, վէ թէք-
միլ, վէ լէքէսիղ հուզուրունա տիքմիշ օլտուղունտան մատէ, տիւն-
եա սօնունա դատար՝ օնուն իլէ պէրապէր տուրմայա տախի վատ,
վէ քէնտի ազիղ կէրչէքլէք բուհունու՝ պիւթիւն լութֆու վէ գուվ-
վէթիլէն պու սէվտիյի քիլիսէսինէ գըլաղուզ նասսլ էթտիլինտէն՝ ար-
թըզ եազը իլէ թա'լիմաթընըն նէշը օլմասընա լուղում կէօրմէմիշ,
վէ իսթէմէմիշ. վէ պունա պինաէն առաքեալլար տախի Գրիստոսուն
հէփ էթտիլի վէ էօյրէթտիլի շէյլերի եազըյա կէշիրմէյէ լուղում կէօր-
մէտիքլէրինտէն, չօգ շէյլերի չիֆահէն, եանի քիլիսէտէ ազիղ բի-
վայէթ իլէ իճրա օլմալարընը իսթէմիշլէր տիր: Պու պիրինճի էֆքեա-
րը փրօթէսթանլար տախի դապուլ էթմէզլէր. զիրա Գրիստոսուն հէր
իճրա էթտիլի, վէ էօյրէթտիլի խուսուսլար՝ տէյիլ պի ասաս՝ վէ վա-
հի. իլլա քեաֆֆէսի մուգատտէս վէ Ալլահանի շէյլէր տիրէր: Ի-
քինճիսի տօղրու տուր՝ եօգարըտա եազտըղըմըզ կիպի. զիրա հէր նէ
մատտէ իւզէրինէ առաքեալլարա սիւալ օլունտու իսէ, օնլար տա
եալընըզ օ պիր մատտէյէ միւսքիթ ճէվապ վէրմէյի քեաֆի սայտըլար.
վէ քիլիսէտէ սայիր եէվմիյէ մուէսսիս, վէ իճրա օլունան մատտէլէր
իւզէրինէ, պիր չիւպհէլէրի, վէ միւնազա'լարը օլմատըղընտան, քի-
լիսէ օնլարը քէնտի ճէմաաթընա չիֆահէն էօյրէտիր, վէ իտարէ է-
տէր իտի: (Գօրծ. ԺԶ. 4. 5.) « Պօղոս վէ Շիղա շէհիրլէրտէն կէշէր
իքէն առաքեալլարտան վէ քահանալարտան թէնպիհ օլունմուշ օլան
էմիրլէրի թութսունլար տէյի՝ թէնպիհ էտէր իտիլէր. վէ քիլիսէլէր
իմանտա դավիլէշիր իտի. վէ հէր կիւն սալըճա արթար ըտը »: Պու
շէյլէր՝ եազը իլէ օլմատըլար. անճադ չիֆահէն օլտուլար: Առաքեալ-
լարըն, վէ քահանալարըն էմիրլէրի նէ իտիլէր, քի օնլարը սըզը սը-
զըյա թութսունլար տէյի՝ Պօղոս առաքեալ ճէմաաթա թէնպիհ էտէր
իտի: Առաքեալլարտան ալտըզլարը էմիրլէրի գիրամանսն պատուիթ-
եալս: Թէնպիհ օլունմուշ օլան էմիրլէրի տէմէյիլէ՝ էվվէլա, օնլար
էկէրչի վահի շէյլէր օլմուշ օլսայըտըլար, էմիր, քեհպիհ, հրաման
օլմադ ըտըլար: Սանիլէն՝ պու էմիրլէր, վէ թէնպիհլէր, սահիհէն
թէնպիհ օլունմուշ օլմադ ըտըլար: Տէմէք քի էհէմ, վէ էլզէմ խու-
սուլար իմիշլէր քի, հրաման օլմուշլար, պատուիթ օլմուշ-
լար, Ալլահն օն թէնպիհլէրի կիպի: Հէմ տէ պունլարըն պիրի եա-
զը իլէ թէնպիհ օլմատը. անճադ աւանդութիւն իլէ՝ չիֆահէն վազ
էթմէք իլէ, շէհիրտէն շէհիրէ կէզմէք իլէ. տէյիլ քի աւետարանլար
եազմադ իլէ. տէյիլ քի մէքթուպլէր իրսալ էթմէք իլէ: (Գօրծ. ԺԵ.

36.) « Պօղոս Բառնաբաս տէր՝ տէօնէլիմ, վէ դարընտաշլարըն Եանւարընը տօլաշալըմ, հէր պիր շէհիրտէ, քի Ալլահըն քէլամընը վազ էթտիր. վէ նէ կէօնէ թութայօրլար օլտուղունա ալեհա՛ն օլալըմ » : Նիշին առաքեալլար մէքթուպէր եազմատրլար, վէ պըրադմատրլար. կիւնէշտէն տահա աչըզ տըր, քի առաքեալլար՝ վէ Գրիաթոս էֆէն. տիրիզ եազը իլէ մէզհէպ նէշը էթմէտիլէր, վէ եազմազ իսթէմէտիլէր. անճազ Ս. քիլիսէյէ հէր խուսուսու շիֆահէն թէսլիմ էթտիլէր. պունուն իշին տիր քի, տէրիզ, եազըլմազ խուսուսունտա, եազըլանըն քիլիսէյէ լուզուլի եօղուտու. չիւնքի քիլիսէտէն ալընըպ շունա պունա եազըլտը, շունուն վէ պունուն լուզուլի օլտուղու իշին. տէյիլ քի քիլիսէյէ պիր լուզուլի վար խոխ : Նասըլ քի չէշմէտէն ազան սուլար, չէշմէնին՝ հէմ էվլէլ օլտուղունու թաստիզ էտէրլէր, հէմ չէշմէտէն քէնտի չըգտըզլարընը թաստիզ էտէրլէր, հէմ չէշմէնին ծնլարա միւհթաճ օլմատըղընը թաստիզ էտէրլէր. վէ հէմ չէշմէտէն չըգտըզլարը ճիհէթ իլէ, չէշմէնին էքսիլմէտիլինի, վէ թըպզը չէշմէնին սուլունա միւթապըզ վէ էմալ օլտուղունու թաստիզ էտէրլէր : Վէ պիր ասէմին եազտըղը՝ միւհէրրէտ քէնտի ազըլունա միւթապըզ օլաճաղը կիպի, աւետարան տախի՝ քիլիսէյէ միւթապըզ տըր : Զիրա ճշմարտութիւն ճշմարտութիւնա գարշը կէլէմէզ. չիւնքի իքիսինին տէ մէպտէսի Գրիաթոս տուր :

ՃԻ. Պօղոս առաքեալ (Ա. Կռն. ԺԱ.) քէնտինէ սիւալ օլունան դարընըն վէ գօճանըն նէ թարզ կիյինէճէյի, նէ թարզ տուա էտէճէյի, վէ սայիր խուսուսալթլարը իւզէրինէ թարիֆ էտէրէք, ճէվապ վէրիյօր. վէ թէնպիհ էթտիքլէրի աւանդութիւնլարը տախի հըֆզ էթմէլէրինի. վէ էկէրչի գարշը կէլէն օլուրսա, օ միսիլլիլէրէ պիղիմ. « վէ Ալլահըն քիլիսէլէրինին էօլէ ատէթի եօզ տուր », ճէվապընը վէրին տէյի էմր էտէյօր : Վէ հաղորդութիւն իւզէրինէ՝ եինէ օլ պապտէ՝ մուֆասսալ եազտըզտան սօնրա. պուպապտէ չիմտիլիք եազտըղըմ քեաֆի տիր տէյօր. սիզէ տահա չօզ թէնպիհլէրիմ վար տըր, ծնլարը տա՝ պէն կէլտիլիմտէ, շիֆահէն թէնպիհ, թէսլիմ էտէճէյիմ » տէր : Նէ իսիշ օլ թէնպիհլէր (պատուիրանլար) քի, Պօղոս առաքեալ սօնրա Կորնթացիլէրէ սէօյլտի. վէ իճրասը խուսուսունու ծնլարա պօրճ գօյտու : Սնու պիր եալընըզ քիլիսէ պիլիր, վէ եէվմիյէ իճրա էտէր. վէ ազիզ թէնպիհլէր մազամընտա ծնլարա սըգը սըգը սարըլմըշ տըր : Ամա վրօթէսթանլար՝ ծնլար սօնրատան իճատ տըր, հայրապետական տըր, տէյէրէք ծնլարը գապուլ էթմէզլէր : Ֆազաթ հիշ պիր վազըթ՝ շու խսիմտէքի հայրապետ, ծնլարը գօյտու տէյի, չիմտիյէ տէկին կէօսթէրէմէտիլէր. վէ եէվմիյէ մէրամը ֆասիտէլէրինի սէրպէսթճէ իճրա էթմէք իշին խոտաասընը էտէրլէր, վէ Գրիաթոսուն քիլիսէսինէ իֆթիրալար սաշմատան տուր օլմաղլար :

ՃԻՍ. Պուրատա պիր միւթալաա տահա էթմէլի քի, առաքեալ-
լարն հէփսի Գրիստոսուն քէլամընը չիֆահէն նէչը էթմէյէ մէէգու-
նիյէթ, վէ սէլահիյէթ ալտըլար. պու առաքեալլարն իքիսի, Մատ-
թէոս վէ Յովհաննէս Աւետարան հազտըլար. վէ պիր իքիսի տէ մէք-
թուպ հազտըլար. օ պիրլէրի հիչ մի պիր սէօզ սէօյլէմէտիլէր. վէ
սէօյլէտիլէր իսէ, սէօզլէրի հիչ մի թէէսիր էթմէտի. հիչ մի պիր
քիլիսէ թէէսիս էթմէտիլէր. վէ էթտիլէր իսէ, հիչ մի պիր սըրր
(խորհուրդ) իճրասընտա պուլունմատըլար. հիչ մի պիր ային ու ա-
տէթ իճատ վէ նասպ էթմէտիլէր. Վազատ օնլարն Աւետարանտա
հազըլըսը հօզ տուր. հազըլըսը հօզ իսէ, օնլարն օլմամմսը մը լա-
զըմ կէլիր. Առաքեալլարն գմնղըսը շուքատա, հա պուրատա տօղ-
տու. շու՝ հա պու ճէղայը չէքտի. գմնղըսը շուրատա՝ հա պուրա-
տա էօլտիւ տէյի, հազըլըսը վար. վէ հազըլմամըշ տըր տէյի, ա-
ռաքեալլարն տօղմամմսը մը լազըմ կէլիր. հէփսի պօշմ մը էօմը-
լէրինի կէչիրտիլէր. հիչ պիրիսի ճէգա չէքմէտի մի, էօլտիւլէր մի,
հօղսա տահա ամղ մը տըրլար. չիւնքի հազըլմամըշ տըր. Իշթէ պիւ-
թիւն ապէսիյէթ պունտան չըդար:

ՃԻԲ. Կէլէլիմ քի, աւետարանիչլէրին պիրիսինին հազտըլը մատ-
տէյի, տիկէրի ես հիչ հազմամըշ. հա հազմըշ իսէ, թէֆէրրիւաթ-
ճա պիր պիրինէ խիւաֆ կէօրիւնիւյօր. մէսէլա պիրի Գրիստոսուն
Մըսըր տիյարընա կիթտիլինի հազար, տիկէրի օնու հիչ զիքը էթմէզ.
պիրի գըրդ կիւն օրուճ թութուղունու հազար, տիկէրի հիչ զիքը
էթմէզ. պիրի նէ կէօնէ տուա էտէլիմ տէյի, առաքեալլարն Քը-
րիստոսա օլան ըիճասը իւղէրինէ, Գրիստոսուն օնլարա էօյրէթտիյի
(Հայր մեր) հա պիղիմ փէտէրիմիզ. . . տուասընը թէքմիլ հազար.
տիկէրի հարը հազար. տիկէրլէրի տէ օնու հիչ զիքը էթմէզ: Պիրի
տէր քի, զատիկի էթտիքտէն սօնրա, փէշթուճալ դուշանտը, վէ ա-
ռաքեալլարն այազլարընը հայդատը, վէ պէն նէ կէօնէ էթտիմ իսէ՝
սիզ տէ պօրճուսունուզ, պէնիմ էթտիյիմի էթմէյէ տէտի. տիկէրի
հազմազ. պիրի տէր քի, յարութիւն ալտըգտան սօնրա ազիզ գարը-
լար Գրիստոսուն մէզարընա կիթտիլէր իսէ, պիր հրեշտակ կէօրտիւ-
լէր, տիկէրի իքի հրեշտակ կէօրտիւլէր, տէր. պազըսըլա: Պունա
պէնդէր տահա չօզ խուսուսլարն պազըսը հազըլմըշ, պազըսը հա-
զըլմամըշ. տէմէք քի, աւետարանիչլէրին Ֆիքրի, Գրիստոսուն հէր
իճրա էթտիյի, վէ էօյրէթտիյի թալիմաթլարը, հազը իլէ հազմազ
տէյիլ իտի, վէ տինէ վէ այինէ միւթաալլիզ խուսուսլարն հէփսի հա-
զըլմամըշ: Անճադ հէր քէս, նէ հազտը իսէ, մէքթուպ մազամըն-
տա հազտը. մէսէլա Ղուկաս Թէոփիլոսա հազտը քի, Գրիստոսուն
նէ օլտուղունու անլասըն: Յովհաննէս, քի Գրիստոսուն պիր եալը-
նըզ Ալլահ օլտուղունու անլաթսըն. քէզալիք հէր նէ քի առաքեալ-
լարա սիւալ օլունտու իսէ, պիր օլ խուսուսա ճէվապ օլուն տէյի

եազտըլար : Պու եազտըղըմըդտան զիյատէսի արթըդ դաւմատը , վէ
 եօդ տուր տէյի , հիչ պիրիսի եազմատը . հիչ պիրիսինին պիլէ ֆիք-
 րինտէն պիլէ կէչմէտի , վէ հիչ պիր եէրտէ կէօրիւնմէյօր . անճադ
 եազը իլէ եազմադ քեաֆի տէյիլ . կէլտիյիմիդտէ թէքմիլէն շիֆանէն
 սէօյլէրիդ , վէ էօյրէտիրիդ տէյի , տիգգաթլըճա թէնպիհ էթտիլէր :
 Վէ պուլուստուգլարը մահալ ուղադ օլմասա իտի , հիչ պիրիսինէ ,
 նէ աւետարան , նէ տէ պիր մէքթուպ հազար ըտըլար . անճադ շի-
 ֆանէն կիտին էօյրէտին տէյի , Գրիստոսուն վէրտիյի թէնպիհ իւղէ-
 րէ տալրանըր ըտըլար : Հաթիթա լուզուսու եօդ կիպի , առաքեալ
 եազըյօր . վէ եէմին վէրիյօր քի , եազտըղը մէքթուպինի օգուսուն-
 լար : (Ա . Թէ . Ե . 27 .) « Բապսլըն իսմինէ եէմին վէրիլիմ սիդէ քի ,
 պու մէքթուպ ազիդ դարընտաշլար հուզուրունտա օգունսուն » :
 Տիկէր եէրտէ « եազը էօլտիւրիւր » տէր : Հաքէզա « չօդ չէյլէր վար
 քի , սիդէ սէօյլէյէճէյիմ . լաքին գալէմ իլէ , վէ միւրէքքէպ իլէ եազ-
 մայը իսթէմէյօրում տէր » : Աճապա լուզուսումիլ օլտուղունտան մը .
 հաշմ . զիրա Գրիստոս վէ առաքեալլար շիֆանէն ըիվայէթի՝ եազմադ-
 տան , տահա միւրաճճահ թուլթար ըտըլար . զիրա Գրիստոսուն թըպ-
 գը էֆքեարընա վէ էմրինէ մուվաֆըդ օլուպ , տայիմա . « Գնացէք ,
 աշակերտեցէք զնոսա , ուսուցէք նոցա » . շիֆանէն էօյրէտին ծնլարա
 տէտի . եազըն՝ տէմէտի . լաքին պու ասիրտէ րաճօն արայան քիմ .
 տօղրույու գապուլ էտէն քիմ . « Ո՞ հաւատաց լոյ մերում . . . » :

ՃիԳ . Իւչիւնճիւ՝ սէլամէթ պապընտա ազիդ քիթապտան զիյա-
 տէ ինսանա լազըմ օլան պիր եալընըզ եկեղեցի վար տըր . վէ եկե-
 ղեցիսիդ սէլամէթ եօդ տուր . վէ ազիդ քիթապա տա հիւքիւմ վէ-
 րէն , պիր եալընըզ պու քիլիսէ տիր , վէ քիթապըն քէնտիսինին
 հիւքմիւ եօդ տուր : Եօդարըտա պէյան էթտիյիմիդտէն՝ չու սահիհ-
 լիքէր անլաշըրը . եանի Աւետարանտա Գրիստոսուն էօյրէթտիյի հէր
 ճշմարտութիւն , վէ հէր թէնպիհ եաղըը տէյիլ տիր . վէ չօդ լու-
 զուսու թէնպիհլէրի առաքեալլար տախի շիֆանէն էօյրէթտիլէր . վէ
 պու թէնպիհլէր եկեղեցի իչինտէ , զէնկին պիր չէչմէ կիպի դալտը .
 վէ եկեղեցի տէ՝ ծնլարը ճէմաաթա շիֆանէն էօյրէթտի . էօյլէ իսէ
 տէսթիլէրէ տօլմուշ սուլարտան մատէ , չէչմէսինտէ արթըդ սույուն
 դալմատըղընը , քիմ սանա խապէր վէրտի մյ ազըլը փրօթէսթան :
 Սահիէն էկէրչի Ալահըն քէլամընըն եազը իլէ եազըլմասը ինսանըն
 սէլամէթինէ միւճէրրէտ էլդէմ օլմուշ օլալար , ծնուղ նէ Գրիստո-
 սուն քիլիսէսի , նէ տէ ճէմաաթը սէլամէթ պուլապիլիր իտի . զի-
 րա հլգիմ (հարկաւոր) պու խուսուստա՝ փիլիսոփայութիւնճա , օ
 չէյէ տէրէր քի , ծնուղ պիր տիկէր չէյ օլամալ . մէսէլա ինսանա
 թէնճէ եաշամադ իչին՝ պաշըճա հալա սու վէ էքմէք լազըմ տըր .
 պիր ատէմէ պիր ճան , ծնու ատէմ էթմէք իչին լազըմ տըր . եօզա
 ինսան եաշայամադ , վէ ինսան օլամալ . Գէզալիք մէզհէպիմիլ իչին

լազըմ (հարկաւոր) պիղ՝ պիր սատէ եկեղեցիյի, Գրիստոստան աւ-
տըղը թալիմաթլար իլէ պէրապէր պիլիրիզ . ծնուն իչին տէրիզ քի՝
քիլիսէսիզ սէլամէք եօզ տուր . հիչ պիլիմիզ տէմէտիք քի, Աստուա-
ծաշունչսուզ՝ եախօտ Աւետարանսըզ սէլամէթ եօզ տուր : Սէպէպի
տէ պու տուր քի, քիլիսէ աւետարանտան էվվէլ տիր . վէ աւետա-
րան քիլիսէտէն չօզ սօնրա եազըլտը, վէ փէք չօզ սօնրա իլան օլա-
պիտի . վէ հէր քէսին էլինէ փէք ուզուն միւտտէթ սօնրա կէչէպիւ-
տի . թա Կոստանդիանոսուն վազթինէ գատար . եանի 300 սէնէ սօն-
րա : Նճ զանն էտէյօր փրօթէսթան, շիմտիքի կիպի՝ պասմալարտան
չըգմա միլիօնլարճա աւետարանլար մը վար ըտը . շիմտիքի կիպի տին
սէրպէսթիլէթի (աղատութիւն հաւատոյ) մը վար ըտը . խայըր : Պու
քիթապ՝ էօյլէ իսէ, պու աւետարան եազըլմազտան, վէ եազըլըպ
իլան օլմազտան էվվէլ, թուլ միւտտէթ Գրիստոսուն ճէմաաթը, նէ
իլէ իտարէ օլունտու իսէ, փրօթէսթանլար պիղէ խապէր վէրսինլէր .
իչթէ պու խապէրի տէ վէրէմէզլէր . զիրա՝ միւճէրրէտ քիլիսէ վա-
սիթասըլա, վէ օ տա շիֆահէն (Ս. Աւանդութիւն իլէ) . ծնա քի
առաքեալն թէնպիհի մուճիպինճէ քիլիսէ սըզը սըզը սարըլըպ՝ ծնու
հըֆզ էթմիշ իտի, վէ հալա էթմէքտէ տիր : Էօյլէ իսէ, աւետարան
եազըլմասընըն լուզումի եօզ իտի . ինսանըն սէլամէթինէ էլզէմ (հար-
կաւոր) տէյիլ իտի, եօզսա Գրիստոսուն հաւատքը աւետարան իլէ
պաշլայըպ, աւետարան իլէ պիթմէլի իտի . պունու գամըղ ազըլը
առէմ գապուլ էտէպիլիր, պիլմէմ : Պու սէօզիւմիւզիւ պիր պէյինսիզ
փրօթէսթան օգուտուղու կիպի, գապիլ քի աւետարանըն սէօզլէրի
լազըմ տէյիլ կիպի տէյօր պէլիլէր . հաշն, աւետարանտաքի պուլու-
նան սէօզլէրին հիյէթի, վէ ճշմարտութիւնու պաշգա, վէ օլ սէօզ-
լէրին, վէ օլ ճշմարտութիւնլարըն եազըլմասը գազիյէսի պաշգա .
ճշմարտութիւն պիր տիր, վէ հէփիմիզին սէլամէթինէ էն լազըմը շէյ
տիր . լաքին եազըլմասը լազըմ տէյիլ . ճշմարտութիւն պաշգա . եա-
զը պաշգա . եազը ճշմարտութիւնսուզ օլամազ . ամա ճշմարտու-
թիւն եազըսըզ օլապիլիր . նասըլ քի եկեղեցի մէզհէպիմիզին պու ճըշ-
մարտութիւնունու Ս. Կոստանդիանոսուն հէնկեամընա գատար հըֆզ
էյլէտի : Սնտան աւետարանլարըն գօպեալարը եազըլտըլար, վէ հէր
քիլիսէյէ տազըլտըլար : Իսթէր եինէ տիւնեա եիւզիւնտէն աւետա-
րան, վէ ազիզ քիթապ գայպ օլտուն, եինէ եկեղեցի քէնտի ուսիլի
գատիմէսինտէն շաշմազ . եինէ օլ ճշմարտութիւնլարը սէօզ իլէ, վէ
շիֆահէն իլան էտէր . վէ եինէ օլ խորհուրդլարըն իճրպսընտա պու-
լունուր : Տէմէք քի աւետարանըն եազը իլէ եազըլմասընըն քիլիսէճէ
լուզումի մութլազը եօզ տուր :

ՃիԻ . Զաթէն՝ եօգարըտա պէյան էթտիք քի, քիլիսէ մէզհէպի-
միզին պիրինճի գանունու վէ առասը տըր . մատէմ քի քիլիսէ էյիլէ-
րի իչինէ գապուլ էթմէք սէլահիյէթինի Գրիստոստան ալտը . վէ մա-

տէմ քի պու քիլիսէնին ըէտտ էթտիկինի, Գրիստոս տախի ըէտտ էթ-
միշ տիր . (Ղ.Վ. Ժ. 16.) « Սիզի տիյնէյէն, պէնի տիյնէր . սիզի
ըէտտ էտէն, պէնի ըէտտ էտէր . վէ պէնի ըէտտ էտէն, պէնի կէօն-
տէրէնի տախի ըէտտ էտէր, վէ պէնի տիյնէյէն օնու տիյնէր . . . » :
Թէքրար օրատա « Իշթէ տիւշմէնին գուվլէթինի, վէ երլանլարը,
ազրէպլէրի էզմէյէ սիզէ հիւքիւմէթ վէրտիմ » : (Մ.Գ. Ժ. 18.)
Պետրոս վէրիլէն անախթարլար հիւքիւմէթի « ճէննէթին անախթար-
լարընը սանա վէրէճէյիմ . եէրտէ չէօզտիւլէն, կէօյտէ չէօզիւլէճէք
տիր . եէրտէ պազլատըղըն՝ կէօյտէ պաղլանճագ տըր » : Վէ պու
սէլամէթ վէրմէք հիւքիւմէթինի առաքեալլարա (Մ.Գ. Ժ. 18.)
Թէքրար էթտի . « Սահիս տէրիմ սիզէ քի, հէր քիմի եէր եիւզիւնտէ
պաղլարսանըզ, կէօյտէ տախի պաղլանճագ տըր . վէ եէր եիւզիւն-
տէ չէօզտիւլէնիւզ, կէօյտէ տախի չէօզիւլէճէք տիր » : Պու սէօզ-
տէն աչըզ կէօրիւնտիւ քի, սէլամէթ դանունու քիլիսէ տիր . քիլիսէ
հէր քիմէ ճիւնհասը իչին ճէզա վէրիւսէ, Ալլահ օնու կէօյտէն թաս-
տիզ էտէճէք տիր . հէր քիմէ միւքեաֆաթ վէրիւսէ, վէ կիւնահարը-
նը աֆիլ էտէրսէ, Ալլահ տա կէօյտէն աֆիլ էտէճէք տիր : Պու հիւ-
քիւմէթ եաիմա, եա դաիմա պիր հիւքիւմէթ տէյիլ տիր . անճագ
Ալլահնը գուրտուղու՝ վէ պէյէնտիյի թէրթիպ իւզէրէ տիր : Գիլիսէ-
նին մուազզամ պաշը, եանի քիլիսէ Ալլահնը վէքիլի տիր . խուսու-
սու բուհանիյէ վէ տիւնիյէյէ հէր նէ գարար վէրիպ՝ սիճիլ քէսէրսէ,
հէր նէ թէնպիհ վէ նիզամ վէրիւսէ, օնա տէրունի, հէմ զահիրի ի-
թաաթ լազըմ տըր . քիմ քի պու իթաաթը քիլիսէյէ իպրագ էթմէզ-
սէ, Ալլահն էմրիսէ վէ մուրատընա գարշը կիտէր, զիրա պու քիլի-
սէ Ալլահն խանէսի տիր . պու քիլիսէ քէնտի մէէմուրլէրի վասիթա-
սը իլէ՝ Ալլահտան ինսան օլան ինայէթլէրի, սըրլարը, հէր քէսին ա-
մէլինէ կէօրէ՝ պախշ էտէճէք, թագսիմ էտէճէք տիր : (Ա. Կ.Պ. Գ. 1.)
« Ինսանլար պիզի Գրիստոսուն մէէմուրլէրի, վէ Ալլահն էսրա-
րընը պին պաշըլարը կիպի, թութսունլար » : Եկէրչի քիլիսէտէ վէ
քիլիսէ մէէմուրլէրինտէ Ալլահն միւքեաֆաթ, վէ միւճագաթ վէր-
մէք հիւքմիւ, վէ սէլահիյէթի օլմամըշ օլսա իտի . նիչին Պօղոս ա-
ռաքեալ Ալլահն էսրարընը պին պաշըլարը իսմիյլէ պուշլարը թէս-
միյէ էտէյօր . նիչին պուշլարը Գրիստոսուն մէէմուրլէրի տէյի չաղը-
րըյօր . զիրա Ալլահն եէր եիւզիւնտէ վէքիլի տիրլէր : Նէ խուսու-
տա վէքիլ տիրլէր . ասկէր օրտուլարընտմ մը, թիճարէթ խուսու-
լարընտմ մը, հաշմ . Ալլահն վէ Գրիստոսուն էսրարընը պին պաշը-
լարը վէ մէէմուրլէրի տիրլէր, եանի տին պապընտա գըլաղուզլար,
տին պապընտա էօյրէտիր, վէ տին պապընտա հէր քէսէ Ալլահն նիյ-
մէթ, վէ էսրարընը թագսիմ էտիճի պին պաշըլար տըրլար : Տէմէք
քի աւետարանըն եազըսը պիլիմ տին գանունումուզ տէյիլ . Նէ տէ-
յէլիմ . (Ա. Կ.Պ. Գ. 9. 10.) : « Ալլահն մայէթ մէէմուրլէրիիզ » :

— « Ալլահըն վերտիյի ինայէթէ կէօրէ , ալիմ միմար կիպի թէմէլ աթ-տում » : Թէմէլ աթմագ , Ալլահ իլէ պիրլիքտէ իշ կէօրմէք , միւճէր-րէտ տին դանունու տուր . աւետարանըն հաղըսը տէյիլ տիր : Էն կիւ-դէլ վէ էն աչըզ շահատէթ քիլիսէնին տին դանունու վէ մէհէնք թա-շը օլտուղունա , (Մաքլի. ԹԸ. 15.) հաղտրղը տրը . օրատա պիր կիւ-նահքեար ատէմ , նէ շարթ իլէ կիւնահընտան խէլաս օլաճագ . վէ նէ կէօնէ կիւնահքեար վէ Ալլահըն տիւշմէնի օլուպ , տիւշմէն սայըլա-ճաղընը պէրրագ հաղըօր : « Եկէր գարընտաշըն սանա կիւնահ իշ-լէրսէ , մապէյնտէ ծնու թէքտիր էթ . սէնի տինլէրսէ , ծնու գազան-մըշ օլուրսուն . սէնի տինլէմէզսէ , իքի վէ իւշ քիշի տահա ալ հա-նընա , վէ ծնլարըն հուզուրունտա ծնու թէքտիր էթ , նասիհաթ վէր , էկէր տինլէրսէ , ծնու գազանմըշ օլուրսուն . վէ ծնլարը տա տինլէ-մէզսէ , քիլիսէ հուզուրունտա սէօյլէ . էկէր քիլիսէյի տէ տինլէմէզ-սէ , օլ վագըթ Ալլահը տինլէմէմիշ օլուր : Օլ կիւնահքեար սանա ար-թըզ կէօմիւրքճիւ սիյագընտա , վէ փութփէրէսթ մագամընտա օլ-տուն » : Նիլէն . քիլիսէյի տինլէմէտիյի իշին : Պու թէրթիպի Ալլահ քէնտիսինէ հագարէթ օլսուն տէյի մի նասպ էթտի . հաշա . տէմէք քի , աքըլ քիլիսէ Գրիստոսուն վէքիլի մութլագը , վէ տիյանէթիմի-ղին տիրի , վէ ամիր գանունու . իլահիսի տիր : Պու քիլիսէյի տինլէ-յէն , Ալլահը տինլէր . վէ սէլամէթ պուլուր . տինլէմէյէն՝ սէլամէթ-տէն մահրում օլուր : Գրիստոս էֆէնտիմիզ , Աւետարանը օգոմայան փութփէրէսթ կիպի օլսուն տէմէտի . անճագ քիլիսէյի տինլէմէյէն , Ալլահը տինլէմէմիշ օլտուղունտան , ծնա սէլամէթ հօզ տուր՝ պու-յուրտու . օ միսիլլուլէրէ՝ անախթարլար մուհաֆըզը ճէննէթ գա-փուսունու աչմագ . տահա տօղրունու ծնլար ճէննէթին գափուսու-նու գայպ էթմիշ օլտուղունտան , օ գափույու պուլամագլար քի , ի-շինէ կիրէպիլսինլէր :

ՃԻԵ . Փրօթէսթանլարըն պայաղըլարը՝ պու անախթարլար պահ-սընը մահիթապա ալմագ իսթէրլէր . հանի ճէննէթին գափուսու վմը մը իմիշ : անախթարլարը նէտէն . տէմիրտէն մի , ալթունտան մը ի-միշ : « Վէր ագըլսըզա ճէվապը . գօ , տահա ագըլսըզ օլսուն » : Է-վայիլտէ հէր միլլէթտէ պիր մէօթէրէմ ատէթ վար իտի . հանի փա-տիշահա իլք տէֆա փատիշահ օլտուղու կիւնտէ՝ մէմէքէթ բուէսա-լարը , հախօտ վիւքէլասը , օլ փայլիթաթ չէհրին անախթարլարընը թախթընա ճիւլիսի թէպրիքի իճրասընա կիթտիքլէրինտէ , իլլէրին-տէն էն մէօթէրէմ պիր քեամիլի՝ պունտան պէօյլէ , Ալլահ թարա-ֆընտան պու մէմէքէթին հիւքիւմէթի զաթինիղէ իհալէ օլտու , ի-տարէ վէ մուհաֆագա էտին , գապուլոււմուղ տուր՝ տէյէրէք , օլ ա-նախթարը հէնի օթուրան փատիշահա , բայէթի աղիմէ , վէ զիյնէթի մախսուսէ իլէ թագտիւմ , վէ թէսլիւմ էտէր իտի : Վէ օլ փատիշահըն իտարէսի թարիխի՝ իշպու անախթար թէսլիւմի թարիխինտէն պէտ է-

տէր խոր . պու մէօհիթէրէմ ատէթ էվայլլտէ հէր միլլէթտէն իճրա օւլուպ , պիր ուսիլ վէ ատէթը մուգատտէս սըրասընտա թուլթուլուր խոր : Գրիստոս էֆէնտիմիզ տախի Ալլահըն , վէ թապիաթըն նօմոս միւլէսիսի մուլթլազը պուլունտուղունտան , պու գայտէյի դատիմի թաստիզ , վէ իթթիլազ էտէրէք , իշպու անախթարլար թէսլիմի մուամէլէսինի իճրա էթտիլինտէ , մանէն քեաֆֆէյի սիւրիւսիւնիւն , վէ թէպալարընըն իտարէ օլունմասը հիւքիւմէթինի , քիլիսէյէ պու ուսիլ իլէ իճրա էթտի : Պու ճիւմլէ փրօթէսթան մահիթապ էտէճէք իսէ , Գրիստոսու մահիթապ էտէր . պիզիմ ըայէթ , վէ հէօրմէթ , վէ իթաաթտան մատա պաշգա պօրճումուզ եօգ տուր , նէ տէ ճէսաւրէթ էտէպլիլիլիզ : Պիզիմ իթիգատըմըզ , անճագ պիր քիլիսէ Գրիստոս թարաֆընտան քէնտինէ վէքիլ նասս օլմուշ . վէ տիյանէթ պապլինտէ հէմ գըլաղուզ , հէմ ամիր , հէմ իւմըմըզըն գանունու վէ ասասը տըր :

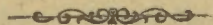
ՃԻԶ . Իշթէ պունուն իլին տիր քի , Պօղոս առաքեալ եազար , (Ա . Կռն . ԺԱ . 16 .) « Էկէրչի պիրիսի մուխալիֆէթ էթմէք իսթէրսէ (օլ քիմսէյէ) պիզիմ էօյլէ ատէթիմիզ եօգ տուր , նէ տէ Ալլահըն քիլիսէլէրինին » , տէյի ճէվապ վէրին տէր : Աստուածաշունչ վար , Աւետարան վար , մէթուպլէրիմ վար տէմէյօր . անճագ հէր նէվիւճատ ազըլա իըղմէթ էտէն քիմսէլէրէ գարչը . եկիզեցիլի , քիլիսէյի գանուն կէօսթէրիյօր . պիզիմ , վէ Ալլահըն քիլիսէլէրինին օ միսիլլիւ ատէթի եօգ տուր տէր : Պազը քիմսէլէր միւճէրրէտ սիւնս նէթ օլմալը իտտաասընտա կէզէր իտիլէր . Պօղոս առաքեալ պունլարա՝ պու պապտէ քիլիսէնին ումումէն իպրազ վէ իճրա էթտիլի գանունու գարչը գօյտու : Ազիզ էսկի անտ քիթապընը օգուսյուպ , Մովսէսին նօմոսու իւզէրինէ կիտիպ , Գրիստոսուն տիյանէթիւնի ինքեար էտէն քիմսէլէրէ՝ քիլիսէնին , վէ առաքեալարըն իլք սիւնօթտա վէրտիլէրի գարարը , վէ գանունու իսլրազ էթտի . տէյիլ քի աւետարանը . օնուն քի վիճուտի տէ եօգ ուտու . եանի , եազընճա : « Հէր քիմ քի պու գանունա մուվաֆազիլէթ կէօսթէրիլ իսէ , Ալլահըն սէլամէթի վէ մէրհամէթի իւզէրինտէ օլուն » : Աւետարանա տէմէյօր , քիլիսէ գանունունա Ալլահըն սէլամէթինի ազվ էտէյօր : (Գռն . Զ . 16 .) տէֆա (Բ . Պէր . Ա . 20 .) : « Հէփսինտէն էվվէլ պուրայը պիլմէլիսինիզ քի . հէր իլհամ (մարգարէութիւն) , քէնտի եազըլընըն հալլ էտէմէզ . զիրա իլհամ հիչ պիր վագիթ ինսանլարըն միւրատը իւզէրէ վէրիլմէտի . իլա ազիզ բուհտան միւլթէնէպպիհ օլաւրադ , ինսանլար Ալլահ թարաֆընտան սէօյլէտիլէր . տէմէք քի , Ալլահըն բուհու քիմէ գըլաղուզ օլմուշ իսէ , պիր եալընըզ օ՝ պու իլհամլարըն չէօզէր , վէ մանայը սահիհէսինի վէրիլ : Տէմէք քի , պիզլէր քիլիսէնին վէրտիլի մանայը եալընըզ թուլթապիլէճէյիզ . տէյիլ քի ազիզ քիթապ՝ հէր քէսին միւրատը պու քիթապա նէ մանա վէրիլսէ , վէ նէ

կէօնէ իսթէրսէ , օ մինչալ իւզէրէ օգունաճազ . անճազ Ալլահտան ազիզ քէլամըն մանասընը վերմէք սէլահիյէթինի ալմըշ օլան քիլիսէնին վերտիլի մանասը իւզէրէ օգունմալը , օ քի , (Ա . Տէ՛՛. Գ . 41 .) « սահիհիլք տիրէյի , վէ թէմէլի տիր » : Հաթթա Պետրոս առաքեալ աշըգտան իսթար էտէր քի , « Պօղոս առաքեալըն հաղտըղը քեաֆֆէյի մէքթուպլէրին իչինտէ էօյլէ մանասը կիւճ , վէ ինճէ մատտէլէր պուլունուր քի , պազը ազլը գըլթ օլան քիմսէլէր , օգուլուպ նէֆսլէրին թէլէֆիյէթի իչլին իսթէտիքլէրի հանըշ մանալարա չէվիրտիլէր » : Պու նէ տէմէք տիր . ազիզ քիթապ քէնտի քէնտինէ՝ ճանը վէ տիլի օլմատըղընտան , ինսանա սէլամէթ գանուկու օլամազ . վէ մանայը հազիգիսինի միւճէրէտ Գրիստոսուն ըուհուհու թաշըյան , սաղ՝ վէ միւթէքէլիմ Գրիստոսուն վիճուտի վերէճէք տիր . վէ իշպու վիճուտ Գրիստոսուն քէնտի քիլիսէսի տիր . օ քի սահիհիլք տիրէյի վէ թէմէլի տիր . նասըլ քի տիկէր ետրտէ՝ Պօղոս առաքեալ , « հազը էօլ տիրիւր . ամմա ըուհ ճան վէրի » տէր : Եանի Մովսէսին նօմսու հազը իլէ , վէ Գրիստոսուն մէգհէպի ազիզ ըուհ իլէ ըուպար օլունարազ , Մովսէսին նօմսուհու հազըսը իլէ՝ քիմսէ գուրթուլամատը . լաքին Գրիստոսուն ըուհու իլէ հէր քէս սէլամէթ պուլտու : (Բ . Կ . Ն . Գ . 6 .) « Ալլահ պիղլէրի եէնի ահտա գատիր մէճմուրլէր նասպ էթտի . տէյիլ հազը իլէ , անճազ ըուհ իլէ . զիրա հազը էօլտիրիւր , ամմա ըուհ ճան վէրի » : Փրօթէսթանլար տիգդաթ իլէ Պօղոս առաքեալըն պու մէքթուպուհու օգուսալար , քիլիսէնին չիֆահէն , վէ ըուհ իլէ մէգհէպիմիզին սահիհէն գանուհու օլտուղուհու անլարալար , էկէր ֆիքրլէրի հազընը պուլմազ իսէ : « Եազը իլէ մէճմուր տէյիլիզ . իլլա ըուհ իլէ » :

Ճիլ . Պու ազիզ քիթապըն մանասընը հէր քէս էկէրչի կէօնլու նէ կէօրէ անլայըպ՝ վերէճէք իսէ , չօգ հանըշ էֆքեարլարա կիրիթթար օլուրլար . չօգ մէգհէպլէր իճատ օլուրլար . չօգ տիրլիւ տինւլէրէ խըզմէթ էտէրլէր . վէ լաքին հէփսի տինսիզ օլուր . տինսիզ հաշար , վէ էնճամընտա տինսիզ էօլիւր : Նասըլ քի փութփէրէսթ աթալարըմըզ , չօգ շէյլէրէ Ալլահ տէյէրէք , չօգ սանամլէր տիքտիլէր , վէ Ալլահլարը չօղալթտըղճա , հիչ պիրի Ալլահ օլամատը իսէ , քէզալիք , մէգհէպլէրին չօղալմասը , տիյանէթին հիչ օլմասը տէմէք տիր : Պուհա տէլիլ , էկէրչի քիլիսէ թէվարիսի օգունուրսա , հերեա տիկոսութիւնլար , վէ միւճիտլէրինին քեաֆֆէսի քէնտի էֆքեարընա , վէ մէրամընա մուվաֆըզ , պու ազիզ քիթապտան կէօյա ֆէթվա՝ վէ մահալ պուլարազ . վէ օլ մահալլէրէ իսթէտիքլէրի կիպի էֆքեարը վահիտէլէրինի , վէ մէրամը զաթիյէլէրինի թաթպիզ էտէրէք , պիրէր մէգհէպ իճատ էթտիլէր . վէ քիլիսէյի խայը մէշազգաթլարա կիրիթթար էտէրէք , նիչէ նիչէ պի կիւնահ քէսանըն գանընըն տէօ քիլմէսինէ պատի օլտուլար : Նիչէ նիչէ ֆէլաքէթլէր , վէ աճընա

ճազ հալլեր, վազըթ պէ վազըթ պու երևզտէն ճէմիյէթլէր, վէ տէվ-
լէթլէր պաշննա կէլտիլէր. պուռնարըն հէփսի էֆքեարը մախսուսէ
սէմէրէլէրի տիրլէր. վէ իշպու ազիզ քիթապը քէնտի մէրամը ֆա-
սիտէլէրինէ մուվաֆըզ կէթիրտիքլէրի իչին, կէօյա երւրէքլէրինէ րէ-
ֆահ, վէ ֆէրահ վէրմէք իչին՝ ազիզ քիթապտան պիրէր ֆէթվա
պուլտուլար. լաքին պէօյլէլիք իլէ՝ քէնտի նէֆալէրինին մազարա-
թընը, վէ հէլաքընը մուճիպ օլտուլար: Օգուռնսուն պիւթիւն րաֆը-
զըլարըն թէվարիխի, պա խուսուսա լութէրին, վէ Գալվինին, վէ
թապիլէրինին թէվարիխի: Պու եէնի մէզհէպ գահրամանլարը, վէ
պու միւճիտլէր տահա հայաթտա իքէն, իճատ էթտիքլէրի մէզհէպ
եհլզ էլլիյէ թազսիմ օլտու. չէօյլէ պիր պիրինէ զըտտ, վէ մուղայիր
քի՝ պիրինին տինճէ իթիգատընը, տիկէրի գապուլ էթմէզ իտի: Գալ-
վին պատարագտա գոյափոխուքիւնու րէտտ էտէրէք, սատէ Գրիս-
տոսուն թէնինին զիքրի տիր տէմէյէ պաշլատը. լութէր պուռնուն
մուղայիրի, առեք կիւրէք տէ՝ վէ պատարագտա, միւպարէքլէնմիշ
էքմէք, վէ շարապ Գրիստոսուն թէքմիլ գանը, վէ թէնի օլուր տէյի
խտտաա էթտի. քիմի քահանայըզտան օսանլպ, էվլէնիր. քիմի ավ-
րէթ պօշամայա աւետարանտան ֆէթվա արար. քիմի պօշանմըչը ա-
լըր. քիմի տէ ալրէթ ինսան իչին տիր տէյէրէք, իւթ իւթէ իս-
թէտիյի գատար ալրէթ ալըր վէ ալրէթ պօշար. պիլ ֆարզ վէլա-
տէթի փրօթէսթան՝ սօնրա Մօրմօն Պրիկամ Իւնկ նամ քիմէսնէ, Ամէ-
րիգատա 19 դարը իւթ իւթէ ալըպ, մուախսարէն իտարէլէրինա
տէն աճիզ գալարագ, չէօյլէ ըզհարը մէրամ էտէր. իսպր, Ալլահըն
էմրի պիր ատէմէ պիր թէք դարը եէթէր տէր. զահէր ֆէթվասընը տա
եհինէ ազիզ քիթապտան քէնտի ազլընա կէօրէ սլուլուր. վէ ալտըզը
գարըլարըն օն սէքիզինի պօշայըպ՝ իչլէրինտէն պիրիսինի ալը դօր.
պու պիլիմ կիւնլէրիմիզտէ վուգու պուլտուղու կիպի, ալէմին նէֆ-
րէթլինի մուճիպ օլարագ կազէթալար վասէթասը իլէ աճայիպ նէվինա
տէն, տիւնեայա մասթթէէսիւֆ իլան օլտու: Իլթէ քէնտի քէնտիյէ
աւետարան օգուլուպ, մէրամընա կէօրէ աւետարանա մանա վէրիր-
սէ, պիր ատէմին վէ պիր մէզհէպին սօնու պէօյլէ օլուր: Էվլէթ,
Միմէոն ծերունի Յիսուս չօճուղու գուճաղընա ալըպ՝ հէքթէլտէ միւ-
պարէքլէյիպ, Մարիամ Աստուածածինէ էթտիյի թըպզը փէյգամպէր-
լիք, « վէ իլթէ պու չօճուգ պիր չօգլարըն գալգմասընա, վէ պիր
չօգլարըն տիւշմէսինէ սէպէպ օլաճագ տըր» տէտիյի միսիլլիւ. սահիհ
ազիզ քիթապ չօգլարըն տիւշմէսինէ վէ չօգլարըն սէլամէթլինէ մուճիպ
օլտու: Նասըլ քի Պետրոս առաքեալ՝ Պօղոս առաքեալըն մէթթուպլէրի
հազգընտա սէօյլէտի իսէ, եանի մանասը սէրթ, վէ կիւճ չօգ շէյլէր
Պօղոս գարընտաշմըզ եազտը, քի իմանտա զաիֆ օլան չօգ ատէմլէրէ
նէֆալէրինին թէլէֆիյէթլինէ մուճիպ օլաճագ. ամմա քիթապը քէնտի
մէրամլարընա ուլտուրան քիմսէլէր միւրատլարընա պու տիւնեատա

եալընըդ էրէրէր . ալիմ, վէ լաքին փրօթէսթանա մէյեալ,
 երազմոսուն փրօթէսթան հազդընտա տէտիլի կիպի . քի հէփ թութ-
 տուգլարը իշլէր եղեռերգութիւն իլէ պաշլայըպ, կատակերգու-
 թիւն իլէ խիթամ պուլուր : Իշլէ գօմանտասըզ օլան հէր օրտու,
 պէօյլէ պօզուլուր . վէ հէր մէրամ պէօյլէ խիթամ պուլուր : Պու տէ-
 տիքլէրիմիգտէն աշիքեար թէպէյիւն էթտի քի . աղիզ քիթապ քէն-
 տի քէնտիյէ եալընըզ տին գանունու օլամազ . անճազ քիլիսէնին
 թաստիգինէ միւհթաճ տըր : Սանիէն չիֆահէն Ալլահըն քէլամը՝ եա-
 նի աղիզ բիվայէթ տիյանէթիմիղին իքինճի գանունու տուր : Սալի-
 սէն աղիզ քիթապ տիյանէթիմիղին իւշիւնճիւ գանունու տուր . վէ
 տիյանէթիմիղին հէր խուսուսու թէքմիլ օնտա եազըլը տէյիլ տիր .
 վէ պիլ ախէրէ քիլիսէ ինսանըն սէլամէթի խուսուսունու Քրիստոս
 էֆէնտիմիգտէն ալմըշ օլտուղունտան, ճէմաաթընը սէլամէթ պապըն-
 տա աղիզ քիթապսըզ կիւտէպիլիւր :

ՖԱՍԼԸ ՍԱՏԻՍ

ՊԱՊԸ ՎԱՀԻՏ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՀԱԽԱՏՔԸ
ԵԱՆԻ ԻՄՍԱՆԸ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

ՃԻՐ. Նէ՞ ՏԻՐ պու իման, քի փրօթէսթանլար պիր էլպիսէ պիշմէքտէն տահա գօլայ պէլիլէմիշլէր, վէ հէր պիրի նին էլինտէ պիր տիրլիլ գալըպ պուլունարագ, ծնա կէօրէ պու ի մանը գօլայճա թարիֆ, վէ թա'լիւ էթմէյէ դաղըչըյօրլար: Եվվէլա իման՝ ինսանըն սէլամէթի իչին՝ վէրիլէն Քրիստոսուն սէմավի, վէ Ալլահանի թա'լիմաթլարը, վէ սուրէթը իճրասը արը. եախօտ, ի ման՝ էկէրչի պիր Ֆազիլէք մագամընտա թուլթուլուրսա, սէմավի պիր գուվլէք տիր քի, Ալլահտան իլհամ օլմուշ, վէ քիլիսէտէն իպրազ օլմուշ, սէմավի սահիհլիքլէրէ՝ Ալլահըն սահիհ շահատէթ էթտիլի իչին, ինսանըն ազլընը ինանմայա գանտըրըր. վէ թահրիք էտէր: Վէ պու իման՝ տին ամէլի մագամընտա թուլթուլտուղու հալտէ, շէօյլէ թապիր օլունուր. եանի՝ պիր Ֆազիլէք ամէլի տիր քի, ինսան Ալլահտան իլհամ օլան քեաֆֆէլի խուսուսլարը Ալլահըն շահատէթի վէ քաստիգի իջին, գավիճէ, վէ շիփնէսիգճէ գապուլ էտէր:

ՃԻԹ. Պու իման եօդարըտա օլան թարիֆ իւզէրէ, գուվլէտէ իման, թապիր օլունուր. վէ իքինճի սուրէթտէ օլուրսա, ամէլտէ, եա Ֆիլիտէ իման թէսմիյէ օլունուր: Սանիլէն՝ հէմ գահիրի իմանա վէ հէմ պաքինի, եա մանէվի իմանա թազսիւմ օլունուր: Զահիրի իման, հաչան պիր ատէմ պիր մատտէյի մախսուսէյի աչըդտան իգրար էտէրսէ. պիլ ֆարզ, Քրիստոսուն ինսան օլտուղունա, եախօտ Ալլահըն իւչլիւք պիրլիք օլտուղունա, վէ սայիրէյէ ինանըրըմ տէրսէ, զահիրի պիր տին ամէլի օլուր: Պաքինի, տէրունի, մանէվի, քի իւչիւ տէ պիր շէյ տէմէք տիր. հաչան՝ պէն Ս. քիլիսէնին էօյրէթտիլի հէր խուսուսլարա ինանըրըմ տէրսէմ. օլ վազըթ հէփսի մանէճէ իչինտէ մէվճուտ օլուր, եանի գափալը սուրէթտէ: Սալիսէն տիրի իման՝ թէսմիյէ օլունուր, հաչան ֆազիլէթ ամէլլէրի իլէ, վէ մուհապպէթ իլէ պիր ատէմին իմանը տօնանմըշ օլուրսա: Վէ պու նուն մուղալիրի, Էօլի. եա ջըպլագ իման՝ տէնիր. հաչան պիր ատէմ ֆազիլէթ ամէլլէրինի պիլիլ, վէ իգրար էտէր. ամմա իճրասընտա խասթէ օլուր, եանի իճրասընտա պուլունմազսա, օլ քիմսէնին

իմանը (հաւատքը) վար տէնիր, ամմա տէյիլ տիրի, իլլա Էօլիւ իմանը վար տըր. Յակոբոս առաքեալըն (Գլ. Բ. 20.) տէտիյի կիպի, իման ամէլսիդ էօլիւ տիւր, եա պօշ տուր, վէ ամէլ իմանսըդ քէզալիք պօշ տուր. (17. 18.) վէ էօլիւ տիւր: Պունու եազմամտան պալիս, չօգ քէրէ աւետարանսա, իման՝ ատէմի դուրթարըր տէնմիշ օլտուղունտան, եանի մուհապպէթ, վէ ֆաղիլէթ իլէ իման, տիրի իման, տէյիլ քի Էօլիւ իման անլաշըլմալը տըր:

ՃԼ. Պունլարտան անլաշըլըր քի, հաւատալ օլմագ, էվվէլա ինանմագ տէմէք, վէ իման կէթիրմէք, վէ ռէյինի թէսլիմ էթմէք տիր: Նէյէ ռէյ թէսլիմ էտէճէյիդ, հէփ օլ մատտէլէրէ քի, Ալլահ քիլիսէյէ, վէ անտէն պիզէ ինամ իլէ վէրտի. վէ ծնլարը գապուլ էթմէք, ազլըմըգա տանըշմագտան, պիզէ պէօյիւք պիր պօրճ տուր. զիրա ծնլարը վէրէն պիր սահիհ Ալլահ տըր: Սանիյէն՝ իշպու մատտէլէրէ ճանը կէծնիւլտէն ինանմագ, վէ իճրաաընտա պուլունմագ գաղիյէսի. Ալլահըն մահգա պիր ինայէթի մախսուսէսի ատտ օլունմալը տըր: (Ա. Պէ. Բ. 8.) « Օնու, (եանի Գրիստոսու) կէօրմէտէն սէվալինիդ. ծնա հալէն պագմատան պիր ճիւմլէ ինանտընը, վէ տիլ իլէ թապիր օլունմագ վէ միւշէրէֆ մէսէրէթլէ մէսրուր սունուղ »: Նէ պէօյիւք ինայէթ:

ՃԼԱ. Սալիսէն իշպու տին խուսուսունա տայիր մատտէլէրէ պիր զիրմ պու թապիր ազլըմըգ ճիւզիճէ եթէրսէ տէ, պիզիմ ազլըմըգըն եթէթտիյի, վէ պիզէ էթտիյի շահատէթ, վէ գանտըրըշը Ալլահըն իւմինին՝ պինտէ պիրի օլմալըպ, պիզլէր պու ազլըմըգ իլէ հէր կիւն եանըլըր օլապիլտիյիմիդ թապիր օլտուղունտան, Ալլահըն իլմինէ, էմրինէ, վէ շահատէթինէ իշթէ պու զըսսա ազլըմըգ իլէ գարը գօյմագ, խաթա օլտուղունտան. ազլըմըգը, վէ բատէթիմիդի ծնուն էմրինէ իթաաթ էթմէյէ հաղըր, միւնթաղըր թութմամըգ, պիզէ վաճիպ օլուպ. վէ օլ սէմալի թալիմաթլարըն սէպէպինի տէ արամայա հագըմըգ հիշ պիր վէճհ իլէ օլմատըղընտան. ազլըմըգը, վէ բատէթիմիդի Գրիստոսուն հաւատքընա, վէ էսրարընա էսիր էթմէլիյիդ. նասըլ քի քիթապըն պիտայէթինտէ (1. 2. 3.) մէպտէլէրտէ եազմըշը:

ՃԼԲ. Բապիէն՝ Աստուածաշունչտա, վէ Աւետարանտա հաւատք, իման, չօգ եէրտէ մուհապպէթ վէ ումիտ ամէլիլէ միւթթէֆիդ, միւլթէլիթ պիր ֆաղիլէթ անլաշըլըր օլտուղունտան, հաւատքը իման օգուտուղունուղ վէ անատըղըմըգ վագըթ, պիր սատէ ազըլ իլէ Ալլահը, վէ թալիմաթլարընը պիլմէք իթիգատընը անլամամալըշըգ. իլլա տիրի իման անլաշըլմալը տըր: Պունու պիր վուգուաթ իլէ պիլտիրէլիմ. (Մաթթ. Բ. 20. վէ Դ. Գ. 43.) նազլ էտիյօրլար, պիր գարը ծն իքի սէնէտէն պէրի գան ազմասը իլլէթինէ միւլթէլա օլմուշ իտի, վէ հէքիմէրէ խալը ագճէ սարֆ էթմիշ իտի: վէ

սաղալմամբ իտի . պու գարը Գրիստոսուն պու իլլէթտէն քէնտինի գուրթարմայա միւգթէտիր օլտուղունա , վէ Գրիստոսա ինանմը իտի . (Մարթ. Թ. 21.) զիրա քէնտի քէնտինէ տէր քի , պիր եալընըգ էս վապընա տօգանայըմ , սաղալըրըմ . իշթէ էօլիւ իմանը . լաքին պու նուն իլէ գուրթուլմատը . (Ղուկ. Ը. 44.) կիզլիտէն , վէ արգատան Գրիստոսուն էթէկինէ քէնտինի տօգանտըրտը . եանի տիրի իմանը . իշթէ ամէլ . վէ օլ տագիգէտէ , գուրթուլտու . վէ Յիսուս օնա տէր « իմանըն սէնի գուրթարտը » : Էվվէթ իմանը գարըյը գուրթարտը , ամմա գանդը իման . պիր Գրիստոսա գատիր տիր տէյի , ինանմասը իլէ եալընըգ գուրթուլմատը . ամէլ իլէ տախի եագլաշտը , վէ էօլլէ գուրթուլտու : Իշթէ տիրի իման իլէ , էօլիւ իմանըն ֆէրգի պու տուր : Վէ ասըլ իման ամէլ իլէ տիր : Ալլահըն իլհամլարընա՝ պիր սահիհ Ալլահըն սէօղիւ օլտուղու իշին , ագլըմըգա հիշ տանըլմատան ինանմագ պիգէ պիր մուգատտէս պօրծ տուր : (Ա. Յովն. Ե. 2.) « Ալլահըն էվլատընը սէվտիկիմիզի պուլնտան . եանի Ալլահըն սէվիպ , օնուն էմիրլէրինի հըֆըգ էթտիկիմիզտէն պիլիրիզ » . տէմէսի տիրի իմանա տիկէր պիր տէլալէթ տիր :

ՃԼԳ. Պիր շէյէ իման էթմէք , օլ շէյի կէօրմէք տէյիլ , վէ իման ինսանըն րաճօնու թահթընա կիրմէղ . ինսան իմանա , անճագ քէնտի քէնտինի թէսլիմ էթմէլի . եօգարըտա իֆատէ էթտիլիմիզ կիպի , ինանմագ տէմէք , պաչգասընըն սէօղիւ իշին կէօրիւնմէյէն պիր շէյէ էմնիլէթ էթմէք , րէյ վէրմէք , թաստիգ էթմէք տէմէք տիր : Ագալիտի տինյէյէ պիզ Ալլահըն սէօղիւ իշին՝ վէ եալընըգ Ալլահըն շահատէթի իշին ինանըրըգ . ինսանըն տայիմա եանըլմայա գապիլլիլէթի օլտուղունտան , ինսան սէօղիւ իշին օլան իման , քէզա գապիլլի զալաթ տըր . եանըլապիլիր . ամմա Ալլահ հիշ եանըլմագ , նէ տէ պիր քիմնէյի ալտատա պիլիլ օլտուղունտան , Ալլահըն սէօղիւ իշին օլան իման՝ էվվէթ եանըլմագ . վէ Աստուածայիմ հաւատը թէսմիյէ օլունուր : Էվէր ինսան սէօղիւ իշին պիր շէյէ ինանըրսագ . օ՝ մարդկայիմ հաւատը , թէսմիյէ օլունուր : Վէ մատէմ քի պիր մատտէյէ ինանմագ , կէօրիւնմէյէն պիր շէյի թաստիգ էթմէք տէմէք տիր . պու սուրէթտէ իման՝ եա հաւատը պապինտէ , իլիմ արամագ , եանի ինանտըղըն մատտէնին սէպէպինի արամագ , վահի , վէ մուղայիր տիր . զիրա իման՝ իլիմ (գիտութիւն) տէյիլ , կէօրմէք տէյիլ : Վէ հէր նէ գատար քի իման գիտութիւն , եանի ֆէյլէսօֆճա օլան իլիմ տէյիլ իսէ տէ , մատէմ կէօրիւնմէյէն պիր մատտէյէ իման էթմէք , րիզա վէրմէք տիր . պու ճիւմլէ՝ տիկէր պիր մուգագլամ սէպէպտէն էթթիւրիւ իման , ինսան իլմինտէն փէք տէ ալա տըր . զիրա ինսան եանըլըր , ամմա Ալլահ եանըլմագ . զիրա ինսան իլմի , ինսան ագլընըն մէպտէլէրինէ մուվաֆըգ իսէ , իման իլմի Ալլահըն սահիհիկի մէպտէսինէ միւպլթէնի վէ մուվաֆըգ տըր : Իշթէ Ալլահանի իմանըն

Ֆէրգի զէ գըյմէթի տէ պուրատա տըր , վէ պու էճիլտէն՝ Ալլահանի իման , ինսան իլմինէ , վէ ինսան իմանընա փէք Ֆայիգ , վէ փէք մէօնթէրէմ տիր : Վէ Քրիստոսուռն սէօզիւ (Յօվհ. Ի. 29.) « Մութլու կէօրմէտէն ինանան քիմսէյէ » իշթէ պուռնա մէպնի տիր :

ՃԼԴ . Փրօթէսթան քիմսէ , հէմ պէն եալընըզ ազլըմ իլէ ազիզ քիթապտան իմանը պուլուր , վէ չըգարըրըմ տէր , վէ խտտաա էտէր . վէ հէմ պու իմանը՝ հաւատքը թէֆթիշ , վէ թէզէքքիւր ալթընա տա- խի ալըրըմ տէր . վէ խտտաա էտէր : Լաքին զաննըմ , իմանըն նէ օլ- տուղունու պիլմէզ , զիրա պիլմիշ օլսա՝ խտտաաւընտան վազ կէչէր , վէ Ալլահըն քէլամընա իսթէտիյի մանայը եազըշթըրմազ . անճազ ազլընը Քրիստոսուռն իմանընա , վէ էսրարընա թապի , վէ էսիր էթմէլի տիր . նասըլ քի Պօղոս առաքեալ եազար , վէ իմանը փէք կիւզէլ թարիֆ էտէր : Իման նէ տիր . « իման՝ ումիտ օլունան խուսուսլարըն թէմէ- լի տիր , վէ կէօրիւնմէյէն շէյին իսպաթը » : Կէօրիւնմէյէն խուսուս- լարա ըրզա վէրիպ , ամին , ինանըրըմ , տէմէք . ինանմազ տէմէք տիր . էօյլէ իսէ՝ օնլար քի , պիզիմ ազլըմըզ եէթիշմէտիյի հալտէ , ի- նանմայըզ իտտաաւընտա կէղէրլէր . իմանըն մանաւընա տապան տա- պանա զըտտ տուրարազ , փէք զիյատէ եանըլըրլար : Զիրա Ալլահ է- կէրչի տօղրու իսէ . վէ կէրչէքլէք տէրչէշմէսի իսէ . կէօրիւնմէյէն շէյլէրէ , օնլարը քի , պիղէ իլհամ էտէր , քիլիսէ վասիթասը իլէ ի- նանմալըրըզ . եօզ . էկէր փրօթէսթան տօղրու իսէ , իմանը թէֆթիշ ալթընա ալմայը : Պօղոս առաքեալ տիւնեանըն հիշտէն վար օլմասընա ինանմազ , իման իլէ (հաւատով) օլուր տէյօր . եանի պիր իմանըմը- զըն վասիթասը իլէ ինանըյօրուղ , պիզ կէօրմէտիք տէյօր . քէզալէք Արէլին գուրպանընըն Կայէնիքիտէն տահա մագպուլ օլտուղունու . քէզալիք Յնովքուն սաղ իքէն կէօյլէրէ չըգարըրըն , հէր նէ գատար ազլէ մուվաֆըզ տէյիլ իսէ տէ , իման իլէ « վէ իման օլմագըրըն Ալ- լահա մագպուլ օլմագ , միւմքին տէյիլ տիր . իլա քի , Ալլահա եա- նաշան՝ Ալլահ վար օլտուղունա ինանմայը , վէ արայանընա միւ- քեաֆաթ վէրիր » : Իմանը իլէ Նոյ Նահապետ՝ տահա կէօրիւնմէմիշ սու թուֆանընա ինանըպ՝ տէհէթէ կիրիֆթար օլուպ , կէմի եափ- մայա պաչատը , իման իլէ Աբրահամ վաթանընը թէրք վէ զուրպէթի իսթիյար էթտի , չըգտը , վէ կիտէճէք եէրի պիլմէտէն , Ալլահըն սէ- տասընա ինանտը : Իման իլէ Սարա չօճուգ տօղուրաճաղընա ինանտը , վէ օլ իմանա մէպնի էվլատարընըն տէնիզ գըյըսընտա պուլունան գուլարտան տահա զիյատէ օլաճաղընա , վէ զիւրըրիլէթէ սէպէպ օլ- տու : Իման իլէ Աբրահամ պիր թանէճիք էվլատընը Ալլահա գուր- պան սունտու . իման իլէ Յակոբ . Յովսէփ . Մովսէս . . . տավրան- տըրլար . վէ պաչարընա կէլէն վուգուաթլարտա իճապ էտէն իման- տան տուր օլմատըլար : Պուրլարըն հիշ պիրիսի , կէօզ իլէ վէ ինսան ազլը իլէ կէօրիւնիւպ՝ օլմուշ շէյլէր տէյիլ . անճազ պիր սահիհ Ալ-

լահնն սէօղիւ, վէ էմրի իչին օլ ամէլէրէ իպթիտար էթտիւէր, վէ իման միւքեաֆաթընա մուվաֆֆադ օլտուլար :

ՃԼԵ. Կէլէլիմ իմանն շարթլարընա . իմանն պիրինճի շարթը մութլագը, Ալլահնն քէլամընն ահքեամընա եա մանասընա թէքմիլ ճանտան, թէքմիլ ֆիքիրտէն թէսլիմ օլմադ տըր, գապուլ էթմէք տիր . գիրա Ալլահնն սէօղիւնիւն սահիւլիյի իւղէրինէ հիչ չիւփհէ օլամադ : Իշթէ Պօղոս առաքեալըն սէօղիւ, (Եֆ. Ժ. 38.) « Զիրա պէնիմ սատըզըմ, իման իլէ սէլամէթ պուլաճագ տըր . վէ էկէրչի պիրիսի չիւփհէ էտէրսէ, նէֆսիմ ծնու գապուլ էթմէյէճէք տիր . լաքին պիղլէր, թէրէտտիւտ իլէ՝ նէֆսիմիզին թէլէֆի իչին տէյիլիզ . իլլա իման իլէ ճանլարըն խէլասը իչին » : Տէմէք քի տիյանէթ խուսուլարը րաճօնա կէլէմէզ, վէ թէզէքքիւր ալթընա կիրէմէզ : Պուսնուն մուղայիրի փրօթէսթան քիմսէ . խայր . իլլա պէնիմ ազլըմա մուվաֆըզ կէլմէլի տէյի, իտտաա էտէր . պու քի տինի, վէ իմանը, քի սըրր տըր, քի կէօրիւնմէյէն չէյէ ինանմագ տըր . վէ սըրր իսէ, հալի իլէ գապալը վէ կիզլի գալաճագ իքէն, մալիւմաթ ալթընա, կէօղիւմիւն էօնիւնէ ծնու ալայըմ տէր . կէօղիւմ իլէ ծնու կէօրէյիմ տէր . հէմ ինանմագ, հէմ կէօրմէք . պու փիլիսոփայութիւնա մուղայիր տիր : Պուսնուն իչին պիղլէր տէմէյէ մէճպուր օլուրուզ քի, փրօթէսթան քիմսէ՝ տիյանէթի չիւրիւթմէք էֆքեարընտա տըր . օ քի Ալլահնն շահատէթի, վէ սահիւլիյի իւղէրինէ միւլէսսէս, վէ Ալլահնն կէրչէքլիյինէ միւսթէնիտ տիր . փրօթէսթան իսթէր քի, ինսանն ազլընն գանմասը, վէ շահատէթի իւղէրինէ ատէմին իմանը միւլէսսէս օլտուն . իսթէր քի, ինսանն ազլը տին խուսուսունա հաքիմ օլտուն, րաճօն քէսսին . պու քի Ալլահնն շահատէթինի ինսան շահատէթինտէն տուն, վէ էնկին թուլթմագ տըր . վէ պիլախէրէ աւետարանը չիւրիւթմէք տիր : Պօղոս առաքեալ, (Բ. Կոթ. Ժ. 5.) « Ալլահնն իլմի իւղէրէ դուրուրիյէթ կէթիրէն հէփ թէքէպպիւրլիւյիւ չէօղիւօրուզ . վէ հէր ազլը Քրիստոսա իթաաթ էթսին տէյի էսիր էտիյօրուզ » տէր : Պուստան աչըզ, տահա նէ օլապլիլիր : Իման մատտէսի մի տիր, Էվլիք վէ ամիմ տէմէտէն մատէ՝ օնա պաչգա իթիւ գատ Էաքըլմագ . պու իմանն իզթիզասընտան տըր . պունա պիր էմսալ . նասըլ քի, պիր պէօյիւք ատէմին քէօլէսի, Էախօտ էսիրի քէնտի էֆէնտիսինին նէ էթտիլինի, վէ նէ իչին էթտիլինի սիւալ էթմէյէ հագզը Էօղ իսէ, վէ անճագ պիր գապուլունու հալի թէմէննի էտէր . վէ օլ էմրին իզթիզասընա, վէ իճրասընա չիթապ էտէրսէ . քէզալիք պիր սահիւլ քրիսթիյան, տին խուսուսունու Ալլահնն, վէ Ալլահնն հագզ, վէ կէրչէք սէօղիւ, վէ էմրի պիլիպ, իճրասընա պօրճիւ տուր : Պօղոս առաքեալ պու սէօղ իլէ ֆէյլէսօֆլարըն միւթէքէպպիւր իլիմէրինի ֆասլ էտիպ՝ Ալլահնն իմինտէն պիլապէր օլանլարը թէքտիր էտիյօր . Էանի պու փուլփէրէսթ ֆէյլ

լէսօֆլարը քի, քէնտի թապիի ագըլարընա կիւվէնէրէք, ինսան իւմինէ պէօյիւք շէրէֆ վերիւրէր իտի. վէ Պղատոնու, վէ Սրիստոտէւի Սլլահտան տահա իւսթիւն թութարագ, Սլլահըն իւմինի իսթիհգա էտէր իսիլէր: Պօղոս առաքեալ պուհարա վահի իթիգատարընը թէրք էթմէք իչին, նասիհաթ վէրիւր իտի քի, կիւվէնտիքլէրի իշպու ինսան իւմինի, պէր թարաֆ էտիպ, Սլլահըն կէրչէք, վէ եանըմազ իւմինի, վէ իլհամընը. տիյանէթլէրինէ առաա իթթիխազ էթսինլէր. զիրա ինսան՝ նասըլ օլսա եանըլըր, ամմա Սլլահ եանըմազ. պու սէօզէ գանարլար ըտը. վէ իման էսրարլարընը հիթանոսլար գապուլ էտէրլէր իտի: (Ա. 3. 4. 5. 9. 10.) « Եկէրչի ինսանլարըն շահատէթինի գապուլ էտիյօրսագ. Սլլահըն շահատէթի տահա պէօյիւք տիւր » . եանի Սլլահըն պիզէ էմր, վէ իլհամ էթտիյի էսրարլարա ինանմայա տահա զիյատէ պօրճլույուզ. վէ Սլլահըն էմր էթտիյի պիր մատտէյի թէզէքքիւր ալթընա ալմագ ճայիզ օլմատըղընտան. Սլլահըն շահատէթի ինսան ազընըն շահատէթինտէն տահա պէօյիւք օլտուղունտան. Սլլահըն սահիլլիյի իւզէրինէ շիւփիէ էթմէք տիր. վէ պու տա Սլլահա հագարէթ տէմէք տիր. զիրա քէնտի ագըլըն քիթապտան տահա իւսթիւն թութարագ տէմէք տիր. պու քի քիւֆիւր, վէ Սլլահը եալանճը թութարագ տըր: (10) « Հէր քիմ քի, Սլլահըն էվլատընա նէֆսինճէ ինանըրսա՝ պու (Սլլահըն) շահատէթինի թութար. վէ հէր քիմ քի, Սլլահըն էվլատընա ինանմագսա, օնու եալանա չըգարրըր. զիրա Սլլահըն քէնտի էվլատը հագգընտա օլան շահատէթինէ ինանմայօր » : Քրիսթիյան մէզհէպինին ֆիւթուհաթը պու խուսուտտա տըր. եանի Սլլահըն սէօզիւնիւ՝ ինսանըն ազընտան տահա իւսթիւն թութարագ, վէ օնա ազըլ եէթիշտիրմէտէն, իման կէթիւրմէք, իթիմատ էթմէք, թէսլիմ օլմագ տըր: Զիրա ինսան եանըլըր, լաքին Սլլահ հիշ պիր վագըթ եանըմազ: (4) « Զիրա հէփ օնլար քի, Սլլահտան տօղմուշ տուր՝ տիւնեայը եէնէր. վէ (ֆիթուհաթ) եէնմէք պու տուր քի, տիւնեայա ֆաթիհ կէլիւր, սիզին իմանընը » . եանի սիզտէքի օլան տին իթիգատը, Սլլահըն շահատէթի իչին օլտուղունտան, ազըլ իլէ օլան ֆէյլէսօֆիա իւմինտէն տահա իւսթիւն տիւր: Իշթէ պուհուհն տահա աչըղընը՝ Պօղոս առաքեալ եաղըյօր (Ա. Կ. 1. 2. 3. 4.) « Վէ պէնիմ սէօզիւմ, վէ վազ էթմէմ ատէմ իւմինին գանտըրընճը սէօզլէրի իլէ տէյիլ. իլլա բուհուհն թէվֆիդի, վէ գուվէվէթի իլէ տիր » : Տէմէք քի, տին պահսընտա պու շէյ ազլէ զըտտ կէլիյօր, պուհա պէնիմ ազըլմ եէթիշմէյօր իտտաասը, ֆէյլէսօֆ իմանը օլմուշ օլուր. քի չըլպագ, վէ եանըլըր, վէ ինսանի պիր իման տըր. ամմա աղիզ բուհուհն թէյսիւրի իլէ, Սլլահանի իմանա ազըլմըզ եէթիշմէզսէ պիլէ. ասըլ իման (հաւատք) օ տուր. կէօրիւնմէյէն շէյէ, Սլլահըն շահատէթ էթտիյի իչին՝ ինանմագ, իման կէթիւրմէք տիր: Իշթէ պուհուհն իչին՝ օ միսիլլիւ տին խուսուսլարընը ինսան իւ-

մինչև ուշուրմագ իսթէյէն քիմսէլէրի մէն էտիյօր քի, (5) « Իմա-
նընըզ ինսանլարըն իլմիյէ օլմասըն, իլլա Ալլահըն գուվլէթի իլէ » .
տէյիլ ազլըն գուվլէթի իլէ : Պիր տէնիզ, պիր ուֆագ տէսթիյէ հիչ
սըղար մը : (Հոմ. Ժ. 34.) « Ո՞վ գիտաց զմիտս Տեառն, կամ ո՞վ
եղեւ նմա խորհրդակից : Բապպըն ֆիքրինի քիմ պիլտի, եախօտ օնա
քիմ միւսթէշար օլտու » : Պունուն իչին տիր քի, տէրիզ . պիր ճի-
հէթլէ՝ հիչ օգուժամըշ պիր սաֆտէրուն քրիսթիյան քիմսէնին իմանը,
վէ իման ամէլի, պիր օգուժմուշ վէ պէօյիւք պիր Աստուածաբանըն
իմանընտան վէ իման ամէլինտէն տահա մունթաղամ տըր . զիրա, օ՝
Ալլահը ալէսսէվիյէ՝ իմանընա ասաա վէ սէպէպ թութար . Աստուա-
ծաբան տախի էօյլէ իսէ տէ, ազլը, վէ իլմի թապիլի օնա սէքթէ
վէրիւր . վէ օ պէրրագ սաֆտէրուն ատէմին տին ամէլի կիպի, տին
ըզհար էտէմէզ : Տահա աչըգտան՝ Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի փէ-
տէրինէ թէշէքքիւր էտէյօր քի՝ քէնտի սէմալի իմանընը, վէ իլմինի
թապիլէրինէ վէրտի, ինսան իլմիյլէ միւշէրրէֆ օլանլարը տա՝ պու
սէմալի իմանտան մահրում էտէրէք, քէնտի սատէ պիր շակիրտլէրի-
նէ օլ ինայէթի գըսմէթ էթտի : (Մոմ. Ժ. 25.) « Եւ եհրին վէ
կէօյիւն սահիպի, պէնիմ փէտէրիմ . սանա թէշէքքիւր էտէրիմ քի,
պու խուսուսլարը ալիմլէրտէն՝ վէ տիրայէթլի ատտ օլանլարտան
կիզլէտին . վէ օնլարը չօճուգլարա պէյան էյլէտին » : Վէ (27)
« Հիչ քիմսէ էվլատը պիլմէզ՝ փէտէրտէն մատէ, նէ տէ՝ փէտէրի,
օղլունտան մատէ . վէ քիմէ քի օղլու պէյան էթմէք միւրատ էտէր-
սէ » : Պու պէօյլէ օլտուղու հալտէ՝ պիզիմ ազլըմըզ տախի եէթիչսին
տէմէք, գանսըն տէմէք . եախօտ ազլըմըզ՝ Ալլահտան ինսան օլան՝
պու իման հիտայէթինի, վէ իման խուսուսլարընը թաստիզ էթսին,
անտէն սօնրա գապուլ էթսին տէմէք, պէօյիւք քիւֆիւր տիւր . վէ
քիթապը, վէ իմանը ալթ իւսթ էթմէք, չիւրիւթմէք տիր . մէշուր
իմանըն պիր եալընըզ կէօյտէն էնիպ, Ալլահըն պիր ինայէթի մախսուսէ-
սի օլտուղունու (Մոմ. Ժ. 17.) Գրիստոս էֆէնտիմիզ թաստիզ էտէր :
« Մութլու սանա եւն Յոզիանըն օղլու Սիմոն, զիրա պունու սանա թէն
վէ գան պէյան էթմէտի, անճագ փէտէրիմ, քի կէօյլէրտէ տիր » :
Փրօթէսթան էյի տիզգաթ էթսին, նէ գան, նէ թէն, պունու սա-
նա պէյան էթմէտի . անճագ կէօյտէքի փէտէրիմ տէյօր . պու նէ
տէմէք տիր . իման ամէլի, ինսան իլմիյլէ հասըլ օլամազ, անճագ
Ալլահտան ինսան օլուր : Տէֆա (Մոմ. Ժ. 23.) էվլատընը ճին սար-
մըշ օլան ատէմ Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն քէնտի իմանընա թագվիյէթ
վէրսին տէյի՝ ըիճա էյլէտի, քի փէտէրինին իմանընա քէմալէթ
պախշ էտէրէք, էվլատընը գուրթարսըն : « Վէ չօճուղուն փէտէրի
ֆէրեսատ էտէրէք, տէտի . ինանըրըմ, իմանըմըն զայիֆիկինէ եար-
տըմ էթ » : Եանի պանա իման պախշիչինի ինսան էթ : (Յոմ. Ա.
18.) « Ալլահը հիչ քիմսէ կէօրմէտի, (եալընըզ) պիր թանէճիք էվ-

լատր . օ քի փէտէրինն գուհաղընտա տըր , օ խապէր վէրտի » : Գրիս-
տոսուն տիյանէթի եախօտ իմանը՝ Գրիստոսուն շահատէթի իւզէրինէ
մէպնի տիր . հիչ քիմսէ , պէն աղլըմ իլէ տին խուսուսլարընը էօլ-
չէրիմ , բաճօն քէսէրիմ , պէն անլարըմ տէյի ճէսարէթ էթմէսին .
եօղսա , օլ քիմսէ քէնտի աղլընը Գրիստոստան տահա իւսթիւն թութ-
մուշ օլուր . զիրա հէմ ինանմազ , հէմ կէօրմէք , իքիսի պիր վա-
զրթտա օլամազ , վէ ույամազ . տիյանէթ պաչգա , վէ մալիւմաթ
պաչգա տըր . եախօտ ինանմազ , իթիգատ էթմէք պաչգա , վէ կէօր-
մէք պաչգա տըր : Կէօղիւմիւզ պիզի չօգ քէրէ ալտատըր . սարըր
եէչիլ , վէ եէչիլի սարը . սույա պաթմըշ տօղրու տէյնէյին նըսֆընը
էյրի , վէ զըրըզ սուրէթտէ . վէ էյրի տէյնէյի տօղրու կէօսթէրէք .
լաքին Ալլահ տօղրույոն՝ տալիմա տօղրու կէօսթէրի . վէ քիմսէյի
ալտաթմազ , (Բ . Կորն . Դ . 13 .) « Թըպզը օլ իման բուհու պիզտէ տէ
վար տըր , նասըլ քի եազըլմըշ տըր . ինանտըմ օնուն իչին սէօյլէտիմ
վէ պիզլէր ինանըրըզ . վէ տէ օնուն իչին սէօյլէրիզ » : Պօղոս առաք-
եալն պու սէօղիւ քրիսթիյան իմանընըն վէ փութփէրէսթ իմանընըն
շարթընը վէ Ֆէրգիւնի կէօսթէրի . եանի քրիսթիյան իմանընըն շար-
թը նէ տիր . վէ նէ կէօնէ օլաճազ տըր . վէ ազըլա կիւլէնէն փութ-
փէրէսթ , վէ Ֆէյլէսօֆ իմանընըն շարթը նէ տիր , վէ նէ կէօնէ օլ-
մուշ օլտուղունու թարիֆ էտիյօր . եանի՝ պիզիմ իմանըմըզ , վէ էմ-
նիյէթիմիզ տին խուսուսունտա՝ պիր շէյէ թէսլիմ օլտուղու հալտէ ,
արթըզ օլ շէյին սէպէպիւնի արամայըզ . չիւնքի հէր սէպէպտէն իւս-
թիւն Ալլահ . հէմ եանըլմազ տըր , հէմ թէքմիլ կէրչէքլիք տիր . էվ-
վէթ պէօյլէ տիր , ամէննա , ամին , գապուլ էթտիք , տէմէք տիր :
(Սաղ . չժԵ .) « Ինանտըմ վէ օնու սէօյլէտիմ վէ պէն փէք մահճուպ
օլտում » : Վէ փութփէրէսթէր , քի իլիմ իսթէր , մէկէր քէնտի ա-
զըլարը պիր շէյէ գանմալը իմիշ . զիրա օնուն սէպէպիւնի վէ բաճօ-
նունու անլամատըգտան սօնրա , օլ շէյի գապուլ էթմէզլէր . հալ պու-
րատա տըր քի , ազըլ իլէ պիր շէյին թահգիզինէ վէ թէզէքքիւրինէ
կիրիշմէք , վէ փիլիսոփայութիւն մէպտէլէրի իլէ պիր շէյի տիկէրին-
տէն չըգարմազ , խիւլասա էթմէք , մուամէլէսինէ . իլիմ , (գիտութիւն)
տէրլէր . զաթէն եօգարըտա սէօյլէտիք քի , իլիմ վէ իման պիրլիք-
տէ օլամազ , վէ հէր քէսէ ույամազ . պիզիմ իմանըմըզն սէպէպի ,
եալընըզ Ալլահն կէրչէքլիլ տիր . ամմա Ֆէյլէսօֆլարընքինին քէն-
տի թապիի ազըլարը տըր : Պունուն իչին Պօղոս առաքեալը մահի-
թապ վէ իսթիհազ օլարապ , թօխում սաչըճը (սերմանաքաղ) էլգա-
պիյլէ հեթանոսար թահգիլ էթտիլէր : (Գորն . ԺԵ . 18 .) չիւնքի ա-
ռաքեալ օնլարա իլմի մանթըգճա եախօտ Ֆէյլէսօֆիյէճէ վազ էթ-
մէզ խի , անճազ Ալլահ պէօյլէ սէօյլէտի . պէօյլէ էմր էտիյօր տէր
խի : Պու Աւետարան ուսուլի իսէ , հեթանոսարա տապան տապանա
զըտտ կէօրիւնիւր խի : (Ա . Կորն . Ա . 18 .) « Զիրա խաչըն պահը

գայա օլմուշ քիմսէլէրէ տիվանէլիք տիր, լաքին պիղ խէլաս օլմուշ-
լարա, Ալլահն գուվլէթի տիր. զիրա եազըլմըշ տըր, ալիմէրին իլ-
մինի գայա էտէճէյիմ, վէ Ֆէհիմէրին Ֆէհիմինի եօղ էտէճէյիմ. նէր-
տէ ալիմ, նէրտէ եազըճը, նէրտէ պու տիւնեանըն մուպահասսընը
էտէն քիմսէ. Ալլահ պու տիւնեանըն ալիմիկինի տիվանէլիյէ թահ-
վիլ էթմէտի մի. . . զիրա վազըն տիվանէլիյի վասիթասը իլէ, Ալ-
լահ էթտի քի, ինսանլար խէլաս օլա. չիւնքի եէհուտիլէր միւճիզաթ
թալէպ էտէրլէր, վէ եուճանիլէր իլիմ: Պիղ խաչա չըգարըլմըշ Քը-
րիստոսու, եէհուտիլէրէ գայթակղութիւն, վէ եուճանիլէրէ տիվա-
նէլիք. լաքին շօլ իման կէթիրմիշ, կէրէք եէհուտիլէրէ, կէրէք եու-
նանիլէրէ Ալլահն գուվլէթի, վէ Ալլահն իլմի, վազ էտէրիզ. Զի-
րա Ալլահն տիվանէսի, ինսանլարտան տահա ալիմ տիր. վէ Ալլա-
հն զայիֆի, ինսանլարտան տահա գուվլէթի տիր: Պօղոս առաք-
եալն պու սէօղիւնիւ փրօթէսթան աւետարանը միւթէրճիմի Ալլա-
հն տիվանէսի եէրինէ, Ալլահն տիվանէլիյի տէմիշ (ՃԺԶ.). պու
քի եանըլ վէ պէօլիւք քիւֆիւր տիւր. ամմա նէ օլանազ պիր մէղ-
հէպին պիր ըէիսի էքրէմի օլմազսա, էլպէթտէ ազիզ քիթապտա
հէր քէս իսթէտիլի լուղէթի գուլլանըր. կեան լուղէթ գալտըրըր,
կեան թէպտիլ էտէր. կեան արթըրըր. արայաճազ քիմ: Պիղ սէօ-
ղիւմիւզէ կէլէլիմ:

ՃԼԶ. Ինսանըն իլմինի քէնտի մէզհէպլէրինէ գանուճ թութան
քիմսէլէրէ հեթանոս իսմի վէրիլիւր իտի. վէ պու գանուճ սայէսինտէ
Ալլահը պուլուրուզ տէյի, նիչէ նիչէ ապէսիյաթէ կիրտիլէր. տէյիլ
քի ինսան քէնտի թապլի ազլընը, վէ մէպտէլէրինի սըրապընտա
գուլլանըրսա, քէնտի պիր եարատըլմըշ իքէն, մութլազ եարատանը
պուլամազ. խմյը, տէտիլիմիզ պու տէյիլ տիր. անճազ հեթանոսլար
վէ Ֆէյլէսօֆլար՝ քէնտի ազըլլարընըն քէնտիլէրինէ իպրազ էթտիլի
մէպտէլէրի. քէնտի մէրամ վէ պօղուզ ախազլարը իլէ իճապընա
կէօրէ գուլլանամատըղլարընտան՝ մէզքիւր ապէսիյաթլարա կիրիֆ-
թար օլտուլար. վէ պու ալլահ տըր, չու տա ալլահ տըր տէյէրէք,
մէյտանա պիր խալըճա միլլէթ ալլահլարը փէյտա էտիպ՝ չըգարտը-
լար. տաղլար ալլահլարը, պաղլար ալլահլարը, պաղչէլէր ալլահլա-
րը, չէհիրլէր ալլահլարը գուհուր էթտիլէր. վէ թապիլաթտա, մախ-
լուգաթտա՝ հէր նէ քի գուվլէթէ պիր զաթը Ֆայիզ կէօրտիւլէր ի-
սէ, ծնա ալլահ տէտիլէր. էվլէթ քէնտի թէվարիլէրին՝ պիլ իֆթի-
խար պուճլարը եազարլար. քիմի աթէշ ալլահն, քիմի տէնիզ, պա-
զըսըլա: Հէմ օլ տէրէճէյէ ալլահըզ իթիգատը էնմիշ իտի քի, հէր
նէ գատար Ֆազիլէթ վար իսէ, պու Ֆազիլէթլէրին պէհէրինին հա-
միսի պուլուճան ալլահն տա վար ըտը. վէ պու Ֆազիլէթլէրէ մու-
ղայիր օլան մէքրուհ ամէլլէրին տախի ալլահլարը գուհուր էթտիլէր.
վէ պու միսիլիւ վահի էֆքեարլարա զահիպ օլտուլար. պուճտան

զուհուր էթտի ողջախոհութիւն ֆազիլէթի ալլահը . պունուն մու-
ղայիրի հեշտութիւն ալլահը . գողութիւն ալլահը . արդարութիւն
ալլահը . վէ գանատը ալլահար . վէ գանատըզլար . պէօյիւք ալ-
լահար . քիւչիւք ալլահար . վէ պէօյլէ ալլահըզ հալի կիտէրէք չօ-
ճուզլար օյունճաղը . վէ ըէզալէթի կիյինտի : Իշթէ ինսան իլմինին
սէմէրէսի պու գատար օլուր , վէ քէրամէթի տէ օլ գատար :

ՃԼԷ . Կէլէլիմ փրօթէսթանլարա՝ ազըլ իլէ աւետարանը պէն
թէֆսիր էտէրիմ , վէ հէր քէս սէրպէսթ տիր . մէզհէպինի պուլմագ
խուսուսուստա ազատ տըր , տէյէնլէր՝ պունլարտան պիր նէվի պա-
յիտ տէյիլ տիրլէր . նասըլ քի հօգարըտա Լութէր , վէ Գալվին տա-
հա սաղ իքէն , իշպու նէվիճատ մէզհէպլէրինին՝ գաչա թագսիմ օլ-
տուղունու սէօյլէտիք . նասըլ քի Լութէր գոյափոխութիւն օլտուգ-
տան սօնրա , էքմէք վէ շարապ Քրիստոսուն թէնի վէ գանը տըր
տէր իտի . Գալվին պունուն մուղայիրինի , եանի՝ սատէ էքմէք , վէ
սատէ շարապ տըր տէյի իրտաա էտէր իտի : Լութեր խօստովանանք
սըրընըր գապուլ էթտի . Գալվին ինքեար էթտի . վէ սայիրէ . չիւնքի
էվլէլա իշլէրինտէ մէզհէպ պիրլիկինին մուհաֆըզը հօգ տուր . եանի
Քրիստոստան նասպ օլան մուազզամ քիլիսէնին պաշընա պաղըր տէ-
յիլէր . վէ չիմտիյէտէք փրօթէսթանլարըն հէր պիրի պիր տիւրլիւ ,
վէ կէօնլիւնէ վէ միւրատընա կէօրէ իման ուշտուրմագ իսթէր . լա-
քին պունուն իլէ տին խուսուսուստա հիչ պիրլիկինին գիմմէթի միւս-
թէրիս տէյիլ տիր . հէր կիւն , վէ հէր վագիթ թէրէտտիւտտէ էնտի-
չէտէ , վէ սէլամէթ պապընտա իղթիրապտա տըրլար : Պիղարազ քիմ-
սէլէրէ պու գատարը եէթէր , էկէրչի սահիհլիկի պուլմագ արդիւ-
սիւնտէ իսէլէր . հօգ , էկէր Փիքիրլէրի գապղա վէ մէրամ իսէ . պի-
ղիմ իթիգատըմըզ պու տուր . վէ Ալլահըն քիլիսէսինին թա՛լիմաթը
գատիմի տալի պու տուր . վէ օն տօգուզ տէհրտէն պէրի պու իման
պու շարթ իլէ տէվամ էթմէքտէ տիր , վէ պէօյլէ կիտէճէք տիր :
Խաթմը քէլամ , մէզհէպ վէ իման , սէրպէսթիյի էֆքեար , վէ տիւն-
եալի իլիմ իլէ պիրլիքտէ օլմանըն ինթիմալի հօգ տուր :

ՃԽԵ . 6. ԵՆՔԱԿԱՅ . վար թապիաթտան , վէ տուրմասը սուրէ-
թինտէն , եա շէքլինտէն միւրէթթէպ պիր զաթ տըր . պու ԵՆՔԱԿԱ-
ՆՐՆ գոյաւորութիւնտան ֆէրգի տէ պու տուր քի , գոյաւորութիւն
ուսուսի օլուպ , պիր վար թապիաթըն եալընըզ սուրէթինի , եա շէք-
լինի անլատըր . պու ԵՆՔԱԿԱՅ միւսէրէտ մախսուսի օլարագ , տա-
յիմա հէմ պիր թապիաթը կէօսթէրիր . հէմ թապիաթըն թաշտըղը
սուրէթի , վէ մագամը , եա շէքլինի կէօսթէրիր : Պուսուս իչին ԵՆ-
ՔԱԿԱՅ շէօլէ թէֆսիր օլուսուր . եանի՝ պիր զաթ , եա պիլ ճիւսլէ
միւքէմմէլ եա միւսթագիմ վէ սայրընա նամախլութ , գարըշմագ պիր
վարըզ տըր . պուստան անլաշըլըր քի , պիր շէլին ԵՆՔԱԿԱՅ օլմասը
իչին՝ էլ վէրմէզ քի , եալընըզ պիր զաթ օլսուս . եա , իսթէր քի ,
օլ զաթ պիր գուվվէթ , եա պիր ամէլէ միւգթէտիր օլսուս : զիրա
նէ ճան՝ թէնտէն այրը տուրուսա , թէքմիլ ԵՆՔԱԿԱՅ տըր . նէ տէ
թէն՝ ճանտան այրը օլուսա , թէքմիլ ԵՆՔԱԿԱՅ տըր . անճագ իքիսի
պիր ինսան ԵՆՔԱԿԱՅՐՆՐ թէշքիլ էտէրէք , իքիսինին պիր սիւրէթի
ամէլլէրի վար տըր . վէ պուսուս իլէ իքիսի պիրլիք ամէլլէրինէ միւգ-
թէտիր օլաճագ տըրլար :

ՃԽԶ . 7. ԱՆՃՆ . Եախօտ անճնաւորութիւն սէպէպի՝ ԵՆՔԱԿԱՅ
լուղէթի տիր , քի կէրէք ինսանա , վէ կէրէք հայվանա մախսուս օ-
լապլիլիր օլտուղունտան , ինսանըն ԵՆՔԱԿԱՅՐՆԱ անճնաւորութիւն ,
Եախօտ անճն , սըֆաթ իսմինի վէրմիշլէր . արապիճէ ըզնուս , եանի
օլ ԵՆՔԱԿԱՅ քի , ազլը վէ ֆիքրի վար տըր , վէ Պօէցիոսուս անճա
վէրտիլի կիւղէլ թէֆսիրէ (սահմանա) կէօրէ « Անճն , պիր ֆէհիմ
թապիաթըն պիր թէք վարըղը տըր » . եանի թէքմիլ , վէ սալիրէ մէճ-
պուր օլմայան պիր ֆէհիմիլ թապիաթըն վարըղը տըր . վէ Ս . Թով-
մաս , Ալլահանի թապիաթա կէօրէ « Ալլահըն անճը մինասիպէթի
մէպտէ » թէսմիլէ օլուսուր տէր :

8. Իշպու Լուղէթլէր Ալլահըն իւղէրինէ գուլլանըլըյօրսալար .
ազլըմըզըն Եէթիշմէտիլինտէն , եախօտ՝ գըսսա օլտուղունտան տըր .
ղիրա Էուրիւն . գոյութիւն . բնութիւն . գոյացութիւն՝ պուսլար հէփի-
սի , Ալլահըն քէնտի ազմիւշչան զաթը , հիլլէթի տիր . վէ պու Ալ-
լահըն հիլլէթինէ , զաթընա , եինէ ազլըմըզըն , քէլիմէճէ ֆագըր օլ-
տուղունտան տըր քի . իւշ անճ , եա անճնաւորութիւն . օտա՝ թա-
պիրտէ գուսուրլուճա օլարագ , Ալլահա վէրիյօրուզ . վէ պու քէլի-
մէլլէրին մանասընտա իսթիլաֆ վուգու պուլտուղունտան , չօզ հե-
րետիկոսյար զուհուր էթտիլէր . վէ քիլիսէ պու Եիւզտէն չօզ անճ-
նաճագ հալլէրէ տիւշար օլտու : (Բէրրօնէ Յալ . Երրորդաւթէն) :

Աստուածաբանլար պէյնինտէ տիղգաթա շայան իքի միւճատէլէ
վար տըր . վէ պու միւճատէլլէրէ անճնասուրբ մարդեղութիւն սըր-
րը սէպէպիլլէթ վէրտի . եանի՝ 1. Գոյացական բնութիւն , գոյաւորու-
թիւն իլէ պիր մի տիր , եանի թապիաթ պաշգա . վէ իշպու թապիա-

Թըն օլմասը . եախօտ տուրմասը սուրէթի տէ պաշգամ մը տըր : 2. Ա-
 ճապա գոյաւորութիւն , եանի գոյացական բնութիւնուն օլմասը , եա-
 խօտ տուրմասը սուրէթի , թապիաթը մութլագա էօյլէ իրմալ էտէր ,
 վէ հուգուգունա մալիք էտէր քի , քիմսէյէ ծնուն օլմասը , վէ տուր-
 մասը պապընտա միւհթաճ տէյիլ . վէ սայիրինէ իլհագ օլմագ . վէ
 սայիրի իլէ իմթիգաճ էթմֆղ մի . եօղսա , պու բնութիւն եալընըզ
 քէնտի սուրէթի մախսուսէսիլլէ տուրույօր , վէ պու քէնտի սուրէ-
 թի մախսուսէսինտէն տահա պիր ալա սուրէթ , եա մագամ , եա սը-
 ֆաթ պուլուրսա , քէնտի սուրէթինին եա սըֆաթընըն վագիֆէսինի ,
 ախէր տահա ալա , վէ տահա գուվվէթլի պիր սուրէթ , իճրա էթ-
 մէյէ կէլիրսէ . էվվէլքինի թէրք էտէրէք , իշպու իքինճի , վէ տահա
 գուվվէթլիսի իլէ իտարէ օլմանըն միւմքիւնիւ օլապիլլի մի : Տէֆա ,
 վէ տահա աշըղընը սէօյլէյէլիմ , պիր գոյացական բնութիւն քէնտի
 անճնաւորութիւնուն թէրք էտիպ . պաշգա տահա մուագղամ անճ-
 նաւորութիւն իտարէսինի գապուլ էտէպիլլի մի . եօղսա՝ իլք անճ-
 նաւորութիւնուն գալգմասը իլէ՝ միւճէրրէտ թապիաթըն տախի միւգ-
 մահալ օլմասը մը լաղըմ կէլիր : էվվէլքի սիւալա ճէվապ . էվվէթ՝ պիր
 չէյին թապիաթը պաշգա տըր . վէ պու թապիաթըն օլմագ , եա
 տուրմագ սուրէթի , պաշգա տըր , գըսսաճա տէյիլիմ . հէր թապիաթ
 պիր իտարէսի , եախօտ պիր օլմասը սուրէթինէ միւհթաճ , վէ միւս-
 թէնիտ տիր . եանի՝ պիր թապիաթ միւճէրրէտ՝ պիր տէ անճն , եա
 անճնաւորութիւն իսթէր : Մախլուգաթտա վմը մը տըր էօյլէ պիր
 չէյ քի , թապիաթընտան . ասընտան մատէ , սուրէթի , եա պիր մա-
 գամը օլմասըն . թաշ օլսուն , թօիրագ օլսուն , աղաճ օլսուն , հայ-
 վան օլսուն , ինսան օլսուն . պուլարըն հէփիսինին պիր թապիաթը
 վար տըր . վէ պիր տէ իտարէ օլմագ , եա օլմամագ մագամը վար
 տըր : Սայիրէրինի պէր թարաֆ էտէրէք , պիզ պիղէ կէլէլիմ : Ին-
 սանտա պիր թապիաթ վար , վէ պիր տէ անճնաւորութիւն վար , օ
 քի թապիաթը իտարէ էտէր . օ քի թապիաթը իքմալ էտէր . վէ քէն-
 տի հուգուգունա թապիաթը մալիք , վէ մութասարըրէֆ էտէր : Պու
 անճնաւորութիւն իչին տիր քի , տէրլէր , թապիաթըն էն սօն թէ-
 մամլլէթի , վէ իքմալի անճն տըր . լաքին թապիաթ պաշգա , վէ
 սուրէթի , եա մագամը (անճը) պաշգա տըր : Հաթթա պու անճ
 մատտէթէն պիլլէ՝ թապիաթտան պաշգա տըր . տէյիլ պիր սատէ ագ-
 լէն պաշգա տըր : Պուսու հէր ֆէյլէսօֆ պէօյլէ թարիֆ էտէր : Սա-
 նիյէն պու թապիաթա քէնտի մագամը մախսուսէսի լաղըմ իքէն ,
 քէնտի մագամը , եա անճը օլմագսըղըն , ախէր պիր մագամըն գիրի
 իտարէսինէ վէ գօմանտասընա կիրմէք , վէ ծնուն իլէ իտարէ օլմագ
 հիւ օլապիլլի մի : Ճէվապ , պիր թապիաթ քէնտի սըֆաթ , եա մա-
 գամը մախսուսէսինտէն մատէ , միւմքին տէյիլ տիր քի ախէր պիր սը-
 ֆաթ , եա անճն իլէ իտարէ օլապիլլին : Մութլագ օլ թապիաթըն

վէ պու մագամ մուխայէր (պատահական) տիր . գայիմ պիղղայր . լաքին Ալլահտա մուխայէր հիչ պիր մագամ օլամատըղընտան , Ալլահն թապիաթընա անն իւնվանընը , եա քէլիմէսինի վէրմէք . պու մանատա եանլըշ տըր . վէ գուսուրլու տուր . վէ ազըլմըզըն պունտան զլյատէ պիր լուղէթ պուլամատըղընտան տըր . վէ պունու տա ինսանտան գըյաս էտէրէք սէօյլէյօրուզ . գիրա աննն՝ պիր թապիաթը քէնտի հուգուգունա մութասարըրֆ էտէր պիր մագամ տըր . վէ սայիր պիր աննա լուգուլմ պըրագմազ : Ալլահտա պիր թապիաթ վար տըր . վէ պու թապիաթ միւնէրէտ քէնտի մագամը մախսուսէսիլէ մէէլուֆ տուրույօր : Պիզլէր տէ պու աննն վէ թապիաթ մատտէթէն վէ ասըլէն պիր պիրինտէն այրը տըր . ամմա Ալլահտա աննյար՝ պիր եալընըզ օլմագ մագամընտա այրը տըրլար . լաքին պիր թէք թապիաթլարը վար տըր . վէ պու թապիաթ իւչիւնէ տէ մախսուս տուր . վէ իւչիւ տէ՝ պու թապիաթտան այրըլամազ : Պու իւչ այրը աննյար Ալլահն թապիաթընտա այրընա իպրագ օլունարագ , օնու իլթիզամ էտէրլէր . վէ հէր պիրի պիր օլ թէք թապիաթը թէքտէն իրաէ էտէրլէր : Իշթէ Աստուածաբանլար տա շէօհրէթեալ օլան Բէթապիտունն , պու խուսուստա օլան թէֆէքքիւրիւ : (Յադ. Մարքեդուէն . Գլ. Գ. Գլ. ԺԳ. 3.) « Նէ վագըթ քի , էվլատ Ալլահլըզըն պիր աննը տըր . եախտ , փէտէր , էվլատ , վէ ազիզ րուհ . Ալլահլըզըն իւչ աննյարը տըրլար , տէրսէք . հէր պիրինտէ՝ օլ պիր թէք թապիաթը տիւչիւնիւրիւզ . վագաա , տէյիլ քի մագթուէն միւֆթէրիզ (քէնտի պաշընա) . իլլա պու աննյարըն խասիյէթի իլէ միւնհասըր affecta , վէ հէր պիրինտէ պիր կէօնէ մահտուտ , մուգարրէր determinata օլարագ » : Վէ (ԺԳ) տէ տէյօր « օլ խասիյէթի չամիլ օլան մագամ քի , ումուլի խաս օլան թապիաթ իլէ պիրլէչիւր , պիզիմ անլատըղըմըզա կէօրէ , երրորդուքիւնուս իքինճի աննընը թէշքիլ էտէր , իշպու թապիաթ խասիյէթ իլէ մութթասըֆ , սըֆաթ մագամընտա՝ գոյաւորութիւն օլուր . վէ ենթակայ , վէ աննն » : Տէմէք քի , գոյաւորութիւն ենթակայ , եա աննն թապիաթտան այրը ալընըրսա . վէ միւֆթէրէզ իւզէրլէրինէ տիւչիւնիւրսէք , թապիաթըն պիր սուրէթի՝ եա օլմասը մագամը տէմէք տիր , քի մութլագ տէյիլ տիր . մուխայէր տիր . (պատահական տըր) . եօգ՝ էկէրչի , աննն թապիաթ իլէ մէէլուֆ , եանի պիրլէք էքէն ալընըրսա . սըֆաթ իլէ մագամ իլէ մէէլուֆ թապիաթ տէմէք տիր : Եարատըլը թապիաթըննա պիլէ , ինսան ինսան օլույօր , նասըլ քի հէր պիր մախլուգաթ . քիմին սայէսինտէ . աննագ քէնտի մագամը , վէ աննը մախսուսէսի սայէսինտէ . նասըլ քի ֆէյլէսօֆլար պիր զաթը , քէնտի մագամը մախսուսէսի՝ զաթ էտէր , տէրլէր . լաքին հանչա քի , պու սուրէթտէ Ալլահն թապիաթը իւզէրէ սէօյլէնսին . վէ պունուն իլին տիր քի , Ալլահանի թապիաթ , վէ անննաւորութիւն հիյէթի , ինսանըն թապիաթ վէ անննաւորութիւնուս

պէնզէյէմէզ տէրիզ . վէ պիր տէրէճէյէ գատար պու Ամնիասուրը
Երրորդութիւն խորհուրդունու անլայապիլիրիզ . լաքին թէմամինին
աճիլիլիզ . վէ հազարըմըզտա տա գօրգարըզ :

ՃԽԹ. 10. Պիտայէթ , սկիզբն տէմէք , օլ չէյ՝ քի քէնտինտէն
պաշգասընը չըգարըր , վէ թէվլիտ էտէր . վէ թէվէլլիտ էտէն , մէվ-
լուտ՝ (տօղմուշ) թէամիյէ օլունուր : Պիր չէյ պաշգասընտան իքի
սուրէթ իլէ չըգար . եա օ տուր քի պիր չէյ տիկէրինտէն քէնտի
մէպասընտան կիպի չըգար . եա սէպէպինտէն չըգար կիպի չըգար :
Թէքրար պիր չէյ տիկէրինտէն եա տօղարագ չըգար , եա գայնայա-
րագ չըգար : Պունու իյզահ էտէլիմ . սկիզբն , իպթիտա՝ տէնիր օլ
չէյ քի , քէնտինտէն չըգանըն սէպէպինի համիլ տիր , վէ թաշըր ,
Իպթիտատէն չըգան չէյէ տէ , միւպթետա իամինի վէրլիլէր . պիլ
Ֆարզ՝ պիր փէտէր իպթիտա հախօտ պաշլանկըճ տըր էվլատընա . վէ
էվլատ միւպթէտա՝ պաշլանըմըշ . չիւնքի էվլատըն՝ նիչին օլտուղու-
նուն սէպէպի , փէտէրինտէ մէվճուտ տուր . պունուն իչին իպթի-
տա՝ միւպթէտատէն պիր կէօնէ այրը տըր . պու տա իւշ ճիհէթլէ օ-
լուր . եախօտ , իւշ տիւրլիւ այրը օլապիլիր . վագըթ իլէ , թապիաթ
իլէ , մէպտա իլէ : Վագըթ իլէ այրը օլուր . նասըլ քի , ինսանտա
պիր փէտէր՝ քէնտի էվլատընտան՝ վագըթճա , էվվէլ տիր . թապիաթ
իլէ այրը օլուր . նասըլ քի , փէտէրին թապիաթը , հախօտ վիճուտի
քէնտի էվլատընըն թապիաթընտան , վէ վիճուտինտէն՝ հէմ էվվէլ տիր ,
հէմ այրը տըր : Մէպտա իլէ այրը օլուր , հաչան միւպթէտի՝ իպթիտատէն՝
հախօտ պաշլանկըճտան չըգար , վէ պու չըգարըզ՝ տէյիլ քի վագըթ-
տա , վէ թապիաթտա էվվէլ վէ այրը օլտուղու իչին տիր . անճագ
վագըթճա , վէ թապիաթճա , իպթիտա միւպթէտա իլէ պիրլիք օլուպ ,
եալընըզ իպթիտա՝ վէ պաշլանկըճ միւնասիպէթի իլէ միւպթէտա սօն
օլմուշ օլուր : Մէսէլա պիր չէյմէնին սուլու չէյմէտէն չըգար . ագան
սու չէյմէնին իչինտէ պուլունան սուտան թապիաթճա պաշգա տէ-
յիլ տիր , քի չէյմէնին սուլու՝ այաղընտան ագան սուտան տահա էվ-
վէլ վար իտի , վէ այաղընըն սուլու չէյմէ սուլունտան սօնրա իճատ
օլտու տէնսին . խայր , անճագ օնտան չըգըպ՝ ագմասը միւնասիպէ-
թիլէ . եախօտ՝ սըրաճա այաղը չէյմէտէն տօղար տէրիզ . վէ պու
միւնասիպէթճէ , վէ սըրասընա մէպնի , միւպթէտա իպթիտատէն սօն-
րա տէնիլիր : Պունուն կիպի ագըմըզըն գըսա անլայըշընա կէօրէ՝
փէտէր Ալլահ էվլատընա , հախօտ միւպթէտասընա , պաշլանմըշընա
հէր նէ գատար քի , իքիսինին թապիաթը պիր իօէ տէ , իպթիտա՝
պաշլանկըճ ատտ օլունուր . լաքին սըրասընա , միւնասիպէթինէ պա-
գըլըրա , փէտէր էվվէլ սայըլըր , վէ էվլատը օնտան սօնրա տըր . վէ
պու պիտայէթ խուսուսունտա՝ էվլատ փէտէրէ մէրպուլ՝ վէ միւ-
թէալլիզ տիր :

ՃԾ. 11. Օլ իպթիտա եախօտ պիտայիք , քի զայրընա վիճու-

տունու պախշ էտէր , սէպէպ թէսմիյէ օլունուր . եախօտ սէպէպի՝ ումումի սուրէթտէ ալարագ , տէրիզ . սէպէպ օլ տուր քի ղայրըսընըն քէնտիսինտէն թապիաթճա այրը տուրմասընըն , եա օլմասընըն մանա'սընը շամիլ համիլ տիր , հանի թաշըր : Վէ օլ շէյ քի , թապիաթընը քէնտի սէպէպինտէն ալըր , մէֆուլ (ներգործութիւն) թէսմիյէ օլունուր : Հէր սէպէպ՝ տէմէք քի , իպթիտա , մէպտա տըր . ամմա հէր մէպտա սէպէպ օլամագ . ֆէրգի տէ պու տուր քի , մէպտա պիր միւպթէտանըն վիճուտինի վէրէմէզ . ամմա սէպէպ քէնտի մէֆուլինին (ներգործութիւնուն) վիճուտինի քէնտիսի վէրիր . պու նուն իչին , հէր սէպէպ՝ մէպտա թէսմիյէ օլունուր . ամմա՝ հէր մէպտա՝ սէպէպ օլամագ . մէպտա սեռ , ումումի տիր . սէպէպ՝ տեսակ՝ պիր գրամը տըր : Սէպէպ քէնտի մէֆուլինէ թապիաթընը պաղըշլար . վէ սէպէպին մանա'սը իգթիզասընտան տըր քի , պաղըշլասըն , վէ վէրսին . լաքին իպթիտանըն իգթիզասընտան տէյիլ . եանի միւպթէտայէ թապիաթ վէրմէք , նէ տէ օնտան վագըթճա , վէ թապիաթճա այրը օլմագ : Զիրա հէմ իպթիտա , հէմ միւպթէտա՝ պիր թապիաթտա վէ պիր վագըթտա օլապիլիլիլէր : Ամինասուրը Երրորդութիւն էսրարը պահսընտա փէտէ՝ օղուլուն իպթիտասը տըր . ամմա սէպէպի տէյիլ տիր . լաքին եարատըրըշտա , պիր փէտէր , քէնտի օղլունուն հէմ իպթիտասը տըր , հէմ սէպէպի տիր : Թապիաթճա վէ վագըթճա տախի փէտէրին հիյէթի եախօտ ղաթը քէնտի էվատընտան այրը տըր : Պու պապտէ . Շարգ հայրապետէրինին պաղըլարընըն պատմաւը , սկիզբն , (եանի սէպէպի՝ իպթիտա) մանա'սընտա գուլլանտըգլարը հալտէ , իքիսինին մանայը հագիգիսինի շաշըրմամալը . վէ մութլազա պու թարիֆ ու թէֆսիր օլտուղու մինվալ իւղէրէ՝ օնլարը անլամալը տըր : Զիրա օլ վագթըն տէհրինտէ պու քէլիմէ՝ վէ իսթիլլահլար՝ Գասալիան Աստուածաբանութիւն գայտէսինէ հէնիւզ կիրմէմիշ օլտուղու իչին , վէ ֆէրգի փէք ազ , վէ նէզաքէթի իչին , քիթապլարընտա չօգ տէֆա՝ սէպէպի , մէպտա եէրինէ . վէ շունու՝ օնուն եէրինէ , վէ մա'ալինտէ եագմըշ տըրլար :

ՃՄԱ. 12. Տօղուշ քէվիլլիտ (ծնունդ) տէմէք , պիր թապիաթտա պուլունան տիրի իպթիտատէն , եա մէպտատէն պիր տիրինին տօղուշու , Ս. Թովմասըն սէօզլէրի տիր . (Մ. Ա. ՎԼԳ. ԵԱ. 8. 2) : Զիրա թէրլէյնէ եա աղլայան պիր ատէմէ տօղուրտու տէնմէզ : Զիրա տօղանտա ճան եօգ տուր . պունուն կիպի նէ տէ աղաճլար տօղուրուր . զիրա նէ տօղուրանտա տիրիլիք վար , նէ տէ տօղանտա :

ՃԾԲ. 13. Գայնամագ , (բղիսումն) . պիր զաթըն տիկէրինտէն չըգմասը՝ նէշաթ էթմէսի , եա իխրաճ օլմասը տէմէք : Պու չըգմագ , եա իխրաճ օլմագ , իքի սուրէթ իլէ օլուր . եա՝ չըգան ղաթ՝ օ չըգտըղը թապիաթըն եինէ տախիլինտէ գալըր , եա խարիճինէ նէշաթ էտէր . եախօտ շէօյլէ տէյէլիմ . պու գայնամագ , եա չըգմագ , միւ-

ճէրբէտ պիր մուսմէլէյէ միւսթէնիտ տիր . եա գայնայըպ գալմայա , եա գայնայըպ իխրաճ օլմայա : Վէ գայնամագ մանա'սը , տօղուրմագ մանա'սընտան տահա զիյատէ տիր . զիրա հէր տօղուրմագ , գայնամագ , չըգմագ տէմէք օլուր . ամմա հէր գայնամագ , չըգմագ , տօղուրմագ տէյիլ տիր . նասըլ քի աթիտէ թէֆտիր օլունաճագ տըր , վէ Ամնասուրք Երրորդութիւն սըրասընտա կէօրէճէյիզ :

ՃԾԳ. 14. Միւնասիպէք եա քաալլիւզ (յարաբերութիւն) , պիր զաթըն , տիկէր պիր զաթա սըրասը թաալլիւզիւ՝ իրթիպաթը տըր : Թապիր հէր միւնասիպէթտէ , եա ալագատա իքի ուճ վար տըր . Իւք ուճ՝ միւնասիպէթին պաշատըղը մահալէ տէրլէր . տիկէր ուճու միւնասիպէթին վարտըղը մահալէ տէրլէր . պու միւնասիպէթ , եա պիլ մուգապէլէ տիր , եանի գարչըղըղ տըր , եա եալընըզ պիր թարաֆտան տըր : Մէսէլա փէտէրին , վէ էվլատըն պէյնինտէ պուլունան միւնասիպէթ , գարչըղըղ տըր : Ալլահ վէ գուլու , աղա վէ էթպաասը պէյնինտէ պուլունան միւնասիպէթ : Պունա միւնասիպէթի մուլլազա , վէ պիլ մուգապէլէ տէրլէր : Ամմա եալընըզ միւնասիպէթ , օ տուր քի , պիր ատէմ քէնտի տօսթունուն թաավիրինէ պագար , միւնասիպէթի օլուր . ամմա օլ թաավիր ճանսըզ օլտուղունտան , մուգապէլէյի միւնասիպէթ էտէմէզ : Իշթէ թէքմիլ միւնասիպէթէ մուղայիր օլան , մուխալիֆէթ տիր . եանի հաչան իքի թարաֆտան տախի միւնասիպէթ զաթ օլունուրսա , թէքմիլ մուխալիֆէթ տէնիր . վէ քիմամ , եախօտ եարըմ միւնասիպէք մուխալիֆէքի հաչան պիր թարաֆտան սատէ օլ միւնասիպէթ զաթ օլունուրսա , ֆագաթ թէքմիլ միւնասիպէթ օլմասը իչին՝ լաղըմ տէյիլ տիր քի , թապիաթլար արասընտա մուխալիֆէթ օլուն : Նէթէր քի թապիաթլարըն մագաամընտա , եա թարղընտա եալընըզ պու մուխալիֆէթ վուգու պուլուն . վէ պու թարղըն վասիթասըլա թապիաթլար , եախօտ իքի ուճ , պիր պիրլէրի իլէ միւնագիտ , վէ միւնասիպ եա մուխալիֆ օլուր : Եկէրչի պու մուխալիֆէթ թապիաթլար պէյնինտէ իսէ՝ պաղգասընա գարչը թէսմիյէ օլունուր : Վէ էկէրչի օլ մուխալիֆէթ թապիաթըն թարղլարը պէյնինտէ իսէ . Աստուածարանլար մապէյնինտէ ախէրինէ իիթապ , թէսմիյէ օլունուր . եանի էվլէլքի մուխալիֆէթ թարղը՝ եարատըլմըլլարա խաս տըր , իքինճիսի Ալահըն՝ տէյիլ թապիաթընա անճագ անճնաւորութիւնլարա : Շէօյլէ քի , փէտէր էվլատ տէյիլ . վէ էվլատ փէտէր տէյիլ . վէ աղիզ բուհ , նէ փէտէր տիր , նէ էվլատ տըր : Պունտան մագսէտիմիլ , Ալահըն թապիաթը , հիյէթիլ , վարըղը՝ մուսավաթ իւզէրէ իւշ անճնաւորութիւնուր տուր : Լաթէչալի , պիր էլմատա պիր թարաֆը գըրմըզ , տիկէր թարաֆը եէչիլ , իւչիւնճիլ թարաֆը պէյագ սուրէթտէ օլուր . լաքին էլմանըն թապիաթը պիր տիր . վէ պու պիր թապիաթ իւշ բէնկտէն մուզէյլէն տիր . քէլալիք Ալահանի թապիաթ , իշպու փէտէրինէ էվլատըն ,

վէ ազիդ ըուհուն միւնասիպէթիլէ՝ տօնանմը , վէ հէր պիրինէ քեհա-
միլէն պիր սուրէթը մախսուսէ իլէ իլհագ տըր , վէ հէր պիրինէ
խաս տըր :

ՃԾԳ. 15. Տօղմամըղ (անծիմ) . պու քէլիմէյէ իւչ մանա վէրի-
լէսիլիր . էվվէլա՝ պիրինէ անծիմ տէմէք , եարատըլմամըլ տէմէք ,
եափըլմամըլ տէմէք տիր . սանիյէն՝ անծիմ պիր տէ թէվէլլուտ էթ-
մէմիլ , տօղմամըլ՝ տէմէք տիր . պիլ ախէրէ՝ գայնամամըլ՝ եա նէ-
շաթ էթմէմիլ տէմէք տիր : Վագաա իլք մանատէ՝ իւչ անճնաւորու-
քիւնա , հաթթլա Ալլահն թապիաթընա պիլէ՝ անծիմ մանասը վէրիլիր :
Զիրա նէ Ալլահն թապիաթը , նէ տէ Ալլահտա պուլունան ագանի-
մի սէլասէ եարատըլմըլ եա եափըլմըլ տէնիր : Իքինճի մանատէ՝ ան-
ծիմ՝ հէմ փէտէրէ՝ հէմ ազիդ ըուհա վէրիլիր . գիրա իքիսի տէ տօղ-
մամըլ : Իւչինճիւ մանատէ՝ պիր եալընը փէտէր Ալլահա եագըլըր .
գիրա հիլ պիր կէօնէ , նէ եարատըլմըլ , նէ տօղմուչ , նէ տէ պիրի-
սինտէն չըգմըլ , եա գայնամըլ տըր :

ՃԾԵ. 16. Էվվէլլիտէն անճն՝ եա անճնաւորուքիւն լուղէթի ,
հայրապետէրին վէ աստուածաբանլարըն աղնատըղը մինվալ իւղէրէ ,
Ալլահ տա միւնասիպէթ (յարաբերութիւն) իպրաղ էտէր . վէ պու մա-
նա՝ պիրինճի վէ ալէսէվիլէ հայրապետէրին լիսանը տըր . լաքին պա-
զը տա պու իսթիլլահ իլէ Ալլահն թապիաթընը անլաթմագ իսթէ-
միլ իսէլէր՝ պուհուն տա սէպէպի օլ վագթին տէհրինտէ մուսթա-
զամ , (եանի գասական) մէքթէպ ուսուլի իւղէրէ իլիմէր միւքէմ-
մէլ , վէ մուգաննէն սուրէթտէ օլմայըպ , քէլիմաթը իլմի իլահիյէյէ
պիր հուտուտ հէնուղ կէօսթէրմէմիլ օլտուգլարընտան , պազը էօյլէ
եազար ըտըլար : Քէզալիք Հայր , Որդի , Հոգին սուրբ՝ լուղէթլէրի
տիր քի , էվվէլ էմրաէ Ալլահն խասիյէթիքիքի իպրաղ էտէրէր ,
վէ իքինճի տէրէճէտէ՝ Ալլահն քապիաթընը : (Տե՛ Բէլմալէն . Յալ
Մուրթէլմէն . Գիւր . Գ . Գլ . ԺԳ . Յօդ . Յ . Վէ Բէրբէնէ . Ճա . Յալ . Եր-
բուրմէն . Գլ . Ա .) :

ՃԾԶ. Իշպու Ամնասուրբ Երրորդութիւն էսրարընա խաս օլան
քէլիմէլէրի տիգգաթ իլէ , վէ ինթիյաթը լազըմէ իլէ օգուլուպ , հէր
պիրինին մանասընը այրը այրը , վէ պէրրագճա աղնայըպ՝ հըֆօլ էթ-
տիքտէն սօնրա . ազըլմըզըն գուվլէյի թապիյէսինէ կիւվէնմէյէրէք ,
Երրորդութիւն էսրարընը անլամամըղ պապընտա , եինէ Ալլահն
մուսվէնէթ , վէ լութֆուսու կէրմիյէթ իլէ վէ միւթէմատիէն տիլէ-
մէլի քի , իճապը լազըմէսինէ կէօրէ , իլմի իլահիյէյի թահիլ էթմէյէ
միւգթէտիր օլալըմ : Պօղոս առաքեալըն տէտիյի կիպի . (Բ . Կոր . Գ .
Յ .) « Պիր ումիտիմ վար տըր Ալլահ , Քրիստոսուն վասէթասըլլա քի ,
պիլ քէնտի քէնտիմիլտէն պիր շէյ տիւչիւնմէյէ միւգթէտիր տէյի-
լիլ . իլլա քի իգթիտարըմըղ Ալլահտան տըր » : Պիլլէր պու ազիմ
սըրըր անլամամըղ խուսուսուստա , սատէ Քրիստոսուն նասպ էթտիյի

քիլիսէյի պիզէ գըլաղուզ թութմայա մէճպուրուզ : Նասըլ քի Գրիս-տոս քէնտիսի ազիզ րուհունու քէնտի քիլիսէսինէ գըլաղուզ նասպէթտի . վէ պու քիլիսէսին շիֆահէն , վէ թահրիրէն էօյրէթտիյի թալիմաթլարը , եանի Աւետարանն ոլտուն , ազիզ քիթապ ոլտուն : Վէ պունլարա միւսթէնիտէն վէ ագլըմըզըն էրտիյի տէրէճէտէ , Ամենասուրբ Երրորդութիւն սըրըր իւզէրինէ թէզէքքիւրէ կիրմէյէ իճթիւսար էտէրիզ :

ՊԱՊԸ ԷՎՎԵԼ

ԱԼԼԱՃԸՆ ՊԻՐ ԹԱՆԵՃԻՔ ԹԱՊԻԱԹԸՆՏԱ
ՊԻՐԻ ՊԻՐԻՆՏԵՆ ՍԱՀԻՃԵՆ ԱՅՐԸ ՕԼԱՐԱԳ ԻԻՁ ԱՆՁՆԱԻՈՐՈՒԹԻԻՆ
ՎԱՐ ՏԸՐ

ՃԾԷ . Պու սահիւրիյին պէյանընա քեաֆի խայլըճա , կէրէք էսիկ անտտան , կէրէք եէնի անտտան իսպաթլար վար տըր : (ԾՆՆ. Ա. 26.) « Ատէմի պիղիմ թասպիրիմիզտէ , վէ պէյնզէյիշիմիզէ կէօրէ եափալըմ » : Պիզիմ , տէյօր . (սուրէթի ճէմտէ , եանի յոգնակի) . եանի սատէ պիր անլաշըլմաղ , չօզլարա եագըշըր : Սանիյէն՝ Էափալըմ , եափալըմ տէմէք տէյիլ . պու տա սըֆաթը ճէմ տիր : (Գ. 22.) « Իշթէ Ագամ պիղլէրտէն պիրի կիպի ոլտու » : (ԺԱ.) « Էնէլիմ , վէ լիսանլարընը գարըշտըրալըմ » . պու տա հաքէզա : Պուրատա՝ պիզիքիւտէն տէմէք , պէնտէն տէմէք տէյիլ . պունու մէքթէպ չօճուզլարընա պիլէ սիւալ էտէրսէն , ճէվապընը լայըգը իլէ վէրիրէր : (Սալ. Գլ. Բ. 3.) « Բապպ էֆէնտիմ պանա տէտի , պէնիմ էվլատըմ սըն սէն պու կիւն տօղուրտում սէնի պէն » : (ՃԾ. 1.) « Բապպ Բապպըմ տէտի . սաղ թարաֆըմտա օթուր » : Վէ պու սէօզ ամենասուրբ Երրորդութիւնուն պիրինճի , վէ իքինճի անճնաւորութիւնուն պէյան էնիյօր : Վէ Քրիստոսուն տէմէսինտէ , (Մաթթ. ԻԲ. 44.) « Վէ էկէր Դաւիթ օնա րապպ տէյօրսա՝ նասըլ ոլուր քի , օնուն ողլու ոլտուն » . հէմ էֆէնտիսի , հէմ ողլու օլամազըտը . տէմէք քի , օլ իւք , « րապպ րապպըմ տէտի » սէօզիւ , Հայր Աստուածըն վէ իքինճի րապպ լուղէթի Քրիստոսուն իւզէրինէ իտի : Քէզալիք (Գաթ. Գլ. Բ. 34. Կաթ. Գ. 1. Եթր. Ա. 13. Կէ) վէ տահա չօգ մահալլէրտէ : Իշպու իւշ Ալլահանի ազանիմ (անճլար) , զիյատէ աշիքեարճա եազըլը տըր : (Մաթթ. ԻԸ. « օնան ») « Նասըլ քի փէտէր պէնի իրսալ էթտի իսէ . պէն տալի սիզի իրսալ էտէրիմ . կիտին իմտի՝ հէր թայֆէլէրէ էօյրէտին , օնլարը՝ փէտէրին վէ ազիզ րուհուն իսմիլլէ վաֆթիզ էտին » : Ալլահա իւշ անճ , վէ պիր թապիլաթ ոլտուղու պունտան իսպաթ ոլույօր . զիրա իսմիլլէ տէմէք , եանի հիւքմիւլլէ , գուվլէ՝

Թիւյէ, վէ Թէէսիւրի իլէ տէմէք տիր: Պու մանա իւղէրինէ շիւփիէ
 օլուսուրսա, (Գ. 6.) « Յիսուս Գրիստոս Նազարէթի իսմի
 իլէ գալզ »: Վէ (Գ. 10.) « Բապպըմըզ Յիսուս Գրիստոս իսմի իլէ . . .
 պուսուս իլէ պու (ատէմ) սաղ իշիմիղտէ տուրույօր »: Վէ (Մ. Բ. Գ. Գ.)
 « Պէնիմ իսմիմ իլէ ճինլէր չըգարաճաղար »: (Յ. Գ. Ժ. 16.) « Նէ վազըթ քի,
 Թէսէլլի էտիճի, օնու քի պէն փէտէրտէն սիղլէրէ կէօնտէրէճէյիմ,
 սահիհլիք րուհուսու, օ քի փէտէրտէն գայ-
 նար, օ շահատէթ էտէճէք տիր պէնիմ իշին »: Քէզալիք պուրատա
 իւշ Ալլահանի անձլար կէօրիւնիւյօր. փէտէր, օղուլ, վէ ազիղ րուհ:
 Տէֆա. (Յ. Գ. Ժ. 27. 28.) « Զիրա փէտէր քէնտիսի տալսի սիղլի
 սէվէր. զիրա սիղ պէնի սէվտիսիղ, վէ ինանտընդ քի, պէն փէտէր-
 տէն չըգալմ. վէ տիւնեայա կէլտիմ »: (Ժ. Գ. 16.) « Վէ պէն փէ-
 տէրէ րիճա էտէճէյիմ, օ պաշգա Թէսէլլի էտիճի սիղէ վէրէճէք.
 չիւնքի էպէտիլէտէք սիղլէր իլէ սաքին օլաճաղ, սահիհլիք րուհու-
 սու, զնու քի տիւնեա ալամաղ »: Իւշ անճնաւորութիւն աշիքեար
 պուստա տա կէօրիւնիւյօր. վէ պու իւշ անճլարըն պիր Թէք Ալլա-
 հանի Թապիաթտա օլտուգլարը շուստան նումայան օլուր. (Ա. Գ. 8.)
 « Փիլիպպոս օնա տէր, Նարապա՝ փէտէրի պիղէ կէօսթէր, վէ պու
 պիղէ եէթէր. Յիսուս օնա տէր. պուսճա գէման սիղլին իլէյիմ, տա-
 հա պէնի, եա Փիլիպպոս, Թանթիմատըն մը. օլ ատէմ քի, պէնի կէօր-
 տիւ, փէտէրի տէ կէօրտիւ. վէ սէն նասըլ տէյօրսուս քի, փէտէրի
 պիղէ կէօսթէր. ինանմայօրմուսուս քի, պէն փէտէրտէյիմ, վէ փէ-
 տէր պէնտէ. պու սէօլլէրի քի, պէն սիղէ սէօլլէյօրու. տէյիլ քի
 քէնտիմտէն սէօլլէյօրու. անճաղ փէտէրիմ, քի պէնտէ սաքին տիր,
 օ ամէլլէրի իշլէյօր. պանա ինանթյօրմուսուսուղ քի, պէն փէտէր-
 տէյիմ, վէ փէտէր պէնտէ »: Աւետարան պուրատա Փասիհ վէ սահիհ
 Աստուածաբան կիպի սէօլլէյօր. օլ գատար աչըզ քի, Թէֆսիրէ պի-
 լէ միւհթաճիլէթի եօզ տուր: Նասըլ քի պիր ատէմ պիր գօմփանեա
 սանտըղընտան պիր մըգտար ազճէ իսթիղրաղ էթսէ, օլ գօմփանեա-
 տա հէր գաշ շէրիք վար իսէ, օնլարըն հէփիսիւտէն իսթիղրաղ էթ-
 միշ օլուր: Փէտէր պէնտէ, վէ պէն փէտէրտէ. օ քի պէնի կէօրիւր,
 փէտէրիմի տէ կէօրմիւշ օլուր. տէմէք քի, պիր զաթ վար Գրիստոս
 տա, օ քի միւսաւթաթէն փէտէրին տիր. օլ զաթը իսթէրսէն փէ-
 տէրտէ արա՝ պուլ, իսթէրսէն էվլատընտա, իսթէրսէն ազիղ րուհ-
 տա. մատէմ օրթանըն տըր, իւշիւնիւն տիր. վէ իւշիւնիւն այրը
 այրը տէյիլ. իլլա իւշիւնիւնքի տէ պիր տիր. մատէմ Գրիստոս սէօյ-
 լէյօր. պէն փէտէրտէ, վէ փէտէր պէնտէ: (Յ. Գ. Ժ. 30.) « Պէն վէ
 փէտէրիմ պիրիղ » տէմէք քի, զաթըմըզ, Թապիաթըմըզ, պիր տիր,
 այրը տէյիլ: Եքի շէրիքին սէրմայէսի, ումուրու պիր օլտուղու մի-
 սիլիւ. մուսամէլլէրի տալսի պիր Թապիաթտան նէշաթ էթտիլի ի-
 չին պիր պիրինէ ատտ օլուսուր. զիրա էվլատ քէնտիսի իսթէտիլի

ամէլի փէտերինէ վերկյօր . փէտերի հաքէզա էվլատընա վերկյօր : « Պու սէօղլէրի քի , պէն սիղէ սէօլլէյօրում , տէյիլ քի քէնտի քէնտիմտէն՝ իլլա փէտերիմ , քի պէնտէ սաքին տիր . օ՝ ամէլլէրի իշլէր » : Իշպու սէօղլէրտէն իքիսինին մէպտաը մուամէլէսի պիր օլտուղու պէյան օլույօր : Վէ թապիաթ լուղէթինէ եօգարրտա պագ նէ տէմէք տիր , անլա : Պիր տէ Յովհաննէս եազըյօր . « Պէնի կէօրէն փէտերի տէ կէօրաիլ » : Քրիստոսուն Փիլիպպոսա խիթապ օլան պու սէօղլէ՝ նէ տէմէք տիր . իշպու՝ կէրէք պէն՝ կէրէք փէտեր այրը տէյիլիզ : Փէտերի կէօր , օղլունու կէօրմիւշ օլուրսուն . օղլունու կէօր փէտերի կէօրմիւշ օլուրսուն . զիրա օղլու փէտերտէ , վէ փէտեր օղլուտա : Նասըլ քի էվլատ փէտերտէն չըզըյօրա : (Յովհ. Ը. 42.) « Պէն Ալլահտան չըգարմ » . (ԺԶ. 27. 28.) Քէզալիք ազիզ բուհ փէտերտէն , վէ օղլուտան գայնար : (ԺԵ. 26.) « Լաքին թէսէլլի վէրիճի կէլտիյի զէման , օնու քի պէն փէտերտէն կէօնտէրէճէյիմ , սահիլիք բուհունու՝ քի փէտերտէն չըգար , օ պէնիմ իշին շահատէթ էտէճէք » : Տէֆա (Ա. Յովհ. Ե. 7.) « Կէօյտէ շահատէթ էտէնլէր իւշ տիւր . փէտեր , քէլամ , վէ ազիզ բուհ . վէ պու իւշիւ պիր տիր . վէ օնլար քի , եէրտէ շահատէթ էտէրլէր , իւշ տիւրլէր . բուհ , սու , վէ դան , վէ իւշիւ տէ պիր տիր » : Յովհաննէս Աւետարանըն իպթիտասընտա , ինճէտէն Ալլահըն իւղէրինէ պահա էտէրէք եազար : « Իպթիտատէն (եանի էվլէլիտէն) քէլամ վար ըտը , վէ քէլամ Ալլահըն ինտիտէ իտի , վէ քէլամ Ալլահ իտի . . . վէ քէլամ թէն օլտու . վէ պիղլէրտէ սաքին օլտու » : Քէզա (Մարթ. Գ. 16.) : « Պունլար , վէ պունլարա պէյնզէր տահա չօգ մահալլէր վար տըր , քի Ալլահըն պիր թապիաթընը պէյան էտէրլէր . վէ պու պիր թապիաթ իւշ սըֆաթտան (անձլարտան) մէլպուս , վէ մէֆուլ տուր . իտարէ օլունուր . Հայր , Որդի , Հոգի . իշթէ իւշ անձլար . վէ երեքին մի են . իշթէ թապիաթըն պիր օլտուղու .

ՃՅԸ. Համտ օլտուն քի . Ամենասուրբ Երրորդութիւն անձլարընա դարը՝ էվլաիլտէ զուհուր էտէն Սաբէլ հերետիկոս , վէ թէվապիլէրի քիւլլիյէն մահվ օլտուլար : (Տէս Միչէ. հոգ. Ը. Երէս 81.) Պունլար Ալլահտա պուլունան իւշ այրը անճնաւորութիւնը ինքեար էտէր իտիլէր , վէ տէօնիւպ իւշիւնիւ տէ պիր պիլիլէ դարըշտըրը ըտըլար : Քէզալիք Արիոսականլար վէ Անօմեանլար վէ Մակեդոնեանլար մահվ օլտուլար . պունլարըն հէփսի Ալլահտա պուլունան պու իւշ անձլարըն հէմթապիաթ . (եանի համաբնութեանկից համագոյակից) օլտուգլարըն , վէ պիրի պիրինէ միւսավի օլտուգլարընը ինքեար էտէր իտիլէր : Շիմտի փրօթէպթանլար դահիրէն , վէ տօղրու տօղրույա Քրիստոսուն Ալլահ էվլատը օլտուղունու ինքեար էթմէյօրլար իտէ տէ , լաքին տօլայըտան ինքեար էտէյօրլար . պիլ ֆարզ՝ Մարիամա Ապտուածաժին տէյէմէտիքլէրի հալտէ , մութլադ Քրիստոս

սու . Նէստոր վէ Եւտիքէս վէ Ապօղինար կիպի պայաղը ինսան կիպի թուծմուշ օլուրլար . վէ Գրիստոսուն թա'լիմաթլարընըն հիչ պիրիսիւնի դապուլ էթմէզլէր : Վէ պաթընէն վէ տէրունէն իսթէտիքլէրի միսիւլլի պու թալիմաթլարը քէնտի մագսէտի նէլայըգէլէրինէ կէօրէ ուշտուրուրլար : Ազիզ բուհուն հագգընտա տախի , փէտէրտէն վէ օղուլտան , պիր մէպտէտէն չըգար , եա գայնար օլտուղունու ինքեար էտէնլէր տէ էլհալէթի հազի պուլունուրլար . եանի արեւեւեան շիգմաթիզ շարգ քիլիսէլէրի . Բում , Էրմէնի , վէ սայիրէ : Լաքին պունլար իլէ էվլէլքիլէրին պէնինտէ խայլը ֆէրզ վար տըր . վէ պունլար իլէ փրօթէսթանլարըն դաթօլիք քիլիսէսինէ մուխալիֆէթինին քէզալիք խայլըն ֆէրզի վար տըր : Բում , վէ Էրմէնի , ազիզ բուհուն հալընըզ փէտէրտէն գայնամասը (բղսունմն 'ի հօրէ) մանասը հագգընտա վէ պու Աստուածաբանական միւճատէլէտէ , տայիմա իտտաա էտէրլէր . վէ օլտուգճա' ինսանիյէթ սըֆաթընը պէր թարաֆ էթմէտիքլէրի իչին , ֆամիլեա խասիմլէրի տայիրէսինտէ պիհագգան , սալիլէրինէ նիսպէթ ատտ օլունուրլար : Պունլարա իշպու Ամինասուրը Երրորդուլթիւն պահսընտա , վէ Գրիստոսուն թէն ալմասը , եանի մարգեղուլթիւն ֆասլընտա , վէ ազիզ բուհուն գայնամասը (բղսունմն) ֆասլընտա , իճասլ էտէն ճէվապլարը վէրէճէլիզ :

ՃԾԹ . Գրիստոսուն քիլիսէսինտէ միւթէմատիէն վաֆթիզ սըրը պու իւչ սըֆաթլար (անձլար) իամի իլէ եէվմիյէ իճրա օլունուր . քէզալիք կաթողիկէ Հոռովէական քիլիսէսինտէ . քէզալիք վէլէվ այրըլմըշ օլունլար . Բում , Էրմէնի , Ասորի , Գիլտանի , Ղըպտի . վէ սայիր քիլիսէլէրտէ . հէր գանղը տուալարա իպթիտար օլունուրսա . յԱնուն Հօր , եւ Որդւոյ , եւ Հոգւոյն Սրբոյ . փէտէրին , վէ օղունուն , վէ ազիզ բուհուն իսմիլլէ տէտիլիմիզտէ , մուպարէք Ամինասուրը Երրորդուլթիւնուն իւչ այրը սըֆաթլարընը իգրար էտէրիզ , վէ ծնլարա ինանըրըզ : Պու սըրըն վէ իթիգատըն քիլիսէտէն , վէ առաքեալարտան ալընարագ , հէր եէրտէ իճրա օլունտուղունու , Մեծն Յուստինոս տախի աչըգտան եազըյօր : (Մեհէյէ Ա . հատար 61 .) « Զիրա տիւնեանըն փէտէրի իսմինէ , վէ բապպ Ալլահ' խէլաս էտիճիմիզ Յիսուս Գրիստոսուն , վէ ազիզ բուհուն , վաֆթիզի սու իլէ օլ վազըթ ալըյօրլար » : Տէրտուղիանոս , Մարկիոնա գարչը . (Գիւր . Ա . Գլ . ԻԲ .) « Վաֆթիզ ինսանըն թէքրար տօղուշու տուր . նասըլ թէքրար տօղուրուր օ քի (հիչ) տօղուրմատը . զիրա թէքէրրիւր' օլ քիմսէյէ եազըշմազ , քի հիչ պիր տէֆա օլ շէյի էթմէմիշ . էկէրչի ազիզ բուհուն իլավէսի լաղըմ կէլիյօրսա , նասըլ բուհուն վէրէճէք , օ քի , էվլէլա ճանը վէրմէտի » : Եանի էվլատ , վէ ազիզ բուհուն Ալլահ տըր , պունլարըն իսմինէ վաֆթիզ օլունուր . զիրա հիչ պիր քիմսէ թէքրար տօղմայա գատիր օլամազ . ծնտան' քի հիչ եօզ տուր վէ եարասըլմամըշ . եանի վաֆթիզ իչին , պիր ատէմ սուտան վէ բուհտան

թէքրար սօղմայր : Գրիստոս էֆէնտիմիդ տէյօր , Գրիստոսուն ըուհու
 պաշգասընը նմարլ սօղուրապիլիր , էկէր քէնտիսի Ալլահտան սօղմա-
 մըշ , եախօտ Ալլահտան չըգմամըշ իսէ . եանի Յիսուս Գրիստոս , վէ
 ազիզ ըուհ . զիրա պիր չէշմէնին էվվէլա փուհարը օլմայր , քի հէր
 քէս օնտան սու ալապիլսին : Գրիստոս էֆէնտիմիդին թէնպիհի իւղէ-
 ըն՝ քիլիսէ թա Գրիստոստան պաշլայարագ , պու անէ տէկին , պէն
 սէնի վաֆթիզ էտէրիմ , եախօտ , Ալլահըն գուլու (Ա . Ա .) վաֆթիզ
 օլույօր , փէտէրին վէ օղուլուն , վէ ազիզ ըուհուն իսմի իլէ տէյէ-
 ընք , վաֆթիզ էտէն , երախայր իւշ տէֆա սույա պաթըրըր , եա-
 խօտ սույու էլինէ ալըպ՝ երախանըն պաշընա տէօքէրէք , օ սէօղլէ-
 ըրի սէօյլէր . վէ պէօյլէ կաթողիկէ քիլիսէ իշպու վաֆթիզ սըրրընը
 եէվմիյէ իծրա էտէրէք , ամենասուրբ Երրօղութիւնտա իւշ անձլա-
 ընն օլտուղունու ալանէն վէ միւթէմասիէն իգրար էտէր : Ալէ պու
 ուսիլ թաատատ էթտիլիմիզ սայիր շարգ , շիղմաթիզ քիլիսէլէրտէ
 տախի իծրա օլունմագտա տըր : Փրօթէսթան պու ուսիլէ , վէ պու
 սըրրա ըայէթ էթմէզ , օնուն իշին խաչապաշտ միլլէթլէրին խարի-
 ճինտէ տիր : Պու ատէթի Տէրտուղիանոս Բրագսիյա գարշը (Գլ . ԻԷ .)
 զիքը էտէր » . էն սօնունտա Գրիստոս թէնպիհ էթտի քի , փէտէրին ,
 վէ օղուլուն , վէ ազիզ ըուհուն իսմինէ պաթըրսընլար , տէյիլ պիրի-
 նին , զիրա տէյիլ պիր քէրրէ . իլլա իւշ քէրրէ , պէ հէր իսմի իշին ,
 պէ հէր անձ իշին (սույա) պաթըրըյօրուզ » : Քիլիսէնին , պու Երրօր-
 դութիւն անձլարընն իւշիւնիւ տէ իգրար էթմէսի գայտէսի , նէ
 դատար քի պիր պինանըն թէմէլի օլ պինայա էլզէմ իսէ , պու տա օ
 դատար էհէմ , վէ էլզէմ տիր . զիրա հիշ պիր պինա թէմէլսիզ տու-
 րամագ օլտուղու կիպի , քէզալիք Գրիստոսուն քիլիսէսինին թէմէլի
 ամենասուրբ Երրօղութիւն տէմէք օլտուղունտան , առաքեալլար-
 տան պէրի քիլիսէլէրտէ քրիսթիյանլար հէր նէ տուա իծրա էտէրսէ-
 լէր , եա սօնունտա , եա պիտայէթինտէ՝ միւճէրրէտ « փառք Հօր եւ
 Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ . եանի փէտէրէ , վէ օղուլա , վէ ազիզ ըու-
 հա սէնալէր օլտուն » թէքրիմ թաազիմ տուասընը սէօյլէրլէր . պու-
 նու քի , այրընա առաքեալլար էօյրէթտիլէր , վէ պիզէ թէսլիմ էթտի-
 լէր . վէ պունտան իւշ անձլարըն պիր պիրինտէն ֆէրգլի եա այրը
 օլտուղու , եախօտ պիրի պիրինէ միւսալի , վէ պէրապէր օլտուղու
 պէյան օլուր . վէ պունա գարշը կէլէնլէրի քիլիսէ վազիֆէսի իզթի-
 դասընտան օլարագ , տախիմա ըէտտ էթմիշ տիր : Պէօյլէ Եպիոնու վէ
 թապիլէրինի . վէ Կերինթոսու վէ թապիլէրինի . քի Գրիստոսուն Ալ-
 լահլըղընը ինքեար էթմէյէ գալզըշտըլար : Քէզալիք Արտէմոնու վէ
 Սամօսաթլը Պօղոսու : (Թէոդօրէոս Եկէշ . Պարմ . Գէրթ . Ա . ԳԼ . Գ .)
 վէ Թէոդօտոսու , Նօվէտոսու , Սաքէլի , հայրաշարշարլարը , վէ սա-
 յիր քեաֆէսինի ըէտտ էթտի : Հանգանակ հաւատոյ թէսմիյէ օլան-
 լար . էվվէլա առաքեալական հանգանակ քիլիսէլէրտէ մուխթասար պիր

տին իզրարը օլուպ, էվայիտէ քրիսթիանլըգտա միւպթէտիւնէրէ օնու էօյրէտիւրլէր իտի . եանի փէտէրին , օղուլուն վէ ազիզ րուհուն պիր պիրինէ միւսափի օլմալարընը , պիր պիրինտէն անձնա այրը օլտուգլարընը , վէ իւչիւնիւն պիր թէք թապիաթտա օլտուղունու . օլ հանգանակտա զիքը էտէրլէր իտի : Վէ Աղէքսանդրիատա թէճէմիւ էտէն հայրապետլէրին՝ Սամուսաթլը Պօղոսա գարչը եազտըգլարը հանգանակ հաւատոյ . վէ Անտիօք սինօթունտա մէրգումէ գարչը վէրիւն գարար . պունուն կիպի տիր : Վէ Ս . Գրիգոր սքանչելագործուն Դաւանուլիւն հաւատոյ թէսմիյէ օլունան քիթապտա , վէ Նիրզէլի Ս . Գրիգորուն քիթապընտա մուճայիլէյի ազիզին իւզէրինէ եազտըղը թէրճիւմէյի հալի . քէզալիք չէհիտլէրին գան տէօքտիւքլէրինտէ տին իզրարլարը , ամենասուրբ Երրորդութիւնուն իւչ սըֆաթլարընը վէ իւչիւնիւն պիր թապիաթտա օլտուղունու , թաստիգ էտէրլէր : Հաթթա Տօգէթեանլար Երեւուլթականլար վէ Կընօթիքեան հերետիկոսլար պիւլէ , Քրիստոսուն Ալլահլըղընը վէ փէտէրտէն այրը պիր անձն օլտուղունու , պիր ճիհէթտէն իզրար էտէրլէր իտի : Պունլար պիր եալընըզ , ինսան թապիաթը Քրիստոսա եազըչմազ օլտուղունու էօյրէթտիւր . պէօյլէ եազար սուրըն Իրէնէոս . Իսքէնտէրլիլի Կղեմէս Տերտուղիանոս . Որոգինէս , վէ Պամիլիլիոս : Վէ պունլարտան էվվէլ՝ Նազարեան հերետիկոսլար , քի Երրորդութիւն իւզէրինէ՝ թըպըր կաթողիկէ եկեղեցի միսիլիւ իթիգատ էտիպ , ինանըրլար ըտը : (Տեփերթէ . հոգոյ Գ . Էթես . 358 . Աստուածաբանութիւն .) Պիր էպէօն վէ ավանէլէրի , Քրիստոսուն Ալլահլըղընա գարչը կէտիքլէրի իչին , վէ պուլ րաֆըղըղգտան կէրի տուրմալարը նիյէթի իչին , ալթը եպիսկոպոս Անտիօք սինօթունտան թալսաիս օլտուլար : « Պիւթիւն կաթողիկէ քիլիսէլէր պիլիմ իլէ պուլ իթիգատտա տըրլար » եազար Եւզէրէոս . (Եկէզ . Պատմ . Գլ . Գլ . Լ .) :

Ճկ . Լաքին իչպուլ ամենասուրբ Երրորդութիւն սըրընըն իւչ սըֆաթլար պահը իւզէրինէ , համտ օլտուն՝ չիմտիլիք քրիսթիանլար տա հիչ պիր միւզաքէրէ վէ միւճատէլէ օլմատըղընտան պիլլէր տախի պուլ գատարլէ իթիֆա էտէրիզ : Մէմուլին ղայրի օլարագ , իսլամ տիյանէթիւնին ասասը օլան Ղուրան քիթապընտա տախի , իւչլիւք պիրլիք սըրըն հագգընտա պիր գաչ տէլիլ վար տըր . քի Ալլահ տաքի ագանիմի սէլասէնին օլտուղունու , վէ սահիլիկինի թաստիգ էտէրլէր . հէր նէ գատար քի իսլամ ուլէմալէրի իչպուլ սէօզլէրին մաալինի , սըֆաթը ճէմտէ օլտուղու իչին Ալլահըն ազամէթինէ պիւնաէն տիր տէյուլ թէֆսիր էտէրալէր տէ , հագիգէթի հալ , Ղուրան տաքի մէզքիւր տէլայիլին , Ալլահըն ագանիմի սէլասէ հագգընտա օլտուղունու , պիլլէր իտտաա էտէրիզ : « Էնզէլնէհու (եանի քիթապը) Քի էլլէթէլ գատէրի » : (եանի գատիր կէճէսինտէ օլ քիթապը էնտիրտիք : Իրսալ էթտիք տէմէք տիր) : Իքինճի տէլիլ « Մուսա քէ-

լիմ Ալլահ , Իսա բուհ Ալլահ » . (Եանի Մուսա փէյղամպէր Ալլահըն սէփիւլի միւթէքէլիմի տիր . վէ Իսա Ալլահըն բուհու տէմէք տիր) : Տէֆա վէ « նէֆէխնէֆիհի մինրուհընա » : (Եանի քէնտի բուհումուզ-տան օնա իւֆիւրտիւք) : Պուսուս կիպի տահա սայիր տէլիլէր Ղու-րան քիթապընտա պուլունուր : Սուրէթ էլ հիճրէթ « Եա էյուհա էլ նաս իննա խալազնադուս մին գիբրըն վէ իւնսէ » . (Եարաթտըգ . . .) :

ՃԿԱ. Քրիսթիան օլմայան քիմէանէլէրէ իւշիւք պիրլիք սըրը ազլէ մուղայիր կիպի կէօրիւնիւր . հաշա , մուղայիր տէյիլ : Զիրա էփէլա ազլէ մուղայիր օլան շէյին մանս'սընը պիւթէլի , վէ սէօյլէմէ-լի . պիր շէյ պիր շէյէ մուղայիր օլուր . հաշան պիր պիրինէ տապան տապանա զըտտ օլուրսա , վէ պիրի պիրինի պօզարսա : Մէսէլա , սու աթէշէ մուղայիր տիր . այտընլըգ զարանլըղա . տէօրթ քէօշէլի միւ-տէփէր պիր շէյէ . Եանի պիր վազըթտա , պիր սանտըգ հէմ տէօրթ քէօշէ , հէմ միւտէփէր տիր տէմէսի մուղայիր տիր . վէ զայրիհիւմ : Զիրա պու տէտիքլէրիմիպին ասլը , տիկէրլէրինին ասլընա , խասիյէթ-լէրի , Եէքտիկէրինին խասիյէթլէրինէ մուղայիր վէ զըտտ տըր . վէ պիր պիրինի պօզտուղու իչին , իքիսինին վիճուտի պիր վազըթտա ու-յամաղ : Երրորդութիւն թապիաթը , Եախօտ զաթը իսէ , պիր տիր . պու զաթըն հիյէթի , Եախօտ օլմասը սուրէթի , մագամը իւշ տիր . պու իւշ մագամ , Եախօտ սըֆաթ պիր զաթտա պիր վազըթտա օլա-մաղ օրտուղունուն իսպաթը խասիմլէրիմիղէ տիւշէր . իպրազ էթսին-լէր . օլ վազըթ օնյարա թէսլիմ օլուրուղ : Գապանսաը . պիր աղա-ճըն հէմ քէօքիւնիւն , հէմ տալլարընըն , հէմ մէյվէլէրինին աղաճ օլ-մագ թապիաթը պիր տիր . ամմա աղաճըն քէօքիւ տալ տէյիլ . Եախօտ պիր աղաճըն մէյվէսի պաշգա տըր , վէ քէօքիւ վէ տալլարը պաշգա տըր . մէկէր պու պիր աղաճտա իւշ օլմագ սուրէթի վար տէյու , օլ աղաճըն օլմամասը մը լազըմ կէլիր . տալլարըն աղաճ օ-լան զըտտիյէթի նէրտէ տիր , պիլէմէյօրուղ : Լա թէշպիհ , պէօյլէ տէ Երրորդութիւն սըրընը՝ օլտուղունա կէօրէ , պէնդէտիյօրուղ : Պիր էլմանըն իւշ բէնկի օլապիլիր . պէյազ , զըրմըզը , Եէշիլ . Եինէ էլմա պիր տիր . կիւնէշտէ , հէմ աթէշ , հէմ զիյասը , հէմ շափզը վար տըր . Եինէ կիւնէշ պիր տիր . ինսանըն իլմի , սէօղիւ , վէ բատէթի վար տըր . Եինէ պիր ատէմ տիր . վէլհասըլ մատտի , վէ Եարատըլմըշ շէյ-լէրին հէփսինտէ միւճէրրէտ իւշ հալ պուլունանագ . Եանի Եիւքսէք-լիք , տէրինլիք , կէնիշլիք . պուսլար հէր պիր Եարատըլմըշ մատտի շէյլէրտէ պուլունամագսա , օլ շէյլէր նէ կէօրիւնիւրլէր , նէ տէ օլա-պիլմըլէր . պուսլարա , լա թէշպիհ՝ Երրորդութիւն սըրընը պէն-դէտիրիդ . նօգսանլարը պու էմսալլէրտէ փէք չօգ իսէ տէ , Եարա-տըլըշտա անճագ շու գատարընը պէյան էտէպիլիլիլի :

ՃԿԲ. Պիր տէ չուրասընը հէր քէս պիլմը քի , իւշիւք պիրլիք սըրը , Ալլահըն միւպարէք քէլամը վէ իլհամը իլէ մուսատտագ պիր

սահիւլիք տիր : Քեզալիք հէրքէս պիլիր քի , ինսանըն ֆիքրի , վէ ազլը Ալլահըն պիր նիմէթի տիր , քի ինսանլարա Ալլահտան , զիյայը չէմս կիպի , պախշ օլունմուշ տուր . « սէնին սըֆաթընըն նուրու իւզէրիմիզտէ կէօրիւնտիւ » . մատէմ քի , ինսանըն ազլը Ալլահըն ինսանը , վէ նուրու տուր . նամըլ օլապիլիր քի , Ալլահըն քէլամընա մուղայիր տիւշսիւն . զիրա տօղրու տօղրույա դարչը կէլէմէզ . վէ մատէմ , իքիսիտէ պիր չէշմէտէն տօղար . կիւնէշտէն չըգան զիյալարըն գանդըսը էյրի տիր , վէ գանդըսը կիւնէշէ դարչը էյրի կիտէսլիլիր :

ՃԿԳ . Էհէմմիլէթ վէրիւճէք մահալ պիր տէ շուրասը տըր քի , հէր նէ շէյէ ազլըմըզ եթիշմէզսէ , օլ շէյ ազլըմըզա զըտտ տէյիլ տիր , նէ տէ հէր կէօրիւնմէյէն , հէր պիլինմէյէն շէյ , ազլըմըզա զըտտ օլտուղու իչին , կէօրիւնմէյօր վէ պիլինմէյօր : Պիր տէսթի չէշմէտէ պուլունան պիւթիւն սույու ալամայօր տէյի չէշմէնին սույու տէսթիտէ պուլունան սույա զըտտ մը տըր տէմէլի : Պիր փունար , տէս նիզտէն տահա քիւշիւք օլտուղու իչին , տէնիզ փունարա զըտտ մը տըր . պէն եօլտա կիտիյօր իքէն իւսթիւմտէքի ուչան գուշար , եախտ իւսթիւմտէն պալօն իլէ կէշէն ատէմէր , պանա զըտտ մը տըրլար : Խայր . հէր կէօրիւնմէյէն , հէր պիլինմէյէն շէյլէրէ զըտտ տըր , տէմէսի , խաթա տըր . մատէմ ինսանըն ազլը հուտուտ ալթընտա տըր , վէ Ալլահըն իլմի պի հուտուտ . վէ պու իլմին թէտպիլիւրի ազլըմըզտան բէք չօգ վէ բէք պէօյիւք տիւր . ուֆագ ազլըմըզ իլէ օլ դատար սըրըլարը , ազլըմըզա սըղըշտըրամայըզ . վէ իլա սըղըշտըրալըմ տէրսէք , գապիլ քի չըտըրըրըզ , վէ ազլըմըզըն օլանը տա զայ օլուր , վէ պէօյիւք համագաթ տըր , վէ ազլէ մուղայիր օլան ասըլ պու տուր : զիրա հէմ ինսան ազլը տէյօրուզ , հէմ տէօնիւպ Ալլահըն հուտուտ սուզ , վէ նիհայէթսիզ ազլընըն էսրարընը պիզիմ մահտուտ ազլըմըզա եէրլէշտիրմէյէ ճէսարէթ էտիյօրուզ . եանի սլիր վագըթտա , հէմ հուտուտ թահտընտա օլտուղումուղու պիլիյօրուզ , հէմ քէնտիմիզի հուտուտսուզ պիլիյօրուզ . զիրա Ալլահըն հուտուտսուզ էսրարընը պու պիզիմ ազլը իչինէ սըղըշտըրամայը իստէյօրուզ . իշթէ մուղայիրի պու տուր . անճագ ազլըմըզ քիւշիւք պիր փարա կիպի , վէ Ալլահըն իլմի պիր լիրա կիպի , պիր փարա , պիր լիրայա , նէ գատար իրագ իսէ , վէ նէ գատար զըյմէթի վար իսէ , լիրա օլ փարատան օ գատար իւսթիւն , վէ զիզըյմէթ տիր . օլ փարա պիր փարա օլտուղու իչին , լիրանըն իչինտէ պուլունան փարալարա պէնզէմէզ մի . վէ եախտ օլ պիր փարա , քէնտի քէնտիսէ քիւսիւպ , փասլանմալը մը . չիւնքի լիրատա պուլունան փարալար , քէնտինտէ պուլունամայօրլար . սէն նէ . լիրա նէ . եահու , սէն քիմսին , Ալլահ քիմ տիր , պիլիյօր մուսուն . պէնիմ ազլըմ նիչին Ալլահըն էսրարընա եէթմէյէճէք , տէմէք , ազլըմ խաթա տըր « Ո՞վ զիտաց զմիտս տեան . Բապալըն իլմինէ՝ քիմ աշնա օլապիլտի » :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԻ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆՈՒՆ ԻՔԻՆՃԻ ՍԸՖԱԹԸՆԸՆ
(ԱՆՁԸՆԸՆ), ԵԱՆԻ ԱԼԼԱՋԸՆ ՔԵԼԱՄԸՆԸՆ ԱԼԼԱՋԼԸՂԸ,
ՎԵՔԵՏԵՐ ԱԼԼԱՋ ԻԼԵ ՊԻՐ ԹԱՊԻԱԹՏԱ ՕԼՄԱՍԸ
ԻԻՋԵՐԻՆԵ

ՃԿԴ. Ալանըն էվլաթընըն Ալանլըղընը ինքեար էտէնլէրին քիմ-
լէր օլտուղունու, պուրատա մուխթասարճա պիլտիրմէք լաղըմտըր:
Սիմոն Մոզ քէնտի քէնտինի Ալան եէրինէ գօրուտու. պա'ղը
փէտէր, պա'ղը օղուլ, վէ պա'ղը աղիզ բուհ գըյաֆէթինտէ կէօրիւ-
նիւրիւմ, տէր իտի. վէ էօն թապիր էթտիյի Ալանլարընըն, քի քէն-
տիսի իճատ իթմիշ իտի, մէպտէլէրինին պէշինճի սըրասընա Ալանըն
քէլամընը գօրուտու: Պու ալլանլար վազըթ պէ վազըթ պիրի պի-
րինտէն նէշաթ էթմիշ, վէ տօղմուշ օլարազ, պուշլարըն էվլէլքի
սէպէպի, եանի աթասը Պիթոս իտի. պու Պիթոսու տա Սիմոն քէն-
տիսի էպէտի փէտէր թէսմիյէ էտէր իտի. վէ քէլամ Ալան Պիթոսուն
տէրին սիւքիւթինտէն տօղմուշ, տէր իտի. վէ պու սուրէթտէ քէ-
լամ, փէտէրի Պիթոստան փէք չօզ սօնրա տօղմուշ օլտուղու էճիւ-
տէն, Ալանլըզ կէօլկէսի, իւղէրինտէ վար իտի. պէօյլէ Եւգեբիոս,
(Ընդ. Մաքիէնս. Գիւր. Դ. Գլ. Թ.): Պու Սիմոնու Բօմալըլար քէն-
տի ալլանլարը սըրասընա գօյտուլար, վէ իսմինէ պազըրտան պիր
սանամ, (արճան) Տիփէրիս արասընտա, եանի իքի քէօփրիւ արա-
սընտա « Սիմոն աղիզ Ալան իսմինէ » տէյի զիյրինէ եաղըպ տիքտի-
լէր. պէօյլէ Պարոնիոս, (Մաքիէնս 35): Նատաղիս Աղեքսանդր,
(Եկ. Պա. Հա. Ե): Ս. Յուստինոս. Տերտուղիանոս. Ս. Իրէնէոս:
Կերինթոս՝ քէզալիք Սիմոն կիպի օնլար մէպտասընը իլթիղամ
էսիպ, Քրիստոսուն սատէճէ ինսան օլուպ, Յովսէփտէն, վէ Մարիամ-
տան սայիր ինսանլար ատէթի կիպի՝ տօղմուշ օլտուղունու էօյրէթտի:
(Տէ. Ս. Իրէնէոս. Գիւր. Ա. Գլ. ԻԵ): Ս. Եպիփան (Հրէ. ԻԸ): Օգոստի.
(Գլ. Թ): Իշթէ պու հերետիկոսա գարշը, քի Ալանըն քէլամընըն,
էպէտիլլիյինի ինքեար, վէ Քրիստոսուն Ալանլըղընը ճէր էթմիյէ
ճէսարէթ էթմիշ իտի. Յովհաննէս Աւետարանիչ քէնտի Աւետարանը-
նըն իպլթիտասընտան պաշլայըպ, պու քէլամըն Ալան օլտուղունու,
վէ էպէտիլլիքտէն վար օլտուղունու, եազոր: « Ի սկզբանէ էր բանն,
եւ բանն էր առ Աստուած, եւ Աստուած էր բանն. . . »: Կերին-
թոս՝ Առաքեալարըն վազթընտա իտի, վէ Ս. Եպիփանըն սէօղիւնէ
պազարսազ, (Հրէ. ԻԸ. Թի. 2): Անտիօքտա իլը վուզու պու-
լան իլթիլաթա, վէ Քրիսթիյանլար պէշինտէ ղուհուր իտէն միւնա-
ղաայա սէպէպիյէթ վէրէն պու Կերինթոս իմիշ, քի Առաքեալար

Երուսաղէմէն թօփլանալ, դարար վերտիլէր. վէ Անտիոքա պիլ իթ-
թիֆագ մէքթուպ եագտըլար: Պու պէօյլէ իսէսէ: Տերտուղիանոս
պունուն պիրինճի տէհրտէն սօնրա օրթայա չըգմըչ օլտուղունու եա-
ղըյօր. (Նախագրութեանց. ԳԼ. ԽԸ). Եանի Գարբոքրաթէստէն սօնրա:
Էօյլէ տէ Ս. Իրէնէոս, Կերինթոս Վաղենտինոսուն վագթընտա եա-
չատը տէյի եագըյօր:

Էպիօնուլար՝ թըպգը Կերինթոս կիպի, վէ տահա աշլըբար Գրիս-
տոսու սալթ ինսան պիլիպ, էօյրէտիլէր իտի: (Իրէնէոս. ԳԻԻ. Գ.
ԳԼ. ԻԴ), վէ Եւղեբիոս (ԳԻԻ. Զ. ԳԼ. ԺԵ): Տէմէք քի, Յովհան-
նէս առաքեալ՝ կէրէք Կերինթոսա, վէ կէրէք պունլարա դարչը, քի
պիր վագթթտա գունուր էթմիչ իտիլէր, քէնտի Աւետարանընը եագտը:

Գարբոքրաթէս, Ս. Իրէնէոսա եագտըղը միւճիպինճէ, (ԳԻԻ. Ա.
ԳԼ. ԻԴ): Պու տա օնլար կիպի էօյրէտիլ իտի. Եանի Գրիստոս սալթ
ինսան տըր, վէ սայիր ինսանլար կիպի իտի. լաքին ալտըղը ճան՝
ինսանլարընքինտէն իւսթիւն պիր ճան օլարագ, սէմավի շէյլէրի փէք
ալա պիլիլ իտի տէր իտի: Քէզա Ս. Օգոստ. (ԳԼ. Է): Պա՝ Գար-
բոքրաթէս իքինճի տէհրին խիրընտա քէնտի ղէհրինի շուրայա
պուրայա սաչմայա պաշլամըչ իտի:

Վաղենտինոս. փէտէր Ալլահ, քէլամ Ալլահտան փէք չօգ էվլէլ
իպթիրահաթտա, վէ սաատէթինտէ եաչատըգտան սօնրա, քէլամը
տօղուրմըչ, վէ քէլամ պէօյլէ թուլ միւտտէթ սօնրա տօղմուչ օլ-
տուղունտան, քէնտի փէտէրինի պիլէմէգ իտի տէր իտի: Ս. Իրէնէոս.
(ԳԼ. Ա. Տեր. ԳԼ. Է: Թէպրէպոս, ԳԻԻ. Ա. ԳԼ. Է): Հաթթա Գրիս-
տոսու, հրեշտակարըն թապիաթընտա. տէյիլ քի, փէտէրինի թա-
պիաթընտա թութար իտի:

Թէոտոթոս, Պիզանթինի, (Կոստանդնուպօլսեցի). էվլէլ էյի
քրիստոնեա, սօնրա փութիէրէսթլէրին գօլալամասը, վէ էղիյէթի
իւզէրինէ, տինինի ինքեար էթտի. վէ թէսքիյէյի նամուա էթմէք ի-
չին, Գրիստոսուն Ալլահըղընը ինքեար էտէրէք, պէն Ալլահա հա-
գարէթ էթմէտիմ, տէմէյէ պաշլատը. վէ անտէն սօնրա Գրիստոսուն
Ալլահըղընը կէրմիյէթ իլէ ճէրհ էթմէյէ գալըչտը: Վիգթօր Բօմա
Քահանայապետի՝ իքինճի տէհրին խիթամընտա պու հերետիկոսու,
վէ թալիմաթընը րէտտ էթտի: (Տեր. Նախ. ԳԼ. ԾԳ: Թէպրէպոս.
ԳԻԻ. Ա. Հեր. ԳԼ. Դ. Եւգէթ. ԳԻԻ. Ե. ԳԼ. ԻԸ):

Տիկէր Թէոտոթոս գույուճու թէսմիյէ օլան էվլէլքինին շակիր-
տի, վէ ուսթասընըն թալիմաթընտա իտի: (Եւգէթ. Ան. Դ):

Արտեմօն. պուտա իլք Թէոտոթոսուն շակիրտի, քէնտի միւտէր-
րիսինին թալիմաթընը իսահիչ իլէ իլան էտէր իտի. (Եւգէթ. Ան. Դ):

Պերիլլոս Պօսթրա եպիսկոպոսու. Գրիստոս մարգեղութիւնտան,
վէ Մարիամտան տօղմագտան էվլէլ հիչ եօղ իտի, նէտէ Ալլահըղը
իթթիլագ էտէպիլտի. հաթթա պիր վագթթ տօղտուգտան սօնրա

մարգարէլէր միտիլու Ալլահ քէնտիսինտէ սաքին իտի , տէր իտի .
ամմա Որոգինէս քէնտիսինի պու եանլըշարտան ույանտըրտը վէ սող-
րուլուղա կէթիրտի : (Եւգէթ. Գէր + . Զ. Գ. Լ. Գ.) : Պու իւշիւնճիւ տէհ-
րին իպթիտաւնտա զուհուր էթտի :

Պօղոս Սամօսաթլը Ասորեստանն Սամօսաթ շէհրինտէն օլուպ ,
260 սէնէսինտէ Անտիոք եպիսկոպոսու օլտու . պունուն մէշրէպի
փէք աչըդ , վէ թալիմաթլարը տախի փէք չարվըդ զուհուր էթտի :
Եվլէլա Երրորդութիւն պապընտա , իւշ անճլարըն այրը օլտուղունու
Սաքէլ կիպի դալարտը : (Ս. Եւգէթ. Զէրէ + . ԿԵ .) Սանիյէն Ալլահտա
պիր քէլամ օլմասընը գապուլ էթտի . տէյիլ էվլէլինտէն , անճադ
Ալլահ պիր շէյ եարաթմայա գալղըշտըղը զէմանտա : Սալիսէն Գրիս-
տոսու սատէ ինսան պիլիր իտի : (Եւգէթ. Գէր + . Ե. Գ. ԻԸ .) Պունա
գարշը Անթէքէտէ , իքի սինօթ օլտու 264 տէ : Հէլլէնոս Տարսու-
նացի Թէքսուս եպիսկոպոսու , վէ Գրիգոր Սքանչեւագործ , վէ տահա
պիր չօգ աղիդ եպիսկոպոսլար պու սինօթլարտա պուլունտուլար .
վէ քէյֆիյէթի թէճէսսիւս էտէրէք , քէնտիսինի ըտտ էթտիլէր . վէ
քէնտի թալիմաթընը ըաֆըղըղ , վէ Ալլահըն քիլիսէսինէ , վէ Աւ-
լահըն քէլամը չիֆանիյէսինէ , վէ Աւետարանա մուղայիր տէյի ,
հիւքմ էթտիլէր . վէ քիւրսիւսինտէն քէնտինի ազլ էթտիրտիլէր :
(Եւգէթ. Աւր . Կ. Զէրէ + . ԶԳ . Երէ + Լ. Կրանց Գ. ԶԱ :)

Արիոս՝ Մըսըր տիյարընտա՝ Լիպիա չէօլլիւնտէ սողուպ , Իսկէն-
տէրիյէտէ քահանայ օլտու : Պու զաթըն շախսընտա էն էվլէլինտէն
պիր աղըրըղ , վէ հալիմիք կէօրիւնիւր իտի . վէ քէնտիսի ագիլ օլա-
րագ , փիլիսոփայութիւն օգուտու . սօնրա պու իլմինէ կիւվէնէրէք ,
ալլահանի մատտէլէրի ինսանճա գըյաս էտէր իտի . վէ սայիրլէրինի
զէհրլէմէյէ փէք արղուքէշ իտի : Պու թապիաթընա մէպնի , օլտու
քի պիր խայը եպիսկոպոսլարա , վէ վարդապետլէրէ , քահանալարա ,
կրօնաւորլարա , կուսանքլարա , վէ ճէմաաթա իշպու Փասիտ թալի-
մաթընը նէշը էթմէյէ մուվաֆֆագ օլտու : Շէօլլէ քի Ս. Հերոնի-
մոս աղլայարագ վէ թաաճիւպ էտէրէք , պիլթիւն Գրիսթիյան մէ-
մալիքի Արիոսական օլմուշ օլտուղունու իգրար , վէ քէտէր էտէր ի-
տի : Արիոս Մեկիտոսուն նիֆագընա եամանտը վէ ինանտը . պու նի-
ֆագը Իսկէնտէրիյէ եպիսկոպոսու պուլունան Պետրոսա գարշը , Մե-
կիտոս փէյտա էթմիշ իտի . պունուն նիֆագը սէպէպիւնտէն Արիոս
քէնտի մէճմուրիյէթիւնտէն տիւշտիւ . ազ վագըթ սօնրա՝ եինէ մէճ-
մուրիյէթիւնէ կէշտի . եանի 317 թարիխտէ : Իսկէնտէրիյէտէ պիր քի-
լիսէյէ Աւագերէց նասպ օլտուղու կիպի , գանլը պիր չիգագ վէ ըա-
ֆըղըղը իճատ էթտի : 100 եպիսկոպոստան զիյատէ՝ Պետրոսուն խա-
լէֆի պուլունան Աղէքսանդր եպիսկոպոս , հայրապետլէր թէճէմիւ
էտիպ Արիոսու մէճմուրիյէթիւնտէն իխրաճ , վէ թալիմաթընը ըտտ ,
վէ ճէրհ էթտի . լաքին եինէ Ֆէսատընըն աթէշի սէօլիւնմէտի : Իսլահը

պապընտա իճրա օլունան թէչէ պպիւսաթ հիչ պիր ֆայտէյի մուճիպ օլմատըղը իչին, պիւ ախէրէ Նիկիա շէհրինտէ 325 տէ, Ս. Կոստանդիանոսուն էմրիլէ 318 հայրապետ տիւնեանըն չար էթրաֆընտան, վէ էքսէրիսի Ասիատան. Աֆրիգատան թէճէմփու էտէրէք, Արիոսու դատապարտել էթտիլէր, լանէթ օգուտուլար. վէ օնու քիլիսէ իթթիֆա գընտան այրըղպ, մահրում էթտիլէր. վէ պու պապտէ ճէմի եազտըղը քիթապլարը եազտըղար: Վէ Բրիտոսուն Ալլահըղընը պիւ ճիւմէ թաստիգ էթտիլէր. վէ Արիոսուն իճթինապ էտիպ գապուլ էթմէտիյի քէլիմէյի, եանի համագոյ օքսուսւօն հեմքապիաք քէլիմէսինի գապուլ էտէրէք, Նիկիական հանգանակը՝ եանի Նիկիատա խիւլասայը տին իգարընը թէչէլիֆ վէ թէրթիպ էյլէտիլէր: Ս. Աթանաս պու սինօթտա հէնուգ սարկաւազ իտի. վէ հէփսինտէն զիյատէ Արիոսականլարա գարչը քիլիսէնին թալիմաթընը՝ կէրէք շիֆահէն, կէրէք թահրիրէն ճիլտլէր եազարազ, հիմայէ էթտի:

ՃԿԵ. Արիոսուն եանըչ թալիմաթընըն խիւլասասը շու իտի քի. պիր փէտէր Ալլահը էպէտիտէն Ալլահ, վէ պիւլա իաթիպտալ գապուլ էտէր իտի. վէ տայիմա Ալլահ տէր իտի. ամմա տայիմա փէտէր տէ. մէզ իտի: Սանիչէն Արիոս վէ ձովանէլէրի էվլատըն Ալլահ օլտուղունու գապուլ էթմէզ իտիլէր. իլլա հիչտէն, վէ հիչ օլմայանլարտան եարատըլմըչ. ամմա սայիր եարատըլմըչլարտան ալա սուրէթտէ տիր տէր իտիլէր: Իչթէ պունա մէպնի, պիր վագըթ օլմուչ քի, էվլատ եօղումուչ տէր իսէլէր տէ, պու ճիւմէ օնա Ալլահըն քէլամը իսմի վէրիր իտիլէր. ամմա խարիճի պիր քիլամ, եանի հաչան Ալլահ քէլամը իւլէ տիւնեայը եարաթմազ միւրատ էթտի իսէ, սայիր կէօնէ Ալլահ հիչ պէնդէմէզ. նէ տէ Ալլահ իլէ, թապիաթը պիր տիր. նէ Ալլահ իլէ էպէտիլ Ալլահ տըր. իլլա սօնրատան օլմա, վէ Ալլահ պէնդէմէզ. վէ քէնտի քէնտինի թանըմազ, վէ վագըթտա փէյտա օլտուղու իչին, նէ տէ փէտէրի թանըյա պիլիր: Վէ թապիաթը իսթիպտալ գապուլ էտէր: Վէլ հասըլ օղուլ տէյիլ քի թապիաթ իլէ Ալլահ իտի. անճազ լութֆ, վէ Ալլահըն թէվէճճիւհի իլէ. Ալլահըգ փայէսինէ իթթիխազ օլունտու, վէ Ալլահ էվլատը օլտու, տէր իտիլէր: (Տե՛ս Ախմատ. Բուլն 8. Առ Եպիսկոպոսան Եֆէպոսէ Էւ Լէդիոյ):

ՃԿԶ. Արիոսականլարըն եանըչլարը իւլէ թագսիմ օլտուլար. պիրինճի՝ օ էվլատ հիչ պիր վէճհ իլէ Ալլահ պէնդէմէզ, տէր իտիլէր. վէ բումճա օքսուսւօն աճնման լուղէթինի պու մանատէ գուլլանըր ըտըլար: Պունուն համիլէրի. Աէտիոս, վէ Եփեսոմիոս օլտուլար վէ Աէտեան, վէ Եփեսոմեան Արիանոս թէսմիյէ օլտուլար: Իքինճի՝ Կիսարիոսական գըսըմ, քի էվլատ փէտէրէ պէնդէր, թապիաթճա պիլէ օքսուսւօն տըր. համագոյ, վէ փէտէրին թապիաթընտան էպէտիլէքտէն տօղումուչ տէր իտիլէր. վէ պունու պիր սատէ սէօզ իլէ Ալլահ տէմէղլէր. իլլա քի եիւրէքտէն սէօյլէր իտիլէր: Իւչլունճիւ՝

Արիոսական գըսըմ, պունլար էվվէլքիլէրին մապէյնիստէ տիրլէր . եանի պազը էվվէլքիլէրտէն , եանի Աննմանականլարտան այրըլարազ , պազը տա Կիսարիոսականլարտան այրըլարազ , էվլատը փէտէրէ պէնգէր տէտիլէր . Փազաթ պու պէնգէյիլ չէ տիր . չէտէն իպարէթ տիր , թէֆսիր էթմէյի իսթէմէղ իտիլէր . տէմէր քի պէնգէր տէր իտիլէր , տէյիլ քի Ալլահա հէմ թապիաթ տըր : Պունլարըն տա պաշ համիսի , Ակակիոս Գայսէրի եպիսկոպոսու օլտու , քի Կիսարիոսականլար իլէ իքէն , Կիւրէղ Երուսաղէմացիլէ չէվսանիլէթէն , օնլարտան այրըլտը : (Տէս Եպիֆան . հէր . 73 . վէ 74 : Թաֆէնու Գիւր . Ա . Գլ . ԻԵ .) Մարկեղոս Գաղատիա եպիսկոպոսու (Եւզէրիոսուն ըրվայէթինէ պազարսազ) Մարիամ աստուածածինտէն տօղմազտան էվվէլքէլամ՝ Ալլահըն էվլատը օլմամըշ , տէմիշ տիր . պէօյլէ տէ , Ֆօթինոս Սիրմիոյ եպիսկոպոսու օնու թաստիզ էտէր իտի : Պու Ֆօթինոս Մարկեղոսուն շակիրտի օլուպ , քէղալիք ուսթասը կիպի էօյրէթտի . վէ պունուն իչին մէէմուրիլէթինտէն տէ տիւշտիւ : Միքայէլ Անրվէտոս Արակօն շէհրինտէն Սպանսօլ . քի Երրորդութիւն եանլըլըլը թէսսմիլէ էտէրէք , պիր քիթապ հաղտը . եանի պու տա էվլատըն Ալլահլըղընը ինքեար էտէր իտի . վէ իւչլիւք պիրլիքտէ , աճնլար Փէրզէթմէղ իտի : Պու՝ 1553 տէ Կալվինին սաղլըղընտա , վէ վասիթասը իլէ քէնտիսի վէ քիթապլարը եանտըլար : Պունուն ըէֆիքի իտի վաղէնտիոս հեթմանոս քի Զվիցցէրիատա հազտըլար . էօրէզտէն էվվէլ , քէնտի քէնտինէ , պիր փէտէրին իսմինէ՝ շէհիտլէր միսլիլիւ շէհիտ օլույօրում տէյի , պաղըրարազ էօլտիւ : Սոկինեանք , Լէլիոս վէ եէկէնի Ֆաուսթոս Լէլիոս , էվվէլ փրօթէսթան , սօնրա սէրպէսթ էֆեքեարէ խըզմէթ էտէրէք , (փրօթէսթանլըզ սէմէրէյի մալիւմէսի) եէնի իճատ պիր թալիմաթ չըգարսը . իւչլիւլիւն աճննաւորութիւնուն Փէրզէրինի ինքեար , վէ պիր Ալլահ թանըյարազ , 37 եաչընտա Թիկուի շէհրինտէ 1562 տէ վէֆաթ էթտի . վէ եազտըղը քիթապլարը եէկէնի Ֆաուսթոս տէր էօհտէ էթտի : Պու զաթ իչի իւլէրլէթմէ իչին , Ալէմանեատա , վէ Լէհիսթանտա , չօգ սարֆիլէթ վէ իզտամաթ վէ 1604 տէ վէֆաթ էթտի : Պունլար էվվէլա , պիր Ալլահ , պիր տէ աճնն եազըշտըրտըլար , թըպզը Սաբէլ կիպի : Իքինսի՝ պիր փէտէրի էպէտիլիք տէտիլէր , պիլա իսթիպտալ , վէ սատէ պիր Ալլահ , քի Արիոսականլարտան ալտըլար : Իւչիւնճիւ՝ Գրիստոս սատէ ինսան տըր , վէ Մարիամտան էվվէլ եօղուտու տէյէրէք , պունու տա Կերիթոստան , Եպիոնտան , Պօղոս Սամուսթլըտան , վէ Ֆօթինոստան ալտըլար : Տէօրտիւնճիւ՝ պու էվլատ ինսանըն սէլամէթի իչին , խասսէթէն մէէմուրիլէթէ կէօնտէրիլմիշ , պունուն իչին պիւթիւն քիլիսէնին պաշը տըր . վէ պիզլէրտէն էօթիւրիւ պիր միւքեաֆաթ , եա էճիր վէ իսթիհզազ Ալլահա իպրազ էթմէտի տէտիլէր : Պէշինճի՝ Գրիստոսուն Ֆաղիլէթի մախսուսէսի իչին վէ քէսպը իսթիւն

գազը իշին . պէօյիւք Ալլահ՝ պուհու քիւշիւք Ալլահ նասպ էթտի . լութուֆ եանի թէվէճճիւն իլէ Ալլահ , հիւքիւմ իլէ , վէ տայիմա պէօյիւք Ալլահա մէրպութ տուր , վէ օնուն էմրի իլէ տիր տէտիլէր : Ալթընճը՝ ազիզ րուհ , սահիհ Ալլահ տէյիլ , նէ տէ այրը պիր աւնճն . եա Ալլահ գուվլէթի վէ իգթիտարը տըր : (Տէ . Պէլաշէ . Յա . Երր . Ժ . Պէլաշէ վէ Կաշիլէ) : Սքինօծա , հէր մէզհէպտէն պիպէհրէ վէ խա-րիճ . կէրէք ազիզ րուհուն վէ կէրէք Բրիստոսուն Ալլահլըղընը խ-քեար էթտի . վէ օ տա փութփէրէպթ միսիլիւ պիր ատէմ իտի . չիւնքի եահուտիտէն տէօմէ իտի :

ՃԿԷ . Փէտէր Ալլահըն , վէ օղուլուն պիր պիրինէ օլան միւնասի-պէթի ճիհէթիլյէ . հէմ փէտէրին հէմ օղուլուն թապիաթճա պիր օլ-տուղունու , վէ աւնճնաւորութիւնճա պիր պիրինտէն այրը օլտուղու-նու (զանազան) պուրատա իսպաթ էտէլիմ : Էվվէլա Նիկիա հան-գանակը իգթիզասընճա . քիլիսէ պիզէ հէր կիւն էօյրէտիյօր . « Հա-ւատամք ի մի Աստուած , եւն : Ինանրըզ պիր Ալլահա հէր շէյէ գա-տիր փէտէրէ . . . վէ պիր Բապպ Յիսուս Բրիստոսա , Ալլահ էվլա-տընա , քի փէտէր Ալլահտան էպէտիլիքտէն էվվէլ՝ պիրիճիք տօղ-մուշ » : Պու տին գայտէսի տիր : (ՅՎՆ . Ա .) « Իփթիտատէն քէլամ վար իտի , վէ քէլամ Ալլահըն ինտինտէ իտի . վէ քէլամ Ալլահ իտի . հէր շէյ օնուն վասիթասը իլէ օլտու , նէ օլտու իաէ » : Հէմ քէլամ Ալլահ իտի . հէմ էպէտիլիքտէն Ալլահըն ինտինտէ իտի . հէմ հէր շէյ օնուն վասիթասը իլէ օլմուշ օլտուղունու սէօյլէյօր : (Ա . 18 .) « Միա-ծին որդի . քի փէտէրին գուճաղընտա տըր » . (Գ . 16 .) « Հաթթա պիր թանէճիք օղուլուն Ալլահ տիւնհայա վէրտի » : Պու էվլատ կէօյ-տէ օլարագ , եէր իւզէրինտէ սէօյլէյօր . (13) « Քիմսէ կէօյէ չըգ-մատը , իլլա օ քի , կէօյտէն էնտի . ինսան էվլատը քի կէօյտէ տիր » : Փէտէրին հէր էթտիլինի . էվլատը էտէր : (35) « Փէտէր օղուլու սէ-վէր . վէ հէր շէյի ծաա թէսլիմ էթտի » : Վէ (Ե . 19 .) « Ինսան էվ-լատը քէնտի քէնտինտէն հիչ պիր շէյ էտէմէզ , էկէր փէտէրին էթ-տիլինի կէօրմէզսէ . զիրա օ հէր նէ քի էտէրսէ . էվլատը տախի ծաա պէնգէրինի իշլէր » : (18 .) « Պիր չաբաթլարը եալընըզ չէօղմէզ իտի , Ալլահը պիլէ քէնտինէ փէտէր չաղըրըր ըտը » : (20 . 21 .) (Մաթ . Ի .) « Մկրտիցէք զնոսա յանուն հօր եւ որդւոյ . . . » : Աւետարան վէ նոր կտակարան պու շահատէթլէր իլէ տօլու տուր . շէօյլէ քի ու-ղուն ուզատիլյէ հէփսլինի պուրատա եաղմայա հիչ լուզումի եօգ տուր : Պուլարտան ալըգտան կէօրիւնտիւ քի փէտէր վար . վէ էվլատը վար , վէ փէտէր էվլատտա . վէ էվլատ փէտէրտէ : (Ժ . 30 .) « Պէն վէ փէ-տէր պիրիզ » : (38 . . .) Աւետարանըն հէր եէրինտէ միւսարանէն եաղըր տըր :

ՃԿԸ . Վէ չիմտիքի գէմանտէ այլազգի վէ հեթանոս միլլէթլէր-տէն մատէ , հիչ պիր քրիսթիյան միլլէթի եօգ տուր քի . փէտէրին

վէ օղուլուն , վէ ազիզ բուհուն պիր թապիաթտա օլտուղունու ինքեար էթսին . հէր նէ գատար քի , Գրիստոսուն թէն ալմասը իւղէ . ընէ եանլըլըզլարը վար իսէ տէ՝ պու ճիւմէ իւչլիւք պիրլիք սըրընըն մանասընը քեամլլէն գապուլ էտէրլէր . վէ Գրիստոսուն քիլիսէսի վէ ազիզ հայրապետլէր հէփսի պէօլէ էօյրէթտիլէր , վէ Ալլա հըն շիֆահէն քէլամը պու ագայիտի տինիլէյի հէր պար թաստիգ էտէր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԵՐՐՈՐԳՈՒԹԻԻՆՈՒՆ ԻԻԶԻԿՆՃԻԻ ԱՆԶԸՆԸՆ

ԵԱՆԻ ԱԶԻԶ ԲՈՒՀՈՒՆ ԱԼԼԱԶ ՕԼՏՈՒՂՈՒ

ՎԷ ՓԵՏԷՐ ԻԼԷ ՎԷ ՕՂՈՒԼ ԻԼԷ ՀԵՄԹԱՊԻԱԹ ՕԼՏՈՒՂՈՒ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

Ճիթ . Ազիզ բուհա գարչը գօյան ըաֆըզըլարըն տախի պէր միւճիպի աթի մուսթասարճա իսիմլէրի տէրճ օլունուր :

Սադուկեցիլէր՝ ազիզ բուհուն ասլը օլտուղունու ինքեար էտէրլէր իտի : (Գործ . ԻԳ . 8 .) « Զիրա Սադուկեցիլէր՝ էօլիւլէրին տիրիլմէսի , նէ տէ Մէլայիք (հրեշտակ) , նէ տէ բուհ եօգ տուր տէրլէր » :

Սիմոն մոգ տախի , ազիզ բուհու ինքեար էթտի :

Վաղենտինոս (Ս . Աթանասըն եօգարըտա եազտըղը կիպի) ազիզ բուհու թապիաթճա մէլայիլէր կիպի տէր իտի :

Մօնթանիսլէր , քէնտի սէրկէրտէլէրի Մօնթանոսա , ազիզ բուհ տէտիլէր :

Նովատիանոս , ազիզ բուհուն Ալլանըղընը ինքեար էթտի :

Սապէլեանք , ազիզ բուհու ինքեար էթտիլէր . վէ իւչլիւք պիրլիքտէ , պիր փէտէր վէ օղուլուն օլտուղունու իզրար էտէր իտիլէր :

Մանիքէս . քէնտի քէնտիսինի ազիզ բուհ թէսմիլլէ էթտի : (Տէ . Ս . Օգոս . Խաւլ . Ընդ . Մարթէյ . Գլ . 2 .) :

Լակթանցիոս , ազիզ բուհու կեան փէտէր եէրինէ , կեան օղուլ եէրինէ ալարագ գարըշտըրըր ըտը :

Եւնոմիոս , ազիզ բուհու եարատըլմըշ տէր իտի :

Մակեդոն , իքինճի սինօթտա , ազիզ բուհա գարչը եազտըղը իւչին , հոգեմարտ թէսմիլլէ օլունտու . քէզալիք ալմանէլէրի :

Բուժ քիլիսէսի վէ Էլմիսմնական Հայոց քիլիսէսի իսէ ազիզ բուհուն փէտէրտէն գայնատըղընը , եանի նէչաթ էթտիլինի իզրար էտէրլէր . լաքին էվլատտան չըգտըղընը ինքեար վէ ըսրար էտէրլէր : Եախօտ բիլտուճն սէօղիւնիւ ըէտտ էտիպ , փէտէրտէն օղուլուն վասիթասը իլէ չըգար տէրլէր :

Սոկրինեանք , ազիզ բուհ , այրը պիր սըֆաթ տէչիլ . աճագ Ալլահըն գուլվէթի վէ թէյսիլի վէ նէֆէսի տիր տէտիլէր :

Սփինոծա, Եանուտիտէն պօղմա, փութփէրէսթ, ազիզ րուհ, Ալլահանի րուհուն աշգը, վէ հապվէսի տիր տէր իտի:

ՃՀ. Պունլարա գարշը, Ս. Երրորդութիւնուն իւչիւնճիւ անճը- նըն, Եանի ազիզ րուհուն Ալլահ օլտուղունու, վէ կէրէք փէտէր, վէ կէրէք օղուլ իլէ, հէմթապիւթ օլտուղունու պէյան էտէրիզ: (Յ.Վ. Դ. 24.) « րուհ Ալլահ տըր »: (Ժ.Դ. 16. 17.) « Վէ փէտէրէ րիճա էտէճէյիմ, վէ տիկէր պիր թէսէլլի էտիճի սիզէ վէրէճէք. զի- րա սիզին իլէ էպէտիյէտէք սաքին օլաճագ, սահիւլիք րուհունու, ծնու քի տիւնեա ալամագ »: (26.) « Ամմա թէսէլլի էտիճի ազիզ րուհ, ծնու քի, փէտէր պէնիմ իսմիմէ իրսալ էտէճէք, օ սիզէ հէր շէյի էօյրէտէճէք, վէ հէր նէ քի սիզէ սէօյլէտիմ իսէ, զիքը էթտի- րէճէք »: (Ժ.Ե. 26.) « Լաքին նէ վազըթ քի, թէսէլլի էտիճի կէլէ- ճէք իսէ, ծնու քի պէն սիզէ փէտէրտէն կէսնտէրէճէյիմ, սահիւլիք րուհունու օ քի փէտէրտէն չըդար, օ պէնիմ իչին շահատէթ էտէ- ճէք տիր »: (Ժ.Զ. 13. 14. 15.) « Հաչան օ սահիւլիք րուհու կէլիր- սէ, պիւթիւն կէրչէքիլէ իլէ սիզէ գըլաղուղ օլաճագ, զիրա տէյիլ քի քէնտի քէնտիւնտէն պիր շէյ սէօյլէյէճէք. իլլա իչիթտիլինի սէօյլէյէ- ճէք տիր, վէ կէլէճէյի սիզէ նագլ էտէճէք տիր. օ պէնի շէրէֆլէն- տիրէճէք, զիրա պէնիմ քէնտիմտէն ալաճագ տըր, վէ սիզէ նագլ է- տէճէք տիր. փէտէրին հէր նէսի վար իսէ, պէնիմ տիր. ծնուն իչին սիզէ տէտիմ քի, պէնիմ քէնտիմտէն ալաճագ տըր, վէ սիզէ նագլ է- տէճէք տիր »: (Մ.Կ. ԻԸ.) « Նիտին փէտէրին վէ օղուլուն վէ ազիզ րուհուն իսմիլլէ ծնալը վաֆթիլ էտին »: (Ա. Յ.Վ. Ե. 7.) « Օնլար քի կէօյտէ շահատէթ էտէրլէր, իւչ տիւրլէր. փէտէր, քէլամ, վէ ա- զիզ րուհ. վէ պուլարըն իւչիւ տէ պիր տիր. էկէրչի ինսանլարըն շահատէթինի թութուօրսագ. Ալլահըն էլպէթտէ շահատէթի տահա պէօյիւք տիւր »: Եանի թութուայա տահա զիյատէ մէճպուրուղ: Պու գատար իսպաթլարտան աչիքեար կէօրիւնտիւ քի, ազիզ րուհ Ալլահ տըր, վէ փէտէրին վէ օղուլուն Ալլահանի թապիաթընա տախի մա- լիք տիր. վէ փէտէր, վէ օղուլ, վէ ազիզ րուհ, սըֆաթճա Եանի աճնն պապընտա իւչ թանէ տիրլէր. լաքին թապիաթճա իւչիւ տէ պիր տիր. իւչիւ իւչ Ալլահ տէյիլ. եա, իւչիւ տէ պիր Ալլահ տըր. իւչիւ տէ, իւչ Ալլահ օլմալարը լաղըմ կէլսէ իտի, իւչիւնտէ այրը իւչ տէ թապիաթ լաղըմ կէլիր իտի. թապիաթլար այրը օլտուղճա, պիրի պիրինին հուտուտունու թէճաուղ էթմէմէսի լաղըմ կէլիր ի- տի. Եանի պուրայա գատար պէնիմ, շուրստան էօթէյէ մէնին, վէ օլ պիր թարաֆ տա ծնուն. պիզ իսէ Ալլահը թէքմիլ օլմալը, քիմ- սէտէն հուտուտ ալթընա կիրմէմէլի, հէր շէյին սահիպի մութլագը օլմալը պիլիրիզ. վէ մահալինտէ (ՈՂԸ) Եաղաճաղըզ: Օ ազըլ Եալը- նըզ փութփէրէսթլէր ազըլ իտի. աճընաճագ հալ, քի Եարըմ Ալլահ- լար իճատ էթմիլ իտիլէր. քիւչիւք Ալլահլար, պէօյիւք Ալլահլար: Ալլահլար չօզ, ամմա Ալլահ թապիաթը հիչ պիրիսինտէ օզ:

ՍԱՀԻՋ ՕԼԱՐԱԳ ԻՆԱՆՄԱԼԸ ՔԻ Ս. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸ
ԱԼԼԱՀԸՆ ԻԼՀԱՄԸՆԱ ՄԻԻԹԵՆԻՑ ՎԷ ՄԻԻԹԵՎԱԳԸՑ
ՊԻՐ ՔԵՅՖԻՑԵԹ ՏԻՐ. ԼԱՔԻՆ ՊՈՒ ԳԸՍՍԱ. ԱԳԼԸՄԸԸՆ ԷՐՏԻՑԻ
ՄԷՐԹԵՊԵՏԵ ՏԱԽԻ ՆԵՎԻՄԱ ԹԵՖՍԻՐ ՕԼԱՊԻԼԻՐ ՄԻ

ՃՀԱ. 1. Փիլիսոփայութիւնն ա՛հ էր պիւր թապիւթըն քէնտինէ
կէօրէ տէ քէմալէթի (կատարելութիւնու) եախօտ խասսիյէթի (յատ-
կութիւնու) վար տըր: Պունա պինաէն՝ մատէմ քի Ալլահն տախի
դաթը, եախօտ թապիւթի վար տըր. տէմէք քի Ալլահն տա թա-
պիւթընն խասսիյէթլէրի օլմալը. պու Ֆէրզ պիզիմ գըսսա ազըմը-
դա կէօրէ տիր. զիրա Ալլահտա թապիւթըն վէ խասսիյէթին եախօտ
քէմալէթին հիւ Ֆէրզի եօզ տուր, հէփիսի պիր տիր: (Տե՛ Բա՛ն-Կա՛ն
Ֆէլեհ-Կա՛ն-Բէ՛ն. ՃՄԸ. ՃԺԸ.) : Ալլահն մութլադ քէմալէթլէրի, հէր
շէյէ գատըր օլմալը, էյլլի, իլմի, ատալէթի, մէրհամէթի, պագը-
սըլա՝ Ալլահն իւչ սըֆաթլարընա տա ալէսսէվլիյէ վէրիլըր: (Յո՛վէ.
ԺԶ. 15.) « Փէտէրին հէր նէսի վար իսէ, պէնիմ տիր » : (Տե՛ Պէ-
Լա՛ւէ՛ն Գէր. Գ. Գ. Գ.) :

ՃՀԲ. 2. Իշպու թապիւթը խիւտանըն քէմալէթլէրինն պազըլա-
րը՝ տախիլի թապիւթ տըր, վէ պազըլարը տա խարիճի, եախօտ մի-
նասիպէքճէ քէմալէթ տիր Տախիլի քէմալէթ մութլադ տըր, վէ մութ-
լադ լազըմ տըր. քի պիր թապիւթ, թապիւթ օլապլիսին. նասըլ քի
ինսանա Ֆէհիմ քէմալէթի (կարողութիւն խորհելոյ) լազըմ տըր քի,
ինսան օլսուն. եօղսա Ֆէհիմսիզ ինսան թապիւթը պօզուլուր, վէ
ինսան օլամազ: Քէզալէք Ալլահն զաթընա՝ իլիմ լազըմ տըր. եա-
խօտ Ֆէհիմ գուվլէթի. եօղսա Ֆէհիմսիզ զաթ, Ալլահ օլամազ:
Խարիճի քէմալէթ Ալլահն զաթընտան տըշարը՝ խարիճ օլան մախլու-
գաթա միւնասիպէթի օլան Ալլահն պիր քէմալէթի տիր. մէսէլա՝
ատալէթ, մէրհամէթ, վէ սայիր քէմալէթլէրի: (Ի Փէլեհ-Կա՛ն-Բէ՛ն
Անգ.) :

ՃՀԳ. 3. Պու խասսիյէթլէրին՝ եախօտ քէմալէթլէրինն պազըլարը,
խալիս էյ խիլլաւէ, (ամենապարզ) թէսիյէ օլունուր. վէ պազը-
լարը սեմքճէ խալիս, եախօտ միւլթէլիթ՝ (ըստ իմիք պարզ): Խա-
լիս քէմալէթ օ տուր քի, հիւ պիր կէօնէ գուսուրու, եա նօգսանը
օլամազ. վէ նօգսան վէ գուսուր գապուլ էտէմէզ, վէ պու գուսուր
իլէ իմթիզաճ էտիպ տուրամազ: Պիլ Ֆարզ Պետրոս ալիմ տիր, տէր-
սէք. իլիմսիզլէք արթըզ Պետրոստա օլամազ. զիրա հէմ ալիմ հէմ
անամազ, եախօտ եարըմ ալիմ Պետրոս պիր վազըթտա օլամազ: Լա-
քին միւլթէլիթ քէմալէթլէր. եախօտ սէմթճէ խալիս քէմալէթ,

գուստերի իլէ իմթիղած էտէպիլիր, վէ պիր քիշիոտէ օլապիլիր : Մէսէլա , ինսան էկէրչի ալթունտան օլսա խտի , վագաա պիղճէ՝ ալթուն զաթը՝ խալիս պիր զաթ տըր , լաքին տուլղուտան մահրում տուր . թէն կիպի պիր զաթ տէյիլ . ալթուն պօւ սուրէթտէ խալիսէթէն խիւլասէ պիր քէմալէթ օլմալըչ օլտու . մատէմ տուլղուտան մահրում տուր : Պէօյլէ տէ՝ ատալէթ , մէրհամէթ , վէ հէր ճինս քէմալէթ , քի հէմ Ալլահտա պուլունուր , վէ հէմ ինսանտա պուլունուր . լաքին Ալլահտա պուլունան ատալէթին հիչ պիր կէօնէ նօգսանը օլամաղ , ասըլ Ալլահին ատալէթի սահիհէն պիգուսուր տուր : լաքին ինսանտա ատալէթիմիգ չօգ գոսուրլու տուր : (Անթ. ՃԿԳ.)

ՃՀԳ. 4. Պու քէմալէթլէր պիր քիմսէտէ իքի սուրէթտէ պուլունապիլիր . եա ալա տէրէճէտէ , վէ օլ քէմալէթին սըհիէթինէ կէօրէ պուլունուր . եա ալա տէրէճէպինտէ օլմալըպ , պիր սատէ գըյմէթինէ կէօրէ , սըհիէթինէ կէօրէ : Մէսէլա Ալլահտա իլիմ , հէր վէճէ քէմալէթի իլէ պուլունուր . եանի օլ իլիմ քի , գարանըգ գապուլէթմէգ . վէ հէր շէյ , ծնուն եանընտա կիւնէչ կիպի կէօրիւնիւր : Իշթէ պու թէքմիլ իլիմ , պիր եալընըգ Ալլահտա պուլունուր . ինսանտա իլիմ , հէր նէ գատար եիւքսէք տէրէճէտէ պուլունսա , եինէ հուստուտ ալթընտա տըր . պու իլիմ եալընըգ Ալլահտա նամահտուտ տուր . վէ ինսանտա պուլունմասը՝ Ալլահտա պուլունտուղու կիպի միւմքին վէ ինթիմալը օլամաղ . անճադ սատէ պիր գըյմէթինէ կէօրէ , եա գուվլէթինէ կէօրէ պիր շէյ , պիր քիմսէտէ պուլունուր : Պիլ ֆարգ՝ Պետրոստա պիր լիրա վար տըր . Պօղոստա տա պիր լիրալըգ փարա վար ամմա պագըր տըր . Պետրոստա պուլունան լիրա ալա տէրէճէտէ պիր մալ տըր . Պօղոստա պուլունան օ մալին պէտէլի իսէտէ , ճինսինճէ գոսուրու վար տըր . զիրա պագըր տըր . հէմ մատտէթէն չօգ տուր , հէմ տէ պիր լիրատան չօգ աղըր տըր . լիրա իսէհէմ ալթուն տուր , հէմ աղ տըր , հէմ տէ խաֆիֆ տիր : (Անթ. ՃԿԳ.)

ՃՀԵ. 5. Ս. Երրորդութիւն սըրընտա՝ իքի բղխումն գայնամաղ , եախօտ սուսուր էթմէք վար տըր . եա իքի մէպտա (սկիզբն) եախօտ պաչլանկըճ , պիրի տօղուլ տիկէրի գայնալըչ քի իխրաճ օլմաղ տէնիր . վէ պունտան տէօրթ մութլազ մինասիպէթ նէշաթ էտէր . եանի՝ փէտէրլիք , էվլատըգ , ֆայիլ բուհ , (ներգործական բղխումն) վէ մէֆուլ բուհ (կրաւորական բղխումն) : Աղիգ քիթապլարտան անլատըղմըգա կէօրէ իքի պաչլանկըճ (սկզբունք) վար տըր : Էվլատ փէտէրտէն տօղմուչ . (Սադ. Բ. 7.) « Բապպ պանա տէտի , պէնիմ էվլատըմսըն սէն վէ սէնի պու կիւն տօղուրտում պէն » : (Յսէ. ԺԵ. 26.) « Լաքին նէ վագըթ քի թէսէլի էտիճի կէլիրսէ , ծնու քի պէն փէտէրտէն կէօնտէրէճէյիմ , սահիյլիք բուհունու , քի փէտէրտէն չըգար » : Փէտէր քիմսէտէն տօղմաղ , վէ պաչլանկըճը եօգ տուր , վէ Ալլահտաքի պաչլանկըճլարըն հէփսինին սէր չէշմէսի

տիր . (նախապատճառ՝ անծին) թէսմիյէ օլունուր : Պու իխրաճաթ Ալլահն տախիլի թապիաթընտա իճրա օլունարադ , եարատըմըչլար միսիլլու , Ալլահն թապիաթընտան տըչարը չըգմաղլար . խարիճէ զուհուր էթմէյէրէք տէրունինտէ պաչլար , վէ տէրունինտէ իճրա օլունուրլար , վէ տէրունինտէ գալըրլար . նասըլ քի մախլուգաթըն քեաֆֆէսի Ալլահն ամէլի վասիթասը իլէ խարիճէ զուհուր էտէրլէր . վէ պիղճէ՝ խարիճի թապիաթը խիւտա կէօրիւնիւրլէր : Պու թապիաթը խիւտանըն ամէլլաթը իքի տիր . եանի անլամասը , վէ իսթէմէսի . վէ պու տա՝ չիւնքի Ալլահն թապիաթը տէրէճէյի նիհայէտէ թէքմիլ տիր . զիրա հէր նէ շէյի քի , Ալլահ անլարսա , պիր ամէլ իւլէ օ շէյին քեաֆֆէսին անլար . վէ հէր նէ քի թաստիդ էտէրսէ , վէ իսթէրսէ , պիր միւրատընըն ամէլի իլէ թաստիդ էտէր վէ իսթէր :

ՃՀԶ . 6. Պու իխրաճաթըն , եանի չըգմաղլարն էն եազըն պաչլանկըճը , եախօտ պիտայէթի , նէ Ալլահըլդ տըր , նէ տէ անճնսուրուքիւն՝ եախօտ մինասիպէթ տիր . չիւնքի պունլար իշպու իխրաճաթըն քէնտիլէրինէ թէգատտիւմ էթտիլինի զաթէն կէօսթէրիլլէր : վէ պու իխրաճաթա միւսթէնիտ տիրլէր : Անճադ էն եազըն մէպտա , եախօտ պաչլանկըճ , Ալլահն ազլը վէ միւրատը տըր . չիւնքի պու իքի քէմալէթլէր (կարողութիւնք) մուգթազայը թապիաթ տըր . մութլադ լաղըմ տըրլար , քի պիր շէյ ասլընտա օլապիլսին , եա տուրապիլսին : Ազիդ քիթապ պունա պինաէն Ալլահն օլունու քէլամ , եա իլիմ թէսմիյէ էտէր , քի ազլէ խաս վէ մախսուս տուր . վէ ազիդ բունու մունապպէթ , մէրհամէթ , վէ լուեֆ թէսմիյէ էտէր քի , բատէթէ խաս տըր . օղուլ պու ազըլըն նիհայէթի թէմամը տըր . վէ պիւթիւն ազլը քէնտիլսինէ ճէղպ ու ճէլպ էթմիշ թիւքէթմիշ օլտուս զունտան , վէ ազիդ բուն տախի բատէթին քեաֆֆէյի պէրէքեաթընը քէնտիսի ճէղպ էթմիշ , թիւքէթմիշ օլտուղունտան , Ալլահն բատէթինին թէքմիլ նիհայէթի տիր : Պունուն իչին տիր քի , իքի իխրաճալար , (բղիւնմն) եանի չըգմաղլար վար տըր . պու իքիտէն , նէ զիյատէ նէ էքսիք օլապիլի . եանի նէ իքի էվլատ , նէ իքի ազիդ բուն օլա պիլի , նէ տէ պիրինին օլուպ տիկէրինին օլմամասընըն գապիլի օլա պիլի :

ՃՀԷ . 7. Սուարէժ , վէ Պէթափիոս , աղըր աստուածաբանլար պու խուսուստա փէք ինճէ միւթալալար եաղարլար . եանի ազլըն վէ բատէթին վասիթասը օլմայարադ , անճլար թապիաթտան մը հասըլ օլուրլար , եախօտ նէչաթ էտէրլէր . եօղսա ազըլ վէ բատէթ վասիթա օլարմիդ մը հասըլ օլուրլար : Զաթէն տէտիք քի , Ալլահն թապիաթը , վէ ազլը , վէ բատէթի պէյնինտէ , հաթթա սըֆաթ (անճնաւորութիւն) պէյնինտէ օլան ֆէրգլէրին զաթէն ասլը եօդ տուր . պու ֆէրգլէր պիր եալընըզ պիլիմ ազլըմըղըն էօլչիւսիւնէ կէօրէ , վէ անլատըղընա կէօրէ տիրլէր : Աստուածաբանլարըն պաղըլարը ,

պու. օրֆաթլարըն (անձլարըն) նէշաթ էթմէսի , պիլա վասիթա (ան-
միջապէս) թապիաթտան տըր : Պաղըլարը տա , խայր , պիլա վասի-
թա աղըլտան տըր , վէ բատէթտէն տիր տէրլէր . վէ պիլ վասիթա
(միջապէս) եանի պուշլարըն վասիթասը իլէ անձլար թապիաթտան
հասըլ օլուրլար . մատէմ Ալլահ՝ Ալլահ օլմագ իչլին , շարթը մութ-
լագ տըր քի . էվվէլա աղըլ , վէ բատէթի օլսուհն , քի օլ թապիաթ
թէքմիլ Ալլահ թապիաթը օլա պիլսին . եօղսա նէ աղըլսըղ Ալլահ ,
նէ տէ բատէթսիղ Ալլահ , Ալլահ օլա պիլի . էօյլէ իսէ , աղըլ վէ
բատէթ Ալլահըն թապիաթընա էն էվվէլ էլգէմ օլտուղու իչլին . անձ-
լարտան էվվէլ լաղըմ տըր , պատէհու պու թապիաթըն , նէ կէօնէ
օլմասը լաղըմ օլուր : Պու սուրէթտէ՝ անձլար աղըլտան վէ բատէթ-
տէն (անմիջապէս) հասըլ օլուրլար . վէ (միջապէս) մուախսարէն
թապիաթտէն : Խիւլասայը քէլամ . դանղըսընտան հասըլ օլուրսա օլ-
սուհն , պու պապտէքի օլան բէյ վէ իթիգատ , տիյանէթէ տօղուհ-
մաղ . պու քէյֆիյէթ աստուածաբանլարըն պէյնինտէ ֆամիլեաճա օ-
լան պիր միւզաքէրէ տիր :

ՃՀԸ . 8. Պաշլանկըձլարըն մագամընտան լաղըմ օլույօր քի , էվ-
լատըն տօղուշու աղիղ բուհուհն գայնամասընտան ֆէրգլի օլսուհն . վէ
պաշլալաշսըն . զիրա պու պահսըն պիտայէթինտէ , տօղուշ՝ թէվէլ-
լիւտ տէմէք տիր . տէտիք , եանի պիր թապիաթտա պուլուհնան տի-
րի վէ ֆաիլ մէպտատէն նէշաթ էտէն պիր տիրինին տօղուշու : Զի-
րա տօղուրմանըն ասըլ շարթը պու սուր քի , տօղանըն պիտայէթի
օլ տօղուրմանտան օլսուհն , քի քէնտի ամէլի իլէ քէնտի թապիաթը-
նըն թըպղըսընը քէնտի տօղուրտուղուհնա վէրսին , վէ օնա իլհագ էթ-
սին . պու թապիի տիր . եօղսա , պիր շէշմէնին փէօհրէնքլէրի տէ
սույուհն անասըլ պապասը սայըլմալը իտիլէր . ամմա սու փէօհրէնք-
տէն նէ ալըր , հիչ . օնուհն իչլին փէօհրէնք քէնտի իչլինտէն աղան
սույա աթա սայըլամաղ . ամմա պիր փէտէր , վէ պիր անա տօղու-
րուր , չիւհքի թապիաթընըն թըպղըսընը էվլատընա բահիմտէ վէրիլ ,
վէ օնու տօղուրուր . պիտայիհի աղըն տիւչիւնիւպ , պիր շէյի իֆա-
տէ էթտիյի կիպի . զիրա իֆատէ վէ թէսավիլուր աղըլտան տօղար ,
վէ աղըլըն մուամէլէսի տիր . ամմա գայնամագ (բղիւսմն) , եախօտ
նէշաթ էթմէք պիր շէյին տիլէր պիր շէյտէն չըգմասընը , եա աղ-
մասընը իպրաղ էթտիյի իչլին , բատէթին մուհապպէթի տիկէրինէ
կէշտիյի հալտէ , մութլագ թապիաթըն թըպղըսընը սէվտիյինէ վէր-
մէզ . անձագ սէվտիյինին իւղէրինէ մուհապպէթի գայնար , վէ մա-
նէվիճէ մուհապպէթ օնա կէշէր : Լաքին մուհապպէթին գայնամասը ,
աղըլըն սէօղիւ քէնտիսինտէն տօղուրտուղուհնա պէնղէյէմէզ . պուհուհն
իչլին տիր , քի քէլամ աղըլտան տօղար՝ տէրիզ . վէ պուհուհն իչլին
տիր քի , Ալլահըն քէլամընա հագղը իլէ օղուլ , եա հվլատ տէրիզ .
լաքին աղիղ բուհա , քի մուհապպէթ տիր , վէ բատէթտէն նէշաթ է-

տէր, գայնամագ տէրիդ, չըգմագ տէրիդ. վագաա հէր սողուչ չըգմագ իսէ տէ, հէր չըգմագ տա սողուչ տէյիլ: Աղամտա վէ Եւատա պունա պէնդէր էմալ վար. Եւա Ալլահն էմրի իւզէրէ Աղամն Եան կէմիյինտէն օլտու. փէք ալա. նիչին իմտի Եւա Աղամն գըղը սա-յըմայօր. զիրա Աղամն Փիլիլ իլէ օլմատը. իլա Ալլահն ըատէթի, էմրի իլէ օլտու. օնուն իչին սողումագ շարթընտան տըր տէտիք, քի սողուման ըատէթիլէ քէնտի թապիաթընն յիսլինի քէնտի սողումա տուղունա իլհագ էթսին, վէրսին: Ս. Օգոստինոս տէյօր, պիր օղուլ Եալընը սալըլըր. զիրա Եալընը պիրինտէն չըգմըչ, վէ հիչ պիր օղուլ Եօգ տուր քի, իքի փէտէրի սահիհի օլտուն: Պու ճիւմէ Ալլահն պու էսրարընը, Եանի կէրէք օղուլուն սողուչունու, վէ կէ-րէք Ալլահն ըունունուն գայնամապընը արամատան, տին պապը տըր տէյէրէք, Ալլահն իլհամը տըր տէյէրէք, քէմալի սիւքիւթ իլէ վէ թէվաղու վէ ըայէթ իլէ սէճտէ գըլմասը տահա միւրաճճահ, վէ Փէրիզէյի զիմէթիմիլ տիր. պէօլէ, Նիրզէյի Ս. Գրիգոր Եազար: (ձ-ւ. Լէ.):

ՃՀԹ. 9. Հէր նէ գատար քի, սողումագ ագլըն մուամէլէսի ի-սէ, վէ թէնէֆիլիւզ էթմէք spirare, ըատէթին իսէ, Ալլահ էֆէն-տիմիլ սաֆի վէ իսալիս օլտուղու իլին, հիսսէ վէ թաղսիմ գապուլ էթմէք. վէ պունա մէպնի տիր, քի Ալլահն թապիաթընտա ագըլ, վէ ըատէթ պիր օլտուղունտան, քէզալիք սողումագ վէ քէնէֆ-Ֆիլս էթմէք տախի պիր թէք ամէլ իլէ իճրա օլունուր. վէ օլ իքի պաշանկըճ, քի իքի քէլիմէ իլէ թէֆրիդ օլմուշար. մէպտէլէրին-տէ, Եախօտ Ալլահն թապիաթընտա պիր տիր. կէօլ վէ փունար, վէ արդ, հէր նէ գատար քի կէօլ փունար տէյիլ, վէ պու փունար՝ կէօլ տէյիլ, վէ արդ տախի, նէ կէօլ վէ նէ փունար տըր. վէ պիրի պիրինտէն սըֆաթճա Ֆէրզլի, վէ պաշգա տըրլար. ամա իւչիւնտէ տէ տուրան, վէ պուլունան սու՝ պիր թապիաթտա օլան սու տուր. սու ճիւլէթինէ կէօրէ հէփսի պիր տիր. լաքին միւնասիպէթճէ, սը-ֆաթճա կէօլ պաշգա, փունար պաշգա, վէ արդ պաշգա տըր:

ՃԶ. 10. Կէլէլիմ պու անճնաւորութիւնլարըն խասիյէթլէրինէ Notiones, խասիյէթ, Եա նիշանը մախսուսէ տէմէք, պիր շէյին մուգթագա սըֆաթը՝ սուրէթի, Եա նիշանը մախսուսէսի տէմէք տիր, քի, պունուն վասիթասը իլէ Ալլահն անճլարը պիր պիրի մապէյ-նինտէ անլալըլըլար: Խասիյէթ, միւնասիպէթ, վէ նիշանը մախսու-սէ Ալլահն պիր շէյի տիրլէր. փէտէրիք խասիյէթի, Եալընը փէ-տէրէ Եազըլըր. միւնասիպէթ, էվլասա կէօրիւնիւյօր՝ վէ օնա խաս նիշանը մախսուսէ տիր. մատէմ փէտէրի թախսիս էտէր. վէ օղուլ-տան այըրըր: Պու նըշանը մախսուսէլէր պէշ տիրլէր. փիտէրլիք. Եվ-լատլըք. քէնէֆֆիլսի Ֆայիլ. քէնէֆֆիլսի մէֆուլ. (Ներգործա-կան շնչումն. կրաւորական ներշնչումն). վէ սողումագ: Էվէլ-

քի տէօրթլէր միւնասիպէթի պիր պիրինէ չամիլ համիլ տիրլէր . տօղունամագ էօյլէ տէյիլ : Ալլահտա՝ պիր թապիաթ վար . իխրաճաթ (բղխմունք) , եախօտ պաշլանկըճ իքի տիր . անճյար իւչ տիր , միւնասիպէթ , եախօտ մէնսուպիյէթ տէօրթ տիր . նիշանը մախսուսէ պէշ տիր :

ՃՁԱ . 11. Աստուածաբանլար պէյնինտէ , շուրասը հէնուզ միւղէքէրէ թահթընտա տըր . աճապա մէգքիւր միւնասիպէթլէր սահիհ քէմալէթ մի տիրլէր , եախօտ քէմալէթ սայըճապիլիւրլէր մի . եօղսա հիջ մի քէմալէթ տէյիլ տիրլէր : Աստուածաբանլարըն քիմիսի տէր քի , օլ միւնասիպէթլէր քէմալէթ օլմուշ օլսայըտըլար , հէփսինտէ տէ պուլունմալըյտըլար . լաքին սահիհի պու տուր . օլ միւնասիպէթլէր , քէմալէթ օլսալար (անճնաւորութիւն) սըֆաթ պիրինտէ պիւա վասիթա պուլունաճագ տըր , լաքին տիկէրլէրինտէ եինէ պու քէմալէթ պիլ վասիթա պուլունաճագ տըր . մատէմ պու միւնասիպէթլէր ա սաւէն , քէօքէն եանի թապիաթտա պիր տիրլէր . մէսէլա փէտէր՝ փէտէր իքէն , էվլատըգտան մահրում . քէզալիք էվլատ՝ փէտէրլիքտէն մահրում . լաքին իքիսի տէ , մատէմ պիր թապիաթա մալիք , վէ մութասարըֆ տըրլար , օլ թապիաթա քի , զաթէն միւնասիպէթլի օլլան քէմալէթտէն այրը տէյիլ . էվլէթ իքիսի տէ օլ խասիյէթլէրէ եախօտ քէմալէթլէրէ մութասարըֆ օլուրլար . պունուն իչին տիր քի , փէտէր , թապիաթըն վասիթասըլա , քեաֆֆէյի էվլատըն , վէ ազիզ բունուն , խասիյէթլէրինէ միւլհագ , վէ միւշթէրէք տիր :

ՃՁԲ . 12. Պու սէօյլէտիքլէրիմիզտէն թէպէյիւն էտիյօր քի . սահիհ , վէ ասլի օլարագ՝ Ալլահտա միւնասիպէթլէր վար տըր . իւչ սահիհ այրը անճյար , փէտէր , օղուլ , վէ ազիզ բուն . վէ պունլար միւնասիպէթ (յարաբերական) քէլամլարը տըր . տէյիլ մութլագ , (անկախ) : Պու անճյար սահիհէն , վէ ասլէն Ալլահտաքի պուլունան օլ մութլագ զաթտան այրըլմազլար . անճագ օլ միւնասիպէթ խուսուսունտա այրըլըլար քի , հէր պիրինէ եալընըզ մախսուս տուր . եանի փէտէր թապիաթճա Ալլահ տըր . օղուլ թապիաթճա Ալլահ տըր . ազիզ բուն թապիաթճա Ալլահ տըր . վէ պու իւչիւ Ալլահտա պունուն օլ մութլագ խուսուստա եանի թապիաթտա պիր տիրլէր . լաքին , փէտէր՝ օղուլ տէյիլ . նէ օղուլ փէտէր օլուր . վէ ազիզ բուն՝ նէ փէտէր , նէ օղուլ օլապիլիւր :

ՃՁԳ . 13. Օլ խասիյէթ , եախօտ օլ օլմագ սիւրէթի , քի իւչ անճլարա տա խաս , վէ ալէսսէվիյէ տիր , իսթիմլաք , եախօտ ճէլպ էթմէք , եախօտ մութասարըֆ օլմագ թէսմիյէ օլունուր . եանի պիր շէյ տիկէր պիր շէյին իչինէ , եախօտ օլ շէյին հէր եէրինէ կիրիպ , օնա մալիք օլմագ տըր : Պիլ ֆարզ , պիր տէնք փամուզ տէնիզէ տիւշէր . վէ սու օլ փամուզուն հէր եէրինէ կէչէրսէ , պու կիպի մութասարըֆ օլմագ , պիր անճըն տէրունէն տիկէր պիր անճը ճէզպ

էտիպ, ծնունդ ախրէշիպ, ծնունդ իլէ դարըշմամադ տըր, իշթէ Ս. Ծուկէնտիոս պու մանատէ սէօյլէմիշ, (Զադ. Հասարոյ, ԳԼ Ա.) « Պիւթիւն փէտէր օղուլտա, վէ ազիզ բուհտա տըր. վէ պիւթիւն օղուլ փէտէրտէ վէ ազիզ բուհտա տըր. վէ տէ պիւթիւն ազիզ բուհ փէտէրտէ վէ օղուլտա տըր » : շէօյլէ քի մուգապէլէթէն (փոխարինաբար) իւշ Ալլահանի սըֆաթլար քէնտի քէնտինտէ տուրուրլար վէ պիր պիրինէ կէշէրլէր, վէ հայըլըրլար կիրէրլէր : (Զալ. ԺԴ. 11.) « Պէն փէտէրտէ, վէ փէտէր պէնտէ տիր » : Ս. Թովմաս հաղար քի պու մուամէլէ իւշ ճիհէթլէ վուգու պուլուր. դաթճա, միւնասիւ պէթճէ, վէ պաշլանկըճճա : Զաթճա (ըստ էութեան), քի հէր պիրինտէ պիր օ տուր : Միւնասիւպէթճէ, զիրա միւնասիւպէր (յարաբերականքն) պիրլիքտէ տուրուրլար : Պաշլանկըճճա տախի, զիրա պիր անճն տիկէրինտէն տէրունինէ դայնամադ իլէ չըզլոր : Պու իւշ սըֆաթլն պիրի պիրինէ մութասարըֆ օլմասը. հախօտ պիրի պիրինի իլթիզամ էթմէսի պահսը, իւշիւնիւն պիրի պիրինտէն այըր օլմասընըն թէպէյիւնիւնէ, թաստիզինէ. վէ պիրի պիրի իլէ հէմզաթ (համադոյ) օլմալարլնա պէօյիւք ֆայտէսի վար տըր :

ՃԶԴ. 14. Իրսալ էթմէք, Ալլահանի անճըն տիկէրինտէն չըզմասը պիր մահէլ նիյէթի իշլին, հա խուսուսի իշլին տէմէք տիր. եօգարըտա հազտըղըմըզ մինվալ իւղէրէ, Ալլահտա տօղուշ, վէ գայնայըշ, իքի ամէլէր վար տըր. սայիր տիրլիւ մուամէլէլէր, ազիզ քիթապտա մուհարրէր իսէ տէ, ծնլարըն հէփսի, հա օղուլուն էպէտիրիք տօղուշունա մախսուս վէ միւնհասըր տըր, ո քի Ալլահըն թապիաթընտա տէրունէն վէ պիւա հարաքէթ օլուր. պիլ ֆարզ, պիր գայնար գուշունուն սուշու կիպի : Եա մուվադգաթ պիր մագսատա (առ ժամանակաւոր վախճան, առ արարածս) բաճի իսէ, օ մուխայէր տիր, վէ մէրհամէթինտէն նաշի, վէ ազատ բատէթինին խարիճէ պիր մուամէլէսի տիր : Պունա պէնդէր, (Զալ. Ը. 42.) « Պէն փէտէրտէն չըգարմ, վէ կէլտիւմ. տէյիլ քի քէնտի քէնտինտէն կիպի. իլլա օ պէնի իրսալ էթտի » : Ս. Թովմաս պուրատա կիւղէլ սէօյլէր « Էկէր պու իրսալ էտէնին իսմիլլէ կէօնտէրիլէն անճըն պաշլանկըճընը անլաթմագ իսէ, հէր անճ կէօնտէրմէզ, իրսալ էթմէզ. իլլա հալընըզ օնա կէօնտէրմէք հաղըշըր, վէ խաս տըր, քի օլ կէօնտէրիլէն անճա պաշլանկըճ (սիլիզըն) օլապիլիբ. մէսէլա, օղուլ փէտէրտէն կէօնտէրիլիբ. վէ ազիզ բուհ փէտէրտէն, վէ օղուլտան : Եօք էկէրշի իրսալ էտէն իպթիտա պաշլանկըճ, հախօտ սէպէպի մուամէլէ տէմէք օլտուղու անլաշըլաճագ իսէ, օլ վազըթ կէօնտէրիլմիշ սըֆաթ, պիւթիւն Երրորդութիւնտան կէօնտէրիլմիշ օլուր. իշթէ պունա պինտէն տիր (Եսայ. ԽԸ. 16.) « Իմտի բապալ Ալլահ, վէ ծնուն բուհու պէնի կէօնտէրտի » : Պունու տահա զիյատէ աչըլոր. Պէտալիոս ալիւմ Աստուածաբան (Զադ. Երբ. Գիւր. Ը. ԳԼ. Ա. պարբէ-

բարեւոյց Գ.) : Իրսալ էթմէք իշին իբի շէյ լաղըմ տըր , տէյօր մու-
 մայիլէյն . պիրիսի կէօնտէրիլէն սըֆաթըն էպէտիլիքտէն տօղուշու ,
 եախօտ դայնամասը լաղըմ տըր , տիկէրի խարիճի պիր ֆիլի (եանի
 ներգործական պատճառ) , քի զահիրէն ինսանըն տույար , կէօրիւր . . .
 հիսս էտէն ազալարը թահթընտա միւշահատէ օլունուպ կէօրիւնիւր .
 մէսէլա , իթթիխազ օլունմուշ , եախօտ ալընմըշ ատէմտէ քէլամ Ալ-
 լան ինսանլարա կէօրիւնտիւ , ազիզ բուհ կէօկէրչին շէքլինտէ կէօ-
 րիւնտիւ . պու պէօյլէ : Իքինճիսի հաչան տէրունէն պիր մուամէլէ
 իճրա օլունուր , վէ կէօրիւնմէզ , մէսէլա , ազիզ բուհ իման էտէնլէրէ
 իրսալ օլունտու : Գալուր քի իրսալ օլմագ իշին , կէրէք քէլամ , կէ-
 րէք ազիզ բուհ , լաղըմ տըր քի , տիկէրինտէն չըգսըն , քի սահիհէն
 իրսալ օլտուղու պէլլի օլտուն . պու քի իրսալ օլմագ մանասընըն իդ-
 թիզասընտան տըր . զիրա օղուլ թէն ալտըղընտա , եալընըզ փէտէր-
 տէն իրսալ օլտու տէնմէյօր , անճագ ազիզ բուհտան տախի իրսալ
 օլտու , եանի ազիզ բուհ փէտէր իլէ պիրիլքտէ , ծայրտէ եաղըլտու-
 ղը կիպի՝ օղուլու իրսալ էթտի : Եանի պիւթիւն Երրորդուլթիւն սէ-
 պէպի ֆայիլ (ներգործական պատճառ) պիր Ալլահ տըր , եախօտ
 Ալլահըն պիր թապիաթը տըր : (Ս . Թ . Գ . Ե . Ը . Թ . Գ . Ը . Թ . Գ . Ը .) :

ՃԶԵ . 15. Իւշլիւք պիրիլք տէտիլիմիդտէ , իւշ անճլար անլաշը-
 լըր . պունուն իշին Ալլահ իւշ տիւր տէնմէզ . անճագ իւշ անճ , պիր
 Ալլահ տըր , տէրիզ . Հայր Ալլահ մը տըր , Որդի Ալլահ մը տըր , Հո-
 դին սուրը Ալլահ մը տըր , տէրսէք . ֆիքրիմիզ , վէ ասըլ միւրատը-
 մըզ , պու իւշ անճլարըն՝ անճճա այրը օլտուղունու անլաթմագ
 տըր . տէյիլ քի պունլարըն զաթընըն , եախօտ թապիաթընըն այրը
 օլտուղունու կէօպթէրմէք տիւր . պունուն իլէ եալընըզ անճլարըն իւշ-
 լիւլիւնիւ վէ Ալլահըն պիրիլկինի պիլտիլիլի :

Պունլար էն իդթիզալը քէլլիմէլէր , վէ պիր աստուածաբանա էն լտ-
 ղըմը իլթարլար տըր . տիդգաթլըճա օղունմալը տըրլար . հէմ հէր պի-
 րինին մանասը իւղէրինէ , աղըր միւթալաա էթտիքտէն սօնրա , պիր
 քիմսէ ամենասուրը Երրորդուլթիւն սըրըր իւղէրինէ սէօզ սէօյլէմէյն ,
 եախօտ պահս էթմէյէ գըյամ էթաին : Պունլարը իլթար էթտիքտէն
 սօնրա՝ կէլէլիմ չիմտի իշպու Երրորդուլթիւն սըրըր ազլ իլէ տախի
 թէֆսիր օլունա պիլիր մի : Պու պապտէ ալիմ Պօսիւէ շէօյլէ եաղար :

ՃԶԶ . Ալլահ սայիր եարատըլմըշ թապիաթլարա արթմագ , մահ-
 սուլ վէրմէք , պէրէքէթլի օլմագ քէմալէթինի , խասիյէթինի պախշ
 էյլէմիշ իսէ , քէնտի թապիաթը պու խասիյէթտէն մահիդմմու
 տուր : Աճապա փէտէր իսմի , օլ գաւտար մէքրուհ պիր շէյ մի տիւր ,
 քի վաճիպ էլ վիճուտ պիր Ալլահըն զաթընա եախօտ քէնտի թա-
 պիաթընըն խասիյէթինէ եաղըշմասըն . (Ե . Գ . Ը . Թ . Գ . Ը .) « Պէն քի
 սայրըլարընա պէրէքէթ վէրիլիմ , քէնտիմ պէրէքէթլի օլմագըլմըմ » :
 Պիրիսին ճան էվասըր էտինմէք , կիւզէլ պիր շէյ կիպի՝ թահ-

արն օլունույօրսա , վէ պէյէնիլիօրսա . թապիաթընտան էվլատ տօ-
 ղուրմագ , տահան կիւզէլ , վէ տահան պէօյիւք պիր շէյ տէյիլ մի տիր-
 էօլմէզ պիր թապիաթ , թէմտիտ օլմայա , ուզամայա , վէ թէճտիտ
 օլմայա լուզումի եօգ տուր . անճագ՝ պիր եալընըզ էօլիւր թապիաթ ,
 օնլարա միւհիթաճ տըր . զիրա տօղուրան էօլիւր կէչէր . վէ օնտան
 տօղան՝ քէզա էօլիւր կէչէր : Իշթէ պու թապիաթըն պէօյլէ պագի ,
 վէ գատիմ օլմատըղը պիր գուսուրու թապիի տիր : Օնուն իչին օլ
 թապիաթ էվլատտան էվլատա կէչմէլի քի , եաշայա պիլսին . տէյիլ
 քէնտիսի , իլլա քէնտի ճինսի , քի գատիմ օլապիլսին : Վէլ հասըլ ,
 պիր թապիաթըն թէմտիտի , վէ թէճտիտի պիր գուսուր տուր : Օլ
 վիճուտ պագի օլմատըղընտան , պու գուսուր նէշաթ էտէր . էօյլէ ի-
 սէ թէմտիտէ վէ թէճտիտէ լուզումի օլմայան , վէ հէր վէճիլէ թէճ-
 միլ , վէ քեամիլ օլան պիր էվլատը տօղուրմագ , տահա էյի տիր , քի
 հէմ փէտէրտէն տըշարը չըգմասըն , հէմ փէտէր կիպի թէճմիլ օլուն ,
 վէ հէմ մէսուտ օլսուն : Ինսան քէնտիսինէ պախշ օլունան պու պէ-
 րէքէթ սայէսինտէ պէրէքէթլի օլույօր , մահսուլ վէրիյօր , էվլատ տօ-
 ղուրույօր . լաքին ինսան թապիաթընըն իգթիզասընտան տըր , քի
 պու պէրէքէթի Ալլահտան ալմըշ իսէ , էօլչիւսիւզ ալմամըշ տըր .
 էօլչիւլիւ վէ հուսուտ թահթընտա պիր թապիաթա մալիք օլտուղու
 իչին , էվվէթ օլ պէրէքէթի էօլչիւսիւզ ալամամըշ : Լաքին Ալլահըն
 թապիաթը պիլա գուսուր տուր , էօլչիւսիւզ տիւր , վէ թէճմիլ տիր .
 փէտէր Ալլահըն մահսուլ վէրիճի թապիաթը հուսուտսուզ օլտուղուն
 տան , վէ տօղուրուճու գուվվէթի քէզալիք հուսուտսուզ օլտուղուն
 տան , հէփ գուվվէթինի պիր էվլատ տօղուրմայա սարֆ էթտի . պու-
 նու ազլմըզա կէօրէ տէյօրուզ . վէ պու էվլատը քէնտի փէտէրինին
 պիւթիւն պէրէքէթ գուվվէթինի քէնտիսինէ քեամիլէն ճէզպ էթտի ,
 վէ չէքտի . վէ էպէտիլիքտէ , փէտէրտէն տօղուտ : Էպէտիլիքտէն
 քէնտի փէտէրինին տէրունինտէ տիր , վէ էպէտի մէսուտ պիր էվ-
 լատ , (եանի միածին) տիր . զիրա պաշգա էվլատ տօղուրմայա , փէ-
 տէր Ալլահըն հէմ լուզումի գալմամըշ , հէմ գուվվէթի գալմամըշ :
 Ինսանըն արգասը արգասը սըրա էվլատ տօղուրմասընըն սէպէպի ,
 չիւնքի պիր ամէլ իլէ հէփ գուվվէթինի վէրէմէզ , եախօտ պիր էվլատ
 տօղուրմագ իլէ , վէ գուվվէթի ճէլպ էտէն օ էվլատ փէտէրինին պիւ-
 թիւն գուվվէթինի թէճմիլ ճէլպ վէ ճէզպ էտէմէզ օլտուղու իչին , ինսան
 պիրէր պիրէր մուամէլէսինի , վէ իշինի կէօրիւր : Ալլահտա պու պիրէր
 պիրէր , վէ արտ արտը սըրա իշ կէօրմէք գուսուր օլտուղունտան օ-
 լամաղ . վէ Ալլահ հէր իշինի , քէնտիսի թէճմիլ օլտուղու իչին , վէ
 քէնտիսի էպէտիլիքտէ , վէ էպէտիլիք քէնտիսինտէ օլտուղու իչին ,
 մուվազգաթ կէօրէմէզ : Սողումն՝ Ալլահըն հուսուտսուզ թապիաթըն-
 տա , պիր փէտէր կէօրտիւ , վէ անլատը քի , ազլէ սըղմաղ ըտը .
 պու փէտէրին քէզալիք պիր տէ էվլատընը կէօրտիւ , քի ազլէ սըղ-

մազ, վէ իսմի պիլինմէզ իտի (Առաջ. Լ. 4.) « Քիմ տիր օ քի գուվլէթիյլէ կէօյլէրին էն երւքսէքլիյինէ չըգմըշ, վէ օրտան քէնտի հիւմնիւ ըրզասըյա թէնէզզիւլ էտլյօր, ըրւզկեարլարը էլինտէ թութան քիմ տիր. տէնիզի քէնտի հուտուտու տախիլինտէ գապլթ էտէն քիմ տիր. վէ տիւնեանըն նիհայէթինի էօլչէն, օնուն իսմի նէ տիր. վէ քէնտի էվլատընըն իսմի նէ տիր, սէն պիլմէյէ գատիր մի սին » : Աադաա թապիի ագլըմըզ իլէ պիլէմէյիզ, վէ պիլտիլիմիզ պիր շէյ տէ վար իսէ, օ տա եինէ Ալլահըն քէրէմինտէն տիր : Ագլըմըզա պիլէմէյիզ. վէ պիլմէմիզ իչին եարատըլըշտա էվլատ իսմինտէ պուլու նան պիլթիւն օ գուսուրլարը գալտըրմալը քի, պիլէլիմ, Ալլահըն էվլատը տէմէք, քէնտի փէտէրինին թապիաթընտա, վէ տախիլինտէ տէմէք. փէտէրի կիպի քեամիլ, փէտէրի կիպի մէ'սուտ, փէտէրի կիպի էպէտիլ տէմէք տիր : Ինսանտա՝ պիր փէտէրին էվլատը՝ օլ գատար ինսան տըր, նէ գատար քի, փէտէրի ինսան իսէ. փէտէրի էվլատընտան զիյատէ ինսան տըր տէնէմէզ. փէտէրի նէ գատար ինսան իսէ, էվլատը տա օլ գատար ինսան տըր. պիր փատիշահ նէ գատար ինսան իսէ, պիր Փադըր տախի թըսլըզ օլ գատար ինսան տըր. շէօյլէ քի ինսանլըզ աօրլ թագսիմ գապուլ էթմէզ : Եվլէթ՝ պիր էվլատ տահա թէքմիլ օլմամըշ տէնիր. լաքին ինսանիյէթ ճիհէթիյլէ՝ փէտէրի նէ գատար ինսան իսէ, օղու տա օլ գատար ինսան տըր. գուսուր ճիհէթիյլէ ինսան էվլատը վադաա փէտէրինտէն գուսուրլու օլուր. մէսէլա աննիտէ, գուվլէթինտէ, քէմալէթինտէ պադըսըյա. լաքին պու գուսուր Ալլահտա օլմատըղընտան, էվլատընտա տախի օլմադ : Պու գուսուրու Ալլահըն էվլատընտան պէր թարաֆ էթտիլ յիմիզ հալտէ, պիզէ պաշգա պիր շէյ տէմէյէ մահալ գալմազ, իլլա քի փէտէրլէրիմիզին, Նիկիա սինօթուտա տէտիքլէրինի Ալլահըն էվլատը իւզէրինէ թէքէրրիւր էթմէք. եանի օղու « Ալլահտան Ալլահ տըր, նուրտան նուր տուր, սահիհ Ալլահտան, սահիհ Ալլահ » . թէքմիլ էվլատ, պիր թէքմիլ փէտէրտէն. քի քէնտի թապիաթընըն պէրէքէթինի վազըթտան կէօզէթմէյէրէք, էպէտիլիքտէն տայիմա փէտէր տիր, վէ հիչ պիր վազըթ էվլատըզ գալմամըշ տըր, պու էվլատըն քէնտի ասընտան խարիճէ չըգմայա, եա իսթիպտալ օլմայա պիր սէպէպի, եախօտ մէճպուրիյէթի եօզ տուր. պիր գուսուրու եօզ տուր. եաշտան, եախօտ վազըթտան պիր ումաճաղը եօզ տուր. զիրա պուլնլար գուսուր տուր, վէ ինսան էվլատընա խաս տըր. պիլ Փարզ տօղտուգտան սօնրա, վազըթ լաղըմ տըր քի, պէօյիւսին, գուվլէթլէնսին, եաշտըն . . . : Փէտէր Ալլահըն տիկէրինէ միւհթաճիյէթի եօզ տուր. էվլատը տիկէր պիր քէնտիսի տիր, քէնտիսինտէ վէ խարիճինտէ հիչ պիր շէյ եօզ տուր, քի Ալլահ օլսուն. Ալլահ քէնտի քէնտինտէն համիլ օղուր, քէնտի քէնտինտէ սէմէրէսինի թաշըր՝ քի քէնտիսիյլէ էպէտի տիր : (Սա. ճԹ. 3.)

« Պէն պու կիւն (անա) րահմինտէն սէնի տողուրտում » : (Յովն. Ա. 18.) « Միածին որդի , պիր թանէճիք էվլատ , քի փէտէրին գուճա զընտա տըր » : Պու խասիյէթ սատէ Ալլահն էվլատընա մախտուս տուր . քի հէմ փէտէրտէն տողար , հէմ անըն գուճազընտա զալըր . հիքմէթի իլահի . . . քի ինսանա պէնզէմէզ , փէտէրինտէ համլ օլ մասընըն տողուշունտան պիր Ֆէրզի հօգ տուր . վէ պու րահիմ մէյ վէսի թէքմիլ տիր , գուսուրու հօգ տուր . պունուն իչին տիր քի , տէրիզ . Ալլահ տիկէր պիր էվլատա միւսթաճ տէյիլ տիր . հաթթա իքի էվլատ իսթէսէ տէ տողուրամազ : Պու թէքմիլ թապիաթըն պիր թէք տողուրմասը , քէնտի պէրէքէթինին քեսաֆֆէսինի ճէզպ էթտի , վէ քեսաֆֆէյի մուհապպէթինի ճէլպ էթտի , թիւքէթտի : Վէ Ալլահն էվլատընըն միածին չաղըրլաղընըն թէքմիլ սէպէպի տէ պու տուր : (Յովն. Ե. 18. Վէ Ղու. ԺԲ. 33.) « Սա է . պու տուր պէնիմ սէվկիւլիւ էվլատում , քի օնտան հազզ էթտիմ » :

ՃԶԷ . Ալլահն էվլատընըն պիր նէվի էմալի . Սողոմոն (Իսա . Է. 23. րէ) « Զիրա Ալլահն գուվլէթինին զիյասը , վէ զատիր Ալլահն սահիհ էթիշլամընըն տողուշու տուր » տէր : Վէ (Սա . ԺԲ. 7.) « Օնուն տողուշու , վէ օնուն իսթիրահաթը , կէօյլէրին էօթէ ու ճունտան տըր , վէ հիչ քիմսէ հօգ քի , օնուն հարարէթինտէն սաղա լանսըն » : Կիւնէչին փարլաղըղը , չազը վէ զիյասը , քի հէմ կիւնէչտէն չըգար , հէմ կիւնէչ իլէ չըգար . վէ պու չըգմասը իլէ կիւնէչ էքսիլմէզ : (Եֆէ . Ա. 3.) « Օ քի էթիշլամ չազը , վէ օնուն ասլընըն էմալի տիր » : Պիր միւհիւր պալ մուսունա պասըրըսա , սուրէթի թէքմիլ պասըրը չըգար . վէ միւհիւր քէնտիսի էքսիլմէզ . . . : Պունլար ճանսըզ էմալլէր տիր . կէլէլիմ ճանլը , վէ նա զիք թապիաթտա պուլունանլարա : Ալլահն պիր սիւրէթի տէ ինսան տըր : (Մն . Ա. 26.) « Քէնտի թասվիրիմիզէ կէօրէ ինսանը եսիալըմ » : Ինսան տիւշիւնիւր , վէ տիւշիւնէրէք , քէնտի քէնտինի սահիհ օլարազ , վէ թէքմիլ օլարազ անլար . իշթէ սանա Ալլահն տողուրմասընըն պիր կէրչէք էմալի . զիրա Ալլահն թապիաթը հիչ պիր շէյ քէնտի քէնտինտէ էքսիք թանըմազ . համլ օլմասըլա տողուրմասը պէյնինտէ հիչ պիր վազըթ Ֆէրզի հօգ տուր . պիր մուամէլէ իլէ , հէմ համլ օլուր , հէմ տողուրուր , հէմ տէ տողուրտուղու զաթ քէնտիսինտէն տըշարը չըգմազ . էվլէթ , Սողոմոնա պիզ չիմտի Ալլահն ինայէթի , վէ իլհամըլա ճէվապ վէրէրիզ . վէ պիլթրմիսին « Օղլու նուն իսմինի խապէր վէր » սիւալինէ . « օղլու քէլամ տըր » : (Յովն. Ա. 1.) Պու քէլամ ասլի տիր , մուխալլէր տէյիլ տիր . թէքմիլ տիր , վէ միւզթազի տիր . օ քի փէտէրին գուճազընտա տըր . Միածին որդի , քէլամ Ալլահ Յիսուս Քրիստոս տուր . տէրիզ :

ՃԶԸ . Պիւթիւն կաթողիկէ եկեղեցիին , ճէմի վազըթտա , թալիմաթը պու տուր . վէ էօթէտէն պէրի , պէօյլէ իթիգատ էթմիլ , վէ

տիւնեանն չար էթրաֆընտա՝ եէվմիյէ տուալար իճրա էտէրէք ,
 պու սահիհիյի իգրար էտէր : Հայաստանեայց քիլիսէսի (Շարհա-
 ծնդէն) թէրէնիւմ էտէր « Աճայիպ տօղուչ , քի պիղլէրէ նամա-
 լիւմ խտի , փէտէրին ագլըմըզա սըղմազ քէլամը : Սէնա էտէրիզ սէնի
 եա պիր թանէճիք օղուլ , վէ քէլամ Ալլահ , ատալէթ աֆիթապը ,
 եա Բապպ , տիւնեայը թէնվիր էթմէք իչին փէտէրտէն տօղտուն ,
 սանա սէնալէր օլսուն . փէտէր իլէ պիր թապիւթտա , եա պիտայէթի
 օլմայան քէլամ . թապիր օլունմազ պիրլիք . փէտէրտէն այրըմայան-
 րազ , վէ տայիւմ օլարազ սէն քի էպէտիլէքտէն էվլէլ խտին , պիքիր-
 տէն տօղտուն . սէն քի փէտէրին թասվիրի վէ միւհիւրիւ , քի էնթի-
 շամ թախթընտա մէլայիքլէրէ կէօրիւնմէզ . պիքիրտէն պիղիւմ իչին
 գուլ դըլաֆէթինի ալտըն . պու կիւն փէտէրտէն այրըմայան քէ-
 լամ . . . վազթի օլմայան՝ փէտէրտէն չօճուզ . . . » : Վէ Շարաֆա-
 նըն իպթիտասընտան սօնունա դատար պու սահիհիյի թաստիզ էթ-
 մէյէ օգունան տուալար հէր իսպաթտան քեաֆի վէ վաֆի տիր :
 Գէզալիք՝ շարգ վէ դարպ քիլիսէլէրինտէ եէվմիյէ իճրա օլունան
 տուալար , պու խուսուսու պէօյլէճէ թաստիզ էտէրլէր :

ՊԱՊԸ ԽԱՄԻՍ

ԱԶԻԶ ԲՈՒՀՈՒՆ ՓԵՏԵՐՏԵՆ ՎԷ ՕՂՈՒԼՏԱՆ ԳԱՅՆԱՄԱՍԸ
 ԵԱԽՕՏ ՆԵՇԱԹ՝ ԷԹՄԵՍԻ ԻԻԶԵՐԻՆԵՆ

ՃԶԹ. Սուրբն Օգոստինոս (ՅՂ. Երբ. Գեր+ Ե.) եաղար . պիզ խաս-
 սէթէն Ս. Երրորդութիւնուն իւչիւնճիւ անճընա եալընըզ ազիզ բուհ
 տէրիզ . լաքին փէտէր Ալլահ , վէ օղլու տախի բուհ տուրլար , հէմ
 ազիզ տիրլէր . զիրա , փէտէր օլսուն , կէրէք օղլու օլսուն , թէն
 տէյիլ տիրլէր . նէ տէ սայիր մախլուգաթ կիպի մատտի սուրէթտէ
 կէօրիւնիւրլէր . անճազ քի , Նիկիա ժողովքունուն տէտիյի կիպի ,
 « Ալլահտան Ալլահ , նուրտան նուր » . նասըլ քի ազիզ քիթապլար
 պիզէ խապէր վէրիլլէր : Պու սուրէթտէ , Ս. Երրորդութիւնուն իւչ
 սըֆաթը տախի ազիզ բուհ տուր : Վէ տէ մանէն վէ հազիգէթէն էօյ-
 լէ թէսմիյէ օլունապիրլի :

ՃԴ. Լաքին խասսէթէն կէրէք ազիզ քիթապլար , կէրէք Քրիս-
 տոս , վէ կէրէք առաքեալլար , վէ կէրէք Ս. Քիլիսէ իւչիւնճիւ սը-
 ֆաթա , քէնտի թաշըղը խասիլէթի մախսուսէսի իչին , ազիզ բուհ
 չէօհրէթինի վէրիլլէր . սէպէպի տէ պու տուր . էվլէլա՝ քի բուհուն
 մանէսի հարաքէթ , վէ թէյսիր սէմէք տիր . ազիզ բուհուն գայնա-
 մասը՝ մուհապպէթտէն օլուր . քի վազիֆէյի մախսուսէսի կիպի , պիր
 սէվէն դաթ քէնտի միւրատընը եա բասէթինի սէվիլէն դաթա վէրիլ ,

մէջադաշնորդը, վէ ազըտըր • զիրա ազիզ ղուհ, եօգարըտա տէտի-
յիմիզ կիպի (ճՀԶ.) ղատէթին վասիթասը իլէ նէշաթ էտէր • վէ Ալ-
լահըն մուհապպէթինի ճէլպ էտէր • վէ պու մուհապպէթին նիհայէթ
հուտուտու տուր • եանի Ալլահըն հէր նէ մուհապպէթի վար իսէ, օ-
նու քեամիլէն, վէ թէմամէն, քէնտիսինէ ճէլպ վէ ճէզպ էտէր, թիւ-
քէտիր • պուհուհն իչին մուհապպէթին նիհայէթ հուտուտու տուր,
տէրիզ • Պու մուհապպէթ, պիր ղատէթին պիր զաթա էսմէսի տիր,
վէ թէշվիզ օլմասը տըր • իշթէ պու մուհապպէթ էսէրինէ, եա աշ-
գընա մէպնի, ազիզ ղուհ թէսմիյէ օլուհուր • կէօյա ազիզճէ հուպուպ
էթմիշ, եանի Ալլահըն էն փաք մուհապպէթի, քի օնտան գայ-
նար, հէմ տէ ազիզ ղուհ թէսմիյէ օլուհուր • չիւնքի կէրէք փէտէ-
րէ, վէ կէրէք օղուլա մախսուս, վէ միւսապի օլան իրազըզըն պա-
ղը օլուղուհնտան, իքիսինէ տէ միւսապի օլան պու իսիմ, պու պաղ,
հազգը իլէ օնա, եանի ազիզ ղուհա վէրիւմիշ տիր • քի իքիսինէ տէ
խաս օլան պու իսմին, եանի պու մուհապպէթ պաղընըն վասիթա-
սըլա իքիսինին տէ իրազիլէթի անլաշըլսըն • պէօյլէ Ս. Օգոստինոս,
զիքըր օլան քիթապտա :

ՃՂԱ. Սանիլէն՝ ազիզ ղուհ, մուհապպէթ, իթթիֆադ, պաղը
սէլամէթ, լութֆ իսիմէրիլէ թէսմիյէ օլուհուր • պու իւնվանլար
թէշխիս էտիճի լուղէթլէր տիր • զիրա ազիզ ղուհ, հէմ փէտէրին,
հէմ օղուլուն ղատէթինտէն, մուհապպէթ կիպի գայնար, նէշաթ է-
տէր, վէ օնլարը պիրպիրիլէ պաղլար • Հէմ ղատէթինին վասիթասը
իլէ գայնար • վէ պու ղատէթտէն մուհապպէթ չըգար օլուղուհն-
տան, փէտէրին վէ օղուլուն պիրպիրինէ պիլ մուհապպէլէ (փոխարի-
նաբար) եանի գարշըլըզը օլան մուհապպէթինին սըֆաթլը (անձ-
նաւոր) հուտուտու, եա նիհայէթի տիր • Պու պէօյլէ իքէն, սազըն՝
օլմայա քի, ազիզ ղուհ փէտէրին, վէ օղուլուն օլ մուհապպէթի տիր
քի, օնլարը զաթճա սէվտիրիր, տէյէսին՝ խայր • զիրա զաթճա Ալ-
լահըն պու մուհապպէթի ումուլէն իւչիւնտէ տէ, եանի հէմ փէտէր-
տէ, հէմ օղուլտա, վէ հէմ ազիզ ղուհտա վար տըր • Նէ տէ ազիզ
ղուհ, փէտէրին, վէ օղուլուն պիրպիրինի զաթճա սէվտիլքլէրի մու-
հապպէթ տիր • անճագ ազիզ ղուհ պու մուհապպէթին հուտուտու,
եախօտ անճնաւոր նիհայէթի տիր • իշթէ պու մուհապպէթին նիհա-
յէթինէ ազիզ ղուհ տէրիզ • Պուհա պինաէն, վէ պու մանա՝ իլէ, եա-
նի փէտէր վէ օղուլ, քէնտի քէնտիլէրինի, վէ սայիր հէփսի-
նի ազիզ ղուհուն վասիթասը իլէ սէվէրլէր, տէմէք, եանլը օլուր •
անճագ, փէտէր, վէ օղուլ պիրպիրինի, վէ հէփ սայիրլէրինի սէ-
վէրէք, ազիզ ղուհու չըգարըլար • տէմէք քի ազիզ ղուհ Ալլահըն
թապիաթընտա պուլուհնան պիզզաթ մուհապպէթի տէյիլ • անճագ
փէտէրին, վէ օղուլուն պիրպիրինի սէվմէսինին եախօտ մուհապ-
պէթինին անճնաւոր, եախօտ հիլլէթի օլան հուտուտու, եախօտ

քէնտի մագաժնտա օլան նիհայէթի տիր : Ազիզ բուն իմտի քէնտին՝ ճէ Ալլահն զաթընըն վէ քէմալէթլէրինին (ստորոգելեաց) վէ անձլարըն, քի հէփսի Ալլահտա, սահիհէն մէվճուտ տուրլար, մուհապպէթինտէն, պիր մէպտատէն ex uno principio գայնար, եա հասըլ օլուր . պու տա պիզլէրին գըսսա ազլընա կէօրէ տիր, նասըլ քի միւքէրրէրէն իսթար էթմիշիզ :

ՃՂԲ. Սալիսէն՝ ազիզ բուն Ալլահն պախշիշի տիր . պու պախշիշ հէր նէ գատար քի, փէտէրին վէ օղուլուն հագգընտա տա վուգու պուլապիլիքստէ տէ, նասըլ քի, ազիզ քիթապտա եազըլը տըր, լաքին խասսէթէն, վէ պիհագգան ազիզ բունուն իւզէրինէ սէօյլէնի . էվլէլա պախշիշ, լազըմ քի, պախշ էտէնտէն չըգսըն, վէ ախէրինէ վէրիսին . սանիլէն՝ լազըմ քի, պախշիշ ըստէթտէն էմր օլունսուն . պու հալ խասսէթէն, վէ սատէ ազիզ բունա եագըլըր . ֆի էլ վագի ազիզ բուն պախշիշ կիպի, էպէտիլիքտէն փէտէրտէն վէ օղուլտան տախիլէն, Ալլահն զաթինտէ նէշաթ էթտի . ամմա սօնրա վէ վագթընտա եարատըլմըչլարա իհան օլտու . (Տէ՝ Ս. Օգոստ . Գիւր . Ժէ . Գլ . ԺԵ) . ըստիլէն թէսէլլի վէրիճի թէսմիլէ օլունուր . խամիսէն, պազը քէրրէ տէ էվայիլտէ Ալլահն իլմի թէսմիլէ օլուն նուր իտի . հէր նէ գատար քի, իլիմ քէլիմէսի Ալլահն օղունա խաս պիր իւնվան իսէ տէ, Թէոփիլոս Անտիոքլու ազիզ բունու Ալլահն իլմի թէսմիլէ էտէր : (Գիւր . Բ. ա . Աթթուլէթ : Իբէնէն Գիւր . Դ. Գլ . ԺԵ : Որոգիէն Գիւր . Զ. ընդ . Կէլմէ : Իպթուլէն ա . Պէթմիլէն . Գիւր . Է. Յը . Եր . Գլ . ԺԲ) : Զիրա իլմ պախշիշի ազիզ բունտան մէլայիլէրէն, վէ ատէմէրէն ազար :

ՃՂԳ. Ազիզ բունուն փէտէրտէն, վէ օղուլտան գայնամասը իւզէրինէ, էն էվլէլ Արիոսական ըստըլըլընա սէպէպիլէթ վէրէն Նուսիլոս օլտու . վէ Արիոսականլար, քի պէօյիւք զարարա, վէ ճանլարըն թէլէֆիլէթինէ, վէ Ս. Բիլիսէնին էնվայի տիւրլիւ մէշագգաթընա պատի օլտուլար . զիրա պուլար կէրէք Ալլահն էվլատընր, կէրէք ազիզ բունու, եարատըլմըչլար սըրասընա գօրուտուլար . եանի օղուլ, փէտէրին վասիթասը իլէ սօնրա եարատըլտը, վէ ազիզ բունու տա օղուլուն եափմասը տըր, տէր իտիլէր : (Տէ՝ Բարդէ հայրապետի Գիւր . Բ. ընդ . Եանոփէն : Ս. Եպիֆան հէրէպիլէնտաթէնից ՀԶ : Օգոստինոս Արիոսականլարըն «եզլէ պէրէրէ, հայր Ը») :

Պու ըստըլըլըլը Ստամպուլուն իլք սինօթու (ՀԲ.) ըլտտ էթտի, վէ Նիկիա Հանգանակընր եանի տին իգրարընր թաստիգ էտէրէք, պիր տէ ազիզ բունուն փէտէրտէն չըգտըլընր իլավէ էթտի . վէ Հայաստանեայց քիլիսէսի տախի «Իսկ որք ասեն» իլէ, Նիկիա սինօթունուն գանունունու գապուլ էթմիշ . հաթթա Հաւատամք սըրասընա պիլէ գօյմուշ տուր . վէ Պատարագտա եէվմիլէ իգրար էտէր : «Ամմա ընլարը, քի տէրէր, պիր վագըթ օլտու քի, էվլատ օլմամըշ իտի :

եախօտ պիր վազըթ վար խոի քի, ազիզ բուհ օլմամըչ խոի. եախօտ հիչտէն վար օլտուլար. եախօտ (Ալլահըն զաթընտէն պաչգա օլարազ) պիր զաթտան Ալլահըն օղլունուն, եախօտ ազիզ բուհուն օլմուչ օլտուղլարընը. պու միսիլլիւլէրի կաթողիկէ վէ Առաքեւական ազիզ քիլիսէ բէտտ էտէր » : Համտ օլտուն քի, Արիոսաս կանլար մահվ օլտուլար. լաքին պաչգա ճիհէթլէ իլէ, վէ պաչգա սուրէթ իլէ Բոււմ քիլիսէսի, պիղայրի հազգին Օրթօտօգոսս, եանի ուղղաւիառ, մուզատտէս իւնվանընը քէնտլինէ իթթիսազ էտէրէք, ազիզ բուհա գարչը կէլտի իսէ տէ. ազիզ բուհուն Ալլահ, վէ Ալլահ թապիսթընտա օլտուղլունու իգրար, վէ թասաիգ, վէ Ս. Երրորդուն թիւնուն իւչիւնճիւ սըֆաթը օլտուղլունու կաթողիկէ քիլիսէ կիպի, թասաիգ, վէ թահրիր էտէր : Պէօյլէ տէ Հայոց Էջմիածնական քիլիսէսի : Փաղաթ ազիզ բուհուն՝ հէմ փէտէրտէն, հէմ օղլութան գայնար, նէչաթ էտէր օլտուղլունու ինքեար էտէրէր. վէ հիչ պիր սէպէպլէրի տէ եօգ տուր. պիր լայըզը փիլիսոփայութիւն, վէ աստուածաբանութիւն իլմինէ բազպէթ պույումատըղլարընտան, վէ քէնտի վարգապետլէրինին վէ հայրապետլէրինին պիր գապի տին իգրարըարը, պունլարտա պուլունամատըղլունտան, պունուն թէֆսիրին տէ հէր գաֆատան պիր սէս կէլիր : Պու հալ՝ կաթողիկէ քիլիսէտէն այրը տիւչէնլէրին հէփսինին հալի մալիւմէսի վէ մախսուսէսի տիր :

ՃՂԴ. Սէնէ 430 տա, Ս. Կիւրեղ Աղեքսանդրացի, Նեստորա գարչը տօգուղունճու բէտտիլէսինի եաղտըղընտա Նեստորականլարը, վէ հէփ օնլարը քի, ազիզ բուհուն օղլունուն աաըլ բուհուն տէյիլ տէր իտիլէր, վէ օղլութան պաչգա տըր տէյի էօյրէտիր իտիլէր, հերետիկոս թէսմիլէ էթտի : Թէոդորեոսս նամ հերետիկոս, Նեստորուն համիսի պուլունան Յովհաննէս Անթաքեալը իլէ հէմէֆքեար խոի. ղէ Ս. Կիւրեղին մէզքիւր բէտտիլէսինի ճէրհ էթմէք իչին տէր խոի. « Էս կէրչի՝ օղլուլա՝ հէմգաթ (համագոյակից) օլտուղլու իչին, ազիզ բուհուն, օղլունուն բուհուն տէյօրսալար, պու տօղրու տուր. զիրա օղլութան սօնրա եարատըլմըչ : Լաքին էկէր օղլութան, վէ օղլունուն վասիթասը իլէ ազիզ բուհուն վիճուտի եարատըլմըչ տէրսէ (Ս. Կիւրեղ քի պունու գապուլ էթմէզ խոի) օլ վազըթ քիւֆիւր տիւր » տէր իտի : Պու Թէոդորեոսս պատէհու պու պապտէ Շարգ վէ Լարպ քիւլիսէլէրի պէյնինտէ թէքէվիլուն էտէն միւճատէլէյէ, վէ նիֆազ ուչիդագա պաչլըճա ասաս, վէ սէպէպ օլտու : Թէվարիիս պէօյլէ կէօսս թէրիյօր : (Տէ՝ Պէթալիէս Գիւր. Է. Յը. Երր.) : Շէօյլէ քի միւնազաա գիյատէճէ պէօյիտիւ, վէ կաթողիկէ քիլիսէսինէ դարչը 640 տա ալէնի միւնազաա օլտու : Հաթթա Ս. Մաքսիմինոս մարտիրոս՝ քէնտիսի Բոււմ միլլէթինտէն օլարագ, Մարինոսս օլան թահրիրաթընտա պու չիգագա գարչը եազտը. պունու տա Մանուէլ Կալէգաս, Յովսէփ, Մէթօն, չէհրինտէն թասաիգ էտէյօր, վէ սէքիլլինճի տէհրտէ

Բիբլինոս մեծն Կարողոս զէմանընեա՝ Ֆրանսատա, Իթալիատա, վէ Գերմանիատա, պու հազգա էյալէթլէր եանի դաւառական սինօթլար օլտու, վէ Բոււլար տաթի Փարիզէ 767 թարիխինտէ տալէթ օլտուստու. վէ 791 տէ Ֆորօնուլեան, վէ Ֆրանգօֆօրթ սինօթու պու խուսուստա թէճէմիւ էթտիլէր, վէ ուզան ուզատիլէ միւզաքէրէլէր օլտու, նասըլ քի Ատօ, վէ Ատէլմոս (Ժամանակագիր), եանի օլ վաճ դըթտա օլան միւլէրրիլէր եազարլար: Ագուիսկրան սինօթու 809 տա մեծն Կարողոս էմրի իլէ, Յովհաննէս Դամասկացիին քէնտիսինէ մուհարրէր օլան մէքթուպի իւղէրինէ թէճէմիւ էթտի. չիւնքի պու ալիզ, պատկերամարտլարա, եանի թասվիր խասիմէրինէ դարչը եազմըլ խտի: Բիթէոս պատմիչ պէօյլէ եաղըօր: Տէֆա 813 տէ Արէլաթ շէրլինտէ տիկէր պիր սինօթ պու խուսուստա թէճէմիւ էթտի:

ՃՂԵ. Էնճամընտա տօգուզունճու տէհրին սօնունտա Գօթիոս Ստամպօլ Բոււլ փաթրիքի թէշվիքի իլէ պու միւճատէլէ տահա զիւյասէ ալէվլէնտի: Ֆօթիոս վազաա ալիւմ, լաքին դայէթ միւլթէքէպպիւր, վէ տիւնեապի րուհու վէ շէրէֆի քէնտիսինէ ախրէթ մազա մընտա թուլթարազ, Ասիթանէ փաթրիքի շէրիսի պուլունան օլ հէնս կեամտէ Ս. Իգնատիոսու քէնտի քիւրսիւսիւնտէն վիւքէլա վէ սէրայ թագըմը իլթիմասը, վէ մուալէնէթի իլէ, թարտ իլէտի: Ս. Իգնատիոս Բօմայա քէնտի հուզուզունու պիլտիլէրէք, միւրաճաաթ (Աբբէլ) էթտի: Նիկողայոս Բօմա քահանայապետի Ֆօթիոսու հազգսըզ իլան էթտի. վէ Ս. Իգնատիոսու քէնտի քիւրսիսինէ թէքրար իյատէ էթտի: Պու քէյֆիլէթտէն Բոււլ շիզմաթիքլէրինին գատիւմ, վէ մուանս նիտ պիր ատալէթի Բօմա քիլիսէսինէ դարչը, վէ սօն տէրէճէ ըսրար վէ նէֆսանիլէթի նէշաթ էթտի. քիլիսէյէ աղիւմ նիֆազ պըրազտը. վէ հալա օլ նիֆազ էսէրինտէն հէր նէ գատար քի Բօմա քիլիսէսիլէ սօնրատան վուզու պուլան սինօթլարտա իթթիֆազ էթտի խէ տէ պիր վէսիլէ իլէ օլ իթթիֆազը պօզուպ՝ եինէ էսկի շիզմա հերճուածա միւրաճաաթ էտէրէք, օնտա միւսթաղիւմ, վէ պու կիւնէ գատար տէվամ էթմէքտէ տիր: Ֆօթիոս չօք քիթապլար եազտը, վէ լաթին քիլիսէսի, աղիլ րուհուն օղուլտան տա գայնատըղընը էօյրէթտիլի իչին, կէօյա ազընա կէօրէ ըէտտ վէ ճէրհ էթտի: Նիկողայոս Բօմա քահանայապետի Ֆօթիոսուն իլթիքեա քիթապընը Ֆրանսայա իրսալ էթտի, քի մուսայիլէյհէ ճէվապ վէրսինլէր, վէ օնու ըէտտ էթսինլէր: Օտօ Պէլլօվազը, վէ Էնէաս Փարիզլի, վէ Բաթրամնոս Քէօրպօեան, պու իւչ զէվաթը պէնամ Բոււլ փաթրիքի Ֆօթիոսա դարչը եաղտըլար. վէ լայըզ իլէ օնա ըէտտիլէ ճէվապընը վէրտիլէր: Օն պիրինճի տէհրտէ Միքայէլ Չէրուլարիոս Ստամպօլ Բոււլ փաթրիքի թէշվիքիլէ պիր գաթ տահա վէ Կոստանդին Մօնօմազոս իմիէրաթօր իլթիմասը իլէ, պու շիզազ վէ նիֆազա թազվիլէթ վէրտի. պու գաթ Լաթին քիլիսէսինի « եւ յՈրդւոյ » լուղէթինի Հաւատամքա իւ

լալէ էթտիյի իչին, տօղրուտան շաշմըշ տըր տէյի իւան վէ ֆապ է-
տէր իտի : Լէօն Թ. քահանայապետ 1054 տէ եազտըղը մէքթուպտա
պու քէյֆիլէթի լայըզը իլէ նազլ էտէր : Պու աթէչին ինթիֆաար ի-
չին Էւրոֆատան վէ Ասիատան, եանի թարաֆէյնտէն եպիսկոպոս-
լար սինօթլարը թէճէմմիւ էթտի : Պար շէհրինտէ, Իթալիատա 1097
տէ Ուրբանոս Բ. փափա զէմանընտա պիր սինօթ տահա օլտու : Վէ
Խննովկէնտիոս Գ. զէմանընտա 1217 տէ տախի շարգտան վէ զարպ-
տան եպիսկոպոսլար թէճէմմիւ էտէրէք, Լաթէրան տէօրտիւնճիւ ու-
մուի սինօթու քիւշատ օլունտու : հաթթա Ստամպօլ վէ Երուսա-
ղէմ փաթրիքլէրի պիղգաթ պու սինօթտա պուլունտուլար : վէ
շարգ վէ զարպ քիլիսէլէրի պէյնինտէ իթթիֆազ պիր զէման հասըլ
օլտու : Լուկտունեան սինօթու 1274 տէ Գրիգոր Ժ. փափա զէմա-
նընտա վէ Միքայէլ ֆալիօլօկոս Ստամպօլ իմիէրաթօրու նուֆու-
տու վէ հիմմէթիլէ իթթիֆազ վէ մուհապպէթ թէքրար թէճտիտ օ-
լունտու : վէ պատարագտա Բուժ հայրապետէրի Լաթին հայրա-
պետէրիլէ պիրլիքտէ, հաւատամքտա, եւ յորդոյ լուղէթինի սէօյ-
լէտիլէր : Պու վուգուաթը Բուժ միւվէրրիլէրի ֆաքիմէրէս (Գլէ+Ե.
Կէ) վէ Նիկէփորոս, Կրիկորաս (Գլէ+Ե. Կէ) թաստիգ էտիյօրլար :
Էնճամը Իթալիատա Ֆլօրանս շէհրինտէ Եւգլինէոս Գ. քահանայապետ
զէմանընտա շարգ վէ զարպ քիլիսէլէրի պէյնինտէ տէֆա պիր սինօթ
թէճէմմիւ օլունարագ, օնտա տախի իթթիֆազ վէ իման պիրլիկի
հասըլ օլտու : ֆազաթ պիր Մարկոս Եփեսոս եպիսկոպոսու սինօթուն
գարարընա գարչը կէլտի, վէ սինօթտան ավտէթ էթտիյի կիպի՝ սա-
յիրլէրինի տախի աթիգ ատապէթէ, վէ Բուժ ինատընա թէշվիգ վէ
տախիլ էթտի, վէ էլէէվմ օլ ինատ իլէ կիթմէքտէ տիրլէր :

ՃՂԶ. Պունլարը մուխթասարճա իսթար էթտիքտէն սօնրա, սա-
տատըմըղն սիւպութինէ կէչէրիգ : (Յ՝Յ. ԺԶ. 15.) « ֆէտէրին հէր
նէսի վար իսէ պէնիմ տիր » . մատէմ աղիգ Բուժ փէտէրտէն չըգար,
տէմէք քի, մութլազ օղուտան տախի չըգաճագ, եօղսա Քրիստոսուն
սէօղիւ սահիհ օլամաղ : Տէֆա (Յ՝Յ. ԺԵ. 10.) « Պէնիմ հէր նէմ
վար իսէ, հէփիսի սէնին տիր . վէ սէնին հէր նէյին վար իսէ, օ պէնիմ
տիր » . պու սէօղ կէօսթէրիյօր քի, փէտէրին վէ օղուլուն հէր նէ
մուամէլէսի վար իսէ, իքիսինէ տէ խաս տըր, ֆազաթ պու սէօղ՝
անճլարըն հէր պիրինէ՝արիլէթէն խաս, վէ միւթաալիգ օլան ամէլլէրէ
վէ քէմալէթլէրէ կէօրէ տէյիլ տիր, իլա օլ մուամէլէյէ կէօրէ տիր
քի իքիսինէ տէ ալէսսէվիլէ վէ միւսալի տիր . պիլ ֆարգ փէտէր օլ-
մազ խասիլէթի, վէ էվլատ օլմազ խասիլէթի այրը տըր . լաքին սա-
յիր մուամէլէլէր իքիսինէ տէ այիտ տիր, զիրա փէտէրտէ մուհապ-
պէթ լուհուլուն էսմէք, եանի իւֆլէմէք գուվլէթի վար տըր, վէ
պու գուվլէթ տէ փէտէրլիք տէյիլ . էօյլէ իսէ իշպու գուվլէթէ
օղու տա մալիք տիր : (Տէ. Ս. Օգոստ. Յ՝Յ. 10.) « Եւրէն իսէ »

«Իրենդէն : Գրեթոր Նազեանդէնի, ձառ. ԻԴ : Արեւել, 'ի պարագային ա-
 Ռեւելայա Նազեանդէնի Թ. Յովհաննէս Դաւանդաշի. Յաղ. Պարկերայ.) Պոռնու-
 րէն հէփիսի ազիւղ բուհուն հագգընտա պու թալիւմաթը վէրիւրէր : Տէ-
 ֆա (Յովհ. ԺԶ. 13.) « Օլ սահիւլիք բուհուն կէտիւլինտէ՝ պիւթիւն
 կէրէնքիւք իւէ սիղէ գըլաղուղ ուաճագ , գիրա տէյիլ քի քէնտի զա-
 թընտան սէօյլէյէճէք տիր , իլլա տույտուղու շէյի սէօյլէյէճէք տիր . . .
 օ պէնի շէրէֆլէնտիրէճէք տիր , գիրա ասըլ պէնտէն ալըպ սիղէ
 նագլ էտէճէք տիր . փէտէրին հէր նէսի վար իսէ պէնիւմ տիր , պու-
 նուն իւլին սիղէ տէտիւմ քի , ասըլ պէնտէն ալաճագ տըր , վէ սիղէ
 նագլ էտէճէք տիր » : Տէմէք քի ազիւղ բուհ. քէնտի քէնտինտէն
 սէօյլէմէյէճէք . անճագ օղուլտան նէ տույտու իսէ , օնու սէօյլէյէճէք
 իտի . վէ իճապ էտէն իլմի օղուլտան ալաճագ իտի . վէ սէպէպի տէ
 պու իտի քի , փէտէրին հէր նէսի վար իտի իսէ , օնուն հէփիւ՝ օ-
 ղուլուն իտի . օղուլ իլէ փէտէրին վարլըղընտա , եանի թապիւթըն-
 տա պիր ֆէրդ եօղ իտի : Ալլահտա՝ եախօտ փէտէրտէ պուլունան ի-
 լիւմ , թապիւթ իլէ պիր տիր , վէ ալըսը սէչիսի եօգ տուր : Պու նէ
 տէմէք օլտու . տէմէք քի , ազիւղ բուհ. իլմինի օղուլտան ալաղըղ հալ-
 տէ քէնտի թապիւթըն տալիւ ալմըչ օլուք . եանի պու բուհ. հէմ փէ-
 տէրտէն հէմ օղուլտան գախար : Պոռնու կիւղէլճէ , Ս. Օգոստինոս
 (ձառ. ԴԹ. Յովհաննէսի Աւետարանը Իւղէրին) շէօյլէ սէօյլէյօր : « Մե-
 տան տույաճագ տըր քիւմտէն կէշէճէք իսէ , օնուն տույմասը պիւ-
 մէք տէմէք տիր . պիւլմէսի տալիւ՝ օլմասը , եանի թապիւթըն ասըլ ,
 տէմէք տիր » : Պիր տէլիլ տահա , (Յովհ. ԺԵ. 26.) « Թէսէլլի վէրի-
 ճի կէտիւլինտէ , օնու քի փէտէրտէն սիղէ կէօնտէրէճէյիւմ » . վէ (ԺԶ.
 7.) « Եկէր պէն կիթմէգսէմ թէսէլլի վէրիճի սիղէ կէլմէգ . վէ է-
 կէր կիտէրսէմ , օնու սիղէ կէօնտէրէճէյիւմ » : Պու կէօնտէրմէք նէ
 թարգ կէօնտէրմէք տիր . պիր հիւքիւմտար քէնտի էթպաասընը պիր
 մէճմուրիլէթէ էմր էտէրէք կէօնտէրմէսի կիպի մի տիր , խմըր , նէ
 տէ օղուլ ազիւղ բուհտան տահա ալիւմ , եա տահա ֆէհիւմ կիպի օ-
 լուպ , ազիւղ բուհուն կէօնտէրիւ . անճագ պու կէօնտէրիւ , պաշլան-
 կըճ մէպտէսինէ կէօրէ տիր . ճկաւմամբ սկգբան քի , Ալլահըն թա-
 պիւթըն վէ միւրատը տըր : (Յովհ. ԺԴ. 26.) « Ամա թէսէլլի վէ-
 րիճի Հոգին սուրբ , օնու քի փէտէր պէնիւմ իսմիւ իլէ կէօնտէրէճէք
 տիր , վէ հէփ օ շէյլէրի քի պէն սիղէ սէօյլէտիւմ , սիղէ էօյրէտէճէք
 տիր » : Ազիւղ բուհ. օղուլտան ալմայաճագ իսէ , օղուլուն հէփ սէօյ-
 լէտիքիւրինի նմալ էօյրէտէճէք տիր . վէ փէտէրտէն իրսալ օլունու-
 յօրսա , փէտէրին հէփ շէյլէրի , փէտէրիւք խուսուսունտան մատա .
 օղուլուն տէլիլ մի տիր . նասըլ քի , (Յովհ. ԺԶ. 13.) եօգարըտա եա-
 ղըտը : Տէֆա (Գրգ. ԺԶ. 7.) « Յիսուսուն բուհուն օնլարը պըրագ-
 մատը » . պու բուհ. ազիւղ բուհ. օլտուղունա շիւփիէ եօգ տուր : Նա-
 սըլ քի տէֆա՝ (Հովհ. Ը. 9.) « Եկէրչի պիր ատէմտէ ֆրիստոսուն

րուհու և ող խտ, օլ քիմսէ օնուն (Կանի Գրիստոսուն) տէյիլ տիր յ. Կանի Գրիստոսա րաճի օլամագ : Տէֆա (Գաղ. Գ. 6.) « Ալլահ քէնտի էվլատընըն րուհունու կէօնտէրտի » : Պիլ ախէրէ՝ հէր նէ սէպէպէ մէպ-նի աղիզ րուհ փէտէրին րուհու թէսմիյէ օլունույօրսա , օլ սէպէպ իչին , քէզա՝ օղուլուն րուհու տուր . զիրա Գրիստոսուն րուհու Ալլահըն օղունուն րուհու թէսմիյէ օլունուր : Պու րուհ փէտէր Ալլահըն մուհապպէթ էսէրի , էսմէսի օլտուղու իչին . օլ մուհապպէթ էսէրի օղուլա տախի մախտուս տուր . զիրա օլ մուհապպէթ զաթէն Ալլահըն պիր թապիաթընտա վար տրր : Վէ մատէմ փէտէր Ալլահըն՝ վէ քէնտի օղունուն թապիաթը պիր տիր , պիր չէշմէտէն ագար կի-պի , պիր մէպատտէն չըգար կիպի , պու աղիզ րուհ հէմ փէտէրտէն հէմ օղուլտան սուտուր էտիպ՝ չըգար . վէ պու չըգմասը փէտէրին վէ օղուլուն պիր էսմէսիյէ օլուր , վէ պունուն իչին տիր քի պիր միպտիտէն չըգար տէրիզ , մէսէլա՝ իքի օրթագ՝ քէնտի մալ սան-տըղլարընտան իւչիւնճիւ պիր քիմսէյէ չըգարըպ՝ պիր շէյ վէրսէլէր , օլ շէյի Կալընըզ պիրիսի մի վէրմիշ օլուր , Կօղսա իքիսիւնէն տէ մի ալընմըշ օլուր . պու աշիքեար տրր :

ՃՂԷ . Կէլէլիմ քիլիսէնին աղիզ րիվայէթինէ՝ Գրիստոսուն քիլի-սէսի , քի հէր տէմ կէրչէքլիք տիրէյի , վէ ասասը տըր պագալըմ պու խուսուստա նէ էօյրէտիր : Հօրմիղա Ս. Փափա , Յուստինոս իմ-բէրաթօրա 521 թարիխինտէ շէօյլէ Կազար : « Մալիւմ պիր քէյֆիյէթ տիր քի , օղուլ տօղուրմագ փէտէրէ խաս տըր . փէտէրտէն օլուպ , Կինէ քէնտի փէտէրինէ միւսապի տօղմագ օղուլա խաս տըր , աղիզ րուհա տա խաս տըր , քի պիր Ալլահըն թապիաթը թանթընտա փէ-տէրտէն վէ օղուլտան սուտուր էթսին » : Պիր տէ Եփեսօս սինօթու՝ Գարիզիոս րահիպին վասիթասը իլէ թագտիմ օլունան Նէստորական իթիգաանամէյի րէտտ էթտի . զիրա աղիզ րուհուն հագըրնտա շէօյլէ տէր իտի : « Ամմա՝ նէ տէ օնու օղուլ աստ էտէրիզ , նէ տէ օղու-լուն վասիթասը իլէ վիճուտէ կէլմիշ օլտուղունու թաստիզ էտէրիզ » : Ս. Կիւրէղին պու պապտէ Նէստօրա գարչը լանէթ նամէսինի , թէֆ-սիրլէրի իլէ պէրապէր կաթոլիկէ քիլիսէ գապուլ էթտի . քի օ աա պէօյլէ Կազար : « Զիրա հէր նէ գատար քի , րուհ քէնտի շախսը մախ-սուսէսինտէ տուրսա , պիր օլ գատար քէնտի քէնտինէ թուլթուլուր-նէ գատար քի րուհ տուր . վէ օղուլ տէյիլ տիր . պու ճիւմիէ օնտան այրը վէ պաշգա տէյիլ . զիրա կէրչէքլիք րուհու թէսմիյէ օլույօր , վէ կէրչէքլիք Գրիստոս տուր . վէ պունուն իչին տիր քի , հէմ օն-տան (Կանի օղուլտան) հէմ տէ Ալլահ փէտէրտէն սուտուր էտէր » : « Πνεῦμα γὰρ ἀληθείας ὀνόμασται, καὶ ἔστι Χριστὸς ἡ ἀληθεία. καὶ προ-χρεῖται παρ' αὐτοῦ. καθάπερ ἀμέλει ἑαυτὸν θεοῦ καὶ πατρὸς » : Վէ տօղու-ղունճու լանէթ նամէսինտէ , պիւթիւն Մըսըր քիլիսէլէրի թարաֆըն-տան Կազարագ տէր : « Օղուլուն աղիզ րուհու մախսուսու վար տըր ,

քի ծնական տոր , (Կանի Գրիստոստան) վէ վիճուածա ծնուն տէրու-
նինտէ տիր » : Քիլիսէ սինօթլարընտա , վէ ումուսիլէրտէն օլարադ
Եփեսոս սինօթուկոստան մաստա՝ Լուկուոն վէ Ֆիօրէնցա սինօթլարըն-
տա ալանէն շարդ վէ զարպ քիլիսէլէրի աղիդ բուհուն հէմ փէտէր-
տէն՝ հէմ օղուկտան , պիր պաշլանկընտան ('ի միոջէ սկզբանէ) , Կա-
նի պիր մէպտէտէն սուտուր էտէր տէյի գապուլ էթտիլէր :

ՃՂԸ . Ս. Հայրապետէր , վէ քիլիսէ բուհսսա վէ մուալլիմէրի
տախի պէօյլէ էօյրէթտիլէր : Ս. Աթանաս , (Հռոմ . Գ . Ընդ . Արեւմտեան)
« Աղիդ բուհուն հէր նէսի վար իսէ , հէփսինի քէլամտան ալտը » :
Տօգուղուննու մէքթուպինտէ Սրապիոնա շէօյլէ Կազար . « Աղիդ բուհ
քէլամտան , օ քի փէտէրտէն օլտուղու գապուլ օլունույօր , չափար .
վէ ծնական իրսալ օլունուր վէ վէրիլի » : Իւչիւնծիւ մէքթուպինտէ
Կինէ Սրապիօնա . « Օղուկուն նէ թարդ փէտէրէ խասիլէթի օլտու-
ղունու պիլիյօրսադ , աղիդ բուհուն տախի էվլատա կէօրէ քէսպ
էթտիլինի (Կանի խասիլէթինի) էլիտէն պիլիլիդ , վէ նասըլ քի օ-
ղուկ՝ փէտէրին հէր նէսի վար իսէ , ծնուն հէփիսի պէնիմ տիր՝
տէյօր , քէզալիք պունարըն հէփսի օղուկուն վասիթասը իլէ՝ աղիդ
բուհտա օլտուղունու ֆէհմ էտէրիդ » : Թէքրար , Ս. Աթանաս , (Յուդ .
Երբ . Նօ . 19 .) « Օղուկուն քէնտի հայաթը մախսուսէսինէ վէ գատիմ
զաթընա (գոյացուլթեան) թէնէֆֆիւսիւնիւն (Կանի նէֆէս վէրմէ-
սինին) բուհ օլտուղունու էօյրէնէլիմ . . . օղուկ աղիդ բուհուն չէշ-
մէսի տիր » : Վէ Ս. Բարսեղ (Գերգ . Յուդ . Հոգեւոր . Երբ . Գլ . ԺԵ .)
« օղուկ փէտէր իլէ նէ նիսպէթ իլէ իսէ , քէզալիք աղիդ բուհ օ-
ղուկա կէօրէ վաֆթիլիտէ վէրիլէն քէլիմէլէր սըրասընա կէօրէ՝ օլ նիս-
պէթ իլէ տիր » : « Ος τοῦτον ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, οὕτω πρὸς τὸν
υἱὸν τὸ πνεῦμα κατὰ τὴν ἐν τῷ Βαπτίσματι πα ραδοδομένην τοῦ λόγου συν-
ταξίν » :

Տէֆա Ս. Բարսեղ (Յուդ . Հոգեւոր . Երբ . Գլ . ԺԸ .) « Զիրա Գրիս-
տոսուն բուհու տէնիյօր . . . պատէհու թէսէլլի վէրիծի կիպի , թէ-
սէլլի վէրիծինին էլլիկինի՝ քէնտիտէ օլտուղունու պէյան էտէր՝ օ-
նու քի կէօնտէրտի , վէ քէնտի խասիլէթի մախսուսէսինտէ՝ ծնական
քի նէշաթ էթտի , աղամէթինի կէօլթէրտի » : « Ἀλλὰ καὶ πνεῦμα
Χριστοῦ λέγεται . . . καὶ ὡς παράκλητος ὃ ἐν ταῦτῳ χαρακτηρίζει τοῦ
ἀποστείλαντος αὐτὸν παρακλήτου τὴν ἀγαθότητα καὶ ἐν τῷ εἰαυτοῦ ἀξιῶ-
ματι τὴν μογαλωσύνην ἐμφανίζει τὴν τοῦ θέν προῆλθεν » :

Ս. Եպիփան (Աթօր . Նօ . 67 .) « Հաչան Քրիստոս փէտէրտէն
չըգմը՝ Ալլահտան Ալլահ ինանըլըր , վէ Ալլահըն բուհու Քրիստոս-
տան . իքիսինտէն տէ չըգարադ , չիւնքի Քրիստոս քէնտիսի շահատէթ
էտիյօր , վէ փէտէրտէն չըգըյօր , (Քրիստոս) տէյօր , վէ պու (աղիդ
բուհ) պէնտէն ալաճադ » : « Εἰ δὲ Χριστὸς ἐκ τοῦ πατρὸς πιστεύεται
θεὸς ἐκ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ Χριστοῦ, ἡ παρὰ ἀμφοτέρων ὡς φησὶν ὁ

Χριστός, ὁ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ οὗτος ἐκ τοῦ εἰμοῦ ληψεται » :
 Տէֆա միւնթէրէմ Սէրէրիանոս Էմիսսա չէհրի եպիսկոպոսու , (Ծը-
 նանդ ճրագալայց Կենիւ փոքրէրէն Կողմ իւրէրէն Նաթ Լ.) չէօյլէ
 եաղար « Տօղմազ փէտէր Ալլահա վէ ընտան պիր թէք տօղմուչ օղ-
 լունա , վէ ընլարն զաթընտան չըգան աղիզ բունա . . . սէնա օլ-
 սուն » : (Տէն Բէրրօնէ Յաւ. Երբ. Երէն. 470. Հադ. Գ.)

Ս. Գրիգոր Նիսսացի . (Գրիգ. Ա. Բնդ. Ենանիս) « Նասըլ քի
 փէտէրէ օղուլ պաղլը տըր զաթընը ընտան ալարղը իչին , վէ եինէ
 ընտան սօնրա տէյիլ տիր . քէզալիք աղիզ բուն օղուլա զիսատէ
 սըզը պիրէշմիշ տիր՝ քի եալընըզ Փիքիր իլէ պաշլանլըճ իզթիզասը-
 նա կէօրէ աղիզ բունու հասըլ էթտիլինէ մէսփի՝ բունտան էվվէլ թու-
 թուլուր . . . չէօյլէ քի՝ մէպտէ պահսը պէրթարաֆ օլունտուգտա
 Ս. Երրորդուլթիւն քէնտի քէնտինտէն հիչ պիր չէյտէ իսթիլաֆ էստէ-
 մէզ » : Եանի փէտէր , օղուլ , վէ պունլարն բունու ազըլմա վէ սը-
 րաճա , վազաա պիրի պիրինտէն հէմ մէպտէճէ էվվէլ վէ ախըր օ-
 լուրսա տա . պու մէպտէ գալգարսա իւչիւնիւն տէ թապիլաթը պիր
 տիր . քէմալէթլէրի պիր տիր . մէպտէ եալստ պիտայէթի թապիլա-
 թա պազըլըրսա , տէյիլ վազըլթճա , տէյիլ զաթճա , պիր պիրինտէն
 էվվէլ տիր , խնլըր , անճագ սըրա իզթիզասընճա . նասըլ քի չէշմէ-
 տէն ագան սու՝ չէշմէտէ պուլունան սու իլէ հէմվազըթ իստէ տէ , սը-
 րաճա կէօզէտիլըրսէ , չէշմէնին սուլու ագան սուտան էվվէլ սայըլըր :

Տիտիմոս Աղէքսանդրացի , (Գրիգ. Բ. Յաւ. Հնդանի Կրիս-
 տոսուն սէօղլէրինի թէֆսիր էտէրէք սէօյլէր : « Զիրա քէնտի քէն-
 տինտէն սէօյլէմէյէճէք տիր , եանի պէնիմ փէտէրիմին բէյի օլմագսը-
 ղըն . . . զիրա տէյիլ քի քէնտի քէնտինտէն , իլլա փէտէրտէն վէ
 պէնտէն տիր . զիրա իչպու քէնտինին սըֆաթճա օլմասը՝ քէնտինէ
 փէտէրտէն վէ պէնտէն տիր : Տէֆա Ս. Եպիփան , (Հէրէ. Կ. Կ. Ե. Ե.)
 « Աղիզ բուն տայիմա փէտէր իլէ վէ օղուլ իլէ տիր , տէյիլ քի փէ-
 տէրին գարտաչը կիպի , տէյիլ փէտէրին եէկէնի կիպի , իլլա փէ-
 տէրտէն նէշաթ էտէրէք վէ օղուլտան ալարագ , վէ փէտէրտէն
 վէ օղուլտան պաշգա օլմայարագ . իլլա օլ թապիլաթտան օլ
 Ալլահլըգտան , փէտէրտէն վէ օղուլտան » տըր : Տէֆա (ՀԴ. 4.)
 « Աղիզ բուն իթիսինտէն տէ տօղար . բուն , բունտան . զիրա Ալլահ
 տըր - . (10) « Բուն փէտէրտէն չըգար , վէ օղուլտան ալըր » . Ս.
 Կիւրեղ Աղէքսանդրացի , (Գրիգ. Ա. Յաւ. Աղաւանդ) « աղիզ բուն ,
 փէտէրին վէ օղուլուն բունու տուր , քի (թապիլաթճա) զաթճա ի-
 քիսինտէն տէ , եանի փէտէրտէն օղուլուն վասէթասը իլէ գայնար ,
 նէշաթ էտէր » : Վէ Նէստորա իսթապ օլան մէքթուպլինտէ՝ չէօյլէ
 եաղար : Հէր նէ գատար քի , աղիզ բուն քէնտի թապիլաթը մախսու-
 սէսինտէ իստէ , բուն օլտուղու վէճն իւզէրէ , քի օղուլ տէյիլ տիր .
 պիլծիւմլէ քէնտիսինտէն պաշգա տէյիլ տիր . զիրա ընտան (եանի օ-

ղուլտան) թէքմիլ Ալլահտան վէ փէտէրտէն սուտուր էթտիլի միտիլ-
լիւ սուտուր էտէր» : Վէ (Գիբ. Լ. Դ. Գաւնոյ.) եազար : « Հաչան
ազիզ ըուհ պիղտէ սաքին օլարազ , պիղլէրի Ալլահա մութապրզ է-
տէր , վէ փէտէրտէն վէ օղուլտան չըգար , անըն Ալլահ թապիա-
թընտա օլտուղու պէտիհի տիր . վէ զաթճա , (գոյացութեամբ) օն-
տա , վէ օնտան գայնար , եանի Ալլահըն թապիաթընտան » :

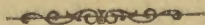
Անասթաս Սինալը , (Գիբ. Ա. Յալ. Ուղիւ Վարդապետութեան .)
« Էֆէնտիմիզ ազիզ ըուհուհ քէնտինտէն օլտուղուհու կէօսթէրէրէք ,
իւֆլէյիպ շակիրտէրինէ տէտի . առէք զՀոգին սուրբ . ալըն ազիզ
ըուհու » :

Յովհան Ոսկերեան , (Ա. Պետման , Գիբ. Ը. Գ. Դ.) « ազիզ
ըուհու սուլա թէչպիհ էտիյօր , քի փուհնարտան գայնար , վէ պու-
փուհնար տա օղուլ վէ փէտէր տիր » : Օլ ասիրտէ ազիզ ըուհուհ օ-
ղուլտան չըգմասընը հերետիկոսլար գապուլ , վէ թաստիզ էտէր ի-
տիլէր , պուհուհ իչլին Ոսկերեան տէտի , վէ պէօյլէ եազար :

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ , (Ագաթանգեղոս) « Հայր յանձնէ , Որդին
'ի Հօրէ , Հոգին սուրբ 'ի նոսին , եւ 'ի նոցունց » : Ս. Գրիգոր Նա-
րեկացի , քէզալիք պու սէօղլէրի տուա քիթապընտա թէքէրրիւր է-
տէր , եանի « փէտէր քէնտինտէն , օղուլ փէտէրտէն . ազիզ ըուհ օն-
լարտա , վէ օնլարտան » : Տէֆա Շարական (Հօգեթալա) « Փէտէրին
վէ օղուլուհ ըուհու . . . » : Տէֆա (Կանն Յալիմա , Եւ Անայի , հարց)
« Էօմիւր վէ սէլամէթիմիլին չէչմէսի փէտէրին վէ օղուլուհ ըու-
հու : « Հոգեգալուստ » Թէֆթիլ օլուհմազ փէտէրին գայնամա-
սը (բղիւսմն հօր) , թարիֆ օլուհմազ սուրէթտէ օղուլտան ալան .
(առօղ յորդույ անճառարար) . . . » : Տէֆա . « Սէն քի քէնտի ա-
ռաքեալլարընա թէսէլլի վէրիծի քէնտի ըուհուհու պախ չլլէտին » :
Տէֆա « տայիմա ագան չէչմէտէն նէչու վէ զուհու էտէրէք (յառաջ
բղիսեալ) , օղուլտան այրըմայարազ ազիզ ըուհ » :

ՃԴԹ . Պու գատար ազիզ հայրապետէրին , վէ քիլիսէլէրին ի-
թիզատը , վէ թալիմաթը մէյտանտա իքէն Ռում վէ Էրմէնի քիլիսէ-
լէրի բղիսի ի հօրե եւ յորդույ լուղէթինտէն իծթինապ էտէրլէր . ան-
ճազ փէտէր քէնտինտէն , օղուլ փէտէրտէն , ազիզ ըուհ օղուլուհ
վասէթասը իլէ փէտէրտէն գայնար տէմէք իսթէրլէր , վէ ազիզ
ըուհ եինէ ֆրիստոսուհ ըուհու օլտուղուհու իզրար էտէրլէր , տէմէք
քի պու միւհնաղաա սէօղ իւզէրինտէ լուղէթճէ պիր միւհնաղաա տրո-
ատէմի տիգգաթտան , վէ մալիւմաթտան նէչաթ էտէր . վէ վահի
պիր ըսրար տէմէք տիր . զիրա ի հօրե եւ յորդույ տէրսէք , իքի
մէպտէտէն գայնար տէմիլ օլուրուզ տէյու պէլլիլէրլէր . պու տա
Աստուածարանութիւն իլմինէ իճապ էտէն զայրէթ վէ ըայէթին օլ-
մատըղընտան տըր : Զիրա Ալլահտա թապիաթ պիր տիր , վէ պու
թապիաթըն պիրլիկի իւչ սըֆաթա տա միւսալի տէրէճէտէ խաս

գալի մէպտասընը կէօրմիւշ օլսայըտըդ , քէնտի քէնտիմիդի պախ-
թիյար ատտ էտէր իտիք . լաքին իքիսինին տէ պիր գատիմ գաւանու-
թիւնունու կէօրէմէտիյիմիզտէն , գանդըսընա գարչը սէօլէյէլիմ , գան-
ղըսընտան պաշլայալմ . տօղրուսուշաշըրըյօրուզ , զիրա հէր գաշ մա-
հալլէրտէ հէր գաշ պաշլարը վար իսէ , եախօտ տահա աշըղը , հէր
գաշ վարժապետլէրի վար իսէ , օլ գատար գաւանութիւնլարը վար
տըր . փաթրիքլէր , կաթողիկոսլար , մէտրոպօլիտլէր , վարդապետ-
լէր , հէր պիր տէհրտէ , հէր պիրի պիր կէօնէ : Գաթըրճեան Հ .
Յովսէփ վարդապետին Հռովմէական , եւ Եջմիածնական գաւանու-
թեանց տարբերութիւն թէամիյէ էթտիյի քիթապընա պազ . անտէ
պիր չօգ քրիստոնէական վարդապետութիւն վէ տին թալիմաթլարընըն
տիւրլիւսիւնիւ պուլուրսուն : Քիմի ճշմարտութիւն , ճշմարտութիւն ,
քիմի օրթոտոգոսս , խրիսթիանոս , ուղղափառ , վէ սայիր Քրիստո-
սուն ասըլ քիլիսէսինէ խաս օլան իւնվան վէ քէլիմաթը միւհթէրէ-
մէյի գուլլանմազ իսթէրլէր . վէ ծնլարը սայիր քիմսէյէ վէրմէք իս-
թէմէղլէր . իլիմճէ տէ հալլէրի մէյտանտա : Պունու տէմէմիզ իլէ
միւրատըմըղ իշպու գարընտաշ միլլէթլէրի թահգիր էթմէք տէյիլ .
հաշա . զիրա կէրէք Բուսմ քիլիսէսինին , կէրէք Երմէնիլէրին չիմտիքի
հալլէրինի թագպիհ էտէրիզ քի , էվայիլտէ կաթողիկէ քիլիսէ իլէ մու-
հապպէթ վէ իթթիֆագտա իքէն , միւշէրէֆ , վէ սէպգաթ էթմիշ
պու միլլէթլէրին ալիմ վէ աղիմ հայրապետլէրինին իլմինի , վէ կի-
տիչինի թէմամէն ունութմուշ , վէ ամէլլէրինտէն վէ իլիմլէրինտէն
քիւլլէն պիպէհրէ օլարադ , չիմտի սատէ զիքրի իլէ իֆթիխար է-
տիյօրլար : Պունուն իլէ պէրապէր մուախխարէն կաթողիկէ քիլիսէ-
սինին վէ պունլարըն պէյնինտէ պուլունան սայիր միւխթէլիֆ մատ-
տէլէր իւզէրինէ տախի մահալլէրինտէ իճապ էտէն սէօղլէրիմիզի
եազարըզ :

ՍԷՔԻԶԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

« Ո՞վ փրկէ յապականութենէ զկեանս
« քո , պսակէ զքեզ ողորմութեամբ
« եւ զթութեամբ , ո՞ լնու 'ի բարու
« թենէ զցանկութիւն քո , նորոգես
« ցի որպէս արժեոյ մանկութիւն քո » :
Սաղմ :

ՔԷԼԱՄ ՈՒԼԼԱՀԸՆ , ԵԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԹԷՆ ԱԼԾԱՍԸ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՄԲ . « Եւ բանն մարմին եղեւ եւ բնակեցաւ 'ի մեզ : Վէ շօլ
քէլամ թէն օլտու , վէ պիղտէ սաքին օլտու » : Թէն ալ-
մագ նէ տէմէք տիր . եկեղեցի մուխթասարճա ճէվապ վէրիր . պիղիմ կի-
պի թէն վէ ճան ալմագ տրր . հանի Ալլահն քէլամննն ինսանլարա սէ-
լամէթ վէրմէք իչին պիր անձընտա վուզու պուլան ինսան թապիթընն
ալընմասը տէմէք տիր : Աւետարանիչտէ շօլ քէլամ , թէսմիյէ օլուռույօր .
հանի օլ քէլամ քի , պիրազ էվէլ Յովհաննէս էպէտիլիքտէն նէ օլտու
ղուռու տէմիչ իտի . իպթիտատէն քէլամ վար ըտը . վէ պու քէլամ
Ալլահն ինտինտէ իտի , վէ քէլամ Ալլահ իտի , օ էվէլինտէն Ալլա-
հն ինտինտէ իտի , հէր շէյ օնուռն վասիթասը իլէ օլտու , վէ հիչ պիր
շէյ հէր նէ քի օլտու իսէ , օնսուզ օլմատը : Իշթէ՝ շօլ տէտիլի քէ-
լամ , պու տուր , քի վագթինտէ թէն օլտու , վէ պիղէրտէ սաքին
օլտու , պու քէլամնն էպէտիլիքտէն Ալլահն ինտինտէ հանի Ալ-
լահն թապիթընտա օլտուղուռու , վէ Ալլահ քէնտիսի օլտուղու-
նու Յովհաննէս աւետարանիչ պէյան էթմէք իչին , քէնտի աւետա-
րաննը Սիմոն մոզա վէ Կէրինթոսա գարշը հազար : Զիրա պու բա-
ֆըզըլար՝ քէլամը խիւտանն Ալլահ օլտուղուռու վէ Ալլահտան օլ-
տուղուռու ինքեար էտէր իտիլէր : Յովհաննէս աւետարանիչ պու
քէլամնն հէմ Ալլահտան հէմ էպէտիլիքտէն օլտուղուռու թաստիգ
էթմէք իչին , Աւետարաննա օլ ինճէ Ատուռաճաբանութիւն իլէ իպ-
թիտար էտէրէք տէր . վէ Ալլահ քէլամ ըտը . . . շօլ քէլամ իմտի
թէն օլտու տէտիլի պուռնա մէպնի տիր : Եանի հօգարըտա՝ նէ օլ-
տուղուռու թէֆաիր էթտիլիմ օլ քէլամ թէն օլտու , տէր :

ՄԳ . Պու քէլամնն թէն ալմասը էսրարընա էվայիլտէ Հայրա-
պետէր տնօրէնութիւն . հանի իտարէ օլմագ , իհասն էթմէք . իս-
թիլլահնը գուլլանըրլար ըտը . օնու քի շիմտի մարգեդութիւն Գրիս-

տոսի, Գրիստոսուն թէն ալմասը թէսմիյէ էտէրիզ. պու Ալլահն տը-
նօրէնութիւնունա գարչը կէլէնլէրին իքի տիւրլիւսիւ զուհուր էթ-
տի: Պագըլար՝ Գրիստոսուն Ալլահ քէլամը օլտուղունու, վէ պու քէ-
լամն թէն ալտըղընը ինքեար էտէրլէր. նասըլ քի էվայիտէն պէրի
հահուտիլէր վէ քրիսթիյան օլմայան միլլէթլէր: Վէ իքինճիլէր Գը-
րիստոսու թանըրլարսատա. պու սըրը իւղէրինէ՝ էնվայի տիւրլիւ
հանըլ վէ զըտտ մանալէր վէ թալիմաթլար վէրիլլէր. վագաա՝ հա-
հուտի միլլէթինէ Ալլահտան վատ պուչրուլտուղու իւղէրէ, պիր հիւ-
քիւմտար՝ Յուզանըն նէսլինտէն զուհուր էտէճէք, վէ պու Նսրայէլ
միլլէթինի սէլամէթէ չըգարաճագ տէյի իւմիտիլլէ Գրիստոսա դատար
հաչատըլար. վէ պագըլարը հալա տահա կէլմէտի տէյի իթիգատ իլէ
պէքլէրլէր: Են ըապալիմ ինսանըն ագլը սէնին հիքմէթինէ սահի հէ-
թիշմէզ տիր քի, Ովսէէ մարգարէնին տէտիյի կիպի. (Բ. 24.) «Խալ-
գըմ օլմայանը, խալգըմ թէսմիյէ էտէճէյիմ» . վէ սէվիլմիշ օլմայանը
սէվիլմիշ, վէ մէրհամէթ պուլմամըչը մէրհամէթ պուլմուշ » (Հաւվ. Բ. 25.) : Պունլարըն պու վահի ինատընը թէսքին էթմէք, հալընըզ
Ալլահն պիր ինայէթի մախսուսէսինէ խաս տըր: Նէրէք պունլարըն
կէրէք փութփէրէսթլէրին, վէ պունլարա թէպաիլէթ էտէն Սկին-
հանլարըն ըաֆըղըղընըն վէ իտտաալարընըն ինսանիլէթ վէ տաիրէյի
ֆիրասէթտէն խարիճ պիր իտտաա օլտուղու փիլիսոփայութիւնճա վէ
Աստուածաբանութիւնճա օլ դատար պէրրագ կէօաթէրիլմիշ տիր քի,
պունլարըն ճէրհինտէն պահս էտէն օլ քիթապ չիմտիքի զէմանտէ պա-
րիտ պիր քիթապ սայըլըր. զիրա ինսանա Ալլահ իլհամ, ագըլ,
վէ ֆէրասէթ վէրմիշ տիր: Վէ փութփէրէսթլէրէ կէլինճէ՝ ինսանա
հագըլմագ հալտէ տիրլէր: Տիւնհամըզ ճահիլլիքտէն էփէյի վագըթ
օլտու չըգալը. քէմալէթէ արթըզ էրտի. թըֆուլլէթ իլլէրիլիզէ
պիլլէր պիլէ չիմտի կիւլէրիզ: Միլար ճահիլ տիւնհանըն սէմէրէսի
տիր, վէ օլ ճահիլ զէմանըն ալլահլարը իւղէրինէ՝ գալէմէ ալընան
դիցաբանութիւն վէ աստուածաբանութիւնլար պիլլիմ չիմտիքի չօ-
ճուղլարըն մասալլարընա պէօյիւք պիր սէրմայէ դալմըշ: Նէլլէլիմ հե-
րետիկոսլարըն իքինճի տիւրլիւսիւնէ քի, Գրիստոսուն տնօրէնութիւ-
նունու գապուլ էտէրլէր. ամմա օնու էնվայի տիւրլիւ հանըլ մա-
նա վէրէրէք, էնվայի տիւրլիւ հերետիկոսութիւնլարա միւճիտ վէ
վալիտ օլտուլար: Իշպու

ՄԴ. Հերետիկոսութիւնլար, եա Գրիստոսուն Ալլահըղընա, եա
ինսանըղընա գարչը տըրլար. եա տա Ալլահըզ իլէ ինսանըղըն սու-
րէթի իմթիգաճը, հանի Ալլահանի թապիաթ իլէ Գրիստոսուն ինսան
թապիաթընըն պիր պիրլէրի իլէ սիւրէթի թէշքիլի իւղէրինտէ տիր-
լէր: Պագը հերետիկոսլար, Ալլահըղը քէլամ Ալլահ վէրմէտիքլէրի
իլին՝ նասըլ քի հօգարըտա հաղտըզ Յովհաննէսին « եւ ըանն մարմին
եղեւ » սէօղիւնէ գարչը. օնա ալլահըզ հագըլմագ տէտիլլէր. նասըլ

քի Արիոս : Պաղըրարը Ալլահին քելամընը՝ եա իքինճի անձը , քի ինս սանլըգ ալտը , փէտէրտէն պիր եալընըգ իամ իլէ այրըլտը , վէ տէյիլ քի սըֆաթճա այրը պիր շէյ տիր տէտիլէր : Պաղըրարը տա Գրիստոսու սայիր ինտանլար կիպի սատէ ինսան ատտ էթտիլէր , վէ պուռնուն իչին տէ քէլամ Ալլահին ինսան թապիրաթընը ալմասընըն աօլը եօգ տուր , տէտիլէր : Պու իւչիւնճիւ հերետիկոսութիւնու Նեստոր իւ ճատ էթտի :

ՄԵ . Նեստոր Անթէքքիա շէհրինէ եագըն Ս . Եվրէրիոս մանաս-
թըրընտա կրօնաւոր օլուպ՝ սօնրա Անթէքքիատէ քահանայ օլուպ , շէ-
ճաաթլէ իյրատ էթտիյի կիւղէլ նութգլարա բաղմէն՝ թէվէճճիւհ գա-
զանարագ , սաղիր (փոքր) Թէոդոսուն վագթիւնտէ Բօմատա Ալէէս-
տինոս փափա զէմանընտա Ասիթանէ եպիսկոպոսու օլտու : Նեստոր
տիկէր հերետիկոսլարա գարչը եաղար իքէն , քէնտիսի Փէնա եան-
լըշլըգլարա տիւշար օլտու վէ օլ բաֆըգըլըգտա սէրկէրտէ . եանի
Մարիամը տէյիլ Աստուածածին , իլլա մարդածին տէմէլի , վէ Գրիս-
տոս սայիր ազիղէր միսիլլիւ , թէվէճճիւհ իլէ Ալլահա եանաշմըշ տէ-
յի , էօյրէտիր իտի . իմտի Գրիստոսուն ինսան օլտուղու իչին՝ Ալլա-
հին քէլամընա լութֆու իլէ վէ տէյիլ քի (անձնաւոր միութեամբ)
պիրլէշմիշ տէր իտի : Վէ պուռնուն իչին Գրիստոսուն իքի անձը վար
տըր տէր իտի . եանի՝ Աստուածային , վէ մարդկային անձ : Հէմտա-
թի քէլամ ուլլահ , Ալլահ փայէսինէ սօնրատան չըգսը տէմէսիլէ , ի-
քինճի անձը՝ վէ ազիղ բուհու տաթի չիւրիւթտիւ . եարատըլմըշ էթ-
տի : Պունա գարչը , վէ պուռնա իսթապ Ս . Կիւրէղ Իսկէնտէրիյէ
փաթրիգի , Նեստորուն Կեղեստինոս փափայա եազտըղը իսիմսիզ մէք-
թուպլէրէ ճէվապէն իքի մէքթուպ եազտը . հաթթա 431 յունիս 7
տէ Եփեսոս սինօթուհու ճէմ էտիպ , Նեստորու գատապարտել էթ-
տիլէր : Լաքին սինօթ թէճէմմիւ էթմէտէն , Նեստոր քէնտի ալլիւնէ-
լէրի , վէ սըրտաշլարը պուլունան Անասթաս քահանանըն վէ Տօրօ-
թէոս եպիսկոպոսուն մուալէնէթի , վէ թէչէպպիւսիւ իլէ , պու նէ-
վիճատ թալիմաթը Գրիստոսուն իւղէրինէ նէշը էթմէյէ չալըշտը .
պուռնար էվվէլա քիլիսէլէրտէ եափաշ եափաշ նասիհաթլար իչինէ ա-
րա սըրա պու Փէսատը սօգուշտուրտուլար : Սանիյէն թահրիրաթլար
վէ իսիմ վէրմէյէրէք պու եանլըշ գիւլիւ իւղէրինէ իւչ գըլթա քիթապ
եազտըլար . վէ մուամայիլէյի Կեղեստինոս փափայը գանտըրմա
իչին՝ օնլարը Բօմայա իրսալ էյլէտիլէր : Հալ պու քի Ս . Կիւրէղ
պուռնարըն նէ էֆքեարտէ օլտուղունու բանա պիլիր իտի . վէ բէտտ
վէ ճէրն էթմէք իչին Նեստորա չօգ թահրիրաթլար եազմըշ իտի .
վէ շուրա պուրա եպիսկոպոսլարընա , վէ քիլիսէլէրէ իրսալ էթմիշ
իտի : Նասըլ քի Ս . Կիւրէղ՝ Նեստորուն Կեղեստինոս փափայա եազ-
տըղընը տուլտու իսէ , քէնտիսի տաթի իճապ էտէն թահրիրաթլարը
թէէլիֆ էտիպ Փօսսիտօն սարկաւագա թէսլիմէն օնու Բօմայա կէօն-

տէրտի, Բօմա քահանայապետի Ս. Կիւրէղին պու խուսուսա աշնա օլա-
րազ, քէյֆիյէթի քէնտիսինէ պիլ էթրաֆլա իշար իյլէմէսինէ, մէմ-
նուն օլտու. վէ սէրիան Բօմատա պիր քիւչիւք սինօթ ճէմ վէ թա-
րաֆէյնին տախի թահրիրաթլարընը, վէ թալիմաթլարընը թէֆիթիշ,
վէ թէզէքքիւր էտէրէք. վէ Նեստորուն թալիմաթլարընէ քէթէտէն
պէրու՝ Գրիստոսուն քիլիսէսինին հըֆզ էթտիյի տինէ վէ թալիմա-
թա գարշը օլտուղունու ֆէհմ էտէրէք, ճէրհ վէ ըէտտ էթտի. վէ
Նեստորա լպնէթ օգուտու. չիւնքի նէվիճատ թալիմաթլարա պատի
վէ ըաղի օլարազ, Գրիստոսուն քիլիսէսինի փարալամայա՝ Ալլահտան
խէվֆ վէ ինսանլարտան հիճապ էթմէզ խի: Պունուն ինզէրինէ Կե-
ղեստինոս Ս. Փաիա, 430 օգոստոս 11 թարիխինտէ Ս. Կիւրէղի վէքիլ
էտիպ, վէ իճապ էտէն էմրի քէնտինէ կէօնտէրիպ՝ օն կիւն զարֆըն-
տա Նեստորա քէյֆիյէթ իխթար վէ թէհտիտ օլունարազ. պու զաթ՝
էկէրչի քէնտի խաթասընտան նէտամէթ կէթիլիպ՝ տօղրուլուղա ըիւ-
ճիւ էթմէզսէ, քէնտիսինէ անաթէմա՝ նզովք սէօյլէնէճէյինի վէ
Ստամպօլ փաթրիքիք քիւրսիւսիւնտէն տիւչէճէյինի քէնտուսինէ
թէպլիզ էյլէտի. վէ պու պապտէ Իսկէնտէրիյէտէ թէճէմիւլ էտէն
պիր սինօթու մախսուս իչինտէ, Ս. Կիւրէղին թէէլիֆի վէ թէրթի-
պի օլան օն իքի լանէթնամէ պէնտլէրի եազըլըպ մումայիլէյնէ իր-
սալ օլունտու քի, օնլարը իմզալասըն վէ իթաաթ էթսին: Նեստոր
պու թէքիֆէ իթաաթ էթմէտիքտէն պաշգա, օնլարա ըէտտիյէ օ-
լարազ քէնտիսի տախի օն իքի թանէ անաթէմա պէնտլէրի եազըր-
հաթթա Ս. Կիւրէղին պու թալիմաթլարը Ապօղինարըն թըպզը թա-
լիմաթը վէ զիւլիւմիւ տիւր տէյի գանտըրմայա գալզըշտը: Յիլէվազի
Յովհաննէս Անթաքիա փաթիղինէ, վէ Կիւրոս եպիսկոպոսու Թէոտո-
րէտոսա, եանի էօթէտէն պէրի Նեստոր քէնտի էֆքեարընը պու
տօսթլարընա, վէ սայիր շարգտա պուլունան պիր չօզ եպիսկոպոս-
լարա էյի գանտըրտը: Հաթթա Թէոդոս իմփէրաթթօրու պիլէ պու պապ-
տէ գանտըրմայա չօզ ճահա վէ դայրէթ էյլէտի. վէ իքի թարաֆտան
տա միւթէատտիտ իսթիտալար թաղտիմ օլտու, քի իմփէրաթթօր էմրի
իլէ պիր պէօյիւք Սինօթ օլտուն: Իմփէրաթթօր 430, 13 դեկտեմբեր-
տէ մուհարրէր քէնտի ֆէրմանը իլէ՝ սէնէյի աթիյէտէ՝ Նփեստոսա,
431 տէ՝ արզ օլունան իշպու պէօյիւք սինօթ իճրա օլունմասընը էմր
էթտի. վէ մուճիպինճէ սէնէյի աթիտէ 7 յունիս հոգեգալուստ կիւ-
նիւ սինօթ թէճէմիւլ էտուպ, 200 եպիսկոպոս եէտի քէրէ մէճիւս
օլտուգտան սօնրա Նեստորա՝ սինօթա կէլսին վէ իթաաթ էթսին տէ-
յի խապէր օլունտու իսէ Նեստոր մուվաֆազաթ կէօսթէրմէտի.
օլ վաղիթ սինօթ պիլիթթիֆազ քէնտիսինի քիւրսիւսիւնտէն թարտ
էթմէյէ գարար վէրտի: Յովհաննէս Անթաքեա փաթրիքի օլ վազըթ
մայէթինէ եէտի եպիսկոպոս ալարազ, յունիս 27 տէ Նփեստոս եէ-
թիշտի, վէ պէօյլէ մուհիմ պիր մատտէտէ սինօթուն քէնտիսինէ պէք-

լէմէտիյի իշին՝ կիւճէնտի : Նեստոր՝ վէ քէնտիսի վէ մէվճուտու մայէ-
թի օլան 30 եախօտ 40 եպիսկոպոս գատար իշպու Նփեսոս սինօ-
թունա գարչը պիր մահալտէ թէճէմմիւ էթտիլէր : Պունու թէոդոս
կայսր տուչտուղունտա , կէրէք Ս. Կիւրէղին վէ կէրէք Յովհաննէս
փաթրիքին թարաֆընտան կէլէն վէքիլէրի Քաղկէդոն շէնրինէ քէնտի
հուղուրունա ճէլպ էտէրէք , Յովհաննէսի գանաթըտը . վէ Ս. Կիւրէղ
իլէ պարըշտըտը . վէ Նփեսոս սինօթունուն գարարլարընը գապուլ
էթտիրտի . վէ 433 տէ կաթողիկէ քիլիսէ քեամիլէն մուհապպէթինի
վէ իթթիֆագընը պուլտու . վէ Յովհաննէսին եինէ նասիհաթը իւզէ-
րինէ , Նեստորուն Մըսըրտա Ովազ գարիյէսինտէ գալէպէնտ օլմասը-
նա գարար վէրիլտի . 434 տէ պէտպախթ Նէստոր Նւագրիոս միւս
վէրիլտին ըրվայէթինէ կէօրէ՝ տիլինի գուրտլար եէյէրէք թէրքի
հայաթ էթտի : Պունուն տահա մուֆասսալընը արզու էտէն օլուրսա
Պէթալիօսու (Յալ . Մարդէղոսիւն ԳԼ . Է . Ը . Թ .) օգուսուն :

Նւտիքէս ըաֆըզը Նէստորու ճէրն էթմէք էֆքեաը իլէ , քէն-
տիսի տախի տիկէր պիր ըաֆըզըլըզ իճատ էթտի . եանի Քրիստոսուն
Ալլահանի վէ ինսանի թապիաթլարընը պիր պիրի իլէ շարապըն սուչա
գարըշտըղը կիպի՝ գարըշտըտը . տէմէք քի Ալլահն թապիաթընը
հէմ թէպտիլ էթտիրտի չիւրիւթտիւ . հէմ տէ ինսան թապիաթընը
նէ թէքմիլ Ալլահ նէ թէքմիլ ինսան . իլլա պիր իւչիւնճիւ թապի-
աթ գահիրէ չըգարտը . պունու տախի կաթողիկէ քիլիսէ Նփեսոս
սինօթունտա ճէրն էթտի :

ՄԶ . Պիղէր կէրէք Նէստորա , Նւտիքէսէ վէ սայիր աթիզ
հերետիկոսլարա , վէ կէրէք փրօթէսթանլարա գարչը , էվլէլա Քրիս-
տոսուն Ալլահանի թապիաթընը : Սանիյէն ինսան թապիաթընը : Սա-
լիսէն պունլարըն , եանի Ալլահանի վէ ինսանի թապիաթլարըն Քը-
րիստոսուն պիր Ալլահանի սըֆաթընըն խտարէսի թահթընտա պիր պի-
րիլէ պիրլէշմէսինի պիր պիրինէ գարըշմայարազ սըհէթինի (ան-
շրփթ միաւորութիւնու) : Բապիէն կէրէք Ալլահանի , կէրէք ինսանի
թապիաթլարըն պիր պիրիլէ պիրլէշմէսի , վէ իթթիֆագը խուսու-
սունտա պէհէրինին թէմամ վէ թէքմիլ , վէ պիրի պիրինտէն այրը
գալտըղընը . վէ իքիսինինտէ այրը այրը ամէլլէրինի , այրը այրը ըա-
տէթլէրինի (գործողութիւն եւ կամք) , Խամիսէն իսթիլլահլարըն
պիր պիրիլէ իւհագըղընը . եանի Ալլահանի վէ ինսանի թապիաթլա-
րըն պիրլիքտէ իճրա օլունան ամէլլէրի , քի Ալլահանի սըֆաթըն Քը-
րիստոստա ինսանլըզ իլէ պիրլէշմէսինտէն նէշաթ էտէրլէք . վէ պու-
էճիլտէն Քրիստոսա իճապ էտէն սէճտէ վէ ուպուտիյէթ խուսուսընը :
Սատիսէն Մարիամըն պիհագգըն Աստուածածին : Սապիէն հէմ միղտ
կոյս եւ անաքատ օլուղու խուսուսունու : Սամիսէն Քրիստոսուն
ամէլլէրինին էճիր ու իսթիհագը խուսուսունու , վէ պիղէրին թագ-
սիրաթը իշին Քրիստոսուն իպրազ էթտիյի թէտիլէյի տէլին վէ խէ-

լասըմըզ խուսուսլարընը պիլճիւմէ՝ պիրէր պիրէր եազըպ պէյան է-
տէրիզ :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ՔՐԻՍՏՈՍՍԱ ՍԱՀԻՋ ԱԼԼԱՀԱՆԻ ԹԱՊԵԱԹ ՎԱՐ ՏԸՐ

ՎԷ ՊՈԽՈՒՆ ԻԶԻՆ ՍԱՀԻՋ ԱԼԼԱՀ ՏԸՐ

ՄԷ. Կաթողիկէ քիլիսէ քի Գրիստոսուն թալիմաթլարընըն մազ-
պութ սանտըղը տըր , Գրիստոսուն թարիխինտէն պու անէ տէկին
տիւնեանըն հէր էթրաֆընտա եէկտիլ եէկճիէթ վէ պէհէր եէվմ
առաքելական հանգանակընը , քի տիյանէթիմիլին շըրութ վէ խու-
սուսու մէճմուսը տըր . ճէմաթա ալանէն օգուր « Հաւատամք 'ի
մի Աստուած . . . եւ 'ի մի տէր Յիսուս Գրիստոս որդին Աստուծոյ »
եանի եէրի վէ կէօյիւ եարատան հէր շէյէ գատիր փէտէր պիր Ալա-
հա ինանըրըզ , վէ պիր Րապպ Յիսուս Գրիստոսա Ալահըն էվլատը-
նա . . . : Ազիզ քիթապըն պու խուսուստա օլան իսպաթլարընտան
պազըլարընը պուրատա եազալըմ :

ՄԸ. Յովհաննէս աւետարանիչ Ալահըն քէլամընտան , վէ պու-
նուն էպէտի տօղուշունտան աւետարանընա իպթիտար էտէրէք տէր .
« քէլամ Ալլահ իտի » , վէ « պու քէլամ թէն օլտու , վէ պիղլէրտէ
սաքին օլտու . . . վէ օնուն էհիթիշամընը՝ փէտէրտէն պիր թանէճիք
տօղուշ օղուլ էհիթիշամը կիպի՝ լութֆ իլէ , վէ կէրէէքլիկ իլէ տօ-
լու կէօրտիւք » : Էկէրչի ամենասուրբ Երրորդութիւնուն իքինճի ան-
ճընըն Ալլահ թապիաթընտա օլտուղունու , եանի քէլամ ուլլահըն սա-
հիհ Ալլահ օլտուղունու՝ Երրորդութիւն պահսընտա , (ՃԿԴ.) պէյան
էթմիշ իսէք . տէմէք քի , պունու տա պէյան էթմիշ օլուրուզ . եա-
նի եէթէր քի , օլ պէյան էթտիյիմիզ քէլամ Ալլահ Գրիստոս օլտուն :
Մատէմ Յովհաննէս սէօյլէյօր « եւ քանն մարմին եղեւ , վէ շօլ քէլամ
թէն օլտու » . տէմէք քի Գրիստոս Ալլահ տըր , վէ քէլամ քէնտիսի
տիր , քի թէն ալմըշ . վէ ալաըզտան սօնրա Գրիստոս թէսմիյէ օ-
լունմուշ : (ՅժԷ. Ա. Մարգ. ԺԶ. 16.) « Սէն Գրիստոս՝ սաղ Ալլահըն
էվլատըն » : (ՅժԷ. Զ. 7. 38. 41. 50. 63. Ը. 14. 23.) « Վէ պիզ
ինանտըզ վէ թանտըզ , քի սէն սաղ Ալլահըն էվլատը շօլ Գրիստո-
սուն » : (Գ. 16: Ը. 32: Բ. 16: Մարգ. ԻԱ. 13: Է. 21: ԻԴ. 35: ՅժԷ.
Ը. 51: ԺԵ. 18: Ը. 58: Գ. 13: Ժ. 38: Մարգ. ԻԳ. 34: Ղաւ. Է. 35:
ԺԱ. 49: Մարգ. ԺԲ. 6: Ղաւ. Զ. 46.) վէ զայրիհում վէ զայրիհում :
Պունլարըն քեաֆֆէսի Գրիստոսուն հէմ Ալլահ , հէմ քէլամ Ալլահ օլ-
տուղունու , վէ Ալլահ գուվէթինտէ վէ Ալլահ սըֆաթընտա օլտու-
ղունու Ալլահ իլմինի թաշըսըղընը . Ալլահ խասիյէթլէրինին վէ քէ-

մալէթէրինին հէփսինէ մալիք վէ մութասարրըֆ օլտուղունու . խիւ-
լասէյի քէլամ Գրիստոսուն Ալլահ թապիաթընտա օլտուղունու այան
վէ աշիքեար ազիզ քիթապլարըն հէփսի թաստիք էտէր :

ՄԹ . Նեստոր ըաֆըզը Գրիստոսուն անձը , եանի սըֆաթը քէ-
լամըն անձը տըր , տէմէյի գապուլ էթմէտի . Փագաթ պունա գար-
չը , քէլամըն թէն օլուպ , Գրիստոս թէսմիյէ օլունտուղու . վէ իքի
անձ օլմայըպ պիր անձ . վէ պու անձ տա քէլամըն Ալլահանի անձը
օլտուղու իսպաթ օլունտու : Մէշհուր տուր « մի է բնութիւն բա-
նին մարմնացելոյ , թէն ալմըշ քէլամըն թապիաթը պիր թանէ տիր » .
Ս . Կիւրէղին եազըզը իսթիլլահ էվիէթ մէշհուր տուր . իսթէր պու
բնութիւն , եանի թապիաթ քէլիմէսինի անձ եէրինէ ալ . իսթէր քա-
պիաթ եէրինէ ալ , թապիաթը՝ անձ սըֆաթ տէրսէն , տէմէք քի
քէլամըն վէ թէն ալմըշ պու քէլամըն , քի Գրիստոս չաղըլմըշ տըր ,
անձը՝ եանի սըֆաթը պիր տիր : Իսթէր թապիաթ եէրինէ ալ , օլ
վաղըթ տա մանա տօղըու չըգար . զիրա քէլամըն թապիաթը պիր
թանէ տիր տէյօր . եանի Ալլահանի թապիաթ , նասըլ քի ծրրոր-
դութիւն պահընտա կէօսթէրտիք . « Բանին մարմնացելոյ » տէտիյի
իշին . օլ Ալլահանի քէլամ պիր տէ ճիսմանի ինսան թապիաթընը
ալտը : Նեստոր քէլամ ուլլահը Մարիամըն էվլատը օլան Գրիստոս-
տան այրը թութտու : Վագաա Գրիստոս քէլամ Ալլահ իլէ պիրլէշ-
միշ իտի . Նեստոր քէնտի թահրերաթընտա իզըրար էտէր , Նօհտա .
լաքին օլ պիրլէշմէք թէվէճճիւհ պիրլէշմէսի իտի , իթիպար մու-
հապպէթ վէ պէյթութէթ , եանի պիր էվտէ սաքին օլմագ կիպի
պիր պիրլէշմէք իտի : Վէ Գրիստոսուն ինսանըզը՝ քէլամըն ուլլահը-
ղընա պիր մաքինա , եա խանէ , եախօտ պիր օլուք կիպի օլտու տէ-
յու՝ իտտաա էտէր իտի . վէ Ալլահըն թապիաթընըն Գրիստոսուն ին-
սանըզ թապիաթը իլէ պիրլէշմէսինի տախիլէն գապուլ էթմէշ իտի .
վէ Գրիստոստա պուլունան անձը , քէլամըն անձընտան այրը՝ վէ
պաշգա թութար ըտը . տէմէք քի Գրիստոսուն վալիտէսի Մարիամա
պու սէպէպէ մէպին Աստուածածին տէմէզ իտի , անձագ մար-
դածին եախօտ Գրիստոսածին տէր իտի , պունու մուֆասսալէն ալ-
թընձը պապտա եաղաճաղըզ :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԳՐԻՍՏՈՍԱ ՍԱՀԻՃ ԻՆՍԱՆ ԹԱՊԻԱԹԸ ՎԱՐ ՏԸՐ
ՏԷՄԷՔ ԳԻ ԳՐԻՍՏՈՍ ՍԱՀԻՃ ՏԷ ԻՆՍԱՆ ՏԸՐ

ՄԺ . Պէթապիոս՝ Գրիստոսուն ինսանըզըն ինքեար էտէն ըա-
ֆըզըլար Ալլահըզըն ինքեար էտէն ըաֆըզըլարտան տահա էվիլէ

տիրութիւն տէր . սէպէպի՝ քէլամ Ալլահա՝ ինսան թէնինի իւզերինէ ալէ մասընը , եախօտ կէյինմէսինի լայըգ կէօրմէտիքլէրի իչին տիր : Մաա լիւմ քի Սիմոն մոգ վէ Մէնանտըր , վէ Սաթօրնինոս Անթաքքիալը վէ Գարքօգրաթէս , իպթիտատէ Գրիստոսա Ալլահ թապիաթընը վէրմէյի լայըգ կէօրմէտիլէր իսէ , Գրիստոս պունլարըն խտտասընա կէօրէ Ալլահըն քէլամը օլմուշ օլսա պիլէ , պու քէլամըն ինսան օլմասը եախօտ թէքմիլ ինսանլըղը ալմասը ապէս վէ ազըլա մուղայիր տիր տէյի , խտտաա էտէրլէր իտի : (Տեա . Ս . Իրէնէա Գէրթ . Ա . Գ . Ի Գ : Ե . շէքէա . Ե . Պաթ . Գէրթ . Գ . Գ . Ի Զ .) : Պունուն իչին տիր քի Յովհաննէս քէնտի աւետարանընը սայիր աւետարանիլէր միսիլլիլ իպթիտա քէլամըն Ալլահ օլտուղունու եազտը , վէ պու քէլամ թէն ալըպ , Գիտուս Գրիստոս թէսմիյէ օլունտու տէյի (Մաթթ . Ա . 16 .) եազտը : Վէրափըղըլարըն պազըլարը տա՝ Գրիստոսուն թէնի սահիհ թէն տէյիլ իտի , անճագ կէօղէ էօյլէ կէօրիւնաիւ , հալայի պիր թէն , խայալի պիր թէն վէ ինսանլարտա պուլունան մատտի , վէ սահիհ թէն կիպի տէյիլ իտի տէյի , խտտաա էթտիլէր : Պազըլարը տա , սահիհ թէն իտի ամմա կէօյտէ Ալլահտան թէմիզճէ թէրթիպ ու թէրքիպ օլունան մատտի վէ սէմավի վէ տէյիլ քի անասը Մարիամտան ալընմա պիր թէն իտի , տէտիլէր :

ՄԺԱ . Պազըլարը տա Գրիստոսա թէն եազըշըր տէտիլէր . նասըլ քի Արիանոսլարըն պազըլարը . ամմա պու թէնին ճանը եօղունու : Պազըլարը տա պու թէնէ ճանը վէրտիլէր , ամմա ազըլ վէրմէտիլէր . նասըլ քի Ապօղինար վէ ալինէլէրի : Վէ պունլարըն պազըլարը տա հէմ ճանը , հէմ ազըլ Գրիստոսա քէթմ վէ ինքեար էթտիլէր :

ՄԺԲ . Գրիստոսուն սահիհ թէնինի ինքեար էտէնլէր երեւութա կանք թէսմիյէ օլուրլար , խայալի . եախօտ տօղէթեան . կէօրիւրիւմ . կէօրիւնիւրիւմ . Տօքեա լուղէթինտէն ալարագ : Պունլարըն պազըլարը իֆատէ էթտիլմիլզ կիպի , Գրիստոսուն թէնինէ խայալի թէն տէտիլէր : Պազըլարը թէն գապուլ էթտիլէր իսէ տէ ասըլ թէնին շուրութունու եախօտ խասիյէթինի օնա վէրմէտիլէր . Կնօսթիկեանլարըն ալէսսէվիյէ հէփիսինէ խաս պիր թալիմաթ իտի պու , եանի պիր նէվի հավայի , սուտայի թէն , եախօտ կէօկտէ եափմա պիր թէն , քի կէօկտէն կէլիպ , սուլուն պիր օլուգտան կէչտիյի կիպի , Մարիամըն ըանմիստէն կէչտի տէր իտիլէր : Բէզա Մանիքէցիլէր , Պրիշլիան Բարտէսանիան , Պասիլիդեան , Ապէզէս , Պավիքեան վէ սայիր հերետիկոսլար : Պասիլիտեա՝ Գրիստոսուն եէրինէ Սիմոն Կիւրենացի խաչա չըգմըշ տէյի խտտաա էտէր իտի : Ս . Իրէնէոսուն ըրիվայէթի տիր , (Անթ .) . Յուլիոս Կասիանոս քէզա եանըլտը , (Պէթալէա Անթ .) : Արիոսականլարըն վէ Ապօղինարըլարըն հազգընտա . Ս . Օգոստինոս կիւզէլ եազար , (Ճաա . Խէ . ԵԱԵԱԵԱԵԱ՝ Յովհաննէս ՆՅօ Ծ .) « Թահամմիլէ կէօթիւրմէզ ապէսիյաթէ վէ տիվանէլիյէ պազըն , քի օնուն

(եանի Գրիստոսուն) ազըլսըզ ճանը վար օլտուղունա բազի օլտուլար . ազըլսըզնը օնտան ինքեար էթտիլէր : Գօյուն ճանընը օնա վէրտիլէր ինսանընքինի գալտըրտըլար » տէր :

ՄԺԳ . Պու բաֆըզըլարա դարչը , մատամ քի իտաաալարը էսկիմիշ , վէ քէօհնէլէնմիշ պիր թալիմաթ տըր , պալատէքի սահիհլիկի մուլթասարճա իսպաթ էտէրիդ : Եվվէլա եկեղեցի պիտայէթինտէն պիրի Հաւատամքտա եէվմիյէ երւքսէք սէտա իլէ օգուր , քի թէն ալտը . ինսան օլտու . թէքմիլ ազիզ պիքիր Մարիամտան ազիզ բուհուն վասէթասը իլէ , օ քի թէն ճան ֆիքիր վէ ինսանտա հէր նէ քի վար իսէ , սահիհ օլարազ ալտը . տէյիլ խայալի . եախօտ զանն իլէ իլլա սահիհ օլարազ էզիլէթ չէքտի , խաչա չըգտը տէֆն օլունտու . իւչ կիւնտէն տիրիտի . կէօյէ չըգտը վէ օլ թէն իլէ փէտէրին սաղընտա օթուրտու » : (Ա . Յ . Գ . 2 .) « Հէր քիմ քի , Գրիստոսու թէն իլէ կէլմիշ իգրար էտէրսէ , օ Ալլահտան տըր . վէ հէր քիմ քի Յիսուսու թէն իլէ կէլմիշ տէյիլ իգրար իթմէզ իսէ օ Ալլահտան տէյիլ » : (Յ . Գ . Ա . 3 .) « Քի էվվէլինտէն թէնճէ քէնտի էվլատը իչին , օ քի Դաւիթին օլլունտան օլմուշ իտի , վատ էթտի » : (Ե . Գ . Ե . 7 .) « Գրիստոս քի , քէնտի ճիսմանի կիւնլէրինտէ քէնտինի էօլլումտէն դուրթարմայա միւզթէտիր օլանա երւքսէք սէտա իլէ տուա վէ նիլազ սունար ըտը » . տէմէք քի էօյլէ պիր թէն քի , էօլմէյէ գապիլլիլէթի վար իտի : (Դ . Գ . ԺԳ . 39 .) « Պազըն , էլլէրիմի վէ ալազլարըմը կէօրիւն , զիրա պէն օ պիլտիլինիդիմ . օխչայըն վէ կէօրիւն , նիչինքի բուհտա թէն վէ քէմիք օլամազ նասըլ քի պէնտէ կէօրիւյօրսունուզ քի վար տըր » : Գրիստոս Ալլահ օլտուղու իչին եալան սէօյլէյէմէզ : Հէմ օթուզ իւչ սէնէ պու տիւնեատա տուրտու եաչատը , աճըգտը , սուսատը , եօրուտու , կիւլտիւ , աղլատը . եէտի իչտի եաթտը , տիւչմէնլէրինին էլլինէ թէսլիմ օլտու . էզիլէթ սիյասէթ չէքտի . խաչա չըգտը : Եվէրլի պուճլարըն հէփսի խայալի նէվինտէն խուսուսլար օլմուշ օլսալտը , օթուզ իւչ սէնէ պիւնլէրճէ ահալիլի Ալլահ ալտաթմը իզֆալ էթմիշ տէմէք օլաճազ ըտը , չիւնա քի եահուտիլէր պիլէ պու գատար ալտանտըզլարընը գապուլ էթմէզլէր . վէ 1874 սէնէ տիր պիւթիւն տիւնեա միլիոնլար իլէ ալտանմըլ օլտուղունուղու գապուլ էթմէյիզ . նէ տէ Ալլահն սահիհլիկինէ եազըչտըրըրըզ , զիրա Ալլահ սահիհլիք սէրչէյէմէսի տիր . տէմէք քի Գրիստոստա սահիհ վէ թէքմիլ ինսան թապիաթը վար ըտը : Զիրա տէյօր Ս . Օգոստինոս (187 ինճի Տարաւօնէ օլան Չէֆնապլիսի) « Թէքմիլ ինսան օլամազ , եա թէնէ ճան էքսիլիստէ եախօտ օ ճանա ազըլ էքսիլիստէ » : Գրիստոսուն թէքմիլ ինսանիլէթ ալմըլ օլտուղու պուճտան տա պէլլի տիր , զիրա ինսանըն ճանընը վէ թէնինի դուրթարմայա կէլտի . կէրէք ճան կէրէք թէն , պու իքիսինին պիրիսի Գրիս-

տոստա էքսիք օլսայըտը թէքմիլ մագսէտինէ մուվաֆֆադ օլամագ
ըտը :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԳՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԿԵՐԷՔ ԱԼԼԱՀԱՆԻ ԹԱՊԻԱԹԸ ՎԷ ԿԵՐԷՔ
ԻՆՍԱՆԻ ԹԱՊԻԱԹԸ ՊԻՐ ԱՆՁՆԱԽՈՐՈՒԹԻԻՆ ԻՏԱՐԷՍԻ ԹԱՀԹԸՆՏԱ
ՊԻՐ ՊԻՐԼԵՐԻ ԻԼԷ ՊԻՐԼԵՇՄԻՇ ՏԻՐԼԵՐ

ՄԺԴ. Պու խուսուստա պիր գաչ էհէմմ վէ էլգէմ իսթարըմը
վար տըր , քի մութլագա հէր քիմ պու մատտէլէրի օգուամագ , վէ
լայըզը իլէ անլամագ իսթէրսէ , պիլմէլի տիր : (Տէս. Միւէէ. Հար. Թ.
Պէլաշէն. Յալ. Մարգէղաշէն. Գիւր. Գ. Գլ. Դ. Բերրոնէ. Յալ. Մարգէ-
ղաշէն. Մի. Գլ. Գ.) Իքի շէյին պիրի պիրիլէ պիրլէյմսի իւչ
սիւրլիւ օլա պիլի . եա մատտի , եա մանգիլի , եա ցեֆսի եանի
անձնա : Մատտի սիւրէթտէ պիր շէյ տիկէրի իլէ պիրլէյի գարը-
չըր մէսէլա , սիւտ սույա , եախօտ սու շարապա գարըչտըրը զէ-
ման թապիաթնա գարըչըրլար . վէ պու գարըչմատան մախլութ իւ-
չիւնձիւ պիր շէյ մէյտանա կէլիւր քի նէ թէքմիլ սու տուր նէ թէք-
միլ սիւտ տիւր նէ տէ թէքմիլ շարապ տըր : Մանէվի սիւրէթտէ
պիր շէյ տիկէրի իլէ պիրլէյի եա գարըչըր հաչան , ինսանըն
ազլընա կէօրէ իքի շէյ եալընըզ պիր թութուլուր . տէյիլ քի օ իքի
շէյին թապիաթը պիրի պիրի իլէ գարըչըր . անձագ պիթիլիք թէս-
միլ օլունուր , մէսէլա՝ պիր խանէնին թաչլարը պիր պիրի իլէ պիր-
լէյիպ , պիր խանէ թէքիլ վէ թէչքիլ էտէրլէր , ամմա օլ թաչլա-
րըն հէր պիրիսի սէօքսէն երքսան հէր պիրի պիր թարաֆա այրըլըր
չըգար . վէ այրըլանլարըն թապիաթընըն թէմամիլէթինէ պիր խալէլ
կէլմէզ : Քէզալիք պիր իսքէմլէ քինէտ իլէ եա էնքսէր իլէ թախ-
թատան եափըլըր չաթըլըր , վէ պիր իսքէմլէ տէնիր . ամմա էնքսէր
թապիաթը պաչգա թախթա պաչգա տըր : Քէզա պէշ օն քիշի պիր
մագսէտ իչին պիր շիրքէթ եափարլար , վէ այրըլա պիլիլէր : Անձ-
նա , նէֆսնէ , ինսանձա . քի իւչիւ տէ պիր մանատա տէմէք տիր .
իքի թապիաթըն , եանի Ալլահանի վէ ինսանի թապիաթլարըն պիրի
պիրի իլէ իթթիֆագը իլէ հասըլ օլուր : Պու իթթիֆագ գուվլէթի իլէ
Քրիստոստա պու իքի թապիաթ թէմամէն թէքմիլ օլարագ , վէ պիւ-
րի պիրի իլէ գարըչմայարագ , թաղէրի էթմէյէրէք վէ իքիսի տէ ա-
րիլէթէն քէնտի խասիլէթլէրինէ վէ իքիսի տէ քէնտիլէրինէ մախսուս
օլան մուամէլէլէրէ մալիք , սահիպ վէ մութասարըրֆ օլարագ , պիր
պիրի իլէ պիրլէյիլէր . վէ եինէ քէնտի քէնտիլէրինտէ տալիմ վէ
գալիմ օլարագ քէլամը խիւտանըն պիր անձը խտարէսի թահլընտա
տուրուրլար եախօտ եաչարլար :

ՄԺԵ, ՊՈՒ ԻՔԻ ԱՂԱԿԱՆԻ ՎԵ ԻՆՍԱՆԻ ԹԱԿԻԱԹԼԱՐԸՆ ԿԻՐԵԶ-
 ՄԵՍԻ, ԽԱՍՏԵԹԵՆ ԱՆՃՃԱ ԿԻՐԵԶՄԵՔ ԹԵՍՄԻԿԵ ՕՂՈՆՈՐԸ . չԻՆՔԻ ԿՈՒ
 ԻՔԻ ԹԱԿԻԱԹԼԱՐ ԵՎՎԵԼ ԵՄԻՐՈՒՏԷ, ԿԻԼԱ ՎԱՍԵԹԱ (ԱՆՄԻՋԱԿԵՍ)
 ԱՆՃ ԻԼԵ ԿԻՐԵԶԽՅՈՐ, ԼԱԹԵԶԱԿԻ ԿԻՐ ԱՆԱ ԻՔԻ ՀՕՃՈՒՂՈՆՈՒ ԵԱՆ
 ԵԱՆԱ ԵԱԹՐԱՐԱՂ, ԻՔԻԱԽԻՆՏԷ ԵՆ ԻԼԱԹԻՆԻԼ ՄՈՒՆԱՓԱՂԱ ԷԹՄԵՔ
 ԻՆԻՆ ԿԻՐ ՄԻԼԱԿԵՆՈՒ ԷՕՐԹԻԼ ԻԼԵ ԷՕՐԹԵՐ : ՀԵՐ ՆԷ ԳԱՄԱՐ ՔԻ, ԿՈՒ
 ՀՕՃՈՒՂԱՐ ԿԻՐԻ ԿԻՐԻՆՄԵՆ ԱՅՐԸ ԽԵԼԵՐ ԻՔԻԱԽԻՆՏԷ ԵՆ ՕԼ ՄԻԼԱԿԵՆՈՒ
 ԿԻՐ ԲԱՄՈՒՏԵՄԵՆ ՄՈՂՈՆՈՐ : ԵԱԽՈՒ ԿԻՐ ԱՆԱՆԸՆ ԻՔԻ ՀՕՃՈՒՂՈՒ
 ՕՂՈՒԿ, ԻՔԻԱԽԻՆՏԷ ԳՈՒՃԱՂԸՆԱ ԵԱՆԻ ՍԱՂԸՆԱ ՎԵ ՍՕՂՈՆԱ ԱԼԸԿ
 ԳԱՄՐԸՐՈՍԱ . ԵԱԽՈՒ ԻՔԻԱԽԻՆՏԷ ԿԵՂՄԻՐԻՐԱՏԷ, ԵԱԽՈՒ ԻՔԻԱԽԻՆՏԷ
 ԵՆ ԷԼԵՐԻՆՄԵՆ ԹՈՒԹՈՒԿ ՕՆԼԱՐԸ ԵԻԼԻԼԱԹԻԼԱՏԷ, ՓԱԳԱԹ ԿՈՒ Ի-
 ՔԻ ԹԱԿԻԱԹԸՆ ԿԻՐԵԶՄԵՍԻ, ԱՆՃԱՆԱՐ ՄԻՈՒՔԻԱՆ, ԵԱ ՄԻԱՆՈՐՈՒ-
 ՔԻԱՆ ԹԵՍՄԻԿԵ ՕՂՈՆՈՐ . ԿԻԼ ՓԱՐԳ ԿԻՐ ԱՄԵՄԻՆ ՃԱՆՐ ԹԵՆԻԿԵ ԿԻՐ-
 ԼԵՂԻ . ԿՈՒ ԿԻՐԵԶՄԵՔ ԱՆՃՃԱ ՄԸՐ . ՆԵՅԻՆ ՔԻ ԹԵՆ ԹԱԿԻԱԹԸ
 ԿԱՂԳԱ ՎԵ ՃԱՆՐՆՔԻ ԿԱՂԳԱ ՄԸՐ . ՎԵ ԻՔԻԱԽԻՆՏԷ ԿԻՐ ՍՐՓԱԹ ԹԱՆ-
 ԹՐՆՄԱ ԿԻՐԵԶՄԵՍԻ ԻԼԵ ԱՆՃՃԱ ԿԻՐ ԻՆՍԱՆ ԹԵՍՄԻԿԵ ՕՂՈՆՄՈՒՂՈՒ
 ԿԻԿԻ ՔԵԼԱՄ ԱՂԱԿԸՆ ՄԱԽԻ ԱՆՃՐ՝ ԻՆՍԱՆԸՐԳ ԹԱԿԻԱԹՐՆՐ ԻԹԹԻ-
 ԼԱԳ ԷՄԵՐԵՔ, ՕՆՈՒ ԽՈՒԱՐԵ ԷԹՄԻ ԽԵՏ, ՔՐԻԱՄՈՒ ԹԵՍՄԻԿԵ ՕՂՈՆ-
 ՄՈՒ . ԻՄՄԻ ՔՐԻԱՄՈՒ ԱՂԱԿՄԱՆ ՎԵ ԻՆՍԱՆՄԱՆ ՄԻԼԵԹԹԵԿ ՎԵ ՄԻԼ-
 ԵՆՔԵԿ ՄԻՐ, ՎԵ ԿԻՐ ԱՆՃ ԽՈՒԱՐԵՍԻ ԹԱԿԻՐՆՄԱ ՔԵՆՄԻ ՈՒՄՈՒՐՈՒ-
 ՆՈՒ ԻՃՐԱ ՈՒ ԻՆՓԱԳ ԷՄԵՐ :

ՄԺԶ . ՔՐԻԱՄՈՒՄԱՐԻ ԿՈՒ ՍՐՓԱԹՃԱ ԿԻՐԵԶՄԵՅԻ, ԱՆՃԱՆԱՐ
 ՄԻՈՒՔԻԱՆՈՒ ԻՆՍԱՆՄԱՆ ԹԵՄԱԻԼ ԱԼԱՐԱԳ ԿԵՆՂԵԹՄԻՔ՝ ԼԱՔԻՆ ԿՈՒ
 ԹԵՄԱԻԼ ԻՔԻ ԹԱԿԻԱԹԼԱՐԸՆ ԿԻՐ ԿԻՐԵԶԻ ԻԼԵ ԿԵՄ ԿԻՐԵԶԻԿ ԿԵՄ ՄԵ
 ԿԻՐԻ ԿԻՐԻՆԵ ԳԱՐԸՂԱՄՈՐԳԼԱՐԸՆԸ ԱՂՆԱԹՄԱԳ ԻՆԻՆ ԿԵԹԻՐԻԼԱԹ . ՔՐԻԱ-
 ՄՈՒՄՈՒՆ ԱՂԱԿԱՆԻ ԹԱԿԻԱԹԸ ԱՂԱԿԱՆԻ ՔԵԼԱՄԻՆ ԱՆՃՐ ՎԵ ԹԱ-
 ԿԻԱԹԸ ՔԵԱՄԻԼԵՆ ՎԵ ԷՎՎԵԼԻՆՄԵՆ ՎԱՐ ԻՔԵՆ ԻՆՍԱՆ ԹԱԿԻԱ-
 ԹՐՆՐՆ ԿԻՐԵԶՄԵՍԻՆԵ ՎԵ ՄՈՒԱՎԵՆԵԹԻՆԵ ԿԻՐ ԻԼԱԹԻԿԱՃՐ ՕՂՄԱՄՐ-
 ՂՐՆՄԱՆ, ԿԻՔՄԵԹ ՎԵ ԷՍՐԱՐԸ ԲԱԿԱԿԱՆԻԵ ՄԻԼԳԹԵՂԱՄՐՆՄԱՆ՝ ՔԵ-
 ԼԱՄԸ ԽԻԼՄԱ ԻՆՍԱՆԸՐԳՐ ՔԵԱՄԻԼԵՆ ԱԼՄՐԸՆՄԱ, ՆԱՄՐԸ ՔԻ ԻՆՍԱ-
 ՆՐՆ ՃԱՆՐ ԻՆՍԱՆ ՕՂՄԱԳ ԻՆԻՆ ԿԻՐ ԹԵՆԵ ՄԻԼԿԹԱՃ ՎԵ ՄԵՃԱԿՈՐ
 ՄՈՒ . ԻՆՍԱՆԸՐԳ ԱՂԱԿԸՂԱ ՄՈՒԱՎԻՆ ՄԻԱԻԼԻԼ ԹՈՒԹՈՒՄԱՄԱ-
 ԼԸ : ՀԵՐ ԱՆԼԱՐ ԹԱԿԻԱԹՐՆ ԿԻՐ ԱՆՃՐ ՕՂՃԱՂԸ ՄԻԱԻԼԻԼ, ՔՐԻԱՄՈՒ
 ՄՈՒՆ ԻՆՍԱՆԸՐԳ ԹԱԿԻԱԹՐՆԱ ՄԱԽԻ, ԿԻՐ ՄԻԼՄԻՐ ԱՆՃ ԼԱԳՐՄ ՕՒ
 ԼՈՒՐՈՒՄՈՒ ԵԿԵՐԻ ԻՆՍԱՆ ԱՆՃՐՆՐՆ ՎԱԳԻՓԵՍԻՆԻ ՎԵ ՄԵՃՄՈՒՐԻԵ-
 ԹԻՆԻ ՔԵԼԱՄ ԱՂԱԿԸՆ ԱՆՃՐ ԿԻՂԳԱԹ ՔԵՆՄԻՍԻ ԻՃՐԱ ԷԹՄԵՄԻԼ ՕՂՄԱ-
 ՂՄՐ : ԻԼԹԵ ԿՈՒ ՄԵՃՄՈՒՐԻԵԹԻ ՔԵԼԱՄ ԱՂԱԿԸՆ ԱՆՃՐ ՔԵԱՄԻԼԵՆ ԻՃ-
 ԼԱ ԷԹՄԻԿԻ ԻՆԻՆ ՄԱՐԳԿԱՅԻՆ ԱՆՃԱ ԼՈՒՂՈՒՄ ԳԱԼՄԱՄՐ . ԵԱՆԻ ՔՐԻԱ-
 ՄՈՒՄՈՒՆ ԻՆՍԱՆԸՐԳՐ ՄԱԿԱ ԱԼԱ ՎԵ ԱՂԱԿԱՆԻ ԿԻՐ ԽՈՒԱՐԵ ՄՈՒԼԵԹԻ
 ԹԱԿԻՐՆԱ ԿԻՐՄԻ : ԶԻԼՆՔԻ ՔԵԼԱՄ ԱՂԱԿԸՆ ՍՐՓԱԹԸ (ԱՆՃՐ) ԻՆՍԱՆ-
 ԸՐԳ ՍՐՓԱԹՐՆՄԱՆ ՄԱԿԱ ՄՈՒԱԳԳԱՄ ԿԻՐ ՍՐՓԱԹ ՄՐԸ :

ՄԺԷ. Իշպուհ Ալլահանի անձ, կերէք Ալլահանի կերէք ինսանի թապիաթլարը պիրլէշթիրիպ քէնտի հիւսնիւ խտարէսի թահթընտա կէշինտիրտիլի իչին, ծնլար եօգարըտա թէֆսիր օլտուղու կիպի, պիրլէշմիշ թէսմիյէ օլունուրլար. պու իքիսինին պիրի մութլագ լազըմ տըր. եանի Աստուածային բնութիւն, վէ տիկէրի եանի մարդկային բնութիւն մուխայէր աստ վէ գըյաս օլունմամալը, անձագ Աստուածային անձ ինսան թապիաթընն նիհայէթ իքմալի միսիլլիւ թութուլմալը. զիրա իխթար էթտիլմիզ կիպի հէր թապիաթըն պիր իքմալ էտիճիսի վէ նիհայէթի օլուր քի անձ տըր. վէ պու անձա տիկէր պիր անձ զամմ վէ իլավէ օլունմագ. Գէզալիք Աստուածային անձ՝ Գրիստոսուն ինսան թապիաթընն նիհայէթի տիր. իմտի Գրիստոսա՝ Գրիստոս օլմագ իչին ինսան թապիաթը մութլագ լազըմ տըր. Վէ պու ինսան թապիաթընը Ալլահ թապիաթը իլէ պիրլէշտիրմէք իչին քէզալիք քէլամը խիւտանըն Ալլահանի անձը սուրէթը մութլագատա լազըմ տըր:

ՄԺԸ. Գէլամ ուլլահըն զաթէն քէնտի անձը օլտուղունտան, ինսան թապիաթը պու էճիլտէն քէլամ ուլլահըն անձընա խաս վէ այիտ օլմուշ օլտու. վէ քէլամ ուլլահ թէն ալտըգտան սօնրա պու ինսան թապիաթընա մախսուս օլան հէվի ամէլլէրի իչլէտի. նասըլ քի թէն ալմատան վէ ալտըգտան սօնրա քէլամ ուլլահ քէնտի Ալլահանի ամէլլէրինի, Ալլահանի թապիաթը իլէ իչլէր իտի: Մատամ քի պու իքի թապիաթլարըն՝ քէլամ ուլլահըն պիր անձը խտարէսի թահթընտա իթթիֆագը վար տըր. վէ մատամ քի իքիսի պիրլէշմիշ վէ տէյիլ քի գարըշմըշ տըր, տէմէք քի պու թապիաթլարըն քէնտիլէրինէ խաս, այրը այրը ամէլլէրի տէ վար տըր: Պու-պէօյլէ իքէն էկէրչի Ալլահանի անձ՝ Ալլահանի թապիաթա մախսուս օլան ամէլլէրի, ինսան թապիաթընտան արիյէթէն իճրա էթտի իսէ, սատհնէ քէնտիսի իչլէմիշ օլուր. վէ աստուածաբանլարձա սկիզբն ոք՝ թէսմիյէ օլունուր. վէ էկէրչի իքի թապիաթլար պիր անձ խտարէսի թահթընտա օլտուղու իչին, եինէ արիյէթէն հէր պիրի քէնտինէ մախսուս օլան ամէլլէրի կէօրիւր վէ իճրա էտէրսէ օլ վագիթ սկիզբն ոքոյ թէսմիյէ օլունուր, եանի միւթթէֆիգէն եինէ հէր պիրի արիյէթէն պիր Աստուածային անձ խտարէսի թահթընտա քէնտի ամէլլինի իճրա էտէր: Պու իքի թապիաթլար Գրիստոսուն պիր անձը թահթընտա՝ եանի միւտիւրիյէթ ճիհէթիլլէ միւթթէֆիգ իսէլէր տէ եինէ ասը պիրի պիրինտէն այրը տըրլար:

ՄԺԹ. Թապիաթ վէ անձ պէյնինտէ մատտէթէն հիչ պիր կէօնէ թագոմմ վէ այրըլըգ օլմագ. պիր տիրլէր, պիզ եալընըգ ազըլ՝ եալսոտ քէնտի Ֆիքրիմիզ իլէ մանէն պիրինի տիկէրինտէն այրը կիպի թութարըգ: Պու սուրէթտէ թապիաթ զաթընտա անձա պաղըլ տըր. չիւնքի անձ թապիաթըն նիհայէթ իքմալի վէ միւտիրի տիր: Պունա

պինաէն տիր, քի Գրիստոսուն ինսան թապիաթը պիր սանիյէ պիլէ սըֆաթսըզ անձսըզ օլամազ վէ օլամատը տէրիզ. էյէր պիր սանիյէ պիլէ քէլամը խիւտանըն անձը իթթիլսազ էթտիլի ինսան թապիաթընտա օլամըն օլսա իտի օլ թապիաթ Գրիստոսուն թապիաթը սայըլամազ, վէ օլամազ ըտը. անձազ տիկէր պիր քիմսէնին աոտ օլունուր իտի, զիրա թապիաթ անձսըզ տուրամազ. վէ օլմասընըն ինթիմալի տէ եօզ տուր:

ՄԻ. Պու իքի թապիաթլարըն պիրլէշմէսի, էվվէլ էմրտէ պիլա վասէթա անմիջապէս Ալլահանի անձ իլէ օլտուղունտան, տէմէք քի հէր պիր թապիաթըն քէնտինէ խաս վէ պիր պիրինտէն այրը ամէլլէրի տէ վար տըր, վէ պիրի պիրի իլէ գարըշամազ. Փաղաթ պիլ վասէթա միջապէս, միւթթէֆիզ թէսմիյէ օլունա պիլիւր, եանի քէլամ ուլլահըն անձը վասիթասը իլէ: Պու սուրէթտէ իքի թապիաթըն տա այրը այրը խասիյէթլէրի, այրը այրը միւրատարը վէ այրը այրը ամէլլէրի վար տըր. մատամ քի Գրիստոստա Ալլահանի թապիաթ թէքմիլ տիր, մատամ քի ինսանի թապիաթ թէքմիլ տիր. տէմէք քի Գրիստոս էֆէնտիմիզտէ հէմ Ալլահանի խասիյէթ, հէմ ինսանի խասիյէթ. Ալլահանի միւրատ ինսանի միւրատ. Ալլահանի ամէլ ինսանի ամէլ պունուն կիպի ինսանի ֆիքիր. ինսանի ճան. վէլ հասըլ ինսանլարտա կիւնահտան մատա, սայիր հէր նէ քի վար իսէ հէփսինի քէլամը խիւտա ալտը վէ ալտըզը իչին տախի Յիսուս Գրիստոս թէսմիյէ օլունտու:

ՄԻԱ. Ալէմ պիլիւր քի Ալլահանի թապիաթ ինսան թապիաթը իլէ անձազ պիրլէշմէսիլիւր, տէյիլ քի գարըշըր. զիրա Ալլահ թապիաթը տիկէր թապիաթա գարըշըրսա օ վաղիթ Ալլահ քէնտի Ալլահըզ քէմալէթինի գայպ էթմէսի միւճէրրէտ լազըմ կէլիւր իտի. զիրա Ալլահ վէ Ալլահտա հէփ պուլունան քէմալէթլէր նէ նօզսան, նէ զամմ գապուլ էտէրլէր, նէ վաղիթ, նէ իսթիպտալ գապուլ էտէրլէր. իլլա հէր նէ քի Ալլահտա վար իսէ թէքմիլ տիր. թէմամ տըր խալիս վէ էպէտի տիր. նէ կէշէր նէ թէպտիլ օլուր. ամմա ինսանլարըն թապիաթը պէօյլէ տէյիլ: Գրիստոսուն տախի ինսան թապիաթը կիւնահտան մատա պիզտէքի պուլունան ինսանլըզ իսթիյաճաթ վէ հալլէրինին քեաֆֆէսինէ կիրիֆթար օլուպ, թէքմիլ ինսանլըզ մուամէլլէրինի սահիհնէն, տէյիլ խայպիհն իճրա ինֆազ, վէ իպրազ էյլէտի. նասըլ քի պատարագտա քիլիսէ տուա էտէր « Եղեալ հաւաստեալ եւ առանց ցնորից մարդ, եւ անշիթթ միաւորութեամբ . . . »:

ՄԻԲ. Գրիստոսուն իշպու Աստուածային վէ մարդկային իքի թապիաթլարընըն պիր Ալլահանի անձ իտարէսի թահթընտա տուրուպ պիրլէշմէսինի, եախօտ Գրիստոստա պիր թէք Ալլահանի անձ օլտուղունու իսպաթ էտէլիմ: (Յովհ. Ա. 14.) « Վէ քէլամ թէն օլ-

տու , վէ պիզտէ սաքին օլտու . . . » : Ետզարրտա պիր զաթըն տի-
կերի իլէ գաչ տիւրլիւ պիրլէչէպիլիր օլտուղունու եազմըզդ : Յով-
հաննէսին պու սէօղիւնտէ տէ քէլամ ուլլահըն ինսան թապիաթը իլէ
պիրլէչմէսի կէօրիւնիւյօր : Պու պիրլէչմէք , զարըչմադ մատտի սիւ-
րէթտէ (նիւթականապէս) օլամազ . զիրա պիր գատէհ շարապըն
պիր գատէհ սույա մատտէթէն զարըչըպտա , պիր իւչիւնծիւ շէրպէթ
հիլլէթի չըգտըղը կիպի , քէլամ ուլլահըն թապիաթը ինսան թապիաթը
իլէ գարըչամազ , զիրա Ալլահնի թապիաթ իսթիպտալ (թէպէտտիւ-
լաթ) օլամազ օլտուղու պէտիհի տիր : Իսթիպտալ գապուլ էտէն թա-
պիաթ Ալլահ թապիաթը օլամազ : Նէ տէ քէլամ ուլլահըն իշպու պիրլէչ-
մէսի մանէվի սուրէթտէ օլապիլիր . եանի պիր մուհապպէթ պիրլէչմէսի
սալըլամազ , զիրա իքի տօսթուն պիր պիրի իլէ մուհապպէթմէ մէր-
պութ օլտուղարը հալտէ , պունլար պիրի պիրինտէն թէն ալմըչ տէ-
նիւլէզ : Անճադ մուհապպէթի տիրլէր տէնիր : Քէլամ ուլլահ իսէ-
թէն օլտու , վէ պիզտէ սաքին օլտու . եանի ինսան թապիաթընտա
վէ քիսվէթինտէ : Տէմէք քի քէլամ ուլլահ զաթմա վէ անճա
ինսանըզ իլէ պիրլէչտի . էօյլէ պիրլէչմէք նասըլ քի ճան թէն իլէ
սահիհէն վէ էսալէթէն եախօտ նէֆսճէ պիրլէչիր :

ՄԻԳ . Նեստոր չուրայը տէմէլի իտի քի , քէլամ ուլլահ թէնի ալ-
տը . տէյիլ քի թէն քէլամը ալտը . եանի թէնտէն էվիլէ քէլամ վար
իտի , թէն Մարիամ Աստուածածինին րահմինտէ փէյտա օլտուղու
կիպի քէլամ Ալլահըն անճը իտարէսինտէ փէյտա օլտու , վէ տօղ-
տու . հիչ պիր սանիյէ իշպու թէն , ճան եախօտ ֆրիստոսուն ին-
սանըղը քէլամտան էվիլէ եախօտ քէլամըզ օլմատը : Էվիլէ հէր
պիր թապիաթա պիր միւտիր (անմ) լաղըմ տըր . ֆրիստոսուն ինսան
թապիաթընա քէլամըն պիր սատէ անճը նաղըր վէ մուհաֆըզ պուլուն-
տուղու իչին տիկէր անճա իթիյաճը օլմատը . տէմէք քի կէրէք Ալլա-
հանի թապիաթըն կէրէք ինսանի թապիաթըն սըֆաթը եախօտ միւտիրի
(անմք) պիր տիր : Պիր տէ տիգգաթ էթմէլի քի , քէլամը խիւտանըն ան-
ճը ինսան թապիաթընը ալտըղընտա , ինսան անճընա լուղում պըրազ-
մատը տէտիյիմիզտէ , պու ալընան ինսանըղըն կէօյա թապիի պիր
ինսան անճը թախսիս օլունմուշ իքէն , Աստուածային անճ օնտան
տահա գուվիլէթլի օլտուղունտան , օնուն էլինտէն օնու պըրադտըր-
տը կիպի կէօրիւնմէսին , վէ էօյլէ տէ տէյիլ տիր , անճադ Մարիամ
Աստուածածինտէն Ալլահըն գուվիլէթիլէ՝ վաղթընտա եարատըլաճազ
պու ինսան թապիաթը խասսէթէն քէլամ ուլլահըն սըֆաթը իչին ,
անճը իչին եարատըլտը , տէյիլ պաչգա պիր սըֆաթ իչին . պիլ ֆարզ
պիր փատիչահ էվլատը միւթէպէր պիր գատէկեանա սէնին պիր քէ-
րիմէն տօղտուղունտա օնու պէն ալաճաղըմ տէյի վատ պուլու-
րուրա , վէ ֆիէլվագի օլ գըզ տօղար վէ օլ շահղատէյէ նըչանլա-
նըրսա , ախէրին հազգընմ մը գապթ էթմիշ օլուր , եօղսա քէնտինէ

վատ ու խաս օլունան գըղմ մը արմըշ օլուր : Հաքէղա քէլամ ուլլահ քէնտի սըֆաթընա զաթէն թախսիս օլունան ինսանըղը արտը . օնուն իչին տէրիզ քի , պաշգա սըֆաթա լուղում եօղ իտի . հէմ քէլամին սըֆաթը էսալէթ , վէ զաթ պիրլէշմէսի իլէ իշպու ինսանըղ թապիաթը իլէ պիրլէշտի : (փլէւ. Բ. 6.) Գրիստոս « քի Ալլահին շէքլինտէ տիր . Ալլահա միւսավի պէրապէր օլմասընը գափմա (պիր սըֆաթ կիպի հիչ գըյաս էթմէտի , անճաղ գուլ շէքլինի արտըղը իչին քէնտի քէնտինի հիչ էթտի : (Սէպէպի տէ եանի) ինսանլար միսլինէ կիրաթի իչին , վէ սըֆաթտա ինսան կիպի պուլունտուղու իչին , էօլիւմէ գատար , հէմ խաշ էօլիւմիւնէ գատար իթաաթ էտէրէք , նէֆսի զաթընը թէնէզզիւլ էթտիրտի » : Առաքեալլն պու սէօլլէմէ սինտէն քեաֆիէն իսպաթ օլույօր , էվվէլա՝ Յիսուս Գրիստոս քէլամը խիւտա քի Ալլահ թապիաթընտա տըր , վէ իշպու թապիաթտա օլտուղու քէնտիսինին ասլընտան հալի վէ շանը իտի . տէյիլ քի սօնրատան եափմա վէ գափմա պիր հալ իտի . պու պէօլլէ իքէն , քէնտի քէնտինի ինսան գըյաֆէթինի արտըղը իչին հիչ էթտի : Տէմէք քի Պօղոս առաքեալ թէն արմալը քէլամ ուլլահին սըֆաթընա վէրտի , վէ օնուն աղամէթինէ եազըշտըրմատըղը իչին քէնտի քէնտինի հիչ էթտի տէյօր : Սանիյէն՝ էկէրչի Գրիստոստա իքի սըֆաթ օլսա իտի , պու սէօղ իճապ էթմէզ իտի , քէնտի քէնտինի հիչ էտէն պուրատա քէլամ ուլլահ տըր . վէ թէն արան տախի եինէ օլ քէլամ տըր . վէ պու թէնտէ վուգու պուլան հալլէրի . եանի էօլիւմիւ վէ խաշ էօլիւմիւնիւ Պօղոս առաքեալ պու քէլամա վէրիյօր , էկէրչի Գրիստոստա ինսան անճը օլսա իտի էօլիւմ վէ խաշ օնա եազըշտըր իտի , վէ ալէմէ վուգու պուլտուղու իչին քիմի հազգ քիմի նահազգ եէրէ խաշա չըգապիլիր իտի . վէ էօլմէք թապիի իտի , ամմա պիր Ալլահին էթիշամընտա օլան քէլամա խաշը վէ էօլիւմիւ վէրտիլի իչին , Պօղոս առաքեալ սիւղանը տէհչէթ օլարագ , պու սէօլլէրի եազտը :

ՄիԴ . Տահա աչըզ տըր , (Յփ. Ա. 18.) « Ալլահ հիչ քիմսէ կէօրմէտի , իլլա պիր թանէճիք օղուլ , քի փէտէրին գուճաղընտա տըր , օ խապէր վէրտի » : (Ի. 28.) « Թովմաս առաքեալ Գրիստոստա տիրիլտիքտէն սօնրա հաշան կէօրտիւ իսէ , Բապպիմ վէ Ալլահըմ տէյի իգրար էթտի վէ չաղըրտը » : (Հփ. Բ. 5.) « Խարայէլ միլլէթինտէն թէնճէ Գրիստոս , քի Ալլահ թէնճէ խարայէլ միլլէթինտէն տօղուո , պու տօղուլ վուգուլինի վէ ամէլինի Պօղոս առաքեալ Ալլահա վէրիյօր . տէմէք քի Գրիստոստա տօղումը թէնճէ թապիաթ վարըտը . վէ պու տօղան , եանի քէլամը խիւտա Ալլահ իտի : (Յփ. Ժ. 30.) Գրիստոս առաքեալար իլէ սէօլլէշէրէք , աչըգտան աչըղա փէտէր նէ իսէ օղուլ տախի օ տուր տէր . « Պէն վէ փէտէր պիրիզ » , եանի փէտէրին վէ պէնիմ թապիաթըմըզ պիր տիր : Պու պիրլէշմէք եա մանէվի տիր , եա թապիաթճա տըր : Մանէվի օլամագ :

զիրա « հէր շէյին իւզէրինէ 'էպէտիլիքտէն միւպարէքլէնմիշ Ալլահ տըր » : Պօղոս առաքեալըն պու սէօզիւնէ կէօրէ միւճէրրէտ քէլամ Ալլահ տըր , քի էպէտիլիքտէն վար օլտուղու իզրար օլույօր : Վէ մատամ քի պու էպէտիլիքտէն վար օլան Գրիստոս տուր , Պօղոս առաքեալըն սէօզիւնէ կէօրէ . « Գրիստոս քի Ալլահ տըր » . վէ էպէտիլիքտէն միւպարէքլէնմիշ երինէ օ Գրիստոս Ալլահ տըր . տէմէք քի Նեստորականլարըն իտտասը պի էսաս տըր , եանի Գրիստոստա իքի անձ եօգ տուր . քէլամ ուլլահըն պիր եալընը Ալլահանի անձը վար քի Ալլահ տըր վէ պու տա էպէտի միւպարէքլէնմիշ Ալլահ տըր . տէմէք քի Գրիստոսուն սէօզիւ . « Պէն վէ փէտէր պիրիզ » , Ալլահըզ իւզէրինէ տիր : Մատամ քի պու սէօզիւ սէօլլէյէն Գրիստոս ինսան օղու տուր . տէմէք քի , Գրիստոս հէմ ինսան տըր հէմ Ալլահ տըր : Եանի պիր եալընը Ալլահանի սըֆաթը (անձը) սայէսինտէ ինսան իքէն , քէնտի քէնտինի փէտէրէ պէրապէր , վէ օնուն թապիլաթը իւլէ պիր թուլթույօր : Էօլլէ իսէ քէլամ ուլլահըն անձը Գրիստոսուն անձընտան պաշգա տէյիլ . եանի պիրի էպէտիլիքտէն քէլամը խիւտանըն անձը , վէ տիկէրի մուվազգաթ Գրիստոս ինսան էվատընըն անձը . իլթէ պու թալիմաթ Նեստորուն վէ քէնտի թէվապիլէրինին եանլըլ թալիմաթ տըր : Անճազ Գրիստոստաքի պուլունան անձ պիր թէք քէլամ ուլլահըն անձը տըր . օնուն իլին տիր քի Ալլահանի եանի քէլամ ուլլահըն թապիլաթընա եազըչըր հարաքեաթ եա իւնվանլար պազէն Գրիստոսա վէ օնուն ինսանլըղընա մուգապէլէթէն , (փոխարինաբար) վէրիլիյօր . օ տա պիր Աստուածային անձըն սահիհէն վէ նէֆսէն Գրիստոսուն ինսանլըղը իլէ պիրլէշտիյի իլին տիր . վէ պու Ալլահանի անձըն պիրլէշմէսի միւնասիպէթի իլին վէ Ալլահանի թապիլաթըն սէպէպի իլին տիր քի , (Ալլահ էվատը պիր թանէճիք էվատ վէ Ալլահըն խաս քէնտի էվատը , եանի որդի Աստուծոյ , որդին միածին , իւր որդի) տէյի Գրիստոս աղիզ քիթապտա թէսմիյէ օլուսնույօր : (Մարի . ԺՁ . 16 .) « Սէն սաղ Ալլահըն օղու Գրիստոսուն » : Վէ պու Պետրոսուն իզրարը փէտէր Ալլահտան Պետրոսա ինսան օլմուշ օլտուղունու Գրիստոս քէնտիսի սէօլլէյօր : (17) « Պու շէյի սանա գան վէ թէն պէյան էթմէտի , իլա կէօկտէքի պուլունան փէտէրիմ » : Տէֆա Գրիստոսուն Յորդանանտա (Ժէ . 5 : Մարի . Ա . 11 : Դաւի . Գ . 22 : Մարի . Թ . 3 : Դաւի . Թ . 65 : Բ . Պէր . Ա . 17 .) Թափօր տաղընտա Գրիստոսուն թէպտիլի հալ (ալակեբպուլթիւն) իթտիյինտէ « Պու պէնիմ սէվկիւլիւ էվատըմ տըր , քի պէյէնմիշիմ , վէ քէնտինտէն հազզ էթմիշիմ » : (Հաւի . Ը . 32 .) Ալլահ . « քի քէնտի էվատընա էսիլկէմէտի . իլա պիլիմ հէփիլիզ իլին օնու թէսլիմ էթտի (խաշ էօլլիւմիւնէ) » : (34) « Գրիստոս Յիսուս , քի էօլտիւ վէ տիրիլիմիշ պիլէ տիր վէ Ալլահըն սաղ թարաֆընտա տըր , վէ տէ պիլիմ իլին շէֆաաթ էտէր » : Սիւալ էթմէլի Նեստորականլարա պու

նմանը ինսան էվլատը տըր քի էօլիւյօր վէ տիրիւյօր վէ Ալլահն սաղ թարաֆընտա օթուրույօր . պու ինսանըղա վէրիւմիւ մի տիր : տէմէք քի օնու էօլաիւրմէք վէ տիրիւթմէք վէ սաղ թարաֆընտա օթուրթմադ պիր Ալլահըղա խաս տըր : Էօլէն քիմ տիր , Գրիստոս տուր , տիրիւլպ Ալլահն սաղ թարաֆընտա օթուրան քիմ տիր , եինէ Գրիստոս տուր . քիմին գուվէթիլէ , միւճէրրէտ քէլամ ուլլահն անձընն գուվէթիլէ , քի Գրիստոսուն ինսան թապիլաթը իլէ պիրէշմիւ տիր , վէ օնու գիրի իտարէսինտէ կէզտիրիյօր :

ՄԻԾ . Կէրէք Ալլահ թապիլաթը կէրէք ինսան թապիլաթը աղիգ քիթապտա պիր Գրիստոսա վէրիւյօր վէ ինսան ամէլլէրի Գրիստոսա տա Ալլահ ամէլլէրի ատտ օլունույօր . վէ Ալլահ ամէլլէրի պիր Գրիստոստա ինսան ամէլլէրի ատտ օլունույօր : Վէ ինսանի վէ Ալլահանի ամէլլէր պիրի պիրի իլէ իլհադ օլունույօրլար պիր սալըլլօրլար , գիրա կէրէք Ալլահանի ամէլլէրի կէրէք ինսանի ամէլլէրի իճրա էտէն պիր Գրիստոսուն անձը օլտուղու իչին վէ պիր պու Ալլահանի քէլամն անձնաւորութիւնունուն գուվէթի վէ իտարէսի թահթընտա իպրաղ ու ինֆաղ օլտուղու իչին , վէ պունա պինաէն տիր հէփ օլ աղիգ քիթապն սէօզլէրի քի պիր Ալլահ էվլատընր վէ ինսան էվլատընր Ալլահն օլլունուն վէ ինսան օլլունուն պիր օլտուղունու կէօթէրիլէր , (Ա . Կորն . Բ . 8 .) հաչան « Էնթիլամ րապպընը խաչա չըգարըմը » թաստիգ էտէր . (Գորն Գ . 13 .) « Էօմիւր պախշ էտիճի էօլաիւրիւմիւ կէօթէրիլէր , հաչան Ալլահ քէնտի գանը իլէ քէնտինէ պիր քիլիսէ գազանմը թէսմիյէ էտէր : (Գորն . Ի . 28 .) հաչան պու ինսան էվլատընն Աբրահամտան էվիլէ օլտուղունու վէ եաչատըղընը թագրիր էտէրսէ : (Յովն . Ը . 58 .) հաչան Ալլահն էվլատընը գարըտան տօղմու կէօթէրիլէրսէ . (Գորն Գ . 4 .) հաչան ինսան էվլատընն կէօյտէ տուրուպ եէր իւզէրինտէ սէօյլէտիլինի թաստիգ էտէրսէ : (Յովն . 3 . 13 .) Մատամ քի կէրէք ինսանա մախսուա օլան ամէլլէր , կէրէք Ալլահա խաս օլանլարըն իքիսի տէ պիր պու զաթա ատտ վէ ալիտ օլունույօր . վէ մատամ քի պու պիր զաթ Ալլահ վէ ինսան թէսմիյէ օլունույօր , վէ եինէ պու պիր զաթ Քըրիստոս թէսմիյէ օլունույօր տէմէք քի Գրիստոստա պիր թէք սըֆաթ վար տըր , վէ պու սըֆաթ սէպէպի իչին իքի թապիլաթլարըն հարաքեաթը պիր Գրիստոսա վէրիւյօր :

ՄԻԶ . Սուրբ քիլիսէ Գրիստոսուն տիրի վէքիլի տիր քի հէր կէրչէքլիլի Գրիստոստան քեամիլէն ալմը տըր , նէ էթտի վէ նէ էօյրէթտի :

Պու տին իգրարլարընն ումումի սուրէթի , մէվճուտու վէ մէճումուու Հանգանակ հաւատոյ , եախօտ Հտաւատմք , եախօտ դաւանուութիւն թէսմիյէ օլունուր : Առաքելական Հանգանակ , Նիկիա Հանգանակը , Կոստանդնուպօլսոյ եանի Ստամպօլ սինօթունուն հանգանա-

կը . պունլար տա վէ քեաֆֆէի ումումի սինօթլարտա թանդիմ վէ թաստիդ օլունան գալմանին տինյէտէ , էվվէլ էմրտէ Գրիստոս , փէտէր Ալլահըն օղլու էպէտիլիքտէն Ալլահտան Ալլահ , նուրտան նուր . քէլամ ուլլահ . պիքիլ Մարիամտան թէն ալմը վէ թէքմիլ ինսանլըգ ալմը տէնիր : Օլ քէլամ ուլլահ ելինէ էղիյէթ չէքմիլ խաչա չըգմըլ իւչ կիւնտէն տիրիւմիլ կէօյէ չըգմըլ . Ալլահըն սաղ թարաֆընտա օթուրույօր , քի տիւնեա սօնուկտա էօլիւլէրին վէ տիրիլէրին շէրաաթընը քէսմէյէ կէլէճէք տիր . . . տէնիր վէ իգըար օլունուր : Պու Ալլահլըգ նէ , պու ինսան հալլէրի նէ : Մատամ քի օլ Ալլահ պէօյէ հալլէրէ կիրիֆթար օլմուչ , նէ իլէ օլմուչ , Ալլահ թապիաթը իլէ մի . հաչա . Ալլահ էղիյէթէ տիւչար օլամազ . նէտէն տիր , վէ նէ սէպէպէ մէպնի տիր էօյէ իսէ քի Ալլահ ազիմիւլլան հաղըթիլէրի խաչա չըգարըլմըլ տէնիյօր : Նալընըգ ալտըղը ինսան թապիաթը իլէ վէ հէր կիւն քիլիսէլէրտէ պու տին իգըարը ճէմաաթա տույ վէ իճուրա օլունույօր . պաչգա պիր սէպէպ իչին տէյիլ , անճադ Գրիստոստա պուլունան կէրէք Ալլահ , վէ կէրէք ինսան թապիաթլարընըն սըֆաթը գալիմի , եանի անճը պիր քէլամը խիւտանըն անճը օլտուղունտան տըր :

Միչ . Ս . Իգնատիոս Աստուածազգեաց (Ա . Պէրալիս Գիք + Ը . Գ . Բ .) « Հէքիմ պիր տիր , ճիսմանի վէ բուհանի , տօղմուչ վէ տօղմամըլ , թէնտէ տօղմուչ Ալլահ . վէ Մարիամտան վէ Ալլահտան . էվվէլա գապիլի էղիյէթ . վէ օլ վազըթ նազապիլ Յիսուս Գրիստոս էֆէնտիմիզ . . . վէ պիր Յիսուս Գրիստոս Դաւիթին սիլիլէսինտէն թէնճէ ինսան օլտուղունա . վէ Ալլահըն օղլունա » : Ս . Օգոստինոս . (Էնգէրէֆէժ Գ . Լ . Լ . Ե .) « Գրիստոս Յիսուս Ալլահըն էվլատը , հէմ Ալլահ տըր հէմ ինսան , Ալլահ հէր տէրտէն էվվէլ , ինսան պիլիմտէնրիմիդտէ . Ալլահ չիւնքի Ալլահըն քէլամը . զիրա քէլամ Ալլահ խի . վէ ինսան զիրա անճըն պիրլիկի խուսուկտունտա՝ ազըլտանէ ճան վէ թէն քէլամա գալուչտու . . . պիր թանէ Ալլահըն օղլու , օ տա ինսան օղլու , պիր թանէ ինսան օղլու , օ տա Ալլահըն օղլու . տէյիլ քի Ալլահըն իքի օղլուլարը , Ալլահ վէ ինսան , իլլա Ալլահըն պիր օղլու : Ալլահ , պիտայէթի եօգ , ինսան պիր պիտայէթտէն , էֆէնտիմիզ Յիսուս Գրիստոս » : Պունտան աչըգ տահա նէ օլապիլիր , տէյօր Ս . Օգոստինոս , տէյիլ քի Ալլահըն իքի օղլու վար . խալըր , պիր թանէճիք քէլամը՝ էպէտի օղլու , օ քի Մարիամտան թէն ալտը . վէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ տիր : Նեստորուն եանլըլընը քեամիլէն ճէրհէտէյօր , քի Ալլահա իքի օղլու վէրիյօրուտու , պիրի քէլամ ուլլահ , էպէտի , սալի , տիկէրի Գրիստոս՝ Մարիամըն վէ Ալլահըն թէվէճճիւհ օղլու՝ եախօտ ճան էվլատը վէ թէվէճճիւհ իլէ եալընըգ քէլամ ուլլահա եանաշմըլ ըտը : Համտ օլտուն քի , չիմտիքի զէմանտէ՝ Նեստորականլարըն լաֆըղըլըլ տիւնեանըն հէր թարաֆընտան գալգտը ,

պիր եաղնիւղ Մուսուլ վէ Մարտին ճանիպինտէ պու խիւմ իլէ միւս
սէմմի պիր ճէմիյէթ վար տըր , լաքին էկէրչի սիւալ էտէրսէն պուս-
լար քէնտի մէզհէպլէրինին շուրութունու քէնտիլէր սախի պիլմէզլէր :

Միւլ . Հայաստանեայց քիլիսէսինին էվայիտէն պու կիւնէ տէ-
կին թէրէնիւմ էթտիյի շարական տուալարը , հէր սահիֆէտէ քէ-
լամ ուլլահըն փէտէրտէն այրըմայարազ վէ փէտէրին թապիաթընտա
օլարազ վազթընտա Մարիամ Աստուածածինտէն Ալլահ վէ ինսան
տօղտուղունու , սազթը պիւլէնտ իլէ իզրար , վէ թաստիզ էտէր :
(Տե՛ Դարպան Ծննդէան) Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի . . . : Պէօյիւք
վէ հիքմէթլիւ սըրըր , քի պու կիւն պէյան օլտու : Անբաւելին երկնի
եւ երկրի . . . : Կէօյէ վէ եէրէ սըզմայան , փէտէրտէն այրըմայա-
րազ դունտաղա սարըտը : Անսկիզըն էակից հօր , բանդ 'ի կուսէ
Անճառ միութիւն : Պաշլանկըճը օլմայան քէլամ փէտէր իլէ հէմզաթ'
թարիֆ օլունմազ պիրլիք , պիքիւրտէն տօղտուն , փէտէրէ վէ ըու-
հունա հէմզաթ : Անսկիզըն որդի , հուրն կենդանի . հայաթ վէրէն
աթէշ , քի պէօյիւրթլէնտէ թութուշտու , զնու քի զարարսըզ ըա-
մինտէ թաշըտըն , վէ Ալլահ վէ ինսան տօղուրտուն : Տեսին դասք
իմանալի զօրութեանց . զԱստուած մարմնով առ իքէն ծնեալ . . .
զիրուհ օլան մէլայիքլէր օրտուլարը , Ալլահ սէնտէն թէն իլէ տօղ-
մուշ օլտուղունու այնէն միւշահէտէ էթտիլէր , ամամ սէնին օղու-
նուն քիլիսէսի սէնի՝ քի պիքիւրլիք իլէ վալիտէ սին Ալլահըն վալի-
տէսի իզրար էտէր :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ՊԻՒ ԱՆՁՆԱԻՈՐ ՍԸՖԱԹՃԱ ՊԻՐԼԵՇՄԵԼԵՐԻՆՏԵ
ՔԻԻՍՏՈՍՈՒՆ ԿԵՐԵՔ ԱԼԼԱՀԱՆԻ ԹԱՊԻԱԹԸՆԸՆ ՎԷ ԿԵՐԵՔ
ԻՆՍԱՆԻ ԹԱՊԻԱԹԸՆԸՆ ԹԵՔՄԻԼ ԳԱԼՏԸՂԸ . ՎԷ ՀԵՐ ՊԻՐԻՆԻՆ
ԹԵՔՄԻԼ ՎԷ ԱՅՐԸ ԱՅՐԸ ԱՄԵԼԼԵՐԻ . ՄՈՒՐԱՏԼԱՐԸ ՎԷ ՍԱՅԻՐԷ
ՎԷ ՊԻՐ ՊԻՐԻՆՏԵՆ ԱՅՐԸ ՕԼՄԱԼԱՐԸ ԻԻՋԵՐԻՆԵ

Միւթ . Պու պապտէ իքի խուսուս վար տըր , էվիլէա ֆրիստոս-
տա թապիաթլարըն թէմամիյէթի , սանիէն պու թապիաթլարա խաս
օլան մուրատլարը եա ըատէթլէրի վէ ամէլլէրի . պունլարըն իքիսի-
նէ տէ գարչը ըաֆըզըլըզլար զուհուր էթտի :

ՄԼ . Էվիլէա Եւտիքէս Նեստորա նէֆսանիյէթլէ գարչը կէլտի ,
ֆազաթ նէֆսանիյէթ ըուհու իլէ զուհուրա կէլէն հէր մէսէլէ վէ
միւնաղաատա վուզու պուլտուղու կիպի պունլարընքի տէ թըպկը
էօյլէ օլտու . եանի իքիսի տէ տօղըրուլուգտան սափարազ սահիհ եօ-
լու գայպ էթտիլէր . չէօյլէ քի Նեստոր ֆրիստոստա իքի օղուլ վար
տէտի . պիրի քէլամ ուլլահըն , տիկէրի ֆրիստոսուն : ֆրիստոսունքի

թէ վէճճիւն է վլատը , լուծֆ , եախօտ ճան է վլատը տըր , տէտի : Պու սուրէթտէ քէլամ ուլլա՛ր վէ Գրիստոս ալըր ալըր է վլատլար տըրլար . պիր թանէ տէյիլ տիրլէր . վէ պունուն իչին եանի Գրիստոսու եալընը տօղուրտուղու իչին , Մարիամ մարդածիմ տէտի :

ՄԼԱ . Եւտիքէս պունա գարչը , թէն ալմագտան՝ Գրիստոսուն իւքի թապիաթը վար ըրը . թէն ալտըգտան սօնրա իշպու իւքի թապիաթլար գարըչպ պիր թապիաթ օլտու . իմտի Գրիստոսուն պիր թապիաթը վար տըր տէմէյէ վէ էօյրէթմէյէ ճէսարէթ էթտի : Պու ըաֆըզըյա գարչը Ստամպօլ սինօթունտա 448 տէ Ս . Փլափիանոս ըիյասէթիլէ , վէ Եւզէփիոս Տօրիլէա շէհրի եպիսկոպոսունուն արգիւսիւ իւզէրէ Եւտիքէս սինօթա տալէթ օլունտու իսէ տէ , կիթմէյէ ըսրար էթտի , հաթթա Գրիստոսուն պիրլէշմէսինտէն էվլէ՛ իւքի թապիաթտա օլուպ պիրլէշտիքտէն սօնրա Գրիստոսուն պիր թապիաթը օլտուղունու իգրար էտէրիմ տէյի վերտիյի դաւանուլիւնու իւզէրէ՝ սինօթ քէնտիսինի ճէր՝ էթտի , իշթէ պու էճիլտէն Եւտիքէս Ասիթանէտէ պիր մանասթըր ըէիսի վէ արշիմանտրիտ իքէն . մէէմուրիյէթինտէն թարտ օլունտու : Եւտիքէս սինօթտա՝ քէնտիսինի հիւքմ վերտիքլէրի իչին Լէոն փափա հազրէթլէրինէ միւրաճաաթ (աիփէլլօ) էթտի . վէ լաքին քէյֆիյէթի Ս . Փլափիանոս էթրաֆը իլէ Բօմայա պէյան էթմիշ օլմասը իւզէրէ , Ս . Լէոն փափա սինօթու գարարլարը իլէ պէրապէր Եւտիքէսին իշթիքեալարընա հագգ վերմէյէրէք , թաստիգ էթտի : Պունուն իւզէրինէ զայէթլէ միւնֆէիլ օլարագ Եւտիքէսին համիի քիպիրի վէ ըէֆագիլէր իչինտէ էն նամտարը օլան Դէոսկորոս մէզըիւր սինօգա գարչը Եփեսոս շէհրինտէ 449 տա տիկէր պիր նէվսանիյէթ մէճլիսի թէճէմփիւ իթտիրիպ վէ Ս . Փլափիանոսու տախի օրայա ճէլպ իլէ , սէն Բօմայա եազմըշ , վէ Եւտիքէսին դատապարտութիւնունա սէպէպ օլմուշսուն . վէ շիմտիքի գարարլարա գարչը Բօմայա միւրաճաաթ էտիյօրսուն տէյէրէք . մէճլիստէ օլ ազիգի եաթըրարագ , էօյլէ շէտիտ դարպ էթտի քի իւշ կիւնտէն սօնրա Տէլոս ատասընտա օլ ազիգ վէֆաթ էթտի : Պունտան սօնրա 451 տէ Գաղկէզոնտա տիկէր պիր ուլու սինօթ թէճէմփիւ իտիպ հէր միլլէթտէն հայրապետլէր պուլունտուլար , Երմէնի միլլէթինին հայրապետլէրի , օլ վագըթտա Աճէմէրէ գարչը շէտիտ մուհարէպէլէրի զուհուր էթտիլինտէն օլ մէճլիստէ պուլունամատըլար : Պու սինօթ քէյֆիյէթի պատէթ թէտգիգ , Եւտիքէսի վէ Դիոսկորոսու , պու քի Խսկէնտէրիյէ եպիսկոպոսու իտի , դատապարտել էթտիլէր վէ իքիսիտէ Մարկիանոս իմբէրաթօրուն էմրիլէ նէֆի օլտուլար : Եւտիքէս վէ Դէոսկորոս վէ ալինէլէրի տին պապընտա պու սուրէթտէ աղըրճա եանըտըլար վէ եանըչըզարընտա թէանիւտ էտէրէք , տօղուլթմայա ըազի օլմատըլար , Գրիստոսուն քիլիսէսինէ վէ վիճուտու մանէվիսինէ պիր գաթ տա պունլար եարա աշտըլար վէ զարար վէրտիլէր :

ՄԼԲ. Եւտիքէսին պու ըաֆըղըղընտան՝ պիր գաչ խուլասէ չըգար : Եվվէլա Գրիստոսուն Մարիամտան տօղմագտան իքի թապիա-
թը վար խտի : Սանիէն պու թապիաթլար պիրլէշտիքտէն սօնրա
եախօտ քէնտի մէրամընը միւշիր իսթիլահը գուլլանարագ , պու իքի
թապիաթըն գարըչմապընտան սօնրա , Գրիստոստա իքիսինտէն միւ-
րէքքէպ տիկէր իւշիւնճիւ պիր թապիաթ թէշքիլ օլունտու : Սալիսէն
Գրիստոսուն թէնի Մարիամ՝ Աստուածածինին ըահմինէ տիւշմէգտէն
զաթէն վար խտի , եախօտ կէօյտէն էնտիրիմիշ խտի : Բապիէն Գրիս-
տոս Մարիամըն ըահմինտէն եախօտ թէնինտէն հիշ պիր շէշ ալմատը-
եալընըղ սու օլուգտան կէչէր կիպի Գրիստոս տախի Մարիամտան
տօղմուշ օլտու՝ օնուն իշին Մարիամա աստուածածին տէմէք խա-
թա տըր . անճագ մարդածին տէմէլի տիր : Պունուն իլէ պէրապէր
Նեստորա գարչը ուղըրաշան պու խասիմ , համագաթըղք իլէ ֆէրգի-
նէ վարմայարագ Նեստորուն խաթասընը իսթիլար վէ թաստիգ էթ-
միշ օլտու : Չուգուրա տիւշմիւշ խասմինէ մանա վէշէրէք քէնտիսի
տախի այնը պիր չուգուրա տիւշտիւ : Պունլարա գարչը պիգ պալա-
տէ տէտիլիմիգ սահիլիլի շէօլէ պէյան էտէրիգ :

ՄԼԳ. Տէօրթ թարզ իլէ Գրիստոսուն իքի թապիաթլարը պիր
պիրլէրի իլէ պիրլէշպիլիլիլէր , եա օլ տուր քի գարըշտըլար (խառն-
մամբ) պիլ ֆարզ պիր գատէն սուլուն պիր գատէն շարապա գա-
րըշտըղը միսիլիւ , եա օ տուր քի (իքիսինին պիրիսի տայանամայըպ ,
լաղվ օլարագ (բարձմամբ) , պիրիսինին պագասըլա , պիլ ֆարզ
պիր գատէն թաթըլ սուլուն տէնիղէ գարըշտըղը միսիլիւ , եախօտ
պիր փարչա մուսուն աթէշտէ էրիլիպ՝ թէշֆ օլտուղու կիպի : Եա օ
տուր քի իքիսինին տէ պու իսթիլաթ սէպէպիլիլէ պիր իւշիւնճիւ
հիլլէթ քէսպ էթմէսի իլէ , պիր առէմ՝ եախօտ պիր հայվան ֆու-
րունա աթըլուպ իքիսինին տէ վիճուտինտէն պիր քիւլ հասըլ օլտու-
ղու միսիլիլի : Եա օ տուր քի իքիսինին պիրլէշմէսիլիլէ պիր իթ-
թիհատըն հասըլ օլմասը : Եքի այրը թապիաթլարըն պիր իթթիֆագ ,
վէ տէրունի իրթիպաթ իլէ պիր գայմագամ եա պիր միւտիրին իտա-
րէսի թահթընտա , ֆագաթ պու իքի թապիաթլար պիրի պիրիլիլէ
գարըչմագսա , վէ քէնտի խասիլէթի մախսուսէլէրինի քէմալի իլէ պի-
րի պիրինտէն հէմ այրը սագլարսա վէ հէմ իքիսինին տէ պիրի պիրին-
տէն այրըմասընըն իհթիմալի օլմագսա . պիլ ֆարզ՝ Գրիստոսուն Ալ-
լահանի վէ ինսանի թապիաթլարընըն պիր պիրի իլէ պիրլէշմէսինէ
էօրնէք օլուն տէլի , ինսանըն թէնի քէնտի ճանը իլէ պիրլէշմէսի
կիպի : Եւշ էվլէլէրի սուրէթ գարըչմալարըն գամիղըսըն Գրիստոսա
վէրիրսէն վէ գամիղըսըն թութարսան , պէօլիւք ըաֆըղըղք տըր ,
տէօրտիւնճիւսիւ տօղրու տուր : Եւտիքէս օլ իւշ թարգըն իւշիւնէ
տէ տիւշտիւ վէ օնուն իշին , սինօթտա ըէտտ օլունտու վէ պէօլիւք
ըաֆըղը թէսմիլէ օլունտու :

ՄԼԴ. Ֆազաթ տիգգաթ էթմէլի քի, ինսանտան ալտըղմըզ էմսալ եանի Գրիստոսուն Ալլահըղընն քէնտի ինսանըղը իլէ պիր-լէշմէսի ինսանըն թէնինին ճան իլէ պիրլէշտիյինէ հէր վէճ իլէ պէնզէմէղ. զիրա նէ թէն ճանտան այրը առէմ տիր, նէ ճան թէն-տէն այրը առէմ տիր, անճագ իքիսի պիր առէմ թէշքիլ էտէրլէր. լաքին Ալլահըն թապիաթը թէքմիլ օլուպ, ալտըղը ինսանըղ տախի թէքմիլ տիր. ինսանտան ալընան էօրնէք, եախօտ էմսալ իքի թա-պիաթլարըն պիր քէլամ ուլլահըն շախսը իլէ (անճ) պիրլէշմէսինէ էմսալ տըր. լաքին Եւտիքէս օնու պու ֆիքիլտէ տէմէտի:

ՄԼԵ. Գրիստոստա սահիհ Ալլահ թապիաթը օլտուղունու պէյան էթտիք: Քէզալիք Գրիստոստա թէքմիլ ինսան թապիաթը օլտուղունու իսպաթ էթտիք: Օրատա (ՄԵ. ՄԺ.) պուլունան իսպաթլար պու իքի թապիաթլարըն թէքմիլ գալտըղընը, վէ պիրի պիրինտէն այրը օլտուղունու կէօսթէրիլէր: (ՅՎՃ. Ա. 14.) «Վէ քէլամ թէն օլ-տու, վէ պիզտէ սաքին օլտու»: Պու քէլամըն էպէտիլիքտէն Ալլահ օլտուղունու վէ Ալլահըն ինտինտէ օլտուղունու կէօսթէրտիք. պու քէլամըն սօնրա թէն ալըպ տօղտուղունու աւետարանլար ալըզտան եաղըյօրլար. վէ թէնճէ սիլսիլէսինի թաատատ էտիյօրլար: (Մարթ. Ա. Դ՝Վ. Գ. 23.) Յիսուս Գրիստոս, քի Յովսէփին . . . քի Դաւիթ թին . . . քի Աբրահամըն . . . օղլու տուր»: (Դ՝Վ. Բ. 6.) «Վէ օլտու քի օրայա եթիշտիքլէրինտէ օնուն տօղուրաճագ կիւնլէրի թէքմիլ օլտուղունտա, վէ իլք օղլունու տօղուրտու»: (Դ՝Վ. ԺԲ. 10.) «Հէր քիմ քի ինսան էվլատընա գարչը պիր չէյ տէրսէ»: (Մարթ. Գ. 2.) «Վէ գըրգ կիւն վէ գըրգ կէճէ օրուճ թութարագ սօնրա ա-ճըզտը»: (Մարթ. ԻԶ. 24.) «Ինսան էվլատը էլէ կէչէճէք . . . (34.) «Պաշլատը գասէվվէթլէնմէյէ, վէ էսէֆ էթմէյէ»: Ճանըմ քէտէրտէ տիր էօլիմ տէրէճէսինէ գատար»: (39.) «Տուայա տուրտու վէ տէր. եա փէտէրիմ, էկէր միւմքին իսէ պու քեատէ պէնտէն կէշ-սին, ամմա պէնիմ իսթէտիլիմ օլմասըն իլլա սէնին»: (41) «Բու հոււմ րազի տիր. ամմա թէնիմ գայիֆ»: (42.) քէզալիք: (Դ՝Վ. ԻԲ. 43.) «Թըպըը էվվէլքի կիպի տուայա տուրուպ տէր. եա փէ-տէր՝ ինթիմալի վար իսէ պու գասալվվէթ քեատէսինի պէնտէն կէ-չիր. ամմա տէյիլ քի պէնիմ րատէթիմ, իլլա սէնինքի օլտուն, վէ կէօյտէն օնա մէյայիք կէօրիւնտիւ, վէ օնու գուվվէթլէնտիլիլ իտի, վէ իղթիրապտա իտի, վէ տիգգաթ էտէրէք տուայա տուրուրուտու վէ օնտան գան տամլալարը կիպի թէր՝ տամլա տամլա եէր իւզէրինէ ագար ըտը . . . »:

ՄԼԶ. Իշպու Աբրահամըն սիլսիլէսինտէն Դաւիթ սիլսիլէսին-տէն, անա րահմինէ տիւշմէք համիլէ օլմագ, վալիտէսի Մարիամըն կիւնիւ եթմէք, տօղմագ, գունտագլանմագ, իւշիւմէք, ույոււմագ, Դազարօսուն իւզէրինէ աղլամագ, աճըզմագ: տուսամագ, գասալ-

վեթ էթմէք, փէտէրինէ ըրճա էթմէք, փէտէրիմ պէտտէն պէօյիւք տիր տէմէք, ինսան էվլատը օլմագ, սէվինմէք, եօրուլմագ, խաչա չըզմագ, էօլմէք վէ դայրըհիւմ. պունչարըն հէփսի Գրիստոսուն թէքմիլ ինսան թապիաթընա, ինսան ամէլիյաթընա, վէ ինսան միւրատընա, վէ ինսան էֆաւինէ մալիք օլմագ տէմէք տիր, վէ սայիր ատէմէր միսիլիւ ինսանիյէթ իճրա էթմէք տէմէք տիր, քի ինսան թապիաթընըն հէր նէ քէմալէթի վէ խասիյէթի վար իսէ, հէփսի Գրիստոստա մէվճուտ տուր, վէ Ալլահ թապիաթընտան այրը վէ պաշգա տըր. եանի ինսան թապիաթը քէնտի հիւքմիւնիւ իճրա էթտի: Աէլէլիմ Գրիստոսուն Ալլահանի թապիաթընա:

ՄԼԵ. (Մարի. ԺԴ. 23.) տէնիզ իւղէրինտէ եիւրիւմէք, տէնիզէ էմր էտիպ ծնու թէսքին էթմէք. պալըղըն աղզընտան փարա ալլա՛ վէրկի վէրմէք, քէօրլարը թօփալլարը սաղըրլարը սաղալթմագ, ճինլէրէ էմր էտիպ ծնլարը տէֆ էթմէք, էօլիւլէրի տիրիլթմէք, պիր իքի էքմէք իլէ վէ պիր իքի պալըզ իլէ պինլէրճէ քէսանը տօյուլմագ, թէնճէ կէօրիւնմէզ դաթը ինճիր ալաճը թահթընտա կէօրմէք, Սամարիալը գարընըն եէտի գօճա տէյիշտիյինի պիլմէք, հէր քէսին իչլէտիյի կիւնահը եէր իւղէրինտէ եազըպ սահիպինէ պէյան էթմէք, տիւշմէն կէօզիւնիւն էօնիւնէ փէրտէ չէքիպ սաւուշմագ, պէնիմ, տէմէսի իլէ տիւշմէնլէրինի եէրէ փէրա էթմէք վէ թէքրար եէրտէն գալգմայա ըուխսաթ վէրմէք, Թափօրտա իսթիճլալ իպրազ էթմէք, կիւնէչին վէ մահիթալըն շալգընը քէսիպ եաս թուլթուլմագ, եէրի, վէ գայալարը սարսմագ, մէզարա կէօմիւլմէք, վէ իւչիւնճիւ կիւն, սուպան Ալլահ. . . տիւշմէնին ֆաթիհի տիրիլիպ գըյամ էթմէք նէ գուվէթէ վէ նէ թապիաթա մախսուս տուր. եանու, պիր Ալլահըն թապիաթընա, անըն գուվէթինէ, անըն միւրատը ալիյէսինէ էֆալ վէ մէչիաթինէ մախսուս տուր: Գրիստոս Ալլահըն պիր սըֆաթը իլահիյէսինէ վէ պու սըֆաթըն իտարէսինէ, վէ պիրի պիրինտէն այրը վէ պաշգա օլան թապիաթլարըն, այրը վէ պաշգա քեաֆֆէյի էֆալ ու ամէլլէրի պիր պու Ալլահանի սըֆաթըն գուվէթինէ վէ իտարէսինէ խաս տըր: Նիչին քի հէմ Ալլահանի մուամէլէլէր Գրիստոստա պուլունտուլար հէմ տէ խաթատան մատտա սայիր ինսանլըզ աւիալը վէ էֆալը վէ սայիր ինսան հարէքէթինին քեաֆֆէսի տէ Գրիստոստա թէքմիլ վէ մէվճուտ պուլունտուլար: Աէ պու իքի թապիաթլար պիրի պիրինտէն այրը վէ գարըշմագսըզըն պիր քէլամ ուլլահըն սըֆաթը իլահիյէսինին թահիթը իտարէսինտէ վէ իթթիհատընտա պուլունտարագ քէնտիլէրինէ խաս օլան մուամէլաթը քեամիլէն իճրա օլունմուշ օլուպ, հէր պիրի քէնտի հիւքմիւնիւ վէ թէյսիրինի իճրա վէ իպրազ էթտի, պիլ ֆարզ Գրիստոս աճըգտը. Ալլահ աճըգըր մը: Գրիստոս եօրուլտու, Գրիստոս աղլատը. Ալլահ եօրուլուր մու, աղլմը մը: Գրիստոս

խաչա չըզըպ էօլտիւ . Ալլահ խաչա չըզար՝ էօլիւր միւ : Պազըն իմտի
 Եւտիքէսին իմանը , վէ իթիգատը նէ պէօյիւք համագաթ տըր , քի
 Գրիստոսուն թապիաթը , ինսան թապիաթը իլէ գարըչտը տէյի իտ-
 տաա էտէր իտի վէ պիր թապիաթ օլտու տէմէք , Ալլահն իսթիպ-
 տալ գապուլ էթմէզ թապիաթընը թէպսիլ էթմէք տիր : Տէմէք քի
 Ալլահն թապիաթը , սաֆի թապիաթ գալմատը , ինսանըն թապիաթը
 Ալլահն թապիաթը օլտու . նէ Ալլահ սաֆի Ալլահ , նէ ինսան սաֆի
 ինսան , պէօյէ գարըչըք Ալլահըք օլմուրմու . Ալլահըք իլէ գարըչըք
 ինսան օլմուր մու : Իշթէ Ալլահը տա չիւրիւթմէք ինսանը տա չիւ-
 րիւթմէք պունա տէլէք , զիրա Եւտիքէս նէ Ալլահը թէքմիլ Ալլահ
 պըրապտը նէ ինսանը թէքմիլ ինսան . անճագ գարըչըք , քի եարըմ
 Ալլահ վէ եարըմ ինսան տէմէք , լաքին Ալլահ եարըմ Ալլահ օլամազ .
 թագսիմ օլամազ . տէմէք քի Գրիստոստաքի ալլահանի թապիաթ պիր
 վէ թէքմիլ տիր , անըն իչին քի Գրիստոս թէքմիլ Ալլահ տէնիյօր ,
 քէզալիք Գրիստոստաքի ինսանի թապիաթ տախի թէքմիլ տիր , անըն
 իչին թէքմիլ ինսան տէնիյօր , վէ պինայէն ալէյի Գրիստոս հէմ թէք-
 միլ Ալլահ , հէմ թէքմիլ ինսան տըր : Պիր եալընըզ քէլամ ուլլահըն
 սըֆաթը էպէտիյէսի , հալը փէրիշանիյէմիգէ թէրահիւմէն թէնէզզիւլ
 էտիպ , ինսան թապիաթընը ախզ էթտի :

ՄԼԸ . Եւտիքէս Գրիստոսուն ինսան թապիաթընը նօգսան պէլիւ-
 լէտի . վէ Ալլահանի թապիաթ իլէ գարըչտը վէ պիր թապիաթ օլ-
 տու տէր իտի . վէ պունա թէմսիլ օլարագ պիր ատէմին ճանը նասըլ
 քի թէն իլէ պիրէչտիլի հալտէ թէքմիլ պիր ինսան օլուրսա , քէզա-
 լիք Գրիստոստաքի բնութիւն « յԱստուածային եւ 'ի մարդկային յեր-
 կուց բնութեանց մի կատարեալ բնութիւն եղեւ 'ի Գրիստոս » եանի
 Ալլահանի վէ ինսանի իչպու իքի թապիաթլարտան՝ Գրիստոստա պիր
 թէքմիլ թապիաթ թէչքիլ օլտու տէր իտի , վէ պու իսէ պէօյիւք
 խաթա տըր . զիրա Գրիստոսուն ինսան թապիաթը , վէ ինսանըղը
 տէյի նօգսան իլլա թէքմիլ ինսանըզ իտի , վէ պու ինսանըղը քէ-
 լամ ուլլահըն անճընա խաս մախսուս ինսանըզ օլմուչ ուտու . նասըլ
 քի , հէր ատէմին ինսանըղը քէնտի նէֆսի սըֆաթընա խաս տըր .
 ճանըն թէնտէն մատտէթէն այրըլմասը մէսէլա՝ ինսանլարտա վէֆաթ
 իլէ միւմքին օլուպ , նասըլ քի սայիր մախլուգաթ տա տախի , ան-
 ճագ քէլամ ուլլահըն սըֆաթը վէ ալուղը ինսանըղը պէյնիւտէ թէն
 ալտըգտան սօնրա՝ պու այրըլըզ գապիլ օլամազ , վէ Գրիստոս ինսան-
 ըղը իլէ էօլտիւ վէ ճանը թէնիւտէն այրըլտը իսէ հիչ պիր վագըթ
 օլ ինսան ճանը վէ թէնի քէլամ ուլլահըն անճընտան վէ պու անճըն
 իտարէսինտէն այրըլմատը :

ՄԼԹ . Կէրէք Նհստոր , Կէրէք Եւտիքէս վէ Կէրէք Դեոսկորոս
 վէ պունալարըն ալինէլէրի Մարիամա Աստուածածին տէմէտիլէր . վէ
 տէմէտիլէրի պու սէպէպէ մէպնի իտի քի , Մարիամտան Գրիստոս

Թէն ալտը իսէ, Նեստորուն ֆիւրինէ կէօրէ, Բրիստոս սատէ պիր ինսան իտի, վէ Ալլահըն Թէվէճճիւհիւ իչին Ալլահ էվլատը փայէսինէ Թէրֆի գըլընտը. օնուն իչին Մարիամա մարդածին տէր իտի: Եւ տիքէս տախի Բրիստոսուն ինսանլը Մարիամըն րահմինտէն սու պիր օլուգտան կէչէր կիպի կէչտի, վէ պիրմէմ քիմին էլի իլէ եալիւլմը իտի վէ Մարիաման Բրիստոս պիր շէյ ալմատը տէր իտի: Իշթէ պու տա պունուն իչին Մարիամա աստուածածին տէմէղ իտի. անճագ մարդածին: Պիրի պիրինէ իքի զըտալարըն ուճու, եախօտ սօնու պիր օլտուղու կիպի, եախօտ նասըլ քի, հատտէն զիյատէ շալիլ ինսանըն կէօղիւհիւ կէօրմէղ էտէր, վէ հաթտէն զիյատէ գարանլը, քէզա ինսանըն կէօղիւհիւ կէօրմէղ էտէր. պունուն կիպի տէ Նեստոր Բրիստոսուն իքի Թապիաթընա իքի անճ վէրէրէք Բրիստոսու պայաղը ինսան փայէսինէ էնտիրտի. Մարիամըն օղու էթտի. վէ Մարիամը Բրիստոսածին, եախօտ տահա աչըզ մարդածին էթտի: Եւ տիքէս պունուն զըտտը՝ Բրիստոսաքի Թապիաթլարըն իքիսինի տէ էվլէ. լինտէն եարատըլմը էթտի, պունլարը Բրիստոստա գարըշթըրը պի քիսինի պիր խամուր էթտի. Ալլահլը ինսանլը մախլութ էթտի, եանի հէմ Ալլահը չիւրիւթտիւ, հէմ ինսանը չիւրիւթտիւ, վէ պունա լարտան պիր իւչիւհիւ զաթ օրթայա չըգարտը. քի (հրէշ) եանի Թապիաթըն խարիճի օլարագ, նէ Ալլահա նէ ինսանա պէնգէր էթտի վէ պունլար տա Բրիստոստա Թէն ալմագտան վուգու պունտուղու վէ Բրիստոստա պիրի պիրիլէ մարգեղութիւն փագթինտէ գարըշտը զը իչին, նէ Բրիստոս Ալլահ օլտու, նէ տէ Մարիամ աստուածածին եալընըզ Մարիամըն րահմինտէն ինսան Թապիաթը կէլիպ կէչտիլի իւչին մարդածին Թէսմիյէ էթտի: Իքի քէօրիւն պիրի պիրինէ Թէսա տիւֆ էտիպ, գաֆայը գաֆայա չարփտըղլարը կիպի պունլարըն տա գաֆասը պիր պիրինէ չաթտը: Կաթողիկէ քիլիսէ Բրիստոսու օղուլ րապպ, պիր Թանէճիք տօղմուշ, իքի Թապիաթտա, շաշմամը (անշըփոթ), գարըշմամը, անխառն, պիլա իսթիպտալ, պիլա Թագսիմ, այրըլմագ իգրար էտէր. Թապիաթլարըն ֆէրգի պիրլէշտիքտէն սօնա րա ապլա գալգամմը, վէ տահա զիյատէ հէր պիրի քէնտի խասիյէթինի մուհաֆաղա էթմիշ, վէ պիր անճա միւթաալիլ օլարագ իտաւրէ օլունմուշ տուր. Գաղկէզոն սինօթու պէշինճի Թէճէմմիւտէ պէօլէ տէտի: Հայաստանեայց քիլիսէսի «զիրա տէյիլ խայալէն, իլլա սահիհէն ինսան օլարագ վէ գարըշմագ պիրլէք իլէ, (անշփոթ միւսուրթեամբ) Աստուածածին վէ պիրի Մարիամտան Թէն ալտը...» տէյի, պատարագամատոյցտա իգրար էտէր:

ՄԻ. Կէլէլիմ իքինճի խուսուսա, եանի Բրիստոստա իշպու Ալլահանի վէ ինսանի Թապիաթլարըն իրատէյի ճիւղիւյէլէրի վար տըր. վէ պու իքի ըատէթլէրին էֆա'լը մախսուսէլէրի տախի վար տըր: Իլք գըսըմտա պասթ ու Թահրիր օլունան աւետարանըն մահէլլէրին:

տէն աչըդտան կէօրինիւր , քի Քրիստոստա հէմ Ալլահանի միւրատ
(կամք) վար տըր , հէմ ինսանի . վէ պու իքի միւրատլար (կամք) ,
իքի թանէ վէ այրը օլուպ պիրի պիրիյէ գարըշմամըշ . անճագ պիր
Աստուածային քէլամըն անճընըն իտարէսի թանտընտա պիրլէշմիշլէր .
Ջիրա Քրիստոս չարչարանքա եագլաշտըղը զէման , էսէֆ էթմէյէ ,
գասալվէթ չէքմէյէ վէ թէրլէմէյէ պաշլատը իսէ , պու հալլէրին հիջ
պիրիսի Քրիստոստա պուլունան Ալլահանի թապիաթա եագըշմագ ,
տէմէք քի Քրիստոսուն ինսանլըգ թապիաթը սատէ պիլիմ թապիա-
թըմըգա պէնգէր վէ քէնտինտէ պուլունան պու ինսան թապիաթը իլէ
էսէֆ էթթի , գասալվէթ չէքթի , էգիյէթէ կիրիֆթար օլտու , թութու-
տու խաչա չըգտը պագըսըլա : Պու պէտիհի տիր վէ փիլիսոփայութիւն
օգույան ասէմ մութլագ պունլարը պիլի . եանի Ալլահանի թապիաթ
թէքմիլ տիր , հուտուտուղ տուր (անսահման) իսթիպտալ օլամագ
(անփոփոխ) . էգիյէթէ գապիլի օլամագ (անչարչարելի) էպէտի տիր
(անժամանակ) , եօղսա Ալլահ մահվ օլուր : Աէ մատամ քի Քրիս-
տոստա պունլար վուգու պուլտու , տէմէք քի եալընըգ ինսան թա-
պիաթըլա պունլարը հիսս էթթի : Պունուն իչին պիլլէր եանի Կա-
թողիկէ քիլիսէ « սուրբ Աստուած սուրբ եւ հօգօր սուրբ եւ անմահ »
տէր . վէ « որ խաչեցար » զամը խէթա տըր . վէ սինօթլարտա հե-
րետիկոսութիւն տէյի գարար վէ իլան գըլընմըշ տըր :

ԴԽԱ . Էն պէօյլէք անմագըլըգ տըր Քրիստոստա պիր թապիաթ
վար տէմէք : Աստուածային վէ մարդկային մի բնութիւն տէմէք Եւ-
տիքէսին եանլըշ թալիմաթը վէ ռաֆըղըլըղ տըր , վէ պունուն իւ-
գէրինէ ըսար էտէն քիսնէ իլէ մուպահասայա կիրմէյէ պիլլէր հիճագ
էտէրիգ , չիւնքի պունլար սահիհ վէ ինքեար գապուլ էթմէգ մէպ-
տալէրի , վէ փութփէրէսթ գէմանընտա պիլլէ շիւպհէ վէ թէրէտտիւտ
գապուլ էթմէյէն մէպտալէրի ճէրհ էտէրլէր , պու տա փիլիսոփայու-
թիւն պիլմէտիքլէրինտէն տիր . ֆիլէվագի էկէր պու միւպարէք իլմի
պիլմիշ օլսալար քէնտիլէր պիլլէ Քրիստոստա պիր թապիաթ վար տէ-
մէյէ հիճագ էտէրլէր : Ամմա պու մէպտալէրտէն պի պէհրէ օլան քիմ-
սէ պու միւգաքէրէնին նէ օլտուղունու տա պիլմէգ : Ելվէթ չիմտի-
քի Հայաստանեայց քիլիսէսի Քրիստոստա պիր թապիաթ գապուլ է-
տէր , հէմ իտտաաընը էտէր , հէմ տէտիյինէ իֆթիլար էտէր , պուն-
լարա պիր տէյէճէյիմիգ օլամագ , լաքին նէ տէյէլիմ Գրիգոր Տաթե-
ւացիյէ Եջմիածնական Հայոց սուրբունա վէ օնուն պէնգէրի Յովնան-
նէն Որոտնէցիյէ , Երմէնի քիլիսէսինէ վարդապետ օլարագ Եւտիքէ-
կիպի , Քրիստոստա պիր բնութիւն օլտուղու ռաֆըղըլըղ չըգարա-
րագ , իտտաա վէ նէֆսանիյէթ էթտիքտէն մատտա հաթթա իքի բը-
նութիւն տէյէնլէրին հէփսինէ լանէթ օգուրլար . պունլար պունու-
րօմա քիլիսէսինէ պիր հագարէթ օլսուն նիյէթի իլէ էտէրլէր . լաքին
ալլի պիր կէօղիւն քէնտի գայիֆիլի իլին , կիւնէչին շալգընը կէօր-

մէյէ միւղթէտիր օլամայրպ գարանլըգ եէր պանա տանա էվլա տըր տէտիյի վէ էթտիյի կիպի, կիւնէշտէն եիւզ չէվլիրիպ խօշլանմաղսա գապահաթ կիւնէշէն մի տիր, եօղսա ալիլ օլան կէօղիւնմիւ տիր. պունու իւլէմա հիւքմիւնէ հէվալէ էտէրիմ: Տաթեւացի պիւնէրճէ նզովել էթսին, Որոտնեցի պիւնէրճէ քիւֆիւր վէ հէզայան էթսին. նէ ֆայտէ ալիմլէրտէն օնլարը քիմ տինլէր, ամմա օնլարըն տա տին. լէյէնլէրի օլուր. քի թըպզը օնլարա պէնզէր վէ օնլարա եազըշըր. խիւտա պիւլիւր քի պունլարըն իսմինի պիւլէ անմայր քէնտիմիզէ ըէվա կէօրմէյիզ, վէ գարշըմըզա ալըպ, խասմիմիզ ատտ վէ իթթիխազ էթմէյէ հիճապ էտէրիզ:

ՄԽԲ. Պունլարըն ուսթալարը թա պիտայէթի մասլահաթտէն 630 տա, Աթանաս, Յակոբիկեան բաթրիք, վէ Սարգիս Ստամպօլ բաթրիքի, վէ Կիւրոս Իսկէնտէրիյէ բաթրիքի պունլար հէմէֆըեար օլարազ. Եւտիքէսին պու բաֆըզըլըզընը հիմայէ էթտիլէր, վէ Հէրազ կայսրը տախի գանաըրտըլար: Սօֆրօնիոս Երուսաղէմ բաթրիքի պունլարա գարշը պիր սինօթ ճէմ էտիպ, Սարգիսէ եանլըշըլըզընը խապէր վէրտի, վէ Ոնորիոս Փափայա Տօրէնացի Ստեփաննոս եէտի իլէ քէզալէք Սարգիս Կիւրօսուն, վէ Սօֆրօնիոսուն խոտաալարընը փափայը միւշարիլէյէ եազմըշ ըտը: Լաքին Քրիստոստա իքի թապիաթ տէյէնլէրի թագալի հտէրէք պիւտիրմիշ իտի. կէօյա պիրի պիրինէ զըտտ իքի թապիաթ պիր Քրիստոստա ույամազ, վէ քէնտինէ կէօրէ Քրիստոստա, նէ պիր ըատէթ վար նէ իքի ըատէթ, իլլա Քրիստոստա պիր Ֆայլի մէվճուտէ վար տէմէք տանա էյի տիր տէր իտի: Ոնորիոս փափա պու մինվալ իւզէրէ, միւնազանըն հալլի վէ տէֆի մագսէտիլլէ վէ պիւմիւսամէհա Քրիստոստա պիր ըատէթ (կամք) վար տէյէլիմ, Սարգիսի թաստիզ էթտի, վէ իքի օլտուղու հալտէ, իքիսինին պէյնինտէքի նիֆազ (հակառակութիւն) գալգսըն տէյու էթտի: Պու (միաքնակարըն) եանի պիր թապիաթ տէյէնլէրին բաֆըզըլըզըն էլլի սէնէ գատար սիւրտիւ վէ Ասիթանէ իւշիւն. ճիւ ումուսի սինօթունտա 680 տէ. պունու իճատ էտէնլէր մահըլմ օլտուլար: Իշթէ սինօթուն գարարը « Քրիստոստա թագսիմ գապուլ էթմէզ, գարըշմազ, այրըլմազ իքի թապիի միւրատ (եախօտ ըատէթ) իքի թապիի մուամէլէ վար տըր վէ պունու ազիզ հայրապետ լէրին թալիմաթը իւզէրէ իլան էտէրիզ »:

ՄԽԳ. Քրիստոստա այրը այրը իքի ըատէթ վէ իքի մուամէլաթ վար օլտուղունու վէ հէր պիր թապիաթա մախսուս օլան իշպու ըատէթ վէ մուամէլաթը թաստիզ էթմէք իւզրէ պիր իքի իսպաթ կէթիրմէյի քեաֆի ատտ էտէրիզ: (Մ. Գ. Ի. 2. 39: Ժ. Գ. 36: Դ. Գ. 1. 42: Յ. Գ. 2. 38: Փէլէպ. Բ. 8: Եբ. Ժ. 7.) Պունլարտան մատա քեաֆէի օլ վուգուաթլար, անլէր քի էօլտիւքտէն սօնրա տախի Քրիստոսուն պաշընա կէլաիլէր, Քրիստոսուն կէրէք Ալահանի թապիաթը:

ներն միւրատընը վէ ամէլինի, վէ կէրէք ինսանի թապիաթընըն միւրատընը վէ ամէլինի, վէ հէմ տէ պունլարըն պիրի պիրինտէն այրը օլտուղունու աչիքեար պէյանէ էտիյօրլար:

Միւր. Ս. քիլիսէ, քի սահիհլիք տիրէյի տիր, էվլէլինտէն չիւտիյէ գատար կէրէք չիֆահէն վէ կէրէք թահրիրէն պու թալիւաթը թաստիգ էտէրէք էվլատլարընա էօյրէթտի:

Պէօյլէ Ս. Աթանաս Գրիստոսուն « Եա փէտէր, էկէր միւմքին իսէ » սէօզլէրի իւզէրինէ եազըյօր: Պուրատա իքի թապիաթ կէօսաթէրիօր. եանի պիրի ինսանի, քի թէնէ մախսուս տուր. տիկէրի Ալահանի, զիրա ինսանի թէնին զայիֆլիյի իչին սիյասէթլէրինին ալֆընը ըրծա էտիօր, լաքին Ալահանի թապիաթը պունլարա քէնտինի հազըր կէօթէրիօր:

Ս. Գրիգոր Նիսացի « Զիրա պաշգա տըր Ալահանի բատէթ, պաշգա տըր ինսանի բատէթ » տէր:

Ս. Յովհան Ոսկեբերան « Քէնտինէ մախսուս օլան բատէթի աչըգտան աչըգա իպրազ էտիօր, լաքին հէր եէրտէ փէտէրին բատէթինի քէնտինինքինէ թէրծի էտիօր »: Պունլարա էմսալ սայիր նիչէ ապիզ հայրապետլէրին շահատէթլէրի վար տըր, քի էկէրչի պիրէր պիրէր օնլարը կէթիրիրսէք փէք ուղուն օլուր վէ լուղումի տէ եօգ տուր: (Պէթաշ. Գէր. Ը. Գլ. Ը. Յօդ. 1.)

Միւր. Աստուածաբանլար պէյնինտէքի « ամէլէր սըֆաթլարըն տըր » (գործողութիւնք անձնաւորութեանց են) իսթիլահը փէք մէշհուր տուր. պու իսթիլահը իյղահ էտէլիմ: Ամէլէր սըֆաթլարըն տըր. մէպտայի սաֆի կիպի, (իբր սկիզբն որ) գապուլ էթմէմ. մէպտայը միւթթէֆիգ կիպի, (իբր սկիզբն որոյ) գապուլ էտէրիմ: Աստուածաբանլարըն պազըլարը, ամէլէր սըֆաթլարըն տըր տէրլէր, պազըլարը տա պունու ընտտ էտէրլէր, վէ ամէլլէրի թապիաթա վէրիրլէր. վազաա թապիաթ ամէլին մէպտասը, քէօքիւ, վէ գուվլէթի տիր, վէ սըֆաթ պիր թապիաթըն մադամը, վէ օլմասընըն շէքլի տիր. ամմա էօյլէ պիր մադամ, եա շէքիլ քի, թապիաթըն թէքմիլ թապիաթ օլմասընա շարթ տըր. վէ լազըմ տըր, վէ օնսուզ պիր թապիաթ միւմքին տէլիլ քի օլսուն. հէմ օնսուզ տուրամազ վէ հաւաքէթ իտէմէզ: Պունու տէմէմիգտէն, սըֆաթ թապիաթա վիճուտաճա ասըլճա պիր շէյ արթըրամազ. անճազ թապիաթըն օլմասընըն պիր շէքլի վէ մադամը մախսուսէսի տիր. թապիաթը ազլէն օլսուն, սըֆաթտան ալըր թուլթարսան, խիւտայի մէպտա, սաֆի մէպտա (սկիզբն որ) թէսմիյէ օլունուր. իքիսինի պիր թուլթարսան, միւթթէֆիգ մէպտա (սկիզբն որոյ) թէսմիյէ օլունուր քի, եանի հէր աւմէլ թապիաթի իլէ, շէքիլ վէ մադամը մախսուսունտան իճրա օլունուր: Վազաա ասըլ իչի կէօրէն թապիաթ տըր ամմա, միւթլազա պու թապիաթ պու շէքիլտէն մէլպուս, եախօտ պու գըլըղընտան, մադամընտան մէլֆուֆ օլարազ, քէնտի իչինի կէօրիւր:

ԻՍԹԻԼԼԱՀԼԱՐԸՆ ՊԻՐԻ ՊԻՐԻՆԵՆ ԱՏՏ ՈՒ ԱԹՖ ՕԼՈՒՆՏՏՈՒՂՈՒ
 ԵԱԽՕՏ ԻԱՍԻՅԵԹԼԷՐԻՆՆ ՊԻՐԻ ՊԻՐԻՆԵՆ ԻԼՀԱԳ ՕԼՄԱՍԸ ԻՈՒՍՈՒՍՈՒ
 ՊՈՒ ԻԻՆՎԱՆԼԱՐ ԻՔԻ ԹԱՊԻԱԹԱ ՆԵ ԿԵՕՆԵ ԵԱԳԸԸԸՐ
 ՆԵ ԿԵՕՆԵ ԵԱԳԸԸՄԱԶ ՎԵ ԳՐԻՍՏՈՍԱ ՆԵ ՏԵՐԵՃԵ ՍԵՃՏԵ
 ՎԵ ՈՒՊՈՒՏԻՅԵԹ ԵԱԳԸԸԸՐ

ՄԻՋ . Գէլամ ուլլահ թէն ալտըղընտա՝ Գրիստոսուն կէրէք Ալ-
 լահանի թապիաթը , վէ կէրէք ինսանի թապիաթը , քէլամ ուլլահըն
 սըֆաթը (անձը) իլէ տէրունի վէ վիճուտճա պիրլէշմէլէրինտէն վէ
 կու իքի թապիաթ իշպու պիր անձըն խաթէսի թահթընտա՝ պու-
 լունտուղու էճիլտէն , Գրիստոստաքի խաթիլէթլէրին պիր պիրինէ
 աթֆ օլունմասը նէշաթ էթտի . հանի Ալլահանի թապիաթա խաս օ-
 լան իւնվան եա մուամէլէ , պազը թէմամը իլէ Գրիստոսուն ինսան
 թապիաթընա ատտ օլունուր , վէ պազը տա ինսան թապիաթընա
 խաս օլան իւնվան , եա մուամէլէ տախի , թըպըըսըյա Գրիստոսուն
 Ալլահանի թապիաթընա աթֆ ու ատտ օլունուր . սէպէպի տէ իքի
 թապիաթլարըն պիր Ալլահանի անձ իլէ պիրլէշմէսի վէ խաթէսի
 թահթընտա պուլունտուղու տուր :

ՄԻԷ . Նեստոր Գրիստոստա իքի սըֆաթ պիր պիրինտէն այըը
 տըր տէյէրէք , քէնտի ըաֆըղըղընը իճատ էթտի , Եւաթէս պու-
 նուն մուղայիրինտէ պուլուննարագ , Գրիստոստա նէ այըը անձ , նէ
 տէ այըը թապիաթլար , իլլա պու իքի թապիաթլար պիրի պիրիլէ
 մատտէթէն գարըշտը վէ շաշտը . էօյլէ քի այըըտ օլմալարընըն իս-
 թիմալի եօզ տուր տէյի , պիր ըաֆըղըղը տա օ իճատ էթտի :

ՄԻԸ . Պունլարա Ս . Կաթոզիկէ եկեղեցի , նասըլ քի հէր նէվի-
 ճատ ըաֆըղըղըղա գարըղ գօյտու վէ թալիմաթլարընը ըէտտ էթտի
 իսէ : Գրիստոսուն իւզէրինէ պահա էթտիլիմիդտէ , պու իքի ըաֆըղը-
 լարըն էֆըհարը ֆաթիտէլէրինի թաստիգ էթմիշ օլմայալըմ տէյի .
 ումումի պիր դանուն գօյտու , հանի Ալլահանի վէ ինսանի մուամէ-
 լէլէր Գրիստոստա մէվճուտ օլտուղու իշին եօզարըտա իշարըմըղ կի-
 պի , պազը Ալլահանի մուամէլէ , ինսանի թապիաթա խաս մախսուս
 կիպի թէշաթի օլունուր վէ տէնիր . պազը տա ինսանի մուամէլէ եա
 իւնվան Ալլահանի թապիաթա թէշաթի օլունուր վէ տէնիր . եախօտ
 ինսանի խաթիլէթի Ալլահանի թապիաթա , վէ Ալլահանի խաթիլէթի
 ինսանի թապիաթա վէրմէք մուղայիր կէօրիւնիւրսէ տէ , հանի նմ-
 սըլ օլապիլիւր , անճագ հասպ էլ սըֆաթ հանի պիր անձըն սէպէպի
 իշին պիրի պիրինէ վէրիլիւր . վէ մատամ քի իքի թապիաթըն սըֆա-
 թը գայիմի վէ միւտիլի պիր թանէ տիր . կէրէք ինսանի , կէրէք Ալ-

լահանի խառնելով Գրիստոստաքի թապիաթլարա միւշթէրէքէն վէ
պիլա ֆէրդ ավֆ օլունուրսա, վէ օլ խառնելով քի ինսան թապիա-
թընա մուղայիր կէօրիւնիւր, Գրիստոսուն Ալլահանի սըֆաթընա վէ-
րիլիրսէ մուղայիր օլունուր. մատամ քի սըֆաթ Ալլահանի սըֆաթ տըր,
վէ օլ խառնելով վէ իւնվան քի, Ալլահանի թապիաթա վէրիլիր վէ
մուղայիր կէօրիւնիւր եինէ օլ սըֆաթա ավֆ ու ատտ օլունմալը.
չիւնքի օլ թապիաթլարըն միւտիրի պիր Ալլահանի սըֆաթ տըր: Աէ
մատամ քի « ամէլիյաթ սըֆաթըն տըր » մէպտասը մէչհուր պիր
մէպտա տըր էօյլէ իսէ կէրէք ինսան թապիաթընըն մուամէլէսինի
եախօտ իւնվան վէ խառնելովինի, կէրէք Ալլահ թապիաթընըն մուա-
մէլէսինի, եա իւնվան ու խառնելովինի ինսան թապիաթընա մախ-
սուս կիպի տէրսէք վէ վէրիրսէք վէ Գրիստոսու թէքրիմ էտէրսէք,
օնու եինէ Գրիստոսուն ապէն վէ էպէտիլէրտէն վար օլան պիր Ալ-
լահանի անձընա վէրմէլի. տէյիլ քի Ալլահըն թապիաթընըն Յւտիքէս
կիպի գարըլթըրմալը, նէ տէ Ալլահանի թապիաթըն ինսան թապիա-
թընտան հէմ մուամէլէճէ հէմ թապիաթճա հէմ անձճա՝ Նեստոր կի-
պի այրը թուրմալը, նէ տէ Գրիստոսու իքիյէ պէօլմէլի վէ նէ տէ
սէլամէթիմիզին սըրը ու հիքմէթինի չիւրիւթմէլի: Խմտի Գրիստոսուն
իքի թապիաթլարընըն մուամէլէ, եա իւնվանլարընը, եա խառնելով-
լէրինի մուղապէլէթէն վէ միւպատէլէթէն պիրի պիրինէ վէրիրսէք,
տայիմա Գրիստոսուն Ալլահանի անձընը օլ թապիաթլարտա միւտիր
վէ միւթթէֆիդ պիլմէլի, վէ մէճմուինէ վէրմէլի, եանի հասպ էլ
սըֆաթ Ալլահ խաչլանտը տէրիզ, եանի Գրիստոսուն ինսան թապիա-
թըն խաչա չըգտը տէրիզ, քի Ալլահանի սըֆաթ իլէ պիր տիր: « Յար-
եաւ Աստուած, եախօտ յարեաւ չէ աստ » եանի ինսան թապիաթը-
նը Ալլահանի գուվլէթ վէ թապիաթ տիրիլթտի, քի Ալլահանի անձ
իլէ պիր տիր: Պունուն իսպաթը:

Միթ. Եանուտիլէր Գրիստոսու խաչա չըգարտըլարըն իչին Պօ-
ղոս առաքեալ շէօյլէ տէյօր, (Ա. Կորն. Բ. 8.) « էհթիշամ սահիպի-
նի » եանի Ալլահը խաչա չըգարտըլար: Գրիստոս աւետարանտա քէն-
տի քէնտինի հէմ Ալլահ վէ Ալլահ էվլատը, հէմ ինսան վէ ինսան էվ-
լատը թէտիլիէ էտիյօր: (Յովհ. Ա. 1.) « Ի սկզբանէ էր բանն . . .
եւ բանն մարմին եղեւ եւ բնակեցաւ 'ի մեզ » էվլէլինտէն քէլամ
վար ըտը . . . վէ քէլամ թէն ալտը, վէ պիղտէ սաքին օլտու: Յու-
հաննէս Կարապետ շահատէթ էտիյօր քի « պու օլ քիմսէ տիր քի.
պէնտէն սօնրա կէլէճէք տէյի, օնտան էօթիւրիւ սէօյլէր իտիմ, օ քի
պէնտէն էվլէլ օլտու. զիրա պէնտէն էվլէլ իտի » . օլ քէլամ քի
թէն ալտը, պու սէօլտէ Յովհաննէստէն հէմ սօնրա օլույօր հէմ էվ-
լէլ: Պու օլան քիմ տիր. օլ պիր զաթ եանի Գրիստոս, Ալլահըն քէ-
լամը վէ ինսան էվլատը, որդի մարգոյ, վէ Ալլահ էվլատը, որդի
Աստուծոյ տըր: (Յովհ. Ա. 34. Գ. 13.) « Հիչ պիր քիմսէ կէօյէ չըգ-

մատը , իլլա օ քի կէօյտէն էնտի ինսան էվլատը քի կէօյտէ տիր » ,
 (Մատթ. Ա. 23.) « Իշթէ պաքիրէ համիլէ օլաճազ , վէ օղուլ տօղու-
 րաճազ վէ իամինէ Էմմանուէլ չաղըրաճազ տըրլար , քի Ալլահ պի-
 զիւմ իլէ տէմէք տիր » : (Թ. 6.) « Վէ պիլէսինիզ քի ինսան էվլա-
 տընըն կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ սէլահիյէթի վար տըր վէ օլ վազըթ
 քէօթրիւմէ տէր , գալզ եաթաղընը ալ վէ էվինէ կիթ , վէ գալզըպ
 էվինէ կիթտի » : Վէլ հասըլ Գրիստոս ինսան էվլատը կիպի Ալլահա
 մախսուս քէք չօգ իճրալար կէօսթէրտի վէ Ալլահ էվլատը իքէն ,
 թէն ալար խաչա չըգտը , վէ իւչ կիւնտէն սօնրա էօլիւլէրտէն գը-
 յամ էթտի : « Պէն վէ փէտէրիւմ պիրիզ » տէտի , վէ դայրիհիւմ վէ
 դայրիհիւմ : Հէմ Ալլահանի հէմ ինսանի իչլէրի իճրա էտէն պիր պու
 Գրիստոս տուր , լաքին Ալլահանի ամէլլէրի Ալլահ թապիւաթը իլէ
 վէ անձը իլէ , ինսանի ամէլլէրի տախի ինսանի թապիւաթը իլէ . լա-
 քին Ալլահանի սըֆաթըլա իճրա էտէն երինէ օլ Գրիստոս տուր : Հէմ
 Ալլահ , հէմ ինսան , հէմ գուվէթլի , հէմ գալիֆ , հէմ էվվէլ էպէ-
 լիքտէն , հէմ չօճուզ գուլտաղլանըր : Հիքմէթի ըէպպանի . օնուն
 սիւսիլէսինի քիւմ խապէր վէրէպիլիւր : Պունլարըն հէփսինտէն չու սա-
 հիլիք չըգար , քի Գրիստոսուն իքի թապիւաթընա խաա օլան մուա-
 մէլէլէր պիլա թէքլիֆ , պիլա թէֆրիզ պիր պիրինէ վէրիլիւլէր .
 չիւնքի իքի թապիւաթըն ամէլլէրինի իճրա վէ իտարէ էտէն պիր թէք
 Ալլահանի սըֆաթ տըր : Էվվէթ . ինսանի Գրիստոսուն ամէլլէրինի Ալ-
 լահանի տէրիզ , վէ Ալլահանի Գրիստոսուն ամէլլէրինի ինսան օղու-
 նա վէրիլիզ , քի ինսան էվլատընըն կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ սէլա-
 հիյէթի վար տըր . կիւնահլարըն աֆվ օլտուն տէյի էմր էտէր : Պու
 մուամէլէ Ալլահանի տիր վէ էտէն ինսան օղուլ տուր . տէմէք քի
 իքի թապիւաթըն պիր Ալլահանի անձը օլտուղու իչին Ալլահանի իչ-
 լէր ինսանի թապիւաթա ատտ օլունույօր : Աւետարան իպթիտասըն-
 տան սօնունա գատար Գրիստոսա հէմ Ալլահ իւնվանլարընը հէմ ին-
 սան մուամէլէլէրինի միւպատէլէթէն գարչըլըզը օլարազ վէրիւր ,
 եանի կեան Ալլահանի թապիւաթա եազըչան իւնվանլար ինսանըզը-
 նա վէրիլիւր , կեան ինսան թապիւաթընա մախսուս օլան ամէլլէր Ալ-
 լահանի թապիւաթա վէրիլիւր , վէ պու տա եալընըզ պիր անձըն սէ-
 պէպի իչին քի իքիսիլէ վիճուտճա վէ մատտէթէն պիրլէչմիշ օլուպ
 իքիսինի տէ իքմալ վէ իտարէ էտէր : Պունուն իչին Հայաստանեայց
 քիլիսէսինտէ Գրիստոսուն թէնինէ « Աստուածային , կենարար , աշ-
 խարհակեցոյց մարմին » տէյօր . (Տե՛ս Աւագ հիւքչաթլի օրհնաթէան Դա-
 ռախան) : Պէօյլէ տէ աղիզ քիլիսէ , քի Ալլահն թալիւաթլարընըն է-
 մանէթկեանը վէ Գրիստոսուն մանէվի վիճուտու տուր . տին իզրա-
 րընտա « Վէ պիր րապպիմիզ Յիսուս Գրիստոսա փէտէր Ալլահտան է-
 պէտիլիքտէն տօղմուշ Ալլահն օղունա ինանըրըզ » , տէր վէ թաա
 տիգ էտէր :

ՄԾ. Վազաա Ալլահանի անձ իլէ իքի թապիաթ պիրլէշմիշ , վէ պիրլէք իքէն պիր պիրլնէ խաա վէ մախսուս օլան պու իքի թապիաթլարըն քէմալէթլէրի վէ խասիյէթլէրի միւնապէսէթէն վէ մուզապէլէթէն Ալլահանի խասիյէթ Գրիստոսուն ինսանլըղնա վէրիլըր , վէ ինսանի խասիյէթ Գրիստոսուն Ալլահլըղնա վէրիլըր , լաքին ումուդի սուրէթտէ , վէ հէր վազըթտա պու օլամազ , վէ պէօլիւք րաֆըզլըզ տըր : Պիլ Ֆարզ , Գրիստոսուն ինսանլըղը հէր չէյէ գատիր տիր , հէր եէրտէ տիր . եանի հէր եէրտէ մէվճուտ տուր հազըր տըր տէնէմէզ . լաքին Գրիստոս հէր եէրտէ տիր . Գրիստոս հէր չէյէ գատիր տիր . Գրիստոս հէր եէրտէ հազըր տըր տէնիր , եանի Ալլահլըղը իլէ , վէ Ալլահանի անձ իլէ միւթթէֆիզ օլտուղու իչին . լաքին անձը զիքը էթմէտէն պիր եալընըզ Գրիստոսուն ինսանլըղըն , եա Գրիստոսուն ինսան ճանըն , եա թէնինի այրըճա վէ ումուդի սուրէթտէ ալարազ , Գրիստոսուն թէնի հէր եէրտէ տիր , եախօտ Գրիստոսուն ճանը հէր չէյէ գատիր տիր հէր եէրտէ հազըր տըր տէնէմէզ : Իչթէ պունա պլնաէն տիր քեաֆֆէյի օլ հարաքէթլէր քի Գրիստոսուն վիճուտու իւզէրինէ աւետարան ըիվայէթ էտէր . Գրիստոս կէմինին քէօչէսինտէ եաթար ըտը . Գրիստոս տէնիզ զըլըսընտա կէզէր իտի . Գրիստոս Վանա Գալիլեա տիւյիւնիւնէ կիթտի . Մըսըրա կիթտի . ալտէթ էթտի . տաղա չըզտը . օվայա էնտի . հայվանա պլնտի . Նրուսաղէմէ կիթտի . պազըսըլա : Վէ (Գ՝Վ՝ ԺԱ. 15.) « Պէն սիւզին իչին սէվինիրիմ , քի ինանասընըզ , զիրա օրատա տէյիլ իտիմ . ամմա օրայա կիտէլիմ » եանի Ղազարոսուն մէզարը իւթիւնէ : (21) Մարթա Գրիստոսա տէր « Էֆէնտիմ , էկէրչի պուրատա պուլունմուշ օլսան ըտը պէնիմ պիրատէրիմ էօլմէզ իտի » : (Մ՝Ի՝ ԺԶ. 6.) « Տիրիլտի պուրատա տէյիլ , իչթէ եէրի , քի օնու գօյտուլար » : Վէ Գրիստոսուն էօլիւլէրտէն տիրիլիպ չուրատա պուրատա առաքեալլարա կէօրիւնտիւյիւ էհիթիւամը կիյինմիշ վէ էօլմէզ հալ քէսպ էթմիշ իտի . վէլհասըլ խաչա չըզմասը , էօլմէսի , կէօմիւլմէսի վէ ալտըղը ինսան ճանը իլէ թէնի մէզարտա իքէն , արդարլարըն եանընա Լիւմպոսա էնմէսի , կէօյլէրէ չըզմասը , Գրիստոսուն ինսան թապիաթը իլէ պիր մահէլի մախսուստա տուրտուղունու կէօսթէրիյօր . տէմէք քի Գրիստոսուն թէնի հէր եէրտէ տէյիլ , հէր եէրտէ հազըր տէյիլ , Սլլահըն վիճուտու հէր եէրի տուրտուրտուղու կիպի , հէր եէրի գուվլէթի իլէ , իլմի իլէ վէ վիճուտի իլէ տուրտուրտուղու կիպի վէ հէր եէրտէ հազըր նազըր օլտուղու կիպի , Գրիստոսուն թէնի տէ հէր եէրի տուրտուրամազ վէ հէր եէրտէ տիր , տէնէմէզ :

ՄԾԱ. Մատամ քի պու իքի թապիաթլար իլէ Ալլահանի անձ էօյլէ պիրլէշմիշլէր տիր , քի հիչ պիր սանիյէ օնլարտան այրըլմանըն գապիլի օլամազ իտի վէ մատամ քի իշպու իքի թապիաթլարըն աւմէլլէրի օլ Ալլահանի անձըն ամէլլէրի տիր , վէ օնա խաա տըր վէ

պու սըֆաթ Ալլահանի օլտուղունտան, պինագզըն Ալլահանի թէս-
միյէ օլունույօր : Իշթէ պու սէպէպտէն տօլայը տըր քի, Գրիստոսա
սէճտէ գըլարըզ, հէմ գուլլուգ վէ հէմ ուպուտիյէթ սէճտէսի իլէ օ-
նու թէքրիմ վէ թաաղիմ էտէրիզ, օնու քի եալընըզ Ալլահա էթ-
մէյէ պօրճուլուգ, պիայնիհի Գրիստոսա վէ Գրիստոսուն թէնինէ վէ
ինսանլըզընա տախի օլ սէճտէյի վէ օլ խըզմէթի իպրազ էթմէյէ պօրճ-
ուլուգ, զիրա սըֆաթճա քէլամ ուլլահ պու ինսանիյէթ իլէ պիրլէշ-
միշ տիր վէ իպրազ էթտիյիմիզ հիւրմէթ պիլա վասէթա Գրիստոսուն
ինսանլըզընա վէ Ալլահա տըր :

ՄԾԲ. Եօգարըտա զիքր օլունտուղու վէճհ իւզրէ, Գրիստոսուն
ինսանլըզըն քէնտի անճընտան այըրտ էթմէտիյիմիզ հալտէ, Ալլահա
հէր նէ կէօնէ գուլլուգա վէ խըզմէթէ վէ ուպուտիյէթ մէճպուր ի-
սէք, Գրիստոսա տախի օլ տէրէճէտէ մէճպուրուգ. եանի ինսան օլ-
մուշ Ալլահա սէճտէ գըլարըզ վէ հէր պիր խուսուսի ուպուտիյէթի
օնա իպրազ էթմէք այնըմըզ վէ տէյնիմիզ տիր : (Եփ. Ա. 6.) « Վէ
թէքրար իլք տօղմուշ էվլատըն տիւնեայա տախիլ էթտիյինտէ տէ-
յօր վէ օնա պիւթիւն Ալլահըն մէլայիքլէրի սէճտէ գըլարըլար » :
(Փիլ. Գ. Բ. 10.) « Յիսուսուն իամինէ հէր քէս կէօյտէքլէր, եէր-
տէքլէր վէ ճէհէնէմտէքլէր սէճտէ գըլաճագ տըր » : (Մարկ. Բ. 11.)
Միւնէճճիմլէր օլ սէճտէյի իճրա էթտիլէր « վէ եիւզիւն գօյու
գափանըպ օնա սէճտէ գըլարըլար » : Վէ (Յիլ. Թ. 38.) « Ինանըրմ
եան րապպ, վէ տիւշիւպ օնա սէճտէ գըլտը » : (Մարկ. ԻԲ. 17.)
« Վէ կէօրտիւքլէրի կիպի (առաքեալար) օնա սէճտէ գըլարըլար » :

ՄԾԳ. Պու ուպուտիյէթի բէպպանիյէյի վէ գուլլուգ խըզմէթի-
նի Ս. քիլիսէ էվայիլտէն պէրի Գրիստոս էֆէնտիմիզէ իպրազ էթտի
վէ հալա պէ հէր եէվմ, պէ հէր մահալտէ Արիոսականլարա գարշը
իպրազ էթմէքտէ տիր : Պունլար Գրիստոսա սէճտէ վէ գուլլուգ ի-
պատէթինի մէն էտէր իտիլէր. քէզալիք Ապօղինար վէ թապիլէրի
պու իպատէթի Գրիստոսուն ինսանլըզընա ճայիզ կէօրմէզլէր իտի.
կէօյա քէլամ ուլլահ պիր նէվի թէն սուրէթի, տէյիլ կոյա Մարիամ
Աստուածածինտէն ալտը. անճագ փէտէր իլէ հէմ վիճուտ, հէմ հիյ-
յէթ օլան պիր նէվի թէն ալտը, տէյիլ ինսանի իլլա խայալի վէ է-
վայիլտէն եափմա պիր թէն ալտը. շէօյլէ քի Գրիստոսուն թէն ալմա-
սը էսրարընը ալթ իւսթ վէ ճանըմըզըն սէլամէթ վասէթասընը չիւ-
րիւտիւրլէր իտի : Ս. Աթմանա, Ս. Եպիփան, Ս. Գրիգոր Նազդիան-
ղեցի վէ Նիւսացի վէ Օգոստինոս վէ Յովնանէս Դամասկացի վէ սա-
յիր սուրբ հայրապետլէր ալիմանէ վէ մէրոճէ պունլարա գարշը ճիւտ-
լէր եաղտըլար : Վէ պիլլէր Գրիստոսա ուպուտիյէթ վէ սէճտէ գը-
լարըզ, կէրէք ինսանլըզընա կէրէք Ալլահլըզընա սէճտէ
գըլարըզ, զիրա պու իքիսինին պիրի պիրինտէն պիր սանիյէ օլտուն

նէս . միւլէրրիսլէր . . . նազլ էտիյօրլար , վէ խասսէթէն Ս . Կիւ-
րէղ անաթէմալար թապիր օլունան թահրիրաթըյլա՝ Նեստորուն պու-
եանը յ թալիմաթլարընը ճէրհ վէ ըէտտ էթտի :

ՄԾԶ . Եւտիքէս հէր նէ գատար քի , Նեստորա գարչը սօն տէ-
րէճէ նէֆսանիյէթ իպրազ էթտի իսէ տէ . չի չարէ քի քէնտիսի տէ
քէլամ ուլլահըն անձընը վէ Ալլահլըղընը չիւրիւթտիւ , Ալլահըն թա-
պիրաթընը վէ ինսան թապիրաթընը , օնու քի կէօյտէն Ալլահ Մարիա-
մա նէզլ էթտի , պիրի պիրի իլէ գարըչթըրտը , նէ թէքմիլ Ալլահ
գալտը նէ թէքմիլ ինսան , պիր իւչիւնձիւ նամալիւմ հիյյէթ Մարիամ-
տան տօղտու վէ Մարիամտան հիչ պիր շէյ ալմատը . տէմէք քի պու-
տա Մարիամա Աստուածածին թապիրիսի վէրմէտի , քէզալիք ալի-
նէլէրի :

ՄԾԷ . Կէլէլիմ պիղիմ գէմանըն Նեստորական վէ Եւտիքական-
լարընա . եանի բրօթէսթանլարա քի Մարիամա այնը քիւֆօր վէ հա-
գարէթտէ պուլունույօրլար . օնա Աստուածածին տէմէյօրլար . հէմ
տահա պէտթէր օնլարըն էթտիկի հագարէթի գաթլայըպ Մարիամա
կոյս պիլէ տէմէյի իսթէմէյօրլար : Նեստորականլար վէ Եւտիքական-
լար եինէ աւետարանըն պիրէր մահէլինի քէնտիլէրէ ֆէթվա թութա-
րազ իտտաա էտէր իտիլէր , վէ լիլլահի էլհամտ օնլար քեամիլէն
մահվ օլտուլար , լաքին բրօթէսթանլար եալընըզ պիր Կաթողիկէ Բօ-
մա քիլիսէսի պու իթիգատտա տըր տէյի , պու քիլիսէյէ գարչը գօ-
յալըմ մագսէտինէ մէպնի , պու բաֆըզըլըզա մէթանէթ վէրիպ հաթ-
թա աւետարանը տահա զիյատէ չիւրիւթմէք իչին պիր տէ զիյատէ
հագարէթ օլտուն տէյու , Մարիամա հէմ աստուածածին տէմէզլէր
հէմ կոյս տէմէզլէր , հաթթա հիճապ էթմէտէն քրիսթիյանըզ տույ-
ղու վէ իթիգատտա նիսպէթէն Մարիամըն տահա չօզ էվլատարը
տօղտու տէրլէր : Նէ պէօյիւք դայրէթ , Նէ մէքրուհ Նեստորականլըզ :

ՄԾԸ . Պիզ պու պապտէ էվվէլա Գրիստոսուն վալիտէսինին աւա-
ռածածին՝ Ալլահըն վալիտէսի օլտուղունու պէյան էտէրիզ . պատէ-
հու աթիտէ Մարիամ Աստուածածինին հէմ տօղուրմատան պիքիր ,
(կոյս) հէմ տօղուրտուգտան սօնրա պիքիր (կոյս) գալտըղընը պէ-
յան էտէրիզ : Էվվէլա Մարիամըն պիհազգըն Աստուածածին օլտու-
ղունու շունտան իսպաթ էտէրիզ , բրօթէսթանլար , եա Նեստոր կի-
պի Գրիստոսու պայաղը ինսան էվլատը վէ քէլամ ուլլահտան պաչգա
պիր զաթ թութույօրլար , եատա Ալլահ էվլատը վէ Ալլահըն քէլա-
մը : Էկէր Գրիստոս սալթ ինսան իսէ , եանըլըյօրլար վէ Նեստորա-
կան օլուրլար . էկէր Գրիստոսու քէլամ ուլլահ պիլմէյօրլար իսէ ,
պու քէլամ Մարիամտան թէն ալտը , վէ մատամ քի պու թէն ալան
քէլամ Յովհաննէսին աստուածաբանական գալիլինձէ Ալլահ իտի վէ
պու Ալլահ թէն ալտը վէ պու թէնի տէ Մարիամըն բահմինտէն ալ-
տը , տէմէք քի Մարիամ Աստուածածին տիր , եօղսա պու տօղան

Երրորդութիւնուն իբրնձի անձը տէյիլ իտի, քէլամը խիւտա տէյիլ իտի տէմէլի եա օնու իգրար էթմէլի, եա պունու. վէ պիր իւչիւն- ձիւ գաչաճագ մահալ եօգ տուր վէ պուլամազլար: Գաչամագ եէրի վար, էկէր Ապօղլնար վէ Եւտիքէս կիպի Գրիստոսուն թէնի պիւմէմ կէօյլէրին գմնղը մատտէլէրինտէն եափըլմը վէ Մարիամըն բահմին- տէն թըպզը սու օլուգտան կէչէր կիպի կէչմիշ տէյօրլար իսէ, վէ էկէր պու իթիգաթտա իսէլէր պիզէ խապէր վէրսինլէր վէ Եւտիքէ- սէ գարշը օլան ազիզ քիթապլն իսպաթլարընը վէ Գրիստոսուն չի- ֆահէն քէլամլարընըն խաղլիսէսինի էօնլէրինէ տէօքէլիմ, կէօրսիւն- լէր վէ անլասընլար. եօղ էկէրչի Եւտիքէսին բաֆըզըլըղընը գապուլ էթմէյօրլար իսէ, պու պապտէ պիր պիրինէ միւթթէֆիզ պուլու- նան սայիր քրիսթիյան միլլէթլէրին պիր վէ միւթթէֆիզ իթիգատը- նը թութմայա վէ տէյիլ քի նէֆսանիյէթէ պինաէն Ալլահըն քիլիսէ- սինէ վէ քէլամընա գարշը գօյմայա մէճպուր վէ պօրճու տուրլար. չիւնքի 1874 սէնէ, օն տօգուզ տէհրլէրտէն պէրու ումում քրիսթի- յանըզ եէկ տիլ եէկ վիճուտ եէկ այլն, պու տին պահընը պէօյլէ թաստիզ վէ թաաղիմ էտէրլէր. վէ պունուն մուղայլրի պէօյիւք քիւֆիւր տիր. Ալլահա հագարէթ տիր վէ սահիւլիկի խօրլամագ տըր:

ՄԾԹ. Զիւնքի (Եռայ. է. 14: Վէ Մարթ. Ա. 23.) « Իշթէ պա- քիրէ համիլէ օլուպ օղուլ տօղուրաճագ տըր. վէ իսմի Էմմանուէլ թէսմիյէ օլունաճագ քի (Մատթէոսուն վէրտիյի թէֆսիւրինէ կէօրէ) Ալլահ պիզիմ իլէ տէմէք տիր » : Ինսանճա համիլէ օլմագ, օղուլ տօ- ղուրմագ պիր պաքիրէ բահմինտէ օլմայան պիր զաթը պիր վագթը մախսուսէտէ եա ինսան սէպէպի իլէ վէ եա տա Ալլահըն գուվլէ- թի իլէ փէյտա էթմէք տէմէք տիր: Օնա բահմինտէն գան վէ թէն վէրէրէք տօգուզ մահ բահմինտէ պէսլէյիպ պէօյիւթմէք վէ վագթի զէմանընտէ տօղուրմագ, վէ պիր վագիթ անա սիւտիւյէ օլ թըֆըլը պէսլէյիպ, պէօյիւթմէք տէմէք տիր. պու ալէմին պիլտիյի տիր: Քէզալիք Մարիամ Աստուածածին ազիզ բուհուն գուվլէթիլլէ քէնտի բահմինտէ փէյտա օլան օլ ազիզ վէ թէքմիլ ինսանըլը, քէլամ ուլ- լահըն սըֆաթը իլահիյէսի իտարէսի թահտընտա պէօյիւտիւպ տօղուր- տու: Վէ մատամ քի քէլամ ուլլահըն պու սըֆաթը օլ թէն իլէ վիճուտճա պիրլէչիպ օնու իլք սանիյէտէն իթթիխազ էթտի, վէ պու ինսանիյէթ թէքմիլ հիւքմիւնիւ իճրա էթտիյի անտէ քէլամ ուլլահ իթթիխազ էթտիյի պոռ ինսանըլը իլէ օլ պաքիրէնին բահմինտէն տօղտու. տէմէք քի քէլամ ուլլահ Մարիամտան տօղտու. վէ մատամ քի պու քէլամ Ալլահ իտի, տէմէք քի Մարիամ Ալլահը տօղուրտու. քի Էրմէնիճէ աստուածածին թէսմիյէ օլտու. զիրա Մատթէոսուն գալլինճէ, տօղան Էմմանուէլ իտի եանի Ալլահ պիզիմ իլէ:

Եւտիքէս Գրիստոսուն կէօյտէ թէրթիպ օլմուշ հաղըրլանմը թէ- նինի Մարիամըն բահմինէ էնմիշ տիր տէյիպ, Գրիստոսուն Մարիամ:

տանն տօղտուղունու սուշունն օլուգտան կէշմէսինէ պէնգէթտի խէ .
 օնուն պու թալիմաթը աւետարանա մուղայիր վէ նէվիճատ պիր րա-
 ֆըզըլըզ իտի . պիզլէր համտ օլտուն աւետարաննն սէօզլէրինի տօղ-
 րուտանն տօղրու անլարըզ , համիլէ օլմագ նէ տէմէք , տօղուրմագ նէ
 տէմէք մալիւ տիւր , նասըլ քի ինսանճա էօյլէ վուգու պուլուր :
 (Ղ. Կ. Ա. 35) « Օլ քի սէնտէն տօղաճագ տըր , ազիզ տիր , վէ Ալ-
 րահնն էվլատը չաղըրլաճագ տըր » վէ (43) « Պու պանա նէրէտէն քի
 րապպըմըն անասը պանա կէլտին » : Բէզալիք (Հ. Կ. Ա. 2. 3.)
 « Օնու քի Ալլահ փէյղամպէրլէր վասէթասը իլէ քէնտի էվլատը հագ-
 գընտա վատ էթմիշ իտի քի քէնտի թէնճէ Դաւիթին զիւրրիլէթինտէն
 օլտու » : (Գ. Կ. Դ. 4.) « Ալլահ քէնտի էվլատընը կէօնտէրտի քի
 գարըտան տօղտու » : Պունլարըն հէր պիրինտէն՝ Մարիամըն Ալլահըն
 վալիտէսի , րապպըն անասը օլտուղու իսթիտլալ օլուր . վէ տահա
 աշըղընը (Հ. Կ. Թ. 5.) « Պունլարտան թէնճէ Գրիստոս օլտու քի ,
 հէր շէյին իւզէրինէ էպէտիյէտէք միւպարէթէնմիշ Ալլահ տըր » տէ-
 յի եազար : Տէֆա (Մ. Կ. Ա. 18.) « Վէ Յիսուս Գրիստոսունն տօ-
 ղուշու պէօյլէ իտի » : (Բ. 1.) « Վէ Յիսուսունն Բէթղէհէմտէ տօղ-
 տուղու գէման » : (Ղ. Կ. Բ. 7.) Մարիամ « Պիր թանէճիք օղունուն
 տօղուրտու » : Աւետարանիչլէր ալէսէվիլիյէ ինսանլարըն ատէթի հագ-
 գընտա գուլլանտըզլարը տօղուրմագ թապիրինի Գրիստոսունն հագ-
 գընտա տախի գուլլանտըլար . էկէրչի պու աւետարանիչլէր Եւտի-
 քէսին վէ բրօթէսթանլարըն էֆըեարընճա եազմագ միւրատ էթսէ
 իմիչլէր , համիլէ օլմագ , տօղուրմագ տէմէմէլի իմիչլէր . անճագ
 նէշվ էթմէք . չըզմագ տէմէլի իտիլէր . քի սուլարըն չէշմէլէրտէն
 նէշվ էթմէսինէ , եախօտ ատէմլէրին խանէլէրտէն չըզմասընա խաս
 տըր : Աւետարան համիլէ օլաճագըն տէտի . Հոգին Սուրբուն գուվ-
 վէթի իլէ չօճուղու համիլէ գալաճագսըն , օ քի հէր շէյէ գատիր տիր :
 Առաքեալլար պու քէյֆիյէթի պէօյլէ պիլտիլէր , եահուտիլէր պէօյլէ
 պիլտիլէր , Ս . Յովհաննէս Կարապետին վալիտէսի Սրբուհի Եղիսա-
 բէթ պէօյլէ պիլտի վէ շաղըղընտան տահա զիյատէ իման իլէ՝ օնա
 րապպըմըն անասը իսմինի վէրտի . վէ օնուն չօճուղու Յովհաննէս
 Կարապետ անասը րահմինտէ իքէն խէնտան օլարագ օյնամայըլա
 Մարիամըն Աստուածածին օլտուղունու իզրար էթտի . պէօյլէ տէ ,
 (Ղ. Կ. Բ.) Սիմոն ծերունի չօճուղու Հէյքէլտէ գուճաղընա ալըպ ,
 Ալլահըն էվլատընը կէօրմէտէն էօլմէյէճէքսին տէյի , ազիզ րուհուն
 քէնտիսինէ օլան վատը իւզէրէ , Ալլահ րիճա էթմէյէ պաշլատը ,
 քի գուլուճու սէլամէթ իլէ ազատ էթսին վէ չօճուղուն անաթընա
 տէնիւպ պու սէօզլէրի սէօյլէտի , եանի պու էվլատըն չօգ քիսնէ-
 լէրին գալգմասընա վէ չօզլարըն տիւշմէսինէ վէսիլէ օլաճագ . եանի
 « չօզլարըն » քէնտինի տիւլէյէնլէրին խէլասընա վէ տիւլէմէյէնլէրին
 խարապիլէթինէ պատի օլաճագ տըր . վէ սէնին , եան Մարիամ Եւ-

րէյիսէ պիլէ գըլըճ կէչէճէք տիր , եանի պու էվլատընըն պաշընա կէ-
լէճէք ֆէլաքէթլէրի այնէն վէ ճիտտէն կէօրիւպ , վալիտէ կէօզիւ
վէ եիւրէյի իլէ թահամիւլէ էտէճէքսին տէտի :

Մկ . Բրիտտոսուն մանէվլի վիճուտու պուլունան կաթողիկէ քի-
լիսէ պունու պէօյլէ իզրար էտէր վէ էվալիտէն պու թարիսէ տէ-
կին հէր կիւն վէ հէր տուատա Մարիամա Աստուածածին , Ալլահըն
վալիտէսի իսմիլնի իթա էտէկէլմիշ տիր վէ էտէր վէ Ալլահըն վալի-
տէսի տէյի , Նեստորա վէ Եւտիքէսէ գարշը քիլիսէ հայրապետլէրի
Հանգաւակ հաւատոյ թէէլիֆ էթտիլէր : Վէ հէր կիւն պատարագ-
լարտա օնու Աստուածածին տէյու թէքրիմ էտէրլէր : « Մարմնացեալ
յԱստուածածին եւ 'ի սուրբ կուսէն մարիմայ . . . » : Վէ բէք
չօգ քիլիսէլէրին սէր միհրապընտա Աստուածածին թասվիրի օլուպ ,
վալիտէթուլլահ , վալիտէ սուլթան , եէրին կէօյլուն սուլթանը տէյիւ
վէ սայիր էնվայի իպատէթ վէ բիայէթ իլէ թա'զիմ էտէրլէր : « Աստ-
ուածածին խորան լուսոյ եւն . Աստուածածին նիւն լուսոյ . . . » :
(Շարհէն Մընք .)

ՄկԱ . Գէզալիք թարիսի էվալիտէ պուլունան ազիզ քիլիսէնին
հայրապետլէրի թահրի էթտիլէրի քիթապլարընտա Մարիամա Աստ-
ուածածին իսմի շէրիֆիսի վէրմիշէր տիր : Պունլարը պիրէր պիրէր
կէթիրմէք հաճէթ տէյիլ , եալընդ պիր իքիսինին շահատէթինի կէ-
թիրէլիմ : Ս . Իգնատիոս մարտիրոս առաքեալլարըն կիւնիւնտէ եա-
զըյօր (Եփեսացիլէրէ օլան Վեֆեռ-պիսիք Նօմ . 18 .) Ալլահըմդ Դաւիթին
զիւրրիլէթինտէն՝ ազիզ բուհուլն վատէթասը իլէ Ալլահըն գարարընա
կէօրէ . Մարիամտան բահիմտէ թաշընտը » : (Տէրպուլէննա Նախագոր-
նիւն) « Փէտէր Ալլահըն բուհիստէն վէ գուվէթինտէն պիքիր Մա-
րիամա քէլամ ուլլահ կէթիրիլմիշ , օնուն բահիմտէ թէն օլմուշ վէ
օնտան տօղմուշ : Հաթտա Յովհաննէս Անթիքիլի քի Նեստորուն հա-
միսի իսի վէ քէզալիք տիկէր տօսթու պուլունան Թէոդորէտոսուն
նասիհաթը իւզէրէ . Նեստորա պիր մէքթուպ եազտը . (Տէ . Պէլի-
վէն Գիլի . Ե . Յազ Ֆարքեդ-նիւն) Եփեսոս սինօթու օլմազտան Աստ-
ուածածին լուղէթի իւզէրինէ շէօյլէ եազար « Օլ իսմի քի , փէք չօգ
հայրապետլէր չօգ եէրտէ իթթիլազ էթմիշ վէ եազմըշ վէ գուլլան-
մըշլար , սէնտէ իլավէ էթմէյէ չէքիմէյէսին , նէ տէ օ լուղէթի քի
ճանըն ֆազիլէթինի վէ տօղրու մալիւմաթընը իպրազ էտէր , բէտտ
էտէսին . զիրա պու Աստուածածին իսմիստէն բուհանի վարդապետ-
լէրին , քիլիսէ չօպանլարընըն հիշ պիրիսի իքրահ էթմէտի , զիրա օն-
լար քի օլ իսմի գուլլանտըլար հէմ չօգ տուրլար հէմ տէ ֆէվզ էլ ա-
տէ մէշհուր ատէմլէր տիրլէր . զիրա էկէր օնու քի , իսմին մանասը
կէօսթէրիյօր , գապուլ էթմէզսէք պիլէ պէօյիւք եանլըշլըղա տիւշ-
մէք գալըր . պախուսուս թէֆսիրի նա միւմքին օլան Ալլահըն միւ-
ծին էվլատընըն թէն ալմասընը ինքեար էթմէմիզ լազըմ կէլիթ » :

Պունու եագան Յովհաննէս Անթէքէէի վէ Նեստորուն ըուհու օլան քիմսէ տիրւ Բրօթէսթան կէօրսիւն քի պու րաֆըղը Աստուածածինին իւզէրինէ նէ ինթիրազ վէ ինթիյաթքեարանէ պիր լիսան դուլլանը՝ յօր , քի Աստուածածին իսմինէ խասիմ իտի . պա խուսուս բրօթէսթան օլ սէօղէ էլի տիգգաթ էթսին . էկէր Մարիամըն Աստուածածին իսմինի վէ մանասընը պիրիսի գապուլ էթմէզսէ , քէլամը խիւտանըն թէն ալմասընը ինքեար էթմէք տէմէք տիր : Պուրասընը Նեստորա կանլար օլ վագիթ անլատըլար , բրօթէսթան իսէ , չիմտիքի վագըթտա վահի եէրէ վէ մանայէ մէպնի Աստուածածին իսմինի գապուլ էթմէզ , վէ ինատ էտէր . ամմա մարդեղութիւն սըրըը պունուն իլէ չիւրիւր իմիշ , պէյիա եօզ , դաթը իսմի իւզէրինտէ բրօթէսթան , շէքվա էթմէք եանի ալէմին թութուղու եօլտան սափմագ տէմէք տիր . տէյիլ քի մէգհէպ գալըրմագ , եախօտ պիր տօղըն մէպտայէ խըզմէթ էթմէք . չիւնքի հէր պիր բրօթէսթանըն քէնտի այրը իթիգաթը վար վէ իչլէրինտէ պաշ պիրլիլի օլմատըղընտան , տին պապընտա տախի սէրպէսթիլի էֆքեար թէքէվիլին էթմէքտէ տիր , լաքին շուրասընը էյի պիլմէլի տիր քի , հէր շէյէ սէրպէսթիլք վէրիլմէսինին ինթիմալլի վար , լաքին տին վէ կիւնահ խուսուսունտա եօզ տուր վէ վէրիլմէզ :

ՄԿԲ . Կէլէլիմ ինքեարը նամիւմքին օլան մէպտէլէրէլ : Մարիամըն Աստուածամայր , եախօտ Աստուածածին օլտուղու սահիլիկէ : Էվվէլա քէլամ ուլլահըն անձը Մարիամտան թէն , գան վէ ինսանլըզ ալտը վէ հիշ պիր սանիյէ պու ալընան ինսանլըզ քէլամ Ալլահըզ օլմատըղը վէ տուրամատըղը իչին վէ քէլամ ուլլահ պու թէնտէն հէմ էվվէլ օլտուղու , հէմ հէր եէրի տօլտուրտուղու իչին , պիր սանիյէ օլտուն պու ինսանլըզ քէնտի քէնտինէ պըրագմայըպ , անինտէ անասը րահմինտէ իքէն զապթընա ալտը , վէ հիշ պիր վագըթ ծնու պըրագմատը , ծնտան այրըլմատը : Իմտի հէր պիր ինսանա պիր անձըն գայիմմագամ վէ միւտիր օլմասը էմրի մութլագ տըր , եօզսա օ ինսանլըզ անձսըզ սըֆաթսըզ խայալէ պիլէ կէլմէզ : Պու մէպտէլի վուլթէրէսթլէր վէ քեաֆֆէյի ֆէյլիսօֆլար՝ պիլա թէրէտտիւտ վէ ինքեար գապուլ էթմէզ պիր սահիլիք կիպի գապուլ էթմիչլէր վէ էթմէյէն ինսան սայըլմազ : Պունա պինաէն տիր քի Մարիամա Աստուածածին տէրիզ . չիւնքի Մարիամտան տօղան օլ ինսանըն սըֆաթը (անձը) ինսան սըֆաթը տէյիլ իտի . անձագ քէլամ ուլլահըն սըֆաթը օլտուղու իչին , Մարիամ օլ թէնի քէնտի սըֆաթը մախսուսէսի իլէ տօղուրտու , տէյիլ քի սըֆաթսըզ , վէ պու սըֆաթը մախսուսէ քէլամ ուլլահըն սըֆաթը իտի : Տէմէք քի Մարիամ Աստուածածին տիր : Էկէր Մարիամըն րահմինտէն ալընան պու ինսանլըզ պիր սանիյէ օլտուն , քէլամ ուլլահըն սըֆաթը իլէ փէյտա օլմամըշ օլսա իտի , եախօտ պիր սանիյէ էվվէլ օլմուշ օլսա իտի , օլ վագըթ հիշ տէ-

յիլ խէ օլ պիր սանիյէ իչին տիկէր պիր սըֆաթըն իտարէսի թահ-
թընտա տուրմասը լազըմ կէլիր իտի : Վէ պիր սանիյէ օլուուն օլ ին-
սանլըգ քէլամ ուլլահըն ինսանլըղը օլմամասը լազըմ կէլիր իտի . ես
տիկէր պիր սըֆաթըն օլմուշ օլմալը իտի : Վէ պու պապտէ քէլամ
ուլլահըն ախէր պիր սըֆաթըն ինսանլըղընը զապթ էթմիշ օլմասը
լազըմ կէլիր իտի . վէ օլ վազըթ տախի աւետարանըն « Գէլամ թէն
օլտու » սէօզիւ չիւրիւր , եալան օլուր ուտու , զիրա զաթէն օլ թէն
տիկէրինին օլմուշ օլուր ուտու . վէ տիկէրինին օլտուղու հալտէ տէ
քէնտինին օլմամզ ըտը . վէ գաիմա պիր թէն օլմուշ օլուր ուտու ,
պու քի խէթա տըր , պուենուն իչին աւետարան « Գէլամ թէն օլտու »
տէմէսի Մարիամտա փէյտա օլան թէն քէլամըն իլք սանիյէտէն ալ-
տըղը թէն տէմէք տիր : Վէ պուենուն իչին Մարիամ Աստուածածին
տիր վէ պուենուն իչին Քրիստոսուն թէնի Ալլահանի (Աստուածային)
տիր , պուենուն իչին Պօղոս առաքեալ օնու ըապպըն թէնի վէ ըապ-
պըն գանը (մարմին տեառն եւ արիւն տեառն) թէսմիյէ էտէյօր :
(Ա . Կորն . ԺԱ . 27 .) « Զիրա ըապպըն թէնինի վէ գանընը Փէրզ էթ-
տիրմէյօր » : Սանիյէն հազըգէթէն Աստուածածին օ տուր քի , սօ-
ղուրտուղու մին էլէգէլ վէ էպէտիլէրտէն Ալլահ տըր . Մարիամ Աստ-
ուածածին՝ Յիսուս Քրիստոսու աղղուրտու , եանի թէն վէ ինսանլըգ
ալան քէլամ ուլլահը , օ քի մինէլէգէլ վէ էպէտիլէրտէն Ալլահ իտի .
նասըլ քի եօգարըտա պէյան էթտիք . տէմէք քի Մարիամ պի հազ-
գըն աստուածածին տիր . հաթտա պուենու սէօլէյէն Յովհաննէս Ան-
թէքեէլի Նեստորուն պիրինճի համիսի տիր . եանի էկէրչի « Պու
Աստուածածին իսմինի եախօտ մանասընը գալտըրըր սազ , եախօտ
ըէտտ էտէրսէք , պուենան թապիի սէլամէթիմիլին էսրար ու էսպա-
պընը տէր էօհտէ էտէնին Ալլահ օլմատըղը զուհուր էտէր . վէ տէ
քէլամ ուլլահ ինսան քըյաֆէթինի ալտըղը իչին , Պօղոս առաքեալըն
տէտիի կիպի քէնտի քէնտինի հիչ էթմէմիշ օլուր » : Նեստորական-
լար պիլէ Մարիամա մութլագ Աստուածածին տիր տէմէլի քի , սէ-
լամէթիմիլին սէպէպի քեաֆֆէսի Ալլահ օլտուղու տէրքեար օլուուն .
եօղսա մարգեղութիւն սըրըր չիւրիւր վէ սէլամէթիմիլին սէպէպի
պօշա չըգար , զիրա ինսան ինսանը գուրթարամաղ : Քեաշքի Նես-
տորականլարըն եարըսը գատար պիղիմ բրօթէսթանլարըն ազլը օլա-
լըտը , Աստուածածին տէմէք , մէկէր նէ պէօլիւք սահիլիլք օլմուշ
օլտուղունու անլարլար ըտը . վէ ըաճիօնտա պուենու կէօսթէրիր ,
մատամ քի բրօթէսթան քիմսէ Քրիստոսու՝ որդի Աստուծոյ քէլամ
ուլլահ պիլիյօր վէ մաա իֆթիխար իզրար էտիյօր . օնուն մութլագ
թէֆէրրուաթընը տա իզրար էթմէլի . եօղսա Անթէքեէլի Յովհաննէ-
սին Նեստորա օլան նասիհաթընը պիղլէր տէ բրօթէսթանլարա վէրի-
րիզ , ես Աստուածածին տէմէլի , քի սէլամէթիմիլին խուսուսու սա-
հիհէ չըգար , թաստիգ օլուենու . ես օնու ինքեար էտէրսէ , սէ-

լամէթիմիզին խուսուսունու չիւրիւթմէլի վէ քիթապլարը պօշա չը-
գարմալը . զիրա Պօղոս առաքեալ եազար « Ալլահ քէնտի ինթիշա-
մընտա իքէն , ինսանլըղ ալտը վէ պու տէրէճէ թէնէզզիւլ էթտիյի
իչին քէնտի քէնտինի հիչ էթտի » :

Միգ . Սալիսէն բրօթէսթանլար Գրիստոսու քէնտի իթիգաթլա-
րընտա որդի Աստուծոյ գապուլ էտէրլէր , պու սուրէթտէ Մարիամա
Աստուածածին տէմէտիքլէրի հալտէ . Գրիստոսու իքիյէ պէօլմէք լա-
զըմ կէլիւր , եանի իքի էվլատը օլմուշ օլմալը . պիրի որդի Աստուծոյ
Ալլահ էվլատը . տիկէրի որդի մարդոյ Մարիամըն տօղուրտուղու էվ-
լատ : Իքի էվլատ օլուրսա , հէմ Նեստորու թաստիդ էտէրլէր , հէմ
աւետարան չիւրիւր . զիրա նասըլ քի կէօրտիւք , Մարիամտան տօ-
ղան էվլատ , ապըլ փէտէր ուլլահըն քէլամը տըր վէ պու քէլամ թէն
ալտը վէ թէն ալան քէլամըն սըֆաթը պիր օլուպ , իքի օլամատը-
ղընտան , իքի էվլատ օլամալ » : (Ղ. Ի. ԻԱ. 27. 36.) Պուլուլթլար
իլէ , գուվլէթ իլէ վէ պէօլիւք էնթիշամ իլէ ինսան էվլատընը կէօ-
րէճէք տիրլէր . զիրա շէրաաթ կիւնիւնտէ վէ ինսան էվլատընըն հու-
ղուրունտա տուրմայա կէօլէրին գուվլէթլէրի սարսըլաճաղ տըր .
օյանըգ տուրուն , տուա էտին » : Աւետարան իքի օղուլ տէմէյօր ,
պիր տէյօր . իշթէ պու պիր թանէճիք էվլատը պիքիր Մարիամ օնա
գան թէն վէ հէր թէֆէրրիւաթը լազըմէյի սայիր անալար կիպի վէ-
րէրէք տօղուրտու վէ պէպէտի : Մարիամա Աստուածածին տէմէտիյի
իչին բրօթէսթան քիմսէ հէր կիւն հագգսըղ տըր . զիրա Ալլահլըղ
տօղուրմատը . հանչա . լաքին Գրիստոս Ալլահը տօղուրտու , քի իլք
սանիյէտէն Ալլահլըգ իլէ պիրլէշմիշ իտի . բրօթէսթան էյէր պիր սա-
նիյէ օլուն Գրիստոսուն թէնինի քէլամ ուլլահ ալմատը , եախօտ
ալտըգտան սօնրա թէրք էթտի տէրսէ , պիղ տէ Մարիամա մարդա-
ծին ինսանը տօղուրտու տէյէճէյիղ , լաքին մատամ քի հիչ պիր սա-
նիյէ օլուն Գրիստոսուն թէնի քէլամ ուլլահսըղ օլամատը վէ քէ-
լամ ուլլահըն սըֆաթը օլ թէնի իթթիխաղ էտէրէք իտարէ էթտի ,
տէմէք քի Մարիամըն տօղուրտուղու Գրիստոս եախօտ Գրիստոսուն
վիճուտու հիչ պիր վագըթ քէլամսըղ օլմատը : Խիւլասայը քէլամ
Գրիստոս թէն ալմըշ քէլամ ուլլահ օլտուղունտան , վէ Մարիամ Գր-
իստոսու տօղուրմուշ օլտուղունտան , պիհագըն նէթիճէյի սահիհէ
իլէ սապիթ գըլընըր քի Մարիամ Աստուածածին տիր :

Տէօրտիւնճիւ , ինսանլարտա ախէրլէրի նէ սէպէպէ մէպնի անա
օլույօրլար իսէ , քէզալիք Մարիամ Աստուածածին օլ վէճի իլէ անա
տըր . պիր անա քէնտի չօճուղունուն թէնինէ տայիր մէվատըր ճիս-
մանիյէյի բանմիւնտէն վէրիւր . ճանըն տա քէնտի ճանընտան քէսիպ
օնա վէրմէջ եա . պունուն կիպի պիքիր Մարիամ տախի Գրիստո-
սուն ինսանլըղըն Հոգին Սուրբուն գուվլէթի իլէ քէնտի բանմիւնտէն
վէրտի . ամմա Ալլահլըղը , եախօտ Ալլահըն քէլամընը գօ քի վէրմէ-

սին, նէտէն սայիր անալար էվլատլարընըն ճանընը վերմտիքէրի հալտէ, եինէ մարդածին ինսան տողուրմուշ օլույօրլար, վէ Մարիամ Աստուածածին օլամայօր. Պու բրօթէսթանլարըն խոտաար կաթողիկէ քիլիսէյէ գարշը սըրֆ պիր նէֆսանիյէթ տիր, քէէնի պու սահիւլիյի ինքեսար էթմէք իլէ Գրիստոսուն քիլիսէսինտէն ինթիւ գամ ալաճագ տըրլար:

ՄկԳ. Բրօթէսթանլարըն էլինէ Ս. Ելարիոսուն (Գեղ. Ժ. Յաղ: Երբարդաթէան Նօմ. 16.) սէօյլէտիյի շու սէօլլէր պէօյիւք պիր ֆէթվա օլմուշ տուր, զիրա հէր նէ գատար քի պէսլէնմէսի վէ տողուշու իչին թայիֆէյի նիսայէ թապիի օլան մէվատտըն ճիւմլէսինի (Մարիամ Գրիստոսա) պախշ էթմիշ իսէ տէ, Գրիստոսուն թէնինէ Մարիամ պաշլանկըն վերմէտի: Եվվէթ պաշլանկըն աղիղ բուհտան օլտու, լաքին օլ պաշլանկըն գան, թէն, սինիր, քէմիք վէ ինսան վիճուտինէ լաղըմ օլանըն հէփիսինի Մարիամ քէնտի բահմիստէն վերտի, վէ օլ պաշլանկըն զաթը, մատէր բահիմի պէսլէտի պէօյիւթտիւ վէ վագթիմտէ տողուրտու, ինսանլարտա գամնղը անա ինսանըն պաշլանկընը քէնտիսի վէրիր, էրքէք պաշլանկըն վէրիր վէ անս ծնու թէնինտէն թէն գանընտան գան վէ տամար վէ քէմիք վէ սայիրէ վէրէրէք պէսլէր վէ պունուն իչին եինէ սահիւ անա տըր. հէմ թապիւթ անալարտան պունտան զիյատէսինի իսթէմէգ. վագաա, թէվէլիւտ իչին պիր էրքէք իսթէր, լաքին հէմ էրքէք հէմ վալիտէ իքիսի տէ պաշլանկըն խուսուսունտա պիլէ միւշթէրէք տիրլէր. իմտի աղիղ բուհ Ալլահանի գուվլէթի իլէ էրքէյէ թապիւթըն գաիտէլի քիւլլիյէ վէ մէրլէսինէ լուգում պըրագմայարագ մաթլուպու հուսուլէ կէթիրտի (Ղուկ. Ա.) « Պու պանա նամըլ օլապիլիր, զիրա պէն էրքէք պիլմէմ, աղիղ բուհ սանա կէլէճէք վէ Ալլահըն գուվլէթի սէնին իւզէրինէ սայէպան օլաճագ, զիրա Ալլահըն ինտինտէ միւմքինսիղ հիչ պիր շէյ եօգ տուր »:

ՄկԵ. Տէֆա բրօթէսթանլար տէրլէր. Աստուածածին օլմասը իչին, լաղըմ քի Մարիամ Ալլահը տողուրսուն. մատամ քի քէլամ ուլլահը տողուրմատը տէմէք քի Աստուածածին օլամաղ: Ճէվապ վէրիրիգ. Մարիամ Աստուածածին օլմասը իչին եթիշիր քի օլ վիճուտու տողուրսուն, օլ վիճուտ քի քէլամ ուլլահ իլէ իլք սանիյէտէն պիրլէշմիշ օլսուն, եթիշիր քի օլ ատէմի տողուրսուն, ծնուն քի միւտիրի եա գայիմագաիը քէլամ ուլլահ քէնտիսի օլսուն: Պունու եօգարըտա պէյան էթաիք, պունու բրօթէսթան գապուլ էթմէգաէ, միւթլագա Նեստորական օլմալը տըր, պիր Գրիստոսուն իքի էվլատա պէօլմէլի տիր. վէլ հասըլ սէլամէթիւ միղլին էարարըն ճէրէ էտէր. զիրա էկէրչի Մարիամ ինսան տողուրտու իսէ, ինսան ինսանը նասըլ գուրթարըր, պու սահիւլիկի գապուլ էթմէտիյի հալտէ տահա պէօյիւլիւնիւ տէ ինքեսար էթմէյէ

մէճպուր օլուր : Բրօթէսթան օլան պիր քէրրէ քէնտինէ տէօնիւպ տիւշիւնմէլի : ամմա պիր խասթանըն պէյնինտէքի օլան տուկու սիւ նիրլէրինի թիֆօ իլլէթի սարմըշ օլուրսա օլ խասթէյէ հէքիւմ նասիւ հաթը եարմը մը . օնտան կէլէն ճէվապ կիթմէյէճէյիւմ, էթմէյէճէյիւմ, գալտըրըն , իսթէրիւմ սայըգլար սէօյլէնիւր վէ իշթէ բրօթէսթանըն ճէվապլարը տա պու գապիլտէն տիր :

ՊԱՊԱՆ ՍԱՊԻ

ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԿԵՐԷՔ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒ
ՏՕՂՈՒՐՏՈՒՂՈՒՆՏԱՆ ԷՎՎԷԼ ՎԷ ԿԵՐԷՔ ՏՕՂՈՒՐՏՈՒՂՈՒՆՏԱՆ
ՍՕՆՐԱ ՊԵՀԱԳԳԸՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՔԻԼԻՍԷՏԷ ՊԻՔԻՐ ԿՈՅՍ
ԹԷՍՄԻՅԷ ՕԼՈՒՆՈՒՐ

ՄԿԶ . Պու մատտէ քրիսթիանլըգ ինտինտէ օլ գատար սահիւ տիր , օլ գատար աշիքեար տըր քի , օն տօգուգ տէհիրտէն պէրի հիշ պիր վագիթ իշթիպահ , եա թէրէտտիւտ զուհուր էթմէտի . հաթտա բրօթէսթանլարըն պիլէ էքսէրիսի էօյլէ գապուլ էտէր . վէ պէօյլէ աշիքեար օլան սահիւլիւի իսպաթ էտէրիզ տէրսէք տահա զիյատէ մատտէյէ գարըշըգլըգ կէթիլիլիզ . անճագ պու գատար սէնէլէրտէն պէրի գատիւմ օլան պու իթիգատը օնլարա գարշը մէյտանա գօրուգ : Եալընըգ տինսիլլիք ալամէթինի թաշըյան զէվաթ հիճապ էթմէյէրէք Մարիամ Աստուածածինի պիքիր (կոյս) տէյիլ տիր , տէմէյէ ճէսարէթ էթտիլէր . հաթտա իսլամ տիյանէթինին էսասը օլուպ Գուրան թէսմիյէ օլունան քիթապտա պիլէ , Մարիամ Աստուածածին հաղզընտա , պիքիր Մերեհմ , թապիրինի վէրէրէք , բայէթը ֆայիգա իլէ եատ վէ թիզքեար օլունմուշ տուր : Վէ պու հալտէ բրօթէսթանլարըն մէզհէպ տուլղուսուունն նէ տէրէճէ թէնզիլ վէ թէգլիլ օլմուշ օլտուղու տախի պունտան աշիքեար պահա օլունուր : Հէր նէ գատար պու միւլէսսէս վէ միւպէյէն սահիւլիք իւզէրինէ եազմամըգ զայիտ վէ լուզումսուգ իսէ տէ եինէ ինթիյաթա բայէթէն , ցանի բրօթէսթանլարա պու պապտէ վէրիլէճէք ճէվապլար հէր օգույանլարըն եէտինտէ պուլունսուուն իշին , մուլթասարճա եաղալըմ :

ՄԿԷ . Էվվէլա պու սահիւլիք ապայիտի տինիյէտէն տիր , եանի հէր քիւմ քի պունա ինանմազսա , ինտիմիզտէ հերետիկոս վէ փութփէրէսթ կիպի գըյաս օլունուր : Մարիամ Քրիստոսու եախօտ սէվկիւլիւ էվլատընը ազիգ բուհուն վասէթասը վէ գուվլէթի իլէ , քէնտի պիքիրլիյինէ ասլա խալէլ կէլմէյէրէք , լահմիլտէ փէյտա էթտի յօղուրտու վէ պէօյիլթաիւ : (Եսայի . Է . 14 .) ա իշթէ պաքիրէ հա-

միլէ օլաճադ , վէ օղուլ տօղուրաճադ , վէ օնուն խամի Էմմանուէլ
չաղըրլաճադ » : Պու իլհամ պէօյիւք պիր միւճիւզաթ կիպի , Յուդա-
նըն փատիշահը Աքադա վատ օլունտու , հաչան Սիրեա վէ իսրայէլ
փատիշահը Ֆատէ , Երուսաղէմի զապթ էթմէք իչին օնու ասաքիր ի-
լէ գուշաթմըշ իտիլէր : Աքադ Ալլահը թէրճիւպէ էթմիշ օլուրում
տէյի , Եսայի փէյղամպէրէ ճէվապ վէրտի . վէ Ալլահտան պիր նիշան
խաթէսին տէյի , Եսայինին թէնպիհինի իճրա էթմէտի , Էանի պու
սէօյլէտիյին նիշանը իսթէմէյէճէյիմ տէտի : Աքադըն պու սէօղիւ իւ-
զէրինէ Եսայի օնա տէր . իշթէ րապպ քէնտիլիյինտէն սանա պիր
միւճիւզաթ նէվինտէն նիշան վէրէճէք տիր , Էանի պիր պաքիրէ գըզ
պիր օղուլ տօղուրաճադ , քի խամի Էմմանուէլ թէսմիյէ օլունաճադ ,
քի թէրճիւմէսի Ալլահ պիզիւմ իլէ տէմէք տիր : Պու Եսայինին իլհա-
մընը Մատթէոս աւետարանիչ Մարիամ Աստուածածին իւզէրինէ
թէֆսիր էտէյօր , քի Յովսէփէ նիշանը օլարադ պիրի պիրի իլէ հէ-
նուզ էլլէնիպ գօնուշմազտան , ազիզ րուհուն լուծֆու իլէ համիլէ
օլտու : Իմտի Յովսէփ Աքադ զէմանընտա վատ օլունուպ Մարիամ
Աստուածածինտէ Ալլահըն իճրա էտէճէյի օլ հիքմէթի վէ ինսանըն
սէլամէթինի վէ Մարիամըն ազիզ րուհուն գուվլէթի իլէ համիլէ օլ-
տուղունու պիլմէտիկինտէն , ինսանճա տիւշիւնէրէք Մարիամը խա-
ֆիէն թէրք էթմէք էֆքեարընէ զահիպ օլտու իսէ , ույգուտա իքէն
օնա պիր մէլայիք կէօրիւնիւպ Մարիամտա կէօրտիլիւ հիքմէթին
մաալինի քէնտիսինէ աշտը : (Ա. 18.) « Օնուն անասը Մարիամ ,
Յովսէփէ նիշանը իքէն , օնլար պիր պիրիլէ կէօրիւմէզտէն ազիզ
րուհտան համիլէ պուլունտու , վէ օնուն զէվճի Յովսէփ . . . օնու
կիզլիճէ պօշամայա նիյէթ էթտի , ամմա , օ պու շէյլէրի տիւշիւ-
նիւրքէն՝ իշթէ րապպըն մէլայըղը րիւյատա օնա կէօրիւնիւպ տէտի ,
Էա Դաւիթին օղուլ Յովսէփ , զէվճէն Մարիամը ալմայա գօրգմայա-
սըն , զիրա օնտան տօղան ազիզ րուհտան տըր . . . » : Պունու թաս-
տիգ էտէր (Դ. 26.) « Վէ Գաբրիէլ հրեշտակ Ալլահտան . . .
պիր պիրիւր գըզա կէօնտէրիլտի . . . վէ պիրիլին ատը Մարիամ իտի
վէ մէլայիք օնուն Էանընա կէլիպ՝ տէտի . սէլամ սանա Էա լուծուֆ
պուլմուշ գըզ , րապպ սէնին իլէ տիր , սէն գարըլար արասընտա
միւպարէք սին . . . վէ իշթէ համիլէ օլուպ՝ օղուլ տօղուրաճադսըն
վէ օնուն ատընը Յիսուս գօյաճադսըն . . . » : Վէ Մարիամ մէլայը-
քա տէտի . պու պանա նասըլ օլաճադ , չիւնքի պէն էրքէք պիլմէմ .
վէ մէլայիք օնա տէտի , սէնին իւզէրինէ ազիզ րուհ կէլէճէք , վէ
թաալանըն գուտրէթինին կէօլկէսի սէնի իհաթէ էտէճէք , պունուն
իչին սէնտէն տօղաճադ օլ ազիզ զաթ տախի Ալլահըն օղուլ տէնիլէ-
ճէք . . . զիրա Ալլահըն ինտինտէ հիչ պիր շէյ միւմքինսիզ օլմադ .
վէ Մարիամ տէտի , իշթէ Բապպըն խալայըղը պանա սէօղիւնէ կէ-
րէ օլտուն » : Էօյլէ իսէ , Քրիստոսուն թէնի , Մարիամ Աստուածա-

ծինին պիքերլիքին հիշ պիր խալել կէլմէյերէք, րահմինտէ տօղուզ մահ պէսլէնտի պէօլիւտիւ, վէ Մարիամ իշպու համիլէ օլմադ դազիյէսի ինսան վասէթասը իլէ օլմայըպ իլլա Հոգին Սուրբուն գուվ վէթի իլէ օլտուղու իշին, քի մատտի սուրէթտէ պիր շէյ տէյիլ իտի . թէքմիլ, թէմամ, վէ պիքիր գալմասընա պիր միւմանաաթ պուլունմասը : Վէ իշպու ազիզ րուհուն գուվվէթի իլէ իճրա օլունան մուամէլէտէ, Մարիամ Աստուածածին տախի թապիաթ իլէ պէրապէր քէնտի միւպարէք րահմինտէն ինսանլըզ վէ անալըզ իգթիզասընը, օղու թէվէլլիւտ էտինճէյէ տէկին վէրտի վէ իճրա էյլէտի : Սանիյէն նասըլ քի համիլէ օլմադ դազիյէսինտէ Մարիամըն պիքերլիքին հիշ պիր խալել կէլմէտի իսէ, քէզալիք տօղուրմասընտա խալէլ կէլմէտի, զիրա ազիզ քիթապտա համիլէ օլան տա, տօղուրան տա հալա պիր րատտէտէ պաքիլէ թէսմիյէ օլունույօր, վէ քիթապըն գաւվինճէ պաշգալաշմայօր : Հէմ քիթապըն մանասը (Եւաթ. Ի. 14.) « Իշթէ պաքիլէ համիլէ օլաճադ վէ օղուլ տօղուրաճադ » . Պիքիր գալմասընը մութլազ իպրադ էտիյօր, չիւնքի Ալլահ Աքադա պիր միւճիզաթ վատ էտիյօր, վէ օլ միւճիզաթ տա պու տուր քի, պիր դըզ պիքիր օլարադ համիլէ օլաճադ վէ եինէ պիքիր գալաճադ, տօղուրաճադ վէ եինէ պիքիր գալաճադ, քի միւճիզաթ օլտուղու պէլլի օլսուն . Եօղսա տօղուրուպ պիքերլիքին թէրք էթտիքտէն սօն . րա, զնտա պիր միւճիզաթ քէրամէթի օլամատըղը կիպի, Ալլահը թէքիզիպ էթմիշ օլուրուզ : Քէզալիք (Մաթ. Ա. 23.) « Պաքիլէ համիլէ օլաճադ, վէ օղուլ տօղուրաճադ » : (Դւաթ. Ա. 31.) « Համիլէ օլաճադսըն . . . » :

ՄԿԸ . Ազիզ քիլիսէ էվայիլտէն պէրի քէնտի տուալարընտա Քրիստոսուն պիքիր Մարիամ Աստուածածինտէն տօղտուղունու հէր կիւն Հաւատամքտա ալանէն իգրար էտէր « Ծնալ ՚ի Մարեմայ սրբոյ Կուսէն Հոգւոյն սրբոյ » . վէ հէր քիլիսէլէրտէ տիւնեա իւզէրինտէ եէվիլիէ թագտիս օլունան գուտտասը շէրիֆլէրտէ իշպու տին իգրարընը շամիլ Հաւատամք օղունուր : Տէմէք քի հէր եէրտէ վէ հէր վազըթտա ազիզ քիլիսէ քի Ալլահըն սահիլիքլէրինին էմանէթ սանտըղը վէ տիրի վիճուտու տուր . Քրիստոստան պաշլայարադ չիմտիլէ տէկին պու սահիլիլի չիֆահէն էօյրէթտի վէ հալա էօյրէթմէքտէ տիր : Ս . Օգոստինոս պու խուսուստա չօգ կիւզէլ սէօյլէյօր, (Եւաթ. Ի. 14.) « Քրիստոսուն տօղմասընտա զնուն (Եւանի Մարիամըն) պիքերլիքինէ խէլալ կէլմիշ Չլսայըտը արթըզ քէնտիպի պիքիր Մարիամտան տօղմուշ թէսմիյէ օլամադ ըտը . վէ զնու պիլթիւն քիլիսէ պիքիր Մարիամտան տօղմուշ տէյի Եալան եէրէ իգրար էթմիշ օլուրուտու » : Պա խուսուս քի Ծօվնեանօս Քրիստոս անասընըն րահմի գափալը օլարադ թէվէլլիւտ էթտի տէմէսի իշին քիլիսէտէն հերետիկոս տէյի իլան օլունտու : Սիրիկիոս քահանայա-

պետէ Ս. Ամբրոսիոս հայրապետ պու հերետիկոսուն թէրծիւմէյի հաւրինի վէ թալիմաթընը հաղաղը իւղէրէ դատապարտել օլտու վէ պիւքիրլեք հալի իլէ իզտիվաճ հալի պիրի պիրինտէն ֆաղիլէթճէ ֆէրգլի տէյիլ տէյի էօյրէթտիլի իլին , հաթտա Եօվէնեանսուն Մարիամ Գրիստոսու տօղուրտուղունտա եալընը կոյս գալտը , տօղուրտուղտան սօնրա , գայրը պիքիրլիկինի սաղլամատը տէմիշ օլտուղու իլին Միլան շէհրի սինօթունտա դատապարտութիւնունա եանի քիլիսէտէն իխրաճընա դարար գըլընտը :

Մկթ . Հայաստանեայց քիլիսէսի էվայիլտէն պէրի Մարիամ Աստուածածինին իւղէրինէ վէ աղիլիլիլինէ սույի մանալար վէրլիլմէսին տէյի , Մարիամ Աստուածածինի էվլէնմէմիշ ահաբանայեալթէսմիյէ էտէր : (Շարափան Մնարեան Երեւոյր տառար հարց) « Աստուածածին սուրը կոյս , անհարսնացեալ Մարիամ » զԱստուածածին եւ զմիշտ կոյսն անդադար օրհնեսցուք : Խնդան եւ ուրան լեր , անհարսնացեալ մայր , սէվին վէ շաղ օլ , նիքեան օլմամըշ մատէր , (սէպէպինի տէ կէօսթէրի) քանզի որ իքէն ծնաւ մեզ Աստուած 'ի փրկութիւն անձանց մերոց » զիրա պիղիմ սէլամէթիմիզ իլին սէնտէն տօղան պիղէ Ալլահ տըր » վէ հէման հէր սահիֆէտէ պու սահիլիլք թաստիգ վէ վէ թագրիլ վէ թէքրիմ վէ թաղիմ օլունուր :

Ազգաա քիլիսէսին աղիլ վէ ալիմ հայրապետէրի պէյնինտէ Աստուածածին Մարիամ Ս . Յովսէփ իլէ էվլէնմիշ միյիտի , եալսօտ էվլէնմէտէն նիշանը իքէն մի օլ Ալլահանի միւժտէ քէնտիսինէ օլուպ , աղիլ ըուհուն լութֆու իլէ համիլէ օլտու տէյի պիր միւճատէլէ վար . քիմի էվլի իքէն , քիմի նիշանը իքէն տէր , ֆաղաթպու միւճատէլէյէ քիլիսէ ճանիպինտէն հալա պիր դարարը գաթի վէրլիլմէմիշ օլտուղունտան , հէր քէա իսթէր նիշանը թուրթուն , իսթէր Մարիամ Աստուածածինի էվլէնմիշ թուրթուն ազատ տըր . պու պէյնիմիլտէ ֆամիլեաճա պիր միւճատէլէ տիր վէ տիյանէթէ պիր դարարը հօգ տուր : Մարիամըն աւտուածածին վէ կոյս պիքիր օլմասը իւղէրինէ , նասըլ քի տէտիք պինլէրճէ իսպաթլար վար իտէ , քիլիսէ տուա քիթապլարընըն վէ պատարաղըն վէ շարականլարըն էն մէշհուրինտէն պիրի տէ Հայաստանեայց քիլիսէսինտէ (զճ . Հարց Յարափեան) « Երիս խորհուրդս սոսկալիս 'ի քեզ տեսանի Աստուածածին , յղութիւն անսերմնական , ծնունդ անարատ , կուսութիւն յետ ծննդեան , մնալով անապական , օրհնութեամբ զքեզ Աստուածածին մեծացուցանեմք , եանի , եա Աստուածածին , սէնտէ իւշ տէհէթլի էսրար միւշահատէ օլունույօր , թօխումսուղ համիլէ օլմագ , լէքէսիլ տօղուրմագ , տօղուրտուղտան սօնրա պիքիր գալըպ պօղուլմամագ . սէնի սէնա իլէ Ալլահըն վալիտէսի թաաղիմ էտէրիլ » : Տուալարըն պու պապտէ էն աշըղը վէ էն մէշհուրու պու տուր . զիրա պունտան էվլէա Մարիամըն Աստուածածին օլտուղու , սանիլէն պիւ-

քեր օլտուղու, սալիսէն տայիմա պիքիր դալտըղը, րապիէն անարատ
եանի կիւնահ լէքէսինտէն ազատ օլտուղու թէպէյլին էտէր :

ՄՀ. Սալիսէն Մարիամ տօղուրտուգտան սօնրա պիքիր (կոյս)
գալտը, էվվէլա ումումի քիլիսէնին օն տօղուգ տէհրտէն պէրի հէր
եէրտէ իթիգաթը պու տուր : Վէ Ալլահին շիֆահէն աղիգ քէլամը վէ
աղիգ րիվայէթի պէօյլէ կէօսթէրիր վէ էօյրէտիր վէ պու իթիգաթը շա-
միլ վէ համիլ Ս. քիլիսէնին պիտայէթինտէն վէ հէման քեաֆֆէյի սի-
նօթլարտա թէրթիպ վէ թէէլիֆ օլունան տուալար ալանէն պունու
իգրար էտէրլէր . վէ շիմտիյէ տէկին օլ տուալար եէվմիյէ իճրա օլու-
նուպ զիքր օլունան իւնվանը շէրիֆէտէն Մարիամին կոյս եւ միշտ
կոյս օլտուղունու իսպաթ վէ թաստիգ էտէրլէր : Ս. Օղոստինոսուն
վէ հայրապետլէրին գապլի վէ գանունունճա քիլիսէլէրտէ, շարգտա
օլտուն դարպտա օլտուն, հէր գանդի ալին վէ ատէթին միւճիտինի
վէ դուհուր էթտիլի վագթինի պիր ատէմ կէօսթէրէմէղսէ, պիգ օնու
թա ֆրիստոստան վէ առաքեալլարտան թախսիս վէ իճատ վէ թէնպիհ
օլունմուշ պիլիրիգ . գայրը խասիմէրէ գալըր պու րէտտ էթտիքլէրի
ալին ու ատէթին միւճիտինի պուլուպ թաստիգ էթմէք, եօղսա պի-
հուտէ սէօղ պիր շէյէ եարամազ, նէ տէ սահիհլիքլէրէ օնլարը քէն-
տի մէրամլարնա կէօրէ ինքեար էտէրէք, զըտտ տուրմատան պիր
մուհասէնաթ չըգար :

Տօղուրտուգտան սօնրա տախի Մարիամա պիգ պիքիր տէրիգ :
(Եզէկէլ ԽԴ.) « Պու գափու գափալը գալաճագ, վէ աչըլմայաճագ,
վէ հիչ պիր ատէմ օնտան կէշմէյէճէք, շիւնքի րապպ Խարայէլին Ալ-
լահը օնտան կիրտի : Սանիյէն աղըր իլէ տօղուրմագ իլք անամրգա
վէ զիւրլիյէթլէրինէ իչէտիղի կիւնահին ճէգասը իտի . մատամ քի Մա-
րիամտա սկզբնական կիւնահ եօղ իտի, ճէգասը տա օլմայաճագ իտի .
պու ճէգա (Մն. Գ. 16.) եազըլը տըր . « փէք զլյատէ աղըրլարը-
նը արթըրաճաղըմ, վէ աղըր իլէ էվլատար տօղուրաճագսըն » : Իշ-
թէ պու աղըր անա րահմինին զօր իլէ աչըլուպ զըրըլմասընտան եա-
խօտ զէտէլէնմէսինտէն նէշաթ էտէր . Եկէրչի թապիաթ գայտէսի
իսլալ օլմասա իտի, պունլարըն պիրիսի վուգու պուլմայաճագ ըտը,
մատամ քի Մարիամ օլ կիւնահա կիրիֆթար օլմամը իտի, ճէգասընա տա
կիրիֆթար օլմատը . անճագ թապիի րահմին պիլա գահմէթ աչըլմա-
սը իլէ տօղուրտու : Նասըլ քի ֆրիստոս Յարութիւնտան սօնրա գա-
փուլար գափալը իքէն առաքեալլարըն եանընա գափուլարը աչմա-
տան եա գըրմատան թէնի վէ վիճուտի իլէ կիրտի իսէ, քէգալիք ֆրիս-
տոս Մարիամտան տօղտու, հէմ տօղտուգտան սօնրա Մարիամ պիքիր
գալտը : (Տէ- Միւէէ հա. Ը. 1311.) Ս. Թովմաս տէյօր. Մարիամին րահմի
գափալը իքէն ֆրիստոս հիքմէթ նէվինտէն օնտան տօղտու օնուն
րահմինի սլօզմատան : Պու սահիհլիկի եինէ Հայաստանայց քիլիսէսի
Շարապանտան էն կիւղէլ սիւրէթտէ թէրէնիւմ էտէրէք թաստիգ էտէր

« Երբ զօրէնս բնութեան մարդկան հրաշափառ քո ծնունդ , եւ զէութիւն բնութեան ամբողջ պահալ եւ կուսութեանդ քո ոչ խախտեցան կնիք հոգեւոր երգով զքեզ բարեբանեմք եւ փառաւորեմք զմիածին քո զօրդիդ » : Սէնին հիքմէթլի թէվէլլիւտ էթմէն ինսանըն թապիաթ գայտէսինի չէօզտիւ . վէ թապիաթըն ասլընըն թէմամը իւլէ մուհաֆազա էտէրէք . սէնին պիքերլիկինին միհրի պօզուլմատը . . . » : Տէֆա « դու լուծիչ երկանց . բարձող անիծից . . . » : Վէ Ս . Գրիգոր Նարեկացի « ողջացուցիչ երկանց Եւայի » տէր :

ՄՀԱ . Պիղ պու սահրհիկի կէրէք Ալլահըն մուհարրէր քէլամընս տան կէրէք չիֆահէն քէլամընտան չէօյլէ պէյան էտէրիդ . Գրիստոս էֆէնտիմիդ խաչըն իւզէրինտէ իքէն անասընը վէ սէվտիյի շայիրտի կէօրիւպ , էվվէլա անասընա տէտի (Յ՝ՎՆ . ԺԹ . 23 . 26 .) « եա գաւրը իշթէ էվլատըն . անտէն Յովհաննէսէ տէօնիւպ տէր , իշթէ սէնին վալիտէն . վէ անտէն սօնրա օլ աշակերտ օնու քէնտի հանընա ալտը » : Պու սէօլլէրտէն պիլիյօրուզ քի Մարիամըն Գրիստոստան պաշգա պիր օլլու եօզուտու , վէ օլմուշ օլսա իտի քէնտի աղիդ վալիտէսինի թէնճէ օլան սայիր գարտաշլարը տուրուր իքէն Յովհաննէսէ էմանէթ պըրագմադ ըտը . հաթթա քէնտի վալիտէսինի քէնտի էվլատալարընտան այըրըպ տա Յովհաննէսէ թէսլիմ էթմէք Գրիստոսու ալտալէթ վէ մէրհամէթինէ եադըշմադ իտի : Ալէլ խուսուս քէնտի գաւրընտաշլարը վէ զըզ գարընտաշլարը տուրուր իքէն , պիր սէվտիյի Յովհաննէսէ քէնտի վալիտէսինի թէսլիմ էթմէք տիկէր քէնտի գաւրընտաշլարըն սույի հալինէ ինտէլ ալէմ պալիս օլմադ մի իտի . վէ քէնտի վալիտէսինին իւզէրինէ պիր թագըմ տիւշմէնլէրին սույի մէգալաթընա պիհուտէ հէրտէ սէպէպ օլմուշ օլմադ մը իտի . լաքին հաշա , վէ հալէն եադըշըրը տա սնճագ օ իտի . չիւնքի Յովսէփ վէֆաթ էթմիշ իտի , վէ պաշգա գարընտաշլարը եօզուտու , անճագ տանըն իչին Մարիամ Աստուածածինի Յովհաննէսէ էմանէթ իթմէք եազըշըր իտի , սէվկիւլիւ վալիտէսինին սէվկիւլիւ շակիրտինէ թէսլիմ էմը օլուստու վէ անտէն սօնրա տէյօր աւետարան , Աստուածածինի Յովհաննէս քէնտի հանընա ալտը . քէյֆիյէթ պէօյլէ իքէն , էկէրչի Մարիամըն տիկէր էվլատարը օլմուշ օլսայըտը հիշ տիւնեատա փուգուլի վար մը տըր քի , պիր անա քէնտի խանէսինի , էվլատարընը , զըզլարընը պըրագսըն վէ գալգսըն տիկէր պիր կէնճ քիմսէնին խանէսինէ , վէլէվ ագրապասը օլսա , կիթսին . էօյլէ պիր ալըլմագ քի պիր տահա եիւզիւնիւ չէվիրիպ քէնտի խանէսինէ ալտէթ էթմէմէք շարթը իլէ օլտու , վէ էվլատարընը վէ զըզլարընը բէտտ էտիպ ախէրին էվինտէ իդամէթ էթսին : Պու հալ ինսան եա ատէմ էվլատը օլան պիր անայա եադըշըր մը , պախուսուս լութֆ իլէ տօլու օլան պիր պաքիրէ գըլա , եսնի Աստուածածին կոյս Մարիամ կիպի պիր անայա եադըշըր մը իտի . իշթէ Մարիամ Աստուածածին Յովսէփտէն

սլաշդա էվլատլար փէյտա էթտի, պաշդա գըզլար տօղուրտու տէմէք Գրիստոսա նէ գատար հազարէթ վէ լուծֆ իլէ տօլու օլան քէնտի վալիտէսինէ նէ գատար եագըշմազ իֆթիրա վէ աւետարանըն մանա սընա նէ գատար մուղայիր պիր մանա վէ նիհայէթ Ալլահըն քէլամընը չիւրիւթմէյէ նէ աղիւմ ճիւրաթ վէ ճէսարէթ տէմէք օլտուղունու հէր քէս անլայապիլի:

ՄՂԲ. Շիմտի աւետարանըն ինքեար դապուլ էթմէզ տիկէր պիր իսպաթընա կէլէլիւմ: (Մարի. Զ. 3.) «Պու քիմսէ շօլ տիւրկէրին օղլու տէյիլ մի տիր, վէ Մարիամըն օղլու Յակոբուն, վէ Յովսէսին վէ Յուդանըն վէ Սիմոնուն գարընտաչը, վէ պունուն գըզ գարընտաչլարը պուրատա պիղիւմ եանըմըղտաքիլէր տէյիլ մի տիրէր»: Վէ օնուն իւզէրինէ սույի մանալարա զահիպ օլույօրուտուլար: Եահուտիլէր Գրիստոսուն պէօլէ սէմալի վէ պի էմսալ իլմ վէ ճէսարէթինէ թաաճճիւպ էտէրէք, տէրլէր իտի: Փէք ալա աւմա տիգգաթ էթմէլի: Էվլէլա եահուտիլէրին օգուժուչլարը վէ ճէմաաթը պուրատա, Գրիստոսա գարտաչ ատտ էթտիլէրի Յակոբու, Յովսէսի, Յուդայը վէ Սիմոնու, վէ գըզ գարընտաչլարընը, Գրիստոստան էվլէլ օլտուգլարընը վէ օնլարը փէք ալա թանըտըղլարընը հաթտա քէնտի եանլարընտա օլտուգլարընը իգրար էտիյօրլար: Վէ Գրիստոսա կէլինճէ չօճուգ օլտուղունու վէ պու չօճուղուն տիւրկէր Յովսէֆին օղլու օլտուղունու վէ պու տէրէճէ տույուլմամը վէ պի էմսալ իլիւմ վէ սէրպէսթիլք պունուն սինինին մաֆէվքինտէ օլտուղունուն իւզէրինէ թաաճճիւպ էտէր իտիլէր: Սիւալ էտէրիլք բրօթէսթանլարա, պու գարընտաչլար Գրիստոստան էվլէլ մի տօղմուչլար իտի, եօգսա սօնրա մը. էվլէլ տօղմուչլար օլմալը տըրլար քի, եահուտիլէր Գրիստոսու թանըմատան էթիլիւմիչ գարընտաչլարընը թանըյօրլար, եանի Գրիստոսուն գարընտաչլարը եահուտիլէրէ մալիւմ օլտուգլարը իչին Գրիստոս օնլարա նամալիւմ իտի. պու նամալիւմ օլան Գրիստոսու մալիւմ օլան գարընտաչլարընը վասէթաը իլէ պիլիյօրլար. վէ պունլարըն իսիմլէրինի զիքր էտիյօրլար վէ Գրիստոսա կէլինճէ տիւրկէրին չօճուղու տէյօրլար. հաթտա գըզ գարընտաչլարընը պիղիւմ եանըմըղտաքիլէր տէմէք, օնլարը փէք ալա պիլտիլէրի զաթլար օլտուղունու իգրար վէ էվլէնմիչ օլտուգլարընը պիլմէք տէմէք տիր. վէ պունուն իլէ պէրապէր Գրիստոսու նէվզուհուր վէ նէվճիվան կէօրիւպ, օլ տէրէճէ իլմի իւզէրինտէ միւշահէտէ էթտիլէրի իչին, թաաճճիւպտէ վէ թէհայիւրտէ գալուպ, օնլարըն էն քիւչիւկիւ օլտուղունու իգրար էտիյօրլար: Տէմէք քի, օ պիր գարընտաչլարը Գրիստոստան էվլէլ տօղմուչլար պիլտիլէրի իչին, պու ֆամիլեայա եանի պու գարընտաչլարա վէ պու գըզ գարընտաչլարա պու չօճուղուն պու տէրէճէ իլմինի եագըշտըրամայօրլար: Տահա աչըղը չօգ կէօրիւյօրլար, հաշա վէ հաշա, վէ պունուն տէմէք այնի քիւլֆիւր տիւր:

« եւ գայթակղէին 'ի նա » . եանի եահուտիւէր չօճուղա հագարէթ վէ սուլի մանալար վէրիյօր իտիւէր , վէ շաշըյօր իտիւէր . չիւնքի Գըրիստոս իւք էվլատ վէ պիր թանէճիք էվլատ Մարիամտան թէվէլիւտ էթտի . (Մարթ. Ա. 25.) « Վէ օնու պիլմէզ իտի (եանի Յովսէփ Մարիամը) քէնտի իւք էվլատընը տօղունճայտադ վէ ատընը Յիսուս չաղըրտը » . տէմէք քի Գրիստոս Մարիամտան իւք վէ պիրինճի էվլատ տօղտուղու իչին վէ օնտան էվլէլ քիմսէ տօղմատըղը իւչին : (Մարթ. 2.) պապընտա խիմլէրի պէլլի օլուպ Գրիստոսուն գարընտաշլարը թէսմիյէ օլանլար սիննճէ Գրիստոստան տահա պէօյիւք օլտուգլարը իչին Մարիամտան տէյիլլէր : Շիւքիւք քի պունու բրօթէսթանլար պիլա թէրէտտիւտ գապուլ էտէրլէր : Նէտէն իմտի եահուտիւէր թաատատ իթտիքլէրի Յակոբու , Յովսէսի . . . տահա պէօյիւք վէ քեամիլ վէ Գրիստոսա գարընտաշ պիլիյօրլար վէ Գրիստոսու տա տիւրկէր Յովսէփին չօճուղու թէսմիյէ էտիյօրլար , պու մուղայիր տէյիլ մի տիր . Գրիստոս տահա պէօյիւք վէ հէփսինին պէօյիւք կիւ օլմագ լազըմ կէլմէզ մի . վէ Գրիստոս պունլարըն էն պէօյիւք գարընտաշլարը օլտուղու հալտէ Գրիստոսուն էն էվլէլ պիլինմէսի վէ եահուտիւէրէ մալիւմ օլմասը լազըմ իքէն նէ աճայիպ տիր քի , եահուտիւէր Գրիստոսուն գարընտաշլարընը պէօյիւք թանըյօրլար վէ Գրիստոսու Յովսէփին քիւչիւք օղլու թանըյօրլար : Ելպէթտէ պիր ատէթէ , եա պիր սէպէպէ մէպնի պուրալարտա գարընտաշ իսմի իսթիմալ օլույօր :

ՄՀԳ. Պու միւշքիւլ չէօյլէ հալլ օլուր : Իսրայել միլլէթինին էսքի ատէթի մէմտուհէսինէ թաթպիգէն պէյնլէրինտէ եէկէնլէր էմմիղատէլէր վէ էմմէգատէլէր , եանի պապասընըն գարընտաշլարընըն վէ գըզ գարընտաշլարընըն էվլատլարը վէ իքի վէ իւչ կէօմէք ագրապա օլանլար տախի գարընտաշ թէսմիյէ օլուրլար ըտը : Յի էլ վագի էմսալի վար տըր : (Մարթ. Ժ. 5.) Ղովտ հայր Աբրահամն եէկէնի , Արանըն օղլու իքէն , (Մարթ. Ժ. 8.) « Աբրահամ Ղովտա տէր զիրա պիղ գարընտաշը » : Վէ (Իթ. 15.) « Լաքան Յակոբա , սէն գարընտաշըմսըն տէր » : Տէմէք քի , Գրիստոսա գարընտաշ իսմլէրի իլէ թաատատ օլանլար , տէյիլ քի Գրիստոսա գարընտաշ , անճագ ագրապա իմիլլէր , Նէ հաճէթ , էն աչըղընը աւետարան տախի սէօյլէյօր . (Մարթ. 2. 3: Մարթ. Ժ. 35.) պու աւետարանիչլէր , վագա էսքի ուսուլ իւզէրէ Յակոբոսու վէ Յովսէսի Գրիստոսա գարընտաշ թէսմիյէ էտիյօրալար տա , տիկէր եէրլէրտէ եինէ պու աւետարանիչլէր , եանի (Մարթ. Ի. 56: Մարթ. Ժ. 40. 47.) աչըզտան Գրիստոսա գարընտաշ սայրլան քիմսէլէրին անալարընըն իսմին տախի եազըյօրլար . « օրատա (իսաչըն ազ ուգաղընտա) չօգ գարըլար վար ըտը քի , ուգադտան տուրոյօրուտուլար քի Յիսուսուն արգասը սըրա խըզմէթինտէ պուլունմագ իչին Գալիլեատան կէտիւէր :

Մագդաղինալը Մարիամ, վէ Յակոբուն վէ Յովսէսին վալիտէսի Մարիամ, վէ Զէբէթիոսուն էվլատարընըն վալիտէսի, պունլարըն իւ չինտէ իտի » : (Մարկ. ԺԵ. 40.) « Օրատա գարըլար վար ըտը քի. ուղագտան պագար ըտըլար, պունլարըն իչինտէ վէ Մարիամ Մագդաղինալը, վէ քիւչիւք Յակոբուն վէ Յովսէսին անասը Մարիամ վէ Սողոմէ վար իտի, քի հաչան Գալիլեատա իտի, արտը սըրա կէղէր վէ խըզմէթինտէ պունունուրուտուլար » : Պունլար այան աչիքեար կէօսթէրի քի Մարիամըն Գրիստոստան մատա Յովսէփտէն թէնճէ հիչ պիր էվլատը օլմատը : Հաթտա (Յովհ. ԺԹ. 25.) Գրիստոսա գարընտաչ թէսմիյէ օլունան Յակոբուն վէ Յովսէսին անասընա Մարիամ կոկովպայ եաղըյօր, եանի կղէովպասըն (պու քի Սլըէոս տախի տէնիր) զէվճէսի Մարիամ քի, Մարիամ Աստուածածինին գըզ գարընտաչը օլտուղունու Յովհաննէս քէնտիսի եաղըյօր, (ԺԹ. 25.) « վէ օնուն (եանի Գրիստոսուն) անասընըն գըզ գարընտաչը կղէովպասըն զէվճէսի Մարիամ » տէմէք քի, Յակոբոսուն վէ Յովսէսին հէմ անասը վէ հէմ պապասը աւետարանտա արիյէթէն եաղըլը օլտուղուն հալտէ, եահուտի ուսուլի իւղէրէ գարընտաչ թէսմիյէ օլուր ուտուլար, լաքին սահիհէն գարընտաչ տէյիլ իտիլէր : Պու ճիւմէ պունլար Գրիստոսուն գարընտաչը տըրլար տէմէք վէ ըսրար էթմէք, նէ գատար սահիլիյէ գարչը գօյմագ տըր : (Ելք կաթողիկեայց մէքթուպինի եաղան պու Յակոբոս տուր. վէ Երուսաղէմ քիլիսէսինի իտարէ էտէն տէ եինէ պու տուր. վէ Պօղոս իլէ Բառնաբաս, միւղաքէրէ օլուպ Երուսաղէմտէ սինօթ էտիպ Պետրոստան սօնրա սինօթտա գալըզպ թէքէլլում էտէն վէ Անտիօքա մէքթուպ եաղըլըպ, իմ գալայանլարըն պիրիսի եինէ պու Յակոբոս տուր, վէ Պօղոս առաքեալըն (Գալ. Բ. 9.) Պետրոս իլէ տիրէք (սիւն) թէսմիյէ էթտիյի տէ պու տուր : Տէմէք քի պիւթիւն պու մահալլէրտէ. (Մարկ. ԺԲ. 46 : Յովհ. Է. 3. 5. 10 : Մարկ. Դ. 34 : Դուդ. Ը. 19. Կոթուլ) գարընտաչ թէսմիյէ օլունանլարըն մանասը օլ միւլթէրէմ իսրայէլ միլլէթի ուսուլինէ մէպնի տիր :

ՄՀԴ. Եօգ էկէր բրօթէսթան պունուն իլէ տէ գանմազսա վէ իտտաա էտէրսէ քի եահուտիլէրին սէօղիւ սօղըու տուր. պունլարա տէրիդ. եահուտիլէր Գրիստոսու Ալլահ էվլատը պիւմէզ իտիլէր. մութլագ Յովսէփին օղլու պիլիլ իտիլէր, հէմ թէնճէ օղլու. (Յովհ. 2. 43.) « Պու Յովսէփին օղլու օ Յիսուս տէյիլ մի տիր վէ պունուն աանասը Մարիամ տէյիլ մի տիր » . եահուտիլէր պէօլլէ պէլլիլէր իտիլէր տէյի, պիզտէ մի իտտայէ գալըզալըմ քի Գրիստոս թէնճէ Յովսէփին օղլու տուր վէ Գրիստոս Ալլահ տէյիլ տիր, պախուսուս քի հէմ պիլիլիդ վէ մալիւմաթըմըզ վար տըր տէյնէր եալընըզ Յովսէփի փէտէր վէ Մարիամը թէնճէ անասը պիլիլ իտիլէր, Գրիստոսուն թէնճէ տիկէր գարընտաչլարը օլմուչ օլսա իտի, մութլագ օնլարը տա սա

յար խորէր . Յովսէփ Քրիստոսու վէ անասընը մէլայըքըն թէնպիհի իւղէրէ ալտը վէ Մըսըր տիյարընա գաչտը . զիրա Հերովդէս փատի- շահըն ֆիքրի չօճուղու թէլէֆ էտիպ օրթատան գալտըմագ իտի . Յովսէփ Մըսըրտա Հերովդէս էօլիւնճէյէ գատար տուրտու , գաչ սէ- նէ հաշատը իսէ հաշասըն , Մարիամտան պիր տիկէր օղուլ տօղուր- մատը , անճագ (Մարթ. Բ. 14.) Հերովդէսին վէֆաթընա գատար օր- տա գալտըլար տէյօր վէ Հերովդէս վէֆաթ էթտիլինտէ թէքրար մէ- լայիք կէօրիւնիւպ էմր էթտի քի քէնտի վէթանլարընա ալտէթ էթ- սինլէր (19) « Գալգ ալ պու չօճուղու վէ իւրայէլ թօփրաղընա կիթ զիրա չօճուղուն նէֆսինի արայանլար էօլտիւլէր , վէ օ գալգըպ , չօճուղու վէ անասընը ալըր իւրայէլ թօփրաղընա կէլիր » : Էկէրչի պունլարըն Յիսուստան մատտա տիկէր էվլատլարը օլմուշ օլսա իտի օնլարը տա կէօթիւր տէյի մէլայիք զիքր էտէր իտի , անճագ անա- սընը վէ չօճուղունու ալ , իւրայէլ տիյարընա կիթ տէյի էմր էտիյօրի Տէմէք քի , Մըսըրտան տէօնիւնճէյէ գատար պաչգա էվլատլարը եօղ ուտու . հաթթա Քրիստոս օն իքի հաշընա վարընճայա գատար Յով- սէփին վէ Մարիամըն հիչ տիկէր պիր էվլատը օլմատըղընը (Ղաւ. Բ. 41. 42. 48.) ատէթը սէնէվլէյէլէրի իւղէրէիճրա էթտիլէրի մուամէ- լէյի իպատէթ թաստիգ էտէր . չիւնքի պէ հէր սէնէ Նրուսաղէմէ կիթմէք իւրայէլ միլլէթինին ատաթը իտի , օրատան տէօնէր իքէն Յիսուս գայպ օլտու , աթալարը Յիսուսու եօլճուլար իլէ կիթմիշ տէ- յի արամայըպ գօնագ մահէլինէ կէլինճէ պուլամաղլար , կէրի ալ- տէթ էտէրլէր վէ քէնտինի քէմալը թէաճճիւպ իլէ Սողոմոնուն տաճարընտա կէօրիւլէր վէ ալիմլէր իլէ սէօլէշիր իքէն ա- նասը օնա տէր , ա էվլատ պաշըմըգա նէ իշ կէթիրտին , իշթէ փէտէրին վէ պէն քէտէր էտիպ սէնի արայօրուտուգ . էյէր տիկէր չօճուղու օլմուշ օլսա իտի , նօմօս մուճիպինճէ էվվէ- լա հէփսինինտէ Նրուսաղէմէ կիթմէսի լաղըմ կէլիր իտի քի , պու իւչիւնտէն մատտասը զիքր օլունմայօր : Սանիյէն հէփսի տէ կիթտի վէ կիտէնլէր տէ Ս . Յովսէփ վէ Յիսուս վէ Մարիամ ա- նասը . իշթէ փէտէրին վէ պէն սէնի արայօրուտուգ տէյէճէք եէրտէ պէն վէ փէտէրին չօճուղար իլէ սէնի արայօրուտուգ տէմէսի լաղըմ կէլիր իտի :

Վէլհասըլ Մարիամ Աստուածածինին հիչ պիր վագըթ Քրիստոս- տան մատտա օղու օլմատըղը էճիլտէն վէ օ տա հիքմէթ իլէ թէ- վէլիւտ էթտիկի իչին , Քրիստոսու կէրէք տօղուրտուղունտա վէ կէ- րէք տօղուրտուգտան սօնրա Մարիամ պիքիր գալտը , պունուն իչին Քրիստոսուն քիլիսէսի հէր կիւն վէ հէր եէրտէ պիհագզըն օնու Մա- րիամ կոյս Աստուածածին տէյի թէքրիմ վէ թաագիմ էտէր :

ՄՀԵ . Նասըլ քի Ալլահըն քէլամընըն իքի սուրէթտէ օլտուղու- նու կէօսթէրտիք իսէ , եանի չիֆահէն վէ թահրիքէն քէլամլարը , ա-

ւեաւարանը վէ աւանդութիւնու , քի իբիսի տէ պիր աղիզ քէլամ տըր, եազը իլէ քէլամտան պու գատարընը Մարիամըն կոյս օլտուղու հագգընտա կէօսթէրէպիտիք իսէ , Ս . քիլիսէ , վէ Ս . աւանդութիւն պու սահիհլիկի տահա պէրրագ վէ թէվաթուրէն պէյան էտէր : Եվ վէլա Գրիստոստան պու թարիսէ գատար հէր եէրտէ , հէր գէմանտէ հէր քրիսթիյան միլլէթլէրին իթիգատը գավիլէսի , վէ ագայիտի տի-նիլէսի , պու խուսուստա պլր տիր , գատիմ տիր վէ ումումի տիր , շէօյլէ քի քահանայապետլէր օլսուն , կաթողիկոսլար օլսուն , արքեպիսկոպոսլար , հայրապետլէր , վարդապետլէր հաթթա ճէմաաթ , պայ վէ կէտա պու իթիգաթտա տըրլար . չօճուգլարընըզըն հէր գմն-ղըսընա սիւալ էթսէն քի , Մարիամ Աստուածածինին գմչ օղլու վար իտի , մաաթթաաճճիւպ , եիւզիւնէ պագար վէ հիտտէթ իլէ , գմչ օղլու օլտուղունու սէն պիլմէյօրմուսուն տէյի պի փէրվա ճէվապ վէ-րիւր : Յիսուս Մարիամ Աստուածածինին օղլու տէյիլ մի տիր , եօգ պաչգա օղլու տա օլմալը տէրսէն , խմյըր եօգ տուր տէր . հէմ սէն-տէն նէֆրէթ կէթիւրէրէք սէօյլէմէյի իաթէմէզ վէ սիւալ էտէնտէն տահա զիյատէ չօճուգ քէնտիսի գըզարըր վէ եանընտան սավուշուր կիտէր . չիւնքի կոյս Մարիամ Աստուածածինէ պէօյլէ պիր հագարէթ էտիյօր : Քիլիսէլէրտէ իշիթմէ իլէ չօճուգլարընը պէօյլէ իգրարտա իսէլէր , քիլիսէ չօպանլարընըն պու պապտէ նէ տէրէճէ գավի վէ միւսէլլէմ իթիգատը օլտուղունու Ֆէհմ էթմէլի : Իսլամլարա վէ չօ-ճուգլարընա պիլէ սիւալ էթսէն , պիզ պիքիր Մարիամ պիլիւրիզ ճէ-վապընը վէրիւրէր . վէ մուղայիրինի իտտաա էտէրսէն , գապիլ քի հագարէթ իլէ սիւալընը աղընտա պըրագըրլար :

ՄՀԶ . Պիր քիլիսէլէրիմիզէ կիրսէն , պիր թաավիլլէրիմիզէ պագ-սան , օլան տուալարընըզը պիր տինլէսէն , ագըլըզ գաթ իսէն հիճապ էտէր վէ պու պապտէ իթիգատընըզ նէ կէօնէ տիր տէյի սիւսլ էթ-մէյէ լուղում կէօրմէզսին . չիւնքի հէր ալամէթ , հէր հիւրմէթ , հէր իպատէթ Մարիամը Աստուածածին կոյս , պիքիր եէրին կէօյիւն սուլթանը տէյի թաազլիմ վէ թէքրիմ էտէրլէր . պէօյլէ գատիմ , պէօյ-լէ ումում պիր իթիգատա գարչը գօյմագ նէ պէօյիւք ինսաֆսըզլըզ տըր վէ նէ գատար աղըր տէրէճէտէ ալէմին նէֆրէթինի միւսթէլ-զէմ օլմագ տըր . Գրիստոստան սօնրա պու իթիգատըն պիտայէթինի պու թաավիլլէրին պու տուա վէ թէրէննիւմլէրին վէ պու ալայիլի շէրիֆէնին միւճիտի չու իսիմտէ պիր քիմսէ տիր տէյի պիզէ թէվա-րիւտէ իպրազ էթսինլէր , պիզ տէ վազ կէչէլիմ , պունու իպրազ էթմէզլէր իսէ , պիզ պունլարը Գրիստոստան վէ առաքալլարտան պիլիւրիզ վէ պիլմէյէ մէճպուրուզ . եանի Մարիամ Աստուածածին կոյս տուր վէ միշտ կոյս , տայիմա պիքիր տիր պիլիւրիզ :

ՄՀԷ . Տինլէյէլիմ պու պապտէ հայրապետլէրին վէ քիլիսէ չօ-պանլարընըն սէտասընը :

Որոգիւնէս (Բա՛ն է Ղո՛ւն) « Քիմ պու տէրէճէ համազաթա պիւմէմ գահիպ օլույօր քի, քէնտիսի Քրիստոս թէվէլլիւտ էթտիք-տէն սօնրա, կէօյա Յովսէփի իլէ պիրլէշմիշ օլտուղու սէպէպտէն Մարիամըն գուրթարըճը թէրաֆընտան ըէտտ օլունմուշ օլտուղունու սէօյլէսին »: Իշթէ բրօթէսթան սէօյլէյօր . . . :

Ս. Բարսեղ (Բա՛ն է Զնա՛նըն Քրիստոսի. 25.) « Քրիստոսու սէվէն դաթլար իշիթմէկէ պիլէ թահամմիւլ էտէմէղլէր, կէօյա պիր վազըթ սօնրա Աստուածածին պիքիր գալմատան տուր օլմուշ »:

Ս. Եպիփան (Հէրէթիկոսալէան, 78. Նօմ. 9.) « Օլ քիմէլէրի հե-րետիկոս սիւքիւն իթխալ էտէյօր, անլէր քի Քրիստոսուն թէվէլլիւտ տիւնտէն սօնրա Մարիամըն Յովսէփի իլէ զէվճ՝ վէ զէվճէ ատէթիւնի իճրա էթմիշ օլտուղունու սէօյլէմէյէ ճէսարէթ էտիյօրլար ըտը . վէ օնլարը Մարիամըն խասիմլէրի (Մարեմամարտ) թէսմիյէ էտիյօր . վէ էվլէլլիւտէն քէնտի զէմանընա գատար . հիշ պիր քիմսէ, էվլէլա պի-քիր (կոյս) իսմիւնի թէլաֆուղ էթմէտէն, Մարիամըն իսմի շէրիֆի-նի զիքը էթմէմիշ տիր »:

Ս. Ամբրոսիոս (Յա՛ղ. Կա՛սին. Գլ. 2. Նօմ. 45.) « Պիքիրլիք մուալլիսի էքթիք օլմատը . նէ տէ միւմքին օլմուշուտու քի, Ալլահը տօղուրմուշ օլան ինսան տօղուրան թէսմիյէ օլունսուն . նէ տէ Յով-սէփի սալիհ պիր գաթ օլտուղու թագտիրտէ Ալլահըն անասը իլէ ճիւ-մանի իլսթիլաթտա պուլունմագ տիվանէլիյիւնի իլթիզամ էտէպիլիր խտի »:

Ս. Հերոնիմոս (Գի՛ր. Ըն՛ր. Հէլլէթիկոսի) « Ալլահըն պիքիրտէն տօղտուղունա ինանըյօրուղ, զիրա օգուտուղ, Մարիամըն նիքեհաշ օլտուղունու տօղուրտուղտան սօնրա ինանմայօրուղ, զիրա օգումա-տըղ », վէ Նգէկիւէլին (ԽԳ. 2.) սէօղիւնիւն թէֆսիրինտէ . « Վէ ըապպ պանս տէր . օլ գափու գափալը գալսն վէ աշըլմասըն վէ քիմսէ օնտան կէշմէսին, զիրա իսրայէլին ըապպ Ալլահը օնտան կի-րէճէք, վէ գափալը գալսն » . պու սէօղլէրին թէֆսիրինտէ պէօյլէ սէօյլէյօր « փէք կիւզէլ պազըլարը պու գափալը գափու իլէ օնտան քի իսրայէլին եալընըղ ըապպ Ալլահը կէշէճէք տիր, պիքիր Մարիա-մը անլայօրլար . օ քի տօղուրմագտան էվլէլ վէ տօղուրտուղտան սօնրա պիքիր (կոյս) գալտը » . Ս. Օգոստինոս (Ճա՛ռ Ժ. է Յո՛վհաննէս) « Նէրէտէն էֆէնտիմիզէ գարընտաշլար արայօր, աճապա Մարիամ թէքրմը մը տօղուրտու, հաշն . օնտան պաշլատը պիքիրլէրին խա-սիյէթի, օլ տուլսթէր անա օլմայա գատիր օլտու, ամմա գարը օլ-մայա միւղթէտիր օլմատը »: Վէ պու իթիզատը միւսատտըղ սի-նօթլարտա վէ գարարլարընտա պու պիքիրլիք իւնվանը Մարիամա վէրիտի . վէ ինթիրամաթը ֆայիգէ իլէ շիմտիյէ տէկին Մարիամ Ս. կոյս Աստուածածին զիքը օլունուր »:

ՄՀԸ. Պա խուսուս Հայաստանեայց քիլիսէսի էվպիլտէն պու ի-թիգաթտա օլուպ, թէէլիֆ օլունան շարականլարտա Մարիամը եա-

լընըզ Աստուածածին կոյս թէսմիյէ վէ թէքրիմ էթմէ իլէ իքթիֆա էթմէյօր, իլլա Մարիամա անհարսնացեալ եանի նիքեան օլմամըշ իւն. վանընը վէրիւր: Վազաա պու իթիգատ պաղըլարընա զըտտ կէլիւր. սէ տէ, հէնուզ Մարիամ Աստուածածին Ս. Յովսէփ իլէ ագտը նիքեան օլտուղունա տայիր եախօտ օլմատըղընա տայիր կէրէք Քրիստոսուն Ս. քիլիսէսի վէ կէրէք Ալլահըն քէլամը շիֆա. հիյէսի (Աւանդութիւն) վէ թահրիրիյէսի եախօտ աւետարան պիր շէյ տէմէտիկի վէ եազմատըղը իլին, վէ Ս. քիլիսէ Մարիամը էվլէնմէմիշ տէյէնլէրէ նէ եանըլտըլար տէյօր, նէ տէ էվլէն. միշ տէյէնլէրէ պիր գաթի գարար վէ սիճիլ քէսմէմիշ օլտուղուն. տան, Աստուածաբանլար պէյնիւնտէ շիմտիյէ տէկին պու մատտէ ա. զատ պիր վարդապետութիւն թութուլմուշ տուր: Հաթթա Հայաս. տանեայց քիլիսէսի հէր սընըֆ քիլիսէլէրտէն զիյատտէ պու իթիգաթ. տա սապիթ գատէմ գալմըշ տըր. վէ Մարիամ Աստուածածինի էվլէնմէմիշ ինանարազ, օնու տայիմա, պիքիր կոյս տէյի քիլիսէ տուա. լարընտա թաազիմ վէ թէքրիմ էտէր: (Յարուսէան. հարց. դձ.) « Անա. րատ կոյս Աստուածածին Մարիամ Սրբուհի եւ մայր Քրիստոսի եւն: Զքեզ երկնային դուռն, զոր ետեան Եղէկիլէ եւն. Երիս խորհուրդս սոսկալիս . . . Կուսութիւն յետ ծննդեան մնալով անաշական. զքեզ անհարսնացեալ, որ միայնդ ի կանայս, օրհնեալ, ուրախացիր Աստուածածին որ կուսութեանց ես պարծանք » եւն: (Կանոն աւետ. եայ հարց.) « Ուրախ լեր դուստր լուսոյ, մայր անհարսնացեալ »: (Կանոն քննութեան Բ. աւետ.) խնդան եւ ուրախ լեր անհարսնացեալ Մարիամ եւն: Պունլար կիպի տահա պիր չօզ մահէլլէր վար տըր քի Մարիամ Աստուածածինի հալընըզ Ս. Յովսէփ իլէ նիշանլանմըշ (խօսեցեալ) պիլիւրէր վէ պու իթիգատը թէսահուպ էթմէտէ տիրլէր վէ պիր տէրէճէ հագզը գաղանըր: Զիրա էրմէնի քիլիսէսինէ մուվաֆըզ. ԱՀԹ. Պաղը Ս. Հայրապետլէր պիլլէ Բուս քիլիսէսինտէ պու իթիգատը թէսահուպ էտիյօրլար: Ս. Եփիպան (հէրէթիկոսալիւն 78) « Նիշանլանտը տէյօր Մարիամ, տէյիլ քի նիքեահլանտը վէ զէվճէ կիպի կէօրիւնիւր իտի, ամմա տէյիլ իտի »: Ս. Հէրոնիմոս Հէվլէ. տիոսա գարշը (Մարթ. Ա. Գլ. Գ. Գ. Գ.) « Յակոր ծնաւ զՅովսէփ զայրն Մարեմայ » սէօզլէրի իւզէրինէ թէֆսիր էտէրէք հաղըյօր. « Հաչան զէվճի լուղէթինի տուլարսան, նիքեան շիւպհէսինէ զահիպ օլմայա. սըն, իլլա ֆիքրինէ կէթիւր աղիզ քիթապըն ատէթինի քի, նիշանլու. լար զէվճէր թէսմիյէ օլունուրլար, վէ նիշանլը դըզլար, էվլի զէվճէ թէսմիյէ օլունուրլար » Ս. Գրիգոր Նազիանզիան (Աւետարանի Գիր. Բ. Գարու. 26.) Յովսէփին իւզէրինէ պէօլլէ սէօլլէր, Յովսէփ « Մարիամն նիքեահլանա մուվաֆֆազ օլմատը »:

Մ2. Լաքին էքսէրի Հայրապետլէր հաղարլար քի, Մարիամ կոյս. Ս. Յովսէփ իլէ ագտը նիքեան էթմիշ տիր: (Մարթ. Ա.)

« Յակոբ ԹՈՂՈՐԱՌՈՒ ՅՈՎՍԷՓԻ, Մարիամն ղէվճինի » : Տէֆա « Յովսէփ օնուն ղէվճի » : Տէֆա « Մարիամ ղէվճինի Եաննա աւմայա գօրգմա » : (Դու. Բ.) « Փէտէրին վէ պէն քէտէր էտէրէք սէնի աւրայօրուտուգ » : Տէֆա « Փէտէրի վէ անասը Թաաճճիւ պէտէր իտիւլէր » : Հաթտա՝ էկէրչի Յովսէփ Մարիամն սահիհէն ղէվճի օլմամը օլսա իտի . Եանուտիւլէր Քրիստոսա որդի Յովսէփայ, Մարիամն օղլու տիւրկէրին օղլու տէմէզ իտիւլէր : Վէ Մարիամն վէ Քրիստոսուն իւզէրինէ սուլի մանալար իլէ սէօյլէր իտիւլէր, պու զիյիւմտէ օլան հայրապետլէր, Եանի Ս . Օգոստինոս Յուլիանոս Գրէ. Ե. Գլ. ԺԲ. վէ Ս . Ամբրոսիոս Գրէ. Յ. Կոստանթնուս Գլ. Զ.) Եաղըյօր, սահիհ նիքեան օ տուր, հաչան ղէվճ վէ ղէվճէ պիրի պիրինէ սէլահիյէթ պաղընը վէ պիրի պիրինին թէնինի պիր պիրլէրինէ իհալէ վէ թէս լիւմ էտուպ վէրիւլէր իսէ Եէթէր . նիքեան իչին թէնճէ իխթիլաթ շարթը մութլագ տէյլ տիր, անճագ պիր պիրինէ կիթտիքլէրի տիր : Քէզալիք Ս . Թովմաս չօգ սէպէպլէր իպրագ էտիյօր . (Մատ. Գ. Վէ. 29. Յո. 2.) կէրէք պու վարդապետութիւն վէ կէրէք տիկէրի աւղատ տըր . վէ Եկեղեցիճէ շիմտիյէ տէկին պիր գարարը գաթի վէրիւմէմիշ տիր : Իքի վարդապետութիւնուն տա մագսէտի հիչ պիր վագըթ Ս . Յովսէփ իլէ մուամէլէյի ղէվճիլէ իճրա օլունմատը : Նասըլ քի (Դու. Գ.) Եաղըյօր « Քրիստոս Յովսէփէ օղլու սայըլըրը ըտը, տէյլլ քի սահիհ օղլու իտի : Որպէս կարծէր որդի Յովսէփայ » :

ՄՁԱ . Խասիմլէրիմիզ Մարիամն Քրիստոսու ԹՈՂՈՐԱՌՈՒԳՄԱՆ սօնրա, Յովսէփ իլէ մուամէլէյի ղէվճիլէ իճրա էթտիյինի, վէ սայիր չօճուգլար սահիպի օլտուգլարընը աղիզ քիթապտան պէյան էտէրիզ տէրլէր, Եանի (Մատ. Ա. 25.) « Վէ օնու պիլմէզ իտի թա քի իլք էվլատընը ԹՈՂՈՐԱՌՈՒ » : Քէէննի Քրիստոսու Մարիամ ԹՈՂՈՐԱՌՈՒԳՄԱՆ սօնրա, արթըգ Յովսէփ օնու պիլտի . Եանի արթըգ ղէվճ վէ ղէվճէ մուամէլէյիստէ պուլունտուլար : Հաչան . օլ քա քի լուղէթիւնին իքի վագըթ մանասը վար տըր, էվվէլա քա քի պիր հուտուտ ալթընտա օլան վագթը կէօթէրի, մէսէլա (Մատ. ՃԼԱ.) « Կէօղիւմէ ույգու վէրմէյէճէյիմ, նէ տէ քիքրիքլէրիմէ իհաթլըգ թա քի Յակոբուն Ալլահնա, իսպպա պիր մահէլ, պիր Հէյքէլ պուլայըմ : Եանի իսրայէլին Ալլահնա պիր Հէյքէլ պուլունճայա գատար, կէօղիւմ ույգու կէօրմէյէճէք տիր . Հէյքէլի պուլտուգտան սօնրա տէմէք քի կէօղլէրի ույգու կէօրտիւ վէ իհաթլանտը : (Մատ. ԼԳ. 5.) Եմիլմ Յակոբուն գըզընը պօզտու խապէրինի ալտը իսէ . թա էվլատարը էվէ կէլինճէյէ գատար սիւքիւթ էթտի » : Իքինճի մանասը հիչ պիր վագըթ տէմէք տիր . Եանի տայիմա . Նոյ նահապետ գարդայը կէմիտէն տըշարը կէօնտէրտի քի պիր խայըրը խապէր կէթիւրսին, օ տա քէնտիւնէ հազըրլանմը օլ գատար լէշլէրի էօմրիւնտէ կէօրմէտիյինտէն սէվլինճինտէն էփէնտիւնի արթըգ ֆէրամուշ էթտի, ազըլ գայ օլ-

տու, պիր տահա կէմիյէ կէլմէտի : Ազիզ քիթապ տէյօր քի (Ծննդ. Ը. 7.) « Վէ գարդայը գօյ վէրտի վէ օ չըգտը վէ պիր տահա տէօնմէտի, քա քի եէր եիւզիւնտէն սուլար դուրուտու » : Նէ տէմէք տիր պուրատա քի քա քի, եանի հիչ պիր վազըթ գայրը տէօնմէտի : Տէմէք քի, օլ քա քի լուղէթի, հէման պիր միւտտէթի մագթուա, եա մախսուսա կէօթէրմէզ. անճազ վէ չօգ տէֆա ազիզ քիթապտա տայիմա տէմէք տիր : (Մարթ. Ե. 18.) « Կէօյ վէ եէր կէչինճէյտէք պիր նօզթա, քի պիր նիչան չըզկըսը տըր . նօմոսլարտան վէ փէյդամ պէրլէրտէն կէչմէյէճէք, թա քի հէփսի իճրա օլանա գատար » : Եա նի կէօյ վէ եէր քի տայիմա տուրուլար, կէչսէլէր պիլէ, նօմոսուէն պիր սէօզիւ կէչմէյէճէք, քա քի եանի տայիմա պուլար իճրա օլու նաճազ, թէպտիլ օլմասընն հիչ պիր վազըթ իթիմալի օլմայաճազ : (Ժ. 23.) « Իսրայէլին շէհիրլէրինի պիթիւրէմէզախիզ, քա քի ինսանըն էվլատը կէլինճէյտէք » . եանի էօմրիւնիւզ օլտուգճա . գըյամէթէ գատար հիչ պիր վազըթ, եախօտ տայիմա տէմէք տիր : (Եւայի ԻԲ. 14.) « Պու կիւնահլարընըզ սիզ էօլիւնճէյտէք, (մինչեւ մեռանիցիք) ալֆ օլմայաճազլար » . աչիքեար տըր քի էօլտիւքտէն սօնրա տա կիւնահ ալֆըղըր եօզ տուր . տէմէք քի . քա քի օլ (մինչեւ մեռանիցիք) տայիմա մանասը իլէ եազըլմըշ : Տէֆա (Մալ. ձԹ. 1. 2.) « Օթուր սազ թարաֆըմտա, թա քի տիւշմէնլէրինի այազլարընա պասամագ էտինճէյտէք » . նէ տէմէք Քրիստոսուն տիւշմէնլէրի ալթ օլունճայա գատար մը Քրիստոսա սազ թարաֆըմտա օթուրմայա Ալլահտան վատ օլունտու . խայըր հաշան, օ տէմէք, տայիմա տէմէք տիր . պուլու չօճուզլար պիլէ անլար : (Մարթ. ԻԸ.) « Պէն սիզին իլէ իմ տիւնեա խիթամընա գատար » տիւնեա խիթա, մընտա Քրիստոս առաքեալլարը պըրագըպ, թէրք մի էտէճէք տիր : Իմտի Մատթէոսուն օլ քա քի (մինչեւ) սէօզիւ Յովսէփ Մարիամը պու չօճուլու տօղուրունճայատագ պիլմէզ իտի, եանի Քրիստոսուն թէնճէ տօղուլունտան հիչ պիր վազըթ մէտիսալի, վէ խապէրի եօղուտու, վէ Մարիամ իլէ հիչ պիր վազըթ իւլֆէթ էթմէտի . վէ հայր Յովսէփ տախի պու էֆքեարա մէպնի Մարիամը, պէնիմ էչլիմ տիր տէյի ալմատը . իլլա ինտէլ ալէմ օնու ըէզիլ էթմէսին տէյի քէնտի խանէսինէ ալտը . թըպլը Յովհաննէսին Մարիամ Աստուածածինի եանընա ալաղըր կիպի . վէ օնտան սօնրա ախէրլէր տախի Մարիամը Յովսէփին վագաա զէվճէսի կիպի պիլիւր իտի . լաքին տիկէր թարաֆտան Յովսէփէ սէմատէն օլան իլհամընը պիլմէզլէր իտի . լաքին Յովսէփ Ալլահըն էսրարընը պիլէրէք, Մարիամը մուհաֆազա էթմէք իչին օնու քէնտի եանընա ալտը . տէյիլ քի զէվճէսի մագամընտա, պուլուն իչին տէ աւետարան աչըգտան եաղըյօր Յովսէփ Մարիամը պիլմէզ իտի օղլունու տօղուրունճայատագ, վէ ըէզիլ օլմասըն տէյի եանընա ալմըշ օլտուղունտան հիչ պիր վազըթ օնու պիլմէտի . նա-

ՄՁԴ. Բրթթէսթանլար Ադամըն սկզբնական կիւնահընը ինքեար էտէրլէր, տէմէք քի Մարիամ Աստուածածին տախի պու կիւնահտան սայիր ատէմլէր կիպի աղատ գալմը: Զիրա պունլար վաթթիդ խորհուրդունու Գրիստոսուն քիլիսէսինին գապուլ էթտիլի կիպի գապուլ էթմէզլէր. նասըլ քի մկրտութիւն պահսընտա սէօյլէյէճէյիդ: Ֆազաթ շունու եալընըդ տէրիդ քի, բրթթէսթանլար պիլէ Ադամըն կիւնահընը սայիր ինսան ճինսինէ վէրմէտիքլէրի միսիլլիւ, Մարիամ Աստուածածինէ տախի վէրմէզլէր, տէմէք քի Մարիամ պու կիւնահտան խալի վէ պէրի տիր: Պունու պիդ խասիմլէրիմիզին մէպտասընտան ալըյորուդ:

ՄՁԵ. Սանիյէն Գրիստոսուն ալտըղը գան թէն լաղըմ տըր քի, կիւնահընը օլտուն, փաք վէ լէքէսիդ օլտուն. հէմ տէ սահիհի պուտուր, վէ պունու խասիմլէրիմիզ պիլէ ինքեար էթմէզ. պու պէօլէ իսէ մատէմ Գրիստոսուն ալտըղը գան թէն վէ վիճուտ քեաթֆէսի Մարիամտան խտի, վէ Մարիամըն գանը վէ Մարիամըն թէնի խտի. զիրա օնու քէլամ ուլլահ կէօյտէն կէթիլմէտի եմ, եօղսա Նեստոր վէ սայիրլէրի կիպի, պու բաթըղըղը բրթթէսթանլար քէնտիլէր տախի թաստիդ էտէրլէր. վէ պունու գապուլ էթմէտիքլէրի հալտէ տէմէք քի Մարիամտան թէն ալտը տէյէճէլէր, նասըլ քի հէր ինսան էվլատը գանը թէնի վէ վիճուտինի քէնտի վալիտէսինտէն ալըր: Հաթտա թապիաթ նօմոսու իզթիդասընտան օլտուղու միսիլլիւ, էվլատ անա վէ պապա շէքլինի վէ սուրէթինի պիլէ իւզէրինտէ թաշըր, պու պիր սահիլիք տիր քի ինքեար գապուլ էթմէզ: Մարիամտան ալընան Գրիստոսուն պու թէնի, էկէրչի կիւնահընը լէքէսիդ պիր թէն իսէ տէմէք քի Մարիամըն թէնի վէ ճանը տա կիւնահընը վէ լէքէսիդ խտի. չէշմէ պուլանըդ իսէ, ալտըղըն սու տախի պուլանըդ օլմագ կէրէք, եօդ ալտըղըն սու փաք իսէ, չէշմէնին տախի փաք օլմասը լաղըմ տըր: Պագ Ս. Ոգոստինոսուն սէօղլինէ. « Քրիստոսուն թէնի Մարիամըն թէնի տիր, քի օնտա (Գրիստոստա) օլ թըպզըսը գալըր, քի Մարիամտան ալընտը, պու թէն կիւնահ իւլէ լէքէլէնմիշ իսէ, տէմէք քի Գրիստոսուն ալտըղը տա կիւնահ իւլէ լէքէլէնմիշ պիր թէն խտի քի հանա, հիշ պիր քիմսէ տէմէմիշ տիր »:

ՄՁԶ. Պիրիսի պու թէն լէքէլի խտի տէրսէ, էվվէլա պիզէ աւետարանըն մանասընը վէրսին (Ղուկ. Ա. 28. 30. 42.) « Ուրախ լիբ բերկրեալը » . սէլամ սանա եմ լութֆ պուլմուշ գըզ, բապպ սէնին իլէ տիր. գարըլար արասընտա սէն միւպարէքլէնմիշսին վէ սէնին բահմինին մէյվէսի միւպարէք տիր »: Պու սէօղլէրին, եանի « սէլամ սանա եմ լութֆ պուլմուշ (գըզ) բապպ սէնին իլէ տիր » պունլաըլ քի քեաթֆէսինի մէլայիք տահա քէլամ ուլլահ Մարիամըն բահմինէ կէլմէտէն, Մարիամա խիթապէն սէօյլէյօր: Լութֆ պուլմուշ

զըզ, բապպ սէնին իլէ տիր տէմէսի, քէլամ ուլլահ սանա կէլտի տէ-
մէք տէյիլ. օնու քի սօնրա հրեշտակ քէնտինէ խապէր վերիյօր, ա-
ղիզ բուհ սանա կէլէճէք, նէ վազըթ կէլտի. հաչան Ալլահն էմրինէ
լիթաաթ էտէրէք ճէվապ վերիպ « Նշթէ պէն բապպն խալալըղըմ,
սէնին սէօղիւնէ կէօրէ պանա օլսուն » տէյերէք մէլայիքին թէքլի-
ֆինի դապուլ էթտի իսէ, քէլամ ուլլահ Մարիամտան թէն ալտը:
Պիրինճի ինայէթ քի Մարիամա օլմուշ, բապպն էվլէլինտէն քէն-
տիսի իլէ օլտուղու տուր, իքինճի վէ տահա պէօյիւք ինայէթ, քէ-
լամ ուլլահն քէնտիսինտէն թէն ալտըղը տըր քի մէլայիք սէօյէյօր.
(Ղ. 30. 31.) « Ալլահտան ինայէթ պուլտուն » : Իմտի մէլայի-
քին « Սէլամ սանա եա լութֆ պուլմուշ զըզ, եա լութֆ իլէ տօլու
զըզ, վէ բապպ սէնին իլէ տիր » սէօղլէրինտէն աչըգտան կէօսթէ-
րիտի քի Մարիամ թէն կիւնահընտա տէյիլ իմիշ վէ բապպն պու-
լունտուղու եէրտէ վէ լութֆուն պուլունտուղու եէրտէ, նէ կիւ-
նահ, նէ կիւնահըն էսէրի վէ թէյսիբի պուլունապիլի:

ՄՁԷ. Քրիստոս Մարիամտան քէնտինէ ալաճաղը թէնի եա մին
էվլէլինտէն պու թէնի պէն ալաճաղըմ տէյի կիւնահտան հըֆղ էթ-
տի, եա ալտըղը զէման փաքլատը, հըֆղ էթտի, ալտըղը զէման փաք-
լամատը, անճաղ թա խաչըն իւզէրինտէ քէնտի քէնտինի դուրպան
սունտուղու զէման փաքլատը: (Կ. 14. 13.) « Աէ սիզէ, քի
պիր վազըթ կիւնահլարընը իլէ վէ թէնինիղին սիւննէթսիղլիլի իլէ էօլ-
միւշ իտինիզ, քէնտի նէֆսի իլէ հայաթ վէրտի, պիւթիւն դապահաթ-
լարըմըզ պիզէ պաղըչատը վէ քէնտի էմրի իլէ զըտտիյէթիմիզլին թահ-
վիլինի քի պիզէ էնկէլ օլույօրուտու, մահվ էտիպ օրթատան գալտըր-
տը վէ խաչըն իւզէրինէ մըլսլատը: Քէնտի տիրիլմէսինտէ տէվլէթլէ-
րի, հիւքլւմաթլարը այան աչիքեար օնլարը քէփաղէ վէ բէզլի էտէ-
րէք, քէնտի նէֆսինտէ սօյտուրտու » : Քէզա (Ա. Պէ. 24.) « Քի
(Քրիստոս) պիղիմ կիւնահլարըմը խաչըն իւզէրինէ գալտըրտը ».
Մատամ քի ալտըղը թէն Մարիամին թէնի իտի վէ խաչըն իւզէրինէ չը-
գըպ Ալլահանի գանըն տէօքիւնճէյէտէք պու թէնի վէ կիւնահլարը-
նը փաքլամամըշ իտի, տէմէք քի Քրիստոս եախօտ քէլամ ուլլահ նէ
դատար վազըթ եաչատը իսէ, օլ կիւնահլը թէնտէ վէ ճանտա եա-
չատը: Պու ագըլա զըտտ տըր, խիլաֆ տըր վէ քէլամ ուլլահա հա-
գարէթ տիր. չիւնքի Ալլահն կիւնահ իլէ իմթիզաճ էթմիշ օլտու-
ղունու իգըար տէմէք տիր. բէք ալա. ագլ ու ֆիքրէ մալիք օլան
պուլու Ալլահն իւզէրինէ տէյէպիլլի մի, փութֆէրէսթլէր պիլէ
վազաա փութթանէյէ պիր շէհվէթ ալլահընն վէ պիր տէ իֆֆէթ
ալլահընն սանէմինի վազ էթտիլէր, լաքին պու ճիւմլէ իքիսինի եան
եանա պիր հէյքէլ իւզէրինէ վազ էթմէտիլէր, իլա այըր պիր հէյքէլ
(վէնէրէ) շէհվէթ ալլահընա, այըր պիր հէյքէլ տէ (օնէսթա) իֆ-
ֆէթ ալլահընա տիքտիլէր: Պու տա սահիհ մէպտայէ մէպնի տիր,

զիրա պիր պիրինէ մուղայիր իբր թապիաթլար պիրի պիրի իւէ իթ-
թիֆագ էթմէյիպ, պիրի պիրինին իթլաֆընը միււտտի օլաճաղը մի-
սիլլիւ իբր վէ եէկտիկէրինէ զըտտ օլան ալլահլարա տախի այրը հէյ-
քէլ վէ այրը մէզպահ թախսիս օլունմուշ իտի : Եալանճը ալլահլար
հագգընտա փուլթիէրէսթ ատէմին ռաճօնու պիլէ ճէվազ վէրմէտի ի-
սէ, պունու Քրիստոս էֆէնտիմիզին հագգընտա տէմէք քրիսթիյան
վէ միւնէվվէր պիր ազլ իւ իտրաքա հագգընը մը : Եկէրչի Մարիամըն
թէնի ճանը գանը վէ վիճուտու կիւնահ իւէ լէքէլէնմիշ, պուլաշմըշ
իտի իսէ, Քրիստոս պու կիւնահ իւէ միւլէմմա օլմուշ վիճուտու
նէ կէօնէ իթթիխազ էթտի : վէ պունճա միւտտէթ նէ կէօնէ իմթի-
զաճ էթտի, եէվմիյէ փաքլանմայա միւսթաճ օլան զաթ իւէ Ալլահ
թապիաթը նասըլ թահամմիւլ իթտի տուրտու : Տէմէք քի քէլամ
ուլլահըն ալտըղը թէն զաթէն փաք իմիշ քի Ալլահանի քէլամ Ալլա-
հըն սըֆաթը անը փաք վէ պիլատէնէս իթթիխազ էտէրէք, պունճա
զէման օնուշ իւէ պիրլէշմէսի վէ իմթիզաճ էթմէսի անըն փաքըղը
խուսուսուստան նէշաթ էտիպ, միւմքին վէ գապիլ օլմուշ տուր :

ՄՁԸ. Ֆարզ էտէլիմ, քի Մարիամըն թէնի ճանը վէ վիճուտու
կիւնահ իւէ միւլէմմա իտի, պու կիւնահ Մարիամըն իւզէրինտէ օլ-
տուղու հալտէ պիր քէրրէ մէլայիքին « լուլթի պուլմուշ գըզ » սէօ-
զիւ եալանա չըգար . սանիյէն ռապպ սէնին իւէ տիր տէմէսի քէզա
եալան օլմուշ օլուր . քէլամ ուլլահըն ալտըղը թէնի վէ ճանը վէ ին-
սանիյէթի կիւնահը պիր վիճուտ օլմուշ օլուր : Պու սուրէթտէ Քը-
րիստոս էֆէնտիմիզ խաչտա գան տէօքտիւ իսէ հէմ քէնտի կիւնահ-
լարը իչին հէմ սայիր ինսանլարըն կիւնահլարը իչին գան տէօքմիւշ
օլուր . տէմէք քի եալընըզ պիզիմ իչին խաչա չըգմատը, քէնտի
նէֆսի զաթը իչին տէ խաչլանմըշ օլուր : (Ա. Կ. Բ. Ժ. 3.) « Քրիս-
տոս էօլտիւ պիզիմ քէնտի կիւնահլարըմըզ իչին » : Պու քի պիւլթիւն
աւետարանը չիւրիւթմէք վէ մէզէպիմիզին թէմէլինտէն օյնատըպ
եըգմագ տըր : Պունուշ իչին Տրիտէնտեան սինօթու տէյօր վէ իլան
էտիյօր քի, պու սկզբնական կիւնահ մատտէսինին գարարընտա, սի-
նօթուշ ֆիքրի Մարիամ Աստուածածինի տէ պու գարարա տախիլ
էթմէք տէլիլ տիր, չիւնքի օ լէքէսիզ տիր վէ կիւնահսըզ : (Մ. Բ. Գ. 15.) չօլ մէշհուր « Եգիգ թշնամուլթիւն . . . » քեաֆֆէյի հայ-
րապետէր վէ եկեղեցի Մարիամըն իւզէրինէ թէֆսիր էտէրլէր, եա-
նի Ալլահ եըլան սըֆաթընտա տուրան չէլթանա սէօյլէր : Սէնին վէ
օլ գարընըն պէյնինէ սէնին վէ օնուշ էվլատլարը պէյնինէ խուսու-
մէթ պըրագաճաղըմ, սէն օնուշ տապանընը սօգմայա վէ օ սէնին
պաշընը էզմէյէ գըլամ էտէճէք :

ՄՁԹ. Իմտի նասըլ քի Քրիստոս էֆէնտիմիզ ինսան թապիաթը-
նըն միւնհալ օլան գայտէսինին էսէր վէ սէմէրէսինի քէնտի անարատ
վիճուտինտէ հիսս էթտի իսէ, մէսէլա աճըմագ աղլամագ եօրուլմագ

ույուժմագ . քէզալիք Մարիամ Աստուածածին տախի կիւնահտան է-
զատէ օլմասը իլէ օլ ումուժի գայտէնին մահլիւ սէմէրէսին խաթա-
տան մաստա հիսս էթտի :

ՄՂ. Պու անարատ յղութիւն մատտէսի ադայիտի տինիյէմիդտէն
տիր վէ աճիլլէրի Բօմատա փրօփականտա մէքթէպինտէ օգուր իքէն
տիւնեանըն չար էթրաֆընտան Պիոս տօգուղունճու քահանայապետ
պինտէն զիյատէ Սրքեպիսկոպոս վէ Աստուածաբանլարտան միւրէթ-
թէպ Վաթիգանտա ումուժի սինօթ իլէ էօթէտէն պէրու շարգտա
վէ զարպտա տին գայտէսի մագամընտա թութուլան վէ ինթիրամա-
թը ֆայիգա իլէ իճրա վէ թագիւմ օլունան պու խուսուսու 1854 տէ
8 դեկտեմբերտէ տին պապը օլտուղունա գարարը գաթի վէրիպ իլան
էթտի : Տէյիլ քի եէնի պիր տին խուսուսու իճատ էթտի , իլլա քի-
լիսէնին պիտայէթինտէն պու անէ տէկին ումուժի վէ պէրտէվամ (ա-
նընդատ) վէ սահիհ օլան իշպու խուսուսու , արթըգ տին գայտէսի
ալթընա ալլապ , պունու հէր քիւմ ըէտտ վէ ինքեար էտէրսէ , քիլի-
սէտէն իխրաճ վէ ըաֆըզը ատտ օլունսուն տէյի , նզովք օգուտու :

ՄՂԱ. Քիլիսէնին պու իթիգատը իպթիտատէն պէրի հէր պիր
միլլէթլէր ինտինտէ մէշիուտ վէ միւսէլլէմ տիր , վէ եէվմիյէ քիլիսէ-
լէրտէ իճրա օլունան տուալար պունա քեաֆի տէլայիլ տիրլէր :

Վէ Ալլահըն շիֆահէն քէլամը , եանի աւանդութիւն պիլա իս-
թիպտալ վէ պիլա թէրէտտիւտ պու սահիլիլի գապուլ էթմիշ տիր ,
վէ հէր կիւն միւճիպինճէ քիլիսէլէրտէ իլան վէ թաստիգ օլունմագ-
տա տըր :

ՄՂԲ. Լաթին քիլիսէսի Երգ երգոցուն «Ամենեւին գեղեցիկ եմ»
թէմամի իլէ հիւսնասըն վէ պիր լէքէ եօգ տուր սէնտէ սէօղլինիւ ,
Մարիամ Աստուածածին իւզէրինէ սէօյլէր , քէզալիք շարգ քիլիսէ-
լէրի քի քեաֆթէյի տուալարընը պու մանատա թէրէնիւմ էտէրլէր :
(Շարֆան Եննի .) « Ես արզը բուհանի վէ թարլա , կիւնա թիքէն-
լէրինտէն արի վէ պէրի սուլթան . . . » : Ազիզ պիքիր Մարիամ հազ-
գընտա Օգոստինոս (Գիբ . Յու . Բիւսթէան և շարհուց Գլ ԼՁ .) տէյօր
սկզբնական կիւնա իւզէրինէ հիշ պիր միւճատէլէ էթմէք իսթէմէմ » :
Տէֆա օրատա « Անասընըն կիւնահսըզ օլտուղու էֆէնտիմիզլին մէր-
համէթինէ համլ օլունմագ կէրէք տիր » : Բօմա քահանայապետի
Սիսթոս Դ. պու անարատ յղութիւն պատարագընը վէ քիլիսէտէ պու
պապտէ օլան տուալը մախսուսէսինի թահրիր վէ թախսիա էթտի :
Պու եօրթույու Ս . քիլիսէ իճրա էթմիշ իսէ տէ , պու էֆքեարա վէ
իթիգատա մէպնի իճրա էթմիշ տիր , հաթտա միւշարիլէյհ փափա .
քիւմ քի Մարիամ Աստուածածինի սկզբնական կիւնա իլէ անա բահ-
մինէ տիւշմիւշ տէրսէ պէօյիւք հերետիկոսութիւն խաթասընա ուղ-
բար տէյի , իքի կոնդակը իլէ իլան էթտի , քի տահա օ վագըթ պու
սահիլիլի Բօմա վէ ըէսուլի քիլիսէտէն պիր գարար ալթընա տիւշ-

մէմիշ տիր » : Տիկէր իքինճի կոնդակընտա տէյօր , Մարիամ Աստուածածինին հազգընտա կիւնաշ իլէ տօղտու տէյի սէօղլէրին եալան հանըշ վէ պիւթիւն պիւթիւն կէրչէքլիքտէն ուզագ պիր թալիմաթ օլտուղունու ըէտտ վէ դատապարտեղ էտէր :

Տրիտէնտեան սինօթու փափանքն պու իքի կոնդակընտա թաւտիգ էթտի , վէ Մարիամ Աստուածածին իսէ սկզբնական կիւնաշ հազգընտա վէրտիքլէրի գարարըն խարիճինտէ տիր , վէ լէքէսիզ տիր տէյէրէք իլամ էթտի : Քէղալիք Գրիգոր ԺԵ . փափա , հիշ պիր քիմսէնին քարոզտա , նութգտա քիթապտա Աստուածածինէ կիւնաշ իլէ տօղտու տէյու եազմամասընը էմր ու թէնպիհ էթտի , էնճամընտա Պիոս Թ . փափա հաղրէթլէրի գարարը գաթիսինի մէզքիւր Վաթիդան սինօթունտա վէրտի . վէ Մարիամ կոյս Աստուածածինի անարատ տըր տէյու , հէր քէսէ իլան էթտի . չիմտի իշպու մատտէ ագայիտի տիւնիյէ զըրասընա կիրտիլինտէն , հէր քիմ քի մուղայիրինի սէօյլէր վէ էօյրէտիր իսէ հերետիկոս ատտ օլունուր : Մէշհուր Նատաղիս Աղէքսանդր միւլէրրիի վէ Աստուածաբան տէր , քի Մարիամ Աստուածածին միւլթէնա թութուլուր , տէյիլ քի սկզբնական կիւնաշա կիրմէք գայտէսինտէն վէ նօմոսունտան , իլլա Քրիստոսուն լութֆու վէ իսթիհագըր սայէսինտէ Մարիամըն ազիլ ըուհունա օլ գատար Ֆէվզ էլ ատէ տէրէճէտէ լութուֆ իհսան օլտու քի , օնուն թէնինի սկզբնական կիւնաշա կիրիֆթար էթտիրմէտի :

Պու խուսուտա չիմտիյէ տէկին տէտիքլէրիմիլի քեաֆի ատտ էտէրէք , կէլէլիմ Քրիստոսուն Ալահանի իսթիհագըր մատտէսինէ :

ՊԱՊԸ ՍԱՄԻՆ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԱՄԵԼԼԵՐԻՆԻՆ ԷՃԻՐ ՈՒ ԻՍԹԻՂԳԱԳԸ
ՎԷ ՊԻՋԼԵՐԻՆ ԹԱԳՍԻՐԱԹԸ ԻՉԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԻՊՐԱՋ ԷԹՏԻՅԻ
ԹԷՏԻՅԵՏԻ ՏԵՅՅՆ ՎԷ ԽԷԼԱՍԸՄԸՋ ԽՈՒՍՈՒՍՈՒ

ՄՂԳ . Մուլթասարճա պու խուսուտա վէ պուրատա էճիր վէ իսթիհագ , թագսիրաթ վէ տէյն , մապէյնճի վէ խէլաս վէ ղայրիհիւմ նէ տէմէք օլտուղունու թէֆսիր էթմէլի քի պու սահիհիկի լայըզը վէճհ իւղէրէ պէյան էթմիշ օլալմ վէ լայըզը իլէ աննայալմ :

Էճիր , միւքեաֆաթը ճալիպ , եանի ճէլպ էտէր ատէմին ազատ պիր ամէլի տիր , եանի պէն հիւսնիւ ըրգամ իլէ օլ ատէմտէն իւճրէթիմի ալմագ սէպէպի իլէ պիրիսինէ պիր իշ կէօրիւրիւմ . իճապ իտէն պու իւճրէթ վէրիւմէզսէ հազգ վէ հուգուգ ղայ օլուր :

Խսթիհագ , պիր էճիր իշին գազանտըղմ լայըզը պիր հազգ տըր :

Միւրեւաճաք , պիր իշին միւսթէլզէմ վէ լայրդ օլտուղու իւճ-
րէթ տէմէք տիր , վէ իճրա օլունան ամէլին թապիաթ վէ իզթիզասը-
նա մէրպուլթ տուր , էկէր իճրա օլունան ամէլ մուվաֆըզը նըզամ ,
վէ նօմոս իսէ , հիւսնիւ միւքեաֆաթ ալըր , մուղայիր իսէ սուլի
միւքեաֆաթ հանի միւճազաթ ալըր :

Օլ ամէլ քի տէյլլ քէնտի տէյերի իշին իւճրէթինի , իլլա վէրէ-
նին հիւսնիւ րատէթինտէն վէ ինսանընտան քէնտիսի ծնա լայրդ օլ-
մայարադ ալըրսա , քեվճին ատտ օլունուր , եախօտ ինսան տէնիր :
Եկէրչի օլ իւճրէթ պիր շարթա միւսթէնիտ իսէ , եախօտ իճրա օլու-
նան ամէլին մուղթազայը թապիաթընտան նէշաթ էտէրսէ , պիհագ-
զըն իւճրէթ թէսմիյէ օլունուր :

Հազգանիյէ (արդարուլթիւն) , պիր ֆազիլէթ տիր քի , հէր
քէսէ քէնտի հազգընը վէրմէյէ ինսանը թէշվիք էտէր :

Հազգ (իրաւունք) պիր շէրի գուվլէթ տիր . քի ծնուն իլէ պիր
ատէմ պիր շէյի իշլէմէյէ էթմէյէ սէօյլէմէյէ , մուլթասարըրժ օլմայա
վէ իսթէմէյէ սէշահիյէթի օլուր , հազգը օլուր :

Հէր շէյին սահիպի մուլթադ վէ էֆէնտիսի եալընըզ պիր Ալլահ
տոր , զիրա հէր շէյ՝ ճանը օլսուն ճանսըզ օլսուն , քէնտի զաթընըն
վէ վար օլմասընըն սէպէպի մուլթազընը Ալլահը պիլիր . վաճիպ էլ
վիճուտ . (Սադ . Իփ .) « Էէր մէճմուլի իլէ րապպըն տըր , քեաֆֆէ-
յի ճիհան վէ ծնտա սաքին օլան » : Ինսան Ալլահա կէօրէ , Էէր Էիւ-
ղիւնտէ պիր շէյին սահիպի օլմազսա ինսան ինսանա կէօրէ պիր շէ-
յէ մալիք վէ սահիպ օլապիլիր , հանի օլ շէյլէրտէ քի , սահիպի
մուլթադ խիւտայի քէրէմ քէնտիսինէ այիտ վէ մախսուս օլսուն տէ-
յի վէրմիշ վէ ինսան էթմիշ տիր :

Հազգսըզըզ տէմէք , ախէրին հազգընը մանէն մալէն վէ ճանէն
թանըմամադ , քէնտիսինէ զապթ էթմէք . զապիմադ եախօտ հուտու-
տի թապիլիյէսինի թէճազուզ էթմէք տէմէք տիր , իշլթէ :

Կիւնահ եա քագսիրաք տէմէք , Ալլահըն ումուճա գօյմուշ օլ-
տուղու դանունա գարշը մուամէլէտէ պուլունմադ տէմէք տիր . եա-
խօտ իճապ էտէն սըրատա տուրմամադ , սըրատան չըգմադ տըր , վէ
էնճամընտա սահիպի մուլթադա հազարէթ , խաթա վէ պօրճլու օլմադ
տէմէք տիր :

Իյճա էթմէք , պօրճլու օլտուղում շէյի սահիպինէ թէքմիլ էթ-
մէք քեաֆի էթմէք վաֆի էթմէք , էօտէմէք տէմէք տիր :

Պիր ատէմ իքի թարղ իլէ պօրճլու օլապիլիր , եա պիր ատէմին
շախսընա գարշը պիր նօգսան հարաքէթտէ պուլունուր վէ ծնա պօրճ-
լու օլուր , եա մալինէ պօրճլու օլուր , հանի տիկէրինին մալինի ալ-
մըշ օլարադ , օ մալին իյատէսի իշին մալի ալան քիմսէ մալ սահիպի-
նէ պօրճլու օլուր :

ՄՂԴ . Պիղ պուրատա շախսէն պօրճլու օլմադ պահսը իւզէրի-

նէ եազըյօրուդ . վէ մատամ քի պօրճու շախսէն իյֆա էթմէք , էօ-
տէմէք , տիկէրինէ օլան հագարէթէ պէտէլ , ծնուն նամուսունու իյ-
ֆա վէ ինթիգամընը թէսքին էթմէք տէմէք տիր . տէմէք քի իյֆա
էթմէք , օլունան հագարէթի էօտէշմէք , եա թաղմին էթմէք անլա-
շուր :

Պու թաղմին տէ իքի սուրէթ իլէ օլապիլիր , եա սահիհէն իյֆա
էթմէք իլէ , եա ղայրը սահիհ մանէն իյֆա էթմէք իլէ : Սահիհէն օլ
քիմսէ քէնտի տէյնինի իյֆա էտէր օ քի օլունան հագարէթի հագ-
գանիյէթ իւզրէ , եանի միւսավիճէ թաղմին էտէր : Ղայրի սահիհ վէ
մանէն օլ քիմսէ տէյնինի իյֆա էտէր , հաչան ինճինմիշ թարաֆ
հասպ էլ մէրհամէթ վէլ իհսան , օլունան հագարէթին թաղմինինի .
եախօտ պէտէլինի ալֆի պուլուրուր :

Միյաննը քի սուրէթ իլէ օլուր , եա օ տուր քի պօրճու օլա-
նըն վէ ալաճագընըն արասընա կիրիպ մէտեհունուն նէ դատար պօր-
ճու վար իսէ քէնտիսի օլ պօրճու միւթահիւտ օլուպ , ծնու թէտիյէ
էտէր : Վէ պուշու սահիհ վէ պիհագգըն միյաննը թէսմիյէ էտէրլէր :
Եա օ տուր քի մանէլի միյաննը , եանի մապէյնլէրինէ կիրէր վէ ա-
լաճագընտան , եախօտ ինճինմիշ թարաֆտան ըրճա իլէ օլան պօրճու
ալֆի էթտիրիր , վէ քէնտի շէֆաաթը իլէ ալաճագընը մէրհամէթէ
տապէթ վէ թէսքին էտէր :

Քրիստոս էֆէնտիմիղին միյաննըլըր տա պու սօն սիյագտա օլ-
տու տէյի , Սոկինեան հերետիկոսլար իտուաա էթտիրլէր , չիւնքի Բը-
րիստոսա սահիհ Ալլահ տէմէղլէր իտի . անճագ իսիմ իլէ վէ սաստ ,
տէյիլ թապիլաթճա վէ Ալլահանի քէմալէթճէ Ալլահ տրր , տէր իտի-
լէր :

ՄՂԵ . Կաթողիկէ եկեղեցի , թէֆսիր էթտիյիմիղ միյաննըլըրն
իլը մանասընտա սէօլէր ինսանլար իչին Քրիստոս էֆէնտիմիղին
թէտիյէյի տէյն էթտիյինի վէ հէր տայիմ իթիգաթը պու տուր : Եա-
նի ինսան կիւնահընըն Ալլահա դարշը օլան պօրճունու Քրիստոս է-
ֆէնտիմիղ թէտիյէ էթտի . ծնու քի Ալլահ քէնտիսի ատալէթի իգթի-
գասընճա պիզտէն թալէպ էտիյօրուտու , վէ պու կիւնահըն եիւզիւն-
տէն Ալլահ իլէ ինսան պէյնինտէ տիւշմէնլիք փէյտա էտէն հագարէ-
թի դալտըրմագ վէ մահվ էթմէք , վէ օլ ճիւնհայը քի պիզի ճինա-
յէթլի էտիւպ էօլիւմ ճէգասընա վէ Ալլահըն լանէթինէ միւսթահագդ
էտիյօրուտու , իւզէրիմիզտէն սիլիպ աթմագ մէսուլիյէթինի վէ վա-
զիֆէսինի պիր Քրիստոս էֆէնտիմիղ եալընը միւթահիւտ օլուպ իճ-
րասընտա պուլունտու . ղիրա կիւնահընար օլան քիմսէյէ ազիզ քի-
թապտա պօրճու մէտեիւն իսմի վէրիլիր վէ մէտեիւն թէսմիյէ օ-
լունուր : (Մատ. Զ. 12.) « Ալֆի էթ պիլիէ պօրճարըմըր . . . » :
Պազը տա՝ կիւնահընար ատէմ Ալլահա տիւշմէն չաղըլըր : (Կող. Ա.
21.) « Քէօթիւ Փիլիլէրտէ Փիլիլիր իլէ տիւշմէն իտինիլ » : Պազը տա

միւսընկերմ մահքիւմ տէնիր : (Մարկ. Գ. 29.) « Ճէհէննէմ արէշինէ (դատապարտեալ) մահքիւմ օլտուն » : Պու կիւնանքեար հազգընտա պէօյլէ իսէ , Ալլահ տա տօգանըր մինասիպէթի մութլագը վար տըր . եանի պիր կիւնանքեար պօրծլու տիւշմիւշ իսէ , տէմէք քի Ալլահն տա ալաճագըր օլմասը լազըմ կէլիր : Պու կիւնանքեար տիւշմէն տիւշմիւշ իսէ , տէմէք քի Ալլահ տա ինճինմիշ ատտ օլունուր . քի էօրֆիւնտէն թէսքին օլաճագ : Մուախիսարէն կիւնանքեար միւսընկերմ մահքիւմ թէսմիլէ օլունուր իսէ , թապիաթը մասլահաթ Ալլահն տա ամիր հաքիմ օլմասը լազըմ կէլիր . Պունուն իշին տիր քի իշպուռ տէյնին քեամիլէն վէ սահիհէն իյֆասը վէ թէտիյէսի իշին հօգարըտաքի հալլէրէ պագարագ իւշ չէյ լազըմ կէլիր . էվվէլա տէյնին իյֆա օլմասը . սանիյէն Ալլահն էօրֆիւնիւն թէսքին վէ թէնղիլ օլմասը . սալիսէն հիւքիւմ օլան ճէգանըն թէքմիլ իճրասը : Իշթէ պու կիւնանքեար օլան քիմսէ պիզզաթ ինսան տըր , ինճինէն տէ Ալլահ տըր : Պու կիւնանըմըգտան իսէլաս պուլմա իշին տալի պիզէ իւշ չէյ լազըմ իտի . պիր միւթահիւտ , եանի պօրծուն էտասընա քէֆիլ պիր գուրթարըն քի պիզի Ալլահ իլէ սուլէ էտիպ պարըշտըրայըտը . մուախիսարէն պիր տէ քեանին (քահանայ) վէ գուրպան , քի քէնտի քէնտինի կիւնանլարըմըգըն գալգմասը վէ աֆիլ իշին գուրպան սունայըտը , վէ պիզիմ եէրմիլէ քէնտինի ճէգայա թէսլիմ էտէ իտի վէ Պօղոս առաքեալն եազաղընը պիզլէրէ տույուրայըտը : (եֆե. Ե. 14.) « Գալգ , տիրիլ սէն քի ույուրսուն . վէ էօլիւլէրտէն տիրիլ , վէ Գրիստոս սանա շաֆգընը նէշը էտէճէք » : Վէ (եֆե. Կ. 1.) « Սէլամէթ սէտասընը լուսաւորեաց լուսաւորեաց , զի հասեալ է լոյս քո . թէնվիր օլ , ըշըղլան եա երուսաղէմ , զիրա սէնին ըշըղըն եէթիշմիշ տիր » :

ՄԳԶ . Պու սահիլիկի տէ պիզ պէօյլէ պէյան էտէրիզ :

Քրիստոս սահիհէն վէ պիհագգըն պիզիմ տէյնիմիլի Ալլահա թէտիլէ վէ իյֆա էթտի , պու մէգհէպիմիլին վէ ագայիտի տինիլէմիլին պիր մատտէսի տիր , չիւնքի քէնտի քէնտինի պիզիմ իշին Ալլահա գուրպան սունուր վէ ծնու տա կիւնանլարըմըգըն աֆիլ իշին քէնտիսի քեանին օլուպ , քէնտի քէնտինի զէպի էթտի . չիւնքի պիզիմ կիւնանլարըմըգըն պիզիմ կիւնանլարըմըգըն ճէգալարընը քէնտիսի միւթահիւտ օլուպ . նէֆսի զաթը իւղէրինէ տէր էօհտէ էյլէտի վէ փաքլատը . չիւնքի պիզի քէնտի գանը իլէ իսէլաս էթտի , պիզի սահի միլանը օլարագ Ալլահ իլէ պարըշթըրտը վէ Ալլահն թէնմին վէ թէսքին էթտի : Պունլարըն հէփսինի ֆիէլհագիլէ Գրիստոս էֆէնտիմիլ քեամիլէն իլթիգամ վէ իճրա էթտի : Էվվէլա Քրիստոսուն քեանին իլի (Սալ. ճԹ. 4.) մուհարրէր տիր « Սէն շօլ Մէլքիսեղեկ ըէսմինէ կէօրէ էպէտիլէտէք քեանինսին » Դաւիթ մարգարէնին սէօղիւնիւ Պօղոս առաքեալ Քրիստոս էֆէնտիմիլին իւղէրինէ կէթիրէրէք , սա

հիւ քեահին օլտուղունու թաստիգ էտիյօր : (Եբբ Գ. վ. Ե.) Մէլքիսեղեկին մէրասիմինէ կէօրէ , եանի իսմի իլէ Գրիստոս տախի սէլա-մէթ փատիչահը (թագաւոր խաղաղութեան) օլտու . ծնուն սըֆա-թընա կէօրէ քի անասըզ պապասըզ իտի . քէզա Գրիստոս էֆէնտի-միզ : Վէ սունտուղու գուրպանա կէօրէ , Գրիստոս տախի հէմ քեա-հին օլտու , հէմ քէնտինի գուրպան սունտու , մուախարէն Գրիստոս սուն քեահինլիկինին Ահարոնուն քեահինլիկինտէն նէ տէրէճէ քէրա-մէթլի վէ ֆայիգ օլտուղունու եաղըյօր . եանի Գրիստոսուն քեահին-լիյի քէնտիսինէ Ալլահտան վէրիլիպ , պիր տէ եէմին իլէ թաստիգ օ-լունտու , պու քի Ահարոնուն քեահինլիյի հագգընտա վուգու պուլ-մատը . զիրա եէմին իլէ թէէսիս օլան շէյ ասըլ մուհիմմ վէ ճէսիմ աստ օլունուր , հէմ իսթիպտալ օլմազ : Նէ տէ իպթալ դապուլ է-տէր վէ տէ էպէտի տիր , պու քի Ահարոնուն քեահինլիկինտէ օլմա-տը վէ եօգտուր . զիրա մուվագգաթ իտի վէ դայտը հայաթ իլէ տէ-յիլ իտի : Գրիստոսուն քեահինլիյի վէ գուրպանը իսէ պիր տիր . հէմ էպէտի տիր : (Եբբ. Ե. 20. 21.) « Ամմա պու եէմին իլէ օլտու . օ-նա սէօլէյէնին վասէթասը իլէ քի տէտի , բապա եէմին էթտի վէ փիւշման օլմայաճագ . սէն Մէլքիսեղեկ մէրասիմինճէ էպէտէն քեա-հինսին : (20) « Պաղըլարը վար աըրլար , քի եէմինսիգ քեահին թէնսիյէ օլմուչար » : Տէֆա Ահարոնուն քեահինլիյինտէ , քեահին գուրպանտան այրը օլուրուտու . Գրիստոսուն քեահինլիյինտէ իքիսի տէ պիր տիր : Ահարոնունքի վարիսլէրէ ինթիգալ էտէր իտի , տէմէք քի մուվագգաթ իտի . Գրիստոսունքի պիլա վարիս վէ տայիմի սու-րէթտէ . տէմէք քի էպէտի իտի : Քէրամէթճէ տէ Գրիստոսուն գուր-պանը Ահարոնունքինէ ֆայըզ օլտու , զիրա (Ժ. 4.) պուղալարըն վէ երքէճլէրին գանը՝ կիւնահլարը ալֆ էթմէյէ միւզթէտիր վէ միւմքին տէյիլ իտի : Ամմա Գրիստոս կիւնահլարըմըղըն փաքլանմասը իչին քէն-տի նէֆսինի գուրպան սունտու , վէ պիր գուրպան սունմասը իլէ քեաֆէթսինի էպէտիյէտէք փաքլատը : (Ժ. 12. 14.) Տէֆա քեահի-նին վաղիֆէսի գուրպանը սունմագ տըր . վէ ինսան իլէ Ալլահըն մա-պէյինէ կիրմէք միյանճը օլմագ տըր : (Եբբ. Ե. 1.) « Հէր պաշ քեա-հին՝ ինսանլարտան սէչիլմիշ ինսանլար իչին օլ շէյլէր տէ նասպ օլուր քի , Ալլահ թարաֆընտա տուրուպ կիւնահլար իչին հէտիյէլէր վէ գուրպանլար սունսուն » . վէ մուճիպինճէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ իճ-րաքընտա պուլունտու : (Եբբ. Թ. 12.) « Ամմա կէլէճէք նիյմէթլէրին պաշ քեահինի Գրիստոս կէլիպ էլ իլէ եափըլմըշ օլմայան , եանի պու եափըտան օլմայան իլլա տահա էյի վէ տահա թէքմիլ չատըրտան մագաէսէյէ ('ի սըբուլթիւնսն) պիր քէրէ կիրիպ՝ երքէճլէր վէ պու-ղալար գանը վասէթասը իլէ տէյիլ , իլլա քէնտի գանը վասէթասը իլէ էպէտի սէլամէթ դազանտը . զիրա էկէր պուղալար վէ երքէճլէր գանը վէ տանա քիւլիւ նափաքլէնմիլլէրի թէնին փաքլըղը իչին սէր-

փրկինճէ թէմիզէրսէ . Գրիստոսուն գանը , օնու քի քէնտի էպէտի
րուհի իլէ Ալլահա լէքէսիզ օլարագ սունտու , սիզին զամիրինիզի էօ-
լիւ ամէլլէրտէն նէ գատար տահա զիյատէ փաքլայաճագ տըր քի ,
տիրի Ալլահա իպատէթ էտէսինիզ » : Պօղոս առաքեալըն պու գատար
աչըզ սէօզլէրի իւզէրինէ արթըզ թէֆսիր իսթէմէզ : Տէֆա (24)
« Զիրա Գրիստոս էլ իլէ եափըլմըչ սահիհէն ըէսմի օլան մագտէսէյէ
կիրմէտի , իլլա ասը կէօյէ , քի շիմտի պիղիմ իչին Ալլահն հուզու-
րունա իհզար օլա : Տէյիլ քի պաչգասընըն գանը իլէ եըլտա պիր քէ-
րէ պաչ քեահինին Սրբութիւն Սրբութեանց խորանընա կիրտիյի կի-
պի քէնտինի չօզ տէֆա սունա , չիւնքի օնա տիւնեանըն գուրուլմա-
սընտան պէրի չօզ տէֆա էզիյէթ չէքմէք լազըմ կէլիր իտի , ամմա
շիմտի ասըրլարըն խիթամընտա քէնտինին գուրպանը վասէթասը իլէ
կիւնահըն իպթալ օլմասը իչին պիր քէրրէ աշիքեար օլմուշ տուր ,
վէ նիճէ քի ատէմէրէ պիր քէրրէ էօլմէք կէրէք տիր վէ օնտան սօն-
րա չէրաաթ , քէզալիք Գրիստոս չօզ քիմսէլէրին կիւնահընը գալ-
տըրմագ իչին պիր քէրրէ սունուլուպ . . . » :

ՄՂԵ . Պու սէօզլէրտէն էվիլէա անլաշըլըյօր քի , Գրիստոս քէն-
տի քէնտինի պիր քէրրէ սունտու , օ քի խաչըն իւզէրինտէ վուզու
պուլտու , գանընը տէօքտիւ : Սանիյէն Գրիստոս քէնտի քէնտինի եա-
լընըզ պիր տէֆա սունտու . վէ էկէրչի քէնտինի չօզ տէֆա սունմա-
սը լազըմ կէլսէ իմիշ թէքրար խաչա չըգմասը էզիյէթ չէքմէսի իզ-
թիզա էտէր իտի : Տէմէք քի Պօղոս առաքեալ Գրիստոսուն խաչըն իւ-
զէրինէտէքի գուրպանը իւզէրինէ սէօլէյօր . վէ կէօրիւնտիւ տէյօր .
եանի խաչըն իւզէրինտէ մուսախարէն՝ խաչըն իւզէրինտէ քէնտի
գուրպանը իլէ վէ գանընըն տէօքիւլմէսի իլէ պիղլէրի խէլաս էթտի :
Նասըլ քի (Պէրք. Ա. ԳԼ. Բ. 24.) եազըյօր : Վէ Պօղոս (Նփէ. Ա.
7. Եւայէ Թ. 2.) « Զի նորա վիրօքն բժշկեցաք : Զիրա օնուն եարա-
լարը վասէթասը իլէ պիզ չիֆա պուլտուզ » :

ՄՂԸ . Պիր տէ Գրիստոս էֆէնտիմիզին միյանճը օլմասը (Յօվն.
Ժ. 17. 19. 20.) պապընտա միւնտէրիճ տիր քի , սօֆրատան սօնրա
փէտէրինէ առաքեալար իչին վէ քէնտի իսմինէ ինանանլարըն քեաֆ-
ֆէսինին սէլամէթի իչին տուա էյլէտի . վէ օնլար իչին տէ քէնտի
քէնտինի թէլէֆ էյլէտի : « Եւ փէտէր , կէրչէքլիյին իլէ օնլարը ա-
զիզ էթ » պէն քէնտիլէրին նէֆսի իչին նէֆսիմի ազիզ էտիյօրում ,
պիր քէնտիլէր իչին ըիճա էթմէյօրում , իլլա հէփսի իչին օնլարըն
սէօզիւ իլէ հէփ պանա ինանան քիմսէլէրէ , քի հէփսի պիր օլսուն-
լար . . . » : (Ա. Տէ. Բ. 5. 6.) « Ալլահ պիր տիր , վէ միյանճը պիր
Ալլահն վէ ինսանլարըն . ինսան Յիսուս Գրիստոս , քի քէնտի քէն-
տինի հէփսինին սէլամէթի իչին ֆէտա էյլէտի » : (Նփէ. Ե. 25. 27.
Ա. 7.) « Քէնտի գանը վասէթասը իլէ սէլամէթ պուլտուզ » : (Կօշ.
Ա. 14. 20. Հօռէ. Գ. 25.) Պունլար կիպի հէզար եէրտէ եազըլը տըր

եանի Գրիստոս նասըլ խաչըն գանը իւէ պիղէ սէլամէթիմիդի պախշ էլլէտի վէ պիղի փէտէր Ալլահ իւէ պարըշարտը . վէ Գրիստոս քէնտիսի կիւնահլարըմըզը գալտըրտը : (Նասի. Ծ. 6.) « Ումուզլարը տալադ եէմէյէ վէ եիւզլէրինի շամարլարա թէսլիմ էթտի , թիւքրիւք իչին եիւզիւմիւ տէօնտէրմէյէ արսընմատըմ » : Վէ (ԾԳ. 4.) « Օ պիղիմ կիւնահլարըմըզը գալտըրըր , վէ պիղիմ իչին եզիյէթ չէքիյօր » . չէօյլէ քի , Նասյի մարգարէ Գրիստոսու կէօզիւնիւն էօնիւնտէ թու. թուլմուշ վէ եահուտիլէրտէն էզիյէթ չէքիյօր կիպի գալէմէ ալարադ եազըյօր » : Օ պիղիմ կիւնահլարըմըզ իչին եարալանտը , վէ պիղլէրին խապասաթը իչին ճէզայա կիրիֆթար օլտու , սէլամէթիմիդին նասիհաթը օնտա (կէօրիւնիւր) վէ օնուն եարալարը սայէսինտէ պիղլէր չիֆա պուլտուգ , պիղ հէփիմիդ գօյուլն կիպի տազըլմըշ գայալ օլմուշ իքէն , բապալ Ալլահ օնու պիղիմ կիւնահլարըմըզ իչին էլէ վէրտի , գուզու կիպի սալախանէյէ կէօթիւրիւլտիւ , տալար կիպի գասապըն էօնիւնտէ սէսսիդ տուրույօր » : (Բ. Կոթ. Ե. 21.) « Օնու քի կիւնահլարըմէզ իտի պիղիմ իչին կիւնահ սայտը (իւզէրինէ ալտըզը իչին) . քի պիղլէր օնու վատէթասը իւէ Ալլահին ատալէթի օլալըմ » (Ա. Պեթ. Բ. 24.) « Օ քի , քէնտի թէնիւնտէ խաչ աղաճընըն իւզէրինտէ պիղիմ կիւնահլարըմըզը գալտըրտը քի , կիւնահլարտան խէլաս օլալադ ատալէթէ եաշայալըմ » : (Գալ. Գ. 13.) « Գրիստոս պիղիմ իչին քէնտիսի պէտտուա օլարադ , նօմոսու պէտտուասընտան պիղի սաթըն ալտը , չիւնքի եազըլմըշ տըր : Աղաճըն իւսթիւնէ հէր ասըլանա լանէթ օլտուն : (Հոթ. Ե. 6.) « Պիղլէր գայիֆ իքէն Գըրիստոս պիղլէրտէն էօթիւրիւ վազթիւնտէ կիւնահլարալար իչին էօլտիւ » : Պուշլարա պէնդէր ազիղ քիթապտա չօգ մահէլլէր վար քի , Գրիստոս ինսանըն կիւնահլար տէր էօհտէ էթտիյի իչին Ալլահա օլան ինսանըն պօրճուհա միւթահիւտ օլարադ պիղիմ կիւնահլարըմըզը , պիղիմ ճէզամըզը էվվէթ իյֆա վէ թէտիյէ վէ Ալլահին ատալէթիւնի թէէմին վէ թէսքին էթմէք իչին քէնտիսի հիւանիւ ըիզասը իւէ Ալլահին ատալէթ վէ հազգ փէնչէսինէ վէ ճէզասընա ուզըրտըր վէ պիղի պէօյլէ գուրթարտը . օնուն եարալարը պիղի քէնտի եարալարըմըզտան խէլաս էթտի » :

ՄԱԹ . Գրիստոս ինսանը գուրթարտը իսէ քէնտիսի Ալլահա սէվ-կիւլիւ օլտուզու իչին եախօտ ըրճա էթտիյի իչին գուրթարմատը , խանյըր , հաշմ . անճադ պէր մուճիպի հազգանիյէթ վէ ատալէթ նէ մըզտար տէյնիմիդ վար իտի իսէ օնլարըն քեաֆիթէսինին սէնէտիւնի ալտը վէ Ալլահա իյֆա էթտի երըթտը , վէ խաչըն իւզէրինէ հէփսիւնի մըլալտը : (Կոթ. Բ. 14. Հոթ. Ե. 18.) « Նասըլ քի պիրինին ճիւնհաթը իւէ հէր ատէմին հէլաքինէ հիւքմ (գատապարտութիւն) սիրալէթ էթտի իսէ քէզալիք պիրինին ատալէթի իւէ հէր ատէմէ հայաթ ատալէթի » : (Ա. Տի. Բ. 6.) « Օ քի հէփսինին խէլասը իչին քէնտի

նէֆոսինի թէսլիմ էթտի » : (Ա. Կրն. 2. 20) « Զիյգըյմէթ փահա իլէ սաթըն ալընմըյսընդ » : (Եֆէս. Ա. 7.) « Պուենտա (Գրիստոս իլէ) կիւնահլարըմըզըն ավֆըլըր իչին խէլաս պուլտուզ » : (Տէպոս. Բ. 14.) քէնտիսի պիզլիմ իչին ֆէտա էթտի , քի պիզի հէր ճիւնհատէն խէլաս էթտին » : (Ա. Պէպ. Ա. 18.) « Պիլինիզ քի , տէյիլ չիւրիւք կիւմիւշէր եախօտ ալթուկար իլէ աթալարընըզըն վահի եօլլարընտան գուրթուկտուկուզ . իլլա լէքէսիզ վէ մուգատտէս գուզուկուկուկ , Գրիստոսուն մուազզամ գանը իլէ » տէմէք քի Գրիստոսուն գանը պէտէլի իլէ պիզ հէփիմիզ խէլաս պուլտուզ :

Յ. Մուախարէն պիզլէր Ալլահա տիւշմէն իքէն , էվլատընըն էօլլուիւ վասէթասը իլէ պարըշտըզ : (Հուլի. Ե. 10. Կու. Ա. 19.) « Զիրա օնտա (եանի Գրիստոստա) փէտէրի րազի օլտու , քի ճիւմէ քէմալէթի մէվճուտ օլտուն , վէ օնուն իլէ ճիւմէսի քէնտիսի իլէ պարըշտըն . օնուն խաչընըն գանը վասէթասը իլէ կէրէք եէրտէ կէրէք կէօյտէ օլան հէր շէյի քէնտիսի իլէ պարըշտըրարազ իթթիֆադ պախշ էյլէտի » : Վէ սիզլէրի « Քի պիր վազըթ այրը տիւշմիւշ խտիւնիզ , վէ ֆէնա ամէլլէր էֆքեարլարը իլէ (Ալլահա) տիւշմէն խտիւնիզ , իշթէ շիմտի քէնտի էօլլուիւ իլէ վիճուտուկուն ազալարըյլա , սիզլէրի ազիզ վէ լէքէսիզ օնուն հուզուրուկա չըգարըպ պարըշտըրտը » :

ՅԱ. Գրիստոս էֆէնտիմիզ պու գատար պէօյիւք պօրճլարը Ալլահա քեաւիլէն իյֆա էտէմէզ խտի , էկէրչի քէլամ ուլլահըն անճը իւլէ պիրէշմիշ օլմասա խտի , եանի էկէրչի իւզէրինտէ Ալլահանի սըֆաթ օլմամըշ օլսա խտի , վէ մատամ քի մէպտէճէ , ամէյլէր սըֆաթա ալիտ տիլլէր , մատամ քի պու սըֆաթ Ալլահանի սըֆաթ խտի . տէմէք քի Գրիստոսուն թէտիյէյի տէյն ամէլլէրի տէ Ալլահանի խտիլէր : Եկէրչի Գրիստոսուն իւզէրինտէ քէլամը խիւտա եախօտ Գրիստոսուն ինսանըղընըն սըֆաթը վէ միւտիրի ֆէլամ ուլլահըն սըֆաթը պուլուկմամըշ օլսա խտի , վագաա Գրիստոս օլ վազըթ սատէ պիր ինսան օլմուշ օլուրուտու , վէ հագգանիյէթ խաթըրը իչին վէ տօղրուկուզ իչին հէր նէ մէշագգաթ չէքմիշ օլսա խտի , վէ գան տէօքիւպ էօլմիւշ օլսա խտի , քեաֆֆէյի օ ամէլլէրի ֆէգայիլի ֆէվզ էլատէ , վէ քիւպարէ ատտ օլուկուր խտի , վէ քէնտիսի տէ եալընըզ պիր շէհիտ , եախօտ պիր մարտիրոս թէսմիյէ օլուրուտու , եանի Գրիստոսուն ինսանըղըն հէր նէ գատար պէօյիւքսէ պէօյիւսիւն , էնճամընտա ինսանըղը տէրէճէսինտէն չըգամազ խտի վէ իշլէտիլի ֆազիլէթ ամէլլէրինին գըյմէթի վէ նիյմէթի հուտուտ վէ գարար ալթընտա պուլուկնաճաղը միւզթազայը թապիաթ խտի : Լաքին մատամ քի օլ ինսան թապիաթընըն չէքտիլի մէշագգաթ , վէ իշլէտիլի ֆազիլէթին քեաֆֆէյի քէլամ ուլլահըն ամէլլէրի ատտ օլուկուտու : վէ Ալլահըն ամէլլէրի օլտու , նասըլ քի իսթիլլահլարըն իւհագիյէթի պա-

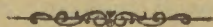
պընտա (ՄԻԶ.) կէօսթէրտիք . Ալլահըն տա պիր իսթիհգազը անճադ Ալլահա օլան պօրճու էօտէյէպիլիր իտի : Ալլահագը Ալլահ իտի , ին-
ճինմիշ Ալլահ իտի . ինսան վագաա Ալլահա օլան պօրճունու քեամի-
լէն իյֆա էտէմէզ իտի , չիւնքի օնուն իւճրէթի էօլչիւ վէ հուտուտ
ալթընտա տըր . լաքին Ալլահը պիր Ալլահ էվլատը եալընը թէսքին
էթմէյէ միւգթէտիր օլտու : Քրիստոսուն ինսանըղը պիզիմ իչին էզի-
յէթ չէքտի , օլ սիյասէթէ տէ հուտուտուղ վէ էօլչիւսիւզ տէրէճէ-
տէ փահա վէ գըյմէթ պաղըչլայան եինէ քէլամ ուլլահ իտի : Ալ-
ճագը օլան պիր Ալլահա անճադ պիր Ալլահ էվլատը ինսանըն պօր-
ճունու թէտիյէ էտէպիլտի , չիւնքի իւճրէթի վէ իսթիհգազը պի-
հատտ վէ պիհուտուտ իտի : Նասըլ քի իսթիլլահլարըն իլհագըղը պա-
պընտա եազտըգ : Պիր եալընը քրիստոսուն ինսանըղը կիւնահլարըմը
զըն պօրճունու էօտէյէմէզ իտի , չիւնքի ինսանըզ խուսուսաթը հէր
ատէմտէ միւսավի տիր . ամմա Քրիստոս հէմ ինսան հէմ Ալլահ օլտու-
ղու իչին , ամէլլէրինին իւճրէթի Ալլահանի օլտուղունտան վէ պու
իւճրէթլէրին հուտուտուղ օլտուղու ճիհէթտէն Ալլահը հուտուտուղ
վէ էօլչիւսիւզ տէրէճէտէ ինճիթմիշ , Ալլահա հուտուտուղ տէրէճէ-
տէ տիւչմէն օլմուշ վէ հուտուտուղ տէրէճէտէ պօրճու օլմուշ օլ-
տուղումուղտան , հուտուտուղ տէրէճէտէ տախի իւճրէթի վէ իս-
թիհգազը օլան պիր միյանճըյա լուղումի մութլագըմըզ վար իտի : Ե-
սայի չօգ կիւղէլ եազար . (ԻԶ. 19. 20 : Եփ. Ե. 14.) Իշթէ պու
միյանճը տա պիր եալընը քրիստոս էֆէնտիմիզ օլտու : Եանի գուր-
թարըճը . միյանճը վէ միւգթէտիր չէֆաաթճը : Իշթէ Դաւիթին էօմ-
րիւնիւ մուրտարըղտան քիմ գուրթարաճադ . սէնի մէրհամէթ վէ Ի-
նայէթ իլէ քիմ իքմալ էտէճէք » սիւալինէ , իշպու միյանճըլը իրա-
էտէրիզ :

ՅԲ. Ս. Օգոստինոս (Գիրք Խոսքանու Քլ. ԽԲ.) Ալլահ իլէ ինսան
պէյնինտէ օլան պիր միյանճը լազըմ իտի , քի պազը շէյտէ Ալլահա վէ
պազը շէյտէ ինսանա պէնդէսին . նէ իքիսինտէ տէ ինսանլարա պէնդէյիպ
Ալլահտան ուղադ տիւչսիւն , նէ տէ պու իքի ճիհէթ իլէ Ալլահա պէն-
դէյիպ , ինսանլարտան ուղադ տիւչսիւն վէ պունուն իչին տէ մի-
յանճը օլամասըն » : Քրիստոստա իքի թապիաթ վար տըր , եանի Ալ-
լահանի վէ ինսանի . ինսանի թապիաթ իլէ աղլատը էզիյէթ չէքտի
վէ էօլտիւ . Ալլահանի թապիաթ տախի օլ միւպարէք էզիյէթլէրէ
շէրէֆ վէ փահա վէ գըյմէթ պաղըչլատը : Ինսան թապիաթը իլէ չէ-
ֆաաթ էթտի , Ալլահ թապիաթը իլէ օլ չէֆաաթը գապուլ էթտի .
Քրիստոստա Ալլահըն թապիաթընա եազըչլազ հէր նէ ֆիլի վէ ամիւ
վէ հալլէր կէօրիւնտիւ իսէ , օնլարըն հէփսինի ինսան թապիաթընա
ազվ էթմէլի : Տէֆա Քրիստոստա ինսանի թապիաթա ույմազ վէ մէ-
մուլ օլունմազ հէր նէ հալ կէօրիւնիւր իսէ , օնու Ալլահանի թա-
պիաթա ազվ էթմէլի , լաքին նասըլ քի իսթիլլահլար պահընտա

տէտիք (Միջ.) իբի թապիաթը պիրլէշտիրէն վէ իտարէ էտէն անձ Ալլահանի անձ օլտուղուտան , իբի թապիաթըն մուամէլէլէրի պիր շէրէֆ գազանտըլար , պուռուռն իչին տիր քի Պօղոս առաքեալ տէյօր . եահուտիլէր « էհիթիշամլար Ալլահընը խաչա չըգարտըլար . եանի Գրիստոսուն Ալլահըղընը տէյիլ , իլլա ինսան թապիաթընը . գիրա Ալլահ իսթիպտալ օլամազ վէ ինսան հալլէրինէ կիրիֆթար օլամազ . եօղսա Ալլահը չիւրիւտիւրիւզ վէ Ալլահը փութփէրէսթ ալլահլարը հիսապընտա թանըմըշ օլուրուզ : Պուռուռն իչին տիր քի տէրիզ . Գըրիստոսուն ինսանըղը եալընըզ գան տէօքտիւ , խաչա չըգար , էօլտիւ , տիրիլտի վէ կէօյտէ տէ պիլիւմ իչին շէֆաաթ էտէր , Գրիստոսուն Ալլահըղը օլ գանըն փահասընա շէրէֆ վէ էմաալըզ վէ հուտուտսուղ շէրէֆ վէ գըյմէթ պախշ էթտի , վէ Ալլահըն պիհագգըն մաթլուպաթընըն տէրէճէսինէ օլ գանըն գըյմէթինի գարչըղը իպրազ էթտի վէ օնու քեաֆի , վաֆի գապուլ էթտիրտի : Գրիստոս շէֆաաթճըմըզ տէրսէք , Գրիստոսուն ինսանըղը տէմէք տիր . Ալլահըղընըն տահա պիր պէօյիւկիւ օլմատըղընտան , եախօտ տահա տօղրուսու Ալլահըզ իքիյէ թագսիւմ օլմատըղընտան պիր տիր Գրիստոսուն ինսանըղը , կիւնահտան մատա սալիր ինսանլար կիպի իսթիպտալ գապուլ էթտիլինտէն , էվվէթ , ինսան իչին Ալլահըն ինտինտէ շէֆաաթ էթտի վէ էտէճէք վէ Ալլահ տա օնու շէրէֆլէնտիրտի : (Ա. Կ. Ժ. ԺԵ. 26 : Եֆէ. Ա. 20. 21. 22 : Եբ. Բ. 8.) « Ամա հաչան հէր շէյ օնա իւթաաթ էտէրսէ , օլ վագըթ օղուլ քէնտիսի տախի օնա , քի հէր շէյի իթաաթ էթտիրտի . իթաաթ էտէճէք , քի հէր վէճն իլէ տէյիլ պու տիւնեատա օ պիր տիւնեատա տախի թէքմիլ Ալլահ օլուռն . . . » :

ՅԳ . Գրիստոս էֆէնտիւմիզլին պիլի գուրթարըճը օլմասը խուսուսուտուռն խասիմլէրիմիզլին հիչ պիրիսի ինքեար էթմէտիլինտէն պու պապտէ թարիխի իսավիտէն չիմտիյէ տէկին հէր քիլիսէլէրտէ իճրա օլուռնան եէվիլիյէ տուալարըն պուրատա տէրճ օլուռնմասընա լուղում կէօրմէյիզ . ֆագաթ մարգարէին Երուսաղէմէ խիթապ տէտիյի սէօզլէրի քիլիսէ պիհագգըն սէօլէր , մարգարէ Երուսաղէմէ թէնվիր օլ , շաֆզլան տէտի , կաթողիկէ քիլիսէ օլ շաֆզը , գարանըգտա իւքէն , պիլ կէօրտիւք տէյի մասիֆթիխար սէօլէր . էսքի նօմոս կիւնահ հալի վէ գարանըզ վագթի թէսմիյէ օլուռնտու . եէնի նօմոս տիւնեանըն նուրու , Գրիստոսուն պէն տիւնեանըն ըշըղըմ տէտիլի կիպի , Հայաստանեայց քիլիսէսի Գրիստոսուն պիլի պախշ էթտիլի սէլամէթի կէօրէրէք , տեսաք զլոյս երեկոյիս . ագչամ գարանըղընա եէթիւշմիշ իքէն պիլ ագչամըն ըշըղընը կէօրտիւք տէյի Գրիստոսուն հագգընտա չօգ կիւղէլ սէօլէր : Խաթմի քէլամ էտէրիզ քի , Գրիստոս էֆէնտիւմիզ սահիհէն վէ պէր միւճիպի հագգանիյէթ Ալլահա օլան տէյնիմիզլի իյֆա էթտի , վէ ինսան իլէ Ալլահըն պէյնինէ կիւրիպ , պիլի կիւնահըն փէնչէսինտէն վէ էթէտէն պէրու իւղէրիմիզէ

չէօքմիւշ ագչամ գարանըղընտան խէլաս էթտի, վէ Ալլահա տիւշ-
մէն իքէն պարըշտըրտը. հաթտա իւք գարընտաշըմըզ քէնտիսի օլուպ
պիղլէրի քէնտինէ գարընտաշ էտինտի. վէ Ալլահ էվլատլարը, վէ
Ալլահըն մէրասխօրլարը. պու տա պիր ֆրիստոս Յիսուս էֆէնտիմի-
ղին վասէթասը իլէ: (Հաւվ. Ը. 17.) Գրիստոսուն « գանը վասէթա-
սը իլէ խէլաս պուլտուգ, կիւնահլարա ավֆլըգ լութֆլարընըն քէս-
րէթինէ կէօրէ . . . քէնտի րատէթինին էսրարընը պիղլէրէ իպրազ
էտէրէք »: (Եֆէս. Ա. 7. 8. 9.) Իշթէ պուսուն իչին տիր քի Մով-
սէսին նօմոսու էսրարընտա պիր քէրամէթ պուլամայըպ, անճագ
պիր ծնուն « Իսմինէ փութփէրէսթլէր սըղընաճագլար: ազիզ բուն ի-
լէ տէյի միւէլլիֆին պիրի եազտը: Պու պահսը եանի էսկի նօմոսուն
էսրարընըն քէրամէթի օլմատըղընը իլէրիտէ Գրիստոս էֆէնտիմիղին
նասպ վէ թէէսիս էթտիլի էսրարը իլահիլէնին քէրամէթինի եազտը-
ղըմըզտա, էսպապընը տա տէրճ էտէճէյիզ: (ՆժԱ.)

ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ ՖԱՍԸԼ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ՔԻԼԻՍԷՍԻՆԻՆ ՈՒՄՈՒՄԷՆ ԵԷՏԻ ԷՄՐԱՐԸ
ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՅԴ. ԷՄՐԱՐ, սըրր, կիզլի շէյ տէմէք տիր, լաթինճէ sacramen-
tum Ազիզ շէյ, Բուճճա Μυστηριον կիզլի շէյ, նասըլ քի
էրմէնիճէտէ տախի խորհուրդ, խորհրդաբար, կիզլիճէ տէմէք տիր,
լաքին հէր կիզլի շէյ, սըրր (խորհուրդ) օլմայըպ, միւճէրրէտ պիր
գաչ մատտէյի մախսուսէ վար տըր քի, եալընըզ ծնլարը Ս. քիլիսէ
կիզլի սըրր թէսմիյէ էտէր: Պու մատտէլէր գաճնղըլարը տըր, եալը-
նըզ անլէր քի Ալլահա վէ Ալլահա տայիր օլան պիրիմ վազիֆէմիզէ
վէ Ալլահա օլան ուպուտիյէթիմիզէ միւթաալլիզ տիրլէր, անլէր սըրր
աէնիր, զիրա կիզլի տիր, հէմ տէ Ալլահա վէ մէզհէպէ միւթաալլիզ
օլտուղուստան ազիզ սըրր թէսմիյէ օլունուր:

ՅԵ. Լաքին ազիզ սըրր (խորհուրդ) մանասը հէր վագըրթտա վէ
հէր միլլէթ ինտինտէ պիր մանատա թութուլմատը: Վազաա պու
սըրր հէփսինին ինտինտէ Ալլահա միւթաալլիզ պիր շէյ օլտուղու ի-
չին ազիզ սըրր, ամմա պաշգա պաշգա մանալար իլէ թէսմիյէ օլուն-
տու: Պու տա սահիհ տիր քի, հէր միլլէթ ինտինտէ ազիզ խուսու-
սաթը չամիլ հէր մուամէլէ կիզլի թութուլուր իտի. վէ փէք ազ
քիմսէլէրէ պէյան օլունուր իտի: Պու ատէթ հէր միլլէթտէ ճարի վէ
միւլթէրէմ ատտ օլունուր իտի. փութփէրէսթ օլուն, Ալլահը պիլիր
օլուն, Ալլահա խիթապ օլան մուամէլաթը ուպուտիյէթ փէք միւհ-
թէրէմ վէ փէք կիզլի իճրա օլունուր իտի: Փութփէրէսթ իշպու էս-
րարընը, հէմ պիր Ալլահը պիլէնլէրտէն կիզլէր իտի, հէմ քէնտի ճէ-
մաաթընա պիլէ ծնու պէյան էթմէզ իտի: Քէզալիք իսրայէլ միլլէթի
քէնտի ազիզ էսրարընը հէմ փութփէրէսթտէն սագընըր իտի, հէմ հէր
եահուտի օլ էսրարլարա ալեհահ օլամազ իտի, հէմ տէ օլ էսրարըն
իճրաաթընա մէէմուր վէ միւմթազ պիր սիլսիլէյի մախսուսէ թաային
օլմուշ իտի. եանի օլ մէէմուրուն Ղեւտացի ճինսինտէն օլմասը լա-
զըմ իտի. վէ քէնտի մէզհէպլէրինէ, վէ էսրարլարընա պէօյլը հա-
գարէթ ատտ էտէրլէր իտի. էկէրչի ախէր պիր մէզհէպտէ պուլու-
նան պիր ատէմ քէնտի իլլէրինէ տախիլ օլաա իտի, վէ հաթթա օլ
մահէլ մէքրուհ սայըլըր ըտը: (Գ.բ. ԻԱ. 28.) « Հաթթա փութփէ-
րէսթի պիլէ հէյքէլէ սօգտու, վէ ազիզ մէքհանը թէնճիս էթտի »:
Պա խուսուս իսրայէլտէ պիր սըրր վար ըտը քի, եալընըզ պաշ քեա-
հին օնուն իճրաաթընա մէէմուր վէ մէզուն իտի, վէ պէհէր սէնէտէ օլ

սրբոր պիր քերորէ եալընդ իճրա օլունուր խտի . վէ իճրասը վազթըն-
տա պիր պաշ քեահինտէն մատա քիմտէ հէլքէլտէ հաղըր տուրա-
մազ խտի : (Ել. Լ. 10 : Դէ-դ. ԺԶ. 2 : Եբբ. Թ. 7 : Դէ-դ. ԺԶ. 17.)
Պու իսրայէլ միլլէթինին ատէթի :

ՅԶ. Կէլէլիմ քրիսթիյանըղըն էվայիլտէքի ատէթինէ , Քրիստոս
էֆէնտիմիդին թէնպիհի իւղէրէ , (Մարթ. Է. 6.) « Ազիզ շէյի քէ-
բէքլէրէ վերմէյէսինիզ , նէ տէ տօմուզար էօնիւնէ ինճուլէրինիզի
սաշաւընդ » : Պիր փութփէրէսթլէրի տէյիլ , քրիսթիյանլարըն պիլէ
միւլթէտիլէրինէ պիր վազըթտան սօնրա . եանի ազիզ խորհուրդ իճ-
րա օլունաճազ զէման եազլաշտըղը կիպի տըշարը չըգարըր ըտըլար :
Վէ խալը միւտտէթ պու ուսիլ իւղէրէ կիտէրէք « Մի ոք յերեխա-
յից , մի ոք 'ի թերահաւատից եւ մի ոք յապաշխարողաց եւ յան-
մաքրից մերձեացի յաստուածային խորհուրդ » . « Առ դրունս ելէք
եւ աղօթեցէք . . . : Արժան եւ իրաւ » . մէճմուրլար վասէթասը
իլէ քրիսթիյանլարըն պաղըլարը քիլիսէտէն տըշարը իխրաճ օլուր ու-
տուլար : Նասըլ քի էվայիլտէ ապաշխարանք նէ կէօնէ օլտուղունու
եազաղըղըմըղտա թաֆսիլէն կէօսթէրէճէյիզ : (Նիտի .)

ՅԷ. Փութփէրէսթլէր ինտինտէ քէզալիք ազիզ շէյլէրի շամիլ
մուամէլաթը կիզլի սազլամայա պէօյիւք թէնպիհ վար ըտը , վէ պու
էսրարը զահիրէ վէրէնլէր զիյատէ միւլթէհիմ օլուր ուտուլար : Վէ
Իսիտէ , վէ Ջէրէտէ վէ սայիր ալլահլարըն տախի նապէճա էսրարընը
զահիրէ չըգարանլար հազընտա աղըր ճէզալէր թէրթիպ օլունմուշ
խտի : Հաթտա Հարփօգրատէս ալլահըն սանէմի փարմաղընը տու-
տաղլարը իւղէրինէ պասմըշ եափըլմըշ խտի . սիւքիւթ վէ էսրար թէն-
պիհինէ ըայէթ օլունմասընա տէլալէթ օլուն տէյի , մէզքիւր ալլա-
հա օլ վազիֆէյի թախսիս էթտիլէր : Պու ազիզ սրբըլարըն ասը հէր
միլլէթտէ վէ հէր վազըթտա պիր սիյազտէ օլմատը : Փութփէրէսթ-
լէր ինտինտէ սրբըր ազիզ ասաքիրին հիւքիւմէթէ օլան սատազաթ
թահլիֆի , եէմինի թէսմիյէ օլունուր ուտու : Վէ պու թահլիֆ օլուն-
մուշլար պազը քէնտիլէրի տախի ազիզ սրբըր թէսմիյէ օլունուր խտի
լէր : (Տէ-դ. , Լէվի-դ. Գէր. Ե. Յոդ. Դ.) քէզալիք Տէրտուղիանոս
(Ի Գրո-լիւանն առ Վիյան , Գլ. Գ.) « Սաղ Ալլահըն մուհարէպէսինէ
տալլէթ օլունմուշուզ . օլ վազըթ հաշան ազիզ սրբըրն սիւալընա ճէ-
վապ վէրմիշիզ » :

ՅԸ. Պու ազիզ սրբըրն ճէվապլարը օլ վազըթ մուգու պուլուր ,
հաշան (երախալարա) եանի վաֆթիզ օլաճազ զաթլարա քիլիսէ մէէ-
մուրու քիլիսէ զափուսունուն էօնիւնտէ քիլիսէյէ կիրտիրմէտէն սիւալ
էտէր : « Հրաժարիմ 'ի սատանայէ . . . » եանի շէյթանը թէրք էտէրմիսին
Երախա ճէվապ վէրիր , հրաժարիմ » . օնուն ֆէնա ամէլլէրինի օնուն
տէսայիսինի օնուն մուալլինլէրինի թէրք էտէր միսին ըէտտ էտէր
միսին , ճէվապ վէրիր « էտէրիմ » : Շիմտիքի ուսիլ տախի պու տուր ,

քի քիլիսէ վաֆթիդ օլունաճաղարա սիւալ էտէր, վէ մուամէլէօնի իճրա էտէր. երևզիւնիւ կիւն պաթըյա տէօնտէրէրէք: Տէրտուղիանոս (Յաղ. զբաջն պատէն. Գլ. Դ.) վէ Ս. Կիպրիանոս (Գրեթ. Յաղ. Միքայէան Բաղ. Է.) վէ Դիոնէսիոս Արիսպագացի. (Յաղ. Եփեսոսացի Երեմ. Գլ. Ա. Ա. Միքէէ հասար. Ի. Գ. Ա. Յաղ. Խորհրդաց ընդհանրապէս երէս 1164, եւն.) :

ՅԹ. Փութիէրէսթ ուսուլինտէ տախի օլ փարանըն մէպլաղը աղիզ սրբր թէսմիյէ օլունուր իտի քի, հաքիմին ինտինտէ հազգսըզ չըզան թարաֆ խաղինէյէ թէրք էտէր իտի, զիրա միւտտայի վէ ալէյի պիր իտտաա իչին, փարա տէփօղիթօ դօր ուսուլար. վէ պատէլ մուհաքէմէ հազգսըզ չըզան թարաֆ տէփօղիթօ դօնուլան փարայը ճէզայի նազտիյէ օլմագ իւղէրէ հաքիմէ թէրք էտէր իտի, վէ օլ մէպլաղ փութլարըն վէ փութխանէլէրին լէվաղիմաթը միւզթաղիյէսինէ սարֆ օլունուր օլտուղունտան աղիզ սրբր թէսմիյէ օլունուր ուսուլ: (Վարդ. Ֆէրիէի Յաղ. Գրեթ. Դ. Յաղ. Էփեսոս.) : « Աղիզ սրբր, ազիզտեմ ալըմա, կէրէք իտտաա էտէն վէ կէրէք ինքեար էտէն էլլի ատէտ պաղըր աղճէ պաշ քեահինէ թէսլիմ էտէր իտի, մուհաքէմէտէ հազգը դազանան քէնտի աղիզինի փութխանէտէն ալլըր ըտը, դայալ էտէնինքի խաղինէտէ գալըր ըտը. եանի մաղլուպ օլան օլ աղճէ իլէ թէէտիպ օլուր իտի » տէյի եազար :

ՅԺ. Քրիսթիանըզտա աղիզ սրբր թէսմիյէ օլունուր ուսուլ օլ նիշանէ վէ ային ու ատէթլէր քի Ալլահանի իպատէթլէրտէ իճրա օլունուր իտի, վէ սրբրլարա պաշլանկըճ ատէթլէր իտիլէր, կէրէք լութֆ վէրմէյէ գուվլէթի օլտուն, կէրէք իման վէ իպատէթլէ քիչիյի թէշվիզ էթմէյէ վէսիլէ օլտուն : Ս. Օդոստինոս, (Գրեթ. Բ. Յաղ. Արքեանդ Ֆիլասարայ Լ Բաղ. Էփեսոս.) « Երախայլար իւղէրինէ օլունան օրհնութիւնլարը աղիզ սրբր կիպի ատտ էտիյօր, թէմիզլէնմէք պիր տիւրլիւ օլմագ, զիրա երախայլար պաղըր տուրէթի մախտուսէ իլէ Քրիստոսուն խաշը նիշանը իլէ վէ էլ դօյմագ տուասը իլէ աղիզլէ նիլէր, քէնտիմ գըյաս էտէրիմ վէ ալտըզլարը շէյ հէր նէ գատար քի Քրիստոսուն թէնի տէյիլ իսէ, լաքին պու ճիւմլէ աղիզ տիր... զիրա սրբր նէվլինտէն տիր » :

ՅԺԱ. Քէզալիք աղիզ սրբր թէսմիյէ օլունուր կէրէք Մովսիսական էսրար վէ ային ու ատէթ վէ կէրէք քէզալիք Քրիստոստան ինտաա վէ իճրա օլունան պաղըր ատէթ քի ինսանըն աղիզ օլմասընա վատէթա օլապիլիլէր, զիրա իսիմլէրի հէր նէ գատար քի աղիզ սրբր (Ս. խորհուրդ) թէսմիյէ օլունուրսալար, օնլարըն մանաճա եէկտիկէրինտէն պաշգա վէ ֆէրզլի օլտուղունու հէր քէս պիլիլ: Պիլ ֆարզ Մովսիսական սիւննէթ տէ աղիզ սրբր թէսմիյէ օլունուր հէմ Քրիստոսուն վաֆթիդ (մկրտութիւն) խորհուրդունա տա աղիզ սրբր իսմի վէրիլիլ: Քէզալիք էսկի ահալըն գուրպանլարընա վէ Քրիստոս

սուն հաղորդութիւնունս տա : Եսկի անորն փազէնսն ատէթինէ նէ տէրէճէ գուվլէթ վէ հէմմիյէթ վէրիւտիյինի վէ Գրիստոսուն ապաշխարանք խորհուրդունս օնտան նէ տէրէճէ Փայիգ գուվլէթ վէ քէրամէթ վէրիւրի օլտուղունու հէր սահիհ քրիսթիյան փէք ալա պիւրի . իսիմլէրի պիր իսէ տէ , ճիսիմլէրի վէ գուվլէթլէրի փէք Փէրգլի տիր , պունուն իչին տիր քի , Տրիտէնթիան սինօթու եւտինճի թէճէմմիւս սինստէ խորհուրդլար իւզէրինէ (Կանն Բ .) « Հէր քիմ տէրսէ քի եէնի անորն խորհուրդլարնն , էսկի անորն խորհուրդլարնտան Փէրգլի եօգ տուր , սատէ պաղըլարը ային ու ատէթ տիր վէ պաղըլարը գահիրէն իճրա օլունան ատէթլէր տիր , քիլիսէտէն իխրաճ օլունսուն » : Պու խուսուստա Ս . Օգոստինոս պագ նէ կիւզէլ եաղըյօր : Սաղմոսուն 73 իւնճիւսիւնին թասրիհինտէ . « Ելէրչի իքի անտ կէօրիւյօրս սագ , եանի էսկիսինի վէ եէնիսինի . . . պիր սիյագտէ ազիզ սըրր տէյիլ տիրլէր . . . ղիրա սըրրլարն պաղըլարը սէլամէթ պախշ էտէրլէր , տիկէրլէրի գուրթարըճըլը վատ էտէրլէր , եէնի անորն էսրարը սէլամէթ պախշ էթտիլէր , էսկի անորն էսրարը գուրթարըճըլը վատ էթտիլէր . . . սըրրլար իսթիպտալ օլտու , տահա գօլայլանտըլար , տահա աղալտըլար , տահա սէլամէթ պախշ , տահա սաատէթ պախշ օլտուլար » :

ՅԺԲ . Էքսէր տէֆա կէրէք հայրապետլէր վէ կէրէք ալիմ վէ աղըր Աստուածաբանլար աղիզ սըրր իւզէրինէ պահա էթտիքլէրինտէ Գրիստոս էֆէնտիմիլին իճատ էթտիյի եէնի անորն շօլ եէտի սըրրլարնն անլարլար , վէ պունլարն աղիզ քիթապտա էսասը վէ ղիքրի վար տըր , վէ հէփսինն միւնճիտի վէ միւնսսիսի Գրիստոս տուր : Ամմա կէրէք պիղզաթ կէրէք պիլվասէթա (միշապէս անմիշապէս) Աստուածաբանլարն գուլլանտըլը իսթիլլահա մէպնի , եինէ միւնճիտի Գրիստոս տէմէք տիր : Լութէր վէ Գալլին , Միլանկիթօն , Գարլօսթատիոս , Միլնկլիոս վէ սայիր բրօթէսթանըգ միւնսսիսէրինին իտտասաը շու օլտու քի , կաթողիկէ քիլիսէսինին աղիզ սըրրլար իւզէրինէ օլան իթիգատընը ըէտտ էթտիլէր , եանի պու աղիզ սըրրլարն աղիզ քիթապա նէ սէօղիւ պուլունուր նէ տէ կաթողիկէ քիլիսէնին վէրտիյի մանասը պուլունուր : Լաքին պու սահիհիկի , ճէրհ էթմէլէրինտէ խապէրլէրի օլմատան էօյլէ միւթէնագըս ղիւլմալէրէ տիւշտիւլէր քի , պիրի պիրինի ճէրհ էթմէյէ գալլըշտըլար . շէօյլէ քի էվվէլ ինքեար էթտիքլէրի մատտէյի սօնրա գապուլ էթմէք Փարզ տըր տէյի իգրար էթտիլէր , (Տէս Միւնէ Հաք Ի . Երէս . 1166) :

ՅԺԳ . Կաթողիկէ քիլիսէնին Գրիստոստան ալարագ պիղլէրէ էօյալէթտիյի աղիզ սըրր պաշգա տէյիլ , անճագ « կէօրիւնիւր պիր նիշան տըր քի Գրիստոս էֆէնտիմիլգտէն տայիմի սուրէթտէ իճատ օլունմուշ . վէ ինսանա կէօրիւնմէյ վէ աղիզ էտիճի լութֆու վէրիր » : Իմտի հէր սըրրտա իւշ շարթ պուլունմալը . էվվէլա լաղըմ քի

կէօրինիւր եախօտ հիստ օլունուր պիր նիշանը օլսուն , սանիյէն լա-
ղըմ քի պու նիշան Գրիստոստան թէէսիս վէ իճատ օլունսուն , սա-
լիսէն լաղըմ քի Գրիստոստան վատ օլունան լութփու ճալիպ գուվ-
վէթի օլսուն , պունլար օլմատըղը հալտէ սըրը օլամազ :

ՅԺԴ . Հէր աղիզ սըրը իւչ շէյ իլէ իճրա օլունուր . մատտէ սէօղ
վէ մէէմուր իլէ . պունլարըն պիրիսի էքսիք օլուրսա օլ սըրը իճրա
օլամազ , քէէնլիմէքիւն (անվաւեր) տիր : Պէօլէ Յլօրէնթին սինօթու-
նուն իթթիֆազ գարարընտա վէ էրմէնի միլլէթինէ վերլէն էսրար
թէֆսիրինտէ մուֆասսալ եաղըլը տըր : Պիլֆարզ , մկրտութիւն սըր-
ընտա էվվէլա պիր վաֆթիզ օլմամըչ չօճուզ իսթէր . իքինճի սու-
վէ իւչիւնճիւ պու սըրըրը եկեղեցի ուսուլինճէ իճրա էտիճի վէ նիլէթ
թաշըյան պիր մէէմուր իսթէր :

ՅԺԵ . Պու աղիզ սըրըլարըն քէրամէթի հէմ աղիզ էտիճի լութ-
փու (չիրկարար չնորճու) վերլէրէր . հէմ պու աղիզ սըրըլարըն մագ-
սէտի խայրիյէսինէ վասըլ օլմազ իչին միւշվիզ վէ թահրիք էտիճի
վէսիլէլէր վէ եարարմար խալզ էտէրլէր , քի Աստուածաբանութիւն-
ճա (խորհրդական չնորճ) թէսմիյէ օլունուրլար :

ՅԺԶ . Տէֆա աղիզ սըրըլար մէէմուրուն , եախօտ սըրը թալիպի-
նին ամէլինէ պագմայարագ մութլագ սուրէթտէ Ալլահն թէրթիպի
իւղէրէ իշի իճրա էտէրլէր , եէթիշիր քի իճապ էտէն շուրութ իլէ
իճրա օլունսունլար : Պու մութլագ սուրէթտէ իճրա օլունան սըրըլար
ամէլինէ , մէֆուլ միմֆիլի ('ի գործոյ գործեցելոյ) տէրլէր : Եկէրչի
օլ սըրըրն ամէլի մէէմուրուն , եա սըրը թալիպինին իսթիհագընա
մէրպութ վէ մէնութ իսէ օլ վագըթ մէֆուլ միմֆիլի Ֆայիլ ('ի գոր-
ծոյ գործողին) : Մէֆուլ մինֆիլի ամէլի մատտի սուրէթտէ իճրա օ-
լունան ամէլ տիր , մէսէլա մկրտութիւնտա , սույու չօճուղուն իւղէ-
րինէ մատտէթէն տօքմէսիլէ վէ քահանայնըն եախօտ մէէմուրուն
թէլաֆֆուզ էթտիլի լաղըմը լուղէթլէր վէ նիլէթ իլէ իճրա օլունուր ,
վէ տէլիլ քի մէէմուրուն գուվվէթը զաթիյէսի իլէ : Վէ էկէր մէէմու-
րուն գուվվէթի իլէ օլուրսա օլ ֆիլի , մինֆիլի ֆայիլ թէսմիյէ օլու-
նուր , ('ի գործոյ գործողին) եօգարըտա տէնիլտիկի միսիլլիլ :

ՅԺԷ . Պաշգա տըր աղիզ սըրըլար , վէ պաշգա տըր պաղը աղիզ
քիլիսէ ատաթ վէ մուամէլէլէրի , քի սըրը թէսմիյէ օլուրլար , եանի
պաղը սըբազան արարողութիւնլար , օրհնութիւնլար , օծումլար վէ
սայիրէ :

ՅԺԸ . Աղիզ սըրըլարըն սայըսը եէտի տիր . մկրտութիւն , դրոշմ ,
ապաչխարութիւն , հաղորդութիւն , վերջին օծումն , կարգ քահա-
յութեան վէ պսակ : Պունլարըն հէփսի Գրիստոս էֆէնտիլղտէն
նասպ ու թային վէ թէէսիս օլունմուշ . վէ էկէրչի պիր քիմսէ պու
սըրըլար զիյատէ տիր , եախօտ էքսիք տիր , վէ եախօտ պունլարըն
հէփսի Գրիստոստան իճատ օլմամըչ տըր տէրսէ , քիլիսէտէն իրարճ

օլունսուն տէյի եազըլմըշ տըր : (Ժողով Տրէֆէդէան . Նիս . Է . Կանն Ա) :

ՅԺԹ . Պու ազիզ սըրըլար քէնտի պաշգա պաշգա խասիյէթէ-
րինէ կէօրէ շէօլէ թագսիմ օլունըլար . մութլագ միագթեգա օլան սըրը
վէ մութլագ միագթեգա օլմայան սըրը : Մութլագ միագթէգա օլան
սըրըլար ծնլար տըր քի , ծնսուզ քրիստոնեայ օլմագ վէ ճէննէթէ կիր-
մէք միւմքին օլմագ վէ վասեթանա , վէ քեմպիհնէ միագթէգա տա-
խի թէսմիյէ օլունուըլար , պիլ ֆարզ վաֆթիզ ազիզ սըրըր քի քը-
րիստոնեայ օլմագ վէ ճէննէթէ կիրմէք իչին վասէթա տըր . գափու
տուր , օլ գափուտան կէշմէյիննէ սէլամէթի պուլմանըն ինթիմալի
եօզ տուր , վէ պունուն իչին տիր քի վասեթանա մութլագ լագըմը
սըրըր թէսմիյէ օլունուըլ . եանի վաֆթիզ վասէթասըր եա գափուտու
իւէ պիր ատէմ քրիսթիյան օլուր : Քէզալիք մութլագ լագըմը օլան
իքիննի ազիզ սըրըր ապաշխարութիւն խորհուրդու տուր , քի վասէ-
թանա մութլագ , միագթէգա տըր անլէրէ , անլէր քի վաֆթիգտէն
սօնրա քէնտի միւրատլարըր իւէ միրտութիւնուն թէմիզ էլպիսէսինի
վէ շնորհքունու սոյունարագ վէ գայպ էտէրէք կիւնահը իրթիքեապ
էտէր վէ իչլէրլէր . պու կիւնահտան գուրթուլմագ իչին ապաշխա-
րութիւն խորհուրդունու քրիստոս էֆէնտիմիզ իճատ էթտի : Աէ ծն-
սուզ պիր ատէմ խէլաս պուլմագ :

ՅԻ . Նէլէլիմ թէնպիւի իչին միագթէգա օլան ազիզ սըրըլարա .
դըրշմ , հաղորդութիւն վէ վերջին օծումն : Միագթէգա տըրլար ,
չիւնքի պիլա էօզիւրիւ շէրի հէր ատէմ Ս . քիլիսէնին թէնպիւիւնէ
րայէթէն վագթիւտէ վէ լագըմ օլան շէրայիթ իւէ ծնլարը իճրա էթ-
մէյէ մէճպուր վէ պօրճլու տուր , էթմէզսէ մահուչափ կիւնահ իչ-
լէր , վէլ հասըլ Ալլահըն վատ էթտիյի արքայութիւնունտան մահ-
րում օլուր : Կարգ քահանայութեան , վէ պսակ խորհուրդլարըր տա
էֆրատըր նաս իչին սէլամէթ պապընտա միագթէգա տէյիլ ի-
սէ տէ , պիլ ճիւմլէ ումումի քիլիսէ հազգընտա միագթէգա տըր .
զիրա նէ հէր քէս էվլէնմէյէ եախօտ քահանայութիւն կարգընը ալ-
մայա մէճպուր տուր , նէ տէ ումումուն սէլամէթի իչին քիլիսէ ,
կարգ քահանայութիւնուն լուզումի եօզ տուր տէր : Աագաա ահհա-
տըր նասըն հազգընտա լուզումի եօզ տուր , ամմա քիլիսէնին վէ
ահհատըր նասըն պու ազիզ սըրըլարա լուզումի փէք չօզ տուր :

ՅԻԱ . Իքիննի . սըրըլարըն պագըլարըր նիշանէլէրինի եախօտ ա-
սարընըր ինսանըն ճանընա էօլէ պիր պասմա իտէր քի էօլիւնճէյէ գա-
տար օլ սուրէթ իւզէրինտէ գալըր , պունուն իչին թէքէրրիւր գա-
պուլ էթմէզ . սալըրլարըր նիշանէլէրինի եախօտ սուրէթլէրինի պաս-
մա էթմէզլէր , վէ ծնլար պիր գաթըն իւզէրինէ թէքէրրիւր օլունա-
պիլիւրլէր : Մէսէլա միրտութիւն , դըրշմ վէ քահանայութիւն , պիր
ատէմին իւզէրինտէ էօլիւնճէյէտէք պագի գալըրլար , ամմա խոստո-
վանանք , հաղորդութիւն , վերջին օծում վէ պսակ սըրըլարըր թէ-
քէրրիւր օլապիլիւրլէր :

ՅԻԲ. Միւէստէս վէ մուալլազ էսրար : Միւէստէս սրբալար ծնլար տրը քի , իճրա օլունտուգտա , քէնտիլէրինտէ միւսթագիմ օլան լութֆուլ պախչ էտէրլէր : Մուալլազ էսրար ծնլար տրը , քի պիր միւմանաթա մէպնի , վէ օլ միւմանաթա վէ էնկէլ տէֆ ու ռէֆ օլունա ճայա դատար իճապ էտէն լութֆուլ պախչ էթմէղլէր : Պիլ ֆարզ հաղորդութիւն կիւնահ իլէ ալան քիմսէյէ լութուֆ վէրմէղ . . . :

ՅԻԳ. Տիրիլէր էսրարը , վէ Եօլիւլէր էսրարը . տիրիլէր էսրարը տէնիր , հաչան պիր ատէմ պու սըրրլարըն պաղըսընը իճրա էթտիլինտէ , զաթէն աղիզ լութֆի իչինտէ պուլունուր , վէ օլ սըրր (խորհուրդ) պիր եալընըզ լութֆուլ արթըրըր : Եօլիւլէր սըրրը ծնլար տրը քի , իչպու սըրրլարըն ալան քիմսէնին իւզէրինտէ հիյնի իճրատէ աղիզ լութֆի պուլունմազ , եա դայպ էթմիչ օլուր վէ օլ սըրր իճրասընտան պիտայէթէն մէղքիւր աղիզ լութֆուլ միւճէտտէտէն օլ ատէմէ պախչ էտէր :

ՅԻԴ. Մուալխարէն իչպու աղիզ սըրրլարըն կէրէք մատտեսիմի կէրէք միւգրեզա սեօզլիքիմի վէ կէրէք մեհմուրուսնու ֆրիստոս էֆէնտիլ թէէսիս վէ թախսիս էթտիլինտէն , քիմսէ պուլունարը թէպտիլ էտէմէղ . վէ պուլունար աղիզ սըրրլարա սըրր օլապիլսին տէյի , հէմ լաղըմը շուրութ տուր . մաալիւմ քի պու իւչիւնիւն պիրիսի էքսիք օլուրսա սըրր օլամազ . պիլ ֆարզ մկրտութիւնտա , պիր չօճուզ եախօտ պիր ատէմ լաղըմ տրը վէ իսթէր , պիր տէ սու , պիր տէ մէէմուր , պուլունարըն կէրէք սու կէրէք օ պիրլէրի էքսիք օլուրսա օ վաֆթիլ սըրր օլամազ . եալընըզ (ապօրինաւոր) եանի կիւնահլը վէ մուղայիլի նիզամ օլմազ տէյիլ իլլա (անվաւեր) եանի հիչ քէէնլէմ եէքիւն կիպի տիր : Մէսէլա պիր կարգաւոր խոստովանանք խորհուրդունու իճրա էթտիլինտէ կիւնահլարը տիյնէտիքտէն սօնրա արձակում սէօզլէրինի սէօյլէմէզստ , օ խոստովանանք քէէնլէմ եէքիւն կիպի տիր , հիւքմիւ եօզ տուր : Եկէրչի կիւնահլարը տիյնէրսէ վէ արձակում վէրիքսէ վէ քէնտիսի մահուչափ կիւնահլըն իչինտէ օլուրսա իչթէ խոստովանանք (վաւեր տիր) ճարի տիր . լաքին շէրի տէյիլ , (ապօրինաւոր տուր) : Վէ իճրա էտէն մէէմուր աղըրճա վէ մահուչափ կիւնահ իլլէր : (Տէ. Լէլէրէ . Բարայան Ապրահամաբանուրիւն . Նօմ . 33 . Յաղ . Խորհրդ .) :

ՅԻԵ. Սըրրլարըն հազգընտա պալատէ պէյան օլունտուղու իւզրէ Եւգինէոս Դ . Հայարա վէրտիյի թալիմաթընտա պէօյլէ սէօյլէյօր . « Սըրրլարըն հէֆսի իւչ շէյտէն թէրթիպ վէ թէշքիլ օլարազ , իճրա օլունուրլար . պիր շէյտէն , մէսէլա մատտէտէն , լուղէթլէրտէն եանի միւգթէզա սէօզլէրտէն վէ մէէմուրուն նէֆսինտէն քի սըրրը Ս . քիլիսէնին էթտիլի նիյէթէ մուվաֆֆըզ իճրա էտէր , պու իւչիւնիւն էկէրչի պիրիսի էքսիք օլուրսա օ սըրր իճրա օլամազ » : Պունա մուվաֆֆըզ տէրիզ , վաֆթիլտէ մատտէ սու տուր . սէօզլի

ես մկրտեմ զքեզ յանուն հօր եւն : (Եփես. Ե. 26.) Դրոշմոտ եաղըն թօգունմասը էլին դօնումասը իւէ պէրապէր վէ մէնմուրտան իճրա օլան միւգթաղի տուա տըր : Հաղորդութիւնտա էքմէք շարապ վէ սու վէ Գրիստոսուն սէօյլէտիյի սէօզլէր , (Մատթ. ԻԶ. 26.) « Այս է մարմին իմ , այս է արիւն իմ » : Խոստովանանքտա կիւնահքեարըն սու մէլլէրի վէ քահանայնըն արձակում սէօզլէրի : Վերջին օծումտա եաղ վէ եաղլամագ վէ քահանայնըն սէօզլէրի : Քահանայութիւնտա մէնմուրուն էլ գօյմասը վէ տուասը : Պսակտա սէօզ եա պիր իշարէթ իւլէ զահիրէ չըգան զէվճին վէ զէվճէնին էլ էլէ պաշ պաշա վերմէսի վէ թարաֆէյնին ըրգասը . պիր քահանայնըն հուզուրու տա շարթը լաղըմ օյմագ իւզրէ ատտ օլունմալը տըր : Պու սըրըլարըն կէրէք մատտէսի , կէրէք սէօզիւ վէ կէրէք մէնմուրու նէ տիր վէ քիմ տիր . աթիտէ եէկեան եէկեան եաղըլաճագ տըր : Վէ աղիզ քիթապտան իսպաթ օլունաճագ տըր : Շիմտիլիք սըրըլարըն ումումիսի իւզէրինէ պու գատար :

ՅԻԶ . Կէլէլիմ մախսուսէսինէ , ֆագաթ վագըթ պէ վագըթ քիւլիսէնին իշպու եէտի սըրըլարը իւզէրինէ ըաֆըզըլար նէ կէօնէ եան . լըշ զիւիւլէրտէ պուլունտուգլարընը մուխթասարճա պուրատա իւշարէթ էթմէլի : Սըրըլար իւզէրինէ հէր տէհրտէ վէ հէր զէմանտէ ըաֆըզըլար եանլըշ թալիմաթլար չըգարտըլար : 181 Գաթաֆրիկեան հերետիկոսութիւնու ըաֆըզըլըլը չըգար . քի աղիզ սըրըլար ֆէնա շէյլէր տիր տէտիլէր : Գաթարիանլար 256 տա Աղիզ սըրըլարըն հիշ պիր գուվլէթի եօգ տուր տէտիլէր : Գաթարեան թապլիլէրի 279 տա հէմ սըրըլարը ինքեար էթտիլէր , հէմ տէ մէքրուհ շէյլէր տիրլէր տէյի քիւֆիւրլէրէ սափտըլար : Տօնադեան 358 տէ աղիզ սըրըլար էկէր ֆէնա մէշրէպլի քահանայարտան իճրա օլունուրսալար քէէն լէմ եէքիւն , (ոչ ինչ) հիւքմիւնտէ տիրլէր տէտիլէր : Ալպանեանք 796 թըպզը Տօնադեանլար կիպի իտտաա էթտիլէր . քէզալիք Վիզլէֆ բրօթէսթանլըզ գլաղուզու 1382 տէ օնու քի Կոստանդեան սինօթ լանէթլէտի . քէզալիք Լութէր , սըրըլարտա պիր կէօնէ քէրամէթ եօգ տուր տէտի : Ֆըլաճիլլանթէս ըաֆըզըլար 1342 տէ քէզալիք օնլարը քի Կղէմէս Զ . դատապարտել էթտի : Աղամեանք 1430 տա քի անատան տօղմա չըպլազ օլուպ , սըրըլարը կէրէք ալանլար կէրէք վէրէնլէր մուզալլաթ տուրմալը տէյի էտէպէ մուզալի իտտաա էտէր իտիլէր , վէ պաշլարը Բօքէզանա իտի , երկրորդ խորհուրդլուար Ֆըրանկեանլըլար վէ Գալլին սատէ իքի սըրը գապուլ էթտիլէր , օնլար տա պաշգա մանա իլէ , Եռախորհուրդ վէ Յակոբ Բրէփօզլիթ Գրիստոս եալընըզ իւշ սըրը իճատ էթտի , տիկէլլէրի քիլիսէ իճատը տըր տէտիլէր : Պունլարը պէօյլէ իսթար էթտիքտէն սօնրա կէլէլիմ :

ՕՆՈՒՆՃՈՒ ՖԱՍԸԼ

ՍՈՒՐԲ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՖԹԻԶ ԱԶԻԶ ՍԸՐՐԸ

ՅԻՆ. ԻՇՊՈՒ վաֆթիզին աղիզ սըրըը իւզէրինէ հէր տէհրտէ
րաֆըզըլար դուհուր էթտիլէր. սէպէպի, չիւնքի պուռ-
լար Գրիստոսուն քիլիսէսինի թէրք էտիպ, քէնտի քէնտիլէրինէ պաշ
չէքտիլէր: Մարկիոնուլար, Վաղենտինոսուն շակիրտի Մարկոստան
թէսմիլէ օլունարազ (135) վաֆթիզ սէօղլէրինի քէնտի արզիւլէրի-
նէ կէօրէ իճատ էտէրէք « ալիմին նամալիւմ օլան փետերի իսմինէ
ալիմին մատերի օլան սրհնէքի իսմինէ, վէ օլ Յիսուս քի կիօյտին
հնտի, իսմինէ » տէյէրէք վաֆթիզ էտէր իտիլէր:

Գաթաֆրիկեան րաֆըզըլար 181 տէ դուհուր էտիպ, Երրորդու-
թիւն իսմինէ վաֆթիզ էթմէյի իսթէմէտիլէր:

Պօղոս Սամօսաթլը 270 տէ քէզալիք իւշ անձլար իսմինէ վաֆ-
թիզ էթմէք իսթէմէտի:

Սաբբա րաֆըզը 368 տէ միրտութիւն սըրընըն հիշ պիր դուվ-
վէթի վէ քէրամէթի եօզ տուր տէտի:

Սէլէվկեանք վէ Հէրմեանք վաֆթիզտէ սու իսթիմալ էթմէյի իս-
թէմէտիլէր, սէպէպի տէ չիւնքի (Մ. Գ.) « Վաֆթիզ էտէր ա-
ղիզ բուհ իլէ, վէ աթէշ իլէ » եազըլմըշ օլտուղունա մէպնի իտի:

Տէֆթէրիոս, Արիանոս 493 տէ, մկրտութիւն սէօղլէրինի քէնտի
րաֆըզըլըզնա մուվաֆրզ էթտի:

Յակոբ Ասորի 530 տէ վաֆթիզ օլանլարըն աննընա ըսըճազ տէ-
միր իլէ թամզա վուրուլմալը տէր իտի:

Պէրէնկարիոս 1030 տէ ազըլ պալիզ օլանլարը եալընըզ վաֆթիզ
էթմէլի. չօճուզլարը հիշ էթմէմէլի: Պունու տա Լեւոն Թ. փափա
դատապարտել էթտի, բրօթէսթանլար պունու կէօղլէրինէ ալտըլար,
տօղրու մէզհէպ պու տուր տէյէրէք. վէ պունու տա Պետրոս Տըպ-
րուի վէ ուրացող Հէնրիկոս 1143 տէ թաստիզ վէ թէճտիտ էթտիլէր:

Ֆլաճէլանթէս արիւնահոսք 1239 տա սու իլէ օլան վաֆթիզի
թէրք էթտիլէր. վիճուալէրինի եարալայարազ ազան գան սու եէրի-
նէ իսթիմալ օլունուր, եախօտ վաֆթիզ սալըլըր էֆքեարընտա պու-
լունտուլար:

Յրաթիզէլեանք 1296 տա Պէրէնկարիոս կիպի չօճուզլար վաֆ-
թիզի պօշ տուր տէտիլէր վէ Լութէրին պիր չօզ շակիրալէրի պու-
եանըլըզա համի օլտուլար:

Անավաճութիւնը պիտի դառնար տրուար : պաղարը տէրէն քի ազըլ պալիդ օլմայանլարա մկրտութիւն պիտի ֆայտէ էթմէզ : Ղուկաս Ըսթէն, Պէրթէր մկրտութիւն խորհուրդունու Ղէթանի պիտի իմատ թէսմիյէ էթտի, վէ Սըվէլէնֆէլտիանլար օնու մուրտար հաւմամ թէսմիյէ էթտիլէր :

Գալլին վաֆթիդ օլանլարն էվլատլարը ազիդ տիրէր, վէ կիւնահնը տողարլար տէտի, պունուն իլէ հէմ իլը աթամըղն կիւնահնըն օլտուղունու, հէմ վաֆթիդի պօշա չըգարտը : Իլթէ Գրիստոսուն քիլիսէսինի թէրք էտէն խօտպին ըհայէրլէր պէօլէ նէվ պէ նէվ եանըչ եօլարա սափարլար, վէ թօհաֆը տա շուրատա տըր քի պիտի պիրինէ զըտտ օլան եօլարը պուլուրլար :

Յի՛՛՛՛ . Վաֆթիդ լուղէթի, մատտի վէ զահիրտէ օլան մանասընա վէ իսմինէ կէօրէ սուլա պաթըրմագ եախօտ եայգամագ տէմէք տիր : Ազիդ քիթապտա եանի էսկի անտտա Մովսէսին նօմսու իւղէրէ, եայգանմալարա վէ թէհարէթլէրէ վաֆթիդ իսմի վէրիլի իտի : Պուհուն կիպի տիր (Մարի. Է. 3. 4.) « Փարիսեցիլէրն վէ եահուտիլէրն քեաֆֆէսի իթիյարլարըն թէնպիլէրինի թութարագ էկէր ապուհալարընը տօլտուրուպ էլլէրինի եայգամագսալար եէմէզլէր . վէ մէյա տան մահէլլէրտէն կէլէրէք էկէր մկրտել օլմագսալար, եանի եայգամագսալար . վէ տահա պաշգա չօք շէյլէր վար տըր քի, թուլթուպ գապուլ էթտիլէր, պիլ ֆարգ գատէհէր մկրտութիւնլարը . եանի եայգանմալարը վէ պարտագլար վէ պաղըրլար վէ եաթագլար եայգանմալարը » : Բէզալիք (Եբ. Թ. 10.) « Պէս պէս մկրտութեամբ փաշտարար եայգանմալար էլէ . . . » :

Յի՛՛՛՛ . Պաղը տա վաֆթիդ էզլիէթլէրէ պիասէթլէրէ վէ թէճրիւպէլէրէ թէմսիլ տիր քի պիր ատէմի հէր էթրաֆտան սարարլար, նասըլ քի ատէմի սու գուշատըր : (Ղուկ. ԺԲ. 30.) « Պիր վաֆթիդիմ վար քի վաֆթիդ օլաճաղըմ » եանի էզլիէթլէնէճէյիմ տէմէք տիր :

Յի՛՛՛՛ . Պաղը տա վաֆթիդ լուղէթի ապաշխարութիւն, եանի նէտամէթ կէթիւմէք . էսէֆ չէքմէք եէրինէ գուլանըլըր, չիւնքի պիր ատէմ ապաշխարութիւնտա վէ թէօվպէ էթմէսինտէ էսէֆ վէ աճը տուլար : (Մարի. Ա. 4.) « Վէ օլտու քի Յովհաննէս չէօլտէ վաֆթիդ էտէր իտի, վէ կիւնահլարըն աֆլըղը իչին ապաշխարութիւն մկրտութիւն փաղ էտէր իտի » : Վէ (Ղուկ. Գ. 3.) « Վէ Յորդանանըն հէր թարաֆընա ապաշխարութիւն մկրտութիւնու վաղ էթմէք իչին, կիւնահլարըն մաղֆիրէթի իչին կէլտի » :

Պունուն իչին տիր քի, էվայիլտէ ազիդ հայրապետէր խոստովաննը սըրըրըն զահմքի վաֆթիդ եախօտ կիօզ եաշը վաֆթիդի (մկրտութիւն արտասուաց) թէսմիյէ էթտիլէր . Պօղոս առաքեալըն « էօլիւլէր իչին վաֆթիդ օլուրլար » տէմէսինի պու էսէֆ վէ կէօզ եաշը տէօքմէք մանասընա անլամալը տըր . (Ա. Կորն. ԺԵ. 29.) « Նէ

եափանճագ տըրլար անլէր , անլէր քի էօլիւլէր իչին վաֆթիդ օլուրլար » եանի էսէֆ էտէրլէր , կէօզ եաչը տէօքէրլէր տէմէք տիր :

ՅԼԱ. Պազը տէֆա շէհիտլիք իչին , (մարտիրոսութիւն իչին) տախի էվայիտէ վաֆթիդ իսմի իսթիմալ օլունուր իտի : (Մարկ. Ժ. 38.) « Նէ շէյ իսթէտիլինիդի պիլմէյօրսունուդ . պէնիմ իչէճէկիմ գաւտէհի իչէ պիլլիրմիսինիդ . եախօտ պէնիմ վաֆթիդ օլանաղըմ վաֆթիդ իլէ , վաֆթիդ օլմայա սիդ տէ գատիր մի սինիդ » :

ՅԼԲ. Պազը տա Ալլահն քիւլլիյէթլիւ վէ վաֆիր լութֆու մանասընա վաֆթիդ լուղէթի գուլլանըրը . նասըլ քի առաքեալլարըն իւղէրինէ աղիդ բուհուն քէմալը լութֆ իլէ կէլիպ , ծնլարը իմլա էթտիլի անլաչըրը (Գործ. Ա. 5.) « Վէ սիզլէր պիր գաչ կիւնտէն սօնրա աղիդ բուհ իլէ վաֆթիդ օլանագսընիդ » եանի լութֆ իլէ տօլանագսընիդ : Վէ (Մարկ. Գ. 11.) Գրիստոս « Գէնտի աղիդ բուհ իլէ վէ աթէշ իլէ սիզի վաֆթիդ էտէճէք տիր » :

ՅԼԳ. Պազը քէրրէ վաֆթիդ տիւնեայը զարգ էտէն սու թուֆանը մանասընա իսթիմալ օլունուր . նասըլ քի Տէրտուղիանոս , օլ պէօյիւք սու թուֆանընը տիւնեանըն վաֆթիդի թէսմիյէ էտէր . (Գիթ. 3. Գործ. Բ. 1.) : Վէ (Ա. Պետ. Գ. 21.) ասըլ մկրտութիւն աղիդ սըրըրըն թասվիրի իտիւկինի սու թուֆանը հագգընտա առաքեալ եազար :

ՅԼԴ. Պազը տա իսրայէլ միլլէթինին գըրմըզը տէնիդի կէշմէսի Մովսէսին վաֆթիդի թէսմիյէ օլունուր . եանի Մովսէս մարգարէինն էմրի վէ գըլագուղուղու իլէ օլ վուգուլթ իճրա օլունտու , նասըլ քի Պօղոս առաքեալ . (Ա. Կորն. Ժ. 2.) եազըյօր « Հէփսի Մովսէսին իսմինէ տէնիդ իլէ , վէ պուլուլթ իլէ վաֆթիդ օլտուլար » : Պու գատար մանալարըն սէպէպի վաֆթիդ լուղէթինտէ պուլունույօրսա , հէփսի Գրիստոս էֆէնտիմիդին իճատ էթտիլի պու աղիդ սըրըրըն եա մատտէսի իլէ , քի սու տուր , եա քէրամէթի իլէ , քի լութֆ վէրիճի տիր , պիր կէօնա միւշապէհէթի , եա միւլիյէթի , եա միւնասիպէթի օլտուղու իչին տիր քի , ծնլարա տա վաֆթիդ իսմի վէրիլիյօր :

ՅԼԵ. Լաքին սահիհ վաֆթիդ սըրըրըն մանասը կաթողիկէ քիլիսէնին էօյրէթտիլի թալիմաթա մուվաֆըզ պաչգա պիր շէյ տէյիլ անճագ օլ աղիդ եայգանմագ , քի պիր ատէմ վիճուտճա սու իլէ եայգանըր , եախօտ սույա պաթըրըրը , քի տէրունի աղիդ բուհուն լութֆունու ալըպ , թէքրար պիր Ալլահանի . վէ լութուֆ էօմրիւնէ տօղար , վէ սու վաֆթիդի թէսմիյէ օլունուր : Վէ պունուն իլէ քըրիսթիյան օլուրուդ : (Մարկ. ԻԸ. 19.) « Կիտին էօյրէտին հէփ թայֆալարա , ծնլարը վէտէրին վէ օղուլուն վէ աղիդ բուհուն իսմինէ վաֆթիդ էտին » : Վէ (Յովհ. Գ. 5.) « Էկէր պիր քիմսէ սուտան վէ բուհտան թէքրար տօղմագսա , Ալլահն ճէննէթինէ կիրէմէք » :

ՅԼԶ. Իշպու մկրտութիւն սըրըր , կէրէք աւետարանտա վէ կէ-

րէք քիլիսէ հայրապետէրի աղղընտա պաղը սու հավուգու, սու սըր-
րը, Էօմիւր տալդասը, Էօմիւր վերիճի սու քրմաղը վէ սայիրէ
թէսմիյէ օլունուր: (Եփէ. Ե. 26: Տէրոս-դէննա Յալ. Վերոս-Նէնա Գլ.
Ա. Է. Ե.) մկրտութիւնուն մատտէսինտէն, քի սու տուր, թէսմիյէ
օլունուր: Պաղը տա մկրտութիւն սէօղլէրինտէն, քի քահանայ սէօյ-
լէր, միւսիւր ցիլան, Էանի իման ցիլանը, քամդասը, Երրորդու-
թիւն սըրրը վէ իման սըրրը: տէնիր. չիւնքի մկրտութիւն իլէ պիր
ատէմ փութիւրէսթլէրտէն այլրտ օլուր, Էախօտ իւչլիւք պիրլիք
սըրրընա իման կէթիրիր, Քրիստոսուն տիյանէթինէ իպթիտար էտէր:
Պաղը տա մկրտութիւն քէնտի փէյտա էթտիյի վէ վէրտիյի ըուհանի
սէմէրէլէրինտէն իսիմ ալըր, մէսէլա քէքրաք տօղմագ հավուգու,
(աւագան վերստին նորոգութեան): (Տէրոս. Գ. 5.) կիւնահլարըն
թէմիլլէնմէսի, Էաղանմասը. (Գործ. ԻԲ. 16.) էօմիւր թէճտիտի
(նորոգումն կենաց): (Հոմ. Զ. 4.) թէմիլլէնմէք (սրբութիւն):
(Ա. Կոր. Զ. 11.) ինսանըն Քրիստոս իլէ էօլիւմէ կէօմիւրմէսի:
(Հոմ. Զ. 4.) էլ իլէ իճրա օլմամըչ սիւննէթ: (Կոր. Բ. 4.) այտըն-
լըդ, Էախօտ այտընլըդ սըրրը: (Եփ. Զ. 4.) Վէ պու իսթիլահլարը
իթթիլաղ էտէրէք, Քրիստոսուն աղիդ քիլիսէսի վէ հայրապետէր
վէ քիլիսէ մուալլիմէրի պու իսիմէրի չօդ էէրլէրտէ Էաղտըլար վէ
սէօյլէտիլէր: (Տէ. Միլէէ Հոր. ԻԱ. Ընթաց. Կորոսեալ Ասորոս-ձաթ-
նու-Նէնա. Երէ. 304.) Պաղը տա վաֆթիդ քէնտի ային ու ատէթիւտէն
իսիմ ալըր. քէմիդ ըուպա, Էաղլանմա, կնուցը վէ զայրիհիւմ թէս-
միյէ օլունուր:

ՅԼԵ. Վաֆթիդ սըրրը, ըուհանիճէ քէքրաք տօղմագ օլ սըրր տըր
քի, սու հավուգու վասէթասըլա վէ էօմիւր վէրիճի սէօղլէր իլէ
Քրիստոս էֆէնտիմիդտէն թէէսսիա օլունմուչ. Էախօտ ըուհանիճէ
ինսանըն թէքրաք տօղմասընա էն էլլէմ օլան Քրիստոս էֆէնտիմիդ-
տէն իճատ օլմուչ Էէնի ահտըն իլք սըրրը տըր: Քիլիսէ պու սըրրը
պէօլէ թապիր էտէր: Պու վաֆթիդ սըրրընըն ալընմասընա ինթիմալ
վէ իմքեան Էօղ իսէ. իճապը հալտէ արգիւսիւնիւ չէքէն վէ զարուր
գալան քիմսէ արգիւ. աքիլի վաֆթիդի իլէ վաֆթիդ օլմուչ օլուր,
Էախօտ փութիւրէսթլէրտէն հեթանոսութեան չըզըպ, վէ չըգաղ-
ղը իլին, վէ օ իմանը թէրք էթտիյի իլին գաթլ օլուրսա, Էախօտ
տին իլին վէ սայիր տիյանէթ Փաղիլէթլէրի իլին գան տէօքէրսէ,
գան վաֆթիդի իլէ վաֆթիդ օլմուչ սալըլըր: Ասըլ վաֆթիդ սու իլէ
վաֆթիդ տիր, վէ արգիւ վէ գան իլէ վաֆթիդ, ցիլէթտէ վաֆթիդ
թէսմիյէ օլունուրլար, Էանի չարէսինի պուլսա, ասըլ վաֆթիդ իլէ
վաֆթիդ օլմայա նիյէթ վէ արգիւսիւ օլան քիմսէնին հաղղընտա վու-
գու պուլուր:

ՅԼԸ. Վաֆթիդ սըրրընըն սէմէրէսի էվլէլա իլք աթմալգտան
պիլգէ սիրայէթ էթմիլ օլան պիլ ասըլ (սկզբնական) կիւնահլընը, վէ

ազըլ պալիդ օլտուդտան սօնրա վաֆթիդտէն էվլէլ իշլէնմիշ պիլ ֆիլլ (ներգործական) կիւնահլարը աֆվ էտէր, օլ վաֆթիդ ամէլլէրի վասէթասը իլէ քի, էֆասլը մէէֆուլ, եախօտ իշլէնէն ամէլլէրտէն թէսմիլէ օլունուր . Ալլահըն աղիդ էտիճի լութֆուլունու իհասն էտէր : Պիլ ֆարզ պիր չօճուգ վաֆթիդ օլունսա, եալընըգ աթամըզըն սկզբնական կիւնահլարտան գուրթուլուր . վաֆթիդ օլան էկէրչի պէօ . յիւք պիր ատէմ իսէ, հէմ սկզբնական կիւնահլարտան գուրթուլուր, հէմ իշլէնմիշ օլտուդու կիւնահլարտան գուրթուլուր . պունլարա ներգործական կիւնահլարտան իսմիլի վէրիլիդ : Վաֆթիդին իքինճի սէմէրէսի օ տուր քի, կիւնահլարտն եիւզիւնտէն թէրէթթիւպ էթմիշ կէրէք էպէտի ճէզալարը վէ կէրէք մուվադգաթ ճէզալարը քեամիլէն աֆվ ու մահվ էտէր : Իւշիւնճիւ, վաֆթիդ սէմէրէսի օ տուր քի, վաֆթիդ օլանըն իւզէրինէ Գրիստոսուն նիշանը, եախօտ մէօհիւրիւ չէքիլիւր . Գրիստոսա մանէն գարընտաշ օլուր վէ Ալլահա միրասիսօր վէ թէքրար միւհիւրլէնմիշէ եախօտ վաֆթիդ օլմայա լուզում վէ միւմքին եօգ տուր Պու իւշիւնճիւ սէմէրէտէն վէ Պօղոս առաքեալտան ալարագ Հայաստանեայց քիլիսէսի վաֆթիդէ կնուցք իսմիլի վէրիլ, եանի միւհիւրլէնմիշ, եա միւհիւրլէնճէք : (Ա. Կ. Բ. Ա. 14. 15. 16.) « Ստեփանոսուն խանէսինէ Տալ հոու կնիք . վաֆթիդ էթտիմ » եազըլը կէօրիւրսիւն :

ՅԼԹ, Պունլարը իխթար էթտիքտէն սօնրա, վաֆթիդ սըրրընընէն էլզէմ խուսուսլարընը եազալըմ . եանի Պապը էվլէլ . վաֆթիդ սըրրընը Գրիստոս էֆէնտիմիդ թէէսիս էթտի : Պապը սանի, պու սըրր ինսանըն սէլամէթինէ էն էլզէմ պիր սըրր տըր : Պապը սալիս, վաֆթիդսիդ ինսան սէլամէթ պուլամադ : Պապը բապի, վաֆթիդին իճատընըն պաշլըճա սէպէպի Ադամըն սկզբնական կիւնահլարտը : Պապը խամիս, հէր քէս մութլագ վաֆթիդ օլմալը քի, պու կիւնահլարտան գուրթուլուր : Պապը սատիս, անավաֆթիդլէրին վէ բրօթէսթանլարըն պու պապտէ աւետարանա գարչը օլան տուլուլարը : Պապը սապի, վաֆթիդին մէէմուրու, մատտէսի վէ սէօզլէրի իւզէրինէ : Պունլարը այրը այրը պապլէր իլէ պէյան էտէրիդ : Ֆագաթ .

ՅԽ . Կաթողիկէ Հռովմէական Ս . քիլիսէ տայիմա օնլարը քի միլտուլիւն սըրրընըն հիշ եէրինէ գօյտուլար . բաֆըզը իլան էթտի : Վէ Տրիտէնդեան սինօթու քի, սէպգաթ էթմիշ օլան քեաֆֆէյի սինօթլարըն մէճմուր տիր, օնլարը պու սուրէթտէ նզովել էտէր :

(Նիստ է. Կանոն Ա.) Հէր քիմ քի տէրսէ Յովհաննէսին վաֆթիդի Գրիստոսուն վաֆթիդի կիպի տիր . լանէթ օլուն :

(Կանոն Բ.) Հէր քիմ քի տէրսէ, սահիհ վէ թապիլի սու մլըրտուլիւնա մութլագ էլզէմ պիր շարթ տէյիլ տիր, վէ Գրիստոսուն « Պիր քիմսէ թէքրար սուտան վէ բուհտան տօղմագսա կէօլլէրին փատիշաչլըղընա կիրէմէզ » . սէօզլէրին թէմսիլ տիր տէյերէք, ախէր մանալարա չէվիլիւրսէ, լանէթ օլուն :

(Կանոն Ե.) Հէր քիւ քի տէրսէ , մկրտութիւն մուխայէր վէ ազատ պիր շէյ տիր , եանի սէլամէթ պապընտա լուզումի եօգ տուր լանէթ օլտուն . . . :

ՊԱՊԸ ԵՎՊԵԼ

ՎԱՅԹԻՋ ՍՐՐՐԸՆԸ ՔՐԻՍՏՈՍ ԹԵԵՍՍԻՍ ԵԹՏԻ

ՅԻԱ. Մկրտութիւն սրբորնը պէյան էթմէտէն էվվէլ , թէէսսիս օլունմասընըն վազթի իւզէրինէ Հայրապետէր վէ Աստուածաբանլար պէյնիստէ իխթիլաֆ վար տըր : Պաղըլարը վէ պա խուսուս Տէրտուղիանոս եազար , (Գիրտ. Յալ. Մերոսէնեան Գլ. ԺԱ. ԺԲ : Ուիթէրաւ Բան. ԻԸ. Յինէրրոգ Գլ. Ին Սրբոյ Յովնանու Աւետարանի : Թեօֆիլաքիոս վէ Էֆէֆիոս վէ Ս. Լևոն Կաֆա , Սիլիւսլուարա օլան Միլեոպոլիս Նօմ. 16.) Պու սօնրաքի եազար քի , « սատէ Զատիկ վէ Պէնտէկոստէ եօրթու , վէ զիյնէթլէրինտէ վաֆթիզ սըրըր իճրա օլմալը » . չիւնքի էֆէնտիւմիզ Յիսուս Քրիստոս էօլիւլէրտէն տիրիլտիքտէն սօնրա , քէնտի շաւիրալէրինէ , օնլար քի պիւթիւն քիլիւսէլէրին ըուէսասլարընա պիւրէր տէ միւտէրիս օլտուլար , հէմ վաֆթիզ էթմէք մազամընը (սէօզլէրինի) հէմ սէլահիլէթինի թարիֆ վէ թէսլիմ էթտի « Կիտին , էօյրէտին հէփ թայֆալարը . . . » տէյէրէք : Էվվէթ պու խուսուս իւզէրինէ Քրիստոս սիլասէթ չէքմէզտէն , օնլարը էօյրէթմէնին գապիլի վար ըտը . էկէրչի Քրիստոսուն ֆիքրի , թէքրար տօղմագ լութֆուսնուն ասըլ տիրիլմէսինտէն սօնրա պաշլայաճագ օլտուղունու անլաթմագ իսթէմիլ օլմասա իտի :

Բօպըթոս (Գիրտ. Գ. ' Ե Յովն.) տէյօր , առաքեալլար վագաս վաֆթիզ էտէր իտիլէր , ամմա եէնի ահտըն սըրըրնը իճրա էտէրէք տէյիլ , նէ տէ օլ վաֆթիզտէ ազիզ ըուհուս լութֆունու վէրիլ իտիլէր , զիրա առաքեալլար տահա ազիզ ըուհու վէրմէզ իտիլէր , չիւնքի Քրիստոս հէնիւզ էթիշամընա կիրմէմիլ իտի : Լաքին պունլար սատէ առաքեալլարըն վաֆթիզի իւզէրինէ սահիհ օլապիլիլ , տէյիլ քի Քրիստոսուն քէնտի առաքեալլարընը վաֆթիզ էթմէսի իւզէրինէ տախի , զիրա մութլագ էֆէնտիմիզ առաքեալլարը վաֆթիզ էթմիլ իտի քի , պունլար տա սայրըլարընը վաֆթիզ էթտիլէր :

Աղէքսանդր Ալէնալի , (Ման. Գ. Յալ. Խաբէրոյ. Վիճ. Ը. Յօր. Գ.) տէյօր , իքի սուրէթտէ վաֆթիզ սըրըր թէէսսիս օլտու , մատտի վէ հագիգի սուրէթտէ . մատտի սուրէթտէ հաչան Քրիստոս Յորդանանտա վաֆթիզ օլտու : Հագիգի սուրէթտէ հաչան տիրիլտիքտէն սօնրա , առաքեալլարա էմր էթտի քի « Կիտին էօյրէտին հէփ թայֆալարը , վաֆթիզ էտին օնլարը փէտէրին , օղուլուն , վէ ազիզ ըուհուն ,

իսմինէ » : Վէ (Յժն. Գ.) « Եկէր պիր քիմսէ սուտան վէ ըուհտան թէքրար սողմագսա , Ալլահըն փատիշահըղընա կիրէմէզ » տէմէսինս տէ , վաֆթիղին մագսէտինի սէօյլէտի տէյի մէզքիւր Աստուածաբան սէօյլէր . վէ Քրիստոս վաֆթիղին , սէմէրէսինի Մարկոստուն սօնունտա « Հէր քիմ քի ինանըր վէ վաֆթիղ օլուրսա տէտիյի վազըթ իպրազ էթմիշ տիր » : Էնճամընտա պու Աստուածաբանըն զիւմիւնճէ , վաֆթիղ սըրըր Քրիստոսուն տիրիլմէսինտէն սօնրա իճրա զլունմուշ օլտուղու թաստիզ օլունուլօր .

Մելիզոն Գանոս , (Գէր Ը. Յաշ. Տեղէաց Աստուածաբանութեան ,) տէյօր « Առաքեալարըն իւշլիւք պիրլիք իսմինէ Քրիստոսուն տիրիլմէսինտէն էվլէլ վաֆթիղ իճրա էթմէսի պունա միւլքիւնսիւզ կէօրիւնիւլօր » : Պունլար վաֆթիղ հազզընտա եալընըզ պէօյլէ եազարլար . տէյիլքի շնորհք վէրմէսի վէ կիւնահ աֆվ էթմէսի հազզընտա . չիւնքի Քրիստոս հէր վազըթ կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ միւլքթէտիր իտի , վէ ազիզ ըուհու տէրունէն վէ զայրըր ըէսմի օլարագ , ինսանլար պիրմէտիյի հալտէ վէրիւր իտի . նասըլ քի Մարիամ Մազդաղէնահ ջիւնին կիւնահլարընը ալֆ էթմիշ իտի :

Լաքին պազըլարը տա տիրիլմէտէն էվլէլ , վաֆթիղ սըրընըն Քրիստոստան իճրա օլունմուշ օլտուղունու իտտաա էտէրլէր , եանի հաչան Նիկողիմոս իլէ թէքէլլիւմ էտիպ , ինսանըն խէլաս պուլմասը պապընտա , սուտան վէ ըուհտան սողմագ վասէթասընը էն էլքէմ վէ շարթը մութլագ տէյի էմր էթտի իսէ : (Յժն. Գ. Ծ.) « Եկէր պիր քիմսէ . . . » : Պազըլարը տա տէրլէր , հաչան Քրիստոս քէնտիսի վաֆթիղ էթտի իսէ եախօտ (Յժն. Գ.) տէյիլ Քրիստոս քէնտիսի վաֆթիղ էտէր իտի , իլլա առաքեալարը հաչան վաֆթիղ էթմէյէ իրաալ էթտի իսէ , օլ վազըթ վաֆթիղ սըրըրընը իճատ էթմիշ տէրլէր : Պուրասը տա սահիհ տիր քի . Քրիստոս էվլէլա առաքեալարը վաֆթիղ էթտի , վէ քէնտիսի չօզլարընը վաֆթիղ էթմէզ իտի , ամմա քիւլլիւլէթլի ճէմաաթը քէնտի առաքեալարը վաֆթիղ էտէրլէր իտի : (Յժն. Գ. 22. Դ. 1.) :

Պազըլարը տա վաֆթիղին ասըլ իճատընը , հաչան Քրիստոս էֆէնտիսի քէնտիսի Յորդանան ըրմաղընտա վաֆթիղ օլտու իսէ , օ վազըթա գօրլար : Պազըլարը տա , քի էն սահիհ տէ պու տուր տէրլէր , իշպու վաֆթիղ կէրէք տիրիլտիքտէն էվլէլ կէրէք սօնրա իճատ օլմուշ տուր . հաչան պու Ալլահանի թէէսիսաթընը Քրիստոս իւլան էթտի իսէ , օլ վազըթ վաֆթիղ սըրըրը ասըլ նօմոս հիւքմիւնէ կիրտի . վէ օլ վազըթ պու նօմոսու վէ պու թէմպիհի իճրա էթմէյէ ինսանլարըն հէիսինի պօրճլու էթտի , վէ հաչան առաքեալարա , քի ինսանլարը Նրորդուլիւն իսմինէ վաֆթիղ էթմիւնլէր տէյի , տիրիլտիքտէն սօնրա էմր էթտի իսէ , օլ վազըթ վաֆթիղ սըրըրը ըէսմէն իլան օլտու : « Նիկողիմոս իլէ օլան միւլքեալէմէտէ զայրի ըէսմի

սիւրէթտէ վաֆթիդին մատտէսի թէսավլուր օլտու . վէ վաֆթիդ իգ-
թիդաւը իրայէ վէ իճրա օլունտու , լաքին վաֆթիդ սըրրը , հաչան
Քրիստոս առաքեալաւը կիթսինլէր էօյրէթսինլէր վէ վաֆթիդ էթ-
սինլէր տէյի կէօնտէրտի իսէ , օլ վազըթ թէէսիս օլունմուշ օլմասը
կէրէք տիր » : Պէօյլէ Աքովթ Ս . Թովմասա դարչը տէր . պիզճէ տա-
հա տօղըրուսու պիր նօմոսուն գուվլէթի վէ հիւքմիւ , օլ վազըթ ճա-
րի օլուր , նէ վազըթ քի րէսմէն իլան օլուր . իշպու րէսմի իլան ,
Պէնտէկոստէտէն իթիպարէն ազիդ ըուհ կէլիպ առաքեալաւը լութֆ
իլէ տօլտուրուպ , իճրաթա պաշլատըզլարը կիւն օլմուշ տուր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՎԱՅԹԻԶ ՍԸՐՐԸ ԻՆՍԱՆԸՆ ՍԵԼԱՄԵԹԻՆԷ ԷՆ ԷԼԶԷՄ
ՊԻՐ ՍԸՐՐ ՏԸՐ

ՅԻԲ . Վաֆթիդ հէր նէ վազըթ իճատ օլմուշ օլուր իսէ օլտուն ,
պու սըրը ինսանըն սէլամէթի իչին իճատ օլունտու : Վաֆթիդ սըրը-
նըն ինսան սէլամէթի իչին թէէսիս օլունտուղու , (Յ՝Վճ . Գ . Ծ .)
պէյան օլուր : Քրիստոս Նիկողիմոս իլէ միւքեալէմէյէ կիրիշտիյինտէ ,
մատտի պիր վուգուաթ իլէ ըուհանի պիր վուգուաթըն վէ տահա
աչըղը , պիր սըրըն լուգումինի իպրազ վէ իրայէ էյլէտի : Եանի Նի-
կողիմոսա մկրտութիւն սըրընը էվլէլա գափալը սէօյլէտի , վէ տէ-
տի . (Յ՝Վճ . Գ . Զ .) « Սահի սահի տէրիմ սանա , էկէր պիր քիմսէ
թէքրար տօղմաղսա , Ալլահըն ճէննէթինէ կիրէմէզ » : Պու մանայը
Նիկողիմոս անլայամայըպ , աճայիպ , թէքրար անասընըն ըահմինէ
պիր քեսմիլ ատէմ նմսըլ օլապիլիր քի կիրսին վէ թէքրար տօղա-
պիլսին , պու օլամազ պիր չէյ տիր , պու նէ կէօնէ օլապիլիր էֆէն-
տիմ տէյի սիւալ էթտի իսէ , Քրիստոս ճէվապ վէրտի , վէ էվլէլքի
տէտիկինին գափալը մանասընը շու վէճի իլէ աչտը (Ծ .) « Հիչ պիր
քիմսէ սուտան վէ ըուհտան տօղմատըզճա , Ալլահըն ճէննէթինէ կի-
րէմէզ » . Էանի տէմէք իսթէտի , նասըլ քի տիւնեայա կէլմէյէ , վէ
թէնճէ պիր ատէմ օլմայա մութլազ լաղըմ տըր , քի պիր ատէմ էվ-
լատը անասընըն ըահմինտէն տօղսուն վէ ինսան օլտուն , քէզալիք է-
կէրչի պիր քիմսէ սուտան վէ ըուհտան տօղմաղսա , Ալլահըն ճէննէ-
թինէ կիրէմէզ : Ինսան օլմազ իչին , էվլէթ անա ըահմինտէն ատէ-
թա տօղմալը , Էօզսա ինսան թապիի տիւնեա եիւղիւ կէօրէմէզ .
քէզալիք սուտան վէ ըուհտան տօղմալը , քի Ալլահըն ճէննէթինի
կէօրսիւն . նասըլ քի ինսան օլմազ իչին , պիր չօճուգ անասընտան
մութլազ տօղմալը վէ տօղմամազ միւմքիւսիդ տիր , քէզալիք Ալլա-
հըն ճէննէթինէ կիրմէք իչին , քի շարքը մուքլազ (թէնութիւն ա-

ռանց որոյ ոչ), պիր ատէմ լազըմ տըր քի սուտան վէ բուհտան տօղս
սուհն, եանի վաֆթիդ օլսուհն: Եվվէլա սու օլմայընճա վաֆթիդ օլա-
մազ, սու իլէ եայգանմազ եա սույա պաթմազ մատտէթէն էլզէմ
տիր. սու իլէ պիր ատէմի եայգարսան վէ փէտէրին վէ օղուլուն վէ
ազիդ բուհուհն իսմինէ եայգարսան. վէ իշպու մուամէլէյի Գրիստոս
էֆէնտիմիդ թէնպիհ էթտի տէյի եայգարսան, վաֆթիդ սըրըր իճրա
օլունուր. վէ ազիդ բուհուհն լութֆու օլ քիմէնին իւզէրինէ թէմա-
միլլէ կէլիր: Իշթէ նասըլ քի մատտէթէն պիր քիմսէ անասընտան
տօղարսա օլ վազըթ մատտէթէն վէ ատէթա պիր ատէմ սայըլըրսա,
քէզալիք պիր քիմսէ սու իլէ վաֆթիդ օլուրսա, ազիդ բուհ օլ եայ-
գանան քիմսէլէ օլ վաֆթիդին իճրասընտա վէ վասէթասը իլէ լութ-
ֆուհու քեամիլէն վէրիր, վէ բուհանիճէ տէ օլ քիմսէ քէնտի լէքէ-
լէրինտէն, քի իլք ակամըզըն կիւնահը տըր, փաքլէնմիշ օլուր. վէ
սայիր կիւնահլարը վար իսէ օնլար տա օլ վաֆթիդ իլէ տէֆ օլուր:
Յագաթ էկէրլի օ կիւնահլար վաֆթիդտէն էվվէլ իշլէնմիշ օլուրսա
ազիֆ օլունուր. տէյիլ քի սօնրատան իշլէնմիշ օլանլար, օնլարըն տա
ազիֆ օլմասընըն չարէսի եալընըզ խոստովանանք սըրըր տըր:

ՅԽԳ. Վաֆթիդ մատտէթէն պիր եալընըզ սու իլէ վէ նիյէթ ի-
լէ իճրա օլմուշ օլամազ, լազըմ քի Գրիստոս էֆէնտիմիդին թային
վէ թարիֆ էթտիլի վէճի իւզէրէ օլսուհն, եանի վաֆթիդ էտէնտէ
սու, սէօզ, վէ նիյէթ պուլունսուհն: Զիրա (Մարթ. ԻԸ. անուհո)
Իշպու ազիդ միրտուլիւն սըրըր քիմէրին իսմինէ իճրա օլունաճազը
միւսարբահէն Գրիստոստան էքիտ շէտիտ էմր վէ թէնպիհ գըլընմըշ
տըր: «Կիտին էօյրէտին հէփ թայֆէլէրի փէտէրին վէ օղուլուն վէ
ազիդ բուհուհն իսմինէ. օնլարը վաֆթիդ էտին»: Թէքրար Մարկոս
Գրիստոստան պու թէրթիպ վէ թէէսսիսինի մուլթասարճա եազըյօր:
(ԺԶ. 13.) «Կիտին պիւթիւն տիւնեայա վէ աւետարանը ճէմի մախ-
լուգաթա վազ էտին»: (16.) «Հէր քիմ քի ինանըր վէ վաֆթիդ
օլուրսա, եաշայաճազ վէ օլ քիմսէ քի, ինանմազսա, հէլաք օլաճազ
տըր»: Քէզալիք (Դու. ԻԳ. 27.) «Պիւթիւն թայֆէլէրէ Նրուսա-
ղէմտէն պէտ էտէրէք, կիւնահլարըն մաղֆիրէթինի վէ աֆվըզընը
իլան էթմէք լազըմ իտի»: Մուլթազ էվվէլ էմիրտէ օնլարը վաֆթիդ
էթմէ իլէ Գրիստոստան էմրի մուճիպինճէ տավրանմալը իտի:

Իշպու Գրիստոս էֆէնտիմիդին թէնպիհի իւզէրէ, սուտան վէ
բուհտան տօղանլարա, եանի վաֆթիդ օլանլարա Ալլահըն փատիշահ-
լըզը. վէ սէլամէթ պուլմազ եախօտ եաշամազ վատ օլունույօր վէ
կիւնահլար ազիֆ օլունույօր: (Գարձ. Բ. 28.) նասըլ քի Պետրոսուն
քարոզուհտան միւլթէէսիլրէն նէտամէթ կէթիրէրէք իւշ պին քիշի
Գրիստոսա իման կէթիրտիլըլէրի անտէ, Պետրոսա սիւալ էթտիլէր
նէ եափալըմ եա գարընտաշլար. Պետրոս օնլարա տէր. «նէտամէթ
կէթիրին, վէ սիլլէրտէն հէր պիրինիդ էֆէնտիմիդ Յիսուս Գրիստո-

սուռն իսմինէ կիւնահլար ավֆըղը իշին, վաֆթիզ օլսուռն, (եանի Յիսուս Գրիստոսուն թարիֆ էթաիլի վաֆթիզ ուսիլի իւղէրէ) վէ ազիզ ըուհուն ինայէթինի (զաւետիս) ալաճագսընը » : (41.) թէքմիլ « օլ կիւնտէ իւշ պին քիշի վաֆթիզ օլսուռլար վէ արթուրլար » :

Քեաֆֆէյի պու իսպաթլարտան աշիքեար կէօրիւնիւյօր քի, վաֆթիզ սըրը ինսանըն սէլամէթի իշին էն էլզէմ պիր եօլ տուր : Սանիէն ինսանըն կիւնահընը, վէ կիւնահըն ճէզասընը վաֆթիզ սըրը ավֆ էտիյօր : Սալիսէն վաֆթիզ ազիզ ըուհուն լութֆունու վէրէրէք ճէննէթէ լայըզ էտիյօր :

ՅԽԳ. Յովհաննէս Մկրտիչ տախի վաֆթիզ էտէր իտի. լաքին Յովհաննէս քէնտիսի սէօլէյօր քի, պէնիմ վաֆթիզիմ մատտի սուրէթտէ սու իլէ պիր հալընը թէհարէթ իտի. եախօտ թէնճէ տիր. ամմա Գրիստոսուն վաֆթիզի սէմավի օլարագ, հէմ սու իլէ, հէմ ըուհ իլէ օլսուռըն իշին, փէք չօզ ֆէրզլի տիր : (Մարէ. Ա. 8.) « Պէն սիզի վաֆթիզ էթաիմ սու իլէ, ամմա օ (Գրիստոս) սիզի ըուհ իլէ վաֆթիզ էտէճէք տիր » : (Յովհ. Ա. 33.) « Պու տուր քի, ազիզ ըուհ իլէ վաֆթիզ էտէճէք տիր » : (Մարկ. Գ. 11.) Յովհաննէս քէնտիսի երնէ սէօլէյօր « Պէն սիզի, մաղֆիրէթէ կէթիրմէք իշին սու իլէ վաֆթիզ էտիյօրում. ամմա պէնտէն սօնրա կէլէն, ծնուն քի, պէն այագ դապընը թաշըմայա լայըզ տէյիլիմ, պէնտէն տահա գուվ վէթլի օլուպ, օ սիզի ազիզ ըուհ իլէ վէ աթէշ իլէ վաֆթիզ էտէճէք » . եանի ազիզ ըուհուն սէմավի լութֆուն իլէ, քի սէմավի աթէշ թապիր օլունուր. վէ հէր քէսին դալպինի եումուշատըպ, հէր կիւնահտան վէ ճէզատան եայդար վէ փաքլէր : Իշթէ պու սէմէրէ վէ պու մուհասսէնաթ Յովհաննէսին վաֆթիզինտէ եօղ իտի. անճագ պիր նէտամէթ կէթիրմէք վէ կիւնահլարընտան գուրթուլմագ արզիւսիւնիւ մուճիպ օլուր ուտու, վէ իլէրիւտէ Գրիստոսուն վաֆթիզ սըրընը լայըզը վէճն իւղրէ դապուլ էթմէյէ հազըրըզ եախօտ պիր մուհատտէմէ կիպի իտի : Ալէլ հասըլ Յովհաննէսին վաֆթիզի, Գրիստոսուն վաֆթիզի իլէ, նէ իսմէն, նէ մատտէթէն, նէ մանէն հիշ դաըըշմամալը : Ձիրա թէքրար էտէրիզ քի, Յովհաննէսինքի պիր սու իլէ իճրա օլունուր իտի, Գրիստոսունքի հէմ սու իլէ, հէմ ըուհ իլէ : Իշթէ Գրիստոսուն վաֆթիզինին ֆէրքի վէ քէրամէթի. Յովհաննէսին սու վաֆթիզի իւղէրինէ, Գրիստոս քէնտի ըուհինի տէ, եանի լութֆունու տա իլավէ էթաի : Գրիստոս սէմավի լութֆ իլէ Յովհաննէսին օլ չըպլագ վէ ֆազիր ատէթինի սըրը ազիմ իթթիխագ էթաի, լութֆուն իլէ թէզիլին էթաի, քէրամէթ վէրաի, երրորդութիւն իսմի շէրիֆի ըութպէյի պալասընա չըզարթուր, կիւնահլարա աֆվըզ գուտրէթինի, օլ սըրրա պախշ էթաի. Յովհաննէսինքի մատտի վէ ատէթա ինսանի : Գրիստոսունքի ըուհանի վէ սէմավի վէ ֆէվզ էլ ատէ, հէմ Ալլահանի : Պունուն իշին Տրիտէնդեան սինօթու, « Հէր

քիմ քի տէրսէ Յովհաննէսին վաֆթիղի Գրիստոսուն վաֆթիղի կիպի տիր . լանէթ օլսուն » տէր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՄԻՐՏՈՒԹԻՒՆՍՈՒՋ ԻՆՍԱՆ ՍԷԼԱՄԵԹԻՆԻ ՊՈՒԼԱՄԱՋ

ՅԻԵ . Պիզ պու սահրիլիկի Գրիստոս էֆէնտիմիղին սէօլէտիլի սէօլլէրտէն ալլօյօրուզ : (Մար. ԻԸ.) « Կիտին էօյրէտին . . . պիւթիւն թայֆէլէրի , ծնարը փէտէրին վէ օղուլուն վէ ազիզ բուհուն իսմինէ վաֆթիղ էտին » : Վէ (Մար. ԺԶ. 15. 16.) « Հէր քիմ քի ինանրը վէ վաֆթիղ օլուրսա խէլաս օլաճագ . եա օլ քիմսէ քի ինանմազսա հէլագ օլաճագ » : Վէ (Ղա. ԻԴ. 47 : Գար. Բ. 38.) « Նէտամէթ կէթիլին վէ սիզլէրին հէր պիրինիզ էֆէնտիմիզ Յիսուս Գրիստոս իսմինէ կիւնահլար աֆիլըղը իչին վաֆթիղ օլսուն » : Աւեւ տարանտա պունտան աչըզ հիչ պիր խուսուս եազըլմամըչ տըր : Մատէմ վաֆթիղ լազըմ տըր , մատէմ վաֆթիղ կիւնահլարը աֆիլ էտիյօր մատէմ ճէննէթէ կիրմէք իչին մութլագ սուտան տօղմալը վէ մատէմ փուլթիէրէսթլիքտէն քրիսթիյան օլանլարա առաքեալլարտան պու վաֆթիղ քէլլ շարթը մութլագ թէնպիհ վէ իճրա օլունտու . տէմէք քի վաֆթիղսիզ հիչ պիր քիմսէ սէլամէթ պուլամատը հէմ տէ պուլամալ :

ՅԻԶ . Գրիստոսուն սէօղիւ հէփ թայֆէլէրի վաֆթիղ էտին , հէր քիմ քի սուտան վէ բուհտան տօղմազսա , Ալլահն փատիշահլըղընա կիրէմէզ : Վէ կէրէք Մարկոս վէ Ղուկաս վէ գործոցտա պուլունան Գրիստոսուն սէրահէթէն թէնպիհլէրի . վէ առաքեալլարըն իճրաաթը կէօսթէրիլէր քի , պայ վէ կէտա , ղիւքիւր վէ իւննաս , չօճուզ վէ իսթիյար , հէփ ինսան ճինսի պու նօմոսու վէ սըրըր իճրա էթմէյէ , եանի վաֆթիղ օլմայա մէճպուր տուր : Մատամ քի Ալլահն թէնպիհի տիր , վէ նասըլ քի Մովսէսէ վէրիլէն նօմոս միւճիւպի չօճուզլարը սիւննէթ էթմէք վէ թէհարէթլէնմէք խուսուսունտա սէքիզ վէ գըրգ կիւնտէն սօնրա , չօճուղուն աթալարը մէճպուր օլտուլար եանի հէյքէլէ կիտիպ , օլ տօղան չօճուղու , կէրէք սիւննէթ էթմէկէ , կէրէք գուրպան եա հէտիյէ իլէ եանի կէօկէրչին չիֆթի իլէ օլսուն , գուլմա իլէ օլսուն թէհարէթլէնմէյէ (Ղա. ԺԲ. 6.) : Քէզալիք Գրիստոսուն թէնպիհի պիլա իսթիսնա ինսանլարըն քեաֆֆէսինի վաֆթիղ խորհուրդու վասէթասը իլէ , պայ վէ կէտայը քիւչիւլիւ պէօլիւլիւ , էնճամ հէփսինի կիւնահտան գուրթուլմայա պօրճուլ վէ մէճպուր էթտի :

ՎԱՖԹԻՋԻՆ ԻՃԱՏԸՆԸՆ ՊԱՇԼԸՃԱ ՍԵՊԵՊԻ
ԱԴԱՄԸՆ ՍԿՋԲԵԱԿԱՆ ԿԻՆԱՆԸ ՏԸՐ

ՅԻԷ . Իւք Աթամըղըն էվլէլքի կիւնահը տըր քի , քէնտի զիւր-
րիյէթինէ սիրայէթ էթտի : Պու կիւնահըն պիղլէրէ սիրայէթ էթտիյի
թէպէյիւն էտէրսէ , ու վագիթ վաֆթիդ սըրը կէրէք պէօյլւքլէր
իչին վէ կէրէք քիւլիւքլէր իչին էն միւղթագի պիր վասէթա օլմուշ
օլուր , քի օլ կիւնահտան հէր քէս խէլաս օլսուն , վէ պու սըրրտան
իքրահ էթմէյէ բրօթէսթանլարա պիր գաչամագ եօլու գալմագ , եա-
խօտ չօճուգ պէօյլւրսէ վէ ագիլ պալիդ օլուրսա , օլ վագիթ վաֆ-
թիդ օլսուն տէմէյէ պիր վէսիլէ , եախօտ ագիդ րուհ իլէ վաֆթիդ օ-
լապիլսին , օտա տէյիլ Ադամըն կիւնահընտան խէլաս օլմագ իչին .
իլլա ֆրիստոսուն լութֆու վաֆթիդ օլսուն իւղէրինէ կէլսին տէյիլ ,
վէ սայիր պու կիպի գաչամագլարըն պիրիսի գալմագ , զիրա իչպու
սկզընական կիւնահը բրօթէսթան ինքեար էտէր , Ադամտան պաշլա-
տը Ադամտա պիթտի տէր : Կէլէլիմ չիմտի սկզընական կիւնահըն իյ-
զահաթ վէ թաֆալաթընա :

ՅԻԸ . Կիւնահ տօղրուտան եա տօլայըտան Ալլահըն նօմոսունա
գարչը օլան ինսանըն իչլէտիյի պիր ամէլ տիր . վէ պու ամէլտէն
պիլախէրէ Ալլահա գարչը վուգու պուլան պիր հագարէթ տիր . եա-
խօտ Ալլահը ինճիթմէք տիր : Պու կիւնահ , աթամըղըն եա պիլ աղը
(սկզընական) կիւնահը տըր , եա ներգործական եանի հէր քէսին բա-
տէյի ճիւղիւյէսիլէ իչլէնէն կիւնահ տըր : Պու սօնրաքի կիւնահ իւ-
ղէրինէ , հաչան խոստովանանք խորհուրդունու թէֆսիր էտէրսէք ,
օէօյլէրիդ : Պիղիմ մագսէտիմիդ չիմտի պիտայէթ կիւնահըն իսպաթ
վէ թարիֆ էթմէք տիր : Պիպայէլն ինսանը թէսմիլէ օլունուր օլ կիւ-
նահ , քի պիտայէթէն իչլէնմիչ օլուր . եախօտ օլ կիւնահ քի , պիղ-
լէրի պիտայէթ սալիհիլիյիտէն մահրոււմ էտէր վէ ումոււմէ խաս վէ
մախսուս օլան պաշլանկըճը վէ սէպէպի իչին , պիտայէթ (սկզընա-
կան) կիւնահ թէսմիլէ օլուր : Եախօտ պիլաթիւն ինսան ճիւսինին
պաշլը վէ աթասը պուլունան Ադամտան պաշլայըպ , քեաֆֆէյի քէն-
տի զիւրրիյէթինէ սիրայէթ էտիպ , թապիի վէ ասլի սալիհիլիքտէն
(սկզընական արդարութիւն) պիղլէրի տուր էթտի վէ թապիլաթըն
մուլթագամ մագամընը վէ գայտէսինի պիղլէրտէ իիսլալ էթտի , վէ
պիլախէրէ սաատէթիմիդտէն պիղլէրի մահրոււմ էթտի :

ՅԻԹ . Վէ մահրոււմիյէթ թապիր օլունույօր , չիւնքի պուլունա
տուղու էյլիքտէն թապիլաթը մահրոււմ էտէր : Քէզալիք ներգործական
կիւնահ տախի ինսանըն թապիլաթընը էյլիքտէն տուր էտէր , մահ-

բուժմ էտէր : Զիրա թապիւթ քէնտիսի կիւնան տէյլ . նիչին քի օ Ալլահտան էյի խալզ օլտու , անճագ կիւնան իշպու թապիւթըն էյ-
լիկնիլ լաղվ էտէր : Զիրա էկէրչի կիւնանը Ալլա հարաթսա իտի օ
տա էյի օլուր ուտու , չիւնքի հարատըլմըշտա հիչ պիր շէյ օլամադ ,
վէ պուլունամադ քի , էյի օլմասըն , կիւնան ինսանըն բատէյի ճիւ-
զիւյէսինին տօղրուլուգտան սաիրպ թապիւթա մուղայիր հարէքէթ,
էթմէս տիր : (Өзгөдөөнөө хонгоромынхныг Г.-с. Д.) :

ՅԾ • Տէֆա սկզբնական կրնան , պիտայէթէն իհսան օլան սա-
լիլիք մահրուսիյէթի թապիր օլունուր , վէ պու պիտայէթէն օլան
սալիլիլի լաղվ էթտիլի իչին տիր քի , սայիր ներգործական կրնան-
տան թէֆրիգ օլունուր : Նէ տմէք տիր պիտայէթ սալիլիլի : Ին-
սանա Ալլահտան իհսան օլունմուշ օլան պէօլիք վէ պի էմսալ պիր
ինայէթ իտի , եանի էլթաֆը իլահիյէյի , վէ քեաֆֆէյի ֆէզայիլի
շամիլ վէ համիլ պիր հալը սաաաթէթ օլարագ իլք թաթմըղա անինտէ
իհսան օլունմուշ իտի : Պու հալտէ իքէն Ադամ ազլընը վէ ֆիքրինի
Ալլահա թապի թութար ըտը , պունունլա քեաֆֆէյի հարէքէթի վէ
գուվվէթի վէ վիճուտի աղլա վէ ճանա թապի իտի : Թէն ճանա թա-
պի , վէ ճան տախի քէնտի տէրունինտէ քէնտինի մուխիլ վէ մու-
ղայիր հարաքէթ պիր հալ վուգու պունմատըղ իչին քեամիլէն Ալլա-
հա թապի իտի , նէ տէ վիճուտճա աղալարտա պիր շէհվէթ , նէ տէ
ազլէ մուղայիր պիր էսէր իպրագ էտէր իտի : Իշթէ իլք փէտէրիմիգ
թապիլթըն մաֆէվգինտէ պէօլէ պիր պախշիշի խիւտա իլէ միւ-
ղէյէն օլմուշ իտի , քի հէր վէճհ իլէ , վէ պիհագըն տօղրու առէմ
օլմուշ իտի վէ քէնտի քէմալէթլէրի Ալլահա քեամիլէն իթաաթ
մուվաֆագաթ իլէ քէնտի թապիլթը տախի հէյրան օլաճագ տէրէճէ-
տէ միւրէթթէպ վէ միւրէքքէպ վէ միւրէլլէֆ իտի , քէմալը իմթի-
զաճ , վէ եարատանը վէ քէնտի պէյնինտէ օլան հիւսնի մէյլ , վէ իր-
թիպաթ քէզա քէնտինտէ պէրքէմալ իտի . շէօլէ քի քէնտիսի պիւ-
թիւն ճինս ու զիւրրիյէթինին միւրաա վէ իսթիգլալիյէթինի շամիլ
վէ միւթէզամմին օլտուղու իչին , էկէրչի օլ ինայէթ վէ քէրամէթը
խիւտայը հըֆօգ էթմիշ օլա իտի . էկէրչի օլ պիր թանէ Ալլահն էմ-
րի օլան թէնպիհինի գըրմամըշ օլայաթը , վէ հըֆօգ էթսէ իտի . ան
պախթը րէշ վէ հալի սիյահըմ , նօլա , հըֆօգ էթմիշ օլա իտի . քէն-
տիսի նէ կէօնէ մուամմէր մէսուտ միւքէմմէլ մէսրուր վէ միւգէյէն
իտի իսէ , քէնտի զիւրրիյէթի տախի քէզա օլ հալը սաաաթէթտէ տօ-
ղուպ եաշալպ , միւսթէգիմ գալաճագ իտի : Հաչան թէնպիհի պաա-
տըլըսա , քէնտիսի վէ պիղլէր տախի օլ սաաաթէթը հալի , օլ ինայաթ
վէ քէմալաթը օնուն իլէ պէրապէր գայպ էթտիք . վնյ , վնյ , վնյ ,
օլ կիւնտէն կէլտի պաշըմըղա վնյ , աճընաճագ հալլէրէ կիրիթթար
օլտուգ , միհնէթ սէֆալէթ էգիլէթ սարտըլար պիղի , տէրեանըն տալ-
կալարը իչինէ դարգ օլուր կիպի պիղլէրտէ օնուն իլէ պէրապէր

տիւնեանքն փրկանքնս վէ ահ ու վահ իլէ տօլու հալլէրինէ հիսսէմէնս վէ կիրիֆթար օլտուդ : Տօղրուլուղու տինլէմէք վէ պիլմէմէզլիք գուսուրու , եանի ահմագլըգ քէօթիւլիւյէ մէյալլըգ , խայրը իշլէմէյէ գալիֆիք բատէթիմիզին զաաֆիյէթինտէն նէշաթ էտէրէք , բատէթիւմիզին ֆիքրիմիզէ իթաաթ վէ ուպուտիյէթ տույղուսու վէ գայտէսի օլ փէրիշան վագըթտան պաշլալըպ իխլալ օլտու : Ագըլ իլէ բատէթիմիզին պէյնինէ միւթէմատի պիր զրտտիյէթ վէ իսթիլաֆ տիւշտիւ . վէ միւհէրրէտ էօլմէք հագգ էմրի ինսանքն իւզէրինէ վասըլ օլտու : Վէ ինսան իշթէ պու էճիլտէն պէօյլէ մէճրուհ մահլիւլ վէ եարըմ պըրապըլտը : Իլք աթամըլ քէնտինէ պիտայէթէն պախշ օլունան վէ օլ թապիի սալիհլիյի էվվէլա քէնտիսի գայպ էթտի , վէ քէնտիսի իլէ պէրապէր քեաֆֆէյի քէնտի զիւրրիյէթի տէ զայպ էթտի : Աղաճըն քէօթիւ եարալանտը , օնունլա պէրապէր քեաֆֆէյի տալլարը վէ եափրաքլարը տա սօլտու եարալանտը : « Մնտա հէփսի կիւնահ իշլէտիլէր , զիրա հէփսի պիր օ օլտուլար » : Ս . Օգոստինոս կիւնահլարըն միւքեաֆաթը պապընտա : (Գեր+ Գ . Գլ . Ժ .) եաղար : Աղամ հէփիմիզին աթասը վէ ումուսին իլք փէտէրի օլտուղունտան , օլ թաալիաթ , քի պիզտէ տիր , էն էվվէլ Աղամտա մէվճուտ իտի , իշթէ օլ մէսուտ թաալիաթտա պիզլէրի տօղուրմայա լիյագաթը վար իտի , վէ հէր նէ գատար քի պիզ հէնուզ տօղմամըշտըգ վէ էօմրիւ մախսուսէմիզ իլէ եաշամաղ իտիք իսէ տէ , եինէ քէնտիսինին զիւրրիյէթի պուլունտուղումուզտան , նասըլ քի մէսուլիյէթինէ էօյլէ տէ սաաա տէթինէ վարիս վէ միւթէսարըրֆ իտիք , վէ օլաճաղըտըք . . . » :

ՅԾԱ . Ս . Օգոստինոս , իշպու պիտայէթ սալիհլիյինտէն մահրուս միյէթէ շէհվէթ ճիւնհասը իսմինի վէրիւր : Տէյիլ քի շէհվէթ տէտիլիմիզ շէյ սկզբնական կիւնահ տըր , խայրը . զիրա վաֆթիլ օլանլարտա լէէճիլ մուհարէպէյի մանէվի , իշպու շէհվէթ պագի գալըր , վէ կիւնահ շէհվէթ ճիւնհասը տըր տէր . պու աղիւմ Ս . հայրապետ : Զիրա հալ իլէ հիյէթ իլէ շէհվէթ թաալիաթտա պագի գալըր : Լաքլին ճիւնհասը կէշէր , հաշան մկրտութիւն իլէ օլ ճիւնհա , քի սկըղընական կիւնահ տըր , վէ օ քի պիզի ճիւնհալը վէ Ալլահ տիւշմէն էտէր . աֆիվ վէ լաղվ օլունուրսա :

ՅԾԲ . Իշպու պիտայէթ սալիհլիյինտէն մահրուս օլմագ ճէգասը , պիտայէթ կիւնահը , ումումէ մախսուս օլան պաշըն , եանի Աղամըն վասէթասը իլէ , եա պու կիւնահըն օրայէթ էթմէսի իլէ , պիր աա տէմտէն քեաֆֆէյի ինսանլարա եանի Աղամտան նէշաթ էտիպ վէ քեաֆֆէյի ինսան ճինսինէ սիրայէթ էտիպ կէշմէսի խուսուսու ապայիտի տինիյէմիզին պաշլըճասը տըր . վէ Ս . քիլիսէ վէ աւանդուլթիւն վէ աղիզ քիթապ պունու էօթէտէն պէրի պէօյլէ էօյրէթտի , վէ հալա էօյրէթմէտէ տիր : Իննուվկէնտիոս Ա . վէ Զօսիմոս Բօմա հայրապետլէրի վէ Տիօսըլթիւհան . Աֆրիգա , իբինճի Արօղիգան վէ Տը-

րիտէնդեան սինօթլարը, տայիմի սուրէթտէ թալիմաթլարընտա միւս-
թէգիմ էօյրէթտիքլէրի պու տուր : (Տրէք. Նիսք. Ե. Կանն. Բ. Դ.)
« Հէր քիմ քի Ադամըն գապահաթը պիր եալընը քէնտինճէ մուճիպի
մազարրաթ օլմուշ, տէյիլ քէնտի սիլսիլէսինէ, վէ Ալլահտան ալմըշ
օլտուղու ադիլլիկի վէ սալիկիլիկի եալընը քէնտինճէ վէ տէյիլ քի
պիլլէրճէ տէ գայպ էթմիշ, եախօտ քէնտիսի լէքէլէնէրէք կիւնահ
իլէ, վէ հէր ինսան ճինսինէ ծնտան էօլիւմիւ վէ թէն ճէզալարընը
եալընը տէյիլ քի կիւնահը տա, օ քի ճանըն էօլիւմիւ տիր, սիրա-
յէթ էթտիրմիշ տէրսէ, լանէթ օլսուշ. զիրա առաքեալըն սէօզիւնէ
կէօրէ (Հաւ. Ե.) քի պիր առէմին վասէթասը իլէ կիւնահ տիր-
եայա տախիլ օլտու, վէ կիւնահտան էօլիւմ վէ պէօյլէճէ քեաֆֆէյի
ինսանլարա էօլիւմ սիրայէթ էթտի. վէ ծնուն կիւնահընը հէփսի իշ-
լէտի. հէր քիմ եէնի թէվէլլիւտ էթմիշ, եանի անալարը րահմիտէն
թէվէլլիւտ էթմիշ չօճուգլարըն վէլէվ վաֆթիլ օլմուշ աթալարտան
սօզմուշ օլսուշլար, մկրտել օլմալարը իզթիզա իտիւկինի ինքեար է-
տէրսէ, եախօտ կիւնահլարըն աֆվըղը իչին վազա չօճուգլարը մկր-
տել էթմէլլի, լաքին Ադամտան սկզբնական կիւնահը հիշ պիր կէօնէ
ալմատըլար, քի մկրտութիւն հալուգուշտա թէմիլլէնմէյէ վէ էպէտի
էօմիւրէ մալիք օլմայա լազըմ օլսուշ (տէրսէ) լանէթ օլսուշ » :

ՅԾԳ. Ադամըն կիւնահը ինսան ճինսինէ սիրայէթ էթմիշ, ամմա
նէ կէօնէ, կիւնահըն թապիաթընճա՝ սկզբնական կիւնահ Ադամտա
նէ իտի վէ նէ օլտու իսէ ինսանլարա տախիլ եախօտ Ադամըն զիւր-
րիկէթլէրինին հէր պիրինէ օ կիպի կէչէրէք, օլ հիլլէթ իլէ հէր պի-
րիմիլ տէ վաֆթիլ սըրըրընը ալընճայա գատար վազի վէ պազի տիր :
Լաքին օլ կիւնահըն պիլլէրտէ թըպզըսընըն պուլունմասը թարզը
պաչգա տըր. եանի իլք աթամըզտա հիւսնի րատէթ վէ մալիւմաթ
վար ըտը, վէ քէնտիսի քեամիլ, ազիլ վէ ֆաիլի մուխթար իտի. օ
կիւնահը իշլէտի վէ գազանտը. պիլ իսէ պու կիւնահը վիճուտիմիլգէ
վէ ճանըմըզա եայըլմըշ պուլտուգ. վէ տահա սօղոռուսու, կիւնահտա
սօղոռուգ « վէ (Սադ. Ծ.) կիւնահ իչինտէ վալիտէմ պէնի թէվէլ-
լիւտ էթտի » տէտի : Ադամ իսէ, կիւնահը իսթէքլիյի վէ րատէթի
իլէ իրթիքեապ էթտի. պիլ կիւնահը վիճուտիմիլգէ վէ ճանըմըզա
եայըլմըշ պուլտուգ, օ կիւնահսըլ սօղուպ, սօնրատան կիւնահը
գազանտը, պիլլէր կիւնահ իչինտէ սօղոռուգ. սէպէպի իլք աթա-
մըզըն թապիաթընըն կիլլի վէ տախիլի պօզուգլուղունտան եանի
իլլալ օլմուշ օլմասընտան, իլլէթլէնմիշ օլմասընտան : Վէ պիլլէրին
միւրաաը իլք փէտէրիմիլլին միւրաաընտա մախֆի, վէ մըթուի, վէ
մէճմու օլտուղունտան տըր : Սէրչէլմէ փազ օլուրսա ծնտան ազան
սուլար տա փապ օլաճաղը պէտիհի տիր, պուլանըզ օլուրսա անտէն
ազանլար քէզա պուլանըզ օլուր թէմսիլինէ կէօրէ, Ադամըն էվ-
լատարը եալընը իլք աթալարընա կիւնահա պէնզէր վէ թապի օլ-

տուգւարը իշին տէյիլ իլլա քի, օլ կիւնան Ադամտան էվլատլարընա եայըլտը, վէ պիզլէրէ ճէրեան էթտի: Պիր կիւնան տա տիկէրինէ պէնզէր օլմագ պաշգա. վէ օնու տիկէրին կիւնանընը իշլէմէք պաշգա, եանի հէմ սահիպ Ալլահը ինճիթմէք, հէմ օլ կիւնան ֆիլիէն պէնիմ տէյիլ իքէն պանա կէշմէք պաշգա տըր. փէտէրիմին վարիսի պէն քէնտիմ օլտուղսւմ իշին, պօրճուէնա տախի հիսսէտար օլմալ էմրի թապիի տիր: Իշթէ պաշըմըզըն ֆէլաքէթլէրի պու կիպի օլտուլար: Պօղոս առաքեալ փէք կիւզէլ աթամըզըն պու իլք կիւնանընը, Ադամը վէ Բրիտտոսու պիր պիրի իլէ բուպար էտիպ, վէ պիր պիրինին ամէլլէրինի գարշըլաշտըրարագ, Ադամտան սկզբնական կիւնանը Ադամըն զիւրրիյէթլէրինէ. վէ Բրիտտոստան, սէլամէթի քրիսթիյանլարա իսթիսրաճ էտէր. (Հոմ. Ե. 12-13). «Զիրա նասըլ քի, պիր ատէմտէն կիւնան տիւնեայա կիրտի, վէ օլ կիւնան տան էօլիւմ. վէ էօյլէ հէր ինսանա էօլիւմ եայըլտը. օնուն իլէ քի հէփսի կիւնան իշլէտի զիրա նօմոսա գատար կիւնան տիւնեատա իստի, ամմա կիւնան օլ եէրտէ սայըլմագ, նէրտէ քի թէնպիհ եօգ. ամմա Ադամտան Մովսէսէ գատար, հէմ տէ Ադամըն ճիւնհասը միսալի կիւնանը իշլէմէյէնլէրին իւզէրինէ տէ էօլիւմ հիւքմ էթտի, լաքին լութֆ ճիւնհա կիպի օլմատը, զիրա էկէր պիրիսինին ճիւնհասը իլէ չօզլարը վէֆաթ էթտի. նէ գատար զիյատէ Ալլահըն լութֆու վէ պախշիշլէրի պիր ատէմին Յիսուս Բրիտտոսուն ինայէթի իլէ չօգ քիմսէլէրէ արթտը. վէ պախշիշլէր, գապահաթը պիր իշլէյէնտէն կիպի օլմատը, զիրա հիւքիւմ (գատաստան) օլ պիր գապահաթտան հէլաք էթմէք իշին տիր, ամմա լութֆլար չօգ գապահաթլարտան սալիհէնտիք իշին տիր: Զիրա էկէր պիրինին գապահաթը սէպէպիւնտէն օլ պիր իլէ էօլիւմ հիւքմ էթտի իսէ, նէ գատար զիյատէ ինայէթ վէ ատալէթ լութֆլարընը զիյատէսի իլէ ալան քիմսէլէր, էօմիւր սիւրէրէք, հիւքմ էտէճէք տիրլէր. պիր Յիսուս Բրիտտոսուն վասէթասը իլէ: Էօյլէ իսէ նասըլ քի, պիրինին ճիւնհասը իլէ հէր ատէմէ հէլաք օլմագ իճապ էթտի իսէ, քէզա վէ պիրինին սատագաթը իլէ հէր ատէմէ էօմիւր սատագաթը. վէ նասըլ քի պիր ատէմին իթաաթսըզլը իլէ կիւնանքեարլար չօգ օլտուլար իսէ, քէզա վէ պիրիսինին իթաաթը իլէ չօզլար սատըգ օլտուլար»:

ՅԾԴ. Պօղոս առաքեալըն իշպու սէօզլէրինտէն խիւլասայը էվվէլ պու չըգար, եանի կիւնան պիր ատէմտէն տիւնեայա կիրտի, եանի իլք Ադամըն կիւնանը էկէր պաշգա կիւնան օլմուշ օլսայըտը, օլ կիւնան իշլէյէնտէ պաշլար, վէ իշլէյէնտէ գալըր իտի. պու կիւնան իսէ իշլէյէնտէն չըգլօր, վէ պիւթիւն տիւնեայա եայըլլօր, վէ սատէ պու կիւնանըն հիւղիւնտէն քեաֆֆէյի ինսան ճիւնիսինէ էնա վայի տիրլիւ մէշագգաթ վէ էնճամընտա էօլիւմ ճէզասը տա զուհուր էթտի, եանի օլ սիր թէք կիւնանըն եիւղիւնտէն, օ քի հէփ-

սինէ սիրայէթ էթտի : Իքինճի խիւլասէ . պու էօլիւմին հիւքմիւ
 օլ քիմէլէրին իւզէրինէ թէմտիտ , վէ ճարի օլմուշ տուր քի , Ադա-
 մին միսլինտէ , վէ Ադամ կիպի կիւնան իշլէմէտիլէր , զիրա Ադամ
 օլ թէնպիհի պիլէրէք , վէ տույարագ կիւնանը իշլէտի . ամմա ծնլար
 պիլմէյէրէք կիւնան իշլէտիլէր . եանի սկզբնական կիւնանը էկէր
 պիլմիշ օլսայըտըլար առաքեալ « էօլիւմ հիւքմ էթտի ծնլարն իւզէ-
 րինէ , քի Ադամ կիպի կիւնան իշլէմէմիշ իտիլէր » տէմէզ իտի . Վէ
 պու էօլիւմ տախի սատէ Ադամն կիւնաննտան զուհուր էթտի , վէ
 Ադամն էվլատարը իւզէրինէ սիրայէթ էթտի : Իւշլիւնճիւ խիւլասէ ,
 առաքեալ , Ադամն կիւնանընը վէ կիւնանըն ճէզասընը պիրի պիրի
 իլէ բուպար էտէրէք տէյօր , Ադամն ճիւնհասը սէպէպինտէն չօգ-
 լարընա էօլիւմ սիրայէթ էթտի վէ էօլտիւլէր . լաքին Քրիստոսուն
 ինսան էթտիլի լութֆ վէ ինայէթլէր տահա զիյատէ օլտուլար . քի
 պիր Ադամն եալընըզ կիւնանընը լաղվ էթտիքտէն մաատա , եանի
 սկզբնական կիւնանը , ծուռն իլէ պէրապէր հէր նէ գատար ներգոր-
 ծական կիւնանլար իշլէմիշ իտիլէր իսէ , ծնլարը տա տէֆ իւ րէֆ է-
 տէրէք , վաֆիր լութֆլար իլէ ինսանը տօլտուրտու : Տէօրտիւնճիւ
 խիւլասէ , Ադամն պիր թէք կիւնանը եիւզիւնտէն պիւթիւն ինսան
 ճինսինի Ալլահն եիւզիւնտէն մահրոււմ օլմագ ճէզասընա միւսթահագգ
 օլտու , լաքին Քրիստոսուն ինսան ճինսինէ օլան ինսանը վէ ինայէթ-
 լէրի կէրէք սկզբնական կիւնանըն վէ կէրէք պիր չօգ ներգործական
 կիւնանլարն տէֆ ու աֆվը իլէ ինսանա սատըզլըզ տախի ինսան վէ
 դամմ էթտի : Ադամն պիր գապահաթը իլէ հէր քէս էօլտիւ իսէ ,
 Քրիստոսուն պիր լութֆու իլէ ինսանլար նէ կէօնէ էօմրէ մալիք օ-
 լաճագ տըրլար : Տէֆա պիր Ադամն իթաաթսըզլըղը իլէ տիւնեա
 կիւնանըեար օլտու իսէ , քէզալիք պիր Քրիստոսուն իթաաթը իլէ
 տիւնեա սատըզլըղա աղիզլիյէ մալիք օլտու : Պուշլարն հէփսի իլք
 Ադամն կիւնանընը պիզլէրէ կէշմիշ օլտուղունա տէլիլ տիր , քի
 պիզլէր տէ ծնուն կիւնանը թահթընտա տօղույօրուզ . պունա մուվա-
 ֆըզ Դաւիթ մարգարէ (Սաւ. Ծ.) Անօրէնութեամբ յղացայ եւ 'ի
 մեղս ծնաւ զիս մայր իմ . կիւնան իլէ անա բահմինէ տիւշտիւմ , վէ
 կիւնան իշինտէ վալիտէմ պէնի թէվլիտ էթտի » : Անա բահմինէ տիւ-
 չէր տիւշմէզ , նամուսուզլուզ իլէ պիր ատէմ գուշատըլմըշ օլուրսա
 վէ կիւնան իշինտէ պէնիմ մատէրիմ պէնի տօղուրտու տէրսէ . պու
 կիւնան Ադամն կիւնանընտան մաատէ պաշգա կիւնան օլա պիլթր մի :
 Թէքրար Դաւիթ մարգարէ « Քիմ տիր օլ ատէմ քի , տիւնեայա կիր-
 սին վէ էօլմէսին » տէյի սիւալ էտէյօր . մութլագ Ադամն սկզբնա-
 կան կիւնանը իւզէրիմիլտէ օլտուղու իշին պունու եաղըյօր . թըպ-
 գը մարգարէ կիպի Յօր երանելի տախի , (ԺԴ. 4.) « Քիմ տիր օլ ա-
 տէմ քի , վէլէվ պիր կիւնիլիւք եէր եիւզիւնտէ էօմրիւ օլսա , վէ
 կիւնահտան խալի օլսուն » տէյօր : Պունլար կիպի Պօղոս առաքեալ

տա (Եփ. Բ. 3.) « Հազիդէթ սայրըլարը կիպի թապիաթճա դադապ էվլաալարը խտիք » : Վէ Յովհաննէսին , Գրիստոսուն հազգընտա սէօյլէտիյի սէօղիւ « Իշթէ Ալլահըն գուզուսու , քի տիւնեանըն կիւնահընը գալարըլօր » : Պու սահիլիյի թաստիգ էտէրէր , վէ դայրի-հիւմ :

ՅԾԵ . Պու շահատէթլէրին մանասը իշպու սկզբնական կիւնահ իւզէրինէ օլտուղունու կաթողիկէ Ս . քիլիսէ հէր տայիւմ էօյրէթտի վէ էօյրէտիր : Աթամըզըն իշպու կիւնահընտան ազատէ պիր եալընը Գրիստոս էֆէնտիմիղին վալիտէսի պիքիր վէ լէքէսիզ Մարիամ գալար պու խուսուս ագայիտի տինյէտէն տիր , վէ եօգարրտա (ՄՁԳ .) պու խուսուս իւզէրինէ եազմըլ օլտուղումուզտան թէքէրրիւր էթմէք հաճէթ տէյիլ տիր . խիւլասայի քէլամ շիմտիյէ տէկին եազըլան տէլայիլտէն վէ իսպաթլարտան , սկզբնական կիւնահ իւք աթամըզտան նէշաթ էտիպ մութլազ սուրէթտէ պիզլէրէ տախի կէշմիշ , վէ սիւրայէթ էթմիշ օլտուղու թէպէյիւն էթտի , էօյլէ իսէ :

ՊԱՊԸ ԽԱՄԻՍ

ՀԵՐ ՔԵՍ ՄՈՒԹԼԱԳ ՎԱՅԹԻՁ ՕԼՄԱԼԸ ՔԻ
ՍԿԶԲՆԱԿԱՆ ԿԻՒՆԱՀՏԱՆ ԳՈՒՐԹՈՒԼՍՈՒՆ

ՅԾԶ . Մութլազ հէր քէս , պայ վէ կէտա վաֆթիզ օլմալը քի , սկզբնական կիւնահտան գուրթուլսուն . էվլէլա պու սէլամէթ թէն-պիհի Գրիստոսուն թէնպիհի տիր : (Մաթ. ԺԹ. 14.) « Պըրագըն չօճուղլարը մէն էթմէյին քի եանըմա կէլսինլէր , զիրա կէօյլէրին փա-տիշահըլըլը պուշլարըն տըր » : Իշթէ պու թէնպիհի հէր քէս իճրա էթմէյէ մէճպուր վէ մէլզում տուր , զիրա՞ վաֆթիզ սըրըրընը Ալլահ էմր էթտի : Պունու նիշին էմր էթտի , պունուն լուզումի վար ըմըլ , եօղ ումուշ տէմէյէ հազգ վէ սէլահիյէթիմիզ եօգ տուր . վէ չօգ տէ-ֆա Ալլահըն հիքմէթինտէն սիւալ օլունմազ . (Ա . ՅձԶ . Գ . 5.) « Է-կէր պիր քիմսէ սուտան վէ բուհտան տօղմազսա Ալլահըն ճէննէթինէ կիրէմէզ » . պուրատա Գրիստոս հիշ պիր քիմսէյի պու թէնպիհտէն միւսթէսնա թուլթմայօր , վէ վաֆթիզ օլմայա հէփսինի պօրճլու է-տիյօր . հիշ պիր սէպէպ , եա պիր էօղիւր , եա պէօյիւք եա քիւշիւք տէմէյէրէք հէփսինի վաֆթիզ օլմայա պօրճլու էտիյօր , եանի նասըլ քի հէր քէս ճէննէթէ կիրմէյէ պօրճլու տուր . վէ պու մազսէտիմիզ պիր մազսէտի մութլազ տըր . վէ պիզլէրէ մութլազ սուրէթտէ լազըմ տըր . քէզալիք պու մազսէտին եօլունու տախի պուլուպ , օնու իճ-րա էթմէք մութլազ լազըմ տըր . վէ պու եօլուն նէ օլտուղունու տա կէօթիլէրիյօր . եանի սոստան վէ բուհտան տօղմալը , վաֆթիզ օլ-

մալը վէ Գրիստոսուն թախսիս էթտիյի վաֆթիդ՝ սըրընը հէր պիր քրիսթիյան իճրա էթմէլի քի, սկզբնական կիւնահտան ազատ օլսուն քի Գրիստոսուն ըուհունուն լուծֆունու գազանսըն, վէ Գրիստոսուն գարընտաշը օլուպ Գրիստոսուն էօմրիւ իլէ հաշասըն: Պու վաֆթիդ թէնպիհինի սաղլըղընտա Գրիստոս էֆէնտիմիդ, էքիտ, շէտիտ, էմր էթմիշ իքէն, տիրիտիքտէն սօնրա տախի նէ կէօնէ վէ նէ սիւրէթ-տէ օլաճաղընը առաքեալլարա էն էլղէմ վէ տիյանէթինին էսասէն վէ ըասէն պիրինճի գանունու վէ ագտը տինիյէսի օլտուղունու էմր էթտի: « Կիտին . տէտի , էօյրէտին պիւթիւն միլէթէրի , վէ օնլա-րը փէտէրին վէ օղուլուն վէ աղիդ ըուհուն իսմի իլէ վաֆթիդ է-տին » : (Մարթ. ԻԸ. 19.) « վէ հէփ սիղէրէ էօյրէթտիյիմ գայտէյի տինիյէլէրի վէ թէնպիհիլէրի գալիէն թուլթսունլար վէ սազլասընլար տէյի օնլարա էօյրէտին » տէտի : Պունուն կիպի մկրտութիւն սըրը-նը առաքեալլարա պիրինճի շարթ գօյտու . հանի հէր քիմ քի պանա ինանըրսա էվլէլա վաֆթիդ օլմալը քի սէլամէթ պուլսուն . ինան-մայան , հէլաք օլաճագ , չիւնքի Գրիստոսուն էմրի պու տուր վէ վաֆթիդսիղ իսէլաս պուլամաղ : Վէ Պօղոս առաքեալըն (Հաւվ. Գ. 20.) « Նօմոսուն ամէլլէրինտէն հիշ պիր քիմսէ սատըգ օլամաղ » տէմէսի անճագ պունա մէպի տիր :

ՅԾԷ. Ազիդ ըուհ առաքեալլարըն իւղէրինէ էնիպ , հէփսինի լուծֆ վէ կէրչէքլէք ըուհու իլէ տօլտուրտուգտան սօնրա , Պետրոս առաքեալ անինտէ հաղըր պուլունան պինլէրճէ ճէմաաթա՝ Ալլահըն քէլամընը վէ սըրըլարընը տուլուրարագ իւշ պին քիշի օլ Ալլահանի վաղընտա իմանա կէլիպ , վէ սէլամէթիմիղին հօլու նէ տիր , պիղէ թարիֆ պուլուր տէյի , Պետրոսա հէման օրատա քիւալ վէ ըիճա էթ-տիրիֆ պուլուր տէյի , հէմ տէ օնլարա կէօաթէրտի վէ իճրա-պընտա պուլունտու : (Գործ. Բ. 37. 38.) Պետրոս օնլարա տէր չիւ-տիյէ գատար էթտիկինիդ վէ կիթտիյինիդ հօլուն իւղէրինէ նթտիմ օլուն , հէր պիրինիդ Յիսուս Գրիստոս էֆէնտիմիղին իսմի իլէ վաֆթիդ օլուն » : Եանի տէյիլ Յովհաննէսին մկրտութիւնու իլէ , իլլա Գրիս-տոսուն թարիֆ էթտիյի մկրտութիւն իլէ , քի կիւնահարընըգտան գուրթուլասընը , վէ ազիդ ըուհուն վատ ու ինայէթի իլէ տօլասը-նըղ : Վէ օ կիւն իւշ պին քիշի պիրտէն պայ կէտա , քիւչիւք պէօ-յիւք վաֆթիդ օլտուլար : Իշթէ պիր քրիսթիյան ատէմին պաշլըճա վէ պիրինճի շարթը մուլլաղը վաֆթիդ տիր , սէպէպի չիւնքի վաֆ-թիդսիղ քրիսթիյան օլամաղ : Պետրոս կիպի , Պօղոս առաքեալ տախի վաֆթիդի իճրա էթտի . (Գործ. ԹԶ. 14.) Լիտիպը վէ խանէսինի . վէ (33.) Գօթսիա զէնճիրճինին խանէսինի : Պիր ատէմ էն էվլէլ վաֆթիդ օլմալը քի քրիսթիյան օլապիլսին . տէյիլ քի Գրիստոսա ի-նանմաղ իլէ հալընըղ , պիր ատէմ քրիսթիյան օլուր . խանըր էօյէ

տէյիլ . վաֆթիդ օլմալը քի , Գրիստոսուն իւք նիշանը աննընտա կէօ .
 րիւնսին : Գրիստոսուն մէզհէպինին գափուսու վաֆթիդ սըրրը տըր ,
 պու սըրրը էվվէլ էմիրտէ իճրա էթմէյէն քիմսէ վէլէվ ինանմըլ օլսա
 քրիստոնէայ տէյիլ երախայ սայըլըր . վէ Ս . քիլիսէյէ տէյիլ քի կիր-
 մէյէ , իւք գափու էշլիինէ պիլէ պասմայա հազգլարը օլմատըղը իշին
 էվայիլտէ երախայը , քերանաւատը , ապաղխարողու վէ անմաքուր-
 լարը խորանտան սարկաւազլարըն ալանէն վէ եիւքսէք սէտա իլէ
 քիլիսէ խատէմէլէրինէ թէպլիդ օլան թէնպիհաթա կէօրէ եկեղեցի-
 տէն իշպու գիքը էթտիլիմիդ ատէմլէրի տըշարըյա չըգարըր ըտըլար :
 Տէֆա (Գործ . Ը . 27 .) Փիլիպպոս առաքեալ եթովպալը Կանթակա
 սուլթանըն խատըմլարընտան պիրինի արապա իշինտէ ազիզ քիթա-
 պը օգուլարագ Երուսաղէմէ կէլիպ գիյարէթկեհահինտէն ավտէթ է-
 տէրքէն կէօրտիլիւնտէ , ազիզ բուհուն էմրի իւզէրէ ծնուն արա-
 պասընա կիրէր , վէ անլաօյօրմուսուն պու օգուստուղուն քիթապըն
 մանասընը տէյի սիւալ էտէր , վէ միրի մումայիլէյին , նմսըլ պիր գը-
 լաղուղում հօգ քի , աղնայըմ տէմէսի իւզէրինէ , Փիլիպպոս առաք-
 եալ պաշար Գրիստոսուն քեաֆֆէյի թալիմաթընը վէ սէրէնճամընը
 լայըգը վէճի իւզրէ օնա նագլ էտէր . վէ հօլտա կիտէր իքէն պիր
 սուլա եէթիշէրէք , միրի մումայիլէյի Փիլիպպոսա տէր , իշթէ սու
 պէնի մկրտել էթմէյէ պիր միւմանաաթ հօգ տուր . Փիլիպպոս օնա
 տէր , էկէրչի ճանը կէօնիւլտէն ինանըրսան միւմքին տիր , ճէվապ
 վէրիր , ինանըրմ քի Յիսուս Գրիստոս Ոլլահըն էվլատը տըր : Վէ
 էմր էտէր արապայը տուրտուրմայա , վէ իքիսի տէ Փիլիպպոս վէ
 խատըմ սուլուն իշինէ էնէրլէր . վէ « մկրտել էթտի օնու վէ սուտան
 չըգարգլարը կիպի , ազիզ բուհ խատըմըն իւզէրինէ նիւզուլ էթտի » :
 Պու վուզուլաթը գործոցտա օգուստուղումուզ վազըթ , Փիլիպպոսուն
 օլ խատըմա Գրիստոսու հալընըզ խապէր վէրտիլի հազըլը տըր . լա-
 քին վաֆթիդ էտէսին տէյի հազըլը տէյիլ . եախօտ օ ատէմ պէնի
 վաֆթիդ էթ տէմէտի , լաքին պու տա պէտիհի տիր քի , Գրիստոսա
 ինանան քիմսէ , էվվէլ էմիրտէ վաֆթիդ սըրրընը քէնտի իւզէրինտէ
 իճրա էթմէլի քի , քրիսթիյան օլապիլսին վէ կիւնահընտան գուր-
 թուլսուն , օ քի սկզբնական կիւնահ տըր : Պունու Փիլիպպոս էն
 էվվէլ պիր շարթը մութլագ կիպի քէնտինէ իխպար էթմիշ օլմալը
 քի , խատըմ քէնտիսի սուլու կէօրտիլիւ կիպի , էվվէլ տալրանարագ
 Փիլիպպոսա « իշթէ սու » տէյի սէօյլէյօր , օլ իղքէ սու սէօյիւ ,
 վաֆթիդ սըրրընըն մէզհէպիմիզին պիրինճի գափուսու օլտուղունու
 Փիլիպպոսուն սէօյլէմիշ օլտուղունա տէլալէթ տիր , վէ վաֆթիդ օլ-
 մայը իւք վազիֆէ պէլիլլէտիլի իշին , իւք սուլու կէօրտիլիւ կիպի
 պէօյիւք աշգ իլէ , իղքէ սու , վաֆթիդ էք պէնի տէմէյէ մէճպուր
 օլտու . վէ արզիւսիւ մուճիպինճէ վաֆթիդէ մուվաֆիագ օլտու .
 տէմէք քի , պիր քրիսթիյան իշին վաֆթիդ օլմագ , էն էլզէմ պիր

չարթ տրր . տէյիլ քի մուխայէր պիր ատէթ տիր . եախօտ բրօթէս-
թանլարըն տէտիլի կիպի , օնտա պիր սըրր քէրամէթի եօգ տուր :
Պա խուսուս քի , քէզալիք (Գործ . Ժ . 47 .) Կուռնելիոս Յոպպէտէն
խապէր էտէր , վէ Պետրոսու (սիրիանըն) Գայսէրիյէ շէնրինէ կէ-
թիրթտիրիր : Օրատա Պետրոս Բրիստոսու վազ էթտիքտէ ազիզ բուհ
քեաֆֆէյի տինլէյնլէրին իւզէրինէ , քի հեթանոս խտիլէր , էնէր :
Պունու Պետրոս կէօրտիւլիւնտէ , նէ վար , սուլու քիմ մէն էտէպի-
լիր քի , պունլարը վաֆթիզ էտէյիմ , օնլար քի պիզլէր կիպի ազիզ
բուհու ալտըլար տէր . վէ (48 .) « օնլարա էմր էթտի քի , Յիսուս
Բրիստոսուն իսմի իլէ վաֆթիզ օլսուլար » . շուրասընա էյի տիգ-
գաթ էթմէլի , եանի ազիզ բուհ օնլար վաֆթիզ օլմազտան
իւզէրլէրինէ էնտի , վէ սօնրա Պետրոս օնլարը վաֆթիզ էթտի . վաֆ-
թիզ քրիսթիյանլար իչին , նէ պէօյիւք շարթ իմիշ . եախօտ չոգին
սուրք կէլտիքտէն սօնրա վաֆթիզ էթմէնին նէ մազսէտի վէ նէ լու-
զումի վար ըտր : Պու վուգուլաթտան բրօթէսթան քիմսէ անլասըն
քի քրիսթիյան օլմազ իչին , վէլէվ ազիզ բուհ ֆէվզ էլ ատէ պիրիսի-
նին իւզէրինէ կէլմիշ տէ օլսա մութլազ եինէ վաֆթիզ սըրրընը օլ
քիմսէ իճրա էթմէլի . զիրա Բրիստոսուն թէնպիհի հէր վէճի իլէ իճ-
րա օլունաճազ , եանի « հէր քիմ քի սուտան վէ բուհտան տօղմալ-
սա Ալլահըն փատիշահլըղընա կիրէմէզ » : Քէզալիք (Գործ . ԺԹ . 3 .)
իման կէթիրտիյինիզտէ սիւալ էտիյօր առաքեալ : ազիզ բուհու ալ-
տընըզ մը , ազիզ բուհուն օլտուղունու պիլէ պիզ տուլմամըշըզ տէր-
լէր օնա . էօյլէ իսէ , ճէվապ վէրիր առաքեալ . նէ իլէ վաֆթիզ օլ-
տունուզ . օնլար , Յովհաննէսին վաֆթիզի իլէ , վէ հաչան տուլտու-
լար իսէ , Յիսուս էֆէնտիմիզին իսմի իլէ վաֆթիզ օլտուլար , վէ Պօ-
ղոս իւզէրլէրինէ էլ գօյտուղու կիպի ազիզ բուհ օնլարա կէլտի վէ
փէյլամպէրիք էթտիլէր , վէ լիսանլար սէօյլէտիլէր » : Պիր խապաթ
տահա , (Գործ . Ը . 12 . 13 . 16 .) « Փիլիպպոսա , Ալլահըն փատիշահ-
լըղը իւզէրինէ վազ էթտիլի իչին , ինանտըլար իսէ . . . հէփսի պիլ
ճիւմլէ էրքէրլէր վէ գարըլար վաֆթիզ օլտուլար : Վէ Սիմոն քէն-
տիսի պիլէ վաֆթիզ օլուպ ինանտը . վէ Փիլիպպոսուն եանընա կի-
տէր խտի . . . 2իրա օլ վազըլթա գատար (Ազիզ բուհ) հիչ պիրի-
սինին իւզէրինէ կէլմէմիշ խտի , պիր Փաղաթ Յիսուս էֆէնտիսին իս-
մի իլէ վաֆթիզ օլմուշ խտիլէր » : 2իրա Փիլիպպոս եալընըզ սարկա-
ւազ խտի , վէ դրոշմ եաղլամա սըրրընը վէրէմէզ խտի (17 .) « Օլ
վազըլթ օնլարըն իւզէրինէ (Պետրոս վէ Յովհաննէս) էլ գօյարազ ,
ազիզ բուհու ալտըլար » :

ՅՄԸ . Պուրատա հէմ վաֆթիզ սըրրը , հէմ տէ դրոշմ եաղլամա
սըրրը , սէրահէթէն եաղըլը տրր . զիրա վաֆթիզտէ սկզբնական կիւ-
նահ , վէ սալիր կիւնահլար տա աֆվ օլունուր , վէ Ալլահըն լութֆու-
վաֆթիզ օլանլարըն իւզէրինէ էնէր , լաքին վաֆթիզտէն սօնրա ,

վաֆթիդ օլանլարըն իւղէրինէ էլ գօյմագ դըռչմ սըրըրընը իճրա էթմէք տէմէք տիր . եախօտ ազիդ ըուհու ալմագ տըր : Հէր հալտէ վաֆթիդտէ կիւնան աֆվ օլունուր , վէ վաֆթիդ օլան լութֆ իլէ տօլար : Տէֆա (Գրք. ԻԲ. 16.) Պօղոս Անանիա տէր « գալգ վաֆթիդ օլ . վէ իսմինի չաղըրարագ եանի Գրիստոսուն , կիւնանլարընը փաքլա (լուա) » : Քէզալիք պու խուսուսու ազիդ միւվէրրիւ , եիւնէ (Գրք. Ը. 18.) տէ եազմըչ իտի : Տէֆա օրատա (ԺԶ. 15.) Լիտիա Ալլահտան գօրգար պիր գարը օլուպ , վէ Պօղոս առաքեալըն սէօղլէրինէ գանըպ « քէնտիսի վէ քեաֆֆէյի խանէսի վաֆթիդ օլտուլար » , տէմէք քի պէօյիւք վէ քիւչիւք , ծնլար քի խանէսինտէ իտիլէր : (Եփե. Գ. 5.) « Պիր իման պիր վաֆթիդ . . . » : Նիլին վաֆթիդ պիր քէրրէ օլուր վէ պիր տիր , վէ թէքէրրիւր օլմադ , չիւնքի իւչիւք պիրիւք իսմինէ օլուր , չիւնքի պիր ատէմտէ պիր սկըզքնական կիւնան օլուր իքի սկըքնական օլմադ , քի մլըտուլիւն տա իքի քէրրէ օլապիլսին . պա խուսուս քի Պօղոս առաքեալ գաթիէն եազըյօր . (Հուլ. Գ. 23. 24.) « Զիրա նօմոսուն ամէլլէրին տէն հիչ պիր քիմսէ սալիւլէնէմէզ » :

ՅԾԹ . Պու գատար տէլայիլտէն աչիքեար կէօրիւնլույօր քի վաֆթիդ սըրըր պիր քրիսթիյան իչին պիրինճի շարթ տըր քի քրիսթիյան օլապիլսին : Սանիլէն զիլատէ էլզէմ տիր քի , հէր քէս կիւնանընտան գուրթուլսուն վէ սէլամէթ պուլսուն . մատէմ հէփիւմիդ կիւնանքեարըզ , քիւչիւք պէօյիւք եէր իւղէրինտէ վէլէվ պիր կիւնլիւք էօմրիւմիւզ օլսուն , հաթթա էկէրչի Դաւիթին սէօղիւնէ ինանաճագ իսէք . « կիւնան իչինտէ տօղմուշուզ » վէ Գրիստոսուն տէտիլի կիպի « կիւնան իչինտէ միւլէսսէս տիր » տէմէք քի ինսանլարըն հէփսի պիւա իսթիսնա վաֆթիդ սըրըրընը իճրա էթմէյն մէճպուր տուր :

ՅԿ . Ազիդ քիլիսէ տիւնեանըն հէր թարաֆընտա պու գայտէյի իճրա էյլէմիչ . եանի Գրիստոստան պաշլայարագ , քիւչիւք օլսուն , պէօյիւք օլսուն , քէնտի ճէմաաթընը վաֆթիդ էտէր . ազիդ հայրապետէր , ինսան տօղտուգտան սօնրա անինտէ վաֆթիդ օլսուն տէյի էմր էտէրլէր . վէ չիմտիյէ տէկին կաթողիկէ քիլիսէնին ատէթի գատիսի վէ միւհթէրէմի պու օլմուշ տուր : Ազիդ քիթապ վէ Ալլահըն չիֆանէն քէլամը , եանի ազիդ ըիվայէթ պու խուսուստա պիղլէրէ գանուն վէ էսաս իթթիլապ օլունմուշ տուր . քի պայ վէ կէտա հէփսի Գրիստոսա իման էթտիքտէն սօնրա , մութլագ վաֆթիդ սըրըրընը իճրա էթմէլի տիրլէր , եօղսա վաֆթիդսիդ սէլամէթ եօղ տուր :

ՊԱՊԸ ՍԱՅԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՒԽԱԿ ՄԱՐԿԱՆԻ ՎԱՅՈՒՅՈՒՆԻ
ՎԵ՛ ԲԵՐԹԵՍՏԱՆԻ ՎԵ՛ ՍԱՅԻՐ ԲԱՅԸԶԸԼԱՐԸ
ՊՈՒ ՊԱՊՏԵ՛ ԵԱՆԼԸՇ ԹԱԼԻՄԱԹԸ

ՅԿՔ . Հիւրակիտեանք երախայ թէսմիյէ օլունան սերկէրտէլէրի իլէ խտտաա էթտիլէր քի , չօճուգլար Ալլահն փատիշանլըղընա լա-յըք տէյիլէր , չիւնքի զանմէթտէն տօլալը պիր իսթիհագլարը եօգ տուր , քի պէտ խույլարա զալիպ կէլմիշ օլտունլար : (Ս . Օթուրման . Գիր . 302 . հէրէթիւնն . Գլ . 15 .) Գէզալիք Փէլակիանոս վէ թապիլէրի տախի տէր իտիլէր : Լաքին պու ֆէրգ իլէ քի , սկզբնա-կան կիւնահ օլմատըղընտան . վաֆթիլ չօճուգլար իչին էպէտի էօ-միւրէ մալիք օլմայա լազըմ տէյիլ իսէ տէ . պու ճիւմլէ կէօյլէրին փատիշանլըղընը գազանմագ իչին լազըմ տըր տէր իտիլէր :

Վալիտեանք , սու իլէ օլան վաֆթիլին չօճուգլարա հիչ պիր ֆայտէսի եօգ տուր տէտիլէր :

Առաքելականք , Վաթոդիկէ քիլիսէյի վաֆթիլ էթմէսի խուսուս սու իչին ատէթա իսթիհա էտէր իտիլէր , քէզալիք Բէթրօ Պրու-սիանլար վէ Հէնրիկեանլար վէ Պետրոս Ապէլարտ , Գաթարեանլար վէ սայիրէ : Հէփսի պիլիթթիֆագ պու րաֆըղըղդտա միւսթագիւմ ի-տիլէր :

Նիկողոս , Ստօրգիոս . Լուտէրին վէ Նորաղանդլարըն րէֆիգի , քէէննի Միքայէլ հրեշտակապետ քէնտիսինէ կէօրիւնիւպ , պիր չօգ իլանմաթը իլանիյէյէ միւսթահագգ օլմուշ օլտուղունտան , չօճուգլա-րըն վաֆթիլինի հիչ ետրինէ գօյտու : Պունտան նէշաթ էթտիլէր , Անավաֆթիլիլէր , Կրկնակնունք թէսմիյէ օլունան րաֆըղըլար , վէ օլ րաֆըղըլըլար քի , չօճուգլարը ազըլպալիլ օլտուղունտա թէք-րար վաֆթիլ էտէր իտիլէր : (1522 տէ .)

Միքայէլ Սէրվէտոս , չօճուգլարըն վաֆթիլի պէօյիւք իսթիլըրան վէ նէֆրէթ կէթիլրէճէք պիր խուսուս տուր տէր իտի : Ազիլ րուհու չիւրիւթմէք տիր վէ Գրիստոսուն փատիշանլըղընը խօրլամագ տըր . Գրիստոսու ինքեար էթմէք տիր . . . տէյի խտտաա էտէր իտի : Պու-նուն պու գատար զըտտիյէթ վէ նէֆսանիյէթիլնէ Գալլին քէնտիսի գարչը գօյտու : (Գիր . Գ . Վիճալմանն . ԺԶ . 31 .)

Թըրանսիլիան միսիսթըրլարը « չօճուգլուգտա վաֆթիլ օլան-լարը գարտաշ միսալի գապուլ էթմէլի , լաքին պէօյիւյիւպ ազըլ-պալիլ օլտուղլարընտա , թէքրար վաֆթիլ էթմէլի » : Վէ Սոկին-եանք վաֆթիլ մուխայէր վէ ազատ պիր չէյ տիր , իսթէր չօճուգ-

լարա վերելսին, իսթէր վերելմէսին պիր քերամէթի վէ լուզումի եող տուր տէր իտիլէր :

Թէոդորէս Պէտա վէ շիմտիքի Գալվինական վէ Լուտերականուա-
րն հէփսի պու էֆքեարտա տըրլար քի, վաֆթիդ Գրիստոստան ի-
ճատ օլունմուշ, վէ լութֆ վէրիր պիր սըրր տէյիլ. անճագ Ալլահ
իլէ քրիսթիանլարն պէյնինտէ պիր մուգավէլէ, եախօտ ահտը ճէ-
տիտին պիր շարթը եա նիշանը տըր : Պիզիմ շիմտիքի բրօթէսթան-
լար ազալըղա տախիլ օլմուշ քիմսէլէրին չօճուգլարնը վաֆթիդ է-
տէրլէր. ազա օլմայանլարն չօճուգլարնը էթմէզլէր, զահէր պու-
նուն տա ֆէթվասը վար :

ՅԿԳ. Լաքին էվայիլտէ, պազըլարը տա կաթողիկէ քիլիսէ ին-
տինտէ միւսթէրէմ հայրապետէր վէ քիլիսէ վարդապետլէրի եա եա-
նըմըշ օլտուգլարնտան եա վաֆթիդին ազիզ սըրըրնա օլան ըիայէթ-
լէրինտէն նաշի, եանլըշ զիւիւմէրէ սիւլիւք էթտիլէր :

Յիտիոս եպիսկոպոս (253 տէ) Ափրիկէտէ իստաա էթտի քի,
սէքիզ կիւնտէն էվիլէ չօճուգլար վաֆթիդ օլմամալը, պունա գարշը
Ս. Կրպրիանոս (39 աւճառ Դէյնապէրէ) վէ Կարքեդոն սինօթու 66
հայրապետտէն իպարէթ օլարագ, օնա գարշը եաղըպ, զիւյմիւնիւ-
ճէրն էթտիլէր. չօճուգլար վաֆթիդ օլապիլիր, վէ քիլիսէնին ուսի-
լի գատիմի պու տուր տէյէրէք գարար վէրտիլէր :

Տէրտուղիանոս (Յադ. Դերոն-Բէառ Գլ. ԺԸ.) տահա էյի վէ լայըզը
նայըյօր քի չօճուգլար ազըլպալիդ օլտուգլարնտա վաֆթիդ օլսուն-
լար. չիւնքի տահա էյի տիր, էսալէթէն իգրար էթմէք, Ալլահա
վատ էթմէք, նէթէքի վէքեալէթէն. Լաքին եինէ չօճուգլար վաֆ-
թիդ օլմալը տըրլար տէյի իստաա էտէր իտի : Պու ֆիքիր պաշգա,
բրօթէսթանընքի պաշգա :

Ս. Գրիգոր Նազիանզիան. (Ճառ. Խ.) իւշ եաշընա գատար չօ-
ճուգլար տուրսալար տահա էյի տիր, եէթիլիր քի էօլիւմ թէհլիքէ-
սինտէն սալիմ օլսունլար, եօգսա վաֆթիդ օլմալը տըրլար տէյօր :

Նրադմոս տախի սուրէթա Գալթօլիք վէ մէյիլճէ բրօթէսթան.
չօճուգլար հագընտա մին էլ գատիմ քիլիսէնին ճարի օլան ուսիլինի
իճրա էթմէլի, Լաքին չօճուգլար պէօյիւրլէր իսէ, օնլարը վէքեալէ-
թէն վէրտիլէրի վատարտա զավիլէշտիրմէլի, գապուլ էթմէտիքլէ-
րի հալտէ, քրիսթիանճա եաշամայա օնլարա իճպար էթմէմէլի տէյօր :

ՅԿԴ. Լաքին (Մաթն. ԻԸ. 19.) Գրիստոստուն ումումէն, կիտին
վաֆթիդ էտին տէմէսիլլէ, հիշ պիրիսինի միւսթէնա թուլմայօր վէ
արզիւսիւ տէ, չիւնքի հէփսինին սէլամէթի իլին կէլմիշ իտի, օ
օլտու : Վէ (Մաթն. ԺԹ. 14 : Մաթն. Ժ. 14 : Ղաւ. ԺԸ. 16.) Չօ-
ճուգլարը եանըմա կէլմէտէն մէն էթմէլին թէնպիհի տախի պու նի-
յէթինէ մէպնի իտի : Քէզալիք (Յալէ. Գ. 5.) Էկէր պիր քիմսէ եա-
նի ինսանլարն հէփսի, քիմ օլուրսա օլսուն սուտան վէ բուհտան

տողմագաս, Ալլահըն փատիշահլըղընա կիրէմէզ տէմէսի, Գրիստոս Է-
ֆէնտիմլըղին պու նլլէթինէ մէսին խտի: Վէ (Գրք. Բ. 38.) հաշան
Պետրոս էմր էտէյօր, քի հէր քէս վաֆթիդ օլտուն, քի կիւնահլար-
տան խէլաս օլտուն, վէ իւչ պին քիչի օրատա վաֆթիդ էթտիրտիյի
պունա մէսին օլտու: (ԺՁ. 14. 33.) Լիտիա վէ խանէսի Գօլէնեա
Մակէդոնեալը զէնճիրճի պաշը վէ խանէսի պունա մէսին տիր, քի
վաֆթիդ խուսուսունտա Գրիստոս Էֆէնտիմլըղին էմրի իլահիսինի իճ-
րա էթտիրէր. զիրա (Տէրա. Գ. 5.) եազըլմըշ տըր. «տէյիլ քի պի-
զիմ սալիհլիք ամէլլէրիմլը իլէ, քի պիզլէր իշլէմիլիդ, իլլա քէնտի
մէրհամէթինէ կէօրէ, սու հալուզու վասէթասըլլա թէքրար տողմա-
մըզ իլէ, վէ պիզիմ իւզէրիմլըզ Ազիզ բուհուն տօլղունճա կէլմէսի
իլէ, պիզլէրի գուրթարտը»: Վէ (Գրք. Բ. 39.) «Սիզլէրին հէր
պիրիսի Գրիստոսուն իսմի իլէ կիւնահլարըն աֆվըղը իշին վաֆթիդ
օլտուն»: տէտիքտէն սօնրա Պետրոս իլավէ էտէր: «Զիրա պու միւժտէ
սիզին իշին տիր. վէ էվլատլարընը իշին տիր»: (Հոմ. Ե. 20.):
Պօղոս առաքեալ իլք Ադամըն կիւնահլընըն թէէսսիրինի վէ Գրիստո-
սուն վասէթասը իլէ պախշ օլունան լութֆ թէէսիրինի, պիր պիրի
իլէ բուպար վէ մուվազէնէ էյլէտիքտէ. «նէրէտէ քի ճիւնհա արթ-
տը իսէ, տահա զիյատէ լութֆ ճօշտու, թաշտը. էօյլէ քի, նասըլ
քի կիւնահ էօլիւմ իլէ հիւքմ էթտի իսէ, քէզալիք Յիսուս Գրիստո-
սուն վասէթասը իլէ վէ լութֆ սալիհլիլ իլէ էպէտ էլ ապատ հիւքմ
էտէճէք» տէմիշ տիր: Մուսախարէն Գրիստոս Էֆէնտիմլը չօճուզ-
լար հազընտա, քի կէօյլէրին փատիշահլըղը ճնլարըն տըր տէյի ա-
չըգտան սէօյլէյօրսա. նէ իլէ, նէ վասէթա իլէ. միւճէրրէտ քէնտի-
սինին իսլրազ էթտիյի սուտան վէ բուհտան տողմազ վասէթասը իլէ
սէօյլէյօր. եանի վաֆթիդ սըրընըն լութֆու իլէ, ճնու քի քէնտի-
սի ինսանլարըն սէլամէթ պուլմասը իշին, շարթը մութլազ կիպի
թէէսսիս էթտի: Խիւլասէյի քէլամ, ինսանլարըն հէփսի վէ նասըլ քի
(Ա. Կրն. Ա. 14. 15. 16.) եազըյօր, հէփսի վաֆթիդ սըրընըն ալմալը:

ՅԿԵ. Մուսախարէն ազըլճա տախի հէր քէսին վէ տէյիլ եալը-
նըզ պէօյլըլէրին, իլլա չօճուզլարըն տախի սկզբնական կիւնահ ի-
չինտէ օլուպ, մութլազա վաֆթիդ օլմայա միւհթաճ օլտուզլարը
պէտիհի տիր: Իլմի ֆիրօզօֆիյաճա պազը էֆալ (նեբգործութիւնք)
էսպալընտան (ի պատճառացն) անլաշըտըղը կիպի, պազը տա էս-
պապ էֆալընտան անլաշըղը: (Հոմ. Ե. 10. 12.) ալէմին պիտիյի
տիր քի, իլք Ադամըն կիւնահլընտան պու կիւնահլըն ճէզասը օլմազ
իւզէրէ տիւնեայա էօլիւմ կիրտի, վէ էօլիւմ իլէ պէրապէր էնվայի
մէշազգաթ պէնի ատէմի սարտը, գուշաթտը. պու էօլիւմ վէ պու
մէշազգաթ տէմէք քի կիւնահ սէմէրէսի, եախօտ ճէզասը տըր. է-
կէրչի ինսան ճինսինէ պու կիւնահ սիրայէթ էթմէմիշ օլսալտը վէ
ինսան ճինսի իլք աթամըղտա մէվճուտ պուլունտուղու իլին, կիւ-

նահրնա տա ճէզասընա տա հիսսէտար վէ կիրիֆթար օլտուղու աշի-
քեար իքէն, թուրթալըմ քի, իւք փէտէրիմիդտէն մաատա ինսան
ճինսի պու կիւնահը իշլէմէմիշ օլտու, նիշին էօյլէ իսէ պիզլէր ճէ-
զայէ կիրիֆթար օլմուշուզ. նիշին էօյլէ իսէ մահ ու վահ վէ ֆիղան
իլէ էօմրիւմիւզիւ կէշիրիյօրուզ. պու կիւնահը պիզլէր տախի ծնուն
իլէ իշլէմէմիշ օլսայըտըզ, եարատանըն ատալէթ ու մէրհամէթինէ
եազըշիւր մը իտի քի, աթամըզ կիւնահ իշլէսին, պիզ էվլատարը ճէ-
զասընը չէքէլիւմ. նիշին էվվէլքի սաատէթի գայպ էտէլիւմ, նիշին
տօղրու տուրուրքէն էյրիյէ մէյլ էտէլիւմ. նիշին էյիսի վար իքէն
ֆէնասընը իրթիքեապ էտէլիւմ. Պու էյրիլիք, պու ֆէնա շէյլէրէ
մէյալլըզ գայտէյի մէքրուհէսինի, եարատան Ալլահ մը թապիւթըմը-
զա նասպ էթտի. պու ինսանըն էյրիլիքտէ վէ տօղրուլուգտա պի-
գարար տուրմասընը թապիւթտա Ալլահ մը խալզ էյլէտի. խանըր,
հաշահ: Եարատան հէր նէ եարաթտը իսէ, էյի եարաթտը. « Եւ ե-
տես Աստուած զի բարի է »: (Ծննդ. Ա.) վէ գայտէյի միւքէմմէլին-
տէ հէվիսինի խալզ էթտի, ինսան միւսթազիւմ պիր գանուռն ալթընտա
եարատըլտը, լաքին ինսան իշպու գանուռն ալթընտա տուրմայըպ քէն-
տինէ պախշ օլունան գայտէյի րապպանիյի իրալ էթտի, ճիւնհայը
լրթիքեապ էթտի. թապիւթըն սաատէթ վէ իսթիգամէթինի եէրին-
տէն օյնաթտը. պիր շաշգընլըզ տըր իշիմիդտէ գուհուր էթտի. պիր
իզթիւրապը գալպ, վէ վիճուտէ ընգըլապ վէ ալթ իւսթիւլիք փէյտա
օլտու. տիւշտիւք պու տէրկեահը ֆիղանա, վէ հալա իւզէրիմիդտէ
տիր, վէ իլէլ էպէտ տէ պազի գալաճազ տըր Պուշլար հէվի կիւնահ-
տան նէշաթ էթտի. ճէզամըզ տըր հազգ թարաֆընտան. չարէ հօզ
չէքէճէյիզ: Եվվէթ հաշան վաֆթիզ օլտուգուսա պու ճիւնհատան
Գրիստոս էֆէնտիմիզին պիր ինայէթի իլէ եալընըզ գուրթուլուգ,
լաքին հիքմէթինտէն սիւալ օլունմազ, քի ճէզասընը հալա չէքէյ-
րուզ, վէ քիւմ պիլիր, աճապա պու ճէզատան նէ վազիթ գուրթու-
լաճաղըզ:

Խասիմէրիմիզ էկէրշի տէրսէ, շիմտիքի հալիմիզ նէ իսէ, պի-
տայէթինտէն տէ պէօյլէ իտիք, պունտան շու չըգար քի, էօյլէ իսէ
եարատան ինսանը զաթէն վէ ասլէն գուսուրլու եարաթմըշ, վէ իշ-
պու գուսուրու, եա օ տուր քի ճէնապը հազգ ազլը եէթիշմէյէրէք
եարաթմըշ, պու քի հաշահ. Ալլահ համազաթ Ալլահ տէմէք օլուր,
եա օ տուր քի, ազլը եէթիշմիշ ամմա պէօյլէ իսթէմիշ. օլ վազըթ
տա եարատան Ալլահ տէյիլ ատալէթ վէ մէրհամէթ Ալլահը, իլա
հազարէթ Ալլահ թէսմիյէ օլմալը. օ քի պէօյիւք քիւֆիւր տիւր:

ՅԿԶ. Պիր իքինճի րաճօն էսկի անարն սիւննէթինտէն ալընըր,
օ քի Գրիստոսուն իճատ էթտիյի վաֆթիզ պըրընըն թէմսիլի իտի,
վէ քեաֆֆէսի էրքէքլէրին սիւննէթ օլմալըլտը քի, Մովսէսին նօ-
մոսու միւճիւպինճէ Ալլահըն ճէմաաթը սըրասընա, վէ սիւքինէ իտ-

խալ օլսուռն . պու սիւննէթ զաթէն Գրիստոսուն վաֆթիդ ' արրընա էմսալ իքէն , վազթընտա օնուն ասլը զուհուր էթտիյինտէ օ էմսալ արթըգ տուր օլտու : (Կր. Բ. 11. 12.) Պօղոս առաքեալ Գրիստոսուն վաֆթիդին իւ իւ օլմայան սիւննէթ թէսմիյէ էտիյօր , Գրիստոսուն տա իշպու վաֆթիդի վասէթասըլա , հէր քէս օնուն քիլիսէսինէ իտխալ օլույօր . տէմէք քի կէրէք սիւննէթին , կէրէք վաֆթիդին մազսէտը իլահիսի քիլիսէ իլէ քէստի ճէմաաթլարընը պիլըէշտիրմէք , իթթիֆազա իպթիտար էթմէք տէմէք տիր :

ՅԿԷ . Պիր տէ էկէրչի չօճուզլար վաֆթիդ օլմատըզլարը հալտէ էօլիւպ ճէննէթէ վաֆթիդսիդ կիտէյօրսալար , տէմէք քի Գրիստոս էֆէնտիմիդ պու խուսուստա ալէմին գուրթարընը օլմամըլ օլուր : (Տի. Բ. 11. Հոմ. Ե. 18.) պու քի Գրիստոսուն դան տէօքմէսինէ վէ մէնմուրիյէթը իլահիյէսինի պօշա չըգարմազ տըր , պիլ ախէրէ աղիդ քիթապը վէ հիւքմիւնիւ , աւետարանը վէ հիւքմիւնիւ թէմամըլ իլէ չիւրիւթմէք տիր : Բրօթէսթան պիր չօճուզուն վաֆթիդ օլմասընա լուզում եօգ տուր տէմէսինին նէ գատար մազսրրաթը վար օլտուղունու պու ճիւմիէտէն անլասըն . վէ տին պապընտա փէք օ գատար սէրպէսթ եիւրիւմէսին :

ՅԿԸ . Վաֆթիդ ինսանլարըն հէփսինէ , պայ կէտա , զիւքիւր վէ իւնասա վէրիւմիշ վէ վէրիւմէլի տիր . իշպու սահիւլիք Գրիստոսուն չիֆահէն քէլամընտան տախի միւսպիթ , վէ միւսպէյէն տիր . վէ քիւլիսէնին ուսիլի մուգատտէսի պու խուսուստա էվայիլտէն չիմտիյէ տէկին պազի վէ ճարի տիր :

Կարքեղոն սինօթու (253 տէ) ալթմըլ ալթը հայրապետլէր Ֆիտիոս եպիսկոպոսա գարչը չէօյլէ գարար էտէրլէր : Իշթէ Ս . Կիպրիանոսուն մէքթուպու , քի ճէմի եպիսկոպոսլարըն իթթիֆազը իլէ Ֆիտիոս եպիսկոպոսա եազըլտը . « Սէնին միւնասիպ կէօրտիւլիւն խուսուսու , պիզտէն հիշ պիր քիմսէ գապուլ էթմէյօր , իլլա մուղալիլի օլարագ հէփիմիդ պիլ ճիւմիէ գարար վէրտիք , եէնի տօղմուշ ինսանըն հիշ պիրիսինէ Ալահըն ինայէթինի մէն էթմէմէլի . ֆիէլ վազի մատամ քի փէք աղըրճա ճինայէթլէրտէ պուլունանլարա , վէ էվվէլտէն Ալահա գարչը կիւնահ իշլէյէնլէրէ , պատէհու իման կէթիրտիքլէրի հալտէ , կիւնահլարըն աֆվըղը իթա օլունույօրսա , վէ վաֆթիդտէն վէ լութֆտան հիշ պիրիսի մէն օլունմայօրսա , նէ գատար զիյատէ օլթըքըլ չօճուգ մէնն օլունմամագ կէրէք տիր քի , հէնուգ տօղուպ , հիշ կիւնահ իշլէմէմիշ , վէ Ադամըն զիւրիւյէթինա տէն թէնճէ տօղարագ , էսկի էօլիւմ ֆէսատընա տօղտուղու անտէ կիրիֆթար օլտու » : Մէճլիսին իշպու գարարը քիլիսէնին էսկի ուսիլինէ մուվաֆրգ օլտուղու իչին , թահրիր վէ իլան օլտու , տէյիլ քի եէնի պիր գարար իճատ օլուպ , եէնի պիր ուսիլ քիլիսէյէ վէրիւտի : Պու պապտէ իշթէ Ս . Օղոսաթինոսուն (28 էնէ Դեթուպիտէ) սէօյլէ-

տիյի ճէվապ : « Աղիզ Կիպրիանոս եէնի պիր գարար թէրթիզ էթմէտի . իլլա քիլիսէնին մէզհէպլինի գալիյէն հիմայէ էտէրէք , ծնւարը քի չօճուղուն տօղտուղունտան սէքիզ կիւն կէշմէտիքճէ վաֆթիզ օլմամալը , իտտասարնտա կէզէր իտիլէր , տօղրու հօլա կէթիւրմէք իւչին եէնի տօղմուշ չօճուղ նօմոսճա անինտէ վաֆթիզ օլապիլիւր տէյի , քէնտի եպիսկոպոսլարը իթթիֆազը իլէ գարար վէրտի » տէր :

Քէզալիք Միլէվիլթեան սինօթու Ս . Օգոստինոսուն ըիյասէթինս տէ թէճէմիւր էտէրէք շու վէճհ իլէ գարար գըլտը . (416. Կանոն 2.) « Հէր քիմ քի եէնի անալարընտան տօղմուշ չօճուղար վաֆթիզ էթմէսինի ինքեար էտէրսէ , եախօտ կիւնահլար ափվըղը իւլին էվլէթ վաֆթիզ օլուրլար . լաքին Ադամըն սկզբնական կիւնահլոտան ծնլար պիր շէյ ալմաղլար , քի վաֆթիզ իլէ թէմիլզէնսին տէրսէ . անաթեմա օլտուն » : Պու գարար Բէլաճեան ըաֆըղըլարա գարշը տըր . լաքին Բէլաճեան ըաֆըղըլար պիլէ հէր նէ գատար սկզբնական կիւնահլ տախի գալիէն ինքեար էթտիլէր իսէ տէ , պու ճիւմլէ չօճուղարըն վաֆթիզ օլմասը էլզէմ տիր տէյի էօյրէտիրլէր իտի . վէ չօճուղարըն վաֆթիզինի եէվմիլէ իճոն էտէրլէր իտի . Քէ հաճէթ :

Հէփսինին մէճմուլի օլան Տրիտէնդեան սինօթու շէօլէ սէօլէր : (Նիսի Է . Կանոն 13.) « հէր քիմ տէրսէ չօճուղարտա իման ամէլի պուլունմատըղընտան , վաֆթիզ օլտուգտան սօնրա . քրիսթիյանլար սըրասընա իտխալ օլունմամալը , վէ պունուն իւլին ազիլ պալիլ օլտուգլարընտա , թէքարէն վաֆթիզ օլմալը . . . անաթեմա օլտուն » :

Քէզալիք (Կանոն 14. Նիսի Է .) չօճուղար ազըլ պալիլ օլտուգլարընտա , կնքահայրլարըն թարաֆլարընտան վէրիլէն սէօլլէրի թաստիզ էտէրսէլէր , նէ ալա էթմէզսէլէր , ծնլարը քրիսթիյանճա եաշմայա զօր էթմէմէլի , տէյէնլէրէ լանէթ օգույօր :

Յիթ . Հայրապետլէրին էն միւնթէրէմլէրինտէն վէ էն էսկիլէրինտէն պիր իքիսինին շահատէթինի տէ եազմագ ճայիլ տիր :

Ս . Իրէնէոս , (Ընդդէմ հերետիկոսաց . Գլ . ԻԲ .) « Էֆէնտիմիզ քեաֆֆէսինի քէնտի վասէթասըլլա գուրթարմայա կէլտի , օլ քեաֆֆէյի ինսանլարը քի , քէնտի վասէթասըլլա Ալլահա տօղարլար . նութգա գատիր օլմայան մասումլարը վէ կէնճլէրի վէ քեամիլլէրի . պունուն իւլին տիր քի Քրիստոս հէր եաշ իւլին կէլտի . չօճուղար իւչին չօճուղ օլարագ . չօճուղարը ազիլ էթտի . թըֆըլլար իւլին թըֆըլ , քի պու եաշը թաշըլանլարը ազիլ էթտին » :

Որոգինէս (Է Գլ . 2. Թիւնյոն ա . Հոմալմէյի .) « Չօճուղարա տախի վաֆթիզ վէրմէք թալիմաթընը քիլիսէ չիֆահէն առաքեալլարտան ալտը . զիրա ծնլար քի , Ալլահանի սըրլարըն կիլլի խուսուսաթընը պիլ հէվալէ (եանի քէնտի կնքահայրլարը վասէթասը իւլէ) ալտըլար , փէք ալա պիլիւր իտիլէր քի , հէփսինտէ տէ կիւնահլոտասըլ լէքէլէրի պուլթունուր . ծնլարըն քի սու վէ ազիլ ըուհ իլէ եայդանմասը լազըմ կէլէճէք » :

Տէրտուղիանոս, հէր նէ գատար քի չօճուգլարըն վաֆթիդ օլմա-
սը ազըլ պալիդ օլմատան մինասիպ տէյիլ էֆքեարընտա իտի իսէ տէ,
օ տա վաֆթիդ սըրըրնա օլան հիւրմէթինտէն նաչի իտի, պու ճիւմ-
լէ քիլիսէ քէնտի ուսիլինտէ գատիմ վէ տայիմ, չօճուգլարը վաֆ-
թիդ էտէր. վէ Տէրտուղիանոս քէնտիսի պիլէ պու ուսուլու միւհ-
թէրէմէյի թահսին էտէյօր. (Գիբթ. Յալ. Վերդանէան. Գլ. Ժէ. ԺԸ.)
չէօյլէ հաղըյօր « վէ օ քի հիյնի հաճէթտէ վաֆթիդ էթմէյէ գատիր
օլուպ, էթմէմիչ պուլուլուսա, պէօյիւք կիւնահ ալթընտա գալ-
մըչ օլուր » : Տէֆա (Գիբթ. Յալ. Հոգեյ. Գլ. ԼԹ. Խ.) « Քրիսթիյան-
լարըն չօճուգլարը ազիդ չաղըրըրլար, հէմ քէնտի թօխումլարընըն
խասիլէթի սէպէպի իչին, հէմ թէէսսիսաթըն թէրթիպի իչին ազիդ-
լիյէ թախսիս օլունմուչ օլտուգլարը միսիլիւ, վէ պունտն իլէ է-
ֆէնտիմիլին գարարընա կէօրէ, սէլամէթ պուլուրլար : Քէզալիք հէր
րուհ Քրիստոսա ատտ օլունճայա գատար, Ագամա րաճի ատտ օլու-
նուր » : « Եանի պու սէօզլէրտէն շու իսթիսրաճ օլուր, մատամ քի
չօճուգլար սէլամէթ պուլմայա գատիր տիրլէր. էօյլէ իսէ վաֆթիդ
տախի օլմալը տըրլար » :

(Ս. Գրիգոր Նաչիւնչեան Ճառ. Խ. Ուլեթերան 'ի Խրատան ա- նորա-
դարձն : Աթբոսիոս Գիբթ. Յալ. Աթբահանա. Գլ. ԺԱ : Վէ դայրէնէմ :
Ա. Միսէէ Հար. ԻԱ. էջ. 484.)

ՅԶ. Պու գատար հաղտըգլարըմըզտան անլաչըլտը քի, վաֆ-
թիդ սըրըր Քրիստոս էֆէնտիմիլին եէտի սըրըլարընտան պիլինճիսի,
վէ էլզէմի տիր. վէ վաֆթիդ սըրըր Քրիստոս էֆէնտիմիլտէն թէէս-
սիս օլմուչ վէ նիչին օլմուչ վէ մուհասսէնաթընըն նէ օլտուղու վէ
հէր քէսին պու սըրրա պօրճուլ վէ մէճպուր օլտուղու վէ վաֆթիդ-
սիդ պիր ատէմ նէ քրիսթիյան օլապիլիր նէ տէ սէմանըն. փատիչահ-
լըղընա կիրէ պիլիր, Պօղոս առաքեալըն (Հոգի. Գ. 20. 24.) հաղ-
տըղընա կէօրէ « Նօմոս ամէլլէրինտէն հիչ պիր քիմսէ սատըգ օլա-
մազ » : Վէլ հասըլ վաֆթիդ սըրըր մէզհէպիմիլին պիրինճի ազայիտին-
տէն տիր. վէ բրօթէսթանլարըն իտտասար. հանի ազիդ քիթապտա
չօճուգլարըն վաֆթիդինին զիքրի եօգ տուր, տէմէլէրի քիւլլիյէն
վահի տիր. չիւնքի ֆամիլեա թազըմը իչին տախի հաղորդ ալմայա
տայիր պիր քէլամ եօգ տուր. իմտի օնլաօ տա մը հաղորդ ալմասըն-
լար. սանիլէն նասըլ քի կէօրտիւք, թէքմիլ խանէլէրի, առաքեալ-
լար վաֆթիդ էթտիրլէր. պունլարըն չօճուգլարը տախի վաֆթիդ օլ-
մուչ օլտուգլարը պէտիհի տիր :

ՎԱՅԹԻՁ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԵՆՄՈՒՐՈՒ ՄՈՏՏԵՍԻ ՎԵ ՄԱԳԱՍԸ
(2611) ԵԱՆԻ ՍԵՕԶԼԵՐԻ

ՅՀԱ. Կէլէլիմ շիմտի պու սրբորն մէկմուրու քիմ օլաճաղընա , վէ քիմէր հասպ էլ զարուր օլապիլէճէլի խուսուսունա . մուախարէն տէ պու սրբորն մատտէսի վէ էն միւզթաղի սէօզլէրի իւզէրինէ : Մկրտութիւն մէկմուրու իւզ տիւրլիւ օլուր . էվվէլա պիհագզըն , վէ դանունէն եպիսկոպոս քէնտի վաղիֆէսինին իզթիզասընճա մէկմուր տուր : Սանիյէն եպիսկոպոս վէքիլլէրի մէկզունէն , քահանայլար օլսուն , սարկաւագլար օլսուն , մէկմուր օլապիլիլէր . Սալիսէն Ալամ տան հէր քէս էրքէք օլսուն , գարը օլսուն . պունլարա տա մէկպուրիյէթ , վէ գարուրէք մեհմուրլարը իսմի վէրիլիր :

Էվվէլա եպիսկոպոսլարն վէ քահանայլարն կարզընըն վաղիֆէսի տիր . չիւնքի ընլարա , նասըլ քի առաքեալլարա : (Մարթ. ԻԸ , Գործ. Ի. 28.) սէրահէթէն էօյրէթմէյէ վէ վաֆթիզ էթմէյէ վէ Ալահըն քիլիսէսինի կիւտմէյէ էմր օլունմուշ տուր : (Ա. Կորն. Դ. 1.) « Իսսանլար պիզլէրի Գրիստոսուն մէկմուրլէրի , վէ Ալահըն էսրարընըն պին պաշըլարը կիպի թութսունլար » :

Սանիյէն սարկաւագլար (Գործ. Զ. 5.) Ստեփաննոս վէ Փիլիպպոս սարկաւագլար վաֆթիզ էտէր իտիլէր . վէ աղիզ հաղորդութիւն սրբըն էքմէյինի ճէմաթա թագսիմ վէ թագսիմ էտէր իտիլէր : (Ը. 38.) :

Սալիսէն մէկպուրիյէթ , եանի պիր էօլիւմ թէհլիքէսի տօղան չօճուղուն իւզէրինտէ զուհուր էտէրսէ , եախօտ հասպ էլ զարուրէթ վաֆթիզ էթմէյէ հէր քէս մէկմուր , վէ մէկզուն տուր . եէթէր քի , վաֆթիզին իճապ էտէն լազըմը սէօզլէրինի պիլսին , վէ օլ նիյէթի օլսուն :

ՅՀԲ. Վաֆթիզ պունուն իչին րեսմէն վէ դայրի րեսմէն իճրա օլունուր իտի , րէսմէն վէ զինէթ իլէ էվալիլտէ , քիլիսէլէրտէ , պէօյիւք եօրթուլարտա , եանի զատիկ վէ պէնտէկոստէ տէ վաֆթիզ սրբըն իճրա օլուր ուտու : Ղայրի րէսմի վաֆթիզ , հէր կիւնտէ վէ հէր մահալտէ օլապիլիլ : Մէշհուր օլտու Ս . Կիպրիանոսուն , վէ Ս . Ստեփաննոս Բօմա քահանայպետինին մապէյնինտէքի միւճատէլէ . չէօյլէ քի Ս . Կիպրիանոս իտտաա էտէր իտի քի , հերետիկոս մէկմուրլէրինտէն իճրա օլունան վաֆթիզ հիչ տիր , (անվաւեր տիր) վէ ընլարը թէքրար վաֆթիզ էթմէլի տիր . փափա հազրէթլէրի պունուն մուղայիլինի իտտաա էտէր իտի , մուախարէն Ս . Իրէնէոս , վէ Ս . Ֆիրմիլիանոս Գայսէրի արքեպիսկոպոսու , Ս . Կիպրիանոսու

գանադրադար քի, կիթտիլի եօլ եանլը տըր, օ տա իթաթ էթտի:

ՅՀԳ. Պու խուսուստա գուհուր էտէն եանլըդլար էվվէլա Մարկիոն րաֆըզը ալէսսէվլյէ վաֆթիդ էթմէյէ գարըլարա պիւլա մուճիպ սէլաիլէթ վէրտի, (Ս. Եպիֆան հերեթիկոսոսթէն ԽԲ: Քէզաւէ՛ Ս. Եպիֆան. հերեթիկոսոսթէն ԽԹ.) եազըյօր քի, Փէգուճեանլար գարը թայֆէսինէ քահանայութիւն կարգը պիւլէ վէրիւլէր. քէզալիք Ս. Օգոստինոս (Յալ. հերեթիկոսոսթէն. Գլ. ԻԷ.): Տէֆա Եպիֆան (հերեթիկոսոսթէն. ԶԹ.) զիքը էտէրլէր քի, Գօլլիրիտեան հերետիկոսլար պազը էյյամը մախսուսէտէ ալէնէն էքմէք ալըպ, Մաւրիամ Աստուածածինին իսմինէ պատարագ սուհար ըտըլար:

Տէրտուղիանոս (Յալ. Նախաբոսթէն. Գլ. ԽԱ.) « րաֆըզը գարըլարընա նէ պէօյիւք ճէսարէթ, քի էօյրէթմէք, միւճատէլէ էթմէք, ճիւլէրի չըգարմայա գալըզմագ, չիֆալանտըրմագ, վատ էթմէք, վէ գապիլ քի սուլա պաթըրմագ (վաֆթիդ էթմէք) իճրասընտա տախի պուլուհույօրլար »: Քէզալիք (Յալ. Ղերսոսթէն. Գլ. ԺԷ.) պու կիպի ծնլարը թագպիհ էտէր:

Կալվինականլար իգրար էտէրլէր քի, հիյնի թէհլիքէտէ ալմամտան վաֆթիդ էթմէք ուսիլինէ թա էվայիլտէն քիլիսէ բուխսաթ վէրմիլ. ամմա պիդ թաստիգ էտէմէյիդ:

Հայլարըն պազը մահալլէրինտէ վէ բումլար տախի խտտա էտէրլէր քի, վաֆթիդ մէճմուրու մութլագ կարգաւոր տուր, եօղսա չօճուդ թէհլիքէտէ պուլուհուրսա տա վաֆթիդսիդ էօլսիւն, եինէ ճէմաթտան պիր, ատէմ ծնու վաֆթիդ էտէմէզ, տէրլէր:

Պազը հայրապետլէրտէն Ս. Կիպրիանոս, Ս. Բարսեղ. րաֆըզըլարտան իճրա օլուհան վաֆթիդի հիլ կիպի թութար ըտըլար. եանի րաֆըզըլարտա շնորհք վէ ազիդ բուհ եօզ տուր քի ծնու սայրսընա վէրմէյէ գատիր օլսուհլար: Հալ պու քի, եօգարըտա եազալըզ պիր մէճմուր լութֆու վէրմէզ, վէլէվ գաթօլիք օլսուն, նէ տէ ազիդ բուհու, անճագ օլ լութուֆ փէյտա օլուր մին ֆիլի մեֆուլ. ('ի գործոյ գործեցելոյ) . իմտի րաֆըզըլար օլսուն, տինսիդ օլսուն, եթէր քի իճապ էտէն վաֆթիդտէ միւզթագա լուղէթլէրինի սէօյլէսին սու իսթիմալ էթմին, վէ Քրիստոսուն քիլիսէսի նիյէթինէ կէօրէ պէն տէ ծնու իճրա էտէյօրում տէյի նիյէթի օլսուն. վաֆթիդ վաֆթիդ տիր. մէճմուրուն տինի վաֆթիդին լայըդ եա նալայըզըզընա մէրպութ տէյիլ. վէ նասըլ քի վաֆթիդ մաստէսի (նիւթիւ) սու տուր. վաֆթիդ էն լազըմը սըրր օլտուղունտան, Քրիստոս էֆէնտիմիդտէն էն գօլայ պիր մատտէ իրաէ օլուհաու. քէզալիք մէճմուրու տա եթիլիլի քի իպրագ օլուհան շէրայիթ իլէ օլսուն, քիմ օլուրսա օլսուն. կէրէք եպիսկոպոս, կէրէք քահանայ, կէրէք սարկաւագ, կէրէք աշխարհական, կէրէք գարը, կէրէք քըրիստոնեայ, կէրէք եահուտի վէ տինսիդ, քիմ օլուրսա օլսուն. ֆա-

գաթ կաթողիկէ քիլիսէնին էթտիլինէ վէ նիսէթինէ կէօրէ վաֆթիլ էտէրսէ , օլ վաֆթիլ նաֆըղ տըր (վաւեր տիր) :

ՅՀԴ . Վաֆթիլին էսկան սէօզլէրի Լաթին քիլիսէսինսէ պէն սէնի փէտէրին , օղուլուն վէ աղիլ ըուհուն իսմի իլէ վաֆթիլ էտէրիւ . չարփ քիլիսէսինսէ տէ վաֆթիլ օղուլօր պէնիւ էլիւ իլէ . (ա ա) փէտէրին օղուլուն վէ աղիլ ըուհուն իսմինէ եւն : Պու սէօզլէրի Գրիստոս էֆէնտիլիլ քէնտիսի (Մարտի . ԻԸ .) գըլամ էթտիլքտէն սօնաւ , շակիրտլէրինէ էօյրէթտի . « վէ օնլարը փէտէրին , էվլատըն վէ աղիլ ըուհուն իսմի իլէ վաֆթիլ էտին . . . » : Պունու քիլիսէ քէնտիսինէ պու սըրըրն իճրասընտա , մագամ (ձեւ խորհրդոյ) եանի սըրըրն էն մուգլաղի սէօզլէրի իթթիլսաղ էթտի :

ՕՆՊԻՐԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԴՐՈՇՄ, ԳՈՒՎՎԷԹ ՍԸՐՐԸ.

ԵԱԽՕՏ ԵԱՂԼԱՆՄԱ ՍԸՐՐԸ

ՅԼԵ. ԻՇՊՈՒ ազիզ դրոշմ սրբոր քիլիսէնին դայտէսի իւզէրինէ վաֆթիզ սրբոր իլէ պիրլիքտէ իճրա օլտուղու էճիլտէն, ծնուն իքմալը եա տէվամը թէսմիյէ օլունուր: Պաղը տա լութուֆ իհսան էթալիլտէն. լուրուֆ սըրրը, պաղը էլ գօյմա սրբոր, եա-խօտ եաղլանմա սրբոր, սուրբ միւռոն սրբոր, մեօհիւրլեմէ սրբոր, սեյամեք սրբոր թէսմիյէ օլունուր, պագըսըյա: Պու իսիմլէր դրոշմուն եա մատտէսինտէն, եա սէմէրէսինտէն, եա վաֆթիզ իլէ պիրլիքտէ շարգ քիլիսէլէրինտէ իճրա օլտուղունտան ալընարագ, նասըլ քի վաֆթիզ մեօհիւր (կնիք) թէսմիյէ օլունուրսա, պու սրբոր տա-խի (կնիք) թէսմիյէ օլունուր. հաթտա էվալիտէ պաղը հայրապետ-լէր իքիսինի տէ պիրլիքտէ իճրա էթալիլէրինտէն, պու սրբոր վաֆթիզ, մկրտութիւն թէսմիյէ էթմիլլէր: Պու սրբոր եէնի ահալըն եէ-տի սրբորարընըն պիրի տիր քի, վաֆթիզ օլանլարա ազիզ բուհուն լութուղունու տէրէճէյի նիհայէտէ, վէ ֆէվզ էլ ատէ դամմ էտէր. վէ կէրէք իմանտա գավիէն տուրմայա, կէրէք իճապ էթալիլտէ ի-մանը թէսահուպ վէ մուհաֆազա էթմէյէ ազիզ բուհուն գուվլէ-թինի ինսանա իհսան էտէր:

ՅԼԶ. Տրիտէնդեան սինօթու. (Նիւր. Է. Կան. Ա.) քրօթէս-թանլարա գարչը պու սրբոր իւզէրինէ շէօյլէ եաղըյօր: «Շէր քիմ քի վաֆթիզ օլանլարըն դրոշմ սրբորըն վահի, պիր ալին ու ատէթ տիր տէրսէ, վէ ասըլ վէ սահիհ սրբոր օլտուղունու ինքեար էտէրսէ, վէ էվալիտէ ազիլ պալիզ օլմայա եագըն օլան քիմսէլէր իչին քէնտի իմանլարընը քիլիսէ հուզուրունտա թագրիր վէ իպրազ էտէճէք պիր թալլիմ տէմէք իտի տէրսէ, նզովեալ օլսուն»: Վէ (Կան. Բ. Գ.) տէ պու դրոշմ սրբոր ազիզ բուհա գարչը պիր կէօնէ հագարէթ տէ-մէք տէյիլ. չիւնքի պու սրբորա ազիզ բուհուն լութու վէրլիլր. սանիլէն պու սրբորն ասըլ մէճմուրու հասպէլ վաղիֆէ վէլ մէճմու-րիլէթ եպիսկոպոս տուր, տէր:

ՅԼԻ. Պու սրբոր ինքեար էտէն հերետիկոսլար:

Նովատիանոս, Նովատիանլարըն սէրկէրտէսի. էօլիւմ տէրէճէ-սինտէ խասթէլէնիպ, եաթագտա վաֆթիզ օլուր, վէ չիֆա պուլ-մայա եիւզ թութուղունտա, տիկէր դրոշմըն սրբորընը քէնտի իւզէ-

րինէ իճրա օլմասընը իսթէմէտի, զահիրէն օլսուն տէմէք քի պու սըրըը ինքեար էտէր իտի. իշպու վուգուաթը Կուռնելլուս Բօմա քա հանայապետի Ֆապիոս Անտիօքլույա եազարըը մէքթուպինտէ նազլ էտէյօր: Վէ Թէոգորէտոս միւվէրրիսին րիվայէթինէ կէօրէ «Նովա տիանլար պու խուսուստան տօլայը. սինօթլարտա ճէրհ ու րէտտ օլ տուլար, զիրա մէզքիւր միւվէրրիս տէր. (Գլխ. Գ. 3-րդ հերէրիստէ կան առաքելադ.) Նովատեանլար, խոստովանանք սըրըընը քէնաի ճէմաաթլարընտան գալտըրտըլար, վէ վաֆթիդ էթտիքլէրինէ ազիզ դըրոշմու եաղլամա սըրըընը վէրմէյօրլար. պու սէպէպտէն տիր քի, Նովատեանլարտան կաթողիկէ քիլիսէյէ տէօնէյլէրէ եաղլանսընլար տէյի, ազիզ փէտէրէր գարար գըլտըլար»: Լաքին պաղըլարը տա հայրապետլէրտէն (Նիկիէն Կանոն. Ը. Ֆիլաթրոս, Եպիֆան, Օթոարէնոս, Յօհան Գոմասէպի, Վէ «այլէրէ») տէյօրլար. Նովատիանոս վէ թալէպէլէրի պու սըրըը ինքեար էթմէտիլէր, անձազ իճրա էթմէզ իտիլէր. իճրա էթմէմէք ինքեար էթմէք տէյիլ: Պուռնուն իշին, Նիս կրա հայրապետլէրի (Կանոն Ը. Լաոդիէ Կանոն Է. Սաւուրօլ Կանոն Է.) Վէ Բակիրանոս մէքթուպլէրինտէ, Սեմքրոնիանոսա տէյօրլար քի. Նովատեանլարա իքի քէրէ էլ գօնմալը, պիրինճիսի դրոշմ իշին, ի քինճիսի քիլիսէ իլէ պարըշտըրմազ իշին:

Ալպիկեան վէ Վալտեան րաֆըղըլար, օն իքինճի տէհրտէ, դըրոշմ սըրըընը ինքեար էթտիլէր. հաթտա թաաճհիւպ էտէր իտիլէր քի, դրոշմու եպիսկոպոսլարտան մաատա սալըլարընըն վէրմէյէ միւգթէտիր օլմատըղընըն սէպէպի նէ տիր:

Յովաննէս Տալլէոս, Կալվինական քէզա. Վիքլէֆ 1370 տէ քէզա, Հիւս վէ թապիլէրի քէզա, Լութէր վէ Գալլին, վէ Անթօնիօ Տէտօմինիս վէ շիմտիքի բրօթէսթանլարըն սալըլամազ ճինսլէրի. իշպու սըրըըն Գրիստոստան իճատ օլմատըղընը վէ ասըլ սըրը օլմատըղընը վէ կաթողիկէ քիլիսէնին իճատը օլտուղունու սէօյլէրլէր: Լաքին կաթողիկէ քիլիսէսինին թալլմաթը սահիհէսի պու տուր:

ՊԱՊԸ ԷՎՎԵԼ

ԴՐՈՇՄ ՍԸՐՐԸՆԸ ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆՏԻՄԻՁ ԻՃԱՍ ԷԹՏԻ

ՅԶԸ. Դրոշմ սըրըը Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն իճատ օլուպ, եէնի ահարն եէտի սըրըլարընըն պիրիսի վէ ասըլ վէ սահիհ սըրը օլտուղունու, կէրէք Ալլահըն եաղըլմըշ, վէ կէրէք եաղըլմամըշ քէլամընտան շէօյլէ պէյան էտէրիզ: (Գլխ. Ը. 14. 15.) «Երուսաղէմտէ հաչան առաքեալլար տուլտուլար իսէ քի, Սամարիա Ալլահըն քէլամընը գապուլ էթտի. օնլարա Պետրոսու վէ Յովաննէսի իրսալ էյլէտիլէր, վէ

կէլտիւէր իսէ , օնլար (սամարեալըլար) իչին , քի ազիդ բուհու ալ-
սընլար տէյի տուա էթտիւէր . զիրա հիչ պիրիսինին իւզէրինէ ազիդ
բուհ կէլմէմիշ իտի , պիր սատէ էֆէնտիմիդ Յիսուս իսմինէ վաֆթիդ
օլմուշ իտիւէր . օլ վազըթ էլ գօր ուտուլար իւզէրլէրինէ , վէ ազիդ
բուհու ալըր ըտըլար » : Պու սըրր իչին պունտան աչըգ պիր իսպաթ
օլամազ , զիրա վաֆթիդ սըրրընը օնլարա ֆիլիպպոս վէրմիշ իտի .
վէ մատէմ ֆիլիպպոս սարկաւազ իտի , օնլարա վաֆթիդի վէրտիի
կիպի , ազիդ բուհու տա վէրմէմիշ իտի . անճագ դրոշմ սըրրընը վէր-
մէք առաքեալլարա մախսուս պիր մէէմուրիյէթ իտի : Մալիւմ տիւր
քի պիր մուամէլէյի բուհանիյէ սըրր օլմագ իչին գաչ շէյ լազըմտըր ,
մատտէ (նիւթ) վէ մէէմուր լազըմ . . . : Պիր տէ օլ մուամէլէյի
մատտիյէտէն ազիդ բուհուն լութֆու նէշաթ էթմէլի , եանի սըրր-
լար սատէ պիր բուհանի պին ու առէթ կիպի տէյիլ տիրլէր : Մու-
ախսարէն , օլ մուամէլէ Գրիստոստան իճատ վէ իճրա օլմուշ օլմալը
քի ասըլ սըրր օլապիւսին : Պու վուգուաթտա առաքեալլարըն էլ գօյ-
մասը վասէթասը իլէ ազիդ բուհ վաֆթիդ օլմուշ առէմէր իւզէրինէ
քէմալը լութֆ իլէ էնէր , վէ լութֆ իլէ օնլարը տօլտուրուր վէ օն-
լարա գուվիլէթ վէրիւր : Իշթէ ազիդ դրոշմ սըրրը , ասըլ քիլիսէ սըր-
րը օլտուղու վէ լազըմը օլտուղու պունտան միւսայէթ վէ միւտէլլէլ
տիր . եօղոս առաքեալըն ֆիլիպպոստան վաֆթիդ օլմուշ առէմէր
իւզէրինէ էլ գօյուպ , ազիդ բուհու վէրաիքլէրի վահի պիր շէյ օլ-
մուշ օլուր . լաքին պիզճէ պու սըրր պիր առէմէ իմանտա գաւիլէշ-
մէյէ , վէ իմանը գաւիլէն մուհաֆազա էթմէյէ , էն լազըմը պիր սըրր
տըր : Տէֆա (Գրք. ԺԹ. Ե.) Պօղոս առաքեալ Եփեսոս շէհրինէ կէ-
լիւր , վէ օրատա օն իքի քիշի պուլուր . քի Գրիստոսա իման կէթիր-
միշ իտիւէր . սիւալ էտէր , իման կէթիրաիյինիզտէ ազիդ բուհու ալ-
տընըզ մը . օնլար ճէվապ էտէրլէր , պիդ ազիդ բուհու տէյիլ ալմագ ,
ազիդ բուհուն վար օլտուղունու տախի տույմամըշըգ : Պօղոս առաք-
եալ Թաաճճիւպ էտէր , վէ ումումի գայտէյի սիւալ էտէր , էօյլէ իսէ
նէ իլէ վաֆթիդ օլտունուգ : Յովհաննէսին վաֆթիդի իլէ տէյի ճէ-
վապ վէրիւրլէր : Պօղոս առաքեալ օնլարա տէր , Յովհաննէսին վաֆ-
թիդի Գրիստոսուն վաֆթիդինտէն փէք տուն վէ ֆէրգլի տիր , վէ օ-
նու թէֆսիր վէ Թարիֆ էտէր . վէ (Ե) « հաչան տույտուլար իսէ ,
էֆէնտիմիդ Յիսուս իսմինէ վաֆթիդ օլտուլար » : Պուրատա վաֆթիդ
սըրրը ըրվայէթի պիթտի : Պօղոս առաքեալ օնլարըն իւզէրինէ իքին-
ճի սըրրը իճրա էթմէյէ կէլտի : (Ե) « Վէ Պօղոս իւզէրլէրինէ էլ
գօյտուղու կիպի ազիդ բուհ կէլտի վէ լիւանլար իլէ սէօյէշիւր իտի-
լէր » : Պու վուգուաթտա տախի Պօղոս առաքեալ օլ օն իքի քիշի
իւզէրինէ հէմ վաֆթիդ սըրրընը էօյրէտիյօր վէ իճրա էտէյօր , հէմ դը-
րոշմ սըրրընը իճրա էտիյօր . վէ պուլար առաքեալըն էլ գօյմասը
վասէթասը իլէ սըրրլարըն սէմէրէսինի ալըյօրլար : Տէֆա (Գրք. Բ.

38.) « Նէտամէթ կէթիրին, վէ էֆէնտիմիզ Յիսուս Գրիստոս իսմինէ կիւնահլարընըզըն աֆվը իչին հէփինիզ վաֆթիզ օլուն, վէ ազիզ ըուհուն պախչիչէրինի ալըսընըզ » : Աէ սէօզիւնիւ գապուլ էթտիւէր, վէ իւչ պին քիչի գասար վաֆթիզ օլտուլար, վէ միւճէրէտ դրոշմ սըրընը տա իճրա էթմիչէր : Քէզալէք (Թ. 17.) Անանիա Պօղոս առաքեալը վաֆթիզ էթտի, պուհուն կիպի Պետրոս առաքեալ տա Կուռնելիոսու վաֆթիզ էթմիչ : (Թ. 44. Ա. Դ.) ամմա էլ գօյմագ զիքր օլունմայօր : Պիր պէյիս եօզ : Պիր իքի վուգուլտան քիլիսէնին ումում գայտէսի աննաչըլըր : (Եֆ. 2. 2.) « Մաղֆիրէթ վաֆթիզլէրինին վէ էլ գօյմանըն էսասընա թէմէլ աթմայարագ, զիւրա օնլարա քի, պիր քէրրէ վաֆթիզ օլմուչլար, քի սէմավի պախչիչէրին տատընը ալտըլար, վէ ազիզ ըուհա իւհագ օլտուլար . . . թէքրար մաղֆիրէթ իլէ թազէլէնմէք միւմքին տէյիլ տիր » : Իմտի օնլարտան ալմըչ օլտուգումուզ պախչիչէրին գըյմէթինի պիլէլիմ, գայպ էթմէյէլիմ, լաքին վաֆթիզ, վէ էլ գօյմագ, եանի դրոշմ սըրլարընը թէքրար էթմէնին ինթիմալի եօզ տուր, վէ մատամ քի ինսան կիւնահ իչլէրսէ, խոստովանանք սըրըր վար քի կիւնահտան ազատ օլմագ իչին իճատ օլմուչ սըրը տըր . տէմէք քի էլ գօյմա սըրըր վասէթասը իլէ ազիզ ըուհուն էլթաֆը իւհիչէսինի ալմըչ օլույօրուզ : Պօղոս առաքեալ գալիէն օնլարըն մուհաֆազասը իչին, պիլլէրէ ինթար ու էմը էտիյօր : (Բ. Կ. Գ. Ա. 21.) Ալլահ « քի պիլլէրի սիլին իլէ Գրիստոսա գալիլէչտիրի . վէ օ քի պիլլի եազլատը, վէ նիչանլատը . վէ ըուհուն պէրկիւզարընը իւզէլլէրիմիզ պախչիչէլէտի » : Պուսլարը ազիզ քիթապտան կէթիրէք տէրիզ . մատէմ առաքեալարըն պու մուամէլէլէրինտէ, մատտի պիր նիչան վար տըր, վէ պու մուամէլէլէր սէօզլէրտէն վէ ամէլտէն տէ իպարէթ տիրէր, գատիմ տիրէր վէ ազիզ էտիճի լութֆու վէրիլլէր, եանի չօճուղուն եախօտ վաֆթիզ օլմուչ ատէմին իւզէրինէ տուա իլէ էլ գօյմագ վար . վէ պու ազիզ մուամէլէ քիլիսէնին պիտայէթինտէն պէրի, հէր քէսին իւզէրինէ ճարի օլմուչ տուր . վէ ազիզ ըուհուն լութֆունու վաֆթիզ օլմուչ օլանլարա վէրմիչ տիր, տէմէք քի ապիզ սըրը տըր : Իչպու շէրայիթ, կէրէք Գրիստոսուն վէ կէրէք առաքեալարըն հէր գանղը մուամէլէսինտէ պուլունույօրսա, պիզ օլ մուամէլէլէրէ քիլիսէ սըրըր իսմինի վէրիյօրուզ . պուհուն իչին բըրթէսթանլար կիւճէնմէսին : Գրիստոսուն էօյրէթտիլի վէ իճրա էթտիլի, վէ առաքեալարա վէ քիլիսէյէ էմը էթտիլի սըրը վէ ուսիլ պու տուր . վէ քիլիսէ ըուհասալարընըն ալտըղը թէնպիս տէ պու տուր :

ՅՀԹ. Ազիզ ըիվայէթէ կէլինճէ . նասըլ քի գործոցտա եազըլմըչ տըր (Թ. 2. 4.) « Առաքեալար շէհրլէրտէն կէզիպ կէչէր իքէն, օնլարա առաքեալարտան վէ քահանայարտան վէրիլմիչ օլան էմիրլէրի

սագլասընկար տէյի շիֆահէն թէնպիհ էտէր իտիլէր» . քէզալիք Ալ-լահըն քիլիսէսի տէ պագի տիր , վէ գըլաղուզ օլանըն քէնտի շիֆահէն քէլամը պիլլէրէ էօյրէտիյօր , քի Քրիստոս պու սըրըր իճատ էթ-տի . վէ առաքեալար Քրիստոսուն իշպու աղիզ սըրըրնը իճրա էթ-տիլէր : Վէ 1874 սէնէ տիր քի քիլիսէլէրիմիզ պու թէնպիհի հէր վագըթ , վէ հէր եէրտէ Աղիզ սըրըր տըր տէյի , րայէթը քեամիլէ իլէ թութուռար , վէ իճրա էյլէտիլէր : (Տե՛ս Մաշադ Խոհնոթ Վըրսու-թէն և Դըրաշն) :

89 . Աղիզ հայրապետէրին տախի պու խուսուստա օլան շա-հատէթլէրինէ պագարսագ Ս . քիլիսէնին գրոշմ սըրըրնը աղիզ սըրըր տէյու իճրա էթտիլի ծնլարտան պէյան օլունուր : Առաքեալարըն շա-կիրտի օլան Ս . Իրանոս (Ընդդէմ հերետիկոսութեան . Գէր+ Դ . ԳԼ . ԼԸ .) եագըյօր « հէր քիմին քի իւզէրինէ առաքեալար էլ գօյտուռար իսէ , աղիզ րուհու ալըրըտըլար քի էօմիւր թաամը տըր » :

Տէրտուղիանոս , (Յաշ Միքայիլեան ԳԼ Ը .) « Պունտան (եանի վաֆթիզտէն) սօնրա միւպարէքլէյէրէք (օրհնութեամբ) աղիզ րու-հու չաղըրարագ վէ տավէթ էտէրէք էլ գօնուր » :

Թէոփիլոս Անթէքէլի առաքեալար շակիրտի : Ավթօլիկոսա եա-զըլան (Քիլիս . Ա .) « Պիզ քրիսթիյան չաղըրըյօրսագ սէպէպի . չիւն-քի Ալլահըն եաղը իլէ եաղլանըյօրուզ » տէր :

Ս . Կիպրիանոս , (Թուղլ . ՀԻ . 72 .) Ստեփաննոս Բօմա քա-հանայապետինէ գարշը եագըյօր . քի հերետիկոսլարտան կաթողիկէ քիլիսէյէ ալտէթ վէ իթաաթ էտէնլէրի պիր էլ գօյմա իլէ գապուլ էթմէմէլի . անճագ թէքրար վաֆթիզ էթմէլի . զիրա տէր , « օլ վա-զըթ իշթէ թէքմիլ աղիզ օլմայա , վէ Ալլահըն էվլատլարը օլմայա գատիր օլուրլար , հաչան իքի աղիզ սըրըլար իլէ տօղարլար » : Վէ (73 . Վէլիս-պիսի) Փիլիպպոստան վաֆթիզ օլան Սամարիալըլարըն հագգընտա շէօյլէ եաղար . « Նօգսան օլան , Պետրոստան վէ Յով-հաննէստէն իքմալ օլտու , քի ծնլարըն իւզէրինէ տուա էտէրէք վէ էլ գօյարագ աղիզ րուհ ծնլարա տավէթ օլտուն , վէ ազսըն , օ քի շիմտիքի պիղիմ վագթիմիզտէ իճրա օլունույօր . նասըլ քի քիլիսէտէ վաֆթիզ օլանլար . քիլիսէ րուհսալարընա թագտիմ օլուրլար . վէ պիլլէրին տուասը իլէ , վէ էլ գօյմամըզ իլէ աղիզ րուհա մուվաֆ-ֆագ օլուրլար . վէ նիշանը րապպանի իլէ իքմալ օլուրլար » :

Առաքեալական կանոն թէսմիյէ օլան քիթապտա , տախի եպիսկո-պոսա օլան թէնպիհ պու մաալտէ տիր քի վաֆթիզ օլանլարը պիր տէ եաղ իլէ եաղլասըն , եանի գրոշմ սըրըրնը վէրսին . զիրա էվլէ-քի զէմանլարտա , պա խուսուս շարգ քիլիսէլէրինտէ , քի հէնուզ պագի տիր , ուսուլի գատիմ իտի , քի վաֆթիզ վէ գրոշմ պիրի պի-րինէ միւթէագգըպէն իճրա օլուր ուտու :

Իլլիպէրիթեան սինօթու տախի (Կանոն 38 րէ) էմր վէ գարար

վերիօր քի, պիր երախայ էօլիւմ թէնլիքէսինտէ պուլունուրսա ա-
նինտէ վաֆթիզ օլտուն, լաքին սաղալըրսա, պատէհու եպիսկոպոսա
կէօթիւրիւմէլի քի, օնուն իւզէրինէ էլ դօյուլ թէքմիլ օլապիլսին,
Քէզալիք Յովան Ոսկերերան (Բաճ. ԺԸ. 'է Գործոց առաքելոց: Վէ Օգոս-
տոս Յաղ. Երբորդոսին Գիւր. ԺԵ.) տէյօր. « Պու ուսուլի (առաք-
եալլարն էլ դօյմասը, վէ տուա էթմէսի. վէ ազիզ ըուհ վաֆթիզ օ-
լանն իւզէրինէ թէքմիլ կէլսին. նասըլ քի Սամարիալըրան իւզէ-
րինէ կէլտի իսէ) քիլիսէ քէնտի ըուէսալարը իլէ չիմտի տախի սազ-
լայօր »: Եկէր զիյատէսինի արզիւ էտէրսէն, (Տէ. Նապոլէա Աղէ-
սանդր Ճառ. Ժ. Գլ. Բ.):

ՅԶԱ. Բրօթէսթանլար ազիզ քիթապըն մանալարընը պիրի պիրի
իլէ գարըշտըրարագ, հէր քէսին Ֆիքրինի պուլանտըրմագ իսթէրէր,
քէէննի Անանիա Պօղոս առաքեալը վաֆթիզ էթմէտէն, օնուն իւզէ-
րինէ էլ դօյուլ, վէ կէօզլէրինի աշտը: Պու պէօյլէ իսէ տէ, օլ
մուամէլէ պաշգա, վաֆթիզ մուամէլէսի պաշգա: Եվվէթ Անանիա
Պօղոսուն իւզէրինէ էլ դօյուլ (Գործ. Թ. 17.) « Անանիա կիթտի վէ
. . . օնուն իւզէրինէ էլ դօյարագ տէտի. Սաւուղ գարընտաշ, պէնի
էֆէնտի Յիսուս կէօնտէրտի. . . քի կէօզիւն չիֆա պուլաճագ, վէ
ազիզ ըուհ իլէ տօլաճագսըն. . . վէ դալգտը, վէ վաֆթիզ օլտու »:
Մուլթազ վաֆթիզ օլտուգտան սօնրա դրոշմ սըրրը, եանի էլ գօն-
մասը մուամէլէյի մուգատտէսի տէ Պօղոսուն իւզէրինէ իճրա օլտու:
Զիրա Անանիանըն սէօզլէրի կէլէճէք վագրթտա վէ սօնրատան օլա-
ճագ մուամէլէյի, եանի կէօզիւնիւն աշըլաճաղըն իլապար էտիյօր.
վէ ազիզ ըուհ իլէ տօլաճագսըն տէյօր. վաֆթիզտէն էվվէլ մի, սօն-
րա մը. մուլթազ սօնրա քի, դալգտը վէ վաֆթիզ օլտու տէյօր.
վէ միւճէրրէտ էլ գօնմասը սըրրը տախի իճրա օլարագ ազիզ ըուհ
իլէ տօլմուշ տուր: Քէզալիք (Գործ. Ժ. 44.) Պետրոս առաքեալ
Կուռնէլիոսու վաֆթիզ էթտի. վէ վաֆթիզ էթմէտէն ազիզ ըուհ
հէփանին իւզէրինէ կէլտի. պու ազիզ ըուհուն կէլիշի Ֆէվզ էլ ա-
տէ պիր ինայէթ կէլիշի տիր, նասըլ քի Հոգին սուրը Պէնտէկոստէ
կիւնիւնտէ ճէմի առաքեալլարն վէ Մարիամ Աստուածածինին իւզէ-
րինէ կէլտի իսէ: Բրօթէսթան պէլիլէր քի, ազիզ ըուհ պիր եալը-
նըզ դրոշմ սըրրը վասէթասը իլէ վէրիւր. վէ կաթողիկէ քիլիսէ
պէօյլէ էօյրէտիր, քէզալիք: Սըրը վասէթասը իլէ ազիզ ըուհուն
լութֆունուն վէրիլմէսի պաշգա, վէ Ֆէվզ էլ ատէ օլարագ, ազիզ
ըուհուն քէնտի լութֆունու պիր քիմսէյէ մէճճանէն վէրմէսի պաշ-
գա, պունու հէփիմիլ իզրար էտէրիզ. լաքին բրօթէսթան ելինէ պու
սըրրտա հիչ պիր լութուֆ օլմատըղընը վէ վէրիլմէտիլինի, վէ պու-
նուն պիր սըրը փայէսինտէ օլմատըղընը խտտաա էտէր: Պու քի քի-
թապա դարշը տըր, վէ Քրիստոսուն թալիմաթընը ինքեար վէ ճէրհ
էթմէք տիր: Սըրը իլէ վէ հախօտ սըրը վասէթասը իլէ վէրիլէն ըու-

թուֆ, մին ֆիլի մեֆուլ թապիր օլունուր, վէ մութլազ սրրրտան վէրլլր, վէ ինսանը թէմրլլէյէն լութուֆ սրբարար չնորհք թէսմլյէ օլունուր. ամմա ազիզ րուհուն պիր քիմսէնին իւղէրինէ կէտլյի հալտէ, ինսան էթտլյի ինայէթի վէ լութֆու ֆէվզ էլ ատէ պիր լութուֆ տուր. վէ մին ֆիլի ֆալիլ ('ի գործոյ գործողին) լութուֆ թէսմլյէ օլունուր. եանի պիլա սէպէպ, պիլա վասէթա, մէճճանէն վէ ինայէթէն Ալլահն իսթէտլյի զաթա ինսան օլուր. վէ քիմ Ալլահա գարչը գոյապիլր. պիր կիւնահքեարը անինտէ սատըզ էտէպիլր քէնտի ճէմաաթը օլմայանը քէնտինէ ճէմաաթ իթթիխազ էտէր, պուսնա քիմսէ պիր մանա վէրէմէզ. վէ Ալլահն կէօնակէօն լութուֆլարը վէ պախչիչլէրի ինսանլարա ինսան օլտուղունու հէր քէս պիլլր: (Ա. Կ. Թ. Ժ. 4.) « Էվվէթ լութֆլար թագսիմ թագսիմ տիր, ամմա ազիզ րուհ պիր տիր. (7.) հէր պիրինէ հէր քէսին մէնֆաաթընա կէօրէ (ազիզ) րուհուն իլհամլարը պախչ օլունմուչ. պազըլարընա իլլիմ, պազըլարընա ֆիրասէթ, պազըլարընա մալիւմաթ, պազըլարընա իման, պազըլարընա շիֆա վէրիճի լութուֆ, պազըլարընա իլհամ, պազըլարընա: Հէր պիրինէ միւրատը ալիսի վէճ իլէ, էլլթա-ժը իլահիսինի պախչ ու թագսիմ էթմիչ. . . »: (29.) « Մէկէր հէֆսի առաքեալ մը տըր. հէֆսի փէյղամպէր մի տիր. հէֆսի մուսալլիմ վարդապետ մի տիր. հէֆսի լիսանլար մը սէօլլէրլէր »: պուճիւմէ պուլլարըն հէֆսի հէմ վաֆթիզ սըրըրընը, հէմ դրոշմ սըրըրընը էվլէտէն ալմըչ ըտըլար, վէ եալընըզ պու սըրըլարա մախսուս օլան ազիզ րուհուն լութֆլարընը հէֆսի ալմըչ իտի, վէ սալիր լութֆլարա կէօրէ, Պօղոս առաքեալըն տէտլյի կիպի տիր քի, հէր քէս հէր լութֆա վէ Ալլահն հէր պախչիչլինէ մալիք տէյլ իտի:

ՅԶԲ. Պազը տա Ս. հայրապետլէրին թահրիրաթընտա պիր էլ գօյմազ ային ու ատէթի զիքը օլունույօրսա, էվայլտէ կիւնահքեարլար նէտամէթ կէթիրտիքլէրինտէ, եախօտ րաֆըզըլըզտան նէֆրէթ վէ րուհու էթտիքլէրինտէ, ազիզ քիլիսէնին մէրհամէթինէ տախաւէթ վէ միւրաճաաթ էտէր իտիլէր. պու վազըթտա վէ պու ատէմլէրին հազգընտա քիլիսէնին միւհթէրէմ պիր ային ու ատէթի վար ըտը, վէ իճրա օլունուր իտի, քի վազթըն վէ մէմլէքէթին եպիսկոպոս պուլլունան զաթ օլ կիւնահքեարլարըն իւղէրինէ էլ գօր ուստու, վէ քիլիսէ իլէ պարըչըլար ըտը: Պու էլ գօյմազ ուսուլլինէ քիքսիմի սուլյի (ձեռնագրութիւն) իսմի վէրլլր իտի, եախօտ օրհնութիւն, եա տա կանոն ապաշխարողաց թէսմլյէ օլունուր ուստու. հիչ պիր հայրապետ, հիչ պիր քիլիսէ, հիչ պիր վազըթտա պու էլ գօյմազ ատէթի միւհթէրէմէսինի սըրըր եէրինէ գօյմատը. վէ քիլիսէնին պու միսիլլիւ ային ու ատէթտէն օլան տահա չօզ էլ գօյմալարը վար տըր, քի պուլլար հիչ պիր վազըթ սըրըր ատտ օլունմամըչլար տըր:

329. Հայրապետէրին պազըլարընըն արկէթէն վէ խասսէթէն
 իշպու գուվէթ (դրոշմ) սըրըր իւզէրինէ քիթապլարընտա զիքը էթ-
 մէտիքլէրինի բրօթէսթանլար քէնտիլէրինէ այնը ֆըրսանթ ատտ է-
 տէրլէր, մէսէլա Կղեմէս Բօմա քահանայապետի Ս. Իգնատիոս, Ա-
 թէնագորաս, Յուստինոս վէ պազըլարը տա թահրիրաթլարընտա
 զիքը էտիյօրսալար, օնու տա վաֆիթիզ սըրըրընըն պիր գըսմը, եա-
 խօտ ալին ու ատէթի մազամընտա եազարլար էօյլէ իսէ. դրոշմը,
 եաղլամա պիր սըրըր տէյիլ տէմէք իսթէրլէր: Պունլարա ճէվապ. էվ-
 վէլա պիր շէյին զիքը օլունմամասը օ շէյին օլմամասընա տէլալէթ օ-
 լամազ: Նէրէտէ եազըլը տըր քի Գրիստոս առաքեալլարը վաֆիթիզ
 էթտի. աւետարանտա հիշ պիր եէրտէ զիքրի եօզ տուր. փէք ա-
 լա, առաքեալլար վաֆիթիզ օլմատըլմը մը տէյէլիմ: Գրիստոսուն
 վալիտէսի Մարիամըն վէֆաթը եազըլմամըշ տըր. էօյլէ իսէ էօլմէ-
 տի մի տէյէլիմ. վէ դայրիհիւմ վէ դայրիհիւմ: Պունա բաճօնճա սէօզ
 տէմէզլէր: Կէլէլիմ հայրապետլէրէ, պազըլարը վաֆիթիզի զիքը է-
 տէր հաղորդութիւնու զիքը էթմէզ. պազըլարը պու սըրըր, պա-
 զըլարը օ պիր սըրըր, հէր քէս քէնտի մազսէտի թահրիրա-
 թընա եախօտ իճապ վէ զուհուր էտէն սիւալէ կէօրէ ճէվապ վէրիւր,
 վէ եազար, աւետարանիչլէրտէն պազըլարը Գրիստոսուն տօղուշու-
 նուն պիտայէթինտէն եազար. պազըլարը հիշ տօղուշունու եազմազ-
 պունտան Գրիստոս ինսանճա տօղմամըշ մը չըգար, պու նէ աճայիպ
 հալ: Հայրապետլէրտէն քէզա պազըսը եազմըշ, վէ պազըսը տա
 եազմամըշ. հիշ պիր շէյ պունտան բրօթէսթանլար խիւլասէ էտէ-
 մէզլէր: Պիր տիկէր սէպէպ տալի վար տըր քի, էվալիտէ վէ շարգ-
 տա հալա վաֆիթիզ սըրըր դրոշմ սըրըր իլէ պիրիքտէ, պիր պիրինէ
 միւթէագըզլէն իճրա օլունտուղունտան, պու իքի սըրըր վաֆիթիզ
 սըրըր թապիր օլունուր. եախօտ դրոշմ վաֆիթիզ սըրըրընըն իքմալը
 տէնիր: (Տէ. Իւլիպէրէլէտն - Ինթիսան 38 ինճի Կանոնան): Կիպրիա-
 նոս (Թաւ. 72.) իքի սըրըր եազար, սանիյէն Տէրտուղիանոս քի,
 Յովհաննէս աւետարանիչտէն էլլի սէնէ սօնրա տըր, աչըգտան եազը-
 յօր քի չօճուզլար վաֆիթիզտէն սօնրա եաղլանըր, նէ տիր եաղլա-
 մազ սըրըր, Ս. միւռոն տէյիլ մի տիր, վէ շիմտի տէ վաֆիթիզ վէ
 դրոշմ իքի սըրըլարը չօճուգ միւռոնլանմազ թապիրի իլէ անլաշը-
 մազ մը: Տէրտուղիանոս (Յաւ. Միքո-միւն.) իշպու եաղլամա ատէ-
 թինի քիլիսէ էն էսքի, եանի էսկի ահտա կէրէք փատիշահլարը,
 կէրէք քահանայլարը եաղլամա ատէթինտէն իթթիլազ էթմիշ տիր:
 Էվվէթ էթմիշ ամմա, Գրիստոս էֆէնտիմիզ եէնի ահալն էլ գօյմասը
 վէ եաղլանմասը ատէթինի, սըրըր իլահի գըյմէթինէ վէ շէրէֆինէ
 թէրֆի էթտի. վէ օնա տա խաս վէ մախսուս լութֆ պաղլատը, քի
 մութլազ սուրէթտէ իշպու սըրըր իճրա օլտուղունտա օլ լութֆ օն-
 տան հասըլ վէ նէշաթ էտէր. նասըլ քի եօգարըտա կէօրտիւք: Տէ-

Ֆա Տէրտուղիանոս (Գրէթ Յաշ. Յարութեան Ժամանակ. Գլ. Ը.) « Թէն եայգանըր, քի ճան լէքէսինտէն փաղլէնսին. Թէն եաղլանըր քի, ճան աղիղլէնսին. Թէն նիշանլանըր (չօճուղուն աննընա խաչա կընքել էտէրէք) քի ճան գուվլէթլէնսին. Թէն էլ գօնմասը իլէ (պասըլըպ) կէօլկէօլէնի քի, ճան տա բուհ իլէ Թէնվիր օլունսուն. Թէն Քրիստոսուն Թէնի վէ գանը իլէ Թաամլանըր քի, ճան տա Ալախտան չէշնի ալսըն » :

Պունլարտան գրոշմ սըրընըն եէնի անտըն եէտի սըրըլարընըն պիրիսի օլտուղունու իպրազ վէ պէյան էթմէք քեաֆի տիր, ամմա բրօթէսթան երինէ գանմազ ըմըշ. քէնտի բէյինէ վէ մէրամընա իհալէ օլունուր, էլպէթտէ քիլիսէտէ չիգազ օլունաճազ տէյօր Պօղոս առաքեալ, վէ տօղրուղուղա դարշը չըգաճազ տըրլար :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԴՐՈՇՄ ՍԸՐԻԸՆԸՆ ՄԷՆԻՄՈՒՐՈՒ, ՄԱՏՏԷՍԻ, ՍԷՕՂԼԷՐԻ
ՎԷ ՍԷՄԷՐԷԼԷՐԻ ԻԻՋԷՐԻՆԷ

ՅԶԴ. Նասըլ քի Փիլիպպոս առաքեալ Սամարիալըլարը, (Գրք. Ը. 14. 15.) վաֆթիղ էթտի, վէ Պետրոս վէ Յովհաննէս խասսէթէն Նրուսաղէմտէն իրսալ օլուպ, էլ գօյմազ իչին գրոշմ խորհուրդունու օնլարըն իւզէրինէ իճրա էթտիլէր իսէ, քէզալիք էվայիտէն պէրի Լաթին քիլիսէլէրինտէ պու ուսիլ մէրիւլ իճրա թութուլուր, չիւնքի Փիլիպպոս սարկաւազ իտի. պիր եալընըզ վաֆթիղ էթմէյէ մէէգու-նիյէթի վար ըտը. ամմա գրոշմ սըրընըն եպիսկոպոս օլան զաթըն վէրմէսի մուգթաղայը մէէմուրիյէթինտէն տիր. օնուն իչին առաքեալար կէլիպ էլ գօյտուլար վէ մատամ քի առաքեալար էլ-գօյմայա մէէմուր իմիշլէր, քէզալիք պիր եալընըզ առաքեալ-լարըն խալէֆլէրի վէ տէրէճէսինի թաշլյանլար պու սըրրա չէրան վէ մէէմուրան մէէգուն վէ մէէմուր տըրլար. իշթէ Լաթին քիլիսէ-սինին ատէթի տէ պունա մէպնի տիր քի, եպիսկոպոսլար եալընըզ պու սըրընըն իճրասընա մէէմուր տուրլար. պաշգասը տէյիլ վէ էկէր առաքեալլարըն էթտիլէրի վէ քիլիսէ աղիղ բիվայէթի պիղլէրէ գանուն ախզ ու իթթիխազ օլունաճազ իսէ, տօղրուսու տա պու տուր :

ՅԶԵ. Լաքին Ասիատա չարգ քիլիսէլէրինին Բում վէ Էրմէնի վէ սայիր միլէլի միւլթիլիֆէնին էօթէտէն պէրի ատէթի գատիմէսի վազաա եպիսկոպոս չէրան վէ էսալէթէն վէ պէր մուգթէզայը մէէ-մուրիյէթ պու սըրրա մէէմուր տուր. Լաքին մէէգունէն վէ վէքեա-

տա սատէ եաղլանմա մուամէլէսի օլունտուղու իչին, պիր տէ եաղլանտըը վազըթ մութլազ էլ իլէ օլտուղու իչին, իչպու եաղլամազ մուամէլէսի, էլ դօյմազ մուամէլէսին շամիլ օլտուղու իչին, նասըլ քի իննովկէնտիոս Գ. սէօյլէր. վէ եւզինէոս Դ. հայլարա վէրտիյի թալիմաթա պինսէն, քի տէյօր « էլ դօյմազ եէրինէ քիլիսէ տէ դրոշմ եաղլամազ վէրիլիր » . քի առաքեալարտան պաշլանմըշ օլտուղունու Մօկունդեան սինօթ սէօյլէր : Պաղըլարը կէրէք էլ դօրսան, կէրէք եաղլարսան, հանկըսընը իճրա էտէրսէն, քեաֆի նիւթ տիւր տէր : Մուախխարէն էն սօնրաքիլէր, Նատաղիս մէշհուր Աստառաժաբան հէմ միւվէրբիլ իլէ տէրլէր քի, իքիսի տէ պու սըրրտա նիւթ տիւր, մատտէ տիր, վէ ազիզ քիթապտա պիր էլ դօյմազ դիքրի վար իսէ եալընըզ ազիզ քիթապ մէզհէպիմիզէ գանունու քեաֆի տէյիլ . իլլա Ալլահն շիֆահէն քէլամը վէ Ս. քիլիսէնին թալիմաթը ազիզ քիթապտան էվվէլ, զաթէն վէ էսասէն պիզէ բէհպէր վէ գանուն տուր եանի պու Աստուածաբան տէմէք իսթէր քի, էլ դօյմա վէ եաղլամա ուսուլի Տէրտուղիանոսուն շահատէթինէ, վէ քիլիսէնին թա պիտայէթէն իճրա էթտիյի ուսիլէ մուվաֆըզ տըր, վէ քիլիսէ տայիմա պու սըրըր էլ դօյուպ չօճուղու եաղլամա իլէ իճրա էթմիշ . զիրա եաղ գուլլանմասը տա ազիզ բուհուն լութֆունա միւշապիհ տիր, քի քիլիսէնին իւզէրինէ կէլիր : Իմտի էլ դօյմա եա եաղլամա իքիսի պիրլիքտէ իճրա օլունարազ պու կիւնքի կիւնտէ միւզթազի մատտէ աստ օլունմուշ, վէ իճրա օլունմազտա տըր : Դրոշմտա իքի քէրէն էլ դօյմազ վար . պիրի եաղլամաղտան վէ տիկէրի եաղլամասը իլէ պէրապէր, չիւնքի մութլազ էլ դօյմազսըղ եաղլանմազ . պու սօնրաքի էլ դօյմայը Պէնէտիքթոս քահանայապետ քեաֆի աստ տէյօր, (Գոստաւիան Ժողով. Գիւր. ԺԳ. ԳԼ. ԺԹ. 16. 17.) օ պիրինի արարողութիւն թէսմիյէ էտիյօր, չիւնքի իլք իճրա օլունան արարողութիւն, էլ դօյմասընտան սօնրա դրոշմա կէլէնլէր իւզէրինէ թէքէրրիւր օլունմազ, տէմէք քի ասըլ միւզթազի տէյիլ տիր :

Իչպու սօնրաքի թարիֆ էն տօղրու իսէ տէ, տիկէրլէրինի տէ հիմայէ էտէնլէր աղըր Աստուածաբանլար տըր, էօյլէ տէմէլէրի իլէ, պու քէյֆիյէթ ազատ վէ Աստուածաբանլար պէյնինտէ պիր միւճատէլէ օլտուղունտան, օնլարա պիր լէքէ կէլմէզ, չիւնքի հէֆսինին էասըր էլ դօյմազ տէմէք տիր . զէյթուն եաղը իլէ եաղլանըր, վէ չօճուղուն աննընա իսաշ նիշանը չէքիլիր :

Պու եաղըն իսթիմալի առաքեալարտան պաշլանմըշ տըր տէրլէր վէ Տէրտուղիանոս քիլիսէնին իչպու եաղլամասընը ուսիլի գատիմէտէն ալընմըշ թէսմիյէ էտիյօր : Տէրտուղիանոս իսէ գըրզ էլլի սէնէ Յովհաննէս առաքեալտան սօնրա գուհուր էթտի տէմէքքի բրօթէսթանլար իֆ-

Թիրայա գաղղըշամազլար քի միւռոն հայրապետէր իճատը տըր . պու-
նու սոնա քիլիսէ չըգարտը , աւետարանտա եօգ տուր : (Բ. Կորն. Ա.
21.) « Օ քի պիզի եաղլատը Ալլահ տըր , քի պիզի մէօհիւրլէտի , վե-
րուհուն պախչիչինի պիզիմ իւզէրիմիղէ ինսան էթտի » : Պու եաղ նէ
եաղը տըր , բրօթէսթանլար պիղէ ճէվապ վերսինլէր : Տէֆա մէշուր
Տէրտուղիանոս Մարկիոն բաֆըղըյա գարչը . (Գիւրգ. Ա. Գլ. ԺԳ.)
« Քրիստոսուն հագգընտա սէօյլէր : Պու վազըթա գատար նէ եարա-
տանըն սուլունտան իքրահ էթտի . սու իլէ քէնտի շակիրտլէրինի
եայգայարագ , նէ եաղընտան , եաղ իլէ քէնտիլէրինքինի եաղլայա-
րագ » : Իշթէ պու եաղ Ս . միւռոն եաղը տըր քի , առաքեալլարտան
իսթիմալ օլունարագ պիղլէրէ թէնպիհ օլմուշ օլտուղունու Ալլահն
չիֆահէն քէլամը վէ քիլիսէսի իսպար էտէրլէր , ալթընճը տէհրտէ
իշպու միւռոնա վէ պու ազիզ սըրրա հասպ էլ ըիայէթ փալասան եա-
ղը գաթմայա տա պիր ուսիլ չըգտը , ալէմ պիլիր քի պու փալասան
եաղը օլմասա տա օլուր :

ՅԶԷ . Գ . Դրոշմըն սուրէթը ապիսի (էական կերպ) չօգ Աստ-
ուածաբանլարըն ըէյինէ վէ դաննընա կէօրէ , եաղլատըղը վազըթ
մէէմուրտէն սէօյլէնիլէն լուղէթլէր տիր . եանի « Լէզիզ եաղ , Յի-
սուս Քրիստոսուն իսմի իլէ սէմալի գատիմ պախչիչլէրին նիշանը սէ-
նին իւզէրինէ ագարագ » , եախօտ , « Ազիզ բուհուն պախչիչի նի-
շանը » . վէ լաթին քիլիսէսինտէ իսթիմալ օլունան , « Սէնի խաչըն
ըէսմի իլէ ըէսիմլէրիմ , սէլամէթ դրոշմու իլէ փէտէրին օղուլուն վէ
ազիզ բուհուն իսմինէ սէնի գուվլէթլէնտիրիրիմ » : Հաթտա պու
սօնրաքի կերպին հէփ լուղէթլէրի տէ միւզթազի տէյիլ տիրլէր :
Անճագ շարգ քիլիսէսինին գուլլանտըղը մագամ (կերպ) տիր , ծու-
քի դարպ քիլիսէսի թաստիզ էտէր : Ֆագաթ եաղլամա ատէթինի
պու գատար թահգիր էտէն բրօթէսթանլար պիղէ ազիզ բուհուն լութ-
ֆունու համիլ պիր մատտէ օլտուղունու մէճպուրի իգրար էթմիլլէր .
(Տէա աշեսպուլի Գիլէր Բէսիյէ օլուան Բրօթէսթան Գիլալընը 340 «այթե-
սինպէ . ») Հէնրի պատուելի Բօմարէ Թայիթի ատասը փատիշահընը եաղ-
լայարագ տէր . « Աս իւղը կը նշանակէ հոգւոյն սրբոյ զօրութիւնը ,
որ միայն կարող է զօրացուցանել զքեզ » եւն :

ՅԶԸ . Դ . Իշպու դրոշմ սըրընըն սէմէրէլէրի , էվվէլա իմանը
ճէսարէթ իլէ մուհաֆազա վէ հիմայէ էթմէյէ ազիզ բուհուն լութ-
ֆունու վէրիր , շէօյլէ քի վաֆթիզտէ մանէն չօճուզ կիպի տօղմուշ
օլուրլար , դրոշմտա գուվլէթլէնիպ , եիկիտ ատէմ կիպի ճէսարէթլէ-
նիրլէր , վէ քեամիլլէշիրլէր : Վէ լաթին քիլիսէսինտէ պու սըրը պիր
էօլիւմ եա գասլուլէ շայան պիր սէպէպ օլմատըգճա եէտի սէնէտէն
էվվէլ իճրա օլմազ : Իշթէ պունա մէպնի տիր քի , հայրապետլէր դը-
րոշմ սըրընը վաֆթիզ սըրընըն զէյլի վէ իքմալի , եա խիթամը իսմի-
նի վէրիրլէր իտի , վէ վաֆթիզ օլտուգտան սօնրա պիթթէագգուպ ,

եանի անինտէ դրոշմել օլուր ուտուլար • նասըլ քի շարդ քիլիսէլէ-
րինտէ հէնուզ պու ուսիլ իւղէրէ , պու իքի սըրր պիրլիքտէ , եանի
վաֆթիզ վէ դրոշմ իճրա օլունմադտա տըր : Իքինճի սէմէրէսի մէօ-
հիւրիւ գատիմ տիր , քի պիր տահա ինսան դրոշմել օլամալ , վէ թէ-
քէրիւրիւ մուհալ տըր , վէ դրոշմ պիթտիքտէն սօնրա լաթին քիլի-
սէսինտէ պիր ատէթ վար տըր քի , եպիսկոպոս դրոշմել օլանըն եիւ-
ղիւնէ քիւչիւք պիր սիլլէ վուրուր , եանի պու տիւնեատա միւհար-
րիպ օլտուղունու վէ էնվալի տիւրլիւ մուխասէմաթըն օլտուղունու
քէնտինէ տուլ էթմէք իչին տիր :

ՕՆ ԻՔԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔ ԻԹԻՐԱՖ ՍԸՐՐԸ

320. ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ նէտամէթ կէթիրմէք, միւթէէզզի
օլմագ տէմէք տիր: Պիր առէմ էթտիյի դապահաթլար
իւզէրինէ եա օ տուր քի, թապիի էսէֆ տույարագ, օլ կիւնահլար
տան իգրահ էտէր, վէ կէչմիշ օլմուշլարն իւզէրինէ նատիմ օլուր,
եա օ տուր քի, պիր առէմ քէնտի կիւնահլանտան խէլաս օլմագ իւ
չին Գրիստոս էֆէնտիմիզին թալիմ էթտիյի մուամէլէյի իճրա էտէր:
Եանի պու մուամէլէնին վասէթասը եա եօլու իլէ պիր առէմ կիւ
նահլանտան խէլաս օլուր: Եվվէլքի սուրէթտէ, օլ նէտամէթ պիր
ֆազիլէթ տիր: Իքինճի սուրէթտէ, օլ ֆազիլէթ Գրիստոս էֆէն
տիմիզին մէրհամէթ վէ իհասնը իլէ ըիւթպէյի պալայէ թէրֆի պըլն
մըշ պիր սըրր տըր, քի ինսանը կիւնահլանը մագամը շէրիսի, վէ
միւէսսէսի իլէ աֆիլ էթտիրիր, վէ լութֆու իլահիյի օլ կիւնահլար
քիմսէյէ պախշ ու իհասն էտէր: Եվվէլքի սուրէթտէ Ֆազիլէթ թէս
միյէ վէ առտ օլունուր, վէ շէօյլէ թէֆսիր օլունուր, պու մուամէ
լէ սէմավի վէ ֆէվզ էլ թապիաթ պիր ֆազիլէթ տիր, քի ինսանը
քէնտի իրթիքեապ էթտիյի կիւնահլարտան էօթիւրիւ էսէֆ վէ իք
րահ էթմէյէ թահրիք վէ թէշվիզ էտէր: վէ Ալահա էթտիյի հագա
րէթտէն տուլար, կիւնահլարնը թէրպիյէ օլմասընը վէ Ալահա հիւս
նիւ իֆայը տէյն էթմէսինի միւսթէլզէմ օլուպ, եէնիտէն դավի վէ
էհսան պիր էօմիւրէ իպթիտար էթմէք նիյէթինի պատի օլուր: Լու
թէր պու ֆազիլէթի եալընըզ ինսանըն սէպգաթ էթմիշ կիւնահլա
րնտան այըլմասը, վէ կէրի տուրմասը տըր տէսի, վէ պունտան
տուլար հիշ պիր իքրահ, եախօտ օլմուշ կիւնահլարն իւզէրինէ է
սէֆ, վէ նէտամէթ կէթիրմէսի լազըմ տէյիլ տիր տէյի թարիֆ էթ
տիր: (Տէս. Պէլլարմէնս. Գէրէ. Ա. Գ. Է. Է. Յալ. ապաշխարուլէմ):

Ապաշխարուլէմ իքինճի սուրէթտէ « Գրիստոս էֆէնտիմիզին
իճատ ու թէէսիս օլունմուշ պիր սըրր տըր, պունուն վասէթասը իւ
լէ քահանայնըն շէրի վէ ըէսմի աֆիլ էթմէսի գուվլէթիյլէ նատիմ վէ
միւթէրիֆ առէմին վաֆթիզինտէն սօնրա իշլէնմիշ օլաուդու կիւ
նահլարը աֆիլ ու լազիլ էտէր, վէ ինսանա Ալահըն լութֆունու իւ
թա էտէր »: Պիզ պու ապաշխարուլէմ սըրընը իթիրաֆ եախօտ
խոստովանանք սըրըն թէսմիյէ էտէրէք, ֆի էլ հագիդա պու սըրըն

Քրիստոս էֆէնտիմիդ իճատ էթտի տէյի պէյան էտէճէյիզ, լաքին էվլէլա :

ՅՂ. Պու խոստովանանք, եախօտ ապաշխարանք սրբորնա գարշը կէլէն բաֆըզըլարըն հանլըշ տուլըուլարընը մուխթասարճա տէրճ էթմէմիզ լազըմ տըր :

Բաֆըզըլար

Նասըլ քի Թուռնէլի մէշհուր Աստուածաբան հազըյօր, բաֆըզըլարըն պազըլարըն տօղրուտան տօղրույա վէ պազըլարըն տօլայըտան խոստովանանք սրբորնա գարշը կիթտիլէր : Տօլայըտան խոստովանանք խորհուրդունու ինքեար էտէնլէր էվայիլտէ Կնոստիկեանք, եախօտ բուհանի թէսմիյէ օլանլար օլտուլար, քի մատտի սուրէթտէ կիւնահ եօզ տուր տէտիլէր. քէզա քեամիլ ատէմլէրին հիշ պիբ կիւնահը եօզ տուր տէյի խտտաա էթտիլէր : Հաթտա քիլիսէ էվլատլարընը իսթիհա էտէր իտիլէր. չիւնքի մատտի սուրէթտէ իշլէնէն հարաքէթի քէնտիլէրինին ճանը օլտուլըու հալտէ, կիւնահ եէրինէ գօր ուտուլար վէ բուհանի (հօգեղենք) եախօտ քէննահի օլարազ բուհտան վէ թէնտէն միւրէքքէպսինիզ տէյի, ասըլ քրիսթիյանլարը մահիթապ իլէ թէսմիյէ էտէր իտիլէր : Պունլարա քիլիսէ Պօրպօրեան իսմինի վէրտի : (Տէս. Օֆուրէնու Գիբ. Գալ. հէրէրէիտուլէանց. Գլ. 2 : Թէսուրէրու Գիբ. Ա. Գալ. Պօրպօրէանց.) : Քէզալիք Բրիշիլեանլար (Տէս. Օֆուրէնու հէրէ-րէիտուլէանց. 70. վէ 1 էօն փափա լուլի 93.) : Լիպէրթինեանք քի ազատական տէմէք, վաֆթիլ օլան քիմսէ հէր շէյի իշլէմէյէ մէշգուն տուր, վէ կիւնահ սայըլմազ տէյի խտտաա էտէր իտիլէր : Հէլէ պունլարա գարշը օլտուն Գալվին եազտը. պունլարըն մէզհէպի նէֆասա նիյէթ վէ էտէպսիլիքտէն իպարէթ տիբ, տէտի. սայքի քէնտի մէզհէպի էօլէ տէյիլ իմիշ, մուհապպէթ մէզհէպի իմիշ : Մուախիսարէն Միքայէլ Տէմօլինոս պունլարըն քէօհնէլէնմիշ բաֆըզըլըլընըն թէճտիտինէ զըլամ էթտի իսէ, Իննուկէնտիոս ԺԱ. փափատան 1687 տէ դատապարտել օլտու :

Գայիանեանք Կնոստիկեանլարտան նէշաթ էտէրէք, տէր իտիլէր պազը ազըր կիւնահլար վար տըր քի, Քրիստոս քէնտի գանը իլէ պիլէ գալտըրամատը, նէրտէ գալտը քի, ախախթարլար հիւքիւմէթի օնլարը աֆվ էտէպիլիսին : Վէ Մանիքէցիլէր, վէ Մաթէմաթիգականլար, քի կէօյտէն վէ երլազըլարըն հիւքմիւնտէն կիւնահ իշլէմէք մէճպուրիյէթինի ինսանլարա վէրիբ իտիլէր. վէ մէճպուրիյէթ մէյտանտա օլտուգճա, արթըզ խոստովանանք սրբորնա լուզում կէօր մէյօր ուտուլար. վէ պիլ ախէրէ պու սըրըր չիւրիւտիլյօր ուտուլար : Քէզալիք Ֆէլիչիստիոս, վէ մայթիլնտէ պէշ քահանայլար, քի խոստովանանք սրբորնը պազը կիւնահքեարլար իւզէրինէ իճրա էթտիլմէտէն քիլիսէյէ իտիսալ էտիպ, օնլարը պարըշտըրըր ըտըլար. վէ

պունուն իլէ պէրապէր խոստովանանքը պօշա չըգարարագ , ճանլա-
րը գայպ վէ հէլաք էտէր իտիլէր : (Տէ. Ս. Կէպրէտէն Բոսն. 40.) :
Պունլար տէյիլ քի , պու խոստովանանք սըրրընը ինքեար էթտիլէրի
իչին , իլլա թալիմաթլարընըն հանլըչլըղընտան , խոստովանանք սը-
րընա գարչը ըաֆըզը ատտ օլունուրլար , զիրա պիր կիւնահ եօգ
տուր քի , խոստովանանք տիվանընա չըգմայա մէճպուր օլմասըն ,
նասըլ քի աթիտէ իսպաթ էտէճէյիլ :

ՅՂԱ. Կէլէլիմ օնլարա քի տօղրուտան տօղրույա իշպու ապաշ-
խարութիւն սըրրընը ինքեար էթտիլէր , եախօտ հիւքմիւնիւ չիւ-
րիւթմէյէ գալգըչտըլար :

Եվվէլա Մօնթանիստլէր , Մօնթանոս : Միսսիալըտան Յրիճիա
(փուլգիւ) էյալէթինտէ , (Անատուլտա) տօղուպ , Գաթաֆրիճա
եանք տախի թէսմիյէ օլտուլար : Վէ Փէփուզեան , Փէփուզ գարիյէ-
սինտէ փէյտա , վէ թէճէմմիւ էթտիլէրի իչին , օրայը Երուսաղէմ
թէսմիյէ էտէր իտիլէր : Պունլար էվվէլճէ 173 թարիխինտէ , եաղնը
թալիմաթ էօյրէթմէյէ պաշլատըլար , եանի կիւնահլարըն պաղըլարը-
նա քրիստէ աֆվըգ վէրէմէզ պիլ ֆարզ , ատէմ էօլտիւրմէք , փութ-
փէրէսթիւք էթմէք , (եանի քրիսթիյան իքէն տէօնիւպ փութփէ-
րէսթ օլմագ) եալան սէօլէմէք , ինքեար էթմէք , քիւֆիւր , զինա ,
վէ ֆիլիլինի վէ սայիր պիր կէօնէ Ալլահըն հէյքէլինի պօզմասը ,
քի ճանճա ինսանը պօզմագ տէմէք տիր : Պու ըաֆըզըլըղա մաաթէ-
էսսիւֆ տէրիլ , Տէրտուղիանոս մէշհուր ալիմ տիւշտիւ : (Տէ. Գէր. Գէր.
Յալ . Կաթաթաթիւն . Գլ . Ա. Տէրտուղիանոս) : Պու ալիմ զաթ տա-
խի ինսան պու եան , տիւշտիւ , հէր նէ գատար քի պաղը մուհար-
րիլլէր պունուն խոստովանանք սըրրը իւզէրինէ եապտըղը շէյլէրի
հիւսնիւ մանայէ չէվիւրմէք էֆքեարընտա իսէլէր տէ , վէլ հասըլ քի-
լիսէ ինտինտէ լէքէլէնմիլ . լաքին սայիր խուսուսաթտա թահրիրաթ-
լարը , վէ վարդապետութիւնու տօղրու ատտ օլունմուշ , վէ հայրա-
պետէր փայէսինտէ , վէ թէվէճճիւհիւնտէ տիր : Վէ պու եանլըչլը-
ղընը թախֆիֆ էթմէք իչին , տէր (Ան. Գլ. ԺԹ.) « Պու ապաշ-
խարութիւն օլաճագ , վէ լաղըմընտան օլտուղունու պիլլէր տէ թա-
նըյօրուղ , ամմա աֆվընը Ալլահա իհալէ էտէրիլ » : Պունտան շու-
րասը իսթիխրաճ օլուր քի , Մօնթանիսթլէր հէր նէ գատար քի , պէօ-
յիւք կիւնահլարըն աֆվըղընը Ալլահտան մաատա եախօտ բուհանի
քիլիստէն մաատա , քի Մօնթանիսթլէրին քրիստէյի մախուսէսի ի-
տի , քիմսէ վէրէմէզ իտտաասընտա կէզտիլէր իսէ , եինէ օնլարա
խոստովանանք օլմասը լաղըմ տըր տէյի էօյրէտիր իտիլէր : Պու ճիւմ-
լէ ապաշխարութիւն սըրրընը սայիր կիւնահլարըն աֆվը իչին իճրա
էթմէլի տէր իտիլէր : Սէպէպի քի հէր քէս խոստովանանք իլէ կիւ-
նահտան խէլաս օլուրում ումուտու իլէ պէօյիւք կիւնահլար իլլէմէ-
սին : (Ան. Գլ. ԻԱ.) :

Նովաթ . վէ Նովատիանոս տախի հէման պու եանլըչըղա սափա-
տըլար , պիրի կարդագիրնէ չէհրի եպիսկոպոսու , տիկէրի Բօմա վարա-
դապետի քի Ս . կուռնելիոս փափայա գարչը գօյտու , վէ ըէյի խօտ
փէսէնտի իլէ քէնտի քէնտինի Անթի փափա իլան էթտի : Նովատոս
տախի , Ս . կիպրիանոսուն բանադրանք ճէզաւընտան գուրթուլմագ
իչին , Բօմայա կէլմիշ իտի , վէ քէնտինէ հէմ ըէյ վէ հէմ էֆքեար
մէգքիւր Նովատիանոսու պուլմուշ ուտու : Պու իքիսինին հիմայէ
էթտիքլէրի ըաֆըղըլըգ էվլէլա օլ քիմսէլէր տիր քի , սիւրկիւնլէրտէ
տայանամայըպ , փութլարա գուրպան սունմուշլար տըր . վէ գուր-
պան սունանլարըն գայմէսինի փարա իլէ ալըր իտիլէր : Վէ քիթապ-
լարը թագտիմ էտէնլէրէ (sacrificatir est libellaticis) աֆվ (թու-
ղութիւն) օլամագ վէ վէրիլմէգ իտի . սայրի կիւնահլարա թողուլթիւն
վար տէր իտիլէր : Սանիլէն պու ճէզա վաֆթիղտէն սօնրա հէր տիւր-
լիւ աղըր կիւնահլարը իշլէյէնլէր հագգընտա տախի իճրա օլտուն
տէյի , էմր էթտիլէր : Սալիսէն Նովատեանլարըն պաղըլարը , պու
սէրթ գարարը պիր աղ թախֆիֆ էթտիլէր , վէ մահու չափլարըն
եալընըգ էն աղըրլարը հագգընտա տէյիլ , հէփսինէ միւսավաթէն իճ-
րասընը իսթէտիլէր : Աղըր կիւնահլարը տա քէնտիլէրինէ կէօրէ քը-
րիսթիյան իքէն , ուրացող օլուպ , փութփէրէսթիլիյէ կիրէնլէր , ֆիլի-
լիլինի , վէ գաթիլ կիւնահլարը իտի :

Լաքին ըաֆըղըլարըն ատէթի գատիմէսի տիր քի , կաթողիկէ
քիլիսէտէն այրըլտըզլարը կիպի , իշլէրինտէ պաշ պիրլիլի օլմատը-
ղընտան նիֆագ փէյտա օլարագ , պիր չօգ թագսիմլէր գուհուր է-
տէր : Վազաա պու տէրէճէ չիտտէթ , վէ զալիմլիք գուլլանմատան
մանա վէ նիլէթլէրի զահիրէն հէր քէս քէնտի մէգհէպլինտէ , Թէկիոս
կայսր հալածանքընտա գալլի տուրսուն տէյի ամմա , տիկէր թարաֆ-
տան տա Ալլահին մէրհամէթինէ վէ քիլիսէնին էսրարընա գարչը օ-
լուպ , սըրըլարը չիւրիւտիւր իտիլէր , խոստովանանքը գալտըրըր ը-
տըլար : Սոկրատես միւվէրրիսին պու քի Նովատեան ըաֆըղըլար էֆ-
քեարընտա իտի . (Գէր+ Է. Գլ. ԻԵ. Դէ) պէյան օլուր : Պունտա Ատ-
տիկոս Ստամպօլ փաթրիկի , վէ Ասկղէպիատէս պիրի պիրի իլէ սէօյ-
լէշիօրլար , Ասկղէպիատէս փէք սէրթճէ հիշ պիր մահուչափ կիւնահա
աֆվլըգ վէրմէյօր : Վէ մէգքիւր փաթրիք պիր աղ միւայիմճա իմանը
ինքեար էտէնլէրէ , զինաքեարլարա , վէ գաթիլլէրէ եալընըգ աֆվ-
լըգ օլամագ տէյի , սէօղիւնիւ Սոկրատես քէնտիսի տէտիրթտիրի ,
պու իւշիւնիւն տէ Նովատեան օլտուգլարը տէտիքլէրինտէն պէյան
օլուր :

Իշպու խոստովանանք սըրըրնա Մասսալեանլար , Մէլէտիանլար ,
վէ առաքելական թապիր օլունանլար տախի գարչը կիթտիլէր :

Առաքելականք , քէէննի առաքեալար կիպի քէնտի քէնտիլէրի-
նի էվլէնմէտէն , վէ միւլը սահիպի օլմատան մահրում էթտիլէր :

պունլար Պարոնիոսուն սեօզիւնէ մէսինի (260 տա) զուհուր էթտիլէր քէնտի մէճլիպլէրինէ էվլի օլանլարը զապուլ էթմէզ իտիլէր : Գէզա մալ վէ միւլքիւ մախսուսէյէ մալիք օլանլարա վէ Ս . Օգոստինոսուն (Գիբ. 3ա. հերեթիկսոս-նէանց Գլ. Խ.) սեօզիւնէ պազարազ , խէթա իշլէյէնլէրէ հիշ պիր աֆվլըզ ումիտի օլմատըղընը էօյրէթտիլէր իտիլէր :

Մէլէտեանը . Մէլիտոստան պաշլայարազ (306 տա) զուհուր էթտիլէր , Մէլիտիոս , Լիգօփօլ չէհրի եպիսկոպոսու օլմուշ ուտու : (Ս . Օգոստինոս . Գիբ. 3ա. հերեթիկսոս-նէանց Գլ. ԽԸ.) : Պունլար սիւրկիւնտէ իմանը ինքեար էտիպ , թէքրար քրիսթիանլըզա ըրճաթ է . տէնլէր իլէ ֆիմապաաթ տուատա իխթիլաթ էթմէզ իտիլէր , վէ խոստովանանքտա ծնլարա աֆվլըզ հօզ տէյի , խոտաա էտէր իտիլէր : Հաթտա Մաքսիմիոսուն սիւրկիւն չըգարմասընա պաշլըճա սէպէպ տէ Մէլէտիոս օլտուղունու վէ վուլթլարա գուրպան սունտուղունու Պարոնիոս միւլէրրիխ , վէ ալլիմ Պէտալիոս Աստուածաբան պէյան էտէրլէր :

Մասսալեանը , եախօտ Էվգիթեան , եախօտ տուածը (օրհնաբանը) թէսմիյէ օլտուլար , վէ տէ խարար կիյտիքլէրի իշին , խարարճը կիւրուհու թէսմիյէ օլտուլար (360 տա) զուհուր էտէրէք , պունլար հէր գուվլէթի տուայա վէրէրէք , նէ վաֆթիղէ , նէ խոստովանանքա հաճէթ վէ լուղում հօզ տէյիպ , հերետիկոսութիւնտա պուլունտուլար : (Տե. Եպիֆան հերեթիկսոս-նէանց 80 : Վէ Թեոփիլոս . Գիբ. Ե.) :

Վալտեանը , վէ Վիգլէֆլիլէր , խոստովանանք վէ սայիր սըրրլարը զապուլ էտէր իտիլէր . ֆազաթ խոստովանանք մէէմուրու լազըմքի , կիւնահը օլմասըն , հօղսա ծնուն արճակումու պօշ տուր . վէ սալէհ (արգար) քահանայ իզինսիզ օլտուղու հալտէ տախի շէրան խոստովանանք էտէպլիլիր , եանի քէնտի եպիսկոպոսունտան իրաւասութիւնը օլմագտան արճակում վէրէպլիլիր տէյի էօյրէթտիլէր :

Վիգլէֆ , քաւարանը , ազիզլէրին չէֆաաթընը , վէ եէտի սըրրլարը ըէտտ էտէր իտի , պու սուրէթտէ պիր կիւնահըեար էթտիլի խէթալար իշին թէքմիլ նէտամէթ կէթիրիքսէ , ծնա խոստովանանք լազըմ տէյիլ խոտաասընտա կէզտի իսէ տէ , պու ատէմին մէպտասը խոստովանանքը պօշ շէյ տիր տէմէք օլմայըպ , կիւնահըն աֆվլըղընը մահզա թէքմիլ զղջումա վէ մեղայա վէրիլ իտի . պունուն իշին իշպուլ մէպտասը Աոստանգ սինօթունտա զատապարտել օլտու : Պու ճիւմլէ քէնտիսի տախի Լութվօրթ Ինկիլթէրրա չէհրինտէ պաշ փափազ օլտուղու հալտէ , տայիմա խոստովանանք էտէր իտի : Յիւս Յուլիաննէա քէնտի իթիգաթընտա պունուն կիպի իտի . (Տե. Պոպէ-Եպիֆան հերեթիկսոս-նէանց Գիբ. ԺԱ. Նօմ. 104. վէ 165.) :

Մէզհէպլիլիզին էն պէօյիւք տիւշմէնի Լութիւր վէ Գալվին (ծնալթընճը տէհրտէ) զուհուր էթտիլէր . պունլար ֆէնա վէ մէշրէպ-

լէրի պօղուգ ատէմլէր օլուպ , սօն տէրէճէ մէշրէպի պօղուգլարը քէնտիլէրինէ պէնտ էթտիլէր . վէ քէնտի մէրաւլարընը սէրպէսթճէ իճրա էթմէք իչին , կաթողիկէ Հոռվմէական վէ առաքեւական քիլիսէնին պիւթիւն ագայիտի տիֆլիսիսին ինքեար էթտիլէր , վէ Ալլահըն մուհարրէր քէլամընը , սայքի եալընը քէնտիլէր թէքմիլ անլայրպ , քէնտիլէր մանա վէրիպ , վէ սահիհլիքլէրի եալընը քէնտիլէր չըգարըպ , նէշր էթմէյէ քէնտիլէրինէ Ալլահ թարաֆընտան մէհմուրիյէթ իհսան օլունմուշ կիպի , Ֆասիտ մէրամլարընը վէ սօն տէրէճէ նէֆսանիյէթլէրինի իճրա էթտիլէր :

Լութեր Մարթէնոս , հէտի սըրըլարտան եալընը իւշիւնիւ գապուլ էտէր իտի վէ պու տա եալընը իսի իլէ : Նանի , միրտութիւնու , խոստովանանքը վէ հաղորդութիւնու : Պազը տա իքիսի եէթէր տէր իտի . եանի միրտութիւն վէ հաղորդութիւն քէնտի քրիստոնէական վարդապետութիւնուտա , էվվէլլէրի խոստովանանք սըրընը քրիստոստան իճատ օլմուշ , վէ ինսանըն սէլամէթի իչին էն լաղըմը սըրը տըր տէյու գապուլ էտէր իտի . սօնրա տէտիկինի տէճիւնպ ինքեար էտէր իտի : Պու խուսուստա քէնտի մէքքիւր քիթապընը օղումալը : Քէզա Նալվին քրթթէսթանլարըն սէրկէրտէսի վէ միւճիտի օլտուլար : Պու զաթլար հերետիկոսապետլէրին էն պիրինճիլէրի օլտուլար , քիլիսէյէ վէ ատապիլիէթէ գիյատէսի իլէ մազարրաթ վէ թապիլէրինէ պիէմսալ սէրպէսթլիք վէրտիլէր : Լութեր եիրմի եալընա գատար եանի 1505 է գատար մէքթէպլէրտէ օղուտու , սօնրա էրթֆօրթ մանասթըրընա վէ Օգոստինեան թարիգաթընա կիրիպ , 1507 տէ քահանայ օլտու . օլ վաղըթ Լէնն Ժ. փափա , Ս . Պետրոս քիլիսէսինին պինասը իչին խայրխանլարա ներողութիւն վէրմէք էմրինի Օգոստինեանլարա վէրմէյիպ , քարոզիլէր թարիգաթընա վէրտիլի իչին , Լութեր կիւճէնտի , վէ ներողութիւն պօշ շէյ տիր տէյի իլան էթմէյէ պաշլատը . վէ եէնի թարիգաթընը իճատ էթտի . վէ Օտօլլէթթա նամ գարը իլէ էվլէնտի . քէզալիք Նալվին , պունլարըն իշպու մէգիէպի իճատ էթտիլէրի եալընը քէնտիլէրինին մէշրէպ ֆէնալըղընա վէրիլի :

ՅՂԲ . Պու ատէմլէրին պաշլըճա մէրամը , տէյիլ քի տօղրույու էօյրէթմէք , անճազ կաթողիկէ Հոռվմէական քիլիսէ էվլատլարընա պէրուտէթ սաշմաք , վէ քիլիսէտէն այրըպ փարալամաք օլտու : Պունլարըն եանլըշ թալիմաթլարը էսասէն վէ պաշլըճասը շուսլար տըրլար : Ինսան իլք Ադամըն կիւնահը իլէ կիւնահա տիւշտիւ , վէ սասատէթ հալինի գայպ էթտի : Պու իլք կիւնահ սայիր քեհֆֆէյի ինսան կիւնահլարընա քէօք վէ թօխում օլտու , վէ հէր կիւնահ վար իսէ , հէփսի օլ իլք կիւնահըն տալլարը եախօտ մէյվլէլէրի տիր : Պու իլք կիւնահ վաֆթիլզ վասէթասը իլէ ինսանտան տէֆ օլուր կիտէր , տէյիլ քի վաֆթիլզտէ պիր քէրամէթ վար , եախօտ օլ կիւնահը քէն-

տի գուժվէթի իլէ տէֆ էտէր, անճադ պու վաֆթիդի իճրա էտէն զաթ, օլ կիւնտէն վէ օլ սաաթտան ֆրիստոսա ինանմայա եախօտ սըղընմայա պաշլար: Իշթէ ծնտան փէյտա օլմուշ օլան ֆրիստոսա իշպու իման վէ սըղընմադ վասէթասը իլէ էվվէլա աթամըզըն պի, տայէթ կիւնահը ծնա կիւնահ սայըլմամայա պաշլար. վէ ճէզասը գաւմադ, սայիր կիւնահլար տա, քի օլ կիւնահըն կէծնակէծն սուրէթի վէ մագամլարը տըրլար, ինսանա կիւնահ վէ ճէզա սայըլմամայա պաշլարլար: Իմտի իլք Ադամըն կիւնահը վաֆթիդտէն սօնրա պիլէ քէնտի ըէնկլէրի, վէ մագամլարը իլէ ինսանտա պագի գալըր. պու ըէնկլէր վէ մագամլար, պիղլէրին կիւնահլարը տըրլար: Վէ նասըլ քի վաֆթիդտէն պաշլարադ ֆրիստոսա իման հասըլ օլուրսա. վէ պու իմանըն գուժվէթի իլէ իլք կիւնահ վէ ճէզա սայըլմադ օլուրօրսա, քէզալիք պիղլէրին մուախխարէն իշլէտիյիմիդ կիւնահլար եինէ օլ իման վասէթասը իլէ կիւնահ սայըլմադլար: (Նէ կիւզէլ պուլուշ . . .) ինսանա քեաֆի տիր վէ եէթէր քի, վաֆթիդի սատէ ֆիքրինէ կէթիրսին, իլք կիւնահ սայըլմադ օլուր, վէ ծնուն մէյվլէրի տէ եանի սայիր կիւնահլար տա սայըլմադլար, եախօտ տահա աշըղը, աֆվ օլուրլար: Պունտան դօլայ զայրը պիր մէզհէպ օլապիլմիր մի: Վաֆթիդ օլմադ հաճէթ տէյիլ, ֆիքրինէ վաֆթիդի կէթիրիսէն, կիւնահտան գուրթուրուրսուն: Պու սուրէթտէ խոստովանանք հիշ օլմուշ օլուր. վէ պիր տէ ֆաղլա պիր պէօյիւք զահմէթ, իլլա բրօթէսթանլարա, պէօյիւք էզիյէթ, վէ մուճիպի նէֆրէթ:

ՅՂԳ. Կաթողիկէ քիլիսէնին պու պապտէ օլան թալիմաթը չէօլէ տիր. վաֆթիդ սըրըր եալընըդ Ադամըն պիղլէրտէ պուլունան կիւնահընը աֆվ էտէր, վէ պու սըրըրլար սահիհէն լութուֆ վէրիր. պու լութուֆու մուախխարէն իշլէտիյիմիդ կիւնահլարըն եիւզիւնտէն քայպ էտէրիդ, գայպ էթտիքտէն սօնրա մութլադ վէ միւճէրրէտ պիլէ տիկէր պիր վասէթա լազըմ տըր քի, հիւսնիւ բատէթիմիդ իլէ իշլէտիյիմիդ կիւնահլարտան խէլաս օլալըմ. պու վասէթատա պաշգա տէյիլ. անճադ ֆրիստոս էֆէնտիմիզին պիղլմ իշին իճատ վէ իհսան էթտիյի խոստովանանք սըրըր տըր, քի իլքի տէնիդէ պաթմըշ օլտուղունտան, եանի վաֆթիզին լութֆու, պու իքինճիյի հայրապետլէր իքինճի սէլամէթ թախթասը թէսմիյէ էթմիշլէր, իմտի վաֆթիզին վազիֆէսի պաշգա տըր, վէ խոստովանանք պաշգա տըր, օնուն մագսէտի պիր եալընըդ Ադամըն պիղլտէքի օլան սկզբնական կիւնահը տէֆ էթմէք տիր. ծնուն իշին տէ պիր քէրրէ օլուր. վէ թէքէրրիւր օլմայա հաճէթ տէյիլ: Խոստովանանք սըրըրըն մագսէտ, վէ վազիֆէսի տէ ինսանըն վաֆթիդտէն սօնրա իշլէտիյի կիւնահլարըն աֆվ էթմէք տիր, եէթէր քի շարթը լազըմէսիլլէ իճրա օլունս սուն, վէ հէր գաշ տէֆա պիր ինսան կիւնահա հասպ էլ պէշէրիյէ վէլզաաֆ կիրիֆթար օլուրսա, խոստովանանք սըրըր իլահիսինէ

միւրաճաաթ էթմէյէ մէճպուր տուր • վէ թէքէրրիւրիւ սէլամէթ պա-
պընտա ճայիզ վէ լազըմ տըր :

ՅՂԴ • Էվվէլա իշպու խոստովանանք սըրրընըն , կիւնահլար
ափվլըղը իշլին Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն իճատ օլմուշ օլտուղունու
սըհէթինի պէյան էտէլիմ : Սանիլէն հէր քէսին պու սըրըր իճրա
էթմէք իշլին կիւնահլարընը պիրէր պիրէր պէօյիւք օլտուն քիւշիւք
օլտուն , քահանայա սէօյլէմէյէ մէճպուր օլտուղունու : Սալիսէն հան-
կը կիւնահ տըր աղիզ բուհա գարշը օլան օլ կիւնահ քի , հիշ ափվ
օլմաղ • Բապիէն Մովսէսին եախօտ էսկի ահաըն սըրըրլարը : Խամի-
սէն , խոստովանանք սըրրընըն մէճմուրու , մատտէսի , վէ սէօզլէրի
իւզէրինէ : Սատիսէն , քիլիսէնին իւք տէհրլէրինտէ իճրա օլունան
կանոնական ապաշխարութիւն իւզէրինէ : Սապիէն ներողութիւնլար
իւզէրինէ :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆԻ ՍԸՐՐԸ ԿԻՒՆԱՀԼԱՐԸՄԸՋԸՆ ԱՖՎԼԸԸԸ ԻՁԻՆ
ԳՐԻՍՏՈՍ ԷՖԵՆՏԻՄԻՋՏԵՆ ԹԵԵՍԻՍ ՕԼՏՈՒ

ՅՂԵ • Նաաըլ քի էվվէլէրի սէօյլէմիշիզ Ք պիր մուամէլէնին սըրր
օլմաը իշլին իւշ չարթ լազըմ տըր • էվվէլա քի օլ մուամէլէ Գրիս-
տոս էֆէնտիմիզտէն իճատ օլմուշ օլտուն , սանիլէն , քի օլ մուամէ-
լէ լութֆու իլահիլի համիլ օլուպ , ինսանա օլ լութֆու վէրէպիլսին
սալիսէն , քի օլ մուամէլէ զահիրէն պիր առէթ իպրազ էթսին :

Գրիստոս էֆէնտիմիզ հաչան էօլիւլէրտէն տիրիլիպ առաքեալ-
լարա կէօրիւնտիւ վէ օնլարա իւֆիւրիւպ աղիզ բուհու վէրտի իսէ ,
պու խոստովանանք սըրրընը իճատ էթտի : (Յփհ. Ի. 21. 23.) « Նա-
աըլ քի փէտէր պէնի իրսալ էթտի իսէ , պէն տախի սիզլէրի իրսալ
էտէրիմ , վէ պունու տէտիկինտէ , օնլարա իւֆիւրսիւ , վէ տէտի •
Ալըն ազիզ բուհու • հէր քիմին կիւնանլարընը ածվ հոհրսէնիզ ,
օնլարա ածվ օլունսուն • հէր քիմի քի պաղլարսանըզ , պաղլան-
սըն » : « Հէր ազըլ թաշըյան զաթ պուրայը օգուրսա աշըգտան աշը-
ղա պունունլա Գրիստոս առաքեալլարա պէօյիւք պիր հիւքիւմէթ
վէրմիշ օլտուղունու տա պէրապէր անլայաճաղ , չարէ եօզ : Նէ տիր
պու հիւքիւմէթ , ինսանլարըն կիւնահլարընը ափվ էթմէք հիւքիւմէ-
թի տիր • « հէր քիմին կիւնահլարընը ափվ էտէրսէնիզ , ափվ օլուն-
սուն , հէր քիմին պաղլարսանըզ , պաղլանսըն » : տէմէք քի , պու
հիւքիւմէթ Գրիստոստան առաքեալլարա վէրիլտի • Իշթէ պիզ պու
սէլահիլէթին իճրասընա , աղիզ ապաշխարութիւն եախօտ խոստո-
վանանք սըրըր իսմին վէրիւրիզ • վէ Գրիստոս էֆէնտիմիզին պունու

պէջօլէ իճատ էթտիյի իչին Ալլահանի սրբոյ տրոյ տէրիզ . պուրասը ա-
չըզ տրոյ : Կէլէլիմ սրբորն իքինճի շարթընա , եանի պու իճատ օլու-
նան մուամէլէ , իճապ էտէն լութֆու վէրթյօր մու , եօղսա վէրմէ-
յօր մու . « Հէր քիմին կիւնահլարընը աֆվ էտէրսէնիզ , աֆվ օլուն-
սուն . վէ հէր քիմի պաղլարսանըզ , պաղլանսըն » , տէմէտէն պալիս ,
կիւնահ աֆվ օլտուղու կիպի , Ալլահըն լութֆու անինտէ օլ քիմսէյէ
կէլէճէք , զիրա Ալլահըն լութֆունու ինսանտան գաչըրան պիր եա-
լընըզ կիւնահ տըր , եախօտ կիւնահ վէ լութֆ պիրլիքտէ իմթիզաճ
էտէմէզլէր , եա պիրի եա օ պիրի ինսանտա գալապիլիր . նասըլ քի
կէճէ կէչտիյի կիպի կիւնէչ կէլիր , եախօտ գարանլըզըն զըտտը ը-
չըզ օլտուղու կիպի , շէյթանըն ամէլի տուրտուղու մահալտէ , Ալ-
լահըն լութֆու տուրամազ . եօղսա Ալլահընը թէրք էթմէլի : Քրիս-
տոսուն վէրտիյի պու սէլահիյէթ վէ գուվէթ պիր կիւնահքեարըն
իւզէրինէ իճրա օլտուղու կիպի , կիւնահը տէֆ օլուր , լութֆ օ-
նու տօլտուրուր , վէ նէրտէ կիւնահ գալմազսա , պէլլի քի լութֆ օ-
րատա հազըր տրոյ : « Զինչ միաբանութիւն է Քրիստոսի ընդ Բելիա-
րայ » : (Բ. Կ. Դ. Զ. 15.) Տէմէք քի Քրիստոսուն պու իճատը լութֆ
վէրիր :

Կէլէլիմ իւչիւնճիւ շարթա , եանի պիր սրբորն զահիրէն պիր
մուամէլէսի տէ օլմալը : Կիւնահլարը աֆվ էթմէք եա պաղլամազ
մուամէլէսի զահիրի պիր մուամէլէ տիր , զիրա իչպու հիւքիւմէթի
վէ սէլահիյէթի Քրիստոսուն էմրի իւզէրէ իճրա էթաիքլէրինտէ , ա-
ռաքեալլար քէօր քէօրիւնէ հէր քէսէ րասթ կէլէճէքլէրի հալտէ ,
սէնի աֆվ էթտիմ կիւնահլարընտան տէմէյէ կէօնտէրիւմէտիլէր եմ :
Մութլազ պիր ատէմ քէնտի քէնտինէ իրթիքեապ էթտիյի կիւնահը
պիրիպ նատիմ օլուպ վէ օնտան գուրթուլմազ իչին առաքեալլարա
միւրաճաթ էտիպ , պու կիւնահլարը իզրար վէ իթիրաֆ էտէճէք ի-
տի , վէ առաքեալլար գուլազլարը իլէ տինլէտիքտէն սօնրա , նա-
տիմ օլան կիւնահքեարըն էֆքեարընը , եա հալինի անլայարազ , աֆ-
վընը իհսան էտէճէք իտիլէր , եախօտ իսլահ օլմայա մուզայիր տա-
հա էֆքեար թաշըմազտա , վէ հէնուզ օլ կիւնահլարա օլան մէլ ու
հէյլինի թէրք էթմէյէճէյինի վէ չէօղիւլմէյէ շայան վէ տահա լայըզ
օլմատըղընը անլալըպ , աֆվ էթմէյէճէքլէր իտի : Իչպու կիւնահ-
քեարըն չիֆահէն նէտամէթի , վէ կիւնահըն իզրարը վէ աֆվլըզ տի-
լէմէսի , վէ առաքեալլարըն պուլարը աֆվ էթմէսի , պիր եալընըզ
տաիլլէն վէ ֆիքիր իլէ իճրա օլմայաճաղըտը , անճազ չէօղէն , եա-
խօտ օնու հալլ էտէն քահանայ էվլէլա կիւնահքեարըն զահիրէն նէ-
տամէթ կէթիրմիչ իտուկինի , վէ կիւնահըն չիֆահէն վէ թագրիրէն
անլամազ էմրի թապիլի տիր . վէ կիւնահքեար քէնտի կիւնահընտան
սահիհէն վէ պի իշթիպահ չէօղիւլլապ խէլաս օլտուղունու քէզա-
լիք անլամազ իչին առաքեալլարըն աֆվ էթտիմ կիւնահլարընը եա-

խօտ աֆիլ էթմէտիմ, հալէն պաղլըսըն էֆըեար ու հալինի դահիրէն, վէ շիֆահէն անլամասը լաղըմ օլտուղունտան, մութլագ առաքեալ-լարըն հէր պիրի պէն սէնին կիւնահընը աֆիլ էթտիմ տէյէճէք իտի, վէ Գրիստոսուն էմրինի իճրա էտէճէք իտի. հէմ պէօյլէ տէ իճրա էթտիլէր. տէմէք քի դահիրէն վէ մատտէթէն տախի իշպու մուամէ-լէնին ըէսմի վէ ատէթի վար իտի, եանի կիւնահլարըն իգրարը, վէ օլունան վէ կէօրիւնէն նէտամէթ. վէ առաքեալլարըն աֆիլ էթտիմ սեհին կիւնահլարընը տէյի, շիֆահէն հիւքմիւ, պիր մուամէլէյի դահիրի վէ մատտի օլմասը շարթը մութլագ իտի: Պու սուրէթտէ խոստովանաք սըրըր պալատէ մուհարրէր իւշ շարթը շամիլ օլտու-ղու իլին, Գրիստոս էֆէնտիմիլին էմր ու ինտասը իլահիսի, վէ կիւ-նահտան գուրթուլմագ իլին, ինսանլարա էն լաղըմ պիր սըրըր իլա-հիսի տիր: Իշթէ պու սըրըր ազիմ օլ վագըթ իճատ վէ թէէսսիս օլտու, հաչան Գրիստոս էօլիւլէրտէն տիրիլտիքտէ առաքեալլարա կէօրիւնիւպ, վէ օլ իսթիգլալլիյէթի, եանի կիւնահլարըն աֆիլ էթմէք հիւքիւմէթինի ծնլարա ինսան էթտի իսէ: Վագաա Գրիստոս էֆէն-տիմիլ իշպու ինսանը առաքեալլարա, վէ առաքեալլար իլէ ծնլարըն իսալէֆէրինէ, եանի կաթողիկէ քիլիսէյէ վէրէճէյինի զաթէն էն էվ-վէլ հայաթընտա իրէն առաքեալլարա տուլ էթմիշ, եախօտ վատ էթմիշ իտի: Վէ տիրիլտիքտէն սօնրա օլ Ալլահանի վատընը ֆիլիէն իճրա էթտի, զիրա (Մարթ. ԺԶ. 19.) Պետրոս վատ էթմիշ իտի, «էէր նէ քի եէր եիւղիւնտէ պաղլայաճագ իսէն, կէօյտէ տախի պաղլանմըշ օլաճագ. վէ հէր նէ քի չէօգէճէք օլսան կէօյտէ տէ չէօ-ղիւլիւշ օլաճագ»: Վէ պու վատըն թըպզըսընը թէքրար ճէմի ա-ռաքեալլարա, Պետրոս տա պէրազէր օլարագ, թէքէրիւր էթտի: (Մարթ. ԺԸ. 18.) «էէր նէ քի եէր եիւղիւնտէ պաղլայաճագ օլսա-նը, կէօյտէ տախի պաղլանմըշ օլաճագ տըր. վէ հէր նէ քի եէր եիւղիւնտէ հալլ էթմիշ օլաճագ իսէնիլ կէօյտէ տախի հալլ օլա-ճագ տըր, եանի չէօղիւլէճէք տիր»:

Գրիստոսուն պու իքի վատլարընտան աշիքեար կէօրիւնիւր քի, Գրիստոս էֆէնտիմիլ կէլէճէք պիր զէմանտէ. եանի էօլիւլէրտէն քէնտիսինին տիրիլմէսինտէն սօնրա ինսանա պիր սէլամէթ սըրըր իճ-րա իտէճէք իտի. վէ ֆիլէլ հագիդէ հէմ իճատ հէմ տէ վատընը ին-ֆագ վէ իճրա էթտի: (Յովհ. Ի. 21. 23.) պու պապտէ Տրիտէնդեան սինօթու, (Նիքի. ԺԳ. Գլ. Ա.) տէյօր: «Հաչան էօլիւլէրտէն տի-րիլիպ քէնտի շակիրտլէրինէ իւֆիւրտիւ, տէյէրէք, ալըն ազիլ ըուհու, հէր քիլիլէրին կիւնահլարընը աֆիլ էտէրսէնիլ, ծնլարա աֆիլ օլունասուն. վէ հէր քիլիլէրինքինի պաղլամըշ օլուրսանըլ, օլ կիւնահ-լար պաղլանմըշ օլսունլար: Պէօյլէ պիր մէշհուր վուգուաթ վէ ա-չըդ լուղէթլէր իլէ, վաֆթիլտէն սօնրա կիւնահա տիւշմիւշ օլան քրիսթիյանլարը պարըշտըրմագ իլին առաքեալլարա, վէ անլէրին շէ-

րան խալէֆի օլանլարա կիւնահր աֆվ էթմէք հիւքիւմէթի իթա օլունմուշ օլտուղունու քեաֆֆէյի հայրապետէր պիլիթթիֆազ անլատըլար : Պօղոս առաքեալ . (Բ. Կրն. Ե. 20.) « Գրիստոսուն թաւաֆընտան էլլիլիք էտէրիզ , Ալլահ իլէ պարըշըն » . տէմէք քի Ալլահ վասէթա իլէ իշ կէօրիւր : Յակոբոս . (Ե. Գլ. 16.) « Խոստովան եղերուք միմեանց զմեզս » . պիրի պիրլէրինիզէ կիւնահլարընըզը իթիւրաֆ օլուն . քիմտիր պունլար , (14. Դէ.) աչըզ սէօյլէյօր . « խասթէլէնիրսէ սիզտէն պիրիսի , քիլիսէնին քահանայսընը չաղըրսըն . վէ (պունլար) ծնուն իւզէրինէ տուա էթսինլէր , եազ իլէ ըապպըն խմի իլէ եաղլասընլար . . . պիրի պիրլէրինիզէ կիւնահլարընըզը իդրար էտին » . պուրատա Յակոբոս առաքեալ մութլազ Գրիստոս էֆէնտիմիլիկն առաքեալլարա , վէ քահանայլարա իճատ վէ թէնպիկ պույուրտուղու խոստովանանք սըրըրընը եաղըյօր , քի (Յ. Գլ. Ի. Դէ.) Գրիստոս առաքեալլարա հէր քէսին կիւնահընը աֆվ էթսինլէր , եախօտ պալլասընլար , տէյի , հիւքիւմէթ վէ սէլահիյէթ վէրտի : Յաւորոս առաքեալ տալիս պու խոստովանանք սըրըրընը սէլամէթ վասէթասը տէյի իճրա էթմէսինի էմր խալիյօր . խմտի պիր պիրլէրինիզէ կիւնահլարընըզը իզրար էտին , տէմէսինտէ , բրօթէսթանլար . Յակոբոս աշխարհականա աշխարհականա կիւնահլարընը իթիւրաֆ էթսին տէյօր , տէյի գաչամազ եօլունա վարմասընլար , վէ հագգլարը եօզտուր . զիրա պու պիր պիրիմիզէ , մանասը խասթա իլէ քիլիսէ քահանայլարը , եախօտ երէցլէրի տէմէք տիր : Սանիյէն Յակոբոս առաքեալ վիէք ալա պիլլիյօրուտու քի , կիւնահ աֆվ էթմէք գուվվէթինի Գրիստոս էֆէնտիմիլիզ եալընըզ առաքեալլարա վէրտի , տէյիլ քի ճէմաթա , պունուն իշին տիր քի քիլիսէնին քահանայսընը չաղըրըն տէյօր , աշխարհականա խոստովանանք օլունաճազ իսէ , քիլիսէ քահանայլարընա նէ լուղում վար ըտը , վէ խոստովանանք օլսա , կիւնահ աֆվ էթմէք իմթիյաղընը Գրիստոս աշխարհականլարա վէրմէմիլի իտի . վէ Ալլահըն էսրարընըն պին պաշըլարը օլմայա եալընըզ առաքեալլար նասպ օլունմուշլար ըտը . վէ քիլիսէ գայտէսի բրօթէսթանլարըն արզիւսիւնէ վէ էֆքեարընա մուվաֆըզ քիլիսէտէ պիր ճումհուքիյէթ տէյիլ :

Տէֆա օլ պիր պիրլիքիմիզէ լուղէթինի իքի թարաֆըն պիրի պիրինէ միւնավէպէթէն խոստովանանք օլմասընը չըգարմասընլար . եախօտ աշխարհական , քահանայա . վէ քահանայ աշխարհականա , զիրա (Ե. Գլ. Ե. 21.) Պօղոս առաքեալ եաղար . « պիրի պիրլինիզէ իթաաթ էտին » , եանի իթաաթ քիւչիւքտէն պէօյիւկէ օլուր , վէ հիլ պիր վաղըթ անլաշըլմազ քի պէօյիւքլէր , եախօտ բուէսսալար տէթապալարընա իթաաթ էթսինսէր : Քէզալիք . (Ա. Պէ. Գ. 9.) « Պիրի պիրլինիզ իլէ միսաֆիր սէվիճի օլուն » . էլպէթ պիրի խանէ սահիպի , վէ պիրի միսաֆիր օլապիլիւր . տէյիլ քի իքիսի տէ միսա

ֆիր , Վէ (10.) « Հէր պիր քիմսէ , նաօրլ քի պիր պախչիչ ալոր
խսէ , պիրի պիրինիգէ ծուռ վերմէլի , Ալահըն տիւրլիւ տիւրլիւ ի-
նայէթլէրինին էյի պինպաչլարը միսալի » : Տէմէք քի պիրի պախ-
չիչէ միւնթաճ վէ տիկէրի պին պաչը , օլ պախչիչէրի վէ եախօտ
Ալահըն էսրարընը տաղըտընը , իմտի օլ պիրի պիրինիգէ կիւնահլա-
րընըզը իթիրաֆ էտին լուղէթինին իքի թարաֆա տա շուսուլի եօզ
տուր :

Խոստովանանք սրբորնը Յովհաննէս աւետարանիչ քէնտի իւք մէք-
թուպինտէ , (Ա. Գլ. 8. 9.) թաստիգ վէ թէնպիհ , վէ թէնքլտ է-
տիյօր : « Եկէր կիւնահըմըզ եօզ տուր տէրսէք , պիզ քէնտի քէնտի-
միզի ալտատըրըզ . . . էկէրչի կիւնահլարըմըզը իթիրաֆ էտէրսէք , օ
սատըզ վէ ատիլ տիր աֆվ էթմէյէ կիւնահլարըմըզը . վէ հէր մէք-
րուհլուգտան պիզլէրի փաքէմէյէ » : Պուրատա կիւնահ կիզլէմէք
պահսը օլույօր . վէ խոստովանանք օլմագ մութլագ կիւնահքեար
կիւնահընը Ալահտան կիզլէյէմէզ . քի օ էֆքեարտէ կէզէպիլսին .
տէմէք քի Յովհաննէսին թէքտիրի խոստովանահայրտան կիւնահ կիզ-
լէմէսի իւզէրինէ պահս օլունույօր . « զանձինս խաբեմք » քէնտի
քէնտիմիզի ալտատըրըզ . եախօտ քահանայը տէյլլ , Ալահը . օնուհ ի-
չին տէ կիւնահլարըմըզը իզրար էտէլիմ , տէյօր . քի աֆվլըզըն ա-
լալըմ . քիմտէն . Ալահտան . քի քէնտի տէօզիւնտէ վէ թէտպիրինտէ
սատըզ , ինսանըն քէնտի կիւնահընտան խէլաս օլմասը իչին առաք-
եալլարա իմթիյագ , վէ հիւքիւմ վէրտի , քիմին կիւնահլարընը աֆվ
էթսէլէր քէնտիսի տէ մութլագ սիւրէթտէ աֆվ էտէճէք . զիրա
սէօզիւնտէ սատըզ տըր : Պու սէօզ հմնկը սէօզ տիւր . (Յովհ. Ի.)
« Հէր քիմին . . . » . առաքեալլարա վէրիլէն սէլահիյէթ տիր : Տէ-
ֆա (Գործ. ԺԹ. 18.) եահուտիլէրին պազըլարը Գրիստոսա ինանմա-
տան կէօրէքէք , քի առաքեալլար Յիսուս Գրիստոսուն իսմինէ ճինլէ-
րէ հէմին վէրիպ , չօզ միւնիւզաթլար իշլէյօրլար . պիր եահուտի պաչ
քեահինինին էվլատլարը Յիսուսուն իսմի իլէ ճինլինին պիրիսինէ հէ-
մին վէրմէյէ պաչլատլար , ճին ճէվապ վէրտի վէ տէտի , Յիսուսու
պիրիլիւմ , վէ Պօղոսու թանըրըմ , սիզլէր քիմ օլույօրսուսուղ . պու-
նու տէտիյի կիպի հիւնիւմ էտէր օնլարըն իքիսինին իւզէրինէ , վէ
օնլարը եարալար , պիթ թագըրիպ գաչարլար , պունու ինանմըջ քրիս-
թիյանլարըն չօղու կէօրէքէք , վէ գօրգու քէնտիլէրինի ալմըջ օլտու-
ղունտան առաքեալլարըն հուզուրունա գօշարլար , (18.) « Վէ իզ-
րար էտէր իտիլէր , վէ քէնտի ամէլլէրինէ խապէր վէրիլ իտիլէր » .
նէ տիր պու իզրար . վէ նէ տիր պու կիզլի ամէլլէրինի խապէր վէր-
մէլէրի , միւնէրէտ կիւնահլարընը վէ ֆասիտ ամէլլէրինի խապէր
վէրիլ իտիլէր , զիրա էյի ամէլ իւզէրինէ քիմսէ գօրգմագ , անճագ
քիչիլի քէնտի ֆէնա ամէլլէրի գօրգուտուր , վէ հիճապընտան օնլա-
րը կիզլէր . իշթէ պու վուգուաթ իւզէրինէ եիւրէքլէրինէ խէվֆ վէ

գօրգու կիրէրէք, Առաքեալարա չար չափքը կէլիւէր. վէ կիզի ա մէլէրինի իզրար վէ ինպար էտէրէր, քի ափլինա մուլաֆֆազ օլուպ օլ սըրաւան գուրթուլսունլար: Գործոցուն պու սէօզիւնիւ հէման քեաֆֆէյի շարգ քիլիսէսի հայրապետլէրի վէ ճէմիի ալիմ Աստուածաբանլար խոստովանանք սըրրը վէ իթիրաֆ իւզէրինէ օլտուղունու թաստիւք էտէրէր: Բրօթէսթան պէկէնմէզսէ պիզէ օլ ամէլէրին էյի ամէլէր օլտուղունու իպրազ էթսին, քի պիզտէ, ծնւալըն կիւնահլը շէյլէր օլմատըղընը անլայըպ, պու սէօզլէրի խոստովանանք սըրրը իւզէրինէ տէլիլ վէ թաստիւք էթմէքտէն վազ կէչէլիմ:

ՅՂԶ. Պու պապտէ Կաթողիկէ քիլիսէսին միւսթագիմ իթիգատը վէ թալիմաթը պու տուր. Տրիտէնդեան (Նեոք. ԺԳ.) « Հէր քիմ տէրսէ քի, քրիսթիանլար իչին հէր գաչ քէրրէ քի, վաֆթիզտէն սօնրա կիւնահ իչլէրսէլէր, Ալլահ իլէ պարըշտըրմագ իչին էֆէնտի միզ Գրիստոստան իճատ օլուպ, ապաշխարութիւն սահիհ վէ ասըլ սըրրը Կաթողիկէ քիլիսէսինտէ եօզ տուր. վէ սըրր թէէսիս օլմամըշ, նզովեալ օլսուն »: Նիկիա հանդանակը Հաւատամքտա տէր. « Ի մի մկրտութիւն յապաշխարութիւն. 'ի քաւութիւն եւ 'ի թողութիւն մեղաց »: վէ սայիր սինօթլարըն հէման քեաֆֆէսինտէ պու տին ազայիտի միւսատտագ վէ միւսէլլիմ տիր: Վէ եէվմիյէ տիւնս եանըն չար էթրաֆընտա քիլիսէլէրտէ պու ապաշխարութիւն խորհուրդու իճրա օլունմուշ, օլունույօր, վէ օլունմագտա տըր: Եանի պիր կիւնահքեար տէրունի եիւրէքտէն Ալլահը կիւնահ իլէ ինճիթտիլինի. եախօտ տահա տօղրուսու Ալլահըն թէնպիհինէ գարշը պիր ամէլ վէ հարաքէթտէ պուլունտուղունու անլատըղը հալտէ, թէքրար Ալլահըն հիւսնիլ թէվէճճիւհիւնիլ վէ լութֆունու գաղանմագ իչին. պիր տահա օլ գուսուրտա պուլունմամագ շարթը իլէ, քիլիսէյէ միւրաճաթ պիրլէ պիր խոստովանահայր պուլուր, կիզլիտէն կիզլիէ կիւնահլարընը օլ քահանայա սէօյլէր, վէ թէօվլէ էտէր: Քահանայ տախի քէնտիսինէ Ալլահտան վէրիլէն հիւքիւմէթի իլէ, պեհն սեհին հեփի կիւնահլարընը աճիլ եթտիլմ »: տէյէրէք վէ էլինի կիւնահքեարըն պաշը իւզէրինէ գօյուպ, փէտէրին վէ օղուլուն վէ ազիզ բուհուն իսմի իլէ սէօզլէրինի վէ տուասընը էթտիլի կիպի օլ կիւնահլարըն հիչ պիրիսի գալմագ աֆիլ օլունուր: Պու տուր պիզիմ իթիգաթըմը. վէ պու սըրրը պիզ պէօյլէ իճրա էտլյօրուզ, չիւնքի պիզէ Ալլահըն լութֆունու գաղանմագ զիյատէ լաղըմ տըր: Կիւնահ իլէտիքտէն սօնրա, խոստովանանք օլունճայա տէկին ճանըմըզ զամիրիմիլ, գալպիմիլ տիթրէր, ույգույու գայպ էտէրիլ. թա քի ապաշխարութիւն սըրրընը իճրա էտիպ, կիւնահլարըմըզտան թէմիլլէնինճէյէտէք, անտէն սօնրա բահաթ օլուրուզ. վէ սէլամէթ պուլաճաղըզ տէյի իթիգատ իլէ եաշարըզ. վէ սէլամէթ պուլմագ փէք կիւն

օլտուղունտան, անճազ Գրիստոսուն իճատ էթտիյի մուալիճէսինի վէ սըրըրնը իճրա էթմէյէ հէր հաչան կիւնահա տիւշէրսէք, մէճպու-
րուզ: Բրօթէսթան քէնտի սէլամէթինի ապաշխարանքսըզ պուլու-
րումուշ. Օնլարնքի տահա դօլայ ըմըշ, ագըլ պու եմ: Եւ էօլ-
տիւքտէն սօնրա խոստովանանքն լազըմ օլտուղու մէյտանա չը-
գարսա, Լութեր պիղէ պէօյլէ էօյրէթտի տէմէ իլէ, մէհսուլիյէթ-
տէն նմարլ գուրթուլաճագ տըր:

ՅՂԷ. Պու պապտէ աղիղ փէտէր վէ հայրապետէրին թահրիրա-
թը. ապաշխարութիւն Գրիստոսուն իճատ էթտիյի պիր սէլամէթ
սըրըր տըր տէյի, ճիւմէթէն միւթթէֆիզ տիրէր:

Տէրտուղիանոս, քի Մօնթանիստ սէրթ հերետիկոսութիւնունա
մաաթթէէսսիւֆ տէրիղ տիւշմիւշ խտի, (Գլք. Յաղ. Հատարան. Գլ.
ԻԱ.) եազըյօր, « Պու ապաշխարութիւն տուր քի, պիղլէրտէ լազըմ
օլտուղունու թաստիզ էտէրիղ. . . քիլիսէ դատիր տիր կիւնահը
աֆիլ էթմէյէ, լաքին էթմէյէճէյիմ քի, սալիլէրի կիւնահ իչլէմէտէն
սազընսընլար »: Քէնէնի Տէրտուղիանոս աղիղ ըուհուն թարաֆըն-
տան սէօյլէյօր վէ եազըյօր. չիւնքի Մօնթանիստէրին էն պէօյիւք
սայտըլարը կիւնահ, տինի ինքեար էթմէք. դինա իչլէմէք. վէ գաթլ
էթմէք կիւնահլարը իսի, պուշլարա քիլիսէ ապաշխարութիւն վա-
սէթասը իլէ աֆիլըզ վէրէմէղ տէր իտիլէր, տէմէք քի խոստովա-
նանք սըրըրնը եինէ սայիր կիւնահլար հագգընտա իգրար վէ գապուլ
էտէր իտիլէր. օլ իւշ կիւնահլարն տա խոստովանանքտա իգրարը
իճրա օլմալը, ամմա թողութիւնու Ալլահա եախօտ ըուհանքի քիլի-
սէյի, քէնտիլէրին տէտիլի կիպի, քի իւշիւք պիրլիքտէն միւրէթ-
թէպ տիր, հէվալէ էթմէլի. մատաի քիլիսէտէ քէնտի գիւլիւմէրինէ
կէօրէ եպիսկոպոսլարն պիր իթիգատտա միւթթէֆիզ օլտուղարը
իտի, պուշլարն գալիլինճէ Ամենասուրբ Երրորդութիւն իւշիւք
պիրլիք, ըուհանի քիլիսէ տէմէք օլմուշ օլուր:

Որոգինէս. (Ի Բ. Բ. Ելէյ.) « կիւնահքեար ատէմ, Ալլահն
քահանայսընա կիւնահընը սէօյլէմէյէ վէ մուալիճէսինի տիլէմէյէ հի-
ճապ էթմէղ » տէր:

Ս. Կիպրիանոս (Յաղ. անկէլոյ. Եանի յիւթէն շըֆանլարն պահսըն-
դա. Գլ. ԺԲ.) « Հէր պիրլէրի կիւնահլարնը իգրար էթսինլէր. հա-
չան տիւնեատա տըրլար. հաչան խոստովանանք գապուլ օլունուր:
հաչան թարղիլէ վէ քահանայլար վասէթասը իլէ օլան աֆիլըզ Ալ-
լահն ինտինտէ մագպուլ տուր »: Եինէ Ս. Կիպրիանոս. (Թուղթ
ՅԴ. առ Կուռնէլիոս պապ.) « չիւնքի ճայիղ տէյիլ խտի. եախօտ փէ-
տէրին վէ Ալլահն ինայէթի վէ մէրհամէթի ըաղի օլամաղ խտի, քի
քիլիսէ գապուստու վուրանլարա գարչը գապիսսըն. . . չէօյլէ քի
իթիհալը տարը սլագա էտէնլէր հաղորդութիւնսուղ վէ պարըլմագ-
սըզ, Ալլահն հուզուրունա իրսալ օլսունլար, հաչան քէնտիսի ըուխ-

սաթ վերտի, օ քի նօմոսու տախի վերտի, քի եէր եիւղիւնտէ պաղ-
լանանլար, կէօյտէ տախի պաղլը օլտունլար. օրատա չէօղիւլմիւշ օլ-
սուն օ քի էվվէլ պուրատա, քիլիսէտէ չէօղիւլմիւշ տիւր » :

Ս. Ամբրոսիոս (Գէրգ. Յաղ. ապաղիարաթեան. Գէրգ. Ա. Գլ. Բ.) « մա-
տէմ քի էֆէնտիմիզ Յիսուս քէնտիսի աւետարաննտա սէօլէմիշ. « Ա-
զիզ բռնոն ալլըն, քիմին կիւնահընը աֆվ էտէսէնիզ, աֆվ օլունսուն.
. . : Հանկըսը զիյատէ Գրիստոսա ըայէթ էթմիշ օլուր. աճապա էմր-
լէրինէ իթմաթ էտէն մի, եօղսա գարշը գօյմն մը. քիլիսէ ի-
քիսինտէ տէ իթաաթ էտէր. քի կիւնահը հէմ պաղլասըն, հէմ չէօղ-
սիւն » :

Ս. Յօհան Ոսկերեբան (Յաղ. Քահանայաթեան) « Եէր իւզէրինտէ
սաքին օլանլարա, վէ կէզէնլէրէ հէվալէ օլտու քի, կէօյտէ օլան
չէյլէրի աֆվ էթսինլէր, էվվէթ ծնլարա վէրիտի քի, իմթիյաղաթ-
լարը օլտուն, ծնու քի Սլլահ, նէ մէլայիքլէրէ վէ նէ պաշ մէլայիք-
լէրէ վէրիլմէսինի իսթէտի, զիրա հէր նէ քի եէր իւզէրինտէ պաղ-
լարսանըզ կէօյլէրտէ տախի պաղլանմըշ օլտունլար. վէ եէրտէ չէօղ-
տիւքլէրինիզ կէօյտէ չէօղիւլմիւշ օլտունլար տէյի ծնլարա տէնմէսի
. . . իշպու քահանայլար պաղը ճանա տախի միւթաալլիզ տիր, վէ
կէօյլէրէ պիլէ միւտախէլէ էտէր » : Տէֆա (Յաղ. Քահանայաթեան.
Գէրգ. Գ. « Նասըլ քի ուլուզլարը սաղալթմազ Մովսէսին նօմոսունտա
քեհահինլէրէ մախսուս իտի. քէզալիք կիւնահլարը աֆվ էթմէք տէ
Գրիստոսուն քահանայլարրնա մախսուս տուր » :

Ս. Սգոստինոս, (331 Քաղաք. Գլ. Ե.) « Քիլիսէնին անախթար-
լարը իլէ, հէր նէ քի եէրտէ չէօղիւլմիւշ օլսա, կէօյտէ տախի չէօ-
ղիւլմիւշ օլուր » :

ՅՂԸ. Կէրէք կաթողիկէ քիլիսէ կէրէք հայրապետլէրին քեհաֆ-
ֆէսի, հէր վազըթ Գրիստոս էֆէնտիմիզին իճատ էթտիյի սըրրլարըն
եէտի թանէ օլտուղունու թանըր. վէ հէր պիրինի ալըր այըր այնի
ատէթլէրի իլէ չիմտիյէ տէկին իճրա էթտի վէ էթմէքտէ տիր, վէ
եէտիսինի տէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտիսի թէէսիս վէ իճատ էթ-
միշ տիր, ամմա պաղըլարընը առաքեալլար իլան էթմիշ պէյիս եօզ,
պիր եալընըզ վիրջին օծում սըրրընըն իլանը Յակոբոսուն մէքթու-
պինտէ կէօրիւնիւյօր, լաքին քիլիսէնին իթիգատը նասըլ քի հայրա-
պետլէրին իթիգատը տա հէր տէմ պիր սիյագտէ տիր, եանի սըրրլա-
րըն հէփսինի Գրիստոս էֆէնտիմիզ թէշքիլ վէ թէէսիս էյլէմիշ. Տը-
րիտէնդեան սինօթունուն (Նիք. ԺԴ. Կառն. Ա.) էօյրէթտիյինէ կէօրէ.
ամմա պիղզաթ ամմա պիլ վասէթա, պու սըրրլար իլան վէ իճրա օլ-
մուշ, ծնտա պիր պէյիս եօզ : Տէմէք քի չիմտիյէ գատար իպրազ օ-
լունան տէլայիլի գավիյէտէն ապաշխարութիւն սըրրընըն Գրիստոս է-
ֆէնտիմիզին իճատ էթտիյի եէտի սըրրլարըն պիրիսի օլտուղու թէ-
պէյիւն էթտի :

ՊԱՊԸ ՍԱՊԻ

Հէր ԲԵՍ ԿԻՒՆԱՀԸՆՏԱՆ ԽԵԼԱՍ ՕԼՄԱԳ ԻՁԻՆ

ԿԻՒՆԱՀԼԱՐԸՆԸՆ ՀԵՓՍԻՆԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՀԱՅՐ ԲԱՀԱՆԱՅԱ
ՊԻՐԷՐ ՊԻՐԷՐ ՍԵՅՅԼԵՄԵՅՅ ՄԵՃՊՈՒՐ ՎԷ ՄԵՆԶՈՒՆ ՏՈՒՐ

ՅԼԹ . Եօգարըտա ազիզ քիթապտան կիւնահլարը ափվ էթմէք
իչին (Յ՝Ն. Ի. 21. 23 : Մ՝Պ. ԺԶ. 19. ԺԸ. 18 : Յ՝Ն. Ե. 16 : Ա.
Յ՝Ն. Ա. 8. 9 : Գ՝Ր. ԺԹ. 18.) . Եաղաղըմըզ վէ կէօսթէրտիյիմիզ
խապթլարա պինաէն , մութլազ առաքեալլար վէ քահանայլար վէ
խալէֆլէրի հաքիմ վէ հաքէմ մագամընտա , վէ հէքիմլէր միսալի վէ
Ալլահըն խազնէտարլարը վէ էլչիլէրի վէ պին պաշըլարը կիպի մէէ-
մուրիյէթլէրինին իճրասընտա պուլունաճագլար : Պիր տավատա հա-
քիմ ազլը պաշընտա պիր հաքիմ իսէ , միւտտայի վէ միւտտայի ալէյհի
կիւղէլճէ տինլէմէլի , վէ պէօլէ իչին ասընտան վէ քեաֆֆէյի թէ-
ֆէրրուաթընտան մալիւմաթը քեամիլէ թահսիլ էթտիքաէն սօնրա ,
հիւքիւմ էթմէլի վէ մուվաֆըզ ճէզասընը վէրմէլի տիր : Իչթէ պի-
թըպկըհի պիր առաքեալ , պիր քահանայ , պիր խոստովանահայր տա-
խի Գրիստոստան հիւքիւմէթ , վէ իմթիյաղաթ ալմըշ պիր հաքիմ տիր ,
ճիւնհալը օլան ատէմի կիւղէլճէ տինլէմէլի , էթտիյի խապասաթլա-
րըն վէ կիւնահլարըն հէփսինէ մալիւմաթ քէսպ էթմէլի տիր . վէ մա-
տամ քի հէր պիր ճիւնհանըն այրը այրը հիւքմիւ վէ ճէզասը վար տըր ,
գաչ քէրրէ պիր քիչի օլ ճիւնհայը իչլէմէյէ ճիւրաաթ էթմիշ , պիր
քէրրէ մի . պէշ քէրրէ մի . օն . երկիրմի . էլլի . երւզ . . . գաչ քէրրէ
պիր կիւնահլը իրթիքեապ էթմիշ , մէսէլա պիր խըրսըզ պիր ատէմ-
տէն մի մալ չալմըշ . Եօղսա չօգ ատէմտէն մի . նասըլ քի պիր ա-
տէմտէն չալտըղը իչին սըրգէթի թէպէյիւն էթտիյի կիպի ճէզայը
միւսթէլըէմ օլուպ , ճէզա չէքէրսէ , քէզալիք հէր պիր չալտըղը Խ-
չին այրը այրը մուրաֆայա , իսթիւթագա վէ հիւքիւմէ միւսթահագ
տըր : Վէ պու մալի չալտըղը , մալ սահիպինին կէօղիւ էօնիւնտէ
մի , Եօղսա կէօրմէզտէն մի . զիրա կէօրմէտէն չալարսա ճիւնհա պիր
տիր . լաքին սահիպինի պաղլայըպ , Եա էօլտիւրիւպ չալմագ պաշգա
տըր . վէ ճինայէթլէր չօղալըր , վէ տահա զիյատէ աղըրլաշըր : Վէ
չալտըղընտա սայիր քիւֆիւրլէր , Եախօտ հագարէթլէր վուգու պուլ-
միւշմու , Եօղսա պուլմամըշ , չալտըղընտա խանէսինի մի տէլմիշ ,
պաշգա էշեալարընը գըրմիշ մը , իթլաֆ էթմիշ մի , վէ դայրիհիւմ :
Պոււլար հէփսի պիր ճիւնհանըն հէմ ճինսինի այրըտ էտէրլէր , հէմ
թէֆէրրուաթընը պէյան էտէրլէր : Հաքիմ ճիւնհանըն գաչ օլտուղու-
նու վէ նէ տէրէճէ աղըր օլտուղունու անլար , օնտան սօնրա ճէ-
զասընը չէքմէյէ հիւքմ էտէր : Պոււնու կիպի առաքեալլար վէ խոս-

առավանհայրլար պիր կիւնահքեարըն կիւնահլարընը անլայաճադ , կիւնահքեար քէնտի զաթընտան իշթիքեա էտէճէք , վէ կիւնահլարըն հէմ ճինսինի , եանի իւրսըղլըդ , զանիլիք , քիւֆիւր , հադարէթ , զարար զիյան էթտիյինի , վէ գաչ տէֆա վուզու պուտուղունու , վէ պուսլարըն թէֆէրուաթընը պիրէր պիրէր քէնտի ճիւնահարըն միւսթանթիղինէ , վէ հաքիմինէ սէօյլէմէլի . պու մալիւմաթը տա վէրմէք անճադ իգրար իլէ օլուր , էկէրչի էթտիյի կիւնահըն աֆվլըղընը տիլէմէյէ մէճպուր իսէ , վէ ճէղասընա րաղի օլաճադ իսէ . նա . սըլ քի մէճպուր տուր : « Եկայք առ իս . Պանա կէլին հէփի կիւնահքեարլար , վէ պէն սիզի գուրթարաճալըմ » տէյի , Գրիստոս էմր էթմիշ վէ նէ կէօնէ գուրթարաճաղընըն էօլունու տա , կիւնահ աֆվ էթմէք իմթիյաղընը վէրտիյինտէ , առաքեալլարա կէօսթէրմիշ տիր : Մալիւմաթ վէրմէք , կիւնահլարը իգրար էթմէք . հէր քէսին վաճիւ պէյի զիմմէթի տիր . զիրա հաքիմէ հիւքիւմ իմթիյաղ վէրէն փատիւ շահ , մութլադ ճիւնահլարըն հէփսինի օնա իհալէ էթմիշ տէմէք , օլ մադամը , օլ մէէմուրիյէթի քէմալը րայէթ իլէ գապուլ էտիւպ , օնուն նիդամընը վէ թէնպիհէրինի թըպզը թըպզըսընա իթաաթ իլէ թութուպ , իճրա էթմէք հէփսինին վաճիւպէյի զիմմէթի տիր : Ելթէ խոստովանանք սըրընտա կիւնահլարըն իգրար վէ իթիրաֆ էմրի միւղթազասը վէ լաղըմէսի պու սէպէպտէն նէշաթ էտէր :

Քէղալիք հէքիմէր պիր խասթէ պաշընա կէլտիքլէրինտէ , խասթէնին պաշըմ աղըրյօր , կէօղիւմ աղըրյօր , . . տէյի հէքիմէ խասթէր վէրմէք պօրճու տուր , քի հէքիմ տէ օնուն իլլէթլինտէն մալիւմաթ ալարադ միւնասիպ վէ մուվաֆըդ իլաճը վէրսին : Քէզալիք պիր փատիշահըն խաղնէտարը միւսթաճ օլանըն հալինի անլամալը քի իզթիւզասընա կէօրէ իանէ վէրսին , վէ օնուն զարուրէթլինի տէֆ էթսին : Ելլի տախի պունուն կիպի տիր . քի քէնտի փատիշահը ճանիպլինտէն մէէզուն վէ մէէմուրու մուաղզամ նասպ օլմուշ կէօնտէրիւմիշ վէ օլտուղու մահալտէ ամիրինին էվամիրինէ իֆատէյէ վէ իճրայա էմր օլունան խուսուսաթտա մուրախխաս տըր :

Ն . Գրիստոս էֆէնտիմիզլին պու « Հէր քիմին կիւնահլարընը աֆվ էտէրսէնիզ , աֆվ օլունսուն . վէ աֆվ էթմէյիւպ թութուղունուղ կիւնահլար թութուլսուն » սէօղլէրինտէն մութլադ կիւնահքեարըն իգրար էթմէսի լաղըմ կէլիւ . չիւնքի առաքեալլար գայըպտան վէ փէյզամպէրլէր կիպի կէշմիշի վէ կէլէճէյի պիլմէզ իտիլէր . պու կիւնահլարա ալեհահ օլմադ իլլին , մութլադ կիւնահքեար օնլարըն եանընա վարըպ իգրար վէ էթտիյի նապէճա հարաքէթլէրի լիսանը իլէ իթիրաֆ իթմէլի , քի օնլարտա օլ կիւնահքեարա իճապ էտէն սիւալլէրի էտիւպ , էֆքեար վէ եիւրէքլէրինին մէյլինի անլատըգտան սօնրա , եանի նէտամէթ կէթիրմիշլէր վէ էթտիքլէրինտէն նէֆրէթ կէթիրմիշլէր օլտուղլարընը անլասընլար , վէ կիւնահ աֆվ էթմէք իմ

Երկարընը ծնւարքն իւղէրինէ իճրա էթսինլէր : Կիւնանլարընը աֆլ էթտիլ տէյէպիւսինլէր : Գէղալիք ծնւարը քի , նէտամէթ կէթլրմէ միւլէր . վէ հալա օլ կիւնանը իւլէմէք արղիւսիւնտէ տիրլէր . պաղլասընլար : Կիւնանը պաղլւսմադ կիւնանը աֆլ էթմէնին մուղայիրի տիր . եանի աֆլ էթմէմէք , օլ կիւնանըն իլինտէ պաղլը տուրտուրմադ , տէմէք տիր :

Մատամ քի աչրդտան աչրդա կերէք (Գրք. ԺԹ. 18.) կերէք (Ս. Յովն. Ա. 8. 9.) վէ կերէք (Յովն. Ե. 16.) կիւնահլարընը իդրար էտէր իտլէր տէյի, հաղլլօղլար. վէ պուհլարըն պիրի պիրի-նիլէ կիւնահլարընը իթիրաֆ էտինիլ տէմէլէրի, մութլազա խոսա տովանանը սըրըր խոսոսուտ տուր, պիլլէր պէօյլէ պիլլիլիլ, վէ Գրիստոսուն քիլիսէսի, 1874 սէնէտէն պէրի պուհլու պէօյլէ պիլլիլ, հանի Գրիստոսուն վէ առաքեալլարըն թէնպիհի օլտուղունու պիլլիլ վէ իճրա էտէր :

ՆԱ. Պուրատա բրօթէսման գապուլ էտէր քի, կիւնահընը պիր առէմ Ալլահա իգրար էթմէք վար տըր. Սանիյէն պիրի պիրինիզէ կիւնահարընդը իթիրաֆ էտին տէմէք, աշխարհականլարա կիւնահընը սէօյլէմէք, տէմէք տիր: Պու միսիլլիւ խասիմէրէ շէօյլէ ճէվապ վէրիրիդ:

Եվ վէճա կիւնահարընըը Ալլահա այն քարզա իգրար էտին տէ-
 յի ազիդ քիթապըն հիւ պիր Եէրինտէ հոգ տուր վէ օլամադ . չիւն-
 քի պիդիմ պիրաիմիդ , Ալլահ Գայըպտուն պիւր , Եիւրէքլէրիմիդին
 էն կիզլի սըրրարը պիւլէ , ծնուն հուգուրունտա աչիքեար տըրլար .
 փութփէրէսթ ալլահարը կիպի կէօզիւ , Գաֆասը , էլի , այաղը օ-
 լուպ թէփրէնմէդ . ճանսըդ ազըլսըդ փութ տէյիլ քի , ծնա կիզլիտէ
 իրթիքեապ էթտիյիմիդ խապասթիւարը իգրար էտէլիմ : Տէմէք քի
 Ալլահա կիւնահարընը իգրար էթմէք մութլադ կիւնահարընը
 պիւլմէյէն Ալլահըն վէքիլէրինէ վէ մէէմուրլէյինէ կիւնահարընը իգրար
 էթմէք տէմէք տիր , քի օնլար տա քէնտլէրինէ վէրիլէն զիյզմէթ
 վէ պիէմալ հիւքիւսթի Ալլահ կիպի իճնա էթսինլէր , ինսանլարը
 քէնտի կիւնահարընտան զուրթարսնյար :

ՆԻ . Սանդիկէն պիր արեւոյննիղէ կրնանալարընըղ իրթիարֆ էտին . պու պիրի պիրիննիղէ լուղէթի աշխարհական աշխարհականա տէմէք օլամազ . զիրա կէրէք Յակչըոս , կէրէք Յովհաննէս . իբիսի տէ առաքեալ օլուպ , Գրիստոս տիրիւտիւրաէն սօնրա կրնանալարը աֆի վէթմէք հիւրլումէթինի վէ իմթիլաղընը , եալընըղ առաքեալարա վէ վէքիլէրինէ ինսան էթմիչ օլտուղունու , (Յովհ . Ի .) « Ալըն ազիղ րուհու , հէր քիմլին կրնանալարընը աֆի էտէրսէնիղ , աֆի օլունստուն . քիմի պաղլարասնրդ պաղլանթըն » տէմէյիլէ , պու իմթիլաղ եալընըղ առաքեալարա իսաս վէ վէքիլէրինէ մախսուս օլտուղունու . պու իբիսի տէ րանա պիւիր իտի . վէ Յակոբոս աչըգտան սէօյլէյօր ,

չաղըրըն քիլիսէնին քահանայարընը , պիրի պիրինիզէ կիւնահլարընը խոստովանանք օլուն : Եօղսա Քրիստոսուն սէօղիւնիւն հիչ պիր հիւքմիւ օլմազ . եանի « Ալըն ազիզ րուհու հէր քիմին կիւնահլարընը ափի էտէրսէնիզ , ափի օլունսուն » : Էօյլէ իսէ , պու պիր իմ թիյազ տէյիլ իտի , պէօյլէ իսէ առաքեալարըն ալմամ կիրուհինտէն հիչ պիր ֆէրգի վէ քէրամէթի օլմամը տէմէք , քի հաչմ վէ հաչմ , պու նու պիզ տէյէմէյիզ , վէ այնը քիւֆիւր տիւր . վէ Քրիստոս էֆէնտիմիզէ պէօյիւք հազարէթ տիր : Առաքեալար Քրիստոսուն քէնտի մանէվի սիւրիւսիւնիւ կիւտմէյէ Քրիստոստան հէր վէճի իլէ իմթիյազ ալտըլար , լայըզլը կիւտէնլէրէ , եանի քահանայարա տախի Ալլահտան գաթ գաթ միւքեաֆաթ վէ իւճրէթ հաղըրլանմը տըր : (Ա. Տէ. Ե. 17.) : Քիլիսէ մէէմուրլարընըն ճէմաաթտան այրը , միւմթազ պիր հիյէթ օլտուղունու մահալինտէ գուտրէթիմիզին եէթիչտիյինէ կէօրէ եազմըչըզ : Պունլարըն հէփսի գաչմազ , սափմազ վէսիլէլէրի տիր Էկէրչի աշխարհականա խոստովանանք օլմազ վար իսէ , քահանայա նիլին օլմազ ըմըչ . սէպէպի նէ տիր . լաքին հիչ պիր սէպէպի եօզ , անճազ կաթողիկէ քիլիսէ պունու թութտուղու վէ իճրա էթտիյի տիր . զիրա նմսըլ բրօթէսթան օլապիլլըր , էկէր գապուլ էտէրսէ . չիւնքի վազիֆէսի վէ գայտէսի չէքվա էտէճէք ամմա քիթապա մուղայիր օլուն , օրասընը արամազ :

Կիւնահլարա կէլինճէ քիւչիւք օլուն պէօյիւք օլուն , հէփսի անահթարլար հիւքիւմէթինէ րաճի տիր . վէ պու սըրըրն մատտէսի ատտ օլունմուչ տուր :

Լաքին պուրատա կիւնահըն ասլընը վէ ճինսինի թէֆսիր էթմէլի , կիւնահ եա պէօյիւք օլուր , քի ճանը մանէն Էօլտիւրիւնի (մահուչափ) թապիր օլունուր . եա քիւչիւք տիւր , եանի պիր ազ Ալլահըն նօմոսունա գարչը օլուպ , Ալլահա օնտան նէչաթ էտէն հազարէթ ազ վէ քիւչիւք տիւր վէ (ներելի) կիւնահ թապիր օլունուր : Էօլտիւրիւնի կիւնահ . « Ալլահըն նօմոսունա գարչը օլան աղըր պիր մուամէլէ տիր , քի Ալլահըն մուհապպէթինի ինսանըն ճանընտան այրըր վէ էպէտի ճէզայա միւսթահազգ էտէր » . եախօտ Նատաղիս Աղեքսանդր Աստուածաբանըն եազտըղընա կէօրէ . « Մահու չափ կիւնահ Ալլահը , քի հէր քիչինին նէթիճէսի տիր , թէրք էթմէք վէ եարատըմըչա , նէթիճէ կիպի տէօնմէք տիր » : Քիւչիւք կիւնահ , եախօտ ներելի , քի Ալլահըն խաֆիֆճէ էմր էտէն նօմոսունու պօզմազ , գըրմազ տըր , քի ինսան ճիւզիճէ Ալլահա հազարէթ օլմասընը մուճիպ օլուր . եախօտ մատտէթէն իչ պէօյիւք օլուպ , ինսան օնու իր թիքեապ էթտիյինտէ , թէքմիլ ազատ օլմամըչ օլուր . եախօտ մէգքիւր Աստուածաբանըն գալլինճէ , « Էօլտուղճա եարատըմըչա աչգ վէ արզու էտէրէք , նէթիճէսինի տէ քեամիլէն ֆիքիրտէն չըգարմազ » մահու չափ կիւնահ իսէ Ալլահը քի հէր քիչինին նէթիճէսի տիր , ին-

սանըն ֆիքրինտէն չըգարրը վէ Ալլահըն լութֆուճու ճանտան սըլը-
րըր, Ալլահըն ետրինէ եարատըլմըչ շէյլէրի սօն նէթիճէ (վախճան)
էթմիշ օլուր վէ Ալլահա պէօյիւք հադարէթ էտէր: Եախօտ տահա
տօղրուսու ինսան քէնտինէ պէօյիւք զարար վէրիւր, վէ ինսան իքէն
հայվան ետրինէ վէ օնուճ փայէսինէ քէնտինի էնտիրիւր. ազիլ քի-
թապըն տէտիյի կիպի, ինսան շէրէֆ վէ էհիթիշամտա իքէն, քէնտի
քէնտինի հայվանլարա պէնդէտիր, քի սօնու եօք տուր, անճադ մատ-
տի շէյլէրէ մէյլ էտէր: Քեաշքի հայվան կիպի օլսա, չիւնքի էյլիյի
վէ ֆէնայը ֆէրասէթի իլէ ֆէհմ էտէրէք, ֆէնայը իրթիքեապ էտէր:
օլ ֆէնայը քի Ալլահըն խօշլանմատըղը պիր խուսուս տուր. վէ սէ-
պէպի տէ պու տուր քի, կիւնահ, Ալլահըն ինսանա օլան մուհապ-
պէթինի վէ ինսանըն վէ լութֆուճու օլ ճանտան սըլըրըպ աթար.
զիրա Ալլահ, վէ կիւնահ պիրիքտէ պիր պիրինին թապիաթը եէք-
տիկէրինէ զըտտ օլտուղու իչին իմթիզաճ էտէմէզլէր:

ՆԳ. Մահու չափ կիւնահը Գրիստոս էֆէնտիմիզ պիր մէրթէկէ.
վէ ներելի կիւնահը պիր չէօփէ պէյնդէտիյօր. (Մատթ. Ե. 5.) « Եա
միւրալի, էպվէլա քէնտի կէօղիւնտէն մէրթէկի չըգար, վէ սօնրա
գարնտաշընըն կէօղիւնտէն չէօփիւ »: (ԻԳ. 24.) տէֆա տէվէյէ վէ
սիվրի սինէյէ. « սիվրի սինէյի սիւզիւպ, տէվէյի եօստան, ա քէօր
զըլաղուզլար »: Պօղոս առաքեալ (Ա. Կոր. Գ. 12.) ներելի կիւնահ-
լարը. օտուճա, օթա, վէ դամըշա պէյնդէտիյօր, քի աթէշէ տիւշ-
տիւքլէրի կիպի եանար թիւքէնիր սէօնէրլէր. վէ պոււնլարը իշլէյէն
քիմսէ, տէյօր Պօղոս առաքեալ, խէլաս օլաճադ ամմա աթէշ իլէ:
Լաքին մահու չափ կիւնահ ինսանըն ճանընը, քի Ալլահըն հէքէլի
տիր, պօզար, էօլտիւրիւր, Ալլահ քէնտինի, եանի օլ մուամէլէտէ
պուլուճանլարը պօզաճադ, վէ թէլէֆ էտէճէք տիր: Տէֆիա, Պօղոս ա-
ռաքեալ (Գալ. Ե. 19.) մահու չափ կիւնահլարըն պաշըճալարընը սայը-
յօր. « Փահիշէլիք, զինաքեարըդ, ըրդ պօզմա, էլ զինադը, փութփէ-
րէսթիւք, սէհիրպաղլըք, տիւշմէնլիք, ատալէթ, ըրգապէթ, էօվքէ,
խուսումէթ, նիզա, չիգադ, հասէտլէր, գաթիլլիքլէր, սէրխօշլուգ,
խարաֆլար վէ սայիրէ: Պէօլլէրի իշլէյէնլէր Ալլահըն փատիշանլը-
ղընա կիրէմէզլէր »: (Ա. Տէմ. Ե. 24.) « Ատէմլէր վար քի, կիւնահ-
լարը աշիքեար տըր, վէ էվլէլինտէն հիւքմէ լայըգ օլմուշլար. (Եա-
նի մահու չափ) վէ պաղըլարընքի արդատան կիտէր »: Եանի ներելի:
Պու ներելի կիւնահլար մահու չափ կիւնահլար կիպի տէյիլ տիրլէր:
(Ատմ. ԻԲ.) « Սալէհ ատէմ կիւնտէ եէտի տէֆա սուշ իլէ տիւշէր,
վէ եինէ գալգար »: (Եվգէսէստ. Ե. 21.) « Սալէհ պիր ատէմ եօք
տուր քի էյի պիր ամէլ իշլէր իքէն կիւնահա տիւշմէսին »: Յակո-
բոս (Գ. 2.) « Զիրա հէփիմիզ չօդ շէյլէրտէ խէթա իշլէրիլ »: (Ա.
Յոճ. Ա. 8.) « Եվէր կիւնահընըդ եօք տուր տէրսէք, քէնտի քէնտի-
միզի ալտատըրըդ »: Տէֆա, (Ա. Յոճ. Ե. 16.) « Եվէր պիրիսի գարըն-

տաշնընդ էօլիւմ կէթիրմէյէն կիւնահտա կէօրիւրսէ , տուա էյլէսին . վէ էօլիւմիւ օլմայան կիւնահը իշլէյէնլէրէ հայաթ վէրէճէք տիր : « են մեղք որ մահու չափ են . էօլիւմէ միւսթահագգ էտիճի կիւնահլար վար տըր » , չէր նահագգըրգ կիւնահտըր , վէլ հասըլ էօլիւմէ միւսթահագգ էտէն կիւնահ վար վէ էօլիւմէ ատէմին ճանընը միւսթահագգ էթմէյէն կիւնահ տա վար . վէ աշըգ տըր : (Ղ. Բ. Ժ. Բ. 47. 48.) օլ խըղմէթքեար քի , չօգ տայադ վէ ադ տայադ ետէյէճէք տիր , ազիդ քիթապըն սէօղիւ մէշհուր տուր , աղը սայմայան ազար ազար տիւշէճէք տիր :

ՆԵ . Եկեղեցի քէնտի թալիմաթընտա վէ իթիգաթընտա միւսթահա զիմ օլարադ , հէմ մահու չափ վէ հէմ ներեյի կիւնահլարըն վար օլ տուղուհու ազիդ քիթապա տայիմա մուվաֆըզ թութտու , վէ կիւնահլարըն հէփսինի խոստովանանքտա սէօլէմէլի քի , պիր ատէմ կիւնահլարըն ափվըրգ ալապիւսին , թալիմաթըն էօյրէթմէտէն հիշ պիր վագըթ տուր օլմատը : Մահու չափ վէ ներեյի կիւնահլարըն ֆէրգինի գապուլ էթմէյէն , վէ պիր վագըթ սէվտիկիմ զաթ (Աղ. Յով .) աղընը դայալ էթմիշ տէմէք , պիր չալան իլէ պիր չալան պիր տէյիլ տիր . ըրդա սէօյէն պաշգա , հայվան տէյէն պաշգա , պիր շամար վուրան պաշգա , պիր ատէմ էօլտիւրէն պաշգա վէ զայրիհիւմ պուհու չօճուգլար տախի պիլիր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԱԶԻԶ ԲՈՒՀԱ ԳԱՐԵԸ ՕԼԱՆ ԿԻՒՆԱՀ

ՆԶ . Պու կիւնահ (Մ. Բ. Ժ. Բ. 31. 32.) միւսէրրահէն եազըլմը տըր . « Պուհու իշլին սիդէ տէրիւմ , հէր կիւնահ վէ քիւֆիւր ինսանլարա աֆվ օլուհաճագ , ազիդ բուհա գարշը քիւֆիւր աֆվ օլուհաճագ , վէ հէր քիմ քի ինսան էվլատընա գարշը պիր սէօզ սէօլէրսէ , օնա աֆվ օլուհաճագ , ամմա օ քի ազիդ բուհա գարշը տէրսէ , օնա նէ պու տիւնեատա վէ նէ օ պիր տիւնեատա աֆվ օլուհաճագ » : Քէզալիք , (Մ. Բ. Գ. 28. Ղ. Բ. Ժ. Բ. 10.) :

ՆԷ . Ս . Օգոստինոս ազիդ բուհա գարշը օլան կիւնահը , թէօվպէյէ կէլմէյէն կիւնահքեարըն հալի տիր , տէր , մատէմ ազիդ բուհ Սլլահըն տօղրուլուղու վէ մուհապպէթի տիր . վէ հէփ լութուֆ ազիդ բուհտան չըգար , օլ քիմսէ քի էօմրիւնտէ թէօվպէյէ (մեղայա) կէլմէզսէ նմարը Սլլահըն մէրհամէթինէ միւրաճաաթ էտէպիլիր , նմարը Սլլահըն լութֆուհու իւզէրինէ տալէթ էտէպիլիր : Պիլ ֆարզ , պիր ֆուգարա ինատ էտիպ , զէնկինին գափուսուհու վուրմազսա ,

օլ գալիստան նմարլ սէքեաթ ալապիլիր . տէմէք քի աճ գալըսլ , օ հալտէ աճլըղընտան թէլէֆ օլուր : Սանիյէն Ս . Թովմաս (Բ . Բ . Վէ-հաֆ . ԺԴ .) աղիզ բուհա դարչը օլան կիւնահըն ալթը թանէ օլտու-դունու թաատատ էտէյօր : Եանի 1 . Ալլահըն մէրհամէթի պանա լա-զըմ տէյլլ . կիւնահըմըն ճէզասը եօգ տուր տէյէն քիմսէ , աղիզ բու-հա դարչը կիւնահ իշլէր : 2 . Ալլահըն մէրհամէթի իւղէրինէ գաթի ումիտ օլմագ , եանի պիր կիւնահքեար քէնտի քէնտինէ , կիւնահը-մըն պէօյլըքլիւկիւնտէն էօթիւրիւ գայրը Ալլահ պանա մէրհամէթ էթմէյէճէք տիր տէրսէ : 3 . Տօղրուլուզա դարչը դօմագ . վէ հիւզ դապուլ էթմէմէք : 4 . Գարընտաշընը տայիմա գըղգանմագ , վէ ծն-տան հիւզ տէօնմէմէք : 5 . Կիւնահտա թաանիւտ էտիպ տուրան քիմ-սէ : 6 . Նէտամէթ կէթիւրմէմէք : Պունլարըն հէփսի աղիզ բուհա դար-չը կիւնահլար տըրլար . վէ հէփսինին մագսէտի վէ խիւլասասը աղիզ բուհտան իճապ էտէն լութֆու տիլէմէմէք տիր : Սէպէպի տէ եա թաանիւտիւնտէն , եա գաթի իւմիտ օլտուղունտան տըր : Պու մի-սիլիւ կիւնահտա մուաննիտ օլանլար Ալլահըն աղիզ բուհունա դարչը կիւնահ իշլէրլէր չիւնքի աղիզ բուհուն լութֆու վասէթասը իլէ պիր ատէմ նատիմ օլուր , պիր ատէմ աֆլլըգ տիլէր , օ քի պու մէրհա-մէթէ միւրաճաաթ էթմէզսէ , գաթի ումիտ օլուրսա , աղիզ բուհուն լութֆու ծնուն կիւնահ իլէ տօլու եիւրէյինէ կէլէմէզ . կիւնահքեար թէօպլէ տէմէյինճէ աղիզ բուհ օլ քիմսէյի քէնտի լութֆունա շա-յան կէօրէմէզ , նէ տէ ծնուն կիւնահընը աֆլ էտէր . շէյթան պիլէ աֆլ օլուր , լաքին մուաննիտ Ալլահա , աֆլ էթ կիւնահըմ տէմէզ . ծնուն իշին հէմ մեղայ տէյմէզ հէմ տէմէզ , վէ եինէ շէյթան գա-լըր : (Եֆե . Դ . 18 . 19 .) « քէնտի եիւրէլէրինին քէօրլիւլիւ իշին , ծնար քի քէնտի նէֆալէրինին ումիտինի քէնտիլէր » : (Բ . Պե . Բ : Բ . Տէ . Գ : Ա . Տէ . Դ : Գ . Գ . ԺԳ .) : Պու միսիլիւ իտիլէր Եղիմաս մոգ , ծնու քի Պօղոս առաքեալ թէքտիր էթտի . վէ Արիոս , Մա-կէդոն Սաբէլ . Նեստոր , Եւտիքէս , Վիքլէֆ , Հիւս , Լութեր , Գալ-վին , Ծըվինկլիոս , Սէրվէտոս , Սօկինոս վէ սայիրէ . վէ հէփ լաֆը-զըլարըն սէրկէրտէլէրի քի , խէթա էթտիմ տէմէլէրինին իթիմալը եօղուտու . վէ կիւնահքեարլարըն պու հալլէրի տէ քէնտիլէրինէ Ալ-լահըն պէօյլըք պիր զագէպի տիր :

ՆԸ . Իշլէ պունուն իշին տիր քի , խոստովանանք սըրըր պու կիւ-նահլարը աֆլ էթմէզ . չիւնքի մեղայսըզ իգրար տախի Ալլահա հագա-րէթ տիր , վէ տէյլլ կիւնահա մագֆիրէթ . տէյիլ քի անահլարլար իմթիպազաթընըն պու կիւնահլար իւղէրինէ դուտրէթի եօգ տուր , իլլա պու միսիլիւ կիւնահքեարլարտա նէտամէթէ գապլիլյէթ եօգ տուր : Կիւնէշ մուսու էրիտիր , լաքին չամուրու տա գուրուտուր . կիւնէշ-տէ մի գուսուր , չամուրտա մը , հաքէզա խոստովանանք սըրըրընըն դուվլէթի հէր տայիմ վար տըր , լաքին գապլիլյէթ տէ լաղըմ տըր :

ՆԹ. Բաժնեգրւարըն խոտաւարը , (Եֆր. Ժ. 26.) « Եկէր տող-
րոււղուղու պիլիպ գապուլ էթտիքտէն սօնրա բառէթիմիդ իլէ կիւ-
նահ իշլէրսէք , արթըգ կիւնահլար իշին գուրպանա հաճէթ եօգ
տուր , իլլա տէհշէթլի ումիա (Էանի իման) շէրիաթա վար տըր » .
էօյլէ իսէ կիւնահլարը խոստովանանք աֆվ էտէմէգ տէրլէր : ձէվապ
վէրիրիդ , Պօղոս առաքեալըն օրատա զիքը էթտիյի կիւնահ , Գրիս-
տոսա ինանարգտան սօնրա , թէքրար տէօնիւպ օնու ինքեար էթմէք
կիւնահը տըր . տէյիլ քի հէր պիր կիւնահլարտան էօթիւրիւ աֆվլըդ
եօգ տուր տէյօր . նասըլ քի օ սէօղլէրտէն սօնրա եազըլան Մովսէ-
սին նօմոսունու թագպիի էտէնլէրին հազգընտա տըր . քէվալիք Գը-
րիստոսու թանրարգտան սօնրա ինքեար էտէնլէր , վէ էսկի մէճհուլ
տիւնլէրինէ , եախօտ փուլթիէրէսթլիյէ միւրաճաթ էտէնլէր իշին
տիր , տէյիլ քի քրիսթիյան գալըպ կիւնահ իշլէնլէր իշին :

Թէքրար . (Եֆր. 2. 4.) « Զիրա պիր քէրէ վաֆթիդ օլմուշ օ-
լանլարա վէ տիւշէնլէրէ ապաշխարութիւն իլէ թէքրար թագէլէնմէք
միւմքին տէյիլ տիր » : ձէվապ վէրիրիդ , էվվէթ վաֆթիդ օլտուգ-
տան սօնրա , ապաշխարութիւն իլէ թագէլէնմէք միւմքին տէյիլ . է-
կէրչի պազը քրիսթիյանլար իմանտան եահուտիլիյէ եախօտ փուլթ-
փէրէսթլիյէ տէօնէրսէլէր , տէյիլ քի հասպ էլ պէշիրիյէ կիւնահա
տիւշէն արթըգ ճէհէննէմլիք տիր . եախօտ վաֆթիդ օլմազտան նէ-
տամէթ կէթիրիր իտիլէր . էվվէթ օլ ապաշխարութիւն իլէ աֆվլըգ
պուլունմազ . տէյիլ քի Գրիստոսուն թէէսիս էթտիյի ապաշխարու-
թիւն սըրըր իլէ . Խօղսա խոստովանանք սըրըրնըն թաստիզի իշին
կէթիրտիլիմիդ իսպաթլարըն , եախօտ Գրիստոս էֆէնտիմիզին սէօ-
ղիւնիւն հիշ պիր կէրչէքլիյի օլմամալը տըր . վէ խոստովանանք եա-
լընըգ պիր քէրրէ կիւնահ իշլէնլէր հազգընտա օլմուշ օլուր : Լա-
քին տէյիլ պիր քէրրէ , եախօտ եէտի քէրրէ , իլլա Լէթմիշ եէտի
քէրրէ պիլէ կիւնահ իշլէրսէ վէ տէօնէրսէ , աֆվ էթմէլի . քէզալիք
խոստովանանք սըրըր , հէր գաշ քէրրէ քի պիր կիւնահքեար կիւնահ
իշլէրսէ , վէ մեղայա կէլիպ կիւնահըն իզրար էտէրսէ վէ աֆվլըգ
տիլէրսէ , օնու Գրիստոսուն վէքիլլէրի աֆվ էտէճէք տիրլէր , պիդ Գը-
րիստոսուն վէրտիյի հիւքիւմէթի մուվազգաթ պիլմէյիդ , վէ Գրիստո-
սուն պու վէրտիյի հիւքիւմէթինի հուտուտ ալթընա ալմայըդ . հէր
գաշ քէրրէ քի կիւնահքեար կիւնահ իշլէրսէ , տայիմա Գրիստոս է-
ֆէնտիմիդ քէնտի վէքիլլէրի վառէթասը իլէ օլ կիւնահը աֆվ էթմէյէ
հազըր տըր : Գայըր խոստովանանք հիւքիւմէթինին հուտուտ ալթըն-
տա օլտուղունու իսպաթ էթմէք խասիմլէրէ տիւշէր :

ՆԺ. Թէքրար խասիմլէրիմիդ տէրլէր (Մարթ. Բ. 7.) « Հիշ պիր
քիմսէ Ալլահտան մաատա կիւնահլարը աֆվ էտէմէգ » : Էվվէթ ա-
ռաքեալլար եախօտ քահանայլար քէնտիլէր խօտ պէ խօտ աֆվ էտէ-
մէզլէր : Պու մագպուլ . Լաքին քէնտիլէրինէ օլ հիւքիւմէթի Գրիստոս

վերտիլի իշխն աֆվ էտէրլէր , թըպզը պու ճէվապ Ս . ֆակիւնսսուն ճէվապը տըր , քի Մօնթանիսթլէրէ գարչը եազտը , վէ միսիօնարլաւ րա տա եազտը (390 տա) նասըլ քի (Յօվհ . Ի .) տէ վէ սայիր մահալէրտէն կէօսթէրտիւք . վէ խասսէթէն կարգ քահանայութիւն իւզէրի . նէ եազտըղըմըզտա տա կէօսթէրէճէյիզ (ՇհԳ .) թէքրար խասիմէր , (Գօթ . Ժ . 3 .) « Առաքեալար իգրար էտիյօր քի , մարգարէլէրին վազ էթտիլի ապաշխարութիւնու քէնտիլէր տախի վաղ էտիյօր : Ապաշխարութիւն հին օրէնքտէ , չիւնքի էթտիլէրի կիւնահլարտան տօլայը նէտամէթ կէթիրմէք խտի , պու նէտամէթ պիր ֆազիլէթ տիր , տէյիլ քի սըրր տըր , վագաա ապաշխարութիւն նէտամէթսիզ օլմազ , վէ պիր պիրլէրի իլէ միւթթէֆիզ տիրլէր . մատէմ ֆազիլէթ տիր , լաքին ապաշխարութիւն սըրըր Քրիստոս էֆէնտիմիլին օլ սէօզլէրինտէն , « Հէր քիմին կիւնահլարտըն աֆվ էտէրսէնիզ . . . » . ֆազիլէթ իքէն Ալլահն լութֆուսու համիլ օլտու : Էսկի ահտըն ապաշխարութիւնու կիւնահ աֆվ էթմէզ խտի . էսկի ահտաա հիչ պիր մարգարէ հիչ պիր քեահին , պէն սէնին կիւնահլարտըն աֆվ էթտիմ տէյէմէտի , չիւնքի օնլարըն հիչ պիրիսինէ , « ալըն ազիզ բուհու , քիմին կիւնահլարտըն աֆվ էտէրսէնիզ աֆվ օլունսուն » . տէնմէտի , անճագ Դաւիթէ սէօլէնտի եալընըզ , Ալլահ կիւնահլարտը գաւտըրտը . տէյիլ քի պէն սէնին կիւնահլարտըն աֆվ էթտիմ :

Իմօի քրիսթիանլարըն ապաշխարութիւն սըրըրըն , ապաշխարութիւն ֆազիլէթի իլէ գարըշտըրմամալը . զիրա նէտամէթ կէթիրմէլէ , հիչ պիր քիմնէ ապաշխարութիւն սըրըրըն ալամազ . պու նէտամէթ սըրըր օլամազ , պու նէտամէթ ֆազիլէթ ամէլի տիր . լաքին հէր ֆազիլէթ սըրըր օլամազ , հէր նէտամէթ սըրըր օլամազ , ֆազիլէթ պաշգա , սըրըր պաշգա . ֆազիլէթ պիր էյի ամէլ իշլէմէյէ Ալլահտան ինսանա վէրիլէն պիր գուվէթ տիր . լաքին սըրըր պիր ամէլ տիր քի , ինսանա լութուֆ վէրիր :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ԷՍԿԻ ԱՀՏԸՆ ՍԸՐՐԼԱՐԸ

ՆԺԱ . Պուրատա լազըմ օլտու քի , էսկի ահտըն սըրըրլարը իւզէրինէ մուխթասարճա սէօլէյէլիմ : Սէլամէթ Մովսէսին հօմսսունս տան օլմատը . անճագ Յիսուս Քրիստոստան . (Յօվհ . Ա . 17 : Հօվհ . Գ . 20 . 24 . 25 .) : « Զիրա հօմոս Մովսէսին վասէթասը իլէ վէրիլտի . լաքին լութուֆ վէ կէրչէլիք Յիսուս Քրիստոս իլէ օլտու » :

Էսկի ահտըն սըրըրլարը պաշլըճա տէօրթ խտի . սիւննէթ , գուրպան , քի զատիկ գուզուսու եէմէսի տախի թէսմիյէ օլունուր խտի ,

քեանինըներին թէրսիմի ատէթի . վէ նօմոսճա պիր թագըմ մէքրուէ թութուլան խոսուուսթըն փագլէնմէլէրի . քի հէփսի Գրիստոսուն նօմոսունա պիր թէմսիլ իտի , եախօտ այնէտէ կէօրիւնէն ալիր թաս . վիր : (Ա. Կ. Ժ. Ժ. 12.) Պուշարըն պիրինճիսի սիւննէթ , Գրիստոս էֆէնտիմիզին իճատ էթտիլի վաֆիթիզ սըրընա թէմսիլ իտի : Գուր . պան , եա զատիկ գուզուսու . Գրիստոս էֆէնտիմիզին խաչ իւզէրին . տէ քէնտինի սուստուղու գուրպանըն թէմսիլի իտի : Քեանինլիք , քի Գրիստոս էֆէնտիմիզին իճատ էթտիլի էլ գօյմադ (ձեռնադրութիւն) էօրնէյի իտի , վէ փաքլանմալէր . քի ապաշխարութիւն սըրընա տէլիլէր իտիլէր : Պուշարըն հիչ պիրիսի քէնտի քէնտինտէն ճանճա պիր աչըլլիք եա լութֆ վէրմէյէ միւզթէտիր տէյիլ իտիլէր : (Եֆ. Ժ. 3. 4. 11.) Վէ էէէրչի հէր քեանին , հէր կիւն տուրուպ խըզմէթ էտէր , վէ չօդ տէֆա հէման օ գուրպանլարը սուսար , քի ծնլար ասլա կիւնահարը գալտըրմայա գատիր տէյիլլէր . (Ե. 18. 19.) զիրա իւլէրիտէքի թէնպիհին իպթալ օլուսմասը , ծնուն զայիֆլիլի վէ ֆայտէսիլլիլինտէն էօթիւրիւ օլտու : Վէ վասէթա իզթիլզասընճա լազըմ տէյիլ իտիլէր . նանի մութլադ պուշար օլմասալար տա օլուր ուտու ֆագաթ թէնպիհին իզթիլզասընճա , ծնլարըն իճրասընա հէր քէն մէճ . պուր ուտու . եանի զահիլէն ալիզ օլմադ իչլին . վէ նօմոսճա տէյիլ քի ծնլար իլէ կիւնահարն խէլաս օլուր ուտուլար : Սէլամէթ պապընտա պիր քէրամէթլէրի եօզ իտի . վէ հաթտա Սինա տաղընտա վէրիլէն նօմոստա պու սըրըլարըն , եախօտ գուրպանլարըն վէ փաքլանմալարըն զիքրի օլմասը . անճագ տանատան փութ եալիլ , սէճ տէ գըլտըգտան սօնրա , զահիրէն պիր հիւսնիլ թէտալէր իտի , քի իսրայէլի փութփէրէսթ ատէթլէրինտէն տուր էթսին . քէնամիլ վէ ազիլ պալիլ օլանլար վագթինտէ կէլէճէք Մէսիայա , եանի պիր գուր թարընճյա ումիտ վէ իման էտէրէք վէ տէրունի էյի ամէլլէր իճրասը իլէ սատըղլանըրլար իտի , լաքին հիչ պիրիսի Գրիստոսուն Սլահըն էն կիւզէլ գարարընա կէօրէ ճէննէթէ կիրէմէտի . պէօյլէ եազար . Տըրուէն Բէնաթոս Հիաչընթոս (Ա. Միսէէ Հապ. Ի. Երէս. 1219.) :

ՆժԲ . Լաքին Ագամտան Գրիստոսուն տիրիլմէսինէ գաւտար հիչ պիր ազիլ նէ նահապետ , նէ մարլարէ , նէ ապիր շալիլէր , էսկի հարուն նօմոսու վասէթասը իլէ հիչ պիրիսի սատըղլանմասը . անճագ կէլէճէք Մէսիանըն արզիւսիւ . վէ իմանը վէ ամէլլէրի գուվլէթիլլէ սատըղլանալար , ամմա հիչ պիրիսի Սլահըն փատիշանլըղընա կիրէմէտի : (Եֆ. Ժ. 13. 3. 4. 56.) : Իլլա էօլիւլէրին իլք մէյ . վէսի թէն ալան Սլահըն քէլամը Գրիստոս էֆէնտիմիզ էօլիւլէրտէն տիրիլիլ քնաֆիֆէսինի արդաշար սըրա Լիմպոստան չըզարըպ վէ սիւրիւպ , ճէննէթ գափուսունու իլք էվլէլ քէնտիսի ալտը . վէ քէնտի իսմինէ ումիտ էտիլ , սէլամէթի պէքլէյէնլէրին հէփսինի կէօյլէրին փայլթալթընա տախիլ էթտի : « Գրիստոս էօլիւլէրտէն տիրիլտի .

էօլիւէրին իւր մէյվէսի » : (Ա. Կոթ. ԺԵ. 20.) « Էսկի նօմոսուն ա-
մէլլէրինտէն հիչ պիր քիմսէ սատարգ օլամատը , նէ սըրրլարըն վասէ-
թասը իլէ , նէ գուրպանլարըն , իլլա Գրիստոս էֆէնտիմիզին իմանըն-
տան վէ լութուֆլարընտան » : (21.) « Զիրա սատարգ օլմագ , էկէրչի
(էսկի) նօմոստան օլմուչ օլսա իտի , էօյլէ իսէ Գրիստոսուն էօլմէսի
սօշա չըգար իտի » : (Ա. Կոթ. ԺԵ. 20. 21.) « Զիրա պիր ատէմտէն էօ-
լլամ, վէ պիր ատէմտէն էօլիւէրտէն տիրիլմէք » , նէչաթ էթտի : (22.)
« Վէ նասըլ քի Ատէմ իլէ հէփիսի էօլլույօրլար . քէզալիք հէփսի Գրիստոս
իլէ տիրիլէճէք տիրիլէր . ամմա հէր պիրի եէրինէ կէօրէ . Գրիստոս իւք,
վէ սօնրա զնլար քի Գրիստոսուն տուրլար . զնլար քի զնուն կէլմէ-
սինէ իման կէթիթտիլէր » : (Հոփ. Ե. 14. 15.) « Լաքին էօլլամ Ա.
դամտան Մովսէսէ գատար , վէ Ադամըն միսալինտէ կիւնահ իչլէմէ-
յէնլէրին իւղէրինէ պիլէ , քի կէլէճէքլէրին էօրնէյի տիր . պիլ ճիւմ-
լէ լութուֆ ճիւնհա կիպի օլմատը . զիրա էկէր պիրինին ճիւնհասը
իլէ չօզլարը էօլտիւ իսէ , նէ գատար զիյատէ Ալլահըն լութուֆլարը
վէ պախչիլէրի պիր ատէմ Յիսուս Գրիստոսուն ինայէթի իլէ չօզլա-
րընա թաշտը (արթտը) » . եանի թաշտըչ օլմալը , վէ արթտըչ օլմալը
(եփէ . Դ. 9.) « Իմտի պու չըգար նէ տիր . իլլա քի էվվէլա եէրին
աշաղըքի մահալինէ էնտի » : Վէ (Ա. Պեթ. Գ. 19.) « Մահպէստէ օ-
լան բուհլարա վարըպ վագ էյլէտի » պագըսըյլա :

ՆԺԳ . Պունլարըն հէփսինտէն թէպէյիւն էտէր քի , էսկի ահ-
տին վէ նօմոսուն պիր քէրամէթի վէ գուվվէթի եօղ իտի , սատէ
Մովսէսին օրէնքի ճէզասընտան գուրթուլմագ իչին . եախօտ զահիրի
վէ ինսանի պիր գուրթուլուչ իտի . նէ տէ սըրրլարընըն պիր լութ-
ֆու վար ըտը , քի ինսանըն ճանընա սէլամէթ վէրէպիլսին . իլլա
Գրիստոս էֆէնտիմիզին էսրարը իլահիսինին պիր կէօլլէսի եախօտ
թէմսիլի իտիլէր . ասըլ կէլտի , թէմսիլի գալգար : Վէ սէլամէթ վէ-
րէմէտիլէր , եանի ճէննէթին էհթիչամընը : Պօղոս առաքեալ էսկի
ահտըն պաշլըճա ազիլլէրինի զիքը էտէրէք տէյօր , (եթր. ԺԱ. 13.
39. 40.) : Պունլարըն պիրիսի սէլամէթինէ մուվաֆֆագ օլամատը , անճագ
Գրիստոսա էթտիքլէրի ումիտ վէ իման իլէ Լիմպոստա պէքլէտիլէր ,
վէ Գրիստոսունգ վէ պիլգսիգ սէլամէթ էհթիչամընա վասըլ օլամատը-
լար : Օգու (եթր. ԺԱ.) պապընը պաշա գատար , վէ թէքմիլ անլար-
սըն . վագաա (Յոփ. Ա.) « Նօմոս Մովսէսին վասիթասը իլէ վէրիլ-
տի , լաքին լութֆ վէ կէրչէքլիք Գրիստոսուն վասիթասը իլէ օլ-
տու » : Էկէր պունլարը պու խուսուստա քեաֆի ատտ էթմէզսէն օ-
գու ուզուն ուզատիյէ եազարընըզը , Գրիստոս էֆէնտիմիզին պի
հագգան թէտիլէյի տէյն էթմէսի պապընը (ՄՂԵ. ՄՂԸ.) :

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԷՏՄՈՒՐՈՒ ՄԱՏՏԷՍԻ ՎԷ ՄԱԳԱՄԸ
ԵԱՆԻ ՄՈՒԳԹԱԶԱ ՕԼԱՆ (ԶԵԻԻ ԿԵՐՊԻ) ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՆՃԴ. Ս. Բիլիսէնին գատիմ թալիմաթը Ալլահն կերէք շիֆա-
հէն վէ կերէք թահրիրէն քէլամլարը . վէ քէլիսէ ուսիլ վէ գայտէսի,
տիյանէթիմիզլին պիտայէթի թարիխինտէն պու անէ տէկին կերէք
շարգ վէ կերէք զարպ քիլիսէլէրինտէ միւսթազիմ տիր : Պու ուսիլ իւ-
զերէ առաքեալլար վէ մէէմուրլիյէթիլինտէ կէչէն քահանայլար , եալընը
ապաշխարութիւն սըրրընը իճրա էտէրլէր , վէ մէէմուրու տուրլար .
զիրա առաքեալլարա վէ խէլէֆլէրինտէ Բրիստոս էֆէնտիմիզ (Յֆ-
Ի.) տէտի . « Հէր քիմին կիւնահլարընը աֆվ էտէրսէնիզ աֆվ օլուն-
սուն . . . » :

Իշթէ պու պապտէ քիլիսէնին իթիգատը , Տրիտէնդեան (Նիս-
թի. Կոնս. 10.) շէօյլէ եազար . « Հէր քիմ տէրսէ քի . եալընը
քահանայլար (եանի քիլիսէ բուհանի մէէմուրլէրի) կիւնահլարը աֆվ
էթմէյէ մէէմուր տէյիլ տիրլէր . անճագ քրիսթիյան օլան քիմսէլէրին
հէր պիրինտէ վէ հէփիսինտէ սէօյլէնիշ տիր , հէրնէ քի պաղլարսանը
. . . հէր քիմին կիւնահլարընը . . . : Պու սէօյլէրին գուվվէթի իլէ
հէր քէս գատիր տիր կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ (եանի) ալէնի կիւ-
նահլարը սատէ թէքտիր էթմէք իշին . . . նզովեալ օլսուն » : Զի-
րա պու սինօթ գարար գըլտը , եանի օլ թալիմաթլարըն հէփիսին քի
եպլակոպոսլարտան վէ քահանայլարտան մատտա , անաթթարլարըն
հիւքմիւնիւն տիկէր սայիր քիմսէլէրէ տէ շումուլի վար տէրլէր ,
եանլը վէ աւետարանըն սըհէթինտէ մուխալիֆ օլտուղունու իլան
էթտի :

ՆՃԵ. Ս. Բարսեղ (Յալ. Ապաշխարութեան Կիւնահ-
լարը օլ քիմսէլէրէ իգրար էթմէլի , քի Ալլահն էսրարընը թագսիմ
էթմէք մէէմուրլիյէթինի ալտըլար : Քէզալիք Տէրտուղիանոս , քէզա-
լիք Որոգինէս , Կիւրիանոս , Ոսկեբերան քի պալատէ զիքրլէրի կէչ-
տի : Լաքին պու քահանայլարըն կիւնահլար վար տըր տէյի , վէրաթլէ-
րի աֆվլըգ տա քէէնլէմ եէքիւն , հիշ տիր տէնմէզ . չիւնքի պու
սըրրլար քէնտի լութֆուունու վէ քէնտի ամէլլէրինի ասըլ սըրրըն թա-
պիաթընտան . տէյիլ քի մէէմուրլէրին ֆազիլէթինտէն վէրիլլէր .
սըրր եինտէ սըրր տըր . վէլէվ մէէմուր նալարգ օլսուն , անճագ մէէ-
մուր կիւնահլար . օնուն նալարգ հալինին խոստովանանքա պիր
զարարը եօգ տուր :

ՆՃԶ. Ֆագաթ Բրիստոս էֆէնտիմիզին թէէսիս էթտիյի գայիտէ
լուգէրէ եանի քէնտի մանէվի սիւրիւսիւնիւն բուհանի խտարէսի ե-

պիսկոպոսարա հէվալէ օլտու : քահանայարն իւզերինէ վագաա ե-
պիսկոպոս էլ գօյմասընտա , վէ քահանայըգ հիւքիւմէթինի քէնտի-
սինէ վէրմէսինտէ զաթէն կիւնահ աֆվ էթմէք հիւքմիւնիւ վէ լիյա-
գաթընը ծա վէրիստէ տէ , իշպու հիւքմիւ վէ լիյագաթը իճրա էթմէք
իչին , լազըմ քի օլ քահանայա քէնտի եպիսկոպոսու , պիր մըգտար
վէ պիր մախսուս քէնտի ճէմաաթընըն պիր գըսմը իւզերինէ , պիր
տէ մէէգունիյէթ վէրսին , զիրա գայիտէյի իլահիյէյէ պագարսագ , Գը-
րիստոս առաքեալարա վէ առաքեալարըն խէլէֆլէրի օլան եպիսկո-
պոսարա քէնտի սիւրիւսիւնիւ հէվալէ էթտի . պու սիւրիւնիւն իւ-
տարէյի բուհանիյէսինի տէր իւհտէ էտիպ , իճրա էթմէք իչին , օլ քա-
հանայա լազըմ տըր քի ասըլ սիւրիւնիւն սահիպինտէն բուհանի իւ-
տարէյէ մէէգունիյէթ ալսըն : իմաի օլ սիւրիւնիւն մէշրու րէյիսի էք-
րէմի , եանի եպիսկոպոսու օլ մէէգունիյէթի վէրտիքտէն սօնրա օլ
քահանայ քէնտի թագտիս օլտուղունտա , ալտըղը մէէգունիյէթլէ
կիւնահլար աֆվ էթմէք հիւքմիւնիւ իճրա էտէմէգ . անճագ պու մէէ-
ղունիյէթի ալտըղը կիպի շէրան օլ հիւքիւմէթի իճրա էտէր , վէ իճ-
րասը տախի նաֆըգ , տօղրու վէ մուգարրէր տիր : Պու սուրէթտէ
եպիսկոպոս պաղը կիւնահլարը իսթէրսէ խասսէթէն թէնպիհ էտէ-
պիլիր . միւսթէսնա (վերապահեալ) թութար : Օլ վագըթ մէվատտը
մուգարրէրէ վէ մահֆուզէ զուհուր էտէրսէ , քահանայ ծնլարը աֆվ
էտէմէգ մէէղուն օլմատըղը իչին . պու հուգուգ եպիսկոպոսարըն
տըր : Եպիսկոպոսարտան քահանայարա վէրիլէն սէլահիյէթէ (իրա-
ւասութիւն) թապիրինի վէրիլէր :

Նիշ . Աստուածաբանլարըն պաղըլարը տէրլէր քի , իզինսիզ պիր
քահանայ , իշպու խոստովանանք սըրընը իճրա էտէրսէ , օլ խոստո-
վանանք օչինչ տիր , վէ ծնուն վէրտիյի արձակումուն հիւքմիւն եօգ
տուր : Պաղըլարը տա պունա գարչը տէրլէր . օլ հիւքիւմէթի , քի կարգ
ալտըղընտա մութլագ Ալլահտան պըր , վէ կարգ իլէ պիր տիր . նմսըլ
օլուր քի Ալլահն վէրտիլինի ինսան , եախօտ , պիր քահանայնըն ե-
պիսկոպոսու օլ քահանայտան ալապիլիօր . տէմէք քի (անվաւեր)
տէյիլ , անճագ (ապօրինաւոր) տուր տէրլէր : Պիզ տէ շէօյլէ ճէվապ
վէրիլիզ . պիր քահանայնըն հիւքիւմէթինի վէ կարգընըն լիյագաթը-
նը պիր եպիսկոպոս ալամագ , լաքին ճէմաաթ եպիսկոպոսուն օլտու-
ղու հալտէ իլան էտէր քի , իշպու ճէմաաթըն իւզերինէ պու հիւ-
քիւմէթինի իճրա էտէմէսին քահանայնըն կարգընըն զաթէն վէ էսա-
սէն կիւնահը աֆվ էթմէք լիյագաթը վար տըր . լաքին հուգուգ
պաշգա , լիյագաթ պաշգա տըր : Զիրա խոստովանանք տիվանը ,
հիւքիւմէթ տիվանընա պէնդէր . պիր հաքիմէ , պիր ատէմլին արղու-
հալի ամիրինտէն հէվալէ օլմատըգճա , հաքիմ օլ իչէ պագամագ , վէ
պագամայա սէլահիյէթի եօգ տուր . անճագ օլ հիլլէթին եախօտ օլ
հաքիմին ամիրի պագ պու իչէ , վէ հիւքմիւնիւ վէր տէյի էմր էթմէլի

քի, պագսըն, եօգսա պագամագ, հեվալէսիգ խօտ պէ խօտ իշէ պա-
գըպ պիր հիւքիւմ վէրիրսէ, օլ հիւքմիւն գուվլէթի եօգ տուր, (ան-
վաւեր) տիր. պիր քէսքին գըլըճըն էօնիւնտէն քէսիլէճէք շէյի ա-
լըրսան պիր շէյ քէսմէզ. տէյիլ քի քէսմէք լիյագաթը եօգ տուր,
խայրը, անճագ քէսէճէյի մատտէյի պուլամատըլընտան, գըլըճ քէս-
մէտի տէնիր. վէ նասըլ քի պիր քահանայ կարգ ալտըլընտա Գըրիս-
տոսուլն գանընա վէ թէնինէ հիւքիւմէթ վէ լիյագաթ ալըր ամմա օլ
ալտըլը հիւքիւմէթի իճրա էթմէք իշին կէրէք էքմէք, կէրէք շարապ
լաղըմ տըր. պուլնար օլմատըլը եէրտէ ալտըլը հիւքիւմէթի նմսը
իճրա էտէպիլիր:

ՆժԹ. Պու գայիտէ էվայիլտէն պէրի պէօյլէ տիր. էվլէլա կիւնահ
աֆիլ էթմէք, եալընըզ եպիսկոպոսլարըն մէէմուրիյէթի իտի. Միւ-
րուրի զէմանտէ կրօնաւորլարա տա պու մէէմուրիյէթի իճրա էթմէյէ
իլլին վէրիլտի, սօնրա քահանայլարա տա: Պուլնուլն իշին պիր խոս-
տովանահայր տայիմա քէնտի եպիսկոպոսուլնտան մէէգուլնիյէթ վէ
վէքեալէթ իսթէր, վէ ալտըգտան սօնրա իճրասընտա պուլուլնուր.
հիշ պիր քիմսէ սէրքէշլիք իլէ պու իշէ թէշէպպիւս էտէմէզ: Մէէ-
գուլն քահանայ պուլուլնմայընճա, հէր քահանայ մէէգուլն տուր. ամ-
մա ստտէ պիր էօլիւմ գաղիյէսինտէ, վէ հասպ էլ դարուր:

ՆժԹ. Կաթողիկէ քիլիսէտէն այրըլմըշ (հերձեալ) միլլէթլէր
քահանայլարընա կէլինճէ պաղըլարը տէր քի, պու քահանայլարըն
վէրտիլի աֆիլըզ, եախօտ (արձակոււմ) վագաա կիւնահ իլէ (մեղօք)
տիր. եախօտ նըզամսըզ (ապօրինաւոր) սըր. լաքին ոչինչ տէյիլ
տիր. զիրա Ս. Թովմաս (2. 2. Վէճաբանութիւն. 39. Յօդ. 3.) շէօյլէ
տէյօր. « Զիրա հերձուածողլար կիւնահսըզ, վէ տօղրուտան տօղրու-
յա պու (քահանայլըզ) հիւքիւմէթինի իսթիմալ էտէմէլլէր » եա-
նի արձակոււմլարը նաֆըզ իսէ տէ, մուղայիրի նըզամ սըր. վէ պու
խոսուլստա նէյր օլմուշ օլան պաղը հայրապետլէրին վէ սինօթլարըն
սէօղլէրինտէ վէ դարարլարընտա հերձուածող օլան եպիսկոպոսլար,
եա քահանայլար անիտէ (նովին գործով) քէնտի կարգ իշխանու-
թիւնլարընը վէ իմթիյաղլարընը (իրաւասութիւն) դայպ էտէրլէր
տէմէլլէրի. կիւնահը վէ illegittimum նըզամսըզ տէմէք տիր. վէ
տէյիլ քի զայրը նաֆըզ, (անվաւեր): Իմտի Լաթէրան սինօթլուլնուլն
Խննդկէնտիոս Գ. քահանայապետ ըլյասէթինտէ վէրիլէն գարար, քի
Հովտավիանոս վէ Կուվիտօն րաֆըղըլարտան վէրիլէն վէ իճրա օլու-
նան կարգ ձեռնագրուլթիւնլարը ոչ ինչ տիր տէյի իլան էթտիլի պու
գապիլտէն վէ պու մանատա տըր: Պու քահանայլարըն կարգ իսթի-
մալի նալալըզը, վէ իճրաթը նաճայիղի հագգընտա, տէմէք տիր:
(Տէ. Միլէ Լաթէրան Կաթողիկէ. Հոգ. Ե. Նմօ. 494. 195.): Պուլնա պի-
նայէն Ս. Թովմաս (2. 2. Վէճաբանութիւն. 39. Յօդ. 3.) « հերձուա-
ծողլարըն իրաւասութիւնլարը եօգ տուր, արձակոււմ վէրէմէլլէր:

նէ բանադրանք էտէպիլիբէր, նէ տէ ներողութիւն վերէպիլիբէր : Իմտի էկէրչի պաղըլարընը հալլ էտէրսէլէր , վէ սէչէրսէլէր , օնլարըն (քահանայ եպիսկոպոս) հալլը , վէ սէչմէսի նըղամը կանոնաւոր տէյիլ , միւսատտագ տէյիլ » տէր : non est eorum absolutio (Միւ-
 էէ. Աստուածաբանութեան. Հայ. Ե. Երէս. 491. 494.) : Թէքրար (Միւ-
 էէ. Հայ. Ե. Յալ. Դիւքանութեան հերձեւըն ընդ Հալլէպիւն Եկեղեց-
 ան. Գալիս 1860 ՚ի Փարիզ.) « սիւալ էտէրսէն քի , պու ճէզա ,
 եանի հերձուածողլարըն արձակում վէրմէյէ հուգուգ վէ իմթիյաղ-
 տան մահրում օլտուգլարը ումումի մի տիր , եանի պիւթիւն հերձ-
 եալլարա շամիլ մի տիր : Եօղսա պաղըլարընը մը շամիլ տիր : Ճէվապ
 վէրիյօր . էկէր պու հերձուածող թահամմիւլ օլունմուչ (տանելի)
 հերձուածող իսէ , եանի քիլիսէ օնլարըն պէօյլէ սէրքէչլիյինի վէ ի-
 թաաթսըղընը կէօրիւր վէ տույար վէ սիւքիւթ էտէրսէ , քանամ-
 միւլ օլմուչ հերձուած տէնիր : Պունլար էկէր ումումին գիւմիւնտէ
 վէ ինտիւնտէ մէչրու քահանայ ատտ օլունմուչ իսէլէր , էթտիքլէրի
 վէ վէրտիքլէրի արձակումլար իրաւասութիւնսուգ վաւեր տիր : Էկէր
 օլ հերձուածող եպիսկոպոս վէ քահանայ մալիւմ օլմուչ , իլան օլմուչ
 պիր եպիսկոպոս վէ պիր քահանայ իսէ . վէ իսմի շէօհրէթի իլէ բա-
 նադրեալ օլմուչ իսէ . օնուն վէրտիյի արձակում նըղամսըղ վէ հիչ
 տիր . էկէր իսմի իլէ շէօհրէթի իլէ բանադրեալ օլմամըչ իսէ ,
 թահամմիւլլիւ (տանելի) տէմէք . Աստուածաբանլար , վէ Ս . Թով-
 մաս օնուն իծրասընա եախօտ արձակումունա դայրը ճայիզ դայրը
 րէտի վէ (մեղօք) թապիր էտէր : Պուրատա հերձուածող իսմինի
 տինճէ Հոռվմէական քիլիսէտէն այրը տիւշմիւլ վէ իթաաթը քեամիւ-
 լէն , օնտան գաթ էթմիւլ շարգ քիլիսէլէրի հագգընտա աննամամալը ,
 անճագ պաղը քահանայլար հագգընտա , քի եպիսկոպոսունտան ի-
 րաւասութիւն ալմայարագ , խօտ պէ խօտ արձակում վէրիր իտիլէր :
 Շարգ հերձեալ քիլիսէլէրին արձակումու , էկէրչի պաղը անյաղթեւի
 տգիտութիւն սայէսինտէ , նաֆըզ (վաւեր) իսէ տէ , օ տա օ միսիւ-
 լիւլէրին կաթողիկէ քիլիսէնին խարիճինտէ թութուլմատըղընտան
 տըր . Եօղսա ումումէն հերձեալ միլլէթլէրին իրաւասութիւնու օլ-
 մատըղընտան , հիչ պիր կէօնէ վէրտիքլէրի արձակում ճայիզ վէ վա-
 ւեր օլմամը :

Նի . Լաքին ինսանըն պէօյլէ էլզէմ , վէ պէօյլէ մուհիւմ սէլամէ-
 թի պապընտա , էն էմին թարիգ լաղըմ օլտուղունտան , պիր Գաթօ-
 լիք րահիպի պիլէ իմթիյաղսըզ վէ սէլահիյէթսիզ հիչ պիր ատէմին
 իւզէրինէ էլ ուզատըպ արձակում վէրմէսի ույամագ , վէ արձակու-
 մու հիչ նէվլինտէն տիր . պէօյլէ Պէնէտիքթոս ԺԴ . (Յալ. Գասապիւն
 Ժողով Գիրք. Ե. Գլ. 14.) : Հէլէ հերձեալ միլլէթլէր րահիպլէրինին
 հիչ վէ հիչ պիր վաղըթ արձակումու նաֆըզ օլմագ , վէ ույամագ .
 չիւնքի վէրտիքլէրի արձակում հիչ տիր . էօթէտէն պէրի կաթողիկէ

քիլիսէսէ ճարի օլան ուսիլ պու տուր . վէ ումումէն սէպէպի չիւն . քի իրաւասութիւնլարը եօգ տուր :

ՆԻԱ . Ապաշխարութիւն սրբրընն մատտէսի Աստուածաբանլար պէյնինտէ իքի տիւրլիւյէ թագսիմ օլուր . ուզագ , եա ուզագտան մատտէ վէ եագըն մատտէ : Ուզագտան մատտէյի , թէքրար իքիյէ թագսիմ էտէրլէր , լագըն մատտէ , մուհայլէր մատտէ : Ապաշխարութիւնուն ուզագ մատտէսի կիւնաշլարըն հէյիսի տիր . պու կիւնաշլարըն մատտէ պագըլարը , մահուշաի տըրլար , վէ պագըլարը ներսլի տիրլէր . մահուշաիլար մութլագ խոստովանանքտա սէօյլէնէնէք տիրլէր , քի աֆվ օլտունլար . լաքին մուհայլէր օլան ներսլի կիւնաշլար պիր նէտամէթ իլէ պիլէ աֆվ օլուրլար : Լաքին եագընտան մատտէ իւզէրինէ Աստուածաբանլար պէյնինտէ միւճատէլէ վար տըր պագըլար , եանի Թովմայական թէսմիյէ օլանլար , խոստովանանքտա լագըն օլան իւշ գըսըմ մուամէլէ , եանի նէտամէթ , իգրար , վէ գօնուլան ապաշխարանք իյֆասը , պու սրբրըն եագըն մատտէսի տիր . վէ պունլարտան սրբր իճրա օլունուր տէրլէր : Տիկէրլէրի Սկովտըլար տա տէրլէր , քահանայտան կիւնաշքեարա վէրլէն արձակում եագըն մատտէ տիր . զիրա արձակում հէմ զահիրի հէմ մատտի պիր մուամէլէ տիր , հէմ պու սրբրըն մագամը տըր , (կերպ վէ ձեւ) . չիւնքի ֆիրլինի իպրագ էտէր . պունլարըն իքի թարաֆը տա աղըր Աստուածաբանլար տըր : Մալտօնաթ էվլէլքի զիւմիւ ումումի թէսմիյէ էտիյօր : Եքինճիլէրինքինի տահա սահիհ . պիզլէր էվլէլքինէ տահա զիյատէ իրայէթ էտէրիզ , չիւնքի նէտամէթ , իգրար վէ իյֆայը գանուն , պու իւշիւ տէ ուզագտա օլան կիւնաշլարը շամիլ տիր . արձակում իսէ օլ կիւնաշըն հալլի մագամը տըր , նէթէքի մատտէօի . վէ հէմ մատտէ , հէմ մագամ պիրլիքտէ օլամաղ :

ՆԻԲ . Ուզագտան օլան մատտէյի , եանի կիւնաշլարըն հէր պիրլիւնի , վէ կիւնաշքեար սայըսընը պիրլմէզսէ ալէթ թախմին մըգտարընը , վէ ճինալէրինի , վէ թէֆէրրուաթընը , քի կիւնաշը աղըրլաշտըրըրլար վէ թախֆիֆ էտէրլէր հէր կիւնաշքեար չիֆահէն պիրլէր պիրէր սէօյլէմէլի , վէ Ալլահ հուզուրունտա տուրուր կիպի պէօյիւք հիճապ վէ գօրգու վէ նէտամէթ իլէ քահանայտան աֆվլըղընը տիլէմէլի տիր :

ՆԻԳ . Պու սրբրըն մագամընա (կերպ) եախօտ սէօզլէրինէ կէլինճէ , իքի նէվլի վար տըր , քի անլէրին պիրի եա օ պիրի իլէ քահանայ կիւնաշլարը աֆվ էտէր . պիրի շու քէլամլէր տիր « Պէն սէնի հէյի կիւնաշլարընտան չէօզէրիմ » . օ պիրի տէ « Ալլահ պէնիմ էլիմ իլէ սէնի պիւթիւն կիւնաշլարընտան աֆվ էթսին » , քի իքիսինն տէ պիր մանասը վար տըր : Պու ըիճա սուրէթինտէ օլան մագամ շարգ քիլիսէսինտէ 1200 թարիլսէ գատար ճարի իտի . տիկէրի շարգ քիլիսէսինն ատէթի գատիմի տիր . եանի պէն սէնի պիւթիւն կիւնաշլարընտան չէօզէրիմ , զնու քի սօնրա շարգ քիլիսէսի տէ իթթիւ :

խաղ պիտի իճրա էլծտի : Պու իւք մագամըն սէօղէրինտէն պաղըւա-
րը լաղըմը լուղէթլէր տիր , վէ պաղըլարը օլմագսա տա օլուր . պիլ
ֆարզ սէնի կիւնահլարընտան չէօղէրիմ . հէփսի մութլագ սուրէթտէ
լաղըմ աըր . լաքին պէն սեմի ջեօղիյօրում հէփ կիւնահլարընտան
տէմէտէ , պէն վէ հեփ լուղէթլէրի օլսա տա օլմասա տա օլուր , լա-
քին խոստովանահայր արձակում վէրտիյի վաղըթ տուա թարղընտա
ուզուն պիւր մագամ գուլանըր . ծնլարըն հէփսի քիլիսէ թէնպիհին-
տէն օլտուղու իչին թէքմիլ սէօլէնիւր . լաքին ասըլ լաղըմը մագամ
(կերպ) սեմի կիւնահլարընտան ջեօղէրիմ սէօղէրի տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՏԻՍ

ԷՎՎԵԼՔԻ ՏԵՀՐԼԵՐՏԵ ԻՍԹԻՄԱԼ ՕԼՈՒՆԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱՆ
ՐԵՍՄԻ ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ ԻԻՋԵՐԻՆԵ

ՆԻԻ . Ապաշխարութիւն սըրըր պաշգա տըր . վէ կանոնական ,
եախօտ եկեղեցական ապաշխարութիւն պաշգա տըր . էվվէլքինին ,
Քրիստոսուն ազիզ սըրըր օլտուղունու պէյան էթտիք . պու կանո-
նական ապաշխարութիւն խոստովանանք մատտէսինտէն նէշաթ էտէր
քի պիւր բուհանի ճէզա չէքմէնին ուսիլի տիր : Պու ճէզանըն նէ օլ-
տուղու , վէ նէ սուրէթտէ իճրա օլունաճաղը խոստովանահայրըն իս-
թէրիլինէ վէ միւրատընա պագար : Իշթէ պունա կանոնական ա-
պաշխարութիւն իսթի վէրիլիւր : Վէ մատամ քի ատէմէրին հէփսի ,
պիւր ճինս կիւնահ իլլէմէզ . քիմի շու կիւնահը , քիմի պու կիւնահը
իլլէր , քիմի աղըր , քիմի խաֆիֆ . ծնուն իլլին քահանայ կիւնահլա-
րըն հիլլէթլինէ վէ քէմիլլէթլինէ , պէօլիւքլիւլինէ վէ քիւլիւքլիւլիւ
նէ վէ տէրէճէսինէ պագարագ . պէօլիւք կիւնահա պէօլիւք ճէզա ,
վէ ապաշխարութիւն թէրթիպ էտէր . քիւլիւլիւլինէ քիւլիւք ճէզա .
պու ճէզա վագթըն քահանայսընըն մուրատընա մէրպուլթ օլտուղուն-
տան պիւր գարարտա օլմագ . քիմի շու քիմի պու միւճագաթը , եանի
ճէզալը վագթլինէ ատէտինէ վէ կիւնահըհարըն իղթիտարընա կէօրէ
թախսիս վէ մինասիպ կէօրիւր . տէմէք քի պու ճէզա պիւր գարարտա
օլմատըղընտան իսթիպտալ օլուր . վէ արարողութիւն եա ատէթի
բուհանի եա ատէթի քիլիսէ ատտ օլունուր : Իշթէ պու բուհանի ա-
տէթ կանոնական ապաշխարութիւն թէսմիլլէ օլունուր . վէ լաքին
պու խոստովանանք սըրըր տէյիլ . անճագ խոստովանանքըն թէֆէր-
րուաթը օլուպ ծնուն իլլէ գարըշմագ վէ պիւր թութուլմագ :

ՆԻԵ . Տէֆա պու կանոնական խորհրդաւոր ապաշխարութիւն
պաշգա , վէ տիկէր հրապարական ալէնի ապաշխարութիւն պաշ-

գա : Պու իքիսինի պիր պիրի իլէ գարըշտըրըպ շաշըրմամալը , պու ալանէն իճրա օլունան ապաշխարութիւն քէզալիք առաքեալլարըն վազթիւնէ գատար չըգըյօր . լաքին ալիմ Պէթալիոսուն էթտիյի թահ գիգաթա կէօրէ , պու խուսուսա տայիր եազըլան քիթապլարըն վէ ասարը աթիգէնին գըլլէթի վէ նատիրաթը պիզլէրի պու պապտէ պէօյիք գարանլըգտա պըրագմըշ տըր տէր : Կանոնական ապաշխարութիւն էվայիլտէ օլուուղու կիպի . իւշիւնճիւ տէհրին սօնունտա տահա մուգարէր պիր սուրէթտէ իսթիմալ օլմայա պաշլատը . եանի Նովատեան հերետիկոսլարըն ղէմանընտա . վէ Բօմա չէզարլարըն տէհէթիւ գօվալալըշլարընտա իմանը ինքեար էթմէք , վէ գինա քեարլըգ էթմէք , վէ ատէմ գաթլ էթմէք կիւնահլարը գիյատէսի իլէ վուգու պուլմայա պաշլատը իսէ , պու աթէթին էօնիւնիւ ալմագ իւշին պիր թէտպիրի չէտիտէ վէ լազըմէ օլսուն տէյի , քիլիսէ գիյատէսի իլէ իշպու ալէնի (հրապարակական) ճէզա չէքմէք ուսիլիւնէ էհէմմիլէթ վէրիպ , իճրասընա գալըըշտը . լաքին հէր ատէմէ մուսա վաթէն տէյիլ իտի . միսիւնն իխքիյարլար , չօճուգլար , բուհսսայի բուհաննիյէ , գարըլար վէ եվիլի օլալար միւսթէմնա իտիլէր . պիր կիւնահլարը պու իւշ կիւնահլարըն հէր հանկըսըն իշլէմիշ օլուր ուս տույուսա օլսուն , եա քէնտիսի իգրար էթմէլի իտի , եա հիւս քիւմէթճէ , եա քիլիսէճէ իշթիքեա օլունուպ , տիվանտա օլ ճիւնհա իւզէրինէ թէպէյիւն վէ հիւքմ օլունտուգտան սօնրա , իշպու կանոնական ապաշխարութիւն ճէզասըն չէքէր իտի : (Տէս . Օգոստինոս . Զոմբէ 351 .) Լաքին պու շարթ իլէ քի , պիր , վէ իլք տէֆա պու կիւնահլարա տիւշէնլէր իշին պու ալէնի ապաշխարութիւն ճէզասը նասպ օլտու :

ՆիՁ . Պու կիւնահլարը թէքրար էտէնլէր գայըր միւլէպպէտ հա ղորդսուղ գալըր ըտըլար . ամմա էօլիւմ տէրէճէսինտէ քիլիսէ օնլարա ինայէթ էտիպ , վերջին թոշակընը , եանի սօն հաղորդութիւնու օնլարա ինսան էտէր իտի : Պու խուսուսու շամիլ Ս . Սիրիկիոս Բօմա քահանայապետի , շիմէրիոս Թարրագօլույա օլսն պիրինճի մէքթուս պինտէ չէօյլէ եազըյօր . օնլարըն հազգընտա քի , ապաշխարութիւն չէքմիշ օլարագ , քէլպլէր վէ տօնուղար միսալի իսթիֆրաղ էթտիքլէրինէ , վէ չէպէթ ամէլլէրինէ թէքրար տէօնէրլէր , գաթը մուս հիպպանէնիզին քիւրսիւյի բէսուլիլ տանըշտըղը նապէճա տէյիլ : Պունլարըն հազգընտա , չիւնքի ապաշխարութիւն չէքմէյէ պիր ալիսէր մէլճալէրի եօգ տուր . պունա գարար գըլմայա միւնասիպ ատտ էթտիք , քի քիլիսէ տէրունինէ ճէմաաթ իլէ տուատա եալընըգ պիրլէշիլնլէր , ազիզ էարարլարըն իճրասը հէնկեամընտա , էկէրչի լալըգ տէյիլ իսէլէր տէ , հաղըր պուլունապիլսինլէր : Լաքին բապպանի սուֆրանըն թաամընտան մահրում օլսունլար . մատէմ թէն թապիյաթը ղայիֆիլի ճիհէթիլէ տիւշմիւշլէր . Սլահա վարաճաղլարը վա-

գըթ, էօլիւմ հիյէթինտէ պունլարա հաղորդութիւն իհսան օլուն, քի լուծֆ իլէ եարտըմ պուսունլար :

Նիէ. Տէրտուղիանոսուն վագթընտա պու կանոնական ապաշխարութիւն քէմալիլէ իճրա օլունուր իտի. զիրա (Գիւրթ. Յալ. Ա. Կաշխարաթէան. Գլ. Թ.) եազըյօր. « ապաշխարութիւն ինսանըն եէրէ սիրլունիւպ մահճուպ օլմագ ատէթի տիր. մէրհամէթէ շայան մուարէֆէյի մուճիպ օլուն. կիլինմէ վէ կէզինմէ խուսուսունու էմր էտէր. խարարա վէ քիւլէրէ կիրմէլի. թէնի լէքէլէր քիրլէր իլէ գարարթմալը, ճանը էսէֆ ու էլէմէրէ կիրիֆթար էթմէլի. օ շէյլէրտէ քի կիւնահ իշլէտի հազին մուամէլէ իլէ (փիւշման օլուպ) սայիրլէրինտէ թէպտիլ էթմէլի. եէմէսինի վէ իշմէսինի սատէ պէլիլէմէլի. տէյիլ գարնը խաթըր իշին, իլլա ճանը իշին. վէ էքսէր տէֆա փէրհիզ իլէ տուայը պէսլէմէլի. աղլամալը, կէօզ եաշը տէօքմէլի վէ կիւճէ կիւնտիւզ քէնտի էֆէնտիսինէ ֆիրեատ էթմէլի. քահանայլարըն փիշինէ սարըլմալը. վէ Ալլահըն սէվկիւլիւլէրինին սիզլէրինէ տիւշմէլի, պիւթիւն գարընտաշլարա քէնտինէ տուա բիճալէրի իլավէ էթմէլի » : Թըպզը Տէրտուղիանոս կիպի Ս. Կիսրիանոս (Յալ. Անիւլը) եազար :

ՆիԸ. Նատաղիս Ազէքսանդր (Վիճաթաթէան. Ը.) իւշիւնճիւ տէհրին իւզէրինէ եազտըղընտա, ապաշխարողաց կարգ, ապաշխարութիւն չէքէնլէրին տէօրթ տէրէճէսի վար ըտը տէր. պիրինճի աղլայանլարըն տէրէճէսի, քի քիլիսէնին տըշարընտա, դաւիթտէ խարար կիլինմիշ տուրուր ուտուլար, ժամա կիրէնլէրէ տիզ իւսթիւնէ կէլիպ աղլայարագ բիճա էտէր իտիլէր, քի ամենասուրը պատարագտա քէնտիլէր իշին տուա էթսինլէր : Պու ճէզա տէօրթ սէնէ միւթէմատիէն տէվամ էտէր իտի : Իքլինճի. տիյնէյէնիլիքին տէրէճէսի եախօտ սըրասը իտի. պունլար քիլիսէնին դաւիթինտէ խարար իլէ կիլինմիշ, իւսթիւ պաշը քիւլ իլէ սաշըլմըշ տէյիլ իտիլէր. զիրա հէնիւզ ապաշխարութիւնա կիրմէմիշ քիմսէլէր իտիլէր. վէ երախայլարըն վագթինէ գատար պատարագտա տուրուր ուտուլար : Վէ աղիզ քիթապլարըն օգունմասընը վէ քարոզլարը տինլէտիքտէն սօնրա, տըշարը չըգար ըտըլար. զիրա ճէմաաթ իլէ պիրլիքտէ տուրմայա լայըգ տէյիլ իտիլէր » : Պու սէօզլէրի Գրիգոր սքանչեւագործ (ԺԱ. Կաշխարաթէան. Գլ. Թ.) եազըյօր, փութիլէսթլէր, եահուտիլէր, բաֆըզըլար տա տինլէյէնլէրին սըրասընտա տուրուպ, տինլէյէպիլիլ իտիլէր, վէ օնլար իլէ տըշարը չըգար ըտըլար : Հայաստանեայց քիլիսէսի պատարագընտա միւսէրահէն քիմլէր վէ նճ վագթ չըգաճագլարը եազըլը տըր. վէ հէր կիւն սէօլէնիլ. « Մի ոք յերեխայից եւն » . տըշարը չըգաճագ վագթա գատար. երախայլարըն պատարագը, թէսմիլէ օլունուր ուտու, եանի « Մի ոք յերեխայից » չաղըրընճայա գատար տինլէյէնլէր (լսողար) չըգտըգտան սօնրա, իլէրիլէմիշ երախայլա-

րա էլ գօնուր խոի • վէ քիւիսէ իլէ պարըչըր խոիւէր : Իւչիւնծիւ , ա-
սըլ ապաշխարողարըն տէրէճէսի (սփռեւոց) եէտի սէնէ տիգ իւս-
թիւ ժամ վագթը տուրուր ուտուլար , վէ ամպիոնտան տինէյէնլէ-
րին մահալինէ գատար պիր մէվդիտէ տուրուլ , վէ խարար կիլինիպ ,
պաշլարընա քիւլ սաչար ըտըլար • վէ տինէյէնլէր չըգտըգտան
սօնրա եպիսկոպոս պուենլարըն պաշընա էլ գօյուլ ճէմաաթ իլէ պիր-
լիքտէ տուա օլունուր խոի վէ քիւիսէտէն չըգար ըտըլար , օլ վագըթ
գափուլարը գափատըպ , պապարագ սունուլուր խոի :

Նիթ • Միւսթագիմլէր տուատա էյի քրիսթիյանլարա հիսսէտար
օլուր ուտուլար • լաքին պատարագտա հաղորդութիւն ալամազ ըտը-
լար , իշթէ պուենլարըն տա ճէգասը պու խոի • վէ քիւիսէտէ ամպիոն
իլէ դասըն փարմագլըղը արաորնտա տուրուր ուտուլար • վէ ճէմաաթ
իլէ տուայա հիսսէտար օլուլ , պատարագ խիթամ օլուր ուտու :
Տէմէք քի ապաշխարողարտան մատէ ճէմաաթըն հէփսի ֆրիստոսուն
թէնինէ , գանընա իլհագ օլուր ուտուլար : (Տե•• Միւե•• Հ•• ԻԲ.
ԷՁ• 643•) Գրիգոր Նեոկեսարացի • վէ Նլլէպէրիթեան սինօթու 300
թարիխիտէ , պու պապտէ թըպղը եագտըղըմը մինվալ իւղէրէ
սէօյլէրլէր :

ՆԼ • Նլէնի ապաշխարութիւն հագգընտա Պէթավիոսուն եագտը-
ղընա կէօրէ , հիչ պիր վագըթ քիւիսէտէն , վէ քիւիսէ ռուէսալարըն-
տան պիր թէնպիհ գուհուր էթմէմիչ • նէ կիզլի օլան վէ կիզլիտէ իչլէ-
նէն կիւնահլարըն հագգընտա , նէ տէ ալանէն , եանի ալէմին մուվա-
ճէհէսինտէ իծրա օլունան կիւնահլար հագգընտա , ալանէն խոստո-
վանանք օլունլար տէյի , քիւիսէնին հիչ պիր վագըթ էմրի օլմատը •
պիր կիւնահլար քէնտի քահանայսընա կիզլիտէն վէ պիր քիմէ
անճագ տույմատան խոստովանանք օլմալը • վէ պու պապտէ
կէրէք Տէրտուղիանոս , կէրէք Որոգլինէս քէնտի քիթապլարընտա իչ-
պու ալէնի (հրապարակական) ապաշխարութիւն իւղէրինէ հիչ եագ-
մամըչլար • անճագ եագտըղլարը վէ իշարէթ էթտիքլէրի կիզլիտէն
օլան խոստովանանք իւղէրինէ տիր • զիրա Որոգլինէս (Է••Է••ճի ԺԵԵ
ԷՂԵԵԴԵ 37 ԷՆճի ԵԵԵԵ ԷԵԵԷԷԷ) շէօյլէ եագըյօր • « էյի տիգ-
գաթ էթ , քէնտի կիւնահլըն քիմէ իթիրաֆ էտէճէքսէն • էվվէլա հէ-
քիմի թէճրիւպէ էյլէ • օնա քի իլլէթինին էսպապընը (սէպէպլէրինի)
իֆատէ էտէճէքսին • • • քի պէօյլէ սօնրատան • • • էկէր սանա պիր
նասիհաթ վէրիւսէ , վէ էկէրչի անլայըպ սէնին իլլէթինին ռուհունա
կէչմիչ իսէ • • • օնուն նասիհաթընը իծրա էտէսին վէ թուլթասըն » :

ՆԼԱ • Պէթավիոս չիմտիքի կաթողիկէ քիւիսէտէ եէվմիյէ իծրա
օլունան գալիտէյի առաքեալլարըն վագթինտէքի գալիտէյէ զիյատէ
մուվաֆըգ , վէ զիյատէ մուլթապըգ տըր զանն էտիյօր վէ եագը-
յօր • չիւնքի քիւիսէյէ « իշթէ պէն սէնին իլլէթի միւնեանըն խիթա-
մընա գատար տէնիլտի , վէ կէրչէքլիք ռուհու սիզէ գըլաղուլ օլա-

ճազ տրր • վէ Տէրտուղիանոսուն տէտիյի պիղէ կէօրէ տէ սահիհ տիր • չիւնքի կէրէք Գրիստոսուն վէ կէրէք առաքեալարն հէփ էթտիքլէ-րինին վէ էօյրէթտիքլէրինին էն սատըզ մուհաֆըզը վէ էմինի պիր եա-լընըզ քիլիսէ տիր •

ՊԱՊԸ ՍԱՊԻ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆԼԱՐ ԻՒՋԵՐԻՆԵ

ՆԼԻ • Ներողութիւն տէմէք , մուվագգաթ ճէզանն աֆվը տէ-մէք • պու մուվագգաթ ճէզա կիւնահն վէ էպէտի ճէզանն խոստո-վանանք սըրրընտա աֆվ օլունտուգտան սօնրա , ինսանն իւզէրինտէ աֆվ օլունմայա գալան մուվագգաթ ճէզա տրր • Պու աֆվըզը քիլի-սէնին մէշրու րէիսի էքրէմի պուլունան փափա , վէ օնա վէքեալէ-թէն եպիսկոպոսար , խոստովանանք սըրրընն խարիճինտէ օլարագ , ճէմաաթա Ս • քիլիսէնին էճիր ու իսթիհգագ խաղինէսինտէն վէրիր • զիրա խոստովանանք սըրրը գուվվէթիլէ ճիւնհա ճիւմլէթէն աֆվ օլունուր • ամմա ճէզասը տա ճիւմլէթէն աֆվ օլունմազ • պու աֆվ օլունմայան վէ պագի գալան ճէզա , քի մուվագգաթ տրր • Ներողու-թիւնլար վասիթասը իլէ աֆվ օլունուր •

ՆԼԳ • Տէֆա պու աֆվըզ խոստովանանք սըրրընն խարիճինտէ վէրիլիր • զիրա ֆի էլ հագիգէ խոստովանանքտա տախի լայըզը վէճէ իւզէրէ օլուրսա , կիւնահ ճէզասը աֆվըզը վէրիլիր • վէ պատարագ-տա տախի , Գրիստոս էֆէնտիմիլին իւճրէթ ու իսթիհգագընը վէրի-րիլ • լաքին խոստովանանքտաքի վէրիլէն աֆվըզ ներողութիւն տէ-յիլ • հէմ տէ ներողութիւն տէտիյիմիլ պիր սըրր տէյիլ քի , ազիլ է-տիճի լութֆու վէրէպիլսին • Պու ներողութիւնու եալընըզ քիլիսէնին չէրան րէյիսի եախօտ մէէմուրու վէրէպիլիր • չիւնքի քիլիսէնին խա-ղինէսինն տաղըթմագ հիւքիւմէթի եալընըզ օնա վէրիլմիշ տիր • Պու ճէզա աֆվըզը Գրիստոս էֆէնտիմիլին թիւքէնմէզ վէ էօլչիւսիւզ տէրէճէտէ գազանըլմիշ էճիր , վէ իսթիհգագընը վէրմէյիլէ իճրա օլուր • Պիր տէ ազիլէրին վէ միւհթէրէմ շէհիտլէրին (խոստովանող հայրա-պետլէրին) իսթիհգագընա մէպնի քիլիսէ ներողութիւն վէրմիշ վէ թէվզի էթմիշ տիր •

ՆԼԴ • Պու ճէզա աֆվըզը եախօտ ներողութիւն , եա քիմամի (կատարեալ) աֆվըզ թէսմիյէ օլունուր , եա նա քիմամ (անկա-տար) եախօտ (մասնաւոր) • Թէմամ ներողութիւնու տա իւչէ թագսիւմ էտէրլէր , եանի թէմամ , տահա թէմամ , էն թէմամ • Թէ-մամ ներողութիւն , ապաչխարութիւն սըրրընտա աֆվ օլունան ճիւն-

հանրն պատէհու խարիճտէ օլունան ճէղասընըն ափվը տըր տէրլէր : Տահա թէմամ ներողութիւն օ տուր քի , էվայիլտէ քիլիսէ գանու- նու մուճիպինճէ չէքլիէճէք ճէղայը ափվ էտէր : Ին թէմամ եախօտ միւքէմմէլ ներողութիւն օ տուր քի , քիլիսէճէ վէ Ալլահնա օլան գարարա կէօրէ , պիր կիւնահքեարըն մէճպուր վէ մէտեուն օլտու- ղու քեաֆֆէյի ճէղայը ափվ էտէր : Պու թագսիմէր վէ սայըրլարը պաշգա տէյիլ անճագ Ս . քիլիսէ Բրիստոսուն քէնտինէ մուհավէլ օ- լան իսթիհագա խաղինէսինի հէր վէճհ իլէ էվլատարընա տաղըթմայա հաղըր վէ արզուքէչ օլտուղու իչին տիր . հէր նէ հալ իսէ , էվվէլա Բրիստոսուն իսթիհագա խաղինէսինի տաղըտան քահանայապետ , եա Բօմա եպիսկոպոսու լաղըմ քի մէէղուն օլտուն , վէ միւմքին իսէ սա- լիհ օլտուն սանիյէն ասըլ ներողութիւնու վէրէնտէ տիր , տէյիլ եա- լընըղ ալանտա , եանի վէրէն հէփսինի ափվ էթմէք իսթէրսէ էն թէ- մամ ներողութիւնու վէրմիչ օլուր պիր մըգտարընը վէրիւսէ , մախ- սուս ներողութիւն վէրմիչ օլուր վէրէն չօգ տէֆա վէրիւր , լաքին ալան ալամաղ . զիրա ալանտա ներողութիւնա շայան հալլէր պու- լունմալը . եանի պիր եալընըղ կիւնահը իթիրաֆ էթմէք քեաֆի տէ- յիլ , իլլա թէքմիլ նէտամէթ վէ խոստովանանք վէ հաղորդութիւն սըրընը լայըզը վէճհ իւղէրէ իճրա էթտիքտէն սօնրա պիր տէ կիւ- նահա ասլա վէ գաթա վէ ճիւղիճէ օլտուն , արզիւսիւ վէ մէյիլ օլ- մամալը . լիակատար ներողութիւն ալմագ իչին զիյատէսիյլէ Ալլա- հըն լութֆունտա պուլունաճագ հալլէր լաղըմ . չիւնքի պիր եալընըղ քիլիսէ ինտինտէ ճէղալարընա ափվըղ ալմայօր . Ալլահն ինտինտէ տախի վէ էօլիւլէրին ճէղասընա պիլէ ափվըղ իսթէրիզ . (Տեա . Ս . Թոճաոյա Եւսուսաթ Վեճաթաուիւն . ԻԶ . Յօդ . 4 .) :

ՆԼԵ . Քիլիսէ խաղիմեսի տէմէք , Բրիստոս էֆէնտիմիզին գան տէօքտիւյիւ վէսիլէսիյլէ էօլչիւսիւզ տէրէճէտէ պիլիմ իչին գազան- տըղը էճիր վէ իսթիհագա տէմէք տիր : Քէզալիք Բրիստոս իչին է- զիյէթ չէքէն ազիզ գաթլարըն իհթիհագազընըն եէքիւնիւնէ քիլիսէյէ թէքը օլունան խաղինէ իսմի վէրիւր : (Բ . Կ . Դ . Ը . 9 .) « Զիրա տէ- նին իչին ֆուգարա օլտու . օ քի զէնկին իտի , քի սիզ օնուն ֆա- գըր օլմասը իլէ սէրվէթիւ օլասընըղ » : (Հաւ . Ե . 15 .) « Լաքին սուչ նասըլ իսէ , սլախչիչ տախի էօյլէ տէյիլ տիր . զիրա էկէր պի- րինին սուչու իլէ չօզլար էօլտիւլէր իսէ , տահա զիյատէ Ալլահն ի- նայէթի վէ պիր ատէմ օլան Յիսուս Բրիստոսուն ինայէթի իլէ պախ- չիչ չօզլարա արթտը » :

ՆԼԶ . Կէլէլիմ հուգուգա , եանի սահիհէն քիլիսէ ներողութիւն վէրմէյէ միւղթէտիւր մի տիր : Ս . Պետրոսուն Բօմատա պինա օլու- նաճագ ուլու քիլիսէսինին միւնասիպէթի իլէ , վէ թիւրքիա հիւքիւ- մէթինէ գարչը ահալիյի թէչվիզ իչին . Լէոն Թ . ատէթ վէ ուսիլի գատիմի իւղըն . Օգոստինեան թարիգաթընա հէվալէ էթմէյիպ , ան-

ճաղ Սադսօնեատա ներողութիւնլարն իլանընը Յովհաննէս Տէժէլիոս Տօմէնիքան րահիպինէ հէվալէ էթմիշ օլտուղունու կէօրտիւյիւ կիպի, Լուծէր քի Օգոստինեան թարիգաթընտան ըտը . զիյատէսի իլէ պունուն իւղէրինէ ինֆաւ օլտու . վէ օրատան ներողութիւն խուսուսուտա քիլիսէյէ թահգիր էթմէյէ պաշլատը . քէէննի փափաւարն պու պիր տէսիսէսի վէ հիյէսի տէմէք տիր տէյի : Ծըվինկիլիոս վէ Գալլին տախի Լուծէրէ պու խուսուստա չարչափը թապի օլտուլար . երգըլաճաղ տիվար երգըլմայա պիր վէսիլէ արար ըտը :

ՆԼԷ . Պունլարա գարչը պու սահիլիլի պիզ չէօյլէ իսպաթ էտէրիզ : Պու սահիլիլի գարչը կիտէն քիմսէ եանլը թալիմաթսա տըր , վէ եանլըյօր . զիրա (Մարտ. ԺԶ. 19.) չէօյլէ եազըյօր « Սանա կէօյլէրին փատիշահլըղընըն անախթարլարընը վէրէճէյիմ . հէր նէ քի եէր երւզիւնտէ չէօղէճէք իսէն , կէօյտէ տախի չէօղիւմիւշ օլաճաղ տըր » : Պու սէօղլէրտէն էվիլէլա շու մանայը իսթիխրաճ էտէրիզ . պու հիւքիւմէթ կիւնահլարը աֆվ էթմէք հիւքիւմէթի տիր . նասըլ քի (Յովհ. Ի. Դ.) աչըգտան « հէր քիմին կիւնահլարընը աֆվ էտէրսէնիլ . . . » : Կիւնահլարը աֆվ էտէն քիմսէ կիւնահտան նէշաթ էթմիշ վէ պագի դալմը ճէզայը տա սօնրա իսթէրսէ աֆվ էտէր . եախօտ չէօյլէ , օնուն քի կիւնահ աֆվ էթմէյէ հիւքիւմէթի վար իսէ , օլ կիւնահըն ճէզասընը տա սօնրա աֆվ էթմէյէ հիւքիւմէթի օլմնզ մը : Գանլըսը պէօյիւք տիւր . կիւնահը աֆվ էթմէք մի , եօղսա կիւնահըն ճէզասընը մը : Նէֆսանիլէթի պէր թարաֆ էթսին պիր ատէմ վէ պունահ ճէվապ վէրսին . պու շունահ պէնզէր քի , պէօյիւք պիր իշէ միւզթէտիր օլան քիմսէ , օնուն քիւշիւյիւնէ տահա զիյատէ միւզթէտիր օլուր : Սանիլէն հէր նէ քի չէօղէրսէն , լուղէթլէրինտէ կէօրիւնէն հիւքիւմէթ ումուլի տիր . հէմ կիւնահը , հէմ ճիւնահը , հէմ տէ խոստովանանքտան սօնրա պագի ճէզասընը տա աֆվ էթմէյէ շափիլ տիր . վէ պու աֆվը քիլիսէնին ըէյիսի էքրէմի Քրիստոս էֆէնտիզլին զիզլիմէթ իսթիհագընա պէտէլէն , վէ իսթինատէն էտէր , օ քի քիլիսէ խազլիսէսինին էմինի վէ մութասարըրֆը տըր , վէ Քըրիստոս էֆէնտիզլին ինսանա իպրազ էթտիլի վաֆիր մուհապպէթլինին իզթիզասընտան տըր քի կիւնահքեարըն սէլամէթ պասընտա տէյիլ եալընը ճիւնահասընը , իլլա ճէզասընը տա գալտըրսըն . օ քի սէլամէթլինէ վասըլ օլմայա պէօյիւք պիր էնկէլ տիր . զիրա պաղ ինսանըն սէլամէթլինի միւմթէնի էտէր , չէօղիւմէյինճէ ինսան երւրիւյէմէզ վէ էպէտի մագաստընա վասըլ օլամազ . օ քի կիւնահըն մուվազգաթ ճէզասը տըր : Իշթէ պու հիւքիւմէթէ իսթինատէն տիր քի . Ս . քիլիսէ նիլէլէրին անտ (ուխտ) վէ եէմինինի չէօղէր . քի Ալլահա խաս վէ մախսուս տուր : (Ա. Կորն. Դ.) « Ինսանլար պիլզլէրի Քըրիստոստէն մէճմուրլէրի վէ Ալլահըն էսրարընա պին պաշլըար պիլսինլէր » : Թըպզը Պետրոս առաքեալ Պօղոս առաքեալըն պու սէօղ-

վերին թեքերը ետեքեք եազար . (Ա. Պէ. Դ.) « Ալլահն էնվայի լուծֆլարընն էյի պին պաշըլարը միսալի » :

ՆԼԸ . Հաթթա պու հիւքիւմէթին Գրիստոստան քիլիսէյէ վերիւ միշ օլտուղունու շէօյլէ պէյան էտէրիզ . (Յովհ. Ի.) « Նասըլ քի փէտէր պէնի կէօնտէրտի իսէ , պէն տախի սիզի կէօնտէրիբիմ . ալըն ազիզ րուհու . հէր քիմին կիւնահընը աֆվ էտէրսէնիզ , աֆվ օլունսուն . . . » : Գրիստոս էֆէնտիմիզին կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ վէ կիւնահըն մուվազգաթ ճէզասընը աֆվ էթմէյէ նասըլ քի թէքմիլ հիւքիւմէթի վար իտի իսէ , քէզալիք առաքեալլարա տա հէմ կիւնահը աֆվ էթմէք , հէմ կիւնահտան նէշաթ էտէն միւթէպազի ճէզալը վէ խոստովանանքըն խարիճինտէ տէ աֆվ էթմէք հիւքիւմէթինի վէրտի : Տէֆա . (Ա. Կ. Դ. Ե.) պիր Կորնթոսլու քրիսթիյան էմսալի օլմայան պիր կիւնահ իշլէմի իտի , հանի փէտէրինին ալտըղը գարը իլէ ֆէնա մուամէլէտէ պուլունմուշ իտի . Պօղոս առաքեալ պու քիմսէյի քիլիսէտէն , վէ քիլիսէ մուհասէնաթընտան տուր վէ իսրաճ օլսուն տէյի գարար գըլըպ , էմր էթտի . վէ օ քիմսէյին թէնի շէյթանա թէպիմ օլսուն տէյի հազտը . լաքին (Բ. Կ. Դ. Բ.) օ առէմին հազգընտա եինէ հազըյօր քի , օլ գատար ճէզա օնա իքթիֆա էտէր . պունտան պէօյլէ քէնտիսինէ աֆվ էթմէնիզի իսթէրիմ . « շնորհել ճէզնմա եւ միսթարել » . վէ օնա թէսէլլի վէրին , օնա աֆվ էտին . սիզէ րիճա էտէրիմ , քի չօգ էսէֆ էթտիյինտէն պիւթիւն պիւթիւնէ զարգ օլմասըն . քէզալիք մուհապպէթ կէօսթրսինլէր տէյի Կորնթաթիլէրէ րիճա էտէր : Շիմտի սիւալ էտէրիմ . Պօղոս առաքեալըն պու պաղըշլամասը նէ տիր . նէ տիր պու ինայէթ վէ մուհապպէթ իպրազը , կիւնահ իսէ , զաթէն վազ կէշիպ , խոստովանանք իլէ օլ կիւնահքեար քիմսէ աֆվընը ալմըշ ըտը . զիրա տէյի կիւնահը իլա ճէզասընը Պօղոս առաքեալ աֆվ էտիյօր . « եթէր օնա , պունճա զէման չէքտիյի ճէզա » տէյօր : Տէմէք քի կիւնահը աֆվ օլունմուշ ուտու . վէ օլ կիւնահըն ճէզասընը հալընըզ գալմըշ ըտը , օնու տա աֆվ էտիյօր , վէ իսթէյօր քի հէմշէրիլէրի տախի օնա աֆվ էթսինլէր . « չատ է նմա պատուհանն այն » օլ ճէզա քէնտինէ քեաֆի տիր . րիճա էտէրիմ քէնտինէ աֆվ էտին , չէքտիյի եթէր . հանի ներունն վէրին , օնու իշինիզէ ալըն : Աճապա ներողութիւնա պունտան աշըդ տիկէր պիր իսպաթ օլապիլիբի մի : Պօղոս առաքեալըն զէմանրտա պու պաղըշլամազ (ներողութիւն) հիւքիւմէթի Գրիստոսուն քիլիսէսինտէն նէ վազըթ գալգմըշ օլտուղունու քրօթէսթանլար պիզէ իպրազ էթսինլէր : « Եկէր պիրիպինէ պաղըշլարսանըզ , պէն տախի պաղըշլարըմ , զիրա պէն տէ Եկէր պիր շէյ պաղըշլարոսամ , հէր նէ քի պաղըշլամըշ իսէմ տէ , սիզին իշին Գրիստոս թարաֆընտան տըր » : Տէմէք քի Գրիստոս էֆէնտիմիզին իսթիհազընա պինաէն , Պօղոս առաքեալ պաղըշլամըշ օլույօր , պիր առէմ պիր շէյէ մալիք վէ մու-

թասարրըֆ օլմագսա, նաճըլ օնու պաղըչլար. վէ պաղըչլատըղը նէ տիր. պիր չէյի օլմայան տիկէրինէ պիր չէյ վէրէմէղ տարպը մէսէլ տիր: Տէֆա Կորնթացիլէր կէրէք կիւնահը վէ կէրէք բանադրանքը. (Բ. Կորն. Բ.) օլ կիւնահքեարա պաղըչլամըչ աֆվ էթմիչ իտիլէր. ճէզաըը եալընըղ տուրույօր ուտու. եէթէր քէնտինէ օ գատար ա. տէմէրտէն, եախօտ օլ գատար վաղըթտան պէրի չէքտիլի ճէզա (10) « Զիրա էկէր պիրիսինէ պաղըչլարսանըղ, պէն տէ պաղըչլարըմ » : Կորնթացիլէրին պաղըչլատըղը կիւնահ վէ բանադրանք իտի, օնու քի Պօղոս առաքեալ էմր էթմիչ իտի. (Ա. Կորն. Ե.) « քէօթիւլիւ օրթատան գալտըրըն » : Էօյլէ իսէ, սիզ պաղըչլարսանըղ, պէն տէ պաղըչլարըմ տէմէսինտէ. Պօղոս առաքեալ ներողութիւնու վէրտի. եանի ճէզաընը պաղըչլատը, Կորնթացիլէր բանադրանքը Պօղոս կիւնահտան միւթէպագի ճէզայը, օնու տա խոստովանանքըն խարիճին տէ, վէ ուզագ եէրտէն հէմ Ալլահըն տիվանընտա պօրծլու օլտուղու ճէզայը. տէյլ եալընըղ քիլիսէ տիվանընտա, օնու քի կորնթացիլէր դաթէն իճրա էթմիչ իտիլէր, վէ օնու իչլէրինէ ալմըչ իտիլէր. մատէմ ճէզա չէքիյօր ուտու, իչլէ պու ճէզայը Պօղոս առաքեալ կորնթացիլէր իլէ պէրապէր աֆվ էթտի. ներողութիւն հագզընտա պոււնտան աչըղ տահա նէ իսպաթլար արամալը, պոււնլարըն պիր թանէտի պիղլէրէ քեաֆի տիր :

Նլթ. Քիլիսէնին թալիմաթը վէ աղիզ րիվայէթ պու սահիլիլի մին էլ էվլէլ թաստիգ էտէր, պու ուսիլին քիլիսէտէ էսքի վէ գայիտէ հիւքմիւնէ կիրտիլի Տէրտուղիանոսուն սէօղիւնտէն թէպէյիւն էտիյօր : իչլէ սէօղլէրի (Գէրգ. Յաղ. Դարդերոսոս. Գլ. Ա.) « Պու պարըչմայը քի, պաղըլարը քիլիսէ իչինտէ դայպ էթմիչ իտի, թէքրար գաղանմագ իչին մահպէսխանէտէ չէհիտլէրտէն տիլէմէյէ ատէթ էթտիլէր, վէ օ սէպէպտէն օնու, եանի քիլիսէ իլէ պարըչմայը վէ (ներողութիւնու) սիզ տալի քէնտինիզտէ թութմալըսընըղ, վէ ռայէթ էթմէլիսինիզ, վէ հըֆօղ էթմէլիսինիզ. քի գապիլ տիր սայիլլէրէ պաղըչլամայա սիզ տէ միւզթէտիր օլաընըղ » : Պու սէօղլէրի Տէրտուղիանոս քիլիսէյի իսթիհա նէվինտէն օլարագ, թէպայիպ էտէրէք սէօյլէյօր. լաքին տիկէր թարաֆտան քիլիսէնին իչպու ատէթի մէմ տուհէսինի վէ գատիմ օլտուղոււնու սէօյլէյօր. քէնտի Մօնթանիսթ օլտուղոււնտան, կաթողիկէ քիլիսէնին իչպու մուգատտէս ատէթինի օ քի գատիմ, վէ ատէթ հիւքմիւնէ կէչմիչ պիր ուսիլի տիր թէպայիպ էտիյօր. լաքին կաթողիկէ քիլիսէնին իչինտէ իչպու ներողութիւնլարըն վար օլտուղոււնու փէք կիւզէլ թաստիգ էտիյօր : Տէրտուղիանոս իսէ 40-50 սէնէ Յովհաննէս աւետարանիչտէն սօնրա զուհուր էտիպ պու սէօղլէրի եաղտը, վէ տահա աչըղը « Մարտիրոսա քեաֆի տիր քէնտի ճիւնհաընը փաքլէմիչ օլաու, պաչգալարընա տա տաղըթմագ, օնու քի կիւճ իլէ գաղանմըչ տըր. միւթէքէպպիր վէ

նամքէօրլէրէ մախսուս տուր » : Տաղարտամազ տէմէյօր , անճագ կիւճ
իլէ քէնտի գաղանտըղը իւճրէթի , վէ իսթիհագաղը , սայիրլէրէ տա
ղըթմագ իսթիքպար էթմէք տիր , վէ նամքէօրլուք տուր տէյօր : Ս .
Կիպրիանոս մարտիրոս , վէ խոստովանող ազիլլէր իլէ ատէթա միււ
նագաա էթտի , նիչին ճէզալարընը խիթամ էթմէտէն , մարտիրոսլար
տան ճէզալարընա ափվլըգ թահրիրաթը ալըպ գուրթուլսունլար ,
պու փէք եագըչըր • էկէրչի էօլիւմ թէհլիքէսի պիրիսինէ վասըլ օ
լուրսա : Ս . Կիպրիանոս , (Թաւ. Բ .) « թահրիրաթ ալտըլար շէ
հիտլէրտէն , վէ օնլարըն իյանէսի իլէ Ալլահն եանընտա քէնտի խէ
թալարընա մուսալէնէթ պուլուրլար , էկէր պիր խասթէլիք օնլարը
պասմայա պաշլարսա , խոստովանանք իճրա օլարագ վէ ապաշխա
րութիւն իչին , օնլարըն իւղէրինէ էլ գօնուլարագ , մարտիրոսլար
տան օնլարա վատ օլունան ներողութիւն իլէ , cum pace a martiribus
eis praemissa Ալլահն եանընա ինթիղալ էթսինլէր » : Եսնի Ս .
Կիպրիանոսուն կիւճիւնէ կիտիյօր ուտու քի , կիւնահքեարլար ճէ
զալարընտան խէլաա օլմագ իչին նիչին մահպէստէքի շէհիտլէրէ
միւրաճաաթ էտիպ , ափվլըգ փուսուլաաք , եա ճէզանըն թէնգիհինի ,
եա թէնգիսինի հալի թահրիրաթ ալսընլար . տէմէք քի պու մարտի
րոսլար օնլարա ներողութիւն վէրիր խտիլէր : Լութէր իսէ ուլսու
տան եէնի գալըպ , կէօղլէրինին չափաղընը սիլմէտէն , պու քիլիսէ
նին եէնի իճատը վէ շէյթանի պիր պիչիմի տիր , տէր :

Նիթ . Նիկիա սինօթու պու աղըր ճէզալէրի թախֆիֆ վէ թէն
գիս էթմէք իչին (Կաւ. Բ .) պուլարըն , եանի քիլիսէնին աղըր
ճէզալարը թահթընտա պուլունանլար իչին , վաղթըն եպիսկոպոսու
նա եագըչըր քի , պաղը մէրհամէթլիճէ տալրանսըն , եանի միւտ
տէթլէրի միւնգաղի օլմատան , Ալլահն ինտիլտէ օլան ճէզալարընը
ափվ էթսին տէր :

Քէզալիք Գաղատիոյ գաւառական (Գլ . Ե .) Լաւողիկեան , (Կա
ւ. ԺԲ .) Նէոկեսարիոյ , Կարգադինեան տէօրտիւնճիւ : Իշթէ պու
նա պինաէն Տրիտէնդեան սինօթու (Յալ . Նեբղա-Նեա . Նի. ԻԳ .)
« ներողութիւն իհսան էթմէք Քրիստոստան քիլիսէյէ վէրիմիշ , վէ
պու միսիլիւ Ալլահտան քէնտինէ վէրիմիշ հիւքիւմէթ իլէ զէմանը
էվայիլտէն պէրի պու հիւքիւմէթի իսթիմալ էյլէմիշ » տէյի թաս
տիգ էտէր :

ՆիթԱ . Պու պապտէ քիլիսէ պիր իսթիքպար գուլլանամագ , մա
տէմ պու քէրամէթի քէնտինէ Քրիստոս վէրտի : (Մար. ԺԶ : Յոճ .
Ի .) : Պա խուսու քի , հէր նէ ներողութիւն վէրիրաէ . Քրիստոս էֆէն
տիմիլին թարաֆընտան վէքեալէթէն վէրիր . վէ վէրտիլի տէ Քրիստոս
էֆէնտիմիլին քէսրէթ իւղրէ գազանըպ , քիլիսէտէ պըրագտըղը Ա
լահանի հուտուտուղ վէ էօլիւսիւղ քէնտի ճճիր վէ իսթիհագաղ
տըր . վէ նասըլ քի պիր մէտիւն ատէմ տիկէր պիր զէնկինտէն սէ

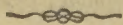
քեաթ ալըպ տէյնինէ պէտէլ վերէպիլիրսէ . քէզալիք քիլիսէ Գրիստոսուն վէ ազիզլէրին էծիր խաղինէսինտէն ալապիլիր , վերէպիլիր վէ տաղըտապիլիր վէ Գրիստոսուն գանը փահասը իլէ սաթուն ալընմըլ ճանլարըն ճէզասընա պէտէլ , պու էծիր վէ իսթիհգագը մահսուպ էտէր , պու խուսուստա բրօթէսթանլարըն գապուլ էթմէյէճէկինէ նէվսանիյէթտէն մաստա նէ սէպէպ օլապիլիր . չիւնքի բրօթէսթան կաթողիկէ քիլիսէտէն շէքվաճը տըր . հէր նէ քի պու քիլիսէ գապուլ էթմիշ իսէ , միւճէրրէտ բրօթէսթան օնու ինքեար վէ բէտտ էթմէլի , քի բրօթէսթան օլտուղու սահիլէնսին : Վէ Լութերին վէ Գալլինին տէֆթէրինէ գայտ օլսուն :

ՆԽԲ . Աճապա ինսանճա տա պու հազգ էծգ մու տուր . պիր գաթիլին ճիւնհասը աֆվ օլունուրսա , ճէզասընը տա փատիշահ եաստ վէքիլի եա քեամիլէն օլսուն , եա նազըսէն օլսուն , աֆվ էթմէզ մի , պունտա տիվանէ օլաճագ , պէնղինի աթաճագ , չըտըրաճագ նէ վար . մէկէրչի թապիաթ նօմոսունու ինքեար էթմէլի իմիվիլի . քի բրօթէսթան թէսքին վէ թէէմին օլսուն : Հիշ վէ ապա կաթողիկէ քիլիսէ Գրիստոսուն քէնտինէ թէսլիմ էթտիլի սահիլիքլէրտէն գըլ փայը պիլէ շաշմաղ . պիղիմ իճրա էթտիլիմիղ ուսիլ 1874 սէնէլիք գատիմ վէ տայիմ վէ ումում պիր միւնթէրէմ ուսիլ տիր . Լութեր վէ քիլիսէնին պու խասիմլէրի փէք եէնի վէ տիւնքի ատէմլէր տիրէր :

ՆԽԳ . Մուախսարէն ներողութիւն մըգտարը , էվվէլքի զէմանլարտա գանունճա թախսիս օլան ճէզա սէնէլէրինտէն գըյաս օլունուր . պիլ ֆարզ պազը կիւնահքեարա կիւնահընըն աղըրլըղընա , եա ազ աղըրլըղընա կէօրէ , գըրգ կիւնիւք ներողութիւն վէրիլիր , օ քի էվայիլտէ գըրգ կիւն օրուճ թուլթար ըտը , եախօտ պիր սէնէլիք , եախօտ իքի , իւշ , տէօրթ , պէշ , ալթը , օն , եիրմի . եախօտ պիւլթիւն էօմրիւնիւն միւստէթինէ կէօրէ քի էն զիյատէսի 100 սէնէտիր վէ զիյատէսի փէք նատիր պուլունուր , իշթէ եիւզ կիւնիւք ներողութիւն պունա մէպնի տիր . պիր սէնէլիք , իքի սէնէլիք , օն սէնէլիք ներողութիւն եիւզ սէնէլիք ներողութիւն վէրմէք . եանի կիւնահլարընտան նէշաթ էտէն , վէ քիլիսէճէ թախսիս օլան օն , եիրմի սէնէլիք ճէզանըն աֆվլըղը իշին , եախօտ եիւզ սէնէլիք , քի պիր ատէմ պիւլթիւն էօմրիւնտէ ճէզա շէքմէյէ մէճպուր օլուր ուստու , էօլիւմ գազիլէսինտէն մատէ ներողութիւն վէրիլիր : (Տէ . Պէլլէրֆէ . Գիւր . Ա . Գլ . Գ .) : Վէ եիւզ սէնէտէն զիյատէ ներողութիւն վէրիլտիլի հէր նէրէտէ պուլունուրսա , ալը տա եօզ . եազըլտըղը տա եօզ . եախմա վէ Ս . քիլիսէյէ պիր իֆթիրա տըր :

ՆԽԴ . Պիր տէ Յոքէլեան ներողութիւնու վար տըր քի , հէր էլի սէնէտէ ալէլ ուսիլ պիր քէրրէ իլան օլունուր , քրիսթիյան ճէմաթընա նէշը օլունուր : Պու այլին ու ատէթը մուգատտէսէնին վա-

սէթասը իլէ հէր քրիսթիյան , քիլիսէնին ըէխի էքրէմինին իրայէ էթ-
տիյի ուսիլ վէ շուրութ իւզէրէ , վէ վագիֆէսինին իճապը իճրասըն-
տա պուլունուրսա , իշպու Յորէլեան թէսմիյէ օլունան ներողութիւն
վասէթասը իլէ քիլիսէտէ մէվճուտ վէ մահֆուզ պուլունան Գրիստու-
սուն պիհուտուտ էճիր ու իսթիհգագը խաղինէլէրինէ մուվաֆֆագ
օլուր : Էսկի անտտա , Ալլահ հէր եէտինճի կիւնիւ փագ սագլայասըն
տէյի էմր էթտիկի միսիլիւ . եանի իշտէն տուր օլուպ , բապպ Ալ-
լահն իպատէթինէ , վէ ուպուտիյէթինէ տէվամ էտէսին , էմրինէ
թաթաիպէն . քէզալիք իսրայէլ միլլէթինէ ալթըշար սէնէ իշլէտիպ ,
էքիպ պիշիպ մահսուլաթընը գալտըրմայա իլլին վէրտի իսէ , եէտին-
ճի սէնէյի ճէմաաթ բապպ Ալլահա թագաթիմ պիրլէ իշլէրտէն տուր
վէ թագաթիս էտէճէյիտի . վէ եէտի քէրրէ եէտի սէնէլէր թէքմիլ եա-
նի 49 սէնէ պու ուսիլ վէ ատէթը մուգատտէսէյի իճրա էթտիքտէն
սօնրա , էլլինճի սէնէյի Յորէլեան սէնէսի թէսմիյէ էտիպ , պու սէ-
նէյի միւպարէքի հըֆօլ էտէճէք իտի . եանի տիւնեալի իշլէրինտէն
տուր օլուպ , Ալլահանի խրտմէթլէրտէ տէվամ էտէճէք իտի . հէր քէս
ալտըղը թարլալարը իշպու աֆիլլըգ սէնէսինտէ սահիպինէ թէրք է-
տէր իտի : (Ա. Կ. Ի. 28.) Քէզալիք եէկտիկէրինէ փարա իլէ վէ
սայիր մուվէնէթլէր իլէ կիւզէլթէսիզ . ֆայտէսիզ . վէ պու սէնէ-
տէ պօրճու իֆասընա միւգթէտիր օլայանա , աֆիլ ու թէրք օլու-
նուր իտի : (35. 36. 37. եւն.) գուլլուգտան պիր խըզմէթճի եախօտ
գուլ չըգրպ ազատ օլուր ուտու , զիրա աֆիլլըգ սէնէսի սայէսինտէ
խէլաս պուլուր ուտու . վէ Ալլահ քեամիլէն ծնլարա աֆիլ էտէր իտի .
ինսան Ալլահ իլէ վէ գարընտաշը իլէ պարըշըր իտի . վէլ հասըլ աֆիլ-
լըգ , վէ սաատէթ սէնէսի բապպա թագաթիս օլուր ուտու : Էսկի անտ
եէնի անտըն թասվիրի օլտուղու կիպի . (Ա. Կ. Ի. Գ. 1. Ժ. 11.) վէ
քիլիսէ բուէսալարը Գրիստոսուն մէէմուրլարը , վէ Ալլահն էսրար
ու էլթաֆընըն միւվէզղիլէրի ճէմաաթա Գրիստոսուն խաղինէսինի
թագսիմ էտէրլէր : Վէ պու մուգատտէս ատէթ Ալլահն էմր պու-
յուրտուղու ատէթէ պինաէն տիր :

ՕՆ ԻԻԶԻԿՆՃԻԻ ՖԱՍԸԼ

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸ ԻԻԶԻՐԻՆԷ

ՆԽԵ . « ԻՊԵՏԻ մուհապպէթ իլէ սէվտիմսէնի » : Ազիզ բուհուն
քիլիսէ հազգընտա սէօյլէտիլի կիպի . Յովհաննէս աւե-
տարանիչ տախի (ԺԳ. 1.) « Քրիստոս քէնտինին օլանլարը , քի
տիւնեա իչինտէ տիրլէր , սէվտի . վէ նիհայէթսիզ տէրէճէտէ օնլարը
սէվտի » տէր : Նէ տիր պու էպէտի վէ նիհայէթի օլմայան Ալլահըն
մուհապպէթի : Եվլէլա քէնտի պիր թանէճիք էվլատընը տիւնեայա
կէօնտէրտի . սանիլէն քէնտի էվլատընա ինանան քիմսէլէրէ էվլատը-
նըն գանընը վէ թէնինի էպէտի թաամ իսան էթտի , վէ եարատըլ-
մըչլարըն հէփսինին սահիպի մութլազը օլտուղունա , վէ հէփսինին
քէնտի եարատան Ալլահընը թանըմազ վէ իճապը ուպուտիլէթինի
մուճիպ վէ տէլիլ օլմազ իլին եինէ օլ պիր թանէճիք սէվիլիլա էվ-
լատընը ինսանլարա պէտէլէն վէ վէքեալէթէն գուրպան սոււնու :

Իշթէ էն մուգատտէս , վէ էն մուպարէք իշպու հաղորդութիւն
սըրրը իւզէրինէ պահա էթտիլիմիզտէ , էվլէլա պունտա Ալլահըն , ին-
սան ճինսինէ իպրազ պույուրտուղու նիհայէթսիզ մուհապպէթինի
թէքրիմ : Սանիլէն պու գուրպան իլէ Ալլահըն հուգուգու մուգատ-
տէսէսինի իւզէրիմիլէ թաստիզ , վէ թապիմ էտէրիզ :

ՆԽԶ . Հաղորդութիւն սըրրը միւթէատտիտ թապիրաթը մու-
գատտէսէ իլէ թէվլիֆ գըլընըր . էվլէլա հաղորդութիւն սըրրը
պէօյիւք փէնչէմպիհ կիւնիւ վազ վէ իհտա օլմուչ օլտուղունտան ,
մուգատտէս սուֆրա թէսմիլէ օլունուր : Սանիլէն սրբութիւն սրբոց ,
եախօտ սրբութիւն , չիւնքի Քրիստոս էֆէնտիմիլին թէնի իչինտէ
մէվճուտ տուր : Վէ միւպարէքլէնմիլը եքմէք , օրհնեալ հաց , հաց
օրհնութեան , ալլանանի եքմէք , միլայիքլէր քաամը , միւպարէք-
լէնմիլը գատհն , հօմիւր եքմէյի , հաղորդութիւն , ճաղակ , բոլակ ,
մէգպան սըրրը , խորհուրդ սեղանոյ . էքմէք թազսիմի , վէ սայրիէ :
Իշպու թապիրաթը շէրիֆէ վէ միւթէատտիտ հաղորդութիւնտա
պուլունան լութուֆտան . սէմէրէլէրինտէն , մատտէսինտէն , միւէս-
սիսինտէն , վէ մուհասսէնաթը վաֆիրէսինտէն ալընմըչ սըր :

ՆԽԷ . Հաղորդութիւն սըրրը , « քրիսթիանլարա բուհանի թաամ
օլմազ իլին , էքմէյին վէ շարապըն սուրէթլէրի թահիթընտա Քրիստոս
էֆէնտիմիլտէն իճատ օլմուչ քէնտի գանընըն վէ թէնինին ազիմ

սըրըր տըր » : Եօգարըտա տէտիլմիզ կիպի իշպու սըրըր ազիմտէ իքի մանա վար . էվվէլա իշպու սըրըր ճանըմըզըն սէմավի Թաամընը , եանի սըրըր ճիհէթիլէ լուծֆ պախշ էտէր . սանիլէն Ալլահըն հէր շէյին սահիպի մութլագը օլտուղունու սահիհ գուրպան օլտուղու ճիհէթ իլէ Թաստիգ էտէր :

ՆԽԸ . Հաղորդութիւնուն սըրըր օլտուղու պէտիհի տիր , չիւնքի լուծուֆ վէրիւր , չիւնքի զահիրի ատէթի , եանի էքմէք վէ շարապ վէ սայիրլէրի վար տըր . չիւնքի Քրիստոս էֆէնտիմիզ պունու թէէսիս վէ իճատ էթտի : Հաթտա Լուծեր վէ Գալվին պիլէ եէնի ահա տըն եալընը իքի սըրըր վար տըր տէյի իսթէր իսթէմէզ , պու սըրըր իգրարէ մէճպուր օլտուլար :

ՆԽԹ . Իշպու Ամինասուրը հաղորդութիւն սըրըրըն իքի ճիհէթինէ մէպնի , եանի կէրէք սըրըր , վէ կէրէք գուրպան օլտուղու իշին պիլլէր տախի պու Փասլը իքիլէ Թագսիմ էթմէյէ մէճպուրուզ , էվվէլա հաղորդութիւն սըրըր ճիհէթի իլէ . Սանիլէն գուրպան ճիհէթի իլէ Թանրիլը վէ Թաստիգ էտէրիզ :

ԳՐՍՄԸ ԷՎՎԷԼ

ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸ ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՆԾ . Հերետիկոսլարըն եանլըչլարը . . . Ալպանացիք (796^չտա) պատարագ պիր շէյէ եարամազ , տէտիլէր . Սգօչիալը Էրիգէնաս , հաղորդութիւն Քրիստոսուն թէնինին վէ զանընն էմասլը տըր տէտի . Պէրինկարիոս (1030 տէ) Քրիստոսուն սահիհ թէնի հաղորդութիւնտա պուլունմազ . վէ սատէ էքմէք տիր տէտի . պունա գարչը պիր չօգ սինօթլար ճէմ օլտուլար . չէնտ տէֆա ինքեար էթտի , վէ չէնտ տէֆա եանլըչընը ըէտտ էթտի : Հէնրիքեանք վէ Պետրոսլըրոս եանք քէզալիք : Լիոն Փուգարէլէրի եախօտ Վալտեանք (1160 տա) իշպու սըրըր գոյափոխիլ էթմէք իշին , եէտի հայր մեր սէօյլէմէլի , տէտիլէր : Ալպիկեանլար սայիր շէյլէրտէ Քրիստոսուն թէնի նէ կէօնէ պուլունուրսա , հաղորդութիւնտա քէզա օ կիպի պուլունուր : Յովհաննէս Վէքլէֆ (1382 տէ) էքմէյին վէ շարապլըն Թապիաթը սրբագործութիւնտան սօնրա քէլ էվվէլ պագի տիր : Լուծեր վէ Գալվին վէ ալլինէլէրի , Քրիստոսուն թէնի վէ զանը էքմէք իլէ շարապ գոյափոխութիւն օլտուգտան սօնրա եինէ էքմէք վէ շարապ տըր . օնուն իլէ Քրիստոս գիրըր օլունուր , տէտիլէր : Մալախիարէն Ծովինկիոս Գարլօթատ , Էգօլանփատիոս , Պուղէր վէ զայրիհիւմ , քի հէր պիրի պիր կէօնէ եանլըչլարա սափարագ , էնճաւը Քրիստոս հաղորդութիւնտա Ալլահլըզը վէ ինճանլըզը իլէ մէվճուտ տէյիլ , տէրլէր :

Երիզէնաս վէ Պէրէնկարիոս միսալի Ներսէս Լամբրոնաթի եանըլտը :
(Տես ՆՂԴ. Ա.) :

ՆԾԱ. Հաղորդութիւն սրբոր պահանտա, Եվվէլա Քրիստոս Է-
ֆէնտիմիդին Ալլահըլը վէ ինսանըլը սահիհէն հաղորդութիւնտա
հաղըր պուլունուր, սանիյէն նէ կէօնէ վէ նապըլ օլուպ տա, Քրիս-
տոս հաղորդութիւնտա թէքմիլ մէվճուտ պուլունուր : Սալիսէն Քը-
րիստոս, կէրէք մուպարէքլէնմիշ Էքմէքտէ վէ կէրէք շարապտա վէ
պունլարըն էն ուֆագ փարչալարընտա վէ տամլալարընտա թէքմիլ
մէվճուտ պուլունուր : Բապիէն հաղորդութիւն սրբորըն իճրա Էթմէք
իչին, պիր Քրիսթիյան նէ եօլտա հաղըրըգ կէօրմէլի : Պունլարը պի-
րէր պիրէր եաղալըմ :

ՊԱՊԸ ԻՎԱԼԵՆ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆՏԻՄԻՁ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐԲԸՆԸ
ԻՃԱՏ ԷԹՏԻ

ՆԾԲ. Յովնանէս Զ. պապընըն իպթիտասընտան պաշլայարագ,
26 համարընա գատար, Քրիստոս Էֆէնտիմիդին պէշ Էքմէք վէ իքի
պալըգ իլէ պինլէրճէ ինսանլարը տօյուրտուղունու եաղըյօր, վէ 27
տէն 50 համարա գատար, քէնտինէ իման կէթիրէնլէրին իւզէրինէ
եաղըյօր, վէ 50 տէն սօնունա գատար տա հաղորդութիւն իւզէրինէ
եաղըյօր : Լաքին թէտրիճ իլէ, չէօյլէ քի Քրիստոս Էֆէնտիմիդին
իչպու Էմասլըգ միւճիւզաթընը եահուտիլէրին այնէն միւշահէտէ Էթ-
մէլէրինտէ, Քրիստոս պու մատտի Էքմէքլէրին չօլալմասընտան միւ-
նասիպէթ ալարագ, եահուտիլէրէ սէօյլէմէյէ պաշլար. պէօյլէ կէչի-
ճի վէ մատտի Էքմէյին գայըսընը չէքմէյին, իլլա օ Էքմէյին գայկը-
սընը չէքին քի, Էպէտիյէտէք վալըր. օնու քի ինսան Էվլատը սիզէ
վէրէճէք տիր, Իշթէ պուրատա աչըգտան աչըղա Քրիստոս քէնտի-
նէ իման կէթիրտիքլէրի հալտէ, Էվվէթ Էպէտի հայաթը վէրմէյէ
միւզթէտիր օլտուղունու վէ սէմավի Էքմէյի ծնլարա վէրէճէկինի վատ
էտիյօր, Փագաթ պու Էքմէյի վէրմէյէ Էվվէթ միւզթէտիրսին տէյի,
քէնտինէ իման Էթմէլի : Վէ իման Էտիպ եահուտիլէր տէրլէր, Է-
ֆէնտիմ, օլ Էքմէյի տայիմա վէր պիզէ. Քրիստոս ծնլարա տէր.
« Հայաթ Էքմէյի պէն իմ քի, անտէն վէրիլէճէք պու սէմավի Էքմէ-
յին ասընը, խասիլէթլէրինի, սէմէրլէրինի վէ իզթիզասընը խասպեր
վէրի » . Պէն իմ տէյօր սաղ Էքմէք, քի կէօյտէն էնտիմ, պիր քիմ-
սէ պու Էքմէքտէն հէմիշ օլուրսա Էպէտիլէտէք եաշայաճագ, վէ օլ
Էքմէք քի, պէն վէրէճէյիմ տիւնեանըն Էօմրիւ իչին, պէնիմ քէնտի
թէնիմ տիր : Եահուտիլէր պիր պիրլէրի իլէ միւճատէլէ Էտէր իտի-

լէր , տէյերէք . նմարը պու քէնտի թէնինի պիզէ եմէք իչին վերմէյէ գատիր օլույօր : Իմտի Յիսուս օնլարա տէտի , սահին « սահին սիզէ տէրիմ , էկէր ինսան էվլատընըն թէնինի եմէզսէնիզ , վէ գանընը իչմէզսէնիզ , սիզտէ էօմիւնիւզ օլմայաճագ . օ քի պէնիմ թէնիմի եէր վէ պէնիմ գանըմը իչէր . էպէտի էօմիւրիւ գազանըր . վէ պէն սօն կիւնտէ օնու տիրիլտէճէյիմ , զիրա պէնիմ թէնիմ սահին թաամ տըր , վէ պէնիմ գանըմ սահին իչկի տիր , օ քի թէնիմի եէր , վէ գա նըմը իչէր , պէնտէ սաքին օլուր վէ պէն օնտա : Նասըլ քի պէնի սաղ փէտէրիմ իրսալ էթտի իսէ , պէն տէ սաղըմ փէտէր իչին , վէ օ քի պէնի եէր , քէնտիսինտէ եաշար պէնիմ իչին : Պու տուր օ էքմէք քի կէօյտէն նիղուլ էթտի , փէտէրլէրինիզին մանանայը եէյիպ էօլ տիւքլէրի կիպի տէյիլ , օ քի պու էքմէյի եէր , էպէտի եաշայա ճագ » :

ՆԾԳ . Պուրատա Գրիստոսուն սէօզլէրինէ էյի տիգաթ էթմէլի , էվլէլա պէշ էքմէյին վէ իքի պալըզըն միւճիւզաթ իլէ պու գատար ինանլարը տօյուրտուղունա Գրիստոս էթէնտիմիզ կէչիճի վէ գայս օլուր վէ մատտի թաամ տըր . վէ պիր քէրամէթի եօզ տուր տէր , վէ հահուտիլէրէ իլթար էտէր , վէ քէնտի թէնինէ մուգատտիմէ եօլ լու , պիր գափու աչըպ տէր , եալընըզ օլ թաամը գազանըն քի , է պէտի հայաթը վէրիլ : Սանիչէն կէրէք կէօյտէն էնէն մանանանըն կէօնտէրիճիսին , քի փէտէրի օլտու , տէյիլ Մովսէս , վէ կէրէք քէն տի թէնինին սահին էքմէք թահտընտա եինէ օլ քէնտի փէտէրինին օլտուղունու . Սալիսէն մանանանըն քէրամէթինի , քի օնու եէյէն լէրէ հայաթ վէրմէտիյինտէն եէտիլէր վէ եինէ էօլտիւլէր . լաքին քէնտի թէնինին հայաթ վէրիճի վէ էպէտի էօմիւր օնտա օլտուղու նու , վէ պու թէնի եէյէն վէ իչպու գանը իչէն Սլլահ իլէ պիր օլաճագ տըր , վէ Սլլահ սաքին օլաճագ տըր , վէ Սլլահ քէնտինտէ սաքին օլաճագ տըր : Գու խասիյէթլէրտէն անլաշըլըյօր , քի Գրիստոս վատ պույուրտուղու էքմէք վէ շարապըն իչինտէ սահինէն Գրիստոս քէնտիսի Սլլահըզը իլէ հազըր , մէվճուտ պուլունաճագ տըր . չէօյէ քի իչպու թէնի եէյէն վէ իչպու գանը իչէն Սլլահ իլէ պիր օլաճագ տըր , վէ Սլլահտա սաքին օլաճագ տըր , վէ Սլլահ քէնտինտէ սաքին օլաճագ տըր : Նէ պէօյիւք ինայէթ , Սլլահ վէրսին քի , Գրիստոս չէնտ կիւն սօնրա պու վատինի իճրա էթմիշ օլտուն : Եահուտիլէր օլ վազըլթ պիրի պիրի իլէ միւճատէլէ էթմէյէ պաշաաղար , տէյօր . (ՅՎՏ . 53 . րէ) վէ « տէր իտիլէր , պիզէ պու քէնտի թէնինի եէ տիրմէյէ նմարը գատիր օլապիլիլ » : Գապա աաաւար , Սլլահըն դուտրէթինտէն վէ էսրարընտան պիսապէր , աաթթա Գրիստոս քէն տի էթլինի քէսիպ , փարչալայըպ քէնտիլէրինէ աաղըտաճագ կիպի անլատըլար , վէ չօզլարը աշակերտլէրտէն հաչան պու սէօղիւ իլիթ տիլէր իսէ , փէք սէրթ տիր պու սէօզ , քիմ տինլէյէպիլիլ տէյերէք :

օնտան կէրի տուրտուլար : Գրիստոս իսէ քէնտի թէնինի էքմէկին վէ շարապըն սուրէթլէրի թահտընտա հիքմէթլի պիր թարզ իլէ օնլարա վէրմէյէ թէնէզզիլ էտիյօր . եանի էքմէյի թէնինէ վէ շարապը գա- նընա թէպտիլ էտէճէք . վէ հէր քէս պունա պէօյլէ իման կէթիրիպ , վէ Ալլահըն գուվլէթի իլէ պու էքմէյին վէ պու շարապըն Գրիստո- սուն գանընա վէ թէնինէ թէպտիլ օլտուղունա ինանաճագ , վէ պու իման վէ պու բուհ իլէ պու էքմէքտէն վէ պու շարապտան ալտըզ- լարընտա Գրիստոսուն ախը գանընա վէ թէնինէ իրնագ օլաճագ օլ- տուղլարընը պիլէճէք իտիլէր : Պու հիքմէթի շակիրտլէրին պազըլարը անլայամայըպ , կէրի տուրտուղլարընտա , օնլարը Գրիստոս թէքտիր էտիպ տէտի « պօմու տուր սիզի սիւրչտիւրէն , եա ինսան էվլատը- նըն էվլէթի օլտուղու եէրէ չըդտըղընը կէօրիւրսէնիզ . (նէ կէօնէ ինանապիլէճէքսինիզ , եախօտ պիր տէյէճէյինիզ գալըր մը) . բուհ տուր հայաթ վէրիճի . թէն (մատտի էթ) պիր ֆայիտէ էթմէզ . օ սէօզ քի , պէն սիզէ սէօյլէտիմ , բուհ տուր վէ էօմիւր տիւր » : Եա- նի տէմէք իսթէտի . պէնիմ վիճուտիմ վէ թէնիմ հէնուզ եէր իւզէ- րինտէ իքէն ինանամայօրսունուզ . եա պէն կէօյլէրէ կիթտիքտէն սօն- րա , նէ կէօնէ ինանապիլէճէքսինիզ . պու տէտիյիմ խուսուսա իման իլէ բուհուն գուվլէթի լազըմ տըր . զիրա էքմէյին վէ շարապըն պէ- նիմ թէնիմէ վէ գանըմա թէպտիլ օլտուղունու անճագ իման վէ բուհ կէօզիւ իլէ կէօրիւպ իթիգատ էտէճէսինիզ , տէյիլ քի թէն կէօզիւ իլէ , վէ մատտի սուրէթտէ կէօրէճէքսինիզ :

Պու հիքմէթ , եահուտիլէրին վէ պազը Գրիստոսուն աշակերտլէ- րինին ազըլընա սըղմայըպ , պէյնլէրինտէ պու խուսուստա միւճատէ- լէ տախի օլտու իսէ , եինէ Գրիստոս էֆէնտիմիզ տէտիյի սէօզտէն շաշմատը . վէ քէրարէն մէրարէն օնլարա պէնիմ թէնիմի վէ պէնիմ գանըմը եէմէյէնին վէ իչմէյէնին էպէտի էօմիւր օլամայաճաղընը թէ- քէրիւր վէ թաստիգ էթտի : Տէմէք քի իչպու եէմէք իչմէք պաշգա մանա տէյիլ . իլլա սահիհ քէնտի թէնինի եէմէք վէ գանընը իչմէք մանասընտա տէտի . քէյֆիյէթի մատտի սուրէթտէ անլայարագ սիւրչտիւրէր իսէ տէ , Գրիստոս պու մատտէյի աշտը քի , էքմէյին վէ շարապըն պէնիմ թէնիմ օլտուղունու բուհ վէ իման կէօզիւ իլէ կէօրիւպ թաստիգ էտէճէքսինիզ . օնու քի , օն իքիլէր գալիէն թութուպ սէնին սէօզլէրին էպէտի էթմիւր սէօզլէրի տիր . պիզ սէնի թէքք էտիպ պիր եէրէ կիթմէյիզ , եանի իշար պույուրտուղուն հիք- մէթէ ինանտըզ . վէ սէնին Ալլահ էվլատը Գրիստոս օլտուղունա գա- թէն ինանմըշըզ , տէտիլէր . վէ հէր շէյէ գատիր Ալլահըն էվլատը- սըն . վէ պու խուսուստա տախի գատիրաին տէյի իգըրար էթտիլէր վէ հէր էսրարը պիլմէք օնլարա վէրիլմիշ իտի . (Ղ. Կ. Բ. 10.) :

ՆԾԳ . Տէֆա էկէր Գրիստոսուն ֆիքրի էքմէք իլէ շարապըն աա- լը թահտընտա քէնտի թէնինի վէ գանընը ինսանլարա վէրմէք տէյիլ

իտի իսէ, անճաղ պանա ինանըն տէմէք օլուպ, եա սայիր պիր մա-
նա իտի իտէ. շակիրտլէրի օ սէօղլէրի գապուլ էթմէտիքլէրինտէն,
օնու պըրագտըլար եանի թէրք էթտիլէր. վէ Գրիստոսու թէրք էթ-
մէք տէ պէօյլէք կիւնահ իտի. նիչին Գրիստոս սիւրչէնլէրէ պու
մանայը աչմայըպ, եինէ օլ իսթիլլահը գուլլանտը. Գրիստոս տէմէգ
մի իտի քի, պէն թէնիւմն վէ գանըմըն մանասը իլէ պանա օլան ի
մանը տէմէք իսթէրիմ. նիչին օնլար Գրիստոսու թէրք էթտիլէր վէ
կիթտիլէր. զաթը Գրիստոսա ինանըն իտիլէր, անճաղ Գրիստոսուն
պու սէօղլէնտէն սահիս թէնինի, սահիս գանընը եէյիպ իչէճէք տիր-
լէր տէյի անլայըպ, պու մանա քէնտիլէրինէ սէրթ կէլտի. Յիսուս
օնլարըն Ֆիքրինի անլատը. վէ պու քէնտի թէնինին թաամը վէ գա-
նընըն չըրուպու տէյիլ մատտի, իլլա բուհանի, վէ հիքմէթ նէվին-
տէն պիր մատտէ օլտուղունու օնլարա սէօյլէտի. Բրօթէսթան տա-
հա իտտաա էտէր քի, Գրիստոս տէտիլինին մանասընը աչտը. եանի
հայաթ վէրէն բուհ տուր, թէն պիր Ֆայտէ էթմէգ. տէմէք քի Գը-
րիստոսուն սէօղլէ իման իւղէրինէ տիր, տէրլէր. պուլլարա ճէվապ
վէրիրիգ. Գրիստոս էֆէնտիմիգ պուլլարըն տէտիլի կիպի տէմիչ օլա
իտի, օլ վագըթ աշակերտլէրին կիթմէսի, վէ քէնտինի թէրք էթմէ-
սի իճապ էթմէգ իտի. զիրա օնլար զաթէն Գրիստոսա ինանըն իտի-
լէր, վէ քէնտի իմանլարը իւղէրինէ շիւպէլէրի հիչ եօղուտու. տէ-
մէք քի կաթոյիկէ քիլիսէնին հաղորդուլուն իւղէրինէ իման կէթիր-
տիլի կիպի օնլարըն տա իմանը եօղ ուտու քի Գրիստոսու թէրք էթ-
տիլէր. Եկէրչի Գրիստոսուն պու սէօղլէնիւն տիկէր պիր մանասը օլ-
սա իտի, քէնտի շակիրտլէրինի տաղըթմաղ իտի, վէ օլ մանայը օն-
լարա մութլագա աչար ըտը. նասըլ քի չօգ տէֆա աչմըն իտի.
(Մարթ. ԺԳ. 36.):

ՆԾԵ. Գրիստոս էֆէնտիմիգ առաքեալլարա էթտիլի վատը ֆիէլ
հագիգա սօնրա իճրա էյլէտի. (Մարթ. ԻԶ. 26.) « Օնլարըն թաամ
էթտիլինտէ Յիսուս էքմէյի ալտը, միւպարէքլէտի, գըրտը վէ շա-
կիրտլէրինէ վէրտի վէ տէտի. ալըն եէյիմ պու պէնիմ քեցիմ տիր.
Վէ շարապը ալարագ, թէչէքքիւր էթտի. օնլարա վէրտի վէ տէտի,
պուլլտան հէփինիգ իչին, չիւնքի պու պէնիմ գանըմ տըր, եէնի ահ-
տըն, քի չօղլարըն իւղէրինէ կիւնահլարըն աֆվըղը իչին տէօքիւ-
լիւր » : Քէզալիք (Մարթ. ԺԳ. 22, Գալ. ԻԲ. 19, Ա. Կորն. ԺԱ. 29.)
« Պէն բապպտան ալտըմ վէ օնու սիղէ իսպար էթտիմ, քի բապպ
Յիսուս թէսլիմ օլտուղու կէճէ, էքմէյի ալտը, թէչէքքիւր էթտի,
գըրտը վէ տէտի, ալըն եէյին պու պէնիմ թէնիմ տիր, քի սիղին ի-
չին թագսիմ օլուր, պուլլտան պէնիմ զիքրիմ իչին էտին, քէզալիք
ադչամ թաամընտան սօնրա շարապը ալտը վէ տէտի, պու շարապ
պէնիմ գանըմ իլէ եէնի ահտ տըր. պուլլտան պէնիմ զիքրիմ իչին է-
տին. հէր գաչ տէֆա իչէրսէնիգ » :

ՆՄԶ. Քրիստոսուն պու սէօղլէրի օլ դատար աչըդ տըր, քի պաշգա մանա վէրէն ատէթա կէօրիւնէն կիւնէչէ եօգ տուր, վէ կէօրիւնմէյօր տէմէք կիպի տիր, վէ պու միսիլլիւ ատէմլէրէ տէ սայիրլէրի տաւաճը օլուրլար, տէյիլ կիւնէչ եօգ տուր, վարըսա սէնին կէօղլէրին ալիլ տիր տէրլէր: Աւետարան աչըդտան օլմուչ վուգուաթը եազըյօր, Քրիստոս հանուտիլէրին էլինէ թէսլիմ օլաճաղը կէճէտէ պիւթիւն առաքեալարը իլէ դատիկ գուգուսունուն ատէթիւնի վէ եօրթուսունու իճրա էտէրքէն, վէ սօֆրատա օթուրուրքէն միւպարէք էքմէյի էլինէ ալըր, վէ տէր. « Ալլըն, եէյին, պու պէնիմ թէնիմ տիր. քէզալիք շարապը ալարագ, ծնլարա տէր, պունտան հէփիինիլ իլին, պու պէնիմ գանըմ տըր»: Աւթեր վէ Գալլին հէր նէ դատար քի, բրօթէսթան սէրկէրտէլէրի վէ հաղսրդութիւն տիււմէնլէրի իտիլէր իսէ տէ. իսթէր իսթէմէզ էքմէյին վէ շարապըն քահանայագործութիւնտան սօնրա Քրիստոսուն գանընա վէ թէնինէ թէպտիլ օլտուղունու գապուլ էտիպ իգըրար էթտիլէր, քի մատէմ Քրիստոս էքմէյի էլինէ ալըպ, պու պէնիմ թէնիմ տիր տէմիչ պուհա դարչը կիթմէք տինսիղլիք տիր. պունուն իչին պատարագտա իքէն Քրիստոս օլ էքմէքտէ վէ օլ շարապտա մէվճուտ տուր տէտիւլէր քէզալիք շարապըն սէօղլէրի իլէ Քրիստոսուն սահին գանընա շարապ թէպտիլ օլմամը օլսա իտի, Քրիստոս պու պէնիմ գանըմ տըր տէմէզ իտի: Նէրի կէօյիւ պիր « եղիցի » (օլսուն) նութգու իլէ հիչտէն եարատան Ալլահ, էօլմիւչ Աազարը տիրիտէն. անատան քէօր տօղանը կէօրիւր էտէն, սուլարը շարապա թէպտիլ էտէն Քրիստոս էքմէյի թէնինէ, վէ շարապը գանընա թէպտիլ էթմէյէ. « Պու տուր թէնիմ . . . » տէմէյէ պիգուտրէթ մի տիր:

Կէլէլիմ Պօղոս առաքեալա (Ա. Կորն. ԺԱ. 27.) « Պունտան պէօյլէ օ քի լայըգ օլմայարագ պու էքմէյի եէրսէ, վէ ըապպըն պու գատէհինի իչէրսէ, ըապպըն թէնինէ վէ գանընա պօրճուլ օլուր »: Նալայըզլը իլէ, եանի քէնտի կիւնահտա իքէն, ըապպըն թէնինի վէ գանընը եէրսէ վէ իչէրսէ, Ալլահըն թէնինէ վէ գանընա պօրճուլ օլուր. եանի Ալլահըն դաղէպինի քէնտի իւզէրինէ տալէթ էտէր. նիչին, չիւնքի կիւնահքեարըն եիւրէյինտէ չէյթան վէ չէյթանըն ամէլլէրի վար. հաղորդ ալան իսթէր քի հէմ Ալլահ հէմ չէյթան պիրլէչսին. օ քի ույամագ, վէ Ալլահ հազարէթ տիր. Վէ նէ կէօնէ պիր ատէմ պու հաղորդութիւն սըրրընա եանաչմալը, քի պու վազապտան վէ Ալլահըն պու ճէզասընտան գուրթուլսուն. Պօղոս առաքեալ եօլունու թարիֆ էտէյօր: (28.) « Թէֆիթիլ էթսին ինսան քէնտինի. վէ սօնրա օլ էքմէքտէն եէսին, վէ օլ շարապտան իչսին »: Վէ մատը Ալլահ քէնտի կիւնահքեար իքէն, պու ըապպըն էքմէյին եէրսէ, վէ շարապընը իչէրսէ, ճանընըն թէլէֆինէ մուճիպ օլուր »: (29.) « Զիրա օ քի նալայըգ օլարագ եէրսէ վէ իչիրսէ

նէֆփինէ հելաք եէր վէ իչէր, զիրա ըապպըն թէնինի ֆէրզ էթմէ-
յօր » : Նէտէն ֆէրզ էթմէյօր . պայաղը էքմէքտէն , պու փէք պէ-
տինի տիր , զիրա պայաղը էքմէյի նաֆազա տէյի եէյէնէր , կիւնա-
հըմ վար մը տըր հօգ մու տուր տէյի , քէնտի քէնտինի վէ զամիրի-
նի թէֆթիշ էթմէյէ հաճէթ տէյիլ : Նիչին իմտի Պօղոս առաքեալ իշ-
պու ըապպըն էքմէյինի , վէ գատէհինի իչէնէրէ աղըրճա թէնպիհ է-
տիյօր . լայըգ իսէ եանաշսըն , տէյիլ իսէ կէրի տուրսուն : Պէս պէլ-
լի քի , օլ էքմէք վէ օլ շարապ , քի թագտիս օլտուղտան սօնրա
Քրիստոսուն աւըլ թէնի , վէ աւըլ քէնտի գանը օլմուշ օլտուղու ի-
չին , պունու նալայըգըգ իլէ եէյէն , էֆէնտիմիզ Յիսուս Քրիստո-
սուն թէնինէ վէ գանընա պօրճու գալըր : Հաղորդութիւն սըրը
հագգընտա պունտան զիյատէ աչըգ պիր իսպաթ օլամագ :

ՆԾԷ . Պուրատա աւետարանիչէրին սէօղինէ կէօրէ պու պենիմ
գանըմ տըր եեմի ահտըն (այս է արիւն իմ նորոյ ուխտի) տէմէսին-
տէ , եէնի ահտ լուղէթինտէն , թապիի էսկի ահտըն գանընըն վար
օլտուղու պէյան օլուր : Պուրատա , վէ պու սէօղէր իլէ իքի ահտ-
լար , եանի էսկիսի վէ եէնիսի պիրի պիրի իլէ ըուպար օլույօրլար .
էսկի ահտտա սահիհ գան վար իտի իսէ , եէնի ահտտա տա սահիհ
գան օլմալը . քի ըուպար վէ պէնղէյիշ (համեմատութիւն , նմանու-
թիւն) գանունճա տօղրու օլտուն : Համկըսը տըր էսկի ահտ . (Եւր.
ԻԴ. 8.) « Իշթէ օլ ահտըն գանը քի , Ալլահ , (Որ եմ) , սիզին իլէ
պաղլատը » : Պու սէօղլէրի Մովսէս օլ վագըթ սէօլլէտի , հաչան նօ-
մուլարը Ալլահտան ալարագ ճէմաաթըն եանընա էնտի , տաղըն է-
թէյինէ պիր հէյքէլ (խորան) եափտը . վէ իսրայէլտէն չօճուգլար
կէօնտէրտի քի , գուրպանլար սունտունլար , վէ սէլամէթ գուրպան-
լարընը , տանալարը , ըապպա քէստիլէր : Վէ Մովսէս ահտըն քիթա-
պընը էլինէ ալարագ , ճէմաաթըն հուգուրունտա օգուտու , օնլար
հէփ Ալլահըն թէնպիհիլէրինի գապուլ էթտիլէր , ահտէն Մովսէս օլ
գուրպանըն գանընտան ալարագ ճէմաաթըն իւղէրինէ սէրփտի , վէ
տէտի . « Իշթէ պու գան ահտըն գանը տըր , քի Ալլահ պաղլատը
սիզին իլէ » : Իշթէ էսկի ահտ պու տուր : Եէնիսի համկըսը տըր .
Քրիստոս էֆէնտիմիզ (Մատթ. ԻԶ. 26 : Մարկ. ԺԴ. 23. 24.) « վէ գա-
տէհի ալըպ , շիւքըր էթտի վէ օնլարա տէտի , իչին պունտան հէփի-
նիզ . զիրա պու տուր պէնիմ գանըմ . եեմի ահտըն , քի չօղլար ի-
չէն տէօքիւլիւր » . Նաւըլ քի Մովսէս տաղտան էնիպ , հէյքէլ եա-
փըպ գուրպան քէստի , վէ օլ գուրպանըն գանընտան ալըպ , կէրէք
ճէմաաթըն իւղէրինէ վէ կէրէք հէյքէլին իւղէրինէ սաչարագ , իշթէ
պու գան Ալլահըն ահտընըն գանը տըր , քի սիզին իլէ ըապպ աղտ
էթտի , տէտի իսէ . քէզալիք Քրիստոս շարապը մուպարէքլէյիպ տէտի ,
« Իչին պունտան հէփինիզ , պու տուր պէնիմ գանըմ , եէնի ահտըն , քի
սիզին իչին , վէ չօղլարըն կիւնահլարընըն ըաքլանմասը վէ աֆվը իչին

տէօքիւլիւր » : Իբրի անտ պիր պիրինէ պէնդէմէք իչին , իքիսինտէ տէ միւճէրէտ գան պուլունմալը քի , իքիսի տէ պիր սիյաքտէ անտ օլապիլսին . մատէմ էսկի անտտա Մուսէսին սունտուղու գուրպանտա , տանալարն գանը վար իտի , վէ ճէմաաթըն իւզէրինէ Ալլահ իլէ պարըմադ իչին սէրփիլտի . քէզալիք Գրիստոսուն եէնի անտընտա սահի գան պուլունմալը իտի . իմտի Գրիստոս եէտինտէքի դատէհէ , « Պունտան իչին , պու պէնիմ գանըմ տըր , Էհնի ահտըն » : Օնու քի պէն Ալլահ իլէ ինսանլար պէյնիտէ եէնի անտ ագտ ու իճատ էտիյօրուամտի : Նիչին , Հէփսինին կիւնանլարընն ափվլըղ իչին : Տէմէք քի էքմէք Գրիստոսուն սահի թէնի տիր . վէ շարապ Գրիստոսուն սահի գանը տըր : Եկէր թէնի վէ գանը տէյիլ իսէ . հանա , Գրիստոսուն թէքըիպ էթմիշ , վէ պիւթիւն տիւնեայա Փէսատ պաշը էթմիշ օլուրուզ . չիւնքի պիր սէօզ սէօյլէտի քի ալէմէ Փէսատ թօխումու սաշտը : Պունու տէյիլ սէօյլէմէսի , տիւչիւնմէսի պիլէ աղիմ խէթա տըր :

ՆԾԸ . Քէզալիք Պօղոս առաքեալ պու էսկի անտ Գրիստոսուն եէնի անտ իլէ բուպար էտիյօր . էսկի վէ իլք անտ գանսըղ թէճտիտ օլամատըղը կիպի (Եբր. Թ. 18. 19. 20.) . իլա տանալար , վէ էրքէճլէր գանը իլէ . վէ էսկի նօմստա գանսըղ պիր ափվլըզ օլամադ իտի իսէ , ասըլ սէմափի շէյլէրին տէ , օլ գուրպանլարտան տահա էյի պիր գուրպան իլէ թէմիլէմէսի լաղըմ իտի . Էանի տանալարըն գուրպաննտան Գրիստոսուն թէնի վէ գանը գուրպանը տահա քէրամէթլի օլտու : (23.) Պուրատա էսկի գուրպանլարը Յիսուսուն վիճուտինին գուրպանը իլէ բուպար էտէրէք , պունուն օնլարտան զիյատէ Փայըզ վէ լայըզ օլտուղունու պիր գաշ ճիհէթ իլէ իպրազ էտիյօր : Օնու քի մուֆասալ պու Փասլըն իքինճի գըսմընտա Էազաճաղըղ : Ֆադաթ (Ահք. 20.) Պօղոս առաքեալ , « Պու շօլ անտըն գանը տըր , քի Ալլահ սիզէ թէնպիհ էթտի » . տէտիլի իչին , վէ էսկի անտ Գրիստոսուն թէնի վէ գանը գուրպանը իլէ բուպար օլտուղու իչին տէրիզ քի , եէնի անտ տալի գան իլէ իճրա օլունտու . տէմէք քի Գրիստոսուն սէօզիւ , « Ալըն , եէյին , պու տուր պէնիմ թէնիմ » . վէ շարապ իւզէրինէ տալի . « Պունտան հէփինիզ իչին , զիրա պու պէնիմ գանըմ տըր . եէնի անտըն » . տէմէսի իլէ , մութլազ օլ էքմէք Գրիստոսուն տիրի թէնի տիր . վէ օլ շարապ մութլազ Գրիստոսուն գանը տըր :

ՆԾԹ . Պօղոս առաքեալ (Ա. Կռ. Ժ. 14.) Գրիստոս էֆէնտիմիլին թէնինէ վէ գանընա քրիսթիյանլար իլհազ օլարազ , պիր տէ փութլարա վէ շէյլթանլարա սունուլմուշ փութփէրէսթլէրին գուրպանլարընա իլհազ օլամադը պէօյիւք խէթա տըր . Ալլահա պէօյիւք հազարէթ տիր : Աղլիլէրիմ , սազընըն փութփէրէսթլիքտէն , սիլլէրէք քի , ալիմ սինիզ , սէօյլէյօրում . սիզ քէնտինիզ գարար վէրին . օլ միւպարէքլէնմիշ գատէհ , քի միւպարէքլէյօրուզ . Գրիստոսուն գա-

ներն իրագլովը տէյիլ մի տիր, օլ էքմէք քի գըրըյօրուզ, Գրիստոս սուն թէնինն իրագլովը տէյիլ մի տիր տէր: Պուրատա Պօղոս առաքեալ, կորնթացիւէրէ եէվմիյէ քիլիսէլէրինտէ իճրա օլունան հաղորդութիւն ալմագ ատէթի բուհանիյէսինի իսթար էտիյօր: Միւս պարէքլէնմիշ Գրիստոսուն գատէհինէ հանաշտըղըմըղտա, Գրիստոս սուն գանընա իրագ օլմայօրմույուզ. մուպարէքլէնմիշ Գրիստոսուն էքմէյինի եէտիյիմիզտէ, Գրիստոսուն թէնինն իրագ օլմայօրմույուզ, վէ պու ուսիլ իւղէրէ հէփիմիզ պիր էքմէք, վէ պիր թէն օլմայօրմույուզ: Զիրա բաճօնճա տա պու տուր. պիզ հէփիմիզ Գրիստոսուն թէնինտէն վէ գանընտան եէտիյիմիզ վագըթ Գրիստոս իլէ պիրլէշիպ վէ Գրիստոս պիղիմ իլէ պիրլէշիպ, պիզլէր հէփիմիզ պիր էքմէք պիր թէն օլմայօրմույուզ: Պօղոս առաքեալըն պու սէօզլէրի տէ գայէթ պէրրագ վէ զայէթ աչըզ կէօսթէրիյօր, քի կէրէք մուպարէքլէնմիշ էքմէք, վէ կէրէք մուպարէքլէնմիշ գատէհին շարապը, Գրիստոսուն թէնինն վէ գանընա թէպտիլ օլմուշ իքէն, հէր քիմ քի պու էքմէք տէն վէ պու գատէհտէն եէր վէ իչէրսէ, Գրիստոսուն սահիհ թէնինի վէ գանընը եէր վէ իչէր. պիզ Գրիստոս իլէ պիրլէշիրիզ, օ տա պիղիմ իլէ պիրլէշիր, վէ պիր վիճուտ օլմուշ օլուրուզ:

Նկ. Պու պէօյլէ իքէն, Պօղոս առաքեալ թէնճէ տալրանան իս. բայէլ միլլէթի հագգընա (18.) էսկի նօմոստա պիր հէյքէլտէ սուս նուլան գուրպանտան եէյէնլէր օլ գուրպանա իրագ օլուր ուտուլար տէյօր: Պունու պիր ումում մէպտէ կիպի առաքեալ եաղըյօր. վէ պունտան շունու իսթիխրաճ էտիյօր, էօյլէ իսէ, հա կորնթացիւէրէ, սիզլէր տէ փութլարա քէսիլմիշ վէ սունուլմուշ գուրպանտան եէրսէնիզ, օ քի շէյթանա սունուլմուշ տէմէք տիր, խօշ նէ օլ գուրպան պիր շէյ տիր, նէ տէ փութլար, պու ճիւմլէ օլ գուրպանալարտան եէտիյինիզտէ, ծնլարա իրագ օլույօրսունուզ, վէ մատէմ փութլարա քէսիլէն գուրպան, շէյթանա տէմէք տիր (20.) « Զիրա փութփէրէսթլէր սունտուղլարը գուրպանլարը շէյթանլարա վէ տէյիլ քի Ալլահա սունարլար. իսթէմէմ քի սիզլէր շէյթանլարա իրագ օլասընըզ. զիրա հէմ Ալլահըն գատէհինի վէ հէմ շէյթանըն գատէհինի իչէմէզսինիզ. հէմ բապլըն սօֆրասընտան, հէմ տէ շէյթանլարըն սօֆրասընտան թէնէվվիւլ էտէմէզսինիզ: Ալլահա բէգապթի մի պըրագաճաղըզ. Ալլահըն ատույի էքպէրինի Ալլահ իլէ պիրլէշիթիւմէյէ գօրգմայօրմույուզ » . Պիզ Ալլահտան տահա զիյմտէ մի գուվլէթլիյիզ. վէ Ալլահ իլէ շէյթանըն պէյնինտէքի մուխասէմաթտան պիզէ նէ ֆայիտէ: Պու իքի ճինա գուրպանլարըն վէ սօֆրալարըն պիրի պիրինէ հալընըզ մատտէթէն տէյիլ, մանէն միւշէպիհաթընտան շէօյլէ իսթիխրաճ էտէրիզ. Պօղոս առաքեալ կորնթացիւէրէ, փութլարա սունուլմուշ գուրպանլարտան եէմէյի մէնն էտէյօր, զիրա հէմ բապլըն սօֆրասընտան, հէմ շէյթանըն սօֆրասընտան

եւմէք, պիր պիրինէ մագսէտճէ զըտտ տըր, չիւնքի Յլլահ վէ շէյ-
թան պիր պիրինէ զըտտ տըր: Լաքին գուրպան եինէ գուրպան տըր,
վէ կէրէք ըապպըն գուրպանը վէ կէրէք շէյթանըն գուրպանը մատ-
տէթէն պիր տիր. վէ շէյթանըն իշպու գուրպանընտա, նասըլ քի
թէն վէ գան մէվճուտ, վէ մութլագ իսէ, քէզալիք ըապպըն գուր-
պանընտա տա թէն վէ գան մէվճուտ վէ մութլագ պուլունմասը լա-
զըմ տըր. քի միսլիյէթ, եա մուգապէլէթ, (համեմատութիւն) սա-
հիհ օլսուն: Առաքեալըն տա եազտըղը պու տուր. տէմէք քի, Գը-
րիստոս էքմէյի վէ շարապը մուպարէքլէմէսինտէ, օլ էքմէք վէ օլ
շարապ սահիհ Գրիստոսուն գանընա վէ թէնինէ թէպտիլ օլուր: Վէ
իլագ օլտուղումուղ, օլ ըապպըն սօֆրասը Գրիստոսուն թէնինտէն
վէ գանընտան իպարէթ վէ միւղէյէն տիր. զիրա մուպարէքլէտիյի-
միղ գատէն վէ քէստիյիմիղ էքմէք, Գրիստոսուն թէնի վէ գանը տըր:

ՆԿԱ. Հաղորդութիւն հագգընտա մէշհուր տուր (Գրք. Բ. 42.)
«վէ միւթէմատիէն քրիսթիյանլար առաքեալլարըն թալիմ վէրմէսի-
նէ վէ հաղորդութիւն ալմայա վէ էքմէք գըրմայա վէ տուա էթմէյէ
գօշար ըտըլար»: Թըպլը շիմտիքի եէվմիյէ էթտիքլէրիմիղ պատա-
րագ կիպի, քի տուա իլէ քարոզ իլէ վէ հաղորդութիւն ալմաղ իլէ
վէ էքմէք գըրմաղ իլէ. (մաս) թէսմիյէ օլունան, պիր վաղըթ ա-
կարէ աչաքա մուհապպէթ էքմէյի. քի պատարագտան սօնրա
քիլիսէտէ պուլունանլար հազըրլայըպ ըայէթ իլէ պիրի պիրինէ թագ-
սիմ վէ թագսիմ էտէր իտիլէր: Պու եէվմիյէ քարոզ, հաղորդու-
թիւն, տուա, ֆուգարալար սօֆրասը ատէթի հէր կիւն իճրա օ-
լուր ուտու. պու մութլագ Գրիստոս էֆէնտիմիղին թէնպիհաթը է-
քիտէսինէ պինաէն օլմուշ օլմալը. քի եէվմիյէ (հանապաղ) իճրա-
սընտա պուլունուրլար ըտը, Հաղորդութիւն պուրատա Գրիստոս է-
ֆէնտիմիղին գանը վէ թէնի տիր, վէ հաղորդ ալտըն մը տէյի պիր
չօճուղումուղա պիլէ սիւալ էտէրսէն, ճէվապ վէրիր քի ալտըմ, հա-
ճէթ տէյիլ տիր. հաղորդ նէ տէմէք տիր սիւալ էթմէյէ, Գրիստո-
սուն թէնի վէ գանը տէմէք տիր տէյի, ճէվապ վէրիր. վէ հէր քը-
րիսթիյանըն իթիգատը վէ ագայիտի տինիլէսի պու տուր. (46.)
«եէվմիյէ հէքէլէ պիլ իթիֆագ կիտէր իտիլէր. վէ էվտէ էքմէք գը-
րար իտիլէր վէ թէմիղ եիւրէք իլէ վէ սէվինճ իլէ թաամ էտէր ի-
տիլէր»:

ՆԿԲ. Պու էքմէք գըրմագ ատէթինի, առաքեալլար վէ քիլիսէ
Գրիստոսուն էթտիյինտէն ալտըլար, քի էքմէյի էլինէ ալտը վէ գըր-
տը, վէ շակիրտլէրինէ վէրտի վէ տէտի. ալըն եէյին պու պէնիմ
թէնիմ տիր: Ֆագաթ էյի տիգգաթ էթմէլի, հաղորդութիւնտա իճ-
րա օլունան էքմէք գըրմասը պաշգա, վէ հաղորդութիւնտան սօնրա
էվայիլտէն շիմտիյէ վատար (մաս) նասըլ քի թապիր օլունույօր ու-
տու. եախօտ մուհապպէթ սուֆրասընտա էքմէք գըրըպ, թագսիմ

օլունան պաշգա տըր , օլմայա քի պիրինի տիկերի իլէ գարըշտըրաւս
սըն , զիրա տայիմա հաղորդութիւն էտէճէքլէրի վագըթ , անտէն
մուհապպէթ սօֆրասը իճրա օլունուր խոի , քի հեփիսինին պիր իւ
քիգաթտա , պիր մուհապպէթտէ , պիր իքթիճագտա օլտուդունա ,
պիր մուհապպէթ պաղը խոի :

ՆկԳ . Պու էքմէք գըրմասը , եանի հաղորդութիւն , էվայիլտէն
պէրի առաքեալարտան պէտ էտէրէք , եէվմը մախսուսու , հաֆթա-
նըն իլք կիւնիւ (միաշարաթ) եանի վագար կիւնիւ , թախսիս օլու-
նարագ վէ օլ կիւն ֆրիստոսուն տիրելմէսինէ պինաէն , վէ հիւրմէ-
թէն թագտիս օլունարագ , վէ հաղորդութիւն կիւնիւ օլտուղունս
տան , րապպըն կիւնիւ , (կիրակէ) փաք սագլանըր խոի . եանի իշ-
պու կիրակէ կիւնիւ տիւնեալի քեար էտէճէք պիր խըզմէթ իշինէ
տէվամ օլունամագ խոի . չիւնքի ճանըն հաղորդութիւնու կիւնիւ
տիւր : Պիր տէ եահուտիլէրին շաքաթ կիւնիւնիւ քրիսթիյանլար կի-
րակիլէ թահվիլ էթտիլէր : (Գ. Բ. Ի. 7.) « Վէ հաֆթանըն իլք կիւ-
նիւ հաչան էքմէյի գըրմայա թէճէմմիւ էթմիշ խոիք » . եանի հա-
ղորդութիւն ալմայա . նասըլ քի (Ա. Կ. Դ. Ժ. 16.) « Գըրտըղմըզ
էքմէք ֆրիստոսուն թէնիլին իլհաղըղը տէյիլ մի տիր . մուպարէք-
լէյիլ թէշէքքիւր էթտիլիմիզ գատէհ , ֆրիստոսուն գանընըն իլհաղ-
ըղը տէյիլ մի տիր » : ֆրիստոսուն քիլիսէսի թըպզը առաքեալան
քիլիսէ օլտուղունա պիր տէլալէթ տէ իշպու էքմէյի մուպարէքլէմէք
տիր . չիւնքի կէրէք սրքագործութիւնտա վէ կէրէք սօնրա . տէֆա
կէրէք ֆրիստոսուն թէնի , կէրէք գանը իւզէրինէ էլ իլէ խաչ նըշա-
նը էտէրէք , եանի (նուիրեալ սրքութիւն) իւզէրինէ , քահանայտան
մուպարէքլէնիլ :

ՆկԴ . Բրօթէսթան պօշ եէրէ քէնտի քէնտինի ալտաթմասըն քի-
լիսէ հէր նէ իճրա էտիյօրսա աչըգտան աչըղա ֆրիստոսուն թէնպիւ-
հինի տույուպ իճրա էտիյօր . եախօտ առաքեալարըն էթտիլինի վէ
թէնպիլէրինի ըվայէթէն գալի սագլայարագ իճրա էտիյօր , նէվի-
ճատ պիր շէյիլիզ եօզ տուր . իթիգատըմըզ հաղորդութիւն իւզէրի-
նէ իլթէ պու սիյադտէ տիր . վէ տիւնեա կէչսէ ալթ իւսթ օլսա
կաթողիկէ քիլիսէ հաղորդութիւն վէ սայիր ագայիտի տինիլէճէ իւ
թիգատընտան վէ մէզէպինտէն գըլ վալը կէչէմէզ : Հէմ տայիմա ա-
սըլ , վէ այնը ֆրիստոսուն գանը վէ թէնի տիր տէյի , օլ մուպարէք-
լէնմիշ գատէհտէքի շարապա վէ էքմէյէ սէճտէ վէ թագիմ էտէր :

ՆկԵ . Քիլիսէնիլն թալիմաթընա կէլինճէ , Տրիտէնդեան սինօթու
(Նիոք . ԺԳ. Կ. Դ. Ժ. Ա.) « Հէր քիմ քի ամենասուրը հաղորդութիւն
սըրըրնտա , էֆէնտիմիզ Յիսուս ֆրիստոսուն Սլահըղը իլէ , վէ ճանը
իլէ պէրապէր սահիհէն , այնէն , վէ էսալէթէն , թէնիլին վէ գանը-
նըն վէ պիւթիւն ֆրիստոսուն պուլունտուղունու ինքեար էտէրսէ
վէ սատէ իշպու սըրրտա թասվիրտէ կէօրիւնտիւյիւ միսիլիւ , եա

սիր իշարէթ մագամընտա , եախօտ գուզվէթ իլէ տիր , տէրսէ , նը-
գուկեալ օլտուն » : Իշթէ աղիզ ըիվայէթ քի Ալլահըն շիֆահէն քէլա-
մը տրը . աթալարըմըզ վէ աղիզ քիլիսէ , քի սահիհլիք պօրուսու-
տուր , պուսուս պիզէ պէօյլէ տուլ էտէր . պէօյլէ էօյրէթտի վէ էօյ-
րէթմէքտէ տիր , եանի Քրիստոս էֆէնտիմիզ Աւագ հինգշաբթի կիւ-
նիւ , սօն սօֆրայը , Պասէք եօրթուսու վէսիլէսի իլէ առաքեալար
իլէ էթտիլինտէ , սօֆրատան սօնրա էլինէ էքմէյի ալմը , վէ շա-
րապը գատէհ իլէ , իքիսինի տէ մուպարէքլէմիշ վէ տէմիշ . ալըն եէ-
յին պու տուր պէնիմ թէնիմ , ալըն իչին պու տուր պէնիմ գանըմ .
քէնտի Ալլահանի գուզվէթիլէ , օլ էքմէյի թէնինէ վէ օլ շարապը
գանընա թէպտիլ էթմիշ , վէ առաքեալարա թէնպիհ էթմիշ տիր քի
տայիմա պու էքմէյի վէ պու շարապը քէնտիսինին իպրազ էթտիլի
ուսիլ իւզէրէ քէնտիլէր տախի էթսինլէր , վէ սէօյլէտիլի սէօզլէրի
« առէք կէրէք այս է մարմին իմ . . . արբէք 'ի սմանէ ամենեքեան
այս է արիւն իմ նորոյ ուխտի . . . » սէօյլէսինլէր . վէ պու սէօզ-
լէր սէօյլէտիլի կիպի օլ էքմէք Քրիստոսուն թէնինէ , վէ օ շարապ
գանընա թահվիլ օլուր . վէ պիզլէր օնա քէմալը տին վէ իթիգատ
վէ թաղիմ իլէ (հիւ եւ դողութեամբ) եագլաշըրըզ , վէ Քրիստո-
սուն գանընա վէ թէնինէ իլհագ օլուրուզ : Պու տուր իթիգատըմըզ ,
պու տուր գավիէն իմանըմըզ :

ՆկՁ . Աղիզ հայրապետէրին , վէ քիլիսէ վարդապետէրինին տէ
իթիգատը թըպզը պու կիպի տիր : Ս . Իգնատիոս Աստուածազգեաց
(Ի Ֆլէ « Զֆաթիպէ . Գլ Է .) Տօգէթեան եախօտ երեւութական
րաֆըզըլարա գարշը չէօյլէ կաղըյօր : « Հաղորդութիւնտան վէ տուա-
լարտան կէրի տուրուլար , չիւնքի հաղորդութիւն գուրթարըմըզ
Յիսուս Քրիստոսուն թէնի օլտուղունու ինքեար էտէրլէր . օ (թէն)
քի կիւնահլարըմըզ իչին սիյասէթ չէքտի . օնու քի , փէտէր Ալլահ
քէնտի իհսանը իլէ տիրլիթտի » :

Յուստինոս (Ի Զաաթուլ-Ֆեան . Ա . 66 .) « Քրիսթիյանլար հաղոր-
դութիւնու պայաղը էքմէք , վէ պայաղը շարապ տէյի թէնէվիլիւ
էթմէզլէր , անճագ թէն ալմը , Յիսուս Քրիստոսուն հէմ թէնի հէմ
գանը օլտուղունա թալիմ օլտուզ » :

Իրէնէոս (Ըդդէ Զեբեդիպայ Գիր . Դ .) « Օլ իւզէրինէ չիւքիւր-
լէր օգունան էքմէյին քէնտի էֆէնտիլէրինին թէնի օլտուղունու , վէ
գատէհ օնուն գանընըն գատէհի օլտուղունու նէ կէօնէ էօյլէ իսէ
թաստիգ էտէճէքլէր » : Պու րաֆըզըլար Քրիստոսուն , եարատան
(Ալլահըն) օլլու օլտուղունու , վէ քէլամուլլահըն սահիհ թէն ալտը-
ղընը ինքեար էտէր իտիլէր . եանի հաղորդութիւնու գապուլ : էտէր-
լէր , վէ Քրիստոսուն թէնի գանը օլտուղունու , տիկէր թարաֆտան
տա Ալլահ էվլատը օլտուղունու ինքեար էտէրլէր իտի :

Տէրտուղիանոս (Ըդդէ Մարկիսէ Գիր . Դ . Գլ 40 .) « Էլինէ ալ-

մըչ օլան վէ շահիրտլերինէ թագսիմ օլունմուշ օլան էքմէյի, օնու քէնտի թէնի էթտի, պու տուր պէնիմ թէնիմ տէյէրէք » : Վէ (ԳԼ. Ը.) « Վիճուտ Գրիստոսուն թէնի վէ գանը իլէ թաամլանըր, քի ճան տա Ալլահան պէսլէնսին » :

Որոգինէս Ալլահըն քէլամընը տույմայա արգու վէ ղայրէթտէ պուլունանլարա շէօյլէ եաղըյօր . (Գարգ ԺԳ. յԷԷջ.) « Սիզին իպա տէթինիզին մազհարը օլան ամէլլէր իլէ օնլարա նասիհաթ վէրմէք իսթէրիմ . պիլիրսինիզ սիզ քի . Ալլահանի էսրարլարըն իչինտէ պուլունմայա ալըշմըչսընըզ, հաչան էֆէնտիմիզին թէնինի ալըրսընըզ . նասըլքի քէմալը իթիգաթ իլէ վէ իհթիրամ իլէ տավրանաճագսընըզ . օլմայա քի օնտան քիւչիւք պիր փարչա պիլէ եէրէ տիւշսին . օլմայա քի թագսիմ օլունմուշ օլան մէէմուրիլէթին պիր շէյէ կէչսին . զիրա քէնտի քէնտինիզի ճիւնհալը ատտ էտէրսինիզ . էկէրչի օնտան պիր շէյ ատէմի տիգգաթընըզտան եէրէ տիւշէրաէ : Եկէրչի օնուն թէնինին մուհաֆազասը իչին օլ գատար տիգգաթ գուլանըյօրսա նըզ, հէմ տէ հագըգէթի իլէ գուլանըյօրսունուզ . նէ հագգ իլէ Ալլահըն քէլամընտա օլան գայտսըզլըղը տահա քիւչիւք, նէթէքի օնուն թէնի հագըգընտա գուսուր ատտ էտիյօրսունուզ » : Եանի Գրիստոսուն թէնինէ էթտիլինիզ ըայէթի, քէլամընտա տա էթմէլիսինիզ :

Ս . Կիպրիանոս, իմանը ինքեար էտէնլէր իճապ էտէն ապաշխարութիւնու իճրա էթմէտէն հաղորդութիւն ալմայա կէլէնլէր հագգընտա շէօյլէ սէօյլէր : (ԳԻԷ. Յառ. աշէլէջ.) « Օնուն (Գրիստոսուն) թէնինէ վէ գանընա ճէպը կէօսթէրիլյօր, վէ Ալլահա գարչը շիմտիքի վագըթտա տահա ղիյատէ էլլէրի իլէ, վէ աղըզ իլէ, նէթէքիմ Ալլահը ինքեար էթտիլլէրինտէ գապահաթ իշլէյօրլար » :

ՆԿԷ . Պունլար կիպի վէ սայիր հայրապետլէր, Ս . Աթանաս, Կիւրէդ Նրուսաղէմացի, Գրիգոր Նազիանզեցի, Բարսեղ, Յօհան ոսկեբերան, Օգոստինոս վէ ղայրիհիւմ . քի եէկտիլ եէկճիհէթ, Գրիստոս հաղորդութիւնտա թէքմիլ ինտանլըղը իլէ, թէքմիլ Ալլահըղը իլէ, թէքմիլ վէ մէվճուտ տուր . վէ պիզի անալարըմըզտան վէ աթալարըմըզտան տահա ղիյատէ քէնտի թէնի վէ գանը իլէ պէսլէյօր . աթալարըմըզ իսէ հիչ պիր վագըթ եիւրէքլէրիմիզէ կիրմէղլէր, օլանճա մալլէրինի պիզէ վէրմէղլէր . Գրիստոս էֆէնտիմիզ իսէ, պիզէ քէնտի թէնինի վէ գանընը եէվմիյէ էքմէք իլէ ըապըն գատէհի սուրէթի թահթընտա իհտա վէ իհսան էտէր, օ պիզտէ սաքին օլուր վէ պիզ քէնտինտէ : (ՅՎԶ. Զ.) « Քիմ քի պէնիմ թէնիմի վէ գանընը եէր վէ իշէրաէ . պէն քէնտինտէ, վէ քէնտիսի պէնտէ սաքին օլուր » :

ՆԿԸ . Յրօթէսթանլար պու գատար աչըգ իսպաթլարա գարչը պիր գաչամադ եօլու արարլար . քէէննի Գրիստոս (ՂԱԷ. ԻԲ. 19.) « Վէ էքմէյի ալըպ, շիւքըր էթտի, դըրտը վէ օնլարա վէրտի, վէ

տէր . « պու տուր պէնիմ թէնիմ քի չօղարը իչին վերիմիշ , պունու պէնիմ զիբրիմ իչին էտին » : Վէ (Ա . Կոռն . ԺԱ . 25 .) « Հէր չէնտ տէֆա պու էքմէյի եէրսէնիզ , վէ պու գատէհի իչէրսէնիզ ըսպպըն էօլիւմիւնիւ տէր խաթըր էտին » : Էօյլէ իսէ , Քրիստոսուն զիբրի տիր , Քրիստոսուն թէնի վէ գանը տէյիլ տիր , եախօտ Քրիստոս հաղորդութիւնտա մէվճուտ տէյիլ տիր , տէրլէր :

Պունա ճէվապ էվիլէա Քրիստոսուն աչըգ սէօղլէրի տիր . « Պու պէնիմ թէնիմ տիր , պու պէնիմ գանըմ տըր » . վէ ագապինտէ պու նու պէնիմ զիբրիմ իչին էտին , տէմէսի քրիսթիյանլարա պըրագտըղը հաղորդութիւն սըրբընըն հանկը վազըթտա օնլար իչին իճատ օլունմուշ օլտուղունու Ֆիբրլէրինէ կէթիրմէք տիր . եանի էօմրիւնիւն սօն սաաթլարընտա էվիլէա մուհապսէթինին օնլարա սօն տէրէճէտէ օլտուղունու անլաթմագ իչին : Սանիչէն պու սըրբ իճատ օլտուղունաան պիր գաչ սաաթ սօնրա էօմրիւնիւ պիզլէր իչին Ֆէտա էթտիյի էճիլտէն . քէնտի թէնինի պիզէ սօն մուհապսէթինին եատիկեարը պորագտը , քի օլ վազըթլարտա չէքտիյի էզլիյէթլէրի ինսան Ֆիբրլինէ կէթիրմէք մուհալ գապլիլինտէն տիր , պունուն իչին տէր . էօլիւմիւնիւ զիբր էտին : Հէմ պու զիբր սանիին վէ ասըլ պիր զիբր տիր , տէյիլ մանէվի վէ դայրի սահիհ պիր զիբր տիր : Մալիւմ քի իբի ճինա զիբր օլուր . պիր ատէմ մէսէլա գուզու էթի եէրսէ , օլ էթի կէօրտիւյիւ կիպի գուզու Ֆիբրլինէ կէլիր . պիր ատէմ պալ կէօրիւրսէ , անինտէ արը Ֆիբրլինէ կէլիր , վէ դայրհիւմ . պունա ասըլ զիբր վէ սանիին զիբր տէրլէր , քի զիբր էթտիրէնի աչըր իլէ պիր ատէմին Ֆիբրլինէ կէթիրիր . լաքին պիր զիբր տահա օլապիլիր քի , մանէվի զիբր թէսմիյէ օլուր . պիլ Ֆարգ սանա պիր գուլթու վէրրիւմ զիբր եա եատիկեար քի , օլ գուլթույու կէօրտիւկիւնտէ վէրէն Ֆիբրլինէ կէլիր . Գըրըմ մուհարէպէսի միտալեասընը ասաքիրին կէօքսիւնտէ ասըլը կէօրտիւյիւնտէ վագաա Գըրըմ Ֆիբրլինէ կէլիր : Լաքին Քրիստոսուն պիզէ թէրք էթտիյի եատիկեար , եա զիբր , սահիհէն քէնտի վիճուտինին զիբրի տիր . վիճուտինի պիզէ թէրք էթտի , հէմ օլ սօն վազըթլարտա քի պիզիւմ իչին խաչ էօլիւմիւ իլէ էօլէճէք իտի : Ղայրըր ըէսմի վէ մանէվի զիբր պիզէ պըրագմատը , եախօտ թարլա , պաղչէ , միտալեա պըրագմատը , անճագ քէնտի սահիհ վիճուտինի պըրագտը , քի սահիհ զիբր օ տէմէք տիր : Պուրալարտան բրօթէսթան պիր չէյ դազանամաղ . էկէր էքմէյի էլինէ ալըպ , ալլին եէլին պու պէնիմ զիբրիմ տիր տէմիշ օլսա իտի , նէ ալս . լաքին էվիլէա ալըն եէլին պու պէնիմ թէնիմ տիր տէտի : Ելպէթտէ օլ թէնի էլիմէ եա աղզըմա ալտըգտա թէնին սահիպի մուլթաղ Ֆիբրլիմէ կէլէճէք , հէր աթիլէնին պիր տէ զիբրի օլուր , փէք անագ պիր ատէմ օլմալը քի , պիր ալթուն գուլթու տօսթունտան հէտիյէ ալսըն , վէ օլ գուլթույու կէօրտիւքճէ , օ տօսթու

Փիքերինէ կէլմէսին, գութու պաշգա, վէ գութույա մերպուլ զիքր պաշգա. եա ռապպ, պու նէ ագըլ վէրիշանլըը տըր, քի հադգ խասիմէրինի ինսանլըգտան պիլէ չըգարըյօր:

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

Նէ ԿէՕՆԷ ՎԷ ՆԱՍԸԼ ՕԼՈՒՐ ՔԻ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆՏԱ
ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԷՆՏԻՄԻՁ ԹԷՔՄԻԼ ՄԷՎՃՈՒՏ ՊՈՒԼՈՒՆՈՒՐ

Նկիթ. Բրօթէսթանլարըն հէփսի Քրիստոսուն թէնի վէ գանը հա-
ղորդութիւնտա պուլունտուղունու ինքեար էթմէզլէր, Ֆադաթ Ա-
մէրիգա բորոտլարը, քի բրօթէսթան թարգլարընըն էն չըպլագլարը
տըրլար, հիչ պիր կէօնէ Քրիստոսուն թէնինին վէ գանընըն հաղոր-
դութիւնտա հազըր պուլունտուղունու գապուլ էթմէզլէր: Եպիսկո-
պոսական քիլիսէ, վէ ալէլ ումում Լուտերականլար պու սահիկիկի
պիր թարգ իլէ գապուլ էտէրլէր, լաքին Գաթօլիք քիլիսէսինին պու
պապտէ օլան թալիմաթը վէ իթիգատը կիպի գապուլ էթմէզլէր:
Կաթողիկէ քիլիսէ տէր, քահանայ պատարագտա « առէք կէրէք եւն.
վէ արքէք 'ի սմանէ եւն » . տէտիլի կիպի, օլ էքմէյին ասլը վէ օլ
չարապըն ասլը պատահական գոյացութիւնտան մատա, Քրիստոս
էֆէնտիմիզլին թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլուր. պու պատահա-
կան գոյացութիւն էքմէյին վէ չարապըն գահիրէն կէօզէ կէօրիւնէն
րէնկլէրի, չէշիլէրի վէ սուրէթլէրի տիր. պունլար թէպտիլ օլմագ-
լար. անձագ էքմէյին վէ չարապըն պիւթիւն թապիաթը (բնութիւ-
նու, գոյացութիւնու) Քրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օ-
լուր. եանի արթըգ էքմէք, էքմէք օլմատան վէ չարապ, չարապ
օլմատան տուր օլուպ Քրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ
օլուրլար վէ տայիմի սուրէթտէ Քրիստոսուն թէնի վէ գանը գա-
լըրլար, չէօլէ քի, էքմէք իքէն չիւրիւմէյէ հէր նէ գատար վազըթ
խսթէրսէ, սրբագործել օլտուգտան սօնրա տախի, օլ գատարատաք
Քրիստոսուն թէնի վէ գանը տըր, չիւրիւմէյէ եիւզ թութտուղու ան-
տէ գայըր օնտա Քրիստոսուն թէնի վէ գանը գալմագ:

ՆՃ. Լուլթեր վէ Լուլթերականլար Քրիստոսուն օլ գատար աչըգ
սէօզլէրինի ինքեար էթմէտիքլէրինտէն, օլտուգձա օնլարա պիր
հիւմնի մանա վէրմէյէ պաշլատըլար. զիրա իչլէրինտէն պազըլարը
տէր օլտուլար. թէն ալմըշ քէլամուլլահ էքմէք իլէ պիրլէշմէզ. պու
քէլամ ուլլահըն էքմէք իլէ պիրլէշմէսին. եքմէքլիքնմէք սույի թա-
պիրի վէրիլէր: Պաղըլարը տա, Քրիստոսուն թէնինի վէ գանընը էք-
մէյին իչինտէ, եա էքմէյին սուրէթի թահթընտա, եա էքմէք իլէ
էօլէ հէմ վար հէմ վիճուտ օլտուլար: քի հաղորդութիւնտա պիրի

պիրինէ գարըշմատըլար իսէ • լաքին պիրի պիրինտէն այրըտ օլմասը-
նըն տա իհթիմալի եօզ տուր , չէօյլէ քի նէ Գրիստոսուն թէնի , նէ
գանը , էքմէք վէ շարապ օլապիլիր • նէ տէ էքմէք վէ շարապ Գը-
րիստոսուն թէնի վէ գանը օլապիլիր • տէրլէր :

ՆՀԱ . Պու եանըշ թալիմաթա գարշը Տրիտէնդեան սինօթու .
(Նիսի . ԺԳ . Կանոն . 2 .) տէ , չէօյլէ եազար • « Էկէր պիր քիմսէ
տէրսէ , քի հաղորդութիւն ազիզ սըրըրնտա էֆէնտիմիզ Յիսուս Գը-
րիստոսուն թէնի վէ գանը իլէ պէրապէր էքմէյին վէ շարապըն ասըր
(գոյացութիւնու) գալըր • վէ պիր սատէ արըզ (պատահական) չէ-
քիլլէր միւսթէնա օլաճաղընտան մատա , օլ պի էմսալ , վէ հիք-
մէթլի պիւթիւն էքմէյին ասըր թէնէ , վէ պիւթիւն շարապըն ասըր
գանա թէպտիլ օլմասընը ինքեար էտէրսէ , օնու քի կաթողիկէ քի-
լիսէ փէք կիւղէլ գոյափոխութիւն (եանի ասըլըն թէպտիլ օլմասը)
թապիր էտէր , նզովեալ օլտուն » :

ՆՀԲ . Իմտի գոյափոխութիւնուն տին պահսը օլմասը պաշգա
տըր • վէ Գրիստոսուն ասլինէ հաղորդութիւնտա պուլունմասընըն
տին պահսը օլմասը պաշգա տըր • պու , օ պիրինէ թէգատտիւմ է-
տէր , ղիրա Գրիստոս հաղորդութիւնտա վիճուտի իլէ հաղըր օլմայա
պաշլատըղը կիպի անինտէ էքմէյին ասըր Գրիստոսուն թէնինէ թէպ-
տիլ օլարադ , էքմէք օլմասընտան տուր օլուր • քէզալիք շարապ •
Պունլարը պէօյլէ իսթար էտէրէք կէլէլիւմ :

ՆՀԳ . Հաղորդութիւնտա սրքագործութիւն իլէ էքմէյին վէ շա-
րապըն պիւթիւն ասըր եա թապիաթը Գրիստոս էֆէնտիմիզին թէ-
նինէ վէ գանընա պիւթիւն պիւթիւնէ թէպտիլ օլուր : Էվլէլա Գրիս-
տոսուն « ալըն եէյին պու տուր պէնիմ թէնիմ • իչլին պունտան , ղի-
րա պու տուր պէնիմ գանըմ » սէօզլէրի կէօսթէրլըլէր քի , Գրիստոս
էքմէյի վէ շարապը պու սէօզլէր վասէթասը իլէ քէնտի թէնինէ վէ
գանընա թէպտիլ էթմիշ օլույօր : Եկէրչի թէպտիլ օլմամըշ օլսա ի-
տի , Գրիստոս վահի վէ մանասըզ պիր սէօզ սէօյլէմիշ օլուր ուտու ,
եալանճը օլմուշ օլուր ուտու • էվլէթ հէմ վահի պիր սէօզ սէօյլէմիշ
օլուր , հէմ տէ եալան . չիւնքի հիշ պիր վագըթ էքմէք Գրիստոսուն
թէնի տէլիլ • վէ էքմէյին վէ թէնին պէնինտէ պիր միւնասիպէթ
եօզ տուր • էքմէյի էլինէ ալըպ , Գրիստոս տէրսէ , պու պէնիմ թէ-
նիմ տիր , մութլագ քէնտի թէնինէ օնու թէպտիլ էթմիշ • քի օնուն
իչլին պէնիմ թէնիմ տիր տէտի • վէ լուղէթլէրին մատտի մանասը տա
օնու կէօսթէրիլ : Նասըլ քի պիրիսի , պու քիթապ պէնիմ տիր տէր-
սէ , օլ քիթապըն քիմին մալի օլտուղունու թաստիզ էտէր • քէզա-
լիք Գրիստոսուն , պու պէնիմ թէնիմ տիր , տէտիլինտէ , օլ թէնին
քիմին օլտուղունու թաստիզ էտէր , լաքին Գրիստոս պու էքմէք
պէնիմ տիր տէմէտի , քի քէնտի մալի օլտուղունու կէօսթէրսին • եա
պու պէնիմ թէնիմ տիր տէտի • պէօյլէ տէտիլինտէ մութլագ օլ էք-

մէյի թէնինէ թէպտիլ էթմէսի լազըմ կէլիւր . քի պու պէնիւմ թէնիւմ տիր , տէտիյի սէօղ սահիհ օլտոււն վէ եալան օլմասըն . զիրա նէ տիր եալան , ալընա մութապըգ սէօլլէմէմէք , էքմէյէ թէնիւմ տէմէք տիր . Սահիյէն էկէր Քրիստոս ալըն եէյին , պու պէնիւմ թէնիւմ տիր , տէմէսի իլէ , օլ էքմէյի քէնտի թէնինէ թէպտիլ էթմէմիշ օլսա իտի , սատէ էքմէք օլմուշ օլուր ուտու . սատէ էքմէյէ տէ , ալըն եէյին , պու պէնիւմ էքմէյիւմ տիր տէմէսինտէ , հէմ միւնասիպէթսիզ հէմ տէ մանասըզ պիր սէօղ սէօլլէմիշ օլուր ուտու , պա խուսուս էքմէք իքէն , ծնուն թապիլ լուղէթինի թէն լուղէթինէ թէպտիլ էթմէք , Քրիստոսուն ազգընտա վահի վէ պօշ պիր սէօղ օլուր ուտու , քի հաշն , Քրիստոսուն հազգընտա պուսու տէմէք պէօյիւք քիւֆիւր տիր : Անճագ էքմէյի էլինէ ալըպ , ալըն եէյին պու տուր պէնիւմ թէնիւմ . պու տուր պէնիւմ դանըմ տէմէսի իլէ պէրապէր , էքմէյի թէնինէ վէ շարապը դանընա թէպտիլ էթտի . վէ աւետարանըն սահիհ մանասը տա պու տուր : Բրօթէսթան Քրիստոսուն պու սէօղ զիւնիւ դապուլ էթմէյէմէք իտէ , դապուլ էթմէմ տէսին . Քրիստոսուն սէօղիւնէ տիւզէն վէրմէք , եա ախէր մանա վէրմէք նէ հաճէթ :

Նշդ . Վագաա ախէր սէօղ իլէ ախէր թէմիւլ իլէ , պիր շէյի աշլաթմագ վէ սէօլլէմէք (այլաբանութիւն նմանութիւն) վար , ամմա սէօլլէտիլի մատտէ հազգընտա , օլ այլաբանութիւն , օլ նմանութիւն , պիր եազըչըր միւնասիպէթի օլուր , մէսէլա (Յովն . Ժ .) Պէն դօյոււլար աղըլարընըն գափուսույում տէտի , պէն ասմա աղաճըլմ տէտի , պէն չօպանըմ տէտի . լաքին քէնտիսի ճէմաաթընըն մուհաֆազա էտիճիսի , սահիպի վէ գուրթարընըն օլտուղու հալտէ . փէք կիւզէլ պէն գափույում սէօլլէտի . չիւնքի ելինէ Քրիստոս քէնտիսի գափու մանասըն վէրտի , չիւնքի գափուտան սիւրիւ սահիպի , եա չօպանը աղըլա կիրէր . իրըսըղ իտէ գափուտան կիրմէզ , աղըլըն տիւկէր պիր եէրինի տէլէր , վէ գօյոււլարը չալար , գափար , մալ սահիպինին կիրէճէք եէրի ասըլ գափու օլտուղունտան վէ օլ գափուտան կիրէն չըգան գօյոււլար թէլէֆ օլմազ օլտուղու միւնասիպէթի իլէ . պէն գափույում , այլաբանութիւնու Քրիստոսա փէք կիւզէլ եազըչտը : Քէզալիք պէն ասմայըմ տէտիյինտէ , գուրթարընըն վէ էպէտտի հայաթ վէրիճիմիզ քէնտիսի օլտուղունտան , պիզլէր տէ ծնուն էօրիւ վէ էլթաֆը իւհիյէսի իլէ հայաթ ալտըղըմըղտան , պիզլէրի ասմա տալլարընա պէնգէթտի , վէ փէք կիւզէլ պէնգէթտի , չիւնքի ասմանըն քէնտի տալլարընա միւնասիպէթի վար : Ղաքին էքմէյէ , ալըն եէյին պու տուր պէնիւմ թէնիւմ , տէմէսինտէ , էքմէք իլէ թէն պէյնինտէ պիր միւնասիպէթ եօզ տուր , քի Քրիստոս թէն լուղէթինի տէլիլ սահի թէն , իլա թէմիւլ տէյի գուլլանսըն : Հաթտա (Յովն . Զ .) Քրիստոսուն , սիզ թէնիւմ եէյէճէքսինիզ տէտիլի իլին , եահուտիլէր վէ չալիրտէր քէնտիսինի թէրք էթտիլէր իտէ , սէպէպի չիւն :

քի պիղ պուճուճն թէնինի նմարը եէյէլիմ, տէտիլէր. անճադ օլ մու-
պարէք էքմէյի քէնտի թէնինէ թէպտիլ էթտիյի իչին, էքմէյէ, պու-
պէնիմ թէնիմ տիր, տէտի: Պարի բրօթէսթանլար Գաֆարնալլար
միսալի Գրիստոսուն, պու պէնիմ թէնիմ տիր տէտիլինի. մատտի
Գրիստոսուն էթի իւղէրինէ անլասալար իտի. վէ խայր. պիղ Գրիս-
տոսուն էթինի եէյէմէյիլ. պու սէօղէ պիղ տայանամայրդ տէսէլէր, հիչ
օլմազսա Գաֆարնալլար գատար աղըլլարընա տիւղէն վէրսէլէր իտի,
տահա էյի օլուր ուտու, նէթէքիմ սահիլիլի անլայրպ նէֆսանիյէթ-
տէն նաչի ծնու հիչ գապուլ էթմէմէք:

ՆՂԵ. Աւետարանիչներին տէօրտիւ տէ հաղըյօր քի, Գրիստոս
էքմէյէ քէնի տէտի, վէ շարապա գանը. աւետարանիչներին իքիսի
Գրիստոսուն տինլէտիլէր. եանի Մատթէոս վէ Յովհաննէս, տիկէլլէրի
Մարկոս, Ղուկաս վէ Պօղոս առաքեալ. Գրիստոսուն առաքեալարը-
նըն շակիրտլէրի իտիլէր: Նէ աճայիպ քի, հէփսի պիր պու քինայէյի
(այլաբանութիւնու) գուլլանսընլար. պիր իքիսի հիչ օլմազսա պու
քինայէնին (այլաբանութիւնուն) նէ մանասը օլտուղունու աչմադ
եճօ մու իտի. պա խուսուս քի, Գրիստոսուն աշակերտլէրի Գրիստո-
սուն էօյլէ թէնինի վէ գանըմը եէյէն վէ իչէն էպէտի հայաթա մա-
լիք օլուր, տէմէսի իւղէրինէ, իշպու հիքմէթլի էքմէյին թէնէ թէպ-
տիլ օլաճաղընը (եանի գոյափոխութիւնու) անկլամայրպ, քէսիպ
թէնինի պիղէ վէրէճէք. մատտի վէ սույի մանայէ թթֆ էթտիլէր ի-
սէ, պու մատտի մանայը քէնտիլէրինէ Գրիստոս աչտը. եանի մատ-
տի սուրէթտէ էթ եէմէնին պիր ֆայիտէսի հօդ տուր. ճան կէօղիւ
իլէ վէ իման իլէ, պու էքմէյին թէնիմէ թէպտիլ օլտուղունու կէօր-
մէլիսինիլ վէ ինանմալըսընը. պու պէնիմ սէօղլէրիմ մատտի էթ
իւղէրինտէ տէյիլ, անճադ բուհ վէ էօմիւր տիւր. բուհ իլէ վէ իման
կէօղիւ իլէ օլ էքմէքտէ պէնիմ թէնիմի կէօրէճէքսինիլ, քէղա օլ
շարապտա գանըմը կէօրէճէքսինիլ. վէ էօյլէ ծնլարը ալտըղընըգտա
պէնիմ թէնիմի վէ գանըմը եէյիպ իչէճէքսինիլ տէտի: Պէօյլէ Գրիս-
տոս թէն մանասընը վէ գան մանասընը, աշակերտլէրէ աչմըլ իքէն,
օնլար տէմէք քի, եինէ ծնուն թէնինի եէյէճէյիլ տէյերէք հէր նէ
գատար քի օլ թէնի նէ կէօնէ եէյէճէքլէրինի Գրիստոս օնլարա աչ-
մըլ օլտու իսէ տէ, եինէ խայր, պիղ պուճուճն թէնինի, նէ կէօնէ
օլուրսա օլսուն եէյէմէյիլ, պու աղըլմըգա գըտա կէլլիօր, տէյերէք,
Գրիստոսուն թէրք էթտիլէր. Գրիստոս քի ալէմին սէլամէթի իչին
կէլմիշ իտի, էկէրչի էքմէյէ թէնիմ. վէ շարապա պէնիմ գանըմ տըր
տէմէսի իլէ քինայէ (այլաբանութիւն) հա թէն վէ գան մանասըն-
տան մաքէ, տիկէր պիր մանայէ օլ թէմսիլի, քինայէյի (այլաբա-
նութիւնու) սէօյլէմիշ օլսա իտի, օլ վաղըթ սիւրչէնլէրէ թէն վէ
վէ գան մանասընը աչմիլ մը իտի, վէ օնլարը օլ մաղարըթտան
ղուրթարմիլ մը իտի. (Յփէ. ԺԵ. 1.) « Պէն ասմայրմ, վէ սիլ տալ-

լարը » տէտի իսէ , անիտէ , նիւլին քէնտինի ասմա թէսմիյէ էթտիլի-
նի աշտը . (4.) « Պէնտէ գալըն , վէ պէն սիգտէ . նասըլ քի տալ ,
քէնտի քէնտինտէն մէյվէ կէթիւմէզ , էկէրչի ասմայա պաղլը գալ-
մազսա , քէզալիք սիգտէ պունուն կիպի , էկէրչի պէնտէն պաղլը օլ-
մազսանըլ (մէյվէ վէրէմէզսինիզ) » : Իշթէ թէմսիլինին մանասընը
աշտը . վէ հէր նէ վագըթ Գրիստոս թէքէլլիւմիւնտէ պիր քինայէ
(այլաբանութիւն) գուլլանտը իսէ , ագապլինտէ օլ գափալը մանայը
աշտը :

Պօղոս առաքեալ (Ա. Կօթ. Ժ.) եազըլօր քի « 0 քի լայըգ օլ-
մայարագ պու ըապպըն թէնինտէն եէրսէ վէ գանընտան իչէրսէ .
քէնտի ճանընա հէլագ վէ դատապարտութիւն եէր վէ իչէր » : Էկէրչի
ըապպըն թէնի , ըապպըն գանը մանասը պաշգա օլմուշ օլսա իտի .
պու պաշգա մանայը աշմագ եօգ մու քի , եինէ ըապպըն թէնինի վէ
ըապպըն գանընը նալայըզլըլ իլէ եէյէնէ , հէլաք ճէզասընը թէնտիտ
էտիյօր : Հէմ կէրէք Գրիստոս , վէ կէրէք աւետարանիչէր , վէ Պօղոս
առաքեալ . նէ ազըլսըզ ատէմ օլմուշ օլուրլար քի պունճա ուղուն
ղէման պու թէմսիլին նէ օլտուղունու աշմասընլար : Լաքին զաթը
աշըղը տա վէ ասըլ տա օ տուր . վէ Գրիստոստան պաշլայարագ չիմ-
տիքի վագթիմիզէ դատար տա եինէ մանա Գրիստոսուն տէտիլի տիր .
վէ Ալլահն ազիզ շիֆահէն քէլամը , թահրիբէն քէլամընա մութա-
պըզ վէ մուվաֆըզ տըր . իշպու ազիզ ըիվայէթ կաթօղիկէ քիլիսէյէ
գանուն վէ ուսիլ վէ գըլաղուզ օլարագ , պու իթիգաթտա քիլիսէ
քէնտի պու պապտէքի ագայիտի տինիյէսինի հըֆզ էթտի վէ տին-
եանըն չար էթրաֆընտա եէվմիյէ , հէր մահալտէ , քի գուտտասը շէ-
րիֆի սունարլար . վէ քահանայ առեք կերեք տէտիլի կիպի օլ էքմէք
վէ օլ շարապ Գրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլուր . ան-
տէն հէր քիմ քի պու թէնէ վէ պու գանա եաղլաշըրսա վէ լայըզը
իլէ ծնտան եէրսէ վէ իչէրսէ էպէտի էօմիւրէ մալիք օլուր . Գրիստո-
սու քէնտի իւզէրինէ տավէթ էթմիշ օլուր , մաազ Ալլահ էկէրչի նա-
լայըզ վէ կիւնահքեար ատէմ պու էքմէյի , պու շարապը եէր վէ ի-
չէրսէ , պէօյիւք խաթա իչլէր . վէ Ալլահն տիվանընտան մահրում
օլուր . Պօղոս առաքեալըն տէտիլի կիպի :

ՆշՁ . Ումոււմ քիլիսէ , պատարագլարըմը , վէ սլատարագամա-
տոյց քիթապլարըմը պու գոյափոխութիւն սըրընըն սըհէթիլինի ա-
լանէն վէ թէվաթուրէն թաստիգ էտէրլէր , վէ օ տա Գրիստոսուն
սէօզլէրի առեք կերեք եւն . լուղէթլէրի իլէ : (Տե՛ս Տըթէրգէն « Է-
նօթիս . Նեթ . ԺԳ . ԳԼ . Գ. ») Եէթէր քի պիր պատարագըն իպթիտա-
սընտան խիթամընա գատար տուրասըն , վէ իճրա օլունան տուալա-
րը տինլէյէսին : Քէզա հայրապետլէր , էվլէլա Եւզինէոս Գ. փափա .
էրմէնիլէրէ հաղորդութիւն սըրընըն քէլիմէլէրի Գրիստոսուն սէօյէ-
տիլի սէօզլէր տիր , քի պու սըրըն իճրա էտէրլէր տէր , վէ եազար :

Յոհան Ոսկեբերան (ԻՁ. Մատթեոսի Բան 3. 'ի Բանն & առէր Կերէր այս է Ժարձի Ի՞, և աբէր է սմանէ, ևն. ») « Զիրա պիր վագըթ Գրիստոս պունու վատ էթմիշ իտի, վէ հէնի ահաը թաստիգ էտէր, վէ էսկի ահտրն նասըլ քի էրքէճէրի վէ տանալարը վար իտի, քէզալիք պու ահտտա ըապպըն գանը վար տըր . . . վէ քէնտիսի տախի ծնտան իչտի, վէ պունու (աչակերտլէր) տույտուղլարընտա, նէ տէմէք, գան մը իչէյորուզ, վէ թէն մի եչէյորուզ տէմէսինլէր վէ ալթ իւսթ օլմասընլար տէյի, զիրա պու պահար էթտիյինտէ, չօզլարը օ սէօզլէրտէն սիւրչտիւլէր. իմտի ալթ իւսթ օլմասընլար տէյի էվլէլա քէնտիսի պունու էտէր քի, պու էարարլարա ճանը կէօնիւ իլէ իւհագ օլմայա ծնլարը եանաչտըրսըն. պունուն իչին քի իմտի քէնտիսի քէնտի գանընը իչտի. նէ տիր էօյլէ իսէ հէմ պունու վէ հէմ օլ աթիգ (ահաը) պիրլիքտէ մի էտէլիմ, խայրը, հիչ օլմադ. զիրա պունու ետիմ տէտիյի, օմտան վագ կէչէլիմ իչին տիր. զիրա էկէրչի կիւնահլար աֆլըղընը պու վէրիյօրսա օ պիրի արթիյէ տիր. պու սէօզլէրին հէփսինի Գրիստոս առէք կերէք այս է. վէ արքէք այս է եւն տէտիյի կիպի. էքմէք իլէ շարապ Գրիստոսուն թէնին վէ գանընա թէպտիլ օլուր. վէ քէնտի գանընը էվլէլա քէնտիսի իչտի » : Տէր տէֆա Ոսկեբերան. (Բան. 24. Ա. Կ. Ժ. 21.) « Բանդի ոչ կարէք. զիրա ըապպըն գատէհինի վէ շէյթանըն գատէհինի իչմէյէ գատիր տէյիլինիդ » սէօզլէրի իւզէրինէ, պէօյլէ եազար : « Փէք սահիհ, վէ տէհշէթլիճէ տէտի. զիրա ծնու քի պու տուր (այս է) տէտի, օ քի գատէհտէ տիր, այնը օ տուր քի, պէօյրիւնտէն ագտը. վէ ծնու ալըյօրուզ : Պունուն իչին էկէրչի գանը արզուլէյօրսան տէտի, հայվան եափուլու փութլարըն հէյքէլինէ կիթմէ, անճագ պէնիմ հէյքէլիմէ. պէնիմ գանըմ իլէ ծնու գըրմըղլայ թահվիլ էթ : (Rubefac) » : Պունուն իչին տիր քի Յոհան Ոսկեբերան հաղորդու թիւն մուալլիմի, նասըլ քի Օգոստինոս շնորհ մուալլիմի թէսմիյէ օլունուր :

Ս. Կիպրիանոս (Թագլի առ Փէլէլէ. 63.) շէօյլէ եազար « Զիրա էկէրչի էֆէնտիմիզ Յիսուս Գրիստոս վէ Ալահըմըզ քէնտիսի, Ալահըն պաչ քեահինի տիր. վէ փէտէր Ալահա էն էվլէլ քէնտիսի գուրպան սունու. վէ պունուն, քէնտի զիքրի իչին օլտուղունու էմիր պույուրտու իսէ. էվլէթ օլ քահանայ Գրիստոսուն սահիհէն եչէրինէ կէչէր. վէ Գրիստոսուն էթտիյինի վէ թըպզըսըն էտէր, imitatur Id, quod christus fuit : Վէ սահիհ վէ թէքմիլ գուրպան քիլիսէտէ Ալահա օլ վագըթ սունար. էկէրչի Գրիստոսուն սունուղունու կէօրիւպ, օ կիպի քէնտիսի տէ սունմայա պաշլարսա » :

Տէրտուղիանոս (Գիւր. Դ. Ընդ. Մարկեանի. Գլ. Խ.) « Պու պէնիմ թէնիմ տիր, տէտիյինտէ ալտըլը վէ շակիրտլէրինէ թագսիմ էթտիյի էքմէք քէնտի թէնի իտի » :

Իսկէնտէրիյէ Ռում պատարագամատոյցունտա , օնու քի Ս . Բարսեղէ , վէ Ս . Գրիգորա ազվ էտէրլէր , պէոյլէ հազար . « Սէն հաւրապ , քէնտի սէտան իլէ իշպու թագտիմ օլունանը (հանի էքմէյի վէ շարապը) թէպտիլ էթ , սէն հուղուրումուղա գօնուլարագ , իշպու հիքմէթ իլէ տօլու մէէմուրիլէթիմիլի իքմալ էթ . աղիղ բուհուն լութֆունու իւղէրիմիլէ իրսալ էթ . քի իշպու թագտիմ օլունան հէտիլէլէրի , պիլէ սէլամէթի պախշ էտէն թէնէ վէ գանա թագտիս էտիպ թէպտիլ էտէսին . վէ պու էքմէյի քէնտի աղիղ թէնին , վէ պու գատէհի հէնի սէնին աղիղ անտընըն գանը էտէսին » :

Իսկէնտէրիլէլի Կիւրէղ (Թուղթա Գուլսէրէ...) « Թագտիմ օլունան էքմէյի վէ շարապը (Քրիստոս) քէնտի սահիս թէնինէ թէպտիլ էտէր » :

Ս . Կիւրեղ Երուսաղէմացի (Քրիստոնէական Կրթութիւն . Ե . Թիւ 2 .) « Պիր վագրթ Կանա Գալիլեա շէրլինտէ սույու շարապա , քի գանա գալիլիլէթի վար տըր , թէպտիլ էթտի : (Պու քէրրէ տէ) շարապը գանա թէպտիլ էթտի » : Վէ « Քրիստոս էքմէյին իւղէրինէ պու պէնիմ թէնիմ տիր , տէրսէ քիմ շիւպհէ էթմէյէ արթըգ գատիր օլան պիլիլը : Պու պէնիմ գանըմ տըր (տէրսէ) , քիմ թէրէտտուտ էտէրէք պու օնուն գանը տէյիլ տիր տէյէպիլիլ » : Զիյատէօսինի արղուլէյէն օգլուսուն (Պէլլարմէն... Գիրթ . Գ . Յուլ . Հաղորդութիւն Գլ . ԺԹ .) : Տէֆա (Քրիստոնէական Կրթութիւն . Ե . . .) պատարագ սըրընը շէօյլէ հազար . « . . . քէզալիք օլ Եսայիտէքի , քէրովքէլէրլին թէսպիհինի Սուրբ , Սուրբ , Սուրբ , հա աղիղ , հա աղիղ , հա աղիղ . իշպու բուհանի թէսպիհաթտան սօնրա Ալլահա բիճա էտէրիլ քի , աղիղ բուհունու իշպու հուղուրա գօնուլան հէտիլէլէրլին իւղէրինէ իրսալ էթսին . քի էքմէյի Քրիստոսուն թէնի վէ շարապը Քրիստոսուն գանը էթսին , զիրա աղիղ բուհ օլ շէյէ քի թօգանըր , օնու թագտիս էտէր վէ օնու թահլիլ էտէր . սօնրա պու բուհանի նշխարք մուպարէքլէնմիլ (սրբագործիլ) օլարագ , պու մաղֆիրէթ գուրպանը իւղէրինէ ումուլ քիլիսէնին սէլամէթի իչին Ալլահա բիճա էտէրիլ : պատէհու տիւնհանըն սաատէթի հալի իչին փատիշահլար իչին . . . » : Տէմէք քի սրբագործութիւն էվպիլտէ աղիղ բուհուն շաղըրլտըղընտան սօնրա իճրա օլուր ուտու :

Ս . Յովհաննէս Գամասկացի . (Յուլ . Ուղղութա Կապոյ . Գիրթ . Գ . Գլ . ԺԳ .) շէօյլէ հազար . « Նիչին իմտի (Քրիստոս) էքմէյի թէն . քէզա շարապ իլէ սույու քէնտի գանը էթմէյէ գատիր օլմայաճագ . . . պու կիպի , Ալլահ պու պէնիմ թէնիմ տիր տէտի . վէ օ տա քէնտի հէր շէյէ գատիր թէնպիհի իլէ , քէնտի կէլինճէյէ գատար իճրա օլուր » : Եանի էքմէք թէնէ վէ շարապ իլէ սու գանա թէպտիլ օլուր քէնտի գատիր քէլամը իլէ :

Տէֆա Կիւրեղ Երուսաղէմացի (Կրթութիւն . ԺԹ . Քրիստոնէական

Խորհրդաժողովին. Ա.) չէօլէ եաղար. զիրա նասըլ քի « Հաղորդու-
թիւն էքմէյի վէ շարապը . Ս. Երրորդութիւն չաղրըմագտան սաֆի
էքմէք վէ շարապ խաի . վէ չաղրըլտըգտան սօնրա էքմէք Քրիստո-
սուն թէնի , շարապ տախի Քրիստոսուն գանը օլուր » :

Յոհան Ոսկեքերան , վէ Դամասկացի , վէ սայիր հայրապետէր
աղիզ բուհուն չաղրըմասընը գուրպանըն իքմալի իչին տիր տէրլէր .
Ս. Բարսեղին տէտիլի կիպի քի . Քրիստոսուն « Առէք կերէք եւն :
Եւ արբէք 'ի սմանէ եւն . » սէօղլէրինէ կէրէք էվվէլ կէրէք սօնրա
սայիր սէօղլէր իլալէ էտէրիզ քի , սըրըլարա րաճի օլուպ պէօլիւք
գուվլէթլէրի վար սըր , լաքին էքմէք իլէ շարապ Քրիստոսուն սէօղ-
լէրի իլէ Քրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա թահվիլ օլուրլար :

ՆՀԷ. Ազիզ հայրապետէրին պու գատար շահատէթլէրինի եաղ-
տըլըմըգտան մագսէտ . էվվէլա գոյափոխութիւն Քրիստոսուն սէօղիւ
իլէ օլտուղունու իպրազ էթմէք իչին տիր : Սանիյէն , կէրէք Բում
քիլիսէսինին վէ կէրէք Հայ Եջմիածնական քիլիսէսինին , եախօտ
տահա տօղրուսու , Ներսէս Լամբրոնացիին գոյափոխութիւն հաղ-
գընտա էմսալի նամէսպուգ , վէ եանըչ թալիմաթընը ճէրհ ու րէտտ
էթմէք իչին տիր , վէ աթիտէ (ՆՂԴ.) պունլար պիղէ լաղըմ օլա-
ճագ օլտուգլարընտան եաղըլտըլար :

ՆՀԸ. Շուրասընը տա իսթար էտէրիզ քի , էվայիտէ աղիզ հայ-
րապետէրին թէքէլլիւմիւնտէ հաղորդութիւն սըրընըն իշպու իքի
լաղըմը վէ այըր խուսուսաթը պիր սիյագտա թութուլուր իտի , եա-
նի աղիզ պատարագտա հէմ հաղորդութիւն սըրըր աղիմի թագտիս
օլունուր , հէմ Քրիստոսուն մանէն վէ էմսալը նամէսպուգ գուրպան
սըրըր . եախօտ պունուն իլէ ինսանլարըն Ալլահա վաճիպ օլան ու-
պուտիյէթի իճրա օլունուր : Վագաա հայրապետէրին պաղըլարը պա-
տարագտա . վէ « առէք կերէք , վէ արբէք եւն » տէնտիքտէն սօն-
րա , աղիզ բուհուն չաղրըմասը իլէ . եանի « Որով զհաց եւն . եւ
ղըաժակս մարմին եւ արիւն արասցես ճշմարտապէս տեառն մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի , եանի պունուն իլէ , պու էքմէյի վէ պու շարա-
պը սահիհէն Քրիստոս էֆէնտիմիղին թէնի վէ գանը էթ , եախօտ է-
տէսին , եախօտ էտէճէքսին » տէնիւմէսի իլէ , պու սըրըն թէքմիլ
օլմասը խուսուստունու անլար ըսըլար . եանի օրատա Ս. Երրորդու-
թիւնա քահանայ թարաֆընտան րիճա օլունուր քի . հէմ հաղորդու-
թիւն , հէմ պատարագ գուրպան սըրընը կէլէրէք իքմալ էթսինլէր :
Տէմէք քի հայրապետէրին մանայը հաղիգէսի աղիզ բուհուն եախօտ
փէտէր ուլլահն չաղրըմասը , պատարագըն թէքմիլ վէ պէյան էտի-
ճի օլան տուալարըն պիրիսի տիր . վէ էքմէյին վէ շարապըն , Քրիս-
տոսուն թէնինէ վէ գանընա ասըլ թէստիլ օլմասը իչին , նէ պիր
ղարարը վար , նէ տէ պիր մուսվէնէթի . անճագ գուրպանըն թագ-
տիս վէ իքմալինէ տայիր օլան տիրիսի տիր ուալարընպ :

Նշութ. Պուրատա մաաթթաճիւպ վէ մաաթթէսսիւֆ եաղարըզ . քի հայր Գաբրիէլ վարդապետ Աւետիքեան Վէնէնտիք Էրմէնի Գաթօ-
լիի միւհթէրէմ թարիգաթընտան վէ պէյնէ ագրան Աստուածաբան
վարդապետ Sulle correzioni fatte et : Գիթապընտա հայրապետէ-
րին վէ կաթողիկէ քիլիսէնին պու պապտէ օլան թալիմաթընը փէք
ալա պիլտիյի հալտէ , Հայոց Էջմիածնական քիլիսէսինտէ ազիզ տէյի
տօնէլ օլան Ներսէս Լամբրոնացիին իշպու գոյափոխութիւն հագ-
գընտա գուհուրա կէթիրտիյի պիր նէվիճատ եանլըչըղը հիմայէ վէ
մուհաֆաղա էտէրիմ տէյի մէզհէպիմիզին էն մուգատտէս , վէ էսա-
սէն էն էլզէմ իթիգատընը իւլալ էթմէյէ Հալըշմըշ օլտուղու , տօղ-
լուսու մուճիպի իսթիղըրապըմըզ օլմուշ տուր . վէ Գրիգոր Պետրոս
Ը . Լիբանան կաթողիկոսունուն Չալիչեան հայր Միքայէլ վարդա-
պետ հագգընտա յաւետ ազգասէր , քան Աստուածասէր տէտիյինի
այնը իլէ պուհուն իւզէրինէ տախի սէօյլէրսէք , զաննըմճա հագա-
րէթ օլմազ :

ՆՁ . Պու խուսուս նասըլ քի աթիտէ վէ մահալինտէ թէքրար է-
տէճէյիզ , հէր միլլէթին վէ Էրմէնի միլլէթինին տախի թալիմաթ վէ
զիւլիւմիւնէ նաղարէն , պատարազը սուհան վէ թագտիմ էտէն Քահա-
նայապետ Քրիստոս քէնտիսի տիր . վէ պատարազտա քահանայ Քը-
րիստոսուն սատէ պիր վէքիլի տիր . զիրա հայաստանեայց պատարա-
գամատոյցունտա « ոչ ոք արժանի է եւն » . տուասընտա , քահանայ
Քրիստոսուն վէքիլի օլտուղու ճիհէթի իլէ , օնա ըիճա էտէր « Քէն-
տի ազիզ րուհունուն գուվլէթի իլէ . պէնի քի , քեհսինլիք իհասըն-
նա մուվաֆֆադ օլմուշում , իշպու ազիզ մէզպահըն հուզուրունտա
տուրմայա վէ քէնտի լէքէսիզ թէնլինի , վէ միւշէրրէֆ գանընը թագ-
տիս էթմէյէ սէն գատիր էլլէ . . . զիրա սէնալին Քրիստոս Ալլահըմըզ
քի , թագտիմ էտէյօրսուն : վէ թագտիմ օլունույօրսուն , վէ գապուլ
էտիյօրսուն , վէ իհսան էտիյօրսուն . . . » : Տէմէք քի իշպու գուր-
պանըն իճրասընտա պուլունան ասըլ Քրիստոս էֆէնտիմիզ տիր . վէ
սուրք սուրքտան սօնրա փէտէր Ալլահ խիթապէն օլան տուատա
չէօյլէ եաղար , Են փէտէր Ալլահ « Սէն պիր թանէճիք օղլունու
պօրճուլ վէ պօրճ , պօղաղլանաճադ վէ եաղլանմըշ գուղու , վէ սէ-
մալի էքմէք , պաշ քեհսին , վէ գուրպան վէրտին պիղէ . զիրա
թագտիմ էտէն քէնտիսի տիր , վէ իշիմիգալէ թիւքէսմէզ տէրէճէտէ
թագտիմ օլունան եինէ քէնտիսի տիր » : Պու տա պէօյլէ : Վէ թագ-
տիս (քահանայադորճել) օլտուգտան սօնրա . Տօքէթեան րաֆըղը-
լարա դարչը , առէք կէրէքտէն սօնրա ճէմաաթ պիլ ճիւմլէ , ամէն
տէրլէր , չիւնքի պու րաֆըղըլար հաղորդութիւնտա Քրիստոսուն
սահիհ թէնի եօզ տուր տէր իտիլէր , վէ ամէն տէտիքտէն սօնրա ,
ազապլինտէ Քրիստոսուն թէնպիհինի , եանի պուհու պէնիմ զիքրիմ
իչին էտին քէլամընը զիքր էտէրէք , քահանայ տուա էտիպ , տէմէյէ

պտշլար « եմ ըստպի , իշթէ սէնին իշպու թէնպիհինէ մութապըզ , սէնին խէլաս էտիծի թէնինին վէ գանընըն սըրըրըն իլէրի թադտիմ էտէրէք , պունուն սէլամէթ պախշ էտէն էղիյէթլէրինի , էօմր պախշ էտէն խաչա չըգմասընը , իւշ կիւնլիւք կէօմիւլմէսինի , միւշէրրէֆ գըլամընը , Ալլահանի եիւքսէլմէսինի . . . » . Ղիքը էտէրիզ , Վէ սօնրա վէ « սէնինքիլէրինի սէնինքիլէրինտէն սանա հէր վէճհ իլէ , վէ հէփսի իլին սունարըզ » : Մուախսարէն կէլէն տուատա շէօյլէ եաղար , « Սէնին իլթլմաս էթտիյինէ պինատէն , քէնտի պիր թանէճիք էվլա-տընըն էֆլնտիմիզ Յիսուս Քրիստոսուն գանը վէ թէնի խըզմէթինէ եանաչմայա ճէսարէթ էտէրիզ » : Վէ ասըլ մէվգիյի միւղաքէրէ օլան վէ Աւետիքեանըն տալանտըղը աղիզ բուհուն տալէթ օլունմասը տուա-սինա կէլինճէ , շէօյլէ իպթիտար էտէր . « սէնտէ գըլարըզ , վէ բիճա էտէրիզ , վէ սէնտէն , եմ մէրհամէթլի Սլլահ , տիլէրիզ . սէնին իլէ էպէտի վէ հէմգաթ օլան աղիզ բուհունու պիզէ , վէ հուղուրա գօ-նուլմուշ իշպու հէտիյէլէրէ իրսալ պույուր » : Վէ իլէրիւ վարըպ քանանայ , օլ մուպարէք թէնին վէ գանըն իւզէրինէ խաչ բէսմի է-տէրէք , շէօյլէ տէր . « Պունուն իլէ էքմէյի մուպարէքլէյէրէք + . գուրթարընըն Յիսուս Քրիստոսուն սահիհ թէնի էտէսին , վէ սահիհ գանը էտէսին » . վէ պունուն տօգուզ քէրրէ սուրէթը մախսուսէսինա տէ սէօյլէր :

ՆԱԶ . Մէմուռ Աւետիքեան իշպու արասցես իսթիլլահնտան տէհէթէ կէլէրէք . վէ Յ . Հ . Լէպլունա թէպալիէթ էտէրէք , վէ պունուն տէտիյինի իլթիգամ էտէրէք , ումումուն սահիհ մանասընը թէրք էտէր , վէ թամիլէրէ սիւլիւք էտէր . քէէնի աղիզ բուհուն իշպու հէտիյէլէր իւզէրինէ աղիմէթի իլէ , օլ վաղըթ էքմէք վէ շա-րապ Քրիստոսուն թէքմիլ թէնին վէ գանընա թէպտիլ օլուր : Ֆա-գաթ հօգարըտա տէտիյիմիզ կիպի , պու հտիճէքսիմ եախօտ հտիսիմ (արասցես) : մանասը ասըլ գոյաիոխութիւն օլմամըշ , սէն կէլիպ , եէնիտէն էտէսին մանասընճա տէյիլ տիր , եօղսա , առէք կերէքտէ , պու տուայա գատար օլան տուալարըն մանասընա հէմ զըտտ օլմուշ օլուր , հէմ տէ պէօյիւք եանըլըզ , զիրա պունտան էվիլէլ օլան տուալարտա , առէք կերէքտէն սօնրա , մարմին եւ արիւն , սահիհ գան , վէ սահիհ թէն օլմուշ տէյի . հէմ քանանայ , հէմ ճէմաաթ սէնտէ էտիյօրլար , հէմ Ալլահա քէնտի գուրպանլարընը սունույօր-լար : Վէ Ղիքը էթտիյիմիզ Տօքէթեան բաֆըզըլարա գարշը , կերէք առէք կերէքտէ , կերէք հաղորդութիւն ալընտըղընտա , պիւթիւն ճէ-մաաթ եիւքսէք սէն իլէ « ամէն » տէր . եանի ինանըրըզ , վէ գա-պուլ էտէրիզ տէմէք տիր : Տիգգաթ իլէ օգունսուն օլան տուալար , սահիհլիք մէյտանա չըգար : Սանիյէն իշպու աղիզ բուհուն աղիմէթի-նի պիր եալընըզ թադտիա օլմուշ հէտիյէլէրին իւզէրինէ տալէթ էթ-մէյօրուզ . իլլա « հէմ պիզիմ իւզէրիմիզէ վէ հէմ հուղուրա թադ-

տիմ օլմուշ օլան հետիյէլէր իւզէրինէ » : Գէֆիյէթ պէօյլէ օլտուղու հալտէ , օլան տուատան պէյան օլունուր : Նէ տէմէք , ազիզ բուհ հէմ պիղիմ իւզէրիմիզէ , քի պու գուրպան սըրրընը լայրգը իլէ իճ-րա էտէլիմ տէյի տալէթ օլունույօր , հէմ մուպարէք հետիյէլէրին իւզէրինէ . տէմէք քի , ազիզ բուհ պիղիմ իւզէրիմիզէ իշպու կէլմէ-սինտէ պիզէ նէ էտիյօրսա , ազիզ հետիյէլէրէ տէ թըպգը վէ այնը օնու էտէճէք . պիզլէրին իւզէրինէ կէլիւր քի , պու Քրիստոսուն գուր-պանընը լայրգը լութֆու իլէ իճրա էտէլիմ . քէզալիք քէնտի հու-գուրու իլէ հետիյէլէրինի վէրէնէ էնիպ , նէզարէթի իլէ իշպու գուր-պանըն , եանի գանըն վէ թէնին գուրպան սըրրընը քէնտիսի տալի հուղուրու իլահիսիլէ մուպարէքլէյիպ , Ալլահա կիւնահարըմըլըն աֆվըղը իչին թաղտիմ վէ թագսիմ օլուն . թըպգը նասըլ քի էսկի ահտա կիւնահար մաղֆիրէթի իչին տանալար վէ էրքէճէր գուր-պանը Ալլահա սունուլուրուտույուսա :

ՆՁԲ . Հէմ պատարագը օլ վաղըթ ազիզ բուհուն էթմէսի վէ թագտիմ էթմէսի լաղըմ կէլիւր իտի . պու քի մուզայիւր տիր . չիւնքի օլան տուալէրէ վէ սահիլիլիյէ նազարէն , Քրիստոս հէմ գուրպան գուզուսու տուր , հէմ պաշ քեհանին , պու գուրպանը սունան քէն-տիսի տիր : Տէֆա ազիզ բուհուն ազիլմէթ էթմէսի , վէ էքմէյի վէ շարապը Քրիստոսուն գանընա վէ թէնինէ թէպտիլ էթմէսի խուսու-սու , էկէրչի լաղըմը պիր հիսսէ օլսա իտի , Քրիստոսուն իլք սուն-տուղու պատարագտա տալի ազիզ բուհուն չաղըլմասը լաղըմ կէլիւր իտի . օ քի եօդ տուր . վէ օլ պատարագ տա թէքմիլ վէ իլք պա-տարագ տըր . վէ պիղիմ սունտուղումուղ պատարագ տալի , եինէ օլ պատարագ տըր , քի տիւնեա սօնունա գատար սունուլաճագ տըր :

ՆՁԳ . Պիր իսթար տահա վար քի , ազիզ բուհ չաղըլմագտան էվիլէլ , վէ չաղըլմագտան սօնրա դպիրլէր շէօյլէ թէրէնիլմ էտէր-լէր : Չաղըլմագտան էվիլէլ . « եա Ալլահըն էվլասաք քի փէտէլէ միւսալահա իչին գուրպան սունուլուպ , էօմիւր էքմէյի պիզլէրէ ա-զիզ գանընըն տէօքիւլմէսի իլէ թագսիմ օլույօրսուն » . տէմէք քի Քրիստոսուն գուրպան սըրրընըն օլմուշ օլտուղունու իթիրաֆ վէ վէ թագրիւր վէ զիքը էտիյօրլար : Վէ ազիզ բուհ տալէթ օլունուղ-տան սօնրա , եինէ Դպիրլէր « եա Ալլահըն բուհու քի , սէնին իլէ պիր ինթիշամտա օլանըն սըրրընը , կէօյտէն էնէրէք պիղիմ վասէթամըլ իլէ իճրա էտէրսին . . . » : Պունլարըն հէփսի կէօթէրլիւր քի , ազիզ բուհուն տալէթ օլունմասը , վէ հուհսին սէօղիւ , եալընըլ պիր տուա տըր , վէ սըրըն մուզթաղի պիր զըսմը տէյիլ տիր . վէ հէր չիւպհէյի վէ պու պապտէ եանըլ զիւիւմէրի տէֆ ու ըէֆ էթմէք իչին կաթողիկէ քիլիսէ հուհսին (արասցես) լուղէթինի պիլ թէրք , եթսին (արարեւ) լուղէթինի գուլլանմայը միւրաճճահ սայմըլ տըր , վէ էօյլէ իճրա էտէր : Լաքին էկէրչի արասցես սէօղիւն զահիրի , վէ

մատտի մանածոնա պագարսան, երախայլարն պատարագը խիթա-
մընտա տա, օ մահալտէ վէ օ կիպի եազըլը տըր. « երախայլարտան
հիչ պիր քիմսէ, տինսիզլէրտէն հիչ պիր քիմսէ, նափագ վէ ապաշ-
խարանը թահթընտա օլանլարտան հիչ պիր քիմսէ, պու Ալլահանի
սըրրա եագլաշմասըն » : Վէ Դպիրլէր տէրլէր. « Բապպըն թէնի,
վէ խէլաս էտիճինին գանը հուզուրտա տուրույօր » . պու պէօյլէ օլ-
տուղու հալտէ արթըզ պիվէ նէ տէմէք տիւչէր. առէք կերէք տէ-
մէյէ էօյլէ իսէ հիչ պիր լուզում եօզ տուր, նէ տէ աղիզ բուհուն
կէմէսինէ պիր լուզում վար, իշթէ թըպզը պունուն կիպի, վէ փէ-
տէր Ալլահա պիզ « պունու սահիհ թէն էտէսին, պունու սահիհ գան
էտէսին » տէյի բիճա էտէրիզ, լաքին ալէմ պիլիք քի, օ բիճամըզ պիր
իպատէթ տուլասընտան իպարէթ տիր : Վէ նիչէ նիչէ կիւնահքեար
քահանայլար պատարագ էտէրլէր, վէ պու կիւնահքեար քահանայլա-
րըն իւզէրինէ դապիլ քի աղիզ բուհ կէմէսին, օ վագըթ նէ տէմէլի,
օլ պատարագ պատարագ սայթլմայաճագ մը տըր : Պունլարն հէփ-
սինտէն խուլասա էտէրիզ, պատարագտա էքմէք իլէ շարապ, Գրիս-
տոսուն սատէ « առէք կերէք այս է մարմին իմ, արքէք 'ի սմանէ ա-
մինեքեան, այս է արիւն իմ եւն » . սէօզլէրի իլէ քէնտի թէնինէ վէ
գանընա թահվիլ օլուր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԿԵՐԷՔ ՄՈՒՊԱՐԷՔԼԷՆՄԻՇ ԷՔՄԷՔՏԵ ԿԵՐԷՔ

ՇԱՐԱՊՏԱ ՎԷ ՊՈՒՆԼԱՐԸՆ ԷՆ ՈՒՖԱԳ ՓԱՐՉԱԼԱՐԸՆՏԱ

ՎԷ ԷՆ ՈՒՖԱԳ ՏԱՄԼԱԼԱՐԸՆՏԱ ԹԷՔՄԻԼ ՎԷ ՄԷՎՃՈՒՏ

ՊՈՒԼՈՒՆՈՒՐ

ՆՁԴ. Շիմտիյէ տէկին եազըլան տէլիլէրտէն միւսթէպան վէ
պէյան էտիլմիշ քի, Գրիստոս էքմէյին վէ շարապըն իչինտէ հազըր-
թիւն սըրընը իճատ էլէմիշ. քէզալիք Գրիստոսուն թէնի վէ գանը
վէ ճանը, վէ Ալլահըզը հազըրդութիւնտա նէ կէօնէ հազըր պու-
լունտուղու թէպէյիւն էթմիշ : Շիմտի պէհէրինտէ նէ կէօնէ պու-
լունտուղունա կէլինտիլի հալտէ, տէրիզ, պիզ հազըրդութիւն անտը-
ղմըզտա, սրբագործել օլմուշ էքմէյին սատէ պիր փարչասընը ալը-
րըզ. վէ պատարագտա նշխարք չօզ փարչա քէսիլիպ սրբագործել
օլուր, վէ սրբութիւն սրբոց գապընա գօնուր. վէ քիլիսէլէրտէ հըֆզ
օլուր : Նասըլ քի նշխարք, քէզա շարապ տախի պատարագտա նը-
ւիրել, վէ սրբագործել օլուր, կէրէք սրբագործել օլմուշ նշխարք-
տա վէ կէրէք սրբագործել օլմուշ շարապտա Գրիստոս թէքմիլ պու-

լունուր : Շէօյլէ քի « առէք կերէք , եւ արբէք եւն » տէտիյի կիպի
 էքմէք Գրիստոսուն թէնի օլուր . վէ շարապ Գրիստոսուն գանը օ-
 լուր , եանի վիճուտու : Հէմ չիմտիքի կէօյլէրտէ պուլունան էնթի-
 շամլանմը թէնի , գանը , վէ թէքմիլ վիճուտու . էքմէքտէ թէնի
 պուլունուր , շարապտա գանը պուլունուր . վէ պուլունան թէն , վէ
 պուլունան գան Գրիստոսուն տիրի թէնի վէ տիրի գանը տըր . էօլիւ
 թէն , էօլիւ գան տէյիլ . իլլա սաղ վէ տիրի , վէ ինթիշամլանմը Քր-
 իստոսուն թէնի վէ գանը օլտուղունտան , պուլ թէնտէ հասպէլ
 րէֆադաթ , մութլազ գանը տա վէ ինսանլըղ վէ ճանը վէ Ալլաշը-
 դը տա պուլունմալը . քէզա գանտա հասպէլ հայաթ , վէլ րէֆադաթ
 մութլազ թէնի տէ պուլունմալը . զիրա տիրի թէն գանսըղ ճան-
 սըղ օլամաղ . նէ տէ տիրի գան , թէնսիղ ճանսըղ օլուր , պունա տա
 հասպէլ հայաթ Գրիստոսուն սաղլըղը իշին տէրիզ . հէր նէ գատար
 քի սըրը վէ գուրպան իգթիզասը թէն գանտան այրը կէօրիւնիւրսէ .
 թէն գանտա վէ գան թէնտէ մէվճուտ վէ միւթթէֆիզ տիր : Պիր տէ
 մատէմ քի Գրիստոս քէնտիսի սատէ էքմէք իւզէրինէ տէօյլէտիյի հալ-
 տէ քէնտի գանընըն տախի այնը օլ էքմէքտէ պուլունտուղունու ի-
 րաէ էտիյօր . (Յ՜՜՜ Զ . Յ՜՜) « Պէն տիրի էքմէյիմ . . . (Յ՜՜) պու
 էքմէք քի պէն (սիղէ) վէրէճէյիմ , պէնիմ թէնիմ տիր » . վէ աղ ա-
 շաղըտա (Յ՜՜) « Սահիհ սահիհ սիղէ տէրիմ » . պու քի իպրանի լի-
 սանընտա վէ պիղլէրտէ տէ պէօյիւք եէմին տիր , սահիհ , սահիհ ,
 (ճշմարիտ , ճշմարիտ) իշթէ Գրիստոս եէմին իլէ օլ էքմէյի քէնտի
 թէնի վէ գանը թէնսիյէ էտիյօր . « Ելէր ինսան օղլունուն թէնիյի
 եէմէզսէնիզ , վէ օնուն գանընը իշմէզսէնիզ , էօմիւրէ մալիք օլամազ-
 սընըղ » : Վէ իւշ տէօրթ տէֆա պունու թէքէրրիւր էտէր . եանի
 օլ մուպարէք էքմէյի եէյէն քիմսէ , Գրիստոսուն թէնիյի վէ գանընը
 եէր , վէ հայաթ գազանըր : Վէ (Յ՜՜) « Օ քի պէնի եէր , պէնիմ ի-
 չին եաշար » : Պունտան թապիի պու չըգար , մատէմ քի , Գրիստոս
 տիրի տիր , թէնի տէ գանը տա տիրի տիր . տիրի թէն վէ տիրի գան
 մատէմ իքիսի պիրլիքտէ պուլունուր , քէզա Գրիստոսուն թէնիյի ալ-
 տըղըմըզտա , գանընը տա ալմը շուրուղ . վէ գանընը ալտըղըմըզ-
 տա , թէնիյի տէ ալմը շուրուղ : Գոյափոխութիւնտան նէշաթ է-
 տէն պու պիր սահիհլիք տիր . իքիսի պիր խիւլասէ վէ սահիհլիք
 քի , չօզ բրօթէսթանլարա տէհշէթ վէրէն աթիտէքի տէյէճէյիմիզ
 տիր :

ՆՁԵ . Եանի Գրիստոս հաղորդութիւնուն հէփ փարչալարընտա տի-
 րի վէ մէվճուտ պուլունուր , տէտիյիմիզ տիր , վէ պունա մէպնի ,
 մատէմ մուպարէքլէնմիշ էքմէք վէ մուպարէքլէնմիշ շարապ , Գրիս-
 տոսուն կէօյտէքի տիրի թէնիյի թէնսիյի օլուր . վէ մատէմ Գրիստո-
 սուն կէօյտէքի թէնի , գանընտան այրըլմասընըն իւքեանը եօզ տուր
 պիր նշխարքը եիւղ փարչա պին փարչա էթսէն , հէր դաշ փարչայա

պէօլսէն, հէր գաչ տամլայա թագսիմ էթսէն, հէր պիր փարչատա, վէ հէր պիր տամլատա, մութլաք թէքմիլ Գրիստոս պուլունաճադ. եարմ Գրիստոս օլմադ վէ օլ գատար պին փարչալարտա տէյիլ պին Գրիստոս, իլլա պիր թէք օլսան էֆէնտիմիդ Յիսուս Գրիստոս պուլունաճադ հէքմէթի րապպանի, նասըլ քի Ալլահ հէր եէրտէ տիր. վէ հէր եէրտէ տէ թէքմիլ պիր, վէ պիր օ Ալլահ պուլունուր, քէզալիք Քրիստոս քէնտի թէնինին հէր պիր փարչասընտա, պիր թէքմիլ, վէ օ Գրիստոս պուլունուր: Լա թէչպիհ, պիր փատիչան նասըլ քի հէր պիր թէպասսընն Քիքրինտէ փատիչան պուլունուր, վէ պինլէրճէ թէպաս օլմադ իլէ, օլ պիր փատիչան պին օլմասը, եախօտ պին փարչա օլմասը լազըմ կէլմէզսէ քէզա պին փարչա հաղորդտա, պիր Գրիստոս պուլունուր: Շու Ֆէրզ իլէ քի, պինլէրճէ թէպասնըն ագլընտա քէնտի փատիչանընն հիւքմիլ վէ մալիւմաթը պուլունուր, վէ եինէ օլ փատիչան պիր տիր, ամմա հաղորդութիւն փարչասընն հէր պիրինտէ օլ պիր Գրիստոս ինսանլըզ իլէ, վիճուտի իլէ, վէ Ալլահլըզ իլէ պուլունուր. շէօլէ քի օլ էքմէյին փարչալարընն հէր պիրին թէքմիլ Գրիստոս տուր, վէ հէփսի պիր Գրիստոս տուր. հէր քիմ պիր փարչա հաղորդ ալըրսա, թէքմիլ Գրիստոսու ալըր, վէ հէփ վէ պիւթիւն տիւնետէ եէվմիյէ պինլէրճէ հաղորդ ալանլար, պիր Գրիստոսու ալըրլար. օ քի իքի թապիաթտա, ինսանլըզտան, Ալլահլըզտան միւրէքքէպ տիր: Պազըլարը պուլ պիր պիրինէ զըտտ (հակառակ) տըր տէրլէր. Լաքին պիր զըտլըզ եօգ տուր, պիր շէյին պիր եէրտէ հէմ պուլունուր վէ հէմ պուլունմադ տէմէսի զըտտ տըր ամմա պուլ շէյտէ Գրիստոս հէր պիր փարչատա պուլունտուղու, պուլունմատըզը զըտտ տէյիլ:

ՅԶԶ. Կէլէլիմ պուլ պապտէ կաթողիկէ քիլիսէնին ագայիտի տիւնիյէսինէ, Տրիտէնդեան (Նիսի ԺԳ. Կանոն. 3.) « Հէր քիմ իշպուլ մուազգամ հաղորդութիւն սըրընըն պէ հէր սուրէթի թահլթընտա, վէ իշպուլ սուրէթլէրին հէր պիր փարչասը թահլթընտա վէ պիր պիրինտէն ալըրլարըզ վազըթ, պիւթիւն Գրիստոսուն պուլունտուղու-նու ինքեսար էտէրսէ, նզովեալ օլսուն »: Պունա մութապըզ տըր հայրեպետլէրին թալիմաթը: Ս. Իգնատիոս (Թոմա Գ. Զփաւաջէ) « Հաղորդութիւնտա պիզլէր օլ Գրիստոսուն թէնինի եէյօրուդ տէր, ծնու քի, փէտէր էօլիւլէրտէն տիրիլթաի »: Ս. Յիւրեմ. « Պիզ հաղորդ ալտըզըմըզտա, թէքմիլ գուղույու եէյօրուդ »: (Աստիֆանի Յիւլէ. Հոգ. Գ. Երեւ. 424.):

Ս. Հէրոնիմոս. « Հաղորդ ալտըզըմըզտա Գրիստոսու ալըյօրուդ »: Ս. Կիլերեզ « Իւզէրիմիզտէ պիզ Գրիստոսու թաշըյօրուդ »: Ս. Օգոստինոս (Պատմութիւն Նիսի Կաթող. ԼԱ.) « Գրիստոս քէնտի քէնտիինի էլի իւզէրինտէ թաշըտը . . . »: Հաթտա էն էսկի քիլիսէ ատէթինէ պազարադ Ս. Յուստինոս (Զատիֆուլիւն. Ա. 67.) « Սարկաւազլար

վասէթասը իլէ, ակէր ուզագ եէրէ իրսալ օլունուր իտի » : Գէզա Ս. Իրէնէոս (Ա. Եւեբէ Եկեղեցական Պատմութեան Գիրք. Է. Գլ. ԽԳ.), Խասթալէրէ քէզա . (Անդ. Գիրք. Ե. Գլ. ԽԳ.) : Աշխարհականլար պիլէ պազը քէնտի խանէլէրինէ կէօթիւրիւր իտիլէր քի իճապը հալ թէնաւիլիւլ էթսինլէր : Եւսէրիոս (Անդ. Գիրք. Է. Գլ. ԺԱ.) : Քիլիսէլէրին տաղաւարլարընտա մախսուէն խասթալէր իչին հըֆզ օլտու ղունու եաղարլար (in pastoriculis), դապլարտա (ciborius) կէօ վէրչինլէրտէ (columbis) դուպպէճիքլէրտէ (turricules) սաղլանտըղընը . (Տէ. Ա. Փէրնէ. Յալ Հալարդուիէն, Ապոստոլականութեան Հար. Է. Երէս. 248.) :

ՆՁԷ. Պունլարըն հէփսի աշիքեար թաստիք էտէրլէր, քի Գրիստոս հաղորդութիւնտա, պիր էքմէք, նէ գատար էքմէք թապիաթընը հըֆզ էտէպիլիւրսէ, եանի չիւրիւմէյէ եիւզ թութունճայա դատար, սրբագործել օլմուշ օլան էքմէքտէ . վէ հէր պիր վարչալարընտա Գրիստոսուն թէնի, գանը հաղըր մէվճուտ վէ թէքմիլ Գրիստոս պուլունուր . վէ տէյիլ եալընը պիր թէնաւիլիւլ էթմէքտէ, եանի եէտիյի վաղըթտա պուլունուր, խայըր, կէրէք ճաշակել օլմատան էվիլէ կէրէք ճաշակել օլտուգտա, վէ սաղլանան հաղորդութիւնտա Գրիստոս թէքմիլ մէվճուտ տուրուր վէ պուլունուր : Իշթէ պունուն իչին տիր քի, քիլիսէտէ գուլլուգ խըղմէթիմիզի ծնա խարազ էտէրիզ, սէճտէ գըլարըզ վէ սէլամէթիմիզի ծնտան տիլէրիզ, վէ էնվալի էլթաֆը իլահիյէյէ մուվաֆֆադ օլմագ իչին ծնա ճանը կէօնիւտէն իման կէօյիւ իլէ ինանըպ, վէ ծնու թէքմիլ Գրիստոս թանըյպ, օնա քէմալը հիւրմէթլէ միւրաճաաթ վէ իսթիւրհամ էտէրիզ . նասըլ քի միւնէճճիւլէր վէ սայիրլէրի վէ մէլալիքլէր պիլէ ծնա սէճտէ գըլտըլար :

ՆՁԸ. Պունու տա պիլմէլի քի էվալիտէ հաղորդութիւնու խասթալէրէ պիր սատէ թէնաւիլիւլ իչին կէօթիւրմէզ իտիլէր . պազը տա սայըր նիյէթըր րուհանիյէյէ մէպնի քէնտի խանէլէրինէ կէօթիւրիւր իտիլէր . պիլ ֆարզ քէնտիլէրինի եօլտա մուհաֆաղա էթմէք իչին, պազը խասթէլէրին շիֆա պուլմասը իչին, խասթէլէր իւզէրինէ կէօթիւրիւր իտիլէր, պազը էն պէօյիւք րաֆըղըղըրըր էթտտ էթմէք իչին Գրիստոսուն գանընա գալէմի պաթըրարագ եաղտըլար . նասըլ քի Ս. Թէոթորոս Բօմա քահանայապետի փերրոս րաֆըղըրըր դատապարտել էթտիյինտէ, պազը պիր պէօյիւք վէ քիլիսէնին պիր խայըր վէ իթթիֆագըր գալի սաղլանսըն մագսէտինէ մէպնի նասըլ քի Ս. Սեղբեստըրոս, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ իլէ ազտ էթտիյի դաշնադրութիւնու իմզալատըղլարընտա, Գրիստոսուն գանընա գալէմ պաթըրարագ իթթիֆաղնամէյի իմզալատըլար : (Տէ. Ագաթանգէղոս) : Պալը մուհապպէթ պազընը իպրագ էթմէք իչին . Վիգթօր վէ Պիոս քահանայասպետլէր հաղորդութիւնու եպիսկոպոսլարա իրսալ էթտիլէր . վէ պուլմիլիւլ նիյէթի միւֆիտէ վէ րուհանիյէյէ մէպնի, հաղորդութիւն

Թագսիմ օլարագ շուրայա պուրայա իրսալ օլունուր իտի : Պունլարըն հէյիսի Գրիստոս էֆէնտիմիդին հաղորդութիւնտա , վէ հէր փարչա-
սընտա հաղըր օլտուղունա տէլայիլի գավլէյէ տիրէր . (Տեա. Փէրրօնէ.
Անթ. 251.) : Ամմա բրօթէսթանլար պունլարըն նէֆասնիյէթ իլէ գա-
պուլ էթմէզ իմիշ , պիզիմ իթիգատըմըզ վէ 1874 սէնէ տիր , ու-
մում քիլիսէ գայտէյի բունանիմիզ պուլ տուր . էօյլէլէր իլէ պիր վէ
իքի սէօյլէտիքտէն սօնրա , սէլամը օնլարտան գաթ էթմէք կէրէք
տիր . Պօղոս առաքեալըն տէտիյինի օնլարա գարշը սէօյլէմէլի « պի-
զիմ էօյլէ տաէթիմիզ եօգ տուր , նէ տէ Ալլահըն քիլիսէլէրինին վէ
քէօթիլէրի իչինիզտէն չըգարըն » :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ՊԻՐ ԳՐԻՍԹԻՑԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸՆԸ ԻՃՐԱ ԷԹՄԵՔ ԻՉԻՆ
ՆԵ՞ ԿԵՑՆԵ ՀԱԶԸՐԼԸԳ ԿԵՕՐՄԵԼԻ

ՆՁԹ . Էվլէլա հէմ Ալլահա վէ հէմ շէյթանա պիզ քէնտի քէն-
տիմիզի պէյէնտիրէմէյիզ . վէ անճագ Ալլահա գուլլուգ էթմէյէ մէճ-
պուր վէ պօրճուլուզ . չիւնքի սահիպի մութլագըմըզ վէ սէպէպի վի-
ճուտուումուզ Ալլահ քէնտիսի օլտուղունտան , քէնտիսինին կէրէք պի-
զէ վէրտիյի գամիր գանուունա , վէ կէրէք թահրիբէն իլհամաթը
իլահիյէտէն սատր օլան թէնպիհաթընա մուղայիր հարաքէթէ իրթի-
քեսապ էտէրսէք , խէթա իլլէրիզ . պու խէթատան թէքրար գուր-
թուլուպ Ալլահըն հիւմնիլ թէվէճճիւհ , վէ էլթաֆը իլահիյէսինի , քի
ճանըմըլըն թաամը զարուրիյէսի տիր , իւզէրիմիզէ ճէլպ էթմէնին վէ
Ալլահ իլէ պարըչմանըն եօլու մութլագ սուրէթտէ քէնտիսինին կիւ-
նահքեարլարա իրայէ էթտիյի ապաշխարութիւն սըրըր տըր . իմտի
պիրինճի խոստովանանք օլմալը , վէ իքինճի խոստովանանայըն թա-
յին վէ միւնասիպ կէօրտիլիւ ճէզայը խօշնուտիյէթ իլէ իճրա վէ
թէքմիլ էթմէլի . իւչիւնճիւ պիր տահա օլ կիւնահա գապիլիյէթ
կէօսթէրէն վէ թէչվիզ էտէն էսպապ , վէ քէօչէլէրինտէն գաշմալը .
տէօրտիւնճիւ կէչմիշ զէմանըն թագսիրաթընտան քեամիլէն նատիմ
օլուպ , եէնի պիր էօմրէ Ալլահըն թէնպիհաթը մուճիպիւնճէ միւպա-
շիրէթ էթմէլի . պէչինճի քէմալը րայէթ իլէ , վէ տին , վէ իման ,
վէ իւմիտ ամէլլէրինի , տուա իլէ թէճտիտ էտէրէք , իչպու Ալլահա-
նի Գրիստոսուն թէնի վէ գանը սօֆրասընա եազլաշմալը քի , հա-
ղորդութիւնտա պուլունան սէմէրէյի իլահիյէյէ մուվաֆֆագ օլալըմ .
պու թապիի տիր : Տէմէք քի չօճուզլար պունա հէնուզ միւգթէտիր
օլմատըղընտան , հաղորդութիւն ալմայա լուզումլէրի եօգ տուր .

չիւնքի (ԹՎ. Զ. ԾԿ.) « Խնսան օղոսնուն թէնինի եէմէզսէնիզ » սէօղիւ , քեամիլէրէ խիթապ տըր :

ՆՂ. Կէլէլիմ քի (ԹՎ. Զ. ԾԵ. ԾԷ.) « Օ քի պէնիմ թէնիմի եէր վէ գանըմը իչէր , պէնտէ սաքին օլուր . վէ պէն քէնտինտէ » . Եանի Գրիստոսու քեամիլէն եիւրէյինէ ճէլպ վէ ճէզպ էտէր . վէ էլթաֆը իւլահիլէսինէ մուվաֆֆազ օլուր , լաքին մազալլահ մուղայիրինտէ պուլուլունանլարըն հազգընտա տա Պօղոս առաքեալ (Ա. Կաթ. ԺԱ. 27.) շէօյլէ եազըյօր « պուլունտան պէօյլէ , օ քի պուլ էքմէյի եէրսէ վէ պուրապըն գատէհինի նալայըզ հալտէ , Եանի կիւնահքեար իքէն իչէրսէ , բապըն թէնինէ վէ գանընա պօրճուլ օլուր » . Եանի Ալլահըն առալէթ խըշմընա ուղար : Իշպու ճէզայէ չարփըլմասընլար տէյի , Պօղոս առաքեալ էքիտէն վէ շէտիտէն էմր էտիյօր . (28.) « Խնսան քէնտի քէնտինի թէճըիւ պէ էթսին , (Եանի զամիրինի եօզլասըն վէ լայըզ իսէ , Եախօտ խոստովանանք սըրրը վասէթասը իլէ կիւնահլալայըզ իսէ , Եախօտ խոստովանանք սըրրը վասէթասը իլէ կիւնահլալայըզ իսէ » վէ նալայըզ իքէն , Գրիստոսուն թէնինէ վէ գանընա եազլաշանըն ճէզասընըն նէ օլտուղունու աշիքեար եազըյօր : (29) « Զիրա օ քի նալայըզըզ իլէ եէր վէ իչէր իսէ , նէֆսինէ հէլլաք հիւքիւմէրի եէր վէ իչէր » . զիրա էօմիւր էքմէյի Գրիստոսուն թէնի վէ գանը տըր : Նալայըզ օլան էօմիւր պուլմազ , օնտա թէլէֆ օլուր : Վէ Ղեւտացուց (ԻԲ. 3.) : Զիրա բապըն թէնինի ֆէրզ վէ առի էքմէքտէն օնու ալըրտ էթմէյօր . Էկէրչի նէֆսիմիդի (զամիրիմիդի) թահիթ իսթինթազա ալմըշ օլսազ , քէնտիմիդի ճէզայա միւսթահազ կէօրմէզ վէ Էկէրչի քէնտիմիդի թէֆթիշ էտէրսէք , Ալլահտան նասիհաթ ալմըշ օլուրուզ , քի տիւնեա իլէ ճէզայա միւսթահազ օլմալալմ :

ՆՂԱ. Պու վազիֆէլէրին հէֆսինի իճրա էթմէք իչին պիր քըրիսթիյան հաղորդութիւն սըրընտան էվվէլ խոստովանանք օլմալը , անտէն հաղորդութիւնու ալմալը . նասըլ քի հէր եէրտէ մին էլ գաաիմ Գրիստոսուն քիլիսէլէրինտէ , պուլ ուսիլէ բայէթէն վէ թատպիգէն քեաֆֆէյի սըրըութիւն ալան ճէմասաթ մութլազ էվվէլ էմրտէ խոստովանանք օլաճազ , անտէն հաղորդութիւնու ալաճազ , ֆազաթ նէ շուրութ իլէ , վէ նէ տուա էթմէլի , օլլարըն հէֆսինի քրիսթիյան թալիմաթ քիթապլարը եազար քի , հէր քրիսթիյանտա պուլուլուր :

ՆՂԲ. Բրօթէսթանլար տէրլէր , Պօղոս առաքեալ (Ա. Կաթ. ԺԱ. 28.) « Պիր առէմ քէնտի քէնտինի թէֆթիշ էյլէսին , անտէն օ էքմէքտէն եէսին վէ գատէհտէն իչսին » տէտի , էօյլէ իսէ հաղորդութիւնտան էվվէլ խոստովանանքա լուզում եօզ տուր : Ճէվապ վէրիւրիզ , Էկէր պիր առէմ քէնտի զամիրինի թէֆթիշ էթմէ իլէ , վէ կիւնահլարընը ֆիքըրինէ կէթիւրմէ իլէ , քէնտի կիւնահլանտան խէլաա

օլապիլուէ իտի Գրիստոսուն առաքեալարա վերտիյի կիւնահլարը . աֆվ էթմէք հիւքիւմէթի , վէ իմթիյազը նէ լազըմ իտի , եախօտ պու պապտէ առաքեալարա վերտիյի հիւքիւմէթին նէ քերամէթի . նէ խասսիյէթի օլուր իտի , եախօտ Գրիստոս առաքեալարա չօճուզլարը ալտատրը կիպի եալանտան իսմի վար ճիսմի եօզ պիր հիւքիւմէթի վերտիյինտէ , պայաղը քեազիպ օլմազ մը իտի . վէ առաքեալար պայաղը վէ ահմազ քիմսէլէր օլմազ մը իտիլէր : Պազ քի , աւետարանն մանասընը վէրիւրի տէյի , մազսէտի ֆասիտէ նէ պէօյիւք մազարաթը վէ մէնսուլիյէթի միւսթէլղէմ օլույօր , վէ նէ կէօնէ աւետարանը վէ Գրիստոսուն տինինին թէմէլինի երգըպ ալթ իւսթ էտիյօր :

Կէօսթէրսինլէր պիզէ պու խոստովանանքն թէվարիխտէ իլք միւճիտինի . պիզ տէ հաղորդութիւնտան էվվէլ խոստովանանք օլմասընը գալտրալըմ , հէքք էթսինլէր վէ աւետարանտան գալտրսընլար Գրիստոսուն առաքեալարա վերտիյի շօլ կիւնահ աֆվլըդը հիւքիւմէթինի , պիզ տէ խոստովանանքը օրթատան գալտրըպ լազվ էտէլիմ . լաքին հիչ պիր շէյէ միւզթէտիր տէյիլ տիրլէր , անճազ ինքեար , անճազ ըսրար , վէ պու տէտիյիմիզ օլ գատարատազ սահիհ տիր քի , իհթիմալին դայրի օլարազ կաթողիկէ քիլիսէ սըրրլարըն հէփսինի լազվ էթսէ , բրօթէսթանլար անիտէ տէօնէրլէր վէ պիզիմ էտիլէյի գալիյէմիզի թէսահուպ էտիպ , պու սըրրլարըն հէփսի սահիհ տիր տէյի , իտտաա էտէճէք տիրլէր . պու մէյտանտա աչըզ տըր , զիրա մէրամը կաթողիկէ քիլիսէնին թութտուղու եօլա գարշը կիթմէք տիր : Լաքին ըապպ նիֆազլարտա եօզ տուր « Ոչ 'ի հակառակութիւնս տէր » : Հաղորդութիւն սըրրընտան էվվէլ խոստովանանք օլմալը , կիւնահլարընտան փաքլէնմէլի . « թէֆթիչ էթսին » . փաքլէնսին տէմէք , օ տա խոստովանանք ազիզ սըրրըն վասէթասը իլէ : Պու տուր քիթապըն գալլի : (Եբբ . ԺԲ . 29 .) « Զիրա Ալլահըմըզ եազըճը աթէչ տիր » :

ՆՂԳ . Մուսախարէն քրիսթիյան ճէմաաթը հաղորդութիւն ալտըղընտա , հալընըզ Գրիստոսուն թէնինի ալըր վէ գանընտան ալմազ , պու ատէթ հիւքմիւնտէ , վէ արարողութիւն սիյազընտա պիր մատտէ իսէ տէ , ազլը եէթիչմէյէն պաղը քիմսէլէր , պու խուսուստա կաթողիկէ քիլիսէյի թագպիհ էթմէք իսթէրլէր : Լաքին հազգլարը հիչ եօզ տուր , զիրա « առէք կերէք » տէնտիքտէն սօնրա , էքմէք հէմ Գրիստոսուն թէնինէ թէպտիլ օլուր օլտուղունու գապուլ էտէրլէր , հէմ Գրիստոսուն տիրի քեցիցէ թէպտիլ օլտուղունու տա գապուլ էտէրլէր . մատէմ տիրի թէն տիր « Ես եմ հացն կենդանի » . տախի հասպ էլ ըիֆազաթ տիրի թէնտէ գան պուլունմազ մը . մատէմ տիրի գան տըր , իչինտէ թէն պուլունմազ մը : Պու պապտէ առտէթա ազըլլարընըն եէթիչմէտիյինտէն , պիզէ գապահաթ պուլուր-

լար . խօշ արարողութիւնն օլտուղու , վէ թէնի գանա պաթըրմալարը եախօտ այրը այրը վէրմէլէրի , շունտան տա միւսթէպան տըր : Է-վայիլտէ Լաթին քիլիսէսի տէ իքի սուրէթտէն հաղորդ վէրիլի իտի , պիր վաղըթտա եէնի վաթթիզ օլան թըֆըլլարա Գրիստոսուն թէնինի եէյէմէտիլէրինտէն , սատէ գանընտան , եանի գանա փարմալընըն ուճունու քահանայ պաթըրըպ , չօճուղուն աղղընա տօգանտըրըր ը-տը , վէ շիմտիյէտէք , քի Հոովմէական Բումլար , վէ քիլտանիլէրտէն պատարագտա Գրիստոսուն թէնի վէ գանը , եանի իքի սուրէթին տէն տէ ճէմաաթա վէրիլէր : վէ կաթողիկէ քիլիսէ շարգ քիլիսէլէ-րինի թէքտիր էթմէզ , վէ սիւքիւթ էտէր : Ճէմաաթըն ալտըղը հա-ղորդութիւնն տուր . եանի իլհագ հիսսէտար օլմագ տըր , վէ ճէմաաթ պատարագը քահանայնըն վասէթասը իլէ անճագ թագաթիմ էտէր :

ՆՂԴ . Երմէնի միլլէթինին հայրապետի Ներսէս Լամբրոնացի պիր նէվիճատ զիւլիւմէ զահիպ օլտու , նասըլ քի քէնտի Մեկնու-թիւն պատարագի քիթապընտա եագար քէէննի , առէք կերէք վէ արբէք եւն տէնիրսէ , օլ վագըթ էքմէք Գրիստոսուն սատէ էօլիւ թէնի օլտըր , վէ շարապ Գրիստոսուն էօլիւ գանը . վէ հաչան աղիզ բուհու քահանայ չաղըրըր , վէ պու աղիզ բուհ իլէ Ալլահա էքմէյի վէ շարապը « արասցես » էտէսին , քէլիմէսինի գօլլանըր վէ բիճա էտէրսէ , օլ վագըթ Գրիստոսուն թէնի գանը տիրիլիլ , վէ տիրի թէն վէ տիրի գան օլտըր , պու աճայիպ վարդապետութիւն եանի պու եանըլ թալիմաթ Լամբրոնացինին աղլընըն եէթիշմէտիլինտէն օլմուշ օլմալը . էյէր պիլէրէք օլմուշ իսէ , պէօլիւք հերետիկոսութիւնն տուր : Ներսէս Լամբրոնացի (Ի Մէկն-Մեան Պարագի երկրպագանիւմք եւն) շէօյլէ եագար . պու էքմէյի քի , Գրիստոսուն թէնինին նշանը , վէ տէլիլ տէյի պէնտէն թագաթիմ օլտու , օնա բուհուն էնմէսի իլէ , էօրնէկի իքէն սահիհ թէնէ թէպտիլ վէ իքմալ էթմէնի բիճա էտէ-րիմ . զիրա տէրիմ . պու էքմէյի քի , պէն Գրիստոսուն թէնինին էմ-սալի հուզուրա գօյտում , վէ պուհուն իլէ քէնտինին սահիհ սըրընը իպրաղ էթտիմ . պուհտան սօնրա սէն եա Ալլահ , բուհուն իլէ շի-քիլտէն սահիլիյէ թէպտիլ էյլէ . վէ պու բուհ իլէ , նասըլ սահիհ-լիյէ թահվիլ օլտըր , թէմսիլ իլէ գանալըմ , եանի ինսան ճանսըզ թէն օլարագ , ինսանըն էօրնէյի տէյիլ քի սահիհ ինսան սալըլըր . ամմա հաչան Ալլահըն էմրի իլէ նաթըգ ճան էօլիւ թէն իլէ գարըլըրսա , պուհա սահիհ վէ սաղ ինսան տէնիր . . . քէզալիք Գրիստոսուն թէնինին վէ գանընըն շէքլէրի պու վագըթա գատար քահանայտան իպրաղ օլունմուշ պիր էօրնէկ իտի . վէ մանէվի գուրպան թատիղ օլմագ իլին . ամմա փէտէր Ալլահ իշպու մանէվի գուրպան իլէ , օ-նուն էօրնէկլէրինի տէ , վէ սահիհ գատիր Ալլահ կիլիլ , հայաթ պախշ էտէն բուհու ճանսըզ թէնէ ինսան էթտի . վէ պուհուն քի էվ-վէլ տուլղուլու թէն իտի , շիմտի աղիզ բուհուն իլէ Գրիստոսուն թէ-

նի էլէտի , վէ Գրիստոսուն թուհու շարապ իլէ պիրլէշերէք , պու-
նու ծնա (Գրիստոսա) գան թէէսիս էտերէք (էացուցեալ) իքմալ
էթտի . վէ նասըլ քի էօլիւ թէնէ թուհուն պիրլէշտիլնտէ , թէնին
գաթընա մատտի պիր արթմագ վուգու պուլմագ . պիր եալընըզ
մատտէ ծնուն իլէ գուվլէթ քէսպ էտէր . վէ սաղըզ թէէսիւր էտէր .
քէզալիք պունտա տա Ալլահըն թուհու պիրլէշերէք , վէ Գրիստոսուն
թէնի օլարագ , մատտէյէ պիր պաշգալաշմագ եախօտ գամմ վուգու
պուլմագ . անճագ ֆէհմ էտիճի գուվլէթի ալըր : վէ պու թէնի ա-
լանլարա տա քէնտի թէէսիլնի իճրա էտէր :

ՆՂԵ . Ներսէս Լամբրոնացիին իշպու նէվիճատ թալիմաթընը
մուսայիլէյի Հ . Գ . Աւետիքեան հէր նէ գատար հիմայէ վէ իլթիմաս
էթմէքտէ իսէ տէ , պու գաթըն թալիմաթը հիշ պիր թամիր գապուլ
էթմէզ , վէ հերետիկոսլարըն իչինտէ չիմտիյէ տէկին պու միսիլիւ
թալիմաթ զաննըմճա կէօրիւնմէմիշ քի , ծնլարա պէյնղէսին Պէրէն-
կարիստան մատէ : Շիմտի Լամբրոնացիյէ սիւալ էտէրիզ , Ալլահըն
ազիզ թուհու կէմէտէն տուլղուլու թէն (զգալի մարմին) տէտիլնի
Գրիստոսուն ինսանի թուհունմ մը վէրիյօր , եօղսա սատէ էօլիւ թէ-
նէ մի . էկէր թուհա վէրիյօրսա , թուհ անճնաւորուլիւնսուզ օլա-
մագ , տէմէք քի , իքի անճնաւորուլիւն , եախօտ սըֆաթ , քի Ա-
րիստուն եանլըջ տըր : Ներսէս Լամբրոնացի տախի Գրիստոսուն օ
տէտիլի տուլղուլու թէնինտէ , վէ գանընտա թանըյօր : Վէ էկէրչի
էօլիւ թէնէ պու տուլղուլու (զգալուլիւնու) վէրիյօրսա , պու տա
ազլէ վէ փիլիսոփայուլիւն սահիհ մէպտալէրինէ տապան տապանա
ղըտտ տըր . չիւնքի տուլղու (զգալուլիւն) , պիր հիսս էտիճի մէպ-
տայէ իսա օլուպ , ծնա վէրիլիւր . պու իքի տէտիքլէրիմիզին հանղը-
սընը Ներսէս Լամբրոնացի գապուլ էթմիշ վէ տէմիշ իսէ , իքիսի տէ
պէօյիւք հերետիկոսուլիւն տուր , վէ պէօյլէ էմալսըզ թալիմաթ
հիշ իշիթմէտիք : Հաթսա մէմտուհ Աւետիքեան տախի իշպու զգալի
մարմինին հիշ պիր եէրի վէ լուգուլու վէ եազըշըջ օլմատըղընը
ֆէհմ էտէրէք , օրայը եազմայա պիլէ հիճապ էտիյօր , վէ սիւքիւթ
իլէ կէչիյօր :

ԳԼՍԾԸ ՍԱՆԻ

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԻ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՍԱՀԻՀ ԳՈՒՐՊԱՆ
ԵԱՆԻ ՊԱՏԱՐԱԳ ՕԼՏՈՒՂՈՒ ԻԻՋԵՐԻՆԵ

ՆՂԶ . Պատարագ , եանի գուրպան մանայը ումուլիտէ մէզ-
հէպճէ Ալլահա սունտուղումուզ մուսամէլէնին հէփսի , կէրէք տախի-

լէն վէ երկրէքտէն, կէրէք զահիրէն, եանի ամէլլէրիփղին վասէթա-
սը իլէ օլսուն, պատարագ գուրպան թէսմիյէ օլունուր. պունուն
կիպի տիր (Սաղմոս) « Գեզ մատուցից պատարագս օրհնութեան,
թէսպիհ գուրպանը սանա սունաճաղըմ: Ելլէրիփի (սանա) գալտը-
րըչըմ, եան րասպա ադչամ գուրպանը սէնին հուզուրունա քիւն-
նիւք կիպի (չըգսըն) »: Պունուն կիպի, տուալար գուրպանը,
սէքեաթ գուրպանը: Վէլ հասըլ Ալլահա մագպուլ օլան հէր նէվի
Փաղիլէթ ամէլլէրի պատարագ թէսմիյէ օլունուր:

ՆՂԷ. Ասըլ գուրպան մանասընա կէլէլիմ, գուրպան, օլ զահիրի
մուամէլէ տիր քի, Ալլահն հէր պիր շէյ իւզէրինէ հիւքմիւ օլտու-
ղունու վէ դատիր օլտուղունու վէ հէր շէյին սահիպ մութլագը օլ-
տուղունու, եանի հէփսինին եաչամասը վէ էօլմէսի օնուն բէյ վէ
հիւքմիւնէ վէ մուրատընա միւթէալլիզ վէ մէնութ օլտուղունու
թաստիգ էտէր. պունուն իչին մէշհուր Վասսուվէժ Աստուածաբան
շէօյլէ եազար: « Գուրպան պիր ամէլտէքի կէօրիւնէն նիշանէ տիր.
վէ պու ամէլին նիշանէսի վասէթասը իլէ Ալլահ էֆէնտիփիզ հայա-
թըմըլըն վէ մէմաթըմըզըն սահիպ մութլագը օլտուղունու թաստիգ
վէ թէքրիմ էտէրիզ »:

ՆՂԸ. Իշթէ պու մաալտէ իքի տիւրլիւ գուրպան վար տըր.
եանի սատե գուրպան վէ միւնասիպէթի օլան գուրպան. սատե վէ
մութլագ գուրպան, մէսէլա պիր տտէմ հասպէլ ուպուտիյէթ, պիր
գուզու եա պիր էրքէճ քէսիպ, Ալլահա սունար, քի թապիի սայիր
պիր շէյէ միւնասիպէթի եօգ տուր, տիկէրինէ միւնասիպէթի օլան
գուրպան, օ տուր քի, քէսիլիպ սունուլտուգտա, տիկէրինի մութ-
լագ իլէրի կէթիրի, վէ օնա արիզ վէ ճալիպ օլուր, չիւնքի օնուն
իլէ մութլագ սուրէթտէ պիր մէրպուտիյէթի վէ միւնասիպէթի վար
տըր. պիլ ֆարզ քիլիսէլէրտէ եէվմիյէ ճարի օլան պատարագ գուր-
պանը, քի խաչըն իւզէրինտէ սունուլան Գրիստոսուն մութլագ գուր-
պանըն ճէլպ էտէր, վէ սահիհէն օնու զիքր էտէր. պա խուսուս
իքի սուրէթլէրին թագտիսի իլէ, եանի էքմէյի վէ շարապը Գրիստո-
սուն թէսինէ վէ քանընա թէպտիլ էտիպ, մանէվի վէ հիւքմէթլի
թարզ իլէ Գրիստոսու Ալլահն գուզուսունու զէպհ էտէրէք խաչըն
իւզէրինտէ սունուլան Գրիստոսուն վիճուտունուն գուրպանըն հա-
ղըր վէ մէվճուտ կէօլթէրի:

ՆՂԹ. Տէֆա նամուար Աստուածաբան պալատէ իխպար էտէր,
քի սատէ վէ մութլագ գուրպանտա միւճէրրէտ օլ գուրպանըն մատ-
տէսի իսթիպտալ օլմասը պաշգալաշմասը (rei immutatio) լաղըմ
տըր: Լաքին տիկէրինին եանի մութլագ գուրպանա միւնասիպէթի
օլան գուրպանըն մատտէսինին իսթիպտալ օլմասը լաղըմ տէյիլ.
մութլագ գուրպանտա քի մատտէնին իսթիպտալը քեաֆի տիր. քի
իշպու միւնասիպէթ գուրպանը տալի սահիհ գուրպան օլսուն. չիւն-

քի պու տիկէր մութլագ գուրպանը կէօսթէրիր, ծնու զիքը էտէր, ծնու համիլ վէ շամիլ տիր. գուրպան Ալլահըն հէր շէյին իւզէրինէ գատրը վէ սահիպի մութլագ, հայաթա վէ մէմաթէ ամիր օլտուղու նու իպրագ էտիճի պիր մուամէլէ տիր. Գրիստոսուն զիքրի եա միււ նասիպէթ գուրպանընտա քահանայ էքմէյի այրը, վէ շարապը այրը թագտիս էտէրէք. Գրիստոս էքմէյին վէ շարապըն սուրէթլէրի թահ-տընտա Ալլահըն հուզուրունա չըգմըշ վէ հիքմէթլի սուրէթտէ գուրպան օլունմուշ. Գրիստոսուն իշպու հիքմէթլի հուզուրա գօնու-մասը վէ հուզուրտա տուրմասը իլէ, Ալլահ հէր շէյին մութլագ սա-հիպի թագրիր վէ հայաթըմըզըն վէ մէմաթըմըզըն սահիպ մութլագը թաստիգ օլուր, զիրա պու հիքմէթլի գուրպանըն քէսիլմէսի իլէ, Գրիստոս ասըլ խաչըն իւզէրինտէ օլ սունտուղու գուրպանը իպրագ վէ ինֆագ էտէր, ծնու քի զահիրի սուրէթտէ գան տէօքէրէք Ալլա-հա սունտու:

Շ. Պիր գուրպան, վէլէվ մութլագ գուրպանա միւնասիպէթի օլսուն, եախօտ ծնուն սահիհ զիքրի օլսուն, սահիհ վէ ասըլ գուր-պան օլմագ իչին, լազըմ քի մութլագ գուրպանըն ասլընը տա, այ-նընը տա շամիլ օլսուն, վէ ծնու իպրագ էթսին, հօղսա մութլագ գուրպանըն պիր սատէ նիշանը, եա պիր զիքրի օլմասը իլէ սահիհ գուրպան օլմագ, զիրա էկէրչի պիր սատէ նիշանը օլսա գուրպան օլմագ, անճագ սուրէթի օլմուշ օլուր. վէ պու պապտէ Գրիստոս էքմէյի վէ շարապը «ալըն եէյին, պու տուր պէնիմ թէնիմ, իչին պունտան, պու տուր պէնիմ գանըմ» տէմէսի իլէ, վէ էքմէյի թէ-նինէ վէ շարապը գանընա թէպտիլ էթմէսի իլէ, քէնտինի գուրպան էթմէմիշ օլուր, անճագ խաչըն իւզէրինտէ քէնտի վիճուտինին սու-նուլմուշ գուրպանըն սուրէթինի եալընըզ պիզէ պըրագմըշ օլուր, պունուն իչին տէ սահիհ գուրպան քէնտիսի Աւագ հինգչաթթիտէ ի-ճատ վէ թէէսիս էթմէմիշ օլուր. պունըլարըն հէփսի մէշհուր վէ ա-լիմ Վասգըվէժ Աստուածաբանըն թարիֆլէրի տիր:

ՇԱ. Պատարագ գուրպանընտա իշպու իքի խուսուսուն պուլուն-մասը մուզթագի տիր. եանի էվլէլա հաղորդութիւնտա Գրիստոսուն թէնինին վէ գանընըն, եախօտ տահա աչըզը Գրիստոսուն ասըլ մէվ-ճուտ պուլունմասը, սանիլէն Գրիստոսուն խաչ իւզէրինտէ սունտու-ղու գուրպանըն իպրագ օլմասը վէ հուզուրա կէլմէսի, Գրիստոսուն թէնի վէ գանը, եախօտ Գրիստոս թէքմիլ ինսանըզը վէ Ալլահըզը իլէ հաղորդութիւնտա մէվճուտ պուլունուր օլտուղունու պէյան էթ-տիք. վէ սանիլէն Գրիստոսուն խաչ իւզէրինտէ սունտուղու գուր-պան պատարագտա իպրագ օլտուղու տա պէտիհի տիր: Բրօթէսթան-լար պիլէ խաչ իւզէրինտէ սունուլան Գրիստոսուն գուրպանընըն զիքրի պատարագտա իճրա օլունտուղունու մուզիրը տիրէր:

ՇԲ. Գուրպանլար վագթինտէն իսիմլէրինի ալարագ, թապիաթ

նօմոսու գուրպանը , վէ եաղըլմըչ նօմոս գուրպանը թէսմիյէ օլու-
նուր խորէր . պազը տա մատտէսինտէն , զոհ , վէ գուրպան , պազը
ղէսհ օլմագ , պազը մաղֆիրէթ աֆվլըգ գուրպանը : Պազը տա մա-
գամընտան , եանի (holo austa) հախօտ սուլհ հէտիյէսի գուրպանը
(hostiae pacificae . hostiae pro peccato) մագսէտինտէն (atrestica) ու-
պուտիյէթ գուրպանը . եանի Ալլահա օնունլա իթաաթ վէ ուպուտի-
յէթ մուամէլէսի իպրագ օլուր : Պազը պատարագ թէչէքքիւր գուր-
պանը թէսմիյէ օլունուր . եանի օլունան ինայէթի ըապպանի իչին , թէ-
չէքքիւր նիյէթի իլէ : Պազը իսթիրհամ վէ բիճա գուրպանը (impet-
ratoria) Ալլահտան ինայէթ ալմագ նիյէթի իլէ : Պազըլարը քաւու-
թեան , մաղֆիրէթ գուրպանը , եանի Ալլահա գարշը կիւնտհ վէ
հագարէթ իչին Ալլահըն տարղընլըղընը թէսըին էթմէք նիյէթի իլէ :
Պունլարըն հէփսի էսկի անտըն գուրպանլարը թագսիմի վէ խասիյէթ-
լէրի տիր : Նէնի անտըն գուրպանը , եանի Քրիստոս էֆէնտիմիղին
եալընը պատարագ գուրպանը պունլարըն հէփսինի ճամի վէ խա-
սիյէթլէրին էն ֆայըգ տէրէճէտէ համիլ վէ շամիլ օլուպ , հէփսին-
տէն իւսթիւն , հէփսինտէն ալա վէ մուգատտէս տիր :

ՇԳ . Պու գուրպանըն սըհէթինի Բրօթէսթանլարըն սէրկէրտէսի
պուլունան Գալվին վէ մայէթինտէքիլէր , եանի Մվինքիլիանլար ,
Սօկէնիանլար վէ սայիրէ , աչըգտան ինքեար էթտիլէր , հաթտա Գալ-
վին հաղորդութիւն սըրընտա Քրիստոսուն հաղըր պուլունտուղունու
ինքեար էթտիլի իչին . մութլագ Քրիստոսուն պատարագ գուրպանը-
նը տախի ինքեար էտէճէյի պէտիհի տիր : Կէլէլիմ Լութերականլարա
պունլար հէր նէ գատար քի Քրիստոսուն հաղորդութիւնտա ինսան-
լըղը Ալլահլըղը իլէ հաղըր մէվճուտ պուլունտուղունու իգրար վէ
թաստիգ էտէրսէլէր տէ Քրիստոսուն պատարագ գուրպանընը քիւլ-
լիէն ինքեար , վէ նէֆրէթի ալէմ թէսմիյէ էտէրլէր . Քրիստոսուն
խաչ իւզէրինտէքի իճրա օլունան գուրպանընա քէէննի թահգիր վէ
մուզիր տիր : Պունլարա գարշը իշպու մուգատտէս գուրպանըն սըհ-
հէթինի շէօյլէ թաստիգ վէ պէյան էտէրիգ :

ՊԱՊԱԸ ԵՎՎԵԼ

ՊԱՏԱՐԱԳՏԱ ՔՐԻՍՏՈՍՈՒՆ ԻՃԱՏ ԵԹՏԻՅԻ ԱՍՈՂ ՎԷՍ ՍԱՀԻՃ
ԳՈՒՐՊԱՆԸ ՀԵՄ ՎԱՐ ՀԵՄ ԱԼԼԱՀԱ ՍՈՒՆՈՒԼՈՒՐ

ՇԳ . Խաչա չըգմաղտան պիր կիւն էվլէլ Քրիստոս էֆէնտիմիգ
սօն սօֆրատա հաղորդութիւն սըրընը թէէսիա էթտիլինտէ Ալլահա
պիր սահիհ վէ ասըլ գուրպան սունտու , վէ քէնտիսինին իճատ ու

իճրա էթտիյի իշպուս գուրպաննը սունսունլար տէյի, քէնտի առաք-
 եալլարնա վէ օնլարն խալէֆլէրի պուլունաճագ քահանայլարն
 ճիւմէսինէ, պունու պէնիմ զիքրիմ իշին էտին, թէնպիհի իւահիսի
 իլէ էմր էթտի. Վասգուսիճ Աստուածաբանն գավլինճէ, տիկէրինէ
 միւնասիպէթի օլան գուրպանն թապիաթը իգթիգասընճա, գուր-
 պան ասըլ գուրպան օլսուն տէյի, իքի շէյ լազըմ տըր. էվվէլա սու-
 նուլան զաթըն ասըլ վիճուտու վէ հուգուրու լազըմ տըր, սանիյէն
 պու գուրպան քէնտի միւնասիպէթի օլան տիկէր մութլագ գուրպա-
 նն նիշան վէ իշարէթինի քէնտինէ ճէլպ էթմէլի: Կէլէլիմ քի, պա-
 տարագ գուրպաննտա, էքմէյին վէ շարապըն սուրէթլէրի թահտըն-
 տա, Քրիստոս էֆէնտիմիզին թէնի վէ գանը. եախօտ թէքմիլ Քրիս-
 տոս քէնտիսի հազըր վէ մէվճուտ պուլունուր. նասըլ քի հաղորդու-
 թիւն պահսընտա պէյան էթտիք: Իշթէ սունուլան զաթըն ասըլ վի-
 ճուտու վէ հուգուրու: Իքինճի, գուրպանն շարթը պու տուր, քի
 մութլագ գուրպանն նիշան վէ զիքրինի ճալիպ օլսուն. պա-
 տարագտա կէրէք էքմէյին վէ կէրէք շարապըն այրը այրը միւպա-
 րէքլէնմէսի իլէ, Քրիստոսուն թէնիինի վէ գանընն խաչ իւզէրինտէ
 պիրի պիրինտէն այրըլաղընը: Վէ Քրիստոսուն էօլմէսինտէ Սլահա
 սունտուղու մութլագ գուրպանը ալէմին Ֆիքրինէ պատարագ կէթի-
 րիւր, վէ պունուն իլէ պէրապէր Սլահըն հէր շէյէ գատիր վէ հէր
 շէյին մութլագ սահիպի օլտուղունու, վէ հէր շէյին հայաթընն վէ
 մէմաթընն ամիրի վէ սահիպի օլտուղունու թաստիգ վէ թագրիւր է-
 տէր: Պատարագ պու իքինճի շարթը տախի շամիլ տիր. եանի Քը-
 րիստոսուն պատարագ գուրպանը խաչըն մութլագ գուրպանընը զիքր
 էտէր. վէ Ֆիքրիմիզէ կէթրիւր օլտուղունու բրօթէսթանլար պիլա
 թէրէտտիւտ թաստիգ էտէրլէր:

ՇԵ. Շուրասըն տա պիլմէլի քի, Քրիստոսուն սօն սօֆրատա
 սունտուղու գուրպանը, Քրիստոսուն խաչ իւզէրինտէ սունուլաճագ
 մութլագ գուրպանընը շամիլ իտի. վէ չիմտիքի պատարագ գուրպա-
 նը խաչ իւզէրինտէ սունուլմուշ մութլագ գուրպանընը շամիլ տիր,
 վէ օնու զիքր էտէր. պու խաչըն գուրպանընը իպրապ էթմէք, վէ
 օնա օլան միւնասիպէթ սրգագործութիւնտա մէվճուտ, վէ օնա խաս
 վէ թապիի օլտուղունտան, տէմէք քի պատարագըն գուրպանը տա-
 խի թապիի վէ ասըլ գուրպան օլմասը լազըմ տըր, չիւնքի խաչտա-
 քի Քրիստոսուն վիճուտինին սունուլմասընը վէ գանընն սէօքիւլմէ-
 սինի իպրագ վէ իշարէթ էտէր, վէ սունուլան պատարագ եինէ օլ
 խաչտաքի մութլագ պատարագ տըր:

Տէմէք քի պատարագ գուրպանը սահի՝ Քրիստոսուն գուրպանը
 տըր: Տէֆա խաչըն գուրպանը ումումի վէ պիլթիւն տիւնեա իշին
 գուրպան օլտու, հէյքէյին գուրպանը մախսուսի, Խանի խաչըն
 գուրպանը սէլամէթիմիզին սէպէպի ումումիյէսի օլտու, լաքին սե-

ղանձն գուրպանը սէպէպի մախսուսի, չէշմէ վէ տէստի միսալի, հէր նէ գատար քի տէստինին սուշու չէշմէտէն ալընըպ սու ճիհէթի իլէ իքիտի տէ պիր իսէ տէ, լաքին տէստի հէր քէսէ մախսուս տուր. տէյիլ չէշմէ, եախօտ խաչըն գուրպանը հէր քէսէ, սէղանձնքի տէս. տիլէրէ միւնգասէմ, վէ հէր քէսէ մախսուսէն վէրիլիր :

ՇԶ. Եանուտիլէրին զատիկի գուզուշու գուրպան քէսիպ եէմէ իլէ իճրա օլունտուղունտա, սահիհ պիր գուրպան օլուր ուտու. Գըրիստոս պու գուզունուն եէրինէ հաղորդութիւն սըրընը իճատ էտիպ, քէնտի թէնինի վէ գանընը սունտու. Էկէրչի եանուտիլէրին զատիկ գուզունուն քէսիպ եէմէսի էսկի ալըն ատէթ նօմոսունա կէօրէ սահիհ գուրպան իտի իսէ, քէզալիք Գրիստոսուն թէնի վէ գանընը եէնի անտըն նօմոսունա կէօրէ սահիհ գուրպան տըր. պու Ֆէրգ իլէ քի, իարայէլին գուզունուն գուրպանը քէնտինճէ պիր գուրպան իտի. լաքին Գրիստոսուն սունտուղու գուրպան, սօնրա տան սունուլաճադ խաչըն գուրպանընա միւթաալիլի վէ միւնապիպէթի օլան պիր գուրպան օլտու : Էօյլէ իսէ չիմտիքի պատարադ թէքմիլ պիր գուրպան տըր. հաթտա խաչըն գուրպանը ումուս իչին օլմասը սէպէպինտէն, խարիճի սալըլըր, լաքին պատարադ գուրպանը մախսուսի օլտուղու իչին հէր պիրիմիլգէ այիտ վէ խաս օլուր :

ՇԷ. Տէֆա հաղորդութիւն սըրընը Գրիստոս իճրա էթտիլնտէ (Մարթ. ԻԶ. 28.) « Պու եէնի անտըն գանը տըր », տէյէրէք իճատ էթտի. եէնի անտըն գանը տէմէք, էսկի անտըն գանընա միսիլէթի մութլադը տէմէք տիր. մատէմ էսկի անտաքի Մովսէսին (Եւէյ. ԻԴ. 8.) « Պու անտըն գանը տըր քի, Ալլահ սիղին իլէ ագտ էթտի » տէմէսինտէ, տանայը գուրպան քէսիպ, գանընը էլինէ ալըպ Ալլահ գուրպան սունարադ ճէմաթըն իւզէրինէ սէրիտի. քէզալիք Գրիստոսուն թէնի վէ գանը. « Իչին պունտան պու պէնիմ գանըմ տըր. եէնի անտըն » տէմէսի իլէ Գրիստոս սահիհ պիր գուրպան սունտու : Էկէրչի Մովսէսին սունտուղու գուրպանա, Գրիստոսուն քէնտի սունտուղու գուրպանը, գուրպան ճիհէթի իլէ պէնգէր օլմասմըշ օլտալտը. Գրիստոսուն պու « Իչին պունտան հէփինիլ, պու պէնիմ գանըմ տըր եէնի անտըն, քի սիղին վէ չօղլար իչին կիւնահլարըն աֆիլընա պինաէն տէօքիւլիւօր », տէմէսի, վէ սալիր Գրիստոսուն Ալլահանի սէօղլէրի օլ վադըթ վահի վէ մանասըղ օլուր ուտու. պունու Գրիստոս էֆէնտիմիլին հազգընտա տէյիլ սէօյլէմէք, տիւչիւնմէք պիլէ ալըն խէթա օլտուղունտան, Գրիստոսուն էքմէք իլէ շարասը քէնտի թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ էտիպ, վէ « Ալլէն եէյին պու պէնիմ թէնիմ տիր. վէ իչին պունտան պու պէնիմ գանըմ տըր, եէնի անտըն » տէմէսինտէ, Ալլահ սահիհ գուրպան սունտու. հէմ պու գուրպան Մէլքիսեղեկ քանանայապետին գուրպանը ուսիլի իւզէրէ օլտու, եանի էքմէք վէ շարաս սըրընը ալթընտա վու-

գու պուլտու , վէ մատամ քի Գրիստոս Մելքիսեդեկին քեանինլիյի
ատէթի իւզէրէ քահանայապետ օլտու . էօյլէ իսէ , Գրիստոսուն գուր-
պանը տա օնուն սահիհ գուրպանը կիպի օլտու (Եբր. Է. 17.) :

ՇԸ . Թըպղը Պօղոս առաքեալ պէօյլէ պունու թաստիգ էտիօր ,
(Եբր. Թ. 14. 15.) « Պունուն իչին պիղիմ եէնի անորն վասիթասը
Գրիստոս տուր » : Պիր անտ թէէսիս օլմազ իչին գուրպան իլէ վէ
գան իլէ իճրա օլունուր . վէ Մովսէս տախի պէօյլէ էթտի . (Անբ.
20.) « Պու անորն գանը տըր քի Ալլահ պիղին իլէ աղտ էթտի » ,
վէ նօմոստա պուլունանլարա տա պու միսիլլիւ շէյլէր իլէ (նօմոսճա)
փաքլանմազ լաղլմ իտի , վէ ասըլ սէմավի օլանլարա (եանի քրիս-
թիյանլարա) օնլարտան տահա զիյատէ օլան գուրպանլար իլէ . զիրա
էլ իլէ եափլմըշ հէյքէլէ ('ի սրբութիւնսն) կիրմէտի . . . անճազ
կէօյլէրէ . . . տէյիլ քի պիր չօգ տէֆա քէնտինի պաշ քեանինլէր
միսալի , գուրպան սունսուն , քի պէ հէր սէնէ պաշգալարընըն գա-
նը իլէ հէյքէլէ կիրսին . եօղսա էվվէլինտէն պէրի օնա չօգ տէֆա է-
զիյէթ չէքմէք իճապ էտէր իտի . լաքին չիմտի պիր քէրրէ իլէ սօ-
նունա գատար կիւնահլարըն տէֆի իչին քէնտի գուրպանը իլէ գա-
հիրէ չըգմըշ տըր » : Վէ « Նասըլ քի ինսանա պիր քէրրէ էօլմէք
վար . . . քէզալիք Գրիստոս չօղլարըն կիւնահլարընը գալտըրմազ ի-
չին պիր քէրրէ գուրպան սունուլմուշ » : Տէմէք քի Գրիստոսուն
սունսուղու գուրպան , քի կէրէք խաչըն գուրպանը օլտուն , վէ կէ-
րէք Աւագ հինգչաքթի կիւնիւնտէ թէէսիս էթտիյի գուրպան օլտուն .
հէմ սահիհ գուրպան օլտու հէմ էսկի գուրպանլարտան փէք քէրա-
մէթլի վէ փէք Ֆայիգ իտի . զիրա (Եբր. Ը. 6.) « Տահա էյի պիր
անտըն վասիթասը տըր . պա խուսուս քի Գրիստոս Ալլահ թարա-
ֆընտան եէմին իլէ քահանայապետ օլտու , վէ պու տա տէյիլ Ահա-
րօնուն քեանինլիյի իւզէրէ , իլա Մելքիսեդեկին . . . » :

ՇԹ . Էսկի նօմոս միւճիպինճէ , վէ հէր սէնէ քահանայապետ ,
պիր քէրրէ սրբութիւն սրբոց թէսմիյէ օլունան խորանա , եանի հէյ-
քէլին իքինճի կիզլի տայիրէսինէ կիրիպ , կէրէք քէնտի նէֆսի իչին .
վէ կէրէք քեաֆֆէյի ճէմաաթա վէքիլ օլտուղունտան օնլարըն հէփ-
սի իչին գուրպան սունար ըտը . լաքին սունսուղու գուրպան , նէ
ճէմաաթը նէ տէ քեանինի քէնտի կիւնահլարընտան խէլաս էտէպի-
լի իտի . օնուն իչին պէ հէր սէնէ վէլէվ կիւնահ իչլէմէմիշ օլսալը-
տը . կէրէք քէնտի վէ կէրէք ճէմաաթ մութլազ եէնի սէնէտէ
թէքրար խորանա կիրմէլի իտի . վէ թէքրար ախէր տանալար վէ էր-
քէճլէր քէսիպ , գուրպան սունալը իտի . զիրա էրքէճլէրին վէ տա-
նալարըն գանը իլէ կիւնահ աֆվլըղը օլամազ իտի : (Եբր. Ժ. 1. 2.
3. 4. 11. 12.) « Ամա (Գրիստոս) պու կիւնահ իչին պիր թէք պա-
տարազ սունտու » : Վէ (14.) Զիրա պիր պատարազ իլէ փաք-
լէնմիշլէրի (եանի իման կէթլրմիշ քրիսթիյանլարը) տայիմի սուրէթ-

տէ թէքմիլ էթտի : Իշթէ էկէրչի էսկի նօմսուն պէ հէր սէնէ սու-
նուլան տանալար գուրպանը գուրպան ատտ օլունույօրսա , Գրիստոս
սուն տախի պու էծիլտէն պիհագզըն իշպու զիյզըյմէթ թէնինին
գուրպանը սահիհ գուրպան տըր :

ՇԺ . Պիր տէ շուրասը տիգգաթա շայան տըր քի , Գրիստոս քէն-
տի վիճուտինին գուրպանընը , եանի խաչըն իւզէրինտէքի գուրպա-
նը պիր քէրրէ սունտու : Վէ պու գուրպան պիր թէք գուրպան տըր .
« Ահա գառն Աստուծոյ » նասըլ քի Գրիստոս Ալլահըն գուզուսու պիր
տիր . գուզու իքի տէյիլ տիր քի իքի գուրպան օլսուն . օ քի ինսա-
նըն կիւնահընը գալտըրաճագ իտի . քէզալիք խորանըն գուրպանը տա
պիր տիր . եանի հէր սէնէ տիկէր էրքէճէ , տիկէր տանայա միւհթաճ
տէյիլիզ . անճագ Գրիստոսուն օլ պիր թէք վիճուտինի , քի խաչըն
իւզէրինտէ սունուլտու , եինէ օնու կիւնահլարըմզըն աֆվլըզը իչին
եէվմիյէ Ալլահա գուրպան սունարըզ . նասըլ քի Գրիստոսուն խաչ
իւզէրինտէ սունուլան գուրպանը սահիհ գուրպան օլտու իտէ , քէ-
զալիք խորանըն , եանի հէքէլին գուրպանը տա սահիհ գուրպան
տըր . եանի էքմէք իլէ շարասըն թանտընտա սունտուզուսուզ գուր-
պան , պատարագ , եինէ օլ սահիհ գուրպան տըր : Վէ խաչըն մութ-
լագ գուրպանըն հիքմէթլի այնը տըր . վէ նասըլ քի (Յ. 4. 9. 9)
իքի պալըզ վէ պէշ էքմէք Գրիստոսուն գուզվէթի իլէ պինլէրճէ
վէ զիյատէ չօղալտը վէ պալըզ հիյէթի եինէ պալըզ գալտը իտէ ,
քէզա պատարագտա , Գրիստոս վագաա պիր , ամմա օլ պիր թանէ
պին թանէ օլուր , պին քէրրէ սունուլուր :

Պուրատա Պօղոս առաքեալըն ֆիքրի Գրիստոս էֆէնտիմիզին պա-
տարագը պիր թէք տէֆա օլմասը իւզէրինէ տէյիլ տիր . անճագ հա-
ւատացեալ եահուտիլէրէ էսկի նօմսուն գուրպանլարընըն քէրամէ-
թինի , Գրիստոս էֆէնտիմիզին եէնի նօմսունուն գուրպանընըն քէ-
րամէթի իլէ րուպար էթմէք տիր , եանի էսկի գուրպանլար տանա-
լար գուրպանը իտիլէր . եէնի գուրպան Գրիստոսուն (Եբ. Է. 27.)
քէնտի վիճուտինին գուրպանը տըր , էսկիլէր պէ հէր սէնէ պաչգա-
լաչըր իտի (Թ. 25.) եանի քահանայապետլէր պէ հէր սէնէ տիկէր
տանալար պուլմայա մէճպուր իտիլէր . լաքին Գրիստոսուն եէնի նօ-
մսունտա սունտուզուսուզ . եինէ օլ պիր թէք պատարագ տըր , ա-
խէրինէ լուզում եօզ տուր , վէ տիւնեանըն սօնունա գատար սունա-
ճաղըմըզ օլ պատարագըն այնը տըր . քի պիզէ խաչըն իւզէրինտէ
սունաճագ պատարագընըն սահիհ զիքրի օլսուն տէյի , իճատ վէ թէ-
էսսիս էթտի . Ահարօնուն քահանայալըզը իւզէրինէ տէյիլ . խմըլ ,
անճագ Մեքսիսեղեկին ուսիլի իւզէրէ . զիրա էսկի գուրպանլար ին-
սանա կիւնահ աֆվլըզը վէրէմէզ իտիլէր . (Ժ. 3. 4.) լաքին Գրիս-
տոսուն եէնի աւտընտա կիւնահլար իչին սունուլան պիր պատարագը
իլէ , վէ սայիմի սուրէթտէ օլ պատարագըն գուզվէթի վէ լութֆու

իլէ ալեմէ լուծուֆ վէ կիւնահ աֆվլըղը պախշ էտէր :

Քրիստոսուն խորան գուրպանը Մէլքիսեղեկին քեահինլիյի ուսի-
լի իւզէրէ հէնի ահա թէսմիյէ օլունտու , վէ էսկի ահպտան փէք քե-
րամէթլի . հաթտա հէնի ահա թէսմիյէ օլունտուղու իչին էսկիսինի
չիւրիւթտիւ . ծնուն քի պիր քէրամէթի եօզ ուտու : (Եբբ. Է. 18.) :

ՇԺԱ . Բրօթէսթանլար Պօղոս առաքեալըն պու սէօղլէրինի սաֆ
հիւրէք քիմէլէրէ օգույարագ , պատարագ եօզ տուր , Քրիստոս պիր
քէրրէ պատարագ օլտու , վէ տիւնեա սօնունա զատար եթէր տէ-
մէլէրի իլէ , պատարագը ինքեար էթմէյէ դալզըշըրլար : Մէրամ
հագզը արամագ տէյլլ . իլլա քիլիսէտէ պուլունան հագզը ինքեար
էթմէք տիր :

Եօզարըտա կէթիրտիյիմիզ իսպաթլարա միւրաճաաթ օլունսա ,
Աւագ հինգչաթի կիւնիւ թէէսսիս օլան սըրրտա , էքմէք իլէ շարա-
պըն սուրէթլէրի թահտընտա թէքմիլ պատարագ վար տըր , օ տա
Մէլքիսեղեկ քահանայապետին ուսիլի իւզէրէ . պու պատարագըն
խամ « Պատարագ նորոյ ուխտի » . հանի հէնի ահտըն պատարագը
թէսմիյէ օլունուր : Էկէր պու պատարագ , պատարագ օլմասա խտի ,
չիւնքի շէյթանըն սօֆրասը տէմէ իլէ , փութլարա սոյնուլան գուր-
պանը անլաթմագ իսթէր քէզալիք Ալլահըն սօֆրասը Քրիստոսուն
գուրպանը թէսմիյէ օլմագ խտի : Թէքրար Պօղոս առաքեալ (Եբբ. Ժ.
29.) պու պատարագը , հէնի ահտըն դանը թէսմիյէ էտիյօր : Աէ
(19.) « Գարընտաշլարըմ , պունտան պէօյլէ Յիսուսուն դանը վասի-
թասը իլէ ազիզլիք հէյքէլինէ տուխուլ էթմէյէ ճէսարէթիմիզ վար
տըր . քի պիղէ հէնի պիր թարիք իլէ թէնինին փէրտէսի իլէ թէճ-
տիտ էթտի » : Տէֆա (ԺԳ. 10.) « Պիզիմ սօֆրամըզ վար տըր , քի
օնտան էսկի հէյքէլին մէժուրիյէթլինտէ կէզէնլէրին թաամ էթմէյէ
սէլահիյէթլէրի եօզ տուր . հանի հահուտի քեահինլէրի Մովսէսին
նօմոսու մուճրպլինճէ տահա հէյքէլտէ գուրպանլար սունուպ իճրա
էտիյօրլար . լաքին պիզիմ սօֆրամըզտան տա էթմէյէ միւզթէտիր տէ-
յիլ տիրլէր » տէյօր . սէպէպի , չիւնքի պու սօֆրա օլ սօֆրա տըր
քի , աւետարանիչլէր (Մատթ. ԻԶ. 26. Մարկ. ԺԴ. 22. Լուկ. ԻԲ. 17.)
հաղըյօրլար . նասըլ քի եօզարըտա զիքր էթտիք : Տէֆա օլ սօֆրա
տըր քի Պօղոս առաքեալ (Ա. Կորն. Ժ. 20.) հաղըյօր , պունու շէյ-
թանըն վէ փութլարըն սօֆրասընա պէյնզէթմէյին : Տէֆա (ԺԱ. 23.)
էօյլէ պիր գուրպան սօֆրասը տըր քի , օնտա էֆէնտիմիզլին թէնինէ
վէ գանընա իլհագ օլուրուզ , վէ հէր քիմ իճագ էտէն շուրութ իլէ
պու սօֆրայա հազլաշմագսա , վէ թէքլիֆսիզճէ վէ բրօթէսթան մի-
սալի վէ զիւյիւմիւնճէ պայաղը էքմէք տիր Քրիստոսուն պիր չըպ-
լագ զիքրի տիր տէրսէ . քէնտի ճանընա հէլաք եէր վէ իչէր (29.) :
« Զի որ ուտէ եւ ըմպէ անարժանութեամբ , զատաստան անձին իւ-
րում ուտէ եւ ըմպէ » :

ՇԺԲ. Մուսախարէն Գրիստոսուն թէնսիւհի իւահիսինէ թաթալի. գէն հէր վագըթ պու գուրպանը կէրէք առաքեալլար վէ կէրէք եւ կեղեցի Գրիստոս էֆէնտիսիլին խաչտա սունուլան մութլագ գուրպանըն գիքրի ճէմիլի իլին իճրա էթտի, վէ նասըլ քի Մովսէսին ահա ալ պէ հէր սէնէ գան իլէ թէճտիտ, վէ զիքր օլուր ուտու, քէգալիք Գրիստոսուն Ալլահանի ահալ օնու քի պիզլէր իլէ Ալլահըն պէյնինտէ պաղլատը. միւճէրրէտ գան իլէ թէճտիտ վէ թէգէքքիւր օլուր ուտու, քի Պօլոս առաքեալ պու էճիլտէն Մովսէսինքինի տէ պիզլիմ գուրպանա պէյնդէտիպ տէյօր, (Եֆ. Թ. 18.) « Իմտի նէ տէ էվլէլքի ահա գանսըլ թէքէրրիւր օլուր ուտու » : Տէմէք քի Գրիստոսուն հէնի ահալ տա մութլագ գան իլէ թէքէրրիւր էտէր : (Ս. Կ. Թ. Ժ. 13.) « Սիզ գարար վէրին չու տէտիլմէ » տէյօր, Պօղոս առաքեալ, « միւպարէքլէտիլմիլզ գատէն Գրիստոսուն գանընըն իլհագլըղը տէյիլ մի տիր. օլ միւպարէքլէտիլմիլզ էքմէք Գրիստոսուն թէնսինին իլհագլըղը տէյիլ մի տիր » :

ՇԺԳ. Իշպու հաղորդութիւն խուսուսունտա աղիզ քիթապըն օլ գատար աչըզ եազմասը իւզէրէ, եինէ պու սահիլիքլէրի ինքեարէտիպ, աղիզ քիթապը քէնտի էֆքեարը ֆասիտէլէրինէ չէվիլմէք հէմ պէօյլւք քիւֆիւր տիւր, հէմ ինսան ճինսինէ պէօյլւք պիլր դազէպ վէ ճէգա տըր. անառակ որդիլինին քէնտի փէտէրինին սաատէթ վէ ինայէթ խանէսինի թէրք էտիպ, ուլղունսուզ վէ աճընաճագ հալլէրէ, վէ սէֆալէթէ տիւչար օլուպ, վէ տօնուզ կիւտմէք մէէմուրիլէթինէ սարըլըպ. անտէն տէ պիլր ֆայիտէ կէօրմէյէրէք, հմ փէտէր, կէօյլէրէ վէ սանա գարչը խէթա իլլէտիմ, կիւնահլարըմը աֆլէթ, տէտիլի կիպի, աճապա կիւն օլմուրմու օլա քի, հէփ հօլու շաշըրմըլար Գրիստոսուն քիլիսէսինէ միւրաճաթ էթսին վէ թէքար իլք սաատէթլէրինի պուլսունլար :

ՇԺԴ. Սինօթլարըն վագըթ պէ վագըթ գուրպան (պատարագ) իւզէրինէ գուհուր էտէն միւթէատտիտ գարար վէ գանունլարը. պիլ ֆարզ (Նիկիւ Ա. Կանոն. ԺԳ : Լապէկէտն Կանոն. ԺԹ. վէ ԵԼ : Թօլրէտն Կանոն. Ե. վէ Տրէպէնգէտն Նիկիւ. ԻԲ. Կանոն. Ա. Բ.) : Պու սահիլիլիկի չէմս կիպի թաստիգ էտէրլէր : Տէֆա քիլիսէնին իլք էյլամընտան չիմտիլէ տէկին աիւնեանըն չար էթրաֆընտա ճարի օլան պատարագ գայիտէօի, վէ մուսախարէն առաքեալլարա էն եազըն օլան հայրապետլէրին չէհատէթլէրի, վէ կանոնական ապալխարուլթիւն իւզէրինէ եազտըղըմըղտա, ապալխարողլար նք կէօնէ պատարագտա, վէ պատարագըն նէրէսինէ գատար տուրաճագլարը, վէ քիմլէր պատարագտան չըգաճագ, վէ քիմլէր գալաճագ, եազտըղըմըղ Գրիստոսուն քիլիսէսինտէ իշպու պատարագ սըրըր էքրէմին իճրա վէ ինֆագ օլտուղունու սուրէթի քեաֆիլէտէ պէյան էտէրլէր : Հաթտա հէր վագըթտա, քիլիսէ ըուէսսայը ըուհանիլէլէրի, եպիսկո-

պոսլար, վարդապետէր վէ քահանայար ձեռնադրութիւնլարը . « Առ քեզ իշխանութիւն պատարագ մատուցանելոյ » եանի Գրիստոսուն թէ- նինին վէ գանընն պատարագընը՝ եւ վմիյէ սունմայա ալտըզլարը սէ- լահիյէթ պունու թաստիգ էտէր : Պունլար վէ պունլարա պէնդէր , հէր միլլէթլէրին մաշտոցլարը վէ պատարագամատոյցլարը , վէ քիւ- սէտէ մահֆուզ թալիմաթլարը աչըգտան կէօսթէրլէրէր քի , միւթէ- մատի սուրէթտէ իշպու մուգատտէս պատարագ գուրպանը վար տըր . վէ եւ վմիյէ քիլիսէլէրտէ իճրա օլունմագտա տըր : Պատարագըն եէ- նի օլտուղունու , վէ հայրապետէր իճատը օլտուղունու իսպալթ էթ- մէք բրթէսթանլարա տիւչէր . հմնկը հայրապետ պունու իճատ էթ- տի իսէ , պիգէ կէօսթէրսինլէր , պիգ տէ վաղ կէչէլիւ , լաքին նէ գատար չալըչսալար , էնճամընտա էքմէք իլէ շարապըն գայիտէյի մուգատտէսինի Գրիստոսուն էն էվլէլ իճատ էթմիշ օլտուղունու պուրուրլար , վէ պունու քէնտի զիքրի ճէմիլի իչին էթմէք թէնպիհ օլտուղունու վէ պու թէնպիհին եինէ Գրիստոստան վէրլիւմիշ օլտու- ղունու կէօրիւրլէր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՊԱՏԱՐԱԳԸՆ ԳՈՒՐՊԱՆԸ ՀԷՄ ՍԱՂԼԱՐԸՆ ԿԻՒՆԱՀԼԱՐԸՆԸՆ
ՎԷ ՃԵԶՈԼԱՐԸՆԸՆ ԱՅՎԱՆԱ ՀԷՄ ՏԷ ԷՕԼԻԻԼԷՐԻՆ ՃԷԶԱԼԱՐԸՆԸՆ
ԱՅՎԼԸՂԸՆԱ ՄԻԻԳԹԷՏԻՐ ՎԷ ՄԻԻՍԹԷՖԻՏ ՏԻՐ

ՇԺԵ . Շիմտիյէ գատար եազըլմըշ օլան խոստուսաթտան , պի- ղիմ եւ վմիյէ սունտուղումուզ պատարագ գուրպանը , խաչըն գուր- պանը իլէ այնը պիր , վէ օնուն տէվամը օլտուղունու թաստիգ էթ- տիք , եանի իքիսինին տէ պիր օլտուղու , վէ պիրի պիրինտէն տին- ճէ վէ ագայիտճէ պիր ֆէրգի օլմատըղը թէպէյիլէն էթմիշ տիր : Պատարագըն կիւնահլարըմըզա աֆվըգ պախշ էթմէյէ քէրամէթի օլտուղունու տախի մուխթասարճա եազալըմ :

ՇԺԶ . Լաքին պուրատա տիգզաթա շայեան պիր գաչ շէյլէր իսպար էթմէք լազըմ տըր : Էվլէլա խաչըն գուրպանը , պիր սիւ- րէթ իլէ կիւնահլարա աֆվըգ պախշ էթտի , վէ շիմտի տէ հէյքէլին գուրպանը տիլէր պիր սուրէթ իլէ կիւնահը աֆվ էտէր : Զիրա խա- չըն գուրպանընտա Գրիստոսուն քեաֆֆէյի էճիր վէ իսթիհգազընըն խիթամը , վէ թէմամ մէճմուի պուլունտուղունտան , ումուլի սու- րէթտէ խէլասըմըզա վէ կիւնահլարըմըզըն աֆվըղընա , վէ քեաֆֆէյի լութֆլարըն պիգէ իսսանընա վէ իթասընա պատի օլտու . լաքին Գը- ղիստոսուն էվլիյէթլէրինին էճիր վէ իսթիհգազը պիլլէրտէ կէչսին :

տէյի, հէյքէլին գուրպանը տախի պիր ալաթ եա պիր փէօրէնք կի-
պի տիր. եախօտ խաչըն էճիրի չէշմէյէ, վէ պատարագընքի չէշմէ-
տէն տօլան տէստիյէ պէնդէր. նասըլ քի պազը էսրարըն վասիթասը
իլէ Գրիստոսուն էճիր ու իսթիհգագը պիզլէրէ թագսիմ օլունուր,
լաքին իշպու լութֆ վէ Գրիստոսուն էզլիյէթլէրինին իսթիհգագը հէր
սըրըն քէնտինէ խաս վէ մախսուս օլան սուրէթի իլէ պիզլէրէ ի-
նամ վէ ինսան օլունուր:

ՇԺԷ. Սանիյէն. հէյքէլին գուրպանը պիլվասէթա (միջպէս)
կիւնահլարը փաքլէր. եանի լութֆ եարտըմնա մուվաֆֆադ օլմա-
յա գատիր տիր: Վէ պու եարտըմ իլէ պիր ատէմ, կէրէք քէնտի
մահուչափ կիւնահլարընտան խէլաս օլուպ, սալիհլէնիր, կէրէք նե-
րելի ուֆադ կիւնահլարտան գուրթուլուր, վէ պու սալիհլէնմէսին
տէ գավի գալմայա վէ թէրագգի պուլմայա ինսանլարա միւզթէտիր
վասիթա օլուր. եախօտ մէզքիւր Վասգըվէծ Աստուածաբանըն գալ-
լինճէ, հէյքէլին գուրպանը իսթիտա վէ իսթիրհամ սուրէթի իլէ
կիւնահլարըն փաքլէնմէսինի պիլվասիթա միւէտտի վէ սէպէպ օլուր.
ամմա վաֆթիդ եա խոստովանանք սըրըր, պիլա վասէթա վէ թա-
պիսթլարը իզթիզասընճա կիւնահլարը աֆվ էտէրլէր: Քէզա տիւն.
եալի էյլիքլէր պապընտա պատարագըն իչինտէ հէր նէ քի տիլէր-
սէք, վէ մուվաֆֆադ օլուրսագ պիլ վասիթա վէ իսթիտա վէ իս-
թիրհամ սուրէթի իլէ մուվաֆֆադ օլուրուզ:

ՇԺԸ. Սալիսէն, քեաֆֆէյի Աստուածաբանլարըն իթթիֆագը ի-
լէ տէրիզ, հէյքէլին գուրպանը քէնտի գուվլէթի մախսուսէսի իլէ,
վէ հէր քէսին տէրունի գապիլիյէթինէ կէօրէ, եագինէն վէ պիլա վա-
սիթա կիւնահլարըն մուվագգաթ ճէզասընը տա փաքլէր. լաքին մուլ-
լագ պու պէօյլէ տիրտէյի, քիլիսէ տահա պու խուսուստա պիր գարար
զըլմատը. պունուն իչին պէօյլէ ինանմագ տա ագալիտի տինիյէտէն
տէյիլ: Լաքին էզ ճիւմլէ պու տէտիյիմիզ տին պապընա էն եագըն պիր
սահիհլիք տիր, քի եանի իշպու հէյքէլին գուրպան սէմէրէսի վէ է-
ֆալը միմֆիլի մեֆուլ ('ի գւրժոյ գործեցելոյ) նէշաթ էտէր,
եանի կիւնահլըն ճէզասընը փաքլէր, օնու թէրգին էտէր: Վէ պու
տէտիյիմիզ գուրպան սէմէրէսի. եանի մուվագգաթ ճէզա աֆվը,
եա փաքլէնմէսի եալընը տիրիլէր հագգընտա տէյիլ. էօլիւլէրին տա-
խի կիւնահլտան նէշաթ էտէն միւթէպագի վէ մուվագգաթ կիւնահ
ճէզասընը իշպու սունտուղումուզ պատարագ փաքլէր. լաքին եար-
տըմ (օժանդակութիւն) թարիզի իլէ. տէյիլ քի մուլթագ սուրէթ-
տէ: Հաթտա պատարագըն վասիթասը իլէ մուվագգաթ ճէզանըն
աֆվը, էօլմիւլլէրտէն իսէ, տիրիլէր իչին տահա գիյատէ սահիհ տիր:

ՇԺԹ. Բապիէն, իշպու հէյքէլին գուրպան սէմէրէսի գուրպա-
նըն իսթիհգագընա նաղարէն վագասա պիհուտուտ սուր. լաքին
պիզլէրին պու գուրպանտան թահսիլ էթտիյիմիզ ինսան, էճիր վէ

սէմէրէ , մահտուտ վէ գարար ալթընտա տըր : Պոռնյար մէմտուէ Վասգըվէծ Աստուածաբանն միւգթագի իսթարլարը տըրլար : (Վասգըվէծ Յար. Խրհրդոյ Հարգութեան վէճ. 230 Գլ. Ա. եւն.) Շուրասընը տա էյի պիլմէլի քի , Գրիստոսուն սաղլըղընտա Գրիստոսուն հէր պիր ամէյի , չիւնքի Սլլահանի անձ իլէ պիրլէշմիշ իտի , տիւնեայը կիւնահտան գուրթարմայա միւգթէտիր վէ քեաֆի իտի , վէ էճիրի պիլա հուտուտ իտի . լաքին փէտէր ուլլահըն գարարը էգէլիսի իլէ մութլագ Գրիստոս էօլէճէք իտի , քի տիւնեա սէլամէթ պուլտուն , վէ կիւնահլարըմըզ գալգսըն . եօզսա պիզ խէլաս օլմագ իտիք . անձագ պէր մուճիպի գարար Գրիստոս էօլիւպ , էճիրինին հէփսի իքմալ օլմալը իտի . նասըլ քի Պօղոս առաքեալ (եբբ. Ե. 9.) « Վէ քէմալիյէթէ էրմէսի իլէ օնա իթաթ էտէնլէրին ճիւմլէսինէ էպէտի խէլաս սէպէպի օլտու » տէմիշ տիր : Իմտի պատարագ անձագ խաչըն գուրպանընտան սօնրա , կիւնահլարըմըզըն աֆվլըղընը ինսան էտէպիտի . զիրա օլ վագըթ իսթիհագըզ վէ էճիրի , էօլիւմ իլէ իքմալ օլտու , զիրա սազ իքէն տահա էճիրի իքմալ օլմամըշ իտի , չիւնքի տահա եէր երեզիւնտէ էճիր գազանապիլի իտի :

ՇԻ. Պատարագ գուրպանը լութֆ վէրի , վէ կիւնահլարըն աֆվլըղընը , (Մարթ. ԻԶ. 29.) տան պէյան էտէրիզ . էքմէյի վէրտիքտէն սօնրա , գատէհի ալըպ օնլարա վէրի , վէ տէր « Իչին պունտան հէփինիզ . զիրա պու պէնիմ գանըմ տըր եէնի ահտըն , քի չօգլար իչին կիւնահլարըն աֆվլըղընա տէօքիւլիւր » : Տէմէք քի պատարագըն վէրտիյի աֆվլըզ , կիւնահլարընը տըր . եախօտ կիւնահլարտան նէշաթ էտէն ճէգանըն փաքլէնմէսի տիր : Պիր տէ Գրիստոսուն սէօլլէրինէ էյի տիզգաթ օլունուրսա , պու գան չօգլար իչին տէօքիւլիւյօր տէմէք , պու պատարագ չօգլար իչին սունուլաճագ տէմէք տիր . նասըլ քի էսկի ահտա , էրքէճլէր գուրպանը գանը , ինսանլար իչին սունուլուպ , իւզէրլէրինէ սէրփիլի իտի , վէ պէ հէր սէնէ հէր քէսին գահիրէն վէ նօմօսճա փաքլէնմէսի իչին սունուլտուն տէյի թէնպիհ վար իտի : Քէզալիք եէնի ահտըն գուրպանը գանը , Գրիստոս էֆէնտիմիլիյին սէօլլէրինէ կէօրէ , կիւնահլարտան պիզիմ փաքլէնմէմիլ . վէ կիւնահլարտան նէշաթ էտէն ճէգանըն փաքլէնմէսի իչին տէօքիւլիւյօր . խաչըն գուրպանընտան սօնրա Գրիստոսուն գանընըն իւճրէթի իսթամ պուլմուշ տէյի , պատարագ կիւնահլարըմըզըն մաղֆիրէթի օլտու , զիրա փէտէր ուլլահըն գարարը , Գրիստոս մութլագ էօլմէլի իտի : (Ղար. ԻԲ. 22. եբբ. Ե. 9.) : « Վէ հաչան խիթամ պուլտու խէ , քէնտինէ թապի օլանլարըն սէլամէթինէ սէպէպ օլտու » :

ՇԻԱ. Պիր տէ գուրպանըն թապիաթը վէ մագսէտի Սլլահը գատիր վէ սահիպի մութլագ թանըմագ վէ գանըն վասիթասը իլէ հայաթըմըզա վէ մէմաթըմըզա Սլլահը միւգթէտիր պիլմէք . վէ կիւ-

նահլարտան էօթիւրիւ եարատանըմըզա միւրաճաաթ էթմէք, վէ կիւ-
 նահլարըմըզ իչին աֆվլըզ տիլէմէք, եա ճէղասընը գալարըմադ վէ
 աֆվլընը նիյազ էթմէք. վէ պիհագզըն հասըլ օլան Ալլահըն հիտտէ-
 թինի թէսքին էտիպ, օնուն իլէ ինսանը, եախօա կիւնահքեալը
 պարըչտըրմադ տըր: Պու նէ իլէ օլուր. անճագ կիւնահըն տէֆ ու
 րէֆի իլէ. իճապ էտէն գալպիմիզին նէտամէթի իլէ. վէ Ալլահա պէ
 թէքրար սըղընմադ, վէ գուճագընա տիւշմէք ումուտի իլէ օլապիւ-
 լիւր. տէմէք քի գուրպան սունուլտուղունտա, պիր քիմսէ կիւնահ-
 լարընա աֆվլըզ ալմադ իչին մութլազ գատիր Ալլահա սըղընըպ, օ-
 նա միւրաճաաթ էթմէլի, պու գան, Գրիստոսուն խաչտա տէօքիւ-
 լէն գանը տըր. քի կիւնահլարըմըզ իչին տէօքիւլիւօր. իթիգաթ, ի-
 ման, ումիտ իլէ պատարագտա տուրմալը. կէշմիշ վէ իրթիքեապ
 էթմիշ օլտուղունմուղ կիւնահլարտան էօթիւրիւ Ալլահը, քի ազիմ
 վէ թիւքէնմէզ էլլիք տիր վէ հէր շէյտէն իւսթիւն սէվիմէյէ լայըզ
 տըր. օնու սէվմէտիյի, վէ օնու ինճիթտիյի իչին, տէրունի եիւրէք-
 տէն փիւշման օլմալը վէ ատէմ քէնտի գուսուրունու րէտտ էտիպ,
 պիր տահա օ միսիլիւ կիւնահա տիւշմէյէ գապի նիյէթ գօմալը,
 վէ էօյլէ իշպու (գառին Աստուծոյ) գուրպանընը քահանայ իլէ պիր-
 լիքտէ Ալլահա սունմալը. իշթէ օլ վագըթ հէմ տօլայըտան կիւնահը-
 նա, հէմ կիւնահըն ճէղասընա աֆվլըզ ալըր: Տօլայըտան աֆվլըզ
 ալըր տէտիմ, չիւնքի գուրպանըն պաշլըճա մագսէտի Ալլահը հէր
 շէյին իւզէրինէ սաճիպի մուքլազ պիլմէք տիր, վէ գուլլուզ ուպու-
 տիյէթիմիզի քէնտինէ գանըն տէօքիւլմէսի վասիթասը իլէ իպրազ է-
 տիպ, հայաթըմըզա վէ մէմաթըմըզա Ալլահըն մուգատտէս հագգը օլ-
 տուղունու իգրար վէ իթիրաֆ էթմէք տիր: Մուախխարէն իշպու
 ուպուտիյէթիմիզի իպրազ էթտիյիմիզ մուամէլէ միւճէրրէտ Ալլահըն
 հիտտէթինի թէսքին էթմէք վէ մուհապպէթիինի ճէլպ էթմէք, օնուն
 իլէ պարըչմադ տէմէք օլտուղունտան պիր տէ լութֆունու իշպու
 գան վասիթասը իլէ իւզէրիմիզէ տալէթ էթմէք տէմէք տիր. վէ
 մատամ քի պատարագ լութֆու իւզէրիմիզէ տալէթ էտէր. մութ-
 լազ կիւնահըն լաղվ օլմալը տա թապիի լաղըմ կէլիւր. պունու իչին
 կիւնահլարը տա տօլայըտան աֆվ էտէր, աէտիք, եանի էվլէլա
 լութֆունա մուվաֆֆագ օլուրուզ, վէ պու լութուֆ իւզէրիմիզէ
 կէլմէսինտէ պիզտէ պիր էնկէլ պուլունմասըն տէյի սուրբ անմահ
 պատարագ, կիւնահը տա իւզէրիմիզտէն տէֆ էտէր:

Թէքրար (Եթբ. Ե. 1.) « Հէր քահանայապետ ինսանլարտան սէ-
 չիլիպ, ինսանլարտան էօթիւրիւ օլ խուսուլարտա, քի Ալլահա միւ-
 թաալլիզ տիրլէր, նասպ օլունուր, քի հէտիյէլէր վէ կիւնահլար ի-
 չին գուրպանլար սունսուն »: Մատէմ Գրիստոս քէնտի քիլիսէսի ի-
 չին պաշ քեհալին նասպ օլմուշ ուտու, վէ պու քիլիսէյէ քէնտիսի
 տախի քեհալինլէր նասպ էթտի, պունլարա պաշգա գուրպան կէօս-

թէրմէտի, անճաղ քի կիւնահլար իչին քէնտինին թէէսիւ էթտիյի պատարապ գուրպանընը սունսունլար. իմտի վաղիֆէլէրի իգթիզա- սընտան խտի քի, քէնտի քիլիսէսինին, վէ եէնի անտընըն քեահինլէ- րի կիւնահլար իչին պատարագլար գուրպանլար սունսունլար: Քեա- հին վար իսէ մութլազ գուրպան տա օլմալը:

ՇԻԲ. Մուախարէն բրօթէսթանլարըն խտտասը պիզլէրին տէ- տիյինի թաստիզ էտէր. էսկի նօմոսուն գուրպանլարը խաչըն գուր- պանընըն թէմսիլլէրի վէ սուրէթլէրի օլտուզլարը հալտէ. օնլար կիւ- նահլար իչին ասըլ վէ սահիհ մաղֆիրէթ գուրպանլարը տէյի ատտ օլուր ուտուլար: Վէ պունուն իլէ պէրապէր Քրիստոսուն խաչտաքի գուրպանընա օնլարտան պիր հագարէթ կէլմէտի իսէ. նէտէն տիր քի, պիզիմքի եանի եէնի անտըն գուզուսունուն գուրպանը, քի հէր կիւն էքմէք իլէ շարապըն սուրէթլէրի թահտընտա սունուլույօր Քրիստոսա հագարէթ ատտ օլունաճազ, պունտա նէ վար: Աճայիպ հալ, ինսան ինտինտէ պիր փատիշահըն խազնէսինի փատիշահ մէէ- մուրլարը, քէնտի էֆէնտիլէրինին էմրի ալիսինէ թաթպիգէն թագ- սիմ էտէրսէլէր. մէկէրչի հագարէթ ատտ օլունուր ումուշ. քիմլէր տիր քեահինլէր. (Ա. Կ.Պ. Դ. 1.): « Քրիստոսուն մէէմուրլարը, վէ Ալլահանի էսրարընըն պին պաշլլարը »: Եախօտ վազ էթտիյի նիզա- մաթըն անքեամընճա ճինայէթլէր աֆվ էթսէլէր, փատիշահա հագա- րէթ մի, եօզա փատիշահըն ինայէթլի մի ատտ օլունուր:

ՇԻԳ. Էվվէլինտէն պէրի կաթոդիկէ քիլիսէնին իման վէ իթի- գատը, Քրիստոս էֆէնտիլլին իշպու գուրպանընը կիւնահլարըմը- ղըն աֆվլըղը իչին սունտուզունու իզրար վէ եէվմիյէ իճրա էտէր. պէօյլէ Տրիտէնդեան սինօթու (Նիգ. ԻԲ. ԳԼ. Բ.): Հայաստանեայց քիլիսէսինին պատարազ տուալարընը օգուրսազ օնլարըն քեաֆֆէսի տայիմի սուրէթտէ Քրիստոսուն պատարագընը կիւնահլարըմըղըն աֆվլըղը իչին Սլահա սունտուզունու թագրիլ վէ թաստիզ է- տէրլէր: « Որպէս զի, եղիցի սա ամենեցուն մեզ մերձեցելոցս 'ի քաւութիւն եւ 'ի թողութիւն մեղաց: - Հեղանի 'ի քաւութիւն եւ 'ի թողութիւն մեղաց: - Մի լիցի սա ինձ 'ի դատապարտութիւն. այլ 'ի քաւութիւն եւ 'ի թողութիւն մեղաց »: Հէման պատարագըն հէր տուալարընտա պատարագըն կիւնահ աֆվլըղը իչին սունուլտու- ղու թաստիզ վէ իզրար օլունուր: Պիր Հայաստանեայց քիլիսէսինին տէյիլ, պիւթիւն շարգ վէ զարպ քիլիսէլէրինտէ պատարագտա օլու- նան ճէմի տուալարըն մաալի վէ մանասը պու տուր: Ս. Յակոբ ա- ռաքեալա ազվ օլունան պատարագամատոյցտա չէօյլէ եազար. « Կիւ- նահլարըմըղ իչին վէ ճէմաթըն թագսիրաթը իչին (pro ignorantibus populi) եւ փէտէր, սանա պու գանը կէօրիւնմէյէն գուրպանը սու- նարըզ . . . »: Քէզալիք հայրապետէրին հէման ճիւմէսի պու մաալ- տէ, եանի Քրիստոսուն գուրպանընը կիւնահլարը վէ կիւնահլարըմը-

դըն ափով օլունմասընտան պաշգա քնվայի տլուրլիւ ճանճա տախի մու-
հասէնաթ, վէ թէնճէ էյլիքլէրին Ալլահտան իհսան օլունմասընա
վասիթա տըր, տէրլէր :

ՇԻԴ. Կիւրեղ Երուսաղէմացի (Ի Խրատան Ե.) « Պատարագը,
քաւութիւն պատարագը, մաղֆիրէթ գուրպանը թէսմիյէ էտէր . հէմ
մէրհամէթ սահիպի Ալլահը, զէպհ օլմուշ Գրիստոսու կիւնահլարըմը
իչին սունարըզ . հէմ կէշմիշ ննջեցեալար իչին, հէմ պիզ տիրլէր
իչին իւճրէթ պախշ էթսին վէ ափով էթսին տէյի միւսարաաթ էտէ-
լիւ » : Տէֆա Տէրտուղիանոս քի, զըրգ եա էլլի սէնէ առաքեալար-
տան սօնրա զուհուր էթտի չէօյլէ եազըյօր, « կէշմիշ ճանլար իչին պա-
տարագ գուրպանը սունմագ ատէթի գատիմէտէն տիր . գուրպան-
ըմը էօլիւլէր իչին, էյյամը միւլատիյալէր իչին (եանի եէրէ էօլիւպ,
կէօյտէ տօղտուգլարը կիւնտէ) էյյամը սէնէվիյէլէրինտէ իճրա էտէ-
րիզ » (Յաղ. Պապէ Ղըրդ. Չէ Յաղ. Մէհնէմէան. ՅԲ. Գիւրա Կաղէնի) :

ՇԻԵ. Փէզալիք Ս. Կիպրիանոս (Գիւր. Ա. Թաղլի. Թ.) վէ սի-
նօթլար եանի Կարգագինեայ Գ. Պրագարեան Ա. եւն . պուռլարտա
էվլէլա կէրէք տիրլէրին վէ կէրէք մէվթալէրին կիւնահլարը ափվը-
ղը իչին պատարագ գուրպան սունուլուր . եանի էօլիւլէրին ճէզայը
մուվագգաթընըն իսթիղֆարի իչին տէյի եազարլար . Օնու քի տիկէր
տիւնեատա, եանի քաւարանտա իքմալ էտէյօրլար : Սանիյէն իշպու
մաղֆիրէթ գուրպանը մալիւմ տիր քի, կէօյտէ պուռլունան ազիզլէր
իչին մաղֆիրէթէ լուզում օլմատըղընտան սունուլամագ, անճագ ա-
զիզլէրին իսմի չէրիֆինէ, եա իզզէթի իչին, քի կէօյտէ պիլիւմ իչին
տուա վէ չէֆաաթ էթսինլէր : Պունուն իչին բրօթէսթանլարա գար-
չը Տրիտէնդեան սինօթու (Նի. Խ. Կաղ. Ե.) չէօյլէ եազար .
« Հէր քիւմ քի, ազիզլէրին իսմի չէրիֆինէ պատարագլար սունմաը-
նը վէ օնլարըն չէֆաաթընա Ալլահըն ինտինտէ մուվաֆֆագ օլմագ
իչին նասըլ քի քիլիսէ նիյէթ էտէր պիր հիյլէ տիր տէրսէ, լանէթ
օլսուն » :

ՇԻԶ. Մուախխարէն իշպու պատարագ գուրպանը եալընըզ կիւ-
նահլարըմըզն եա կիւնահ ճէզալարընըն ափով վէ փաքլէնմէսի իչին
տէյիլ . իլլա տահա նիչէ նիչէ կէրէք բուհանի վէ կէրէք ճիւմանի էյ-
լիքլէրի տախի պու պատարագըն վասիթասը իլլէ վէ Գրիստոսուն թէ-
նինին վէ գանընըն եիւզիւ հիւրմէթինէ Ալլահտան իլթիմաս էտէրիզ
վէ պու էճիլտէն Գրիստոսուն հէյքէլինին գուրպանընը իսքիքիւմ,
եախօտ քիճա գուրպանը տախի թէսմիյէ էտէրիզ, վէ էթմէյէ տէ
հագգըմըզ վար տըր :

ՇԻԷ. Իշպու պատարագ գուրպանընըն հանկը հիսսէսի, ասլի էա-
կան վէ մուգթաղի (հարկաւոր) սայըլըր, միւղէքէրէսի իւզէրինէ կէլին-
ճէ տէրիզ, պատարագըն էն ասըլ, վէ էն լազըմ օլան մահէլի վէ սէօզլէրի
անլէր տիր անլէրի քի, քահանայ Գրիստոսուն իսմի իլլէ իճրա էտէր, եա-

նի Քրիստոսուն օլ մուսարէք սէօղլէրի . այս ե մարմին իմ . այս ե արիւն իմ . զիրա քահանայ Քրիստոսուն իմի իլէ վէ վէքիլի կիպի տալրանըր , հէմ քէսիլէճէք գուրպան հազրր տուրուր , վէ քէսիլմէք մագամընտա սունուլուր , հաչան ծնուն իլէ Քրիստոսուն էօլումիւ իպրազ օլունուր , վէ օլ սէօղլէրին գուվվէթի իլէ , թէն այրը վէ գան այրը իպրազ օլունուր . տիկէր թարաֆլարը վէ տուալարը հայրապետլէրին սէօղլէրինէ կէօրէ , քի եօգարըտա (ՆՀԶ.) զիքը էթտիք , պատարագըն իքմալինէ այիտ հիսսէլէր տիրլէր : Տէմէք քի , եալընըզ սրբագործութիւն քէլիմէլէրի վէ մուամէլէլէրի պատարագըն էսասէն վէ ալէն էն լազըմըլը ետրլէրի տիր , վէ ազիզ բուհու վէ փէտէր Ալլահը չազըրմագ , հէտիլէլէրի սունմագ , վէ զըրմագ վէ թէնէվլիւլ (ճաչակել) էթմէք , պունլարըն հէփսի պատարագըն իքմալ էտիճի հիսսէլէրի տիրլէր , պունլար օլմասալար , ելինէ պատարագ պատարագ տըր . Բէզա բթթէպթանլարըն իտտասը , պիր պատարագ պատարագ օլմագ իլին , ճէմաաթտան տախի ծնա հիսսէտար օլմալը , տէմէլէրինէ հիչ լուղում եօգ տուր : Պու խուսուս իւզէրինէ (ՆԿԹ. տէն ՆՀԶ. վէ ՆՂԴ.) տահա զիյատէ եազըլար , օրալար օգունսուն , վէ տահա մուֆասսալընը արզու էտէն քիմսէ , մումայիլէյ Վասգըվէժին Աստուածաբանութիւնունա . (Վէճ. 222. Գլ. Ա. եւն.) միւրաճաւթ էտէպիլիր :

ՊԱՊԸ ՄԱԼԻՍ

ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐԲՆԸՆ ՄԱՏՏԵՍԻ ՄԱԳԱՍԸ (26ԻԻ)

ՎԷ ՄԵԷՄՈՒՐՈՒ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՇԻԸ . Հաղորդութիւն հէմ սըրը հէմ գուրպան օլաուղու իլին . իքիսինն տէ կէրէք սէօղլէրի վէ կէրէք մատտէլէրի պիր տիր . էվ վէլա հաղորդութիւնուն մատտէսի էքմէք իլէ շարապ տըր . (Մարթ. 26. 27.) չիւնքի Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտիսի պունլարը թախսիս վէ իճրա էթտի . նասըլ քի եօգարըտա եաղտըզ :

ՇԻԹ . Պու սըրըն մագամը , եանի ասլի օլան սէօղլէրի տէ սըրբագործութիւնտա պուլունան , առէք կերէք այս ե մարմին իմ . արբէք 'ի սմանէ ամենեքեան այս ե արիւն իմ . նորոյ ուխտի եւն : Պունլարըն հէփսի (էական) տէյիլ , էն լազըմըլը օլան . « այս է մարմին իմ . այս է արիւն իմ » լուղէթլէրի տիր . սայիլլէրի հիքեայէ մագամընտա տուա սայըլըր :

Կաթողիկէ քիլիսէ շարգտա վէ դարպտա , ճիւմէթէն պիլիթթիֆագ հաղորդութիւն սըրընըն մէճմուրու առաքեալար վէ առաք-

հալլարն խէլէֆլէրի, եանի քահանայութիւն սրբորն ալմըջ օլան վէ թէրսիմ օլան քիմսէլէր տիր տէր. լաքին բրօթէսթանլար հէր քը-
րիսթիյան վաֆթիդ գուվէթի իլէ մէէմուր տուր տէյէրէք, պիղիմ ի-
լէ խոտաա էտէրլէր: Վադաա հպիսկոպոսլարա էլ գօրլար. լաքին
պու էլ գօյմադ պիր ատէթ տէյիլ քի սըրր տըր տէյի իճրա էտէրլէր:
Վէ քահանայլըդ տէրէճէսի օնլարտա հօգ տուր: Նասըլ քի մահա-
լինտէ կէօրէճէյիլ:

ՇԼ. 1. Մատաէ իւղէրինէ կէլէլիմ. հաղորդութիւն մատտէսի,
պուղտայ ունունտան եափըլան էքմէք տիր. պունուն տա իւղէրինէ
քեամիլէն իթթիֆադ վար տըր. Յլօրէնթին սինօթունտա շարգ վէ
ղարպ հայրապետլէրի պիլ իթթիֆադ քիլիսէնին պու խուսուստա օ-
լան թալիմաթընը թաստիդ էթտիլէր, լաքին նասըլ քի էքմէք մա-
յալը մը, մայասըդ մը. լաթին վէ էրմէնի վէ Սիւրեանի քիլիսէլէ-
րի մայասըդ, (բաղարջ) էքմէք տիր տէյի խոտաա էտէրլէր. Քիլտա-
նի վէ Բոււմ քիլիսէլէրի մուղայիլինի, եանի մայալը էքմէք օլտու-
ղունու խոտաա էտէրլէր, քէյֆիյէթ պու հալտէ տիր. Շուրասընը
պիլմէլի քի, պու միւճատէլէ տինճէ պիր ագայլտ տէյիլ, անճագ
պիր ատէթ տիր. տինճէ օլան մատտէ, հաղորդութիւնտա էքմէյին
վէ շարապըն պուլունմասը տըր. ամմա մայալը ամմա մայասըդ.
պունա եկեղեցի ատէթ վէ արարողութիւն թարգընտա պիր միւճա-
տէլէ օլտուղու իչին գարար վէրմէմիշ: Կէլէլիմ իքի թարաֆըն տա
էտիլլէսինէ վէ իսպաթլարընա:

ՇԼԱ. Էվվէլա Բոււմ քիլիսէսինին իսպաթը. էվվէլինտէն պէրի
Յովհաննէս աւետարանիչտէն ալտըղլարը բիվայէթէ թաթպիդէն, մա-
յալը էքմէք պատարագա մատտէ իթթիլադ օլունուր: Սանիյէն
(Յ. Ժ. 1.) « Զատիկ եօրթուսունտան էվվէլ, Յիսուս վագթը-
նըն եէթիչտիյինի պիլտի » . տէմէք քի խամուրսուդ պայրամընտան
էվվէլ հաղորդութիւն սըրրընը իճրա էթտի. եանի խամուրսուդ կիւն-
լէրի պաշանմատան, պունուն իչին Քրիստոս մայալը էքմէք իսթի-
մալ էթտի տէրլէր:

ՇԼԲ. Տիկէր թարաֆը թութանլարըն իսպաթլարը, եահուտի
փասկալեասը իւչ կիւն իճրա օլունուր խտի. (Մատթ. ԻԶ. 17.) « Խա-
մուրսուդ պայրամընըն իլք կիւնլէրինտէ շակիրտլէրի Յիսուսուն եա-
նընա եանաչտըլար վէ տէտիլէր. նէրէտէ իսթէրսին քի զատիյի հա-
զըրլայալըմ » : Վէ (19.) « Վէ զատիյի հազըրլատըլար » : (Մատթ.
Ժ. 12: Ղուկ. ԻԲ. 7: Ա. Կորն. ԺԱ. 23.) « Օլ կիճէտէ քի, բաղպ
Յիսուս էլէ վէրիլիր խտի. ալտը էքմէյի. . . » : Մատէմ աւետարա-
նիչլէրին իւչիւ միւսարրահէն զատիկ սեղանընըն իճրասընը Քրիստոս
խամուրսուդ կիւնլէրին իլք կիւնիւնտէ իճրա էյլէտի, հաղարլար.
հաթտա Պօղոս առաքեալըն սէօղիւնէ կէօրէ, թէսլիմ օլտուղու կի-
ճէտէ էքմէք սըրրընը իճրա էյլէտի, տէմէք քի օլ էքմէք մութլագ

մայասըզ իտի . զիրա Մովսէսին թէնպիհի մուճիպինճէ (Եւէջ. ԺԲ. 15.)
մայալը էքմէք հիչ պիր էվտէ պուլունմայաճագ իտի :

ՇԼԳ . Լաքին նասըլ քի պալատէ իսթար էթտիք , պու պիր տին
պապը տէյիլ , հաթտա Բոււմ գաթօլիքլէրի վէ Գիւտանի գաթօլիք
միլլէթլէրի պատարագտա էլեէվմ մայալը էքմէք իսթիմալ էտէրլէր ,
վէ պաղըլարը տա իքի սուրէթտէն տէ ալըրլար , եանի հէմ էքմէք-
տէն , հէմ շարապտան , ճէմաաթա հաղորդ վէրիլէր . վէ քիլիսէ
պոււնլարըն հաղգընտա պու կիւնէ տէկին պիր շէյ տէմէմիշ տիր վէ
տէմէզ : Ամմա րոււմար կաթողիկէ քիլիսէյի պու պապտէ թահգիր
էտէր իմիշլէր , օ սահիհիկին հիմայէսինտէն նէշաթ էթմէզ . անճագ
խօտպիլիքտէն . եէթէր քի աւետարանա միւրաճաաթ էթսինլէր ,
սահիհինի պուլուրլար :

ՇԼԴ . Պատարագտա տահա տիկէր պիր խուսուս վար տըր . եա-
նի պատարագըն շարապընա կաթողիկէ քիլիսէ պիր գաչ տամլա սու
գաթար . Հայոց Եջմիածնական քիլիսէսի պոււնու գապուլ էթմէզ , պու
խուսուս պիր ճիհէթ իլէ ազգայիտի տինիյէտէն տիր . նասըլ քի Տըրի-
տէնդեան սինօթու . (Նիսի . ԻԲ .) « Հէր քիմ քի սույու , սոււուլա-
ճագ բաթակա գաթմամալը . չիւնքի Գրիստոսուն թէէսիաաթընա
գարշը տըր տէրսէ , նզովեալ օլսուն » տէր : Պու կանոնու քիլիսէ
լճրա էթմէզ իտի , էկէրչի խասիմէրիմիզին իտտաասը սատէ սու
գաթմագ ատէթինէ տայիր օլսա իտի . լաքին պոււնլարըն տէտիյի ,
տօլալտան կաթողիկէ քիլիսէնին սույու շարապա գաթտըղը իչին
հուգուգունա վէ Գրիստոստան ալտըղը հիւքիւմէթինէ գարշը օլտու-
ղունտան հաղգը իլէ էօլլէլէրինի քիլիսէ րէտտ վէ գատապարտեւ է-
տէր . պա խուսուս օնլարա գարշը տըր քի , քիլիսէնին իշպու միւհ-
թէրէմ ատէթինի վահի վէ պի աասա էտէրլէր . վէ սույու գաթմասա
տա օլուր տէրլէր . վաղասա իքի տամլա սույու գաթմասամ ելինէ
պատարագ պատարագ տըր . վէ մուգթաղի մէվատտէն տէյիլ տիր .
վէ պու էճիլտէն սույու շարապա գաթմագ Գրիստոսուն թէնպիհի
տիր տէմէյօրուզ . նասըլ քի մայալը եա մայասըզ էքմէք պահսընտա
տա տէրիզ . վէ նասըլ քի սատէ էքմէյին օլմասը Ալլահըն թէնպիհին-
տէն տիր տէրսէք , քէզա սու գաթըլմասը խուսուսու քիլիսէ թէն-
պիհինտէն տիր . վէ պու թէնպիհ էն գատիմ առաքելական վազըթ-
լարտան պէրի միւթէմատիէն ճարի օլան ուսուլէ թաթպիզ միւթա-
պըզ օլտուղունտան , քիլիսէ թէնպիհինին իզթիգապընա կէօրէ , սու
գաթմասը լաղըմ տըր տէրիզ . վէ գաթմայան մահուչափ կիւնահ իշ-
լէր : Պու պապտէ քիլիսէ սինօթլարընըն խայըճա դանուն վէ գարա-
լարը վար տըր . վէ պոււնուն թաստիզինէ քիլիսէ տէ միւգթէտիր տիր :

ՇԼԵ . Ս . Իրէնէոս (Գիւր . Ե . ԳԼ . Բ . 3 .) « Գատէհին եանի բաթ-
կինին թէրթիպի բարեխառնութիւն բաթակին թէսմիյէ էտէր . վէ
հաչան գարըշմըշ (եանի սու իլէ) գատէհ , վէ եալըլմըշ էքմէք Ա-

լահն քէլաւնը ալըրլար, Գրիստոսուն թէնինին վէ գանընըն սրբու թիւնու օլուրլար » տէր :

Ա. Կիպրիանոս (Թաղ. ԿԳ.) « Հաշան գատէհտէքի շարապա սու գարըշըրսա, Գրիստոսա ճէմաթ թօփլանըր » : Քէզալիք Ս. Յուստինոս, Ս. Կիւրեղ Երուսաղէմացի. (Առ Պերլարֆինոս Յալ հալարֆինոս Գեր. Գ. Գլ. Ժ. Կօմ. 12.) : Քէզալիք Ս. Յակոբայ վէ Մարկոսա ազվ օլունան էն էսկի պատարագ ատէթլէրինի շամիլ քի թապլարտա, իշպու սուլուն շարապա գաթըլմասը միւսէրրահ եազըլը տըր : Քէզա Ս. Բարսեղին վէ Ս. Կիւրէղին եազտըգլարընա կէօրէ պու շարապա սու գաթըլմասը ատէթի շարգ քիլիսէլէրինին պիւ ու մումի վէ պէտիհի ատէթի իտի : Քէզալիք զարպ քիլիսէլէրինտէ պու ատէթին գատիմինտէն պէրի ճարի օլտուղունու Մուրաթօրիօ վէ Ասսէմանի թահրի վէ թաստիգ էտէրլէր. քէզալիք Կարթագինեան Գ. սինօթ, Պրադարեան սինօթ, Դրուլեան սինօթ պագըսըլա, (Տէռա Պերլարֆինոս Անդ.) :

Քէզալիք քիլիսէնին ազիգ ըիվայէթի էն գատիմ իշպու միւսթէրէմ ատէթի թաստիգ էտէր. վէ սէպէպի էվլէլի, Տրիտէնդեան սինօթունուն գավլինճէ, չիւնքի Գրիստոսուն պէօյլէ էթտիլի ըիվայէթ օլունուր : Սանիյէն, չիւնքի Գրիստոսուն պէօյրիւնտէն հէմ գան, հէմ սու նէշաթ էթտի : Սալիսէն, ճէմաթ քի վաֆթիգտէ սու հալուգու վասիթասը իլէ քրիսթիան օլմուշ տուր Գրիստոսուն գանը իլէ պիլլէշին, եախօտ Գրիստոս քէնտի քիլիսէսինին սէրի էքրէմի վէ մանէվի վիճուտի իլէ, քի քիլիսէ տիր պիլլէշնէսինէ պինաէն, հէմ տէ Գրիստոստա իքի թապիաթ ինսանի վէ Ալլահանի օլտուղունա նու իպրազ էթմէք իշին. նասըլ քի շարապա սու գարըշըրմայան միլլէթլէր Գրիստոստա պիր թէք թապիաթ օլտուղունու կէօսթէրմէք իշին, եախօտ նասըլ քի միաքնակլար իտտաա էտէրսէլէր, կաթողիկէ քիլիսէ տախի Գրիստոստա իքի թապիաթ վար օլտուղունա պինաէն շարապա սու գաթար :

ՇԼԶ. 2. Հաղորդութիւն սըրընըն մագամը, եախօտ էն մուգթաղի սէօլլէրի էքմէյի Գրիստոսուն թէնինէ վէ շարապը Գրիստոսուն գանընա իսթիպտալ էթմէք իշին. այս է մարմին իմ, այս է արիւն իմ լուղէթլէրի տիր : Պունլար Ալլահանի թէնպիին իղթիգասընտան էօթիւրիւ, հաղորդութիւն վէ գուրպան սըրըլ մուգատտէսինի իճրա էթմէք իշին մութլազ լազըմ տըրլար : Սայիր լուղէթլէրի տախի լազըմ տըր, ամմա Օնլար քիլիսէ թէնպիին էթտիլի իշին լազըմ տըրլար, նասըլ քի հէր քահանայ պատարագտա « Առեալ գհաց 'ի սուրբ. եւ 'ի պատուական ձեռս իւր, օրհնեաց, երեկ, ես իւրոց եւն. նոյն պէս եւ դրաժակն եւն. » տէր վէ քահանայադոժեկ էտէր :

ՇԼԷ. Մաթթէէսիւֆ պուրատա թէքրիւր էտէրիգ քի, Հաստանեայց քիլիսէսինին պիր Աստուածաբան հայրապետի ատտ օս

լունան Ներսէս Լամբրոնացի, (Ի Մէնս-Նէ-ն պարարտի) եազմը տրը քի, սրբագործութիւն իճրա օլունտուգտա, Գրիստոսուն էօլիւ թէնի վէ գանը օլուր, տամա պիրազ սօնրա քահանայնըն հոգին սուրբու տավէթ էթտիյի տուատա, Գրիստոսուն օլ էօլիւ վիճուտի, աղիզ բուհ իւղէրինէ կէլիպ ճանլանըր վէ տիրիլիր: Լաքին պու հայ-րապետ մատտի սուրէթտէ եանըլտը, զիրա սրբագործութիւնտա իճ-րա օլունան Գրիստոսուն քէլամլարընըն գուվվէթի վէ վասիթասը ի-լէ էքմէք թէնէ վէ շարապ գանա իսթիպատալ օլուր: տէյիլ քի ին-սանըն տուասը իլէ, վէ պալատէ մուհարրէր օլան միւզթազի սէօզ-լէրտէն մատէսի եօգ տուր: Պունուն իլին, « Որով զհաց օրնեալ, մարմին ճշմարտապէս արասցես » տէմէսի, քիւլլիլէն սահիհիլիկէ մու-ղայիր տիր, հէմ հերետիկոսութիւն տուր: անճագ « Մարմին ճշմար-տապէս արարեր » սահիհ թէն էթտին տէմէլի: նասըլ քի կէրէք շարգ վէ կէրէք զարպ կաթողիկէ քիլիսէլէրինտէ սէօլէնիր: տէյիլ (արասցես) էտէսին, իլլա (արարեր) էթտին: Ներսէս Լամբրոնացի պուրատա եանըլտը, ինսան հալի պու եմ, լաքին նօլա պիլմէյէրէք եանըլմըլ օլսա իտի: (Տես ՆՂԳ.):

ՇԼԸ. Մուախարէն Ֆլօրէնթին սինօթունտա պու մատտէ իւ-զէրինտէ մուպահասա աչըլտըղընտա Բում քիլիսէսի թարաֆընտան մէշհուր վէ ալիմ Պէսսարիօն եպիսկոպոս պէօլէ եանըլըղա բում քիլիսէսի հիշ պիր վագըթ տիւշմէտի տէյի իտտաա էթտի, հաթտա շարգ Ս. հայրապետլէրինին պա խուսուս Յոհան Ոսկերերանըն եազ-տըղընա պինաէն, էքմէյին վէ շարապըն Գրիստոսուն սահիհ վէ տիրի թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլմասը եալընըզ Գրիստոսուն գուլլան-տըղը լուղէթլէրին գուվվէթինէ խաս վէ ատտ օլունուր, վէ պու-նուն իւզէրինէ հայ միլլէթինէ վէրիլէն թալիմաթտա եազըլտը, քի « իշպու հաղորդութիւն սըրընըն լազըմըլ սէօզլէրի (կերպի) գուր-թարըճընըն քէլիմէլէրի տիր: քի օնլար իլէ պու սըրըրը իճատ էթտի »: Պու խուսուս իւզէրինէ (Նկթ.) պապը սանիյի խիթամընա գատար արզիւ էտէն օգուտուղունտա, հաղորդութիւն սըրընըն (ձեւի) եա-նի քէլիմէյի լազըմէսի, մութլագ Գրիստոսուն « առէք կերէք եւն. » սէօզլէրի օլտուղունու անլար:

ՇԼԹ. 3. Հաղորդութիւն սըրընըն մէշմուրու եալընըզ քահա-նայ սըր: Բրօթէսթանլար պունուն մուղայիրինի իտտաա էտէրլէր: Վաֆթիլիլին գուվվէթի իլէ հէր քրիստոնեայ մէշմուր տուր տէրլէր: նասըլ քի էվվէլինտէն իլթար էթտիք: մատէմ էլ գօնուլմասը հէր քէսէ խաս տէյիլ տիր, անճագ քոաքեալլարըն խէլէֆլէրի օլան քեհանլէրէ: թապիի իշպու սըրընըն մէշմուրու հագիզիսի քահանայ սըր: Պունուն իւզէրինէ մուֆասսալ աթիտէ (ՇԽԳ.) եազահաղըմըզ ֆասըլտա սէօլլէյէճէլիլ: Պուրատա տիկէր պիր ճինա քիլիսէ խասիմ-լէրի իլէ գօնուշալըմ, քի քրիսթիանլարըն հէփսի պատարագտա հա-

զըր պուլունտուղլարը հալտէ , թըսպը քահանայ կիպի գուրպանը սունմայա մէէմուր չիլէ պիլա վասիթա մէէզուէն տուրլար . ֆազաթ սըբագործեւ էթմէյէ գուզվէթլէրի եօգ տուր տէրլէր . իշթէ պու խուսուստա պուշլար եանի Եանսէնիստլէր , բրօթէսթանլարտան թէֆրիզ օլունուրլար :

ՇԽ . Պուշլարա գարշը տէրիզ , եալընըզ քահանայ ասըլ սահիհ վէ պիլա վասիթա գուրպանը սունմայա մէէմուրու մուվազզաֆ տըր , վէ գուրպանտա հազըր պուլունանլար պիլ վասիթա վէ ղայ . ըր մուվազզաֆ օլարագ գուրպանը թագտիս , վէ Ալլահա թագտիմ էտէրլէր . պու սահիհլիք տին պապը մագամընտա վէ տինէ եագըն պիր սահիհլիք տիր :

Եվլէլա պիլմէլի քի , գուրպանը սունան իւք էվվէլ Բրիստոս քէնտիսի տիր . Տրիտէնդեան սինօթու պէօյլէ թարիֆ էտէր , (Նէփ . ԻԲ . Գ . Բ .) « Գուրպան պիր տիր , վէ գուրպանը սունան քահանայլարըն խըզմէթի իլէ այնը օ Յիսուս Բրիստոս տուր » : Երմէնի պատարագամատոցունտա տախի նուիրման տուեսընտա քահանայ Բրիստոսա խիթապէն շէօյլէ տուա էտէր . « Ասան զի զու ես որ մատուցանես եւ մատչիս եւ ընդունիս . եւ տաս Բրիստոս Աստուած մեր եւն . » :

Տէմէք քի իքինճի սունան քահանայ տըր վէ հէմ սահիհ վէ պիլա վասիթա գուրպան սունան սատէ քահանայ տըր . քի հաղորդու թիւն սըրրընը ինրա էտէր : Բիսթորեան սինօթունու թանըյան քիմ սէլէր , եանի Եանսէնիստլէր , պիլթիւն գուրպանտա հազըր պուլունանլար քահանայ կիպի պատարագ սունարլար տէյի խտտա էտէրլէր , պու ֆէրզ իլէ քի , չիւնքի հաղորդութիւնա արարողութիւն վասիթասը վէ ճիհէթի իլէ հիսսէտար վէ իլհագ օլուրլար , տէյիլ քի գուրպանը սըբագործեւ էթմէյէ օնլարա հէքիւմ (իշխանութիւն) վէրիլմիլ : Հէմ Եանսէնիստլէրին պու խտտալարընա պաշլըճա սէպէպ , չիւնքի գուրպանըն ասըլ թապիաթը սըբագործութիւնտա տէյիլ , անճագ թէնալվիլէլ էտիպ իքմալ օլմագտա տըր , եանի ճաշակումտա տըր , քի օլ վագըթ գուրպանտան հէր քէս ալըր , եախօտ ալմայա հագգը օլտուղու իչին , հազըր պուլունանլար տախի սահիհ վէ ասըլ մէէմուր օլուպ , օլ գուրպանը Ալլահա թագտիմ էթմէյէ հագգլարը վէ սէլահիյէթլէրի վար տըր . զիրա գուրպանտան ճաշակեւ էթմէք , հէմ քահանայա հէմ ճէմաաթա ումումի սուրէթտէ խաս տըր : Ալէ պունուն իչին պատարագը թագտիմ վէ թագտիս էթմէք հագգը իքիսինէ տէ նէշաթ էտէր զիւյմիւնտէ պուլունտուղլարը տըր : Հաթտա սըբագործութիւն քէնտի զիւյմիւնէրինէ կէօրէ պիր շարթ տըր քի . օնսուզ գուրպան թագտիմ օլունամագ :

ՇԽԱ . Լաքին քիլիսէնին սահիհ իթիգաթը ասըլ վէ պիլա վասիթա գուրպանըն մէէմուրու սատէ քահանայ տըր , ճէմաաթ տա օ-

նուն վասիթասը իլէ օլ գուրպանը սունար : պունուն տա սէպէպի , չիւնքի քահանայ ումուլին թարաֆընտան մէճմուր տուր , եախօտ քիւսէ թարաֆընտան վէ քիլիսէ իսմի իլէ գուրպանը սունար վէ պատարագտա տուալարը թագտիմ էտէր . չիւնքի քրիսթիյան ճէմաաթ տէրունի նիլէթ իլէ քահանայ իլէ գուրպանը սունմայա պիրլէշիր , չիւնքի ճէմաաթ սունուլաճագ մէվատտէ վէ սէքեաթլարա օլ նիլէթ իլէ քի , քահանայ գուրպանը սունար , հէմէֆքեար վէ հէմամէլ օլուր : (Տե՛ս . Վա՛գէլէ՛ք Վե՛հ . 227 . Գլ . Ա .) : Քէյֆիլէթին թաստիգինէ կէլէշլիմ , էվվէլ էմիրտէ , գուրպանըն ասլը վէ թապիլթը սատէ օնա իւհագ օլմագտան վէ օնու թիւքէթմէքտէն իպարէթ տէյիլ , նասըլ քի տէրլէր : Սանիլէն , ճէմաաթըն իշպու գուրպանա իլհագ օլմասը , եախօտ ճաշակել էթմէսի գուրպանըն զաթինէ , եա ասլընա լաղրո՛ պիր շէյ տէյիլ , նէ տէ ճաշակել էթմէք գուրպանըն ասլը օլապիլիր . պու քի Տրիտէնդեան սինօթունտան ճէրհ վէ դատապարտել օլտու . եօլսա պատարագըն գուվվէթի վէ քէրամէթի հաղորդ ականլարըն ճաշակ արմասընա մէրպուլթ վէ մէնուլթ օլուր ուտու : Վէ ասըլ տա սէպէպի պու տուր քի , գուրպանըն մագսէտի Ալլահը եէրին կէօյիւն մուլլագ սահիպի իզրար էթմէք . վէ գանըն տէօքիւլմէսի միւնասիպէթի իլէ հէմ քէմալը իթաաթ վէ ուպուտիլէթիմիգի Ալլահա իպրագ , հէմ հայաթըմըզըն վէ մէմաթըմըզըն էմրի թէտպիրի քէնտիւնին գուտրէթի իլահիլէսինէ մուհաւվէլ օլտուղունու իզրար վէ իթիւրաֆ էթմէք տիր : Պու մուամէլէլէրին հէփսի քահանայըն սրքադործութիւնտա եալընըզ մէվճուտ պուլունտուղունտան , վէ պու սրքագործութիւնա քէնտի իզրարլարընճա , մատէմ ճէմաաթըն հագզը վէ հիւքմիւ եօզ տուր . տէմէք քի սահիլէն վէ պիլա վասիթա գուրպանըն մէճմուրու եալընըզ քահանայ տըր : Եվէր պիր , քիմսէ շօլ սէօզլէր իլէ պունու պէնիմ վիքրիմ իչին էտին տէմէսինտէ , Քրիստոս առաքեալլարը քահանայ թագտիս էթմէմիշ , եախօտ քէնտիլէր վէ սայիր քահանայլար քէնտի թէնինի վէ գանընը գուրպան սունսունլար տէյի , էմր ու թէրթիպ էթմէմիշ տէրսէ , նգուվեալ օլսուն . (Կա՛նա . Բ . Նի՛գո . ԻԲ .) : Էօլլէ իսէ ճէմաաթ , պատարագ գուրպանընըն մէճմուրու օլմագ , պա խուսուս քի , պու Եանսէնիստլէրին իթիգատը , Պօղոս առաքեալըն եաղտըղընա գարշը պիր թալիմաթ օլուպ , պէօյիւք ըաֆըղըլըզ տըր : (Եբ՛ր . Ե . 1 .) « Հէտիլէ վէ գուրպան սունմա քահանայըն վաղիֆէսի տիր , քի ինսանլար իչինտէն սէչիլիպ ալընըր , վէ օնլար իչին թէէսիս օլուր » : Պու սուրէթտէ ճէմաաթ պատարագա մէճմուր օլմագ :

ՇԽԲ . Քէյֆիլէթ պու մաալտէ մալիւմ օլմուշ օլտուղու հալտէ , պատարագըն իչինտէ պիր թագըմ ճէմաաթըն թարաֆընտան օլունան վէ սունուլան տուալարըն մանասընըն պունա մէպնի օլտուղունու ֆէհմ էթմէլի , քէզա « Յիշեա տէր եւ ողորմեա , եւ օրհնեա

զքո առաջի կացեալ ժողովուրդս եւ զպատարագիս մատուցողս, եւ պարգեւեալ սոցա զպիտոյն եւ զօգտակարսն » : (Պատարագարայ) , եւ ըստպէս հուզուրունտ տուրան ճէմաթը վէ պու պատարազը ոռնանլարը զիքը էլլէ . . . : « Յիշեա որպէս բարերար եւն. » մէրհամէթի վէ ինսանլիէթի օլտուղուն միսիլիւ , թագաթիմ էտէնլէրի վէ քիմլէր իչին թագաթիմ օլտուղուրսա զիքը էլլէ . . . : Պունլարըն հէփսինին մանասը քահանայ իլէ պիրլիքտէ , վէ քահանայ վասիթասը իլէ ճէմաթ պատարագ դուրպանընըն զայրը մուվազղաֆ մագամտա թագաթիմինէ մէէմուր օլապիլիւր : Պու պապտէ զիյատէ մալիւմաթ արայան օլուրսա , քիլիսէ բուէսսալարընըն պապընտա եագտըղըմըղ ֆասըլ օգուրսա , տահա զիյատէ իսթիֆատէ էտէր . (Տեգ. Դ. Ե. Ը. եւայլն) :

ՕՆ ՏԷՕՐՏԻԿՆՃԻԻ ՖԱՍԸԼ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ՍԸՐՐԸ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՇԽԳ. Պի մէտմուրիւթիւն ազամէթի էկէրչի քէնտի վազիֆէ-սինին ազամէթինտէն գըյաս օլունաճագ իսէ, ֆի էլ հագիգէ տիւննատա էն մուազգամ վէ էն միւհթէրէմ մէտմուրիւթիւն եալընըգ քահանայութիւն տուր, զիրա (Ա. Յ. Բ. Ա. 1.) «Ալլահն քէլամընա էլլէրիմիգ տոգունտու»: Վէ (Ա. Կ. Բ. Գ. 1.) «Ինսան-լար պիզլէրի Գրիստոսուն մէտմուրլարը, վէ Ալլահն էսրարը պին պաշըլարը վէ թագսիմ էտիճլէրի պիլսինլէր. . . » տէյի եազըլը տըր: Իլթէ առաքեալլարըն պու սէօզլէրինէ մէպնի տէրիգ. քահանայութիւն սըրըր Գրիստոսուն էսրարընըն էն մուազգամ պիւ սըրըր տըր: Քահանայութիւն լուղէթինին իքի մանասը վար տըր. էվվէլա վէ ասըլ մանասը, քահանայ թագտիս օլմագ սըրըր տըր, քի կարգ քահանայութեան, հախօտ էլ գօյմագ (ձեռնադրութիւն) ատէթի թէսմիյէ օլունուր: Սանիյէն, քահանայութիւն քիլիսէ մէտմուրանը թուհանիյէսինին թուհանի իսթիգլալիյէթի (իլխանութիւնու) տէմէք, վէ պու մէտմուրլէրին պիւրի պիւրինտէն իւսթիւն օլան տէրէճէլէրի, հախօտ թիւթպէլէրի տէմէք տիր: Պիգ էվվէլա քահանայութիւն տ-տէթինին, հախօտ թագտիսինին սահիհէն Գրիստոսուն իճատ էթմիշ օլտուղու սըրըր պապընտան պահս ու թաստիգ էտէճէլիգ: Սանիյէն, քիլիսէ մէտմուրլարընըն իսթիգլալիյէթ վէ տէրէճէլէրինի պէյան է-տէճէլիգ: Սալիսէն գատըր ու հասիյէթլէրինի վէ չուրութու լազըմէ վէ լայիգէլէրինի վէ սայիրէյի թէհարրի վէ թաստիգ էտէճէլիգ:

ՇԽԳ. Բրօթէսթանլարըն քահանայութիւն թագսիմի փէք չօգ օլտուղունտան, էվվէլա եպիսկոպոսական քի ինկիլիգ քիլիսէսի թէս-միյէ օլունուր, կարգը, հանի քահանայութիւն սըրըրընը գապուլ է-տէրլէր. քէզալիք Ալէմանեա բրօթէսթանլարը հէր նէ գատար քի Լութեր վէ Գալվին քահանայութիւնու սըրըր եէրինէ գօյմատըլար ի-սէ, (Տեա. Լուդեբի Յալ. Գերմանեա Բեքէլադ-ոյ. Գլ. ԺԶ.) պու ճիւմ-լէ քահանայութիւնու պունլար պիւր տէրէճէլէ գատար գապուլ է-տէրլէր. Ամէրիգա բրօթէսթանլարը քահանայութիւնու քէզալիք գա-պուլ էտէրլէր. վէ էլ գօյմագ ատէթինի իգրար վէ իճրա էտէրլէր. նիմ ըէսմի վէ չըպլագ պիւր տէրէճէտէ քէէննի քահանայութիւն Ալլահն քէլամընը նէչըր էթմէյէ զահիրէն վէ փօլիթիգաճա սէչիլմիշ չօպան տըլար. վէ պու էլ գօյմագ ատէթի ըէսմիսինին լութֆճա մին Ֆիլի-լի մեֆուլ հիչ պիւր քէրամէթ մուհասէնաթը եօգ տուր, հանի ստըր

կարգ սրբոր քէնտինտէն հիչ պիր լուծուֆ վերէմէզ . անճագ Գրիստոս քէնտի ազիզ բուհունու , իսթէրսէ օլ սէչիլմիշ չօպանլար իւզէրինէ վերիւր . իսթէրսէ վերմէզ . վէ պու պապտէ հէփ ճէմաաթ պիր տիր , նէ չօպանըն սիւրիսիւնտէն , նէ սիւրիւնիւն քէնտի չօպանընտան պիր ֆէրզի վար տըր . մատէմ մկրտութիւնտա Գրիստոստան հէփիսի պիր սէլահիյէթ ալմըշլար տըր տէրլէր : Վէլ հասըլ կաթողիկէ քիլիսէնին հէտի սըրր իւզէրինէ օլան իթիզատը հիչ պիր կէօնէ բըրօթէսթանլարտա հօզ տուր :

Շիւն . Կաթողիկէ քիլիսէ իշպու կարգ քահանայութիւն սըրրընը պէօլէ թէֆսիր էտէր . հանի « պու կարգ պիր ազիզ ատէթ տիր , եա Գրիստոստան իճատ օլմուշ պիր սըրր տըր . քի թագտիս օլանա լուծուֆ վէ սայիր սըրրլարը վէ ումուրու բուհանիյէր իճրա էթմէյէ բուհանի հիւքիւմէթ վէ սէլահիյէթ վերիւր » : Նախօտ « Քահանայրդ Ալլահտան իճատ օլունմուշ պիր սըրր տըր քի . թագտիս օլանա Գըրիստոսուն թէնիւրի վէ գանընը թագտիս վէ թագտիմ էթմէյէ վէ կիւնանլարը աֆվ էթմէյէ հիւքիւմաթ վերիւր » :

ՊԱՊԸ ԻՎԱԼԵԼ

ԿԱՐԳ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍՏԱՆ ԻՃԱՏ ՕԼՈՒՆԱՆ
ԷՍՐԱՐԸՆ ՊԻՐԻՍԻ ՏԻՐ

Շիւճ . Պու սահիլիյի կէրէք ազիզ քիթապ , կէրէք Գրիստոսուն չիֆահէն ազիզ քէլամը վէ կաթողիկէ քիլիսէ վէ Ս . հայրապետլէր , վէ քիլիսէնին ումուրի սինօթլարը վէ ուսիլի գատիմէսի պէյան էտէր : Պիր մուամէլէնին սըրր օլմասընա պիր զահիրի ատէթ լազըմ տըր . պիր տէ լուծուֆ վերմէսի , վէ պիր տէ Գրիստոստան եա պիզգաթ եա պիլ վասիթա իճատ վէ իճրա օլունմուշ օլմալը տըր :

Շիւն . Իշպու իւշ շարթլարըն քահանայութիւն սըրրընտա պուլունտուղունու շէօլէ թաստիզ էտէրիլ : (Գրք. ԺԴ. 22.) « Ձեռնադրեցին նոցա ըստ եկեղեցւոյ երիցունա . աղօթա արարեալ հանդերձ պահօք – փէրհիզ թութարագ , տուա էտէրէք , քիլիսէլէր իչին ծնարա էլ գօյուպ քահանայլար էթտիլէր . ծնարը Ալլահա հէվալէ էթտիլէր » : Իշթէ էլ գօյմա ատէթի : Վէ (Ա. Տէրթէ. Դ. 14.) « Սէնտէքի օլան լուծուֆլարը իհմալ էթմէ , քի սանա վերլաթի . փէյղամպէրլիք իլէ քահանիլիյին էլ գօյմասը իլէ – 'ի ձեռնադրութեանէ երիցութեան » : Իշթէ ձեռնադրութիւնտա վէրիլէն Գրիստոսուն լուծուֆու , քի քահանայա վէրիլմիշ . վէ թէքրար էլ գօյմագ ատէթի զիքր օլունմուշ : (Բ. Տէր. Ա. 6.) « Պունուն իչին սանա տէր խա-

Թըր էտէրիմ Ալլահն լուծուֆլարընը իշալ էտէսին օքի սէն տէ տիր
 (պէնիմ սանա վէրտիյիմ) ձեռնադրուծիւնում իլէ , զիրա Ալլահ պի-
 զէ տէյիլ զօրգու , իլլա գուվլէթ վէ մուհապպէթ վէ հիճապ բու-
 հունու վէրտի » : Պօղոս առաքեալ քէնտի վէրտիյի ձեռնադրուծիւն-
 տա ալտըղը լուծֆու , Տիմոթէոսուն ֆիքըրինէ կէթիրիյօր , սէնտէքի
 լուծֆու պօշ , Թէհի պըրագմայասըն , քի դազանտըն , հաչան սէնի
 ձեռնադրել վէ քահանայ թագտիս էթտիմ իսէ : Տէֆա (Ա. Տէֆ. Ե.
 22.) « Օլմայա քի ալէլ աճէլէ պիրիսինին իւզէրինէ էլ գօյասըն ,
 վէ սայիրլարըն կիւնահլարընա հիսսէտար օլասըն » : Զիրա կէրէք
 սարկաւագ օլտուն , կէրէք քահանայ վէ կէրէք եպիսկոպոս , էլ գօյ-
 մագ (եանի ձեռնադրուծիւն) ատէթի իլէ թագտիս օլուրլար ,
 պուշլարըն էվլէլ էմրտէ , իւմինի , լիյագաթընը , մէշրէպ թէմիզլիյի-
 նի վէ աթվարլարընը թաստիգ էթմէտիքճէ , պուշլարըն ձեռնադրել
 էթմէսի ճայիզ տէյիլ . հաթտա պէօյիւք մէշսուլիյէթէ մուճիպ օ-
 լուրսուն : Հաչան օլ մէշմուրիյէթին վագիֆէսինի լայըզը վէճի իւզէ-
 րէ իճրա էթմէսէլէր , օնլար խէթա իշլէյէճէքլէր , վէ սէն սէպէպ
 օլտուղուն իշին , օլ խէթա սանա տախի թէաթի օլունուր : Տէմէք
 քի իշպու ձեռնադրուծիւն ատէթի մուհիմ պիր ատէթ տիր , վէ
 պուշուն իլէ պիր շախս քահանայ ձեռնադրել օլուպ ճէմաաթը կիւտ-
 մէյէ քէնտիսինէ հիւքիւմէթ լիյագաթը վէրիլէր : (Գործ. Զ. 3.)
 « Քրիստոսա իման կէթիրէնլէր չօղալտըղը կիպի , օն լքի առաքեալ-
 րար , Ալլահն քէլամընը նէշր էթմէտէն վէ վէզայիֆի միւզթաղիյէ-
 նին իճրասընտան տուր օլմասընլար տէյիլ , շակիրտլէրի չաղըրըրլար ,
 վէ տէրլէր . եան գարընտաշլար , արանըղտան եէտի քիշի սիզլէրտէն
 թաստիգ օլունմուշ օլտուն , վէ իւմ իլէ վէ ազիզ բուհ իլէ տօլմուշ
 օլտուն սէշին քի , օնլարըն պու խըզմէթլէրին իւզէրինէ նասպ էտէ-
 լիմ . վէ ազիզ բուհ իլէ մէմու գաթը , Ստեփաննոսու վէ ֆիլիպպո-
 սու վէ Պրօքօրոնու վէ Նիքանուրու վէ Տիմոթէոս վէ Պարմէնայը վէ
 Անտիօքտան կէլէն Նիկողայոսու սէշտիլէր . պուշլարըն առաքեալա-
 րըն հուզուրունտա տուրտուրտուլար , վէ տուա էտէրէք պուշլարըն
 իւզէրինէ էլ գօյտուլար » : Իշթէ պու եէտի քիշինին իւզէրինէ էլ
 գօյմագ ատէթի իճրա օլտու , վէ ճէմաաթտան սէշիլտիլէր , մէշմու-
 րիյէթ ալտըլար : Քրիստոս էֆէնտիմիզ . (Դուհ. ԻԲ. 19.) « Զայս ա-
 րարէք առ իմոյ յիշատակի . — պուշու պէնիմ զիքրիմ իշին էտին » .
 տէմէսինտէ , մութլագ առաքեալարըն քահանայ վէ եպիսկոպոս ձեռ-
 նադրել էթտի , վէ օնլարա հիւքիւմէթ վէրտի քի , քէնտի թէնինին
 վէ դանընըն գուրպանընը Ալլահա եէվմիյէ սունսունլար : Վէ (Եբր.
 Է. 1.) քէզալիք Քրիստոսուն պատարագընը սունմայա մութլագ քա-
 հանայ օլմուշ օլմասը լաղմ քի , Մելքիսեդեկին կարգ քահանայու-
 թիւն խըտմէթի բուհանիսինին քեաֆֆէսինին իճրասընտա պուշլար-
 սունլար : Զիրա աւետարանըն հիշ պիր մահալինտէ եագըլըսը հօգ

տուր, քի Գրիստոս առաքեալարն իւզէրինէ էլ գօյմուշ օլսուն, պու ճիւմէ հիչ պիր քիմէնին, առաքեալարն Գրիստոստան թագ-տիս օլտուգլարը իւզէրինէ շիւփհէսի եօգ տուր. էն սօնուստա Գրիստոս առաքեալարա կիւնահլարը աֆիւ էթմէք սէլահիյէթինի էօլմէզտէն էվվէլ վատ էթմիշ իտի: (Մատթ. ԺԶ. 19. ԺԸ. 18.) վէ մուսխարէն տիրիլտիքտէն սօնրա իշպու վատընը իճրա էթտի: (Յովհ. Ի. 22.) Իշպու կիւնահլարը աֆիւ էթմէք հիւքիւմէթի քեա-հինլիյին պաշլըճա չարթը վէ իսահիյէթի իտի. պատարագ խուսու-սուստա հէփ եազտըգլարըմը պունուն իսպաթը տըրլար:

ՇԽԸ. Ալլահն շիֆահէն քէլամը տախի պունու պէօյլէ թաս-տիգ էտէր. վէ քիլիսէնին պիտայէթինտէն շիմիյէ տէկին շարգ քի-լիսէսի օլսուն, դարպ քիլիսէսի օլսուն, իշպու էլ գօյմագ իլէ քահա-նայութիւն սըրընըն իճրա օլմուշ օլտուղունու թաստիգ էտէրլէր: Պօղոս առաքեալն իւզէրինէ սայիր առաքեալարն էլ գօյտուղու նէրտէ եազըը տըր, լաքին պու առաքեալն քահանայ ձեռնադրել օլտուղունու վէ քէնտիսինին սայիրլարնա կարգ վէրտիյինի ազիլ րիվայէթտէն տախի պիլիլիլ, էվվէթ եպիսկոպոսուղունու (Գործք. ԺԳ. 3.) պիլիլիլ. լաքին քահանայութիւն ալմասընը սատէ ազիլ րիվայէթտէն:

ՇԽԹ. Պու քահանայութիւնուն սըրը օլմասը խուսուսու իւզէ-րինէ ազիլ հայրապետլէրին հէփսի եազար, վէ սըրլարը եազըպ թատաս էտէն հայրապետլէր, քահանայութիւն սըրը տախի եէտի սըրլարըն պիրիսի օլտուղունու թաստիգ էտէրլէր: Որոգինէս, Գրի-գոր Նիւսացի, (Ճա- 'է Միգրո-Նիւն Գրիգոր) Օգոստինոս, Ոսկե-բերան վէ սայիրլէրի, հէր պիրլէրինին պու խուսուստա պիրէր քի-թապ եազտըը վար տըր: Վէ էսկի մաշտոցլարտա հէր սըրըն այլն ու ատէթ վէ րէսիմլէրի թարիֆ օլտուղու կիսի, քահանայութիւ-նուն տախի, օնլար կիպի պիր սըրը օլտուղունու եազարլար: Վէ Ս. քիլիսէ պու մուգատտէս ատէթի առաքեալարտան ալմը օլտուղու-նու պիզէ թարիֆ էտէր: Տէմէք քի պունուն պիտայէթի Գրիստոս տան վէ առաքեալարտան պաշլամըշ տըր. վէ հայրապետլէր, Հե-րոնիմոս, Օգոստինոս, րաֆըզըլարն վաֆթիլի նասըլ քի սահիհ վաֆթիլ իտէ, քէզալիք էլ գօյմալարը սահիհ ձեռնադրութիւն վէ սըրը տըր տէրլէր, եանի նասըլ քի հերետիկոսլարն վաֆթիլի, հե-րետիկոս պիր մէէմուրտան իճրա օլմուշ օլտուղու իլին, անվաէր եանի հիչ սայըլմայօրսա, քէզա օնլարըն էլ գօյմագ սըրը հիչ տէյլ տիր, վէ սահիհ սըրը տըր . . .

Պէօյլէ մէգքիւր հայրապետլէր:

Ս. Գրիգոր Նիւսացի (Ա.Գ.) շէօյլէ եազար, «Օլ քէլամըն. եանի (Գրիստոսուն) գուվէթի քահանայը միւշէրէֆ վէ միւհթէրէմ է-տէր, միւճէտտէտ թէպէրրիւք իլէ (նոր օրհնութեամբ) ճէմաթ-

տան օնու թէփրիզ էտէր : Զիրա հաչան տիւնքի կիւն , եախօտ էվ-
վէլինտէ ճէմաաթըն պիրի իտի , անխտէ սահիպի քէլամ օլուր , մէ-
մուր օլուր , Ալլահըն իպատէթինէ վարդապետ օլուր , վէ կիպի էս-
րարը իլահիյէյէ միւտիր օլուր . վէ օլ շէյլէր քէնպինտէ վուզու պու-
լուրլար քի , քէնտիրսի վազաա հիյէթճէ եա թէնճէ հիչ պիր թէս-
տիլաթ պուլմայուպ , իլլա զահիրէն նէ խէ երնէ էօյլէ գալըրսա տա ,
պու ճիւմլէ պիր կէօրիւնմէզ գուտրէթ վէ լութֆ իլէ կէօրիւնմէզ
ճանը տահա էյի պիր հիյէթէ կիրիֆթար էտէր » :

Ս . Հերոնիոս (ի Հարց պարտիանէ ընդդէմ Լաւնթերանց) « Է-
կերչի իմանընտա վաֆթիզ էտէն վաֆթիզ օլանա պիր զարար էթ-
մէզսէ , հաքէզա տէմէք քի ձեռնադրել էտէն քէնտի իմանը իլէ քա-
հանայ օլանը պօղամատը » :

Ս . Օգոստինոս (Ընդդէմ Բուլայ Պարտիանէ Գերդ . Բ .) Թոնատիան-
լարա զարչը շէօյլէ եազար , « Հիչ պիր սէպէպի պուլուլմայօր , նի-
չին , օ քի միրտութիւնու գայպ էթմէյօր , վէրմէք հուզուզունու
գայպ էտէպիլիր օլուրն , զիրա իքիսի տէ սըրր տըր , վէ պիր թագ-
տիս էթմէ իլէ ինսանա իքիսի տէ վէրիլյօր . էվվէլքի , հաչան վաֆ-
թիզ օլուրսա . իքինճի , հաչան ձեռնադրել օլուրսա » :

Կուռնէլիոս քահանայապետ (ի Թղթին ու Յապետ) քի Անթաք-
եա եպիսկոպոսու իտի . 281 թարիխինտէ Բօմատա քիլիսէնին իլին-
տէ նէ գատար եկեղեցական կիրուհու պուլունտուղունու սպայօր .
« Քահանայ 46 , սարկաւազ 7 , կիսաարկաւազ 7 , ջահնկալ 42 ,
երդմնեցոցի վէ կարդացող , դոնապոսար իլէ 32 » :

Կարդաղինէ սինօթու տէօրտիւնճիւ , Քաղկեդոնունքի , վէ Նի-
կիա իքինճի վէ սայր դասապա վէ ուֆազ սինօթլարտա քահանա-
յութիւն կարդը իւզերինէ քէմալը հիւրմէթ իլէ պահս էտէրլէր , վէ
Տրիտէնդեան սինօթու (Նիսի . ԻԳ . Կանն 3 .) շէօյլէ եազար : « Հէր
քիմ ազիզ կարդը , եախօտ էլ դօյմազ ատէթինին (ձեռնադրութիւն)
ասըլ վէ սահիւ սըրր օլտուղունու ինքեար էտէրսէ , եախօտ ինսան-
ճա պիր ույտուրմա տըր , քի քիլիսէ խոսուսաթընա աչնա օլմայան
քիմաէլէրտէն թէրթիպ օլունմուշ , եախօտ սատէ Ալլահըն քէլամընըն
վէ սըրլարընըն մէմուրլարընը սէչմէք պիր ուսուլի մախսուս տուր
(տէրսէ) նզովեալ օլուն » :

ՇԾ . Մուախխարէն պու քահանայութիւն սըրըր Քրիստոստան
իճատ օլունմուշ , վէ հիչ պիր փափանըն , եախօտ պիր հայրապետին
եախօտ պիր բաթրիկին իճատը տէյիլ . զիրա թէվարիխտէ Քրիստոս-
տան մատաա քահանայութիւն սըրըրըն միւճիտի նէ վար , նէ տէ
պաշգասը օլապիլիլ : Անճազ Ս . Օգոստինոսուն թութտուղու գա-
լիտէյէ մէպնի . « Հաչան պիր սըրըրն , եա քիլիսէտէ ճարի օլան
պիր ագայիտին միւճիտի , եախօտ պիտայէթի պլիլինմէզ վէ պուլուն-
մազսա , վէ օ տա ումուլմ պիր գայիտէ վէ իթիզատ թահարնտա ի-

սէ, մութլագ օ ագայիտ, Գրիստոսուն քիլիսէյէ վերտիյի շիֆահէն քէլամընը էսաս իթթիխագ էտէրէք, Գրիստոսա վէ առաքեալլարա աթֆ օլունուր » (Յաւ. Մէրքան-Բեան. Գլխ. Ե. Գլ. ԻԳ.) :

Սիմոն Աստեման, քի շարգ քիլիսէլէրինին այլն վէ ատէթի գա տիմէսինէ վուգուֆու էճիլտէն փէք զիյատէ շէօհրէթեալ օլմուշ տուր (Սրեւեղեան Գրատուն) թէսմիյէ օլունան քիթալընտա (Հապոթ Գ. Ման Ա.) իշպու քահանայութիւն սըրըր Գրիստոսուն եէտի էսրաւ ընըն պիրիսի տիր տէր, վէ հիշ պիր վագըթ շարգ քիլիսէսի օլսուն, եախօտ զարպ քիլիսէսի օլսուն պու սահիհլիկի ինքեար էթմէմիշ, վէ տայիմա թաստիգ էթմիշ, վէ սըրըր օլտուղունուն իւզէրինէ իշթա պահ պիլէ օլմամըշ. ծնուն իշին քիլիսէտէ գատիմ վէ հէր միւնա գատան սալիմ պիր իթիգատ տըր պու. եանի կարգ քահանայութեան եէտի ազիզ սըրըրարըն պիրիսի տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԲԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻԻՆ ԵՌՆԻ ԲՈՒՀԱՆԻ ՀԻԻԳԻԻՄԵԹԻՆ
ԵԱԽՕՏ ԲՈՒՀԱՆԻ ԻԹԹԻԳԼԱԼԻՑԵԹԻՆ ԵԱՆԻ ԲԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻԻՆ
ՍՐՐՐԸՆԸՆ ՄԻԹԵԱՏՏԻՏ ՏԵՐԵՃԵԼԵՐԻ ՎԷ ՀԱՍԻՑԵԹԻ ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՇԾԱ. Քահանայութիւն սըրըրնըն միւթէատտիտ տէրէճէլէրի վար տըր. սէպէպի, չիւնքի լայըզը վէճ իւզէրէ իշպու ազիզ կարգ սըրըրնըն վազիֆէսի իճրա օլմագ իշին միւթէատտիտ խըզմէթճիլէրէ տէ լուզուսու օլաճաղը էմրի թապիի տիր : Իշթէ պունտան սըքա գսն հիւքիւմէթ, եախօտ քահանայլըգ մուգատտէս մէմուրիյէթի, քի պաշլըճա եպիսկոպոսուգտան քահանայլըգտան վէ սարկաւագլըգտան իպարէթ տիր, նէշաթ էթտի. սալիր պիր գաշ քիւչիւք տէրէճէլէրի տէ վար իսէ, եանի կիսասարկաւագլըգ, շամէտանճըլըք, եէմին վէրմէք մէմուրիյէթի, քիթապ օգույանլար վէ գափուճու լուգ. պունլար քահանայութիւնուն քիւչիւք տէրէճէլէրի թէսմիյէ օլունուրլար, վէ քէպիր տէրէճէլէրտէն փէք չօգ ֆէրգլի տիրլէր. չիւնքի էվէլքիլէրտէ սըրըր շուրութու գահիր վէ պահիր կէօրիւնիւր վէ ծնուն իշին տէ պէօյիւք տէրէճէլէր թէսմիյէ օլունուրլար :

ՇԾԲ. Պէօյիւք տէրէճէլէր եպիսկոպոսութիւն, քահանայութիւն վէ սարկաւագութիւն տուր. պունլարը ազիզ քիթապ զիքը էտէր. քահանայութիւն կարգընը պալատէ եաղտըղըմըգտան օ գատարը քեաֆի ատտ էտէրիգ. գալըր սարկաւագութիւն վէ եպիսկոպոսութիւն. պունլարըն իւզէրինէ տէ սէօյլէյէլիմ. Պիր տէ տէրէճէ թէսմիյէ օլունուրլար. զիրա քահանայութիւնու նէրտիպանէ թէշպիհ է-

տէրութիւն , քի հէփսի պաշ օլան քահանայութիւն սըրըրնա չըգար վէ տայանըրլար , հէփսի տէ պիր կարգ քահանայութիւն սըրըրնը թէշ-քիլ էտէրլէր , սըրըր պիր տիր . տէրէճէլէրի չօգ տուր :

ՇԾԳ . Սարկաւազլըգ տէրէճէսի պէօյիւք տէրէճէ վէ սըրըր օլ-տուղու տէրքեար տըր . զիրա հէմ կէօրիւնիւր ատէթի վար տըր , հէմ լութֆ վէրտիյի միւպէյյէն տիր , հէմ Գրիստոսուն վէ առաքեալ-լարն վասիթասը իլէ իճատ օլտուղու պէտիհի տիր : Եվվէլա (Գործ . 2. 5. 6.) « Եէտի թանէ սարկաւազ օլաճազ քիմսէլէրի սէչիպ ա-ռաքեալլարն հուզուրունա չըգարտըլար : — Օնլարը առաքեալլարն հուզուրունա չըգարտըլար , վէ տուա էտէրէք ծնլարն իւզէրինէ էլ գօյտուլար » : Վէ մալիւմ քի , էլ գօյմազ իլէ թագսիս օլմնլար ա-զիլ գուհուն լութֆունու ալըր իտիլէր , պուհուն իչին ձեռնադրել էտէն եպիսկոպոս սարկաւազա « Առ զՀոգին սուրը » տէյի . սէօյլէր . նասըլ քի պալատէ կէօրտիւք : Տէմէք քի սարկաւազլըգ տէրէճէսի քէզալիք սըրըր տըր : Տրիտէնդեան սինօթու (Նիս . ԻԳ . Կառն . 6.) « Հէր քիմ տէրսէ , քի կաթողիկէ քիլիսէտէ սրբազան իշխանութիւն եօգ տուր , եանի օ քի Ալլահան թէէսիս օլունմուշ վէ օ քի եպիս-կոպուլուգտան քահանայլըգտան վէ սարկաւազլըգտան իպարէթ տիր . նզովեալ օլուն » :

ՇԾԳ . Եպիսկոպոսութիւն տախի ձեռնադրութիւն իլէ իճրա օ-լունուր վէ լութֆ վէրիր վէ Գրիստոս էֆէնտիմիգտէն իճատ օլուն-մուշ տուր : (Գործ . ԺԳ . 23.) հաչան բապալն խըզմէթինտէ իտիլէր , վէ իճապընտա պուլունույօր իտիլէր . ազիլ գուհ տէր , Բառնաբասը վէ Սօղոսու սէչին պանա . պէնիմ ծնլարա տալէթ էթտիյիմ մէճմու-րիյէթէ , օլ վազըթ փէրհիլ թութարազ վէ տուա էտէրէք , ծնլարն իւզէրինէ էլ գօյտուլար վէ կէօնտէրտիլէր վէ ծնլար ազիլ գուհտան իրսալ օլունարազ Սիլիֆքէյէ (Սելեւկիա) էնտիլէր . . . » : Պօղոս վէ Բառնաբաս պու անէ տէկին հէր նէ գատար զիքրի եօղ իսէ տէ , առաքեալլարտան էլպէթտէ քահանայ ձեռնադրել օլմուշ իտիլէր . վէ իշպու ձեռնադրութիւն իլէ Սօղոս , եանի Պօղոս վէ Բառնաբաս ե-պիսկոպոս տախի օլտուլար , վէ իւշ եպիսկոպոս պիրլիքտէ պիր ե-պիսկոպոս ձեռնադրել էթմէք ատէթի պունտան գալմըշ տըր : Հաթ-տա քիլիսէնին պիտայէթինտէ պու միսիլիւ պէօյիւք վուզուաթլար ազիլ գուհուն իլհամը եա պէյանը իլէ խասսէթէն իճրա օլուն իտի-լէր : Պունուն իչին տիր քի (Ա . Տէճ . Դ . 14.) « Սէնտէքի էլթաֆ պապընտա էնմալըգ էթմէյէսին , քի փէյլամպէրլիք (եանի պէյանը մախսուս) իլէ քահանայլըգ էլ գօյմասը իլէ (եանի քահանայլըգըն իլք տէրէճէսի քի եպիսկոպոսութիւն տուր) սանա վէրիտի » : Վէ (Բ . Տէճ . Ա . 6.) « Պունուն իչին Ալլահն լութֆլարըն ֆիքրինէ կէ-թիրթտիրլիւմ , քի պէնիմ սանա օլան ձեռնադրութիւնում իլէ սէն-տէ տիրլէր . իշալ էտէսին . . . » : Պու վէ սայիր իպրազ էթտիյիմիլ

խալաթլարտան կէօրլենիւր քի, եպիսկոպոսութիւնս պիր տէրէճէ տիր, քի հէմ Գրիստոստան իճատ օլունմուշ վէ գահիրէն ատէթի վար, հէմ պու ատէթ իճրա օլտուգտա, Ալլահն լուժփու էլ գօնուլան զաթըն իւղէրինէ գահիրէն կէլիօր: Տէմէք քի սըրր շուրութու նուէն իւչիւ ատ պու տէրէճէտէ պուլունտուղունտան եպիսկոպոսութիւնս պիր ազիւմ վէ միւհթէրէմ սըրր տըր:

ՇԾԵ. Ֆադաթ շուրասընը տա պիւմէլի քի, Աստուածաբանլարըն պազըլարը եպիսկոպոսութիւնս տէրէճէսինի քահանայութիւնս սըրընըն թէմտիտի, իքմալի վէ խիթամը տըր տէրլէր: Վէ պու խուսուս եինէ տին պապը տըր. եանի եպիսկոպոսուգ քահանայութիւնս սըրընըն իքմալի օլտուղու տին պապը տըր. հաթտա չօղլարը տա եպիսկոպոսութիւնու քահանայութիւնս միսալի սըրր տըր տէրլէր. չիւնքի սըրրտա պուլունմասը մութլագ լազըմ օլան շէրայիթի լազըմէլէր եպիսկոպոսութիւնտա տախի մէվնուտ տուրլար: Վէ Տրիտէնգեան սինօթու պունու պէօյլէ թաստիգ էտէր: Սրբազան կարգ եա իշխանութիւնս եպիսկոպոսուգտան, քահանայլըգտան վէ սարկաւազլըգտան իպարէթ տիր. հէր քիմ պունու ինքեար էտէրսէ նըղովալ օլուն, տէմէք քի քահանայութիւնս սըրընըն մէզքիւր պէօյլէք տէրէճէլէրի սըրր տըր: Պէօյլէ Վասգըլէժ վէ սայիրլէրի:

ՇԾԶ. Սայիր քիւչիւք տէրէճէլէրին պիրինճիսի կիսասարկաւազլըգ տըր, պու տա եազընէն քահանայութիւնս միւթաալլիք պիր տէրէճէ իսէ տէ, սըրր օլտուղունս տայիր քիլիսէտէն հէնուգ պիր գարար վէրիւմէմիշ վէ զիքրի աւետարննտա պուլունմաստըղընտան, անճագ պիր տէրէճէ, եա պիր ազիւ գտէթ տիր, քի պատարագտ սարկաւազա խըզմէթ էտէր վէ պէօյլէ թապիր օլուր, վէ սայիր քիւչիւք տէրէճէլէրին էն միւհթէրէմի տիր. զիրա քահանայութիւնս սըրընըն եազընէն եանաչըր վէ քիլիսէտէ էն զիյատէ էսքի վէ սիտայէթի նամալիւմ օլտուղունտան, առաքեալլարա ազվ օլունուր: Պէօյլէ դարտինալ Պօնա. (Առ Բէնէպէլլոս. ԺԳ. Յալ. Գաւառախան Ժաղաչ Գիւր. Ը. Գլ. Թ.):

ՇԾԷ. Ամա սայիր քիւչիւք տէրէճէլէր քահանայութիւնս վաղիֆէսինէ այիտ խըզմէթլէր տիր, վէ իշպու միւհթէրէմ ատէթլէրին տէ պիտայէթի պէլլի տէյիլ, վէ էն էսկի տէհրլէրտէ պիլէ զիքրլէրի կէչիօր: Պիլ ֆարղ Տէրաուղիանու (Յալ. Նախագրալէտնչ Գլ. ԽԱ.) հերետիկոսլարըն սէպաթը կարգտա օլմաստըղըն սէօյլէր. « Պու կիւն սարկաւազ եարըն կարդացող եւն. »: Կիսասարկաւազլըղը Կիպրիանոս, 42 մէքթուպինտէ: Իլլիպէրիթեան սինօթ (Կառն 30 րո) զիքր էտիօր: Ս. Սթանաս (Թալլէ առ Միայնալէտնչ Կարգալէտնչ Գլ. Սլոն. էա.) սայիր քիւչիւք տէրէճէլէրին խուսուսունտա եալընը Կիպրիանոս (Խ Թալլէ Անդ.) շամէտանճըլը զիքր էտիօր: Քէշալլիք Օգոստինոս (Թալլէ 194.) Կիպրիանոս, Խոստովանող Աւրե-

լիոսու կարդացողարըն սրբասընա դօր : Վէ խոստովանողլար Կիպ-
րիանոսա եազարադ (Թոռլ 17. րէ) կարդացողուն վէ երդմնե-
ցուցիչին զիքրինի էտէրլէր : Սարդիկեան անօթ կարդացողուն զիք-
րինի էտէր : (347 րէ. Կռն. 13. րէ.) Հաթթա Թէոդորէտոս միւվէր-
րիին (Գէրթ. Գ. Գլ. Բ.) վէ Սոկրատէսին (Գէրթ. Գ. Գլ. Ա.) ըր-
վայէթլէրի գապուլէ շայեան պույրուլտուղու հալտէ , Ուրացող Յու-
լիանոս կայսր պլլէ քրիսթիյան իքէն , կարդացող տէրէճէսինի հայիդ
օլուպ , սօնրա տինի ինքեար էտէր վէ փութփէրէսթ օլուր , վէ փութ-
խանէլէրտէ պու կարդացող տէրէճէսինի միւթէհայիդ պուլունսուն-
լար տէյի , փութփէրէսթ քեանինլէրինէ էմր էտէր : Մուախարէն
էն մէշհուր իսպաթ Կուռնէլիոս քահանայապետին Ֆապիոս Անթէք-
քեա եպիսկոպոսունա Բօմատան 251 թարիխինտէ եազարըր մէք-
թուպ տուր : պունտա իշպու տէրէճէլէրին քեաֆֆէսինին իսմի
միւնտէրիճ տիր :

ԵՄԸ . Հէր հալտէ նասըլ քի պէօյիւք տէրէճէլէրին միւէսսիսի
Քրիստոս , վէ նաֆըղը առաքեալլար տըր , քէզա քիւչիւքլէրին միւ-
էսսիսի Քրիստոս , վէ նաֆըղը (իճրա էտէն) առաքեալլար տըր .
չիւնքի պուլլար տալի էն էսկի քիլիտէ ատէթինտէ ճաքի օլուր ,
վէ պաշլանկըն նամալլու տիւր , Օգոստինոսուն իլան էթսիլի դայի-
տէ իւղէրէ , միւնէրրէտ առաքեալլարա ազվ օլունուր : Ֆադաթ
պու քիւչիւք տէրէճէլէրին Քրիստոստան , եախօտ առաքեալլար-
տան միւէսսիս օլտուղունու միւնէրրէտ տին մատտէսի թութմայըլ .
լաքին օնլարա քէմալը հիւրմէթ իլէ տէ աթֆըր նազար էտէրիդ : Մէդ-
քիւր Կարդադինէ սինօթու (Յ. վէ 6. վէ 7. վէ 8. վէ 9. Կռն. Լաւ-
ր. ր.) նէ կէօնէ եպիսկոպոս իշպու քիւչիւք տէրէճէլէրի վէրէճէլինին
թարըղըր վէ սուրէթինի թարիֆ էտլյօր : Հէր նէ հալ իտէ , պուրա-
սը տին մատտէսի տիր քի , կաթողիկէ քիլիսէտէ քահանայութիւն-
տան մատտա , սայիր հէմ պէօյիւք , հէմ քիւչիւք տէրէճէլէր վար տըր .
պունու ինքեար էտէն րաֆըղը տըր :

ԵՄԹ . Բոււմ քիլիսէսի իշպու տէրէճէլէրին սայըսը պապընտա
Լաթին քիլիսէսի իլէ միւթթէֆիդ տէյիլ տիր : Լաթին քիլիսէսինտէ
եէտի տէրէճէ վար տըր տէր . եանի քահանայութիւն , սարկաւադու-
թիւն , կիսասարկաւադ , շամէտանճըլըք , եէմին վէրմէք , օգոււմադ ,
գափուճուլուգ : Բոււլար եալընըղ տէօրթ տէրէճէ գապուլ էտէր .
քահանայութիւն , սարկաւադըղ , կիսասարկաւադըղ վէ օգոււմադ
տէրէճէսինի : Սանիյէն պիր ֆէրգլէրի տէ շու տուր , քի Լաթին քի-
լիսէսի կիսասարկաւադըղը պէօյիւք տէրէճէլէր սիյազընտա թու-
թար , վէ կիսասարկաւադլարը խորանըն ինտինտէ թէրսիմ էտէրլէր ,
Բոււմ քիլիսէսի պունու քիւչիւք տէրէճէ սիյազընտա թութար , վէ
քիլիսէսին եախօտ խորանտան ուղադ պիր մահալտէ օգոււմադ տէրէ-
ճէսի միսալի թէրսիմ էտէր :

ՇԿ. Տէֆա պազը էհլի մաարիֆ, Լաթին քիլիսէսինտէ պու տէ-
րէճէլէրի տօգուզ թանէ թութարար. եպիսկոպոսութիւնու վէ սաչ
քէամէյի (խզումն հերաց) քի կարգ ալաճագ (նուիրեալ) քիմսէ-
նին պաշընըն օրթապընտա թրաշ օլմասը իլէ պէյան օլուր : Լաքին
պու սաչ քէսիլմէսի պիր արարողութիւն ատտ օլունսա, եախօտ
քահանայութիւնուն տէրէճէլէրինի գապուլ էթմէյէ պիր էմմարէ
տէնսէ սէզա տըր :

ՇԿԱ. Եպիսկոպոսութիւնա կէլինճէ, Աստուածաբանլար պէյնին-
տէ միւճատէլէ օլուր. եանի եպիսկոպոսութիւն, քահանայութիւնտէ-
րէճէսինտէն ճինսինճէ տէ այրը պիր տէրէճէ մի տիր, եօգսա քահա-
նայութիւն իլէ ճինսինճէ պիր մի տիր, վէ քահանայութիւնուն թէմ-
տիտի վէ իքմալի մի տիր. Գիմի եպիսկոպոսութիւն քահանայութիւնուն
իքմալի, եախօտ խիթամը տըր տէր, քիմի քահանայութիւնտան այրը
պիր տէրէճէ տիր տէր, վէ Գրիստոս էֆէնտիմիդտէն իճատ ու թէէ-
սիս օլունմուշ, վէ զահիրէն ատէթի օլտուղու իլին լութֆ տա վէ-
րիր տէր : Տէմէք քի այրը պիր տէրէճէ տիր տէրլէր : Նասըլ քի եօ-
գարըտա եագտըգ, պունլարը պիրէր պիրէր պէյան էտէճէյիգ. Լա-
քին պէհէրինին սահմանընը արզիւ էտէրսէն (Տե. Բէրբէ Աստուածա-
բանութիւն. Հա. Ը. Երէ. 124. հւն.) :

ՇԿԲ. Եէնի ահտտա զահիրի վէ կէօրիւնիւր քահանայութիւն իս-
թիգլալիյէթի վար տըր, օ տա Գրիստոս էֆէնտիմիդտէն իճատ վէ
թէէսիս օլունմուշ, պու քահանայութիւն հէր քէսէ խաս տէյիլ, ան-
ճագ պիր առաքեալլարա վէ անլէրին խալէֆլէրինէ մախսուս տուր.
վէ պու քահանայլըգ զահիրի ատէթ իլէ քիլիսէտէ սայիրլէրինէ թէա-
թի օլունուր վէ սահիհ սըրր տըր :

Տրիտէնդեան սինօթու պու սահիլլիյի չէօյլէ եաղար. (Նե. Գ. ԻԳ.
Կան. Ա.) « Հէր քիմ քի եէնի ահտտա զահիրէն կէօրիւնիւր քահա-
նայլըգ եօգ տուր, եախօտ կիւնահլարը աֆվ էթմէյէ վէ էֆէնտիմի-
զին սահիհ թէնինի վէ գանընը թագտիս վէ թագտիմ էթմէյէ պիր
սէլահիլիյէթ եօգ տուր, անճագ պիր սատէ վաղիֆէ վէ աւետարանը
վաղ էթմէյէ սալթ պիր խըզմէթ տիր, եախօտ (պունու) քարոզիլ
էթմէյէնլէր ասլա քահանայ տէյիլ տիրլէր տէրսէ, նզովեալ օլուն » :
Եկէրչի Գրիստոսուն սահիհ գուրպանը վար իսէ, սահիհ տէ քեանին-
լիք խիթիգլալիյէթի օլմասը լազըմ կէլիլ : Հաղորդութիւն վէ գուր-
պան պահսընտա Գրիստոս էֆէնտիմիզին եէնի ահտըն գանընը վէ
գուրպանընը թէէսիս էթտիլինին իւզէրինէ մուֆասսալ եաղմըշըլ,
օրասը օլունսա, եէնի ահտըն սահիհ գուրպանը կէօրիւնիւր, գուր-
պան քեանինլիյէ մէրպուլ վէ մէշրուլթ պիր մատտէ տիր. եէկտի-
կէրինտէն այրըլամագ վէ օլամագլար, գուրպան վար իսէ, գուրպա-
նը սունան քեանին քէզա մէվճուտ օլմալը : (ԵՔ. Ե. 1.) « Զիրա հէր
պաշ քեանին ատէմլէրտէն սէչիլիպ, ատէմլէրտէն էթիւրիւ Ալահա

միւթ ապաւիգ շէյլերտէ թային օլունուր , քի կիւնահլար իչին աթիյէ-
լէր վէ գուրպանլար սունսուն » : Մատամ քի Բրիստոս քէնտի թէնինի
վէ գանընը եէնի անտա գուրպանը մախսուս իհտաա էթտի , էօյլէ ի-
սէ իշպու գուրպանը սունմագ իչին մութլագա քեահին տէ նասպ
էթտի վէ օլ քեահինէ իսթիգլալիյէթի մախսուսէ տախի իթա վէ իհ-
սան էթտի :

ՇԿԳ . Իշպու իսթիգլալիյէթ հէր առէմէ մախսուս օլմայուպ ,
եալընըղ օլ քիմէլէրէ վերիլտիյի աշիքեար տըր , քիմէրէ քի « Ջայս
արարէք առ իմոյ յիշատակի » տէնտի իսէ . վէ մատամ քի Բրիստոս
էֆէնտիմիգ օ սէօզլէրի եալընըղ առաքեալարա սէօյլէտի . էօյլէ իսէ
օլ իսթիյաղ մահպա առաքեալարա մախսուս օլմուշ տուր : Ֆիլէ հա-
պիգէ (Մարթ. ԻՁ. Մարկ. ԺԳ. Դաւ. ԻԲ.) Մովսէսին նօմոսու քեա-
հինի վէ գուրպանը Բրիստոսուն նասպ էթտիյի քեահին վէ գուրպան
իլէ բուպար օլսուն , էկէրչի Ահարոնուն թէրսիմի իւզէրէ քեահին
օլմայան , տէյիլ գուրպան սունմագ , գուրպանա պիլէ եագլա-
շամագ իտի իսէ , նէ գատար զիյատէ սահիհ քեահին , հէմ Բրիստո-
սուն քեահինի , վէ Մեղքիսեղեկ այնի , վէ բէսմի իւզէրէ քեահին օլ-
մալը : Էվվէթ Բրիստոսուն քեահինի Ահարոնունքինտէն փէք Փայըգ
տէրէճէտէ քեահին օլմուշ օլմասը լագըմ կէլիւր , պիր գուրպան նէ
գատար աղամէթլի իսէ , օլ գուրպանըն քեահինի տախի օլ գատար
աղամէթլի վէ քերամէթլի օլմասը ճայիւղ տիր : Իշպու եէնի անտըն
քեահինլիք հիւքիւմէթի կիւնահլարը աֆվ էթմէք հիւքիւմէթինտէն
տախի թաստիգ օլունուր . զիրա էսկի անտըն քեահինլէրի կիւնահ
աֆվ էթմէք իսթիգլալիյէթի շէրէֆինէ վասըլ վէ նայիլ օլամաալար .
նէ տէ օնլարըն էրքէճլէր վէ տանալար գուրպանլարը պիր կիւնահ
աֆվ էթմէյէ միւգթէտիր իտիլէր : Պունու աչըգտան Պօղոս առաք-
եալ եալըյօր . (Եֆ. ԺԳ. 11.) « Լաքին եէնի անտըն քեահինլէրի-
նէ Բրիստոս էֆէնտիմիգ քէնտիսի պիղզաթ ալիւղ բուհունու վէրտի .
վէ կիւնահլարը աֆվ էթմէք հուգուգունու եալընըղ օնլարա վէր-
տի » : (Յով. Ի. 23.) « Առէք զՀոգին սուրբ եւն . ալըն ալիւղ բու-
հու քիմէրին կիւնահլարընը աֆվ էտէրսէնիւղ , օնլարա աֆվ օլուն-
սուն . վէ քիմէրինքինի ալը գօրսանըղ , եախօտ պաղլարսանըղ ալը
գօնսուն վէ պաղլանսըն » : Նասըլ քի (Մարթ. ԺՁ. 19. ԺԸ. 18.) եա-
ղըլը տըր : Քահանայըղ իսթիյաղը վէ հիւքիւմէթի , կէրէք կիւնահ-
լարա վէ կէրէք գուրպանա մէրպուտիյէթի վէ միւնասիպէթի օլտու-
լունտան , մատամ քի Բրիստոսուն գուրպանը էպէտի վէ տիւնեանըն
սօնունա գատար պագի պիր գուրպան տըր , քէղալիք Բրիստոսուն
իճատ էթտիյի քեահինլիք էպէտի վէ տիւնեանըն սօնունա գատար
պագի պիր քեահինլիք տիր . վէ չիւնքի ինսան թապիթընըն գա-
լիֆլիկինէ նազարէն կիւնահլար միւթէմատիէն իրթիքեապ օլուն-
մագտա տըրլար . քէղալիք Բրիստոսուն իճատ էթտիյի քեահինլիյին

տախի միւթէմատի վէ պաղի օլմասը լաղըմ տըր : Եօղսա ինսանըն սէլամէթինէ էմին պիր տէվա թէրթիպ վէ թային օլմամըջ օլուր :

Հէմ պու քեանինլիլին հէր ատէմէ մախսուս օլմատըղընը Գրիստոս քէնտիսի վէ առաքեալար քէնտի էթտիքլէրի մաէլլէր իլէ թաստիդ վէ պէյան էթտիլէր : Զիրա աղիդ բուհուն էմրինէ իմթիսպէն (Գրք. ԺԳ.) Անթէքեատէ պուլունանլար Բառնաբասը վէ Սօղոսու աղիդ բուհուն թախսիս էթտիլի մէհմուրիյէթէ սէչտիլէր , վէ վէրհիդ թութարագ վէ տուա էտէրէք , ծնւարըն իւղէրինէ էլ գօյուպ , ծնւարը իրսալ էթտիլէր : Քէզա (ԺԳ. 23.) Բառնաբասըն վէ Սօղոսուն փասթիթասը իլէ Անթէքեա վէ Լիւստրիա վէ սայիր մահալլէրին թիլիոէլէրի իղթիզասընա կէօրէ , առաքեալար էլ գօյուպ , ծնւարա քեանինլէր նասպ էթտիլէր : Քէզալիք Պօղոս առաքեալըն կիրիտիլէրէ Տիտոսըն Էպիսկոպոս թագտիս (ձեռնադրել) էթտիլի , Եփեսացիլէրէ Տիմոթէոսըն Տիտոսա հէր շէհիլէ էլ գօյուպ , քեանին նասպ էթտիլ տէլիլ թէնպիհի : Տիմոթէոսա , չար չաիրդ քիմսէնին իւզէրինէ էլ գօյմասըն տէլի միւէքքիտէն վէ շէտիտէն թէնպիհ էթմէսի , պաղըսըլա : Քրիստոսուն վէ առաքեալարըն պու խուսուստա իպրազ ու իրաէ էթտիլի ամէլ վէ հարաքէթլէրի կէօթէրիլէր քի , Քրիստոսուն քիլիսէպիտէ պիր քեանինլիք մէհմուրիյէթի վար տըր : Սանիյէն իչպու քեանինլիք անճագ պաղը Սլլահըն իսթէտիլի վէ սէչտիլի ատէմլէրէ վէրիլլըր : Սալիսէն իչպու քեանինլիք միւթէմատի վէ պաղի գալըն տէլի , Քրիստոսուն առաքեալարա թէնպիհի կիպի , առաքեալար տախի քէնտի չակիրտ վէ խէլէֆլէրինէ էմր ու թէնպիհ էթտիլէր : Բապիլն իչպու քեանինլիք հասիլէթի վէ իսթիզալիյէթի պիր ալին ու ատէթէ մէպնի օլմուջ օլտուղունտան , օլ ալին ու ատէթի զահիրէն վէ ալանէն իճրա էթմէլի : Խամիսէն իչպու քեանինլիք տիւնեա սօնունա տէկլին թէմտիտ օլաճաղը էճիլտէն , միւզթէզա օլտուղու :

ՇԿԻ . Իչպու զահիրի ալին ու ատէթէ սըրը խայսիյէթի քէմալի իլէ միւնասիպ վէ Էազըշըր օլտուղու պալատէ մուհարրէր կէրէք ջահանայութիւն կէրէք Էպիսկոպոսութիւն վէ կէրէք սարկաւազլըզ հազգըմտա իպրազ էթտիլիիդ աղիդ քիթապըն էտիլլէլի գալիյէսիստէն օլմազ իլէ թէքրարընա հաճէթ Եօղ տուր :

Խիւլասէլի քէլամ , քեանինլիք սըրըր վէ իսթիզալիյէթի Գրիստոս էֆէնտիմիզտէն իճատ ու իրաէ օլունուպ , Էալընըզ առաքեալարա , վէ առաքեալարա մէհմուրիյէթտէ խէլաֆէթ էտէնլէրէ սատէ խոտ սըր , վէ սըրըլարըն շէրայիթի լաղըմսի պունտա տա պուլունա առաքեալարա , տէմէլէ մէհպուրուզ քի , քահանայութիւն հէր տէրէճէնին Էնթիլիթիլի տիր , վէ սայիր տէրէճէլէրին հէփսի իչպու քահանայութիւնա ումումի պաշ վէ մագսէտլէրի կիպի , բաճի վէ միւթէալլիք վէ մէրպութ տուրլար :

ՇԿԵ . Բրօթէսթանլար տէրլէր , աղիզ քիթապ հէփ քրիսթիյան-
լարը քահանայ թութար . (Ա . Պէր . Բ . Ծ .) « Անարատ քահանայու-
թիւն . . . (Գ .) ազգ ընտիր , սէչիւմիշ միլլէթ , փատիշահլըզ , քա-
հանալլըզ . . . » Թէսմիյէ օլունուր : Զահիրէն ային ու աստէթճէ ,
վէրէսմէն քեահինլիք պաշգա , վէ պաթընէն վէ տախիլէն վէ դայ-
ըր ըէսմի , եախօտ մանէն քեահինլիք պաշգա : Եվվէթ , հէր քէս Ալլա-
հա ֆիրքընտէ տուալար վէ սէնալէր վէ եիւրէք գուրպանլաշը սունար .
նասըլ քի օրատա Պետրոս առաքեալ Ալլահըն խօշլանտըր շէյլէրէ
րուհանի գուրպան տէյօր . վէ դայրի ըէսմի օլարագ , ասըլ քեահինին
սունտուղու գուրպանը քէնտիսի տախի սունար . վաֆթիզիմիզ միւ-
նասիպէթի իլէ պիր պիրիմիզէ գարընտաշ օլտուղուճուղտան հէփի-
միզ քահանայըզ , հէփիմիզ րուհանլիզ , տէրիզ : Լաքին ըէսմի քեա-
հինլիյէ կէլինճէ , էկէրլի ճէմաթըն հէփսի քեահին օլտուղունու
թաստիզ էթմէյէ բրօթէսթան իտտաա էտէրսէ , Քրիստոսու պայաղը
քեաղիպ պիր զաթ սըրասընա գոյմալըզ , վէ մէզհէպին թէմէլինի
տէվիրմէլիլիզ . քի հանա , տէյէմէյիզ , զիրա հիւքիւմէթին սուրէթի
ճիւմհուրիյէթէ թահվիլ օլապիլի . ամմա քեահինլիք սուրէթի ճիւմ-
հուրիյէթէ վէ ճէմաթթա կէչէմէզ , զիրա էկէր հէփսի չօպան օլմուշ
օլտա , սիւրիւ քիմ օլաճագ , հէր քէս միւտէրրիս օլմուշ օլտալտը ,
տիւնլէյէն քիմ օլաճաղտը : Պու պապտէ քիլիսէնին հիւքմ վէ խթիզ-
լալիյէթի մութլաղը իւղէրինէ օլան իւչիւնճիւ ֆասըլա նազար զըւ-
մալը :

ՊԱՊԸ ՄԱԼԻՍ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԼԱՐԸՆ ՏԵՐԷՃԵՍԻ ՀՈՒԴՈՒԳՈՒ ՄԵԼԵՄՈՒՐԻՅԵԹԻ
ՎԷ ԽԱՍԻՅԵԹԻ ՔԱՀԱՆԱՅԼԸՂԱ ՖԱՅԸԳ ՏԸՐ

ՇԿԶ . Արիոս քահանայ իքէն եպիսկոպոսուղա մուվաֆֆագ օ-
լամայըպ , պու սուրէթ իլէ եիւրէյինէ ֆէրահլըզ վէրմէյէ պաշլատը :
Վէ Այէսիրոս , տէօրսիւնճիւ տէհրտէ վէ պատէհու օն տէօրսիւնճիւ
տէհրտէ Վիզլէֆլիլէր վէ Վալտիանլար իտտաա էթտիլէր քի , եպիս-
կոպոսլարըն քահանայլարտան նէ տէրէճէ ճիւթի իլէ նէ տէրիւթ-
պէ վէ հուգուգճա պիր ֆէրդլէրի վար տըր . անճագ Ալլահըն էմրի
իւղէրէ վէ կարգլարը իզթիզասընտան հէփսի պիր տիր : Պունլարըն
թալիմաթընը համի երիցական բրօթէսթանլար օլտուլար :

Պիզ պոււնլարա գարշը տէրիզ . եպիսկոպոսլար հուգուգճա Ալ-
լահըն էմրի իլէ վէ կարգլարընը իզթիզասընտան օլարագ , քահա-
նայլարտան փէք իւսթիւն տիւրլէր : Տրիտէնդեան սինօթու պու

խոսուսա չէօյլէ զարար վերիւր . (Նէփ. ԻԳ. Կռն. 7.) « Հէր քիմ տէրսէ եպիսկոպոսլար քահանայլարտան իւսթիւն տէյիլ տիրլէր , նը- զովեալ օլսուն » : Պոլ խոսուսա տին մատտէսի տիր . լաքին Ալլահն էմրի իւզէրէ մի իւսթիւն տիրլէր , եօգսա եկեղեցի էմրի իւզէրէ մի . վազաա Ալլահն էմրի իւզէրէ իսէ տէ , օրայա սինօթ պիր շէյ տէմէյօր վէ սիւքիւթ էտիյօր : Այէտիոս պոլ սահիհլիյի աչքտան ինքեար էտէր իսի . « հանղը խոսուստա եպիսկոպոս քահանայլար- տան իւսթիւն տիր . իքիսինիստէ պէյնիստէ հիչ պիր ֆէրգ եօգ տուր , զիրա իքիսինիստէ պիր տէրէճէսի վար , քէզա օլ օնօր , վէ օլ հասիյէթ » : Ս . Եպիփանըն (Հէրէֆիլոսոֆիէն 65. Գլ. Գ.) եաղ- տըղընա նազարէն կաթողիկէ քիլիսէտէ , կէրէք Բօմա քահանայա- պետէրինին վէ կէրէք եպիսկոպոսլարըն , քի առաքեալլարըն խալէֆ- լէրի տիրլէր , Ալլահտան քէնտիլէրինէ վէրիլէն հուգուգու շիւպէ թահտընա կիրմէմիչ վէ կիրմէզ :

ՇԿԷ . Վէ պիղլէրէ պոլ սահիհլիյի ազիզ քիթապտան խապթ էթմէք փէք գօլայ տըր : Եվլէլա Բրիստոս էֆէնտիմիզին օն իքիլէր ինթիխապ էթտիյի , վէ օնլարը քէնտինէ մէճլիսի խաա մադամընտա ատտ էթտիյի , վէ օն իքիլէրէ վէրիլէն իմթիյազաթ , կէրէք պոլ տիրենատա կէրէք օ պիր տիրենատա պիլէ , օն իքի հիւքմ թանթը իւզէրինտէ օթուրուպ , իսրայէլին օն իքի գալմընա , եանի պիւթիւն տիրենայա շէրաաթ քէսէճէքլէրի պոլ սահիհլիյէ տէլիլի քեաֆի տիր : (Դռն. 2. 13.) « Վէ օնլարտան օն իքի թանէ սէչտի » : (Յռն. ԺԵ. 19.) « Պէն սիզի սէչտի » : (Մաթ. ԺԹ. 28.) « Իսրայէլին օն իքի սըպթընա շէրաաթ քէսէճէքսինիզ » : (Յռն. ԻԱ. 15.) « Կիւտ գուգուլարըմը , կիւտ գօյուլարըմը » : (Գրք. Ա. 23. 25.) Մատա- թիյը Յուգանըն եէրինէ նասպ էթտիքլէրի : Վէ քիլիսէնին պիտա- յէթինտէն պէրի եպիսկոպոսլար առաքեալլարըն խալէֆլէրի . վէ քահանայլար եէթմիչ իքի շակիրտլէրին խալէֆլէրի թէսմիյէ օլու- նուրլար : Վէ Պօղոս առաքեալ (Տէփ. Ա. 5.) Տիոտոս Կիրիտլիլէրէ եպիսկոպոս նասպ էթտի . վէ եպիսկոպոս օլտուգտան սօնրա էմր ալտը քի , հէր պիր շէհրէ քահանայ թագտիտ էթսին կէօնտէլսին : (Տէփ. Ե. 22.) Տիմոթէոսու Նփեսացիլէրէ եպիսկոպոս նասպ էթտի , վէ չարչափըզ պիր քիմսէնին իւզէրինէ էլ գօյմաալն տէյի էմր էթտի . (Ա. Կռն. ԺԲ. 29.) « Մէյէր հէփսի առաքեալ մը տըր . . . » : Պոլ խոսուսա , եանի քիլիսէ ըուէսալարընըն սրգազան իշխանութիւնու իւզէրինէ , Պէթալիոս իւչ քիթապ եազտը : Վէ Նատաղիա Աղէքսանդր (Ճառ 44. Դ. Դ. Դառն.) : Վէ Պէլլարմիոս (Գրք. Ա. Յաղ. Կռն. Դառն. Գլ. ԺԴ.) : Պոլլարը արգիւլէյէն օգուսուն :

ՇԿԸ . Քիլիսէնին իթիզատը տայիմի սուրէթտէ պոլ օլտու . վէ ազիզ ըիվայէթ տախի պիղէ պունու էօյրէտիր : Հայրապետլէրին քէ- զա թալիմաթը պոլ տուր , եանի եպիսկոպոսլար քահանայլարա հէմ

տէրէճէ, հէմ հուզուգ ճիհէթի իլէ ֆայիգ տիրլէր, վէ պունուն իւ
չին քահանայ եպիսկոպոսուն էմրի թահտընտա տըր վէ պունուն իւ
չին տէ եպիսկոպոս օնլարա նիվամ վէրլըր վէ օնլարը իթաաթա մէճ
պուր էտէր :

Կղեմէս Բօմա քահանայապետի վէ առաքեալլարն շակիրտի
(Թաւլէ առ Կորնթացիս) « Հէր պաշ քեահինէ քէնտի վազիֆէսի վէ
րիլմիշ տիր . վէ քեահինլէրէ քէնտի մէվգըլի մախսուսու թախսիս օ
լունմուշ տուր , վէ Ղեւտացիլէրէ քէնտի վազիֆէլէրի տիւշէր » :
Վէ Ս . Յուստինոս (Ջաֆաթիւնիւն Ա . Թէ 67 . առ Կայր .) վէ Դիո
նիսիոս Կորնթացիլէրին եպիսկոպոսու (160 առ առ Պէնէթոս եպիս
կոպոս) « Եպիսկոպոսլարա քահանայլար քեամիլէն իթաաթ էթմէլի
տիրլէր » տէլի եազար :

Ս . Իգնատիոս , քի (107 տէ) շէհիտ տիւշտիւ , Իզմիրլիլէրէ օ
լան մէքթուպինտէ « Հէվինիգ եպիսկոպոսա թապի օլուն , նասըլ քի
Յիսուս Քրիստոս փէտէր Սլլահա . վէ առաքեալլար կիպի քահանայ
լարա վէ սարկաւաղլարա հիւրմէթ էտին , չիւնքի Սլլահն թէնպիհի
տիր » : Պու սէօզլէրի , բուհանի վէ ազիգ տէրէճէնին վէ հիւքիւմէ
թին օլտուղունու պէյան էթմէյէ քեաֆի տիրլէր : Պունուն կիպի
Կղեմէս Աղէքսանդրացի , Իրէնէոս , Որոգինէս , Տէրտուղիանոս ,
Կիպրիանոս , Ոսկեբերան վէ սայրէ : Հաթտա Սյէրիոս իշպու թալի
մաթընը նէշը էթտիլի կիպի , Ս . քիլիսէ քէնտիսինի հերետիկոս իլան
էթտի : (Տէս Ս . Եպիֆան հերետ . 75 : Քեզա Օֆոսթինոս . Յաղ . հերետ . Գլ
53 .) : Իշթէ Ս . Կղեմէսին սէօզլէրի (stromatum թէֆէր Ժէապլէն
առ Գրիգ . Դ .) « Քիլիսէտէ , եպիսկոպոսլարն քահանայլարն վէ սար
կաւաղլարն թէգատտիւմէրի » : (Եանի տէրէճէճէ) Որոգինէս (ԺԱ .
Երէֆ . Ժաբաթ .) պէնտէն (չիւնքի քահանայլար) « Տահա զիյատէ
մաթլուպ օլունուր նէթէթիմ սարկաւաղտան . տահա զիյատէ սար
կաւաղտան նէթէթիմ ավամ քիմսէտէն , վէ պիւթիւն քիլիսէնին էն
եիւքսէք մէվգըլինի թուլթան քիմսէտէն պիւթիւն քիլիսէնին հիստ
պը իսթէնիլէճէք տիր » : Ս . Կիպրիանոս (Թաւլէ . ԻԶ .) « Էֆէնտի
միգ , քի թէնպիհիլէրինի վէ նասիհաթընը թուլթապա հէփիմիգ պօրճ
լույուղ . եպիսկոպոսուն իթիպարընը վէ քիլիսէնին ումուրունու
թէրթիպ էթտի , աւետարանտա Պետրոսա սէօյլէյօր վէ պէն սանա
տէրիմ , քի սէն գայասըն . . . » : Մնա մէպնի վազըթլարըն տէվ
րան էթմէսի վասիթասը իլէ եպիսկոպոսլարն թագտիս վէ թախսիս
օլմասը , վէ քիլիսէնին սուրէթի իտարէսի ճէվէլան էտէր . շէօյլէ քի
քիլիսէ եպիսկոպոսլարն իւզէրինէ նասպ ու թէրթիպ օլունսուն ,
վէ քիլիսէնին հէր պիր մուամէլէսի օլ մէճմուրլէրին վասիթասը իլէ
իտարէ օլունսուն , մատէմ պու խուսուս պէօյլէ Սլլահն նօմոսու
իւզէրէ թէէսիս օլունմուշ տուր :

Պու սահինիլի , եպիսկոպոսլարն պիր պիրինէ խալէֆ սէլէֆ օլ

մառը տախի թաստիդ էտէր . զիրա առաքեալլարա եպիսկոպոսար , տէյիլ քի քահանայլար խալէֆ օլուրլար , վէ պէհէր քիլիսէնին եպիսկոպոսլարընը առաքեալլարտան պաշլանարադ քիլիսէ միւվէրբիլէրի թաատատ էտէր իտիլէր :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ԵԱԼԸՆԸԶ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԼԱՐ ԶԵՌԵԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐՄԵՑԷ
ԳԱՏԻՐ ՏԻՐԼԷՐ ՎԷ ՊՈՒ ՀԻԻՔԻԻՄԷԹ ԳԱՀԱՆԱՅՈՒՐԱ ԽԱՍ ՏԷՑԻԼ
ՎԷ ԻՐԱԲԱՍՈՒԹԻՒՆՈՒ ԵԱՆԻ ՇԷՐԻ ՍՈՒՐԵԹՏԷ
ԳԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ՏԷՐԷՃԵՍԻՆԻՆ ՀԻԻՔԻԻՄԷԹԻՆԻ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԼԱՐ ԻՍԹԻՄԱԼ ԷՏԵՐԼԷՐ

ՇԿԹ . Շիմտիյէ տէկին եազտըզլարըմըզտան աշիքեար կէօրիւսնիւր քի , պիր եպիսկոպոս քէնտի տէրէճէսինտէ վէ իսթիզլալիյէթինտէ քահանայլարա ֆայիդ օլտուղունտան , քէնտիսի քահանայլարը ձեռնադրել էտէր , վէ քահանայ պու պապտէ պու սէլահիյէթսաէն մահրում վէ լիյագաթը հօդ տուր . պու տէտիյիմիդ քիլիսէնին թալիմաթը իգթիզասընտան տըր : Գիլիսէ իշպու թալիմաթլարը Գըրիստոստան վէ առաքեալլարտան ալմըշ վէ շիմտիյէ տէկին հըֆզ վէ իճրա էյլէմիշ տիր :

ՇՀ . Պունու տա շէօյլէ թաստիդ էտէրիզ , Գրիստոս քէնտիսի նօմոս սահիպի վէ պաշ քեահինիմիդ , առաքեալլարը քահանայ վէ եպիսկոպոս ձեռնադրել էթտիյի պէտիհի տիր . չիւնքի առաքեալլար քէնտի էֆէնտիլէրինտէն հէր նէ քի ալտըլար խէ , օնուն թըպզըսընը իճրա էթմէյէ գըյամ էթտիլէր . էվվէլա , (Գրք. Զ. Ծ.) « ետի քիչիյի ճէմաաթտան սէչիպ , առաքեալլարըն հուղուրունա կէթրիբիլէր վէ առաքեալլար տուա էտէրէք օնլարըն իւզէրինէ էլ գօրլար » : Գէզա , Գրք. ԺԴ. 22.) « Պօղոս վէ Բառնարաա քիլիսէլէրին լուղուսինէ կէօրէ օնլարա քահանայլար ձեռնադրել էթտիլէր » : Տէֆա Պօղոս առաքեալ (Ա. Տէճ. Դ. 1. Բ. Տէճ. Ա.) քէնտի էլ գօյարադ , Տիւմիթէոսու եպիսկոպոս ձեռնադրել էթմիշ օլտուղունու սէօյլէյօր : Վէ (Ա. Տէճ. Գ. 1. Բ. Տէճ. Ա. Ծ.) երինէ Պօղոս առաքեալ քիլիլէրէ էլ գօյաւճաղլարընը վէ թադտիս էտէճէքլէրինի թէնալիհ վէ թարիֆ էտիյօր :

ՇՀԱ . Գիլիսէնին էն էսկի ատէթլէրինի շամիլ օլան վէ (առաքեալական սահմանադրութիւնք) թէսիյէ օլունան քիթապ (Գէրք. Բ. Գլ. ԺԶ.) իշպու սահիլլիյի թաստիդ էտէր . զիրա պիր եպիսկոպոս

իքի եա իւչ եպիսկոպոստան ձեռնադրել օլտուն , վէ քահանայա վէ սայրլէրէ պիր թանէ տէ էլ վէրիր տէր :

Ս . Աթանաս քէնտի խասի Իսքիրասըն քահանայ օլմատըլընը շուրատան թաստիգ էտէր իտի . չիւնքի պու Իսքիրաս նամ քիմսէ տէյիլ եպիսկոպոստան , անձազ Գօլլուտուս նամ լահիպտէն ձեռնադրել օլմուշ ուտու . (Տէս . Ս . Աթանաս Զատիֆուսիէն , Թիւ 12 Ընդ . Աթանաս .) : Քէղալիք Նօվատուս նամ շախս Բօմա աթոռունա օլթուրմայա աշըրը տէրէճէտէ արդիւսիւ օլտուղունտան , մագսէտինէ մուվաֆֆազ օլմայա փէք չօգ չալըշտը , նասըլ քի Եւդերիոս (Եփէ-ընցալէն պատիֆուսիէն . Գիւր . Զ . Գլ . ԽԳ .) եաղըյօր « փէք չօգ չալըշտը քի պիր դաչ եպիսկոպոսլարը ալտատըպ , օնլարտան եպիսկոպոս օլտուն » : Պու հալ նէյէ մէպնի տիր . պաշգա տէյիլ , չիւնքի էօթէտէն պէրի տէյիլ քի պիր եալընը քիլիսէնին թալիմաթը օնու իսթէր . իլլա էն ֆէնա մէշրէպտէ պուլունան պիր զաթ պլիլէ , տահա իւչիւնձիւ տէհրաէ իքէն եպիսկոպոս օլաճաղը վազըթ միւճէրրէտ տիկէր եպիսկոպոսլարըն էլ գօյմասընա միւճթաճ օլտուղունու թաստիգ վէ թահրիր էտէր . հաթտա ումում քրիսթիյանըլըն պու պոսլատէ օլան իթիզատը տախի պունու թաստիգ էտէր : Պունա պինաէն Ս . Եպիփան (Հիքիֆիֆուսիէն 75 . Գլ . Գ .) Այերիոսա գարշը շէօյլէ եաղար . « չիւնքի եպիսկոպոսլարըն տէրէճէսի պաշըճա վէտէրլէր տօղուրմայա խաս տըր . զիրա քիլիսէ իչինտէ փէտէրլէրին իզտիյատ պուլմասը , եայըլմասը սատէ պունա աթֆ օլունուր . տիկէրի (եանի քահանայութիւն տէրէճէսի) փէտէրլէր տօղուրմայա դատիր օլմատտըլընտան , քիլիսէնին եայգամասը թէվէլլիւտիւ վասիթասը իլէ (մըկըրտութիւն իլէ) էվլատլար տօղուրուր » տէր :

Ս . Հէրոնիմոս , « Նէ տիր եպիսկոպոսուն էթտիյի . ձեռնադրուութիւնու պէր թարաֆ էտէրէք , օնու քի քահանայ էթմէյօր » : Եանի քահանայ ախէրէ ձեռնադրութիւն վէրէմէզ վէ էտէմէզ :

Ս . Յովհան Ոսկեբերան (Քարու ԺԱ . Ի Նուլլն ա - Տիմիէն . Թիւ 1 .) « Պիր եալընը ձեռնադրութիւն խուսուսունտա եպիսկոպոսլար իւթիւն տիրլէր . վէ պունտան եալընը քահանայլարա ֆայիգ օլտուղլարը թէպէյիւն էտէր » :

Պիլ ախէրէ կէրէք շարգ վէ կէրէք դարպ . քիլիսէսինին քահանայնըն ձեռնադրութիւն ալտըլընտա , վէ կէրէք պու խուսուստա եաղըլմը օլան արարողութիւն քիթապլարընտա այան աչիքեար կէօրիւնիւր , եանի եպիսկոպոսութիւնուն քահանայըլլա ֆայիգ օլտուղունու վէ քահանայութիւն տէրէճէսինին մէմուրու պիր եալընը եպիսկոպոս օլտուղունու , գատիւմ վէ տայիւմ սուրէթտէ եկեղեցի քէնտի իթիզատընտա կէօսթէրմիշ վէ իճրա էթմիշ տիր :

ՇՀԲ . Ֆագաթ շուրասընը մէշհուր Պէթապիլոսուն իւթար էթտիյի-նէ մէպնի պիգ տէ իշարէթ էտէրիլ , եանի քիլիսէնին պիտայէթիւտէ

վէ սափ վէ սաւատէթ կիւնլէրինտէ վազթըն իզթիզասը ճէմաաթըն վէ մէզհէպին գօլայճա թէքէսսիւր վէ ինթիշարը իչին քիլիսէ քէնտի էսկի ուսիլինտէ էքսէրի քահանայարը եպիսկոպոս ձեռնադրել էտէր իտի քի , հէմ եպիսկոպոս վէ հէմ քահանայ օլտուզլարընտան , իքի տէրէճէլէրին տէ վազիֆէսինի գօլայլըղ իլէ իճրա էթսինլէր . վէ պու էճիլտէն շէհրտէն շէհրէ առաքեալլար վէ եպիսկոպոսլար նազլ վէ ճէլպլինէ ինթիյաճ օլմասըն , եանի քահանայա էլ գօյմազ վէ տէրէճէսինի վէրմէք վէ դրոշմ սըրըրըն իճրա էթմէք , քի հալա Լաթին քիլիսէսինտէ եպիսկոպոսլարա մախսուս տուր . վէ պու քահանայլար , շարգ քիլիսէսինտէ ճարի օլտուզու կիպի , դրոշմ սըրըրըն վէրէմէզլէր : Պուշուշն իչին հաթթա պիր մահէլտէ վէ պիր շէհրտէ , հէմ պիր չօգ եպիսկոպոսլար պուշուշուր իտի հէմ տէ քահանայլար , Լաքին վազըթլար միրուրինտէ Ս . Հերոնիմոսուն տէտիյի կիպի , վէ էվվէլքի քրիսթիյանլըզ մուհապպէթի կիթտիքճէ թէնզիլ օլտուզուշա նիսպէթէն վէ պէյնլէրինտէ միւնաղաա գուհուր էթմէմէք իչին , քահանայլարտան պիրիսի սայիրլէրի իւզէրինէ ըէլիս վէ մէէմուր օլտուն տէլի , ինթիխապ օլմազ ատէթի իճատ օլտու . իշթէ պուշուտան եպիսկոպոսլարըն ինթիխապ ուսիլի գուհուր էթտի , պուշուտան թէմէր հուտուտունա գարար վէրիլտի , քի պիրինին տիկէրին թէմինտէ հուգուգ իճրասընա սէլահիլէթի օլմամազ ատէթի պուշուտան նէշաթ էթտի . պազըսըլլա :

ՇՀԳ . Տէֆա էվալիտէ վէ Ս . Եպիփանըն գալլինճէ եպիսկոպոս վէ առաջնորդ իսիմլէրի քահանայութիւնու իլք տէրէճէսինտէ պուշուշան գաթլարա , եանի եպիսկոպոսլարա վէրիլի իտի , չիւնքի լքինաճի տէրէճէտէ պուշուշան քահանայլար տայիմա աշակերտլէր խալէֆէլէրի , Լաքին էվվէլքիլէր առաքեալլար խալէֆլէրի ատտ օլտունուր իտիլէր :

ՇՀԴ . Շուրասընը տա տէմէլլի քի , քահանայութիւն եա երիցութիւն իսմի ումումի պիր իսիմ տիր , քի հէմ եպիսկոպոսու , հէմ քահանայը վէ հէմ սայիր պէօյիւք վէ քիւչիւք տէրէճէլէրի շամիլ տիր : Պաղը բողոքեալանլար տէմէք իսթէրլէր . (Ա . Տէմօշէ . Դ . 14 .) քի Պօղոս առաքեալըն գալլինճէ քահանայըն եպիսկոպոստան հիչ պիր ֆէրգի եօգ տուր . « Օլ էլթաֆ խուսուսունտա , քի սանա իւհամ իլէ քեահինլիք էլ գօյմասը իլէ ('ի ձեռնադրութենէ երիցութեան) իհսան օլուշտու իհմալտէ պուշուշմայասըն » : Քէէննի Տիմոթէոսու քահանայլար ձեռնադրել էթմիշլէր , Լաքին եանլըջ տըր , չիւնքի երիցութիւն մանասը եպիսկոպոսլուգ մանասը օլտուզու . (Ք . Տէմ . Ա . Դ . 6 .) աչըդտան , պէն սանա էլ գօյտու մէմէք , « Փիլքրիմէ կէթիրիլիմ , Սլլահըն լութֆուշու իշալ էտէսին , օ քի պէնիմ էլ գօյմամ իլէ սէնտէ մէվճուտ տուր » : Տէմէք քի Պօղոս առաքեալըն գուլլանտըղը երիցութիւն իսմի , եպիսկոպոսութիւն տէմէք տիր .

տէր, քիօի տէ խալըր, անճագ քիլիսէնին ըէյիսի էքրէմիստէն ալըր տէր, պու միւճատէլէ էլան հալլ օլմամըշ . լաքին ազլա էն մուլաֆըզ կէլէն օ տուր քի, եպիսկոպոսլար քէնտի կարգ գուզլէթինի Ալլահտան քիմսէնին վասիթասը օլմագսըզըն (անմիջապէս) ալըրլար. լաքին հուգուզ գուզլէթինի պիլ վասիթա, (միջապէս) եանի քիլիսէնին ըէյիսի էքրէմի վասիթասը իլէ Ալլահտան ալըրլար, վէ պունա պինաէն տիր քի, սատէ եպիսկոպոս գրոշմ վէ քահանայութիւն սըրլարընը իճրա էտէր, օնու քի սատէ քահանայ էտէմէզ, եախօտ էտէրսէ տէ նասըլ քի շարգ քիլիսէսինտէ ճարի վէ ատէթ օլմուշ, եանի գրոշմ սըրընը վաֆթիզտէ սատէ քահանայլար վէրիւր, լաքին պու տա քահանայըն միւզթէզայը վազիֆէսինտէն վէ էապլէթինտէն տէյիլ . անճագ եպիսկոպոսա վէքեալէթէն տիր :

ՇՀԹ. Տէֆա շուրասընը տա պիլմէյիլ քի, եպիսկոպոս ձեռնագրել օլան քիմսէ, ձեռնադրիշ մէէմուրտէն քի եպիսկոպոս տուր . անմիջապէս ալմագ, եանի իշպու կարգ իշխանութիւնունու ձեռնադրութիւն վէրէն եպիսկոպոստան ալմագ, անճագ անմիջապէս Ալլահտան ալըր . զիրա ձեռնադրիշ եպիսկոպոս Քրիստոսուն իսմի իլէ վէ գուզլէթի իլէ իշ կէօրիւր . տէյիլ քէնտի իսմի իլէ, անճագ Քրիստոսուն պիր վասիթասը տըր . եախօտ Քրիստոս օնու ալաթ էտէր . լաքին էն սահիհի, Քրիստոս տուր քի իշի ասլէն իճրա էտէր :

ՇԶ. Հուգուզ գուզլէթինէ վէ իշխանութիւնունա կէլինճէ Աստուածաբանլարըն էքսէրիսի տէր քի, քիլիսէ հիւքիւմէթի մուգատտէսէսի փատիշաչիլզ գայիտէսի իւզէրէ Քրիստոստան թէէսիս օլունմուշ տուր . պիր փատիշահ քէնտի հիւքիւմէթինի անմիջապէս Ալլահտան ալտըղը միսիլիւ, վէ քէնտի մէէմուրու մուազղամընա թագսիմ վէ թախսիս էթտիլ, վէ հէր քէսէ հէմ մէէմուրիյէթինի վէ հէմ տէ հուտուտու մէէմուրիյէթինի թախսիս վէ թային էթտիլի կիպի, քիլիսէնին տախի ըէյիսի էքրէմի քիլիսէնին խտարէսինէ քեաֆֆէյի սէլահիյէթի վէ գուզլէթի Քրիստոստան ալըր . վէ մուլթաղամ սուրէթտէ պիլթիւն տիւնեայը խտարէ էթմէք իշին, հէր քէսէ եպիսկոպոսլարըն քէնտի մահէլլի հիւքիւմէթինի թահտիտ վէ թախսիս էտէր . վէ եպիսկոպոսլուզ տէրէճէսինի, եախօտ կարգ սէլահիյէթինի եպիսկոպոսլար ալտըղլարընտա, իշպու ալտըղլարը գուզլէթի հանկը մահէլ իւզէրինէ իճրա էտէճէքլէրինի ասըլ քիլիսէնին ըէյիսի էքրէմի թախսիս էտէր, վէ հուգուզ վէրիւր քի, քիմսէ եէկտիկէրինին ճէմաաթընա դօմանտա, վէ միւտախէլէ էթմէսին . վէ քիմսէ քէնտինէ թախսիս օլան մէմէքլէթին հուտուտունու թէճապուզ, վէ ախէրին հուգուգունա թաարբուզ էթմէսին տէյի գարար վէրիւր : Տէմէք քի, իսլաասայը քէլամ եպիսկոպոսլար տա վագաա պիլա վասիթա Ալլահտան ալտըղլարը (կարգ) տէրէճէ հիւքիւմէթի վար տըր, լաքին իշպու տէրէճէնին ինֆազ ու իճրասընը վէ շու եախօտ պու ճէմաաթը մախսուսէ

իւղէրինէ իսթիմալ էտէճէք հուգուգու սէլահիյէթի, մուգթաղայը ինթիզամ քիլիսէնին ըյէրիսի էքրէմինտէն ալըր :

ՇՁԱ. Իշթէ պունտան իսթինաֆ (աբբէլլօ) հուգուգու վէ գայիտէսի նէշաթ էտէր . եանի քիւչիւք մէէմուրտէն վէրիլէն հիւքմիւ մահքիւմ գապուլ էթմէյուպ , օլ մէէմուրուն տահա պիր պէօյիւկիւնէ միւրաճաաթ էտէր . եախօտ նիզամը իւզրէ , եանի քիւչիւք պիր մէէմուրտէն օնուն պէօյիւկիւնէ տաւայը գալտըրմագ վէ օնտան էն պէօյիւկիւնէ , պունա էրպապը նըզամ վէ հուգուգլինաս , նըզամլը վէ գայիտէյի սուրէթտէ մուամէլէ էթմէք տիր , տէրլէր . լաքին պազէն տէ մահքիւմ մուհաքէմէտէն վէրիլէն հիւքմիւ վէ դարարը գապուլ էթմէյիպ , էն պէօյիւկիւնէ միւրաճաաթ (աբբէլլօ) էտէր վէ օրթատա պուլունան մէէմուրա միւրաճաաթ էթմէմ տէր . պիլ ֆարզ ատէմին պիրիսի Գայսէրիյէ թէմնիգի հուգուգ մէճիսինտէն զուհուր էտէն հիւքիւմ իլամընը գապուլ էթմէյիպ , էնգարէ վիլայէթ տիվանը թէմնիւ զինէ տէ միւրաճաաթ էթմէտէն պիրտէն պիրէ Ասիթանէտէ տիվանը ահքեամը ատիլիյէ միւրաճաաթ էտէր . վէ պունա աթլամագ (քէր-սէլօ) աբբէլլօսու թապիր էտէրլէր : Պազը տա օլուր քի , աթլամագ թարիգի իլէ միւրաճաաթը էն եիւքսէք մէէմուր գապուլ էթմէզ , վէ գայիտէյէ ըրայէթէն վասաթտա պուլունան տիվան , եա մուհաքէմէյէ աբբէլլօյու իյատէ էտէր , իսթէրտէտէ էթմէզ . վէ միւնազապը հագգան ըույէթ իտիպ , գաթի հիւքմիւնիւ վէրիւր : Թըպզը պու կիպի փօթիթիգաճա հագգ վէ ուսիլ վար իսէ , քիլիսէճէ տախի գայիտէ պէօյլէ տիր , վէ պէօյլէ իճրա օլունուր : Պու գայիտէ օլմագ իտի , էկէրչի հէր մէէմուր մէէմուրիյէթ ալմագսըզըն քէնտի ըյէլ մախսու սէսի վէ լիպգաթը գաթիլէսի իլէ խօտ պէ խօտ մէմալիք գապլընա կէչիւրմէյէ Ալահտան մէէզուհիյէթ վէրիլէս իտի . լաքին էօյլէ տէյիլ « Ամինայն իշխանութիւն յԱստուծոյ անտի է . որում զհարկ զհարկն , որում զպատիւ զպատիւն » հէր շէյէ Ալահ պիր գայիտէ գօյմուշ , հէր փատիշաճըն գայիտէսի օլտուղու կիպի , քիլիսէնին տէ գայիտէսի պու տուր :

ՇՁԲ. Քէզալիք պիր քահանայըն քահանայըգ վագիֆէսինի իճրա էթմէք իչին , եպիսկոպոստան հուգուգ (իրաւասութիւն) թալէպ էթմէյէ պօրճու օլտուղու պու գայիտէյէ մէպնի տիր , զիրա պիր եպիսկոպոս առաքեալ խալէֆի տիր . Պետրոսա վէ Պետրոսուն վասիթասը իլէ առաքեալարա Գրիստոս քէնտի սիւրիւսիւնիւ կիւտմէյէ հագգ վէ սէլահիյէթ վէրտի , քահանայլար առաքեալարըն մայէթիտէ աշակերտլէր տիրլէր , էմրլէրինէ հագըր վէ մունթաղըր օլաճագ տըրլար , քէնտի պաշլարընա ճէմաաթ կիւտմէյէ հագգ վէ սէլահիյէթլէրի հօգ տուր :

Տէֆա պիր թագլմ քահանայլար ճէզալարը , արգելմունք , կախակայութիւն բանադրանք , քիւչիւյիւ վէ պէօյիւյիւ , խաֆի վէ ճէ-

լիսի, վէ պիր թագըմ գաւանինի մահալլիյէ վէ մահսուսէ վէ վերապահութիւնք եւն. եւն. պունա մէպնի տիրէր: Պունուն մուֆասսալը հէր բարոյական Աստուածաբանութիւնտա եազըլը տըր:

ՊԱՊԸ ԽԱՄԻՍ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻԻՆ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԱՏՏԵՍԻ ՄԷԷՄՈՒՐՈՒ
ՎԷ ՄԱԳԱՍԸ ԻԻԶԷՐԻՆԷ

ՇՁԳ. Քահանայութիւն սըրըր ումումի օլարագ, կէրէք պէօյիւք վէ կէրէք քիւչիւք տէրէճէլէրին հէփիսինի շամիլ վէ հավի տիր, քիւչիւք տէրէճէլէրին մատտէսի, Աստուածաբանլար պիլիթիֆագ րուհանի ալէթլէրին թէսլիմի տիր, տէրլէր, մէէմուրու եպիսկոպոս տուր, վէ մագամը տա ալէթլէրին թէսլիմինտէ ձեռնադրել էտէն եպիսկոպոսուն տուալարը տըր:

ՇՁԴ. Պէօյիւք տէրէճէլէրէ կէլէլիմ, էվայիլտէ Աստուածաբանլարըն պազըլարը իշպու պէօյիւք տէրէճէլէրին մատտէսինի ալէթլէրին թէսլիմի տիր, վէ մագամը եպիսկոպոսուն սէօյլէտլի տուալար տըր տէր իտիլէր, լաքին շիմտիքի, վէ էն սահիհ զիւյիւմ վէ թալիմաթ եպիսկոպոսուն էլ գօյմասը պու սըրըրն մատտէյի եազընը տըր. մագամը տա եպիսկոպոսուն էլ գօյմասընտա սէօյլէնէն տուա տըր:

ՇՁԵ. Պունու քեաֆֆէյի օլ իսպաթլար, քի եպիսկոպոսութիւնուն վէ սարկաւազութիւնուն սըրըր օլտուղունու թաստիգ էթմէք իւչին իպրագ էթտիք իսէ, թաստիգ էտէրլէր: Հէր նէ գատար էսկի մաշտոցլար վէ արարողութիւն քիթապլարը վար իսէ, վէ պու խուսուստա եազըլմըն վէ իճրա օլունմագտա իսէլէր. պունու թաստիգ էտէրլէր: Առաքելական թէսմիյէ օլունան սահմանադրութիւն քիթապը: Կարդագինէն Դ. սինօթու (Յ. Կանոն): Նիկիա (Կանոն 325 տէ: Անտիոք սինօթու 341 տէ: (Կանոն 10.) Գաղատիոյ: Գ. Կ.) : Հաթտա մէզքիւր Կարդագինէն սինօթու, (Կանոն 5. Կ.) : քիւչիւք տէրէճէլէրին մատտէսինի այրը եազար. եանի ալէթլէրին թէսլիմի տիր տէր, վէ պէօյիւք տէրէճէլէրինքի, եպիսկոպոսուն էլ գօյմասը օլտուղունու թէֆրիգ էտէր: « Կիսասարկաւազըն ձեռնադրութիւնունտա, չիւնքի էլ գօյմասընը ալմազ, եանի էլ գօյուլմասը եօգ տուր, մազըմայը վէ սկիհի պօշ օլարագ եպիսկոպոսուն էլինտէն ալսըն » տէր:

ՇՁԶ. Էսկի հայրապետլէրին թահրիրաթլարընտա, իշպու պէօյիւք տէրէճէլէրին թագտիսի պապընտա, էլ գօյմատան մատտա, տիւկէր պիր շէյ զիքըր օլմազ: Քէզալիք շարգ քիլիսէլէրինին (ձեռնագրութիւն արարողութիւնունտա) էլ գօյմազ ալին ու ատէթինտէ վէ

մաշտոցլարտա Բուժ, Երմէնի, Ասորի, Մարոնի եւն . քեաֆֆէսի էլ
գօյմազ աստէթինի թաստիգ էտէրլէր :

Էլ գօյմազ պու սրրորն հազըն մաստէսի օլտուղու կիպի, էլ
գօյմազ հէնկեամընտա սէօյլէնէն տուատա մութլազ օլ պէօյիւք տէ-
րէճէլէրին մազամը, եանի (կերպի, ձեւի) դարուրիսի տիր : Պուռու
տա պիլմէլի քի, քահանայ ձեռնադրութիւնունտա իւշ քէրրէ էլ գօ-
նուր . իւք տէֆասընտա, եպիսկոպոս տուասը եօգ տուր . տէմէք տիր
քի, օլ իւք էլ գօյմազ սատէ պիր արարողութիւն տուր . ասը մուգ-
թազի էլ գօնուլմասը, իքինձի տէֆատէ էն լաղըմ (էական) նիւթ
տիր, քի եպիսկոպոս « Առ զձոգին սուրք, որոց թողուցուս զմեղս
եւն . » տուասը իլէ պիրլիքտէ իճրա օլունուր . իւշիւնձիւ, քի պա-
տարազըն խիթամընտա օլուր, օ տա արարողութիւն տուր . վէ պու
իւշիւնձիւ էլ գօյմազ եալընըզ Լաթին քիլիսէսի աստէթինտէ պուլու-
նուր . շարգ քիլիսէլէրի աստէթինտէ հիշ եօգ տուր : (Տեա. Մարթի-
նէս. Յաւ. հէն առաջ եկեղեցական արարողութեանց. Մասն Բ. Գլ. Թ. Մ-
բէնս կրթութեան Ը. Գլ. Ե.) :

ՇԶԵ. Լաքին էլ գօյմազ աստէթի էն մուգթազի մատտէ իսէ տէ
պէթլէրին զահիրի սուրէթտէ թէսլիմի տախի էլ գօյմատա վէրիլէն
իլխանութիւնուն հիւքիւմէթինին տահա զիյատէ պէյան վէ իւան օլ-
սուն մազսէտի իլէ օլմուշ օլուր, վէ Եւգինէոս Դ. փապանըն Հայ
միլլէթինէ վէրտիյի թէֆսիր պունա մէպնի տիր, եանի « ալթընճսը
կարգ սրրոր տըր, պուռուն մատտէսի օ տուր, քի թէսլիմ օլտու-
ղունտա կարգ վէրիլիր . նասըլ քի քահանայութիւն կարգը մաղզմա-
նըն էքմէք վէ սկիհին շարապ իլէ պէրապէր թէսլիմ օլմասը իլէ վէ-
րիլիր » : Պու ալէթլէրին թէսլիմինի Եւգինէոս փապա Հայ միլլէթի-
նէ վէրմէսինտէ մազսէտի շու իտի քի, զաթէն հայլար սայիր շարգ
քիլիսէլէրի կիպի եալընըզ էլ գօյմայը մատտէ պիլիր իտիլէր, վէ պիւ-
տիքլէրիտէ պու պապտէ քեաֆի իտի, լաքին Եւգինէոս փապա օ-
րայը, հայլարըն զաթէն պիլտիյի իլին զիքը էթմէյէ լուղում կէօրմէ-
տի, անճազ Բօմա քիլիսէսի իլէ հայլարը իթթիֆազա տապէթ էթ-
տիյի նիյէթէ մէպնի, իշպու ալէթլէրին թէսլիմինի իխթար էթմէյի
քեաֆի սայտը : Պէօյլէ Պէլլարմինոս պու մուամէլէյի թէֆսիր էտէր,
հէր հալտէ մատամ քի իքի թարաֆըն տա համիլէրի աղըր Աստուածա-
բանլար տըրլար, պէօյլէ մատտէյի միւհիմէտէ էն էմին եօլու
թութմազ իլին չօգտան պէրի կաթողիկէ քիլիսէ, կէրէք էլ գօյմայը
կէրէք ալէթլէրին թէսլիմինի միւքէմէլ մատտէ թութարազ վէ էօյ-
լէ լաղըմ կէօրիւպ, իքիսինին տէ իճրասընտա պուլունուր : (Տեա.
Պէնէրթիյոս, Ժ.Դ. Յաւ. Գառաւազան Ժողովոյ Գիրք Ը. Գլ. Ժ. Թիւ 13.) :

ՇԶԸ. Տէֆա գարը թայիֆէսի պու սրրոր ալմայա միւղթէտիր
(ենթակայ) օլմազ . նիլինքի վուգուու եօգ տուր, չիւնքի Ալլահըն
էմրի իլէ մէն օլունմուշլար . (Ա. Կրթ. Ժ.Դ. 34.) վէ Եկէրչի Էվայիլ-

տէ սարկաւազուհի, երէցուհի, եա երէցիկն, եա եպիսկոպոսուհի, եա եպիսկոպոսակին զիբրի օլուրսա, օնլար սարկաւազլարն, քահանայլարն վէ եպիսկոպոսլարն ֆամիւեալարը խտիւէր, քի էրքէքէր սարկաւազ վէ քահանայ վէ եպիսկոպոս օլմագսըզըն ալմըշ, վէ էվէն-միշ խտիւէր, վէ հասպ էլ իճմպ պըրագմամըշ գալմըշ ըտըլար. նասըլ քի շիմտիւյէ տէկին շարգ քիլիսէսինտէ տէրտէրլէր վար տըրլար:

ՇԶԹ. Քէզալիք լազըմ տըր քի, կարգ ալան մութլագ մկրտել օլսուն, եանի վաֆթիզ օլմուշ օլսուն, զիրա հէր սըրըն էսսար վաֆթիզ շարթը տըր, վէ վաֆթիզ օլարագ, եալընըգ ֆրիստոսուն էսրարընա նայիլ օլմայա մուվաֆֆագ վէ միւսթահագ օլապիլիր. վաֆթիզ օլմայան քիմսէնին իւզէրինէ տէյիլ պիր, պին եպիսկոպոս պիլէ էլ գոյսա վէրտիյի կարգ, քէէնլէմ եէքիւն (անվաւեր) տիր. չիւնքի գապիլիյէթի եօգ տուր, թըպզը պիր մէօհլուր սույա պասըլըպ, գալըպ թութմատըլը կիպի:

ՇՂ. Թէքրար պիր քիմսէ կարգ ալմագ իչին նիյէթի վէ միւրաստը օլմալը քի, շարթը լազըմէտէն տիր. զիրա նիյէթի վէ միւրատը օլմայան քիմսէնին իւզէրինէ տէյիլ տիր, պին եպիսկոպոս էլ գոյսա, նաֆիլէ տիր, օնա կարգ վէրիլէմէզ, ճէպրի կարգ հիշ տուլուլմամըշ, ամմա վուզուինտէ քէէնլէմ եէքիւն տիր:

ՇՂԱ. Պիրագ սա կարգ սըրընըն մէէմուրու իւզէրինէ սէօլլէյէլիմ: Իշպու մէէմուր իքի սուրէթտէ օլապիլիր, էվէլէա ասըլ վէ վաղիֆէսի իգթիզասընտան ատէթա մէէմուր, Սանիլէն, վէքեալէթէն եա ֆէվզէլ ատէ մէէմուր: Ասըլ մէէմուր ֆրիստոսուն էմրի իւզէրէ սատէ եպիսկոպոս տուր, իսթէր կաթողիկէ քիլիսէտէ օլսուն, իսթէր հերետիկոս, եա հերձեալ եպիսկոպոս օլսուն, եէթէր քի քէնտինին սահիհ եպիսկոպոսական կարգը իւզէրինտէ օլսուն, վէրտիյի կարգ սահիհ կարգ տըր, շու ֆէրգ իլէ քի, հերետիկոս եւն. եպիսկոպոս կարգ վէրիլսէ ապօրինաւոր, լաքին վաւեր օլուր: Քիլիսէ մուհապպէթինտէ օլան եպիսկոպոս, հէմ օրինաւոր հէմ վաւեր կարգ վէրիր: Պու սըրըն վազիֆէսի վէ հուզուզու իգթիզասընտան օլան ասըլ մէէմուր, եալընըգ եպիսկոպոս տուր: (Տեա. Գործ. Զ. 6: ԺԴ. 22. Վե. Բ. Տէմբէ. Ա. 6.): Բրօթէսթան եպիսկոպոսլարը սահիհ եպիսկոպոս կարգլարը օլմատըղընտան, ասըլ եպիսկոպոս տէյիլ տիրլէր, զիրա կարգըն խալէֆ սէլէֆ տէվամը օնլարտան գաթ օլունմուշ, հէմ պու սըրրա լազըմ օլան սահիհ մագամլարը եօգ տուր:

ՇՂԲ. Ֆէվզէլ ատէ մէէմուր, եախօտ վէքեալէթէն մէէմուր հէր քահանայ օլապիլիր, ամմա պէօյիւք տէրէճէլէրէ իշպու մէէմուրիյէթ վէքեալէթի ճարի, վէ նաֆըզ օլամագ. վէ էթտիյի ձեռնադրութիւն քէէնլէմ եէքիւն (անվաւեր) տիր, չիւնքի իշխանութիւնու, եանի կարգ վէրմէյէ հիւքիւմէթի եօգ տուր վէ վէքեալէթ գապուլէ տէմէզ, չիւնքի լիյագաթը վէ գապիլիյէթի եօգ տուր, ֆագաթ քի

լիսէնին ընդիսի էքրէմի վէ էմրի իլէ (խղունն հերաց) թապիր օլու-
նան սաչ քէմէսի , վէ սայիր քիւչիւք տէրէնէլէրի վէրէպիլիւր : (Տեօ-
Տրիքէնդէան « Բնօրն » Նիսի . ԻԳ . Կառն 10 .) :

Հաթթա պիր եպիսկոպոս նաֆըզ (վաւեր) սուրէթտէ քէնտի
թեմինին քահանայարարնը ձեռնադրել էտէպիլիւր , տիկէր եպիսկոպո-
սուն թէպաասընը օնուն թեմինտէ քահանայ ձեռնադրել էտէրսէ ա-
պօրինաւոր սուր . կիւնահ իչլէր , ամմա տիկէրին թեմինտէ քէնտի
թէպաասընը ձեռնադրել էտէպիլիւր վէ վաւեր տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՏԻՍ

ՔԻԼԻՍԷ ՄԵՆԵՄՈՒՐԼԵՐԻՆԻՆ ՊԻՐԻ ՀԱԼԻ ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՇՂԳ . Թէն վէ տիւնեա շէհվէթինէ հէնուզ մէյլ էթմիշ պիր տէ-
լիգանլըյա , հէր քիմ քի նասիհաթ զըմննտա իսլահինէ տայիր պիր
սէօզ սէօյլէրսէ , օնա պիրինճի խասիմ օ օլմուշ օլուր . վէ օ քիմսէ
օլ տէլիգանլընը կէօղիւնէ էն պէօյիւք խասիմ կէօրիւնիւրսէ , կա-
թողիկէ եկեղեցի տախի բրօթէսթանլարըն կէօղիւնէ էօյլէ կէօրիւ-
նիւր : Նիչին , չիւնքի օլ տէլիգանլընը ֆիքրի վէ միւրատըր աչգ էթ-
տիյի օլ իլլէթտէն բուճու էթմէմէք տիր : Վէ պուսնուն մուղայիրի օ-
լարագ մէգքիւր տէլիգանլը հէր քիմի քէնտի էֆքեարընա վէ մէյլինէ
մուվաֆըզ վէ միւշվիզ պուլուրսա , օնու ճանտան տօսթ վէ խալիս
ահպապ պիրիւր վէ օնա սարլըր : Քէզալիք բրօթէսթան մէզհէպինտէ
պուլունան քիմսէլէրէ կաթողիկէ քիլիսէսինտէ նաֆըզ օլան Ալլահա-
նի ֆազիլէթ մուամէլէսինի հիշ սէօյլէմէք օլմագ , չիւնքի ազլընը վէ
միւրատընը քէնտիսինին մէյլ էթտիյի օլ թարիզի աչգ , վէ օլ իլլէթ
գուշաթմըշ վէ գապլամըշ տըր : Անառակ սրգինին պէյնինէ քէնտի
փէտէրինին քեամիլ նասիհաթլարը սըղմատըղը միսիլիւ , քէզալիք
պուսնարըն պէյնինէ նասիհաթ , ֆազիլէթ , Ալլահըն իզգ ու շէրէֆի
իչլին նէֆսէ իճպար վէ տիւնեա սէֆաաթընտան մահրուսիլէթ սէօզ-
լէրի վէ քէլիմէլէրի , հիշ թէէսիր էթմէտիքտէն մաատա մանասըզ տըր ,
վահի վէ հավայի տիր . վէ ճանլարընա ատէթա սըզընթըյա մուճիպ
օլուր : Լաքին էյի ալաճ էյի մէյվէ վէրիւր , ֆէնա աղաճ ֆէնա մէյ-
վէ վէրիւր , քէլամը իլահիտէ փէք սահիհ տիր :

ՇՂԳ . Բրօթէսթան մէզհէպինին միւճիտի , Լութէր վէ Գալվին
վէ Ծվինկիլոս օլարագ , պուսնարըն հէր պիրինին բրօթէսթանլըք ի-
ճատընա թէչէպպիւս էթմէտէն էվվէլ , թէրճիւմէյի հալլէրինի պի-
ղարագ միւվէրրիլէրտէն պիր ատէմ օգուրսա , նէ պօզուզ մէշրէպ-
լի ատէմլէր օլտուղլարընը բանա ֆէհմ էտէր , պիրիւր վէ պու կէնիշ
մէզհէպի նէ մագսէտէ մէպնի իճատ էթտիքլէրի քէզալիք աչիքեար օ-

լուր : Մահառա ուղղունսուղ հալէրինէ պիր մէտարը ընփան վէ ինսանն խարապ օլմուշ թապիաթ մէյլիաթնա տիւղ պիր մէյտան վէ մէյրէպէ սէրպէսթիյէթի պի էմսալ իպրաղ էթմէքտէն իպարէթ տիր. վէ պունլարա տալիմա միւմանաաթ էտէն վէ գուսուրլարնա թահամիւլ էթմէյիսլ, իսլահ օլմալարը իչին քէնտիւլէրինի թէքտիր էտէն, Քրիստոսուն սահիհլիք տիրէյի օլան քիլիսէյէ գարչը բրօթէսթօ էթմէյէ ինթիսար էտիպ, սէմավի նասիհաթլարընը տինլէմէմէք, անճաղ մէքքիւր էսպապա մէպնի տիր : Օղունսուն քէնտի պախի իֆթիլսարլարը վէ միւէսսիպէրի օլան Լութէրին վէ Գալվինին թարիխլէրի, էվլէթ օլ վազըթ պու մէզհէպ նէ էսպապա մէպնի իճատ օլմուշ օլտուղու փէք կիւղէլ պէյան օլուր : (Տէ. Բէհր Գէլէրի Լաթիք վէ Գալվին Բաւարան Երէւել արանց ինթապնը) :

ՇՂԵ . Լաքին իշպու քահանայութիւն սըրըրնըն մուղատտէս վէգայիֆինի քէմալը տէրէճէտէ վէ լայըզը իլէ իճրա էթմէք իչին, քիլիսէ մէճմուրլէրինին պիքիր դալմասընըն էլլէմ օլտուղունու հէմ ազիղ քիթապտան, հէմ Ալլահըն ազիղ ըրիվայէթինտէն թաստիղ էտէրիլ :

Իմտի Քրիստոսուն քիլիսէսինին մէճմուրլարըն եպիսկոպոս օլտուն, քահանայ վէ սարկաւազ օլտուն, պիքիր տուրմալարըն աւետարանա վէ Ալլահըն էմրինէ տէյիլ քի մուղայիր, իլլա փէք տէ մուվաֆըդ տըր . վէ քիլիսէնին տէ ալէնի թէնպիհի տիր :

ՇՂԶ . Իշպու մատտէյէ ընթաղ վէրէճէք խուսուս Ալլահըն թէնա պիհի իւղէրինէ օլան էն մուղթաղի մալիւմաթ տըր, եանի Ալլահըն կէրէք ազիղ քիթապընտա վէ կէրէք զամիր քիթասընտա, քի թասպիաթ նօմոսու տուր, վար տըր թէնպիհ քի, պիր խուսուսու մէնն էտէր . « Ձինա էթմէյէսին, խըրսըզլըզ էթմէյէսին, Ալլահըն իսմինի պօշ եհրէ անմայասըն . . . » : Պու միսիլլիւ թէնպիհաթա մեհնէ հտիճի քեհպիհ իսմինի վէրիլլէր, քի հիչ պիր վազըթ ծուլարըն մուղայիրինտէ օլան մուամէլէ ճայիղ տէյիլ . զիրա հիչ պիր տազիլզէ եա հիչ պիր վազըթ զինա, եա խըրսըզլըզ . . . էթմէյէ իղին եօզ տուր, չիւնքի զինա, խըրսըզլըզ . . . տախիլէն թապիաթնտա ֆէնա պիր շէյ տիր :

Սանիյէն, վար թէնպիհ քի Ալլահըն էմիր տիր, ամմա գուլունու օլ թէնպիհի իճրա էթմէյէ հէր վազըթ պօրճուլ էթմէզ . մէսէլա սէվ գարընտաչընը, աթալարընա ըրայէթ էյլէ, էյիյի իչլէ . . . : Պու տիւրլիւ թէնպիհլէրէ քաստիղ հտիճի (հաստատողական) թէնպիհ տէրլէր, քի վազթընա վէ մինասիպէթինէ կէօրէ Ալլահ իճրասընը ինսանտան իսթէր, վէ հէր վազըթ, հէր տազիլզէ ինսանը իճրասընա պօրճուլ էթմէզ : Մէսէլա սէվ գարընտաչընը, էյիլք էյլէ . վազաա գարընտաչընը սէվմէլլիյիմ, ամմա տայիմա վէ հէր վազըթ տէյիլ, անճաղ վազթինէ վէ լուղումինէ կէօրէ, վէ պազը քէրրէ սէվմէյէ պօրճուլուլմ : Հաքէզա տուա էթմէք պիր թէնպիհի իլահի տիր, լա-

քին վագթինէ վէ մահալինէ կէօրէ տիր , վէ տայիմա տուա էթմէլը
թէնպիհին տախի մանապը պու տուր , եանի սըգ սըգ վէ չօգ տէֆա :

ԵՂԷ. Սախսէն , թէնպիհ վար քի ազատ պըրագըր ինսանը , եա-
նի օնուն իծրասընտա պուլունուրսան պէօյիւք Փաղիլէթ իշլէրսին ,
վէ իծրասընտա պուլունումազսան պիր կիւնահ իշլէմէզսին . պու մի-
սիլիւ թէնպիհաթա բաքոյական թէնպիհ , վէ ֆէվգէլ ատէ Փաղի-
լէթլէր թէնպիհի տէնիր , վէ եախօտ ալէսսէվիյէ մէշրէպէ պիտ
թէնպիհ իսմի վէրիլիր . մէսէլա հէր քիմ քի անասընը վէ պապապընը
վէ այալինի թէրք էտէր , վէ Գրիստոսուն առաքեալը օլուրսա , պու
թէնպիհի իծրա էթմիշ օլուր :

ԵՂԸ. Մանայը հազըրէմիղէ կէլէլիմ , քիլիսէ մէէմուրլարընըն
պիքիր տուրմասը աւետարանա փէք մուվաֆըզ օլտուղու էվլէլա ,
(Մատթ. ԺԹ. 27.) Պետրոս առաքեալ հէփ առաքեալլարա վէքեալէ-
թէն Գրիստոսա սէօյլէր . « Իշթէ պիղ հէր պիր շէյի թէրք էթտիք ,
վէ սէնին արգան սըրա կէլտիք , չիմտի պիղէ նէ օլաճադ տըր » :
Գրիստոս պիղէ ճէվապ վէրիր (28.) « Իքլինճի կէլիշտէ , հաշաֆ ին-
սան էվլատը քէնտի իհիթիշամ թախթընա ճիւլիւս էտէճէք . պիղէր
տախի իսրայէլին օն իքի սիլսիլէսինէ շէրաաթ քէսմէք իշին օն իքի
թախթտա օթուրաճագսընը » : Պու սէօլլէրտէն պէրվէճի փէշին
անլաշլորը քի , առաքեալլար հէր շէյի պըրագըպ Գրիստոսուն արգա-
սը սըրա կիթտիլէր : Առաքեալլարըն հիշ պիրիտի տէօնիւպ Փամիլեա-
լարընը ալմատըլար , վէ էկէրշի ալմըշ իսէլէր , պունու պէյան էթ-
մէք քրօթէսթանլարա տիւշէր :

Տէֆա գարընը հիշ պիր սէպէպ իշին պօշամագ ճայիլ տէ-
տիքտէն սօնրա , առաքեալլարըն պու փէք զօր պիր շէյ տիր
տէյի թաաճճիւպլէրի իւզէրինէ , ելինէ (Մատթ. ԺԹ. 12.) Գրիստոս
օնլարա տէր , պունա թաաճճիւպ էտիպ շաշմայըն , զիրա « Խատըմ-
լար վար տըր քի , անա բահմինտէն խատըմ տօղմուշլար , խատըմլար
վար քի , ինսան էլի իլէ խատըմ օլմուշլար , վէ խատըմլար վար քի ,
քէնտի քէնտիլէրինի Ալլահըն փատիշահլըղը իշին խատըմ էթմիլլէր » :
Սիւալ էտէրիղ , պու Ալլահըն փատիշահլըղը խաթըր իշին քէնտի
քէնտիլէրինի տիւնեա շէհվէթինտէն մահրում էթմէք նէ տէմէք տիր .
իշթէ պու իւշիւնճի տէրէճէտէ պուլունան խատըմլար քիլիսէ առաք-
եալլարը տըրլար , վէ առաքեալլարըն խալէֆլէրի տիրլէր , քի Ալլա-
հա լայըգ խաւմէթ էտէլիմ տէյի , թէն սէֆաաթընտան քէնտի նէֆա-
լէրինի մահրում էթմիլլէր : « Մեք թողաք զամհնայն » տէյօր , հէր
շէյի պիղ թէրք էթտիք , աճապա պու սէօլ էվլէնմէք մի տէմէք
տիր պիլմէյօրուզ : Վէ (Ղուկ. ԺԳ. 26.) « 0 քի պանա կէլիր , վէ
քէնտի փէտէրինի , վէ մատէրինի , վէ գարընընը , վէ էվլատլէրինի ,
վէ գարընտաշլարընը , վէ գըզ գարընտաշլարընը , հաթթա քէնտի
նէֆսինի պիլէ ըէտտ էթմէզսէ պէնիմ շակիրտիմ օլամագ » : Պունուն

տախի մանասը , գարըլարը ալըն վէ տիյարտէն տիյարէ մայէթինիզ-
տէ կէզտիրին տէմէք տէյիլ : Պօղոս առաքեալ աչըզտան աչըզա եա-
զըյօր . (Ա. Կոր. Է. 5.) « Պուռնու միւսաատէ էտէրէք սէօյլէյօրում ,
տէյիլ քի ըուխաթ վէրէրէք , զիրա իսթէրիւմ քի , հէփսի պէնիւմ կի-
պի օլսոնլար , աւմա հէր քէսին քէնտինէ կէօրէ Ալլահտան ինամը
վար . քիմիսի շէօյլէ քիմիսի պէօյլէ » : Վէ (8.) « Լաքին էվլէնմէ-
միշլէրէ վէ տուլ գարըլարա տէրիւմ քի , պէնիւմ կիպի տուրսոնլար ,
աւմա էկէր թահամիւլ էթմէզսէլէր , էվլէնսինլէր , զիրա էվլէն-
մէք աթէշէնմէքտէն էյի տիր » : Քիմէ տէյօր պու սէօզլէրի , էվլէն-
մէմիշ վէ տուլ դալմըշ ալամ կիրուհինէ , քի նէ եպիսկոպոս , նէ քա-
հանայ իտիլէր . պուռնլարըն պիլէ քէնտիսի կիպի ազատ վէ պիքիր
դաշմասընը իսթէյօրսա աճապա քիլիսէ ըուէսալարընա նէ տէէճէք ,
լաքին ալթընտա , աթէշլէնմէքտէն էվլէնմէսի էվլա տըր տէյի քէն-
տիսի թէնպիւհ էտիյօր , չիւնքի ալամ կիրուհինէ էվլէնմէք խուսու-
սուռտա հիշ պիր միւմանաթ հօգ տուր : Բրօթէսթան քահանայը
աշխարհականտան այըրտ էթմէյէրէք տէր , աթէշլէնսինլարն էվլէն-
Սիւալ էտէրիզ , Պօղոս առաքեալ հիշ մի աթէշլէնմէտի . (Հուր. Ե.
23.) « քէնտի վիճուալիտէ պաշգա գալիտէ կէօրիւյօրում , քի ֆիքրի-
մին գալիտէսինէ գարչը սիւահլանմըշ , վէ կիւնահ գալիտէսի իլէ պէ-
նի սիւրիւնտիւրիւյօր , քի ազալարըմտա մէվճուտ տուր , էլէմ իլինէ
դարգ օլմուշ պիր ատէմիւմ պէն , քիւմ պէնի պու էօլիւմ թէնի էլին-
տէն գուրթարաճագ , անճագ Ալլահն լուրթու Բիսուս Գրիստոս է-
ֆէնտիլիզին վասիթասը իլէ » : Պու գատար աթէշլէնմէք մէկէր ա-
ռաքեալլարտա տա պուլուռնումուշ , լաքին երնէ էվլէնմէմիշլէր : Պու-
րասընը բրօթէսթանլար չար չալիդ օգուրլար : Տէֆա Պօղոս առաք-
եալ (Ա. Տէ. Գ. 1. 2.) « Սահիւ տիր պու սէօզլում , էկէք պիր քիւմ
սէ եպիսկոպոսիւղա արզիւ էտէրսէ էյի պիր շէյէ արզիւ էտէր . ե-
պիսկոպոսա լաղըմ քի , անարատ լէքէսիզ , թէք պիր գարը դօճա-
քը օլմուշ օլսուռն , հալիւմ սալիւմ էտիպ , միսաֆիրիէրվէր , ալիւմ , տէ-
յիլ քէնլի , տէյիլ վուրուճու , իլլա միւլայիւմ , գալլա շէր վէ փտրա
ճանլը օլմասըն , քէնտի խանէսինի պիլէ ալա տէրէճէտէ իտարէ էթ-
միշ օլսուռն , եօգսա էկէրչի պիրիսի քէնտի խանէսինէ գօմանտա էթ-
մէյի պիլմէյէճէք օլուրսա , Ալլահն քիլիսէսինի նմսը իտարէ էտէ-
ճէք » : Վէ (Տէ. Ա. 6.) քահանայլար իլին քէզա , վէ եպիսկոպոս-
լար իլին քէզա լաղըմ տըր եպիսկոպոս անարատ օլմագ , Ալլահն
քէթիլտասը միսալի , տէյիլ խօտպին , տէյիլ էօրքէլի , տէյիլ խա-
սիւմ , տէյիլ վուրուճու , տէյիլ շարապա մէյյալ . իլլա միսաֆիրիէր-
վէր , էյիլի սէվէր , մահճուպ , սատըգ , աղիզ վէ փէրհիզքեար
(ժուժկալ) եանի էվլէնմէք խուսուսուռնտա փէրհիզ թուրթագ ,
թէնտէն կէրի տուրմագ , վէ սայիրէ :

Քէզալիք սարկաւազլար հագգընտա (Ա. Տէ. Գ. 8.) « Քէզալիք

սարկաւազլար էտէպի (օլսունլար) իբի եիւզլիւ , շարապա միււ-
թէլա , խարամքեար օլմասընլար , քէզալիք վէ դարըլարը մահճուպ ,
տէյիլ պէտզէպան , հալիւմ , հէր խուսուստա էմին : Սարկաւազլար
պիր թէք դարը գօծասը օլմուշ օլսունլար , էվլատլարընա վէ քէնտի
խանէլէրինէ էյի նէզարէթ էթմիշ օլսունլար » : Պունլարըն հէփսի
կէօսթէրիյօր , քի պիր քիմսէ հպիսկոպոս , եա քահանայ , եա սար-
կաւազ օլաճագ օլուրսա , էօմրիւն էն թէմիզ եօլունու իթթիխագ
էթմէլի , սուրբ վէ անարատ օլմալը . պու նէ իլէ օլուր , պիքիր
սուրմա իլէ : (Ա . Կրն . Է . 7 . 32 . 33 . 34 .) « Զիրա պիքիր ըսապը
տիւշիւնիւր , քի բուհճա վէ թէնճէ աղիզ օլունսուն » : Աէ չիմտիքի
վազըլլարտա տախի պիրիսինի հպիսկոպոս էթտիրէճէք օլտուղու-
մուզտա ումոււմ ահալիտէն հիւսնիւ հալինի հալի մահզէր թանդիւմ վէ
Ս , կաթողիկոսա թագտիւմ էթտիկիւիդ Պօղոս առաքեալըն (Ա . Տէմ .
Գ . 7 .) սէօղիւնէ մէպնի տիր : Հաթթա Պօղոս առաքեալ հպիսկոպոս
օլանլարա թէնպիւն էտիյօր քի , պիր քէրէ էվլէնմիշ օլսունլար , ճն-
լար քի էվլէլա քէնտի խանէլէրինէ էյի նէզարէթ վէ ումուրլարընը
էյի իտարէ էթմիշ տիրլէր . պիր դարը ալսընլար տէմէյօր , եա պիր
դարը իլէ էվլէնմիշ օլսունլար . եանի պիր քէրիւ էվլէնմիշ պուլուն-
սուն , իքինճի նիքեհա հիրմէմիշ օլսուն տէմէք : Պու պապտէ (Ա .
Կրն . Է . 9 .) թէքմիլ օգունմալը :

ՇՂԹ . Պիր հպիսկոպոսա լաղըմ տըր , քի պիր դարը գօծասը օլ-
մուշ օլսուն , Պօղոս առաքեալըն պու սէօղիւնիւ բրօթէսթանլար
քէնտիլէրինէ պէօյիւք պիր խապթ կիպի կէթիւրիլէր , վէ պու պապ-
տէ պին սէօգ սէօյլէսէն , ասլա գուլազլարընա թէէսիր էթմէզ : Էվ-
վէթ տէրլէր , պիր հպիսկոպոս էվլի օլմալը , լաքին Պօղոս առաքեա-
լըն նէ էֆքեարա մէպնի օլ սէօգիւ սէօյլէտիլինի հիշ անլամագ իս-
թէմէզլէր : Զիրա պունուն իլէ առաքեալ թէնպիւն վէրիյօր . օլմայա
քի իքի քէրէ էվլէնմիշ եախօտ իքի քէրէ նիքեհա ալթընա կիրմիշ
պիր զաթ հպիսկոպոս օլսուն , սէպէպի , սէպէպի տէ , չիւնքի օլ
տէհրլէրտէ իքի քէրէ էվլէնէն զաթ , քրիսթիյանլար ինտիւտէ թէնի-
նէ էդիլէթ վէրմէյէ թէհամմիւլիւ եօգ տէյի , մագպուլ առտ օլուն-
մագ ըտը : Պօղոս առաքեալ պու մէքթուպինտէ Տիմոթէոսա պիր ու-
մումի գանուն թարիֆ վէ վազ էտիյօր , եանի կէրէք հպիսկոպոս օլ-
սուն , կէրէք քահանայ օլսուն , ո քի հպիսկոպոս մայէթինտէ սայր-
լըր , վէ կէրէք սարկաւազ օլսուն , պու զաթլար քահանայութիւնուն
պէօյիւք տէրէճէլէրինէ արզիւ էթտիքլէրինտէ , էյի պիր մատտէյէ
արզիւ էթմիշ օլուրլար , ամմա պուրատա պու հպիսկոպոսլարըն , եա
քահանայլարըն վէ եա սարկաւազլարըն նէ շարթ իլէ հպիսկոպոս եա
քահանայ վէ եա սարկաւազ օլաճագլարընը եազմայա պաշլայօր :
Էվլէլա հպիսկոպոս . . . օլաճագ զաթ , լաղըմ քի պիր դարը գօ-
ճասը օլմուշ օլսուն , եանի հպիսկոպոս օլաճագ զաթլար պիր քէրէ

Էվէնմիշ օլալար , քէնտի խանէլէրինէ էյի նէղարէթ էթմիշ օլալար ,
 նասըլ քի սարկաւազլար հագգընտա տա (Ա. Տէֆ. Գ. 8. վէ 12.) պի-
 րէր պիրէր սայըյօր « հեզ , ցած , պարկեշտ , հիւրասէր , ուսուցիչ ,
 մի թշնամանող . մի հարկանող եւն . » : Էվվէլա պու սէօզիւն իւղէ-
 րինէ սէօյլէյլիմ . եանի « Լաղըմ տըր եպիսկոպոսա , պիր դարը դօ-
 ճասը օլմուշ օլա » . մալիւմ տիւր քի , Էվալլատ Գրիստոսուն իմա-
 նընըն հէնիւզ նէշր օլմասընտա վէ պիտայէթինտէ հէրքէս կէլիպ Գը-
 րիստոսուն հաւատընը դապուլ էթտիյինտէ պունլարըն դաթէն էք-
 սէրիտի Էվլի իտիլէր , վէ քիլիսէնին իշպու պիտայէթինտէ օլումուշ
 վէ թէրպիլէլի , ամմա Էվլի օլսուն Էվլի օլմասըն , հասսէլ դարուր
 վէլ ինթիյաճ առաքեալար քահանայ , եպիսկոպոս վէ սարկաւազ
 ձեռնադրել էթտիլէր . վէ պիր չօղու սարկաւազ վէ եպիսկոպոս վէ
 քահանայ ձեռնադրել օլմադտան Էվվէլ դաթէն Էվլի պուլունմուշ ի-
 տիլէր . նասըլ քի Պետրոս առաքեալ , վէ առաքեալլարըն պաղըլարը
 պու ճիւնլէ ֆամիլեալարընը թէրք էթտիլէր , իշթէ պիզ պըրագտըզ
 հէփտինի . . . : Պօղոս առաքեալա թապիի պաղը եէնի ձեռնադրու-
 թիւն ալաճագ ատէմլէրին հալլէրի իֆատէ օլունմուշ , եանի պաղը-
 լարը դաթէն Էվլի իքէն ձեռնադրել օլմուշլար , լաքին պաղըլարը
 տա ձեռնադրութիւն ալմայա արզիւ իսլրաղ էտիյօր ինէլէր տէ
 թահամիւլլիւ (ժուժկալ) տէյիլ տիրլէր , եանի իքինճի տէֆա օլա-
 րագ , նիքեան ալթընա կիրմիշլէր : Պու խուսուսու Պօղոս առաքեալ
 միւսարրահէն թարիֆ էտիյօր . (Ա. Տէֆ. Գ.) Էվվէթ եպիսկոպոսուղա
 արզիւ էտէն էյի պիր շէյէ արզիւ էտէր տէր . լաքին պուրատան ե-
 պիսկոպոսուղ շուրութունու կէօզ էօնիւնէ դօյմայա պաշլայօր , եա-
 նի լաղըմ տըր քի , եպիսկոպոս օլաճագ դաթըն պիր թէք դարըսը օլ-
 մուշ օլսուն , Էվլատլարընը վէ խանէսինի էյի իտարէ էթմիշ օլսուն ,
 վէ շու եա պու քէմալէթ իւղէրինտէ օլմուշ օլսուն , քի եպիսկոպոս
 օլապիլսին : Իշթէ օլ լագըմ տըր լուղէթի եպիսկոպոսուն Էվլէնմէսի
 իւղէրինէ տէյիլ , անճագ պիր դարը սահիպի օլմուշ օլմասը իւղէրի-
 նէ տիր , եանի եպիսկոպոս նաչար օլարագ , Էվվէլինտէն պիր դարը
 իլէ Էվլէնմիշ օլապիլսին . իքինճի նիքեան եպիսկոպոսա ճայիզ տէ-
 յիլ , Վէ Էկէրլի բթթէսթանլարըն մէրամընա կէօրէ Պօղոս առաք-
 եալ պու սէօզիւ եաղմըշ օլսա իտի , իփթիտա առաքեալլար քէնտի
 ֆամիլեալարընը մութլագա ալմայա , վէ տէյիլ պըրագմայա մէճպուր
 օլմալը իտիլէր , քի աւետարանա մուղայիր տիր . սանիյէն կէրէք Յով-
 հաննէս . կէրէք Պօղոս առաքեալլար , Էվվէլա քէնտիլէր Էվլէնմէլի իտի-
 լէր , մատամ քի պիր դարը ալմագ եպիսկոպոսա մութլագ լաղըմընը ,
 քէնտիլէր եաղըպ , քէնտիլէր թութմատըղլարը իշին , տէյիլ ըէսուլ
 Սլլահ , անճագ սախթէքեար վէ քեաղիպ սըֆաթը վէ նաղարը իլէ
 առաքեալլարա պաղըլմալը քի , հանա վէ սիւմմէ հանա . պունլար
 չիւնքի Սլլահըն քէլամընըն համիլէրի իտիլէր , Գրիստոսուն սէվիլիւ-

լերի խորհրդեր, վէ ազիզ բուհուն դուվվէթինին քէսկին գըլըճլարը ի-տիլէր, քի տիւշմանլարա զալիպ կէլտիլէր: Իշթէ պուշլար Գրիստոսուն քիլիմէսինին ըէյիսի բուհանիլէրի խորհրդեր, ոլ քիլիսէնին, քի Ալլահին խանէսի տիր, սահինիլք տիրէյի վէ էսասը տըր • (Անդ. 15.) պունսա մէպնի տիր (Անդ. Ե. 22.) « Աճէլէթէն օլմայա քի պիրիսինին իւղէրինէ էլ դօյասըն, վէ սայիրլէրինին կիւնահլարընս հիսսէտար օլասըն »: Իշթէ պու սէպէպ իշին տիր քի Գրիստոս էֆէնտիւմիլ Յուլհաննէս Մկրտիչի, օ քի տէլիլ էվլէնմէտիլի իշին եալընը, իլլա պիւթիւն էօմիւնիւ փէրհիլ իլէ, մահրումիլէթլէ վէ Փաղիլէթ իլէ կէշիրտիլի իշին, սէնասընը էթտի: (Մարթ. ԺԱ. 11.): Իշթէ պունսա մէպնի տիր քի (Ղափ. Բ. 36.) Աննա փէյլամպէրէ գարըր, սէքսէն տէօրթ սէնէ տուլ դալտըրը իշին աւետարան սէնա էթտի:

Ո. Իշպու եպիսկոպոսլարըն եախօտ քահանայ վէ սարկաւազլարըն պիքիր գալմալարը խուսուսու Ալլահին էմրինէ մուղայիր օլմատըրը, վէ առաքեալլարըն թէնպիհինէ վէ Ալլահին շիֆահէն քէլամընս մոււվաֆը օլտուղու քիլիսէնին թութուղու գայիտէյի գաթիմիլստէն պէյան վէ թաստիլ օլունուր: Առաքեալկան թէսմիլ օլունան կանոնտա • « Օ քի իքի քէրէ էվլէնմիշ, նէ եպիսկոպոս, նէ քահանայ, նէ տէ սարկաւազ օլապիլիր » տէյի գարարը գաթի վար տըր:

Տէրտուղիանոս (Յաղ. Քալէն-Քէն. Գլ. Ը.) « Պիր եալընը Պետրոս, գայըն վալիտէսի միւնասիպէթի իլէ էվլի պիլիլիւմ • . . սայիրլէրինի մատամ քի էվլի պուլամայօրում, ծնլարը եա խատըմ, եա թահամիւլ էտէնլէր, տէյի պիլմէմ լաղըմ կէլիր » տէյօր:

Ս. Հէրոնիմոս, (Ընդ. Յովէնեանի 'ի Ջադադու-Քէն Քրոջ Յովէնեանի. Եւգլ. ԽԸ.) « Պիքիր Գրիստոս վէ պիքիր Մարիամ, իքի ճինսին տէ պիքիրլիլինին մէստալէրինի թաղտիս վէ թէէսիս էթտիլէր, առաքեալլար եա պիքիր (խորհրդեր) եանիքեանլանտըգտան սօնրա թահամիւլ էթմիլլէր » տէյօր:

ՈԱ. Էվլէթ թահամիւլ էթմէք, Փաղիլէթ դազանմադ իշին վէ իճրա էտէճէլէրի մէէմուրիլէթին աղիլլիլի իշին, Ս. քիլիսէ ազիզ տէրէճէլէրէ ինսանլարըն պաղըլարընը թէրֆիլ դըլտըրընտա, էվլէլա ծնլարը խատըմ էթտիրմէդ, քի առաքեալլարա պիհադդ խէլէֆ օլապիլսինլէր • Կօղսա Պօղոս առաքեալ ոլ գատար աթէշլէրէ կիրիֆթար օլմագտան ըսա, քէնտի քէնտինի խատըմ էթմէլի իտի • պունու քի եկեղեցի էվլէլինտէն պէրու գապուլ էթմէմիշ տիր, վէ հիշ պիր վաղըթ գապուլ էթմէդ: Որոգիւնէս կիպի պիր ալիւ հայրապետի, քի Գրիստոսուն սէօղիւնիւ, կանի վար առէմ քի Ալլահին փատիշահլըր իշին քէնտի քէնտինի խատըմ էթմիշ, նասըլ իսէանլամայարադ խատըմ օլմուշ ուտու • քահանայութիւն մուգատտէս տէրէճէսինէ քիլիսէ միւսթահսէն կէօրմէյուպ, կանի ծնու քահանայ թաղտիս էթմէսի վէ ըէտա էթտի, սէպէպի նէ իտի, չիւնքի

րահաթ վէ թէն թէճրիւպէլէրինտէն ազատ օլայըմ տէյի , պու զաթ էվվէլտէն քէնտի քէնտինի խատըմ էթմիշ իտի . օլ սարտա Իսկէն տէրիյէ եպիսկոպոսու պուլունան Տիմէթրիոս օնու դապուլ էթմէտիյի իչին , չարէսի քէսիլիպ Տիմէթրիոս եպիսկոպոսուն ազդընտան սախթէ թահրիրաթլար ույտուրտու , վէ Գայսէրի Պաղէստին եպիսկոպոսունա վէ Երուսաղէմ եպիսկոպոսունա իրաէ էտիպ , վէ օնլարը թէէվիլ իլէ ալտատըպ , քահանայութիւն տէրէճէսինի ալտը . պու հալ թարաֆէյն եպիսկոպոսլարըն պէօյլւք նիֆազընա պատի օլտու : (Տէ. Եւգէնի. Եկէլ. Կար. Գիբ. Զ. Ս. Եպիսկ. Կէրէպիլոսոսթիւն. 64. Գիբ. Բ.) :

ՈՒ . Ս . Հէրոնիմոս (Յալ. Եկէլ. Կար. Եւգէնի. Կար. Պէնէպիլոս. ԺԴ. Գիբ. ԺԱ. Գլ. Ե. Թէ. 4.) Պու մէշհուր հայրապետլէր Հէրոնիմոս , Եպիսկ. վէ Եւգէրիոս թաստիգ էտիյօրլար , քի քահանայլարըն պիքիլ տուրմասը ատէթի առաքեալլարտան պաշլամըշ վէ պիղլէրէ գատար վիսուլ պուլմուշ տուր : « Իշթէ պիղ հէփսինի պըրագտըգ . . . » : Վէ (Մարթ. ԺԹ. 27. 29.) « վէ հէր քիմ քի խանէսինի . . . եսխօտ գարըսընը պէնիմ իսիմ իչին պըրագմըշ իսէ եիւզ գաթընը ալաճագ վէ էպէտի էօմիւրէ մալիք օլաճագ » :

Տէրտուղիանոս (Ի Գիբ. Յալ. Երդարմանց ուղախոհոսթիւն Գլ. ԺԱ.) « Քիլիսէնին տէրէճէլէրինտէ թահամիւլ էտէնլէրտէն նէ գատարլարը վար տըրլար քի , տահա զիյատէ Ալլահ իլէ ազտը նիքեան էթմէք խթէտիլէր , քի քէնտի թէնլէրինին իթիպարընը (ճէննէթին իլը մէվ գըլինէ) իյատէ էթաիլէր , քի քէնտի քէնտիլէրինին զաթէն օլ վադթըն էվլատլարը օլտուղունու իպրազ էթաիլէր , շէհվէթ տուղունունու վէ պիւթիւն 'օլ շէյատ , քի զրախտտա ըուխասթ վէրիլմէտի , քէնտի քէնտիլէրինտէ էօլաիւրտիւլէր » : Վէ սայիր քիթապընտա , Կանի (Յալ. Կասոսթիւն Գլ. Ժ.) քահանայլարը , « Հիւսնի ըրզա իլէ խատըմ օլմուշ վէ պիքիլ » թէսմիյէ էտէր : Վէ իշթէ պու Տէրտուղիանոս տուր քի , Կարդագինէ քիլիսէսի քահանայսը օլաճաղընտա , քէնտի ֆամիլեապընտան վազ կէշտիլինի եազըյօր : (Ի Գիբ. Կար. Կէ. Ե.) : Ալիլէիոս Ափրիկէ եպիսկոպոսու Կարդագինէ սինօթունտա քահանայլարըն պիքիլիք խուսուսունտա շէօյլէ գարար վէրիլ , « Օնու քի առաքեալլար էօյրէթաիլէր , վէ օնու քի ուսուլի աթիգ հըֆգ էյլէտի . պիղլէր տախի մուհաֆազա էտէլիմ » : (Ա. Հաբիւսին Էրդարմանց Եւգ. Հար. Ա. Հաստոսթի 867.) :

ՈՒ . Կաթողիկէ քիլիսէտէ քահանայլարըն պիքիլ գալմասը , ազիղ ըրվայէթին իգթիզապընտան տըր . վէ պու առաքեալլարտան նէշաթ էթմիշ պիւր թէնպիհ վէ պիղլէրէ տէկին ճարի օլմուշ պիւր մուգատտէս գայիտէ տիր : Պիր եպիսկոպոսուն էվիլ օլմասը Ալլահըն պիր մութլազ թէնպիհի օլմուշ օլտա իտի , Պօղոս վէ Յովհաննէս առաքեալլար էվէլ էմիրտէ քէնտիլէր էվէնմէլի իտիլէր , քի սաիրլէրինի

օլ թէնպիհէ մէծպուր էթմէյէ հազարը օլայըտը . տէմէք քի Պօղոս առաքեալըն տէտիյի մանա , եօղարըտա տէտիկիմիզ մանա տըր : Վէ 385 տէ Ս . Սիրիկիոս քահանայապետ , Իննովկէնտիոս Ա . Մեծն Լեւոն վէ Ս . Գրիգոր Է . փափ պուշու թաստիգ էտէրլէր : (Տե՛ս Բեբրե՛նէ Հոգ . Ը . Երէս 168 . վէ Վնիւլըն Գրարընը) :

ՈԴ . Լաքին էվլէլինտէն պէրի շարգ քիլիսէսինտէ քահանայար քահանայ օլմագտան էվլէլ իսթէրսէլէր էվլէնսինլէր , իզին իթա օլունմուշ տուր . պու ճիւմլէ եպիսկոպոսար , վարդապետլէր , քահանայար , կրօնաւորար , իշպու գայիտէյի ումուրիյէյէ պիլ ըիպլէթ , թահամմիւլ թէնպիհինէ քէմալը տէրէճէ հիւրմէթ վէ մուվաֆֆազիյէթ կէօսթէրիլէր , Իլլիպէրիդեան , Թալրինեան , Կարդազինեան Բ . վէ Ե . եւն . սինօթլարտա պու թաստատ էթտիյիմիզ էշխասըն վէ թարիպաթըն զիքրի կէչիւշ վէ դարարարը վէրիլմիշ տիր : Օլ եկիզեցական տէր տէր թէսմիյէ օլունան քահանայարըն սէֆալէթի , խէճալէթի , բէզալէթի . . . տիլ իլէ թարիֆ օլունմազ , չիւնքի հէմ Ալլահըն խըզմէթինէ , հէմ տիւնեատէ պուլունան ումուրու պէյթիլէսինէ , պիր էվլի քահանայ թապիի միւզթէտիր օլմայօր . պիր տէր տէր Ալլահըն վէ քիլիսէսին ումուրունա լայըզը իլէ խըզմէթ էտէյիմ տէրսէ , մութլազ ումուրու պէյթիլէսինէ պագամազ , չիւնքի քէնտի խանէսինի կէչինտիրիպ , իտարէ էթմէք պիր ատէմէ ազ ումուր վէ ազ գայըր տէյիլ : Էկէրչի պիր քահանայ քէնտի խանէսինին ումուրունա տիգդաթ էտէյիմ տէրսէ , մութլազ քիլիսէ ումուրունա խալէ կէթիլէճէք , չարէ եօզ , իշթէ իքի ճէսիմ ումուրու տէրիւհտէ էտէն պիր քահանայըն էքսէր մահճուպ օլտուղունուն սէպէպի պունտան նէշաթ էտէր : Փահանայըղա իզթիլա էտէն շուրութու , ֆազիլէթի , իլիմէրի վագթիլլէ նէ թահսիլ էտէպիլիլ , նէ տէ թահսիլ էթտիլինի իճապընա կէօրէ իսթիմալ էտէպիլիլ . չիւնքի պարիկիրան տիկէր թարաֆտան ումուղունա պասմըշ . քիլիսէ մէճմուրիլէթինի թէրք էտէյիմ , տիւնեա մէճմուրիլէթիմէ տէվամ էտէյիմ տէրսէ , միւճէրրէտ օ պիրինտէ գուսուր էտէճէք . պու եիւզտէն քիլիսէ մէճմուրլէրի նէ տէրէճէ քահանայութիւն հասիլէթինի , նամուսունու վէ թէէսիրինի թօփլամըշ օլտուղարընը գալէմէ ալամամ , վէ լուզումի տա եօզ տուր , չիւնքի տէտիյիմիզէ իսպաթ հաճէթ տէյիլ : Վէ հաթթա պու եիւզտէն , նէ տէրէճէ պաթըլ վէ ապէս իթիգատար քէնտի ազըլլարընըն պարիտ վէ զալիտ սէմէրէսի օլարազ զահիրէ չըգարմըշլար . վէ սաֆտէրուն ճէմաաթա նիչէ ֆէնա իպրէթլէր վէրմիշլէր վէ նէֆրէթլէրինի մուճիպ օլմուշլար վէ հալէն օլմագտա տըրլար : Օղունսուն պու պապտէ Պօղոս առաքեալըն (Ա . Կրի . Է . 30-35) եազտըղը :

ՈԵ . Բրօթէսթան միսիօնարլարա կէլինճէ , զաթէն մուժկալուն թիւն . եանի Ալլահ խաթըրը իչին թահամմիւլ էտիպ էվլէնմէմէք ,

էվվէլա Ալլահըն քէլամընա էն մուղայիր պիր խուսուսա տուր , սանի-
յէն օնլարա էն զիյատէ գատիրլիզ տիր . չիւնքի օնլար Գրիստոս է .
Ֆէնտիմիզին լուծֆու իլէ կէրէք պու տիւնեատա , կէրէք ախէրին-
տէ ըհանթ էտէճէք տիրլէր . Փաղիլէթ , թահամմիւլ , սապըր , իպա-
տէթ քէլիմաթը օնլարըն լուղէթնամէլէրինտէ վար . ամմա չըզըլմը ,
չիւնքի քէլիմաթը վահիյէ վէ պիմանա կէօրիւնիւրլէր , վէ տույու-
մասը գուլագլարընա ըէնճիտէ վէրիր :

ՈԶ . Լաքին առաքեալլար վէ պա խուսուսա Պօղոս առաքեալ
քէնտի քէնտիլէրինին էմրինի վէ քէնտիլէրինէ թախսիս օլան մէ-
մուրիլէթին խասիլէթինի ըանա Ֆէհմ էտէրէք , քէնտի Ֆամիլեալա-
րընը պիլէ թէրք էթտիլէր վէ իչլէրինտէն պազըլարը տա հիչ էվ-
լէնմէտիլէր , հաթթա պիքիր հալտէ տուրմագ էվլէնմէտէն Ալլահ
տահա զիյատէ մագպուլ պիր հալ տըր տէյի պիտիքլէրի իչին , Պօղոս
առաքեալ տայիմա պիքիր գալտը , Յովհաննէս քէզալիք վէ սալիրա-
ռաքեալլար հազգընտա քէմալը սիւքիւլթ օլմուշ իտէ , չիւնքի (Մաթի.
ԺԹ. 27.) « Իչթէ պիզ պըրագտըզ հէփսինի վէ արգան սըրա կէլ-
տիք » , տէտիքլէրի իչին ճեռնադըր օլմատան էվլի օլմուշ օլտուգ-
լարը հալտէ պիլէ , Ֆամիլեալարընը թէրք էթտիքլէրինին իւզէրինէ
ասլա իչթիպահ օլամագ , ամմա բրօթէսթանլար կիւճէնիլլէր , օրա-
սընը տա առաքեալլար տիւշիւնէ իտիլէր :

Մուախիսարէն պիր թազըմ բրօթէսթանլարըն նիքեահ հազգըն-
տա էթտիքլէրի մէտիլթաթ վէ սէնալէր . պու սըրըրն կէօնիւլլէրինէ
խօշ կէլմիշ օլտուղունտան նէշաթ էթմիշ տիր . Պիզիմ էմէլիմիզ ,
քահանայլարըն պիքիր հալլէրի Գրիստոսուն վէ առաքեալլարըն էմրի-
նէ մուղայիր տէյիլ , վէ քիլիսէ պիհագըն իշպու թէնպիհի քէնտի
քահանայլարընա վագ ու նէշըր էթմիշ վէ էտէպիլիր տէյի լպրագ էթ-
մէք տիր :

ՈԷ . Բրօթէսթանլար Պօղոս առաքեալըն (Ա. Կոթ. Թ. 5.) « Մէ-
յէր գարը գարընտաչը կէզտիրմէյէ հազգըմըզ եծգմու տուր , նասը
քի սայիր առաքեալլար վէ էֆէնտիմիզին գարընտաչլարը վէ Կէփաս »
սէօզիւնիւ քէնտիլէրինէ էսաս էտէրլէր :

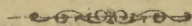
Պօղոս առաքեալըն պու սէօզիւնիւն մանայը հաղիգիսի առաք-
եալլարըն Ֆամիլեալարը վար ըտը , լաքին զէվճէթէյն կիպի մուամէ-
լէտէ օնլարլա պուլունուեօրճա տէյիլ , հանչա . անճագ պու գարըլար
առաքեալլարըն խըզմէթլէրինտէ պուլունուրլար ըտը , պունուն իչին
աւետարանտա գարտաշ գարըլար թէսմիյէ օլուրլար , պու միսիլիւ
խըզմէթլէրտէ Գրիստոսուն պիլէ մայէթինտէ գարըլար վար ըտը .
(Մաթի. ԻՅ. 35. Մաթի. ԺԵ. 41. Ղափ. Ը. 2.) Վէ խասիլմէրին պու
տէտիքլէրի սահիհ օլմուշ օլսա իտի , Պետրոս վէ սայիր առաքեալլար
ատէթա հալանճը օլմուշ օլուրլար ըտը . զիրա (Մաթի. ԺԹ. 27. 29.)
առաքեալլարըն « Իչթէ պիզ հէփսինի պըրագտըզ , վէ արգան սըրա

տուղունու վէ խանէսինէ էյի նէզարէթ էթմիշ օլտուղունու առաքեալ մաթլուպ էտիյօր . պու քի կէշմիշ զէմանըն մուամէլէսի տէմէք տիր . քէզալիք եպիսկոպոսուն պիր գարը գօճասը օլմուշ օլմասը տա կէշմիշ զէմանըն մուամէլէսի տիր . Նպիսկոպոսուն տայիմա պիր գարըսը պուլունսուն տէմէք տէյիլ տիր :

ՈՅ . Զիրա առաքեալարտան ճարի օլան ուսիլ վէ ատէթ տիր քի . իշպու քէյֆիլէթի գարար ալթընա ալտը . եանի եպիսկոպոս օլաճագ զաթ պիքիր օլմալը , վէ էկէրչի էվլի իսէ գարըսընը թէրք էթմէլի . նասըլ քի առաքեալար թէրք էթմիլէր , պու տուր ուսիլիլդ , վէ Ալլահըն պիւթիւն քիլիսէլէրինին ատէթի պու տուր . վէ Պօղոս առաքեալըն վէրտիյի ճէվապընը պիզ տէ խասիմլէրիմիգէ վէրիլի . Ամմա տէրտէրլէր վէ սարկաւազլար իշին շարգ քիլիսէլէրիստէ էվայիլտէն պէրի հասպէլ գարուր վէլ միւսամէհա վէլ միւսաատէ բուխսաթ վէրիլմիշ տիր . եանի էվլի տուրմագ իսթէրսէ քահանայ օլսուն , եա սարկաւագ , օտա կարգ ալմատան օլմալը , վէ կարգտան սօնրա էվլէնմէնին ինթիմալի եօգ տուր իզին եօգ տուր , նասըլ երէցկիլին վէֆաթընտան սօնրա , եանի պիր երէց եանի քահանայ տիկէր նիքեհա կիւրէմէզ . վէ քիլիսէնին ատէթի գատիմինէ կէօրէ տուր հալտէ դալըր : Պու ուսիլ փութփէրէսթլէրտէ տախի վար ըտը . էկէրչի Աիկիլիալը թէոգորոսա էմիլիէթ էթմէք ճայիզ իսէ . զիրա փութփէրէսթ ճէմաթըն չօգ գարը ալապիլի իտի , ամմա փութլարա քեանին օլան զաթ սատէ պիր թանէ ալապիլի իտի . հաթթա փութլարա քեանի նէ եալընը օնլար նասպ օլուր ուտուլար , քի պիր գօճա իլէ էվլի պուլունմուշլար իտի : Պունու փութփէրէսթլէր պէօլլէ մինասիպ կէօրմիւշ իսէլէր , Քրիստոսուն խըզմէթինէ նասպ ու թային օլան քահանայլար պու խոսուստա նէ գատար զիյատէ վէ տահա փաք օլմագ կէրէք տիր , պիր քէրէ էվլէնմիւշ օլսա , եախօտ պիքիր օլմուշ օլսա , տահա մինասիպ տէյիլ մի տիր , մէզհէպ պապընտա փութփէրէսթտէ օլան իշպու թապիլի տուլղու խասիմլէրիմիլտէ օլսա պիզիմ տէ պու գատար միւնթէրէմ վէ պու միսիլիւ մուգատտէս սըրըր տէրէճէսինէ ազիլլիյի վէ պիքիրլիյի չօգ կէօրմէզ իտիլէր , Նէ թարզ ինսան օլտուղլարը պունտան պէլլի տիր . պու տէրէճէ ֆազիլէթտէն գաչմագ վէ ֆազիլէթի պու տէրէճէ խօրլամագ խիւտանըն պիր ճէզասը տըր :

ՈՅ . Տէֆա խասիմլէր կաթողիկէ քիլիսէյէ իֆթիրա էտէրէք , Պօղոս առաքեալըն (Ա . Տէ . Դ . 3 .) սէօղիւնիւ կէթիլիլէր . եանի « էվլէնմէտէն մէնն էտէճէք տիրլէր » . քիմլէր . մէզհէպ ինքեար էտէն քիմսէլէր , պունա ճէվապ , Պօղոս առաքեալըն պու սէօղիւ կաթողիկէ քիլիսէնին , եպիսկոպոսլար էվլէնմէսին տէյի թէնպիհի իւզէրինէ տէյիլ , պու տա Պօղոս առաքեալըն քէնտի մուամէլէսինտէն պէլլի տիր . էօլլէ իսէ , օլ քիմսէլէրին պաշլըճասը քէնտիսի օլմուշ

օլմալը . վէ սայիր առաքեալաւ քի էվլէնմէտիլէր , վէ էվլէնէնլէր
 տախի Փամիլեալարընը թէրք էթտիլէր : Խմոի պու սէօղ առաքեալ-
 ւար հաղզընտա տէյիլ , անճաղ էվլէնմէյի Ֆէնա ատտ էտէնլէր , էնք-
 րաթիտլէր վէ Մարկիոնուլար իտիլէր . քի Պօղոս առաքեալըն զէմա-
 նընտա զուհուր էթմիշ իտիլէր , վէ պիր թագըմ թասամլարտան տախի
 ատէմլէրի մէնն էտէր իտիլէր : Քէզալիք Մօնթանիստլէրին պաղըլա-
 րը նիքեահը (ամուսնութիւնու) Ֆէնա շէյ տիր , տէր իտիլէր . պէօյ-
 լէ տէ Ս . Օգոստինոս (Ընդ . Ֆառաթի . Գիրք . Լ . Գլ . Զ .) : Պու հե-
 րհսիկոսալար , տէյիլ եալընդ քիլիսէ բուէսսալը բուհանլիէլէրինէ ,
 իլլա պիւթիւն ճէմաթա Ֆէնա շէյ տիր վէ պիր քիշինին պիր գա-
 րոյա պաղլանմասընը քէօթիւ շէյ տիր տէյի թալիմ էտէր իտիլէր .
 վէ քէնտիլէր մէյտանը աչըդ պուլարադ հէր կիւն ճանլարը իսթէտիք-
 լէրի մահալլէրէ կիտէր իտիլէր : Բրօթէսթանլար կաթոգիկէ քիլիսէյէ
 պու իֆիթիրայը զանըմ հիշ պիր վաղըթ էտէմէզլէր , նասըլ քի ա-
 թիտէ կէօրէճէյիլ :

ՕՆ ՊԵՇԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ՊՍԱԿ ԽՈՐՀՈՒՐԴՈՒ ՆԻՔԵԱՋ ՍԸՐՐԸ ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՈՅԱ • ՓԱՏԻՇԱՀԼԱՐ, սալթանաթ թահթընտա ճիւղիւս էթ-տիքէրի անտէ, պաշարընա պիր թաճ կիյինիրէր, պու մուամէլէ իլէ պիր փատիշահ քէնտի միւլթիւնէ մութասարըֆ օլմուշ օլուր • վէ հուգուգու քէնտիսինէ վէրիւմիշ տիր տէմէք օլտու-ղունտան, քէզալիք պիր ատէմ պիր գըղ իլէ ագտը նիքեահ էթտի-յինտէ, պաշընա պիր թաճ գօնուլուր • եանի կէլինինէ մութասա-րըֆ վէ հուգուգունա մալիք օլմուշ օլուր • Պունուն իչին նիքեահ սըրըր տախի ինտէլ քիլիսէ քաճ, վէ հայճա պսակ թէսմիյէ օլու-նուր • Պու պսակ պէօյիւք պիր սըրըր տըր • վէ ֆրիստոս էֆէնտիմիդ-տէն թէէսիս օլունմուշ տուր •

ՈԺԲ • Հերետիկոս քիմսէլէր մէզհէպլէրինին իգթիզասընտան օ-լարագ, իշպու ազիզ սըրըրն հիքմէթինէ ան պէ ան գարշը կէլտիլէր • վէ պու խուսուստա նէվ պէ նէվ եանըշ թալիմաթլար նէշը էթտի-լէր • էվվէլա •

Մարկիոն (155 տէ) պսակլար, եանի նիքեահլար լայըգսըզ շէյ-լէր տիր տէտի, քէզա թապիլէրի •

Մոնթանոս (181 տէ) նիքեահլարըն ագտը վէ պաղը գէվճ վէ գէվճնին լէյինէ մէնութ տուր տէտի • վէ պունլար նիքեահը խ-թէրսէլէր չէօգէրլէր, խթէրսէլէր օնուն իլէ պաղլանըրլար վէ տէ-վամ էտէրլէր տէտի •

Թացիանուք (173 տէ) Մօնթանիստլէր, Գաթաֆրիճեանք, Ենք-րաթիտլէր տիւլիւնլէրէ զինա, վէ մէշըպ պօզլունլուգու խմինի վէրտիլէր •

Ադամեանլար (194 տէ) նիքեահ տալիլէն ֆէնա վէ մէքրուն շէյ տիր վէ ալէսսէվիյէ իճթիմա վէ իիթիլաթ էթմէք ճայիզ տիր, տէտիլէր, պունլարա հէր վազըթ ալապը պօզուգ քիմսէլէր թապլը օլուրլար •

Մանէքէցիք (273 տէ) քէզալիք նիքեահլար ճայիզ տէյիլ տէյի, բաֆըզըլըղա սափտըլար •

Տուրանտոս Տէվալտաշ (117 տէ) նիքեահ կիլլի ֆիլիլ շէնի տիր տէտի •

Լութեր, Մէլանքթօն վէ թապիլէրի, նիքեահըն հէմ սըրըր օլ-տուղունու իզրար էտէրլէր, հէմ ֆիլիլիշէնի սէպէպլինտէն Մովսէսին

նօմոսու մուճիպինճէ չէօղիւր տէրլէր : Պունլարա պիւթիւն աւե-
տարանական թէսմիյէ օլան հերետիկոսլար իթթիպա էտէրլէր :

Դաւիթ ձէօրԺ պիւթիւն նիսա ճինսի հէր ատէմէ մուսավաթէն
վէ ումուճէն հազգ տըր տէր : Լիպէրթիւլէր , քի քէնտի քէնտիլէրի-
նի թուհանիյիդ տէյի թասլար ըտըլար , նիքեան ինսանտա թուհանիճէ
եա մանէվի սուրէթտէ օլմալը վէ պու մանէվի նիքեան եէվիյէ շու-
նուն պունուն իլէ իճրա օլունան իճթիմա իլէ իճրա օլունուր . եէ-
թէր քի պիրի պիրի իլէ ըիզալարը օլսուն վէ պիրի պիրինտէն մէմ-
նուն օլսունլար , տէր իտիլէր :

Շարդըն հերծուածող թում միլլէթի , նիքեան ազիզ սըրր տըր
տէրսէ տէ գարընըն եա գօճասընըն ֆիլիլի շէնի սէպէպինտէն հէմ
գարըն գօճանըն կէօնակէօն մուհապպէթսիլլինտէն , վէ սայիր
էսպապը վահիյէտէն էօթիւրիւ նիքեանլարը չէօղէրլէր . հէմ սաղ ի-
քէն , զէվճ վէ զէվճէյէ տիկէր նիքեանա կէշմէյէ իղին վէ ճէվազ վէ-
րիրլէր :

ՈԺԳ . Պունլարա գարշը կաթողիկէ քիլիսէ հէր վաղըթ իշպու-
սըրընն մուհաֆազաշնա համի պուլունմուշ , վէ նիքեան ֆրիստո-
սուն եէտի սըրրլարընըն պիրիսի օլտուղունու թաստիգ էտէր , վէ
պիր քէրէ քի շուրութու լաղըմէ վէ ուսիլի շէրի իլէ իճրա օլունուր-
սա , օնտան սօնրա հիշ պիր էօղիւր վէ սէպէպէ մէսինի նիքեան սըր-
րընը չէօղմէզ , վէ չէօղէնլէրէ ճէվազ վէ ֆէթվա վէրմէզ :

ՈԺԴ . Եվվէլա պսակ սըրրը , « զէվճ վէ զէվճէնին նիքեանճա
պիրլէշմէսի տիր , քի շէրան ճայիզ օլան էշխաս պէյնինտէ վուզու-
պուլուպ վէ քէնտի էմը մախսուսէլէրինին ճարի օլմասը ատէթինի
շամիլ օլուպ , ֆրիստոս էֆէնտիլիզտէն սըրր խասիյէթինէ վէ տէրէ-
ճէսինէ թէրֆի գըլընմըշ տըր » : Պու թէֆսիրի , եախօտ նիքեանըն
պու սահմանընը Հոռվիէական քրիստոնէական կրթութիւն (Catechis-
mus Romanus) թէսմիյէ օլան քիթապ , Պետրոս Լօմպարտոս մէշհուր
Աստուածաբանտան ալարադ այնիլլէ եաղար : Լաքին պաղը Աստ-
ուածաբանլար իշպու պսակ սըրր սահմանընը տահա մուֆասալ սու-
րէթտէ շէօյլէ եազարլար , եանի « Պսակ եէնի ահտըն պիր սըրրը
տըր . քի ֆրիստոսուն քիլիսէ իլէ պիրլէշմէսինի պէյան էտէր . գարը
վէ գօճանըն շէրան , գանունճա պիրլէշմէսինի ազիզ վէ ճայիզ էթ-
մէք իշին , վէ զէվճէրին թուհունու տահա սըզը սուրէթտէ պիրի
պիրինէ ըապթ էթմէք իշին , հէմ էվլատըրը քրիսթիյան տիյանէ-
թինտէ վէ ֆազիլէթ պօրճլարընտա մուգատտէս վէ միւհիթէրմ սու-
րէթտէ թէրպիյէ էթմէք իշին լութֆ վէրիր » :

ՈԺԵ . Իշպու իքի թէֆսիրտէն , էվվէլա քրիսթիյան պսակընըն
ասլը վէ թապիաթը պաղլանմագտան եախօտ պաղլան իպարէթ օլ-
տուղու անլաշըլըր , չիւնքի « զէվճ վէ զէվճէնին նիքեանճա պիրլէշ-
մէթի տիր » տէր . վէ իշպու պիրլէշմէք քեաֆի սէպէպ տիր . քի ի-

քիսի պիր պիրինէ պօրճու վէ մէրպուլթ օլուօրլար , վէ իշպու պօրճ
վէ իրթիպաթ գուվլէթինտէն պսակըն մաղպուլթ օլմասը դատիմ , վէ
տայիմ օլմասը նէշաթ էտէր : Տէյիլ քի պսակ մուամէլէսինին իսթի-
մալինտէն պսակ դատիմ օլուր , պու իսթիմալ իսէ պաշգա տըր ,
վէ գարը վէ զօճանըն ալանէն վէ շիֆանէն քէնտի վիճուտէրինին
իւզէրինէ մուգապէլէթէն վէ պիլ բիգա պիր պիրինէ վերտիքլէրի
հագգ վէ սէլանիյէթ պաշգա տըր , իսթիմալ հագգտէն չըգար , տէ-
յիլ հագգ իսթիմալտէն : Պիլ ֆարդ , էվվէլա պիր էլմայը ալմալը ,
պու սէնին օլմալը քի , սօնրատան ծնու քէսիպ իսթիմալ էտէսին .
նասըլ քի դրախտտա Ագամ վէ Եւա , նիքեան մուամէլէսինի իճրա
էթմէտէն թէքմիլ նիքեան օլմուշ իտիլէր . նասըլ քի Մարիամ Ատ-
ուածածին Ս . Յովսէփ իլէ նիքեան օլմուշ տէրիդ , ամմա ծնու իս-
թիմալ էթմէտիլէր , զիրա իսթիմալ շարթը մութլագ տէյիլ տիր : Սա-
նիյէն պալատէքի նիքեան թէֆսիրինտէն քրիսթիյան նիքեանընըն
խասիյէթլէրի անլաշըլըր , հանի նիքեանըն պիրլիյի վէ չէօղիւմէդ
օլտուղու : Սալիսէն , չէրան ճալիդ օլան էշխաս պէյնինտէ տէնմէ-
սինտէն , թապիի իշպու նիգամըն ճէվալ վէրտիյի էշխասըն քիմէր ,
վէ նէ շուրուլթու շամիլ վէ համիլ օլտուղու վէ օլաճաղը անլաշըլըր :
Իմտի պիւթիւն իշպու պսակ պահսըմըզը իւշ գըսմա թաղսիմ էտէ-
րիդ . հանի էվվէլա , պսակ սըրրընըն սըրֆ թապիւթը իւզէրինէ .
սըրր օլմասը ճիէթի իլէ : Սանիյէն խասիյէթլէրի , հանի պիրլիյի վէ
չէօղիւմէդ օլտուղու իւզէրինէ : Սալիսէն վէ մուախխարէն , մաաղու-
րաթը շէրի պուլունան , հանի նիքեանը մէնն էտէն վէ ֆէսիս էտէն
էսպապ իւզէրինէ :

ԳՐԾՄԸ ԷՎՎԷԼ

ՔՐԻՍԹԻՅԱՆ ՆԻՔԵԱՆԶԵՆԸ ՍԸՐՐԸ ՎԷ ՍԱՑԻՐ ԹԷՖԵՐՐՈՒԱԹԸ
ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՊԱՊԸ ԵՎՎԷԼ

ՔՐԻՍԹԻՅԱՆԼԱՐԸՆ ՆԻՔԵԱՆԶԸ ԵՆՏԻ ՍԸՐՐԼԱՐԸՆ ՊԻՐԻՍԻ ՏԻՐ

ՈՅՁ . Էվվէլա նիքեան թապիւթ վաղիֆէսի օլտուղու ճիէթի-
նի վէ պատէհու սըրր օլմասընը թէֆսիր էթմէլիլիդ :

Ջաթէն թապիւթ նօմոսունա պաղըլտըղընտա , հարատան Ալ-
լան ինսան ճիինի տալի էրքէք վէ տիշի հարաթմըշ օլտուղունա

տան, մագսէտի իւահիսի շու օլտու քի, ինսանլար պիրի պիրինէ
 եպէր օլտուն վէ չօղալընլար, վէ պունուն իչին տէ էրքէք իլէ տիւ
 չինին մապէյնինէ թապիրի պիր մէյլ ու մուհապպէթ պըրազմը տըր :
 իչպու թապիրաթտան օլան մէյլ ու մուհապպէթ իպրազընա նիքեան
 վէ թապիրաթ վազիֆէսի, եա պօրծու իամի վէրիլիր : Իմտի նիքեան
 եանի էրքէյին պիր տիչի իլէ թապիրաթ նիզամընա մուվաֆըզ իրթիւ
 պաթը թապիրի նիքեան թէսիյէ օլունուր . վէ մատէմ թապիրի պիր շէյ
 տիր : տէմէք քի էյի վէ մուգատտէս պիր շէյ տիր :

ՈՒԵ. Գարընըն գօճա իլէ իչպու թապիրի իրթիպաթը . վէ պու իր-
 թիպաթըն մագսէտի էվվէլա իաթիրահաթլարընը պուլմագ տըր, վէ
 քէնտի ճինսլէրինին թէմտիտի, վէ թէգեիտի տիր : Պունատա պաշգա
 պիր շէյ իլէ ինսան մուվաֆֆագ օլամագ, անճագ չօճուզ տօղուր-
 մագ, վէ պէպէմէք իլէ, պույուսա կէրէք վիճուճա վէ կէրէք
 ճանճա տօղան չօճուղու թէրպիյէ, վէ թէգատտիւմ էթտիրմէք իլէ օ-
 լուր : Էնճամընտա չօճուղուն կէրէք տիւնեայա կէլմէսի, կէրէք պէս-
 լէնմէսի աթալարընըն պիր պիրինէ միւթթէֆիզ օլուպ : գատիմ աթա-
 լըզտա տուրմալարընա մէնուլթ վէ մէրպուլթ տուր : Իչթէ պունուն ի-
 չին տիր քի : տէրիզ նիքեան զէվճ վէ զէվճէնին պիր պիրիյէ տայի-
 մի սուրէթտէ պաղլանմասընտան իպարէթ տիր : Պու տա թապիրաթըն
 իղթիզաընտան նէչաթ էթմիշ տիր :

ՈՒԸ. Ինսան թապիրաթընը թէրթիպ ու թէէլիֆ էտէն, վէ թա-
 պիրաթը ինսանիյէյէ պունու թախսիս էտէն Ալլահ, իչպու նիքեանը,
 եալոտ թապիրաթ վազիֆէսիսիտէ թաստիզ էթմիշ տիր : չիւնքի էվ-
 վէլա էրքէյի եարաթը, սանիյէն օնա եարտըմճը օլուն տէյի Նւայը
 Ադամըն եալընըզ պէօյրիւնտէն թէչքիլ էթտի . պու տա մապէյն-
 լէրինտէ օլան նիքեան պաղընըն զիյատէ սըզը օլուղունա մէպնի օլ-
 տու : Պու հալի Ադամ հիսս էտէրէք, Ալլահանի իլհամ իլէ . (Եննդոյ .
 Բ. 24 .) « Իչթէ պու քէմիք շիմտի պէնիմ քէմիքլէրիմտէն վէ թէն,
 պէնիմ թէնիւնտէն . . . պունուն իչին ինսան քէնտի փէտէրինտէն վէ
 մատէրինտէն տուր օլուպ, քէնտի գարընընըն արտընա տիւշէճէք . վէ
 իքիսի պիր թէնտէ օլաճագլար » տէսի : Պունուն իւղէրինէ Տրիտենդ-
 եան սինօթու շէօյլէ եաղար . պու սէօզլէր իլէ նիքեանըն պաղը տա-
 յիմի, վէ չէօզիւլմէզ օլտուղու իլան օլունուր, տէմէք քի սէֆաաթ
 դրախտընըն իչինտէ, հէմ կիւնահա ինսան կիրիֆթար օլմագտան
 էվվէլ պու նիքեան խուսուսու թէչքիլ վէ ազտ օլունմուշ տուր :

ՈՒԹ. Եարատան Ալլահըն թէէլիֆ ու թաստիզ էթտիլի իչ պու
 թապիրաթ նիքեանընը, Քրիստոս էֆէնտիմիզ Անա Գալիլեա տիւյիւ-
 նիւնտէ հուղուրու իլահիսիյէ թագտիս վէ քէրամէթինի տէ ֆէվզէլա-
 տէ թէրֆի գըլտը : Վէ (Մար. ԺԹ. 6 .) իլք Աթամըզըն սէօյլէտիլի
 սէօզլէրի թաստիզ, վէ թէքէրիւր էտէրէք, « Իմտի օնու քի Ալլահ
 պիրլէշտիրտի, ինսան ալըրմասըն » տէսի : Քէզալիք Պօլոս առաքեալ :

տէս իճատը օլտուղունու իզրար էտէրլէր . ամսա լուծուֆ վէրիւր եէս
տի սըրըլարըն պիրի տէ օլտուղունու քիւլլիյէն ինքեար էտէրլէր :
Պունլարը պէօյլէ իխթար էթտիքտէն սօնրա , քրիսթիյան նիքեահը ա-
սըլ Քրիստոս էֆէնտիմիզին իճատ էթտիյի եէտի սըրըլարըն պիրիսի
օլտուղունու թաստիզ էտէրիզ :

ՈՒՐ . Քրիսթիյանլարըն նիքեահը հագիգէթիյլէ սահիհ սըրը օլուր .
էկէրլի սըրը օլմագ իյին (ՅԺԳ. ՅՂԵ.) եաղտըղըմըզ շուրուծ պուն-
տա տա պուլունուրսա : Պօղոս առաքեալ (Եփէս. Ե. 25.) : « Եա էր-
քէքլէր գարըլարընըզը սէվին . նասըլ քի Քրիստոս քիլիսէսինի սէվտի .
վէ քէնտի նէֆսինի օնուն ուղըունա ֆէտա էթտի քի քէնտի
հուզուրունա քիլիսէյի մունթագամ տիքսին քի պիր լէքէսի օլմասըն .
եա պու միսիլի շէյլէրի . իլլա քի ազիզ վէ թէմիզ օլտուն » : Քէզա
« Երքէքլէր քէնտի գարըլարընը քէնտի վիճուտլարը կիպի եէվմէյէ պօրճ-
լու տուրլար . օ քի քէնտի գարըսընը սէվէր , քէնտի նէֆսինի սէվէր .
զիրա հիյ պիր քիմսէ քէնտի նէֆսինի ըէտտ էթմէզ . իլլա օնու պէս-
լէր վէ կէօրիւր . նասըլ քի Քրիստոս քիլիսէյի , զիրա օնուն վիճու-
տինին ազալարըլըզ . օնուն վիճուտինտէնիզ , օնուն քէմիքլէրինտէն-
իզ . պունուն իյին քիլի քէնտի փէտէրինտէն վէ մատէրինտէն տուր
օլուպ , քէնտի գարըսընըն արտըսըրա կիթսին , վէ իքիսի պիր թէն-
տէ օլտունլար , իշ պու սըրը պէօյիւք տիւր . լաքին պէն քիլիսէնին
վէ Քրիստոսուն հագգընտա սէօյլէյօրում » տէր պագըսըլլա :

Պօղոս առաքեալըն պու սէօյլէրինտէն էվվէլա քրիսթիյան նիքեա-
հընըն ազիզ սըրը օլտուղու աչըզ կէօրիւնիւյօր , զիրա « Պու սըրը
պէօյիւք տիւր » տէր . չիւնքի Քրիստոս էֆէնտիմիզին ինսան թա-
պիսաթը իլէ պիրլէշմէսինէ զահրի պիր նըշանէ տիր . Սանիյէն սըրը
շուրուծունու , վէ խասիյէթի լազըմէսինի գէվճ վէ գէվճէնին նիքեա-
հը իպրազ էտիյօր , զիրա Քրիստոս նէ կէօնէ վէ նէ մուհապպէթ ,
վէ նէ լուծֆ իլէ քէնտի մանէվի կէլինինի , եանի քիլիսէյի ալտը իսէ .
վէ օնուն իլէ պիրլէշտի , վէ օնու սէվտի իսէ , վէ տօնաթտը իսէ .
վէ էնճամընտէ պունուն ուղըունա քէնտի Սլլահանի գանընը տէօ-
քիւպ ազիզլէթտի վէ թէմիզլէթտի իսէ , քէզալիք օլ մուհապպէթ
իլէ , Պօղոս առաքեալ տէյօր քի , պիր քիլի քէնտի գարըսընը սէվ-
մէլի պէսլէմէլի , վէ թէմիզլէմէլի , իմտի մուծլագ քրիսթիյան նիքեա-
հընըն թէմիզլէտէճէք լուծֆու օլմալը , քի գարըսընը պիր քիլի օ-
նունլա թէմիզլէտէպիլսին , եախօտ ազիզ էտէպիլսին : Էօյլէ իսէ քի-
լիսէ էվաալարընըն նիքեահընտա թէմիզլէյիճի լուծֆ պուլունուր :
Էվվէթ , հէմ պուլունուր հէմտէ պուլունան լուծֆ Քրիստոս է-
ֆէնտիմիզին քիլիսէյի թէմիզլէտիյի այնը լուծֆ տուր օ քի բուհու-
փաք օլան քիլիսէ էվաալարընը ազիզ էտէր :

Հէմ Պօղոս առաքեալըն պու եաղտըղը սէօյլէրինտէն . եանի պի-
րի պիրինի սէվմէք իթթիֆագ էթմէք գատիմ , տայիմ օլմագտան ,

վէ պիր յիծուտ օլմադ, պիրիպիրինի պէսլէմէքտէն . . . Ֆիքեահըն վաղիֆէսի աշիքեար իպրադ, վէ թաստիգ օլունուր : Պու վաղիֆէլէ-րի Գրիստոսուն քէնտի քիլիսէսի ձւղբունա իպրադ էթտիյի միսիլլիւ, էրքէյէ վէ դարոյա տալի քէնտի վաղիֆէլէրինին իծրասընա միւզթէ-տիր օլսունլար տէյի, մութլադ Գրիստոսուն վէ ազիլլ րունուն քե-միգլիյիձի յուքձու քէնտիլէրինէ . վէ նիքեահլարընա թախսիս վէ թէաթի օլունմուչ տուր . քի հազդլ իլէ Պօղոս առաքեալ իքիսին սէն տէ պու վաղիֆէլէրին իծրասընը մաթլուպ էտիյօր . եանի նասըլ քի վաղիֆէ իծրասընը Ալլահ օնլարտան մաթլուպ էտիյօրսա, քէզա-լիք իշ պու վաղիֆէյի իծրա էթմէյէ լազըմ, վէ դատիր օլան լութ-ֆուն քրիսթիան նիքեահընսա մէվճուտ օլսուղունուտա թաստիգ է-տէր : Պու վաղիֆէլէր Ալլահըն լութֆունա խաս, վէ մէրպուլ տուր-լար . լութֆ Եօլ իսէ, Ալլահ նէ հազդ իլէ օնլարտան վաղիֆէ իծրա-սընը, քի օ լութֆուն սէմէրէսի օլանադ մաթլուպ էտէպիլլիլ . օլ-մայանտան հիչ պիր քիմսէնին պիր շէյ թալէպ էթմէյէ հազդլ Եօլ տուր :

Հէմ Պօղոս առաքեալըն իշպու սէօղլէրինտէն քրիսթիան նիքե-հընըն Գրիստոս էֆէնտիմիլդտէն իծատ, վէ սըրր աէրէճէսինէ թէրֆի օլսուղու ալէլ քիֆայէ իշարէթ օլունույօր : Տէֆա (Ա. Կորն. Է. 10.) « Եվլի օլանլարա թէնպիհ էտէրիմ . աէյիլ պէն, իլլա էֆէնտիմիլ, գարը գօճասընտան այրըլմասըն . վէ էկէր այրըլըրսա գօճասըլ աու-րաճադ, եախօտ գօճասը իլէ պարըշսըն, քէզա էրքէք գարըսընը թէրք էթմէսին » աէմէք քի . (Մատթ. Ե. 32. ԺԹ. Գ.) Գրիստոս է-ֆէնտիմիլ նիքեահը թապիլի քէնտի էսրարը իլանիյէսինին գատր ու հասիյէթինէ թէրֆի գըլմըշ : Տէֆա . (Ա. Կորն. Ե. 39.) « Պիր գարը հաչան գօճասը սաղ տըր, պաղլը տըր, ամմա էկէր վէֆաթ էտէրսէ, հէր քիմէ իլէ էվլէնմէք իսթէրսէ ազաա տըր . եէթէր քի րապալ իլէ օլսուն » : Տէմէք քի Գրիստոս էֆէնտիմիլ նիքեահը թաստիգ էթմիշ . վէ օ քի էվլէլինտէն թապիաթ վաղիֆէսի իտի, Գրիստոսուն նասըլ էթտիյի ուսուլ վէ մագսէտ իւզէրէ օլսուղու հալտէ, սըրր օլուր, րապալըն օ թէէսսիսի օլուր . նասըլ քի Կանա Գալիլեա տիւյիլնինա տէ քէնտի լութֆունու քեաֆֆէյի քրիսթիան նիքեահլարընա պախշ էլլէտի . օ լութֆտան վէ օլ աղիլլիքտէն քի էվլէլ մահրում իտիլէր Գրիստոս էֆէնտիմիլ օնտանիքեահլարըն հէֆիսինի տօնաթաղ : Պէօյ-լէ Կիւրեղ Աղէքսանդրացի, Ս. Եպիֆան . Ամբրոսիոս . Օգոստինոս . (Ա. Բերնէ . Յղ. Ամունուլէան :)

Ուրի . Աղիլ քիթապ նիքեահըն սըրր օլսուղունու թաստիգ է-տէրսէ, Ալլահըն չիֆահէն քէլաճը տախի անը թաստիգ էտէր, Ս. Իգ-նատիոս վկայ (Թատմ. Պողէկարոս), Կղեմէս Աղէքսանդրացի, (Stromatum Գլխ. Գ.) : Ս. Բարսեղ, (Ի Բառ. Է.) : Վէ լաթին քիլի-սէսի հայրապետէրի, Տէրսուղիանոս (Ի Գլխ. Բ. առ Կղեմէս Գլ

Ը.) : Վէ սայիրէրէ : Իշպու քրիսթիյան նիքեանընը Գրիստոս էֆէն-
տիմիզին սըրր տէրէճէսինէ , վէ հպսիյէթինէ թէրֆի զըլմըշ օլտուզու-
նու պիլ իթթիֆադ թահրի , վէ թաստիդ էտէրլէր : Հէմ ազիզ սըրր
խամինի օնա վէրտիլէր : Տէրտուղիանոս . (Յգ. Յարգոյման ղըլմըշ
Դէան. Գլ. Ե) : Սուրբ Ամբրոսիոս (Յգ. Աբրահամ Գլ. Ե) :
Ոսկեքերան (Բան. Ի. Է լըլմէն Եփէս. Դէնոթեան. Թիւ 4.) : Օգոստինոս
(Է. Բարէն Ժողովարան) քի շէօյլէ եազար . « Պիզիմ տիւյիւնլէրիմիզ-
տէ սըրրըն ազիլլիյի տահա զիյատէ տիր . նէթէքի բահմին մահաու-
տար օլմասը , » Վէ երինէ պու ազիզ . քրիսթիյան նիքեանընըն պա-
ղմըն պապի , վէ չէօղիւլմէղ. օլտուզունու Գահանայարըն կարգ ա-
լլա , էօլլումիւնէ տէկին օլ Գահանայլը տէրէճէսի իւզէրինտէ պապի
դալըր օլտուզու միսիլլիւ , քրիսթիյան նիքեանը տա քէզալլըք՝ քէնտի-
լէր պէհոյայաթ օլտուզու իւզէրլէրինտէ պապի տիր տէյի եազար :

ՈՒԴ. Մուախսարէն կաթողիկէ քիլիսէ կէրէք շարպտա վէ կէրէք
ղարպտա Գրիստոս էֆէնտիմիզին թարիխինտէն պէրի , քրիսթիյան նի-
քեանընըն եէտի սըրրլարըն պիրիսի օլտուզունու թաստիդ էտէր .
վէ նիքեան իճարլարընտա օգունան տուալարա նազարէն . (Տեա. Աստ-
մանէ , յԱրէսէլէան Գրարան Է Գրարան . Հար. Գ. Ման Ա. Երեւ. 355. վէ Մա-
ն. Բ.) : Գրիստոս քէնտիսի կանա Գալիլեա տիւյիւնլէնտէ իշպու թա-
պիլի , վէ բիզա մուզալլէլէսինի սըրր տէյի միւպարէքլէտի , ազիզ էթ-
տի վէ լութֆու իւանիսլլէ օնու տօնաթաղ : Պունուն իլլին Յլօրէն-
թին սինօթունտա . Եւզինէս Դ. Փառիա էրմէնի միլլէթինէ սըրրլար իւ-
զէրինէ վէրտիլի տին թալիմաթընտա , Ամուսնութիւն սըրրընըն Գրիս-
տոս էֆէնտիմիզին իճատ էթտիլի եէտի սըրրլարըն պիրի օլտուզունու
զիքր ու իլան էտէր : Վէ Տրիաքեան սինօթու , քի պիւթիւն սի-
նօթլարըն պի հագգրն մէճմույի ատտ օլունապիլի (Նեա. ԻԲ. Կան.
Ա.) շէօյլէ եազար . « Հէք քիմ նիքեան ասըլ վէ սահիհ Գրիստոստան
թէէսիա օլունմուշ եէնի ահաըն եէտի սըրրլարընըն պիրի տէյիլ , իլլա
լինասնլար իճատը սըր . նէ տէ լութֆ վէրէպիլիլ տէրսէ , նզուկեալ
օլտուն » :

Իշթէ պունլարտան խիւլասա , քրիսթիյան նիքեանը Գրիստոս է-
ֆէնտիմիզին իճատը վէ թէէսիսի օլուպ , սայիր սըրրլար պապընտա
իճապ էտէն շուրութ , վէ քէմալէթիլլէ մէլպուս վէ միւզէյլէն տիր
տէյի թաստիդ օլունմուշ տուր :

ՈՒԵ. Բրօթէսթանլար , սըրր շուրութու լապլմէսի քրիսթիյան նի-
քեանընտա պուլունմաղլար տէյի , իտտաա էտէրլէր . տանիյէն , նիքեան
Գրիստոստան էվլէլ տէ վար ըտը : Տէմէք քի ծնլար նէ իտի իսէլէր ,
պունլար տա հաքէզա , տէրլէր : Պունլարա ճէվապ վէրիքիզ , Էվլէլա
դատիմիւնէն պէրի նիքեանըն զահլիլի ատէթի նէ կէօնէ իտի իտէ ,
մուախսարէն քրիսթիյան նիքեանընտա տա թըպըր օ կէօնէ տիր . էվ-
վէլինտէ իսթիմալ օլունան օլ տին ու ատէթի Գրիստոս էֆէնտիմիզ

քէնտի եէնի անտընտա տախի թէէսիս էթտի քի պու նիքեան տախի վէրիէն լուծֆուն նըշանէսի օլտուն , վէ Գրիստոս էֆէնտիմիղին քէնտի քիլիսէսիյլէ պիլիէշմէսինի իպրազ էթսին , Պիր շէյի իպրազ էթմէք օնու եարաթմազ , եախօտ օնու եաքմազ տէյիլ . իաթէր իպրազ օլտունան շէյ էվլէլինտէն վար օլտուն , իաթէր սօնրատան վիճուտէ կէսին : Քէզա հաղորդութիւն վէ պատարազ Գրիստոսուն խաչելու թիւնունու իպրազ էտէր , ամմա եալիմազ : Սանիյէն պու իհտասաթ լուծութի վէրիր . չիւնքի եօզարըտա կէթիրտիյիմիզ իսպաթլարտան անլաշլըր քի , Գրիստոս էֆէնտիմիզ վէ Պօղոս առաքեալ նիքեան մախսու օլան լուծֆուն սէմէրէլէրինի զէվճ վէ զէվճտէն թալէպ էտիր յօրլար : Մէսէլա պիր պիրինի սէվմէք , թըպզը Գրիստոսուն քիլիսէյի սէվիպ , թէմիզլէտիյի վէ ազիզլէտիյի կիպի , տէմէք քի նիքեանա դաթէն Գրիստոս իճապ էտէն լուծֆու իհսան էթմիշ քի , Պօղոս առաքեալ օլ լուծֆուն սէմէրէլէրինի հէմ տայիմի սուրէթտէ օնլարտան մաթլուպ էտիյօր : Վէ , (Ա. Կորն. Է. 7.) կէրէք էվլէնէն , կէրէք պիւքիլ գալան հէր պիրինին այրը լուծֆու մախսուսու վար տըր , տէր : Սալիսէն Գրիստոս էֆէնտիմիղին պու սըրրը թէէսիս էթտիյի , կէրէք Կանա Գալիլեա տիւրիւնիւնիւ մուպարէքլէտիյինտէ , վէ կէրէք (Մարտ. Ե. 32.) վէ կէրէք (Թի. 9.) թէպէյիլէն էտէր . զիրա նասըլ քի Պօղոս առաքեալ (Ա. Կորն. Է. 10) « Ամմա էվլի օլան քիմսէլէրէ նասիհաթ վէրիրիմ տէյիլ պէն իլլա Գրիստոս , գարը գօճասընտան այրըլմասսըն , վէ էկէր այրըլըրսա էրքէքսիզ տուրաճադ . եախօտ եէնիտէն քէնտի գօճասը իլէ պարըշսըն , վէ քէզա , էրքէք քէնտի գարըսընը պուրազմասըն տէր . վէ քէզալիք իճապ էտէն նիքեան լուծֆունուն իւզէրլէրինտէ օլտուղունու թաստիզ էտէր :

Փրօթէսթանլարըն իքինճի սէօզլէրինէ տէ ճէվապ վէրիրիզ . էվլէթ թապիի նիքեան Գրիստոստան էվլէլ տէ վարըտը . պիզլէրտէ օնու միւզիրիզ , լաքին չըլպազ . զէպուն պիր նիքեան , լուծֆուղ պիր նիքեան իսի . Գրիստոս էֆէնտիմիզ իշպու թապիաթ վաղիֆէսինի , եանի թապիի դարը վէ գօճանըն մուգալէլէսինի սըրր տէրէճէսինէ , վէ խասիյէթինէ թէրֆի գըլտը . պու քի էվլէլքի նօմոս նիքեանընտա եօղուտու , զիրա (Յովն. Ա.) « Նօմոս Մովսէսին վասէթասըլա վէրիլտի . լաքին տօղրուլուպ վէ լուծֆ Յիսուս Գրիստոսուն վասէթասըլա օլտու » տէյի եադար : Տէմէք քի օլ նիքեանլարտա լուծութի եօղուտու : Օ քի եէնի սըրըլարը Մովսէսին էսքի սըրըլարընտան թէֆրիզ էտէր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՒՅԱՆ ՆԻՔԵԱՀԸՆԸՆ ՄԷՆՄՈՒՐՈՒ ՄԱՏՏԷՍԻ

ՎԷ ՄԱԳԱՄԸ ԻՒԶԵՐԻՆԷ

ՈՒԶ . Քրիստոսի անհրաժեշտ մէջմուրու իւզերինէ Աստուածաբանլար պէյնինտէ պէօյլը միւճատէլէլէ վար տըր . զիրա պաղըլաւը Նիքեանն մէջմուրու քահանայ տըր . մատտէսի տէ թապիի մուզավէլէ տիր , քի զէվճ վէ զէվճէնին պիլիթթիֆագ գապուլիլլէ թէքմիլ օլուր : Մագամը տա քահանայնն սէօյլէտիլի սէօզլէր . եա քահանայնն միւպարէքլէմէսի տիր , տէրլէր : Պունուն մուղայիր թարաֆը տա , Նիքեանն մէջմուրլէրի զէվճ վէ զէվճէ տիրլէր . մատտէսի , վէ մագամը տա մուզավէլէ էտէն թարաֆէյնին սէօզ . եա իշմարը իլէ իպրաղ օլունան ընլէրի տիր տէրլէր , չու Ֆէրգ իլէ քի , թարաֆէյնին ընլի հէմ քէնտիլէրինին պիր պիրինէ թէնլէրինին թէսլիմինի . հէմ տէ թարաֆէյնին գապուլ էթմէսինի իպրաղ էտէր : Պու սուրէթտէ , թէնլէրինին թէսլիմինի պու ընլ իպրաղ էթտիլի իչին , Նիքեանն մատտէսի տիր . վէ էօյլէ ատտ օլունուր . վէ չիւնքի եինէ օլ պիր ընլ թարաֆէյնին գապուլլինի իպրաղ էտէր . պու ճիհէթ իլէ մագամ տըր :

ՈՒԷ . Մէլքիօրգանոս նամ Աստուածաբան իլք ընլին համիսի օլտու , վէ պունուն ընլի տէ գօլայճա վահի ատտ օլունամագ : (Տեադիւ Աստուածաբան Պիլի . ԺԳ .) պա խուսուս պունուն ընլի շարգ քիլիսէսինին ուսիլ վէ իթիգատընա տահա մուվաֆըդ տըր . զիրա ումումէն քահանայնն պսակա մէջմուր օլտուղու իթիգաթ պէյնիլգտէ մուսատտագ , վէ միւսէլլէմ տիր : Ոլ պսակ քի , քահանայնը իճրա օլունմուշ , հիշ օլմագսա նաա պէյնինտէ ֆիլիլլէնի թարաղընտա թութուրուր : Տէօրտիւնճիւ Կարդագինէս սինօթու չէօյլէ գաւար վէրիլ , կէլին վէ կիւվէյի հաչան քահանայտան միւպարէքլէնէճէք տիր . քէնտի ադրասպալարընտան , եա կնքահայրլարտան (a parranymphis) թագտիմ օլունսուլար , պունլար օրհնութիւնու ալտըղլարընտա օլ կէճէ օլ օրհնութիւնա ըիայէթէն , պիքիլլիքտէ գալսընլար . (Կանն . ԺԳ . ա . Հարաֆէնոս , հատտոմի ճուղլոյ) : Սանլիէն Տրիտէնդա եան սինօթու քահանայլարըն պսակ օրհնել էթտիքլէրինտէ . « Պէն սիւզի Նիքեանտա պիրլէշտիրիլիմ » սէօզլէրինտէ , քահանայլարա մագամ թարիֆ էթմիշ տիր քի . պու տա « Եա մկրտեմ գքեղ . եա արձակեմ գքեղ » կիպի . մագամ տըր : Սալիսէն սայիր սըրրլարըն միւնասիպէթի , վէ իճրաթըր քահանայլարա մախսուս օլտուղու առաքեալըն տէտիլինէ մուվաֆըդ օլտուղունտան . եանի « Ինսանլար պիլի էօյլէ

Թուժսունլար Գրիստոսուն մէջմուրլէրի , վէ Ալլահն էսրարընն թագ-
սիմծիլէրի » . Հիչ պիր սըրըր քահանայլարտան միւսթէննա թուժմա-
յարագ , պսակ սըրըրընն տախի մէջմուրու քահանայլար տըր : Բապի-
էն սինօթլար քահանայը պսակըն մէջմուրու թուժարլար : Հաթթա
քահանայսըղ պսակ աղիզ պիր տուա , եա այլն ու ատէթիլէ իծրա
օլմատըղը հալտէ աղիզ սայըլմագ , պու խուսուս քի նիչէ տէֆա վէ
էքսէրի իշմար իլէ տէ պսակը իծրա էտէրլէր , վէ թարաֆէյն ուղագ
մահէլլտէ օլտուղու հալտէ տէ օլապիլիբ , Նիչէ տէֆա տա թարաֆէյն
քէնտի մուամէլէլէրինտէ սըրըր իծրա էտէլիմ տէյն նիյէթ գօյմալարը-
տա օլմալ , վէ քէօքիւնտէն (յարմատոյ) պսակը սաղալթմագ դադի-
յէսի . եանի օլ նիքեահ անվաւեր օլուպ , պաղը շէրի միւմանաթ-
լար վուգու պուտուղունտա Ս . Քահանայապետտէ բուխսաթ , (տը-
նօրինութիւն) ալըրլար , քի քէօքիւնտէն , եանի հիյնի ագստա շէրի
օլմայան նիքեահը շէրի էթմէյէ բուխսաթ խթէր , վէ իլք նիքեահըն
մէֆսուխ օլտուղունու պիլմէյէն թարաֆտան բէյ սիւալ էթմէզ . զի-
րա տույարսա տիկէրինին պէօյիւք զարարը իլէ , վէ գայթակղուլիւն
վէրմէսիլլէ օլ նիքեահտան կէրի տուրուր . զիրա օլ վագըթ , եանի
իլք ագտը նիքեահտէ արգելմունքու սիրի եախօտ իքիսի պիրտէն
պիլմէյէրէք , ագտը նիքեահ էտէրլէր . էկէր օլ մանիյի շէրիյի պիլմիշ
օլմայըարլար , օլ մուգալէլէյէ կիրմէզ խտիլէր . վէ իշպու մանի շէրի
օլտուղու իշին մուգալէլէ եօզ տէմէք օլուր . վէ մուգալէլէ օլմա-
սըղը հալտէ սըրըր տախի եօզ տէմէք օլուր : Իմտի պու էծիլտէն մուժ-
լագ քահանայ պսակա մէջմուր տուր տէրլէր :

ՈՒԸ . Պու թալիմաթա վէ բէյէ դարշը Պէլլարմինու , վէ սայիրլէ-
րի քէնտի բէյլէրինի իպրագ վէ հիմայէ էտէրլէր , Եւզինէոս Գ .
հալլարա վէրտիյի թալիմաթտա . « Եէտինծի սըրըր պսակ տըր , պմա-
կըն սէպէսլի ֆայիլի գայիտէսինէ կէօրէ սէօյլէյէրէք , մուգալէլէլէն
օլան բէյ տիր , քի սէօյլէր իլէ պէյան օլունուր » տէր : Տէմէք քի
գէվճ վէ վէվճէնին էլ էլէ վէրտիլէրլինտէ պիրի պիրինէ վէրտիլէրի
բէյ իլէ ծնլար մէջմուր տուրլար : Սանիյէն Տրիտէնդեան սինօթու
գալլինէ կէօրէ , Գրիստոս էֆէնտիմիզ , ինսան կիւնահա տիւշմէն
էվլէլ օլան նիքեահը թաստիգ էթմիշ , վէ թապիի մուգալէլէյի թէպ-
տիլ էթմէյէրէք , վէ սատէ օլ թապիի մուամէլէյի լուժֆ իլէ տօնա-
տարագ , սըրըր տէրէճէսինէ թէրֆի գըլար . իշթէ օլ թապիի մուգա-
լէլէ սատէ թարաֆէյնին մարիֆէթի իլէ իծրա օլունուր խտի , եանի
թարաֆէյնին պիլ մուգալէլէ բէյլէրիլլէ , վէ օ տա թէքմիլ նիքեահ
խտի :

Սալիսէն Տրիտէնդիան սինօթունուն մուամէլէսինտէն ալարագ ,
քի կիլլիճէ իծրա օլունան պսակլարը քիլիսէ շէրի , վէ սահիհ նիքեահ
թուժուլուն կիպի կէօթէրմիշ . հաչան քիլիսէ ծնլարը գաթիլէն
մէֆսուխ թուժմամըշ . հաթթա սինօթուն կիլլի նիքեահլար հաղգըն-

տա քի դարարը օթուղ կիւն միւտտէթինտէն սօնրա օլ նիքեան մէֆ-
սուխ թութուլաճադ խոր . վէ Տրիտէնդեանըն պու դարարը իլան օլ-
մամըչ մահալլէրտէ էլան Խննուկէնտիոսուն « յորժամ զլուծմանցն ա-
մուսնութեանց » կոնդակընտա , պու միսիլլիւ կիղլի , վէ քահանայ-
սըղ իճրա օլունան պսակլար սատէ թապիի մուգավէլէ թէսիլէ օլուն-
մայօրլար , հէմտէ պունուն մուղայիլի օլարագ օլ պսակլար շէրի վէ
սահիհ պսակ , վէ սըրր թութուլուր խորլէր : Եօյլէ իսէ քահանայլար
պսակ մէէմուրու օլմայըպ . ասըլ մէէմուր զէվճ վէ զէվճէ տիր : Հաթ-
տա քահանայլար պազը պսակլարտա հազըր տուրմայը իսթէմէյէրէք ,
վէ ճէպրի տուրուպ թարաֆէյն ծուռն հուղուրունտա ազտը նիքեան
էտէրսէլէր , շէրի , վէ սահիհ նիքեան , վէ սահիհ սըրր տըր . վէ քի-
լիսէ ծնլարա քահանայնըն օրհնութիւնունու ալմայա իճպար էթմէղ ,
պսղը տա քահանայ օլմայան դարտինալլար հուղուրունտա . վէ սար-
կաւաղլար վէ սատէ քիւչիւք տէրէճէլէրի օլան քիմսէլէր հուղուրուն-
տա , վէ պաղը ուզագ մահալլէրտէ քահանայ օլմատըղը եէրտէ , աշ-
խարհականլար հուղուրունտա նիչէ պսակլար իճրա օլուրլար , վէ ծնլար
տա թէքմիլ սըրր տըրլար : Բապիէն պու միսիլլիւ քահանայսըղ իճրա
օլունան պսակլար չէօղիւլմէղ օլտուղու ճիհէթ իլէ , տէյիլ քի թապիի
մուգավէլէ օլտուղլարընտան . անճադ շէրի , վէ ասլի սըրր օլտուղ-
լարը իչին չէօղիւլմէղլէր : Խամիսէն էսկի մաշտոցլարտա . « Պէն սիղի
պսակտա , եա պսակ իլէ պիրլէշտիրիրիմ » սէօղլէրի հիչ հօգ տուր .
վէ քիմի , « Զոր Աստուած զուգեաց , մարդ մի մեկնեսցէ » տէր : Վէ
Տրիտէնդեան հէր մէմէքէթին ատէթինէ կէօրէ քահանայ սէօղլէր
զուլլանըն տէյօր . տէմէք քի , օ սէօղլէր մագամ տէյիլլէր , հօղսա
մանաճա օլսուն , իսթիպտալ դապուլ էթմէղլէր , վէ էտէմէղլէր խոր :

Որի . Լաքին հէր նէ դատար քի քահանայ պսակ մէէմուրու տէյիլ
իսէ , պէօյլէ աղիդ պիր սըրրըն իճրասը քիլիսէտէ վէ քիլիսէ հուղու-
րունտա օլմասը , հէմ լայըգ հէմ ճայիդ տիր . պիր խանէտէ նիքեան զըլ-
մասը ճայիդ տէյիլ : Վէ լութֆ քահանայնըն օրհնութիւնու իլէ վէրիւ-
մէղ : Պու միւգաքէրէյէ խիթամ վէրիրիլ . պսակըն իճրա օլմասը քա-
հանայ հուղուրունտա , Տրիտէնդեան էմրի իւզէրէ , լաղըմ տըր տէ-
մէք պսաչգա . վէ պու պսակ լութֆունու քէնտի տուասը վասէթա-
սը իլէ քահանայ վէրիր , վէ սըրր իճրա էթմէյէ քահանայնըն վիճուտի
լաղըմ տըր տէմէք պաչգա , պու փէք սահիհ տէյիլ , օ պիրի տօղրու
տուր . Լաքին քիլիսէ պու խուսուստա հէնուզ պիր դարարը դաթի
վէրմէտիլինտէն , պունու ազատ պըրագըր , վէ Աստուածարանլարըն
թէգէքքիւրիւնէ , վէ իլմինէ վէ տիրայէթինէ հէվալէ էտէր :

ԳԸՄՐԸ ՍԱՆԻ

ՆԻՔԵԱՀ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ԽԱՍԻՑԵԹԼԵՐԻ

ՈՒ . Քրիսթիան նիքեանընն խասիյէթլէրի էվվէլա պիրլիկի տիր . վէ սանիէն տայիմի , եախօտ ջեօգիւմէգ օլմասը տըր : Նիքեան պիրլիկի տէմէք , պիր ատէմ պիր գարը իլէ նիքեան օլուրսա , սազ օլտուգլարը հալտէ ծնլարըն նիքեանընա տիկէր պիր զաթ գարըչամազ , եախօտ ծնլար իլէ տիկէր պիր զաթ նիքեան օլամազ : Տայիվի նիքեան եախօտ չէօգիւլմէգ նիքեան օլտուր քի , պիր ատէմ պիր գարը իլէ նիքեան օլուրսա . տայիմէն պիրպիրլէրիլէ էօլիւմէ գատար պաղը տուրաճագլար :

Նիքեանըն պիրլիք խասիյէթինէ զըտտ վէ մուղայիր օլան չէյ պիր ատէմլին պիրլիպիրի իւզէրինէ իքի վէ եա տահա զիյատէ գարը ալմասը տըր : Հէլէ պիր գարընըն իքի , եա չօգ էրքէք ալմազ ատէթի փութփէրէսթլէրտէ պիլէ վուգու պուլմամը : Տէմէք քի թապիաթ նօմոսունա պիլէ զըտտ տըր : Նիքեանըն օլանլար , եա էրքէք գարըսընը . եա գարը էրքէկինի պօչամասը նիքեանըն չէօգիւլմէգ օլտուղու խասիյէթէ գարըն տըր : Պիղ էվվէլա պիր էրքէկէ իքի , վէ եա զիյատէ գարը վէրէնլէրէ գարըն տէրիզ :

ՊԱՊԸ ԽԱՊԼԵԼ

ՔՐԻՍԹԻՑԱՆԼԱՐԱ ՊԻՐ ԹԱՆԵՏԵՆ ԶԻՅԱՏԵ ԳԱՐԸ ԱԼՄԱԳ
ՃԱՅԻԶ ՏԵՑԻԼ ՏԻՐ

ՈՒԱ . Թապիաթ նօմոսու իգթիզասընտան տըր քի , պիր էրքէք պիր գարը ալսըն . զիրա պիր էրքէք գարըսընա նէ գատար հուգուգ թէսլիմ էտէրսէ , օլ գատարընը տա գարը քէնտի գօճասընա թէսլիմ էտէր : Փութփէրէսթ ֆէյլէսօֆլարը մէպտէլէրինտէ պիլէ հուգուգճա գարը նէ գատար իսէ , էրքէք օլ գատար տըր . եանի հէմ գարը թէքմիլ պիր ատէմ տիր , հէմտէ էրքէք թէքմիլ պիր ատէմ տիր : Պու մէպտէյէ պինայէն , մատէմ էրքէք քէնտի գարըսընը տիկէր պիր էրքէք իլէ էվլէնմէսլնտէն թապիաթճա մէնն էտէր . վէ նէֆաի օնա թաա համիլլ էթմէգ . քէզալիք պիր գարը քէնտի գօճասընըն սայիր պիր գարը իլէ էվլէնմէսլնտէ , թապիաթճա թահամիլլ էտէմէգ , վէ օնու մէնն էտէր . չիւնքի թապիաթ նօմոսու օնու մէնն էտէր , քի հէր ինսան քէնտի ճինտինտէ վէ էֆրատընտա պիր միւսավի տէրէճէտէ տիր :

Սանիւնն պիր էրքէկէ պիր գարը , թապիաթնա կէրէք եարտըմ կէրէք էվլատ փէյտս էթմէք , վէ կէրէք նէֆսինի թէէմին վէ թէսքին էթմէք իչին էլ վէրիր : Զիրա պիր գարըննն եարտըմը քէնտի էրքէկինէ քեաֆի տիր . պիր գարըննն էվլատար թէվէլլիւտիւ էրքէկէ քեաֆի տիր . վէ պիր գարը քէնտի էրքէկինին նէֆսինի թէքմիլ ճաղիպ օլմայա քեաֆիյէ տիր : Ամմա պաղը քէսան պու սէօղիւ տուլմազ . դօքի օ տա տուլմասըն . զիրա եարատան , ինսանը էրքէքլի վէ տիշլի եարաթտը : Ազատա տախի պիր էրքէք պիր գարըտան զիյատէ տէյիլ . զիրա էրքէյին իքի կէօղիւ վար իսէ , գարընն տա կէօղիւ իքի տիր . էրքէյին իքի գուլաղը . իքի էլի , իքի այաղը վար իսէ , գարընն տա քէզա , էրքէյին պիր թէնի վար իսէ , գարընն տա պիր տիր , պաղըսըլա : Երքէքտէ էկէրչի իքի օլսա իտի գապիլ քի , թապիաթնոմոստուտա ասընտան էօյլէ թէրթիպ , ու թէէլիֆ օլմուշ տէր իտիք . լաքին իքիսինտէ տէ պիր օլտուղու հալտէ . վէ մազսէտլէրինէ կէօրէ , պիրիպիրինէ քեաֆի վէ վաֆի օլտուղու հալտէ , էրքէյին նէ հազզը վար տըր թագսիմ գապուլ էթմէզ , թապիաթընը իքիյէ թագսիմ էթմէյէ : Ալլահըն էմրի օլսա իմիշ , պիր գարընն տա իքի էրքէք այտըղը պաղը թէվարիխտէ մուհարրէր օլուպ , վուզու պուլմուշ օլուրուտու : Գանդը թէվարիխտէ վար իսէ իպրազ էթմինլէր . մէկէր թապիաթնոմոստուտա Ալլահըն տէյիլ մի տիր : Փուլփէրէաթլէրտէ , պիրինի պօշմատան . տիկէրի ալընմազ իտի :

ԱԼԲ . Լաքին Ալլահըն սէրահէթէն նոմոսունա կէլէլիմ : (Մար . ԺԹ . 4 .) Փարիսեցիլէր Քրիստոսու պիր գուսուր իլէ թուլթմազ իչին ծնա սիւալ էտէրլէր քի պիր քիմսէյէ , հէր քէօթիլլիւքտէն էօթիւրիւքէնտի գարըսընը պօշմազ ճայիզ մի տիր . Քրիստոս ծնարա ճէվապ վէրիր , վէ տէր : « Սիզ հիշ մի օգուամըշսընըզ , քի էվլէլինտէն ծնարը իսալէ էտէն էրքէք վէ տիշի եարաթտը , վէ տէր , պուսուն իչին քիշի փէտէրինի վէ մատէրինի թէրք էթմին . վէ քէնտի գարըսընըն արտըսըրա կիթսին , վէ իքիսի պիր վիճուտտէ օլսունլար . էօյլէ իսէ իքի տէյիլ տիրլէր . իլլա պիր վիճուտ տիրլէր . իմտի , ծնու քի Ալլահ պիրլէշթիրտի , ինսան ալըրտ իթմէսին Վէ փարիսեցիլէրին » « Նիչին Մովսէս թալազնամէ քեաղըտընն վէրիլմէսինի , վէ պօշմապընը էմր էթտի » սիւալինէ , Քրիստոս ճէվապ վէրիր . « Զիրա Մովսէս ելուրէկինիդին սէրթլիյի իչին սիղլէրէ գարըլարընըղը թէրք էթմէյէ պրազտը , ամմա էվլէլինտէն պու կիպի օլմատը . լաքին պէն տէրիմ սիզէ . զիրա հէր քիմ քի , քէնտի գարըսընը պըրագըրոս . նէ տէ զինա սէպէպի իչին , վէ զայրըսընը կէթիրմիշ իսէ , զինա էտէր . վէ օ քի պըրագըլմըշը ալըրոս զինա էտէր » : Շիմտի սիւալ էտէրիզ , Մովսէսին զէմանընտա գարըլարը հէր զարարը սէպէպ իչին էրքէքլէրին թէրք էթմէսի . վէ ռայիլլէրինի ալմալարը Ալլահըն էմր մի իտի , եօզսա պիր միւսատտէ , վէ միւսամէհէմլիտի . Օգու , վէ անլա

« Զի ի սկզբանէ ոչ կղեւ այնպէս » Թէքրար օլ պօշամագ էվլէլին-տէն մի ատէթ զլուռլուտու , եօզսա սօնրատան , ինսանլարըն եիւրէքլէրինին սէրթլիյինէ պլնաէն մի օլտու : Օգու վէ անլա , « Վան խտասրտութեան ձերոյ » : Թէքրար նիքեան օլտուգտան սօնրա էրքէք , վէ գարը վիճուտլէրինի պիրիպիրինէ թէքմիլ մի թէպլոմ էտէրլէր վէ իքիսի պիր վիճուտ միւ տուրլար . եօզսա եարը եարըյա պիր-պիրինտէն այրմ մը սըրլար : Օգու վէ ազնա « Ո՛չ են երկու , այլ մի մարմին » : Թէքրար էրքէք քէնտի դարըսընը պօշատըզը հալտէ , վէ զայրիսինի ալտըզը հալտէ , զինմ մը իշլէր , եօզսա ֆազիլէթ մի իշլէր . վէ քէզա պօշանմըչը ալան քիմսէ զինմ մը , եօզսա ֆազիլէթ մի իշլէր : Օգու վէ ազնա . « Որ արձակէ զկին իւր , եւ ոչ վասն պո-ռընկութեան , եւ առնիցէ այլ , չնայ , եւ որ զարձակեալն առնէ չը-նայ » : Զիրա էկէրչի գարը պօշամագ իլէ նիքեան ֆէսիս օլուրսա պուռլարընքի նմսը զինա (չնութիւն) օլապիլիր . զիրա էվլէնմիշ (չնութիւն) էտէր . էվլէնմէմիշ , (պոռնկութիւն) : Աւետարան հէմ դարըսընը պօշայանա (չնութիւն) էտէր , տէր . հէմ պօշանմըչը ա-լան քիմսէյէ (չնութիւն) էտէր . տէր : Մուախխարէն էկէրչի Քրիս-տոսուն էմրի իւղէրէ . էրքէք գարըսընը պօշատըզը հալտէ , զայրըսը-նը ալմագ եագըչմայօր իսէ , եա հիշ պօշամագտան պիրտէ իւսթէ ա-լըրսա , օ նմսը կագըչապիլիր : էօյլէ իսէ իքի գարը , եա զիյատէ ալմագ եագըչմագ , հէմ Ալլահն էմրինէ մուղայիր տիր : « Զիրա էվ-լէլինտէն էօյլէ օլմատը » տէյի Քրիստոս էֆէնտիմիզ էմր էտիյօր : Քր-րիստոսուն պու սէօզլէրինին մանասը հագըրնտա , առաքեալլար փէք ալա , եանի հիշ պիր սէպէպ իշին պիր էրքէկէ գարըսընը պօշամագ ճալիզ օլմայաճագ տըր , էօյլէ իսէ (10) « էվլէնմէմէք տահա էյի տիր » տէրլէր Քրիստոսա . եանի պօշամագ եօզ իսէ , գարը գօճա իլէ օլ ֆէ-նա հալտէ տուրմագ փէք կիւճ չէյ տիր : Քրիստոս էվլէլքի սէօզլու-նիւ տահա զիյատէ աչար : վէ օնլարա տէր , տիւրլիւ տիւրլիւ խա-տըմլար վար տըր . . . իւշիւնճիւ տէրէճէսի , չօզ խատըմլար վար տըր քի , քէնտիլէրինի Ալլահն փատիշահլըզը իշին խատըմ էթմիշլէր , եա նի գարընը թէքք էթսէլէր պիլէ , Ալլահ խաթըր իշին զայրըսը իլէ էվ-լէնմէմէզլէր . վէ թահամիւլ էտէրլէր , Քրիստոս էֆէնտիմիզլին պու սէօզ-լէրի տահա զիյատէ Պօղոս առաքեալըն հաղտըզը աչար : (Ա. Կոր. Է. 10. 11.) « Նիքեան իլէ պաղը պուրունան օլ քիմսէլէրէ , տէյիլ պէն թէնպիլ էտէրիմ , իլլա էֆէնտիմիզ . գարը գօճատընտան այրը-մասըն . վէ էկէրչի այրըմըչ իսէ , տախի էվլէնմէյէրէք տուրսուն : եախօտ գօճասը իլէ պարըչսըն . քէզա էրքէք գարընը պըրագմասըն » : Պու սէօզլէր նէ տէմէք տիր . մութլագ էվլէլքի գարը իլէ պաղը օլ-տուղունտան տիկէրիլէ էվլէնմէմէզ : Տէֆա Պօղոս առաքեալ (Հառ. Է. 2.) « Զիրա էրքէյի օլան գարը սաղ իքէն նօմոս քէնտի գօճասը իլէ պաղը տըր . ամմա էկէրչի գօճասը վէֆաթ էտէրսէ , գօճա նօմո-

սունտան չէօղիւմիւն տիրւ . իմաի էօյլէ իսէ , մատամ գօծասը սաղ տըր , տիկէր գօծանըն օլուրսա , (եանի տիկէրինէ վարըրսա) զինաքեար օլուր . վէ էկէրչի գօծասը վէֆաթ էտէրսէ նօմոստան աղատ տըր . էկէր զայրը գօծայա վարըրսա , զինաքեար սայըլմազ » : Պունլար նիքեանըն պիր օլտուղունու թաստիզ , վէ թէյքիտ էթմէյէ քեաֆի տիր . եանի կէրէք գարը , կէրէք էրքէք . հիչ պիր սէպէպուէն եա էօղիւր , եա պէհանէտէն տօլայը պիր պիրինտէն այրըլմանըն միւմքինի եօզ տուր . իքիսինին պիրիսի վէֆաթ էտինճէյէ տէկին պիրպիրիլէ պաղը տըրլար :

ՈԼԳ . Գրիսթիյան նիքեանընըն պիրիկինի կաթողիկէ քիլիսէ , քի Գրիստոս էֆէնտիմիլըն սէտայը հագիդէսի վէ սէմալի թալիմաթլարընըն թէմամիլլէ էմին մուհաֆըզը տըր . վէ Գրիստոսուն չիֆանէն քէլամը իլէ հիչ պիր տիկէրինէ , Գրիստոստան մաատա , միւլթաճ օլմայարազ , քէնտի իտարէսինէ միւլթէտիր տիր . Գրիստոս էֆէնտիմիլըն թալիմաթընըն թըպըսը պու օլտուղունու էօյրէտիր : Վէ աղիզ քիլիսէ հայրապետէրի աէ հէրպար քրիսթիյան նիքեանընըն պիր , վէ օ տա գայտը հայաթ իլէ պիր օլտուղունու էօյրէտիրլէր : (Տէ՛ Ունէքէրան . Բան . 56. Ծննդոց . Թի . 3. Աքրոնիս Յզ Աքրահա՛ Գէրք Ա. Գլ Է՛ Օգոստինոս Յզ հարանեաց . Գէրք Ա. Գլ Ժ) Վէ քիլիսէնին վէ սինօթլարըն գարարտա պու մաալտէ , վէ պու սիյագտէ տիր . վէ հէֆսինին մաալի խիւլասէսինի Տրիտէնդեան սինօթու ճամի օլարազ . (Նիսի ԻԴ . Կանն . 2.) շէօյլէ եազար « Հէր քիմ , քրիսթիյանլարա պիր վազըթտա չօզ գարը ալմազ ճայիզ տիր , վէ պու խուսուս Ալլահըն հիչ պիր էմրիլլէ մէն օլմամըն տէրսէ , լանէթ օլուն » :

ՈԼԴ , Պունլարըն հէֆսի քրիսթիյան նիքեանընըն պիր օլտուղունու . վէ պու հալին Ալլահըն էմրինէ մուվաֆըզ օլտուղունու . վէ պիր էրքէյլն չօզ գարը ալմասը Ալլահըն էմրինէ մուղայիր օլտուղունու աշիքեար պէյան էտէրլէր : Պու պէօյլէ օլտուղու հալտէ , Լութեր վէ Մէլանկթօնուն . 1539 թարիխինտէ , Փիլիպպոս Լանթկրավիտա , եանի Գերմանիանըն Ասիա նամ վիլայէթինին ամիրինէ , գարըսը հայաթտէ իքէն տիկէրիլլէ էվլէնմէսինէ գարար վէրտիքլէրի նէ տէրէճէ մուղայիրի նօմոսու իլահի օլմուշ օլտուղու աշիքեար կէօրիւնտիւ : Իշթէ պու մէզնէպ սէրկէրտէլէրի Ալլահըն հիչ պիր նօմոսունա մուղայիր տէյիլ . անճազ քիլիսէ թէնպիհինէ մուղայիր տիր տէտիլէր . վէ հինի լուղունմինտէ իզիննամէ վէրիլիպ , պիր քիմսէ տիկէր չէնտ գարը տահա ալապիլիր : Պու իշէ Լութեր վէ Մէլանկթօն թէչէպպիւս էթտիլէր , վէ պէօյլէտէ ալէմին ֆէնա իպրէթինէ մուճիպ օլտուլար :

Բրօթէսթանլար , Պօղոս առաքեալ , (Ա. Տէ՛ Գ. 2.) Տիմօթէոս եա պիսկոպոս օլտուղու իչին պիր գարըսը օլուն կիպի բուխսաթ վէրմիշ տիր տէրլէր . պու սէօղլէրինէ պիզ մահալինտէ (ՈԼ) քեաֆի ճէվապ վէրմիշիզ Տէֆպ , քէէննի Վաղենտինեանոս չէզար իքի գարըպիր-

լիքտէ արմը : վէ էօյլէ օլտուն տէյի էմրինիզ Ս. ֆափատան արնըպ չըգարտըղընը տէօյլէրլէր . լաքին պու էմրին պի էասս վէ եարմա օլտուղունու Ամմիանոս , Մարկեղինոս նամ ալլիմ սուրէթի գավկիտէ պէյան էթմիշ : վէ Պարոնիոս վէ Վազելիոս (Ա. Նապաղէ Աղէսանդր Ի. Դ. Դարն վերջէն Գլ. Յօդ. 4.) քիւլլիյէն պու էմրին ապը օլմատըղընը եազարլար . զիրա Սէվէրա Սուլթանըն վէֆտթընտան սօնրա , Վազէնտիանոս Յուստինա Սուլթանը արտը . Գէզալիք Գրիգոր . Բ. ֆափա , պիրիսինին ֆամիլեասընըն էմրազը իչին , տիկէրինի ալմայա բուխսաթ վէրմիշ օլտուղու քիզպ վէ արաճիֆտէն իսլարէթ տիր : Պու իզն , վէ բուխսաթը , տէյիլ Բօմա քանանայապետի , իլլա բրօթէսթանըզ սէրկէրտէսի Լանթկրավիոսս վէրտի : « Ի պտղոց նոցա , ծանիջիք զնոսա » : Տէֆա աղիզ Նահապետէր իքիչէր վէ զիյատէ դարը արտըզլարը էսկի անտտա Ալլահըն իզնի ֆէվգէլ ատէսի օլարագ սահիհ տիր . վէ օնուռն իչին տէ օնլարա կիւնահ ատտ օլունմատը . վէ պիր նէվի միւսէմէհա իլէ ինսան ճինսինին թէքսիրի վէ հայըլմասը լուզումի խուսուսուռնտա եալընըզ վուզու պուլտու . լաքին պու միւսաատէ , վէ միւսամէհայը Գրիստոս քիւլլիյէն լազվ էթտի . զիրա էվիլէլինտէն , եանի եարատըլըչըն պիտայէթինտէ էօյլէ օլմատը . պու նու Գրիստոս էֆէնտիմիզ տէյօր . եէնի անտտա Գրիստոսուն սէրահաթէն էմրինտէն սօնրա օ միւսաատէյի ֆէվքէլատէնին վուզուլինէ , վէ թաստիզինէ օլան ինթիմալլի Գրիստոս էֆէնտիմիզ պիզլաթ գարտըրտը , վէ մէն էթտի : (Տէ. Մար. ԺԹ.) « Հէր քիմ քէնտի գարտըրտը , նէտէ զինա սէպէպ իչին պօշարսս , վէ հէր քիմ պօշանմընը արտսա զինա իչէր » :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԳՐԻՍԹԻՅԱՆ ՆԻՔԵԱՆԶԵՆԸ ԶԷՕԶԻԼՄԷԶ ՕԼՄԱՍԸ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

ՈԼԵ . Գրիսթիյան Նիքեանը չէօզիւլմէզ , եախօտ գարը Նիքեանտան սօնրա հիչ պիր էօզիւր իլէ նէտէ զինա սէպէպի իչին . « Եւ ոչ վասն բանի պոռնկութեան » պօշանամազ : Ին էվիլէ , ինթար էտէրիզ քի Նիքեան . ֆահիչէլիք եախօտ զինա սէպէպի իչին քէնտի պապընա կէօրէ չէօզիւլիւր տէյէն թալիմաթ , տօղրուտան տօղրույա հերետիկոսութիւն տէյիլ տիր , անճաղ տօլայըտան , եանի կաթողիկէ քիլիսէ , զինա իչին Նիքեան չէօզիւլմէզ օլտուղունու էօյրէթալինտէ , եանըլլօր , տէտիքլէրի հերետիկոսութիւն տուր . վէ Տրիտէնդեան կանոնու եալընըզ բրօթէսթանլարա գարչը տըրքի , աթիտէ կէթիլրէճէյիզ . չարգ հերձեալ քիլիսէլէրինէ գարչը տէյիլ , պու քիլիսէլէր , Նիչէ սէնէլէրտէն շիմտիյէ տէկին Նիքեանըն , զինա իչին չէօ

զիւլիւր օլտուղունու էօյրէտիրէր իսէ , վէ հալա իճրա էտէրլէրնէտէ կաթողիկէ քիլիսէ պուհլար հագգընտա տօղրուտան տօղրույա պիր չէյ տէմէմիշ . վէ սիւքիւթ էթմիշ տիր :

Նիքեանըն իքինճի խասիլէթինի պէյան էթմէտէն պիր իսթարըմը տահա վար տըր . եանի նիքեան ումումէն իւշ տիւրլիւ պուղու նուր . տօղրու նիքեան . միսատտազ նիքեան . վէ միւքեմմէյ նիքեան : Տօղրու նիքեան . քրիսթիյան օլմայան , եանի փութ փէրէթմ վէ սայիր միլլէթլէր պէյինտէ , իճրա օլունան նիքեան տըր . քիթապիւաթ նօմոսու վէ նիզամր մուճիպինճէ ագտ օլունուր . մուսատտազ նիքեան . հէմ տօղրու նիքեան տըր , հէմտէ սըրր տըր . վէ քիլիսէտէն վէ քիլիսէ գափանինտէն թաստիգ օլունուր . միւքէմմէլ նիքեան քրիսթիյանլարըն օլ տօղրու , վէ մուսատտազ նիքեան տըր քի , գէվճ վէ գէվճէ նիքեանճա ճայիզ օլան իճթիմա մուամէլէսինի թէքմիլ իճրա էթմիշ օլուրլար : Աչըգտան տէմէմիզէ լուղում հօգ տուր : Տօղրու (ուղիզ) նիքեան հեթանոս միլլէթինտէ չէօղիւլիւր հէր հաչան իքիսինին պիրի . գէվճ վէ եախօտ գէվճէ քրիսթիյանլըր գապուլ էտէր , ամմա պիրի գապուլ էթմէտիյի իչին , մէզհէպի գապուլ էտէն հեթանոսլուգտա ագտ էթմիշ օլտուղու նիքեանտան չէօղիւլիւր . ֆազաթ պու ֆէրգ իլէ քի . էկէրչի հեթանոս գալան թարաֆ , քրիսթիյան օլան թարաֆ իլէ մուհապլէթսիզ վէ իսթիզաճաղ օլուրսա վէ եախօտ պիր քրիսթիյանըն հեթանոս իլէ էվլէնմէսի սըրր տէյիլ , վէ Տէրտուղիանոս (Թուղթու հալալիշ) ոչինչ տիր տէր . վէ քիլիսէ օնու մէնն էթմիշ տիր . մուղայիր օլտուղու հալտէ , գարը եա էրքէք քի քրիսթիյան օլմուշ , մուհապլէթ իլէ , եախօտ եարատան Ալլահ հագարէթ էթմէքսիզլին տուրուրսա , տուրսուն . տուրմազ իսթմէգսէ եինէ ագտ տըր . վէ օլան նիքեանը տախի պաղընա կիօրէ պօզար . (Ա . Կոն : է . 12 .) « Ամմա պաղի գալան քիմէլէրէ պէն տէրիւմ . տէյիլ ըապպ . էկէր պիր գարընտաչըն իմանըզ գարըսը վարտա . օնուն իլէ պէրապէր սաքին օլմաղա ըազի իսէ , օնու պրագմասըն . պիր գաչընըն տախի իմանըզ գօճասը օլուր տա , օ օնուն իլէ պէրապէր սաքին օլմայա ըազի իսէ , օնու պրագմասըն . ամմա . . . էկէր իմանսըզ օլան այրըլըրսա այրըլըն . գարընտաչ , եախօտ գըզգարընտաչ պէօյլէ չէյլէրէ գուլուզ էթմէյէ , պաղլանմամըշ տըր . անճազ Ալլահ պիզի սէլամէթէ տավէթ էյլէտի . . . » :

Ուշ . Մուսատտազ (վաւեր) նիքեան տախի չէօղիւլիւր . էկէրչի էվլէնմիշ եա պիր էրքէք . եա պիր գարը տահա ազիզ , վէ տահա մագպուլ պիր թարիգաթը ըուհանիյէյի իսթիյար էտէրսէ , եթէքքի օլ ըուհանի թարիգաթը քիլիսէ ումումէն գապուլ , վէ թաստիգ էթմիշ օլուն : Քրօթէսթանլար պուհու գապուլ էթմէզլէր : Բոււմէզհէպի տէյիլ մուսատտազ նիքեանը . եախօտ միւքէմմէլ նիքեանը . եա իճրա օլմուշ վէ իսթամ պուլմուշ նիքեանը պիլէ , պաղընա կիօրէ , է-

կերչի պիր էրքէք թարիգի բուհանիյէյէ տախիլ օլուսսա , չէօզէր : Պու-
նու կաթողիկէ քիլիսէ տէ էտէր , ամմա շու ֆէրզ իլէ քի , էվլէլա
բուհանի թարիգաթը իթթիխաղ էտէն թարաֆ , թէրք էթտիյի ախ-
կէր թարաֆըն հիւմնիւ ըրդասընը , շարթը մութլագ կիպի թահաիլ
էթմէլի տիր . սանիյէն թէրք օլան թարաֆ տախի գայտը հայաթ ի-
լէ , եախօտ բուհանիյէթէ տախիլ օլան թարաֆըն վէֆաթընա տէկին ,
սայիր պիր քիմսէ իլէ նիքեահ օլմամալը տըր . պունու քի բոււ քիլի-
սէսի օլուր , տէր :

Միւքէմմէլ նիքեահ (լրացեալ) կաթողիկէ թալիմաթընճա . հիչ
պիր էօզլուր իչին , նէ պիրիսինին հերետիկոսութիւնու իչին , նէ լա-
թիրահաթ պուլամատըզլարը իչին նէ գօճասընտան արզիւ էտիլէն
այրըլմագ իչին . նէ տէ իքիսինտէն պիրիսինին ախէր իլէ վուգու
պուլտուղու զինա իչին , նիքեահ քէնտի պաշնա կէօրէ չէօզիւլէ-
պիլիբ . ամմա եաթագճա եախօտ պիրպիրիլէ սարքն օլմագ ճիհիբիյ-
լէ , մուվագգաթէն պիրպիրինտէն պիր ճիւհա իչին այրըլըլար . ֆա-
գաթ մէգըլուր ճիւհա տախի իւզէրինէ թէպէյիւն էթմէլի , (Ա . Կըն .
Է . 40 . 44 .) Լաքին էվլի քիմսէլէրէ թէնպին էտէրիմ . տէյիլ պէն ,
իլլա բապ , քի գարը գօճասընտան այրըլմայա , վէ էկէր այրըլը-
սա տախի էվլէնմէմիշ գալսըն . եախօտ գօճաս իլէ պարըշսըն , էր-
քէք տախի գարըլը պըրագմայա , եախօտ ահտ (ուխտ) իչին տախի ,
պու այրըլըղա եաթագճա , նկատմամբ անկողնոյ , չէօզիւլմէք թա-
պիրիսի Աստուածաբանլար վէրիլէր : Լաքին պու միսիլլիւ այրըլմա-
լար ավամ կիրուհիտէ եէվմիյէ վուգու պուլտուղունտան , ճիւհալը
թարաֆ հաղզլը թարաֆըն մէսարիֆինի վէրիբ , եախօտ թաղմին է-
տէր : Ումոււ հաղզ , վէ գախտէ պու տուր . զիրա ճիւհալը թարաֆ
թաղմինէ մէճպուր տուր :

Ուլէ . Պունլարը պէօյլէ իթթար էթտիքտէն սօնրա , կէլէլիմ սա-
տէտիմիլին թաստիլինէ , եանի քրիսթիյանլարըն միւսատտագ վէ միւ-
քէմմէլ օլան նիքեահընըն պաղը հիչ պիր էօզիւլէ մէպնի , զինա սէ-
պէպի իչին տախի չէօզիւլէմէղ :

Եվլէլա իշպու նիքեահըն պիրիք խասիյէթինի պէյան էթմէք ի-
չին պապը էվլէլտէ պէյան էթտիլիմիդ , կէրէք թապիյաթ նօմոսուն-
տան , վէ կէրէք Ալլահըն աւետարանտա վէրտէյի նօմոստան . վէ Պօ-
ղոս առաքեալըն սէօզլէրինտէն նէշաթ էտէն տէլայիլի գալիյէ նի-
քեահըն իքինճի խասիյէթինի տախի , եանի չէօզիւլմէզ օլտուղունու
թաստիդ , վէ պէյան էտէրլէր . զիրա էկերչի թապիլաթը եարատան ,
ինսանը սայիր մախուգաթ միսալի էրքէքիլ վէ տիշիլի եարաթմըշ ի-
սէ , պունլար պիր պիրինէ միւթէմատի սուրէթտէ մուալէնէթ , վէ
մուհապպէթ ճիւհէթիլէ միւհթաճ տըրլար , վէ քէնտիլէրինէ այրըլ-
մագ ույամագ : Սանիէն էկերչի էվլատ փէյտա էթմէք իչին , եարա-
տան Ալլահ թապիլաթա իշպու նիքեահ հիքմէթինի իճատ էթմիշ իսէ :

գարը , վէ երբէյին պիր պիրինտէն այրըմամար մութլագ լաղըմ տըր . քի էվլատլար փէյտա էթսինլէր . վէ փէյտա օլան էվլատլար , սահիհ փէտէրիմ պու զաթ տըր . սահիհ վալիտէմ պու զաթ տըր տէյի պիւսինլէր . պէլիլէսինլէր . դարընըն գոճատան հիչ պիր վագըթ այրըմա սը ույամազ : Եկէրչի պիր դարը քէնտի գոճասընըն աղիզ եաթագընա խըյանէթ էտէրսէ , եաթսոտ երքէք քէնտի գարըսընըն մուգատտէս եաթագընա խիյանէթլիք էտէրսէ քէլպ (շուէն) , թէսմիյէ օլոււնուր . չիււքի հայվանլարըն պու էն մէքրուհ ճինսի տիր . քի եաթագ պիւսմէզ , հագգըլսընը պիւսմէզ . . . :

ՈՒԼ . Ալլահըն վէ Բրիստոսուն պու խուսուստա օլան նոմոսունա կէլէլիմ . (Մարթ. Ե. 32.) « Հէր քիմ քի քէնտի գարըսընը զինա սէօզիւ օլմագըրզըն պօշարսա . օնա զինա էթտիրի . վէ օքի պօշանս մըշը ալըր , զինա էտէր » . Թէքրար (Մարթ. ԺԹ. 9.) « Լաքին սիղէ տէրիմ . զիրա հէր քիմ քի քէնտի գարըսընը նէ տէ զինա իչին (եաթսոտ տէյիլ զինա իչին) պօշարսա վէ զայրըսընը ալըրսա , զինա էտէր . վէ օքի պօշանսմըշը ալըրսա , զինա էտէր » : Բրիստոս էֆէնս տիմիլին պու սէօզլէրի պիր երքէք քէնտի գարըսընը պօշարսա , վէ զայրըսընը ալըրսա , զինա էտէր . տէմէք . մալիւմ քի զինա էթմէք նիքեհա հիգամընճա հագգըլսը օլմայան պիր քիմսէ իլէ օլան ֆիլիլի շէնիյէ տէրլէր . քէզալիք պօշանսմըշ գարըյը ալան երքէք զինա էտէր . զիրա հագգըլսը տէյիլ : Տէմէք քի քրիսթիյան նիքեհա չէօզիւմէզ , պու մանայա բրօթէսթանլար տէրլէր . Բրիստոս գարընըն ֆահիշէլիյինի երքէկինէ քէնտի գարըսընը պօշամայա քեաֆի սէպէսլ թութույօր . լաքին խանյըր , Բրիստոսուն սէօզլիւնիւն մանասը օ տէյիլ . վագաա գոճասը ֆահիշէ գարըյը պօշար , լաքին քէնտիտի տէ զայրըսընը ալըրսա Բրիստոսուն զավլինճէ զինա իչլէր : Բրօթէսթան տէր . Բրիստոս պիր գոճայա սէլահիյէթ վէրտի քի գարըսընըն զայրըսը իլէ զինա էթտիլինի կէօրտիւյլիւնտէ օնու պօշասըն . պիլ տէ տէրիլքի , օ գոճանըն օնու պօշամայա հագգը վար տըր . լաքին Բրիստոս տէմէյօր քի պօշատըգտան սօնրա գոճասը տիկէրինի ալսըն . իշթէ Բրիստոսուն պու սէօզլէրինի գուլագլարըյլա իշլտէն Առաքեալլար պիլլէ թըպգը պիլիմ տէտիլիմիզ վէ անլատըղըմըզ կիպի անլատըլար . քի Թաաճհիւպ էտէրէք , Բրիստոսա տէտիլէր . (Մարթ. ԺԹ. 10.) « Մատէմ գոճա իլէ գարը պէյնինտէ պու միսիլիւ գարար վար տըր , էվլէնմէմէք տահա էյի տիր » . Եանի պիր ասէմ քէնտի գարըսընը ֆահիշէլիք հալինտէ պուլուրսա պօշայաճագ , ամմա էվլէնմէյէճէք , Եանի գարըսըզ գալմագ սըզընթըսընը չէքէճէք , պու սուրէթտէ էվլէնմէմէք տահա էյի տիր : Բրիստոս էֆէնտիմիզ Առաքեալլարըն անլատըղը պու մանայը քէնտիտի տէ Թաստիզ էտիպ ծըլարա տէյօր . (11.) « Հէր քէս պու մանայա տայանամազ , անճագ քիմլէրէ քի վէրիլմիշ տիր օնլար տայանապիլիլլէր » . վէ տայանաճագլարը

խուսուս տա շու խտի եանի, պիր ատէմ քէնտի ֆէնա գարըսընը պօշայըպ, Ալլահ խաթըրը իչին խատըմլար կիպի գարըսըզ գալմազ խտի: Տիզգաթ իլէ Մատթէոսուն պու սէօղլէրինի օգու, սահիհ մանա պու տուր: Պուրատա պիզ պաղը Աստուածաբանլարըն վէրտիկի տիկէր մանայըտա գապուլ էթսէք, մուղայիր օլմազ. եանի իշպու զինա սէպէպի իչին սէօղլուն մանասը, Փանթէսզա եախօտ նիքեանըզ ատէմ եանընտա զէվճէ կիպի տուրան մանթէնութա հագգընտա տախի օլապիւր: քի Փահիշէլիք տիր. վէ պու Փահիշէյի տէֆ էթմէք էյի տիր, քի զինա օլմասըն:

ՈԼԹ. Կէլէլիմ բրօթէսթանլարըն իսթէտիյի մանայէ, էկէրչի Գրիստոս էֆէնտիմիզ, զինա էտէն գարըրը քէնտի գօճասը պօշասըն վէ պաշգասընը ալսըն տէմիշ օլսա խտի, պունտա նէ պէօյլէք կիւճիւք վար խտի. վէ նէ զօրլուզ վար խտի քի Առաքեալլար Գրիստոսա տէսինլէր « էօյլէ իսէ էվլէնմէմէք տահա էյի տիր », վէ մատամ Գրիստոս րուխսաթ վէրմիշ խտի. հանի, Փահիշէ գարըրը պօշամայա, վէ տիկէրինի ալմայա. « էկէր գօճա վէ գարը մապէյնինտէ պէօյլէ գարար վար իսէ, էվլէնմէմէք տահա էյի տիր » տէյի Առաքեալլարըն Գրիստոսա տէմէյէ նէ միւնասիպէթի վէ լուզումի վար խտի. էկէրչի բրօթէսթանլարըն տէտիյի կիպի իսէ, Գրիստոսուն սէօղլունտէ հիշ պիր զօրլուզ եօղլուտու: Կէլ էօյլէ իսէ Գրիստոսուն սէօղլունտէ նիքեանը լամնա սօնրատան Փահիշէ օլմուշ գարըրը պօշայան քիշիյէ պէօյլէք զօրլուզ վէ գարար վար տըր տէյէլիմ, եանի գարըսըզ գալմազ, Ալլահ իչին սապըր էթմէք: Թահամիւլ էթմէք օնու քի բրօթէսթան իշիթմէք պիլէ իսթէմէզ, վէ ինսանըն նէֆսճէ պաղլամազ թէհիլիքէսի վէ գարարը վար. էվլէթ վար տըր: Առաքեալլար իլէ տօղրու սէօղիւ, տօղրու տույալմ: Վէ Գրիստոսուն իշպու Ալլահանի նօմուս վէ թէնպիհինի գըրմայարազ, էվլէթ Ալլահըն պիր ինայէթի մախսուս սէսի օլմալը քի, պէօյլէ պիր հալէ վէ պու զօր շէյէ պիր ատէմ տայանապիլսին. վէ Ալլահըն փատիշահլըղը խաթըրը իչին քէնտի քէնտին խատըմ էթսին: Տօղրուսու բրօթէսթան պունու գապուլ էթմէզ. չիւնքի պիրինճի մագսէտլէրի թէն սաատէթինէ խալէլ կէթիրմէմէք տիր. . . տէֆա. (Մարկ. Ժ. 9.) Գրիստոսուն պու սէօղլէրինի եազար. « Օնու քի Ալլահ չիֆթլէշտիրտի, ատէմ այըրմասըն »: Վէ (11) « Վէ տէր օնլարա, էկէր (պիր) էրքէք քէնտի գարըսընը պօշարսա, վէ տիկէրինի ալըրսա զինա էտէր. վէ գարը էկէրչի գօճասընտան այրըլըրսա, վէ պաշգա գօճանըն օլուրսա զինա էտէր »: Պուրատա Գրիստոս էֆէնտիմիզ պիր էրքէյէ քէնտի գարըսընը պօշամայա հիշ պիր սէպէպ վէ էօզր իրայէ էթմէյօր. էկէրչի Փահիշէլիք ճիւնհասը գարըրը պօշամայա պիր շարթը մութլազ օլսա խտի. Մարկոս հաղարտը. պու խուսուս քի Գրիստոս փարիսեցի օլան քէնտի խասիմէրինէ ճէվապ վէրիյօրուտու. նիչին գարը պօշամայա, վէ ղայրըսընը ալմայա օլ

գատար լաղրմլը ճիւնհայր Մարկոս իշարէթ էթմէյօր, չիւնքի նիքեան հըն պաղը չէօղիւլմէզ . վէ մուվազգաթ չէօղիւլմէսի խոսսուսու տա եա (նկատումը անկողնոյ) փարիսեցիլէրին սիււալի տէյիլ իտի . անճադ նիքեանըն միւլէպկէտ չէօղիւլմէսի իւզէրինէ փարիսեցիլէր սիււալ էթմիլէր իտի : (Տե . Բ . Երէն . ԻԳ . 1 .) Թալազնամէ ուսիլինի :

Քէզալիք . (Ղ . Ի . ԺԶ . 18 .) Թըպզը Մարկոսուն հաղտըղը կիպի գարը պօշպան զինա էտէր տէր . լաքին Պօղոս առաքեալ տա՛նա աջը (Ա . Կ . Ի . Ե . 10 .) & Էվլի օլանլարա թէնպիհ էտէրիմ, տէյիլ պէն , իլա էֆէնտիմիզ , գարը գօճասընտան այրըլմասըն , վէ էկէրչի այրըլըրսա գօճասըզ տուրսուն , եախօտ թէքրարէն գօճասը իլէ պարըշարն վէ գօճայա (թէնպիհ էտէրիմ) քէնտի գարըսընը պրազմասըն » : Իշթէ պուրատա Պօղոս առաքեալ , էֆէնտիմիզին էմրինի աչըպտան սէօլէյօր . եանի գարը գօճատան վէ գօճա գարըսընտան այրըլմասըն . վէ այրըլըրսալար տա էվլէնմէսինլէր . եախօտ թէքրար պարըշարնլար : Էկէրչի գարընըն Փանիշէլիլի պիր գարըը պօշպայա սէպէպ օլմուշ օլսա իտի , մութլազ Պօղոս առաքեալ օնու եալար իտի . պա խոսսուս քի , պու Փանիշէլիք նիքեանըն էն լաղրմլը պիր չարթը օլտուղու աստ օլունուր իմիշ : Վէ պու խոսսուս քի , պու պապտէ թէքմիլ նիքեանըն , վէ պիքիլիլին վէ փութփէրէսթ նիքեանըն . վէ սալիր նիքեանըն թէֆէրուաթը իւզէրինէ խասսէթէն վէ մէնմուրէն եաղըյօր . նէ աճալիպ քի գարընըն Փանիշէլիլի նիքեանըն պօշանմասընա սէպէպի վանիտ օլուպ . Պօղոս առաքեալ օնու եազմասըն . տէմէք տիր քի , նիքեան պօշանմասը խոսսուսունտա հիշ պիր էօղը դապուլ էթմէզ . Քէզալիք պիր զէվճէ (Ղ . Ի . Ե . 2 .) & Զիրա էրքէյի օլան գարը քէնտի սազ գօճասընա նօմոսճա պաղլանմըշ տըր . ամմա էկէր գօճասը վէֆաթ էտէրսէ . գօճանըն նօմոսունտան չէօղիւլմիւշ տիւր » . Էօլէ իսէ հաչան գօճասը սաղ տըր . էկէրչի ախէր գօճանըն օլուրսա քէպ չաղըլըր . վէ էկէրչի գօճասը էօլիւրսէ , վէ պիր պաշգասընա վարըրսա , քէպ չաղըլմազ . նօմոստան աղատ տըր : Մատէմ Փանիշէլիք նիքեանըն չէօղիւլմէսինէ սէպէպ իտի , թըպզը էօլիւմ կիպի , Փանիշէլիկի տէ տիկէր պիր իքինճի էօղը տէմէլի իտի . եանի Փանիշէլիք վէ էօլիւմ ինսանը նիքեան պաղընտան չէօղէր . լաքին պէօլէ տէմէտի . եալընըզ պիր էօլիւմ թէք պիր սէպէպ տիր , պաշգա եօզ :

Ո՞ր . Պու իսպաթլարտան քեաֆիէն թաստիզ վէ պէյան օլունուր քի . քրիսթիյան նիքեանը հիշ պիր ճիւնհա , եա գապահաթ իլին , վէ նէ տէ զինա սէպէպի իչին չէօղիւլմէզ . անճազ պիր էօլիւմ նիքեան պաղընը քէսէր տէյօր Պօղոս առաքեալ . անճազ զինա սէպէպի իչին , պիր ատէմ պիր գարըը պօշար , վէ տիկէրինի ալապիլիլ , ամմա էկէրչի պօշատըղը գարը Փանթէսզա , եախօտ մանթէնութա մազամընտա , եանընտա ալը դօյոզպ . եէվմիյէ օնուն իլէ զինա իշէյօրսա

օլ քիմսէ էվվէթ, օ միսիլլիւ նիքեահարզ ֆահիշէյի պօշամալը : Պէօյ-
լէտէ Յիսուսեան թարիզինտէն մէշհուր հայր Բասսալեա (Խ ԳԵԳԵՐԱՅԷ
ԷՐ . ՅԱԶ . ԽՆԼԱՅՆԷԼԷ ԳՈԼԵՅ ԲԵՐԻՊՈՆԷԷՅԷ ԽԻՆԱՆԱՆԷԷԷՅ) ԵԱԳԱՐ : ՆԱ-
սըլ քի էօգարուա տա զիքը էթտիք :

ՈՒՍԱ . Պուսնուն իշին Տրիտէնդեան սինօթու (ԿԱՆՆ . Է .) « Հէր քիմ
քի Աւետարանըն վէ Առաքեալարըն թալիմաթը մուճիպինճէ , գէվճ վէ
գէվճէնին , պիրիսինին զինասը իշին նիքեահըն պաղը չէօղիւլէմէզ վէ
իքիսի , եախօտ պի կիւնահ օլան տալիս , քի զինայա սէպէպլյէթ
վէրմէտի , տիկէր գէվճին սաղ օլտուղու հալտէ . տիկէր պիր նիքեա-
հա կէշմէյէ գատիր տէյիլլէր . վէ օ քի ֆահիշէյի պօշայըպ տիկէրի-
նի կէթիրիսէ , զինա էտէր . վէ գարը քէզա զինաքեար գօճասընը
պօշայըպ , Լախէրինի ալըրսա , զինա էտէր տէյի պէօյլէ էօյրէթտիկի
հալտէ , քիլիսէ Էանըլըր տէրսէ , նպովեալ օլտուն » :

ՈՒԽ . Պէլլարմինոս ՅԱԶ . ԽԻՆԱՆԱՆԷԷԷՅ ԳԼ . ԺԶ . ԲԷ- 48 .) Խայը-
ճա կէրէք շարգ քիլիսէսինին , կէրէք զարպ քիլիսէսի հայրապետէ-
րինին շահատէթլէրինի պիրէր պիրէր . քրիստոնեայ նիքեահընըն , նէ
տէ զինա սէպէպի իշին , չէօղիւլմէզ օլտուղունու ԵԱԳԱՐ :

Ոսկեքերան (Է ԴԷՆԱՆԷԷԷՅ Ա . ԿԻՆ . Է .) « Պուսնա Խարիճտէն թէր-
թիպ օլունմուշ նիզամլար կէթիրմէ քի , թալազնամէ վէրիւմէսինի էմր
էտիպ , ալիրտ էտէր իտիլէր . զիրա օլ կիւնտէ Ալլահ սէնի տէյիլ օն-
լարա կէօրէ , իլլա քէնտինին թէէսիս էթտիլի նօմոսլարա կէօրէ հիւքմ
էտէճէք տիր » Եանի քէնտի էհլինտէ , մաազալլահ ֆահիշէլիք կէօ-
րիւրսէն , եահուտի նօմոսու մուճիպինճէ հէման օնուն էլլինէ թալազ-
նամէ վէրիպ , վէ սալըպ տիկէրիլլէ էվլէնմէյէսին , Բրիստոսուն նօ-
մոսու մուճիպինճէ թահամիւլ էթմէլիսին . զիրա Ալլահ սէնի Մով-
սէսին նօմոս մուճիպինճէ շէրաաթլամայաճազ , անճազ Բրիստոսուն
նօմոսու մուճիպինճէ , քի թահամիւլ էթմէյի էմր էթտի : Պէօյլէ Ս .
Յովհան Ոսկեքերան :

Իլլէպէրիթեան սինօթու (313 ԳԵ ԿԱՆ . 9 .) չէօյլէ ԵԱԳԱՐ « պիր
քրիսթիան գարը , քի քրիսթիան զինաքեար գօճասընը պըրաղըպ ,
տիկէրինի ալըրսա , ալմասընտան մէն օլունսուն . վէ էկէրիլ օնու կէ-
թիրմիշ օլուրսա , պըրագաղը վէֆաթ էթմէտէն էվլէլ . էկէրիլ խաս-
թէլիք օնա հաղորդ վէրմէյէ լուղում կէօսթէրմէզսէ , հաղորդ ալմա-
սըն » : Ս . Հերոնիմոս (ԹԻՂԷՒ . ՄԵ . ԽԱՆԱՐԱՆ . ՎԷ ԲԻՂԷՒ . ՀԷ . ԲԷ-
3) : « Հաչան էրքէք Եաշայօր , հէր նէ գատար քի , զինաքեար իսէ ,
հէր նէ գատար քի հէր ֆահիշէլլէթ զարգ օլմուշ իսէ , վէ պու խա-
պասաթլարտան էօթիւրիւ գարըսընտան թէրք օլունմուշ իսէ , օնուն
գօճասը առտ օլունուր , օնտան պաշգա գօճա ալմասը ԵԱԳԱՐ » :
Ֆապիլօլա մէշհուր Բօմա գատընլարընտան պիրիսի քէնտի գօճասընըն
ախէրիլլէ զինատէ պուլունաղու իշին ախէր պիր առէմ իլէ նիքեահ
օլաու . լաքին սօնրա նէսամէթ կէթիրէրէք , էսկի ուսուլ իւզէրէ ,

ուսմուսի կանոնական ապաշխարութիւնու չեքմէք խիթէտի, Լատե-
րան ուլու քիլիսէսինտէ ապաշխարողար սըրասընա կիրմիչ օլտուզու
իչին, եպիսկոպոս, քահանայար, վէ ճէօմաաթ քէնտիսինի օլ հալ-
տէ կէօրտիւքլէրինտէ, հէփսի օնուն իւզէրինէ աճըլալ, իչլէրինտէ
կէօզ եաշը տէօքմէյէն գալմատը. տէր սուրբ Հերոնիմոս:

ՈՒԳ. Մուախարէն Աստուածաբանական թէսմիյէ օլունան րա-
ճօն իզթիզասընճա քրիսթիյան նիքեաճը, Պօղոս առաքեալըն սէօզիւ-
նէ կէօրէ, Քրիստոս էֆէնտիմիլիյին մարդեղութիւնլարընն պիր նիշա-
նէսի վէ էմաալի տիր. նասըլ քի Քրիստոս էֆէնտիմիլիյէ, քիլիսէյի,
եախօտ ինսանըլընը թէրք էթմէնին ինթիմալի եօզ իսէ, քէզա քը-
րիսթիյան նիքեաճընտա պիր էրքէկէ քէնտի գարըսընըն թէրք էթմէ-
նին ինթիմալի եօզ տուր: (Եփէ. Ե. 25.) « Եւմ էրքէլէր քէնտի դա-
րըլարընըլը սէվին. նասըլ քի Քրիստոս քիլիսէյի սէվտի, վէ նէֆսի-
նի օնուն իչին թէսլիմ էթտի. . . քէզալիք, էրքէլէր քէնտի վի-
ճուտլարը կիպի, քէնտի գարըլարընը սէվմէյէ պօրճլու տուրլար. օ
քի գարըսընը սէվէր, քէնտի նէֆսինի սէվէր. . . պու սըրր պէօյիւք
սիւր. վէ լաքին պէն Քրիստոսուն վէ քիլիսէնին հագգընտա սէօյլէ-
յօրում »: Մատէմ Քրիստոսուն քէնտիլէրինէ վէրտիլի մուհապպէթ
լութֆունուն պաղըլա իքիսի պիր վիճուտ օլմուշ տուր. վիճուտին
պիր եանընտա պիր եարա չըգարսա, պիւթիւն վիճուտա էզլիյէթ վէ-
րիր. պիր եարա իչին օլ վիճուտ իքիյէ պէօլիւնմէզ:

ՈՒԳ. Բրօթէսթանլար Ալլահըն քէլամընա օլ դատար խահիչկիր
խէլէր, իչպու զինա սէպէպի իչին, գարը պօշամայը ֆէթվասընը
եալընըզ Մատթէոստան ալլօրլար. քէչքի օնու տա տօղրու օգուլուպ
տօղրու անլասալար. գիրա Մատթէոսնէ տէ զինա՞սէպէպի իչին (Եւ
ոչ վասն բանի պոռնկութեան) տէր, եա Մարկոս վէ Ղուկաս վէ
Պօղոս առաքեալ տա միւքէրէրէնն պու մատտէ իւզէրինէ եաղըյօր-
լար. զինա սէօզիւնիւ հիչ իշարէթ էթմէյէրէք. չիւնքի զինա նի-
քեանտան մուվազգաթէն վէ եաթազճա անճագ այրըլմայա սէպէպի
քեաֆի օլապիլիր. Մարկոս, Ղուկաս, Պօղոս առաքեալ. միւէպպէ-
տէն նիքեաճըն պաղընա կէօրէ չէօզիւլմէմէսի իւզէրինէ, աչըգտան
եաղտըլար: Սէպէպ նէ տիր քի, պիր Մատթէոսուն եաղտըլընը. վէ
օնունտա հիւքմիւնիւ անլամայարադ քէնտիլէրինէ պէօյիւք պիր ֆէթ-
վա թութույօրլար. վէ սայիր Առաքեալլարըն սէօզլէրինի իզմազ է-
տիյօրլար: Տիկէր հիչ պիր սէպէպի եօզ տուր. անճագ քիլիսէյէ գար-
չը դօմագ, վէ պօզուզ մէշըպէ աչըգ պիր մէյտան աչմագ տըր,
վէ գօլալըդ տըր: Եւմ ֆաղիլէթ, բրօթէսթան ինտիմտէ գըլմէթին
պու գատմըր մը իմիչ:

ԳԸՄՄԸ ՍԱԼԻՍ

ԷՎԱԷԼԱ ՆԻՔԵԱՀ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԱՆԻ ՍԷՊԵՊԼԵՐԻ,
ՍԱՆԻՑԵՆ ԻՇՊՈՒ ԷՍՊԱՊԸ ԹԵԼԵՍԻՍ ԵՏԵՆ ՔԻԼԻՍԵՏԵՔԻ ՍԵԼԱՀԻՑԵՔ
ԻԻԶԵՐԻՆԵ

ՊԱՊԸ ԷՎԱԷԼ

ՆԻՔԵԱՀԸՆ ՄԱՆԻ ՍԷՊԵՊԼԵՐԻ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

ՈՒՆ . Իշպու նիքեան մանկէի , եա էնկէլ օլան մէվատտ իքի ճինս եախօտ իքի տիւրլիւ տիրէր . էվվէլա նիքեանը ֆէսխ էտէնլէր Օնլար տըր քի , պիր քրիսթիյան նիքեանընտա վուզու պոլուրսալար , օլ նիքեանը քէէնլէմ եէքիւն (անվաւեր) . հիչ էտէրլէր , եանի տէյիլ սահիւն օլան նիքեանը , եա սատէ մատտի սուրէթտէ ագտ օլու նուպ , չէրան օլմամըչ նիքեանը . եախօտ օլ նիքեանըն մէէմուրլէրինի նագապիլ տիրլէր տէյի , իլան էտէր : Իքինճի սէպէպլէր , քի սատէ մանի թէսմիյէ օլուրլար , Օնլար տըր քի , նիքեան ագտընը տէյիլ ֆէսխ իլլա դայրը ճալիլ , նամէչրու (ապօրինաւոր) էտէրլէր . եանի նիքեան նիքեան օլուրսատա , գէվճ վէ գէվճէ . վէ սէպէպ օլանլար խէթա իչլէրլէր : Նիքեանը հէմ ֆէսխ հէմ մէն էտէն պու իքի ճինս սէպէպլէրի պիրէր պիրէր թասրիս էտէլիւմ :

ՈՒԶ . Ա . Էվվէլա նիքեանը մէն էտէն սէպէպլէր . տէօրթ տիւրլէր . քիլլիտէնին թէնպիհի . վազըթ . նշան օրհնէք . ախտ , (եանի ուխտ) :

1. Քիլիսէ թէնպիհի , եանի քիլիսէ ռէյիսի ըուհանիսի պազը դապուլա չայան էսպապա մէպնի մէն էտէր . եա էթտիրիբ . քի պիր նիքեան ագտ օլմասըն . եա օտուր քի մէնն էտէր հերետիկոս եա հերճուածող քիմսէ իլէ օլ նիքեան օլմասըն . եա իճապ էտէն իլան նամէ իճրա օլուհմատըղընտան , եա նիքեան օլան քիմսէլէրին աթա . եա ագրապալարընըն (քի օլմասատա օլապիլիր) հիւմնիւ ըիզասընը թահսիլ էթմէք իչին , քի պիր տէրէճէյէ գատար լազըմ տըր . պու արա տա նիքեան թէէլիւր օլսուն տէյու թէնպիհ օլունուր :

2. Վազըթ , եանի տիւրլին ատէթի իճրա օլունաճագ . վէ քիլիսէտէն թախսիս օլունան կիւնլէր պաչգա . վէ տիւրլին օլմայաճագ կիւնլէր պաչգա . մէսէլա պէօյիւք օրուճ , բարեկինդանընտան հոգեգալուստուն խիթամընա տէկին , վէ սայիր փէրհիլ հաթթալարը , վէ տաղաւար եօրթուլարը էյյամընտա . չիւնքի եա փէրհիլ կիւնլէրինէ հիւրմէթէն . քի ապաչխարանք կիւնլէրի օլուպ , Օնլարտա զիյնէթ վէ

դէվզ տէյիլ բուհանի, վէ խաֆի սըրր իծրասը եագըչմազ, իլլա միւշէրէֆ եօրթու էյյամը օլտուղունտան, օնլարա բուհանիճէ. վէ տիւկէր տիւնեալիճէ շէրէֆ, վէ զիյնէթ իխթիլաթը եագըչմազ տէրիզ. լաքին հասպէլ զարուր վէլ լուզում մէմնու օլան կիւնլէրտէ պիր նիւքեանըն օլմասը էլզէմ իսէ, սատէ նիքեան, եախօտ սալթանաթսըզ, սէսիզ նիքեան իծրա օլունմասընա քիլիսէ հէրպար բահիմ պիր վաւիտէ միսալի բուխսաթ վէրիլ, հանդիսաւոր թէսմիյէ օլան նիքեան, քի բէսմէն վէ սալթանաթ իլէ իծրա օլունուր. օ եալընըզ մէմնու տուր. Տէֆա հանդիսաւոր նիքեան տէտիյիմիզ ճէմիյէթին ալիւլէն բաթըրթըսը իլտիհամը տէյիլ. եա քիլիսէնին իծրա էտէճէք բէսմի, վէ ալէնի ալին ու ատէթին իծրասը մէմնու տուր. տէմէք. քի քիւ իծրա օլունուր. եանի սէսիզ. վէ զայրը բէսմի, օ տա մէճպուրի, վէ զարուրի հալլէրտէ, վէ սըրալարտա:

3. Նշան, քի զայրըսը իլէ ագտէմճէ վուզու պուլուպ եէկտիւկէրինէ վէրիլմիշ գաթի պիր սէօզ տիւր. պատէհու պազը էսպապա մէպին օլ սէօղտէն տէօնէրէք, ֆէսիս օլունմուշ, եախօտ թէրաֆէյ-նին բիզասը իլէ տախի նիքեանը մէն էտէր. չիւնքի թապիլաթ նօմուսու իզթիզասընտան տըր քի, պիր քիմսէ ախէր իլէ ագտ էթտիլի մուզալէլէտէ, պախուսուս օ պիրինէ մագարրաթլը մուզալէլէտէ, միւսթէգիմ տուրմալը, վէ էկէրչի տուրմայըս ախէր իլէ նիքեան օւլուրսա, նիքեանը (վաւեր) լաքին (ապօրինաւոր) օլուր. եանի օլ նիքեան սահիւ, ամմա զայրը լայըզ տըր:

4. Ահտ, նիյէթ. (ուխտ) էթմէք տախի օլաճագ նիքեանա ճէվապ վէրմէզ. ամմա դանդը խուսուստա, եա քէնախին թէն մուամէլէսինտէն փաք սագլամագ խուսուսուստա, եա էվլէնմէմէք, եա բուհանի պիր թարիգաթա կիրմէք խուսուսուստա, եա քանանայուլիւն ազիզ տէրէճէլէրինի ալմագ սէպէս վէ նիյէթի իլին. վէ պու խուսուսալարտան էօթիւրիւ նիյիք. (ուխտ. էթմիշ օլան քիմսէ ագտը նիքեան էթմէտէն մէն օլունուր. եէթէր քի էթտիլի նիյէթ, վէ (ուխտ) բէսմի միւսաստտագ (ուխտ) օլուն. վէ էկէրչի օլ նիյէթի պէր թարաֆ էտիպ, էվլէնիւրսէ, նիքեանը նիքեան տըր, լաքին պէօւիւք կիւնան իլլէր. զիրա Ալլահըն քէլամը « էթտիլինիզ վատը իքմալ էտին » տէր: (Ս-դ. Խթ. 14.) : Վէ Ա. Կ-ն. Է. Յ.). Հէմ օլ քիմսէ սայրիլինի ալտաթմագ խէթասընա կիրիթթար օլուր. վէ պու միւսիլիւ հիլէյի Ալլահըն քէլամը մէն էթմիշ տիր:

Պու սէպէպլէր իլէ օլունան նիքեանլար մէմնու տուր. լաքին իծրա օլունանլար տախի նաֆըզ, (վաւեր) տիրլէր. էկէրչի մանէլ-լի բէյիսի բուհանիսինէ միւրաճաթ էտիպ պունլարըն բէֆինի հալլի իլլին իսթէր, վէ օնու իսթիհսալ էտէրսէ, հիշ պիր կիւնանը գալմագ: (Տէս սըբ-ն. Ալֆ-ն. Լէկ-ն. Յ-դ. ամման-թէ-ն. 1508. Բ-դ. ամման-թէ-ն. 1508. Բ-դ. ամման-թէ-ն.):

ՈՒՅԷ . Բ . Նիքեանը ֆէսխ էտէն քէէնլէմէէքլւն (անվաւեր) էտէն . եանի պօշա չըգարան սէպէպլէր օն պէշ թանէ տիրլէր : Եանլըշ հալ . անտ , խըսըմլըզ , ճունհա , մէզհէպ ֆէրզի , ճէպը , ազիզ կարզ , նիւ քեան պաղը , սըհրիյէթ , (խնամիլիք) սինն , էտէպի ալէնի , կիզլի նիքեան , լիագաթսըզ . զըզ գաչըրմագ : Պունլար ազտ օլունաճագ նիքեանլարը ըէտտ , վէ օլմուշ նիքեանլարը ֆէսխ էտէրլէր . պունլարը տա պիրէր պիրէր թէֆսիր էտէլլիմ :

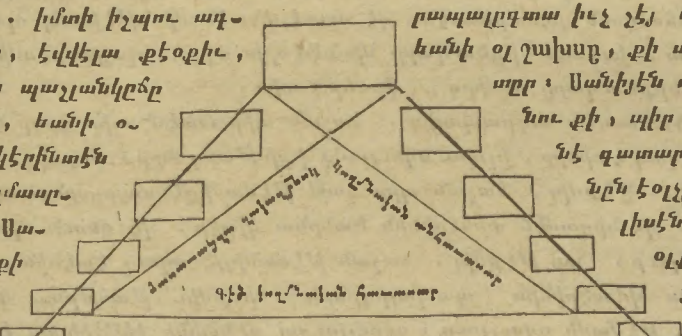
1. Եանլըշ . Եանլըմագ նիքեանա կէօրէ իքի թարզ իլէ վուգու պունլապիլիր . ասըլ Եանլըշ . վէ տօլայըտան , Եախօտ թէֆէրրուաթը իւզէրինէ Եանլըշ : Ասըլ (գոյացական) Եանլըշ օլ վագըլթ վուգու պունուր . հէր հաչան պիր էրքէք ալաճաղը գըզըն իւզէրինէ պսըլճա ալտանըր . պիլ ֆարզ Տիրուհիյի ալաճագ իքէն , Սըբուհիյի ալմըշ օլուրսա . պու սուրէթտէ նիքեան մէֆսուլս , հիչ տիր . չիւնքի ալանըն միւրատը , վէ նիյէթի , վէ ըէյի Տիրուհիյի ալմագ իտի , տէյիլ Սըբուհիյի : Պու մուամէլէյի թապիաթ նօմսու պիլէ ֆէսխ էտէր : Ամմա ալարըզ գըզ զաթէն ֆիքրինտէքի գըզ օլուր տա , լաքին մէս մուլ էթտիյի կիպի . վէ մաթլուպ էթտիյի հիւսնի հալլէրի օլ գըզտա պունլամայըպ , Եանլըմըշ օլուրսա , օ Եանլըշ նիքեանը քէնտի պաչընա կէօրէ հիչ էտէմէզ . չիւնքի պաչընա , վէ ասըլ մագսէտի Տիրուհիյի ալմագ իտի . տէյիլ քի ծնուն մուհասսէնաթընը . լաքին էկէրչի , գըզ տա պու հալ , վէ պու մուհասսէնաթ օլուրսա , պէն ծնու ալըրըմ . Եախօտ պու հալ , վէ պու լէքէ Եա իլլէթ օլուրսա պէն ծնու ալմամ տէյի շարթը մութլագ կիպի , էվլէլինտէն նիյէթ ու միւրատը պէօյլէ օլուրսա , օլ վագըլթ գըզըն քէմալէթի , Եախօտ օլ մուհասսէնաթը ասլի (գոյական) օլմուշ օլուր . վէ իչպու (գոյական) մուհասսէնաթ գըզտա օլմատըզը հալտէ , ազտ էթտիյի նիքեանտա ըէյի Եօզ տէմէք . տիր , պիր մուգապէլէտէտէ ալանըն , Եա վէրէնին թէքմիլ ըէյի օլմագսա , օլ մուգապէլէ օլմամըշ տէմէք , հիչ տէմէք տիր : (Տէ . Ս . Ալֆօնսոս Կէ լէկէրի Բարոյական անը) : Գըզ հագգընտա նասըլ իտէ , օղլան հագգընտա տա պէօյլէ տիր :

2. Հալ . հալ տէմէյիլէ , Եանի պիր ատէմին ալարըզ գըզ ազատ օլմալը , տէյիլ քի քէօլէ , Եա էսիր գըզը . պու տա փէք ազ վուգու պունլապիլիր , չիւնքի էսիրլիք տիւնեանըն էքսէր թարաֆընտա լավղ օլմուշ տուր , վէ վուգու պունուրսա օլ նիքեան անվաւեր տիր :

3. Ահտ . (ուխտ) իքի տիրլիւ տիր . րեսմի . Եա ալիքի , վէ դայրը րեսմի . իչպու ալէնի ուխտ , Եանի պիր ատէմ քէնտիյի թէնճէ մուամէլաթտան թէմիզ սագլամագ իլին , պիր րուհանի վէ միւս սատտագ թարիգաթա կիրիպ ահտ էտէր , վէ տիւնեատան տուր օլուրսա , իլթէ պու ահտ նիքեանը ֆէսխ էտէր , ամմա Եէթէր քի , օ ատէմ միւլքէմէլ թապիր օլունան նիքեանտա պունլունմամըշ օլուն . Եօզսա նիքեանըն պաղը պագի գալըր , վէ թէրք էթտիյի գարը սայ-

ընսը իլէ էվլէնէմէզ : Պու ահա սէպէպի (արգելմունք ուխտի) Ալ-
լահնէն էմրիլէ մի, եօզսա քիլիսէ էմրիլէ մի նիքեհանը ֆէսիս էտի-
յօր, օլունան պազը սիւալէ ճէվապ, Աստուածաբանլարըն քիմի Ալ-
լահնէն էմրի իլէ տիր, քիմի տէ քիլիսէ էմրիլէ տէր : Նասըլ քի ուխտ
պահարնտա եազաճաղըզ (ՁԼ. ՁԼԱ.) պու բէյ ազատ տըր : Լաքին
չուրասը տա սահիհ տիր քի, Ս. ֆահանայապետ իղնիլէ շէրի վէ ֆէվ-
դէլատէ պիր խայր մագսէտի իչին, պիր ահա պօղուլապիլիր :

Կ. Կարգ . Եանի սարկաւազլըզ, վէ քահանայլըզ, վէ եպիսկո-
պոսլուզ տէրէճէսինի այմըլ քիմսէ կարգ ալտըգտան սօնրա, էվլէ-
նիսէ, օնուն նիքեհանը քիլիսէ էմրիլէ հիչ տիր : Պէյնէլ քիլիսէ կի-
սասարկաւազլըզ տախի պու գապիլտէն աատ օլունուր :

Ե. Խըսըլըզ . Եանի ագրապալըզ . իւչ տիւրլիւ տիւր, քապի-
աքնա, բուհանիմէ, գաւօննա : Թապիլի ագրապալըզ պիր քէօքտէն,
Եանի պիր պապատան տօղուպ, կէլէն դէվաթըն գանճա եազընլըզ
տըր, զիրա պունլար պիր գան վասէթասըլա, պիր պիրիլէ պաղլը
տըրլար . իմտի իչպու ագ-
էթմէլի, էվլէլա քէօքիւ, րապալըզտա իւչ շէյ այըրտ
էթմէլի, էվլէլա քէօքիւ, Եանի օլ շախսը, քի սայիր-
լէրինին պաշլանկըճը տըր : Սանիլէն տէրէ-
ճէսինի, Եանի օ- նու քի, պիր շախ-
սըն տիկէրինտէն նէ գատար ու-
զազ օլմասը- նըն էօլլիւսիւ
տիւր : Սա- լիսէն ջըզ-
կըլը, քի օլքէօք-
տէն չըզան
ատէմ- լէրին

գաթարը տըր : Պու չըզկը տա իքի տիր, պիրի տօղրու չըզ-
կը, տիկէրի Եան Եանա, էվլէլէի օլ շախսլարըն գաթարը տըր քի
տիկէրինտէն էնէր, իքինճի տէ օլ շախսլարըն գաթարը տըր, քի
քէօքլէրի պիր իսէ տէ, լաքին պիր պիրինտէն էնմէղլէր : Պու Եան
Եանա չըզկը . Եա պիր պիրինտէ միւսապի տիրլէր, Եա քէօքլէրինտէն
միւսապի տէրէճէտէ եազըն Եա ուզազ օլտուգլարընտան, միւսապի
տէյիլ տիրլէր : Տօղրու չըզկըտա պուլունան գաթլէրին ագրապալըզ,
իլլա նիհայէ գաչ տէրէճէ օլուրսա օլսուն . նիքեհանը մէն վէ ֆէսիս է-
տէր . Եան Եանա չըզկըտա օլան գաթլէրին ագրապալըզ տէօրտիւն-
ճիւ տէրէճէյէ գատար, պէյիլէրինտէ օլան նիքեհանը հիչ էտէր . պէ-
չինճիտէ ճէվազ վէրիր : Քէօք կէրէք պապատան, կէրէք անատան
պաշլանըր, վէ սայըլըր, վէ պու անա իսթէր մէշրու օլսուն, իսթէր
նամէշրու (Եանի օրինաւոր, ապօրինաւոր) եինէ գան գան տըր :

Տօղրու չըզկըտա պուլունան ատէմլէրին իլք տէրէճէտէ օլան ագ-
րապալըզ, Թապիլի Նօմուսու իլէ նիքեհանը մէն վէ ֆէսիս էտէր,
իքինճի տէրէճէտէքի, քէզալիք ումում Աստուածաբանլարըն ընլինէ

կէօրէ , եան եանա չըզկըտա պոլլունան զաթլէրին , իւք տէրէճէ ագ-
րապալըդ , այնէլ եազըն . (հաւանականագոյն) թապիաթ նօմոսու
իգթիզասընտան նիքեան ֆէսիս էտէր . եանի դարտաշ , զըզ դարըն-
տաշընը ալմայա հիչ պիր վուզուլի եօգ տուր . վէ Ալլահն շիֆահէն
թէնպիհինտէն էօթիւրիւ մէմնու տուր . հաթտա փուլթիւրէսթ , վէ
այլազգի միլլէթլէր պիլէ պունա մէսաղ կէօսթէրմէմիչլէր , սայիր տէ-
րէճէլէրէ կէօրէ լէֆֆէն , վէ եէօքիւնէն տէօթիւնճիւլէ տէկին , քի-
լիսէ նիքեանլարընը մէվսուիս , վէ նադապիլ պուլլուրմուշ :

Բուհանի ագրապալըդ , վաֆթիզ սըրընըն իճրասընտա , կնքա-
հայր օլան քիմսէ , գուճաղընա ալտըղը գըզ իլէ ագրապա օլուր , վէ
պատէհու ծնու իլէ նիքեան ագտ էտէրսէ քիլիսէ գաւանինի աճքեա-
մընճա , նիքեանլարը միւնֆէսիս տըր . վէ վաֆթիզ էտէն , վէ վաֆ-
թիզ օլան , վէ պունուն աթալարը կնքահայր , վէ սանը , վէ պունուն
աթալարը պէյնինտէ վուզու պունան նիքեան ֆասիս տիր , Նաքի ,
րեսմի , վէ ալիմի սուրէթտէ , վէ կնքահայր ագիլ պալիզ օլուրսա ,
վէ չօճուզուն փէտէրինտէն , վէ մատէրինտէն միւնթէխապ օլուրս օ-
լուրսա , վազաա նիքեանլարը միւնֆէսիս տիր , զայրը րէսմի օլուր-
սա , նիքեանլարը նաֆըզ , (վաւեր) տիր :

Գանունճա ագրապալըդ . հաչան պիր առէմ պիր գըղը էվլատ ,
եա օղուլ էտինիր . իշպու օղուլլուդ իքի թարղ տըր . քեքմիլ , վէ նա-
քեքմիլ , Թէքմիլ , հաչան պիր զաթ թէմամիլլէ սայրըննա օղուլ օ-
լուր . վէ նիզամէն տիկէրինին եանընա կիրէր , վէ ծնուն միրասիս-
րու օլուր : Նա թէքմիլ . հաչան թէմամիլլէ օղուլ էտէնին , եանի
նասճա փէտէրինին (պապալըղընըն) հիւքմիլ թանթընա կիրմէզ ,
իշպու թէմամի օղուլլուդ : օղուլլուդա քէնտինի իթթիխազ էտէն ի-
լէ ագրապա օլուր . վէ պունուն իչին նիքեանլարը մէֆսուիս տուր .
պու տա քիլիսէ գայիտէսինէ մէպնի : Օղուլլուդա ալան , վէ օղուլ-
լուդ . վէ պունուն էվլատարը պէյնինտէ ագրապալըդ օլտուզու ի-
չին , թըպըլ աօղրու չըզկըտա պոլլունան զաթլար միսալի , վէ պէյն-
լէրինտէքի թապիի ագրապալըդ կիպի . պէյնլէրինտէ վուզու պունան
նիքեան ֆասիս տիր : Տէֆա օղուլլուդ , վէ օղուլլուդ էտէնին էվ-
լատարը , եան եանա չըզկըտա կիպի ագրապա տըրլար . տէֆա օղուլ-
լուդ էտէնին , վէ օղուլլուդ օլանըն գարըսը . վէ պունուն կիպի տէ
պունուն մուգապիլի օղուլլուդ օլան վէ օղուլլուդ էտէնին , եանի
պապալըղընըն գարըսը պէյնինտէ աօղրու չըզկըտա կիպի ագրապա-
լըդ հասըլ օլուպ , պէյնլէրինտէ վուզուա կէլէն նիքեան ֆէսիս է-
տէր : Պու ագրապալըդ տա նիզամի , վէ թէմամի օլտուզու հալտէ .
եալընը իւք տէրէճէյէ կէօրէ տիր . նա թէմամ օղուլլուդա , պապա-
լըդ իլէ նիքեան ճալիզ տիր : (Տէ՝ Լիլիլի , Բարդաշտ Ասրուսթաֆան-
Քիւն Թէ՝ , 1027 . Յաղ . Ամուսնութիւն :

6. Սըհրլիլթ . (եանի խընամիլլիք) , օլ եազընըդ տըր քի : պիր

էրբէք աւտըղը դարընըն խըսըմլարըլա փէյտա էտէր , քէզա գարըսը քէնտի գօճասընըն խըսըմլարըլա . սէպէպի , գարը վէ գօճասը թէն-
ճէ պիր պիրիյէ իսթիլաթ վէ իճթիմա էթտիքլէրի իչին տիր . իշթէ
պու պապտէ Պօղոս պոաքեալ (Ա . Կ . 1 . 2 . 3 . 4 .) օլ էվատը
մէն էտիօր , քի փէտէրինին գարըսընը ալմը իտի 3 Եչպու սընրիյէթ
հալընըղ նիքեահճա իսթիլաթա պադմաղ , հա պիլա նիքեահ , վէ զի-
նա պապընտա պիլէ իճրա օլունան իսթիլաթընտան , վէ իճթիմա-
տան հասըլ օլուր . իճթիմա էտէն քիմսէլէր , սատէ պիր պիրինին խը-
սըմլարը իլէ խնամի օլուրլար . մէսէլա Պետրոս քէնտի էչի Սրբուհի
իլէ իճթիմա էթտիյի իչին , Սրբուհինին խըսըմլարընըն հէփսի իլէ խը-
նամի օլուր . քէզա Սրբուհի Պետրոսուն քեաֆֆէյի խըսըմլարը իլէ .
լարին Պետրոսուն , վէ Սրբուհինին խըսըմլարը քէնտի պէյնլէրինտէ
խնամի օլամազլար , մէչուր տուր . քի խնամիլիք խնամիլիյի տօղու-
րամազ : Պունա պինաէն տիր . քի կաթողիկէ քիլիսէտէ ուսուլ օլ-
մուշ , պա խուսուս լաթին քիլիսէսինտէ , քի Պետրոս Սրբուհիյի ա-
լըրսա , Պետրոսուն պիրատէրի պուլունան Տիգրան , Պետրոսուն էչի
Սրբուհինին գըզ գարընտաչը Ագապիյի շէրան ալապիլիր . զիրա Պետ-
րոս իլէ Սրբուհի սատէ պիրիպիրինին խըսըմլարընը պիրինին էօլտիւ-
յիւնտէն սօնրա , ալամազլար : Մէսէլա Պետրոս պալտըզը պուլունան
Ագապիյի ալամազ , նէ տէ Սրբուհի Տիգրանը ալապիլիր . լաքին Տիգ-
րան Ագապիյի ալապիլիր , զիրա խնամիլիք խնամիլիյի տօղուրամազ :
Պետրոս Սրբուհինին ազրապալարըլա խնամի օլմուշ տէյի . Պետրո-
սուն պիրատէրի Տիգրան տախի օնլար իլէ խնամի օլամազ : Հաթտա
տուլ պիր ատէմ , պիր տուլ գարըլը ալըր . վէ օ աոտէմին օզլու տա ,
օլ գարընըն գըզընը ալապիլիր . պազըսըլա :

Խնամիլիք պիր գէվճ վէ գէվճէնին մապէյնինտէ պիլէ հասըլ օ-
լուր . էկէրչի պիրի , աիկէրին խըսըմլարը իլէ , մատտէթէն իճթիմա
էթմիշ իսէ , օլ վազըթ խաթի թարաֆ էչիլնտէն հազգընը իսթէյէ-
մէվ . ամմա խաթատա պուլունամայան հազգընը հէր պար իսթէր : Ու-
մումէն , իշպու խնամիլիք տէօրտիւնճիւ տէրէճէյէ գատար , նիքեահը
քէնն լէմ եէքիւն էտէր . մէչուր իսէ շէրիյէ մուղայիր իսէ , եանի զի-
նա իսէ , իքինճի տէրէճէյէ տէկին քէէն լէմ եէքիւն . եանի (անվաւեր)
էտէր :

Թէքրար իշպու խնամիլիք միւքեմմէլ իճթիմատէն տէյիլ քի ցա
քեմամտէն հասըլ օլուր : Տէֆա խնամիլիք սէպէպի մանիսինի էկէր-
չի գարը գօճա իւզէրլէրինէ տապէթ էթմիշ իսէլէր . պիր պիրինտէն
հազգ իսթէյէմէզլէր , պու տա էկէրչի պիրինճի , վէ իքինճի տէրէճէ-
տէ խըսըմլար իլէ իսթիլաթ օլմուշ իսէ , հասըլ օլուր . տէյիլ իւչիւն-
ճիւ վէ տէօրտիւնճիւ տէրէճէտէ ազրապա պուլունանլար իլէ : (Տը-
բիւնդէնս սիւնիս . 24 . Կ . 4 .) : Իմտի օ քի իքի գըզ գա-
րընտաչ իլէ , հախօա անասը , վէ գըզը իլէ : վէ պունա միւմասիլ

պունշարըն պիրիսիյէ էվլէնէմէղ . էվլէնսէ նիքեահը ֆասիխ (ոչինչ) տիր . (Տե՛ս Ս. Լէյօրէ Ալֆնսոս Բարդայան . Թիւ 1070. 1075. 1069) : Պու մէմնուաթ քիլիսէ թէնպիհինտէն տիր : (Տե՛ս Կորէ Բարդայան Աստուածաբանութեան Թիւ 1507—8—9—10—11 : Կեն)

7. Էտէպի . ալէնի խնամիլիյին պիր տիրլիւսիւ օլան , եազընլըզ , եա ազրապալըզ տրր . քի իճրա օլունան րէսմի նըշանլամատան , վէ սահիհ նիքեահտան , եանի միւքէմմէլ օլմայան նիքեահտան քի նըշանլը էրքէկին նըշանլըսընըն խըսըմլարը պէյնինտէ . քէզա զըզըն : վէ նըշանլըսընըն խըսըմլարը պէյնինտէ հասըլ օլուր , րէսմէն իճրա օլունան նըշանտան հասըլ օլան ալէնի հազըր էտէպ թէսմիյէ օլունուր , վէ պիրինճի տէրէճէյէ գատար քիլիսէ թէնպիհի իլէ՛ նիքեահը ֆէսի էտէր . լաքին էկէրչի սահիհ նիքեահտան հասըլ օլուրսա , իշպուլաալէնի հազըր էտէպ տէօրտիւնճիւ տէրէճէյէ տէկին նիքեահը մէն էտէր :

8. Ճունհա . ճինայէթ , եանի պիր առէմ քի տիկէր էվլի օլան պիր զարընըն գօճասընը . եա էօլտիւրիւր . եա օլ գարը իլէ ֆիլիլիշէնի իճրա էտէր , եա հէմ գօճասընը էօլտիւրիւր , հէմտէ գարըսը իլէ ֆիլիլիշէնի իճրա էտէր պատէհուլ քէնտիսինի ալմագ իլին , վատ էտէրէք , վէ գարը տա պունու գապուլ էտէրսէ : Պու ճինայէթ օլ միսիլիւ նիքեահլարը մէն վէ ֆէսի էտէր , քի մագսէտլէրինէ մուվաֆֆազ օլամայըպ , պու ճինայէթլէրտէն վազ կէչսինլէր . (Տե՛ս Լէյօրէ 1037) :

9. Մէզհէպ իլթիլաֆը . եանի պիր քրիսթիյան , քրիսթիյան օլմայան պիր քիմսէ իլէ էվլէնմէք մուրատ էտէրսէ . նիքեահը քէէն լէմ եէքիւն հիւքմիւնտէ տիր : Պիր դաթօլիք պիր հերետիկոս քիմսէ իլէ էվլէնիրսէ նիքեահը քէէն լէմէքիւն տէյիլ . անճագ նիղամսըզ (ապօրինաւոր) խաթալը տէմէք օլուր :

10. Ճէպը . եանի ճէպրէն նիքեահ , եա զըզա խէվֆ վէրէրէք , հէմ աղըր խէվֆ . եանի էօլիւմ թէհլիքէսի վէ մանէվի էօլիւմ . եանի աղըր տէրէճէտէ իթիպար գըրկընլըզ , քի էօլիւմ պէրապէր տիր . իշպուճէպը , օ միսիլիւ նիքեահը մէն էտէր , վէ հիչ հիւքմիւնտէ թուլթար :

11. Պազը նիքեահ . էվլի օլան քիմսէ , գարըսընը թէրք էտիպ , տիկէրիլէ էվլէնիրսէ , եախօտ պիր գարըսը օլուպ , ծնուն սաղլըղընտա տիկէրի իլէ էվլէնիրսէ , ծնուն նիքեահը միւնֆէսիլ տիր . չիւնքի Ալլահըն թէնպիհինտէն մէմնու տուր . չիւնքի նիքեահըն պիրլիկինէ , վէ մագպուլթիլթը խասիլթլէրինէ մուղայիր տիր :

12. Եաշ , սին . եանի հատտը պիլուղէ գէվճին , եա գէվճէնին վարմատան նիքեահ վուգու պուլուրսա . օլ նիքեահ մէֆսուլ տուր . քէզա տիվանէլիք խուսուսուլտա վոյգու պուլան նիքեահ : Զէվճլէրտէ պու եաշըն գարարի գըղլար օն իքի եաշընտա օլմալարը , վէ օղլանլար հիչ օլմագսա օն տէօրթտէ . ֆադաթ էկէրչի , եաշլարընըն գուսուրուսուլ թապիլաթլարընըն քէօթիւլիւլիւ իքմալ էտէրսէ , օնտան էվլէլ նիքեահ ճայիլ վէ նաֆըզ (վաւեր) տիր .

13. Կիզլի նիքեան . նասրլ քի շարգտա քահանայ օգումասը իւլէ նիքեանը թերսլմ, վէ իճրա էտէր . ղարպտա տախի պիր քեանին իլէ իքի շահիտի շէրի օլտուն , մութլագ հազըր պուլունմալը քի , նիւքեան իճրա օլունա պիւսին . պունլարըն օլմատըղը հալտէ օլ նիքեան քէէնլէմ եէքիւն տիւր . Զէվճ վէ գէվճէ օլ նիքեանըն ազտընա նագապիլ տիրլէր . Տրիտէնդեան սինօթու պէօյլէ իլան էտէր : Սինօթուն պու գարարը հէր նէրէլէրտէ իլան վէ գապուլ օլունմուշ իսէ , օրալարտա օլան կիզլի նիքեանլար , քէէնլէմ եէքիւն տիւր . իլան օլունմայան մա հալլէրտէ նիքեանլար նաֆըղ տըրլար . Ֆագաթ շարգ քիլիսէլէրի ուսիւ վէ իթիգաթը գատիմլէրինէ պինաէն , քահանայսըղ նիքեան ֆանլիյէթ ատտ օլունուր . վէ ճէղասը վար տըր . թէէտիւլ օլունուր : Շարգըն ատէթի պէօյլէ տիր :

14. Լիյագաթսըղլըգ . եանի գէվճ վէ գէվճէ նիքեանըն իգթիզասընտան օլան թէնճէ իճթլմալէրի , վէ Ս. Լիկօրիյէ կէօրէ , իճթլմա օլուպ , թօխում սաչըլմամասը ատտ օլունուր . գարըտա միւգալիգայը մահէլ , էրքէքտէ պէրուտէթը հալ . իքիսինտէ տէ ատէմի վէ շէր իմալ , վէ տէ խատըմըգ նիքեանը մէֆսուխ էտէրլէր , վէ թութարլար . Ֆագաթ պունլարըն տա շէրայիթի վար տըր . էվվէլա , իշպու իլլէթ մալիւմ օլմալը . սանիյէն գապլէլ նիքեան գէվճ եա գէվճէտէ մէվճուտ օլմալը . սալիսէն , մուգիւմ , տայիմի իլլէթ օլմուշ օլմալը , րապիէն իշպու լիյագաթսըղլըգ , եա թապիլի օլմուշ օլուր , եա սէնաաթ իլէ , եախօտ սէհլրպաղլըգ . եա շէլթանըն մէն էթմէսի իլէ տէ օլապիլի . խամիսէն ումումի եա մախսուսի եանի եա ումումէն հէր ատէմէ կէօրէ , եախօտ պիր գարընըն պիր օլ ատէմէ կէօրէ , տէյիլ սայիրլէրինէ կէօրէ լիագաթսըղ օլմասը :

Իշպու նիքեանտան էվվէլ օլան լիյագաթսըղլըգ , եախօտ տայիմի օլան ումումի , վէ մախսուսի օլան իլլէթ , նիքեանը քէէնլէմ եէքիւն հիւքմիւնտէ թութար . ամմա մուվագգաթ օլան , վէ պատէլ նիքեան գուհուր էտէն լիյագաթսըղլըգ նիքեանը հիշ պիր վագըթ պօղամագ : Զիւնքի նիքեանըն իքմալի հազըրէսի նիքեանըն ասընտան սայըլամագ . վէ գապիլ քի սօնրա իճրա օլուր . գանուճա իւշ սէնէ թէճարիւպէ իլէ չօղլարը էվվէլ պի գուտրէթ , սօնրա զի գուտրէթ օլուրլար , թէճրիւպէտէն սօնրա իլլէթ եինէ պագի գալըսա , օլ վագըթ , իլլէթ տայիմի օլուր քի , նիքեանը հիշ օլմամըշ մագամընտա թութար :

15. Գըգ գաչըրմագ . Ֆէգահէթի նիքեանը մէն , վէ Ֆէսիւ էտէր . լաքին էվվէլա գաչըրըլան գըղ պիր մահէլտէն տիկէր մահալէ գաչըրըլմըշ օլմալը , սանիյէն նիքեան էթմէք մագսէտի իչին գաչըրըլմըշ օլմալը . սալիսէն գաչմայա գըղըն բիզասը օլմամալը : Օլ վագըթ նիւքեան օլուրսա , քէէնլէմ եէքիւն տիւր . պունուն մուգայիրինտէ իսէ նիքեան ֆասիլա տէյիլ տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՆԻՔԵԱՀԸ ՄԵՆ ԷՏԵՆ ՍԷՊԵՊԼԵՐԻ ՎԱԶ ՈՒ ՆԱՍՊ ԷԹՄԵՑԵ
ՔԻԼԻՍԷՏԵՔԻ ՊՈՒԼՈՒՆԱՆ ՀԻՒՔԻԻՄԵԹ ՎԷ ՍԷԼԱՀԻՑԵԹ ԻԻՋԵՐԻՆԵ

ՈՒՐ . Զաթէն պալատէ քրիսթիան նիքեաճընըն սըրր օլտուղու
նու պէյան էթտիք : Մատէմ պու նիքեաճ սըրր տըր , տէմէք քի զայ-
րի շէրի օլան նիքեաճլարտա պու սըրրը մէն էտէն սէպէպլէրի ան-
ճազ քիլիսէնին իրայէ էթմէյէ հազգը սարիհի վար տըր : Պուսու բը-
րօթէսթան ինքեար էտէր . սէպէպի , չիւնքի նիքեաճ սատէ պիր
տիւնեազի մուգազլէ տիր տէյի իտտաա էտէր : Պիզ պալատէ նի-
քեաճըն սըրր օլտուղունու . վէ իշպու նիքեաճտա լութփուն վէրիլ-
տիյինի , վէ պու լութփ նիքեաճըն աղըր վազիֆէլէրինի լայըզը վէճ
իւզէրէ իճրա էթմէք իչին . վէ նիքեաճտան նէշաթ էտէն տիւր-
լիւ տիւրլիւ ֆէլաքէթլէրէ թահամիւլ էթմէք իչին վէրիլի օլտու-
ղունու պէյան էյլէտիք : Տէմէք քի սըրր տըր , հէմ էօյլէ տէ պիր
սըրր տըր քի , մութլազ մուգազլէ համիլ վէ շամիլ պիր սըրր տըր :
Տէմէք քի , նիքեաճ քիլիսէնին բուհանի հիւքմիւ թահթընտա պուլու-
նան պիր քէյֆիյէթ տիր . եանի պու նիքեաճըն մատտէսի մէշու ,
եախօտ նամէշու պիր մատտէ մի տիր . պու քէյֆիթ տէ քիլիսէնին
հիւքիւմէթինտէն մէնութ , վէ օնա բաճի պիր մատտէ տիր :

ՈՒԹ . Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտիսի (Մարտի 9 : Մարտի 10 :
Ղաթի 18 : վէ Պապ Զաթէն Է . Յ . Ո . Կարճ . Է . 10) : Նի-
քեաճ պաղընըն մանի սէպէպլինի իճատ , վէ իրայէ էթտի , վէ մու-
ճիպլինճէ Պօղոս առաքեալ օնու իլան էթտի : Գրիստոսուն վէ առաք-
եալըն պու սէօզլէրինտէն աչըզ կէօրիւնիւր քի , նիքեաճ պաղը նի-
քեաճը քիմսէյի սայիր պիրիյլէ էվլէնմէտէն մէն էտէր . մատէմ պիր
թէն օլտուլար , օլ պիր թէն պիր վիճուտ օլտուղու իչին , դայը
թազսիմ դապուլ էտէմէզ , քի զայըսընա տախի իլհազ օլապիլսին .
եախօտ թազսիմ օլապիլսին :

Հէմ Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի նասպ էթտիյի էսրարըն սուրէ-
թի լայըզէտէ իճրասընը , վէ խտարէսինի քիլիսէյէ վէրտի : (Ա . Կարճ .
Դ . 1 .) « Ինսանլար պիղլէրի էօյլէ պիլսինլէր , Գրիստոսուն մէէմուր-
լէրի վէ Սլլահըն էսրարընըն պին պաշըլարը » : Թէքրար . (Գ . 9 .)
« Զիրա Սլլահըն մուայէթ մէէմուրլէրիյի » : (Գարճ . ԺԳ . 2 .) « Հա-
ջան բապարն խըզմէթինէ տէվամ էտէր խտիլէր . վէ վիւրհիլ թու-
թար ըտըլար , ազիլ բուհ տէր . պանա Բառնաբասը վէ Սօղոսու ,
(եանի Պօղոսու) սէչին օլ մէէմուրլէրիյէ , քի պէն օնլարը չաղըրմը »

չըմ . . . » : Վէ (Զ. 6.) եէտի սարկաւազլարն ինթիխապ օլմասը , վէ Առաքեալլարն պոռնլարն իւղերինէ էլ գօյմասը : Վէ (Ա. Տէ. Գ.) եպիսկոպոսլար վէ սարկաւազլար . նէ թարզ ատէմլեր օլմալարը , վէ նէ քէմալէթ իլէ մէէլուֆ վէ միւղէյլէն օլմալարը : Վէ (Ա. Տէ. Ե. 22.) « Զար չափըզ պիրինին իւղերինէ էլ գօյուպ կիւնահլարն հիսսէտար օլմայասըն : Վէ գործ . (Ե. 28.) սիւրիւյիւ կիւթմէք վէ չօպան վէ նազըր օլմագ : Վէ պու միսիլիւ մէէմուրիլէթլերին հէփսի քիլիսէ մէէմուրիլէրինէ րաճի , վէ խիթապ օլարագ , քիլիսէ տէ սէլահիլէթլին , վէ իմթիյազըն օլտուղունու կէօսթէրիլէր , վէ Գրիս . տոսուն էսրարընըն քեաֆֆէսինէ , նասըլ քի նիքեահ սըրրընա տալի , հանկը մատտէլէրին մէրի օլաճաղընը , եալընըզ քիլիսէ մէէմուրիլէրի թալսսիս էսէճէք տիրլէր : Քէզա Հերովդէս Յովնաննէս Մկրտիչին պաշընը քէստի իսէ , պու սէպէպէ մէպնի խի : (Դ. Կ. Զ. 17. 18.) Տէմէք քի , քիլիսէնին հիւքիւմէթի վար տըր . վէ պու հիւքիւմէթ Գրիստոստան վէրիլմիշ տիր . վէ պու հիւքիւմէթ իսթինատէն քիլիսէ մէէմուրիլէրի , շու նիքեահըն իչինտէ , շու զաթ շէրի մատտէ օլամագ . պու զաթ նիքեահ օլապիլիր , տիկէրի օլամագ . տէմէյէ հազըն սարիհի վար տըր : Վէ Պօղոս առաքեալ պունա պինաէն խընամիլիք , վէ ագրապալըզ նիքեահըն սէպէպի մանիսի տիր տէյի , իլան էթտի . վէ պու սէպէպէ մէպնի օլ կորնթոսու , քի փէտէրինին Փամիլեաւընը մուղայիլի նօմոս ալմըշ խի . Պօղոս առաքեալըն , վէ քիլիսէնին ճէզասընա ուղրատը : (Ա. Կ. Ե. Ե. 1. 4. 5. եւն) : « 0 միլիսէնին ճէզասընա քիսէյի Յիսուս Գրիստոս էֆէնտիմիլին վէ պէնիմ իս . միմ իլէ թօլիլանըպ , շէյթանա թէսիլմ էթմէլի սինիզ » : (13) « Բարձէք զչարն 'ի միջոյ ձերմէ . ֆէնայը իչինիդտէն գալտըրըն » : Պօղոս առաքեալ օ միսիլի նիքեահը մէն էտիյօր . զինա թէսմիլէ էտիյօր , հէմ էօյլէ պիր զինա քի , փութփէրէսթլէրտէ պիլէ էմապի օլմամըշ տըր : Քիլիսէ նիքեահը լաղվ էտէն պու էսպապը , թա պիտայէթի թէշքիլինտէն պէրի իսթիմալ էյլէտի , վէ հալա էյլէմէքտէ տիր : Պունու պիղէ Ալլահըն շիֆահէն քէլամը էօյրէտիր . վէ քիլիսէնին պու հիւքիւմէթի իւղերինէ հիչ պիր հերետիկոս շէքք վէ շիւպնէ էթմէմիշ իքէն , լութէր վէ Գալվին բրօթէսթանըզ սէրկէրտէլէրի շիւպնէ էյլէտիլէր :

Պու տէտիլիմիլէ մուվաֆըզ ազիզ հայրապետլերին թահրիրաթը վար տըր : Ս. Իզնատիոս վկայ ('ի Եւթիմիոս Պօղէկարպոս) շէօյլէ եազար . « Եազընըն քի կիւվէյիլէր վէ կէլինլէր եպիսկոպոսուն րէյի իւղերինէ նիքեահ օլտունլար քի նիքեահ , տէյիլ շէհվէթ իչին , իլա Գրիստոս իչին օլմուշ օլտուն : Քէզալիք Յուստինոս վկայ , պէժա յիւք մաղիլէթ թահրիրաթընտա (Apologia major) » : « Նասըլ քի իքի քէրրէ ինսան նօմոսու իւղերինէ էվլէնէն քիսէլէր . . . պիլիմ միւտէրիսիմիլին ինտինտէ կիւնահքեար տըրլար » տէր : Տէր :

տողիանոս (Յաղ. պատկն շորաց Գլ. ԺԳ.) « Վէ տիւրիւնէրտէ կիւմէ-
յիւնէրէ թաճ կիյտիրիւնէր . պունուն իչին փութփէրէսթլէր իլէ էվէն-
մէյէլիմ քի , օլմայա պիզի փութփէրէսթլիյէ գատար կէօթիւրսիւն-
լէր . օնտան քի նիքեանլարը պաշլանը » : Պու նի տէմէք տիր , եա-
նի իիսթիւաթը մէզնէպ նիքեանլարը պատէհու լալղ էտիճի պիր սէ-
պէպի օլտու Պէլլարմինոսուն տէտիյի կիպի . քի Պօղոս առաքեալ
պիլէ փութփէրէսթլիյի թէրք էտէն գէվճ վէ գէվճնին , պիրիսի քը-
րիսթիւյան օլուպ , մուհապպէթ իլէ պիր պիրիլէ կէչինմէք իսթէմէզ-
սէլէր , ազատ տըրլար , քիմէ վարըր սալար վարսընլար տէյի , իլան էթ-
տի : Գիլիսէ սինօթլարընտա պու էսպապը մէնիյէյէ տայլը , նիչէ գա-
րարար վէրիտի : Պիլ Ֆարզ Իւլլիւպէրիթեան սինօթլունտա (Կռն. 61.)
« Հէր քիմ քի գարըսընըն վէֆաթընտան սօնրա պալտըզընը (եանի
գարըսընըն գըզ գարընտաշընը) ալմը օլուրսա , վէ պու տա (եանի
ալտըղը գարը) քրիսթիւյան իսէ , պէշ սէնէ հաղորդութիւն ալմատան
մահրոււմ օլսուն . էկէրչի խասթէլիք լուզում կէօթէրիպ օնա սէրիան
(քիլիսէ իլէ) պարըշտըրմազ իզթիզա էթմէզսէ » : Նէքսար սինօթլուն-
տա քէզալիք . քի 314 տէ թէճէմմիւ օլտու . (Կռն. 3.) պու կիպի դա-
րար վէրիտի : « Պիր գարը իքի գարընտաշա նիքեան օլմուշ օլուրսա
վէֆաթընա գատար ըտտ օլունսուն . լաքին էօլէճէք տէրէճէ տէ
հասպէլ մէրհամէթ . էկէրչի չիֆա պուլտուղունտա , իչպու պիրիլէ-
մէնին պաղընտան վազ կէչէճէլինէ սէօզ վէրիսէ , նէտամէթ (ապաշ-
խարհանք) սէմէրէսինէ միւպթահազգ օլսուն . » (Ա- Հաբաշիւն էֆալէ
Ֆեհլէ . ճիշ. Ա. Ֆեհլէ 282 :)

Պիր սէրասըր օրտուսունա տիւղէն վէրիլինտէ պաղը մէճհուլ
էլ էհվալ . վէ պի մէճալ քէսանը օրտույա շայան կէօրմէյիպ օնլարը
սաֆֆը ասքէրիտէն իրաճ էտէրսէ հազգը վաթ մը տըր եօգ մու-
տուր : Հա քէզա Գրիստոսուն քիլիսէսինին տէ Ալլահըն էտարընա
հանլը մատտէ շայան , վէ հանկըսընա շայան օլտուղունու ալըրտ էթ-
մէք կէօրմէք , վէ մուճիպինճէ իչպու քէնտիսինէ մուհապվէլ էսրա-
րը իճրա էթմէք վազիֆէսի տիր :

ՈՅԱ . Վէլհասըլ քիլիսէյէ վէրիլէն պու հէր հիւքիւմէթ տին պա-
պը տըր . Տրիտէնդեան (Կռն. 3. վէ 4. րէ) շէօյլէ եաղար . « Հէր
քիմ , Ղեւտաղիլէրտէ պէյան օլունան սատէ ազրապալըզ վէ խընա-
միլիք տէրէճէլէրի նիքեանլ մէն վէ լալղ էթմէյէ միւգթէտիր տիր-
լէր . նէ տէ քիլիսէ պունլարըն պիրիսինէ իղին վէրէպիլիլ , եախօտ
քի , մէն էթսինլէր , եա լաղվ էթսինլէր , սայըր չօգ մանիյէլէրի թէէ-
սին էտէմէզ տէրսէ , նզովեալ օլսուն » : (4.) « Հէր քիմ տէրսէ նի-
քեանլ լաղվ էտէն էսպապը թէէսիս էթմէյէ քիլիսէնին սէլահիլէթի
եօգ տուր , նզովեալ օլսուն » : (Կռն . 12.) « Հէր քիմ տէրսէ ,
նիքեան խուսուսլարը քիլիսէ հաքիմէլինէ մէնութ տէյիլ տիր . նը-
զովեալ օլսուն » : Էյի տիգգաթ էթմէլի , քիլիսէյէ վէրիլէն իչպու

հիւքիւմէթ տին պապը տըր , լաքին պու հիւքիւմէթին իսթիմալի եա-
խօտ պու հիւքիւմէթին իսթիմալ էտէճէք մատտէսի , գապիլի թաղ-
երը օլապիլի , վէ պաղը էսպապը նապ էտէր . պաղըսընատա ի-
զին վէրիը օլտուղու , քէնտի ըէյի ալիսինտէն մէնուլ տուր . մահա-
լինէ , վադթընա , վէ լուզումինէ կէօրէ պունլարըն պաղըլարընա ի-
զին վէրի . պաղը տա վէրմէզ . պու քէնտի ըէյինէ մուհավլէ տիր .
տիւնեալի հեր հիւքիւմէթ իսթիպտալ գապուլ էտէր . ամմա քիլիսէ
հիւքիւմէթի իսթիպտալ գապուլ էթմէզ , չիւնքի մուգթաղի , վէ քի-
լիսէյէ տայիմա տիւնեա սօնունա գատար լաղըմ տըր : (Ա .)

ՈՅԲ . Խիւլասէ էտէրիզ , քրիսթիյան նիքեանը աղիզ սըրրլարըն
պիրիսի տիր . օնու քի լութէր (Յադ. Գերուսէան Բաբէլադադ Ինթապըն-
դա) , վէ քէզալիք , Գալվին ինքեար էթտիլէր . վէ օնու անճազ , վէ
սատէ տիւնեալի , վէ փօլիթիգի պիր մուգավլէլէ թէսմիյէ էթտիլէր .
վէ պու էսպապա մէպնի , նիքեան խուսուսաթընը սայիր մէվատտը
տիւնեալիյէ միսալի հիւքիւմէթի ճիսմանիյէյէ այիտ տիր տէյի , իտ-
տաա էթտիլէր : լաքին իպրազ , վէ իրաէ էթտիլիմիզ տէլայիլի գա-
վիյէտէն միւպէյէն տիր քի , նիքեան աղիզ սըրր տըր , վէ նիքեան
քիլիսէյէ այիտ տիր . օնուն իչին տէ գանղը մատտէ նիքեանա շայան
վէ գանղըսը նիքեանա նաշայան օլաճաղը քիլիսէնին ըէյինէ հէվալէ
օլունմուշ տուր : Վէ նիքեան տա մանի սէպէպլէրի , վէ լալզ էտիճի
էօղլուրէրի թէէսիս , վէ թաստիգ էթմէյէ հագզը վար . պու տին պա-
պը տըր . կաթողիկէ քիլիսէնին խարիճինտէ սէլամէթ օլամազ մէպ-
տայի ումուսիսինէ մէպնի տէրիզ :

ՈՅԳ . Պու սուրէթտէ , նապը քի կաթողիկէ քիլիսէտէն քրիս-
թիյան օլմայան քիմսէ իլէ ագտը նիքեան էթմէք պիր քրիսթիյանա
մէմնու իսէ . (Տէպ. Գ. 10.) « Հերետիկոս քիմսէտէն գաչ » . քիլիսէ
պու էճիլտէն հերետիկոս միլլէթլէր իլէ , եանի Յակոբիկեան , Ասո-
րի , վէ Բրօթէսթան միլլէթիլէ տախի ագտը իզտիվաճ էթմէյի մէն
էտէր : (Ա . Կ. Բ. Է. 39.) « Եթէր քի ըապալ իլէ էվլէնսին , քիմէ
իսթէրսէ » . հերետիկոս իլէ օլան նիքեան ըապալ իլէ օլամազ . վէ
վուզու պուլտուղունտա օնու հիչ , եանի (անվաւեր) թուլմազսա
տա , զայրը ճայիզ (ապօրինաւոր) ատտ էտէր , վէ էկէրչի պաղը մա-
հալլէրտէ ըուէսսայը ըուհանի եախօտ փափա հաղըթլէրինին իզնի ,
վէ իրատէսի իսթիհսալ օլտուղունտա շուրուլթու լաղըմէ իլէ իզլին
վէրիլի , եանի ըաֆըզըլար թարաֆը , գաթօլիք թարաֆընա մէզէէպ-
ճէ պիր կէօնէ միւտաթէլէ . վէ միւմանաաթ էթմէյէճէք , վէ էվլատ-
լարընը կաթողիկէ մէզէէպլինտէ թէրպիլէ էտէճէք . վէ ային ու ա-
տէթինին իճրասընտա գաթօլիք թարաֆընա ըաֆըզը թարաֆընտան
հիչ պիր կէօնէ մանի օլմամասընը , ըաֆըզը թարաֆը միւթահիւտ
օլաճազ օլուրսա , ըուէսսայը ըուհանի , եախօտ քիլիսէյի ըստուլի
հասպէլ լուզում պու միսիլիւ նիքեանլարա նատիրէն ճէվազ վէրիը :

ՈՅԴ . Հերձեալ միւլէթէր իւէ գաթօլիքէրին իղտիվաճը , քէղա
 շուրութու մէղքիւրէ իւէ թահամիւլ վէ թաստիգ օլունուր . լաքին
 նասըլ քի հերձեալ , եանի կաթողիկէ քիլիսէտէն այրըլմըշ (քի պէյ-
 նէլնաս քէնտիլէրինի խաջապաղտ թէսմիյէ էտէրլէր) միւլէթէրին վէ
 բաֆըղը միւլէթէրին պէյնիստէ պէօյիւք ֆէրգ , վէ զըտտիյէթ վար
 իսէ կաթողիկէ քիլիսէ , հերձեալ միւլէթէր իւէ իսթիլաթա տահա
 գօլալըգ իւէ իղին վէրէպիլիւր . ծնու քի բաֆըղը միւլէթինէ փէք
 կիւճ , վէ զարուրէթ հալտէ թահամիւլ էտէր : (Տէ . Բէրբէնէ ճա-
 ցաղ . Ահաւան-Բէան Գլ . Դ .)

ՕՆ ԱԼԹԸՆՃԸ ՖԱՍԸԼ

ՍՕՆ ԵԱՂԼԱՆՄԱ ՍԸՐՐԸ, ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄ ԻԻՋԵՐԻՆԷ

ՈՇԵ . Վ ԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄՆ , ԵՆԻ ԿՆՈՐՆ ՎԻՐ ՍԸՐՐԸ ՍՐԸ , ԿԷՄ
ԻՆՍԱՆՆԻ ՃԱՆՆՆԱ ՍԷԼԱՄԵԹ , ԿԷՄՈՒ ԽԱՍԹԵՅԷ ԹԷՆՏԷ
ՂԻՓԱ ՎԷՐՄԷՔ ԻՅԻՆ ՔԻՐԻՍՏՈՍ ԷՓԷՆՍԻՄԻՂՄԵՆ ԻՃԱՄ ՕՂՈՆՈՐԷ ՍՈՒՐ .
ՔԻ , ՍՕՆ ՍԷՐԷՏԷ ԽԱՍԹԵ ԵՂԱՆ ՔՐԻՍԹԻՅԱՆԼԱՐԱ ԱՂԻՂ ԵԱՂԸ ՄԷՍԿ ԷԹ-
ՄԷՔ ԻԼԷ , ՎԷ ՍՈՒԱ ԷԹՄԵՅԻԼԷ ՎԷՐԻԼԻՐ : ՊՈՒ ՍԸՐՐԻ ՍԱԽԻ ԽՈՍՏՈՎԱ-
ՆԱՆՔ , ԿԱՂՈՐՂՈՒԹԻՒՆ , ՎԷ ՎՍԱԿ ՍԸՐՐԻԱՐԸ ԿԻՎԻ ՎԻՐ ԱՄԷՄԷ ԹԷՔ-
ՐԱՐ ՎԷ ԹԷՔՐԱՐ ՎԷՐԻԼԻՐ :

ՊՈՒ ՍԸՐՐԸՆ ՍԱՅԻՐ ՍԸՐՐԻԱՐ ՄԻՍԱԼԻ , ԿԷՕՆԱԿԷՕՆ ԻՍԻՄԷՐԻ ՎԱՐ
ՍՐԸ . ՄԱՄՈՒՏԻՆՈՒՆ ԻՍԻՄ ԱԼԱՐԱԳ ԱՂԻՂ ԵԱՂ , ՄԻԱՎԱՐԵՔ ԵԱՂ ,
ԱՂԻՂ ԵԱՂՅԱՆՄԱ , ԵԱՂ ԱՐՐՐԸ , ՄԵՍԿ ԹԷՄԻՅԷ ՕՂՈՆՈՒՐ : ՊԱՂԸ ԿԷՄ
ՄԱՄՈՒՏԻՆԷ , ԿԷՄ ՄԱՂԱՄԸՆԱ ՆԻՍԱԷԹԷՆ ՏՍՃԷԼԱՅԻ ԵԱՂԻ ԵԱՂ ԻԼԷ
ՍՈՒԱ ՍԷՆԻՐ . ՅԱԿՈՐԴՈՒՆ (Ե .) ԵԱՂՍՐԸՆԱ ՄԷՍԻՐ : ՊԱՂԸ ՎՈՒ ՍԸՐՐԸ
ԱԼԱՆ ԽԱՍԹԷՄԵՆ ԻՍԻՄ ԱԼԸՐ . ԽԱՍՔԻԷՐ ԵԱՂՅԱՆՄԱՍՐ : ՊԱՂԸ ՍԱ
ՍԱՅԻՐ ՍԸՐՐԻԱՐՍԱ ԻՃՐԱ ՕՂՈՆԱՆ ԵԱՂՅԱՆՄԱԼԱՐԱ ՄԻՆԱՍԻՎԷԹԷՆ ,
ՎԷ ԽԱՍԹԷՆԻՆ ՍՕՆ ՍԱՍԹԼԱՐԸՆՍԱ ԻՃՐԱ ՕՂՈՆՍՈՒՂՈՒ ԻՅԻՆ ՍՕՆ ԵԱՂ-
ԼԱՆՄԱ ՎԵՐՂԻՆ ՕԾՈՒՄ ԹԷՄԻՅԷ ՕՂՈՆՈՒՐ : ՊԱՂԸ ՍԱ ՍԷՄԷՐԷԼԵՐԻՆՈՒՆ
ՃԱՆ ՎԷ ԹԷՆ ՄՈՒԱԼԻՃԷՍԻ , ՍՕՆ ՎԱՐՐԸ ՎԱՍԵՐԱՍՐ , ՎԷ (ՎԵՐՂԻՆ ԿԱՂ-
ՍՈՒԹԵԱՆ ՄԻՂՈՅ) , ՎԷ ՍՕՆՈՒՄՈՒ ՈՒՄՈՒՄԻ ԱՎԱՂԽԱՐԱՆՔ , ԹԷՄԻՅԷ
ՕՂՈՆՈՒՐ :

ՈՇՁ . ՊՈՒ ՍԸՐՐԸ ԻՆՔԵԱՐ ԷՄԷՆ ԲԱՓՐԸՂԱՐ ՎԷ ԿԵՐՃՈՒԱԾՈՂԱՐ :
ԵՎԼԷԼԱ , ՊԷԼԼԱՐՄԻՆՈՍ , ՎԷ ԿՈՒԽՈՐՆ ԿԱՐՄԵՂԱԸ ԿՐՕՆԱԼՈՐ , ՎԱԼՍ-
ԵԱՆԼԱՐԸ ՏԱԼԷՆՈՍ ԲԱՓՐԸՂԱՐ ԱՐՆԸՓՐՆԱ ԻՍԽԱԼ ԷՄԷՐԷՐ : ՂԻՆՔԻ ՎԵՐ-
ՂԻՆ ՕԾՈՒՄ ՍԸՐՐԻ ՕՂՍՈՒՂՈՒՆՈՒ ԻՆՔԵԱՐ ԷՄԷՐ ԻՍԽԷՐ : ԼԱՔԸՆ ՀՕԳ-
ԼԱՐԸ ՍԱ ՎՈՒՆԼԱՐԸ ԻՍԹԻՆԿԱՎ ԷՄԷՐԷՐ , ՂՈՒ ԹԱՐԸ ԻԼԷ ՔԻ , ՎԱԼՍ-
ԵԱՆԼԱՐ , ՍԷՅԻԼ ՎԵՐՂԻՆ ՕԾՈՒՄ , ԻԼԼԱ ԵԱՂԸՆԸՆ ՕՐԿՆՈՒԹԻՒՆՈՒՆՈՒ
ՂԱՎՈՒԼ ԷԹՄԵՂ ԻՍԽԷՐ , ՍԱՆԻՅԷՆ , ՂԻՆՔԻ ՎՈՒ ՎԵՐՂԻՆ ՕԾՈՒՄՈՒ ՎԱ-
ՂԸ ԲԱԿԻՎԷՐԻՆ ԻՐԹԻՔԵԱՎՐՆՍԱՆ ԵԱԼՐՆԸՂ ԱՍԿԱՎԸ ՍԷՐՎԷԹ ՔԻՄՏԷԼԷ-
ՐԷ , ԵԱ ԿԻՂ ՕՂՄԱՂՍԱ ՎԻՐ ՂԻՓԹ ԻՆԷԿԻ ՕՂԱՆ ՔԻՄՏԷՅԷ ՎԼԻՐ ԻՍԽԷՐ ,
ՎԱՂԸ ՍԱ ՎԻՐ ՀՕԳ ԲԱԿԻՎ ՎՈՒ ՎԵՐՂԻՆ ՕԾՈՒՄ ԻՃՐԱՍՐՆՍԱ ԿԷՐ ՔԷ-
ՍԷ ՎԻՐ ԻՆՃՐԷԹԻ ՄԱՂԹՈՒԱ ԻԼԷ ՎԷ ՎԻՐԷՐ ԱՄԷՄՈՒՆ ՎՈՒՆԱ ՄԱԽ-
ՍՈՒԱ ՎԱԼ ՄՈՒՄՈՒ ՎԷՐԻԼԻՄԷԼԻ ՔԻ , ԻՃՐԱ ՕՂՈՒՆ ՍԷՐ ԻՍԽԷՐ : ՎԱԼՍ-
ԵԱՆԼԱՐ ԵԱԼՐՆԸՂ ՎՈՒ ԲԱԿԻՎԷՐԻՆ ԻՐԹԻՔԵԱՎՐՆԸ , ՎԷ ՍԷՅԻԼ ՔԻ ՎԵՐ-
ՂԻՆ ՕԾՈՒՄՈՒՆ ՍԸՐՐԻ ՕՂՍՈՒՂՈՒՆՈՒ ՂԱՎՈՒԼ ԷԹՄԵՂ ԻՍԽԷՐ , ՍԷՐԷՐ :

Ալպիկեան րաֆըզլար , վէ Յովհաննէս Վիլլէֆ , վէ Յուսիթէր ,
Լուտերականլար . Գալվինականլար պունլարըն հէփսի պու սըրրը ին-
քեար էթտիլէր . նասըլ քի սայըրլարընը տա ինքեար էտէրլէր : Եր-
մէնի էջմիածնական քիլիսէսի սըրրլար հէտի տիր տէյի իգրար էտէր .
լաքին պազը էսպապէ մէպնի , քի եալընըղ քէնտիլէրէ մալիւմ տիւր .
պունու իճրասը սէլամէթ պապինտէ էլզէմ վէ միւզթազի տէյիլ
տէրլէր . պու տա պիր թարզ եանլը թալիմաթ տըր :

ՈՄԷ . Պաղը գաթօլիք Աստուածաբանլարըն տա հէմ միւթէպէրա-
նընտան . պիլ ֆարզ Պետրոս Լօմպարտօս . քի գարարլար մուալլիմի
թէսմիյէ օլունուր , վերջին օծումու հէտի սըրրլարըն պիրիսի օլտու-
ղունու եազըյօրսա տա , Գրիստոստան իճատ օլմամըլ անճագ Առաքեալ-
լարտան իճատ օլմուշ տէյի եազար : (Գէր. Դ. Ժճ-ոյ զանազանութիւն .
ԻԳ.) Ս. Բօնապէնթուրա « Աղիզ րուհ , Առաքեալլարըն վասէթասըյ-
լա պու սըրրը իճատ էթմիշ » տէյի եազար : (Վէճաքանութիւն . ԺԱ.
Յադ. Ժէրլէն օճման :) Աստուածաբանլարըն պազըլարը պու մէշհուր ի-
քի Աստուածաբանլարըն սէօղլէրինի խաթալը , վէ եանլը տէրլէր ,
լաքին Տրիտէնդեան սինօթ , պու թալիմաթը րաֆըզլըզ տըր տէյի ,
ըէտտ վէ հիւքմ էթմէտիլինտէն , պիզլէր տէ պու պապտէ պիր շէյ
տէյէմէյիզ . չիւնքի պունլարըն ասըլ ֆիքրի Առաքեալլար քէնտի րէ-
յի խօտիէսէնտիլէրիլէ պու սըրը իճատ էթմէտիլէր . անճագ ազիզ
րուհուն թէէսիրիլէ , վէ Գրիստոստան Առաքեալլարա վէրիլէն հիւ-
քիւմէ , եանի տէյիլ պիլա վասէթա (անմիջապէս) եա պիլ վասէթա
(միջապէս) եանի Գրիստոս էֆէնտիմիզ պու սըրը Առաքեալլարըն
վասէթասըյլա իճրա էթտի : Իշթէ պունուն իչին տիր քի . Տրիտէնդ-
եան սինօթու պիւթիւն սըրրլարըն Գրիստոստան իճատ օլտուղունա
գարար վէրիր , լաքին ճիւմէսինի պիլ վասեքա՞ մը , եօզսա պիլա
վասեքա՞ մը , իճատ էթմիշ օլտուղունա պիր գարարը գաթի վէր-
մէտի : Իշթէ (Նէպ. ԺԴ. Գ. Ա.) « Իշպու խաթէլէրին ազիզ եադ-
լանմասը , եէնի ահտըն ասըլ , վէ սահիհ սըրը Գրիստոս էֆէնտիմիզ-
տէն իճատ օլտու . վէ Մարկոստա տա իշարէթ օլունարագ , վէ է-
ֆէնտիմիզին գարընտաշը Յակոբոս վասէթասը իլէ տէ քրիսթիյանլարա
թէնպիհ , վէ թէէքիտ վէ իլան օլունմուշ տուր » տէր : Վէ (Կան. Ա.)
« Հէր քիմ վերջին օծում ասըլ , վէ սահիհ սըրը տէյիլ , վէ Գրիստոս
էֆէնտիմիզտէն իճատ , վէ ազիզ Յակոբ առաքեալտան իլան օլունմա-
մըշ . անճագ հայրապետլէրտէն սատէ պիր ատէթ գապուլ օլունմուշ ,
եախօտ ատէմէրին պիր իճատը տըր տէրսէ , նզովեալ օլուն » :

ՈՄԸ . Պիզ էվէլա , վէ պաշլըճա րաֆըզլարա գարշը վերջին օ-
ծումուն սըրը օլտուղունու , սանիյէն հերձուածոյլարա գարշը , վեր-
ջին օծում սէլամէթ պապինտէ լազըմը պիր սըրը օլտուղունու : Սա-
լիսէն պու սըրը մատտէսի , մագամը , վէ մէէմուրու իւզէրինէ մուխ-
թասարճա եազարըզ :

ՊԱՊԸ ԻՎԱԼԵԼ

ՎԵՐՋԻՆ ՕՄՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՍ ԷՖԵՆՏԻՄԻՉՏԵՆ ԻՃԱՏ ՕԼՄՈՒՅ

ՆԷՏԻ ՍԸՐՐԼԱՐԸՆ ՊԻՐԻՍԻ ՏԻՐ

ՈՒԹ՝ Նասըլ քի սըրը շէրայիթի լազըմէսինին սայիր սըրրլարտաւ պուլունտուղու իչին, ծնլարն սըրը օլտուղունու պէյան էթտիք իսէ, քէզա պու սըրը օ միսիլի շէրայիթտէն պէյան էտէրիզ : (Մարի. Զ. 13.) « Վէ Առաքեալար չօդ ճինէր չըգարըրտըլար . վէ չօդ խասսթէլէրի եաղ իլէ եաղլար իտիլէր , վէ ծնլարաշ իֆա վէրիւր իտիլէր » : (7.) Քրիստոս էֆէնտիմիդ առաքեալարը եանընա չաղըրըպ , լազըմ օլան հիւքիւմէթի ծնլարա վէրիւր , վէ ծնլարը իքիշէր իքիշէր կէծնտէրիւր : Վէ (12) Առաքեալար Քրիստոս էֆէնտիմիդին եանընտան ալըըպ , ապաշխարութիւն վազ էթմէյէ , վէ խասթէլէրի եաղ իլէ եաղլարադ ազալթմայա պաշլարլար : Իշթէ (Մարի. Զ. պապընտ) միւսարրահէն կէօրիւնիւյօր քի , Քրիստոս քէնտիսի պու թալիմաթլարը առաքեալարա վէրմիշ , վէ ծնուն իլէ պէրապէր հիւքիւմէթ վէ մէնմուրիլէթ վէրմիշ : Առաքեալար հէքիմ տէյիլ իտիլէր . Քրիստոս տիւնեայա կէլիպ մէքթէպի թըպպիլէ եա սըհիլէ աշըպ թէպապէթ տէրսի աշմատը . իլլա ինսանըն սէլամէթի , վէ պուլունու էսպապըլարազըմէսինի իճատ ու իճրա էթմէյէ կէլմիշ իտի . պու շիւպհէ կէօթիւրմէզ . պուլունու իչին տէրիզ քի , սայիր Աւետարանիչլէր իյզահէն պու եաղլամա ճիհէթինի եազմամըշլար . պիր եալընըղ Մարկոս , եանի Գըրիստոս առաքեալարը չաղըրըպ իսթիգլալիլէթ վէ հիւքիւմէթ վէրտիլինի . վէ Առաքեալար էֆէնտիլէրինտէն , իչպու ըուհանի հիւքիւմէթի ալտըգլարը կիպի , իքիշէր իքիշէր իսրայէլ թօվրաղընա թաղսիմ օլտուլար , վէ պինլէրճէ միւճիւգէլէր իճրա , վէ պինլէրճէ թալիմաթլար նէշը վէ իչպու վերլին օծում սըրընը տա , եաղ իլէ եաղլարադ , վէ տուա էտէրէք պինլէրճէ խասթէլէրի սաղալթտըգլարընը եաղըպ սըրը տէյի իշարէթ էտիյօր :

Պուրայը տահա պէրրադ սուրէթտէ Յակոբոս առաքեալ քէնտի կասթողիկէ մէքթուպինտէ եաղար , (Ն. 14) « Սիզլէրտէն պիրիսի խասսթէլէնիւրսէ , քիլիսէնին (երէցլէրինի) քեահիլէրինի չաղըրսըն վէ օնուն իւզէրինէ տուա էթսիլէր , քապպըն իսմինէ ծնու եաղլասընլար վէ օլունան տուալար իման իլէ խասթէյէ սէլամէթ վէրիլէր , վէ րապպ օնու տիրիլտէճէք . վէ էկէրչի պաղը կիւնահլար աալսի իշլէմիշ խէ , օնա ապի օլունամադ » : Էվվէլա , Յակոբոս առաքեալըն պու սէօղլէրինտէն , զահիրէն առէթ սըրըտա լազըմ օլան եաղ իլէ խասթէյի եաղլամադ սլըր . իքինճի հէր սըրըտա լազըմ օլան չարթ , օլ զահիրէն իճրա օլունան առէթ վասէթասիլէ տալսիլի աղիզ ըու :

հուն լուծֆոնուն խասթէյէ վերմէսի տիր , չիւնքի « Վէ իմանն տուասը , եախօտ իման իլէ խասթէյի գուրթարըրլար . վէ կիւնահլարը վար իսէ , օնա աֆվ օլունուր » : Տէմէք քի , իշպու եաղլամանըն տուանըն , վէ խասթէյէ , սէլամէթ պուլաճաղընա իգթիզա էտէն դաւի իմանըն վասէթասիլէ , օլ խասթէյին կիւնահլարը աֆվ օլունուր . վէ էօլիւրսէ , Գրիստոս օնու տիրիլտիօր : Իւչիւնճիւ շարթ վերջին օծումուն սըրը օլմասընա Գրիստոս էֆէնտիմիղին իճատը իլահիսի օլմալը : Էվվէլա եօգարտա տէտիլիմիղ կիպի (Մարի . 2 . 7 .) Առաքեալար իշպու եաղլամագ բուհանի , վէ աղիղ հիւքիւմէթինի վէ թալիմաթընը Գրիստոս էֆէնտիմիղտէն ալտըզլարընա վէ մուճիպլինճէ իճրա էթտիքլէրի իւզէրինէ հիչ պիր շիւպիէ եօգ տուր : Սանիլէն Յաւորոս առաքեալըն շու սէօղիւ « Մնու բապպըն իսմինէ եաղլասընլար , վէ խասթէյէնիսէ սիղտէն պիրի , քիլիսէ երէցլէրինի չաղըսըն » տէյի եաղմասը վէ թէնպիհի , մութլագ Գրիստոս էֆէնտիմիղին թէնպիհի օլտուղու իչին քէնտիսի տէ էմր ու թէնպիհի էտիօր . հէմ էմր մաղամընտա . չաղըրսըն քահանայարը օնուն իւզէրինէ աուա եքսիւնիք , եաղ իլէ օնու եաղլասընլար : Պուշլարըն հէփիսի Գրիստոս էֆէնտիմիղին իճատընը , վէ թէնպիհինի չամիլ տիրլէր : Զիրա Առաքեալար հէր նէ էօյրէթտիլէր վէ էթտիլէր իսէ , հէփիսինի Գրիստոստան էօյրէնէրէք ալտըլար վէ իճրա էթտիլէր : Հաթտա Յակորոս պու թէնպիհի վէրտիքտէն սօնրա , եախօտ տահա աչըղը Գրիստոսուն պու թէնպիհինի քէնտիսի տէ թէնպիհի վէ թէնքիտ էթտիքտէն սօնրա , պիր պիրինիղէ կիւնահլարընըղը խոստովանել օլուն . քիմլէր խոստովանել օլաճաղլար , եանի խասթէ քէնտիսի կիւնահլարընը . քիմէ . չաղըրստըղը քահանայա , քի տուա էտէրէք օնա չիֆա վէրսին կիւնահլարընա տա աֆվլըգ պուլսուն :

Տէմէք քի վերջին օծում տալիս , սայիր սըրըլար կիպի լուծֆ վէրիճի պիր սըրը տըր , քի Գրիստոս իճատ էթտի , վէ Առաքեալար , վէ պախուսուս Յակորոս էֆէնտիսինտէն իճատ օլունան պու սըրըր տիւնա եայա թէնպիհի , վէ իլան էթտիլէր : Հէմ ինսանլար Գրիստոսա վէքիալէթ էթմէքսիղին կիւնահլարընը վէրէմէղլէր . մատէմ Յակորոս առաքեալ պու եաղլամա առէթի կիւնահլարը աֆվ էտէր տէյօր . պու առէթ տէմէք քի հէմ Գրիստոստան միւլէսսէս տիր . հէմ սահիս սըրը տըր : « Ո՞ կարէ թողուլ դմեղս , եթէ ոչ Աստուած » կիւնահլարը Ալլահտան մատէ քիմ աֆվ էտէպիլիլը :

ՈՎ . Ալլահըն չիֆահէն քէլամը քի , կաթողիկէ քիլիսէնին տիրի աղղը իլէ հէփիլիէ տուչ օլուր , իշթիպահ կէօթիւրմէղ տէրէճէտէ իշպու սըրըն Գրիստոս էֆէնտիմիղտէն իճատ օլմուչ օլտուղունու թաստիղ վէ պէյան էտէր : Զիւնքի մէղհէպի թէնտիտ էտէնլէր , վէ թաղէլէյէնլէր հէնուղ նա մէվճուտ իքէն , քիլիսէնին պիտայէթ , վէ բէսուլի զէմանընտան պիրի ումուլէն , վէ միւթէմատիլէն Գրիստոս

էֆէնտիմիզին իշպու աղիզ սըրրընը իճրա էթմէք ատէթի մուգատտէսի կաթողիկէ քիլիսէտէ ճարի, վէ պիղլէրէ գատար պագի տուրուր. տիւշմէն իշպու քիլիսէ բուհարընտան պէն սու իշմէմ խտասընտա կէզէրսէ, Օնտան քիլիսէյէ նէ դարար, անճագ սուսայան թէլէֆ օլուր: Տիւնեանըն հէր պիր թարաֆընտա եէվմիյէ քիլիսէլէրտէ իճրա օլունան պու սըրըր Մաշտոցլարըմըզ թաստիզ էտէրլէր:

ՈԿԱ. Պու սահիլիյէ չահիտ վէ միւսատտըզ Աղիզ հայրապետէրին թահրիրաթլարընա կէլէլիմ:

Որոգինէս (Բ. Բարուշեւէց) « Էսկի անտտա նասըլ քի կիւնահլար իլին չօզ գուրպանլար վար իտի իսէ, քէզալիք Աւետարանտա կիւնահլար աֆվըղը չօզ տուր. վաֆթիզ օլմագ. մարտիրոս օլմագ. սէքեաթ վէրմէք. գարընտաշընա գուսուրուհու աֆվ էթմէք. եիւրէքտէն կիւնահլարընա նատիմ օլմագ. վէ ղլյատէսլյէ ախէրէ մուհապ պէթ իպրագ էթմէք. տահա եէտինճիսի տէ վար տըր. վագա սէրթ վէ մէշագգաթլը ապաշխարութիւն իլէ կիւնահլար աֆվըղը, հաչան կիւնահլար կէօզլէրինին եաշը իլէ եաթաղընը եայգար, վէ պու կէօզ եաշլարը լէյլի նիհար օնա էքմէք օլուր. վէ հաչան ըապպըն քահանայսընա կիւնահլարընը պէյան էթմէսի քէնտիսին ութանտըրմայօր. վէ իլամ արամասը շօլ տէտիլի կիպի տէտիմ քէնտիմէ գարշը. ըապպըմա հագսըղըղըմը իգրար էտէճէլիմ. վէ սէն եիւրէյիմին մէրհամէթսպլիյինի աֆվ պույուրտուն օնուն իլէ շօլ առաքեալն տէտիլի կիպի եկէրչի պիրիսի խասթէլէնիսէ քիլիսէնին բուհասսընը չաղըրսըն վէ օնուն իւզէրլինէ էլ գօյսուլար. օնու գէյթին եաղը իլէ եաղլայարագ, ըապպըն իսմինէ իքմալ օլուր »: Տէմէք քի խասթէլի եաղ իլէ եաղլայարագ կիւնահլարընը աֆվ էթտիրիօր:

Ոսկեքերան (Գլխ. Գ. Յու. Բահանայաթեան) քահանայարըն կիւնահլարը աֆվ էթմէլէրի շու թարզ իլէ. « Զիրա տէյիլ պիր եալընըզ, հաչան պիղլէրի թէքրար տօղուրուլար. իլլա սօնրա տախի պիղլէրէ աֆվ օլունաճագ կիւնահլարըն իսթիգլալիյէթլինի տէ ալըրլար. խասթէլէնիսէ իչինիզտէն պիրիսի, քահանայարըն չաղըրսըն » տէտի:

Խննովկէնտիոս. Ա. Բահանայապետ (Թուղլի աւ Թէկէնթիս, Գլ. Ը.) պէօլէ սիւալլէրինէ ճէվապ վէրիւր. « Օնու քի Յակոբոս առաքեալ. իչինիզտէն պիրիսի. . . . տէմիշ, հիշ շիւպիէ եօզ տուր քի, քրիսթիյան օլան պունու խասթէլէր իւզէրլինէ անլամասըն. քի աղիզ ղէյթին եաղը իլէ (sancio oleo chrismatis) եաղլանմայա միւզթէտիւր տիրէր. օ (եաղ) քի. եպիսկոպոսլարտան թագտիս օլարագ. պիր եալընըզ քահանայլարա տէյիլ, իլլա ճէմի քրիսթիյանլարա գուլանմագ ճայիզ տիր »: Լաքին պիր միւստէթտէն սօնրա, պունու իճրա էթմէյէ եպիսկոպոս հէր խասթէյէ հասպէլ մէշղուլիյէթ, կիտէմէտիլինտէն, արթըզ քահանայլարա տախի վաղիֆէ օլտու քի, խասթէլէրէ կիտիպ, պու աղիզ սըրըր իճրա էթտինլէր:

Օգոստինոս (ի Գերմանիայ) : Կիւրեղ Աղեքսանդրացի (Գերմ. Զ. Յազ. հոգեւոր և ճշմարտութեամբ երկրպագանելոյ) : Վիզլթօր Անտիոքացի (Ի. Զ. Մարի.) : Մեծն Գրիգոր Քահանայապետ , պունլարն քեաֆ֊
ֆէսի Յակոբոս առաքեալն սէօղլերինի զիքր էտէրէք , պիր քրիսթի֊
յան խաթթէլէնիրսէ , միւճէրրէտ քիլիսէ քահանայարընը չաղըրմալը ,
եաղլանմալը , կիւնահլարընը իթիրաֆ վէ ազիզ խաթթէլէր սըրըրը
իճրա էթմէլի . քի Ալլահ քէնտիսինի օ պիր տիւնեատա տիրիլթսին .
Տէմէք քի Տալէսա գարչը քիլիսէնին իլք տէհրլէրինտէն պէրի պու
ազիզ վերլին օծում սըրըրը իճրա օլունմուշ տուր . նասըլ քի հալա օ
լունմագտա տըր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՍԵԼԱՄԵԹ ՊԱՊԵՏԵՎԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՆՈՒՄ ՍԸՐՐԸՆԱ ԻՆԱՆՄԱԳ
ՎԷ ՄԻԻԳԹԷՏԻՐ ՕԼԱՆ ԲԻՄՍԵՅԷ ԻՃՐԱՍԸՆՏԱ
ՊՈՒԼՈՒՆՄԱԳ ԼԱԶԸՄ ՏԸՐ

ՈԿԲ . Էրմէնի էջմիածնական քիլիսէսի , մաթէսսիւֆ տէրիզ .
Ֆլօրէնտին սինօթունտան սօնրա , պու սըրըր իւզէրինէ պիլա մուճիպ
թէքրար եանըլմըչ . վէ զիյատէ էսէֆէ չայան չուրասը տըր քի , եա
նըլտըղընը տօղրուլթմայա նէ տուլղուսու , նէտէ ֆիքրի վար տըր .
Էվլէթ եանըլմըչ տըր , տէրիզ , զիրա սիւալ էտէրսէն , խորհուրդար
գաչ տըր տէյի . ճէվապ վէրիր եէտի , հէմ տէ իամլիլէ սայար . լաքին
վերլին օծում խորհուրդու հաղղնտա սըրըր օլտուղունու գապուլ է
տէրսէ տէ , իճրասընը լաղըմ կէօրմէզ : Սանիյէն պիրազ սըզըլթըրը
սան , զրոյմ սըրըր իլէ պիրլէքտէ վերլին օծում սըրըրընը վէրիլիզ
տէրլէր : Սալիսէն մատտէսի (նիւթիւ) իւզէրինտէ , օրհնեալ ձեթ պու
սըրըրն մատտէսի (նիւթիւ) տէյիլ տիր տէրլէր . վէլ հասըլ պիր չօ
ճուգ աղլընըն պիլէ գապուլ էտէմէյէճէյի ճէվապլարը պի հիճապ վէ
րիրլէր . ամմա ույմը մը , ույմմը մը հիչ տիւչիւնմէղլէր :

ՈԿԳ . Պիր գաչ ճինս ճէվապլարընը Վիլէննա միւհիթէրէմ թարի
գաթընտան վէ թէէլիֆաթը քէսիրէսի իլէ չէօհրէթեապ օլան Գա
թըրճեան Հ . Յովսէփ Վ . նամ գաթըն (հիմնական տարբերու
թիւն) թէսմիլէ օլունան քիթապընտան եազալըմ : (Եր . 127 .)
Գրիստոնէական ուսանելի քիթապ , պիր Էրմէնի բաթրիքինին թէէ
լիֆի օլարադ , չէօյլէ եազար & Վերլին օծում պիր սըրըր տըր քի ,
նեբելի կիւնահլար իչին թախսիս օլմուշ . նասըլ քի ապաչխարուլիւն
(սըրըր) մահացու կիւնահլար իչին . լաքին պու սըրըր մէն օլունմա
մըչ , անճագ պիր վաղթը թէպտիլ օլմուշ . քի զրոյնտան սօնրա
վէրիլիւ . վէ պաղըլարը Աւագ հինգչաթթիտէ , այագ եայգամասընը տա

վերջին օծում եէրինէ արքայար . հէմ տէ պու սըրր օլ գայտար լազըմ տէյիլ տիր . չէօյլէ քի , ալմայան սէլամէթտէն մահրում { գալսըն : Պունուն իչին սօն տէրէճէ իգթիզատէ , պու սըրրըն գուսուրունու թէքմիլ զղում , հանի նէտամէթ իքմալ էտէր » : (336 :)

ՈԿԴ . Էջմիածնական քիլիսէ պու թալիմաթընը պիրազ սօնրա թէրք էթտի . զիրա 1814 տէ չըգարտըղը Գրիստոնէականտա պաշգա պիր եօլ թութար : Սիւալ էտէր :

Ս . « Վերջին օծում նէ տիր . ձ .—Վերջին օծում ճանըն վէ թէնին պիր մուալիճէյի սըհնյէսի տիր . քի քահանայնըն տուասընըն գուվէթիյլէ աղըր խասթէլէրի սաղալտըր . վէ ծնլարըն ներելի կիւնանարընը ափվ էտէր » : Ս . Էրմէնի քիլիսէսի վերջին օծումսըրընը իճրա էտէր մի : ձ . Էվվէթ աղըր խասթէլէր իւզէրինէ հէր իճապ էթտիլինտէ իճրա էտէր . վէ պու ազիզ սըրր օ տուր քի գիշերաժամթէս միյէ օլունուր . հաչան քահանայար սաղմոս , գիրք , բժշկութեան Աւեստարան աղթք , վէ սօնրատան փարատեցո զցաւս տուասընը տէրլէր » :

Ս . Մէկէր օրհնեալ խաչ իլէ խասթէյի մէս էթմէյէ լճզըմ մը տըր : ձ . Եաղ իլէ մէս էթմէք պիր ատէթի միլլէթ տիր , (Ազգային ծէսմիէ) . վէ սըրրա տայիր պիր արարողութիւն տուր . քի տին պապը տէյիլ . օնուն իչին տէ լուզումի եօզ տուր . զիրա պու միսիլլիւ ատէթէ այիտ (արարողութիւնլար) հէր պիր խրիսթիյան միլլէթին տէ պուլունուր . քի կեան թէպտիլ օլուր , կեան մէն օլուր : Լաքին պու սըրրըն ասըլ գուվէթի քահանայնըն տուասը վէ օգուսուղու տուր . վէ տին պապը վէ էն լուզումիուսու օ տուր . վէ պու հիչ պիր վազըթ մէն օլունմազ , նասըլ քի պէօյլէք Խոսրով ժամագիրքին թէֆսիրինտէ եազար քի « Տուալար իման իլէ խասթէյէ սէլամէթ վէրիր » : (Եր . 35 . 36 :) Էջթէ սանա նոր այլանդակ գիշերաժամ . պու րատա տա վերջին օծում օլտու :

ՈԿԵ . Պու եօլուն չըգմազ օլտուղունու Էրմէնի քիլիսէսի ֆէհմ էտիպ , 1820 տէ Էջմիածին Վ . կաթողիկոսու վէ գղերի վէ Սիւ կաթողիկոսու վէ գղերի . Ըստամպօլ Պատրիարքը , վէ Երուսաղէմ Պատրիարքը վէ Եպիսկոպոսարը վէ գղերլէրի վէ միլլէթին ալամընըն սէրվէրլէրի իլէ պիրլիքտէ պիր գարար գալէմէ արքայար . իշթէ օլ գարար :

Ազիզ քիլիսէնին սըրրարը եէտի տիրլէր . պունլարըն պիրիսի վերջին օծում տուր , օնու քի աղըր խասթէլէրէ քահանայտան միւպաւրէլէնմիչ եաղ իլէ , ծնլարը եաղլայըպ վէրմէք լազըմ տըր . նասըլ քի պէօյլէք Յովնանէս իմաստասէր միլլէթ սինօթունտա (11 Յնիսիս Զաննար) թէնպիհ էտէր : Հաչան տէր , տուայը մախսուսէսինէ կէօրէ խասթէլէրին զէյթին եաղընը օրհնել էթմէք քահանայա ճալիզ տիր . նասըլ քի Յակոբոս առաքեալ թէնպիհ էտէր . տէյերէք : (Ե . 14 . 15 :) Գէշքէ քիլիսէնին վէ սինօթլարըն թալիմաթընա մու-

վաճիւրդ , վերախելերի իշպուս տօղրու դարարարընտա սապիթ դատէմ
դալսա խտիւէր . լաքին պուսուսն իճրաարնը թէրք էտիպ էսկի հալ վէ
հիյէթէ տէօստիւէր : Զիւնքի 1814 իւն մէշհուր Գրիստոնէականը հիւ
թէպտիլ օլմայարադ պասըլըր . օնա տա պատրիարգլարըն էմրի միւն-
դամ օլարադ : 1841 , վէ 1846 տա տիկէր Գրիստոնէականլար վերջին
օծում սրրընըն գէյթին եաղը իլէ եաղլանմասընըն հիւ . պիր զիքրի
օլմայարադ , 1847 տէ վէ 1855 տէ պասըլըր , « Վերջին օծում պաշ-
դա պիր շէյ տէյիլ , անճադ աղըր խասթալար իւզէրինէ պիր քահա-
նայնըն տուա վէ Աւետարան օգումասը տըր » տէր . վէ էօյրէտիր .
եան եօդարըտա Հայ սինօթուսուսուսն վէրտիլի դարար նէ օլտու . նէ
օլուսա օլտուս . օնու տա քէնտիւէր պիլիլ :

ՈկՁ . 1858 տէ , պիր տիկէր Գրիստոնէական տահա չըդար , պու
տա քէէննի վերջին օծում սրրընը պիր վազըթ ճէմաաթ սէլամէթ պա-
պինտէ էն լաղըմը սրրը պէլլէյէրէք , խոստովանաք , վէ հաղորդու-
թիւն սրրըլարընը լուզումսուզ թութմայա պաշլամըշլար խտ , օնուն
իչին բուէսսայը միլլէթ պու սրրը վէրմէյի կէվէթմիշլէր . լաքին պու
սրրըն էն լաղըմը թարաֆը , քի գիշերաթամ տուալսըր տըր . իճրա
օլունուր . վէ հալա օլունմադտա իմիշ . իշթէ պու եօլտա Հայ քիլի-
սէսի սրրըլարըն եէտի օլտուզունա հէմ ինանըր , հէմ իճրա էտէր :
Նէ կիւզէլ Աստուածաբանութիւն . Հայոց հայրապետէրի , Առասուո-
րիչ օլուն , Յովնանէս խմաստասէր օլուն , Ներսէս Շնորհալի օլ-
սուն , տայիմա վերջին օծում սրրընըն միւպարէքլէնմիշ գէյթին եա-
ղը , վէ քահանայնըն տուալարը իլէ իճրա օլտուզունու էօյրէտիր-
լէր . վէ էօյրէ իֆթիրայը ասըլ կսթողիկէ Հայաստանեայց քիլիսէսի
դապուլ էթմէզ :

Ոկէ . Ըստամօլուն պիր սօն Գրիստոնէականը տահա զուհուր
էթտի , քի Աւետարան աղօթք վէ օրհնեալ ճէթտէն մաատա , պիր տէ
աղիգ խաչափայտ իլէ , եա մասունքլար իլէ խաչահանգիստ էթմէք
ատէթինի տէ զամմ էտէր . լաքին գէյթին եաղը իլէ , վերջին օծում
վէրիւմէզ . սէպէպի , չիւնքի պաղը շէրի սէպէպլէր իլին վերջին օ-
ծում լաղըմը թութուլմամը , տէր վէ եազար :

ՈկԸ . Վէլհասըլ պիր պիրինէ մանէն վէ էսասէն մուխալիֆ օլան
պու Գրիստոնէականլարըն նէշր օլմասընը Երմէնի քիլիսէսի հէմ կէօ-
րիւր , հէմ պաստըրըպ իլան էտէր . հէմ իքի վէ իւշ տիւրլիւսինիւ
զըտտընը տա , մուվաֆըզընը տա դապուլ էտէր : Գրիստոնէական խտ
դապուլտ , վէ դավանինի տինիյէյի շամիլ պիր քիթապ օլաճադ , վէ
հիւ պիր իսթիպտալ , վէ իսթիղեար դապուլ էտէմէզ . նիչինքի շամիլ
օլտուզու մէվատտը տինիյէ իսթիպտալ օլամադ :

ՈկԹ . Տիգգաթա շայան պիր խուսուս տահա վար , տէր մուսա-
հիլէյի Հայր Յովնէյի Գաթըրճեան , եանի Հայլարըն Գրիստոնէականլա-
րընըն մէտն էթտիլէրի գիշերաթամ տուալսըր , Բում քիլիսէսինի

վերջին օծում սրբորհներն իճրասը գայիտէսի տիր . լաքին Հայաբունն ու տուալարտան լազըմը քէլիմէլէրինի թաղերի էթտիքէրի աշխքեար կէօրիւնիւյօր . զիրա օգուռնան տուալարտա , Աւետարանալարտա Առաքեալալարն եաղալալ խասթէլէրի սաղալթտըգլարը տուալար , վէ Աւետարանալար տըր . « Մէսէլա իբրեւ իւղ զի իջանէ » : Տիկէրի « Դուք օծութիւն ունիք առ 'ի սրբոյն » : մէսէլա « Բերեալ շիշ մի իւղոյ աղնուի օծ » : « Օծանէին զքաղում հիւանդս , եւ բժշկէին զնոսա » : Վէ « Սամարացի ոմն մատուցեալ պատեաց զվէրս նորա , արկեալ ի վերայ ձէթ եւ զինի » : Պու տուալարն , վէ Աւետարանալարն կիտիլնտէն , աղ պիր ագըլ թաշըեան քիմսէ , մութլագ վիրջին օծում սրբորհներն մատտէսի ղէլիմին եաղը վէ եաղալմա օլաճաղընը պիլիր , վէ անլար . էրմէնի քիլիսէսի պու թաղերիաթը , եանի եաղա տայիր քեաֆֆէյի Աւետարան , ընթերցուած , վէ աղօթքալար օրատան հէքք , վէ նապէտիտ էթմէլլիտի , քի եաղըն լազըմ օլմատըղընը օգուլանլարա ինանտըրմայա գատիր օլտուն , եօգսա էվայիլտէն եաբըլմըշ պիր քիլիսէնին պատէհու ճամլիյէ թէպտիլ օլուպ , եալընըղ օլ քիլիսէնին աննընտաքի վերնագիրի թէպտիլ թաղերի էթմէք իլէ , սայիր քիլիսէնին թագսիմէրի հալ ու հիյէթիլէ գալըր . վէ պու պինանըն ասըլ ճամի օլմայըպ քիլիսէ օլտուղունա տէլալէթ տիր . էվվէթ ճամի ամմա , Այա սօֆիա ճամլիտի տէնիր չարէ եօգ , հաքէղա Հայոց քիլիսէսի , եա մաշտոցտան քեաֆֆէյի տուալարնը լաղվէտիպ , եէնիտէն պիր Գրիգոր Տաթեւացիէ վէրմէլլի , վէ թէրթիպ էթտիրմէլլի եա եօղ իսէ հէր միլլէթին ասէթի վէ տուսը , վէ գայիտէսի ումոււմի . վէ տայիմի սուրէթտէ հէր նէ կէօնէ իճրա օլունույօրսա . քէնտիսի տէ թըպգըսընը իճրա էթմէլլի , քի դաւանութիւնունտա քիլիսէ խորհուրդալարը եէտի տէտիլի սահիհ օլտուն : Եօգսա տէտիլի խիլաֆ տըր . վէ աղզընըն թագրիլինի եիւրէյի թաստիգ էթմէզ :

Բուճա եաղըն տուալարնտա « Դու , տէր սրբեան զիւղս գայս » տէր : Հայ քիլիսէսի « Բժշկեան զամենայն ախտս » տէր : Բուճա « Առաքեա զհոգիդ քո սուրբ , եւ սրբեան զիւղս գայս » : Հայ « Եւ սրբեան (գայս անուն) ծառայ քո » : Տօղրուտան սաբմայա նէ գատար զահմէթ , վէ նէ գատար եօլ տօլաշմագ . . . : Եանի պունլարըն հէվիսի կէօթէրի քի , էջմիաճնական քիլիսէսի վերջին օծումուն կէրէք սըրր օլմասը հագգընտա , կէրէք մատտէսի վէ կէրէք մագամը հագգընտա հէմ նաղարէն , հէմ ֆիլիէն եանըլմըշ , վէ եանըլտըղընը ֆէրգինտէ տիր : Գաթըրճեան վարդապետին իպրագ էթտիլի Եջմիաճնական քիլիսէսին Գրիստոնէականլարընըն էսասը էն էվվէ եաղըմալը իտի . պունու եազսա իմիշ գապիլ քի պու Գրիստոնէականլարըն իթթիլաֆաթընա թէաաճիւպ էթմէզ իմիշ : Իշթէ Գրիգոր Տաթեւացին եաղտըղ . քի օլ քրիստոնէականլարընըն ասըլ մէնպաղ վէ էսասը տըր :

ՈՂ. « Զինչ է վերջին օծումն » նք տիր վերջին օծում : Ճ.— վերջին օծումն է խորհուրդ եւն. վերջին օծումն քրիստէ սրբոր տրո , քի խասթէլէրէ ճան վերտիլի կիւն վէրիւր . կէօզլէրինէ , գուլազարւնա , պուրնունա , աղղրնա , էլինէ , պէօյրիւնէ , ալաղընա : Իշթէ մազամը « Պու ազիզ օծում իլէ , վէ քեցտի մերհամքիլլէ , կեօզիւն իլէ հեր նէ կիւնան իշիտիւն իսէ , Ալլահ աՅվ էտէր » : Քէզա սայիր ազալարը եաղլատրղընտա : Պու խարիճ միլլէթլէրին մազամը տրո , տէր . Տաթեւացի . ամմա պիղիմ քրիստէմիղէ կէօրէ պու տուր . « Կընիքս այս , որ յանուն Յիսուսի Քրիստոսի , լուսաւորեսցէ զաչս քո , զի մի երբէք ննջեսցես 'ի մահ » : Քէզա սալիր ազալարա միւնասիւպլինէ կէօրէ (ըստ պատշաճին) : Վէ իշպու սրբորն մուամէլէսի նեւրելի կիւնալարը աֆվ , վէ պուտա հաչան խասթէ էօլիւսէ , էկէրչի էօլմէյէճէք օլուրսա , չար չափըք սաղալմասընա եարտըմ էտէր . նասըլ քի Յակոբոս առաքեալ տէր . (Ե. 14. 15.) « Վէ քահանայարըն տուալարը զայիֆլիկի թախֆիֆ էտէր » (չիւնքի էվալլտէ պիր խասթէյէ օծում վէրմէյէ եէտի քահանայ չաղըրըր խո . պազալըմ Գրիգոր Տաթեւացի . քի Որոտնեցի Գրիգորուն սատըզ չակիրտի խո . տահա նէ էօյրէտիր) : « Եկէրչի պիրի տէրսէ օծումսրըր տրո . նիչին պիղիմ եօզ տէրիզ քի պիղիմ եաղլանմա սրբորմըզ վար տրո . ամմա միրտութիւն սա կիղլիճէ , նասըլ քի եօզարըտա սէօլէտիք , քի դրոչմ , վէ իւք օծումումուզ վար տրո , վէ վերջին օծումումիրտութիւնտա իճրա էտէրիզ , վէ պու վերջին օծումումումուզ ալազ եալալմասընտա վար տրո . հէմ տէ յայտնութիւն կիւնիւ էֆէնտիւմիւղին միրտութիւնումնտա վէ պու օծումում ննջեցեալ քահանայարա տա իճրա էտէրիզ » :

« Ս.— Նիչին աչըգտան իճրա էթմէյիզ : Ճ.— Շէյթանըն հիւնէրի իչին . ինսանլար խոստովանութիւնու գալտըրտըլար օ քի լաղըմ խո . ժնա սըղընարագ , քի սօնումումուզ տա զէյթին վէ պալասան եաղը իլէ եաղլանըրըլ . վէ սալիչլէրինիզ . նասըլ քի Բում , Կիւրճի վէ Ասորի միլլէթլէրի խոստովանութիւնու գալտըրմըլլար . օ քի խոստովանութիւնումուզ սալիչլէնմէնին իթիմալի եօզ տուր : Պունուն իչին եկեղեցի հայրապետլէրի միւնասիւպ օլանը գալտըրմալա լալըզ կէօրմէլէր » : (Պու սէօլ հայրապետլէրին հազընտա եալան վէ իֆթիրա տրո . պիզ մուղայիրինի կէօթէրտիք) քի նէ օլտուղունտա պիր շէյ զամմ էտէր . նէ լալզ օլունտուղունտա պիր շէյ քրիստէ գայտէսինտէն թէնզիլ էտէր : Տէմէք քի , Քրիստոս վէ Առաքեալար լուզումի օլմայան պիր շէյի թէէսսիս էթմիչլէր , պու քի քիւֆիւր տիւր : . . . Թէքրար « Խասթէլէրին օծումում մահու չափ էօլտիւրիւճիւ կիւնահալարը աֆվ էթմէլ . անճագ ներելիլէրի . ամմա խոստովանութիւն հէմ մահացուլարը , հէմ ներելիլէրի աֆվ էտէր : Իմտի լաղըմ տրո խոստովանանք օլմազ , նէ թէքի եաղլանմազ » : Պու թալիմաթ տալի

եանլըն տըր . էօյլէ իսէ , հաղորդութիւն տա տօղրուտան տօղրույա
կիւնահը դաւտըրմագ իչին վէրիւմէզ . օնու տա խասթէյէ վէրմէմէլի .
պուռտան պու չրգար :

« Տէֆա մահու չափ կիւնահ քահանայնըն վասէթաւը իլէ , վէ
սէօղիւ իլէ լավղ օլուր , քէզա ներելի քահանայնըն սէօղիւ վէ տուա-
լարըյա . նասըլ քի Յակոբոս սէօյլէր « Քահանայլար չաղըրսընլար վէ
տուա էթսինլէր . վէ օնա աֆվ օլունսուն , պու Ֆիքիւրէ պինաէն
քահանայլար թէճէմմիւ , վէ պաշտօն էտէրիզ . ագչամտան սապահա
գատար , վէ կէրէք սաղլար , վէ կէրէք էօլիւլէր իչին պատարագ ,
վէ խաչ օրհնել էտէրիզ , էօյլէ իսէ քահանայնըն սէօղլէրի Ալլահըն
խամլիլէ ներելիլէրի փաքլէր » :

« Ս.— Եկէր տէրսէն քի , քահանայնըն էլի խասթէնին աղալա-
րընա թօղունմալը : Տէրիզ , քահանայնըն աջը Քրիստոնեանըն պաշը-
նա եագըն տըր . պաշ քի , հէր ազանըն տույղուսունուն քէօքիւ
տիւր . վէ քահանայնըն էլիլէ միւռոն իլէ փաքլէնիր վէ հաղլանըր .
վէ աղիլիք լութֆունու , հէր քիմէ հանաչըրսա վէրիւր . վէ նասըլ
քի ներելիլէր չօգ , վէ սալըսըղ տըրլար , աղալարտա վէ Ֆիքիւրտէ ,
քէզա չօգ թարղ իլէ քահանայլըզ տէրէճէսի էլ գօյարագ : լութֆ
քէլամլիլէ աֆվլըզ վէրիւր » : Պուրատա Տաթեւացի , ներելի կիւնահլա-
րըն աֆվ օլունմալը քահանայնըն էլ գօյմասը , վէ տուալը իլէ օլուր
տէր . հէմ մկրտութիւն միւռոնունու , տէյիլ վերջին օծումուն միւ-
պարէքլէնմիչ մախտուս եաղընը խասթէնին պաշընա սիւրմէլի տէր :

« Եկէր պիրի տէրսէ քի իլք օծում մկրտութիւնտան էվվէլ օլուր ,
սիդատէ հօգ տուր : Տէրիզ , պիլատէ կիլլիճէ վար , պիլ Փարղ . օ քի
խաչ սուրէթինտէ միւռոնու աւագանըն սույունա տէօքէրիզ , էվվէլա
պու սըրր իչին տիր . . . պունուն իչին տիր քի , տիւրիւ տիւրիւ
հաղարըմըզ հօգ տուր . անճագ աղիզ միւռոն տուր , քի քահանայ-
լար թէքրար քիլիսէմիղէ միւպարէքլէնմիչ գէյթին հաղընը տախիլ
էթմէսինլէր , անճագ պէօյիւք քէնճէնպիհ կիւնիւնտէ հաղը միւպա-
րէքլէրիզ , քի աղիզ միւռոն հէր քէսին ալագլարընա հանաչմասըն » :
Տէմէք քի վիրջին օծում հաղ իլէ տէ օլապիլիւր իմիչ . հէմ օ տա Ա-
ւագ հինգչաթթի ոսն լուա տա , Քրիստոսուն գօյտուղու գայլտէ տէ-
յիլ հա , անճագ Եջմիածնական քիլիսէսինտէ օլուր տէյու Տաթեւա-
ցի հաղար :

« Թէքրար պու վերջին օծում սըրրընը էօլմիւչ քահանայլարըմըզ-
տա իճրա էտէրիզ , քի փէնլիվան կիպի հալանըն Ֆէնա ճինլէրիլէ
մուհարէպէ էթմէլէ միւգթէտիր օլսունլար » : Աֆէրին , աֆէրին .
տօղրուսու պունա հիլ պիր տէյէճէյիմիզ հօգ տուր :

« Ս.— Պու ննջեցեալլարըն օծումու սօն օծում մու տուր հօղ-
սա իլք օծում տուր : Զ.— տէրիզ . նասըլ քի , էօլիւմ էօմրիւմիւզիւն
սօնու տուր , վէ կէլէճէլին պիտայէթի տիր . քէզա պու հաղլանմամըզ

վերջին տիր քի, ներելի փոշեմեծակ կինահլարը փաքլէր, (Առաջին) իւր տիր, կէլէճէք եէնի մուհարէպէ իչին, քի էտէճէք » :

« Ս.— Էկէր տէրսէլէր, սատէ թէն եաղլանըր, ճանա նէ թէն սիրի օլուր : Ճ.— տէրիդ, հաչան թէն իլէ պիրլէչմիշ իքէն, թէնին հէր մուամէլէսի ճանա թէնսիր էտէր իտի քի քէզալիք շիմտի տէ, այրըլմըշ տըր, այրըճա օնա աղիզլիք եէթիշիր . եօղսա սանա բուխսաթ սէօյլէմէյէ քի, հէր թաղոււմ թէն իչին ննջեցեալլարա ֆայտէ էթմէզ . նէ տէ աղօթք նէ տէ քահանայլարըն պաշտօնու . եա վերկիլէր, եա պատարազլարըն ճանա, տէտիլինէ կէօրէ, պիր ֆայիտէսի եօզ տուր . պու քի քեաֆֆէթէն եալան տըր վէ ֆէնա հերճուած » : Իշթէ Գրիգոր Տաթեւացիին, Գրիգոր Որոտնեցիսէն եանի վարդապետինտէն ալտըղը թալիմաթ պու կիպի տիր : Տօղրուսու հիճապըմըզտան նաշի պու թալիմաթլարա պիղիմ հիչ պիր ճէվապըմըզ եօզ տուր . . . :

Անճադ Յօհան իմաստասէր թէսմիյէ օլան կաթողիկոսուն սէօյլէրինի եազարըզ : « Խասթէլէրին գէյթին եաղընը քահանայլարա օնուն տուալարընա կէօրէ օրհնել էթմէք ճայիզ տիր » . մկրտութիւն միւռոնու հազգընտա « Մկրտութիւն գէյթին եաղընը քահանայ օրհնել էթմէսի ճայիզ տիր . . . վէ սայիր եաղլամա սըրըրնտա օնու (եանի միւռոնու) գուլլանմայա քիմսէ ճէսարէթ էթմէսին » եանի վերջին օծում սըրըրնտա գուլլանմասըն : Սարգիս Շնորհալի կաթողիկեայ մէքթուպլարը թէֆսիրինտէ « Իւք վէ պէօյիւք եաղ մկրտութիւնուն տուր, քի ազիզ միւռոն թէսմիյէ էտէրիզ, տիկէր մէս էթմէք եաղը, երեխայլարընքի տիր, քի քահանայլարըն տուասընա կէօրէ . վէ խասթէլէր եաղը տա պաղգա » : Պիր վազըթ միլլէթին էնտիշէլէրինտէն վերջին օծում սըրըր մէն օլումշ իտի . Կոստանդին բարձր Բերթցի քի շնորհալիտէն եիրմի սէնէ սօնրա քիւրաիյէ օթուրտու, մութլագ պու սըրըր Առաքեալըն էմրի իւզէրէ լազըմ տըր տէյի . Յօվհան իմաստասէր օնու թէնպիհ վէ թէնտիտ էթտի : Վերջին օծում սըրըրը « Զկնի մկրտութեան օծումն » թէսմիյէ էտէր :

ՈՂԱ . Կէլէլիմ սատէտիմիզլին թաստիգլին . եանի վերջին օծում սէլամէթ պապընտա լազըմը պիր սըրըր օլտուղունու պէյան էտէրիզ : (Մարտի 2. 13.) : Պու սըրըր իշարէթ օլունմուշ տուր . եօղարտա (ՈՄԹ) եազարզ : Յակոբոսուն (Ե. 14. 15.) վէրտիլի թէնպիհ, եա մուխայէր յէր պիր թէնպիհ տիր, եա լազըմը պիր թէնպիհ տիր : Մուխայէր իսէ, խասթմէրիմիզլին իտտաասը սահիհ օլուր, լազըմը իսէ իթիգաթըմըզ տօղրու օլուր : Մատէմ Յակոբոսուն աղըր իլէ Քրիստոս էֆէնտիմիզլին իճատ էթմիշ օլտուղու սըրըր Աղիզ բուհ էմր էտիյօր . « Խասթէլէնէն քիմսէ քիլիսէնին քեահինլէրինի չաղըրսըն, պունլար խասթէնին իւզէրինէ տուալար էթսինլէր, եաղ իլէ օնու բապպըն խամինէ եաղլասընլար, վէ տուալար իման իլէ, եախօտ իմանըն տուալար » :

լարը խասթէյի գուրթարաճագլար . վէ բապպ օնու տիրիւտիճէք վէ կիւնահլարը վար իսէ օնա ափվ օլունաճագ » : Պունլարըն հէփիսի էմր , վէ թէնպիհ թահթընտա տոր : Պիր քրիսթիյան պու Ալլահանի թէնպիհի իճրա էթմէյէ միւգթէտիր իսէ , կիւնահ իլէ պօրճըու տուր : Կիւնահտան գուրթուլմայա ներեյի օլսուն մահացու օլսուն , պու սըրրըն իճրասը հէր քրիսթիյանըն վաճիպէյի զիմմէթի տիր : Պու սըրր ինսանըն կիւնահտան գուրթարմայա պիր սըրր տըր , հէմ ինսանըն էօմրիւնսն սօն թագիգէլէրինտէ շէյթանըն էնվաի սույի իխթարաթընա վէ թէճրիւպէլէրինէ գարշը պէօյիւք պիր գուվվէթ , վէ պէօյիւք պիր սիլահ տըր . հէր քիմ քի . գատիր օլտուղու հալտէ , պիլէրէք , պու սըրրըն պանա լուղուլի եօգ տուր տէրսէ , մութլագ Ալլահըն քէլաճ մընը ինքեար էտէր : Վէ թագրիրէն տէյիլ իսէ , Փիլիլէն օլսուն . օլ թագրիրին եախօտ իմանըն , քի Փիլիլյաթը եօգ տուր , հիշ տիր վէ պու իմանըն հիշ օլտուղունու Առաքեալ քէնտիսի եազըյօր : (Յօւճ. Բ. 24. 26.) « Կէօրիւյօրմուսունուգ քի , առէմ ամէլլէր իլէ սալիհէնիր . վէ եալընըղ իման իլէ տէյիլ » : (26.) « Զիրա նիճէ քի թէնրուհուգ էօլիւ իսէ , պէօյլէճէ իման տախի ամէլսիգ էօլիւ տիր » :

ՈՂԲ . Պունուն իլէ պէրապէր տէմէք տէ իսթէմէյիգ քի , վերջին օծում սըրրընը սօն վագթինտէ իճրա էթմէյէնէ սէլամէթ եօգ տուր . եախօտ ապաշխարութիւն էթտիկինտէ վէ հաղորդութիւն ալտըղընտա պիր Փայլտէսի եօգ տուր . հաշա , անճագ մատամ քի պու պիր սըրր տըր հէմ աղըր խասթէլէրին պա գարարը իլահի պիր սըրրը մախսուսու տուր . հէր քիմ գատիր իսէ , Ալլահըն պու թէնպիհիհի քէնտի իւզէրինէ իճրա էթմէլի , ըէտտ էտէն էվվէթ սէլամէթ պուլամագ , զիրա Ալլահըն թէնպիհիհի խօրլայարագ էօլիւր : Եօլճու պիր քիմսէ հէմ եօլտա լաղըմ օլան թաամը պէրապէրինճէ ալմալը , հէմ տիւշմէնէ գարշը սիլահլարընըն քեաֆֆէսի իլէ միւսէլահ օլմալը : « Եթէ ոք միուսն գթիցէ օրինաց ամենեցուն պարտաւոր լիցի » :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄԸ ՍԸՐՐԸՆԸՆ ՄԱՏՏԷՍԻ , ՄԱԳԱՄԸ ՎԷ ՄԵԷՄՈՒՐՈՒ ԻԻՋԷԲԻՆԷ

ՈՂԳ . Վերջին օծում մատտէսինի կէրէք (Մօրէ. Զ. Գ.) կէրէք Յակոբոս (Ե. Գ.) ալըգ եազըյօր « Եաղ իլէ (եանի զէյթին եաղը իլէ) բապպըն իսմինէ օնու եաղլայարագ » . էրմէնի լիսանընտա , իւղ , հէմ զէյթին եաղը տէմէք տիր , հէմ սայիր եաղլար . վէ այըրտ էթմէք իսթէրսէն . մութլագ ալղար իւղ , տէմէլի քի , սայ եաղը օլտուղու պէլլի օլսուն : Պու սըրրըն մատտէսի Գրիպոստտան զէյթին եաղը

իթթիխազ օլունմուշ վէ պու եաղ անճաղ մագսէտինէ մուվաֆրդ տըր . զիրա գէթին եաղը վիճուտին աղբըլարընը թէսքին էտէրէք , խասթէյէ շիֆա վէրիր , խասթէյի խէնտան իւէր . վէ գուվվէթ վէ-
րիր օլտուղու միսիլիւ , Ազիզ րուհուն լութֆու տախի պու միւպա-
րէք եաղ կիպի ինսանըն ճանընա ֆէրրա՜ն վէրիր . վէ ճանա գուվվէթ
վէրտիլինի իպրազ էտէր :

ՈՂԴ . Զէյթին եաղը պու սըրըն մատտէսի օլտուղունու կէրէք
Ալլահըն թահրիրէն քէլամը , կէրէք շիֆահէն քէլամը , կէրէք քիլի-
սէնին վէ հայրապետլէրին թալիմաթ , թահրիրաթը վէ իճրա էտէկէ-
տիյիմիզ ային ու ատէթի եէվմիյէմիզ պունու պէօյլէ թաստիզ էտէր-
լէր : Երմէնի էյմիածնական քիլիսէսի պու պապտէ միւսթէմնա տըր .
չիւնքի պու սըրըն չուրութունու էօյլէ պիր չափարըզ սուրէթտէ ,
վէ պիր պիրինէ մուխալիֆ մագամտա թարիֆ էտէր քի , ծնու թէֆ-
րիզ էթմէտէն պիզլէր աճիզիզ . զիրա կեան պու եաղ լազըմ տէյիլ
տէրլէր . կեան միրտութիւնտան էվվէլ , վէ միրտութիւնտա մատտէ
խսթիմալ օլունան Ս . միւռոն տուր տէրլէր . կեան Աւագ հինգչարթի
կիւնիւ ոտն լուա ային ու ատէթի տիր տէրլէր , կեան խաչաննղիտ
սուլու . . . տէրլէր . վէ սիր չօգ շէյլէր վէ թարզլար իրաէ էտէր-
լէր քի . իչլէրինէ կիրիպ սիւալ էթմէսինի ատէմ իսթէմէզ . ամմա
Հայաստանեայց քիլիսէսինտէ դատիմինտէն իւղ երախաղից , պաչգա ,
Սուրբ միւռոն պաչգա , վէ իւղ հիւանդաց պաչգա տէր : (Տէ՛ Մ-չ-
այց վէնէրէլ պատմալ 1831, յաւաշաֆանիւն . էջ . Ե . Զ .) Յովհանն
նէս իմաստասէրին սէօղլէրինտէն պալատէ տէտիքլէրիվիզ պէյան օ-
լունուր : Շուրասընը իսթար էտէրիզ քի , Եյմիածնական քիլիսէ տէ-
տիյիմիզ իլէ Ս . Գրիգոր Լուսաւորիչ , վէ ազիզ փէտէրիմիզտէն պէտ
էտիպ պու կիւնէ տէկին Երմէնի քիլիսէսինին ագայիտի տինիյէսի պու
կիւնքի պուլունան թըպզը ագայիտ , վէ կիթտիքլէրի եօլ տուր տէ-
մէք տէյիլ , հաչմ , զիրա Հայլար Ֆլօրէնթին սինօթունտա պուլուն-
տուլար . ծնտան էվվէլ Լաթէրան պէօյիւք թապիր օլունան սինօթ-
տա Իննովկենտիոս Գ . վագթընտա պուլունտուլար , վէ կաթողիկէ
քիլիսէ իլէ պիլ իթթիֆազ ագայիտի տինիյէյէ դարար վէրիպ գապուլ
էթտիլէր . վէ վերջին օճոււմ սըրընը Առաքեալըն թարիֆի , վէ էմ-
րի իւզէրէ իճրա էթմէյէ միւթահիւտ օլտուլար . վէ ծնտան էվվէլ հէր
նէ գատար քի , պիլ ֆարզ Յովհանն օճնեցի , Յովհաննէս Աշտարա-
կեցի , վէ սայիր պունլար կիպի պիր գաչ կաթողիկոսլար արա սըրա
իթթիֆազը ումուսիյէյէ խալէլ վէրտիլէր իսէ տէ , ծնլար էվգաթը
մախսուսէ ատտ օլունուլար , պու կաթողիկոսլարտան , վէ պունլա-
րա պէնգէրլէրտէն մատտապը , Բօմա կաթողիկէ քիլիսէսիլլէ պէ թէք-
րար իթթիֆազ էթտիլէր , իչթէ օլ վագթըն տէհրինտէ պուլունան
հայրապետլէրիմիզէ րայէթը քեամիլէմիզ վար տըր . լաքին պու իթ-
թիֆազը ումուսիյէ , Ֆլօրէնթին սինօթունտան սօնրա վագի օլունպ :

Բօմա քիլիսէսինսէն մուհապպէթ , վէ միւնասիպէթ պաղլարընը պա-
տէհու գաթ էտէնլէրին հագղընտա սէօյլէրիզ , քի օլ սինօթտան սօն-
րա իշպու վերջին օծում , վէ սայիր պիր գաչ խուսուսլարտա եա-
նըլլօրլար , վէ եանըլտըղլարընը պիլէրէք մի , պիլմէյէրէք մի թա-
հին էթմէյէ մէրամլարը տա եօղ տուր պիլմէյիզ : Miser si sentis,
miserior si non tentis Կիկերոնուն տէտիլի կիպի :

ՈՂԵ . Պու մատտէ , եանի ղէյթին եաղը էօթէտէն պէրի նա-
սըլ քի Ս . միւռոն տախի Քահանայապետտէն , կաթողիկոսլարտան ,
եա եպիսկոպոսլարտան , վէ պաղը տա քահանայլարտան օրհնել օ-
լուրուտու , պու ատէթի գատիմ . լաքին էվայիլտէ , պա խուսուս
Բում վէ էրմէնի շարդ քիլիսէլէրինտէ , կէրէք կաթողիկոս , եախօտ
եպիսկոպոս օլսուն , վէ կէրէք հինի հաճէթտէ քահանայ օլսուն , պու
եաղը օրհնել էտէպիլիր իտի իսէ , զարպ քիլիսէսինտէ իննովկէնտիոս
Ս . զիւմիւնէ վէ ուսիլի քիլիսէ վէ երանելի Պետանըն եաղտըղընա
պինայէն պու եաղը եաղընըղ քահանայլար իլէ պիրլիքտէ եպիսկոպոս
օրհնել էտէր . ամմա շարդտա Բում քիլիսէսինտէ ոատէ քահանայ
տախի օրհնել էտէպիլիր իտի , տէր . վէ չիմտիքի ուսիլտէ քահանայ-
լար հէր հանկը եաղ օլուրսա օլսուն , օրհնել էտէմէղլէր . օ ատէթ
եպիսկոպոսլարա մախսուս տուր տէյի եաղար . լաքին իշպու եաղըն
օրհնել օլմասը քիլիսէնին , տէյիլ Սլլահըն թէնպիհի տիր . չիւնքի
եաղ իլէ եաղլանսըն եաղըլը տըր . ամմա օլ եաղ օրհնել օլսուն . եաղըլը
տէյիլ տիր . օնուն իլլին օրհնութիւնսուղ եաղ , եինէ քիտաֆի մատտէ
տիր . լաքին քիլիսէսին միւհթէրէմ թէնպիհ վէ ատէթինէ պինաէն , պու
եաղը օրհնել էթմէյի թէրք էտէն քիմսէ խէթա իշլէր . ալէսսէվիյէ
շարդ քիլիսէսինտէ խասթէնին կէօղլէրինի , գուլաղլարընը տուտագ-
լարընը , էլլէրինի պուրնունու . . . մաշտոցտա թարիֆ օլունտուղու
կիպի , եաղլարըզ :

ՈՂԳ . 2 . Պու սրրըն մագամը խասթէյի եաղլատըղ վագըթ քա-
հանայ պու մագստէտէ մէպիի նէ տուա քի էտէրսէ օ տուր . նասըլ քի
վերջին օծում իմրասընտա մաշտոցտա եաղըլմըշ տըր . պու տա Յակոբոս
առաքեալըն եաղտըղընա մէպիի տիր . քի (Ե . 15 .) « Տուա էթմինլէր
օնուն իւղէրինէ տէյի » եաղար . կէօղլէրինի . « Կէօղլէրինի աղիզ եաղ
իլէ եաղլարըմ , քի կէօղ իլէ իշլէտիլին կիւնահլարտան պու եաղլամա
իլէ Յիսուս Քրիստոս էֆէնտիմիղին լութֆու իլէ խէլաս օլասըն » :

Գուլագլարընը . « Իշպու եաղըն տէօթիւմէպիլէ գուլաղլարընը
եաղլարըմ + հէր նէ քի , չէհվէթ իլէ հիսս էթմիշ իսէն , վէ ալմըշ ի-
սէն , իշպու բուհանի տէվա իլէ Յիսուս Քրիստոսուն լութֆուլա սէն-
տէն տէֆ օլսուն վաքլէնսին » :

Պուրնունու . « Գօգու աղալարընը իշպու միւպարէք եաղ իլէ ,
եաղլարըմ + . քի ճէմի թաղսիրաթլար քի պու աղալարըն տուլտու ,
եա խօշլանտը . վէ կիւնահ գօգուսունու գօղլատը . իշպու սէլամէթ

տէվասը վասէթասըյա, Յիսուս Բրիստոս էֆէնտիմիզին լուծֆույա կէրի տուրսուն փաքլէնսին » :

Տուտագարընը . « Միւպարէք պու գէթին եաղը իլէ եաղլարըմ + . քի հէր նէ ֆէնա սէօզլէր , վէ վահի մէքրուհ լիսանլէր իլէ , վէ հէր նէ քի սէօզ իլէ էթմիշ իսէն , Ալլահն մէրհամէթիլէ պիւթիւն գապահաթլարտան Յիսուս Բրիստոսուն լուծֆու իլէ փաքլէնէսին » :

Ելլէրիցի . « Իշպու միւպարէք գէթին եաղը իլէ եաղլարըմ + . քի պունու իլէ , եախօտ պունլարըն տուլղուսու իլէ Ալլահա գարշը հէր նէ կիւնահ , վէ նամագպուլ ամէլլէր իշլէտին իսէ , հէփսի պու եաղլամա իլէ , Յիսուս Բրիստոսուն լուծֆույա սէնաէն կէրի տուրսուն » :

Այագարընը . « Իշպու միւպարէք եաղ իլէ եաղլարըմ + . քի պունլար իլէ նօմոսա մուղայիր հէր նէ կիւնահ իշլէտին իսէ , իշպու եաղլամա իլէ Յիսուս Բրիստոսուն լուծֆույա սէնաէն կէրի օլսուն » :

Եիւրէյիցի . « Իշպու միւպարէք գէթին եաղը իլէ եաղլարըմ + . քի պունուն իլէ հէր նէ կիւնահ իշլէտին իսէ , իշպու եաղլամա իլէ թագսիրաթլարընտան Յիսուս Բրիստոսուն լուծֆույա խէլաս օլասն » :

Եախօտ փէք աճէլէ իսէ , պէշ ազալարա սիրտէն տուա օլու նուր . « Իշպու եաղլամա իլէ , վէ քէնտի վաֆիր մէրհամէթիլէ , Ալլահ կէօզ , գուլադ , տիմադ , պուրուն , վէ թօգանըր ազալարըն իլէ հէր նէ կիւնահ քի իշլէտին իսէ , հէր քէօթիւլիւքտէն սէնի Յիսուս Բրիստոս էֆէնտիմիզ խէլաս էթսին » : Ենճամընտա քահանայ քէնտի էլինի խասթէնին պաշնա գօյարագ . « Սէնին ազիգ իսիհնի եւն . » տուասընը սէօլէյէրէք պիթիրիր : (Տե՛ Խաչոյ 1831 . 'ի Վեհեթի) :

ՈՂԷ . Վերջին օծում սըրընըն մէէմուրու քիլիսէնին քահանայլարը տըրլար : (Յաչոյ . Ե . 14 :) Լուծէր վէ Գալլին հէմ սըրը սէօզիւնտէն խուլանըրլար . հէմ տէօնիւս պու սըրըն մէէմուրլէրի քահանայլար տէյիլ տիրլէր տէյի , իտտաա էտէրլէր . վէ երէց լուղէթինի բումճա դէսուս (եէնէվս) քէէնի եաշտա սէօլիւք , միւսինն , վէ իլիւթիյար տէմէք իսթէրլէր : Հալ պու քի (Ա . Պե . Ե . վէ Բ . Յաչոյ . Գ . Գրք . Դ . Ծ . Ժ . 22 : Սալ . Բաշապ + Կ շէյյէն եւն .) պունլարըն հէփսի քահանայ սիւսիլէսինտէն . վէ իւզէրլէրինէ էլ գօնուշ զաթլէր . վէ մէէմուրիլէթի բուհանիլէյէ թէքֆի գըլընմըշ քիմէսնէլէր հագգընտա սէօլէնմիշ : դէրօզլի (Երօզլինի) պաշգա , քի իլիւթիյար տէմէք դէսուս , եէրէվս պաշգա , քի երէց միւսթէրէմ մէէմուր տէմէք տիր : Լուծէր վէ Գալլին էսկի անտըն քահանայլարըն հիշ մի օգուամընլար , պունլար իսրալէլ իլիւթիյարլարն մը տըրլար . եօդաա եալընը Ահարոնուն սիւսիլէսինտէն Ղեւտացի ճիւսինտէն միւթէսէլիլէն էնէն զաթլէր մի տիրլէր : Լաքին մէրամ ատէմէ չօզ շէյլէր իլիւթիքեապ էթտիրիր :

ՕՆ ԵՒՏԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԱԼԼԱՀ ՎԵ ԴԵՆՏԻ ԴԵՄԱԼԻԹԼԵՐԻ

ՈՂԸ . ԱԼԼԱՀ տէմէմիդ իլէ քէնտի քէնտինտէն վաճիպ էլ վի-
ճուտ , վէ էն ալա պիր զաթ անլարըզ . վէ պու զաթ-
տէն մաստա հէք նէ վար իսէ , քէնտի իլմի , վէ քէնտի գուվվէթի
իլահիսիլէ , հիչտէն խալզ օլմուչ պիլիբիզ : Ալլահը ինքեար էտէն ին-
սանլարա կէլինճէ , պուռնարը իքիյէ թագսիմ էտէրիզ . եանի ինսա-
նըն Ալլահը թանըմագտան կէլէն ճինսի . վէ Ալլահըն իլմինտէն մահ-
րոււմ գալմըչ ճինսի : Ինսանըն Ալլահըն իլմինտէն մահրոււմ գալմըչ
ճինսի Ալլահըն վար օլտուղունու հիչ պիլմէյէնլէր տիր . պուռնարա
փուքփիեքսթ իսմինի վէրիզ , քի եա թաչտան , եա ալթունտան , վէ
եա սայիր շէյլէրտէն եաբմա օլանլարա թափարլար : Պու ինսանլար
հէր նէ գատար քի փութլարը Ալլահ հէրինէ գօյսալար , եինէ ազըլ-
լարը վէ վիճտանլարը տախիլէն շահատէթ իտէր քի , պու թափտըզ-
լարը շէյլէր Ալլահ օլամաղլար . անճագ պուռնարըն հէփսինի հիչտէն
վար էտէն պիր գուվվէթ եախօտ պիր մուազզամ մէպտա վար տըր .
լաքին ինսան պու եա , պու համագաթ , վէ ճահիլլիք սէլինտէն
պիր վագըթ սիւրիւնիւպ կիտէր , նասըլ քի Ձին ահալիսինին էքսէրի-
սի վէ զայրիհիւմ :

ՈՂԹ . Ինսանըն Ալլահը թանըմագտան կէլէն ճինսինէ , եախօտ
օնլարա քի Ալլահը հէր շէյին եարատանը պիլիպ տէ եինէ օնա Ալլահ
կիպի թափմայանլարա կէլէլիւմ : Պուռնարըն հագգընտա Պօղոս առաք-
եալ . (Հոմ. Ա. 19 .) շէօյլէ հաղար . « Ձիրա Ալլահըն իլմի օնլա-
րա աշիքեար սըր . զիրա Ալլահ քէնտիսի օնլարա պէյան էթտի .
չիւնքի օնուռն կէօրիւնմէզ շէյլէրի տիւնեանըն պիտայէթինտէն պէրի ,
եանի օնուռն էպէտիլլիլի , վէ գուվվէթի . վէ Ալլահընլը եարատըլմըչ
շէյլէրին վասէթասիլէ անլաշըլըպ կէօրիւնիլ , քի հիչ պիր էօղիւր
իպլազ էտէմէսինլէր . զիրա Ալլահը թանըրլար ամմա Ալլահ կիպի (օ-
նա) թաաղիւմ , եախօտ թէքրիւմ էթմէտիլէր . . . » :

Պուռնարըն հէփսինէ գարչը , էվվէլա Ալլահըն վար օլտուղունու :
Սանիյէն Ալլահըն տախիլի քէմալէթլէրինի : Սալիսէն խարիճի քէմա-
լէթլէրինի պէյան էտէրիզ :

ՊԱՊԸ ԵՎ ՊԵՆ

ԱԼԼԱՋԸՆ ՎԱՐԼԸՂԸ ԻԻՋԵՐԻՆԵՆ

ՈՁ . Փութբէրէսթ քիմսէ Ալլահըն մուհարրէր քէլամընը գապուլ էթմէղ քի , օնտան իսպաթ կէթիւրիպ պու սահիհլիյի թաստիգ էտէլիմ : Օնլարա գարչը պիր եալընը թապիաթ նօմոսու իսպաթլարընս տան , վէ շահատէթլէրինտէն մատա , տիէր իսպաթ , եա շահատէթ եարամաղ , վէ պու սահիհլիյի շէօյլէ պէյան էտէրիղ : Ինսանըն թապիի ազլը շահատէթ էտէր քի , տիւնեատէ հէր նէ վար իսէ , մախլուգ տուր . մուհայէր տիր , վէ գայիմի պիլ ղայր տըր (արարած , անտարբեր , եւ պատահական) մատամ եարատըլմը ժախլուգ տուր , տէմէք քի , խալիզի եանի եարատանը մութլազը վար տըր . վէ մատամ քի եարատըլմը մուհայէր տիր , տէմէք քի մութլազ պիր գատիր , վէ Ֆայիլ մէպտանըն սէմէրէսի տիր . վէ մատամ քի պուլ եարատըլմը գայիմի պիլ ղայր (պատահական) տըր , տէմէք քի , մութլազ սուրէթտէ միւնթէթիմ էլ վիւճուտ պիր ղաթըն սէպէպինէ տէլիլ , վէ միւնթէհի տիր (տայանմը տըր) : Պու իւշիւնիւն հէր հանկըսընը փութիւրէսթ ինքեար էտէրսէ , իսպաթ էտէրիղ :

ՈՁԱ . Ձիրա եարատըլմը տէմէմիղ , պիր մութլազ եարատան իսպութ . պու եարատան իլէ եարատըլմը պէյնիտէ պուլոււնան մէրպուլ թիէթէ մութլազ միւնսիպիք իսմինի վէրերիղ քի , պիրի տիկէրսիղ օլամազ . նասըլ քի օղուլ տէտիյիմիղտէ , մութլազ փէտէրինին օլտուղունս շիւպհէմիղ գալմաղ : Պունու փութիւրէսթ Ֆէյլիսօփլարը տախի Սոկրատ , Պլատոն , Արիստոտէլ , Կիկերոն վէ սայիրէ թաստիգ էթտիլէր . հաթտա Կիկերոն տիւնեանըն եանի եէրին վէ կէօյիւն վէ եըլտըղլարըն սուրէթը միւնթաղամատա տէվրանընտան , վէ տէնէնին էվդաթը էրպաասընըն կիւղէլճէ վէ պիր պիրինէ մութէագըպէն տէվըր , ու ճէվէլանընտան , վէ հէր պիրի քէնտի սէմէրէյի լազըմէպինի վազթինտէ վէրտիյինտէն իսթիսրաճ էտէրէք , տէր « Հանկը ատէմ տիր օլ քիմսէ քի , պունլարը թէրթիպ էտէն ազըլ Ալլահանի վէ Ֆէվգէլ թապիյաթ պիր ղաթըն իւմիյլէ թէրթիպ , ու թէէլիֆ օլմուշ տուր տէյի իզրար էթմէյէ մէճպուր օլմասըն » (*Տէ . բաւաւան փէլէս . փայաւէն . ձիւ*) « Էն վահշի միլէթ օլտուն , միւճէրրէտ պիր Ալլահ թափար . օնուն դուվվէթինի մախլուգաթ պուվվէթինտէն փէք ալա վէ իւսթիւն թութար . շու գատար քի , պիր շէհր գալէսիղ պուրճսուղ , թէատրօսուղ օլապիլիւր ամմա Ալլահըղ պիր շէհր , փութիւնտէսի օլմայան պիր շէհր կէօրմէք իհթիմալլին ղայրի տիր » Պէօյլէ Պուտարընս (*Ան . ձիւ*) :

Քրիսթիանայւրա կէլինճէ Ալլահըն , եէրին վէ կէօյիւն եարատը-
ծըր օլտուղունու համտ օլսուն ճիւմէթէն իգըրար էտէրլէր . վէ
քեաֆֆէի Աստուածաշունչ քիթապըմըղ , պունու քէնտիսինէ էսաս
թուլթմուշ (Ծննդ. Ա. 1.) « Ի սկզբանէ արար Աստուած զերկինս եւ
զերկիր » հւն . էվլէլինտէ Ալլահ եէրի վէ կէօյիւ եարաթտը . իշպու
եէրի վէ կէօյիւ եարատան մէսլտէյէ պիզ Ալլահ տէրիզ վէ վաճիպ էլ
վիճուտ զաթ տէրիզ : Տահա մուֆասսալընը արղիւ էտէն Բանական
փիլիսոփայութիւնուն (ՃԻԵ. ԳԷՆ ՃԾԶ. Ե-) դատար պաղսըն :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԱԼԼԱՀԸՆ ՏԱԽԻԼԻ ՔԵՄԱԼԵԹԼԵՐԻ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

ՈԶԲ . Ալլահըն վար օլտուղունու մուխթասարճա պէյան էթտիք .
շիմտի ազլըմըզըն գըսսա կէօրիւշիւնէ կէօրէ , Ալլահըն թապիյաթը-
նըն վէ օնուն քէմալէթլէրինն նէսէն իպարէթ օլտուղունու թէ-
ղէքթիւր էտէլլիմ :

Ալլահտա իքի տիւրլիւ քէմալէթ կէօրիւրիւզ , տախիլի քեմալիք ,
վէ խարիճի քեմալիք : Տախիլի քէմալէթ , Ալլահըն տախիլէն թա-
պիաթընա րաճի քէմալէթ տիր , խարիճի քէմալէթ տէ մախլուգաթ
իլէ օլան միւնասիպէթ տիր : Տախիլի քէմալէթ Ալլահըն թապիյաթը-
նա էօյէ մուգթաղա տըր քի , օնսուղ Ալլահ Ալլահ օլամաղ . խարի-
ճի քէմալէթ էօյէ տէլլի :

ՀԶԳ . Պու միսիլի տախիլի վէ խարիճի քէմալէթլէրին Ալլահտա
օլտուղունու եալընըզ պիղճէ անլարըզ , վէ գըյաս էտէրիզ տէլլի քի
Ալլահըն քէնտի թապիյաթընըն , վէ քէնտի քէմալէթլէրինն պէյնին-
տէ տախիլի օլսուն , խարիճի օլսուն մատտէթէն , վէ ասլէն պիր Ֆէրզի
եա թագսիմի վար տըր : Եանի պիղլիմ գըսսա ազլըմըզ Ալլահըն թա-
պիյաթընը , քի հէր էլլիլին վէ քէմալէթլէրին մէճմուի տիր , կէօրտիւ-
շիւնտէ , օնու եէք նաղարտա անլամայա գուտրէթի օլմատըղլնտան ,
ազլէն քէէննի թագսիմ թագսիմ էտէր . վէ անլամայա միւգթէտիր օ-
լուր : Պիլ Փարզ եիւզ պաթման պիր եիւքիւ պիղլէր գալտըրամայըպ
թագսիմ թագսիմ էտէրէք , վէ պաթման պաթման քէսիպ գալտըրամայա
չալըշըրըզ , պունու տա հա քէզա : Լաքին Ս. Թուլմասըն տէտիյի կի-
պի , Ալլահըն գաթը Ալլահըն ճիւր շիյի տիր : Ալլահըն թապիյաթը , վէ
պու թապիյաթըն քէմալէթլէրի պէյնինտէ պիլէ գաթէն հիշ պիր Ֆէրզ ,
եախօտ այրը սէչիսի հօզ տուր վէ օլամաղ . Փագաթ պիղլիմ քէնտի
ազլըմըզա եալընըզ այըրտ էտէրէք Ալլահըն ատալէթի , Ալլահըն միւ-
րատը , Ալլահըն իլմի , Ալլահըն մէրհամէթի , տէրիզ պագըսըլա . Լաքին
պունլարըն հէփսի Ալլահըն պիր եալընըզ թապիյաթը իլահիյէսի տիր :

ՈՁԴ . Քէմալէթլէր , Աստուածաբանլարըն գաւլինձէ քիմիսի մախ-
լութ տուր (խաւն) . եախօտ պարզ ըստ խմիք . եանի սէմթճէ խալիս
տիր . քիմիսի տէ էն խալիս , եախօտ մագամընա կէօրէ (կերպաւո-
րապէս) խալիսէթ իւլ խալիս : Սատէ խալիս , եախօտ մախլութ քէ-
մալէթլէր ինսանտա մէվճուտ պուլունուր . զիրա պիր քէմալէթ պիր
ինսանտա , եախօտ մախլուղաթ տա հէր նէ գատար եիւքսէք տէրէ-
ճէտէ պուլունսա , մութլագա էն եիւքսէք , վէ էն խալիս տէրէճէ-
տէ պուլունամագ . մէսէլա իլմ , ատալէթ , մուհապպէթ ինսանըն
իլմի ատալէթի վէ զայրըհիւմ , հէր նէ գատար Ֆայիգ տէրէճէտէ
պիր ինսան տա պուլունսա մութլագ գուսուրու վար տըր , նօգսանը
վար տըր , օնուն իչին ինսան քէմալէթի պիր տէրէճէյէ գատար խա-
լիս օլապիլիր . էն խալիս օլամագ . պունա Աստուածաբանլար (Մե-
թաֆիդիգական չարութիւն) . եանի , ինսան թապիյաթընըն գուսու-
րու մութլագը տըր տէրլէր . լաքին Ալլահըն քէմալէթլէրինէ կէլին-
ճէ , էն խալիս տէրէճէտէ Ալլահըն թապիյաթը պու քէմալէթլէրէ
մալիք տիր , շէօյլէ քի ճիւզի պիր նօգսան Ալլահըն քէմալէթլէրին-
տէ պուլունսա Ալլահ օլամագ . պունու երրորդութիւն պահընտա
տախի իխթար էթտիք :

ՈՁԵ . Կէլէլիմ եինէ Ալլահըն թապիյաթընըն , եախօտ զաթընըն
էն պիրինճի էսասը պուլունան քէմալէթէ , եանի Ալլահըն թապիյա-
թընըն պիրինճի եէրտէ , վէ սըրասընտա պուլունամաը լազըմ կէլէն
քէմալէթ հանկըսը տըր . քի Ալլահըն զաթընը եա թապիյաթընը պու
զաթ , եա պու թապիյաթ օլտուղունու թաստիգ էտիյօր : Պունու տա
տէրսէք եինէ ազլըմըզըն անլատըղընա կէօրէ , պիրինճի . իքինճի .
իւչիւնճիւ տէրիզ . տէյիլ քի Ալլահըն զաթընա կէօրէ էօյլէ տիր . զի-
րա Ալլահըն թապիյաթընըն , վէ քէմալէթլէրինին պէյնինտէ հիչ պիր
ֆէրզ եօգ տուր . Ալլահտա թապիյաթճա հէֆիսի պիր տիր : Վա-
գաա պու տէտիյիմիզ , ագանիմի սէլասէտէ , եանի (Անճնաւորու-
թիւնճա) տէյիլ . զիրա մահէլինտէ իխթար էթտիյիմիզ միսիլիւ ,
անճլար պիր պիրինտէն այրը միւֆիթէրիգ տիրլէր , շէօյլէ քի փէտէ-
րին անճը , օղուլուն անճը տէյիլ , վէ օղուլուն անճը Հոգին սուր-
բուն անճը տէյիլ : ամմա պու անճլարըն պիր թէք թապիյաթը օլ-
տուղունտան թապիյաթճա , եանի Ալլահըն պու թապիյաթընըն , վէ
անճլարընըն պէյնինտէ հիչ պիր ֆէրզ (զանաղանութիւն , բաժանու-
մըն) օլամագ : Պունլարը իխթար էթտիքտէն սօնրա տէրիզ :

ՈՁԶ . Ալլահըն թապիյաթընըն էսասէն քէմալէթի քէնտի քէն-
տինտէն իտուկի տիր (Ինքնազոյ լինելն Աստուծոյ) պունուն իչին ֆա-
րիսիճէ խիւտա քէլամը փէք կիւզէլ սէօյլէմիչ Խոյ , քէնտի տէմէք .
խիւտա քէնտիսինտէ եա քէնտիսինտէն տէմէք , վէ հայճա (ինք-
նազոյ) : Աստուածաբանլարըն քիմիսի Ալլահըն պու թապիյաթընը
հատտի զաթինտէ պէսլէյէն , վէ միւէսսէս քէմալէթ պիւթիւն Ալլա-

հանի քէմալէթլէրինին մէծմուխտէ տիր տէրլէր . պունու Առլէլմոս Օգգամ Աստուածաբանլար սընըֆը թարիֆ էտէր : Գիմիսի տէ Ալլահըն քէմալէթլէրինին մուգթազա վէ մութլազ օլմասը իզթիզասըն-տան տըր , տէր : Պունու տա Սկովտ մայէթի մէվճուտու Աստուածաբանլար իլէ : Պու սօն իքի ճինս Աստուածաբանլարըն վարդապետութիւնունա րայէթ վէ հլւրմէթ էտէրիզ . ամմա Ս. Թովմասըն րէ-յինէ պիզ տախի իմզա էտէրիզ :

Ալլահըն իշպու քէնտի քէնտինտէն օլմասը քէմալէթի եալընըզ Ալլահըն թապիաթընը Ալլահ թապիաթը տէյի թախսիս էտէպիլիւր . զիրա պիրինճի քէմալէթ օլմագ իշին լազըմ օլան շուրութ , եալընըզ քէնտինտէն օլմագ քէմալէթի եագըշըյօր . զիրա պիրինճի լազըմ քի , օլ քէմալէթ օլ զաթըն տախիլինտէ պուլունսուն , եալսօտ օնա թապի օլսուն : Իքինճի լազըմ քի , օլ զաթըն տիկէրլէրինտէն այըրտ էթսին : Իւշիւնճիւ լազըմ քի , սայիրլէրինին էն էվվէլի օլսուն : Տէօրստիւնճիւ լազըմ քի , սայիր քէմալէթլէրին էսասը վէ մէնպաը օլսուն : Իշպու տէօրթ չարթ Ալլահըն եալընըզ քէնտի քէնտինտէն օլտուղու քէմալէթինէ եագըշըր վէ մուվաֆըզ կէլիւր . սայիրլէրինէ եագըշմաղ : Պունլարըն հէփսի գըսսա ազլըմըզա կէօրէ տիր : Չիւնքի հէր շէյին թապիյաթընտա էն էվվէլ աալըն (էութիւնուն) թէգատտիւմ էթմէսի էմրի թապիի տիր . պատէհու աալընտան եախօտ օլ թապիաթտան նէչաթ էտէն քէմալէթլէր : Ինսանլար տա թապիաթ եախօտ աալը քէնտի քէմալէթլէրինտէն կէրէք վագըթմա , կէրէք օլ քէմալէթին թապիաթընճա վէ կէրէք սըրաճա էվվէլ տիր . լաքին Ալլահ տա աալը քէնտի քէմալէթլէրինտէն տէյիլ վագըթմա , անճադ պիտայէրճի , եախօտ սըրաճա եալընըզ էվվէլ տիր , պիլ ֆարզ պիր քիպիլթ եագտըղընտա աթէչի շափընտան էվվէլ օլտուղու էմրի թապիի տիր . ամմա սըրաճա , տէյիլ քի վագըթմա . չիւնքի աթէչ շափըսըզ , վէ շափ աթէչսիզ օլմաղ . իքիսիտէ պիր անտէ օլմաղ : Պու քէմալէթլէր իւզէրինէ մուֆասսալէն պիլղիմ բանական փիլիսոփայութիւնուն (ճԾԹ. Գան. ճԿԴ. Է Գարար պաֆ) զիյատէսինի պուլուրսուն , պիլղիմ մագսէտիմիզէ չիմտիքի հալտէ պուգատարը քեաֆի տիր :

ՈՁէ . Տէմէք քի , Ալլահըն պիրինճի քէմալէթի քէնտի քէնտինտէն իտուկի (ինքնագոյ) օլմասը տըր , պունու հէր քէս գապուլ էտէր . իշթէ պունու սայիր քէմալէթլէրէ էօաս իթթիխազ էտէրէք տէրիզ . վաճիպ էլ վիւճուտ պիր սասէ Ալլահ քէնտիսի տիր : Տէմէք քի Ալլահըն քէմալէթլէրի եախօտ Ալլահըն թապիաթը թահտիտ օլսմաղ . եանի հուտուտ ալթընա կիրէմէզ , վէ հուտուտսուզ տուր (անսահման է Աստուած) Գէզալիք քէմալէթլէրին վէ թապիյաթընըն էօլլիւսիւ եօզ տուր . (անչափ է Աստուած) քէզալիք պու թապիաթ իսթիպտալ գապուլ էթմէզ , եօզսա թէպտիլ օլան Ալլահ օլմաղ :

(անիտիոն է Աստուած) : Քէզալիք Ալլահըն թապիաթը էպէտի , սէր-
մէտի տիր . չիւնքի մուվազգաթ Ալլահ օլմադ , նէ պէտայէթի օլ-
պիլի , նէ տէ նիհայէթի . (յաւիտենական է Աստուած) : Քէզալիք
Ալլահ սատէ տիր . վէ հիսսէ գապուլ էթմէզ . զիրա իքիտէն միւ-
րէթթէպ օլան հուտուտ ալթընա կիրէր . (ամենապարզ է Աստուած) :
Քէզալիք Ալլահ պիր տիր . (մի է Աստուած) . զիրա իքի օլսայըտը ,
թէքմիլ վէ պի հուտուտ օլմադըտը , քէնտի քէնտիտէն օլմադըտը :
(երբեք օրէն . 2 : 4 : Մարի . ԺԲ . 29 հւն .) : Պունլարըն մուֆասսալ
տէլայիլինի օգուճադ իսթէրսէն մէքքիւր փիլիսոփայութիւնուն (ձկն .
— ձձԱ . (ձՂԸ . վէ Մ . Մարի .) դատար օգու : Կէլէլիմ Ալլահըն իլմինէ :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԱԼԼԱՀԸՆ ԻԼՄԻ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՈՁԸ . Իլմ պիզճէ իքի թարզ օլուր . էվէլա օլ մալիւմաթ իլմ
թէմիյէ օլունուր , քի ինսանըն ազլընա պէրրադ վէ աշիքեար կէօ-
րիւնիւր . պու իլմ մանթըգտա պէյան օլունմուշ օլան մէպտէլէր վա-
սէթասըլա գահիրէ չըգմայա , վէ անտէն ինսանըն ազլընա պէյան
օլմայա լուզումի հօդ տուր : Իլթէ պու թարզ իլմ , եալընըզ լայըզ
իլէ ճէնապը հազգտա մէվճուտ տուր . չիւնքի հէր շէյին խալիֆի ,
վէ եարատըճըսը օլտուղու իչին , օնլարըն տախլի թապիյաթլարընը
վէ հէր շէյին էսպապընը , վէ էն եիւքսէք մէպտէլէրինի պիլտիլի ի-
չին , ասըլ իլմի սահիհ քէնտիտէ տիր տէրիզ : Սանիյէն , իլմ թէս-
միյէ օլունուր օլ մալիւմաթ , քի ինսանըն ազլը մախլուգաթըն հէր
պիր խուսուսու տախլիյէսինէ վէ թապիիսինէ վէ օլ թապիաթը թէ-
շէքքիւլ էտէն էսպապ ու մէպատիսինէ թէմամիյլէ ալիհան օլմատը-
ղընտան , պատէհու չօդ սահիհլիքլէրէ , իլմի մանթըգ մէպտէլէրի վէ
գայտէսի վասէթասըլա մուվաֆֆադ վէ ալինա օլուր : Իլմին էվ-
վէլքի թարզը , Ալլահն եալընըզ մախսուս տուր . պու իքինճիսի ին-
սանա : Ալլահըն թէքմիլ իլմինէ տէլիլ տիրէր . (Ա . Թագ . Բ . 3 : Եթ .
ԺԴ . 14 : Հարի . ԺԱ . 33 :)

ՈՁԹ . Սալիսէն , Ալլահըն իլմի քէնտի թապիաթընտան եախուտ
Ալլահըն ասլընտան հասըլ օլուր . նասըլ քի Ալլահըն թապիաթը , եա
ասըլ սատէ տիր , պիր գարարտա տըր , հուտուտուղ տուր . վէ խիւ-
տայի . եանի քէնտի քէնտիտէն տիր . (Իմաս . Է . 22 : Յալիք . Ա .
17 : Մարի . ձԽԶ . 2 : Եթ . Դ . 13 :) Քէզա Ալլահըն իլմի սատէ տիր .
պիր գարար տըր , հուտուտուղ տուր . խիւտայի , վէ ֆալիլ
սէպէպ տիր : (Սալ . ձԳ . 24 : Իմաս . Է . 21 : Եթ . Ժ . 12 : Ասալ . Ը .

27: Աւ Պետակէն գիրք. Դ. ԳԼ. ԺԱ. Բէ. 10:) Վէ Ս. Օգոստինոսուն սէօղիւնիւ սէօյլէմէյէ մէճպուր իսէք, Ալլահըն պիլմէսի վէ ասլը պիր տիր. Էանի Ալլահըն զաթը վէ իլմի իքիսի իքի շէյ տէյիլ. իքիսի պիր շէյ տիր: Ալլահըն իլմինին զօր վէ տէհէթլի Էէրի, նէ սուրէթ իլէ, վէ նէ կէօնէ զաթլէրը անլար իտուկի տիր:

ՈՂ. Ալլահըն պու իլմի, իւչ տիրլիւ մատտէ, Էախօտ իւչ տիրլիւ մազէր (առարկայ) կէօրտիւյիւ իչին, իւչ տիրլիւ տէ իսիմ ալըր:

Էվվէլա. սատե իսքիճիսմ իլմի (գիտութիւն պարզ իմացողութեան, Էախօտ իմաստութիւն) թէսմյէ օլունուր. գուվվէտէ վէ գապիլլյէթտէ օլան մէվատտը կէօրտիւյիւ իչին, Էանի օլ գապիլլի օլան մատտէլէրի (զկարելի էակս) քի տայիմա գուվվէտէ գալըրլար. վէ հիչ ֆիիլէ Էանի Էարաստըմըչ հիյէթէ կէլմէլէր:

Սանիյէն ճեգարէք իլմի, օլ գապիլի օլան շէյլէրին իլմի տիր. քի գապիլլյէթտէ վէ գուվվէտէ գալիմալըչլար. Էախօտ գուվվէտէ, վէ գապիլլյէթ հալինտէ իսէլէր տէ, մուախխարէն, վէ վազթիլլէ մութլազ Էարատըլազ, ֆիիլէ չըգաճազ տըրլար. վէ մատէմ Ալլահ հէր շէյի էպէտիլլէտէն կէօրիւր. Էանի սապըզը վէ հազըրը վէ աթիտէ կէլէճէյի պիր նազար իլէ կէօրիւր, տէյիլ ինսան կիպի միւթէնազըզ սուրէթտէ կէօրիւր. Էանի կէչմիչի կէչմիչ, հազըրը հազըր վէ կէլէճէյի կէլէճէք. պիլ Փարզ Էիւքսէք պիր տաղըն իւթիւնստէ պիր աաէմ տուրուր. վէ պիր պիրինտէն սօնրա Էօլա չըզմըչ, վէ պիր պիրինի կէօրմէյէքէք, Էօլարընսա կիտէն իւչ Էօլմույուլ քէնտի տաղըն իւթիւնստէն նասըլ քի պիր պազըլ իլէ կէօրիւրսէ, քէզալիք Ալլահ իչպուլ նէգարէթ իլմի էպէտիսիլլէ հէր շէյին վազթիլլտէ օլմուչ օլտուղունուր պիր նազար գըլմասը իլմիլլէ կէօրիւր: (Երեւոյթ օրնաչ. ԼՌ. 34. Եբր. Դ. 13: Սաւ. ճԼԸ. 3. ԼԲ. 15: Իմաս. Ը. 8: Դաւեւլ ԺԳ. ԵԿ. 42: Կէ. ԺԳ. 28: Աւ Պետակէն գիրք. Դ. ԳԼ. Զ:)

Սալիսէն, Ալլահըն իլմի, տիկէր իւչիւնճիւ պիր իսիմ ալըր. Էանի վասաթ իլմի (միջական գիտութիւն) շէօյլէ քի, Ալլահ պիր շէյին գապիլլյէթտէն, Էա գուվվէտէն ֆիիլէ կէլէճէյինի պիլիլ. Էա կէրչի ինսանըն իրատէյի ճիւղիյէսինէ մէնութ, վէ միւթէալիզ պազըլ էսպապըլ լազըմէ իպրազ ու ինֆազ օլմուչ օլսա իտիլէր. վազաա ֆիիլէ չըզմըչ կիպի պիլիլ իտի, ամմա օլ սէպէպլէր վէ օլ լազըմ օլան վասէթալար վազթիլլտէ իպրազ ու ինֆազ օլմատըղը իչին, օլ գապիլլի օլան շէյ գուվվէտէ գալմըչ օլուր. Էանի նէ սատէ գապիլլիլէր (կարելի էակ) միսալի, հիչ պիր վազըթ գուվվէյէ կէչմէյէճէք իտի. նէ տէ նէգարէթ իլմի մէվատտը կիպի, մութլազ վազթըլ մախսուստէնա գուվվէտէն ֆիիլէ չըգաճազ իտի. անճազ մուհայյէր, վէ մէչըրութ հալտէ պազըլ սէպէպէ մախսուս վէ միւնթազըլ վասաթ մէվգիտէ տուրուր: Իշթէ էֆէնտիմիլլին սէօղիւ պու գապիլլտէն տիր. « Եթէ 'ի Տիւրոս Էա 'ի Սիդօն Էա. » գիրա էկէր սիզտէ իճրա օլու-

նան գուժվէթլէր, Տիւրոս վէ Սիդոնտա օլմուշ օլսալար խտի, չօդ-
տան պէրի քիւլ իլէ վէ խարար իլէ օթուրուպ թէօվպէ էտէր խտի-
լէր : Սոդոմ, Գոմորտա սալիհ պուլունուրսա շէհրի եադմայաճաղը :
(Ա. Թագ. ԻԳ. 11 եւն : Երկրորդ Թագ. ԺԱ. 2 : Ելէյ. 17. 16 : Իսա-
Դ. 11 : Մարգ. ԺԱ. 21 :)

ՈՂԱ. Պու իլմէրին թագսիմի Ալլահտա եօդ տուր . անճադ պիր
սատէ իլմի իլահիսի տիր : Լաքին պու իլմի իլահի ինսանըն տէրէճէ
տէրէճէ իլիմէրինէ գուժվէթլիլէ քեաֆի վէ վաֆի օլտուղունտան,
ինսան քէնտի ազլընտան գըյասէն Ալլահըն օլ պիր սատէ իլմինէ
թագսիմէր վէրիր, զաթէն Ալլահտա իլմ պիր տիր, հէմ իլմիլէ զա-
թընըն պէյնինտէ հիշ պիր ֆերդ եօդ տուր :

ՈՂԲ. Ալլահ սատէ իսթիֆհամ իլմիլէ զապիլ վէ միւմքիւն օլան
շէյլէրին ասլընը քէնտի զաթը իլահիսինտէ, հէր շէյին սէր չէշմէսի
օլտուղու իչին հէմ կէօրիւր հէմ պիլիր. (Ա. Կռն. Բ. 10 : Հռոմ. ԺԳ.
7 : Տեւ Էպիստոլան ճԲ.) չիւնքի հէր շէյին ասլը, եա գալըպը էվ-
վէլիսի Ալլահըն զաթինտէ մէվճուտ տուր, հէր շէյ քէնտի սէպէպի
ասլընը Ալլահ տա մէվճուտ պիլիր. վէ հէր շէյ Ալլահըն զաթինտէ
պուլունան ասլըլարըն պիրէր միւշապէհէթի, վէ միւնասիպէթի տիր.
վէ հէր շէյ քէնտի թէմէլինի վէ մէպտէսինի, վէ իւք գալըպընը Ալ-
լահըն զաթինտէ քեաֆիլէն պիլիր վէ թանըր : Պու սուրէթտէ էկէր-
չի միւմքին, վէ զապիլ օլան շէյլէրին հիյէթի վէ ասլը Ալլահըն զա-
թինտէ մէվճուտ պուլունումուշ օլսա խտի, Ալլահ պու շէյլէրի քէնտի
սատէ իլմի իսթիֆհամ իլէ պիլտիյինտէ խարիճտէն մալիւմաթ քէսպ
էթմէսի լազըմ կէլիր խտի, պու տա սահիհ օլսա խտի Ալլահըն իլմին-
տէ նօզսան օլմասը լազըմ կէլիր խտի. վէ քէմալէթինտէ նօզսան օլ-
մուշ օլուրուտու, քէմալէթի հուտուտ ալթընտա օլմուշ օլուրուտու.
վէլ հասըլ թէքմիլ օլմամըշ օլուրուտու. պու խէ Ալլահա մուղայիր,
հէմ ագլէ մուղայիր տիր. զիրա Ալլահ թէքմիլ օլմագ լազըմ տըր,
վէ նագըս Ալլահ տա Ալլահ օլմագ :

ՈՂԳ. Քէզալիք Ալլահ նագարէթ իլմիլէ էպէտիլիք հալինտէ
քեաֆֆէյի շէյլէրին գուժվէտէն ֆիլիլէ կէլէճէյինի տախի պիլմէլի,
եօդ խէ, հէր շէյի օլտուղունտա պիլսէ, վէ պէլլէսէ պատէհու քէ-
մալէթ քէսպ էթմիլ օլուր. եանի էվլէլ նօզսան, սօնրատան թէք-
միլ, պու տա Ալլահա հագարէթ վէ ագլէ մուղայիր տիր :

ՈՂԴ. Մուախսարէն Ալլահ վասաթ իլմիլէ քեաֆֆէյի օլ շէյ-
լէրի, քի վագթիլլէ իճրա օլմալարընըն սէպէպլէրինի իսթէրլէր պի-
լիր. վէ քեաֆֆէյի օլան տուալար պունա պինայէն տիրլէր, քի
գուլլարընտան եէվմիլէ ճանիպի պարիյէ թագսիմ օլուրլար, վէ հէր
շէյին մուվաֆֆագիլէթինի Ալլահըն իլմի իլահիսինէ, վէ էզէլիսինէ
աթֆ էտէրլէր. հաչան Ալլահ պուհու զահէր միւնասիպ կէօրտիւ քի,
պէօլլէ մէրամ էթտի, տէրլէր. վէ պիլլէր, եա րասպ իշպու թէ-

չէպպիւս էթտիյիմ մուամէլէնին , մուվաֆըզը ըէյի Ալիէրի շայան պուրուրուրսա , իթմամ ու իքմալինէ պիղլէրի թէվֆիզ պույուրմա նըզ միւթէմէննայը ապիտանէմիզ տիր , տէյի կէրմիյէթ վէ հարա ըէթ իլէ սէմատէն տիլէտիյիմիզ տէ , Ալլահն իշպու վասսաթ իլմինի թագրիր , վէ թաստիզ էտէրիզ : Պուսու Մօլինա մէշհուր Աստուա ծաքանըն մէպտէսինէ կէօրէ սէօլլէրիզ :

ՈՂԵ . Լաքին Օգոստինեանլար վէ Թովմայահանլար իտտաա էտէրէր քի , պու վասսաթ իլմի Ալլահն իլմի իսթիֆհամը թապիր օլունան իլմ տիր , վէ ծնաան հիշ ֆէրզի հօզ տուր :

Ալլահն իլմի պիր թէք վէ սատէ իլմ տիր . վէ Ալլահն քէնտի ասը հիյէթի տիր . նասըլ քի Ալլահն ասը պիր տիր , քէզա իլմի տախի պիր տիր . ամմա գուվլէթճէ պիւթիւն պիղիմ ազլըմըզըն իլմէրինէ քեաֆի վէ վաֆի տիր : Տէֆա իլմ , եա մուգքազա (հարկաւոր) իլիմէ եա ազաւտ իլիմէ թագսիմ օլունուր : Մէսէլա . Ալլահ վէ կարելի էալլար , ազաւտ իլմ , ազաւտըզ իլէ իճրա օլունան մէվատըն մալլւմաթը տըր , պու իսիմլէրին թագսիմլէրի Ալլահն պիլմէսի մագամընտան թագսիմ ալմազլար , անճագ պիլտիյի վէ կէօր տիլիւ մատտէլէրտէն ծնու թագսիմ էտիպ , ծնա այրը այրը իսիմ վէրիօրուզ , հօզ իսէ Ալլահնա իլմ պիր տիր : Մատտէլէրինտէն իշպու պիր իլմ , չօզ իսիմ ալըր . եախօտ ալտըրըրըզ . պու մէվատ չիմտիքի եագաճաղըմըզտան տահա զիյատէ տղնաշըլըր :

ՈՂԶ . Ալլահն իլմի էվլէլիսի խուսուսու տախի , Աստուածաբանութիւնճա էն եիւքսէք պիր մէվզիսէ մէնսուպ օլարադ , թութուլուր :

Եվլէլա , Ալլահն իլմի հէր շէյի պիլլիր վէ թանըր . տէյիլ քի եա րասըր . եանի իլմ մատտէտէն հասըլ օլուր . տէյիլ քի մատտէ իլմտէն : Սանիյէն , Ալլահտա քի իլմ պիլա վասէթա տըր (անմիջապէս զիրա հէր շէյին ասըլ Ալլահանի թապիաթտա մէվճուտ տուր . պիլիլմ իլմիմիզ էքսէր տէֆա պիլ վասէթա պիղլէրտէ հասըլ օլուր , եանի սահիհ վէ աչըզ մէպտալէր վասէթասըլա , նասըլ քի իլմի մանթըզ պիղէ էօյրէտիր : Սալիսէն մախլուզաթտա սահիհ վէ էյի պիր շէյ վար տըր տէրսէք , իշպու սահիլիք , վէ էյիք . ծնուն իչին սահիհ վէ էյի տիրլէր , չիւնքի Ալլահտա մէվճուտ վէ մահֆուզ պուլունան քէնտի սուրէթի ապլիյէլէրինէ մուվաֆըզ , վէ միւթապըզ տըրլար , վէ ասըլլարընըն թըպըզ սուրէթի , վէ ասըլլարընա պիր միւնասիպէթլէրի պէնդէյիլէրի օլտուղու իչին , սահիհ վէ էյի տիրլէր : Բապիէն , հօգարըտա իշար էթտիյիզ կիպի , Ալլահտա էվլէլ , վէ սօնրա կէօրմէք օլամազ . եանի Ալլահտա վագթըն էվլէլիսի , աթիսի հօզ տուր . չիւնքի Ալլահ էպէտի տիր . պունուն իչին հէր շէյի կէօրիւր : Կօրմիւշ , վէ կիօրէճիք քէլիմլէրի Ալլահ եագըշմազ , հէր շէյ ծնուն նասըլը իլահիսինտէ հազըր վէ մէվճուտ տուր :

ՈՂԷ, Իշթէ պուռնա պաղարագ, պիղիմ Ալահա իրմի էվվէլի վէր-
մէմիգ, Ալահա կէօրէ պիր դալաթ զիւլում տիւր. լաքին պիղիմ հա-
րատըմը ագըմը մահտուտ, վէ զայիֆ օլտուղունտան, պիր չէյի
վագթ իլէ պիլիրիգ, վէ պէլլէրիգ. պիր չէյի էվվէլ պիլիրսէք, ծնա
էվվէլքի իլմ տէրիգ. սօնրա պիլիրսէք, սօնրաքի իլմ. հա սօնրա-
քի մալիւմաթըմը տէրիգ. պու պիգէ էմրի թապիլի իսէ, Ալահա
իլմ էպէտի վէ թապպիլի տիր. օ քի վագըթ պիլմէգ. հանի հարա-
տըմը էօմրիւն սանիյէլէրինին պիր պիրինին եէրինէ կէչմէսի, հա
խօտ վագիթ տագիքէտէն տագիքէյէ. վէ սանիյէտէն սանիյէյէ էօմ-
րիւն թաղէլէնմէսի տէմէք տիր. Իշթէ պու վագըթ Ալահա սա եօգ
տուր :

ՈՂԸ. Եօգարը տա իսթար էթտիք քի, տախիլէն գապիլի չէյ-
լէր, Ալահըն էպէտի զաթընըն միւշապիհէթլէրի. վէ միւնասիպէթ-
լէրի տիրլէր. վէ էպէտի կէրչէքլիքլէր տիրլէր. վէ իսթիպուալ օլա-
մաղար. պուռնար հիչ պիր վագըթ գուվլէտէն, հա գապիլիք հա-
լինտէն ֆիրլէ չըգամաղար. վէ պուռնու իչլին Ալահըն սատէ իս-
թիֆհամ իլմինին մատտէլէրի, հա մագհարլարը. (առարկալարը)
թէսմիյէ օլունուրլար. Եախօտ ինսանըն իրատէյի ճիւղիյէսինէ միւ-
թաալիք օլարագ, պիր չօգ չէյլէր տէ գուվլէտէն ֆիրլէ չըգարլար.
պուռնար գուվլէտէն ֆիրլէ, հանի հարատըմը հալինէ կէլէն գա-
պիլի զաթլէր, խարիճի գապիլիլէր թէսմիյէ օլունուրլար. վէ Ալ-
ահըն նագարէթ իլմինին մատտէ, վէ մագհարը տըրլար :

ՈՂԹ. Իշպու Ալահըն նագարէթ իլմինին մագհարլէրինի (առար-
կայ), հա մատտէլէրինի քի հա մութլագ ֆիրլէ կէլէճէք տիրլէր.
հա ֆիրլէ կէլմէլէրի, ինսանըն ազատ իրատէսինէ մախսուա տուրլար.
իքի հալտէ կէօրիւրիւգ. հանի, հա թապիլաթ հալինտէ, վէ հա թա-
պիլաթըն մաֆէվգինտէ պուլունան լութուֆ հալինտէ. Պունու իյգահ
էտէլիմ. ինսան էվվէլա, քէնտի թապիլաթը հալինտէ պուլունարապ,
քէնտի իրատէյի ճիւղիյէսիյէ չօգ մուամէլէրի գուվլէտէն ֆիրլէ կէ-
թիրէպիլի. պիր տէ ինսան թապիլաթընըն մաֆէվգինտէ պուլունան
լութուֆ գուվլէթի իլէ քէզալիք չօգ ազատ չէյլէր իճրասընա միւգ-
թէտիր օլապիլի. Պու ազատ մուամէլէլէրին պաղըլարը էյի օլարագ,
էճիր, վէ միւքեաֆաթը իլահիյիէյի միւսթահսէն, վէ միւսթէլգէմ օլա-
պիլիլէր. պաղըլարը տա ֆէհա օլուպ, թագսիրաթ, կիւնահ կիպի
Ալահըն հագգ միւճաղաթընը միւսթէլգէմ օլունուր. սալինտէ ինսան,
հա սալին հալինտէ օլտուղու կիպի գըյաս, վէ թէղէքքիւր օլունուր.
հանի կիւնահա տիւշմէզտէն էվվէլ պուլունան հալինտէ գըյաս օ-
լունուր. հա կիւնահքեար, վէ զէտէլէնմիւշ, եախօտ թապիլաթըն
խասթէ հալինտէ պուլունուպ, գըյաս օլունուր :

2. Թուվմայեան Աստուածաբանլարըն զիւմինճէ, Ալահ ինսանըն
կէրէք թապիլի ազատ մուամէլէլէրինի, վէ կէրէք թապիլաթըն մա-

Ֆէվրուարի օրան (ներգործական) եանի միւգթեալի լուրում Գուգ-
վէթիյէ գուհուրա կէլէն ինսանն մուամէլէլէրինի մատուտէն քան-
րիգ թէշվիգ էտէրէ, գարարլարը, եանի նազարէթ իլմէրի վառէ-
թասիյէ թանըր . ամմա հմնկը հալտէ ինսան օլուրսա օլուն , եա-
նի Ալլահ իլը սէպէպ , վէ ումումինին սէպէպի օլուղու իչին իլը
թանրիք էտիճի , վէ իլը իճրա էտիճի քէնտիսի տիր . հէր շէյին սա-
հիպ մութլագը օլուղու իչին . վէ ինսան Ալլահն էլինտէ օլուղու
իչին . նասըլ քի իքինճի սէպէպ իլը սէպէպտէն ասըլըրսա , պիր եա-
լընըղ օլմագ պապինտէ տէլիլ . իլլա հէմ էթմէք , հէմտէ իշլէմէք պա-
պինտէ շէօյլէ քի ինսան հիչ պիր մուամէլէլէ քէնտի քէնտինտէն գը-
յամ էտէմէլէճէք , էկէրչի էն էվլէլ Ալլահ մատտէթէն օնուն րատէ-
թինի քէնտի միւգթէտիր լութֆու իլէ թանրիգ վէ թէշվիգ էթմէգսէ ,
վէ կիւնահլը մուամէլէ տէ Ալլահ օնու մէն էթմէլէն (թոլտուու-
թեամբ) գարարընտա , նէզարէթ իլմինտէ թանըր . վէ մատտէթէն ,
վէ իլին մատտի խուսուսունուն էքմալի իչին ինսանն միւրատընը
թանրիգ էտէր . եինէ րատէյի ճիւղիյէսի սալիմ , վէ թէմամ գալա-
րագ , եանի ինսանն մանէվի րատէթինին մէյլ ու իսթիյարընը ին-
սանա պըրագըր :

2Ա . Պու գայիտէյի ծանսէնեանլար գապուլ էտէր իտիլէր . ֆա-
գաթ գէտէլէնմիշ թապիլաթ հալի պապինտէ , տէյիլ քի կիւնահտան
էվլէլ ինսանն սատտէթ հալի հագգընտա . եանի Ս . Օգոստինոսուն
սէօղիւնէ կէօրէ , ինսան սատտէթ հալինտէ մուամէլաթը Ֆէվրուա-
րի իչին , մութլագ վէ չարէսիգ օլան եարտըմա միւհթամ խտի , վէ
թապիլաթըն խասթէ հալինտէ , զաթէն լագըմ օլան եարտըմա , քի
ինսանն միւրատընը , իչին իճրասընա պաշլամայա թանրիք էտէր .
հասըլ էթտիյի սէմալի , վէ մութլագ Ֆաթիմ քիլէգգիւգ վասէթասիյէ
(ցանկութեամբ) միւհթամ տըր :

2Բ . Թովմայականլարըն պու թալիմաթընը Աստուածաբանլար
ճիւղէթէն գապուլ էթմէլէր . եանի օնլար քի լութֆուն պու պապ-
տէ քէնտի քէնտինտէն ֆալիլը միւգթէտիր օլուղունու ըէտտ էտէր-
լէր . քէզալիք Ալլահն մութլագ սուրէթտէ ինսանն միւրատընը
թանրիգ , վէ մատտէթէն թէշվիգ էտիճի գարարլարընը եանի նէզա-
րէթ իլմէրինի գապուլ էթմէլէր . զիրա պունլար ինսանն րատէ-
յի ճիւղիւյէսինէ մուղիրր , վէ մուղայիր տիրլէր . վէ շէօյլէ իտտա
էտէրլէր : Եանի Ալլահ թապիլաթ գայտէսինին ազատ մուամէլէլէրի-
նի քէնտի հատտը զաթընտա կէօրիւր այնէտէ կէօրիւր կիպի . նասըլ
քի (կարեի) գապիլլի օլան շէյլէրի քէնտի զաթընտա պուլունան ա-
սըլարընըն միւլիյէթինտէ վէ միւնասիպէթինտէ օլուղլարը իչին թա-
նըր վէ պիլիլ . վէ Ս . Թովմասըն տէտիյի կիպի , (Ս . Ա . Վ . Գ . 12 .
Յ . 7 .) « Եկէրչի պիր շէյ թէքմիլ անլաշըլաճագ իսէ , լագըմ քի ,
էվլէլ օնուն գուգվէթի անլաշըլսըն . եանի , գապիլիյէթի , գապիլ-

լի օլտուղու պիր շէյին տէ գուզվէթի թէքմիլ օլ վազըթ պիւնիր . հաչան պու գուզվէթին թէմտիտ օլտուղու շէյէր պիւնիրսէ . հանի Ալլահըն իւմի ինսան թապիյաթընըն նէյէ միւզթէտիր օլտուղունու հատտը զաթընտա կէօրմէյինճէ օնու թէքմիլ անւայամազ :

ՉԳ . Թուվմայականլար իլէ սայըրլարընըն իսթիլաֆը պիւթիւն շուրասընտա տըր քի , օնլար լութֆ քէնտի քէնտինտէն ֆայիլ տիր տէրլէր . պուշլար տա վազաա ֆայիլ գործունեայ տըր տէրլէր , ամմա Ալլահըն իւմի ինսանըն մուվաֆֆադիյէթ կէօսթէրտիյինի կէօրիւր վէ մալիւմաթ ալըր . վէ սօնրա գարար վէրէրէք , լութֆունու վէրիւպ , ինսանը պու ազատ ամէլլէրի իյէմէյէ միւզթէտիր էտէր : Թուվմայա- կանլար քէնտի թէֆսիրլէրինտէ պունուռն մուղայիրինի իտտաա էտէր- լէր . կէօյա ինսան մուվաֆֆադիյէթ կէօսթէրմէտէն վէրտիլ լութֆ ինսանըն րատէթինէ էօյլէ թէէսիր , վէ մատտէթէն իշին իճրասընա մոււպէնէթ , վէ թէշվիդ էտէր քի , մութլազ ինսանըն միւրատը օ- նա գարշը կէլէմէզ : Պաշլըճա սէպէպլէրի տէ պու տուր քի Ալլահըն նազարէթ իւմի , վէ գարարը իքիսի պիր շէյ տիր . վէ պու իւմտէն մա- տէ պաշգասընը թանըմազլար . գապիլլի կարելի էակլար իւմինի տէ գապուլ էտէրլէր , քի սատէ իսթիֆհամ իւմի , (պարզ իմացողական գիտութիւն) թապիր էտէրլէր : Լաքին տիկէրլէրի , վէ Օղոստինեան- լար տախի մուղայիրինի սէօյլէրլէր . հանի ինսան Ալլահըն քեաֆի (բաւական) լութֆու իլէ ազատճա պազը ամէլլէր իճրա էտէպիլիր . վէ պազը ամէլլէր տախի միւզթէտիր (գործունեայ efficax) լութֆ իսթէրլէր . քի ինսանըն ճիւղի րատէսի իլէ ֆիլիլ չըգարլար : Հէմ Ալ- լահըն գարարընը քէնտի նէզարէթ իւմինտէն թէֆրիզ էտէրլէր :

Խիւլասայի քէլամ , Թուվմայականլար , կէրէք թապիի ամէլլէր հազգընտա , կէրէք ֆէվզէլ թապիաթ (գերբնական) ամէլլէր հազ- գընտա շէօյլէ տէրլէր . հանի Ալլահ ինսանըն րատէթինի մատտէթէն թահրիզ , վէ էվվէլինտէն թէրթիպ էտիճի գարարը վասէթասըլլէ պի- վիր . վէ ֆէվզէլատէ , (գերբնական) ամէլլէր հազգընտա տախի , Ալ- լահ (ներգործական efficax) լութֆունու վէրմէք , եա մէն էթ- մէք գարարը իլէ պիլիր . պու գարար տախի ինսանըն մատտէթէն միւրատընը թէրթիպ էթմէսիլլէ պէրապէր վէրիլիր , հանի ինսանըն իատէյի ճիւղիյէսի ամէլլէ պաշլամատան էվվէլ պու գարար վէրիլիր : Տիկէրլէրի տէ մուղայիրինի տէրլէր . հանի թապիի ամէլլէր հազգըն- տա , Ալլահ ինսանըն միւրատընըն ֆիլիլ մէլլիյէթինի կէօրտիւքտէն սօնրա , օնլարը թանըր . վէ (գերբնական) ամէլլէր հազգընտա . Ալ- լահ պու (ներգործական) լութֆ վէրիլտիյինտէ , ինսան ազատ միւ- րատիլլէ պու ամէլլի պէօյլէ էտէճիլինի կէօրտիւքտէն սօնրա պիլիր . վէ գարար վէրիր քի , պու լութֆ իլէ ֆիլան ատէմ խէլաա օլաճադ եախօտ թէլէֆ օլաճադ : Թարաֆէյն քէնտի գիւյիւմիւնիւ վէ թալիմա- թընը ազիզ քիթապտան , վէ սայիրէ իլէ պէյան էտէրլէր : Եվվէլա :

ՁԴ. Թողմայականլար քէնտի մէպտէլէրինի շէօյլէ իսպաթէ գը-
յամ էտէրլէր . եանի ինսան քէնտի բատէթիլէ իշլէտիլի ամէլլէրին
էլիսինի Ֆէնասընը վէ պունլար կէրէք թապիի , կէրէք թապիա-
թըն մաֆէվզինտէ օլան ամէլլէր օլսուն , քեաֆֆէսի Ալահըն գա-
րարլարըյա , թարիգիլլէ , հիւքմիլլէ , հիւմէթիլլէ եաբըլապ , հազըր-
լանմը . շէօյլէ քի , պիր հալընըզ օ իճրա օլուր , քի Ալահ քէնտի-
սի տիւշիւնմիւշ , վէ օլմասընը իսթէմիշ , վէ ինսանըն կէրէք էյի վէ
կէրէք Ֆէնա բատէթինի տօղրու մագսէտլէրինէ վասըլ օլմագ իշին
ալիմանէ գուլլանըր , իշթէ տէլիլլէրի : (Գորձ. Զ. 27. եփէ. Բ. 10)
« Զիրա օնուն ամէլլիլդ . քի Քրիստոս Յիսուստա Ալահըն փէշին հա-
զըլատըղը էյի ամէլլէր իշին եարատըլտըզ , շէօյլէ քի օնլար տա
եիւրիւյէլիմ » վէ Հայրապետլէրտէն սուրբ Օգոստինոս քէնտիլէրի-
նէ համի կէթիլիլլի . կէօյա Ալահ սօնրատան վուգու պուլաճագ շէյ-
լէրի վուգու պուլտուգու իշին պիլմէղ , եա օնլարը պիլտիլի իշին
օնլար վուգու պուլուրլար : Եանի Ալահըն իլմի , վէ գարարը վու-
գուլթտան էվլէլ , վէ սէպէպի տիր : Եանի վուգու պուլան շէյլէրին
սէպէպի Ալահըն իլմի վէ գարարը տըր :

ՁԵ. Օգոստինեան թագըմը Աստուածաբանլար տախի , աղիզ քի-
թապտան քէնտի սուրէթի թալիմաթլարընը շէօյլէ թաստիզ էտէրլէր .
եանի ինսանըն ամէլլէրի կէօրիւնմիւշ , թէֆթիշ օլունմուշ վէ կիթ-
տիլիլիլլի հօլլարըն վէ մէսէքիմիզին վասէթասիլլէ մալիւմ օլունմուշ ,
տէլիլ քի Ալահըն գարարը , վէ թագտիրիլլէ գարարլաշմը . (Սուբ. ԶԼԸ. 1. եւն) « Եա բապպ սէն պէնի թէֆթիշ էթտին , վէ պէնի թա-
նըտըն . սէն պէնիմ օթուրուշումու . վէ գալըշմը պիլտին . ուզագ-
տան պէնիմ էֆքեարլարըմը անլատըն , կիթտիլիմ հօլլարը , վէ հալ-
լէրիմի սէն թէֆթիշ էթտին . վէ հէփ հօլլարըմը սէն էվլէլինտէն
կէօրտիւն . իշթէ սէն պէնիմ էվլէլիմի վէ ախըրըմը թանըտըն , սէն
պէնի եարաթտըն » : (Եբէ. ԺԶ. 16. 17.) « Իշթէ պէն տաղլա-
րըն իւսթիւնտէ հէր թէփէլէրին իւսթիւնտէ , վէ գալալարըն . . . վէ
կէօզլէրիմ օնլարըն հօլլարը իւզէրինտէ , վէ օնլարըն հագգսըզլըզլարը
կէօլլէրիմտէն կիզլէնմէտիլլէր » : Պունլարըն սըրասընտա տըր օլ ա-
մէլլէր քի , չարթ իլէ վուգու պուլաճագ վէ օլաճագ իտիլէր . եանի
էկէրչի մաթիւլապ օլան չարթլար , օլ վագըլթ ինսանտան իպրազ վէ
իճրա օլմուշ օլսա իմիլլէր , եախօտ իճրա օլսալար : Պիլ Ֆարզ էկէր
թուլ միւտտէթ եաշասա իմիշ , սալիհ առէմին Ֆէնա հալէ թէպտիլ
օլմասը : (Իսապ. Դ.) Դաւիթին Սաւուղտան թուլթուլաճաղընը , է-
կէրչի կէիլ շէհրինտէ տուրաճագ օլսա իմիշ , (Ա. Թագ. ԻԳ. 12. 13.)
Տիւրոս վէ Սիդոն ահալիսինին էկէրչի Քրիստոսուն միւճիզաթընը
կէօրմիւշ օլսա իմիլլէր , նէտամէթ կէթիլէճէլլէրի . (Մարթ. ԺԱ. 21.
Ղահ. Ժ.) Իշթէ պուլ քէօշլէրէ , վէ պուլ գաթլարա Ալահըն իլմի
էզէլիսի պագարագ , միւնթագըր օլմուշ . զիրա էվլէլինտէն էկէրչի

[illegible]

տուլար • քէնտի վարլըզարընտա Ծ : Նանի եարատըլըշտա եօղ իքէն
Ալլահըն իլմինտէ վար իտիլէր :

Մուախիսարէն Ալլահըն իլմի օլան շէյլէրին օլմասընա , վէ վու-
գուուէա սէպէպ տէյիլ . անճադ օ շէյլէրտէն հասըլ օլան մալիւմաթ
տըր , օլ շէյլէր քի , քէնտի թէմէլլէրինի , վէ ապըլլարընը Ալլահըն
զաթինտէ մահֆուզ պիլիլըլէր : Պիլ ֆարզ , պիր քէօր ատէմին էօ-
նիւնտէքի չուգուրու տիկէր պիր ատէմ կէօրիւպ , օլ քէօր ատէմին
չուգուրա տիւշիւճէյինի քէօր տիւշմէզտէն կէօրիւր վէ պիլիլստէ ,
անապա օնուէն էվլէլտէն պիլտիյի , քէօրիւն չուգուրա տիւշէճէյինէ
սէպէպ օլապիլլըր մի : Քէզալիք Ալլահ մատէմ էպէտիլիքտէ տուրուր
եանի կէլմիշ , վէ կէլէճէք վագըլթ օնուէն եանընտա օլամադ . ինսա-
նըն հէր պիր մուամէլաթընը օլմագտան էվլէլ հաղըր կէօրիւր , վէ
պիլիլ : Ալլահըն պու պիլտիյի ինսանը քէնտի մուամէլէսէնտէն տուր
մու էտէր : Հաթթա իլմին մագհարլարը (առարկայլարը) էվլէլտէն
Ալլահըն զաթինտէ թէքմիլ , վէ մէվճուտ պուլուէնմասալար իտի , ի-
լիմ տախի օլմադ ըտը . զիրա հիշ շէյին մալիւմաթը տա հիշ տիր :
Տէֆա Ալլահըն իլմի օլ վագըլթ սահիհ օլուր հաշան քէնտի մագհա-
րինէ եա մատտէսինէ միւթապըզ օլուրսա եօգսա սահիհիլք , վէ
կէրշէքլիք օլմաղըտը . էկէրշի Ալլահըն իլմի էպէտիլիքտէն քէնտի
մագհարլարընը պիլտի իստէ , օնլարը ապըլ քէնտի թապիլաթլարընա
մուվաֆըդ պիլտի . եանի օ կիւնէ պիլտի , նէ կէօնէ քի սօնրատան
քէնտի թապիլաթլարընա կէօրէ վուգու պուլւաճադ ըտըլար . մուգ-
թաղի մագհարլէրի միւլգթաղի սուրէթտէ պիլտի . ազատ մագհարլէ-
րի ազատ սուրէթտէ , վէ եանըլմազ տէրէճէտէ օնլարը պիլտի : Էօյ-
լէ իստէ Ալլահըն էվլէլ պիլմէսի սօնրատան վուգու պուլւաճադ շէյ-
լէրին թապիլաթընա պիր զարար կէթիլէմէզ . վէ էկէրշի Ալլահըն իլ-
մի էգէլիսի մութլազ եանըլմազ իստէ , պու տուր սէպէպի . զիրա օ-
նուէն հուգուրուէնտա ինսանըն քեաֆֆէյի բատէյի ճիւզլիյէ զարարա-
րը հաղըր վէ մէվճուտ տուրլար , վէ հէմ խիթամ պուլմուշ , վէ իք-
մալ մագհամընտան օլմուշ օլտուգլարընտան , Ալլահըն իլմի թէպտիլ
թաղիլը օլամադ : (Տե՛ գիւլիւն-ֆաթիւն ճաշ .) Իշթէ պուէնա պիր տէ-
լիլ թապիլի : Էֆէնտիլին պիլիլ քէնտի խըզմէթքեարընը չիֆթլիյի-
նէ կէօնտէրիլ . վէ չիֆթլիյին եօլուէնու տա օնա կէօսթէրիլ . եէյէ-
ճէք վէրիլ վէ սօղըրու չիֆթլիյէ կիթմէսինի էմր ու իլսթար էտէր .
չիւնքի չիֆթլիքտէ օնու կէօգէտէն վար . օլ խըզմէթքեար օ եօլա
տիւշիւպ կիտէր , վէ էֆէնտիսի օնուէն սօղըրու կիտիպ կիթմէյէճէյի-
նի կէօգէթլէմէք իչլին եիւքսէք պիր թէֆէյէ չըգար . վէ պապար .
խըզմէթքեար իստէ եարը եօլու սօղըրու կիտիպ , սօնրա օլ եօլա . վէ
օլ չիֆթլիյէ կիթմէյի իսթէմէզստէ , վէ ախէր պիր մահալէ կիտէր օլուր-
սա , էֆէնտիսի թէֆէյին իւսթիւնտէն օնու կէօգէթլէյիպ չիֆթլիյէ
կիթմէտիլինի , վէ սայիր եանըլը պիր եօլա , վէ մահալէ կիտէճէյինի

անլար , վէ պիլիր : Պու է ֆէնտի քէնտի խըզմէթ քեարընըն օլ չիֆթ-
լիյէ վարամայաճաղընը եիւքսէք եէրտէն , վէ էվվէլինտէն պիլիրսէ ,
վէ պուռնուն իլէ պէրապէր խըզմէթ քեարըն տիկէր պիր մահալէ վա-
րըպ , եէթիշէճէյինի պիլիրսէ , պու էֆէնտինին էվվէլինտէն պիլմէսի
խըզմէթ քեարըն եանըշ եօլա կիթմէսինէ սէպէպը քեաֆի օլապիլիր
մի :

Հա քէզա Ալլահըն իլմի ինսանըն էօմրիւ խիթամ պուլմատան ,
տօղրու կիթտիյինի , էկրիյէ սափաղընըն , ճէննէթէ կիթմէյէճէկինի ,
ճէհէննէմէ կիտէճէկինի էվվէլինտէն պիլիր , վէ թանըր : (Եփեսոս .
Գլ . 16 . Եսայ . 40 .) Ալլահըն « Կէօղլէրի ծնլարըն եօլա-
րը իւղէրինտէ իտի . վէ ծնլարըն խապասաթլարը ծնտան կիղլէնէմէ-
տիլէր . զիրա հէր ատէմէրին կիւնահլարը ծնուն հուգուրուռնտա եա-
զըլմըշ տըր վէ ինսանըն սալիհլիյի վէ լութֆու ծնուն հուգուրուռնտա
մուգարրէր տիր » : (Եբե . ԺԶ . 16 .) Հէմ պուռնուն իլէ պէրապէր ,
Ալլահըն էվվէլտէն ինսանըն նէրէյէ կիտէճէկինի պիլտիլի , ինսանա
սէպէպ տէյիլ տիր . վէ նասըլ քի պիր ատէմ , պիր քէօրիւն էօնիւն-
տէքի չուգուրու կէօրիւպ , օնա խապէր վէրիրսէ , օ տա տիկնէմէ-
յիպ , եինէ օ եօլու պրազմաղսա . քէօր չուգուրա տիւշմէզտէն ,
տիւշէճէյինի պիլիրսէ , օնուն էվվէլ պիլտիլի քէօրիւն տիւշմէսինէ
սէպէպ մի օլուր . չիւնքի իլմին վազիֆէսի , պիր շէյի տէյիլ քի եափ-
մադ տըր . անճազ թանըմազ տըր իշին իճրասը միւրատըն եալընը
վազիֆէսի տիր . ազըլ , եախօտ իլմ , Աստուածաբանլարճա կէօղիւ
աչըզ քէմալէթ թապիր օլունուր . ինսանըն րասէթի քէօր քէմալէթ
թէմալիյէ օլունուր , աչըզ կէօղիւ օլան քէմալէթ , քէօր քէմալէթէ
խապէր վէրիր . քէօր տէ իսթէրսէ օնուն նասիհաթընը թուլթար ,
իսթէմէզսէ թուլթազ , Պիր շէյի կէօրմէք կիւնահ տէյիլ . նէ տէ ֆա-
զիլէթ տիր . անճազ օ շէյին իճրասը ֆազիլէթ , եա կիւնահ տըր : Իշ-
թէ պուռնա իսպալթ տըր . քի (Եբե . ԺԶ . 16 . 17 .) Ալլահ տէյօր « Իշթէ
պէն հէր տաղըն , հէր թէփէնին իւսթիւնտէ . վէ գայալարըն տէլիք-
լէրինտէն կէօղէտիյօրուլմ զիրա կէօղլէրիմ ծնլարըն եօլարը իւղէրինտէ
տիր . պուռնուն իշին ծնլարըն նահազդ իշլէրի կէօղլէրիմտէն կիղլէնմէ-
տիլէր : » Իշթէ պուռնա մէսինի տիր Պօղոս առաքեալըն (Հռ . 15 .)
եազտըզ : « Մէրհամէթ էտէճէյիմէ մէրհամէթ էտէճէյիմ » : Տէֆա (Ը .
28 . եւն .) « Լաքին պիզ պիլիրիզ քի , Ալլահ սէվէնլէրէ , Ալլահ իշլէ-
րինտէ հէր վէհճ իլէ էյի եարտըմճը օլուր . զիրա ծնլարը քի էվվէլինտէն
պիլիր իտի , ծնլարը էվվէլա քէնտի էվլատընըն թասվիրինէ պէնզըր
օլմայա տալէթ էթտի » : Պուռնտան աչըզ տիկէր պիր իսպալթ օլամազ .
չիւնքի էվվէլա Ալլահ ծնլարը թանըտը , թանըտըգտան տա սօնրա օն-
լարը տալէթ էթտի . Պօղոս առաքեալ պէօյլէ եաղըյօր . տէմէք քի ,
Ալլահըն իլմի ծնլարը էվվէլա թանըտը , վէ պիլտի . վէ պիլտիք-
տէն սօնրա քէնտի մազսէտի իլահիսինէ վասըլ օլմամասընա գարաբ
վէրտի : Ալլահըն իլմի , սըրա կէօղէտիրսէք , թապիրի Ալլահըն միւրա-

տրնտան էվկէլ տիր . պիր չէյէ մալիւմաթըն օլմասա , օնու նէ ար-
ղուէրսին , նէտէ իճրա էտէրսին : Իշթէ իքի թարաֆըն տէլիլէրի
պունլար տըր : Պիղլէր Թովմայականլարըն զիւլիւմիւնի տահա տօղրու
պիլիւրիզ . լաքին Օգոստինեան զիւլիւմիւնի թապիի , վէ ազլէ տահա
մուվաֆըզ տէրիզ :

29 . Պաղըլարը տէրլէր , էյի շէյլէրին ասլը վար օլտուղունտան
Ալլահըն իլմինէ մազհէր (առարկայ) օլուրլար . էյինին գուսուրու , քի
կիւնահ տըր . ասլը տա եօգ տուր տէմէք քի Ալլահըն իլմի կիւնահ-
լարը պիլէմէզ : Պունահ ճէվապ վէրիւրիզ . նասըլ քի Ալլահ էպէտիլիք-
տէն հէր էյիլիլ էվկէլա քէնտի հաթտը զաթինտէ պիլտի . չիւնքի ,
քեաֆֆէյի էյիլիլէրին քէօքիւ վէ էսասը տըր : Վէ սանիյէն ծնլարը
քէնտի թապիւթը մախսուսէլէրինտէ , վէ վար օլտուղլարընտա պիլ-
տի , քէզալիք էպէտիլլիքտէն պու էյիլիլէրին զըտտընը , եախօտ գու-
սուրունու տա պիլտի . հայաթըն , պիղճէ գուսուրու էօլիւմ տիւր .
հայաթ տուր օլուրսա , մէմաթ նէշաթ էտէր , կիւնէշ կիտէրսէ
գարանլըզ չէքէր . սըրայը պօղսն , միւճաղաթ չէքէր . կէօզիւմ
վար տըր տէյի . քեօրլէրի ինքեմը մը էթմէլի . զիրա պու էյիլ-
կին գուսուրու էյիլիք իլէ մութլազ սուրէթտէ մէրպութ տուր . օ-
նունէ միւնասիպէթի վար տըր . օ քի պիր էյիլիլ իւզէրինտէ համիլ
տիր , օնուն գուսուրունու տա մութլազ կէօրիւր : Քէզալիք Ալլահ
կէօրիւր , հէմ տէ էպէտիլլիք մազամընտա կէօրիւր . եանի պինլէրճէ
սէնէլիք շէյլէրի քէնտի հուզուրունտա հաղըր , մէվճուտ պիլիւր , պու-
նա պինայէն կէշիլիզ գէման , կէլէճէք գէման , քէլիմէլէրի , վէ մա-
նասը Ալլահըն ինտինտէ մէճհուլ տուր : Սաղմոսուն տէտիլի կիպի
« Պին սէնէ րապպըն կէօզիւնտէ պիր կիւն կիպի տիր . սէն գատիւմ
սին վէ եըլլարըն էքսիլմէզ » :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ԱԼԼԱՃԸՆ ՄԻԻՐԱՏԸ ԻԻՋԵՐԻՆԵ

25 . Միւրատ , եախօտ րատէյի ճիւղիյէ պիր քէմալէթ տիր .
քի ազլըն էվկէլտէն էյի պէլլէտիլի շէյի արզիւ էտէր . եախօտ ագ-
լըն իպրազ էթտիլի քէօթիւ շէյտէն իգրահ էտէր : Ալլահտա միւրատ ,
վէ զաթ , վէ թապիյաթ պիր տիրլէր , վէ ասըլճա հիշ պիր ֆէրզլէ-
րի եօգ տուր , ֆազաթ գուվկէթճէ , եանի մանէվիճէ Ալլահըն միւ-
րատը քէնտի ասլընտան պաշգա տըր տէրիզ : Պու սուրէթտէ մա-
տէմ Ալլահըն միւրատը Ալլահըն թապիյաթը ասլիլէ պիր տիր , վէ
մատէմ Ալլահըն ասլը , վէ զաթը թէպտիլ օլաւազ , տէմէք քի Ալլա-
հըն միւրատը տա իսթիպուալ գապուլ էթմէզ . թէքմիլ տիր , սատէ

տիր . վէ պիր տիր . նասըլ քի քէնտի ասըլ (էութիւնու) սատէ տիր
վէ պիր տիր . միւրատը տա հաքէզա :

2Ը . Ալլահըն միւրատընըն քէնտի մազէլէրինէ (առարկայլարու
նա) մէյլ էթմէսի ճիհէթինէ նազարէն , մանէվի սուրէթտէ չօգ տիր-
լիւ տիր . եախօտ չօգ ամէլլէրի վար տըր . քի պիրպիրինտէն այրը տըր-
լար : էվվէլա միւրատը . միւրատը հիւսնի բիգա (կամք բարեհաճու-
թեան) : Սանիյէն միւրատ իշարեքի . էվվէլքի ասըլ սահիհ միւրատ
օլուպ , քեամիլէն Ալլահտա վար տըր : իշարէթի միւրատ , նիւմ բէս-
մի , եախօտ ասըլ միւրատ տէյիլ . անճադ միւրատըն իշարէթի տիր .
եախօտ իշարէթ միւրատը ասըլ միւրատըն պիր էմմարէսի տիր . չիւն-
քի պիր իշարէթ սահիհ իշարէթ օլմասը իշին իշարէթ էտէնին սահիհ
միւրատընը միւսթէլզէմ տիր . վէ մութլադ օնու թալէպ էտէր . վէ
օլ սէպէպէ մէպնի միւրատ թէսմիյէ օլունուր . նասըլ քի վասիյէթ
տախի վասիյէթ էտէնին սօն միւրատը թէսմիյէ օլունուր : Ալլահըն
միւրատընըն նիշանէլէրի , եախօտ իշարէթլէրի տիրլիւ տիրլիւ օ-
լուպ . պաշլըճա պէշ տիրլիւ թարիֆ օլունուր . պիր շէյի թէնպիհ
էթմէսի . մէն էթմէսի , միւսաատէ էթմէսի , տանըշ էթմէսի , վէ իք-
մալ էթմէսի : Պունլարըն հէփսի Ալլահըն իշարէթ միւրատը օլուպ .
տախիլէն ասըլ սահիհ միւրատըն օլտուղունու թաստիզ էտէրլէր :

2Թ . Պալատէքի հիւսնի բիգա միւրատը , տէֆա միւրատը ագ-
տեմ , (նախնթաղ կամք .) վէ միւրատը մուախլսարե . (յետին կամք .)
թագսիմ օլունուր : Մուղատտէմ միւրատ օլ տուր քի , զաթէն Ալլա-
հըն քէնտի քէնտինտէ վար . վէ պունուն սէպէպի Ալլահ քէնտիսի
տիր . վէ գուլլարը թարաֆընտան հիշ պիր սէպէպէ մէրպուլթ , եա-
խօտ մէպնի տէյիլ տիր : իշթէ Ալլահըն կիւնահքեարլարը գուրթար-
մադ միւրատը պու միսիլիւ տիր . եանի եալընըզ քէնտի քէնտինտէն
օլարադ պու միւրատընա սէպէպը էվվէլի վէ միւշվիգի էվվէլի , Ալ-
լահ քէնտիսի տիր :

Ալլահըն մուախլսէր միւրատը օ տուր քի , գուլլարըն սէպէպինա
տէն , վէ վէսիլէսինտէն Ալլահ տա տօղար . (զըսսա ագլըմըզըն ան-
լամասը իշին պէօլլէ տէրիզ) : Վէ Ս . Թուվմաս պու միւրատը շու կի-
պի թէֆսիր էտէր . եանի մուախլսէր միւրատ օնուն իշին տէնմիշ ,
չիւնքի ամէլլէրտէն սօնրա գուհուր էտէր . իշթէ Ալլահ տա պու մի-
սիլիւ տիր օլ միւրատ քի , ֆէնա տտէմլէրի սօնունա գատար , նէ-
տամէթլէրի օլմատըզը իշին ճէզայա հիւքմ էտէր : Պունա մէպնի Ս .
Թուվմաս հաքիմին մէսէլէսինի կէթիլի . չիւնքի պիր հաքիմ քէնտի
միւրատը թապիլիսի վէ էվվէլիսիլէ հէր քէսին եաշամասընը իսթէր .
լաքին մուախլսէր միւրատը իլէ , եանի ճինայէթլինին գապահաթըն-
տան սօնրա գաթիլի գաթլ էթմէք իսթէր : Ս . Յօհան Ոսկեբերան
պունլարը իլք միւրատ . վէ իքինճի միւրատ թէսմիյէ էտէր : Քէզա-
լիք քեաֆֆէյի Աստուածաբանլար տէրլէր . եանի Ալլահ միւրատը էվ-

վելիսիլէ , հէր քէսին սէլամէթէ եէթիշմէսինի իսթէր . մուախիսէր միւրատ տախի ամէլլէրէ պագար :

ԶԺ . Իշպու Ալլահանի միւրատ , թէքրար Ֆայիլ , ճափայիլ . (գործունեայ , անգործունեայ) եանի գատիր նագատիր միւրատընա թագսիմ օլուր : Ֆայիլ եախօտ գատիր միւրատ օ տուր քի , սայիր պիր միւրամանաթ հիշ պիլմէզ . վէ հէփսինէ մութլագ ղալիպ կէլիր : Պու միւրատ հագգընտա Պօղոս առաքեալ (Հովհ . Թ . 19 :) եաղար « Մենն միւրատընա քիմ մուխալիֆէթ էտէպիլիր » : (Եֆէր . ԺԳ . 9 .) « Հիշ պիրի սէնին րատէթինէ գարշը կէլէմէզ » : Նափայիլ , եախօտ նա գատիր միւրատ օ տուր . հաչան Ալլահ ինսանա գարշը ղուհուր էտէն հէր միւրամանաթա ղալիպ կէլմէյի իսթէմէզ , (Մար . ԻԳ . 37 .) դաչ տէֆա Երուսաղէմին իսլահ օլմասընը իսթէտի , ամմա քէնտիսի իսլահ օլմատը :

ԶԺԱ . Տէֆա Ալլահըն միւրատը մուքյագը , վէ միւրատը պիլ շարթը վար . մութլագ միւրատ իլէ քեաֆֆէյի թէնպիհէրինին իճրասընը ինսանլարտան իսթէր շարթը իլէ միւրատ . եախօտ մուհայյէր միւրատ օլ տուր քի , պիր շարթ իսթէր . եանի օլ չէյին իճրասը օլմասը իլին . պիլ ֆարզ Ալլահ իսրայէլի տիւշմէնտէն գուրթարմայա միւրատ էթտի . ամմա էկէրչի քէնտի թէնպիհէրինի սագլարսա իտի , վէ փութլարա թափմագսա իտի : Ֆայիլ , եա գատիր միւրատ մութլագ միւրատ իլէ գարըշմասըն . զիրա հէր գատիր , եա ֆայիլ միւրատ , մութլագ միւրատ տըր . ամմա հէր մութլագ միւրատ գատիր միւրատ տէյիլ . զիրա մութլագ միւրատը իլէ Ալլահ իսթէր , քի քիմսէ քիւֆիւր էթմէսին . պու ճիւմէ քիւֆիւրպաղլար փէք չօգ տուր . լաքին գատիր միւրատ մութլագ վէ տայիմա ղալիպ կէլիպ , մագսէտինէ մուլաֆֆագ օլուր :

ԶԺԲ . Շուրասընը տա պիլմէլի քի , միւրատ եա րատէթ , թէքմիլ միւրատ օլմագ իլին մագհարընը իսթէմէտէ , եա րէտտ էթմէտէ աղատ օլմալը , զիրա մագհէրի միւճէրրէտ (հարկաւոր առարկայ) պաշգա վէ մագհէրի մուխայյէր (պատահական առարկայ) պաշգա . զիրա Ալլահըն միւրատը , չիւնքի նիհայէթ մագսէտի օ տուր , մութլագ մէճպուր տուր քէնտի ղաթընը սէվմէյէ վէ պաշգասը օլմագ . անճագ զալլիմիզ , Ալլահըն խարիճիմտէ պուլուհան մախլուգ էյլիքլէր պապընտա տըր . պուլարըն վիճուտու , վէ ղաթը մուխայյէր օլտուլ ղուլտան , Ալլահըն միւրատը տախի պուլարտա մուխայյէրճէ , վէ սէրպէսթճէ քէնտի մուամլէսինի իճրա էտէր . չիւնքի պուլար Ալլահըն միւրատընըն մագսէտի մութլագը տէյիլ տիրէր :

ԶԺԳ . Մախլուգ էյլիքլէր հագգընտա Ալլահըն հիւնիւ ըրգա միւրատը վար օլտուլուհու շէօյլէ պէյան էտէրիզ . Ալլահըն միւճէրրէտ , վէ մուղթագա ղաթընտան մատէ , տիկէր հիշ պիր էյլիք եօգ տուր քի , մութլագ , վէ միւճէրրէտ վէ վաճիպ էլ վիճուտ օլտուլ , պուլուլ իւզէրինէ հիշ չիւփիհէ եօգ : Տէմէք քի , Ալլահըն ղաթընտան

մատէ հէր նէ խարիճ, վէ մախլուգ վիճուտ, վէ էյլիք վար իսէ, քեաֆֆէսի մուխայէր տիր, իշթէ Ալլահ պուշլարը տա հիւանիւրի-զասը իլէ իսթէտիյի հալտէ, տէմէք օլուր քի, Ալլահն տա ըիզա միւրատը վար տըր: (Գ. 38.) « Կէօյտէն էնտիմ տէյիլ քի, քէնտի միւրատըմը իճրա էտէյիմ. անճազ պէնի կէօնտէրէնին միւրա-տընը »: (Ը. 29.) « Պէն օնուռն ըիզասը նէ իսէ, օնու իճրա էտիյօ-րում »:

ԶԺԴ. Սանիյէն պուշու ազըլճա տախի պէյան էտէրիզ. էկէրչի հիւանիւ ըիզա միւրատը ինսանտա պիր քէմալէթ ատտ օլունմուշ ի-սէ, վէ էկէրչի ինսան, պու ըիզա միւրատը քէնտիստէ օլմազսա, թէքմիլ ինսան սայըլամայօրսա, թապիի պու քէմալէթ Ալլահտա տա-հա ալա տէրէճէտէ պուլունմասը լազըմ տըր: Պու սահիւրիկին խաս-մի օլմատըղընտան ուզուռն ուզատը իսպաթլարա տա լուզումու հօզ տուր: Կէլէլիմ պիր սատէ միւշքիւլաթա: Եանի

ԶԺԵ. Ալլահ նէ միւրատ, վէ նէ մուամէլէ իլէ քէնտի զաթընը սէվէր իսէ, տիւնհատաքի էյլիքլէրի վէ մախլուգաթը տա թըպզը, վէ այնը օլ միւրատ վէ օլ մուամէլէ իլէ սէվէր: Մատէմ Ալլահ քէն-տի զաթընը մութլազ մուամէլէ իլէ, տէյիլ ըիզա միւրատը իլէ սէ-վէր, տէմէք քի քէնտիստէն խարիճ օլան էյլիքլէրի տէ մութլազ սուրէթտէ սէվէճէք. տէմէք քի Ալլահ տա հիւանիւ ըիզա միւրատը հօզ տուր. անճազ Ալլահտա պուլունման միւրատ, մութլազ միւրատ, եախօտ մէճպուրիյէթ թապիր օլունուր հալ, վէ միւրատ սատէ պու-լունաճազ:

Պունա ճէվապ վէրիւրիզ. վազասա Ալլահն միւրատը, վէ մուամէ-լէսի, կէրէք քէնտի զաթընը սէվտիյինտէ, վէ կէրէք խարիճտէ պու-լունանլարը սէվտիյինտէ իքիսի տէ պիր տիր, էվլէթ էսասընա մէպ-տէսինէ, վէ թապիյաթընա կէօրէ պիր տիր. դապուլ էտէրիզ, խա-րիճտէ պուլունան եարատըմըլ էյլիքլէրէ, վէ օնլարա օլան միւնա-սիպէթէ կէօրէ պիր տէյիլ տիր, զիրա Ալլահն մուամէլէսինին քէ-քիւ, վէ մէպտասը, Ալլահն քէնտի թապիյաթը, ասլը տըր: Լաքին օ քի տախիլէն, վէ էսասէն պիր տիր, խարիճէ օլան միւնասիպէ-թինէ կէօրէ տէ պիր օլմազ: Զիրա Ալլահն հիւանիւ ըիզա միւրատը տախիլէն քէնտի զաթընը իսթէտիյինտէ, մէճպուրիյէթ թահթընա կի-րէր, վէ մութլազ սուրէթտէ քէնտի թապիյաթընը սէվմէյէ մէճպուր տուր. չիւնքի Ալլահն թապիլաթը քէնտի միւրատընըն մութլազ մազ-հէրի, վէ մազսէտի, վէ սօնու օլտուղունտան, օլ միւրատը իքմալ է-տէր. վէ քէնտիսինէ մէճպուր էտէր. ճէզպ էտէր. շէօյլէքի, օնու թէրք էտիպ, սայըլսընը սէվմէյէ միւմքին օլմազ. չիւնքի օլ միւրատըն ար-ղիւ, վէ աշգընը սատէ քէնտիսի ճէպզ էտէր, իքմալ էտէր իմլա էտէր: Պու պէօյլէ. Լաքին խարիճտէ պուլունան էյլիքլէր Ալլահն միւրատը-նըն սօն մազսէտի օլմատըղլարը իչին, վէ մուխայէր էյլիքլէր օլտուղլա-

րը իշին, օնու ճէպզ էտէճէք գուվվէթլէրի եօգ տուր: Եվվէթ օնլա-
րա կէօրէ, Ալլահըն միւրատըր քէմալի հիւսնիւ բիգասը իլէ օնլարը տա
խսթէր վէ արղիւլէր: Լաքին տէյիլ մէճպուրէն, չիւնքի սօնու վէ
մագսէտի պոււնլար օլամագլար: Մէսէլա, պիր չէլմէտէն ագան սու-
յու իքիլէ պէօլիւպ, իքի արղա թուլթարսան, վէ արղըն պիրինի եօ-
գուչ աշաղը աչմըչ օլսան, վէ տիկէր արղը տէյիլ եօգուչ աշաղը,
եա աատէ տօղրու օվայա աչմըչ օլուրսան, չէչմէնին սույունու իքի-
սինէ տէ պիր գըլթատա թուլթարսան, եօգուչ աշաղը աշըլան ար-
ղըն սույու գօշարագ կիտէր, վէ ագար. տիկէր օվայա աշըլան ար-
ղըն սույու, եավաշ եավաշ կէօնիւլսիւղճէ կիտէր. նէ տիր պիրինին
չար չափըզ կիթմէսինին, վէ տիկէրինին եավաշ ագմասընըն սէպէ-
պի, մէկէր իքիսի տէ պիր չէչմէնին սույու տէյիլ մի տիրլէր. թա-
պիաթլարը պիր թասիլաթ տէյիլ մի տիր. նիչին պիրինին սույու գօ-
շարագ կիտէր, վէ տիկէրինին խասթէ եիւրիւլիւլիւ կիպի սալլանըպ
եայըլըպ կիտէր. հիչ պիր սէպէպի եօգ. չիւնքի սույուն աղըրըզ թա-
պիաթըլ Կուվվէթի ճիւնէթիլլէ պաշ աշաղը թէղ էնէր. վէ եօգուչ ա-
շաղը ճէղպ օլուպ անճագ եօգուչտա քէնտի մագսէտինէ մուվաֆֆագ
օլուր. Լաքին օվայա աշըլան արղըն սույու տա, եինէ օլ սու իսէ
տէ, տօղրու օվայա կիտէր. կիտէր ամմա, Էրավաշ կիտէր. վէ իս-
թէրսէ, վէ արգատան սու գօր էտէրսէ կիտէր. պաշգա պիր սէպէպ
եօգ տուր. չիւնքի սու պիրիսինտէ մագսէտինէ վասըլ օլուպ, տիկէ-
րինտէ օլամատըրը իշին կիտէմէզ. Լաթէչպիհ Ալլահըն միւրատըր Ալլահա
տօղրու մէճպուրէն գօշար. վէ մագսէտինէ վասըլ օլուր. Լաքին ին-
սանա տօղրու կիթտիլինտէ օնտա մագսէտի մախսուսէսինի պոււլամա-
տըղընտան մէճպուրիլլէթ թահիթընա կիւմէզ. մուհայյէր տիր, ագատ
տըր:

232. Վէ պու իքի այրը (առարկայլարա) օլան պիր միւրատըն
մուամէլէսի, միւրատըն սահիպինէ պիր իսթիպտալը տախիլի կէթիր-
մէզ. անճագ խարիճի պիր իսթիպտալ: Մէսէլա սաղ թարաֆընտա
պիր ատէմ օթուրուրէն, գալըըպ սօլ թարաֆընա կէչէրսէ, օթու-
րանա կէօրէ տախիլէն հիչ պիր իսթիպտալ վուգու պոււլամագ. ամ-
մա խարիճտէն, վէ միւնասիպէթճէ պու իսթիպտալ օթուրանա պիր
զարար վէրմէզ. հաքէգա Ալլահըն միւրատըր քէնտի զաթինի, եա
ասընը վէ Ալլահըն խարիճինտէ պուլունան էյիլքլէրի սէվտիկինտէ
վէ իսթէտիկինտէ, Ալլահա պիր թէպէստիւլաթը պատի օլամագ:

ՊԱՊԸ ԽԱՄԻՍ

(ՆԱԽԱՍԱՀՄԱՆՈՒԹԻԻՆ) ԹԱԳՏԻՐԻ ԻԼԱՀԻ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

233. Եվվէլա իսթար էտիրիզ քի, Ալլահըն իլմի վէ բատէ-
թի իւղէրինէ հէր նէ եաղտըզ իսէ, օնլարը ֆիքիւրտէ էյի հըֆզ էթ-

Բ. 5.) « Հիշ պիր քիմսէ թաճլանմազ , էկէրչի լայրզը վէճի իւզէրէ մու-
հարէպէ էթմէզսէ » տէր : Վէ էկէրչի իւր սուրէթտէ նախասանմա-
նութիւնու ալըրսագ , Աստուածաբանլար պունու իքի թարղ իլէ թա-
րիֆ էտէրլէր : Պազըլարը տէրլէր . Ալլահ էվվէլա սէչիւմիչլէրէ էնթի-
շամ վէրմէյէ դարար վէրմիշ , վէ պունլարը , հէլաքը ումումի ճէմաա-
թընտան , քի սկզբնական կիւնան եիւզիւնտէն նէշաթ էթմիշ , մէճ-
ճանէն սէչիւմիշ , վէ թագտիր էթմիշ . սայըրլարընը քէնտի խապա-
սաթլարը սէպէպի իչին ըէտտ էթմիշ ղլարագ , պիլ ախէրէ լութֆ
մուամէլէլէրինտէ մութլագա խէլաս պունլարը իչին ինսանլարըն
սէչիւմիշլէրինէ թային . ու թախսիս էտէր : Սայրլէրի տէ պունու
պաշգաճա թարիֆ էտէրլէր . եանի Ալլահ էվվէլա լութֆ վէրմէյէ Օն-
լարը սէչէր . վէ պիլ ախէրէ ինսանլար տա իշպու լութֆուն հիւնիւ
խսթիմալ վէ սույի իսթիմալ օլաճագ եա օլմայաճագ հալլէրինի կէօրէ
րէք , պազըլարընա էնթիշամ , վէ պազըլարընա ճէզա վէրմէյէ դարար
զըլմըշ : Իմտի պու իքինճիլէր իտտաա էտէրլէր քի , էնթիշամա օլան
նախասանմանութիւնու , լութֆուն սէմէրէլէրինի , Ալլահ նապար
զըլտըզտան սօնրա թախսիս , վէ դարար էթմիշ : Եվվէլքի ըէլին վէ
զիււմին համիլլէրի տէ տէրլէր քի , նախասանմանութիւն զաթինտէն
մէճճանէն տիր . իքինճիլէրտէ էվվէլքիլէր կիպի նախասանմանութիւ-
նուն մէճճանէն օլտուղունու սատէ սէպէպինէ պինայէն , եանի էսա-
սընա , պաշլանկըճընա , քէօքիւնէ մէպին մէճճանէն տիր , տէրլէր .
օ քի Ալլահըն ազլը , վէ միւրատը տըր :

2ԻԱ . Եվվէլքիլէրին խապաթլարը : Ալլահ ինսանլար թարաֆըն-
տան հիշ պիր էճիր կէօզէթլէմէյէրէք Օնլարը քէնաի էնթիշամընա
թախսիս . վէ թագտիր էյլէմիշ օլտուղու սէպէպէ մէպին տիր . պիլ
ֆարզ (Գործ. ԾԺԳ. 48.) « Հէր նէ գատարլարը քի , էպէտիլ էօմիւ-
րէ էվվէլինտէն թախսիս օլունմուշ իտիլէր իսէ , ինանտըլար » : (Գործ.
ԺԵ. 16.) « Տէյիլ քի սիզ պէնի , իլլա պէն սիզի սէչաիմ » : (Եվվէ.
Ա. 4. 5.) « Նասըլ քի պիզլէրի Օնուն իլէ , (Յիսուս Քրիստոս իլէ)
տիւննանըն գուրուլմասընտան էվվէլ սէչտի քի , հուզուրունտա ա-
զիզ , վէ լէքէսիզ օլալըմ . վէ պիզլի քէնտի հիւնիւ միւրատընըն խօշ-
նուտուղունա կէօրէ Յիսուս Քրիստոսուն վատէթապիլէ քէնտիսինէ
էվլատ օլմայա թագտիր էյլէտի » : Քէզա . (Հաւվ. Թ. 11.) « Տահա
տօղմազտան , եանի (Յակոբ վէ Նսաւ) վէ էյի վէ եա քէօթիւ պիր
շէյ իլլէմէտէն Ալլահըն սէչմէսի իւզէրէ օլան թագտիրի ամէլլէրտէն
տէյիլ . իլլա տալլէթ էտէնտէն օլտուղու սապիթ օլմագ իչին Օնա
(Ռեբեկայա) տէնիլտի քի , պէօյիւկիւ քիւչիւյէ գուլլուգ էտէճէք ,
նիճէ քի եազըլմըշ տըր . Յակոբու սէվտիմ , վէ Նսաւը ըէտտ էթտիմ » :
Վէ (15) Ալլահ Մուսէսէ տէյօր « Մէրհամէթ էտէճէյիմէ մէր-
համէթ էտէճէյիմ , վէ աճըյաճաղըմա աճըյաճաղըմ » : (18.) « Իմ-
տի քիմէ քի իսթէրսէ մէրհամէթ էտէր . վէ քիմէ քի իսթէրսէ տէրթ-

լէնիր, ամմա տէյէճէքսին. եա նիչին կիւնահ սայըյօր. մատէմ քի հիչ քիմսէ օնուն բատէթինէ գարչը գոյամաղ. ամմա սէն քիմսին, եմ ատէմ, քի Ալլահա գարչըլըզ վէրիյօրսուն. մէկէր եարատըլըզ քէնտի եարատանընա, պէնի նիչին պէօյլէ էյլէտին տէյէպիլիւր մի. « Եօղսա չէօմէքճինին, չամուրուն հէման պիր խամուրունտան պիր գապը իզդէթ իչին, վէ պիր գապը հագարէթ իչին եափմայա գուտը իթի եճգ մու տուր »:

Պունլարա էմսալ տահա չօգ իսպաթլէր վար աղիզ քիթապտա, Նախասահմանութիւնու իլք սուրէթտէ թէսահուպ էտէնլէր տէրլէր. կէօյա Ալլահ քէնտի միւրատը եղէլիսիլէ. հէր քէսէ ինթիչամընա կիրմէյէ լութֆունու օնլարըն ամէլլէրինէ վէ իսթիհագալարընա ասլա Նազար գըլմայարագ իհսան էտէր. պունլար պէօյլէ:

Զիբ. Լաքին իքինճի զիւլիւմին համիլլէրի, էվէէլա օնլարըն կէթիրտիյի իսպաթլարը ճէրհ էտէրլէր. կէօյա օլ իսպաթլարըն հէփիսինտէ, Ալլահըն միւրատը ալիսինին ամէլլէրի կէօրիւնիյօր. մատէմ միւրատ, բատէթ, պիր քէօր քէմալէթ տիր. մութլազ Ալլահըն իւմիւնին մէշվէրէթլէրինէ թապի տիր. վէ մատէմ իւմ մաղհէրէ պագար, վէ էօյլէ տէ մալիւմաթընը ալըր. տէմէք քի Պօղոս առաքեալ Ալլահըն բատէթինին պալատէ մուհարրէր իսպաթլարը տա մուամէլէսինի իպրագ էտիյօր. մուամէլէ մութլազ մալիւմաթ իւզէրէ վէ մալիւմաթտան սօնրա պաշլար. մալիւմաթ մուամէլէտէն էվվէլ տիր. վէ Ալլահըն իւմիւնին, Ալլահըն բատէթինէ թէգատտիւմ էթմէսինէ տէլալէթ տիր. իւմ մատտէտէն չըգարըր իչին, Ալլահըն միւրատը տա խի էվվէլա օլ մաղհէր, վէ մատտէլէրի իւմին կէօթէրմէսի իւզէրէ, արզիւլէր, եա ըէտու էտէր, Սանիյէն տէրլէր. հէփ օ իսպաթլար, լութֆա, վէ իմանա տալէթ էթմէք խուսուսունտա տըրլար. տէյիլ էնթիչամա. եօղսա օնտան շու չըգար քի, հէփ օնլար քի ինսանըլլար, էնթիչամա թագտիր օլմուշլար, եանի սէչիլմիշ օլմուշլար պուքի պիզիմ ազլըմըզա կէօրէ ապէս տիր:

Զիֆ. Պունլար տախի աղիզ քիթապտան քէնտի իսպաթլարընը իրաէ էտէրլէր. (Մ. Ի. 34.) « Կէլին եա փէտէրիմտէն միւպարէքլէնմիլլէր. տիւնեա էվվէլինտէն սիզլէրէ հազըրլանմըշ փատիչահըզա մութաարըրֆ օլուն. զիրա աճըգտըմ պանա եէյէճէք վէրտիւնիզ »: Վէ (41.) « Եա լանէթլէնմիշ օլանլար հէփինիզ պէնիմ հուզուրուտան էպէտի աթէչէ կիտին. . . զիրա աճըգտըմ, վէ պանա. . . »: Տէմէք քի ճէննէթէ, վէ ճէհէննէմէ կէթմէլէրինին սէպէպլէրի քէնտի ամէլլէրի տիրլէր: Տէֆա (Ա. Կ. Բ. 9.) « Ալլահըն քէնտինի սէվէնլէրէ հազըրլատըղընը նէ կէօզ կէօրմիւշ, նէ գուլագ ինթիլ, նէ ինսան եիւրէյինէ տիւշմիւշ »: Պունուն, եանի ինսանըն թագտիր օլմասընա, եա ճէննէթ ինթիլաընա տալէթ օլուպ, հազըրլանմասընա սէպէպ ինսանըն էվվէլա վէ սատէ քէնտի Ալլահընը սէվտիյի տիր:

Տէֆա (Հոգ. Ը. 29.) « օնւարը քի էվվէլինտէն պիւտի , էն էվվէլ տէ տավէթ էթտի , քի քէնտի էվլատընըն թասվիրինէ մուվաֆըզ օւստունլար » : Իմտի էվվէլա Ալլահ օնւարը պիւտի , վէ սօնրա տավէթ էթտի . եանի հազըրլատը քի , քէնտի էվլատընա պէնդէսինլէր : Քէզա (17.) « Էկէրչի էվլատ (իսէք) վէ մէրասխօրլար , հէմ Ալլահըն մէրասխօրլարը , հէմ Գրիստոս իլէ մէրաս շէրիքլէրի . վէ էկէրչի օնունլա էղլէթ չէքէրսէք քէզալիք էնթիշամընա տախի հիսսէտար օլտաճաղըզ » : (Բ. Պէտ. Ա. 10.) « Եա գարնտաշլար , ճահտ էտին քի , էյի ա-մէլլէրինիդ իլէ տավէթինիդի , վէ սէշիլմէնիդի թաստիգ էտսինիդ » :

ԶԻԴ . Հէմ էվվէլթի թարիֆի թուլթանլար , վազաա ինսան հագ-զընտա մուղայիր կիսի կէօրիւնիւրլէր . զիրա էկէրչի Ալլահ ինսան-լարըն պազըրլարըն էվվէլինտէն , եանի ամէլլէրինէ պազմազտան օն-լարըն էնթիշամա հազըրլամըշ իսէ , վէ պազըրլարընըն միւճազաթա կի-րիֆթար օլմամասընա եարաթմ էթմէմիշ իսէ , տէմէք օլուր քի խէ-լաս պուլաճադ ատէմ զաթէն գուրթուլաճադ զիրա Ալլահ հիւսնիւ-րիզա միւրատը իլահիսիլէ , վէ միւրատըն էղլէիսիլէ , վէլէվ սկզբնական կիւնահտա պիլէ ինսան պուլունմուշ օլսա , Ալլահ հէփսինին սէլա-մէթինի իսթէր : Պու սուրէթտէ , Գրիստոս պօշա կէլմիշ , պօշա գան տէօքմիւշ , պօշա կիւնահլարըմըզըն , վէ տէյին թահվիրիմիդի , վէ դաթ-լիմիդին ֆէրմանընը երրթմըշ , վէ կիւնահլարըմըզը ումուզունա ալա-րադ , պօշա օլ գատար սիյասէթլէր չէքիպ , խաշ իւզէրինտէ պիլիմ իչին վիճուտինի գուրպանը մուքլադ Ալլահա սունմուշ : Պունլար տըր էվվէթ սէլամէթիմիդին միւզթէտիր վասէթասը , վէ էսպապը : Էկէր-չի Ալլահ ինսանը գուրթարմայա , եախօտ էվվէլինտէն էնթիշամա տավէթ էթմիւշ օլսա իտի , մուլթադ Ալլահըն փատիշանլըղընա հա-զըրլանմըշ , սէչիլմիշ ատտ օլունուր իտի . պունուն իչին տէ Գրիս-տոս վահի եէրէ տիւնեայա կէլմիշ օլուրուտու . վահի եէրէ օլ գա-տար ինսանլարըն կիւնահը տէյինէ պէտէլ քէնտի գանըն տէօքմիւշ օլուրուտու տէրլէր : Լաքին էվվէլթիլէրին կէթիրտիլ տէլայիլի տէ հատտէն զիյատէ (չարաշար) զըտտընա կէթիւրմէմէլի , վէ անլամա-մալը . զիրա Ալլահըն թապիաթը , վէ իլմի , վէ բատէթի պիլդէ ալըր կիսի կէօրիւնիւրսէտէ , աալընտա իւշիւ տէ պիր տիր : Պունլարըն ֆիքրի , Ալլահ ինսանա էվվէլինտէն թէշվիդ էթմէ իչին լուլթ վէր-մէլլէ տէ ինսանըն բատէթինի լաղվ էթմէյօր . եօղսա թէշվիդ էթմէ-սի լաղըմ կէլմէդ իտի . վէ մատտէթէն եալընըզ Ալլահ , ինսանըն միւ-րատընը թահրիք էտէր . լաքին ինսանըն մուլամէլէսի մանէն (բարո-յապէս) բէնկիւնի ալըր . եանի ինսանըն մատտէթէն թահրիդ , վէ թէշ-վիդ էտէրսէտէ , ամէլլէրին էյի օլմասը ֆէնա օլմասը ինսանըն բատէյի ճիւզիւյէսինին հիւսնի մէլլինտէն , վէ սուլի մէլլինտէն գըյաս օլու-նուր : Պունուն իչին Թուվայականլարըն զիւլիւմիւնէ տօղըու տուր տէ-րիդ . վէ Օգոստինեանլարընքինէ տէ ազըլճա փէք մուվաֆըզ տըր տէրիդ :

ՇԻԷ. Տէմէք քի սահիհ նախասահմանութիւն վար տրր, հէմ իշ-
պու թագաւորի իլահի խթիպաւ գապուէ էթմէզ : (Յօշն. Ժ. 27. 28.)
« Գոյունլարըմ պէնիմ սէսիմի իշիտիրլէր, վէ պէն օնլարը թանըրըմ.
վէ արգամտան կէլիրլէր. վէ պէն օնլարա էպէտի էօմլուրիւ վէրիւրիմ
վէ ասլա դայպ օլմայաճաղար. վէ հիշ պիր քիմսէ օնլարը էլիմտէն
գապիմայաճաղ տրր » :

Սուրբ Օգոստինոս պու խուսուս իւզէրինէ չօգ կիւզէլ եազար.
(Յաղ. Երեմիան-Նեան և շարհաղ. Գլ. Ի.) « Եկէրչի պիրիսի դայպ օ-
լուրսա Ալլահ ալտանըր. լաքին հիշ պիրիսի դայպ օլմազ. զիրա Ալլահ
ալտանմազ : Պունլարըն էկէրչի պիրի դայպ օլուրսա, ինսանըն տէ-
սիսէսիլէ դայպ օլուր, լաքին հիշ պիրի դայպ օլմազ. չիւնքի Ալլահ
քիմսէտէն եէնիլմէզ » : Ս. Ֆուլկէնտիոս (Յաղ. հաւարդ. Գլ. 1. Ե.)
« Գալիէն թութ վէ հիշ պիր կէօնէ շիւսիէն էթմէյէսին. օնլարըն
հէփսի քի, մէճճանէն Ալլահ քէնտի ինայէթիլէ մէրհամէթ գապլարը
էթմիլ. տիւնեանըն եազըրլմասընտան էվվէլ, Ալլահըն էվլատըղընա
Ալլահտան հազըրլանմըշլար : Գալիէն թութ, Ալլահըն սէմալի փա-
տիշահլըղընա հազըրլանմըշ (սէչիլմիշ) քիմսէլէրին հիշ պիրի դայպ օ-
լմազ, նէ տէ օնլարըն պիրի, քի Ալլահ էպէտի էօմլուրէ տալէթ
էթմէմիշ սէլամէթ պուլապիլիր » :

Ս. Օգոստինոս (Գլ. Գ. Կարգեալ յարաբեւոն-Նեան, Գլ. ԻԳ.) շէօյլէ
եազար. քի Քրիստոսուն քիլիսէսի նախասահմանութիւնուն, վէ լութ-
Ֆուն սահիլիկինի, հիշ պիր վագըթ րաֆըղլարա գարչը ինքեար էթ-
մէմիշ տիր :

ՉԻԶ. Իշպու նախասահմանութիւն սահիլիկինի թապիի սուրէթ-
տէ Ս. Թովմաս շէօյլէ եազար : « Հաչան էպէտիլլիք էօմլուր ինսա-
նըն սօնու (վախճանը) տրր. վէ մատէմ պու էօմլուր, վէ պու սօն եա-
րատըլմըշ ինսան թապիաթընըն մագամ, վէ միւվազէնէսինին մաֆէվ-
գինտէ պիր քէյֆիլէթ տիր. պունուն իլին հիշ պիր ինսան քէնտի
թապիի, վէ մախսուսի գուվվէթիլլէ օնա վասըլ օլմազ. պու սու-
րէթտէ լաղըմ տրր քի, ինսան նասըլ քի նըշան թութան օգ քէնտի
նըշանընա աթըրըսա, Ալլահտան թէրթիպ օլունսուն. զիրա պիր կա-
լընը Ալլահ, կէրէք ինսան թապիաթընըն, քի թէրթիպ օլունուր,
կէրէք սօնունուն. եանի թային օլունան մագարր վէ պու մագարրա
լաղըմ օլան վասէթալարըն մալիքի վէ սահիպի տիր : Իշթէ մատամ քի
Ալլահտան հիշ պիր շէյ օլմազ, քի էվվէլինտէն էպէտիլլիքտէն գա-
րարաշմըշ օլմասըն, պու տիւզէնին թարղը, քի վագթիլտէ ինքա օ-
լունուր, էպէտիլլիքտէն Ալլահըն ֆիքրինտէ խա : Իշթէ պու տիւ-
զէն քէնտիսի նախասահմանութիւն տուր : Իմտի հէր քէսին նախա-
սահմանութիւնու Ալլահտա վար տրր. վէ ինսանըն սէլամէթինէ փէք
միւգթազա տրր, շէօյլէ քի նախասահմանալ օլմայան քիմսէ սէլա-
մէթ սլուլամազ :

215. Նիշին, իշթէ սէպէսի :

216. Նախասանմանութիւն, հանի սէլամէթէ հազըրլանմը, սէչիլմիշ օլմասը, ագլըն վէ բատէթին մուամէլէսի վէ վազիֆէսի օլտուղունտան մատամ քի Ալլահըն ագլը իլմի էզէլսինտէ հանըլմաղ . (Սիր. 16.) « Կէօղլէրի օլանլարըն հօլլարը իւզէրինտէ իտի, վէ ծնլարըն խապասաթլարը ծնտան կիզէնէմէտի . զիրա հէր ատէմին կիւնահլարը ծնուն հուզուրունտա հաղըլմը տըրլար վէ ինսանըն սաւլիլի վէ լութֆու ծնուն հուզուրունտա մուգարէր տիր » : Քէզաւլիք Ալլահըն միւրատընա քիմսէ զալէպէ էտէմէզ . Ալլահ տա միւգթէտիր օլուպ վէ մութլապ սուրէթտէ սիչիլմիշլէրին սէլամէթինի խթէր օլտուղունտան մութլապ սէչիլմիշ օլանլար սէլամէթ պուլաճագ : Էկէրչի սէչիլմիշ օլմայանլարտան պիրիսի խէլաս պուլմուշ օլապիլսէ, էվլէլա Ալլահ իլմի էզէլսինտէ հանըլմը օլուր : Սանիյէն պուպէօյլէ օլմամը օլսա Ալլահըն իլմի էվլէլիսի պիր վէ պիլա իսթիպտալ օլմամը օլուր : Սալիսէն Ալլահըն իլմի էվլէլիսի էսասէն լաղըմ օլմամը օլուր . տէմէք քի, Ալլահըն թըպզը ինսան կիպի օլմասը լաղըմ կէլիր, հանի վագըթ իչինտէ, վէ տէյիլ քի էպէտիլլիքտէ հաշափըշ օլուր : Բապիէն Ալլահըն իլմի իսթիպտալ օլտուղունտա, Ալլահ օլամագ, քի վաճիպ էլ վիճուտ տէմէք տիր, վէ հէր քէմալէթի պիլա գուսուր համիլ տէմէք տիր : Պունուն իչին պիզ տախի Թոլմայականլարըն զիւիւմիւնէ տօղրու տուր տէտիք, վէ մուխալիֆ օլան զիւիւմէ ագլէ մուվաֆըզ :

217. Մուախարէն Օգոստինոս իլէ պէրապէր (Յալ. հոգ. Գլ. 17.) վէ էկէրչի պիր քիմսէ, պիզէ Ալլահըն էսրարընըն տէրինլիլինի իպրագ էտին տէյի իղաճ էթմէյէ գալզըշըրսա, վէ քիմի շէօյլէ վէ քիմի պէօյլէ նիշին օլույօր . պիզլէր Ալլահըն էսրարընա քեամիլէն վազըֆ օլմատըղըմըգտան անճագ Պօղոս առաքեալ իլէ (Հոմ. Թ. 14.) ճէվապ վէրիլիզ « Իմտի նէ տէյէլիմ, Ալլահըն ինտինտէ նահագլըզ մը վար . հաշա » : Վէ (ԺԱ. 33.) « Էյ Ալլահըն աղամէթինին վէ իլմինին, վէ պիլմէսինին հիքմէթի, ծնուն շէրիաթլարը նմսըլ թէֆթիշ օլունմաղլար, վէ ծնուն հօլլարը հօղլանըլմաղլար . զիրա բապլըն ֆիքըրինի քիմ պիլէպիլտի . հախսոտ քիմ ծնուն միւսթէշարը օլապիլտի, հախսոտ ծնա քիմ էօտիւնճ վէրտի, քի պէտէլինի ծնտան ալսըն . զիրա հէփիսի ծնտան, ծնուն իլէ վէ ծնտա . ծնա սէնալէր օլսուն էպէտիլ ամէն » : Պու խուսուստա հաղտըղլարըմը աթիտէքի պապտէ հաղաճաղըմը տէլալիլտէն տախի պէյան օլունուր :

ՊԱՊԸ ՍԱՏԻՍ

ԱՆԼԱՀԸՆ ԻՆՍԱՆԼԱՐ ԻՇԼԵՐԻՆԷ ՍՈՒՐԷԹԻ ՄՈՒԱՎԵՆԷԹԻ,
ՎԷ ՏԻՒՆԵԱՅԸ ՈՒՄՈՒՄԵՆ ԻՏԱՐԷ ԷԹՄԵՍԻ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՁԻԹ. Այլա՜ տիւնեայը վէ ինսանլարը եարաթար. պու սա. հիւլիթ թապիւթտա պուլունան հէր ալամէթ թաստիգ էթտիքտէն պաշգա, Այլա՜ն քէլամը տախի էվվէլինտէն իւք սըրասընտա պիգ. լէրէ իխթար էտէր քի, էն էվվէլ Այլա՜ հէրի վէ կէօյիւ վէ եէրտէ օլանլարը, վէ կէօյտէ օլանլարը հիւտէն վար էտիպ եարաթար. վէ հիւլ պիր շէյ ծնսուգ օլմատը, նասըլ քի (Յ. Լ. Ա.) « Վէ հէր շէյ օ. նուլն իւէ օլտու, վէ ծնսուգ հիւլ պիր շէյ օլմատը » : Վէ հէր շէյի եարաթարը իքէն, եարատըլմըլլարըն հէփիսի, հէր նէ մագսէտ իչին եարատըլմըլ իտէլէր, վէ պու մագսէտէ լազըմ օլան քեաֆէյի վասէ. թայը վէ էսպապը լազըմէյի, վէ էտէվաթի միւթէատտիտէյի վէ միւ. նասիպէյի ինսանա պախշ էյլէտի, պունուլն իւզէրինէ հիւլ պիր շիւպ. հէ եօգ տուր. նէ տէ միւճատէլէ :

ՁԼ. Էն լազըմըլ շէյ, Այլա՜ ինսանլարըն մուամէլէսինէ, վէ հարաքէթինէ նէ տէրէճէ վէ նէ կէօնէ եարտըմ էտէր. վէ նէրէյէ գատար Այլա՜ ինսանըն մուամէլէսինէ միւտախէլէ էտէր. Պունուլն լա. յըզը իւէ անլամագ իչին, պիր գալ տիգգաթա շայան իխթարլար վար տըր քի, ծնլարը օգուլանլարըն պիւմէսի լազըմ կէլլը :

Էվվէլա պիր իշի պիր ատէմէ աթֆ ու ատտ էթմէք իչին լազըմ տէյիլ քի օ իշին մատտէսինի եափան օնու հիւտէն եարաթարըն. մէ. սէլա մէրմէրտէն պիր սանէմ, (արճան) եարան քիմսէյէ լազըմ տէ. յիլ քի, մէրմէրտէ քէնտիսի եարաթարըն, անճագ օ սանէմի, պիլ ֆարգ Միքայէլ Անճէլօ եափմըլ օլմասը իչին, եէթէր քի, Այլա՜ն եարաթարըլ մէրմէրի ինսան էլ գալէմիլլէ, եա ալէթլէր իւէ իսթէ. տիլի գաթըն սուրէթինէ, եա գըյաֆէթինէ թանվիլ էթսին, վէ պէն. գէթսին, վէ կէօրէն պու ինսան իշի տիր, տէսին :

Սանիյէն ինսան իշլէրինտէ իւլ շէյին պուլունմասը լազըմ տըր. էվվէլա օ իշին մատտէսի, մէսէլա մէրմէր, պագըր, թախթա վէ սայիրէ. պիր տէ պու իշէ լազըմ օլան ալաթ վէ էտէվաթ պունլարա էհլի իւմ ուգազ մատտէ (հեռաւոր նիւթ) իամին վէրլը : Սանիյէն օ իշտէ բուհ գուվլէթի, վէ եարանըն գապիլլիյէթի օլմասը, վէ օլ մատտէսին նէ մագսէտ իչին եարըլլոյօրսա, կէլիշաթը վէ գապիլլիյէթի վէ հէմ տէ սատէ օլ մագսէտէ մէճպուլլիյէթի օլմամալը, իլլա լաֆէրդ (անտարբեր) օլմասը. մէսէլա պու մէրմէր կէրէք ինսան սուրէթի օլմայա, կէրէք հայվան սուրէթի օլմայա գապիլ, վէ միւսթայիտ օլ.

մալը • պուռ խուսուսաս տա եագրն մատտե (մերձաւոր նիւթ) իրմի-
նի վերիւրիդ : Սալիսէն օ իշին պիր տէ մագամը օլմալը , եանի հէր մագ-
սէտէ կէլիր օլմալը , վէ շու մատտէյի պիր ինսան շու վէ պուռ մագ-
սէտէ , եախօտ նիյէթէ մէպնի թախսիս էթմէսի լալըմ տըր : Իշթէ
պիր իշի շու եա պուռ մագսէտէ վէ նիյէթէ տօղրութմագ , եա թախ-
սիս էթմէք մուամէլէսի ինսանըն բուհուհնա ալիտ պիր մուամէլէ օլուպ ,
րատէթին ամէլի տիր : Էվվէէքի իքիսի մատտի , վէ ասիլ օլտուգլա-
րընտան , տալիմա էյի տիրլէր : Լաքին իւշիւնճիւ եանի իշին մագամը
ինսանըն սըրֆ բուհուհնա ալիտ , վէ պուռ բուհուհնա րատէթինէ մախ-
սուր օլտուգլուտան , պուռ մագամ ֆէնա մագսէտէ մէպնի օլուրսա
օլ մուամէլէ տախի ֆէնա օլուր : մագամ էյի մագսէտէ մէպնի օլուր-
սա , ամէլի տախի էյի օլուր : Իշթէ պուհնա մէպնի տիր քի , պիր ի-
շին մատտի գըսմը տալիմա էյի ատտ օլուհուր , անճագ մագամը , եա-
խօտ մանէվի մուամէլէսի քի ինսանըն րատէթինին հիւսնիւ բիգասը
տըր , եա էյի ատտ օլուհուր , եա ֆէնա : Պիլ ֆարզ ալճընըն պիրի-
սի օրմանա կիրիպ , կէյիք վուրաճաղըմ մագսէտիյլէ պիր ալ վուրուպ
էօլտիւրիւր , վէ իւզէրինէ վարտըղընտա , մէյէր պիր ատէմ վուրմուշ
էօլտիւրմիւշ օլուրսա , քէյֆիյէթի անլատըղտան սօնրա , էկէրչի մատ-
տէթէն իշլէտիյի ամէլէ պագըպ , աճը տույար եա նատիմ օլուրսա ,
տէյիլ կիւնահը , ֆագիլէթի տախի միւնթիճ օլուր : չիւնքի պիր իշէ
էյիք , եախօտ քէօթիւլիւք ըէնկինի վէրէն ասըլ ինսանըն րատէթին
տէն չըգան նիյէթ , եա մագսէտի տիր : նիյէթին էյի իսէ ամէլին-
տէ էյի օլուր , ֆէնա իսէ ամէլինտէ ֆէնա օլուր : Եթէր քի իշլէ-
տիյին մուամէլէ գաքին , վէ տախիլին , վէ քապիյաքճա ֆէնա օլմա-
սըն : Պիլ ֆարզ խըրըզըզ , գինաքեարըզ , եալանճըրզ պագըսըլա :
Իւշիւնճիւ . Ատուռաճարանլարըն պագըլարը տէրլէր քի , Ալլահ
ինսանը եարաթտը , վէ օնա քէնտի մագսէտինէ վասըլ օլմագ իշին ,
քեաֆի լութֆ վէրտի , վէ օնու քէնտի ըէյինէ պըրադտը . վէ օնտան
սօնրա ինսանըն ամէլէրինտէ Ալլահըն հիշ պիր միւտախէլէսի , վէ հիշ
պիր հիսսէսի եօզ տուր : Պու սուրէթ տալրանըշա , Ալլահ վասէթա
իլէ իշ կէօրիւր , տէրլէր :

21 Ա . Պագըլարը տա պուհնա մուղայիր , Ալլահ ինսանա քէնտի
մագսէտինէ վասըլ օլմագ իշին , հէմ գուվվէթ վէ լութֆ վէրիւր , հէմ
օնուհն րատէթինի մատտէթէն թահրիգ թէշվիգ , վէ թութաճագ իշէ
ատէմի թային էտէր : Պուհնա տա պիլա վասէքա (անմիջապէս) Ալ-
լահ իշ կէօրիւր տէրլէր : Թուվմայականլարըն , վէ Օգոստինեանլարըն
պէշնլէրինտէքի (կանխագիտութիւն վէ նախասահմանութիւն) իւզէ-
րինէ թէքէվիւն էտէն աղըր վէ նաղիւր միւճատէլէ հալա թարաֆէյ-
տէն աղայիտի տինիյէյէ թօղուհնայարագ տէվամ էթմէքտէ տիր :
Թուվմայականլարըն պուռ պագտէ թութտուղու թարիգ տօղրու տուր .
լաքին Օգոստինեանլարըն թալիմաթը աղըրըն դանմասընա տահպ

միւթապլոգ կէտիյի իշին տէրիզ . Ալլահ ինսանա պիր քեաֆի լուֆֆ վէրէրէք , զոն աթթըդ նէ թէրք էտէր վէ զոնուն վասէթասիյէ զոնա իշ կէօրտիւրիւր , նէ տէ օլ տէրէճէ լուֆթ ինսանա վէրիւր , քի ինսան ռատտէթինի թահրիք վէ թէշվիզ էթսին , վէ իսթէտիյի մագսէտէ ինսանը չէվիրսին . անճազ ֆաղիլէթ օրթա եէրտէ տիր . ալիմէրին տէտիյի կիպի . իլլա էվվէթ Ալլահ պիլա վասէթա ինսանըն իշլէրինէ միւտախէլէ էտէր , եանի պալատէ մուհարրէր մատտէթէն լաղըմ կէլէն մատտէլէրի Ալլահ վէրիւր , վէ Թովմայականլարըն թարիգինին էսասը տա պու տուր . լաքին պու մատտի վէ էյի խուսուսու ինսան քէնտի իրատէյի ճիւղիյէսի իլէ էյի վէ ֆէնա մագսէտէ թահվիլ էտէրսէ , Ալլահ ինսանըն մանէվի գարարլէրինէ նէ մուխալիֆէթ էտէր , նէ տէ միւտախէլէ անճազ պալատէ թէֆսիւր էթտիյիմիզ կիպի : Պուշլարը պէօյլէ իսթար էթտիքտէն սօնրա տէրիզ :

21. Ալլահ ինսանըն ամէլլէրինէ պիզգաթ , եանի պիլա վասէթա մատտէթէն միւտախէլէ էտէր . ֆազաթ տէյիլ մատտէթէն , իլլա մանէն իճրա օլան իշլէր ինսան իշի ատտ օլունուպ , ֆայիլինին միւքեաֆաթը . կա միւճաղաթընը մուճիպ օլուր : Հէր եարատըլմը , կէրէք ճանլը օլսուն , վէ կէրէք ճանսըզ քեաֆֆէսի Ալլահըն գուլթիլէ հիշտէն վար օլմուշ , վէ վիճուալէրինի Ալլահտան պիլիւրէր , պուշա աղլէն տախի չիւպհէ եօգ տուր : Տէֆա իշպու մախլուգաթըն էօմրիւ վէ մուամէլաթը . քէնտի եարատանընըն իրատէյի իլանիսինտէն մէրպուլթ տուր . չէօյլէ քի ինսանըն էօմրիւ պէհէր տագիգէ Ալլահըն էլինտէ տիր . վէ Ալլահըն վէրտիյի գուլվէթ իլէ եաշար , հէր գանղը տագիգէտէ Ալլահ իսթէրսէ , քի պու վիճուտ , եա շու ինսան գայըր օլմասըն անինտէ օ հիշ օլուր : Քէզալիք ինսան , վէ սայիր հէր մախլուգ քէնտի ամէլինին իճրասը իշին , Ալլահտան լաղըմ օլան գուլվէթի մատտի սուրէթտէ իսթէր , մէսէլա պիր էյի իշ կէօրէճէյիմ , էվվէլա Ալլահ էօմրիւմիւն եանի վիճուտիմին պիր տագիգէտէն տիկէր տագիգէյէ տէվամ էթմէսինի իսթէր վէ պաղըշլար . վէ պու էօմրիւմիւն տէվամը իշին , վէ իշինի կէօրմէք իշին իճապ էտէն գուլվէթէ տախի պանա ինսան էտէր : Ալլահըն պու եարտըմընա մատտի (ֆիզիզական օգնութիւն) թապիրինի Թովմայականլար իլէ պիրլիքտէ պիզ տէ վէրիւրիզ : Ասըլ իշին ճանը պիր առէմին պու իշի էտէյիմ մի , էթմէյիմ մի , ֆէնա եա էյի նիյէթ իշին ռատէթին ըրիզա վէրմէսինտէ տիր . վէ պու ռատէթին զոն ըրիզասը , եա զոնսն իգրահը հիւանիւ նիյէթ , վէ սուլի նիյէթ իլէ օլ իշէ գըշաֆէթ վէրիւր . օ իշի ինսանըն էտէր . վէ էյի իսէ , էճիրի վէ քէօթիւ իսէ ճէզայը միւսթէլզէմ . վէ միւսթահազգ օլուր : Վէ պու ռատէթին ըրիզասը իշին մանէվի ճանը տիմէք տիր . վէ իշին թապիաթընը , քէնտի մագսէտինէ կէօրէ էյի , եա ֆէնա էտէր : իշթէ իշին պու գըսմը , իշին մանիվի սուրէթի , եախօտ ճանը թէսմիյէ օլունուր :

Ելիվելքի ճիհէթտէ եանի իշի եալընը մատտի սուրէթտէ , մանէվի
 գըսմընը պէր թարաֆ էտէրէք , թէշէքքիւր էտէրսէն տայիմա էյի
 տիր , ամմա իքի գըսմընը պիրլիքտէ ալըպ (ի թանճըրացեալն) թէղէք-
 քիւր էտէրսէն օլ վագըթ մանէվի գըսմը մատտի գըսմընա ֆէնա եա
 էյի ըէնկ վէ հիյէթ վէրիւր : Վէ պիր իշ պիր ատէմէ տէյիլ մատտի
 գըսմը իշլին , իլլա մանէվի գըսմը իշին ատտ վէ իմնատ օլունուր :
 Իշթէ պունուրն իշին պալատէ տէնիլտի քի Սլլահ մատտէթէն ինսա-
 նըն իշլէրինէ պիզզաթ եարտըմ էտէր . պիլ ֆարզ պիր գըլըճըր ա-
 տէմ աղանըն պիրինէ պիր գըլըճ եափար . օ աղա եափըլան գըլըճ իլէ
 քէնտինի մուհաֆազա էթմէք տէյիլ , իլլա պի զայրը հագգըն չունու-
 պունու եարալար , եա էօլտիւրիւրսէ , օլ գապահաթ գըլըճճընմ մը ,
 գըլըճ ֆէնա նիյէթէ գուլլանան քիմսէյէ մի ատտ օլունուր , ամմա
 մատտէթէն գըլըճը վարսըն գըլըճճը եափմըշ օլուն : Հա քէզա Սլլահ
 մատտի սուրէթտէ պիր ատէմին վիճուտինէ գուլվէթ վէրիւրսէ , օտա
 օ գուլվէթինի պի կիւնահ քիմսէլէրին ալէյինէ գուլլանըրսա , Սլլահ
 իսթմ մը իշլէր , հաշա : Էկէրչի պէօյէ օլմասա իտի , տիւնետատա
 ֆէնա իշլէյէնլէրին լաղվ օլմասը լաղըմ կէլիր իտի իսէտէ , սալիլէ-
 ըին քէզալիք լաղվը լաղըմ կէլիր իտի , չիւնքի ինսանըն րատէթի
 մէճպուրիյէթ թահթընա կիրմէսի լաղըմ կէլիր իտի . օլ վագըթ հիշ
 պիր ֆաղիլէթ հիշ պիր իւճըրէթ , հիշ պիր իսթիհգազ գալմատըղը ,
 վէ ինսան տէհշէթլի թալիհ , վէ մէճպուրիյէթ խըղմէթ էթմիշ օ-
 լուր , վէ գուրպան կիտէր իտի :

219. Պու սահիլիլի աղիզ քիթապտան տախի պէյան էտէրիզ .
 Սլլահ մարգարէնին վասէթասըլլա , ինսանա (Եւրոպ . ԽԳ . 24.) « Սիզ
 կիւնահլարընը տա պէնի խըղմէթ էթտիրտինիզ » տէր . մէկէր Սլլահ
 սօղըրուլուգ սէր չէշմէսի ինսանլարըն կիւնահընա միւշթէրէք մի օ-
 լուր , հաշա . անճագ մատտի սուրէթտէ ինսանա թապիաթճա վիճուտ
 գուլվէթ , վարիյէթ էտէվաթ վէրիւր քի , պունլարը էյի նէթիճէլէրէ
 գուլլանսըն , ինսան մատտէթէն իշպու Սլլահըն վէրտիլի իհսանլարը
 ֆէնա մուամէլէյէ գուլլանըրսա , գապահաթ Սլլահմ մը , եօզսա կիւ-
 նահքեարա մը աթֆ օլունուր : Սանիյէն (Յճն . Ա .) « Հէր շէյ օնուն իլէ
 օլտու , վէ հիշ պիր շէյ օնսուզ օլմատը » . տէմէք քի , մատտի սուրէթտէ
 Սլլահ հէր շէյի քէնտի թապիաթընըն մագսէտինէ վարմասը իշին եա-
 րաթտը . ամմա ինսան իրատէյի ճիւղիյէսիլլէ , օլ սօղըրու թապիյա-
 թըն գայիտէսիտէն սաքար , վէ գուսուր էտէրիսէ օլ գուսուր ինսանըն
 տըր վէ տէյիլ քի Սլլահըն : Պիլ ֆարզ պիր էֆէնտի պիր քիմսէյէ սէրմայէ
 վէրիւր քի , օնու էյի գուլլանսըն վէ գաղանսըն . օ քիմսէ ինսան օլան
 սէրմայէսիլի իարաֆ էտէրսէ , գուսուր էֆէնտինին օլմազ . պիր սէր-
 մայէ եալընըզ էֆէնտինին տիր : Պունուն կիպի Պօղոս առաքեալ .
 (ՀԵՒՆԺ . ԺԱ . 36.) « Զիրա հէր շէյ օնտան , օնտա վէ օնուն իլէ ,
 օնա սէնալէր օլտուն » տէմիշ տիր : Մէկէր հէր շէյ տէմէմիզ իլէ ,

կիւնահլարը տա մը պիր չէյ, եախօտ հիյէթի վար եէրինէ գօմալը, քի
օ տա Ալլահտան օլմուշ օլսուն. պու տէմէք էյի օլան շէյլէր, եանի
ասլը օլան շէյլէրին հէփսինին վիճուտու, հիյէթի մատտէթէն Ալլահ-
տան տըր. վէ տէյիլ կիւնահ, քի օլաճազ վէ օլան շէյլէրին գուսուրու
տուր: Պիլ ֆարզ, կիւնէշ Ալլահտան տըր, չիւնքի վիճուտի, եանի
ասլը վար տըր, եա գարանլըղն, քի կիւնէշին օլմատըղը, եանի գու-
սուրու տուր, նէ ասլը օլապիլիւր քի, Ալլահտան օլսուն: Ալլահ պիր
գարարտա վէ պիր գայիտէ իչինտէ տիր, գուսուր օլ ումում գայի-
տէնին նօգսանը օլտուղու իչին, Ալլահ գայիտէսիլլիյին միւնէթի օ-
լուրսա, արթըզ Ալլահլըղա շայան, վէ մալիք օլապիլիւր մի: Պուն-
լարտան Թոլմայականլարըն թուլթուղու թարիզ չօգ կիւղէլ աչըլըր
վէ պէյան օլուր:

217. Կէլէլիմ իքինճի պահսըմըղա. եանի Ալլահ հէր շէյի դա-
յըրըր, վէ իտարէ էտէր: (Իսա. ԺԲ. 13.) « Սէնտէն դայըր հիչ
պիր Ալլահ տահա եօզ տուր, քի հէր շէյի դայըրըր »: (Սադ. ձժԸ.
91.) « Սէնին թէրթիպին իլէ կիւն տէվամ էտէր. գիրա հէր շէյ սա-
նա խըզմէթ էտէր »: (Ասա. ԺԶ. 33.) « Հէր քէսին հալի էյի օլսուն
ֆէնա օլսուն էնճամընտա սահիպինի պուլաճազ տըր. լաքին հէր քէ-
սին տէ հազզընը Ալլահ թէրթիպ էտէր »: (Մաթ. 2. 26.) Կէօյլէ-
րին գուշլարը, օվալարըն չիչէք, վէ զամպաղլարը, օթլար վէ հէր
քէսին պաչընտաքի սաչլարը պիլէ Ալլահին, վէ հէր շէյի եարատա-
նըն թէրթիպինէ վէ իտարէյի իլահիսինէ մուհավվէլ տիրլէր. վէ Ալ-
լահսըզ պիր չէօփ օլսուն եէրինտէն թէփրէնէմէզ: Անըն էմրի ալիսի
սունուհ վէ սուտուր իթմէտիյի հալտէ. եա ինսանլարը, վէ ինսանլա-
րըն մուամէլէլէրինի նմսըլ թէրթիպ էթմէզ, նմսըլ դայըրմազ: Պու
խուսուսու Ալլահըն վարլըղընը պէյան էթտիյիմիզտէ տէ եազտըզ.
քեաֆի տիր. վէ պունու ինքեար էտէն հիչ պիր քիմսէ օլմատըլըն-
տան, ասըլ մուգթազի օլան մէվատտէ կէշէրիզ:

ՕՆ ՍԷՔԻԶԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԱԼԼԱՀԸՆ ԼՈՒԹՖՈՒ ԻՒԶԵՐԻՆԷ

216. ԻՆՍՈՆ սաատէթ հալինտէ իքէն Ալլահըն քեաֆֆէյի լուծֆլարըյա, աթիլէլէրի, վէ թէվէճճիւհի իլէ տօնանմը իտի. Լաքին քէնտի սաատէթինէ էյի սահիպ օլմատը. կիւնահա տիւշտիւ, վէ պու կիւնահ քէնտիսինի, վէ քէնտի զիւրիլէթինի օլ սաատէթ հալինտէն մահրում էթտի, վէ կիլինմիշ, վէ տօնանմը օլտուղու էլթաֆը իւահիլէյի իւզէրինտէն ատէմի խըրսըզ սօյար կիպի սօյտու, վէ սըյըրտը աթտը: Վէ Գրիստու էֆէնտիմիզ ինսանը պու փէրիշան հալտէն, եախօտ տիւշտիւյի կիրտապտան խէլաս, վէ էվվէլքի սաատէթ հալինէ օնու իատէ էթմէք իլին ինսան օլտու, թէն ալտը, վէ ինսանըն տէյնիի Ալլահըն ատալէթինէ թէմամէն էտա էթմէք իլին, խաշ իւզէրինտէ քէնտի քէնտինի վէտէր Ալլահա գուրպան սունտու: Իշթէ պու գուրպան վասէթասըյա, քի լուծֆլար սէրլէշմէսի օլտու, ինսան կիւնահտան գուրթուլտու, էպէտի սաատէթ հալինէ, եանի էպէտի էօմիւրէ թէքրար մալիք օլտու: Պու ինայէթ, վէ լուծֆ սատէ Գրիստոսուն վասէթասըյա ինսանա թէքրար ինսան օլտու: (Յ. 45. Ա. 16. 17.) « Զիրա օնուն քէմալէթինտէն պիզ հէփիմիզ լուծֆա պէտէլ լուծֆ ալտըզ. չիւնքի նօմա Մուլէսին վասէթասըյա վէրիտի. լուծֆ, վէ սահիլիք Յիսուս Գրիստոսուն էլիլէ օլտու »: Տէմէք քի Գրիստոս ինսանը կիւնահքեար իքէն Ալլահ իլէ պարըշտըրտը, վէ Գրիստոսուն ինսանա էթտիլի վէ վէրտիլի պարըշմազ վէսիլէսի, վէ մուավէնէթի ումումէն լուքֆ թէսմիլէ օլունտու:

219. Լաքին պու լուծֆուն մալստուսի մանալարընա կէլինճէ. լուծֆ քէլամընըն տիւրլիւ տիւրլիւ մանալարը վար տըր. էվվէլա մուհապպէք, վէ քիվէճճիւհ տէմէք տիր. պիլ ֆարզ. պիր էֆէնտի քէնտի էթպասընըն պիրինէ մուհապպէթ, եա թէվէճճիւհ կէօսթէրիրսէ, օլ էթպաա իլին էֆէնտիսին ինտինտէ լուծֆու վար, թէվէճճիւհի վար տէնիր. պունա պինայէն(Մ. 7. 8.) « Նօրապպըն ինտինտէ լուծֆ պուլտու » տէրի եազըլմըշտըր: Բէզալիք (Ա. 2.) մէլայիք Մարիամ Աստուածածինէ « Գօրգմա Մարիամ, զիրա րապպըն ինտինտէ լուծֆ պուլտուն » տէր. եանի մուհապպէթինի, վէ թէվէճճիւհիւհ գազանմըշտըն տէմէք տիր:

215. Սանիլէն պիր էֆէնտի պիրիսինէ պիր էյլիքտէ պուլուս նուրսա, էյլիք պուլան թէշէքքիւրիւնիւ օլ էֆէնտիլէ սունարսա,

պու թէշէքքիւր մուամէլէսինէ տախի , յուրժ իսմինի վէրիւրէր . նա-
սըլ քի էրմէնիճէտէ (շնորհա տալ , շնորհա ունել զումեքէ) տէնիր :

21Ը . Սալիսէն , վէ ասըլ լութֆ մանասը , պիր էֆէնտի մէճճա-
նէն պիր էթպասընա պիր էյլիք էտէրսէ , քէնտի էթպասընա սա-
հիհէն լութֆ էթմիշ տէմէք օլուր : Պու մանայէ մէպնի , Պօղոս ա-
ռաքեալ (Հաւժ . Գ . 24 .) քրիսթիյանլարըն ճիւմլէսի & Յիսուս Քրիս-
տոս տա օլան խէլաս իլէ , օնուն լութֆլարըլա մէճճանէն սալիհլէ-
նիրլէր » տէր : Պու տէտիքլէրիմիզի Ս . Թօլմաս (Մատ . Ա . 11 . ձ . Յօդ . 1 .) եազար . շէօլէ քի մուհապպէթ վէ թէվէճճիւհ լութֆա
պիր պէտայէթ սայըլըր նէթէքի լութֆ , զիրա հիւսնիւ մուհապպէթ-
տէն , վէ թէվէճճիւհտէն իհսան էթմէք մուամէլէսի , եախօտ լութֆ
էթմէք տօղար . վէ լութֆտան տա թէշէքքիւր նէշաթ էտէր : Մեճ-
ճանէն օլան ինսանա ասըլ յուրժ տէրլէր . Ալլահն , վէ ինսանըն
մուհապպէթի պիր պիրինտէն շունտա թէֆրիգ օլուրլար քի ինսան
ինսանը սէվէրսէ , մութլադ պիր էճիր , վէ իսթիհգազը իչին սէվէր ,
ամմա Ալլահ պիր ինսանը սէվէրսէ , օ ատէմին պիր էճիրի վէ պիր
իսթիհգազը օլմատան սէվէր , վէ սէվտիյինտէ օնա էճիր դազանտը-
րըր . հաչան իսթիհգազլարըմըզա իւճրէթ տէ վէրիւր :

21Թ . Պիր տէօրտիւնճիւ տիւրլիւ տէ վար , քի Ազիզ քիթապտա
լութֆ իսմինի ալըր . եանի պիր ատէմին աղղընտաքի , եախօտ եիւ-
զիւնտէքի հիւսնիւ ճէմալէ , հիւսնիւ թապիւրլէրէ , վէ գուլլանտըլը
հիւսնիւ էտէսլ վէ էթվարա տախի լութֆ իսմինի վէրիւրլէր . լէթա-
ֆէթի վար տըր տէնիր . պիլ ֆարզ . (Մալ . ԽԳ .) « Խոսանլար իչին-
տէ կիւզէլ սըֆաթտա տուտաղլարընա լութֆ վէրմիշ տիր » :

21Խ . Իւչիւնճիւ մանատա քի ասըլ յուրժ , իքի տիւրլիւ տիւր .
պիրիսի հէր նէ պախշիշ օլուրսա օլսուն , եանի իսթէր թապիի (բը-
նական) , իսթէր թապիաթըն մաֆէվդինտէ (գերբնական) օլսուն ,
մէճճանէն ինսանա վէրիւտիյի իչին , յուրժ թէսմիյէ օլունուր , պիլ
ֆարզ ումումէն ինսանըն եարատըլմասը , մուհաթագասը , ազլը ,
Ֆիքրի , ճանըն քեհին քեմալէք , վէ խասիյէրիքի , վէ սայիրէ հէվ-
սի ումում սուրէթտէ էվլէթ եարատանըն յուրժու թապիւր օլու-
նուրլար :

Իքինճիսի , վէ լութֆունէն սահիհ մանասը , թապիաթըն մաֆէվ-
դինտէ օլան (գերբնական) պախշիշլէր տիր . քի էպէտի ճան սէլա-
մէթինի միւնթիճ օլուպ խէլասըմըզը պիլզէ պաղըլլարլար . մեճճանէն
յուրժ (ձրի շնորհք) թէսմիյէ օլուրլար : Պունա պինայէն (Յաճ . Ա .
16 . 17 . Հաւժ . Գ . 24 . Ե . 17 .) « Լութֆ տօլղունլուղունու ալարադ
հայաթտա Յիսուս Քրիստոսուն վասէթասըլլա փատիշահլըզ սիւրէճէք-
լէր » : (Եֆէ . Բ . 5 .) « Պիլի Քրիստոսուն վասէթասը իլէ տիրլիթտի :
օնուն գուվլէթիլէ քի խէլաս պուլմուշսունուղ » տէյի եազըլը տըր :
Թըպզը պու սօն մաալտէ Բելակիոսս դարչը , Ս . Օգոստինոս լութֆ

մանասընը իսթիմալ էտէր : Զիւնքի Բելակիոս լուծֆ տէմէսինտէ սա-
տէ քապիի պախշիշիքի, Կանի քապիաքը, իրատեյի ճիւղիյի վէ
(զընուծիւն եւ զազատ կասս) անլարըտը, վէ պունլարը լուծֆ թէս-
միյէ էտէր իտի, վէ Ֆիքրի պու օլարադ, Պաղեստինեան, Կանի Տի-
ոսըղիթեան սինօթա տապէթ օլունուպ Հայրապետէր քէնտիսինէ
լուծֆ ֆուն լուզումունու դապուլ էտէրմիսին տէյի սիւալլէրինտէ
« Էլվէթ » տէմէսի իւզէրինէ արթըզ միւսթէրէմ Հայրապետէր օնա
գարշը պիր շէյ տէյէմէտիլէր . չիւնքի քիլիսէ ինտինտէ ճարի թու-
թուլան լուծֆ մանասը . քապիաքըն մաֆեկգինտէ օլան մեճճանէն
իւլասըմըզը պաիս օլան լուքֆ տեմէք իտի . ամմա հիյէ իլէ Բէ-
լակիոս լուծֆ տէմէսինտէ . թապիւթըն Կարատըլըշընա, մուհաֆա-
զասընա, վէ ինսանըն թէնճէ վէ ճանճա թապիի լասիյէթ վէ քէ-
մալէթէրինէ լուծֆ իսմինի վէրիր վէ էօյլէ անլար ըտը, վէ լուծ-
ֆուն ասըլ . վէ սահիհ մանասընը ինքեար էտէր իտի : Պունուն իչին
տէյօր Ս. Օգոստինոս (Թուլի . Ճէլի . առ Էննօվէնդիոս Բահանյապէր)
քի « Ագիզ Հայրապետէր օնուն ճէվապընա ալտանտըլար . զիրա քի-
լիսէնին ալէլ ումում լուծֆ լուզէթինի իսթիմալ էթտիյինտէ , Բրիս-
տոսուն ինսան էթտիյի լուծֆ թապիւթըմըզըն մաֆէվգինտէ օլմասը
իւզէրինէ ասլա տիկէր պիր մանա եա չիւպհէ եօլ իտի » :

2ԽԱ . Իշթէ կաթօղիկէ քիլիսէսինտէ լուծֆուն մանայը հագի-
գիսի . Եանի լուծֆ թապիւթըն մաֆէվգինտէ (զերընական) պիր
պախշիշ տիր քի, Կպտի սեյամէք իչին Ֆիքրի օլան Կարատըլը-
շա մեճճանէն Ալլահտան ինսան օլուր :

Պու լուծֆ թէֆսիրի փէք ումումի տիր, զիրա կէրէք հերշտակ-
լարա վէ վազթը սաատէթ Կանի Բրիստոսուն իսթիհգազընա պագմա-
յարադ, Ալլահն իլք աթալարըմըզա ինսան էթտիյի լուծֆ անլաշը-
շըր . վէ կէրէք չիմտիքի հալաէ Բրիստոսուն իսթիհգազընա նազա-
րէն ինսանլարա վէրտիյի լուծֆ տաիս անլաշըլըր : Էվլէլքի մանա-
տա, Կանի հիչ պիր էճիր, վէ իսթիհգազա պագմայարադ ինսան օ-
լան լուծֆ, սաղլըգ լուքֆու, Կախօտ Կարատան Ալլահըն լուքֆու
թէսմիյէ օլունուր : Սօնրաքի, Կանի Բրիստոսուն իսթիհգազընա մէպ-
նի ինսան օլան լուծֆ Բրիստոսուն լուքֆու, Կախօտ շիֆապախշ
լուքֆու թէսմիյէ օլունուր . քի շէօյլէ մուխթասար թէֆսիր օլունուր .
Կանի գեբբեական, վէ տախիշ պիր պախշիշ տիր, քի Կպտի սե-
յամէքիմիզ իջին Էֆենտիմիզ Յիսուս Բրիստոսուն իսթիհգազընա
պինայէն, ագըլ քաշըյան Կարատըլըշարա մեճճանէն Ալլահտան
վէրիլիր :

2ԽԲ . Պու լուծֆուն ֆայիլ (ներգործական) սէպէպի Ալլահ
տըր . նայիլի (արդիւնաւոր) սէպէպի Բրիստոս տուր . վէ զայէթի
(վախճանական) սէպէպի էպէտի էօմիւր տիւր :

2ԽԳ . Բրիստոսուն իչպու լուծֆուն, օնուն տիւրլիւ տիւրլիւ

մուամէլէրինէ , վէ սէմէրէլէրինէ մէսնի , հալը հազըր լուքժու
թէսմիյէ վէ թագսիմ օլունուր : Պու լութֆուռն սէպէպլէրինին իւշ օլ-
տուղունու իշար էթտիյիմիզ կիպի , սէմէրէլէրինի տախի իշար էտէրիզ .
եանի էվվէլա կիւնանտան հասըլ օլան թապիաթըն զաաֆ վէ խասթէ
հալինէ եարտըմ էտէր . ֆէրահ վէ գուվվէթ վէրի . հէմ էվվէլքի
սաատէթ հալինտէն տիւշմիւշ ատէմի եանի իլք կիւնահ սէպէպի ի-
շին զէտէլէնմիշ քիմսէյի քէնտի էվվէլքի հալինէ թէրֆի , վէ իատէ
էթմէյէ լիյագաթ պախշ էտէր . եանի գերքնական ամէլլէրին իպրազ
ու իճրասընա ատէմի միւզթէտիր էտէր վէ պու ամէլլէր ատէմին սա-
լիլէնմէսինէ վէսիլէ օլուրլար . տէյիլ քի ատէմին սալի օլմասընը
ատէմէ գազանտըրըպ մուվաֆֆազ էտէրլէր . օ քի աղիզ էտիճի լութ-
ֆա մախսուա տուր վէ եալընըզ պու լութֆուռն սէմէրէսի տիր : Ան-
ճազ ինսանը խասթէ հալինտէն սաղալտըր . վէ պու խասթէլիյի պէ-
նի ինսան , հաչան Ալլահըն քէնտիսինէ իհսան էթտիյի թէմալիյէթ
պախշիշինի գալպ էթտի իսէ , գազանտը , իշթէ պու լութֆ անճազ
օնա գուվվէթ վէրի , քի էյի ամէլ իշլէսին . սույի թէճրիւպէլէրէ
գարշը գօյսուն , ֆէնա իշլէմէքտէն կէրի տուրսուն , վէ պունուն ի-
շին տիր քի պու լութֆուռն շիճապախշ եանի շիճա վէրիճի լուքժ
խամինի վէրտիք . վէ հաչան ատէմէ թապիաթըն մաֆէվգինտէ օլան
ամէլլէրէ գըլամ էթմէյէ գուվվէթ վէրէրէք , օնու թէրֆի գըլըրսա ,
քէրժի լուքժու թէսմիյէ օլունուր :

2ԽԴ . Պազը քէրրէ պիր ատէմէ գուվվէթ վէրիճի լութֆ վէրի-
րիլըր , քի զօր վէ կիւճ օլան շէլլէրի իճրա վէ իքմալ էթսին . վէ ֆէ-
նատան գաչապիլին . նասըլ քի փութֆէրէսթլէրէ տախի եախսու քը-
րիսթիյան օլմայանլարա վուգու պուլուր . հէմ պունուն իլէ պէրա-
պէր , օնլարըն ամէլլէրի եինէ գերքնական օլմապ : Պազը տա օլուր
քի , պիր ատէմէ ամէլլինի սատէ գերքնական էթմէք իշին , լութֆ
վէրիլըր , վէ լաքին գուվվէթ վէրիլմէզ . զիրա օլ ամէլ գօլայ պիր ա-
մէլ օլտուղու իշին , թապիաթըն գուվվէթի տէ օնուն իճրասընա քեա-
ֆի տիր . ֆազաթ գերքնական օլմասը իշին մութլագ լութֆ վէրի-
լըր , վէ լութֆ օնա լազըմ տըր : Պունուն իշին տիր քի , Աստուա-
ճարանլար պէյնինտէ պիր ամէլլին վիճուտի եա ասըլ իլէ (էութիւն
գործոյն) գերքնական օլմասը պէյնինտէ ֆէրզ վար տըր տէրլէր . ա-
մէլին ասընըն , եա մատտէսինին օլմասընա թապիի , վէ լութֆը աս-
լիսի եէթէր . վէ ամէլլին գերքնական օլմասընա գերքնական վէսի-
լէսի եէթէր : Աէ էկէրչի իքիսի տէ պիրլէշիւսէ , օլ վագըթ կէրէք
մատտէթէն , կէրէք մանէն (նիւթապէս եւ կերպաւորապէս) օլ ա-
մէլ գերքնական օլուր :

2ԽԵ . Կէլլէլիմ չիտի պու հալը հազըր լութֆուռն թագսիմէ-
րինէ , հոգապէ՛ (նախընթաց) , վէ միւշվիգ (շարժիչ) լութուֆ
պաշգա տըր . վէ հէ՛մէլ (գործակից) եախսու մայէթ (համընթաց)

լուծութիւն պաշտօն տիր : Ս. Օգոստինոսս կէօրէ , մուգատտեմ , վէ միւշմիգ լուծֆ , ինսանըն հէր պիր իսթիհագընտան էվվէլ ինսանը էյի ամէլէ թէշվիգ , վէ գըյամ էթտիրիր : Շիմտիքի Աստուածաբան լարըն թէֆսիրինէ կէօրէ , իշպուլ մուգատտէմ լուծֆ պիզլէրէ կէ- լիր , վէ պու լուծֆ պաշտօն պիր շէյ տէյիլ , անճագ էյի ամէլի իշ- լէմէյէ պիր ատէմ տէ հասըլ օլան իւք հարաքէթլէր տիր , քի միւրա- տըմզըն իսթէմէսիլէ պիզտէ զուհուր էթմէզլէր , անճագ պիզիմ խա- պէրիմիգ օլմագսըզըն թարաֆը խիւտատան պիզտէ վէ տէրուհիմիգ- տէ փէյտա օլմայա պաշլարլար : Շուրասընը տա պիլմէլի քի , լուծֆ ազլը թէնվիր (լուսաւորել) էթտիրի իշին , էվվէլա (անմիջապէս) ինսանըն ազլընը թէնվիր էտէր . վէ պու ազլը թէնվիր օլտուգտան սօնրա , միւրատ եախօտ րատէթ ազլըն պու թէնվիր օլմասընտան ալըլարագ , վէ ույանարագ վէ օնտան իլմինի ալարագ , պիլ վասէ- թա (միջապէս) օլ շէյի արզիւլէր . զիրա « Նամալիւմ օլան շէյի հիչ քիմսէ արզիւլէմէզ » զարպը մէսէլ տիր : Քէզալիք ինսան թապիւ- թընտա , էվվէլա արզիւ ազլըտան ույանարագ , քէնտի թապիւի ար- զիւ հարէքէթինէ պաշլար . պիլ ախէրէ միւրատտան , եախօտ րա- տէթտէն իճրասընը թալէպ էտէր :

ՁԽԶ. Մ. յէթ (համընթաց գերբնական) լուծութիւն միւլթէֆիգ պիր հարաքէթ տիր , եանի ինսանըն իրատէյի ճիւզլիէսի ագտէմճէ լուծֆոն վասէթասը , վէ հարաքէթիլէ ույանարագ , հիւսնիւ ըրիգա- սը իլէ պիր էյիկի իսթէմէյէ եա իճրա էթմէյէ գըյամ էտէր . զիրա Ալլահ , ինսանըն քէնտի ազաւտ միւրատը մայիեթի վէ մուամէլէսիյ- լէ պէրապէրճէ , քէնտի լուծֆոնու տա վէրիր , քի օնուլն իլէ պիր- լէշիպ , էյի իշին իճրասընա եարտըմ էթսին . ֆագաթ մուգատ- տէմ լուծֆոն վէ մալիէթ լուծֆոն պիր պիրիտէն ֆէրզի պու տուր քի , մուգատտէմ լուծֆ էն էվվէլ ինսանըն ազլընա թէէսիր էտէր , մալիէթ լուծֆու տա էվվէլ էմրտէ ինսանըն միւրատընա թէէ- սիր էտէր , վէ եինէ ինսանըն միւրատը , եանի րատէթի թէմամ վէ պիւա ճէպը գալըր : Եկէրչի մուգատտէմ լուծֆոն վասէթասըյ- լա , զուհուր էտէն հարաքէթլէր գերբնական իսէլէր , մալիէթ լուծ- ֆոնու վէ սէրպէսթ րատէթին ինֆագ էթտիրի ամէլլէր տախի գերբ- նական օլուրլար . եօգսա թապիւթ ֆագիլէթի տախիլինտէ գալըր- լար , նասըլ քի քրիսթիյան օլմայանլարըն էյի ամէլլէրի հիչ պիր վա- ղըթ գերբնական օլմամազլար . չիւնքի լուծֆոն էսպապընտան մահ- րում տուրլար :

ՁԽԷ. Տէֆա քեաֆի (բաւական) լուծֆա վէ միւգքիտիր (գործունեայ , եախօտ կարող) լուծֆա թագսիւմ օլուր . քեաֆի լուծֆ օ տուր քի , քէնտի քէնտինտէն պիր ատէմին էյի ամէլէ թէ- շէպպիւս էթմէսինէ քեաֆի տիր . ամմա ինսանըն ըրիգասը օնա մու- վաֆֆագիլէթ կէօսթէրմէզ . օնուլն իշին տախի պիւա սէմէրէ գալըր :

Տէֆա պու քեաֆի լուծֆ, եագրն, եանի պիլա վասեքա (անմիջապէս) վէ պիլ վասեքա (միջապէս) լուծֆա թաղսիմ օլուր. պիլա վասեթա քեաֆի օլան լուծֆ օ տուր քի, քէնտի քէնտինտէն էյիլի իշէմէյէ լազըմ օլան գուվլէթի վէրիւր. վէ պիլ վասեթա լուծֆ օ տուր քի տուա. վէ սայրի իպատէթլէր վասեթասիլէ ինսանա գուվլէթ վէրիւր: Միւգքէտիւր լուծֆ տա պուռնուն իշին միւգթէտիւր տէնիւր. չիւնքի ինսանըն րիզասը, եախօտ րատէթի օնա մուվաֆֆադիւյէթ կէօթէրիւր. վէ պուռնուն իշին սէմէրէսինէ մուվաֆֆադ տա օլուր. զիրա գատիւր տէմէք պիւր շէյին իճրասընա միւգթէտիւր տէմէք տիւր: Ամմա ինսանըն րատէթինին իշպու մուվաֆֆադըյէթի, եա րիւղա կէօթէրմէսի, եա տա կէօթէրմէմէսի, պու լուծուֆլարըն թապիաթընտմն մը նէշաթ էտէր եօգսա ինսանըն րատէթինտէն մի, պու պահստա Աստուածաբանլար պէնինտէ միւճատէլէ վար:

219. Մուախխարէն ագիպլէտիճի լուքի, (սրբարար շնորհք) եախօտ իքիմճի քապիաք հիւքմիւնէ կիրմիշ եա (ուսակական) լուծֆ օ տուր քի, ինսան Ալլահ իլէ մուհապպէթտէ պու լուծֆուն սայէպինտէ պիրլէշիւր, սատըգ օլուր, վէ էպէտի էօմրէ մութասարըրէֆ վէ միրասիօր օլուր. վէ մատամ քի պու սրբարար լուծֆ ինսանտա գատիւմ վէ տայիմ սուրէթտէ պագի գալըր. պու էճիլտէն իքինճի թապիաթ, եախօտ էլպիսէ նամընը ալըր: Պու լուծֆու քէնտի իւզէպինտէ թաշըյան քիմէյէ լուծֆտա գատիւմէշմիշ տէնիւր, եախօտ լուծֆ հայինտէ տիւր տէնիւր:

220. Պուրատա (գերբնական) եանի թապիաթըն մաֆէվգինտէ օլան լուծֆ նէ տէմէք օլտուղուռնու սէօյլէմէք փէք մուգթադի տիւր: Էվլէլա թապիաթ տէմէք, քեաֆֆէյի քեայինաթըն կէրէք եարատըրմըշը, կէրէք եարատըրմայա գապիլլէթի օլան քեայինաթըն տէմէք տիւր: Վանիլէն թապիաթըն մաֆէվգինտէ օլան շէյ տէմէք. օ շէյ տիւր քի, թապիաթըն մուգթադալարընտան, վէ հիւքմիւնտէն իւսթիւն տիւր. եանի թապիաթա, թապիաթ օլմասը իշին լուգումը եօգ տուր. նէ տէ թապիաթըն եա ազլըն գուտրէթ եա գուվլէթինտէ, եախօտ հուտուտուռնտա տախիլ օլապիլիւր. անճադ (գերբնական) տըր. եանի հէմ թապիաթ հիւքմիւնտէն, հէմ ազլըն գուվլէթինտէն իւսթիւն պիւր շէյ տիւր: Տէմէք օլտու քի, ասըլ (գերբնական) շէյ, թապիաթըն մուգթադասընը կէշէն պիւր շէյտէն իպարէթ տիւր. պու շէյ տէ պաշգա տէյիլ, անճադ Ալլահ իլէ ազիմ պիւր սուրէթ իլէ իլհադ օլմագտան, վէ պիրլէշմէքտէն իպարէթ տիւր: Պու պիրլէշմէք տախի, եա ասլէն վէ մատտէթէն. նասըլ քի Քրիստոստա անճնաւորութիւն պիրլէշմէսի վուգու պուլտու. եա տա ազլէն վէ ֆիքիւր իլէ պիլ ֆարզ սատտէթ կէօրիւշիւ իլէ Ալլահը աշնէլ եագըն, վէ պիլա վասեթա կէօրմէք. հայրան օլմագ, եախօտ եինէ ազըլ վէ ֆիքիւր իլէ Ալլահ իլէ պիրլէշմէք տիւր. ամմա պիլ վասեթա, վէ ազ ուզագտան պիր-

լէշմէք . նասըլ քի ազիզ էտիճի լուծֆ (սրբաբար չնորհք) ինսանա նասիպ օլուպ , Ալլահ իլէ օնու պիրլէշտիրի , քէզա Աստուածաբա նական ֆազիլէթլէր , վէ սայիր օ միսիլիւ պախշիլլէր , քի սաստէթ կէօրիւշիւ մագամընտա տըրլար , վէ պու կէօրիւշէ ատէմի զաթէն եագլաշտըրըրլար . վէ թապիաթճա օնա մէյլ էտէրլէր . վէ թէրթիպ օլուրլար : (Պէգլէ Ս . Թալմա Ա . Բ . Վէճ . 110 պէն . 2 : Սոմալէ , Յալ . շէրհայ ծանօթութեան . Գ . Գլ . Բ : Եմիտ . Սէլվէտ . Պէլլարֆն . առ յնէէ ընթաց + Աստուածաբանութեան Հոգ . Ժ . Եր . 20 :)

ՁԾ . Պունուն իւզէրինէ Պէլլարմինոս իսթար էտէր քի , էվլէլա քապիի շէյ օնա տէրլէր քի , տօղուշունտան պաշլար . պու սուրէթ տէ իւք աթալարմըզտաքի , հանի Ադամ վէ Եւատաքի պուլունան իպթիտաքի ազիզլիք , վէ սալիւլիք հալի հէր նէ գատար քի , պաթը նէն թապիաթըն մաֆէվգինտէ օլարագ եարատան Ալլահ օնլարա օլ գերբնական պախշիլլէրի ինսան էթմիշ , վէ օնլարը տօնաթմիշ ի սէտէ , զահիրէն թապիի պիր հալ իտի : Պունուն կիպի տէ մուղայի րի պուլունան սկզբնական կիւնահ չօճուզլարտա թապիի կիւնահ աստ օլունույօր : Իշթէ Պօղոս առաքեալն սէօզիւ պունա մլպնի տիր . (Եփէ . Բ . 3 .) պիղլէր տախի « Թապիաթճա զազէլ էվլատլա րը իտիք » : Սանիյէն թապիի տէնիր օլ շէյ քի , թապիաթա մուլաֆըզ տըր . վէ օնա գարշը կէլմէզ վէ օնու պօզմազ . հաթտա թապիաթը տահա զիյատէ տօնատըր վէ իքմալ էտէր : Իշթէ պունա պի նայէն Ս . Օգոստինոս (Գլր + 3 . Կալ . հոգ . 1 , վէ Էր . Գլ . Իշ .) թապիաթը տօնատան , վէ իքմալ էտէն լուծֆ պի հագգըն քապիի թէսմիյէ օլունուր : Նասըլ քի պունուն մուղայիի օլան հարաքէթ տախի քապիաթըն խիլաֆը օլան կիւնահ տէնիր : Սալիսէն քէզալիք թապիի լուծֆ տէնիր օլ լուծֆ քի , հէր նէ գատար քի Ալլահտան թապիաթա մէճճանէն ինսան օլուրսատա , ինսանը գերբնական ամէլ տէրէճէսինէ եիւքսէլթմէզ , անճագ թապիաթա եարտըմ էտէր . վէ սատէ թապիի ամէլլէրտէ օնու իքմալ էտէր : Պունա պինայէն Պէլլարմինոս տէր . թապիաթըն թէմամիյէթի ազիզ էտիճի լուծֆտան այրը թուլթուլտուղու հալտէ , թապիի պախշիլ թէսմիյէ օլունապիլիր : Բապիէն . Ալլահ ճիհանըն իտարէյի ումումիսի պապընտա թէրթիպ : վէ թէէսիս էթմիյի գալանիյնի ումումիյէյի թապիի պախշիլ վէրմիշ . վէ պունլար թապիի թէսմիյէ օլունուրլար . պունա պինայէն Ս . Օգոստինոս (Գլր + 26 . Էր . Գլ . Եմիտ) Ալլահըն քեաֆֆէյի ամէլլէրինէ մուաճըզը քապիաթ . վէ մուղայիի քապիաթ ամէլլէրի թագսիմ էտէր : Էվլէլէրի գըսըմտա տըրլար տէր , ալէսսէվիյէ վէ ատէթա իճրա օլանլար . վէ նատիրէլ էմսալ վէ ֆէվգէլատէ օլանլարը ի քինճի գըսմտան աստ էտէր : Պու թագսիմէ կէօրէ օլ ամէլլէր քի , թապիաթըն գուվլէթինտէն իւթիւն տիւրլէր . պիլ ֆարզ ազիզ սըրըլարըն ամէլլէրի , վէ ինսան օլունան ֆազիլէթլէրին ամէլլէրի , վէ

տէն ինսան ճինսինէ սիրայէթինի ինքեար էթտիլէր . վէ իւք աթալա-
լարըմը հիչ պիր կէօնէ զէտէլէնմէտիլէր , վէ մանէվի վէ մատտի օլ-
սուն , ինսան թապիաթընտա հիչ պիր իլլէթ հօգ տուր տէտիլէր .
անճագ պունլարըն մուղայիրի , ինսան քէնտի քէնտինտէն կէրէք Ալ-
լահըն թէնպիլէրինի սագլայըպ , լայըզը վէճհ իւզէրէ իճրասընտա
պունունմայա կէրէք էն եիւքսէք տէրէճէտէ պունունան քէմալէթ-
լէր , վէ ֆաղլլէթլէր տէրէճէսինի գուրթարըճը ֆրիստոսուն հիչ պիր
մուալէնէթի օլմագսըզըն տէրտէսթ էթմէյէ , վէ դագանմայա միւզ-
թէտիր իտիլէր տէյու , իսրար էթտիլէր . վէ զաթէն եարատան Ալ-
լահ թապիաթա լազըմ , վէ քեաֆի պախչիչի պիտայէթինտէն պէրի
վէրմիլ տիր . սայիր պիր գուրթարըճըն մուալէնէթ էլլթաֆընա լու-
զում հօգ տուր տէտիլէր : Տէմէք քի գուրթարըճըլըզըն տախի , քեաֆ-
ֆէյի լութֆունուն լուզումինի ըտտ վէ լաղվ էյլէտիլէր :

ՉԾԲ . Նիմ Բեկահանլար լութֆա գարչը շէօյլէ խաթատա պու-
լունտուլար . եանի Ագամըն պիտայէթ կիւնահը քէնտի ճինսինէ սի-
րայէթ էթմիլ իսէ , վէ պագը պաչլըճա օլ կիւնահըն ատար , վէ խիւ-
լատէլէրի պիզէ կէչմիլ իսէ տէ , ինսանըն ըատէթի թէմամիլլէ պագի
գալմըչ . վէ պու ըատէթին էյի ամէլլէրի վասէթասըյլա . ինսան Ալ-
լահըն գուրթարըճը լութֆունա հիչ միւհթաճ օլմագսըզըն քէնտի
քէնտինտէն սէլամէթինի դագանմայա պաչլար . վէ սէլամէթ հօյու-
նու , վէ էճիրի լազըմէյի դագանմասընտա , պու լութֆ օլմագսըզըն
տէվամ էտէպիլիր : Պու սուրէթտէ ինսանըն սէլամէթի խուսուսունա
լութֆուն էն էվիլէլ վէ էն պաչտան լազըմ օլտուղունու . վէ պու
լուզումըն սէլամէթիմիզլին խիթամընա , դայէթինէ եանի սօնունա
տախի մուգթագի օլտուղունու ինքեար էթտիլէր , հաթտա լութֆուն
մէճճանէն օլտուղունու պու սուրէթտէ ինքեար էթմիլ օլտուլար .
վէ ինսանըն թէմամ օլմագ հալինին տախի պու լութֆուն վասէթա-
սըյլա գերընկան հալէ թէրֆի գըլընմըչ օլտուղունու պիր պիրիլլէ
գարըչտըրտըլար . պու հալ իսէ իւք աթալարըմըզըն իւզէրինէ կէլիպ ,
օնլարը տօնաթտը , թէզեին էթտի . վէ թէմայէթ հալինտէ լութֆուն
ֆէվգէլատէ հալ , վէ տէրէճէսինէ իւք աթալարըմըզը թէրֆի գըլտը ,
չըգարտը :

ՉԾԳ . Բրօթէսթանլըզ օն ալթընճը տէհրտէ զուհուր էտիւպ ,
թէմայէթ հալինի , վէ թապիաթըն գերընկան տէրէճէսինէ թէրֆի
գըլընմասընը , ինսանըն թապիաթընա զիյատէ միւգթագի խասիլէթ ,
վէ հիյլէթ , (էական յատկութիւն կամ գոյացական մասն բնութեան)
ատտ էթտիլէր . պու սուրէթտէ ինսանըն թապիաթը Ագամըն կիւ-
նահընըն եիւզիւնտէն ասընտա , վէ զաթընտա օ գատար զէտէլէն-
միլ , վէ գուվլէթտէն տիւշմիւշ քի , պիր սաղ վէ իլլէթսիզ կէրի
գալմամըչ , եանի ինսան քէնտի ըատէյի ճիւզիւյէ քէմալէթինի դայպ
էթմիլ . շէօյլէ քի քէնտի ազըլըն , վէ ըատէթինին գուվլէթ վէ ա-

մէլլէրինէ միւղթտիր տէյիլ, օնլարտան մահրում օլմուշ վէ կիւնահ իշլէրսէ, ինսանա կիւնահ սայրլմազ, վէ մէշրէպճէ էն ատի ֆաղիւ-
լէթ ամէլլէրինէ պիլէ իգթիտարը գալմամըշ: Հաթտա պուշլարը ին-
սան լութուֆսուզ իճրա էտէրսէ, տէյիլ ֆաղիլէթ, իլլա տայիմա
կիւնահ իշլէր: Մուախսարէն լութֆ ինսանըն բատէթինէ մէճպուրի-
յէթ կէթիլիլ: տէմէք քի ինսան լութֆուն հուզուրունտա մէֆուլ
(կրաւորական): Մէճպուր հիլլէթէ կիրիֆթար օլուպ իշլէր, եախօտ
իշլէնիլ: վէ քէնտի քէնտինտէն իճրա օլունան ամէլլէրէ հիշ պիլ կէօ-
նէ հիսսէտար տէյիլ տէտիլէր: Թըպզը բրօթէսթանլար կիպի լուղէթ-
ճէ տէյիլ իսէ, մանաճա կէրէք Պայիոս, կէրէք Նանսէն, կէրէք Գու-
էգնէլլիոս ինսանըն պիտայէթտէն սալիի օլմասը, վէ պու սալիիլի-
լին քեաֆֆէի սէմէրէլէրի ինսանըն թապիաթընա միւղթազի հալլէր
վէ շըրութու լաղըմէտէ տիր տէտիլէր: Տէմէք քի բրօթէսթանլար կի-
պի, ինսանըն թէմամիլլէթ հալինի վէ ֆէվզէլատէ լութֆ տէրէճէսինէ
թէրֆի գըլընան հալ: ինսանա թապիի պիլ հալ օլտուղունու իգ-
րար, վէ իտտաա էթմիշ օլույօրլար: (Տեա Պէշաֆէա Յազ. հէյնա-
ճոյ Բէլալէաւ և Կիւսթէլալէաւի գէրք. Ա. Գեա. Նաթալէա Ալէքսանդրացի
Ե. Պաթ. Դար. Է. Գլ. Գ. Լն):

ՉԾԴ. Կաթողիկէ քիլիսէ պուշլարըն հէփսինի թէմամիլլէրէ բէտտ
վէ ճէրհ էտէր. եանի էվլէլա իլք ինսանըն թէմամիլլէթի, վէ ինսան-
լարըն թապիաթընա միւնգամ օլան պու պախշիլին վասէթասըլլա
գեբընական տէրէճէյէ թէրֆի գըլընմալարը. վէ պու պախշիլին մէճ-
ճանէն պիլ Սլլահըն աթիլլէսի օլտուղու, վէ եինէ պու պախշիլլէր-
տէն վէ աթիլլէրտէն կիւնահըն սէպէպի իշլին ինսանըն վէ օնուն ճէ-
մի գիւրրիլլէթինին մահրում օլտուղու, կաթողիկէ քիլիսէնին հէրպար
գավի, վէ ումումի օլան թալիմաթընըն իգթիղասընտան տըր: Էվ-
վէլա ինսան կէրէք քէնտի թապիաթընըն վէ քէմալէթինին, վէ քեաֆ-
ֆէյի էֆալընը թէմամիլլէթ տէրէճէսինտէն, Սլլահըն ինայէթիլլէթ թա-
պիաթըն մաֆէվզինտէ պուլլունան տէրէճէյէ թէրֆի գըլընմըշ իքէն,
օնտան տուր վէ սագըթ օլտուղու, քէզալլիք գատիմ ատալէթտէն վէ
պու ատալէթ իլէ պէրապէր պախշ օլունան աթիլլէրտէն օնլարը
ղայպ էթմէսիլլէ մահրում օլմուշ օլտուղունու, կաթողիկէ քիլիսէ
գավիէն էօյրէտիր:

Սանիլէն թապիաթըն մաֆէվզինտէ օլան տէրէճէյէ վէ աղիզ է-
տիճի լութֆա կէլինճէ, կիւնահա տիւշէն ինսան ճանճա էօլմիւշ տիւր:
Թէմամիլլէթ խուսուսունա կէլինճէ, ինսան ճանճա վէ թէնճէ տէֆա
ֆէնա պիլ հալէ կիրիֆթար օլուպ թէպտիլ օլմուշ տուր: Սալիսէն
իշպու թէմամիլլէթ խուսուսունա տախի ինսանըն բատէթի գուվլէթին-
տէն թէնզիլ, վէ ֆէնայա տահա մէյլալ օլմուշ, վէ պու տա եինէ
կիւնահըն եիւղիւնտէն տիր: Լաքին թապիաթա լաղըմ օլան բատէթ
պէրքէմալ ինսանտա գալմըշ: Բապիէն պուշլարըն հէփսի, եանի թա-

տէ , քեաֆֆէյի ինսանլարըն խէլաս օլմասընը իսթէտլյինտէն . պա խուսուս քրիսթիանլարը , վէ սալիւլէնմիշլէրի Ալլահ իճապընա կէօրէ լաղըմ օլան մուալլէնէթլէրի հէփսինէ վէրի . պա խուսուս օլ քրիսթիանլարա , վէ օլ սալիւ օլանլարա քի քէնտի թապիի գոզվէթլէրիլէ իճրասընա միւղթէտլի տէյիլ տիրլէր . վէ պու մուալլէնէթլէրիլէ իգթիտար քէսզ էտէրլէր : (Տէ՛ Տրէրէնդէան միւլթի . Նիսի . Զ . Կան . 4 . 5 . 7 . Վէ Բէրթնի Աստուծաբանութիւն Հատ . 2 . Եր . 4 . 5 . 6 :

2ԾԵ . Վէլհասըլ լութֆ խասիմլէրինին հանըշ թալիմաթլարը , եա լութֆուս լաղըմ օլմասը իւղէրինէ տիրլէր . եա լութֆուս նէ կէօնէ թէէտիւ էթմէտի , վէ գուզվէթի հազգընտա տըրլար . եա տա լութֆուս իճրա էյլէտիլի սէմէրէլէրինի , հանի ինսանըն իշպու լութֆ գուզվէթլիլէ , կէրէք սալիւլէնմէտի , վէ կէրէք պու լութֆ վասէթաւսըլա էճիր , վէ իսթիհգազը պապընտա տըրլար . պուսուս իշին պու լութֆ պահաընը իքի գըսմա թէվզի էտէպիլիրիզ , էվվէլա լութֆուս ինսանա էշէտտի լուզուսի իւղէրինէ : Սանիլէն լութֆուս թէէտիլի գուզթէթի իւղէրինէ . հանի էվվէլա լութֆուս վասէթասըլա ինսանըն սալիւլէնմէտի , վէ սանիլէն լութֆուս վասէթասըլա նէշաթ էտէն էճիր , վէ իսթիհգազ իւղէրինէ պահա էտէրիզ :

ԳՐԾՄԸ ԷՎՎԵԼ

ԼՈՒԹՖՈՒՆ ԼՍԶԸՄ ՕԼՄԱՍԸ ԻԻՋԵՐԻՆԵ

ՊԱՊԸ ԷՎՎԵԼ

ԼՈՒԹՖՈՒՆ ԼՈՒՋՈՒՄԻ ԻՆՍԱՆ ԿԻՆԱՀԱ ՏԻՇՄԷՋՏԵՆ ԷՎՎԵԼ

2ԾԶ . Պու պահա իւշ խուսուստան իպարէթ տիր . 1 . Աճապա Ադամ էն էվվէլ , վէ կիւնահա տիւշմէտէն սալիւլիլի , վէ պուսա մէրպութ օլան պախշիշլէրին քեաֆֆէսինի Ալլահտան միւրը մը խտի : 2 . Աճապա պու պախշիշլէր Ադամա թապիաթ իգթիգազընտան լիւղըմ մը խտիլէր : 3 . Աճապա պի կիւնահ Ադամ էյլիլի իշլէմէյէ , վէ օնտա տայիւմ վէ գայիւմ տուրմայա նէ միսիլլիւ լութֆա միւսթաճ խտի : Պու իւշ պէնտի պիրէր պիրէր եաղալըմ :

1 . Բելակեանլար էվպիլտէ , հանի Ս . Օգոստինոսուն վազթինտէ վէ շիմտի Ոսկինեանլար ինսան շիմտիքի տօղտուղու կիպի , հանի քէնտի զիւլիւմլէրինէ կէօրէ , սկզբնական կիւնահը օլմաղսըզըն վէ լութֆուս օլմագսըզըն տօղարըտը տէրլէր :

Պիզ պուսլարա գարշը տէրիզ , Ադամ պիտայէթ սալիւլիլիլի կիւնահա տիւշմէզտէն էվվէլ Ալլահտան ալտը , վէ օնուն իլէ տօնատըլ :

տր : Պու ագայիտի տինյէմիզին խուսուսաթընտան տրր : (Տըրդէդ-
խան. Նիսպ. Ե. Գալ. « Կըքնակոն ժալաջ. Կան. 1 :) Լաքին Աստուածարան-
լար պէնինտէ պիր թէղէքքիւր վար . եանի իւք եարատըմասը տա-
գիգէսինտէն մի Ալլահտան պու սալիհիյին պախչիչինի ալմը , եօղ-
սա եարատըտըգտան սօնրամ մը Ալլահ Ագամը պու պախչիչ իլէ տօ-
նաթմը , չիւնքի Աստուածարանլարըն պաղըլարը , էվվէլ Ագամ թա-
պիի տօղրուլուգ իլէ եարատըմը , վէ սօնրա թապիթ տօղրուլուղու-
նու Ալլահ իշպու սալիհիւր շութֆու վէ պախչիչի իլէ տօնաթմը
տէրլէր . հէր հալտէ պիզիմ սէօղիւմիւգ կիւնահտան էվվէլ Ագամ էվ-
վէլինտէն սալիհիւր պախչիչիլէ տօնատըմը . իսթէր իւք տագիգէ-
սինտէն օլսոււն , իսթէր սօնրատան տօնատըմը օլսոււն , պու պահս
պաշգա վէ ազատ տրր :

2ՄԷ . Պիզ տէտյիմիզի պէյան էտէլիմ : Պիտայէթ սալիհիյինին
էմմարէ վէ նըչանլարը իւք աթալարըմըգտա վար տըրլար . պլի ֆարզ
ազիզ էտիճի լութֆ , հէր խուսուսաթա ալեհա օլմագ , թէնին ար-
ղիւ վէ շէհվէթէրինին ինսանըն ճանընա , վէ ազլընա , վէ բատէթի-
նէ քէմալը իթաաթը , թէնին էօլմէզ օլտուղու պաղըրըլա աչիքեար
կէօրիւնիւյօր . իշթէ պու իսալիյէթ , վէ պախչիչիլէրիլէ աթամըղըն
միւզէյյէն օլմուշ իտիկինէ իսպաթ , (Սիւս. Գ. Ժ. 1.) « Ալլահ
թօփրագտան ինսանը իսալգ էթտի , վէ քէնտի թասվիլինէ կէօրէ օ-
նու էլլէտի . . . վէ քէնտինէ կէօրէ օնու ֆաղիլէթ իլէ կիտիրտի » .
իշթէ պու տօղրուլուգ վէ պու ֆաղիլէթ վէ պու միսիլիւ Ալլահըն
թասվիլինէ մուվաֆֆագիլէթ էթմէք , վէ ատալէթ իպրաղ էթմէք
թապիթըն մաֆէվգինտէ պիր հալ տրր . վէ անճագ գերընական ա-
ղիզ էտիճի լութֆա խաս , վէ պու լութֆուս սէմէրէլէրի տիր . վէ
Պօղոս առաքեալ (Եփ. Գ. 24.) պունա մէպնի էսկի Ագամըն դայա
էթտիյի սատագաթը , վէ աղիզլիլի , վէ տօղրուլուղու ֆրիստոսուն
գաղանտըղը սատագաթ , վէ աղիզլիք , վէ տօղրուլուգ իլէ բուպար
էտէրէք եաղըյօր . « Ենի ատէմի կլինին , օքի Ալլահըն իսթէտիյի-
նէ կէօրէ սալիհիւր , վէ սահիհ աղիզլիք իլէ գավիլէշմիշ տիր » : Քէ-
զալիք իւք Աթամըղըն աղը քէմալի իլմիլէ միւզէյյէն օլմուշ իտու-
կինէ (Սիւս. Ժ. 5. 6.) Ալլահ Ագամտան « Օնա պէնդէրինի եար-
տըմը եարաթտը . ֆէթանէթ վէ լիսան , կէօզ վէ գուլագ , վէ տիւ-
չիւնիւր եիւրէք օնլարա վէրտի . վէ ազլըն մէհարէթիլէ օնլարը տօլ-
տուրտու . բուհուս իլմինի օնլարա եաթաթտը , եիւրէքէրինի տուկու
իլէ իմլա էթտի , վէ էյիյի վէ քէօթիլիւ օնլարա իրայէ էթտի » :
Հէմ ինսանըն էնկին թարաֆը տուկուլարը , եանի թէն շէհվէթի ,
վէ թէնէ միւթաալիգ հարաքէթլէրի , քէնտի եիւքսէք թարաֆընա
եանի ինսանըն ազլընա միւթիւ իտիլէր . վէ ինսանըն միւրատը աղը-
լա , վէ ֆիքիլէ քէմալը իթաաթտա օլուպ , ազլըն իրայէ էթտիլի է-
վամիր , վէ եօլարընա վէ տօղրու մէպտէլէրինէ հաղըր մուսթաղըր

(Բ. Պեթ. Ա. 4.) « Պուհնոն իւր մուաղղամ, վէ միւնթէրէմ միւթտէ-
լէր պիղղէրէ իհասնչ օլունմուշար, քի օնլարըն վառէթաքսըլա տիւն-
եանըն ջիւրէիք շէլլէրինտէնչ վէ շէհվէթլէրինտէն տուր օլարագ,
Ալլահանի թապիաթընա իրհագ օլարագ: Պու սէօղլէրին մանաղը
լութֆ վառէթաքսըլա Ալլահանի թապիաթա իրհագ օլարագ, թապիաթ
լութֆու, վէ դուվլէթիլէ տէլիլ. նէ տէ թապիաթըն մուգթէգայրա
հալինտէն տիր. անճագ Ալլահըն դերմական լութֆու սայէսինպէ
տիր. Գնդու քի եպրապան պիղէ արթիլէ օլարագ իհասն էթտի վէ պիւ
դի տօնաթտը: Պուհա պինայէն Հայպատանայց քիլլիլէն մէգքիւր
շարախանտարի տուա, Աթալարըմըլըն հագըլընտա « Ձեր ցարդարեւը
վառօք եղ 'ի գրախտին փափկութեան », եանի Ալլահ աթափըրը էհ
թիշպիլէ տօնապարագ օնու նէֆիս դրախտը նասա էթտի: Մալիւմ
քի տօնաթիւթ ինչպիսին թապիաթը մուգթէգայրըն տէլիլ. անճագ
ֆէվղէլատէ գիլնէթ հալինէ քախսուս տուր. վէ քօլունտուղունտա,
եհնէ ինսանըն թապիաթընըն թէմալիլէթիլէ պիր նօգսան կէթիրմէզ.
շու գատար քի տտէթա, վէ թապիլի հալտէ ինգան քալլունմուշ օլուր.
ամմա տօնանմա քըրապընպա ինչպիս ֆէվղէլատէ պիւ հալէ քիլէր.
Գէգալիք ինսանըն էնկին գըսմըլըն քա եանի թէնիլ հէր վէհն իլէ
ճանա հիւսնիւ, վէ քէմալը իթաաթտա պուլունտուղու, վէ ինսանըն
էօլմէզ օլմագ խասիլէթի, մահդա Ալլահըն ինսան թապիաթընա պիր
պախշիլի մախսուսու իտի. դիրա ինսան եհնէ էօլուր իտի. ամմա հա-
յաթ աղաճընը Ալլահ ինսանա պախշ էթտի, քի օնտան ետին, վէ
տայիլմա Եթաթըն:

2ԾԹ. 3. Աճապա, Ադամ էյիլի իլլէմէյէ, վէ օնտա միւսթադիմ
դալմայա նէ Թիւրիւ լութֆա միւնթաճ օլմուշ: Եւ Աթալարըմը
թապիաթըն թէմալիլէթիլտէ եաղապըլտըլար: Իչպու թէմալիլէթիլի
արդար Եթաթըն մուհաֆաղա էթմէք իլիլ, լութֆա միւնթաթ լալի
պէօյլէ Ալլահ օգոստինուս (Է Գիր. Գալ. Եթաթըն Է Զիրհա, Գլ. Ժ. Գլ. 33.)
Հաթթա լութֆուֆուսը Ադամ հէն պիր իթիլիլագ գաղանմագ
ըտը: Պուհա պինայէն Առավղիքաթի սինօթու (Կա. 19.) շէօլլէ գա-
լար վէրիք « ինսանըն թապիաթը, վէլէլ եաղապըլը, գլտուղըն թէ-
մալիլէթտէ պագի դալմը օլսա իտի. հիլ պիր կէօնէ քէնտէ եարա-
տանընըն մուսվէնէթի օլմաղըլըն, քէնտինի քուհաֆաղա էտմէզ ի-
տի »: Պու հալ պէօյլէ իթէն, Ադամ նէ պիւրիւ լութֆա միւնթաճ
իտի. Լութէր, Թլ. Գալիլին, Ադամ կիւնահա տիւշմէրիլէ, քէնտի
րատէյի ճիւղիլէսինի դայալ էթտի: Վէ կիւնահա Ադամըն լութֆու,
կիւնահա տիւշտիւքտէն սօնրա քէնտի լութֆու իլէ քուտար օլունսա,
Ադամ կիւնահա տիւշմէզտէն լութֆա գօմանտա էտէր իտի. կիւնա-
հա տիւշտիւքտէն սօնրա, արթըլ լութֆ Ադամա գօմանտա էտէր օլ-
տու, շէօյլէ քի լութֆ Ադամը մէճպուրիլէթէ կիրիթթար էթտի.
գիրալ րաֆէթի կիւնահտան սօնրա լալիլ էթմիլ իտի: Պէօյլէ Լութէր:

24. Աստուածաբանյարդն էքեքրիտի, Ադամ կիւնահա տիւշմէգ-
տէն քեաֆի լուծֆա միւհթամ ըտը քի, մէքթէպլէր խթիլլահընճա,
օնսուղ օլմայան մուալէնէթ, (օգնութիւն առանց որոյ), եանի օլ
Ալլահըն մուալէնէթի տիր, քի հրեշտակարա վէ իլք աթալարըմըզ
ինսան օլտու, պու Ալլահըն եարտըմ լուծֆուհու ինսան խթէսէ ի-
տի, զայպ էտէպիլիր իտի. նասըլ քի հրեշտակար, վէ աթալարըմըզ,
լաքին օնսուղ տա օլ էյլիքտէ պագի վէ գատիմ գալամազ խթիլէր.
Նասըլ քի վուդու պուլտու, վէ կիւնահա տիւշտիւքտէն սօնրա, հէմ
քեաֆի, հէմ միւզթէտիր լուծֆա միւհթամ օլտու, քի սալիհ հալին-
տէ տէվամ էտէպիլտին. վէ սալիլիքտէ գատիմ գալսըն, վէ թէճրիւ-
պէլէրէ գարչը գօյապիլտին. Պու միւզթէտիր լուծֆ տիւշտիւշ առէ-
մէ էօյլէ լազըմ տըր, քի մուծլագ օնուն իլէ ինսան գերբնական հա-
լէ թէրֆի, վէ իլինտէ պագի վէ տայիմ գալապիլիր. վէ իշթէ պու-
նուն իլին տիր Աստուածաբանյարդն քեաֆի լուծֆ, վէ միւզթէտիր
լուծֆ ֆէրգի, վէ վագիֆէսի, « Շնորհք բաւական առանց որոյ յա-
ռաջին վիճակն Ադամայ. եւ շնորհքն գործնական որով եւեթ յանկ-
եալ վիճակն մարդոյ » եանի միւզթէտիր լուծֆ կիւնահա տիւշտիւք-
տէն սօնրա, զիյատէ լազըմ տըր:

ՓԱՓԸ ՍԱՆԻ

ԼՈՒԹՅՈՒՆ ԻՆՍԱՆԱ ԼՈՒՋՈՒՄՈՒ ԿԻՒՆԱՀԱ ՏԻԻՇՏԻԻՔՏԷՆ ՍՕՆՐԱ

24Ա. Դաւիթ մարգարէ (Ս-դ. 2. 6.) « Եւ ըստ պալ⁷ պանա մէր-
համէթ էյլէ, զիրա խասթէյիմ սաղալթ ճանըմը, զիրա քէմիքլէրիմ
ալթ իւսթ օլտուլար » տէր: Ազիզ բուհ վէ ինսանըն հալինի թաս-
տիգ էտէր: Աթալարըմըզ կիւնահա տիւշտիւքտէն սօնրա քեաֆիէյի
ինայէթը խիւտայը, եանի կէրէք սաղլըգ, վէ թէմամլէթ խասիյէթ-
լէրինի, կէրէք գերբնական թէզեթինաթը իլահիյէյի թէրք, վէ զայպ
էթտիլէր: Ինսան պու հալի փիւրմէլալէ կիրիֆթար օլմուշ իքէն,
Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի մէրհամէթ վէ լուծֆու իլահիյէյի, ին-
սանը քէնտի զայպ էթտիլի ըլաթպէ, վէ խասիյէթ, վէ տէրէճէյի էվ-
վէլիսինէ թէրֆի գըլմայա վէ թէքրար աօղուրմայա գարար գըլտը.
Փագաթ շու չարթ իլէ քի, եինէ թէնին էնվայի շէհվէթի գուլմուն-
տան, վէ կէրէք ճանըն, վէ կէրէք թէնին աֆէթ, վէ մէշագգաթըն-
տան խէլաս վէ էզատէ օլմայարագ, Քրիստոսուն լուծֆու մուալէ-
նէթի սայէսինտէ օնլարըն հէփսինէ գարչը գօյարագ, վէ միւլթէմա-
տիէն ճէնկլէշէրէք, վէ թահամմիւլ էտէրէք վէ Ալլահըն միւրատըր ա-
լիսի պէօյլէ իսթէր տէյի քէմալը իթաաթ, վէ միւլթապալէթ իլէ ին-
սան իսթիհագը իլահիյէյի վէ էճիրի ազիմի պատի օլտուն: Թըպըզ

Պօղոս առաքեալ պէօյլէ հաղար . (Բ. Կրն. ԺԲ. 7. 9.) « Վէ ըապպ պանա տէր , սանա վերտիլիմ լուծֆ սանա քեաֆի տիր . զիրա պէսնիմ գուզվէթիմ զայիֆլիքտէ պէյան օլուր . . . » :

248 . Ելթէ ինսան կիւնահտան սօնրա պու սէֆալէթ հալինէ տիւչար օլուռչ օլտուղունտան , Բրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի լուծֆու իլէ օնուն հարտըմընա միւպաշէրէթ էթտի : Պու հարտըմ հաթապիի ամէլլէր խուսուսունտա օլապիլիր իտի . հա թապիւթըն մաֆէվգինտէ պուլունան խուսուսաթտա վէ ամէլլէրտէ , հախօտ ինսանըն էճիր գազանաճաղ ամէլլէրտէ , հատա ինսանըն էյլիքտէ էօմա ըիւնիւն խիթամընա տէկին գալի տուրմաըն խուսուսունտա տըր . պունլարը պիրէր պիրէր թաստիգ , վէ պէյան էթմէլի :

Պու զանէթլէրէ պիզի գօշմայա սէպէպ էվլէլա Բելալեհանլար օլտուլար , քի լուծֆուն գուզվէթինի թէմամը իլէ լաղվ էթմէր սէվտասընտա կէզտիլէր : Եթինճի , վէ էվլէլքիլէրին տապան տապանա մուղայիրի օլան բրօթէսթանլար քի ինսանը կիւնահտան սօնրա պիր ճանսըզ մաքինայա պէնզէթտիլէր , վէ պու մանէվի մաքինա հեր նէ աւէլ իլէյօրսա , հէվսի լուծֆուն գուզվէթիլլէ օլույօր , վէ ինսանըն թապիւթը թարաֆընտան հիչ պիր ֆայիտէյի մուճիպ գուզվէթէ , վէ ամէլի եօգ տուր տէտիլէր : Պունլարա մուղայիր իշպու պէնտտէ մէվքիւր տէօրթ խուսուսուն սըհէթլինի տէրճ , վէ պէյան էտէրիզ :

249 . 1. Ինսան վագաա կիւնահա տիւշմիւշ իսէտէ , Ալլահըն լուծֆունուն մուզվէնէթի մախսուսէսի վէ ֆէվգէլատէսի օլմազուզըն ինսան թապիի վէ գօլայ օլան պաղը սահիլիքլէրի անլամայա թապիի ազըլ իլէ միւզթէտիր օլապիլիր . վէ թապիի վէ գօլայ օլան պաղը ամէլլէրին լճրասընա վէ ինֆաղընա միւզթէտիր , վէ թապիի , վէ գօլայ օլան քէզալիք պաղը թէճրիւպէ վէ էնկէլլէրէ գարը գօյապիլիր :

250 . Եվլէլա չուրասընը իսթար էտէրիզ քի , քեաֆֆէյի մախսուլաթ , վէ պու մախուզաթտա պուլունան ճեմի գուվիք , վէ քապիի քեմալէք հարատանըն լուծֆու թապիի օլունուլար . պու պէտիհի տիր . նասըլ քի եօգարտա (210.) վէ (210.) տէմիլիզ . պահըմըզ ասըլ Ալլահըն հալը հազըր (ներգործական) լուծֆու հազգընտա տըր : Պունու պատէլ իսթար :

251 . Կաթողիկէ քիլիսէնին թալիմաթը , վէ ադայիտի տինիյէսլնտէն տիր , վէ մուղայիրի Պայօսա գարըն գատապարտիլ օլմուշ տուր . հանի « ինսանըն ըատէյի ճիւղիյէսի Ալլահըն հարտըմը օլմազուզըն , հալընըզ կիւնահ իլէմէյէ միւզթէտիր տիր » . պու հանըն թալիմաթը կաթողիկէ քիլիսէ գաթէն բէտտ էթմիշ տիր : Զիւնքի (Իսապ. ԺԳ. 3.) ինսան պու տիւնահանըն հարատըլընտան մուքլագ պիր հարատըճը օլմասընք ֆէհիու խիթիւրաճ էտէր : « Զիրա մախսուլաթըն պէօյլաքլիլիւնտէն վէ հիւսնիւնտէն գըյասէն , օնա կէօրէ տէ պունլարըն հարատանը օլմասը թէպէյիւն էտէր » : (Հուլի. Ա.

18. 19. 20.) « Զիրա օնուն կէօքիւնմէյ շէյլէրի , Ժանի օնուն էպէ-
տի գուպիթի , վէ Ալլաշլըղը տիւնեանըն հարատըրմասընտան պէրի ,
հարատըրմըշ շէյլէրին վասէթասըլլա անլաշըլլա կէօքիւնիւր » : Տէֆա
(Անդր. Բ. 14.) « Զիրա նօմոսու օլմայան թայիֆէլէր , թապիաթտան
(օլան) նօմոս մուճիպլինճէ ամէլ էթտիքլէրի թադտիրտէ , օլլարըն
նօմոսու եօղ իսէ տէ , քէնտի քէնտիլէրինէ նօմոս տուրլար » : Պուն-
լարա պէնգէր . (Ալէ. Բ. 20.) իսրայէլ չօճուղլարընա Մըսրըրն ,
գապիլէ գարըլարը սիյանէթտէկէղտիքլէրի իչին , Ալլահ օնլարա էյ-
լիքտէ պուլունտու , վէ խանէլէրինի հարտըրտը . հանի չօլուղ չօճուղ
ինասնի իլէ օնլարը շէնլէթտի . (Եղէիէլ . Բ. 21.) Ալլահ Նաբուգո-
դոնոսորա պիր միւքեաֆաթ օլսուն տէյի , քէնտի էփլինէ իթապի էա
տիպ Տիւրոսա դարչը մուհարէպէ էթտիյի իչին Մըսր տիյարինի օ-
նա իհասն էյլէտի . Նաբուգոդոնոսոր իսէ փութֆէրէպի իտի . (Մար-
Ե. 46. 47.) « Զիրա էկէր սիղի սէվէնլէրի սէվէրսէնիղ , նէ էճիլինիղ
օլուր . կիւմրիւքճիլէր տախի հէման պունու էթմէլլէր մի » : « Վէ
էկէր էալընըղ գարընտաշլարընըղա սէլամ վէրիլսէնիղ , նէ զիյատէ
էտէրսինիղ , կիւմրիւքճիլէր տախի էօլէ Ֆիմէլլէր մի » : Եփնի կէօմ-
րիւքճիլէր , վէ կիւնահքեարլար պիլէ քէնտիլէրինի սէվէնլէրի սէվէր-
լէր . Ամա քրիսթիյան օլան օնլարտանմֆէրլի օլմալը տէյի , Քրիս-
տոս էֆէնտիլի էմք էտէր , Տէմէլլէր , թանիլաքտափլէթ իլէ փութ-
ֆէրէսթլէր պիլէ պաղը խաֆիֆճէ վէ խալըրընա անէլլէրքէ պիլէ
պուլունապիթլէր : Ալլահը թանրմալ փէ , Ալլահ սէվէնլէր իլէ թա-
պիաթ նօմոսու մուճիպլինճէ էֆալ վէ հարաքէթտէ փուլունմալ ի-
լէ վէ պունլար տա պու թապիաթ նօմոսու մուճիպլինճէկէրէք միւքեա-
ֆաթա , կէրէք միւճաղաթմա միւսթանաղգ օլանալ ժըրլար : (Հալլ . Բ.
12.) « Զիրա հէփ նօմոսուղ կիւնահ իշլէիլլէր նօմոսուղ տախի հէ-
լաղ օլանաղլար . վէ հէփ նօմոստա կիւնահ վիլլէյէնլէրի նօմոս իլէ
հիւքմ օլունաճաղլար » : Վէ (14.) « Զիրա նօմոսու օլմայան թայիֆէ-
լէր , թապիաթտան նօմոս մուճիպլինճէ ամէլ էթտիքլէրի թադտիրտէ
օնլարըն նօմոսու եօղ իսէ տէ , քէնտի քէնտիլէրինէ նօմոս տուրլար » :

Կիւղէլ սէօլլէր Ս. Օգոստինոս Դի. պարագրաֆիստ . Եղ. Սաղմ. Կ. 1.)
« Պիղի հարատանըն էլլիլէ քէնտի Երաքէլէրիմիղէ սահիլլէք հաղմըշ ,
սանա օլսուղունու իսթէմէտիյին շէյի թիկէրինէ էթմէյէսին : Պունու
նօմոս վէրիլմէգտէն պիլէ հիչ պիր քրիմալ ինքեար էթմէյէ սէլահիլլէ-
թի եօղ տուր . քի նօմոս վէրիլմէսիլլէր քիմէսնէլէրին պիլէ նէ իլէ շէ-
րաաթլանաճաղլարը պուլունմուշ օլսուն » : Տէմէլլէր կէրէք աղիղ
քիթալ , կէրէք Ս. Հայրապետլէր թէքտիր վէ թադպիլէ փալլօր օլ-
քիմէլէրի քի : Ալլահը թանրտըլար իսէտէ . Ալլահ լալըք օլան իղ-
ղէթտէ պուլունմալար , Վէ փութֆէրէսթլէրին պիլէ նէ իլէ շէ-
րաաթլանաճաղլար իսէ , միւստունէ նօմոսու վար . քի տիլանը իմի-
տատա սիլա էօղր միւքեաֆաթ , վէ միւճաղաթմը միւսթէլլէմ օլու-

յօրտալ ։ Տէմէք քի ինձնս կէրէք սատէ իրօնէ կէօրէ , վէ կէրէք մէշրէպ , վէ ապէշինէ կէօրէ օրոուզու մըդտար , Ալլահը թանրմայա միւսթէտիր տիր ապէ Ալլահըն հազըր լուծփու քլմագօրզըն պիր եաւ լընրդ թապիաթ գուվէթիյէ ուֆագ թէֆէք խայրը իշլէրոն սլուս լունապիրի :

242 . 2. Ալլահըն լուծփու թապիաթըն մաֆէվզինտէ օլան ամէշլէրտէ ինտանա պիր եարտըմը մուծլագ տըր . վէ ֆնտուզ օլամաղ . թապիաթըն մաֆէվզինտէ օլան ամէլլէր եա տին ամէլի օլապիրիրէր . եա էպէտի սէլամէթիմիդէ ալիտ թապիաթըն մաֆէվզինտէ պուլունան ամէլլէք տիրէր : Տին ամէլի իքի տիրլիւ տիր , եա թապիի , եախօտ ֆէյլէօֆճա , ֆէյլէսօֆճա իման եա թապիաթըն մաֆէվզինտէ օլան Ալլահանի իման , (Աստուածաբանական հանգոյր) րապիի տին , վէ իմանը ֆէյլէօֆճի օլ սահիշիքլէրէ քիւլի րիզա կէօսթէրմէք տիր քի , ինան աղը իլէ օլտուզունտան , եանըլըր վէ եանըլապիրի տասը քի Պզառնը , Արիստոտէլ + Յիկէրոն , Ալլահը րա ինանըր ըտըրար . Լաքին Ալլահանի տին ամէլիալ սահիշիքլէրէ պիր րիւլի րիզա տըր քի , իլհամ իլէ միւսանտագ , վէ միւզատուէս տիրլէր : վէ ինանըն աղը օնլարա ինանաղընտա , լայիլաթլըգ եանըլմաղ , վէ եանըլմայա ինիլիալի եօգ տուր . պիղ Ալլահանի տին ամէլի իւզէրինէ պանս էտիյօրուզ , վէ տէտիլմիզի պէյան էտէրիլ :

243 . Էկէրշի , Պօզոս առաքեալըն սէօղիւնէ մէպնի պիղ քէնտիմիզտէն պիր չէյ տիւշիւնմէյէ պիլէ միւզթէտիր տէյիլ իտէք . Ալլահըն իլհամլարընա գաթիէն րուլի րիզա . վէ գապուլիյէթ խալըաղ էթմէք . եանի ինանմագ տահա գօր վէ կիւճ չէյ տիր . տէմէք քի տին ամէլիտէ վէ տին խուսուսունտա մուծլագ ֆրիլպոռուն լուծփունա միւսթաճըլ . վէ պու լուծփուն գուվէթի տիր քի իման կէթիլիյօրուզ : (Բ . Կրք . Գ . 5 .) « Պիղ տէյիլ քի քէնտիլ քէնտիմիզտէն պիր չէյ տիւշիւնմէյէ գատիրիլ . անճագ վար օլան դուարէթիմիզ Ալլահտան տըր : » Պունան կիպի (Ա . Կրք . Գ . 7 .) « Տէմէք քի իմանըլը եախօտ ինանմայա իպթիտար էթմէք տալիս Ալլահտան տըր » : (Յօվ . 2 . 44 .) « Հիշ պիր քիմսէ կանըմա կէլէմէյ . Էկէրշի փէտէրիմ օնու պանա (եանի եանըմա) չէքմէղաէ » : (Մրք . Թ . 23 .) « Ինանըրլըմ . ինանլմաղըլըմա եարտըմ էլլէ » : (Գրք . ԺԱ . 17 .) հա քէզա :

Ս . Օգոստինոս գիրք . (Յօղ Զախարիա Կաթոլիկոս Գրք .) չէօյլէ եազար « Մատէմ իման սալիշէնմէնին չէշմէտի , վէ քէօթիւ տիր . նաւըր քի սալիշէնմէք լուծփուն սէմէրէյի մուծլագը իտէ , տէմէք քի ինանմագ տալիս լուծփուն սէմէրէտի տիր » : Պու սէօղլէրի Ս . Օգոստինոս Պօզոս առաքեալըն (Յօվ . ԺԱ . 33 .) « Զիրա րապպըն ֆիքթրինի քիմ պիրտի . եախօալքիմ օնուն մէշվէրէթիլէ տալիլ օլտուս եալսօտ քիմ օնա էօալիւնճալէրիլ քի օնան պէտէլինի ալալն » սէօզիւ հազզընտա եազար :

ԶԿԸ . Պոռ թալիմաթ քիլիսէնին պիտայէթինտէն պէրի պու սու-
րէթսէ գնտիմ պիր թալիմաթ տըր . զիրա 415 թարիխինտէ Տիւսաթ-
լիթեան սինօթու Բեւալիոսա գարչը : Միլէվիթեան Բ. քի Կարդա-
գինեայ Գ. թէսմիյէ օլունուր , 416 թարիխինտէ : Պունլար Կիպի Տը-
րիտէնդեան . (Նիսի . 2. 2.) Վէ 3. Կունիս շէօյլէ եաղար : « Հէր քիմ
Ազիզ րուհուն էվլէլա լութֆու , վէ մուալէնէթի օլմադսըղըն , ին-
սան լայըզը վէճն իւղէրէ ինանմայա ումուտ էթմէյէ (Ալլահը) սէվ-
մէյէ . եախօտ նէտամէթ կէթիրմէյէ քէնտի քէնտինտէն գատիր օլա-
պիրի տէրսէ , նզովեալ օլուն » :

ԶԿԹ . Պունլար իման ամէլի խուսուսունտա եթէր : Շիմտի սէ-
լամէթիմիզի միւնթիւն օլան , վէ թապիաթըն մաֆէվլինտէ պուլու-
նան ամէլլէրէ կէլէլիմ . օնլար , քի Քրիստոսուն լութֆունու , շարթը
մութլազ Կիպի (իսթէրլէր) պունու տա շէօյլէ պէյան էտէրիզ .
(Յւլէ . 2. 44.) « Հիչ պիր քիմսէ եանըմ կէլէմէզ . էկէրչի վէտէրիմ
օնու պանա (եանի եանըմ) շէքմէզսէ » : (ԺԵ . 4. 5.) « Պէնտէ
գալըն , վէ պէն սիզտէ . նասըլ քի աքմա տալը քէնտի քէնտինտէն
մէյլէ վէրմէյէ էկէրչի ասմանըն քէօքիւ իւղէրինտէ գալիլէշմիշ օլ-
մադսա , գատիր օլամազ , քէզա սիզ էկէրչի պէնտէ մէթինլէնմիշ օլ-
մազսանը » : (Փէլէ . Ա . 6. Բ . 13. Եֆէ . Բ . 10.) Պօղոս առաքեալ
տա պի այնի պէօյլէ եաղար : Պիլ ախէրէ Տրիտէնդեան սինօթու
(Նիսի . 2. Կունի . 3.) տէմէք քի մութլազ սէլամէթիմիզի , վէ սալի-
լէնմէմիզի պատի օլան լութուֆ տուր . վէ էյի ամէլլէրլին քեաֆֆէ-
սի թապիաթըն մաֆէվլինտէ օլան լութֆուան նէշաթ էտէր : (Ա .
Կուն . ԺԵ . 10.) « Լաքին նէ իսէմ , Ալլահըն լութֆու իլէյիմ » :

ԶԶ . 3. Քրիստոսուն լութֆունա ինսան քէնտի ամէլլէրինտէ եանի
էճիր վէ իսթիհգազ գաղանմազ իչին միւնթիւն տըր . էվլէլա իւճ-
րէթ իքի թարղ օլապիրիլ , եա էմէք իլէ հազգ էտիպ , պիր էֆէնտի-
տէն քէնտի իւճրէթինի իսթէմէք տիր . պունա քի , Աստուածա-
բանլար իսթիհգազ եախօտ հազգը իլէ իւճրէթ իսմինի վէրլրլէր .
նասըլ քի ասքէրլէր , ամէլլէր , մէէմուրլէր լայըզը վէճն իւղէրէ ,
խըղմէթ էտիպ , իւճրէթլէրինի հազգ էտէրլէր . վէ իսթէրլէր . իւճրէ-
թին տիկէրի էօյլէ տէյիլ . անճազ պիր էֆէնտիին եալընըզ մէրհա-
մէթինտէն նաչի տիր . պիլ ֆարզ պիր էթպաա քէնտի իւճրէթինի
հազգ էթմէտէն էֆէնտիին օլ խըղմէթքեարա օլան մուհապէթի ,
վէ թէվէճճիւհիւ իչին , օլ էթպաա իւճրէթէ նայիլ օլուր :

Կէրէք Բեւալիանլար , վէ կէրէք նիմ Բեւալիանլար խիւլասայի
քէլամ շուրասընտա իթթիֆազ էթտիլէր քի , Ալլահտան լութֆ ին-
սանա ինսանըն ամէլլէրինէ , վէ էճիրինէ նազաքնն վէրլրլիր . վէ պու
ամէլլէր էվլէլա ինսանըն րատէթինտէն իճրա օլունտուգտան սօնրա ,
վէ պունու իլէ պէրապէր վէ պէօյլէճէ ասըլ լութֆու քէօքիւնտէն
չիւրիւտիւր իտիլէր :

Կաթողիկէ քիւիսէ , քի սահիւիւք տիրէյի վէ կերչէքլիւք թէմէլի տիր , տայլմա պունլարա . վէ պունլարա պէնդէր ըաֆըզըլարա գարչը գալգալը , վէ թալիմաթընը մուհաֆաղա էթտի : Կաթողիկէ քիւիսէնէ լութֆ հէր վէհն իլէ մէճճանէն օլուպ , Քրիստոսուն իսամըն տէմէք տիր . եանի ինսանըն նէ հազգէն իւճրէթինէ նազարէն , նէ տէ թէվէճճիւհն իւճրէթինէ նազարէն վէրլիտի , վէ ինսանըն թապիի ամէլլէրիս նին հիչ պիրի Քրիստոսուն լութֆունու հազգէն օլսուն , թէվէճճիւհն օլսուն ճալիպ օլսամազ իտիլէր : Պու տինիմիզին ագայլտինտէն տիր . նասըլքի Արապգիգան սինօթունտա Բեյալիստա գարչը գարար վէրիւիպ , իլան օլունտու : « Ալլահըն լութֆու պիդիմ քէնտի իսթիհագալարըմըզա մէպնի վէրիւմէյօր . վէ լութֆտան էվվէլ հիչ պիր իւճրէթէ , մէպնի էյի ամէլլէրէ էկէր վուզու պուլուրսալար էճիր տիւշմէզ . անճազ լութֆ քի հիչ պօրճ տէյիլ , օնլարըն օլմասընա թէզատտիւմ էտէր :

22 Ա . Պունու ազիզ քիթապտան պէյան էտէրիզ . (Ա . Յ . 45 . Դ . 19 .) « Պիզ իմտի Ալլահը սէվէլիմ , զիրա էվվէլ Ալլահ պիզլէրի սէվտի » : (Հ . 45 . ԺԱ . 35 .) « Բիմ էվվէլինտէն օնա վէրտի քի օնա իյատէ օլունտուն » : (Ե . 45 . ԿԵ .) « Պէնի արամայանլար պուլտու . աշիքեար օնլարա կէօրիւնսիւմ քի պէնի սիւալ էթմէզ իտիլէր » : (Ա . Կ . 45 . Դ . 7 .) « Նէն վար քի ալմատըն . վէ ալտըն իսէ նիչին ալմամըշ կիպի իֆթիխարլանըյօրսուն » : (Հ . 45 . Թ . 16 .) « Իմտի տէյիլ իսթէյէնին . տէյիլ գօշանըն , իլա մէրհամէթ գըլան Ալլահըն տըր » եանի ինայէթ էթմէք : Տէմէք քի ինսանըն նէ արդիւսիւնէ մէպնի , նէ դայրէթինէ մէպնի , նէտէ թապիի պիր ամէլլինէ մէպնի , Ալլահ թահրիք օլսամազ , եախօտ պու ամէլլէրին հիչ պիրիսի Ալլահը , քէնտի լութֆունու միւքեաֆաթ մագամընտա վէրտին տէյի թէշվիդ , վէ մէճպուր էտէմէզ . վէ էօյլէ օլսա իտի , օլ վագըթ ինսան քէնտի թապիւթը գուվվէթիլլէ քէնտի քէնտինէ գարար վէրիլ իտի . վէ իմանա տալլէթ օլունմասը , եանի իմանըն պիտայէթինէ , վէ էհթիշամա ինսանտան պէտէն պաշլամըշ օլուր ուտու . պու իսէ լութֆուն ասալընա մուղայիր տիր . օ քի մէճճանէն , էհսանը խիւտա տէմէք տիր , վէ իպրազ էթտիլիմիզ տէլայիլի գալիլէյէ քիւլլիէն մուղայիր տիր : Տէմէք քի , հէր նէ գերբնալան ամէլլիմիզ վար իսէ : կէրէք տին ալմէլի , վէ կէրէք ֆաղիլէթ , մուհապպէթ , իւմիտ , նէտամէթ պունլարըն քեաֆֆէսի տէ Ալլահա մագպուլ վէ լայըզը վէճն իւզէրէ օլմազ իչին , եալընըզ Քրիստոսուն լութֆու իլէ էվվէլա իճրա օլուրլար . վէ սօնրա ինսանըն , ըատէթինին ըույի ըիզասը իլէ միւսթա հազը էճիր վէ իսթիհագա օլուրլար . պունու քի Բեյալիսանլար , վէ նիմ Բեյալիսանլար ինքեար էտէր իտիլէր . քէէնի ինսանըն թապիի ամէլլէրի Ալլահըն լութֆունու ճէզպ վէ ճէլպ էտէր իտիլէր . օլ վագըթ տա լութֆ մէճճանէն լութֆ օլմամըշ . անճազ իւճրէթ վէ իսթիհագա նազարէն օլմուշ օլուր ուտու :

լել կէթիւրիւր • վէ ծնու ազատ պրրազմադ • Պու պահտա Ալլահըն իւ
մի էզէլինի իւղէրինէ հաղըլան չէլէր օգուճմալը տըրլար • (ՈԶԸ) •
Պազըլարը տա պու զիււմիւ հիւսնիւ մանայա վէթիւրլէր • Կանի
չիթթ ֆաւն մատէթէն թէշվիգ վէ թահրիքինտէն • ինսանըն ըստէ
թինէ խալէլ կէշէմէգ • չիւնքի համընթացութիւն ալահընտա • (ՁԻԹ) •
Եաղըլտըղը կիպի • Ալլահ ինսանա հէթ գուզթէթի • վէ հէր քուտթէթի
մատթէթէն վէրիւր • (ԱԵԻԻԲ • Դ • 7 •) « Աէ տէնտէ նէ վար քի • ծնու
ալմանըշարն • վէ էկէթ պութն իսէ • նթչին տըխմըշ կիպի Էօյլէնքիւ
պիւն » • Եօլսա ինսան պիւր տագիթէտէ Էօգ օլուր • Անճագ Էթէթէր
քիս պու լուֆթ ֆինսանըն ըստէթինէ ղնմէն (բարոյապէս) մէճպու
րիկէթ վէրմէսին չ վէ պիւր ամէլէ րէնկ • վէ զըլաֆէթ վէրէն Է Կանի
պիւր ամէլին էյի օլմասըն • ֆէնա օլմասըն սէպֆաի ըստէթիլլա
տէ մանէվի ըրիզարտը • Ձիւրա էկէրչի Վատթէթէն թէշվիգ Վէտիթի
լուֆթ մութլագ սուրէթտէ իշի ըստէթէ իքմալ վէֆնֆադ էթտիւր
սէ Գ ծնուար ըստէթէ մէճպուրիյէթ համըլ օլուր • օլ վազըթ ինսանըն
ազատըղընա լուֆթ ճալիպ • վէ դալիպ կէլիւր • վէ պուստան տա
Գալվինին վէ Եանտէն Եանըլարըն զիււմի • Կա իթիգաթը նէշվթ է
տէր • օ քի քըթէն կաթողիկէ քիլիսէնին թալիթթընա մուղիւր վէ
մուկայիւր օլտոգընէտան • զատապարտըլ օլմուշ տուր • Տէմէք քի •
իշպու մէշնուր Ամըոքաճաքանըլարըն տէմէսի • վէ մատթէթէն վէ Էվ
վէլճէ լուֆթ մու ինսան ըստէթինի թէշվիգ վէ թահրիքէտէր իսթիւ
լանը • բրօթէսթանդարն • հաչի • մանամըղ տէյի • վէ կաթողիկէ քի
շիսէտէ տէ պու թարիգ միւհիթէմ թութուլֆուշ տուր • վէ պիզճէ
էն օղըրուտու տա պու թաթիգ տիւր Տես (2 • ՁԻ • վէ ՁԻԱ • Եւն) •

ՁԼԵ • 2 • Օգոստինեան զիււմիւ լուֆթ պապինտէ շէօյլէ տիւ •
պուսըլարըն պազըլարըն Էրթֆ մութլագ ֆինսանըն ըստէթինէ հալէպէ
էտէր տէրլէր • վէ պազըլարըն Կա • լուֆթ տէյի մուրթագ • իլլա մա
նէն ինսանըն ըրիզարտա պազարագ հալիթիվէլիւ • Կանի ինսանըն ըս
տէթի լուֆթ մու թէշվիգաթընա մուկաֆֆագ իյէթ կէշմթէրիլլէն • ծնա
կէօրէ լուֆթ դալիպ կէլիւր • վէ էօլէ տէնիւր •

Պուսըլարըն Վճիվմայականըլարտանա ֆէրդի շու տուր • ինսան խա
թայա տիւշտիւքտէն սօնրա • վուգըլապուլան իշպու հալլինտէ նասըլ
քի տիւշմէգտէն տէ • Ալլահըն մատթէթէն Կաթարընա պիւրթաճ տըր •
պուսնա պիւնայէն Ալլահ ինսանըն հէթ ամէլինտէ • իճապ էտէն քնաֆ
ֆէյի գուզթէթի • վէ իղթիտաքը մատթէթէն ինսանա վէրիւր • Իշթէ
պու մարտի լէվադիմաթա Թուվմայականըլար մատթէթէն թահրիգ թէշ
վիգ իսթիլլանըն վէրիւր • Օգոստինեանըլար Ալլահըն էվլէլինտէն պու
մատտի ինսանըն • Թուվմայականըլարըն տէտիյի • մատթէթէն ըստէ
թին թահրիգ տէմէսի տէյի • Կա ինսանըն ըրիզարտ Վէ պէրա
պէր • վէ հէմէֆքիտի պիւր ամէլ քի տէրլէր • շէօյլէ քի • պու մատ
տէթէն թահրիւր թէշվիգ Վնսանըն ըստէթինէ պազըլ տըր • իմա ին

սաննն րատէթի իշպու սմատտի թահրիքէ րէնկ, վէ գըյաֆէթ վէրիր. տէյիլ քի մատտի թահրիք ինսաննն րատէթինէ մէճպուրլյէթ եախօտ րէնկ վէ գըյաֆէթ վէրիր:

229. Կէրէք կիւնահա տիւշմէտէն էվվէլ, կէքէք տիւշաիւքտէն սօնրա, ինսան քէնտի թապիաթընն մաֆէվզինտէ օլան ամէլլէրին իճրասը իշին Ալլահն եարտըմընա միւհթաճ իտի. շու ֆէրդ իլէ քի ինսան կիւնահա տիւշաիւքտէն էվվէլ լութֆ միւզթէտիր տիր. եանի քէնտի թապիաթընտան գատիր, միւզթէտիր օլմատը. անճադ մուհայէր (անտարբեր) իտի, վէ ինսաննն րատէթինէ պադարըտը, պուսուռն իշին ինսաննն անմեղ սաատէթ հալինտէ. մութլադ գարաւա. եա միւզթէտիր գարարա վէ եախօտ ինսաննն րատէթինտէն էվվէլ օլան գարարա հիշ լուզոււմ եօղուտու. քէզալիք, վէ պուսուռն իշին տէ ինսաննն էճիր վէ իսթիհգազը փիշ նազարը տըգգաթա ալլընազտան էվվէլ էհթիշամա պիր թադտիրի իլահի, վէ էգէլի ինսան իշին օլմատը. նէ տէ ինսաննն էճիր վէ իսթիհգազը կէօրլւնմէտիքտէն սօնրա պիր իքրահը էվվէլ օլապիլիր իտի:

Ամմա ինսան կիւնահա տիւշաիւքտէն սօնրա, ինսաննն զայիֆլիյինէ վէ խասթէլիկինէ իսթինատէն օլտու քի, հէր գերընական ամէլ խուսուսուռտա, քէնտի թապիաթընտան միւզթէտիր օլան չութֆ իսթէնիր օլտու. Իշպու լութֆուռն թապիաթը վէ ասլը, օլ լէզէթտէն վէ թաթլըլըգտան իպարէթ տիր, քի Ս. Օգոստինոսուռն տէտիլի կիպի, Ալլահ պու լութֆ վասէթասըլլա պիզէ նամալիւմ պիր էսպապէ մէպնի, ինսանլարը քէնտինէ ճէլպ, վէ ճէպզ էտէր. Իշթէ պէօլլէ լութֆ մատտէթէն, վէ մանէվի սուրէթտէ (նիւթապէս բարոյապէս) ինսաննն րատէթինի էվվէլինտէն թէշվիդ, վէ թահրիդ էտէր. մատտի սուրէթտէ, մատտի վէ ասլի ամէլլէ լիյազաթ վէրէրէք, մանէվի սուրէթտէ տէ ինսաննն րատէթինի վէ րիզասընը տալէթ էտէրէք, թաթլը վէ միւզթէտիր պիր եօլ իլէ տէ անը զանտըրարադ, ինսաննն րիզասընը քէնտի եարտըմը իլէ պէրապէր թահսիլ էթտիրիր:

225. 3. Մօլինեան զիւլււմ, Լօթօվիկոս Մօլինա 1588 թարիխինտէ իլմի իլահիյէ միւտէրրիս օլարադ, իթթիֆադ նամիլլէ պիր քիթապ թէէլիֆ էթտի. վէ քէնտի զիւլււմիւնիւ օնտա թարիֆ էտէր. շէօլլէ քի, Ալլահ քէնտի միւթէատտիտ իլմիլլէ, եանի իսթիֆհամ, (պարզ իմացականութեան) օրթա (միջին) վէ Նաւաբէն Էլիէ ինսանլարըն էֆալինի քէնտի իլմի իլահիսիլլէ էվվէլինտէն կէօրէրէք, վէ ազատ օլան ինտանլար, շու եա պու մուալէնէթը իլահիյէյի ալտըղլարընտա րատէյի ճիւզլիյէլէրլիլլէ օնա հիւսնիւ եա սուլի մոււվաֆֆազիյէթ կէօսթէրտիքլէրի հալտէ. լութֆուռն եա միւզթէտիր, եա քեաֆի օլաճաղընը օնտան գըյաա էթտի. վէ քէնտի թապիաթընտան հիշ պիր վազըթ Ալլահն լութֆու միւզթէտիր օլամադ տէտի. վէ նէ պիր գարարը մութլադ, վէ էգէլի օլապիլիր. նէ նախասահ

մանութիւն , եանի էվվէլինտէն խէլաս օլմագ գարարը , նէ տէ րէտտ օլունաճագ գարար . ինսանըն ամէլիյաթընա նազար գըլմագտան սօն-
րա օլմագ : Գէէննի Ալլահըն լութֆուռնն միւզթէտիր օլմասը , ին-
սանըն րիզասը սայէսինտէ օլուր կիպի կէօսթէրտի . պու քի եանլը
տըր : Լաքին թէֆէրրուաթը իլէ պու զիւիւմ հազըլըրտա , օնտան
(systema vongruistarum) հիւսնիւ սուրէթ , եախօտ միւթէտիր զիւ-
իւմ գուհուր էտէր :

ԶՀԸ . 4. Պու զիւիւմ օնուռն իչին հիւսնիւ սուրէթ , վէ միւթէտիր
թէպիյէ օլունտու , չիւնքի պազը Աստուածաբանլար պու լութֆուռն
միւզթէտիր վէ միւթէտիր օլտուգուռնու , տէլիլ վուգուաթա մէպի
տիր , եախօտ ինսանըն րատէթինին րիզասընտան նէչաթ էտէր տէր-
լէր , նասըլ քի Մօլինա տէտի , խայըր պուռնլար էօլլէ տէմէտի , ան-
ճագ օրքա իլմի իլաֆիլի , եախօտ շարքը (թէական) թապիր օլու-
նան իլմի կիւզէլէ թարիֆ էտէրլէր , եանի լութֆուռն միւզթէտիր
օլմասը հազըլըր հէրհաչան ինսան թարաֆընտան մուվաֆըզ մուա-
մէլէ իպրագ օլուրտա , Ալլահըն լութֆուռն տախի սէմէրէսինի իճրա էթ-
մէյէ միւզթէտիր օլուր . հէմ Ալլահըն շանընա , առալէթինէ էօլլէ
հազըլըր , վէ քեաֆի լութֆա տա պուռնլար հազըլմագ իւմինի վէր-
տիքլէրի իչին , պու րէյ տէ միւթէտիր եախօտ հազըլանլար թարի-
զի թէսմիյէ օլունտու :

Իչպու հազըլան տէտիքլէրի թարիգ , վէ հազըլան լութֆ իքի
նէվի տիր . տախիլի վէ խարիմի , տախիլի հազըլան լութֆ օլ ազըլ
եէթմէզ գուվլէթ տիր քի , լութֆ տա տախիլէն վար . վէ օրթա ի-
լիւմ վասէթասըլլա (միջին գիտութեամբ) էվվէլինտէն ինսանըն րա-
տէթինին րիզասըն կէօրմէգտէն , պու տէտիլիմիզ գուվլէթ լութֆու
իլահիտէ գաթէնի վար , վէ պուլունուր . տէմէք քի պու հազըլան
լութֆ , քէնտի քէնտինտէն միւզթէտիր օլան լութֆ տէմէք տիր .
Խարիմի հազըլան լութֆ օ տուր քի , Ալլահ իլմի էվասիթիլլէ (մի-
ջին գիտութեամբ իւրով) քէնտի լութֆուռնա ինսանըն րույի րիզա
վէ մուվաֆֆագիլլէթ կէօսթէրէճէյինի պիլէրէք վագթինէ վէ մահա-
լինէ վէ լուգումինէ կէօրէ , պու լութֆուռնու ինսանա ինսան էտէր :
Իչթէ պուռնուռն իչին տիր քի պու Աստուածաբանլարտան հազըլան
լութֆ թէսմիյէ օլունմուշ . եանի պու մինասիպէթլէրէ , վէ պու
քէօչէլէրէ մէպիլ լութֆ միւզթէտիր օլուր : Պու զիւիւմին համիսի
մէչհուր Սըվաթէժ , Ռանկիսկուս , Վասգըվէժ , վէ սայիրէ օլտուլար ,
պիլլէր եօգարտա տէտիլիմիզ կիպի Ս . Թովմասըն թուլթուղու թա-
րիգի ազլէ , վէ ազիլ քիթապտա տահա մուվաֆըզ օլտուղու սէպէ-
պլինտէն աճիզանէ իմզալարը :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԼՈՒԹՅՈՒՆ ԻՆՍԱՆՈՒՆՈՒՄԻ ԶԵՆՈՒՄԻ ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ

22թ. Իշպու սալիկէնմէք, Կախտ սալիկէնմէք քէլիմէսինսին
սլիր գաչ տիւրլիւ մանասը քէլիւ Պաղը քէրրէ Եղիզ քիթ աղտա սա-
լիկիք, Ալլաշըն նոմոսու տէմէք տիր: (Աւա. 36. Ը.) « Պաշնցից դար-
գարու թիւնս քոս Կալիկիլինի հըֆը էտէնէլիւ »: Կանի Կոմսիւնու
Թու թաճաղըմ: Պաղը քէրրէ տէ քիթ աղտա էմրի իւղէրէնիւ իւղէն
ժալիկիք իսմինս վէրիւրէր: (Աւա. ԺԸ. 9. Հաւ. Բ. 26.) « Պաղը
հաղգանիւթէ տէ սալիկէնմէք իսմինս վէրիւրէր (Ելից. ԻԲ. 13. Գաւ. Բ.
12. ԺԺ. 18.) Պաղը տա Կիւրէնիւ տէրնիւ տողրու իւղէնու թէֆ-
հիմ էտէր: քի ինսանը Ալլաշ, վէ ինսանս տողրու Կէթիւրիւ վէ
սլիլ ախէրէ, էպէտի էօմրէ մալիք էտէր, պու սալիկիլէ իմանս պա-
լիկիլիլ իսմի վէրիւրիւ զիւրս Գրիստոսուն իմանստան, սալլաքըն քէն-
տի քէօքիւնտէն սիւրաիւրիւ Կիւլի, նէշաթ էտէր: Պու սալիկիլիլ հէմ
իմանս հէմ տէ Ալլաշըն սալիկիլիլ թէմիլէ օլունուր: (Փիլիպ. Գ. 8.)
« Քի Գրիստոսու գաղանայըմ, վէ տէյիլ նոմոստան օլան քէնտիւրիւ
սալիկիլիլ իլէ, իլլա Գրիստոսուն իմանը Կալիկիլիլ իլէ օլան, Կանի
իմանս իւղէրէ Ալլաշտան օլան սալիկիլիլ իլէ օլտա պուրունայըմ »:
« Պաղը տա օլիւր հաքիմին սլիր քիմսէյի մգաքաքէմէ էտիւլ, օնուն
ճիւնիւլը օլմանըլընը իմանս ատաղէթ ի զալիլէն իլան էթալիլիլ
տալիկէնմէք իսմինս վէրիւր: (Աւա. ԺԷ. 18.) « Թ քի սալիկիլ օլմա-
յան քիմսէյի սալիկէնմէքիւր, վէ օ քի սալիկիլ նաշաղգ հիւքմ էտէր
Ալլաշըն ինսանտէ իքիսիւտէ մէքըլէ տօմըլմը »:
22. Լուիէր վէ Ֆալլին, Աղիւլ քիթապտա հէր գաչ տէֆաթա-
լիկէնմէք սէօղիւ Կէշիւթէ, պու սօն մանստա անլաշըլըր տէրէր.
Կանի Կիւնաշ աֆվ օլունմաղ, ճիւնաղ Կիւնաշքեարա իմանս վաթ-
թապըլա Կիւնաշ սալըլմաղ. նասըլ քի վաշալիլտէ (2ԵԳ. 34. Բ.) զիւր
էթաթիք »:

22Ա. Պիլ Գրիստոսուն իմանը վէ լուքիմ գուվէքիլիլ ինսանը
Կիւնաշտան գուրքուրմտըքա, վէ Կաթր գաղանան ամէլիլիլիլ սիւր
էղիւնսի օլան, աղիւլ օլմաղ հալիկէն սալիկիլիլ իսմինս վէրիւրիւ.
Տրիտէնգեանս ինսօթու սալիկէնմէքի շէօյլէ թէֆաթիւր էտէր: « Ինսան
իլք աթաթը Աղամըն հալիլտէ տողուլ, իքիւնի Աղամըն, Կանի Գուր-
թալըլըլը Տրիստոսուն վասէթապըլա Ալլաշ էլլաթը օլմաղ
իլիլ, իքիւնի լութի հալիլտէ թէրթի գըլընը »: Եանուտիլիլիլ Գը-
րիստան էվլէլ սալիկէնմէքի լուքիլ իլէ օլմալըլ, անաղ Լոմոսմա,
Կանի տէյիլ ճանաղ, վէ տէյիլ Կիւնաշըն վաթէնմէքի իլէ պէրապէր

օնլար սալիկէնիր խորէր • իշթէ Գրիստոսուն լուծֆունուն սալիկէ Էթմէսի, վէ Մովսէսին նօմսունտա պուլունան սալիկէնտորմէնին ֆարզը տա պու տուր • նասըլ քի Պօղոս առաքեալ (Փէլեպ. Գ. 8.) սէօյլէյօր • Տէմէք քի, Յիսուս Գրիստոսուն էծիր ու իսթիգագընա պինայէն ինսանըն ճանը տախիլէն Գրիստոսուն լուծֆունա մուվաֆֆագ օլուր • վէ պիզիմ պէօյլէ տէրունէն, վէ տախիլէն, էսկի Աղամըն կիւնահ հալինտէն ազատ օլուպ լուծֆ հալինէ կիրմէմիզ, սալիհիկն մեք թէսմիյէ օլունուր :

22Բ. Պու մուգատտէմէյի տիգգաթա շայան պիր մատտէ թու թարագ, վէ պու մէպտէլէրի հըֆզ էտէրէք, տէրիզ • Գրիստոսուն եալընըզ ազիլլէտիծի լուծֆու (սրբարար շնորհքու) կիւնահքեարը սալիկէնտորի • սանիլէն պու սալիկէնմէք ինսանըն թարաֆընտան տախի մուծլագ լազըմ օլան ամէլլէրի իսթէր : Սալիսէն սատէ իման ինսանը հիչ պիր կէօնէ սալիկէնտորէմէզ • պունլարը պիրէր պիրէր կէօթէրէլիմ :

22Գ. 1. Պունա ազիլլ քիթապ աչըզտան եազար • (Յօվէ. Ա. 92.) « Իշթէ Ալլահըն գուզուսու • իշթէ օլ քիմսէ քի տիւնեանըն կիւնահ լարընը գալտըրըր » : (Գործ. 19.) « Տէօնիւն քի կիւնահլարընըզ ալֆ օլունսուն » : (Ա. Կորն. 2. 11.) « Երգանտընըզ, ազիլլէնտինիզ, սալիկէնտինիզ » : (Եփէս. Ա. 3.) « Կիւնահլարըն մաղֆիրէթինի իշլէյէրէք » • Եանի Գրիստոս • (Անդր. Թ. 28.) « Գրիստոս չօղլարըն կիւնահընը լաղվ էթմէք իշին պիր քէրրէ սունուլտու » : (Եփէս. Ե. 8.) « Պիր վագըթ գարանլըզ իտինիզ, ամմա շիմտի րապպատա ըլըզ » : (26.) « Քի օնու (քիլիսէսինի) ազիլլ հավուզուն սէօղիւ իլէ թէմիլլէսին • քի քէնտի հուզուրունտա քիլիսէյի միւշէրրէֆ տուրտուրսուն, քի հիչ պիր լէքէ եախօտ քիրի վէ եախօտ պունլարա էմալ հիչ պիր շէյի օլմասըն, իլլա քի ազիլլ օլսուն վէ լէքէսիլ » : (Կոր. Բ. 13.) « Վէ սիզի քի, պիր վագըթ կիւնահլարընըզ իլէ էօլմիւշ իտինիլ • • • քէնտի զաթընտա տիրիլթտի • պիւթիւն գապահաթլարըմըզ պիզէ պաղըշատը, վէ քէնտի էմիլլէ պիզիմ տիւշմէն օլմամըզըն էլ եազըսընը պօղտու • • • օնու օրթատան գալտըրտը, վէ խաչըն աղածընա մըխալատը » : Պունտան զիյատէսինէ հաճէթ եօզ տուր :

22Դ. Պունլարտան անլաշըրը քի, Գրիստոսուն լուծֆու կիւնահլարըմըզ եայգար, փաքլէր, գալտըրըր, պաղըշար, աֆվ էտէր • տէյիլ քի բրօթէսթանլարըն տէտիլի կիպի, կիւնահլարըմըզ Ալլահ կիւնահ սայմազ, եախօտ գափատըր, եախօտ էօրթէր, քի կէօրիւնա մէսին • պու քի Ալլահըն քէլամընա տապան տապանա զըտտ տըր • զիրա Գրիստոսուն լուծֆու, տէյիլ քի սուրէթա եանի պիր կիւնահ քեարըն կիւնահը քէնտինէ սայըլմասըն տէյի, կիւնահը պաղըշար, խայըր հաչա • իլլա քի տէրունէն ինսանըն ճանընտան կիւնահը քիւլլիլէն լաղվ էտէր, ալֆ էտէր, գալտըրըր, փաքլէր, տէյիլ քի Գը-

ըրեսոս իման, եախօտ Գրիստոսուն իւճըէթլէրի, դանը, ֆաղիլէթի, վէ սաժադաթը ինսանըն կիւնաշլարընա պէտէլ սալըլըր: Նանըլ քի բրթէսթանլար տէրլէր:

226. Ազիզ քիթապ կաթողիկէ քիլիսէնին իշպու թալիմաթընը տահա պիւնլէրճէ իսպաթըր իլէ պէյան վէ թաստիգ էտէր: (Հաւ. Ե. Ե.) « Պիզէ վէրլիէն ազիզ ըռւհոն վասէթանըլա Ալլահըն լութ-ֆու եթէէթլէրիմիդտէ տօլաու »: Վէ (17.) « Լութֆուն վէ պախ-շիշլէրին, վէ սալիլիլին տօլղունըռւղունու ալարնա (սալիլիլի) էօմ-րիւ իլէ Յիսուս Գրիստոսուն վասէթասըլա վատիշաշլըգ սիւրէճէթ-լէր »: (Տէ. Գ. Ե. Յ. Գ. Ե. Ժ. Ե. 23.) Յիսուս ճէվապ վէրիպ, օ-նա տէտի. « Եկէր պիր քիմնէ պէնի սէվէրսէ. սէօղլուլի թութա-ճադ, վէ փէտէրիմ օնու սէվէճէթ, վէ օնա կէլէճէյիլ, վէ օնտա ի-գամէթ էտէճէյիլ »:

Կաթողիկէ քիլիսէ Տրիտէնդեան սինօթու (Նի. Գ. Ե. Ե. 10.) շէօլէ եազար. « Հէր քիմ Գրիստոսուն օլ սալիլիլի վասէթասըլա, ինտաշլար ասըլ սալիհ օլուր տէրսէ, անաթէմա օլսուն »: Քէզա 11 կանոնտա պէօլէ եազար:

227. Բրթէսթանլար պու սալիլիլի գարշը Պօղոս առաքեալըն չու սէօղլուլի կէթիլիլիլէր: (Փէլ. Գ. Ե.) « Գրիստոսու գազանա-շըմ, վէ օնտա պուլունալըմ, տէյիլ նօմոստան օլան քէնտիմին սա-լիլիլի իլէ, իլա Գրիստոսուն իմանըն սալիլիլի իլէ. օ քի Ալլա-տան տըր »: Պօղոս առաքեալըն պու սէօղլու բրթէսթանլարա պիր տէլիլ օլամադ, չիւնքի Գրիստոսուն թէն ալմասընտան, վէ գան տէօքմէսինտէն նէշաթ էտէն սալիլիլի էկէրչի պիզէ սէպէպ, վէ թէ-մէլ օլմադսա խի, պիզլէր Եալընըգ քէնտի սատագաթըմըզ վասէթա-սըլա սալիլիլիէմէզ խաթ: Եվվէթ Գրիստոսուն սալիլիլի, պիզիմ սալիլիլիմիզին պաշըճա սէպէպի վէ թէմէլի տիր: Պիզիմ սալիլիլի-միզ օնտան նէշաթ էտէր, վէ օնա մէպնի տիր: Պիզիմ սալիլիլիմի-զէ պաշըճա օլան սէպէպ, էվվէլա միտուլիւն սըրըր տըր. օ քի Տրիտէնդեան սինօթունուն եազտըղը կիպի, իման սըրըր տըր. վէ վաթիթիզսիզ սալիլ օլմագ մուհալ գապիլինտէն տիր: Սանիլէն Ալլա-հըն սալիլիլի տիր. քի պիզի սալիլ էտէր. եանի օնտան ֆիքրիմի-զին ըռւհի իլէ թալիմ օլարագ, թագէլէնիլիզ, սալիլէնմէմիզին սէ-պէպի զայէթի եախօտ նիհայէթի (վերջին պատճառ) Ալլահըն վէ Բը-րիստոսուն շէրէֆի, վէ էպէտի էօմիւր տիր. սէպէպի ֆայիլի (նեք-գործական պատճառ) մէրհամէթ սահիպի Ալլա՛ն քէնտիսի տիր, քի մէճճանէն պիզի եայզար, վէ ազիզլէտիր. վէ քէնտի նըշանը իլահի-սիլլէ նըշան էտէր, վէ Ազիզ ըռւհ իլէ եազար: Պիզիմ սալիլիլի-միզի գազանտըրըճը սէպէպի հագիլիսի Գրիստոսուն սիյասէթլէրի տիրլէր. քի խաշտա վուգու պուլտու, վէ գանընըն էճիր ու խթիհ-գազը տըր. սալիլէնմէմիզի գազանտը. վէ պիզիմ իչին փէտէր Ալ-

լահա խփայլ տէրն , վէ թէտիւնի հազգ էլլէտի : Իշթէ սալիւնիւնիւն
էսպպը լազըմէսի , վէ մուգատտէսի պունլար տըրք Էփէթ հէր
քէս Գրիստոսուն պոք սալիւնիւնի քէնալնէ էսաս իթթիսազ Էստ-
րէք , Գրիստոսուն իմանը վասէթասըլա քէնպի սալիւնիւնի գաղա-
նաճազ տըր , եօղսա Գրիստոսուն Ալլահ օլմասընըն , եախօտ սալի
օլմասընըն պոնա նէ ֆայտէսի օլապիլիւր իտի . էկէրչի պէն քէնտիմ
տախի տէրունէն սալիւնէնէք էֆալ ու շէրայիթիւնի , քէնտի թարա-
ֆըմտան իպրազ ու իճրա էթմէլսէմ : Տէյիլ ֆադաթ շէյթանպըր . իւ-
լա ճէհէնէմտէքի քեաֆֆէյի հէլազ օլմուշ ճանլար պիզէ Գրիստո-
սուն Ալլահանի քէրամէթի օլտուզընու հինի հայաթլարընտա պիլլի
իտիլէր . պու ճիւմէ քէնտիլէր Գրիստոսուն լութֆունա մուվաֆֆուն
գիլէթ կէօթէրմէտիլէրի իշին , շիմտի նարը էպէտիյէ գուրպան կիթ-
միլլէր . պունլարա Գրիստոսուն նէ ֆայիտէսի վար . անճազ (Մարթ.
ԺԱ. 12.) « Արքայութիւն Աստուծոյ . . . Ալլահըն փատիշաշլըղընը
հէր քէս չէքմէք իսթէր ամա ճէսուր քիմսէլէր օնու գաբարլար »
տէյի եազըլմըշ օլտուզընու օգուլօրուզ :

22Է. 2. Իշպու սալիւնէնէյէ ինսան թարաֆընտան տախի հազըր-
լըզլար իշթէր , վէ պու հազըրլըզլար գէլլի քի պիզիմ սալիւնէնէմի-
ղի պիզէ գազանտըրըլար . խփըր , չիւնքի սալիւնէնտիւնէք Ալլահըն
մէճճանէն պիւր լութֆու քէրէմի տիւր , վէ եալընը Գրիստոսուն էճիւր
ու իսթիհգաբընա պիւնպէն Ալլահ քէնտի ազիզ էտիճի լութֆունու
ինսանա պաղըլար , վէ ինսանը կիւնաքեար իքէն , սալիւն էտէր :
Լաքին պիզիմ թարաֆընտան պու հազըրլըզլար , վէ շէրայիթ , եա-
նի տին պմէլի , իւմիտ ամէլի , Ալլահ գօրգուսու , նէտամէթ , մու-
հապպէթ , վէ Ալլահըն թէնպիսաթընը գալիէն հըֆզ էթմէյէ Զիյէթ .
պունլար էօլլէ ամէլլէր տիւրէր քի , սալիւնէնմէմիլլին սէպէպի հազիւ-
գէսի տէյիլլէր իսէ տէ , վէ անճազ եազըրըր սէպիպիւր օլտուզլա-
րընտան , օլ գատար լազըմ տըրլար քի , շարքը մուքլազ կիպի սա-
լիւնէնէք պապինտէ էլզէմ տիւրէր , վէ օնաուզ սալիւնէնէք օլա-
մազ . պունլարը մուսթասարճա իսթար էթտիքտէն սօնրա , կէլլիլիմ
թաստիգինէ :

22Ը. Եզեկիլէ . (ԺԸ. 21.) « Եկէրչի կիւնաքեար պիւթիւն կիւ-
նալարընտան էօթիւն նէտամէթ չէքէրսէ , վէ թէմպիլէրիմի սադ-
լարսա , վէ տօղրու շէրաաթ , վէ պատպաթ էյէրթէ , էօմիւր իլէ էա-
շար , վէ էօլմէզ » : Զաքարիա (Ա. 3.) « Պանա տէօնիւն , ասաքիւր
րապպը տէր , վէ պէն սիզէ տէօնէճէլիմ » : (Դաւ. ԺԳ. 3.) « Եկէր-
չի նէտամէթ կէթիւրմէգսէնիզ , ճիւմէնիզ քէզալիք թէլէֆ օլաճադ-
սընըզ » : (Գործ. Բ. 38.) « Նէտամէթ կէթիւրին , վէ կիւնալարըն ավֆ-
լըղը իլին Յիսուս Գրիստոսուն իսմիլլէ հէր պիւրինիզ վաֆթիզ օլ-
սուն » : (Փիլսոփ. Բ. 12.) « Տէհշէթլէ վէ թիթիւնէրէք քէնտի նէֆսիւ-
նիլլին սէլամէթինի գազանըն » :

220. 3. Սատէ իման պիր կիւնահքեարը սալիհլէնտիրէմէզ, իւ-
լա ինսան թարափընտան էյի ամէլլէր տախի լազըմ տըր : (Յոգո...
Բ. 24.) « Ինսան ամէլլէրինտէն, տէյիլ քի պիր հալընըզ իմանտան
սալիհլէնիր » : (Ե. 26.) « Իման ամէլլիզ էօլտիրիւր » : (Հոգ...
13.) « Զիրա նօմոսու տույանլար Ալլահըն ինտինտէ սալի տէյիլլէր,
անճազ նօմոսուն իճրասընտա պուլունանլար սալիհլէնէճէք տիրլէր » :
(Ա. Կոթ. ԺԳ. 1.) « Էկէրչի առէմլէրին վէ մէլայիքլէրին լիսանլա-
րըլա սէօյլէրսէմ, վէ մուհապպէթիմ օլմազսա, էօթէն պազըր, հա-
խօտ չինլէյէն զիլէ պէնզէրիմ, վէ էկէթ փէյզամպէրլիլիմ օլսա վէ
հէփ սըրրլարա, վէ հէփ իլիմլէրէ աշնա օլսամ, վէ էկէր թամամ ի-
մանա մալիք օլսամ, չէօյլէ քի տալլարըն Էթրինտէն օյնաթսամ, լա-
քին մուհապպէթիմ օլմազսա, հիչ պիր շէյ տէյիլիմ » : « Տէմէք
քի էյի ամէլլէր պալատէ իրթար էթտիլիմիզ վէհճ իւզէրէ, պիր ա-
տէմին սալիհլէնմէօինէ լազըմ տըրլար. հալընըզ Քրիստոսա ինսանա-
սը ինսանը սալիհ էտէմէզ : Անճազ Քրիստոսուն իմանընը իգրար էթ-
տիրքտէն սօնրա, քեաֆֆէյի իլհամ օլունմուշ օլան խոսոսաթա ի-
նանըպ իման կէթիրմէլի. վէ հիւսնիւ րատէթին իլէ վէ ազըն իլէ
օնլարը իգրար վէ դապուլ էթմէլի : Պօզոս առաքեալլըն (Հոգ...
Ժ. 9.) « Զիրա էկէրչէ ազըն իլէ րապպ Յիսուսու իգրար էտէրսէն. Էիւրէ-
կին իլէ տախի Ալլահ օնու էօլիլլէրտէն տիրլթտի տէյի ինանըլ-
սան, սէլամէթ պուլունտուն, զիրա Էիւրէք իլէ սալիհլիլէ իման կէ-
թիրթրսթիրզ վէ ազըն իլէ առէ սէլամէթինիզ իգրար էտէրսինիզ » :
Աքրահամ Ալլահա ինանտը, վէ պու օնա սալիհլիք առտ օլունտու :
Սիւալ էտէրիզ հալընըզ ինանտըղը իչին մի Աքրահամ սալիհլէնտի.
խայըր ինանտըղընա մուվաֆըզ ասըլ պիր թանէճիք էվլատընը տա-
խի դուրդան քէսմէյէ նիլէթ դօյտուղու իչին. տէմէք քի, հալընըզ
իման պիր քիմսէնիմ սալիհլէնմէսինէ քեաֆի օլամազ : Իշթէ պունա
մէպնի տիր Առաքեալլըն սէօլիւ. (Փէլէ... Բ. 12.) « Գօրգու իլէ վէ
թիթրէյէրէք նէֆսէրինիլին սէլամէթինէ տէվամ էտին » : (Կոգ...
Ա. 10.) « Հէր էյիլք ամէլլէրինտէ մահսուլտար, վէ Ալլահըն իլմիլէ
թէգատուլմ պուլմուշ » : (Ա. Տէ. Բ. 10. 2. 18.) « Էյի ամէլլէր իլէ
իպատէթի դապուլ էթմիլլէր կիպի, — էյի ամէլլէր իշլէյին, վէ էյի
ամէլլէր իլէ պէօյլիմէք » լազըմ տըր : Թէքրար (19) « Քէնտի նէֆ-
սինիզէ կիւզէլ թէմէլ, խազնէ թէճէմիւ էտէրէք » տէր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻԾ

ԼՈՒԹՅՈՒՆ ՎԱՍԵԹԱՍԸՅԼԱ ԳԱԶԱՆԸԼԱՆ ԻԻՃՐԻԹ ԻԻՋԻՐԻՆԵ

22. Լութֆ ինսանըն ճանընա ապտըղը անտէ, պու ճան Գրիտ
տոսուն էճիր վէ խթիհազընա պինայէն սալիհլէնիր ազիլլէնիր. վէ

պիլ ակտերէ էպէտի Էօմրէ վարիս օլուր : Իշխու լուծֆ ինսանըն տա-
խիլինտէ տուրմապա իսթիֆա էթմէյերէք , քէնտի սէմէրէլէրինի տա-
խի օլ ատէմտէ պատէհու իպրազ էթմէյէ պաշլար , Էանի սալիհլէն-
միշ , վէ աղիզլէնմիշ ատէմ ֆազիլէթ ամէլլէրինի տէ գօլայճա իպ-
րազ ու ինֆազ էթմէյէ պաշլար . վէ կիւնտէն կիւնէ էպէտի Էօմրէ
շայան ամէլլէրտէ հիւսնիւ աշգ , վէ պուհուլէթփիլէ պուլունուր : Պիլ
ֆարզ տէրունինտէ մուհապպէթ , շազլուդ , սէլամէթ , թահամմիւլ ,
սապլըր , էյլիք , մահճուպիլէթ , իման փաշլուդը , թէնճէ ամէլլէրտէ
տախի աղիզ վէ թէմիդ տուրմազ : Չիւնքի իշպու աղիզլէտիճի լուծֆ
պիլր սալիհ ատէմտէ էպէտի Էօմրիւն թօխուսու կիպի աղիզ ամէլ-
լէրին իպրազընա սէպէպ օլուր . վէ օլ ատէմ կիւնտէն կիւնէ աղիզ
լիքտէ վէ սալիհլիքտէ իզտիյատ քէսպ էտէր , վէ սալիհլիք միւքե-
ֆաթընը վէ էճիրինի արթըրըր վէ զիյատէսիյէ քէնտինի տօնատըր :
Իշթէ ասըլ էճիր վէ իսթիհագ իշպու սալիհլիք հալը սէատէթինտէ
ինքա օլէնան աղիզ ամէլլէրտէն մէրպուլթ վէ իպարէթ տիր , վէ աղու
ամէլլէրէ էճիրի ամէլլէրնամը վէրիլիր , քի օ տա աղիզլէտիճի լուծֆփու
վէ լուծֆփու հալին մէճճանէն պիլլէրէ Ալլանըն մէրիսմէթիյէ իթա
օլունմասընտան չըգար վէ գազանտըրմըզ էճիր ֆրիստոսուն էճիրինէ
մէրպուլթէն վէ պինայէն օլուր , տէյիլ քի պիլլիմ ամէլլէրիմիզ սատէ
քէնտիլիյինտէն պի հազգըն էճիրէ միւսթանագզ պիլր շէյ տիրլէր . վէ
պիլր էճրիմիզ վար իսէ տէ , օ տա ճիւրմէքէն , վէ միւնասիպէքէն
տիք . վէ սալիհ ատէմ պու սալիհլիք հալինտէ տուրարազ Էէվմիյէ
տիկէր լուծֆփար տախի գազանըր , վէ էպէտի Էօմրէ շայան սէմէրէ-
լէր հասըլ էտէր : Քրիստոսուն էվլէլա իսթիհագը օլմազոա , պիլ
օնսուզ հիշ պիլր շէյ գազանսամայըզ : Ալլան քէնտի չիէքլէրինի վէր-
մէգսէ արը քէնտինտէն նէ հաբար : (Տէ . Բերրէ . Յազաշէրէն . Բէ .
620 .) :

ՉԳԱ . Քրօթէթանլար քիւլլիյէն պուսուն մուղայիլինի էօյրէ-
տիրլէր , Էանի լուծֆ տախիլէն վէ տէրունէն ինսանըն ճանընա հիշ
պիլր իսթիպուա կէթիրմէզ . ինսանըն ճանը Էվլէլինտէն Աղամըն կիւ-
նանը իլէ լէքէտար օլմուշ , վէ պու կիւնան սայիր քէսֆիէյի կիւ-
նանլարըն սէր չէշմէսի վէ անասը վէ քէօքիւ օլուպ , վէ Քրիստոսուն
սալիհլիքի Քրիստոսուն իմանը վասէթասըյա ֆիքրիմիլէ կէլիպ , պու
սալիհլիք պիլլիմ իլք կիւնանըմըզ վէ իլք կիւնանտան տալլար կիպի
նէշաթ էտէն սայիր հալը հազըր (ներգործական) կիւնանլարըմըզ
պիլլէ գաճիրէն կիւնան ատտ էթտիրմէզ . վէ պիլլէրտէ զաշիրէն սա-
լիլէլիլիլ : Ամա ճանըմըզ Էինէ կիւնան իշինտէ գալըրիմիշ . պէյիս
հօզ , Էէթէր քի , գաճիրէն Ալլան օլ կիւնանլարըմըզ պիլլէ կիւնան
սայմասըն , Էախօտ տահա տօշրուսու , օլ կիւնանլարըն ճէգապը գա-
հիրէն աֆվ օլուր : Պոզ սուրէթտէ բրօթէթանլարըն իթիգաթընա
կէօրէ , լուծֆ ինսանըն ճանընա տախիլէն հիշ պիլր թէպէտտիլաթ

կէթիւրմէջ . նէ տէ լուծֆ ինսանը կիւնան հալինտէն , եանի եարաւ
լանմը հալինտէն դուրթարըր : Պիր սէօղ իլէ տէյէլիմ ինսանըն ճանը
սկզբնական կիւնան իլէ պիր դէհիրլէնմիշ շէշմէյէ պէնդէր , իշպու
շէշմէտէն հէր նէ գատար սու ազսա , էյի սու օլամազ , վէ էյի սու
տա ծնա գաթըլսա օտա պէհիրլէնիւր , պու կիպի ինսանըն ճանը հէր
նէ քի իշլէրսէ , խայր վէ շէր , մպտամ սկզբնական կիւնան ինսան-
տա պագի տիր . նաարլ քի պու կիւնան ինսան սալիլէնմէտէն քէն-
տի էֆալինի (ներգործական) ամէլ կիւնաֆիլարը իլէ , թէմալտ , ու
իպրազ էտէրիտի իսէ . քէզա սալիլէնտիլտէն սծնրա ամէլ Վիւնաֆի
լարը իլէ , վէ էնվալի թիւրլիւ շէհվէթ ու թէն հարաքէթիլլէ քէնտի
քէնտինի իպրազ էտէր . պուսուն իշին ինսանըն էթտիլթ ամէլլէր
հէֆաի շէր , վէ կիւնալլը շէյլէր ատտ օլունուրլար . իշթէ պու պապ-
տէ օլան Լուծէրին սէօղլէրի « Եկէրլի Ալլահըն շէրիաթը իլէ պա-
զըլլըզա , սատըզ ասէմին հէր ամէլի իքրան օլունուր վէ մահու չափ
կիւնան տըր » : (Գիւրգ աւալիւթեան . Հար . Բ . ա . Բէրրան . 308 . Հար .
2 .) Թըպըզ պուսուն կիպի Մելանկիթօն եադար . « Պիղ քէնտիլ ամէլ-
լէրիմիղ սատէ իման վասէթասըլլա սալիլէնիւր տէյի , էօյրէթտիք .
սպիր հէր պիր թէշէպպիւսաթըմըզ կիւնահտան մատա հիշ պիր շէյ
օլամազ » . (Անդ .) տէֆա ինսանըն էյի ամէլլէրինիւր էպէտի էօմրիւ
զազանվայա հիշ պիր դուտրէթի եծզ տուր տէրլէր : Տէֆա Ալլահըն
թէնպիլլէրինի թութմայա ինսան պու հալինտէ միւլթէտիր տէյիլ : Վէ
պու թէնպիլլէրին մուհաֆազասը ինսանճա նա միւլթըլն տիւր . մա-
տամ սկզբնական կիւնան ինսանտա պագի տիր , վէ եէվիլլէ շէհվէթ
վէ ֆէնա հարաքէթ իլէ վէ ֆէնա ֆիլթիր իլէ ասարընը , պիր ազա-
ճըն քէօթիւ տալլար փէյտան էթտիլի միսիլլի իպրազ էտէրսէ , ինսան
կիւնահաղ հիշ պիր վագըթ տուրամազ » :

ՉԼԲ . Իշթէ պու սէպէպէ մէսնի տիր քի , բրօթէսթան իթիլա-
թընճա , էճիր վէ իսթիհազա պիր ատէմտէ հիշ ձիր կէօնէ օլամազ .
պիր սատէ Գրիստոսուն էճիր ու իսթիհազընա կիւլէնմէլի . եծլի-
սէ , ինսան իսթիհազա կէթիլի , վէ Գրիստոսուն խաչտա զազանտը-
ղը իսթիհազը պօշա չըդարմըջ օլուր : Մուսախաթէն քէնտի սէլա-
մէթլէրի պապընտա քէսալ էթտիլլէրի էմիլլէթը քեամիլլէ , պու իս-
թիհազա մէսնի տիր , եանի Գրիստոսուն իմանը վասէթասըլլա Գը-
րիստոսուն էճիր ու իսթիհազը պիղլէրէ քեաֆի տիր . վէ պիղիմ
թարաֆտան հիշ պիր էյլիք նէտէ էճիր ու իսթիհազ օլամազ . վէ
օլմազա տա պիր պէյիս եօզ : Պու պապտէ Գրիստոս բրօթէսթան-
լարն սէլամէթինէ , ծնարտան հիշ պիր էյլիք մէմուլ էթմէյէրէք ,
իմզա վէրմիշ վէ միւթահիւտ օլմուշ տէմէլի :

ՉԼԳ . Շուրասընը տա էճիր վէ իսթիհազա պահսընտա իիթարէ-
տէրիլ . քի Աստուածաբանլար պէյնիտէ պի հազգըն էճիր վէ հիւր-
մէքէն եա րայէքէն էճիր . սալիլէնմիւլլէրին ֆաղիլէթ ամէլլէրինէ

հաղորդել մը, եազըչմագ մը, եախօտ հմնկընը եազըչըր : պուռ Աստ-
ուածաբանլար պէյնիստէ, վէ քիլիսէ ինտիստէ աղատ, վէ սէքսէսթ
պիր թէղէքքիւր տիր : Վազաա Ալլահըն իշպու սալիքէրին ամէլլէ-
րինէ վերտիլի հիւրմէքէն էծիր : Ալլահըն ազամէթինէ լոսհա զիյատէ
հազըչըր, աեյիլ պի հպգգըն էծիր : Եաքին պու էծիր իսթէր պիհազ-
զըն էծիր օլուռն, իսթէր հիւրմէթէն հեփսի Բրիստոսուն էծիր ու
իսթիհզազընա պիհայէն օլտուղունտան, եինէ քէրամէթ վէ լութփ
Ալլահտան, որըր : Ինսանտա տա մուպփֆադիյէթ : վէ շուրութու լա-
զըմէ էլգէմ տիր : զերա « Հաւածաբիւ է Աստուած ի բանս իւր » :
նասըլ քի պալատէ թահրիլ օլուստու : Պաղոս առաքեալ եաղար :

297. Ալլահ սալիլէրին ամէլլէրինէ տէկէրինտէն զիյատէ էծիր
վէրէպիլիւր, վէ վէրիւր : քէղա կիւնահքեարլարըն խանդապիլիւրա Ֆէձ
ղա : Վէ պուսուն, մուղայիլիլի կաթողիկէ քիլիսէ Պայօսուն մի-
սէօղիւնիւ ճէր հտէրէք, դապապարտէր վէ լէտու էթտի :

Սալիլէրին պիթիւն ամէլլէրի էպէտի էօմիւրիւ գաղանամայա շա-
յան իտուկի տին պապը տէյիլ տիր : Նէ տէ սալիլ յատէմին մուհապ-
պէթ ամէլլիւտէն մաատա, հմնկը խուսուսու ամէլլի էպէտի էթիւրամը
գաղանամայա շայան տըր : արն ամէլլի մի աքմիտ ամէլլի մի, սալիլ մէձ
րէպճէ Ֆիլա ալէլլէր, մի, զիրա Տրիտէնդեան մինօթու ելու պահպտ
տալիլ պիր դարարը գաթի վէրմէմիշ տիր : Պէլլարմիսն, պուպմէլ-
լէր միւնփէրիտէն վէ մախսուտէն ալրնարագ, էպէտի էօմիւր մրճ
հապպէթտէն նէչաթ էթմէտիքտէն սօնրա գաղանամաղլար տէթ :

(Թաղ. Բրիտարաշույֆ. Էնթ. Դ. Գ. Ժ. Ժ.) : մալիս մառտապիլ շրջ
298. Պիլպիսէրէ սալիլի ատէմ շուսուն պուսուն իշին եախօտ
շու սալիլ իշին, շու կիւնահքեար իշին էծիր գաղանամալիլի մի, գա-
ղանամագ մը : եախօտ կիւնահքեարըն կիւնահպան տէօմիւրի խուսու-
սունու, եախօտ սալիլ լութփլարը օնլար իշին գաղանամալիլի մի
Պուսլար իշին եէփիլիէ Էփրատը նաստան Ալլահա տուալար սուսու-
լուր : Վէ քիլիսէ ճէր քէսի քէստի հիւնիւր րէյինտէ աղատ պրիւզ-
մըչ տըր, վէ պու խուսուստան հէնուղ պիր դարարը գաթի վէրմէտի-
լիստէն պալիլ, եէվիլիյէ պու տուալարը քէստիսի տէ իծրա Էմէր :
Լաքին էծիր ու իսթիհզազըն օլտուղու խուսուս տին պապը տըր :

299. Պուսլարը պէօլլէ իլիթար էթտիքտէն շոճրա կէլլիլի սա-
լիլէրին էծիր ու իմթիհզազընըն օլուպ օլմատըղըն թնաստիւ վէ պէ-
յան էթմէյէ : Սալիլէրին լութուփ սայեսիստէ իծրա էթտիքէրի էյի
միւնէլլէր ամպիհէն էպէտի խիթիլամը : վէ օնուն արթմասընը գաղա-
նապիլիլէր :

Իշպու պին պապը օլան մապտէյի կաթողիկէ քիլիսէ Վէօլլէ թաստիդ
վէ թարիփ էմէր : (Տրիտէնդեան Կիւս. 2. Կալիլի) Ե Սալիլի քիլիսէրի,
վէլլէվ էյի ամէլլէր քիլիլիլի վէ Ալլահըն թէնպիլիլիլիլի թութմուռ, վէ
էնթիլլէրէրին նիհայէթինէ գատար տէվամ էթմիլ Յուսուլար : Ալլահ

ճա իշխենմիշ օլան քէնտի ամէլէրի իշին , Ալլահտան քէնտի մէրհա-
մէթի իշին , վէ Յիսուս Գրիստոսուն էճիր , ու իսթիհագը իշին , է-
պէտի միւքեաֆաթը պէքլէմէք , վէ իւմիտ էթմէք ճայիդ տէյիլ տիր ,
տէյի հէր քիմ տէրսէ , քիլիսէտէն իխրաճ օլուն , անաթէմա եղիցի » :

271. Ալլահն Աղիզ քէլամը աշըդտան պու սալիհիյի թատիգ
էտէր : Գրիստոս էֆէնտիմիզ առաքեալարա (Մարթ. Ե. 12.) « Զիրա
սիզին իւճրէթինիզ փէք չօգ տուր » տէյօր : Վէ (Բ. Տէ. Դ. 7.) « Ե-
յի ճէնկ էթտիմ . եօլու թէքմիլ էթտիմ . իմանը սագլատըմ . պէնիմ
իշին արթըգ սալիհիք թաճը սագլանմը տըր . օնու քի պանա րապպ
սատըգ հաքիմ օլ կիւնտէ վէրէճէք տիր . վէ եալընըգ պանա տէյիլ ,
փլլա հէփ օնուն ղուհուրինի (յայտնութիւն նորա) սէվէնլէրէ տախի » :
(Ա. Կորն. Թ. 24.) « Պիւմէզմիսինիզ քի մէյտանտա գօշանլարն հէփ-
սի գօշար . ամմա իֆթիլար նըշանընը սատէ պիրի ալըր . քէզալիք
սիզլէր գօշուն քի եթիշէսինիզ » : (17) « Զիրա էկէր պուհու րա-
տէթիմ իլէ էտէրսէմ իւճրէթիմ օլուր » : Եանի Աւետարանը վազ
էտէրսէմ : (Մարթ. Ժ. 41.) « Փէյղամպէր աաը իլէ փէյղամպէր դա-
պուլ էտէն . փէյղամպէր իւճրէթի ալաճագ , վէ սալիհ իսմիլլէ սալի-
հի գապուլ էտէն . սալիհ իւճրէթի ալաճագ » : (Մարթ. Թ. 40. Ղուկ.
2. 23. 35. Ժ. 7. Ա. Կորն. Գ. 8. 15. Եբր. Ժ. 35. Եւն .) Հաթթա պու
տահիլիք , հէր քէսին շէրիաթլանտըղընտա Գրիստոս էֆէնտիմիզին
սալիլէրէ վէ միւնաֆըղարա լայըղը միւքեաֆաթ վէ միւճաղաթ
վէրիլէճէյինտէն իսթիտալ օլուր : (Բ. Կորն. Ե. 10.) « Զիրա հէփի-
միզէ Գրիստոսուն տիվանընա չըգմագ կէրէք տիր , քի հէր քէս էվ-
վէլինտէն քէնտի թէնիլլէ կէրէք էյի , կէրէք քէօթիւ իշխտիլինի ալ-
աըն » : (Ա. Կորն. Գ. 8. Ժ. 41.) « Վէ կիւնէյին շէրէֆի պաշգա ,
մահիթապըն շէրէֆի պաշգա , երլտըղարըն շէրէֆի պաշգա տըր . ղի-
րա երլտըղ երլտըղտան շէրէֆտէ ֆէրգլի տիր » :

272. Իշպու պի հագգըն էճիր , վէ իսթիհագը գաղանմանըն
ֆայիլի թարաֆընտան , շարթը էվլէլիսի պիր սալիհ սագ օլմագ կէ-
րէք վէ անճագ սաղըղընտա էճիր գաղանըր : Սանիյէն մութլագ սա-
լիլէք , վէ լութուֆ հալինտէ պուլուհմալը քի , պիր սալիհ էճիր դա-
ղանապիլսին : (Յովհ. Թ. 4.) « Օլ կիճէ կէլլի օնտա քի , հիշ պիր
քիմսէ իշլէյէմէք » . Եանի էյի ամէլի : (Գալ. 2. 10.) « Պուստան պէօյ-
լէ նիճէ քի վաղթըմըղ վար , էյի ամէլլէր իշլէյէլիմ » : (Յովհ. Ժ. 4.)
« Պէնտէ տուրուն , վէ պէն սիզտէ . . . » : (Ա. Կորն. Ժ. 3.)
« Վէ էկէրչի հէր նէյիմ վար իսէ , ֆուգարէլէրէ եթթըրիւսէմ , վէ
մուհապպէթիմ օլմագսա հիշ պիր ֆայիտէմ եօգ տուր » :

273. Սանիյէն էճիր , վէ իսթիհագը գաղանմագ իշին իճրա օ-
լունանճագ ամէլ թարաֆընտան տախի , չըրութու մութլագը վար
տըր . Եանի պիր ատէմ իշլէտիյի ամէլտէ աղատ օլմալը , վէ իշլէտի-
յի ամէլ . քէզա աղատ ամէլ օլմալը , Եանի մէճպուրիլէթ թահթըն-

տա պիտի ամէլ օլմամալը . մէսէլա փերհիզ թութաճագըն տէյի պիր ատէմի պիր օտայա գաբատըպ , հալիա էթմէմէլի քի օ սերպէսթ իւքէն , եմէմէտիլի հալտէ , սահիհէն փերհիզ թութմուշ օլսուն : Իթինճի լաղըմ տըր քի իշլէնէն ամէլ էյի օլսուն , ֆէնա օլմաթըն , օտա հէր վէհճ իլէ էյի օլմալը , զիրա պիր ամէլ հէր վէհճ իլէ էյի օլուրսա , (սարագայիւքն հանդերձ) էյի ամէլ օլուր . ամմա քէօթիւ ամէլ պիր ճիհէթտէն էօթիւ քէօթիւ օլուր : Իւչիւնճիւ լաղըմ տըր քի , իշլէնէն էյի ամէլ գերբնական օլսուն , եանի օլ ամէլին կէրէք ալը , վէ կէրէք մագաստըր էյի օլմալը : Պունու տա Բելակեանլարա գարչը սէօլէրիզ . զիրա օնլար թապիլի ամէլ իլէ էպէտի էհթիչամը գաղանապիլիբիզ , տէր իտիլէր . վէ պէօլլէ Քըլատոսուն լութֆուճու չիւրիւտիւր իտիլէր : Լաքին ֆէվզէլատէ պիր ամէլ , անճագ էվվէլ սէպէպինտէն նէշաթ էտէր . պու սէպէպտէ հալը հաղըր լութֆու տուր : Վէ գերբնական մագսէտինտէն նէշաթ էտէր , օ քի սօն սէպէպ , եախօտ վէսիլէ տիր . (վախճանական պատճառ) . եանի պիք ամէլ Ալլահա խիթապէն օլմալը , օ քի ֆէվզէլատէ հալին սահիպի մութլագը տըր : « Դերբնական չնորհք միայն ստանայ զգերբնական փառս , եւ զվախճան » մէշհուր իսթիլլահա մէպնի :

Պ . Պալատէ էճիրի գաղանան էսպապ ու շուրութա Յակուբուսուն (Ա . 12 .) « Մութլու օլ քիմսէյէ քի , թէճըրպէ օլունուր . զիրա թէճըրպէ օլունարագ Ալլահըն քէնտիսինի սէվէնլէրէ վատպուշուրտուղու էօմիւր թաճընր ալաճագ » սէօղիւնէ մէպնի , Ալլահ մուհապպէթինի տախի պաղը Աստուածաբանլար , Ս . Թուվաս . (1 . 2 . Վէճ . 114 . Յօդ . 4 .) իլէ իլավէ վէ իտտա էտէրլէր : « Էպէտիլիք էօմիւր տէր . Ս . Թուվաս , եարպտըմը թապիաթըն տէրէճէսինտէն իւպթիւն պիր էյիլիք տիր . զիրա թապիաթըն իլմինտէն վէ արզիւսիւնտէն տախի իւպթիւն տիր . Պօղոս առաքեալըն (Ա . Կորն . Բ . 9 .) տէտիլի կիպի « կէօղիւն կէօրմէտիլի վէ գուլագլարըն իշիթմէտիլի , վէ ինսան գալպինտէն կէշմէտիլի շէյի Ալլահ քէնտիսինի սէվէնլէրէ հաղըրլատը » : Պունուն իշին տիր քի , հիչ պիր եարատըմը թապիաթ էպէտի էօմիւր գաղանաճագ ամէլին սէպէպի քեաֆիաթ օլմազ . principiecon sufficiens էկէր քի ֆէվզէլատէ պիր սլախշի իլավէ օլմազսա , օ քի լութֆ թէսմիլլէ օլունուր :

ՊԱ . Մուախիարէն պիր ամէլին էճիր ու իսթիհագա շայան օլմասը իշին Ալլահըն տախի վատի ալիսի էլզէմտիր : (Եբր . 2 . 12 .) Իման իլէ , վէ թահամիւլ իլէ , Ալլահըն վատլարընա մէրասխօր օլաճագլար » սալիլլէր : (Ժ . 36 .) « Սապրա միւհթաճսընը , քի Ալլահըն րատէթինի իճրա էտիպ , վատէ մուվաֆֆագ օլսաթնը » :

ՊԲ . Էճիր ու իսթիհագըն մագհարընա (առարկայա) կէլինճէ , էճիրին իքի մագհարը վար . լութֆ վէ էհթիչամ , պու էհթիչամը վէ զամմիլէսինի եախօտ արթմասըն սալի առէմ պի հաղզէն էճիր գա-

ՕՆ ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ ՅԱՍՐԷ

ՄԷԼԱՅԻՔԼԵՐ ԻՒԶԵՐԻՆԷ

ՊԵ. « **Ն**ԵՐ շէյ օնուն իլէ օլտու, վէ օնսուզ հիշ պիր շէյ օլ-
մատը » (Յօդ. Ա.) եպղորդընա մէսին, մէլայիք-
լէրին եարատըմատը Ալլահըն խարիճի ամէլլէրինին, եանի փտարէյի
էլլէլիսինին վէ էզէլիսինին հիքմէլլիւ էսքրի միւլէլլայիլէնի թէամլիյէ
ծլաւ սէզա տըր: Ալլահ ուժոււ տիւնեայը իճքնէլ զաթտէն խալգ վէ
թէրքիւլ էյլէտի, պիրիննիւ, սատէ բուհտաննապարէթ օլան, գէվաթը
եարաթտը. քի մէլայիքիք եա (հրեշտակը) թէամլիյէ օլդարար. Պի-
քիննիսի սատէ մատտէլլէն, եանի բուհու օլմայան զաթտէն, մէքէլլայ
թօրիադ, սու, հալա: Իքչիւննիւսիւ, հէմ բուհտան, հէմփատտէ-
տէն միւրէքքէնլ օլան զաթթը. եանի ինսանը, վէ ճէմի հայվանաթը
եարաթտը:

ՊԶ. Պիրիմ սատէտիմիլ զուրմատա մէլքըր պիրիննի զաթթըն իւ-
ղէրինէ պահս էթմէք տիր. եանի մէլայիքլէրին իքզէրինէ. Մէլայիք
խամի (հրեշտակ) խապէր կէթիրիճի տէմէք օլուպ մէլմիւրէլլէթտէն
ալընմըլ պիր փսիմ տիր. մէլայիքին թապիլաթը սատէ բուհտուր.
Փուլթիքէթթէթէր մէլայիքլէրին պաղը բուհլար (օգիք) պաղը ճին-
լէր, ֆէնա բուհլար, պաղը քիւչիւք Ալլահլար թէամլիյէ էտէր փա-
լէր. վէ պաղը տա նասըլ քի կիկերոն, Քիպիսուոն բիւեամընտա զ
քիւչիւք Ալլահլար, պէօյիւք Ալլահլար, երլաղլարըն փաթիլլէյ մէլա-
յիքէրէթ թէամլիյէ էտէրիտիլլէր. վէ էվայիլտէ քիմիսի հրեշտակլարըն
թէնի վաթ, քիմիսի հրեշտակլար պիր եէր դաբատըրլար. տէրիք
տիլլէր. Պիլ զու կիպի, վէ պիր թաղըմ պիլ լուղում միւճաթէլլէրի
պէր թարաֆ էտէրէք, անճադ կաթոզիկէ քիլիսէնին տին պաղը ծլան
թալիմաթընն, վէ ադայիլտինին թապիլլիկէ կէչէրիլ:

Իմտի էլվէլա մէլայիքլէրին օլթուղունու, վէ թապիլլէրընը
Սանիյէն, խասիյէթլէրինի. Սալիսէն փաղիֆէլլէրինի. Բապիէն լուլթի-
լարընը, վէ իչլէրինտէն պաղըլարընն եախօտ պիր քըլմըն զոթ
լունսուղու լուլթի հալինտէն վէ տէրէճէթինտէն տիւշմէլլէրինի: Խա-
միլէն մէլայիքլէրին ինսանլար իլէ սոսլիլ վէ հիւսնիւ միւլադաթլա-
րընը, եանի ինսանա շէլթանլարըն էլմիլքէրի ֆէնալըղլարը, վէ մէ-
լայիքլէրտէն ինսան իլէ ճէրեան էտէն հիւսնիւ միւլադաթլ վէ շէֆա-
աթլարընը. Սատիսէն մէլայիքլէրին շէֆաաթլարընը քվէ ինսանլարըն
մէլայիքլէրէ օլան աղւա, վէ իպատէթի, վէ թասվիրլէրինէ Կալէթի.
Սապիյէն, մէլայիքլէրին ալէլ ումոււ թասվիրլէրինէ պիլլէրտէն իպ-

բաղ օլունան իպատէթին ճայիղ օլմար իւղէրինէ , պունլարըն հէ-
փիսինի պիրէր պիրէր եաղաճաղղ :

ՊԱՊԸ ԻՎԱԼԸ

ՄԵԼԱՑԻՔԼԷՐ ՎԱՐ , ՎԷ ԹԱՊԻԱԹԼԱՐԸ ՍԱՏԷ ԲՈՒՀ ՏՈՒՐ

ՊԷ . Պու սահիւլի Սաղուկեցիէնէ գաքը , քի (Գրք. ԻԳ. 8.)
հրեշտակ , վէ էօլիւքին տիրիւմէնին ինքեար էտէր իտիւք պէօլէ
պէյան էտէրիդ : (Դաւիթ. Է. 9.) « Կէօրիւրիւտիւմ քիւրսիւքէր աթըլէ
մըշըթի » վէ միւսին օլան (Ալլահ) էսպապլարը պէյաղ գար կիպի
օթուրուր իտի , վէ պաշընըն սաչլարը թէմիղ եիւն կիպի , թախթը
աթէշին պէվֆի կիպի չարիւլարը աթէշ իլէ թաթուլմուշ . . . պին-
լեքճէ պինլէր օնա խըզմէթ էտէր իտիլէր . վէ օն պինլէրին օն պին-
լէրի (բիւրք բիւրուց) հիւղուրունտա տուրուտուքար , տիվան գու-
րուտու , վէ տէֆթէրլէր աչըլար » : (Յուդ. Ե. 11.) թըպըր Դանիէ-
լին տէտիլի կիպի տէ Յովհաննէս կէօրաիւ : (Եբր. Ա. 4.) « Քրիստոս
օլ գատար մէլայիքլէրտէն տահա իւսթիւն օլտու , նէ գատար օնլար-
տան տահ լէի իսիմ գաղանտը իսէ : զիրա հրեշտակլարըն հանկըսը-
նա պէնլիմ էվլատըմըն վէ պու կիւն պէն սէնի տօղուրտում , տէ-
տի : Օնա Ալլահըն մէլայիքլէրի սէճտէ գըլաճաղ տըրլար . լամմա հը-
րեշտակլարատա սէօլէր քիմ քէնտի մէլայիքլէրինի բուհտան , վէ
խըտմէթճիլէրինի աթէշ ալէֆինտէն էթտի » : Պու սէօզլէր հէմ հը-
րեշտակլարին Ալլահման եարատըրըղընը , հէմ սատի բուհտան , վէ
ալէֆ կիպի պիւրքաթըղլարըն պէյան էտէր . օնու քի Դաւիթ մար-
գաթէ : (ՃԳ. 4.) Ասղմֆաթա դաթէն սէօլէմիլ իտի , վէ (Եսայ. ԺԶ.)
հիւշտակ Ագարը գօճաթընըն խանէսինէ տէօնսիւն տէյի նասիհաթ իլ-
թի : Վէ (ԺԹ. 1.) Պոգոմ գոմոր քէյֆիլէթինտէ Ղուլտու օլ մէք-
րուհ շէհրին ալտէմէրինտէն գուրթարան մէլայիքլէր տիր : Վէ (Եսայ. ԻԳ. 7.)
« Կէօլէրին սահիպի Ալլահ քէնտի մէլայիքլէրինի սէնին էօ-
նիւնտէն իրաւ էտէր » : (Դաւ. Ա.) մէլէք Մարիամ Աստուածածի-
նէ միւստէ վէրի . « Ողջոյն քեզ Մարիամ եւն » : (Մար. Ա. 20.)
Յովսէփէ հրեշտակ կէօրիւնիւր , Մըսըր տէյարընա գաչմաթըն իսթար
էտէր , վէ թէքրար Հերովքէօին էօլտիւլիւնիւ Մըսըրտա Յովսէփէ խա-
պէր վէրի . (Դ. 11.) մէլայիքլէր Քրիստոսա խըզմէթ էտէրլէր : (ԻԶ. 53.)
Քրիստոս էֆէնտիմիղ Առաքեալլարընա կէօյալէն օն իքի թա-
պուր մէլայիք էնտիլէմէմ մի պէնի մուհաֆաղա էթմէք իչին , տէյի
սէօլէր . հրեշտակլար եիւղլէրի կիւնէշ կիպի փարլայարաղ Քրիստո-
սուն Աղիղ մէզարընըն պաշընա կէլիլէր , վէ գարըլարա , տիրիլի
էօլիլէր արասընտա նէ արայօրսունուղ , տիրիլտի տէյի միւստէլէր

էր : Պոռնար կրպիւ սայիր չօգ մահէլէքտէ հրեշտակարն վար օլ-
տուղունու հէմ թէնսիզ , վէ զիրուն օլտուղարնը ազիզ քիթնայ .
(Եփե. 2. 12. Ղաւ. 2. 18. ԺԱ. 26. Հոռ. Ը. 16. Ա. Կրթ. Բ. 11.)
միւսէրրահէն եազար : Տէմէք քի մէլայիքէր սատէ ըռէ տոճըլար .
պու կրպիւ վէ կաթողիկէ եկեղեցի Ղաթերան . Դ. սինօթունտա դա-
րար գըլտը . եանի , Ալլահ կէօրիւնիւր վէ կէօրիւնմէզ զաթլէրի . հըձ
րեշտակարը վէ տիւնեա իլէ զիրունարն հէփիսիսի եարաթտը : Պոռ
սահիլիկի համտ օլտուն քի , բրօթէսթանլար ինքեար էթմէզլէր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՄԵԼԱՅԻԲԷԼԵՐԻՆ ԽԱՍՍԻՅԵԹԷՐԻ

ՊԸ . Էփվէլա մէլայիքէրին ըռհու էօլմէզ (անմահ) տիր , չիւն-
քի ըռէ տոճը , վէ պունուն իչին տիր քի , մէլայիքէր էօլմէզ , վէ
թէքմիլ զաթ թէսմիյէ օլտըլար : Պիզիմ ըռհումուզ հաթտը զաթըն
տա թէքմիլ իսէ տէ , լաքին մագսէտինէ եախօտ վազիֆէսինէ պազա-
րազ , ինսանըն թէնիլէ պիրէչէն պիր ճինս ըռէ օլտուղունտան
թէքմիլ տէնմէզ , ամմա մէլայիքէրին էօյլէ պիր մագսէտի մախսու-
սու օլմատըլընտան , մէլայիք հատտի զաթընտա թէքմիլ զաթ վէ էօլ-
մէզ պիր զաթ թէսմիյէ օլտունուր :

ՊԹ . Ֆագաթ էօլմէզ լուղէթինին իքի մանասը վար տըր . ասըլ
վէ սահիհ էօլմէզիլք Ալլահ եագըլըր , զիրա վարըլընը , վէ քէնտի
զաթընը տիկէրինտէն ալմամըչ . տէմէք քի , էօլմէզիլք էպէտի օլան
զաթէ լայըգի իլէ եագըլըր . օ քի պիր Ալլահ տըր : Սանիյէն մէլայիք-
լէրէ , վէ ինսանըն ճանընա տախի էօլմէզ տէրիզ , պու էօլմէզիլք էփ-
վէլքի մանատէ , եանի զաթը մութլազ վէ լազըմ օլան Ալլահ սա-
տէ եագըլըր : Մէլայիքէր , քի հիչտէն Ալլահըն գատիր գուվէթիյ-
լէ եարատըլըլար , պիր վագըլթ վար տըր քի , եօղ խոխէր , տէմէք
քի օլտուղարը վագըլթա պիտայիք իսմինի վէրիլիզ . վէ մատամ քի
պիտայէթլէրի օլտու , տէմէք քի սօնլարընըն տա օլմասընըն ինթի-
մալի վար տըր . վէ սօնու օլմատըլընըն սէպէպի եալընըզ Ալլահըն
միւրատըր վէ լութիֆու ալխի տիր քի , էօյլէ խասսիլէթլէր ծնլարա
վէրմիլ քի , էպէտի գալսըլար . պու տա Ալլահըն մէրհամէթինէ եա-
զըլըր պիր ինսան տըր . իշթէ պունուն իչին տիր քի , մէլայիքէրէ
էօլմէզ տէրիզ : Թըպզը ինսանլըրն ճանլարը հագըլընտա տախի պու
սէպէպլէրի կէթիլիլիլ . չիւնքի Ալլահըն ազիզ քիթապը պունու
պէօյլէ թաստիգ էտէր : (Մարկ. Գ. 29.) « Ազիզ ըռհա քիւֆիւր է-
տէն էպէտի ափլըզ պուլամազ . իլլա էպէտի կիւնահա պօրճու գա-
լաճազ » : (Յովհ. 2. 59.) « Էպէտի եաշայաճազ » : (Հոռ. 2. 22.)

« Սալթիկերին պահու էպէտի էօմիւր տիւր , զիրա կիւնահըն իւճըթի էօրիւմ տիւր : (Կանթա Ալլահըն տիւրաննիտան մահրում օլմադ տըր) . ամեա Ալլահըն խուժֆօմ Յիսուս Քրիստոս իլէ էպէտիյէտէք » տիր : (Մաքթա Ժ. 22.) « Թահաժիւլ էտէն քիմէ էպէտի Կաշայաճադ » : Վէ պուշար կիւլի Կիւնէրճէ շէհատէթ Նլար . համո օլուռն քի վազ-թիւրգտէ պու ծահիւրիլ տիւսիլէքտէն մաատա քիմէ ինքեար էթմէզ : շէփտէ Ալլահըն ատալէթ վէ մէրհամէթինէ գարչը օլուրդ զիրա սոլիլէր պու տիւնեպտա էղիլէթ շէքմիշ օլուրդ : էօլտիւքտէն սօնրա էպէտի միւքեաֆաթընտան տա մահրում գալըր : Սանիյէն սա-լիլէրին հալի միւնաֆըզլար հալինտէն տահա ֆէնա օլուր . լաքին էօյլէ տէյիլ տիր . չիւնքի քէնտինիզէ կէօյլէրտէ խաղինէլէր թէճէմ միւլ էտին , օրտաքի նէ խըրսըզ չալապիլիւր , նէ կիւվէ եէր , վէ նէ փաս չիւրիւտիւր տէյիլ , սահիւլիք քէնտիսի Քրիստոս սէօյլէտի :

ՊԺ. Տէֆա մէլայիքլէրտէ Ս. Օգոստինոսուն տէտիյինէ կէօրէ րա-տէյի ճիւղիւյէ վար , աղիմ իլմ (Իմպացական կարգընթիւն) վէ տույ-ղու , Էօգսա Ալլահ միւթիւ օլանլարա լուժֆ , վէ միւքեաֆաթ , վէ ասը օլանլարա միւճաղաթ վէրմէզ իտի , վէ վէրտիլի հալտէ Ալլահ հագսըզլըզ էթմիշ օլուր իտի : Չիւնքի պիր ամէլին էյի , վէ ֆէնա ատտ օլմասը իչին , մութլադա իքի շէլ լաղլմ տըր , էվլէլա , օ իշ-լէտիյին ամէլին մալիւմաթը իշլէյէն քիմէտէ պուլունմալը , Էանի պիւրէքէ իշլէմէլի : Սանիյէն րատէյի ճիւղիւյէն օգ ֆալիլէ մալիք օլմալը : Պիլ ախէրէ օլ ամէլի իշլէմէտէ մէճպուրիլէթ ալթընտա օլմա-մալը : Վէ իշպու ճէպը , Էա գուվիք Էա ինթիյաք ճէպրի օլապիլիւր : Պուռուն իչին տէրիլ քի , մէլայիքլէրտէ պուլունան իլմ , ֆէվգէլա-թէ պիր իլմ տիր . նասըլ քի Ալլահըն էլիլէրինէ Էագըլըր : Ս. Օգոս-տինոս , հրեշտակլար օլմուշ շէլէրի Ալլահըն քէլամը իլէ պիւրիլէր , Էանի Ալլահ իլէ , լաքին Էիւրէքլէրին կիլի սըրըլարընը պիւմէղլէր (Գ. Թաք. Ը. 39.) « Սէն կէօյտէ տույաճագսըն . . . հէր քէսէ քէնտի կիթտիլի Էօլա կէօրէ էտա էտէճէքսին , նասըլ քի Էիւրէյինի կէօր-միւշ իսէն (զիրա սէն Էալընըզ պիւտին ինսան էվլատլարընըն Էիւրէզ-յինի) » : Լաքին քէնտի թապիաթլարընըն , վէ աղլը թապիլէթլէրի գուվէթիլի , գերընական սըրըլարը վէ սայիր գերընական օլմուշ իշ-լէրի պիւմէղլէր . անճագ Ալլահըն քէլամը իլէ , Էախօտ Ալլահըն քէն-տի իւզէրինէ օլան իլամ Էա պէյանը իլէ պիւրիլէր . պիլ ֆարզ Քը-ընպոսունմադդեղութիւն սըրըլընը Պօղոս առաքիւլ (Ա. Տէֆ. Գ. 16.) « Ալլահ թէնտէ կէօրիւնտիւ , րուպա սալիլէնտի . մէլայիքլէրէ կէօ-րիւնտի » տէմէսինէ մէպնի , մէլայիքլէրէ գերընական Էբար պէյան օլուր . օ տա Ալլահըն քէլամը իլէ , Էախօտ իլամը իլէ : Յովան Ոս-կեբերան մէլայիքլէր պիլիմ իլէ պերապէր Քրիստոսուն մարդըղու-թիւնու պիւմէլէ լաղըզ օլտուլար տէր :

ՊԺԱ. Վէ լաքին մէլայիքլէրին իսթիֆհամ (իմպացութիւնու)

իւմի վար , օքի պիղտէ պուշունիպղ , էանի անլար վուգուաթլարն հեր սէպէպլէրինի , օլ վուգուաթլար օլիգդտան պիլիլլէր , պիլլէր կիւճ իլէ վէ չօգ դանմէթ իլէ արայը , վէ թէֆէքքիւր քէթիլլէր սօնրա , վէ օլ շէյլէր ֆիլիէն իճրա օլտուգտան սօնրա պիլիլլէր , Պու տէլէմիգտէն , էօյլէ իսէ մէլայիլլէր հեր շէյի պիլիլլէր , տէմէք չըգ մազ անճագ թապիլիս վէ մուլթլագ լաղլմլը շէյլէրի պիլիլլէր տէմէք տիր . պուճնէք տա սէպէպի , Ս . Օգոստինոստէ տէտլիլլէն նազարէն չու տուր . է հանի մէլայիլլէր աղլը , մուհապլէթ պաղը իլէ Ալլահն քէլամնա պիլլէշմիշ օլտուգուտան , մէլայիլլէր հարատըլաղլտան սօնրա պիլիլլէր , հարատըլլարը հարատըլանագ տէյիլլէր , էպիլլէր Փլա հն քէլամնա , ճպար տահա հարատըլմատան պիլիլլէր , Վէ պու իլմէ Ս . Օգոստինոս իլմի սապան իսմինի վէրիւր , պատէհու տախի հա րատըլաղլտան սօնրա օլան շէյլէրի իրիւտի ֆլմիլլէ պիլիլլէր , իշպու իլմին էվլէլլնտէն օնլար Ալլահտա (նախապալ) վար իսիլլէր . զիրն օլմայան շէյ պիլլէմէք (Գլէր . Գ . 3ա . Գլէր . 1 . Բ . Գլէր . Գ . 647 .) իրլապալի քէլամ մէլայիլլէրտէ հէմ իլմ վար ի շէյլէ քիլլ քէլայիլլէրին իսանը պիլլիմ կիլի պէյիլլէրինտէ մատտի տէյիլլ . ան ճագ աղլլիլլէ տիր , իսանլար իլլէ մատտի սուրէթտէ , քի Ալլահն իլ էֆրեարարը գուվլէթ վէ անլարլար , հէմալա տէլլէճէտէ ան լարլար նապը քի Պօղոճ առաքէլալ տալի (Ա . Կրն . Ժ . Գ . 1 .) « Էվէր չի իսանլաղլն իսանլարընը վէ մէլայիլլէրինքինի տախի պիլիլլէր » պմա մադհապլէթիլլ օլմադա , պէն հիլլ զլիլլ շէյ , տէյիլլմ » տէյիլլ տիր . Պու ճիւլէ մէլայիլլէրտէն էսրար վէ կիլլի օլան բէք չօգ շէյ տէ վար տըր . մէսէլա (Մ . Գ . Ժ . 32 .) տիւնեանըն սօնուտնա (Լ . Գ . Գլէր . Ժ .) Ալլահն միւրատընը պիլմէյօրլար : (Զ . Գ . Ա . 12 .) ելթմիշ սէնէլիք Երեմիանըն վաղընըն նէթիճէսինի վէ իսրայէլին իշլապընը պիլմէյօր :

ՊԺԻ . Մէլայիլլէրտէ իլմտէն վէ բատէթտէն պաշգա , տուլղու տա վար տըր . տուլղու տէմէք , էյի պիլլ շէյի հիսս էթմէք ֆէնա շէյ իլին էսէֆ էթմէք տէմէք տիր . մէլայիլլէր քէմալը իլմ իլէ , վէ քէմալը լութֆ ու մուհապլէթի իրաի իլէ տօլմուշ օլուպ , Ալլահ իլէ քէմալը մուհապլէթ իլէ պիլլէշմիշ . պու մուհապլէթին էսէրի , մահղուգ , մէսրուր , մէմուռն , վէ Ալլահտան միւթէշէքքիւր օլմադ թապիլի տիր . նապը քի մէլայիլլէրին վաղիլլէսի պահսընտա տախի հաղաճաղլլ : իշպու տուլղու մէլայիլլէրտէ վար օլտուգուտու աղիլլ քիլթալ թապիլլէ էսէր : (Ե . Գ . Գ . 2 .) « Մերովլէլլ օնուռն իւլթ հանընտա (հանի Ալլահն քիւրսիսինին սաղընտա սօլուտա) ալթը գանատ պիլիլլինին . ալթը գանատ տիկէթիլլին , իթիսիլլէ ալաղլարըն » նը , իթիսիլլէ եիւզլէրինի (էօրթէրէք) տիկէր իթիսիլլէ ուշարտըլար . վէ պիլլ պիլլինէ սէպլէնէրէք , տէր իսիլլէր . Սուրը , Սուրը , Սուրը , հա լապալ գուվլէթլէր Ալլահը , պիլլիլլէն քիլլան էթիլլամըն քիլլ

տողմուշ տուր» : Այսպիսիքն զանաապարտելա ձեթր էթմէք, եւ զ-
լէրինի զանաապարտելա էօրթմէք ըայէթ վէ հիճապ տուղուսունտան
նէշաթ էտէր : պուրապընէ տէրքեար : Ալլահ ազմուշանը թէնպիհ է-
տուպ, տիթրէյէրէք, եւ, աղիզ, ազիզ, ազիզ ասկէրէր ըապալը :
իթիշամըն տիւնեայը պուրուրուր տէյի իզրար էթմէք, քէզալիք
պու տուղու էտէրի տիր : (Մհնր. ԺԸ. 5.) « Եւսի տէտիւն կիպի » :
Եւսի մէլալիքէր, Աբրահամըն տալէթինէ թէնէզզիւլ էտիպ օնու
գապուլ պուրուրուր, եինէ օլ մէլալիքէր Աովտուն խանէսինէ կիր-
տիքէրինտէ Սոգոմէու էշգըշալար օլ խանէյի ֆէնա ֆիքր իշին գուշաթ-
տըլար, մէլալիքէր օլ էտէպիլիքէրի վուրուպ քէօր էթտիլէր, պու
տա տուղույա մէպնի տիր : Վէլ հասըլ Աստուածաշունչտա հէր նէ
մուամլէ օլմուշ իսէ, կէրէք նուրտան օլան մէլալիքէր օլսուն,
կէրէք շէլթան վէ ճիւլէրտէն օլսուն, քեաֆֆէտի տուղու իլէ օլ-
մոքշ, վէ տուղուսուզ պիր զաթըն հարաքէթ էթմէյէ լիյազաթը պի-
լթ օլմաղ : (Մհնր. ԺԸ 10. Ա. Ի. 22.) մէլալիքէրին Ազա-
րոտու հայր Աբրահամըն գուճաղընա կէօթիւրմէսի, Մարիամ Աստ-
ուածածինէ Գաբրիէլ հրեշտակըն միւժտէ վէրմէտի : (Ա. Ի. 43.)
Քրիստոսու թէպէլի էտէն մէլալիք, վէ սայիր պուշարըն հէ-
փիսի մէլալիքէրին ըուհանիճէ տուղուլարը օլտուղունա տէլիլի քեա-
ֆի տիր : Կէրէք Քրիստոսուն կաթողիկէ քիլիսէսի, կէրէք Ալլահըն
աղիզ, վէ շիֆահէն քէլամը, վէ կէրէք աղիզ հայրապետէրին շէհա,
աթթէրի, պու սահիլիքէրին թըպզըսընը թասաթէ էտէրէր : վէ
կաթողիկէ ճէմաթըն տախի իթիգաթը պու պապտէ միւհիթէրմ
վէ միւսէլլէմ տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՄԵԼԱՅԻԲԼԵՐԻՆ ՎԱՋԻՖԵԼԵՐԻ

ՊԺԳ. Մէլալիքէրին վազիֆէլէրի վաֆիր վէ միւթէատտիտ տիր :
պալըճալարը էվվէլա, Ալլահը սէնա էթմէք, վէ եարատանա իճապ
էտէն քեաֆֆէի հիւրմէթ, վէ ուպուտիյէթի իպրազ էթմէք տիր :
Սանիյէն, Ալլահըն ինսանլար վէ տիւնեա հագզընտա էմըլէրինի իճ-
րա էթմէք տիր : Սալիսէն ինսանը վէ տիւնեայը մուհաֆազա էթմէք,
տիւնեա իշին շէֆաաթ էթմէք, էսիրկէմէք հէր տիւրլիւ էյիքէրի
ինպանա վէ մախուգաթա Ալլահտան տիլէմէք տիր պազըսըլա : Պուն-
լարը պիրէր պիրէր սէօլէյէլլիմ :

1. Եւսի մարգարէ (2. 2.) Սերովբէլէրին « եւ աղիզ, ապիզ, ա-
ղիզ գուլվէթլէրին ըապալը, սէնին էթիշամըն իլէ պիւթիւն ճիհան
քուլմուշ տուր » տէյի պիրպիրինէ սէտալաշըպ, սէօլէտիքէրինի եւ-

դար : Դաւիթ մարգարէ (Իձ. 2.) « Պիւթիւն մէլայիքէր ըսպպը սէնա էտին տէր » : Քէզա Ալլահա հիւրմէթ էթմէք վէ սէնտէ գըլմագ : (Ղ. 8.) « Պիւթիւն մէլայիքէր օնա սէնտէ գըլսընլար » : (Եբ. Ա. 6. Փէլէ. Բ. 10.) « Ձիրա Յիսուս Քրիստոսուն իսմինէ հէր քէսին կէօյտէքիլէ-րին , հէրտէքիլէրին , վէ շէյթանլարն տիգի սէնտէ էտէնէք » : (Յա-նի Բ. 19.) « Շէյթանլար տախի ինանըլար վէ տիթրէրէր » . Եա-նի Ալլահտան : (Յայ. Է. 11.) : Պու սահիհլիլի քիմսէ ինքեար էթ-մէզ , վէ ըսնօն տա պէօյլէ գապուլ էտէր , մատէմ հէր մախլուգա-թըն սահիպ մութլաղը Ալլահ տըր , սահիպինի թանըմագ պիր էմրի թապիի տիր , հայվանլար պիլէ պունա թապիաթ նօմոսու իգթիզա-սընա պինանէ իծրա էտէրէր :

ՊԺ. Գ. 2. Ալլահն էլիմիրի իլահիյէսինի ինսանլարա կէթիրիսզ կէօթիւրմէք մէլայիքէրին պիր իքինճի մուգատտէս վաղիֆէսի տիր : (Ման. Ի. 15. 16.) Աբրահամ Իսահակը գուրպան էթմէսին տէյի , Ալլահ մէլէյի իրօալ էթտի : « Վէ ըսպպըն մէլէյի կէօյտէն Աբրահա-մա չաղըրտը տէյէրէք , քէնտի նէֆսիմէ հէմին էթտիմ , տէր ըսպպ , չիւնքի պունու իծրա էթտին . վէ պիր թանէնիք օղուհա պէնիմ ի-չին գըլտըն » : (Ժ. 7.) Ագար Սառանն հանընա թէքրար կիրսին տէյի , հրեշտակ էմր էտէր . « քէնտի էֆէնտինին հանընա տէօն » : (Ի. 11.) « Վէ ըսպպըն մէլէյի կէօյտէն չաղըրտը , տէյէրէք , Աբ-րահամ , Աբրահամ . . . էլինի չօճուղուն իւգէրինէ ուգթմայասըն . . . » (Ղ. Գ. Ա. 26.) « Վէ ալթընը այտա Գալիլէալըլարն շէհրինէ Գաբ-րիէլ հրեշտակ պիր պաքիրէյէ Ալլահտան իրսալ օլտու , վէ օնուն Եա-նընա կէլիպ տէր , մութլու սանա , հս լութֆ պուլմուշ գըղ , ըսպպ սէնին իլէ տիր . . . » : (Ղ. Գ. 19.) « Ճէվապ վէրտի հրեշտակ օ-նա , վէ տէր . պէն Գարրիյէլիմ , քի Ալլահն հուգուրունտա տուրու-րում , պունու սանա միւթտէլէմէք , վէ սէնին իլէ սէօյլէմէք ի-չին իրսալ օլունտում » : (Ղ. Գ. Ի. 43.) Յիսուսու թէսէլլի էթմէք իչին մէլայիք կէլիր : (Յ. Գ. Ե. 4.) Պրոպատիկէ հավուգունա պէհէր սէնէ միւգաննէն վագըթլարտա մէլայիք էնիպ , սուլարը գարըշտըրըր իտի . վէ օ քի էվիլէ տավրանըր իտի , հավուգա կիրտիյի կիպի շի-ֆա պուլուր իտի : (Ման. Գ. 11.) « Վէ իշթէ մէլայիքէր հանաշըպ օնա խըզմէթ էտէր իտիլէր » : (Եբ. Ա. 14.) « Մէկէր հէփսի լաղըմ օլան բուհար տէյիլ մի տիրէր , քի սէլամէթէ մէրասիօր օլաճագ քիմ-սէլէրին խըզմէթի իչին իրօալ օլուրլար » : (Ե. Գ. Ի. 20.) : Պունուն կիպի չօգ հէրլէրտէ հաղըր տըր քի , մէլայիքէր Ալլահն էմրլէրի-նի իծրա էթմէյէ իրսալ օլմուշ էլիլէր տիրլէր , հրեշտակ մանաը տա . զաթէն հիլի , հախօտ կիօստէրիլմիլ , հախօտ միւթտէնի տէմէք տիր :

ՊԺ. Ե. 3. Իւչիւնճիւ վաղիֆէլէրի ինսանը վէ տիւնեայը մուհա-ֆազա էթմէք տիր : (Ման. Ի. 16.) « Օլ մէլայիք քի , հէր պիր պէ-լատէն պէնի գուրթարտը , օ պու չօճուղարը միւպարէլէսին » :

(Եփ. Ա. 14.) եազարդը կրպի, վէ Դաւիթ մարգարէ, (Սաղ. Թ.) քէնտի մէլայիքլէրինէ սէնտէն էօթրիւ, հէր հօլտա սէնի մուհաֆազա էթմէք իչին թէնպիհ օլունմուշ տուր » : (Մարթ. ԺԸ. 10.) « Սաղը նըն օլմայա քի, պու քիւչիւքլէրտէն պիրիսինէ հագարէթ էտէսինի, սիզէ տէրիմ քի, տայիմա օնլարըն մէլայիքլէրի կէօյտէ օլան փէտէրիմին երեզիւնիւ կէօրիւրլէր » : Պուրատա Քրիստոս էֆէնտիւրիւ զին սէօզլէրինտէն իքի մանա չըգար, հանի մէլայիքլէր ինսանը հէմ մուհաֆազա էտէրլէր, հէմտէ հէր պիր ատէմին պիր մուհաֆազա էտիծի մէլայիք պահապան հրեշտակը վար տէմէք տիր, զիրա օնլարըն մէլայիքլէրի տէյօր : Տէմէք քի պու մէլայիքլէր օնլարա խաս, վէ թարաֆը խիւտատան թային օլան մէլայիքլէր տիր : Պունու միւսատորդ, (Ղաթ. ԺԶ. 22.) « Վէ ֆագըր Ղազարոսուն էօլմէսինտէ, վէ հրեշտակլարըն օնու Արքանան գուճաղընա կէօթիւրմէլէրինտէ » : (Գործ. ԺԲ. 15.) քրիսթիանլար տուա իչին Յովաննէսին, քի սօնրա Մարկոս տէնտի. վալիտէսինին խանէսինտէ տուատա իքէն դաբու վուրուլուր, պիր խալայըդ գաբույա կէլիր, վէ գաբույա կէլէնին Պետրոս օլտուղունու անլար, օ քի չիֆթէ դէնծիրլէր իլէ մահպուտա թէվգիֆ օլմուշուտու, վէ հրեշտակըն վասէթասըլա դէնծիրլէր չէօզիւլմիւշ, վէ մահպուտան դուրթուլմուշուտու, իչէրտէքիլէր ինանմատըլար, հանըլլօրսուն Պետրոս օլմամալը « Յուն մէլէյի օլմալը » տէյու ճէվապ վէրտիրլէր : (Դեբ. 2. 2.) Ռաբայէլ պաշ հրեշտակըն սահապէթիլլէ պէօյիւք պալըղըն հիւճիւմիւնտէն խէլա օլուր : Քէզալիք Ալլահըն էմրիլլէ Իսրայէլ միլլէթինին օրտուլարընա մէլայիք գըլաղուղուդ էտէր իտի : (Յով. Ե. 14.) « Բապալըն աաքէրինին սէրասքէրի կէօրիւնտի » : (Դեբ. Ժ.) Աճէմ փատիչալըղընըն մէլայիքլէրինին զիքրինի, վէ Բուժ փատիչալըղընըն. վէ իսրայէլին Միքայէլ եարտըմը սէրասքէրին զիքրինի, քի մէլայիքլէր տիրլէր, հաղըյօր : (Ել. ԻԳ.) « Իլթէ պէն քէնտիմ մէլէյիմի կէօնտէրէճէյիմ, քի սանա գըլաղուդ օլաճագ վէ սէնի մուհաֆազա էտէճէք, վէ հաղըրլատըղըն մահալէ սէնի տախիլ էտէճէք » տէյի Ալլահ վատ էտիյօր : Հաթտա Յովաննէս աւետարանիչ Յայտնութիւնտա, եւտի քիլիսէնին եպիսկոպոսլարընա հրեշտակ իսմինի վէրիյօր, չիւնքի եպիսկոպոսլարըն վաղիֆէսի ճէմաաթա Ալլահ թարաֆընտան նասիհաթ վէրմէք տիր. Ալլահըն թէնպիհլէրինի իլթար էթմէք, վէ ճէմաաթը մուհաֆազա էթմէք տիր. պունուն իչին հրեշտակ թէսմիլլէ օլունուրլար : Որոգիւնեսէ պագարսագ, հէր պիր քիլիսէնին իքի հրեշտակը վար, պիրի կէօրիւնիւր, պիրի կէօրիւնմէգ : Կէօրիւնիւր եպիսկոպոս տուր. կէօրիւնմէյն օլ քիլիսէնին մէլէյի տիր : (Բարդ. Ի. Եւանջ.) Պունուն իչին տէ (Յայ. 4. Ը.) աչըգտան հաղար քի, ազիզլէրին տուալը մէլայիքլէր էլլիլէ Ալլահա թագտիմ օլուրլար : Վէ տահա աչըղընը Դաւիթ մարգարէ (Սաղ. ԼԳ. 8.) « Բապալըն մէլէքլէրի օրտուտու

օնտան գորգանկարը գուշաթմըշ , վէ օնլարը հըֆգ էտէր » տէյի սէօյ-
լէր :

ՊԺԶ . Պու ագայիտի տինյէտէն տիր , վէ աղիզ րիվայէթ վէ քի-
լիսէ տայիմիւլ էվգաթ պուհու թաստիգ էթմիշ , վէ էվվէլքինտէն
քիլիսէ հայրապետէրի պու խուսուստա եաղմըշլար : Որոգինէս (Բա-
րաշ . Ը . ' Ե' Ծ' Զ' Դ') « Պիզիմ ճանլարըմըզն իտարէսինի մէլայիքլէր , պիզ
հէնուզ չօճուգ իքէն տէր իւհտէ էտէրլէր , միւրապպալէր միսալի ,
վէ դօմանտաճըլարըմըզ միսալի , օնլարա էհալէ օլույօրուզ » : Ս . Բարա-
սեղ (Բարաշ . Ա . 23 . Սադա իւղէրիէ) « Զիրա նասըլ քի շէհրլէրին
պուրճլարը օնլարը հէր պիր թարաֆտան գուշատարազ տիւշմէնլէրին
հէր թարաֆտան հիւճմիւնէ գարշը գօրլար սա , հա քէզա մէլայիքլէր
տախի պիզի հէմ մուհաֆազա էտէրլէր . արգատան , վէ էօնտէն
սաղլար , վէ հէմ իքի թարաֆտան տա մուհաֆազա օլմամըշ հիշ պիր
շէյ պըրագմաղլար » : Իշթէ պու գատար աղիզ քիթապըն խապաթլա-
րընա Ալլահըն աղիզ վէ չիֆահէն քէլամընա , Բրիստոսուն քիլիսէսի-
նին թալիմաթընա վէ եէվմիյէ իճրա էթտիյի ուսուլէ մէպնի , տէրիզ
քի մէլայիքլէր քէնտի վաղիֆէլէրինի Ալլահճա վէ ինսանճա , եանի
ինսան իշին մէմուրիյէթլէրինի վէ շէֆաաթլարընը իճրա էթմիշլէր ,
վէ էտէրլէր :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐԻՆ ԼՈՒԹՅ ՎԷ ՍԷԱՏԷԹ ՀԱԼԻ , ՎԷ ՊԻՐ ԳԸՍՄԸՆ
ՊՈՒ ԼՈՒԹՅ ՎԷ ՍԱՍՏԷԹ ՀԱԼԻՆՏԷՆ ՏԻԵՄԷՍԻ

ՊԺԷ . Եարատան Ալլահ կէրէք մէլայիքլէրի , կէրէք իւք աթա-
լարըմըզ թապիի էյիլքտէ եարաթտը , վէ եարատըճընըն լուքթու-
նու քի թապիի լուքթ թէսմիյէ օլուհուր , օնլարա վէրտի , իլիմ րա-
տէք , վէ տուլլու քէմալէթլէրինտէ վէրտի : Պու թապիի էյիլի պա-
ղըշլամադ Ալլահըն մուգթաղայը թապիաթընտան , վէ մէրհամէթին-
տէն իտի . զիրա (Ծ' Զ' Դ' . Ա .) « Վէ կէօրտիւ (եարաթտըզը զաթը)
քի էյի տիր » : Իշպու թապիի էյիլի մէլայիքլէրտէ Ալլահ գաթ գաթ
արթըրտը , չիւնքի Ալլահտան օնլարա հէր նէ գատար ալա տէրէճէ
վէ մէմուրիյէթ վէրիլտիյտէ , օլ գատար ալա տէրէճէտէ լութֆ տա-
լի օնլարա ինսան օլուհուր :

ՊԺԸ . Պաղը Աստուածաբանլար Հուկօ , Վիզթօրինօ իլէ պէրա-
պէր իտտաա էտէրլէր քի , մէլայիքլէր թապիի էյիլքտէ վէ լութֆտա
եարատըլտըլար , լաքին Ս . Թուվասա , Ս . Օգոստինոս իլէ միւթթէֆիգ
օլուպ տէրլէր , մէլայիքլէր եարատըլտըզլարընըն իւք տագիգէսինտէ
Ալլահըն քէմալի լութֆուհտա եարատըլտըլար , նասըլ քի Յովհաննէս

Քրիստոսուն հազդընտա ակօյլէր , եանի ընդ խոր , քի տիւնեատա օւ
լան ատէմլէրի վէ օլ ընդը սէվէնլէրի ընդզլանտըրըր ըտը : Իշպու
ընդ մէլալիքլէրի ընդզլանտըրըր , շէօյլէ քի , օ քի պու ընդգտան
րուճու էտէրսէ լէքէլէնիւր , ամմա մէլայիք թէմիդ օլուր , տէյիլ քէն
տի քէնտիւնտէն , եանի քէնտի ընդը իլէ , իլլա Ալլահըն ընդը իլէ :
Տէմէք քի , մէլայիքլէր պիտայէթլէրինտէ Ալլահըն նուրուճու վէ լութ
ֆուճու քէմալի տէրէճէտէ ալմը ըտըլար . « Ալլահ մէլայիքլէրինին
թապիաթլարընը եարաթտը . վէ լութֆուճու ծնլարա իհսան էթտի »
տէր . Սի ֆուվմաս Օղոստինոս իլէ : (Ա. Միսէէ անգ. Ա. Գրոսաթաթանու
Քիւն Հար. Է. Էրես. 730) Իշպու լութֆ աղիզլէտիճի լութֆ օլտու
ղունա չիւփնէ եօզ տուր . (Մարթ. ԻԸ. 3.) « Վէ ծնուն սըֆաթը շիւմ
շէք կիպի , վէ էլպիսէսի դար կիպի խոր » :

ՊԺԹ . Աստուածաբանլար ինտինտէ միւսէլլէմ տիր քի , մէլայիք
լէր Քրիստոսուն էճրի վասէթասըլլա աղիզլէտիճի լութֆու ալմատը
լար , անճազ Ալլահտան : Սանիյէն Ալլահ քէմալը տէրէճէտէ կէրշէք
լիյի մէլայիքլէրէ պախշ էթտի . պու կէրշէքլիքտէ դատիւմ գալան
լար կիւնէշ միսալի , լութֆ իլէ միւզէյէն խորլէր , լաքին իշպու
նուր էվլատլարընըն իլլէրինտէն պիր գըսմը լութֆուճու գըյմէթինի
պիւմէտիլէր , վէ ֆիքլի իլէ քէնտիլէրինէ թէքէպպիւր , վէ դուրու
րիյէթ կէթիրտիլէր իսէ , օլլութֆու , վէ օլ ինայէթի պարիյի դայպ
էթտիլէր , նուր կիպի փարլար իքէն գարանլըզ օլտուլար . մէլայիք
իքէն շէյթան օլտուլար : Պուճու աղիզ քիթապ թաստիզ էտէր :
(Դոււլ. Ժ. 18.) Քրիստոս տէյօր « Շէյթանըն կէօքտէն շիւշէք կիպի
տիւշտիւլիւնիւ կէօրիւր խորմ » : (Յոլէ. Ը. 44.) « Շէյթան կէրշէք
լիքտէ տուրմատը » : (Յար. ԺԲ. 7. 8. 9.) « Վէ կէօքտէ ճէնկ օլ
տու , Միքայիլ վէ ծնուն մէլէքլէրի Աթտէրհա իլէ ճէնկ էթտիլէր ,
հէմ աթտէրհա , հէմ ծնուն մէլէքլէրի ճէնկ էթտիլէր , վէ զալիպ օլ
մատըլար , հէմ կէօքտէ արթըզ ծնլարա պիր մահէլ պուլուճմատը . . . » :
(Յոլ. Դ. 18.) « Վէ քէնտի մէլայիքլէրինտէ տախի քէօթիւլիւք պուլ
տու » : (Անգ. ԺԵ. 15. Եզէլ. ԻԸ. 17. Յարայի Կաթ. 6.) « Վէ մէ
լայիքլէրի , քի քէնտի հիւքիւմէթլէրինի հըֆզ էթմէտիլէր . իլլա քէն
տի մէսքեանլարընը թէրք էթտիլէր , պէօյիւք կիւնիւն շէրաաթը ի
շին էպէտի պաղլար իլէ գարանլըզա սաղլատը » : (Մարթ. ԺԲ. 45.)
« Մէքրուհ շէյթան հաչան ինսանտան չըդար , րահաթ աթար , վէ
պուլամաղ . . . օլ վազըթ կիտէր , վէ քէնտի իլէ պէրապէր տիկէր
եէտի թանէ տահա ֆէնա շէյթան ալը » : (Անգ. ԻԵ. 41.) « Օլ վա
զըթ սօլտա տուրան քիմսէլէրէ տէյէճէք . կիտին պէնտէն , եա լա
նէթլիլէր , էպէտի աթէշէ . օ քի շէյթանա , վէ քէնտի մէլայիքլէրինէ
հաղըրլանմը տըր » : Վէլհասըլ հիւ պիր վազըթ , վէ հիւ պիր միլլէթ
ինտինտէ ճիւլէրին վէ մէքրուհ զէպանիլէրին եանի շէյթանլարըն ,
վէ խասլիսլէրին օլտուղունա , վէ պուլարըն Ալլահըն եիւզիւնտէն

րէտաւ, վէ էպէտի աթէշէ իլգա օլմուշ օլտուգլարընա շիւփիէ եօգ տուր: Եէգիթ միլլէթի պիլէ, քի շէյթանա րայէթ էտէրլէր, պիլէ ֆէշալըգլարը տօգուռնմասըն վահիէֆքեարը իլէ օնլարա րայէթ էտէր:

ՊԻ. Շէյթանլարըն ճէգասը հիշ շիւփիէ եօգ տուր քի, իսթիք-պար կիւնահընը ֆիքիրլէրլիլէ գապուլ էթտիքլէրի անտէ օլ սէմավի մէսքեանտէն, վէ սէրկեահը ալիտէն թարտ օլուպ, ճէհէննէմ աթէշէնէ տիւշտիւլէր: Պուշլարըն ճէգասը էվվէլա թէրֆի գըլընտըգլարը սաատէթ հալիստէն տիւշտիւլէրի տիր: Սալիհլիլին, վէ ալիզէտիհի լութֆուռն իւզէրլէրլինտէն անիստէ կիթտիլի տիր: Ալլահըն ճէմալ ու էհիթիշամընա մայիլ վէ նայիլ իքէն, օնտան մահրում օլմալարը տըր: Ագլըն վէ րատէթին իխլալ օլուպ, գարարմասը. վէ ֆէշալըգլա մէյլի տայիմիսի տիր: Ֆէշալըգտա գուվլէթլէշիպ, թէաննիւտիւ տիր: Պու ճիւմլէ ագլ վէ րատէթ քէնտիլէրլինտէ պադի գալըպ մահլ օլմամըշ տըր:

ՊԻԱ. Տուլգու ճէգասընա կէլինճէ, Աստուածաբանլարըն պաղը-լարը տէրլէր քի, անճազ պէօյիւք մահշէրտէն սօնրա աթէշէ իլէ ճէ-գա չէքէճէքլէր: (Մարթ. Ը. 29.): Պաղըլարըտա տէրլէր, շէյթան-լարըն հէփսի ճէհէննէմէ տէօթիւլմէտիլէր: Պաղըլարը տա հավատա, վէ եաղըն եէրլէրտէ սաքին օլուրլար: (Յ.բ. Բ. 2.) պաղըլարը տա տէրլէր քի, Ալլահըն էմրի, վէ գուվլէթլիլէ միւնավէպէթէն ճէհէն-նէմտէքլիլէր տիկէր մահէլլէրէ տէյիշիլիլիլէր, վէ հավատաքլիլէր ճէ-հէննէմէ: Պաղըլարը տա շէյթանլար աթէշէ իլէ ճէգա չէքմէզլէր տէ-լի խտաա էտէրլէր: Լաքին ալիմ վէ միւհիթէրէմ Աստուածաբան Պիտանըն տէտիլինէ կէօրէ քի, հէր քէսին ինտիստէ միւսէլլէմ տիր: շէյթանլարըն հէփսի տուլգու ճէգասընը չէքլիյօր: վէ հէր պիլիլ քէնտիլ ալըզը օլան աթէշին ճէգասընը պէրասլէր կէօթիւրիւր: Նէրսէ օ-լուրսա օլսուռն տէր: (Տէ-Պէթ-վէ-ա-Մէնէի Հա-Է. Յա-հըշտա-կա):

ՊԱՊԸ ԽԱՄԻՍ

ՄԷԼԱՅԻԲԼԵՐԻՆ, ՎԷ ՇԷՅԹԱՆԼԱՐԸՆ ԻՆՍԱՆԼԱՐ ԻԼԷ ՀԻՄՍՆԻԻ
ՄԻԻԼԱԳԱԹԸ, ՎԷ ՄՈՒԱՄԷԼԷՍԻ, ՎԷ ՍՈՒՅԻ ՄԻԻԼԱԳԱԹ
ՎԷ ՄՈՒԱՄԷԼԷՍԻ

ՊԻԲ. Պու խուսուս նասըլ քի կէօրիւնիւյօր կէրէք էյի վէ կէ-րէք ֆէշա մէլայիքլէրէ ալիտ տիր: Եանի քէօթիւլիւք էթմէք շէյ-թանլարա խաս տըր: վէ էյիլիք էթմէք մէլայիքլէրէ, էվվէլա շէյ-թանլարըն տիւնեայա, վէ ինսանլարա էթտիքլէրլինի պէյան էտէրիլ: սօնրա մէլայիքլէրլին ինսանլարա էթտիլի էյիլիքլէրլի:

ՊԻԳ . Իշպու քէօթիւլիւք էթմէք մէքրուհ խույու նէտէն նէչաթ էտէր . զաթէն պալատէ եազտըգ , քի շէյթանլար կիւնահը իրթիքեապ էթտիքլէրի անտէ , հէմ կիլինտիքլէրի Ալլահանի մուհասսէնաթտան մահրոււմ օլտուլար , հէմ ֆէնալըղա եիւզ թուլթաուլար Իշպու ֆէնալըղա եիւթ թուլթաուտան , վէ ֆէնալըղա մէյյալ օլմագտան , վէ թէան նիւտէն թապիաթը մասլահաթ քէնտիլէրինին մուվաֆֆագ օլամայա ճաղլարը մուհասսէնաթա , ինսանլարըն մուվաֆֆագ օլամաղլարըն ֆէնմ էթտիքլէրի իչին , ինսանա գարշը պիր բէգապէթ , պիր հասէթ , պիր պուզղ ու ատավէթ տէրուլէրինտէ հասըլ օլուր : Պու էնիլտէն ինսանլարա լէյլու նիհար , տիւրլիւ տիւրլիւ ֆէնալըղլար էթմէյէ հազըր վէ մուլթաղըր տըրլար . հաքէզա նիչէ թէնիլքէլէրէ , վէ զարարլարա ինսանը իլգա էտէրլէր . լաքին էկէրլի Ալլահ օնլարա պըրագըրա , վէ գուլուհու օնլարա թէրպիյէ իչին , հա ճէզա իչին . թէսլիմ էտէրսէ : (Յոք . Ա . 12 : Բ . Տէմ . 21 : Ա . Կոք . Ժ . 13 .) : « Ամա Ալլահ սատըգ տըր . սիլի իղթիտարընըգտան զիյատէ թէճրուպէյէ պըրագմայաճագ » :

ՊԻԴ . Շէյթանլարըն քէօթիւլիւլ ինսանըն եմ թէնինէ , եմ ճասննա . եմ մալինէ տիր , վէ պուլնլարըն հէփսինին պալըճասը ճան իչին տիր . ճանտան մատա սայիր հէր նէ քէօթիւլիւյէ թէնէպպիւս էտէրսէ , օնլարըն հէփսի թէք ինսանըն ճանը խէթա իչլէսին տէյի եախօտ խէթայա տիւշսիւն մագսէտիյէ օլուր :

ՊԻԵ . Շէյթան Ալլահտան մէէգուլնիյէթ ալտըղը տէրէճէտէ , ինսանըն թէնինէ կիրիպ , օնու էօրսէլէր , եարալար , վուրուր : (Յոք . Բ . Յ . 6 .) Շէյթան Ալլահա տէր « Հէլէ պիր էլինի ուզաթ . վէ քէմիյինէ տօգան , օլ վագըթ կէօրիւրսիւն քի , սէնի եիւզտէն սէվէր . իմտի րապպ շէյթանա տէր . իչթէ էլինտէ տիր , ֆագաթ ճաննա տօգանմայասըն , շէյթան րապպըն հուգուրուհտան չըգըպ , տապանընտան թէփէսինէ գատար Յոքու եարա իլէ դարպ էթտի » : Բօթ թէսթանա սիւալ էթմէլի . շէյթան նիչին Յոքա ճէզա վէրիյօր . Ալլահ քէնտիսի պիզզաթ էթսէ իտի օլմագ մը իտի , զիրա էյի մէլալիքլէր ինսանլար իչին էյլիք տիլէյէմէզլէր . վէ շէֆաաթ էտէմէգլէր , իտտասընտա կէզէրլէր . (Մոք . Դ . 24 : Բ . 24 . 28 .) « Յիսուս մէքրուհ ճինի ազարլատը վէ տէտի , հա սաղըր վէ փէլթէք ճին , պէն սանա էմր վէրիլիմ , պուլտան չըգ , վէ պիր տահա պուլնա կիրմէյէճէքսին . . . վէ չըգտը . . . » : (Ղոհ . Ը . 29 .) « Զիրա մէքրուհ շէյթանա , օլ ատէմտէն չըգմայա էմր վէրիլտի » : (Ղոհ . Դ . 22 .) քէզա « Շէյթանլար չօղլարընտան չըգարտըլար » : (Մոք . Ա . 34 .) քէզա « Վէ չօգ ճինլէր » չըգարտըր : (Գոք . Ժ . 16 : Բ . Կոք . Ժ . 7 .) Պուլնլար կիպլի Ազիզ քիթապտա նիչէ շէհատէթլէր վար տըրլար քի , շէյթանըն ինսան թէնինէ կիրիպ , էնվայի ֆէնալըղլար վէ էզիյէթլէր վէրիլ օլտուղուհա տէլիլի գալի տիրլէր :

ՊԻՋ . Քեզա ինսանըն ճանընա շէյթան նիչէ նիչէ հիւնէրէր , տէ-
սիսէլէր , դանտորըշլար , ֆէնա վէ մէքրուհ էֆքեարլար վէ թէճրիւ-
պէլէր եէվմիյէ կէթիրմէքտէ տիր , պուհու հէր քէս քէնտի տէրու-
նինտէ հիսս էտիպ , կիթ տէֆ օլ մէլուհ շէյթան , լանէթ օլ . ես շէյ-
թան տէյի , հէր քէս թապիի սուրէթտէ օլարագ , պու իթիգաթը
եէվմիյէ մուամէլէսինտէ իգրար , ու իթիրաֆ էտէր . վէ երլան գըյա-
ֆէթինէ կիրէրէք իւք աթալարըմըղն զինինի պուլանտըրան եինէ
շէյթան տըր . վէ ծնլարը տահա զիյատէ էյի օլուրսուհուգ , տէյիլ քի
կիւնահ իշլէսրինիգ , իլա Ալահ օլուրսուհուգ , վէ շէյթէ օլուրսու-
հուգ , պէյլէ օլուրսուհուգ տէյերէք , հէնուգ շէյթան շէրինէ օղրա-
մամը վէ շէյթանը տահա հիշ պիլմէգ սաֆ եիւրէքլի աթալարըմըղ
գանտըրան , վէ մէյվէյի եէտիրիպ կիւնահ կիրտապընա ծնլարը տիւ-
շիւրէն , վէ սաատէթ հալտէն ծնլարըն մահրումիյէթինէ սէպէպ օլան
եինէ օլ շէյթան տըր . վէ հալա ծնլարըն զիւրիյէթ վէ սինսիլէսի ,
եանի ինսան էվատլարընըն հէփսինի լէյուհ նիհար կիւնահ տուգադ-
լարընա պըրագմատան տուր օլմագ . չիւնքի քէնտիսի Ալահտան րէտտ
օլուհուտ . չիւնքի Ալահա գըտտ տիւշմիւշ . վէ չիւնքի Ալահըն խօշ-
լանտըղը քեաֆֆէի էֆալը ֆէզայիլտէն քէնտի իքրան էտէր : Պու ճի-
հէթտէն ինսանլարը տաիսի Ալահտան թէֆրիգ էթմէյէ ճահտ ու իգ-
տամ էտէր : Հաթտա Գրիստոս էֆէնտիմիլի տաիսի , կիւնահ իշլէսին
տէյիւ , թէճրիւպէ էթտի : (Ղ . Դ . Դ . 13 .) « Վէ շէյթան քէնտի թէճ-
րիւպէլէրինի թէքմիլ էտէրէք պիր վագըթ ծնտան վագ կէչտի » : Ա-
զիգ քիթապ շէյթանա քեճրիպի հտիմի խամ մախսուսուհու վէրէ-
րէք սէյլէր , զիրա մէմուրիյէթի մէքրուհէսի տիր : (Մ . Դ . Դ . 1 . 3 .)
« Օլ վագըթ Զիսուս շէյթանտան թէճրիւպէ օլմագ իշլին , րուհտան
չէօլ մահէլէ կէօթիւրիւտիւ » : (Ա . Կ . Դ . Ե . 5 .) « Պիր պիրինիլի մահ-
րուս էթմէյէսինիգ . անճագ պիր միւտտէթ , պիլ իթթիֆագ , քի ահտ
էթտիքլէրինիլին իճապընա պագասընը . վէ պէ թէքար օնա տէօ-
նիւն քի , օլմայա պիրլէշմէտիլինիգ իշլին շէյթան սիզի թէճրիւպէյէ պը-
րագսըն » : Գրիստոս առաքեալարա էյրէթտիյի տուատա Ալահա րիճա
էտիյօր քի , պիլի թէճրիւպէյէ պըրագմասըն : (Մ . Դ . Դ . 2 . 13 .) պու
թէճրիւպէլէր քիմաէն տիր , Ալահտան մը , եօգսա շէյթանտան մը
տըր . չիւնքի քէօթիւ շէյի անճագ շէյթան ինսանա թէքլիֆ էտէր :
Տէմէք քի , շէյթան ինսանըն ճանընա , տիւրլիւ գաստլար վէ տու-
գաղլար գուրար :

ՊԻԷ . Պուրատա բրօթէսթանլարա իքինճի պիր սիւալ օլա օլուր-
Ալահ հէր շէյին սահիպի , վէ հէր շէյէ գատիր տէյիլ մի տիր . նիչին
պըրագըյօր , եախօտ նիչին իզին վէրիյօր , քի շէյթանլար ինսանը ի-
զաճ էթսինլէր , վէ էկէրչի պուհուր սահի իսէ , նիչին մէլայիքլէրէ
ինսանլարըն հէր տիւրլիւ խայրը , վէ ֆագլիլէթի վէ կիւնահա տիւշ-
մէմէսի իշլին Ալահտան իզլին վէ սէլահիյէթ վէրիլէմէսին . սէպէպի նէ

իմիշ, չէյթան ինսանլար իշին քէօթիւլիւյէ բուխսաթ իսթէյօր . մէ-
լայիք էյլիյէ նիշին բուխսաթ իսթէյէմէզ, վէ նիշին Ալլահտան էյլիք
տիլէյէմէզ իմիշ : Խիւտա պու սահիշլիյի ինքեար էտէնլէրէ ինսաֆ ու
ֆիքիր վէրսին :

Պի՛՛՛՛՛ . Շէյթան ինսանը կիւնահա կիրիֆթար էթմէք իշին մալինէ
տախի գաստ, վէ զիյան էտէր : (Յ.բ. Ա. 11.) չէյթան Ալլահա տէր
« Ամմա ուղաթ էլինի, վէ մալիք օլտուզու վարիյէթինէ պիր սօգան
(կէօրիւրսին քի) սէնի սուրէթա սէվէր : Անտէն սիւրիւլէթիլին,
խանէլէրինին, վէ էվլաուարընըն բէյ աէր բէյ սիւրիւլմէսինի, եր-
գըլմասընը, վէ էօլմէսինի իճրա էտէր : Ազիզ Յոր պէօյիւք վէ պի
էմալ թահամմիւլ իլէ Ալլահա սէնա էտէր » . « Ալլահ վէրտի, վէ
Ալլահ ալար » տէր : Տէֆա (Մ.թ. Ը. 29.) « Վէ ճինլէր օնա բիճա
էտէր իտիլէր, վէ տէր իտիլէր, էկէրշի պիլի պունտան չըգարըրսան
պիլիէ իշպու տօնուզլար սիւրիւսինէ կիրմէյէ իզին վէր » վէ Յիսուս
օնլարա կիթմէյէ իզին վէրիւր, « Վէ օնլար չըգըլ, տօնուզլարըն սիւ-
րիւսինէ կիթտիլէր, վէ պիւթիւն օլ սիւրիւ օլ ուշուրուտան տէնի-
ղէ գօշտուլար, վէ սուտա էօլտիլէր » : Պունուն իւզէրինէ Գերդե-
սապիլէրին չէհիրտէն չըգըլ, Գրիստոսա պու թօփրագտան կիթ տէ-
մէլէրինէ չէյթան սէպէպ օլտու, զաթէն մէրամը տա օ իտի :

Պիթ . Պունա տայիր Աստուածաշունչտա տահա չօգ իսպաթլար
վար, քի չէյթան ինսանըն մալինէ տախի գաստ էտէր . թապիի պուր-
տա տա պիր իւշիւնճիւ սիւալ բքօթէսթանլարա գարչը գուհուր էտէր .
չէյթան ինսանըն մալինէ քէտէր կէլսին տէյի Ալլահտան իզին իսթէ-
մէյէ գատիր օլապիլտիյի հալտէ, սէպէպ նէ տիր քի մէլայիքլէր ին-
սանըն մալինին էօմիւր ու իգպալիլինին բասթ կէլմէսինէ, վէ սաատէթ
մաղսէտինէ վասըլ օլմասընա միւգթէտիր օլմասընլար : Շէյթան քէօ-
թիւլիւյէ միյանճը օլուպ, օնու իճրա էտէպիլիյօրսա, մէլայիք էյլիկէ
նէտէն վասէթա, վէ միյանճը օլամազ իմիշ, հիքմէթինի պիլէմէյօ-
րուզ, պունու տա հէր քէսին ատիլ հիւքմիւնէ հէվալէ էտէրիւ :

ՊԼ . Վադաս եէր իւղէրինտէ պիր թաղըմ չէյթան վէ ճինլէր
վէ մէքրուհ բուհլար վար իսէ տէ, պունլար էնվայի տիւրիւ ֆէնա-
լըգլարա վէ կիւնահլարա վէ մալճէ տախի զարար վէ զիյանլարա պա-
սի օլույօրսալար տա, պիր թաղըմ տա զայըպտան պիլիճիլիք, ճին-
ճիլիք, ֆալճըլըզ, պաղըճըլըզ, կէօքպօնճուք գըրմըզ պօնճուք խօ-
րուզ իպիյի, իթ պուրնու վէ սայիրէ կիպի պաթըլ իթիգատլար,
պա խուսուս չարգտա ճիւհալէ պէյինտէ վէ զիհինտէ պայալը վէ
պաթըլ իթիգաթ թահթընա կիրմէսի տէ, քրիսթիյան միլլէթլէրինէ
բէք պէօյիւք այըպ վէ չիքըլին պիր չէյ տիր, վէ Ս. Թովմասըն տէ-
տիյի կիպի « Տիւսիլիք սէպէպիլնտէն, վէ իման զայիֆլիյինտէն զու-
հուր էթմիշ », պիւթիւն տիւնեայա էվայիտէ տին թալիմաթը նէչը
էտէրէն, չարզըն պախթը սիյահը քի, պու կիւնլէրէ վէ պու հալ-

լէրէ կիրիթթար օլմուշ տուր : Պիլ ճիւմէ Ասսուռաճաշուռնշտա , պիլ ֆարդ Սաուուզ փատիշանըն ճատու գարըյա միւրաճաաթ էթմէսիյէ , Սամուէլ մարգարէ էօլմիւշ իքէն , տիւնեայա կէլիպ ճէվապ վէրմէսի , վէ պաղը պու միսիլիւ վուգուաթ (Ա. Թագ. ԻԸ. 7. 13.) « ճատու գարը օնա , (Սաուուզ) տէր , քիմի սանա տիրիլտէյիմ , օ տա Սամուէլի պանա տիրիլթ տէյի օնա ճէվապ վէրիւր » : ճատու գարըտա պու հաղըրըգտա իքէն Սամուէլ մարգարէ կէօրիւնտիւ , վէ ճատու գարը տէնշէթէ կէլիպ գօրդտու : Իշթէ վուգուաթ պէօյլէ օլուր , Սամուէլի ճատու գարըմը տիրիլթտի , Ալլահըն իհսանը իլէ մի Սամուէլ տիրիլտի : Օրասը նամալիւմ , շուրասը մալիւմ տիւր քի , Ալլահըն իգնի իլանիսի օլմատըղը հալաէ , էօյլէ պիւր վուգուաթ օլամազ , վէ օլտուգու հալաէ տախի պիւր թաղըմ նաճալիզ , վէ ապէս վասէթալար , եախօտ ճատու գարը օլմազսա պիլէ , եինէ օլ վուգուաթը Ալլահ իճրա էանպիլիւր : Գէզալիք (Նէշ. Է. Ը.) Փարաւոնուռն հուզուրուռնտա Մուսէսէ գարշը վուգուաթլար : Վէ (Գործ. Ը.) Սիմոն մոզ . (Ժ. Գ.) Նղիմասս մոզ . տէֆա (ԺԶ. 16.) ճինճի գըզ : Հէմ իշպու ճինճիլիյէ գարշը , Ալլահսան թախսիս օլուռնան ճէվա , սէօղիւմիւզիւ թաստիզ էտէր : (Նէշ. ԻԲ. 18. Ղէւ. ԺԺ. 31. Ի. Բ. օրէնշ. ԻԳ. 10.) : Լաքին հէր վահի շէյլէր իշինտէ ճատուլարա , ճինճիլէրէ , ֆալճըլարա միւրաճաաթ էթմէք այնը Ալլահը թէճրիւպէ էթմէք տէմէք տիր . վէ Ալլահա հագարէթ տիր . չիւնքի պաթըլ իթիգաթլարտան , վէ զայիֆ վէ մէքրուհ վէսիլէլէրտէն պէօյիւք վէ Ալլահա մախսուս օլան քէրամէթլէրի , վէ օ կիպի շէյլէրի մաթլուպ էթմէք տիր :

ՊԱ. Շէյթանլարըն ինսանլարա տէխալէթ էտիպ , էղլիէթ վէրմէսինի տէֆ ու իզալէ էթմէք իշին , Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի քիւլիսէսինէ սէլանիյէթ , վէ հիւքիւմէթ վէրտի քի շէյթանլարը չըգարսընլար : (Մարգ. Գ. 13.) « Օնլարա ճինլէրի չըգարմայա հիւքիւմէթ վէրտի » : (Անդ. Զ. 13.) « Վէ չօգ ճինլէր չըգարըր իսիլէր » : Պուռնուռն կիպի չօգ մահէլլ վար տըր , վէ պուրատա ուղուռն ուզատըր օնլարը եազմայա լուղոււմ եօլ տուր . չիւնքի մահէլինտէ եաղըլաճազ : ճինլէրին ինսանլարա տէխալէթ էտիպ , քրիսթիանլարտան գաշտըղը , վէ փութիւրէսթլէրէ քէնտիլէրինին Ալլահը օլտուղուռնու իզրար էթտիլի կիւղէլճէ Տէրտուղիանոս եազար : « Պուրատա տիվանլարընըղա ճինլի օլան պիրիսի ճէլպ օլուռնսուռն , հէր հանկը քրիսթիյան օնա էմր էտէրսէ քի սէօյլէսին , սահիհէն քէնտինին շէյթան օլտուղուռնու իզրար էտէր . նասըլ քի սայըր մահէլաէ Լիւան եէրինէ Ալլահ տէյի (քէնտինի) սէօյլէր » : ('է Գէր' Չադդուլ-Էն : Լաքին նասըլ քի եօգարըտա եազտըզ , Ալլահըն միւսսատէսիլէ (թոլտուռնեմալին) ճինլէր հէր վէճի իլէ ինսանլարըն , վէ ֆէնա ատէմլէրին մուգապէէսիլէ , վատիլէ . . . օնլար իլէ միւլադաթ էտէրլէր . վէ սայիւր տահա չօգ շէհատէթլէր իլէ շէյթանլարըն ինսանլար իլէ սուլի մուամէ-

լաթը, վէ էնվայի տիւրլիւ պէլալէրէ ինսանը տիւշիւրմէլէրի րայէ-
լայն թէպէյլուն էտէր, վէ պունու բրօթէսթանլար ինքեար էթմէզ-
լէր :

ՊԱՊԱՆ ՍԱՏԻՍ

ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐԻՆ ԻՆՍԱՆԼԱՐ ԻԼԷ ՀԻՒՍՆԻԻ ՄԻԻԼԱԳԱԹԸ,
ՎԷ ՇԵՖԱԱԹԸ, ՎԷ ԻՆՍԱՆԼԱՐԸՆ ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐԻՆ ՕԼԱՆ ԻՊԱՏԵԹԻ,
ՎԷ ԹԱՍՎԻՐԼԵՐԻՆԷ ՐԱՑԵԹԻ

ՊԼԲ. Մէլայիքլէրին ինսանլար իլէ հիւանիւ միւլադաթընը, Գ.
պապտէ եազադ, եանի ինսանլարը մուհաֆադա էթմէլէրինի, վէ ին-
սանլար իլին շէֆաաթ էթմէլէրինի : Պունա մուդապիլ բէք թապիի
պիր շէյ տիր, օլունան էյիլէրլէրի պիլիս, խայրխահանը սէմալիյէյէ
լիզէթ, հիւրմէթ վէ ուպուտիլէթ իպրազ էթմէյէ մուդատտէս պիր
պորճ տուր : Պիզ պու իզգէթ վէ հիւրմէթէ քի մէլայիքլէրին էթտիք-
լէրի վէ էտէպիլէճէլէրի խայրտան տուր օլմալարը իլին, մէլայիքլէ-
րէ սունարըզ, իպաուէք իսմինի վէրիլիզ :

ՊԼԳ. Պու պահսըն պիտայէթինտէ տիգգաթա շայան պիր իքի
իսթարըմըզ վար : 1. Միլիօնլարճա մէլայիքլէրին մալիւօ օլան տէրէ-
ճէ վէ թազսիս, վէ կէրէք ըլթպէլէրի տօգուզ նէվ տիր : Պօղոս ա-
ռաքեալ (Եփ. Ա. 21.) պունլարը թաստիգ էտէր, Ալլահ Քրիստո-
սու « Հէր սալթանաթըն, վէ հիւքիւմէթին, վէ գուվլէթին, վէ զա-
պիթլիլին . . . տէյիլ հալընըզ տիւնեատա, իլլա կէլէճէքտէ տա-
խի . . . պալասընա օթուրթու » : (Կոլ. Ա. 16.) պունլարա թախթ-
լարը տախի զամօ էտէր : « Զիրա հէր նէ քի կէօյտէ, վէ հէր նէ քի
եէրտէ կէօրիւնէնլէր վէ կէօրիւնմէյէնլէր, թախթլար օլսուն, հիւ-
քիւմէթլէր օլսուն, ըլյասէթլէր օլսուն, իսթիզլալիյէթլէր օլսուն :
հէր շէյ օնուն իլէ թէէսիս օլունտու » : Տէֆա օլ պէշ տէրէճէլէրէ
Ազիզ քիթապ մէլայիքլէրի, վէ պաշ մէլայիքլէրի սերովբելէրի, վէ
քերովբելէրի զամօ էտէր : (Եփ. Թ. 5.) « Վէ օնուն իւզէրինտէ էհ-
թիշամ քերովբելէրի » : (Եսայ. 2. 2. 6.) սերովբելէր . . . : Տէմէք
քի մէլայիքլէր տօգուզ տէրէճէ տիրլէր, վէ ըլթպէ վէ մէմուրիլէթ
վէ հասիլէթճէ պիր պիրինտէն Ֆէրգիլ տիրլէր : Միքայէլ, Ռաքայէլ,
Գարրիէլ պաշ մէլայիքլէր քի (Եսայ. ԺԲ. 7.) զիքլէրի, վէ իսիմէ-
րի հազըլմըշ տրր : (Եսայ. ԺԳ. 9.) պաշ մէլայիք, Միքայէլ իսմի հա-
զըլմըշ տրր : Հաթտա ազիզ քիթապ պիր հալընըզ մէլայիքլէրին տէ-
յիլ, շէյթանլարըն տախի Ֆէրգիլի հազար : (Մատթ. ԺԲ. 24.) Բե-
հէզգեբուզ, շէյթանլարըն սէրկէրտէսի (ԺԲ. 26.) սատանայ : (Ը. 31.)
զեւ : (Եսայ. ԺԶ. 14.) Դգիք եւն. զիքր էտէր :

ՊԼԴ. 2. Մէլայիքլէրտէն իլթիմաս էթտիլիմիզ մէվատը խայրիլէ-

յի մութլազ սուրէթտէ ալաճաղըզ . եախօտ մուվաֆֆազ օլաճաղըզ , ֆիքրիյլէ տուա էթմէմէլիյիզ , զիրա օնտան Ալլահը թէճրիւպէ էթմէք չըզար , վէ Ալլահը մէճպուրիյէթ թահթընա գօմազ , եախօտ Ալլահա էմր էթմէք մանասը չըզար . պու քի պէօյիւք կիւնահ տըր , անճազ չարթ իլէ , էկէրչի Ալլահըն միւրատըր ալիյէսինէ մուվաֆըզ կէլիւսէ , միւրաճաաթ էթտիյիմ մէլայիքին եիւզիւնէ հիւրմէթէն , վէ օնուէն թիճասընա վէ շէֆաաթընա մէսինի Ալլահտան տիլէտիյիմիզի պանա պախշ ու իհասն էյլէսին նիյէթիլէ օլուր : Ամահ եիւզ քէրէ տուա էտէրիմ , վէ պիր քէրրէ նիյէթիլմէ մուվաֆֆազ օլուրում , եախօտ հիշ օլմամ , օրասը Ալլահըն միւրատըր ալիյէսինտէն մէնութ , վէ մուհապիլէլ պիր քէյֆիյէթ տիր . զիրա Ալլահըն պիլոտէ հազզըր թէմամը վար , լաքին պիլիմ Ալլահտա հիշ պիր հազզըմըզ եօզ տուր . հէր նէմիզ վար իսէ , օլ ազիզ վէ պիր թանէճիք էվլատընըն գանըր իսթիհազընա հիւրմէթէն տիր : (Բ. Կ. Դ. Գ. Ծ.) : « Գատիր օլմամըզ Ալլահտան տըր » : Հաթտա մէլայիքլէրի չաղըրմազ , օնլարա տուա էթմէք խուսուսու մութլազ սէլամէթիմիզէ լազըմ տըր տէյի , նիյէթտէ տէյիլիզ , վէ Ս. Եկեղեցի տախի , սէլամէթ պապընտա մէլայիքլէրին , վէ ազիզլէրին չաղըրմասընը մութլազ սուրէթտէ լազըմ կէօրմէմիշ , վէ լազըմ տա կէօրմէզ , Պու ճիւմիէ :

ՊԼԵ . 3. Մէլայիքլէրի չաղըրմազ , օնլարա տուա էթմէք , հիւրմէթ էթմէք մուամէլէսի տին պահսընա միւթաալիզ տէր , եկեղեցի օնու հէր վազըթ իճրա էթմիշ . վէ ճայիզ տիր . խասիմէրին տախի խտտասըր քէէննի մէլայիքլէրի չաղըրմասը , օնլարա օլան հիւրմէթ , վէ իպատէթ նալայըզ տըր Ալլահա հազարէթ տիր տէմէսի , քիւլլիյէն սահիկիյէ մուղայիր տիր , քէզալիք Ալլահըն քիլիսէսինէ վէ շիֆահէն վէ թահրիթէն օլան քէլամընա : Պուսու Տրիտէնդեան սինօթու (Նիսի . ԻԵ .) իլան էտէր :

ՊԼԶ . 4. Պուսուս իչին տէրիզ , էվլէլա քի , մէլայիքլէրէ հիւրմէթ էթմէք նիյազ էթմէք . . . չօզ ֆայիտէլի տիր . սանիյէն տիլէտիյիմիզ մուապէնէթի , վէ էյիլիքլէրի տէյիլ քի մէլայիքլէր պիլզէ վէրիւր , իլա Ալլահ վէրէճէք . լաքին էքսէր տէֆա մէլայիքլէրին շէֆաաթը վէ միւյանճըրըզ վասէթասըլա վէրիւր վէ վէրմիշ , վէ վէրէճէք : Սալիսէն մէլայիքլէրի չաղըրմամըզ Ալլահտան տիլէտիյիմիզ խուսուսարտա գօլայլէր վէրիւսին տէյի , պիզզաթ տիլէտիյիմիզ գօր վէ կիւճ իքէն , մէլայիքլէրին միյանճըրըզ իլէ գօլայ օլսուէն , վէ գօլայճա ալընսըն տէյի տիլէրիզ , պու քի էմրի թապիի տիր :

ՊԼԵ . Կիւնահլար աֆիլըընը եալընըզ Ալլահտան տիլէրիզ , նասըր քի սայիր հէր նէ քի մէլայիքլէրտէն , եախօտ Ազիլլէրտէն (սուրբլարտան) տիլէրսէք , եալընըզ վասէթա միյանճը օլսուսլար տէյի . վէ պու նիյէթ իլէ տիլէրիզ . տէյիլ քի քէնտիլէր իհասն էթսինլէր , եախօտ տիլէտիկիմիզի օնլար վէրսինլէր : Պու պէտիհի տիր :

ՊԼԸ. Մուսխարէն, իպատեք իբի տիրելու օլապիւրի. Ալլահա, վէ ազիգլիբէ, մէլայիք օլսուն, ազիզէր օլսուն: Ալլահա իպատեթ էտէրիզ, շէրէֆ վէրիբիզ, սէճտէ գըլարըզ փուլուզ էթմէք վէ թափմազ նիյէթիլէ. եանի հէր շէյին մութլազ հարատըճըր, վէ մութլազ սահիպի Ալլահ օլտուղու իշին, վէ ճանըմըզըն վէ վարըլըմըզըն սէպէսի էվվէլիսի վէ սահիպի մութլազը օլտուղու իշին. վէ պիզ հէր վէհճ իլէ քէնտինին օլտուղու մուղու իպար ու իթիրաֆ, վէ հէր կիւն էմրինէ, վէ ուղրուէնա թէլէֆ, վէ գուրպան օլմայա հաղըր միւնթաղըր օլմամըզ. հէմ քէնտինէ իթաաթըմըզը իգրար էթմէք իշին ճնա գուլուզ իպատէթիլի վէ սէճտէսինի գըլարըզ: Պոււնուն իշին տիր քի, պու իպատէթէ գուլուզ վէ քափմազ խըզմէթի վէ իպատէթի իսմինի վէրիբիզ. լաքին ազիզէրէ էթտիլիմիզ իպատեք վէ սէճտէ վէ հիւրմէք վէ իգրամ իպատէթի թէսմիյէ օլունուր, եանի Ալլահ խաթըր իշին, չիւնքի Ալլահ ճուրըր սէվմիշ, վէ սէվէր. ճուրըր սէվմէք վէ հիւրմէթ էթմէք, վէ պիր խաղըրը շէյ ճուրտան տիլէմէք, պիզէրէ տէ ֆարզ տըր: Գուլուզ հալսու թափմազ սէճտէսի պաշգա տըր, վէ հիւրմէթ սէճտէսի պաշգա: Ալլահա հալընըզ թափըրը. ազիզէ հիւրմէթ օլունուր: Պուրալարընա բրօթէսթան էյի տիգզաթ էթմէլի: Վէ.

ՊԼԹ. Կաթողիկէ քիլիսէնին իթիպաթը պէօլէ օլմուշ օլտուղու հալտէ, բրօթէսթանլարըն պիզէրէ օլան հիճվիյաթը, թէմամը իլէ պի էսաս տըր. եանի քէէննի մէլայիքէրէ վէ ազիզէրէ իպատէթ էթտիլիմիզ ճուրա թափմազ տըր, փութփէրէսթիլէ տիր, Ալլահա վէ Գրիստոսա հազարէթ տիր, Ալլահա վէ Գրիստոսա օլաճազ իպատէթ վէ ուպուտիյէթէ մուսիլլ վէ մուզիբը տիր, Ալլահըն էմրինէ, վէ Աւետարանա մուղայիր տիր, վէ պոււնլարա գըյաս սայիր իֆթիրալարը կաթողիկէ քիլիսէ ասլա գապուլ էթմէզ: Հաթտա կաթողիկէ քիլիսէ պու սահիլիյի Գրիստոստան վէ ազիզ քիթապտան ալմը օլտուղու իշին եէվմիլի վէ միւթէմատիէն պոււնուն իճրասընտա պուլղուսուր. ամմա նէ հազզ իլէ, իշթէ հազզընտա հազարըզ:

ՊԼ. Ձիւնքի Ազիզ քիթապտա մէլայիքէրէ հիւրմէթ վէ րայէթ վէ սէճտէ գըլընմը տըր: Ձիւնքի մէլայիքէր, ինսանլարա էլլիքտէ պուլունուրլար, վէ էյլիք էթսինլէր տէյի, Ալլահան քէնտինլէրէ էմր ու թէնպիհ օլունմուշ տուր: Ձիւնքի մէլայիքէր Ալլահըն խըզմէթիւնէ թային ու թախսիա օլմուշ ղաթէր տիրլէր: Վէ չիւնքի Ալլահըն էն սէվիլիլու տօսթլարը օլմուշ տուրլար. էօլէ իսէ, պոււնլարը պիրէր պիրէր ազիզ քիթապտան թաստիզ, վէ պէյան էտէրիզ:

ՊԼԱ. Մէլայիքէրէ հիւրմէթ րայէթ վէ սէճտէ խուսուսու. Հայր Աբրահամ իւշ մէլայիքէ սէճտէ գըլտը, հէմ պէօլիք հիւրմէթ էթտի, վէ Սարայա Ալլահըն պիր էվլատ վէրէճէյինի էվվէլինտէն խապէր վէրտիլէր. (Մանգոյ. ԺԸ. 2.) « Կէօղլէրինի գալտըրտըզընտա օ»

նա իւշ ատէմէր կէօրիւնտիւլէր , օնլարը կէօրտիւլիւ կիպի չատը-
րն գաբուսուստան իսթիգպալլէրինէ գօշտու վէ հէրէ գաբանրպ սէճ-
տէ գըլտը » : (10.) « Պու վագըթտա տէօնիւպ , սէնին եանընա կէ-
լէճէյիմ վէ Սարայա պիր էրքէք չօճուգ օլաճագ » . տէյի մէլայիք
խապէր վէրիր : Աբրահամ մէլայիքլէրէ սէճտէ գըլտը . աղաճըն ալ-
թընա թուգսուգ եաղ , վէ սիւտ , վէ գալրուլմուշ տանա իլէ իզգէթ
վէ իքրամ էթտի , վէ քէնտիսի օնլարըն եանընտա սղաճըն ալթընտա
տուրուրուտու : Պու հիւրմէթ , վէ բայէթ մուամէլէսինի մէլայիքլէրէ
Հայր Աբրահամ էթտի : Քէզալիք Ղուլտ (Ծնդ. ԺԹ. 1.) « Իքի մէ-
լայիք իքինտի վագթը Սողոմա կէլտիլէր , վէ Ղուլտ չէհիլին գաբու-
սուստա օթուրուր իքէն պուսնլարը կէօրիւր , վէ իսթիգպալլէրինէ չը-
գըպ հէրէ գապանարագ սէճտէ էտէր » : Պու մուամէլէ տէ հա քէ-
զա իզգէթ վէ հիւրմէթ մուամէլէսի իտի . չիւնքի Ղուլտ օնլարըն հը-
րնշտակ օլտուղոնու պիլտի : (Թռնդ ԻԲ. 31.) « Օլ անտէ բապպ
Բաղասմըն կէօզլէրինի աշտը , վէ գընընտան սըյրըմըշ գըլըճ իլէ ,
հօլտա տուրմուշ պիր մէլէյի կէօրտիւ եիւզիւ գօյու գապանրպ , օ-
նա սէճտէ գըլտը » : Բաղամ բապպըն մէլէյի օլտուղոնու Ֆէհմէթ-
տիլի կիպի օնա իճապ էտէն հիւրմէթի բուհանիյէյի իճրա էթտի :
(Յեւա. Ե. 14. 15.) « Յուու աչըգ գըլըճ էլինտէ գարչըսընա տուրան
քիմսէյի կէօրտիւլնտէ , պիղիմ միսին , հօգսա տիւշմանլարըն մը
տէյի սիւալ էթտի . օ ճէվապ վէրտի , խայր , իլլա բապպըն ասքէրի-
նին սէրլէրիյիմ , վէ չիմտի կէլիյօրում տէտի . Յեսու հէրէ եիւզիւ
գօյու գաբանրը , վէ սէճտէ էտէր վէ տէր . պէնիմ բապպըմ քէնտի
գուլունա նէ տէմէք իսթէյօր » : (26.) « Այագլարընտան այագ գապ-
լարընը չըգար տէտի . գիրա նէրտէքի սէն տուրույօրսան , օլ թօփ-
րագ աղիգ տիր . վէ Յեսու քէնտինէ էմր օլտուղու կիպի էթտի » :
Յիսուս բրօթէսթան օլմուշ օլսա իտի , հէրտէ նէ քէրամէթ վար ,
տիւնեա բապպըն տըր տէր իտի . ամմա մահալի մահալտէն աղիզէ-
տէն եինէ Ալլահ տըր : Տէֆա , չիւնքի մէլայիք ինսանա էյիլիք էտէր :
(Ծնդ. ԼԱ. 11.) Մէլայիք բույատա Յակոբուն խայրը իչին օնա կէօ-
րիւնիւպ , իսթար էտէր : Տէֆա (Ծնդ. ԽԸ. 16.) « Օլ մէլայիք քի ,
պէնի հէր քէօթիւլիւքտէն գուրթարտը , օ պու չօճուգլարը միւպա-
րէքլէսին » : (Տէֆէ. ԺԲ. 12.) « Վէ չիմտի հաչան սէն , վէ Սարա տուս
էտէր իտինիզ պէն քէնտիմ տուանըզը Ալլահըն հուգուրու մու-
հապպէթինէ թագտիմ էթտիմ » : (Յադէթ. ԺԳ. 20.) « Բապպ քէն-
տիսի սաղ օլտու . գիրա օնուն մէլէյի պէնի , կէրէք պուստան կի-
տէր իքէն կէրէք օրատա սաքին օլուր իքէն , կէրէք օրատան ալ-
տէթ էտէր իքէն խէլաա էթտի . վէ բապպ պէն խալայըղըն լէքէլէն
մէյիմ տէյի պըրագմատը » : (Սադ. 2.) « Քէնտի մէլայիքլէրինէ սէն-
տէն էօթրիւ թէնպիհ էթմիշ տիր , քի այագլարընը թաշա վուրմայա-
յաճագտըն » : (Զադէթ. Ա. 12.) « Վէ մէլայիք տէր հէր չէյէ գա-

տիր րապպ նէշէյեթէք Երուսաղէմէ վէ Յուդանն շէհրլերինէ մէր-
համէթ էթմէյէճէքսին , օնլարը երւզտէն պըրագտըն » . (Յայր . Ը . 4 .)
« Վէ պուխուրլարըն տիւմանը ազիզլերին տուալէրիլէ մէլէյին էլին-
տէն Ալլահըն հուզուրունա չըգտը » :

Վէլհասըլ հօգարրտա մէլայիքլերին 2 . նօմէրօտա պէյան օլուհան
վազիֆէլերին հէփիսինտէն , պուսլարըն ինսանա էյիլիք էթմէք իչին
թային օլմուշ օլտուգլարը աչըգտան կէօրիւնիւյօր : Տէմէք քի մէլա-
յիքլեր ինսանա էյիլիք էտէպլիլերլէր . օ տա Ալլահըն իզնի էմրի իլէ :
(Տէ . Եօֆարըս Գ .) (Գ . Թաֆ . ԺԹ . 5 . 6 . 7 .) « Զրեշտակ Եղիայա էթ-
մէք սու կէթիրլիր , ույգուտան գալտըրըր հէտիրլիր , վիգայէ էտէր ,
գալգ հէ , հօլուհ ուզագ տըր » տէր : Իշթէ պուսուհ իչին մէլայիք-
լէրէ րայէթ , հիւրմէթ , իպատէթ վէ սէճտէ էտէրիգ վէ պիր խէթա-
սը հօգ տուր :

ՊԹԻ . 2իւնքի մէլայիքլեր Ալլահըն էն եազըն , վէ միւշէրրէֆ
գուլլարընտան , վէ սէվտիքլերինտէն տիրլէր : (Աշի . 2 . 2 .) ես ա-
զիզ , ազիզ ազիզ . . . : Նասըլ քի (ՊԺԳ .) հազտըգ : Տէմէք քի ,
ինսանլար իչին շէֆաաթ վէ միյանճըլըգ էտէպլիլերլէր : Ալլահ մէլա-
յիքլերին վասէթասըյլա , Միքայէլ հրեշտակապետ վէ սայլր սէմանն
պիւլէրճէ քէնտի մէլայիք ապքէրլերինին գուվվէթլիլէ , Սադայէլ վէ
ճէհէննէմ գաբուլարըյլա , եանի տիւշմէն շէյթանլար իլէ ուզրաշը-
յօր , մուհարէպէ էտիյօր . ելնէ պու մէլայիքլեր վասէթասըյլա ին-
սանլարա թէնպիլիլէր , խապէրլէր , միւժտէլէր , միւքեաֆաթլար վէ
ճէզալար վէրտիրիյօրսա , նամուսուհն ազամէթինէ իսլալ կէլմէյօր .
նիչին մէլայիքլեր ինսանլարըն հազընտա խայրլը պիր խուսուստա
Ալլահտան ըրճա էթմէյէճէքլէր , վէ սէպէպի նէ տիր : Շէյթան Յու-
քուն ճէզասընը Ալլահտան տիլէյօր , վէ Ալլահ իզին վէրիյօր վէ մա-
լինի էվլատընը , սիւրիւսիւնիւ , էշեասընը թէլէֆ էթմէյէ շէյթան
սէպէպ օլապլիլիյօր . նիչին մէլայիքլեր թային վէ մուհաֆազաընա
թախսիս օլուհմուշ զաթըն խայրընը Ալլահտան տիլէմէյէճէքլէր . մէ-
կէր մէլայիքլերին շէյթան գատար գուվվէթլերի հօգ մու տուր . մէ-
կէր ինսանլարըն իսլահ օլմասընա արզուլէրի հօգ մու տուր : Շէյ-
թանլար Ալլահըն իզնիլէ ֆէնա շէյէ թէշէպպիւս էտիյօրլար , վէ մու-
վաֆֆադ օլույօրլար . նէ աճայիպ մէլայիքլեր , քի նուրտան խալգ
օլմուշլար , վէ մութլագա էյիլիք էթմէյէ մէէմուր տուրլար . ինսան
իչին պիր էյիլիքտէ պուլուհմմասընլար : Շէյթանլարըն ինսանը էնվա-
յի թէճրիւպէլէրէ իլգա էթմէլերինտէն , Ալլահըն գուտրէթինէ վէ
մէրհամէթինէ զարար կէլմէյօրսա նէտէն տիր քի , մէլայիքլեր ինսան-
լար իչին միյանճըլըգ , վէ շէֆաաթ էտէրսէլէր Ալլահըն ազամէթինէ
տօգանըր . հանա , րապպըն սըր ճիւմէ քեայինաթ օնտան տըր քեաֆ-
ֆէյի գուվվէթ :

Մէլայիքլեր Ալլահըն մուրախսա էլլիլէրի օլտուղու իչին , հէմ

ինստանլարը իռլահ էթմէք իչին, մուվադդաթ ճէզա վէրմէյէ տէ մուզթէտիր տիրլէր : (Ղուկ. Ա. 20.) Գաբրիէլ Զաքարիայա, քէնտի սէօզիւնէ ինսնմատըղը իչին ճէզա վէրտի . « Վէ իշթէ ահրազ օլա-սըն, սէօյլէմէյէ գատիր օլմայասըն օլ կիւնէ տէկին քի, օ շէյ իճ-րա օլաճադ . չիւնքի սէօզլէրիմէ, քի վազթընտա թէքմիլ օլաճադ տըրլար, ինսնմատըն » : Պուսնա նէ տէմէլի, մատէմ հրեշտակ ճէզա վէրմէյէ քէնտիսինտէն գատիր օլույօր, նէտէն շէֆաաթա գատիր օլամայօր : Մէկէր պիր փատիշահըն մայէթինտէ պուլունան սէվկիւլիւ-լէրի պիզ պիշարէլէրին կէօզ հաշը իլէ հազըլմըշ իսթիտա, վէ արի-զէլէրիմիզի քիւրսիւյը փատիշահիյէ թադտիմ էտէրսէլէր, փատիշա-հըն նամուսուսնա պու խէլմի մը կէթիւրի . սալթանաթընա մուզթիր մի տիր . հանչա, հաշն : Էկէրչի բրօթէսթանըն տէտիլինէ մէպնի, մէ-լայիքլէրին ինսանա հարտըմ, էյլիք, վէ մուհաֆազա էթմէսի, վէ պու էճիւտէն ինսնմատըն մէլայիքլէրէ իպատէթ, րայէթ, վէ հիւր-մէթ էթմէսի, Ալլահըն քէմալէթինէ, Ալլահըն ազամէթինէ, վէ իզզ ու շանընա թօղանըրսա, տէրիզ էվվէլա կէօյտէքի սէմանըն ասքէր-լէրինի Ալլահ քէնտի մէսքեան, վէ թախթը ալասընտան տէֆ էթ-սին : Եախօտ բրօթէսթան Քրիստոսուն չօլ սէօզիւնիւ, ինսան էվ-լատընըն էմրինէ հազըր օն իքի օրտու սէմանըն ասքէրլէրի տուրու-յօրլար, Ալլահըն ասքէրէ նէ լուզումի վար, օրասը հալան տըր տէ-սին, Աւետարանտան, վէ Ազիզ քիթապտան հէր նէրէտէ Ալլահ մէ-լայիքլէրէ մէէմուրիյէթ վէրիպ իրսալ վէ ծնլարըն վասէթասըլլա իշ-լէր կէօրտիւրմիւշ իսէ, գազըսըն գալտըրսըն . ծնլարըն հուզուրու-թախթը իլահիտէ լէյլ ու նիհար Ալլահա սէնալէր օգուտուզլարը, վէ « Սուրբ սուրբ սուրբ, տէր գօրութեանց » . (Եւայի. Զ. 12. 3.) տէ-տիքլէրի, վէ օնա սէճաէ գըլտըզլարը, պիր գուրու վէ վահի վը-զըլթըտան իպարէթ տիր : Զիրա Ալլահ քէնտի իչինի քէնտի կէօրիւր վէ էկէրչի հէր քէմալէթ հէր հիւքիւմէթ, հէր կիւզէլլիք հալընըզ Ալլահա հազըշըրսա, էվվէլա ինսանըն ազլը, քէզա ինսանտա պու-լունան հէր մուհասսէնաթը ինսանտան ալմալը . զիրա տիւշիւնմէք, անլամազ, Ալլահտան մատէ պիր քիմսէյէ հազըշմազ . վէ ինսան տիւ-շիւնիւրսէ Ալլահըն իլմինէ թօղանըր : Սանիյէն հէր եիւզիւնտէքի հիւքիւմէթլէր նէ լազըմ, չիւնքի պիւթիւն հիւքիւմէթ Ալլահտա տըր . փատիշահլար, վէ մէէմուրլէրի Ալլահըն ազամէթինէ միւսիլլ, վէ մու-զիւր գաթլէր տիրլէր . գուլլարը հարատան Ալլահ ծնլարը հիւսնիւ ի-տարէ էտէպիլիւր, հիւքիւմէթլէրին նէ լուզումի վար տըր : Սալիսէն հէր կիւզէլլէք վէ հիւսնիւ ճէմալ, հալընըզ Ալլահա հազըշըրսա, ին-սան արթըզ եիւզիւնիւ գարարթսըն, հախօտ իլք պահար մէվսիմի օ-վալարտա պաղչէլէրտէ, վէ ազաճլարտա էնվայի ըէնկտէքի կիւլլէր, չիչէքլէր սօլսուն տէօքիւսիւնլէր . զիրա հէր ճէմալ պիր Ալլահա հա-դըշըր . կիւնէշ, վէ այ, վէ եըլտըզլար տախի գարարսըն . զիյալա-

րընը քէստինէր . նուրարընը վերմէսինէր . զիրա Ալլահ նոր տուր : Ա՛յ ազըլը բրօթէսթան . հիչ մի օգուտտուն քի , փատիշահար Սլահ իլէ փատիշահըդ էտէրէր , վէ հէր հիւքիւմէթ Ալլահտան տըր . վէ Ալլահ քէստինի գուվէթէր Ալլահը թէսմիյէ էթմիշ : Հիչ մի օգուտտուն քի , Ալլահ քէստի ազիզլէրինտէ շէրէֆլէնմիշ տիր : Ա՛յ ազըլը բրօթէսթան պիր ահալինին մալիք օլուպ գուլլանտըղ լիրալար , փատիշահտան քէստիլէրինէ կէշմիշ տէյիլ մի տիր : Պիր ահալինին զէնկինլիլի , վէ էհիթիշամը վէ իսթիրահաթը էնճամընտա քէստի փատիշահընըն շէրէֆ ու էհիթիշամընը պատի վէ միւլէտտի օլմանգ մը : Պէնիմ ահալիմ զէնկին տիր տէյի , պէնիմ ահալիմ լահաթ տըր տէյի , փատիշահա մուճիպի էսէֆ մի եօղսա շէրէֆ մի օլուր : Քէզա Ալլահ քէստի ազիզլէրինտէ սաքին տիր . քէստի ազիզլէրիլէ միւշէրէֆ օլուր : « Աստուած փառաւորեալ է 'ի սուրբս իւր » : Կաքին սօղորույա կէլմէք պիր լութֆու իլահինին սէմէրէսի տիր :

ՊԽԳ. Իշթէ պու կիպի Ալլահըն ինտինտէ օլան մէլայիքլէրէ , վէ պոռնուն իշին , Քրիստոսուն քիլիսէսի պիտայէթինտէն պէրի քիլիսէլէրտէ , վէ ային ու ատէթլէրտէ սէմանըն մէլայիքլէրինէ սէճտէ հիւրմէթ , իպատէթ էթմիշ , վէ հալա շէֆաաթլարընա միւրաճաաթ էտէր : Մնար , Ալլահըն էմրիլէ չաղըրտըղմըզ կիպի , պիզէ եարտըմա վէ էյիք էթմէյէ հաղըր տըրլար : (Գործ. Ե. 19.) Բապպըն մէլէյի մահպէսխանէնին գարուստունու աշըպ , վէ ծնլարը (առաքեալլարը) իտէլաս էտիպ տէր . « Կիրին հէյքէլտէ տուրուն , վէ ճէօմաաթ իլէ սէօյլէշին . . . » : Տէրտուղիանոս (Գլխ. Յալ. հոգ. Գլ. Լ. Է.) « Ինսանը անա բահմինտէ հըֆզ էթմէյի , պէօյիլէթմէյի , տալլանմայր , լէվազիմաթընը թէտարիք էթմէյի , Ալլահ սէմալի մէլմուրլէրինէ , եանի մէլայիքլէրինէ հէվալէ էթմիշ » տիր . տէր : Յովհան Ոսկեբերան (Մարտ. Ժ.) Ալլահ հէր պիր ատէմլէր իշին մէլայիք թային , վէ թախսիս էթմիշ քի , էյիլիլէ գըլաղուզ օլտունլար վէ քէօթիլտէն կէրի տուրմալարը իշին ինսանլարա իսթար էթսինլէր : Հաթտա փուլէրէսթլէր պիլէ , մէլայիքլէր Ալլահըն մայիթ մէլմուրլէրի թէսմիյէ օլունուրլար , մատէմ ինսան էյի իքէն , սօնրա էյիլէտէն տուր օլուպ , ֆէնա հալէ տախի կիրիֆթար օլույօր . ինսանըն վէ հայվանաթըն եարտըլմասը վէ ինսան գըյաֆէթինէ կիրմէսի մէլայիքլէրէ հէվալէ օլունմուշ , վէ պիր ատէմ էվէլի էյի իքէն , սօնրա քէօթիլ օլտուղու Ալլահըն իշի օլմատըղընտան , անճաղ մէլայիքլէր իշի օլտուղունտան , էյի ֆէնայա թէպտիլ օլույօր տէրլէր : Պղատոն պէօյլէ սէօյլէր : Վէ եահուտի ֆիլոն պու փուլէրէսթ գիւմիւնիւ թատտիգ էյլէտիլի իշին , թաղպիհ օլունուր . քէստիսի եահուտի իքէն , պու եանլըշըղը գապուլ էթմէմէլի իտի . . . :

ՊԱՊԸ ՍԱՊԻ

ՄԵԼԱՅԻՔԻԼԵՐԻՆ ԹԱՍՎԻՐԼԵՐԻ, ՎԷ ՊՈՒ ԹԱՍՎԻՐԼԵՐԻ ՊԵՋԻՄ
ԲԱՅԵԹԻՄԻՋ, ՎԷ ԻՊԱՏԵԹԼԵՐԻՄԻՋ ՀԱՅԻՋ ՏԻՐ

ՊԻՒ . Քրիսթիանըզա վէ կաթողիկէ մէզհէպինէ պիր ազիմհա-
գարէթ , վէ գըրկընըզ վերմէք իշին 726 թարիխլերինտէ , եահուտի-
լերին թէշվիդիլլէ : Լեւոն իւշիւնճիւ Իզավրիգոս իմիէրաթօր ազիդ-
լերին թասվիրլերի Ալլահա պիր հագարէթ տիր , քիլիսէլէրտէն լազվ
օլմալը աշյի , պիր Ֆէրման սատր էտէր . վէ պազը միսքին քիմսէլէր
հաթտա Կոստանդիանոս Բրիւգիատա Նագօլիա շէհրինին եպիսկոպո-
սու (*Constantinus Nacolensis phrisgiar Episcop*) օնա միւթթէֆիգ
օլարադ իմէրաթօր պու եանլըշըզ հիմայէ էթտի , վէ պու երւզտէն
քիլիսէ չօգ մէշագգաթ չէքտի : Լաքին սօնրատան քէնտինէ գարշը
քրիսթիյան ճէմիլլէթինտէ թէք պիր ասըլըզ գուհուր էթմէսին տէյի ,
չըգարաղը Ֆէրմանա թամիր սուրէթլի պազը մանալար վէրմէյէ գալ-
զըշաղ , քէննի թասվիրլերին լազվընը էմր էթմէտիմ անճագ եիւք-
սէք եէրլէրէ ասըլսընլար . վէ էնկին եէրլէրտէն գալգսընլար քի ճէ-
մաաթ օնլարը էօփմէսին . օնուշլա Ալլահա հագարէթ օլուր տէյէրէք
օ իսէ Ֆիքրի ազիլլէրին թասվիրլերին էթտիքլէրի իպատէթի լազվ
էթմէք իտի : Գերմանոս Ասիթանէ փաթրիկի պու րաֆըզըլըզա գար-
շը սահիլլիյի հիմայէ էթտի վէ մէքքիւր Նագօլիա եպիսկոպոսունտան
մաատա , Թուլմաս Գլալտիօքօլիա եպիսկոպոսունա տախի պու էֆքեար-
տան վազ կէշսիլլէր տէյի նասիհաթ էթտի : Բօմա Գահանայապետի
Գրիգոր . Բ . յէտէ պու խուսուսու պէյան զըմնընտա եազաղ . վէ պու
պապտէ հիմայէսինի թալէպ էթտի : Լեւոն իմէրաթօր պուշու տույ-
տուղունտա , փափայը էօլտիւրմէյէ գաստ էթտի իսէ տէ մուվաֆֆագ
օլամատը , լաքին Գերմանոս կաթողիկոսու քիւրսիւսիւնտէն աթաղ
վէ նէֆի էթտի . եէրինէ թասվիրլէրէ էն զիյատէ խասիմ օլան Ա-
նասթաա իսմինտէ պիր զաթը նասպ էթտի : Գրիգոր . Բ . ֆափ վէֆաթ
էտիպ , Գրիգոր . Գ . եէրինէ կէշտի . պու տա իմէրաթօր միւշարիլէյ-
հի գանտըրամատը : 731 տէ Բօմատա 93 եպիսկոպոս իլէ պիր սինօթ
թէճէմմիւ էթտի . վէ օլ րաֆըզըլըզ լանէթլէտի : Լեւոն էօլտիւ , վէ
օղլու Կոստանդիանոս Գօքրօնիմոս եէրինէ կէշտի , պու պապասըն-
տան տահա ֆէնա էֆքեարտա օլտու , քի միւթթէֆիգի պուլունան
Կոստանդին փաթրիք թէշվիդիլլէ քիլիսէյէ պիր չօգ թագեիդ իթ-
տիքտէն սօնրա 775 տէ վէֆաթ էթտի : Մուախարէն Խրէնէա թա-
գուհի Անդրիանոս Ա . ֆափայա ըիճա իլէ պիր մէքթուպ եազաղ . ու-
մումի պիր սինօթ ագտ էթտիրսին տէյի : Ասիթանէյէ փափանըն թա-

րաֆընտան Պետրոս Աւագերէց վէճիլ խոյ, քէյֆիյէթ պատէլ թէֆ-
թիշ, լանէթ էթտիւէր օլ րաֆըզըլարը (787) վէ ըէտտ էթտիւէր :
Լուծէր վէ Գալլին, վէ ըէֆիզլէրի պու րաֆըզըլը թէճտիտ էթտի-
ւէր : Պուշլարը շէօյլէ մուխթասար իֆատէ էթտիքտէն սօնրա, կէլէ-
լիմ մանայը ֆիյէմիդէ :

Պիտէ . Ինսան զահիրէն շէյլէր իլէ տահա զիյատէ միւթէէսիր օ-
լուր նէթէքի պաթընէն օլան շէյլէր իլէ . պիլ ֆարզ սէվկիւլիւ պիր
տօսթուսուն իւզէրինէ ֆիքրիմտէն տիւշիւնմէք թէէսիրի պաշգա,
օնուէն երիզիւնիւ կէօրմէք պաշգա տրը . պուշուէն իշին մուհիպ տօս-
թուսուն հիշ օլմազսա պիր թասվիրինի չէքէրիմ, վէ սաքին օլտու-
ղում օտայա ասարմ, քի հէր կէօրտիւլիւմտէ հէմ զիքրի պազի գա-
լըր, հէմ օ միւնասիպէթ իլէ մուհապպէթիմ թէճտիտ օլուր . քէզա-
լիք րայէթ էթտիյիմ զաթըն թասվիրինի եաքտըրըրմ, վէ օնուէն սա-
հիպինին խաթրը իշին, օնա հիւրմէթի էտէրիմ . էթտիյիմ հիւրմէթ
օլ քեազըլթտան, եախօտ թախթատան, եախօտ մուշէմմիտէն եաքը-
լան թասվիրէ մի տիր, եօխսա թասվիրին սահիպինէ մի տիր : Եկէր-
չի օլ թասվիրին վասէթասըլլա րայէթիմի, հիւրմէթիմի, սահիպինէ
սունույօրսամ, օլ հիւրմէթ, օլ րայէթ վէ թասվիրին էօնիւնտէ հէր
նէ իզզէթ էտէրսէմ ճալիզ տիր . էկէրչի օլ թասվիրին սահիպինի պէր
թարաֆ էտէրէք, րայէթինի, իպատէթինի, հիւրմէթինի սատէ թախ-
թայա, եա մուշէմմիյէ թագտիմ էտէրսէմ, օլ վազըթ քրօթէսթանլա-
րը թաստիզ էթմիշ օլուրում : Կէլէլիմ թապիխինէ, հանկը քրօթէս-
թան օտասընտա աստըզը սէվկիւլիւ էվլատընըն եա անասընըն, եա
պապասընըն, եա ֆամիլեասընըն թասվիրինէ տէրունէն պազըլ,
աշգընա վէ մուհապպէթինէ թահրիզ օլմազ, եախօտ էօփմէզ, եախօտ
հիւրմէթ էթմէզ : Շուրասընը տա իիւթար էտէրիզ քի, իշպու հիւր-
մէթ իքի ճիհէթլէ օլապիլի . եա գանտան, եա իմանտան նէշաթ է-
տէր . գանտան նէշաթ էտէն հիւրմէթ տիւնեապի խայրլարա մէպնի
օլուր . եանի եա գան հիւքմիւ, եա մէնֆաաթը զաթիյէ մագսէտի,
եա պիր սէպէպի ճիսմանիյէ մէպնի օլուր : Լաքին իմանտան նէշաթ
էտէն իման հիւքմիւնտէն նաշի հիւրմէթէ.մէճպուր վէ պօրճուլ օլու-
րուզ . չիւնքի հիւրմէթ էթտիյիմիզ զաթլէր, Ալլահըն սէվտիքլէրի
զաթլէր տիրլէր . չիւնքի Ալլահըն մալէթինտէ պուլուսուպ, խարիճէ
եանի մախլուգաթա Ալլահըն էվամիրինին իճրասընտա էլչի վէ մուազ-
ղամ մէճմուրլէրի օլուպ, վազիֆէլէրինի իքմալ էտէրլէր : Ձիւնքի
շէյթանըն, վէ տիւշմէնին հէր պիր թէճրիւպէ, վէ պէլիյէլէրինէ
գարշը գօյուպ, ինսանը մուհաֆազա էտէրլէր, չիւնքի ինսանըն նի-
յազլարընը Ալլահըն հուզուրունա թագտիմ էտէրլէր, միյանճըլըզ,
շէֆաաթճըլըզ էտէրլէր պազըսըլլա : Իշթէ պու էսպապա մէպնի,
կաթոզիկէ քիլիսէ քէնտի լուզումինտէ մէլայիլքլէրէ միւրաճաաթ վէ
օնլարա տուա էտէր, էվլէթ պու էսպապա մէպնի օլ միւշէմմիլի քի

դարձադ (Յաղ. Զախարիան Գլ. 43.) Միմին, վէ Կերինթոս րաֆըզը-
լար տէր խորէր. քի մէլայիքէրին միյանճըլըղը, Գրիստոսուն միյան-
ճըլըղընտան տահա էյի տիր Ս. Օգոստինոս տախի պէօյլէ եազար, Հաթ-
տա սօնրաքի եազըլան սէօզլէրտէն տահա կիւղէլ Պօղոս առաքեալ
մանասընը աչմը. « Գրիստոսուն պաշ թութմայարադ, օնտան քի պիւ-
թիւն վիճուտուն աղալարը հարաքէթիլէ թագսիմ օլարադ վէ գարը-
շարադ, Ալլահըն եաշաթմասըլյա եաշար » : Պու սէօզլէրտէն աշըդ-
տան կէօրիւնիւյօր քի, օլ վազըթտա սլաղը քիմսէլէրին, եախօտ Սի-
մոն Մոգուն, վէ Կերինթոսուն իտտաալարը պէօյլէ խո. եանի մէ-
լայիքէր քէնտի քէնտինէ ինսանա էյիքէրէր էթմէյէ գատիր տիրլէր.
եախօտ Պղատոնուն տէսիլի կիպի, մէլայիքէր պազը մախլուգաթը
եարատապիլիրլէր, վէ պունուն տա սէպէսիլ պու խո քի, մատէմ.
պու մախլուգաթըն գուսուրլարը գուհուր էտիյօր, վէ տիկէր թա-
րաֆտան տա Ալլահըն եարաթարըղը շէյլէրտէ հիչ պիր գուսուր պու-
լունմայաճադ տըր : Վէլ հասըլ օլ քիմսէլէրի Պօղոս առաքեալ մէնն է-
տիյօր, քի մէլայիքէր իթիգատըլյա կիտիյօրլար խո. ամմա նէ տիր
պու իթիգաթ, իսթէր մէլայիքէր կիպի Ալլահա խըզմէթ էտէպիլի-
րիլ ֆիքրի վէ մանասը օլսուն, պունա քի Առաքեալ ինսանի թէ-
քէպպիւրլիւք տիր տէյօր. իսթէր Տէրտուղիանոսուն, վէ Օգոստի-
նոսուն եազտըզլարը կիպի, եանի Սիմոն վէ Կերինթոսուն թալիմա-
թը մէլայիքէրին միյանճըլըղը, Գրիստոսուն միյանճըլըղընտան տա-
հա գուվէթլի տիր տէմէք օլսուն, եախօտ իսթէրլէրսէ բրօթէսթան-
լարըն իտտաասը կիպի, քէննի մէլայիքէրէ հիւրմէթ վէ միւրաճաթ
ճայիլ տէյիլ կիպի Պօղոս առաքեալ տէմիշ օլսուն. հէր հանկը մա-
նա իլէ տէմիշ իսէ տէսին, պու տէտիլինին սէպէպինի ագիպինտէ
եազըյօր, զիրա Ալլահը վէ Գրիստոսուն պէր թարաֆ էտէնէք. մէլա-
յիքէրէ օլ գուտրէթի, եախօտ օլ իթիգաթը սունարսադ, կիւնահ վէ
նաճայիլ տիր. նասըլ քի պու պահաըն պիտայէթինտէ (Պղլ. ՊԼԵ.)
իսթար էթտիք, քի մէլայիքէր, եա աղիլլէր ինսանա հիչ պիր էյի-
լիք էթմէյէ Ալլահըղ, եախօտ Գրիստոսունը միւղթէտիր օլամազլար
զիրա հէր լիյագաթըմըղ Ալլահտան վէ Գրիստոստան տըր. օ քի Ալ-
լահը վէ Գրիստոսուն պաշ թութմազսա իպատէթ էթսին միյանճըլըղ
էթսին, եախօտ մէլայիքէրէ իպատէթ էթսին, պունլարըն հէփսինին
էսասը վէ սէպէպի քեաֆիսի Ալլահ վէ Գրիստոսուն իսթիհագըղ տըր.
Իշթէ պունուն իչին Պօղոս առաքեալ եազըյօր. թէն ազըլըղ իլէ
քէնտինիլէ գուրուրլիլէթ կէթիրիպ, Գրիստոսուն քէնտինիլէ պաշ
թութմալընըղ, վէ հէր նէ քի իշլէնիրսէ, Գրիստոսունը օլամալ.
Պօղոս առաքեալըն մանասը իշթէ պու տուր : Պիլ նէ տէտիք, իս-
թէր մէլայիքէր օլսուն, իսթէր սուրբլար օլսուն, պունլար եալընըղ
Գրիստոսուն քէնտիլէրինէ պաշ, վէ գըլաղուղ թութուպ, Գրիստոսուն
գուվէթիլէ եալընըղ հէր նէյէ գատիր օլույօրսալար օլուրլար վէ եա-

լընըդ Գրիստոս իշին՝ օնլարա սէճտէ, հիւրմէթ վէ րայէթ օլույօր . զիրա (Եփես. Ա. 21. 22.) « Վէ հէր շէյի օնու՛ն ալաղընըն ալթընա իթաաթ էթտիրտի . վէ օնու (Եանի Գրիստոսու) քիլիսէնին հէր պիր խոսուսաթը իւզէրինէ պաշ նասպ էթտի » տէյի Էազմըշ տըր : Հաթ-տա գուվէթլէրի հիւքիւմէթլէրի, թախթլարը օնա իթաաթ էթտիրտի : Պունտան խիւլասէ շու չըգար քի, Գրիստոսուղ նէ մէլայիք պիր շէյէ միւզթէտիր օլուր, նէ տէ ազիլլէր պիր շէյէ Էտէպլիլլէր . վէ կաթողիկէ քիլիսէ պունու՛ն իշին տիր քի, տուսսընտա, « Տէր որ կարգեցեր զգասս հրեշտակաց, եւ հրեշտակապետաց՝ ի սպասաւորութիւն փառաց քոց, արա այժմ ընդ մուսս մեր մտանել, եւ սրբոց հրեշտակաց, եւ լինել պաշտօնակից մեզ . եւ փառաբանակից քումդ բարեբարութեան » տէյի թազտիմ էտէր վէ տիլէր քի, մէլայիքլէր պիլլէր իլէ պու մէէմուրիլլէթտէ պիլլէրէ մուսվէնէթ էթսինլէր, վէ Ալահը պիլլէրլէ թէմտի հէթսինլէր : Սանկէն, կէրէք մէլէք, Յովհաննէսի վէ կէրէք Պետրոս եիւզ պաշըլը մէնն էթսինլէր, պունլար փէք ալա պիլլի իտիլէր, քի քէնտիլլէրինէ օլունան սէճտէ, հիւրմէթ սէճտէսի իտի, տէյիլ քի թափմադ վէ գուլլուդ օ քի Ալահա Էալընըդ խաս տըր . օնու քի, Յովհաննէս քէք ալա պիլլի իտի, Էալընըդ հիւրմէթինտէն նաշի, տէյիլ քի օլ մէլէյի Ալահ սէճտէ էթտի, Էօղսա Յովհաննէսի փութփէրէսթլէր մազամընտա թութմալը . օնա քի, Ազիլլ րուհ կէլտի, վէ իւմ իլէ վէ լուլթ իլէ օնու տօլաուրտու : Թըպդը պու ճէվասլարըն էսասընը բրօթէսթանլարըն կէթիթտիլլի տիկէր մահէլլէրէտէ վէրիլիդ . Եանի (Բ. Եփես. Զ. 13.) « Բապպ Ալահընտան Էալընըդ գօրգասըն, վէ օնա սատէ խըզմէթ էտէսին » : Վէ (Կղ. Բ. 8. Մարկ. Ժ. 20. Գալ. Դ. 8.) պունլարըն հէփսինտէ գուլլուդ իպատէթի Էալընըդ Ալահա Էազըշըր . ինսանա օլմասըն տէյի մախսուս թէնպիլլէր վար տըր : Իշթէ պու մանայա մէպնի Միքայէլ Հրեշտակապետ Մովսէս մարգարէնին ազիլլ թէնինի մուհաֆազա իշին, վէ իսրայէլ միլլէթի օնա թափմասըն տէյի շէյթանա թէքտիր վէրտի (Յուդայի 9.) :

ՊԾԱ . Կաթողիկէ քիլիսէ կէրէք Ալահըն, վէ կէրէք մէլայիքլէրին թասվիլլէրինի քիլիսէլէրին խորանլարընա, վէ տիվարլարընա աւսըպ, պունլարա իպատէթինի, վէ հիւրմէթինի, պիտալէթինտէն պէրի իճրա էթմէքտէ տիլք . վէ հիշ պիր վազըթ, վէ հիշ պիր միլլէթ պունու փութփէրէսթլիք սայմատը, նէ տէ փութփէրէսթլէրին Փանթթէօնու միսալի հէր միլլէթ վէ սէնաաթ Ալահլարընըն սիւրէթլէրինի, Էախօտ սանէմլէրինի պիր տաճարա թօփլայըպ, պիր պիլլիլէ մուհարէպէ էտէն Ալահլարը պիր եէրէ մահպուս էթտի : Ինսան հալի պու Էան . . . Անճադ մէլայիքլէրին թասվիլլէրինի, Ալահըն ազիլլ տօսթլարը տէյի, վէ Ալահ օնլարտա սաքին, վէ օնլար իլէ միւշէրէթ օլուր տէյի, տէյիլ քի միւքէտտէր օլուր : Պունլարըն հէփսի

Միքայել հրեշտակապետին թասվիրի տիր, իման իլէ Էօփէրիմ, հիւր-
մէթ սէ Էտէրիմ, սէճտէ տէ, ըրճա տա Էտէրիմ. վէ օնախիթա պէն
խսթխտամը թագտիմ Էտէրիմ:

ՊԽԶ. Լաքին պիզ պունու տէրսէք, մութլագ մէլայիքլէրին պիր
թասվիրի տէ հուզուրումուդտա օլմատըղը հալտէ, օլ տուա օլամագ
մանասը տէյիլ. պինլէրճէ ատէմլէր հիչ պիր թասվիր կէօղլունին Էօ-
նիւնտէ օլմատըղը հալտէ, երնէ իսթէտիյի մէլայիքլէ տուա Էտէր,
վէ Էտէպիլիր. մէլայիքլի չաղըրաճաղըմ, օնա տուա Էտէճէյիմ տէյի,
թասվիրին պուլունմասը չարթը մութլագ տէյիլ տիր. անճագ թաս-
վիրէ տուա Էտէն քիմսէնին էթտիյի իպատէթ փութփէրէսթլիք տիր
տէյէն ըաֆըղը պատկերամարտ թէսմիյէ օլունուր. վէ կաթօղիկէ քի-
լիսէ պունու ըաֆըղը տէյի ըէտտ էթմիչ տիր:

ՊԽԷ. Թասվիրլէրինէ ըայէթ էթտիյիմիզ զաթլէր, եա Ալլահ տըր,
եա մէլայիքլէր տիրլէր եա ալիզլէր. շիմտիլիք էվլէլքիլէրինի սէօյ-
լէյէլիմ:

Նիչէ ատէմլէր քէնտի չէքիլմիչ թասվիրլէրինտէն պէլլի օլուր-
լար. աճապա Ալլահը կէօրմէտէն, Ալլահն թասվիրինի կէօրէսիլլի-
միյիզ. էվլէթ, Ալլահն թասվիրի ինսան տըր. (Մճնք. Ա. 26.) Ալ-
լահ քէնտիսի սէօյլէյօր. « Արասցուք զմարդ ըստ պատկերի մերում
ինսանը պիղլիմ թասվիրիմիզէ կէօրէ եափալըմ »: Մատէմ քի ինսան
Ալլահն պիր թասվիրի տիր. ինսանն պաչը վար, եիւզիւ վար, կէօ-
ղիւ վար, ալաղլարը վար. վէ սայիրէ վար օլտուղու իչին, վէ պիզ-
լէրտէ օնու կէօրտիլիւմիւզ իչին տէրիզ քի, Ալլահն տախի մատտի
սուրէթտէ թասվիրի, ինսան թասվիրինէ պէնզէր, եախօտ Ալլահը
պիզէ պէնզէտիրիզ. վագա մատտէթէն Ալլահն նէ էլի վար, նէ եիւ-
զիւ վար, նէ սայիր աղասը վար. Լաքին մատէմ ինսանտաքի գուվ-
վէթ էլ իլէ իճրա օլուր. օլ գուվլէթի տահա ալա տէրէճէտէ պիզ
աղըմըզա կէօրէ Ալլահա տա վէրիրիզ. վէ Ալլահն էլի պունու եաք-
տը. « Ձեռն տեառն արար զայս » տէրիզ: Հա քէղա կէօրմէք, պիզ-
տէ մատտէթէն վար վէ պիր քէմալէթ տիր. տէմէք քի Ալլահտա տա
վար օլմալը եիւրիւմէք, հարաքէթ, պիզտէ օլտուղու կիպի, Ալ-
լահտա տախի փէք իւսթիւն տէրէճէտէ օլմալը, տէյիլ մատտէթէն.
անճագ, մանէն տէրիզ պազըսըյա: Աստուածաշունչտա Ալլահն եիւ-
զիւ, կէօղլէրի, գուլագլարը, էլլէրի. . . հէփսի տէնմիչ, վէ հաղը-
մըչ. իշթէ պու. էճիլտէն, վէ պու սէպէպէ մէպնի. պիզ տախի, տա-
հա զլյատէ միւթէէսթիր օլալըմ մագսէտիյէ, զահիրի վէ մատտի սու-
րէթտէ Ալլահն եախօտ մէլայիքլէրին վէ աղիզլէրին թասվիրինի եա-
բարսագ, Ալլահ ինսան թասվիրինէ պէնզէտիպ հաբարըզ. քի սալ-
թանալթ թախթընա օթուրմուչ, պինլէրճէ մէլայիքլէր գանատը օլա-
րագ օնուն էթրաֆընը գուչաթմըչ. թախթընը նուրտան զլյատէ փար-
լագ, վէ զլյալար իլէ տօնանմըչ հաբարըզ. օնտան հէր էթրաֆա

նուր սաչըլըր մագամընտա : Պէօլէ (Եսայի. 2. 1. 2.) « Ալլահն թախ-
թընը կէօրտում քի պինլէրձէ սերովբելէր վէ քերովբելէր , վէ ալթը
գանատը հրեշտակար օնու գուշաթմըշ տըր » : Հաթտա Մովսէյ .
(Ելէյ. ԻԳ. 13.) « Ալլահն երեղիւնիւ կէօրմէք արգուլէր , վէ Ալլահ
քէնտինի մէնն էտէր . անձագ կէչտիյիմտէ գայանըն տէլիկինտէն էլի-
մի գալտըրըրմ , օլ վաղըթ պէնիմ արգամը կէօրիւրսիւն տէր : Պու-
նուն կիպի չօգ մահալլէր վար քի Ալլահ քէնտի թասվիրինի ինսան
թասվիրինէ պէնգէթմիշ վէ պիղլէր տէ քեամիլ , վէ հէր սալթանաթը
համիլ , վէ շամիլ տէյի . Հայր Աստուածը փէտէր Ալլահ , Քրիստոս .
տան թէսմիյէ օլտուղու իչին քեամիլ պիր փէտէր թասվիրինտէ չէքէ-
րիք , Քրիստոս զաթէն փէտէր Ալլահն օղու օլտուղու իչին , վէ պու
օղու թէքմիլ ինսանըղը վէ ինսան սըֆաթընը ալտըղը իչին , ինսան
թասվիրինի սըֆաթընտա չէքէրիք : Հա քէգա աղիզ բուհուն (Ղուկ.
Գ. 22.) Քրիստոսուն իւղէրինէ կէօվէրձին չէքլինտէ ճիսմանի կէօ-
րիւնիւ իլէ կէօրիւնտիւղիւ իչին սուրէթինի տախի կէօվէրձին թաս-
վիրինտէ չէքէրիք , լութֆ նուրու կիւնէշ զիյալարը կիպի , օլ կէօ-
վէրձինտէն սաչըլըր միսալի , Աղիզ բուհուն կէօսթէրիքիւ Պիգ երրորդ
գութիւնուն իւշ սըֆաթլարընըն թասվիրլէրինի , կէրէք իւշիւնիւ պիր
թասվիրտէ , կէրէք իւշիւնիւնքի այրը այրը թասվիրլէրէ պիթթէրսիմ
քիլիսէլէրիմիղէ ասըպ , օլ թասվիրլէրէ սէճտէ գըլարսագ , սէճտէմիղ
միւշէմիտէքի թասվիրլէրէ մի տիր , եօգսա կէօվէրձին չէքլինտէ
թասպըղըմը , Աղիզ երրորդութիւնուն իւշիւնճիւ սըֆաթընա մը
տըր : Պուրասընա բրօթէսթանըն աղլթ մը եէթմէյօր , եօգսա քէնտի
նէֆսանիյէթիմի քէնտիսինէ անլաթմագ իսթէմէյօր : Տէմէք քի , քի-
լիսէլէրիմիղտէքի Ս. Երրորդութիւն թասվիրինէ սէճտէ գըլարսագ ,
խաթա տէյիլ տիր : Քրիստոս էֆէնտիմիղին շօլ (Մարկ. ԻԲ. 21.)
« Վարըն Գայսէրինքինի , Գայսէրէ , վէ Ալլահնքինի Ալլահա վէրին » .
միւպարէք քէլամը , ինսանըն սըֆաթը , վէ բուհուն Ալլահն թասվի-
րի օլտուղունու թաստիգ էյլէտի :

ՊԻԸ . Կէլէլիմ մէլայիքլէրին թասվիրինէ : Աստուածաշունչտա մէ-
լայիքլէր կեահ ինսան , կեահտա գանատը կէնճ ատէմլէրէ պէնգէ-
միլլէր : Կեահ ինսան նասըլ քի (Ծննդ. ԺԸ. 2.) « Իւշ քիշի օնուն
եանընտա օնա կէօրիւնտիւլէր » : (Անդ. ԺԺ. 1. Եսայի. 2. 1. 2. 3.)
ալթը գանատը սերովբելէր , քերովբելէր , քի բապպըն թախթընը
գուշաթմըշար : (Յայ. Դ. 8. Մարկ. ԻԸ. 2.) զիրա բապպըն մէլէ-
յի կէօյտէն էնէրէք » : (Ղուկ. Ա. 26.) « Կէօյտէն Գաըրիլէլ մէ-
լէք Ալլահտան իրսալ օլունտու » : Վէ պունուն կիպի տահա պիր չօգ
մահալլէրտէ մէլայիքլէրէ Աստուածաշունչտա սըֆաթ վէ գանատըր
վէրմիշ տիր , իշպու գանատը մէլայիքլէրին թասվիրլէրի ահտ սան-
տըղընա (տապանակ ուխտա) բայէթէն եաըլըն տէյի , եախօտ քէ-
րովբելէրին սուրէթլէրինին եաըլմասընը Ալլահ Մովսէսէ էմը էլթմիշ

տիր : (Եւէջ. ԻԵ. 18. 19. 20.) « Իբի թանէ տահա ալթուռտան քէ-
րովբելէր , տապանակըն իբի թարաֆընտան տա եաբառըն , քէրովբե-
նին պիրի պիր թարաֆտան վէ տիկէրի տիկէր թարաֆտան քաւու-
թիւնուռն իբի թարաֆընա տա դանատլարընը կէրէրէք , վէ դանատլա-
րըյլա քաւութիւնու կէօլկէլէնտիրէրէք , վէ եիւզլէրի պիր պիրինէ
գարչը , գիրա քէրովբելէրին եիւզլէրի քաւութիւնա պագաճագ « Փէ-
սէլիէլ մէէմուր պու տապանակը եաբտը : (Եւէջ. ԼԵ. 7.) « Վէ ալ-
թուռտան իբի քէրովբելէր եաբտը . . . վէ քէրովբելէրին դանատ-
լարը եօգարրտան ուզաթըմըչ իտիլէր . վէ քաւութիւնուռն իւզէրինէ
կէօլկէ էտէր իտիլէր . վէ քէրովբելէրին եիւզլէրի պիր պիրինէ գար-
չը » : (Գ. Թագ. 2. 23.) խորանըն իչէրիսինէ դանատլէրի ծնար ար-
չըն թուլինտէ իբի քէրովբէ եաբտը . իբիսինին դանատլարը եան եա-
նա աչըլարագ տիվարլարա տէյէր իտի , վէ ծնլարըն իւզէրինէ ալ-
թուռն կէչէրտի : Բէզալիք (29.) տաճարըն հէր էթրաֆընը քէրովբե-
լէր իլէ տօնաթտը : (32.) քէզալիք խորանըն գափուլարընա քերով-
բելէր եաբտը , վէ ալթուռն կէչիւրտի : (Բ. 6.) « Տապանակըն իւզէ-
րինէ դանատլարընը ուզատարագ , վէ ուչարագ էօրթէր իտիլէր , վէ
հալա տուրուրլար » : Բէզալիք (Ա. Տապարդաջ. ԻԲ. 18. Բ. Տապարդաջ.
Գ. 11. 14.) խորանըն փէրտէսի իւզէրինէ տախի , քի էնվայի տիւր-
լիւ ըէնկլէրտէն իտի քէրովբելէրին սուրէթլէրինի տախի չէքտի : (Ե-
գէ. Ա. վէ Բ. Ժ. 21.) Ալլահըն թախթընը պուլուլթլար , վէ ալէֆլէր
վէ նուրտան եաբըլմըչ արապա , վէ տէօրթ հայվանլար դանատլը ,
վէ ինսան եիւզլիւ օլարագ , արապայը չէքէր իտիլէր : (Եգէ. Ժ. 20.
21.) « Վէ ծնլարըն քէրովբելէր օլտուղուռնու պլլտիմ , հէր պիրինին
տէօրտէր աըֆաթը , վէ հէր պիրինին սէքիղէր դանատլարը , վէ ծնլարըն
դանատլարը ալթընտան ինսան էլլէրի չէքլինտէ , վէ ինսան եիւզլիւ
չէքլինտէ » : Վէ (Եգէ. Ժ.) պապընըն խիթամընա գատար մար-
գարէնին կէօրտիւլիւ տէհչէթլի էհիթիչամ թախթը վէ արապասը վէ
թէքէրլէրի վէ էհիթիչամը վէ նուրու վէ մէլայիքլէրին դանատլարընըն
սէսի , վէ սայիրէ իչպու տէտիլիլիղի թաստիդ էտէրլէր : Պուռլարը
եաբան , վէ եաբտըրան քիմ տիր , մուլթլագ Ալլահ տըր , բրօթէս-
թան Ալլահա փուլթիէրէսթ տիր տէրսէ պիղլէրտէ օլ փուլթիէրէսթ-
լիլի գապուլ էտէճէյիդ . վէ պուռլարըն հէփսի Գրիստոսուռն վագթին-
տէ տաճարտա մէվճուտ տուրուլօրուտուլար վէ Գրիստոս տաճարա կի-
րէրէք , հէփիսինին թաստիդ վէ թահսին էթտի . վէ ախղուլթա էտէն-
լէրի տըչարը գօվտու : (Յւլհ. Բ. 15.) :

Պիթի . Կէլէլիմ , քիլիսէ նասըլ քի եէտինճի սինօթտա իլմն , վէ
գարար գըլտը , քի պատկերամարտ քիմսէ հերետիկոս իլան օլտուռն .
վէ նասըլ քի աղիզլէրին թասվիրլէրինէ օլան իղզէթի , հիւրմէթի ,
վէ միւրաճաթը թաստիդ էթտի իսէ . քէզալիք մէլայիքլէրին թաս-
վիրլէրինէ օլան իպատէթի , իղզէթի թաստիդ էթմիչ տիր . Աբրա-

համ, վէ Ղովտ, մէլայիքներն երեզիւնիւ կէօրտիւքներնստէ, օնլարա հիւրմէթ իլէ սէճատէ գըլաշլար, վէ տիլէտիքներնի օնլարտան տիլէտիլէր, վէ ճայիզ օլտու. նիշին պիղէր մէլայիքներն թասվիրինէ իզզէթ էտէրսէք, կիւնահ իշլէյէճէյիզ, զիրա մէլայիքներն կէրէք կէօրիւնէն քիւվէթի կէրէք վիճուտու, Ալլահն հիւրմէթիլէ եափըլմըշ, վէ սուրէթա կէօրիւնիւր պիր շէյ իտի. վէ մութլազ օլ կէօրիւնէն սուրէթ, շէքիլ, վիճուտ կէօրիւնիւրտէ իտի, վէ մատտի տէյիլ իտի: Փէք էյի: Օնլարա սէճատէ գըլընտը, վէ ճայիզ օլտու իսէ, պիղ մէլայիքներն թասվիրներնի միւշէմմի իւզէրինէ չէքէրսէք օնլարա իզզէթ էտէրսէք, խէթա՛ մը իշլէմիշ օլուրուզ: Եկէրչի մուշէմմի մատտի սուրէթ մէլայիքն սուրէթի օլամազ տէնիրսէ, նէտէն տիր քի սուրէթա վէ խէյալի թաշընան էշքեալ վէ թասվիր մէլայիքն օլտուզունու ինանըօրուզ. վէ պիր մէլայիք կէօզիւմիւզէ կէօրիւնսէ, օնա Ալլահն էլշիսի վէ սէվիւլիւսիւ կիպի րայէթ էտիօթուզ, չիւնքի կէրէք Ալլահն հիւրմէթիլէ կիլինմիշ, վէ կէօրիւնմիւշ մէլայիքէ, վէ կէրէք մուշէմմի իւզէրինէ թէնզիշ օլմուշ մէլայիքէ օլան իզզէթին նիշէթ, վէ մադսէտի պիր տիր. զիրա Ալլահն սէվիւլիւ մէմուրէրի տիրէր, վէ պիղէրի մուհաֆազա էտէյօրլար տէյի, օլ շէքիլտէ օլան մէլայիք րուհունա իզզէթ, վէ րայէթ էտէրիլ: Պախուտուա քի, երնէ թէքէրրիւր էտէրիլ սէօզիւմիւզիւ, օլ մէլայիքներն թասվիրներնի եափըլմասընա ամիր Ալլահ քէնտիսի տիր: Տէմէք քի, մէլայիքներն թասվիրների միւնասիպէթի, վէ վասէթասըլա սահիպլէրինէ հէր կիւն աուա էթմէյէ մէնզունուզ, վէ ճայիզ տիր. վէ պուլ էթտիլմիլզ ճանըմըզա միւֆիտ պիր րուհանի մուամէլէ տիր:

ՊԾ. Բրօթէսթանլար պու պապտէ պիզէ գարշը Ազիլ քիթապտան պիր իքի մանասըլ վուզուաթ կէթիրիրէր (Կալ. Բ. 18.) « Զիշ քիմսէյէ իսթէյէրէք թէվազիւ իլէ, վէ մէլայիքներ թարիդաթըլա օնու քի կէօրմէմիշ, վահի շէյլէր արգասընա տիւշէրէք, քէնտի թէն ազըլ իլէ քէնտինէ զուրուրիլէթ կէթիրէրէք, սիլի պտաթմասըն: Վէ Գրիստուսու պաշ թութմազա . . . »: (Յալ. Յայ. ԺԹ. 10.) « Մէլէյի կէօրտիւլիւնտէ, օնա սէճատէ գըլար » պու սէճատէյի մէլայըք մէնն էտէր. « Պէն տախի սէնին կիպի պիր խըզմէթքեարըմ, Ալլահ սէճատէ գըլասըն »: (Գալ. Ժ. 25. 26.) Երեւ պաշը հաշան Պետրոս սէճատէ գըլտը իսէ, Պետրոս օնու մէնն էթտի:

Եվվէլա, մէլայիքի բեվազիւնտէ, վէ իքիգաթընտա հախօտ քարիգաթը իլէ, տէմէք նէ տիր, թէֆաիր էտէլիմ: Եվայիլտէ պազը քիմսէյէր միւրայիլիքներ, վէ թէայիւշտէ ֆէվզէլատէ իթիտալ կէօթէրիպ ազլէեերէք, մէլայիքներն թէմիլլիյի կիպի Ալլահ խըզմէթ, վէ իպատէթ էտիյօրուզ էֆքեարըլ իլէ կէզէր իտիրէր. պուլարըն պաթըլ իթիդատլարըն Պօղոս առաքեալ մէնն էտիյօր. տէյիլ քի մէլայիքներէ իճապ էտէն հիւրմէթի: Վէ Տէրուզիւնսուսու սէօզիւնէ պա-

հա, հէմ մէլայիքլէրէ, հէմ տէ աղիզլէրէ պիր ամէլ իլէ, վէ զահի-
րէն թագաթիմ վէ իծրա օլուրսա, սէճտէ վէ իպատէթ էտէնին նիյէ-
թինտէն անլաշըրը քի, Ալլահա սունուլան սէճտէ դուլլուգ սէճտէ-
սի տիր. վէ պու սէճտէ սատէ Ալլահա խիթապ վէ սատէ Ալլահն
իւզզ ու շէրէֆինէ մախսուս տուր: Լաքին աղիզլէրէ վէ թասվիրլէրինէ
տախի պու սէճտէի վէ հիւրմէթի էտէրիզ. պու սէճտէ տախի պիլ ա-
խէրէ Ալլահա թագաթիմ օլունուր. ամմա օլ աղիզին վասէթասըյա: « Որ
ձեզ լսէ ինձ լսէ. որ զձեզ անարգէ զիս անարգէ » դավլի իւահյէյէ
մէպնի օլուր. եանի սիզի տինլէյէն պէնի տինլէր. սիզէ հագարէթ էտէն,
պանա հագարէթ էթմիշ օլուր: Իշթէ պունուն իչին տիր. քի, աղիզլէրէ
օլունան իզզէթ, իպատէթ. հիւրմէթ վէ միւրաճաաթ պիլ ախէրէ
Ալլահա թագաթիմ օլունուր, վէ պիզ եալընըզ Ալլահն խաթըր իչին
քէնտի աղիզլէրինէ իպատէթիմիզի թագաթիմ էտէրիզ, վէ Ալլահ քէն-
տի աղիզլէրինտէ շէրէֆլէրիզ: (Ղ.հ. Ժ. 16.) զլրա պիր ատէմ
հէմ Ալլահա սէճտէ էտէր, հէմ փասիշահա սէճտէ էտէր. պու իքի
սէճտէպն մուամէլէսի զահիրէն պիր մուամէլէ տիր. լաքին Ալլահա
օլան սէճտէ, դուլլուգ սէճտէսի օլտուղու, վէ տիկէր սէճտէ հիւր-
մէթ սէճտէսի օլտուղու: Քէզալիք Ալլահա, վէ աղիզլէրէ օլան սէճ-
տէլէրին Ֆէրզի եալընըզ նիյէթինտէն պահա օլունուր:

ՊԾԵ. Խիւլասէ աղիզլէրէ օլան իպատէթ պաշգա տէյիլ, անճագ
պիր հիւրմէթ, վէ լայէթ տիր. քի պիզլէր աղիզլէրէ սունուպ, պիլ
ախէրէ Ալլահն օնուն իլէ թէքըրիմ վէ թաաղիմ էտէրիզ, եախօտ Ալ-
լահա իզզէթ էթմէք նիյէթիլլէ պու իպատէթի էտէրիզ: Պիլ ախէ-
րէ իշպու աղիզլէրէ օլան իպատէթ մատտէսի ագայիտի տինիյէյէ միւ-
թաալիք տիր. վէ Աստուածաբանլարըն էքսէրիսի տէ վէ քիլիսէնին
իթիզաթընա մէպնի, ագայիտի տինիյէտէն օլան պիր խուսուս տուր
տէրլէր:

ՊԾԶ. Պունլարը պէօյլէ իխթար էթտիքտէն սօնրա, իսթէր սազ
օլսունլար, իսթէր էօլմիւշ օլսունլար. աղիզլէրէ օլան իպատէթիմիզ
եախօտ հիւրմէթիմիզ, եա տուա էտիպ օնլարըն միյանճըլըլըն տի-
լէմէքտէն, եա քէմիքլէրինէ իզրամ, եա թասվիրլէրինէ լայէթտէն
իպարէթ տիր: Եվվէլա, սաղ եախօտ էօլմիւշ աղիզ օլսուն իքիսի-
նին հիշ պիր Ֆէրզի եօզ տուր: Սանիլէն օնլարա հիւրմէթ ճայիզ
տիր: Սալիսէն օնլարա տուա էտիպ, օնլարը չաղըրմագ, վէ միյան-
ճը թուլթմագ ճայիզ տիր: Բապիէն քէմիքլէրինէ: Խամլիսէն թասվիր-
լէրինէ իպատէթ: Վէ պունլարը պիրէր պիրէր աղիզ քիթապտան,
վէ Ալլահն չիֆահէն քէլամընտան, վէ կաթոզիկէ քիլիսէնին թալի-
մաթ վէ ուսուլի գատիմինտէն թաստիզ վէ պէյան էտէրիզ:

ՊԱՊԸ ԵՎ ՊԵՆ

ԱԶԻԶԼԵՐ ԿԵՐԵՔ ՀԱՅԱԹՏԱ ՕԼՍՈՒՆԼԱՐ, ԿԵՐԵՔ ՎԵՖԱԹ ԷԹՄԻՇ
ՕԼՍՈՒՆԼԱՐ, ՃԱՆՃԱ ՍԱԳ ՏԸՐԼԱՐ, ՎԵ ՔԵՆՏԻ ՄՈՒԱՄԵԼԵԼԵՐԻՆՏԵՆ
ՃԱՆՃԱ ՏՈՒՐ ՕԼՄԱԶԼԱՐ. ՎԵ ՄԵԼԱՅԻՔԼԵՐԻ ՊԵՆՁԵՐԼԵՐ

ՊԵՆ. Ինսան հէմ թէնտէն, հէմ բուհտան միւրէքքէպ պիր դաթ
տոր. բուհ սատէ (պարզ) սաֆի վէ ֆայիլ, եանի թագսիմ գապուլ
էթմէղ վէ ամէլէ միւրգթէտիր պիր դաթ օլտուղունտան, թէնէ հա-
յաթ վէրիր. վէ պիր միւրտտէթ օլ թէն իլէ պիր վիճուտ օլուպ, քէն-
տի ամէլլէրինէ մալիք, վէ մութասարրըֆ օլուր. վագաա թէն վա-
սէթասըլա թէնանի, վէ ճիսմանի ամէլլէրի իլլէյէն եինէ օլ բուհ
տուր, լաքին բուհանի իլլէրէ պիլ ֆարզ, տիւշիւնմէյէ, իսթէմէյէ,
թէղէքքիւր էթմէյէ, թէնին ճանա հիչ պիր եարտըմ օլմատըղնտան
մատէ ճանա պարը կիրան օլուր, վէ սըգընթը վէրիր, հէմ բուհու
փաքա սէրպէսթճէ մուամէլաթընը իճրա էթմէյէ էնկէլ օլուր: Իշպու
բուհ վագըթ կէլիր (օնատա կիւնահ, սէպէպի քեաֆի օլարագ) քի
Ալլահըն էմրիլէ արգատաչը պուլունան թէնտէն այրըլըր, հէմ օլ
գատար արգատաչըղա պինտէն, մատթէէսսիւֆ այրըլըր. պու աղըր
վէ էսէֆ իլէ այրըլմայա ֆէյլէսօֆլար Կօլիւմ եա մեմաթ թապիր է-
տէրլէր: Նասըլ քի պիրլիքտէ տուրմալարընա տա եանի բուհուն գուլ-
վէթիլլէ թէնին, վէ ճանըն պիլ իթթիֆագ ամէլ վէ հարաքէթի ին-
սանիլէյի իճրա էթտիքլէրի հէնկեամէ, հայաք եա Կօմիւր թապիր է-
տէրլէր: Պու էօմիւր Ալլահըն էմրիլէ մէրպուլթ օլտուղունտան, ին-
սան պիր տագիդէտէն տիկէր պիր տագիդէյէ էօմրիւնիւ տէվըր էթ-
մէք իլլին, Ալլահըն էմրի միւնգամմ օլմասը մութլագ լաղըմ տոր.
պու տագիդէտէն տագիդէյէ, սանիլէտէն սանիլէյէ հայաթըմըղըն տէ-
վըր ու ընգըլապընա պիդ վագըթ իսմինի վէրիրիդ:

ՊԵՆ. Ինսանըն ճանը բուհ իքէն թէն իլէ պիրլէշտիլինտէ պիր
եիւք ալթընա կիրմիշ կիպի օլուր. զանմէթ տույար, պու եիւքտէն
ազատ վէ խէլաս օլտուղու կիպի, սատէ վէ սաֆի օլան պու բուհ էվ-
վէլքի իլմինի, վէ ֆիքրինի սագլար. շու ֆէրզ իլէ քի, սալի իսէ
ախըթթտէ արթըգ կիւնահ իլլէմէյէ գատիր օլամագ. վէ տայիմա Ալ-
լահա մալիք, վէ էհթիշամընա լայըգ օլուպ, բապընա մէտն ու սէ-
նա օղուր. էյլիքտէ միւնտէն օլմուշ օլուր. թըպըր մէլայիքլէրին
բուհու կիպի, քի տայիմա էյլիկէ մէյալ, վէ ֆէնալըղը մուհալ տոր:
Իրթիքիւպ էթմէղ վէ էտէմէղ:

ՊԵՆ. Պուհու իսպաթ էտէլիմ. Սագուկեցիլէր Գրիստոս էֆէն-
տիմիդէ սիւալ էթտիլէր քի, (Մարթ. ԻԲ. 23. 32.) α Իլիմիդտէ եէ-

տի դարտաշար վար ըտրլար, իւրի պիր գարը ալտը . վէ էօլտիւ . վէ չիւնքի էվլատ պըրագմատը, քէնտի գարըսընը գարընտաշընա թէրք էթտի, քէզա իքինճիսի, վէ իւչիւնճիւսիւ եէտինճիսինէ գատար, վէ հէփսինտէն սօնրա գարը տախի էօլտիւ . չիմտի ախրէթտէ եէտիսինին հանկըսընա գարը օլաճազ . զիրա հէփսի տէ օնու ալտը : Ճէվապ վէրտի օնլարա Յիսուս վէ տէտի, մ շաշգընլար, նէ քիթապլարը պիլիրսինիզ . նէ տէ Ալլահըն հիքմէթինի, զիրա ախրէթտէ նէ գարը ալըրլար նէ 'էրքէյէ կիտէրլէր . իլլա կէօյտէ մէլայիքլէր կիպի տիրլէր վէ ախրէթ իչին Ալլահտան սիզէ սէօյլէյէնի հիւ մի օգու մատընըզ, պէն Աբրահամըն Ալլահը, վէ Իսահակըն Ալլահը, վէ Յակոբըն Ալլահըլըմ, վէ Ալլահ էօլիւլէր Ալլահը տէյիլ, իլլա տիրլէրին » : Քրիստոսուն տա սէօզլէրինէ պագարսագ ազիզլէր պատէլ վէ ֆաթ սաղ վէ մէլայիքլէր կիպի տիրլէր : Մատէմ քի մէլայիքլէր հէր պիր մուամէլէյէ միւզթէտիր իսէլէր, ազիզլէր քէզա միւզթէտիր տիրլէր : Պու վուգուաթը (Ղուկ. Ի. 36.) տահա էթրաֆլըճա եագար . քի ազիզլէր « էօլմէյէ միւզթէտիր օլամաղլար, զիրա մէլայիքլէր իլէ պէրապէր տիրլէր, վէ Ալլահ էվլատլարը . . . զիրա օնա (Ալլահա) հէփիսի սաղ տըրլար » :

ՊԿ. Խօշ Ննովք, վէ Նդիա էօլմէզտէն տիկէր էօմրէ թահվիլ օլտուլար : (Եբր. ԺԱ. 5.) « Իման իլէ Ննովք կէչտի, քի էօլիւմ կէօրմէսին, վէ հիչ պիր եէրտէ պուլունմաղ ըտը . զիրա Ալլահ օնու տիկէր (էօմրէ) թահվիլ էթտի . վէ թահվիլ օլմազտան, Ալլահ քէնտինտէն հազզ էթտիլի միւշանատէ օլունտու » : Նդիա իչին (Դ. Թաթ. Բ. 1.) « Վէ իշթէ աթէշտէն արապա, վէ աթէշտէն աթլար իքիսին արասընտան կէչտիլէր, վէ Նդիա հարաքէթ էտէրէք, կէօյէ չըգտը » : Պարէ բրօթէսթանլար, Ննովք իլէ Նդիայը քէնտիլէրինէ միյանճը թուլթայըտըլար ֆէնա օլմազ ըտը . չիւնքի սայիր ազիզլէր էօլմիւշ իսէլէր . պունլար տահա սաղ տըրլար : (Մատթ. Ժ. 28.) « Օնլարտան քի թէնի էօլտիւրիւր, վէ ճանը էօլտիւրէմէզլէր, գօրգմայընըզ իլլա աիզ տահա զիյատէ օնտան գօրգունուզ քի, հէմ թէնի հէմ ճանը ճէհէննէմէ գայալ էթմէյէ գատիր տիր » : Տէմէք քի ճան հիչ պիր վագըթ էօլմէզ տիր :

ՊԿԱ. Պունու հէր միլլէթ, տէյիլ պիր եալընըզ քրիսթիյանլար . փուլթիէրէսթլէր պիլէ գապուլ էտէրլէր քի, ինսանըն ճանը թէնտէն այրըլտըղընտա քէմալէթլէրինի, խասիյէթլէրինի տահա սէրպէսթ, վէ մահպէստէն, վէ գաֆէստէն չըգմըշ կիպի, տահա զիյատէ ազատ օլարագ իճրա էտէճէք տիր . բանական փիլիսոփայութիւնու մուզտա (ՄԼԹ. Յաշ անմահութեան հոգւոյ) Երկերոնուն սէօզիւնիւ օգու . « Հէր միլլէթլէրին ինտինտէ միւսէլլէմ պիր իթիգաթ տըր . քի թէն ճանտան այրըլտըղը կիպի, էօլիւլէրին ճանլարը ազատ օլուպ, գուրթուլաճագ տըրլար » : Քէզա . (Մնթ. Բ. 7.) « Ալլահ օնուն եիւզիւ

նէ սաղըզ նէֆէսինի իւֆիւրտիւ , վէ ինսան սաղ ճանը օլտու » : Պու սահիւլիյի ֆիքիրտէ էյի հըֆզ էթմէլի , զիրա իլէրուտէ աղիլէ-
րէ օլան հիւրմէթ , վէ ուպուտիյէթ , վէ օնլարա տուա էտիպ օնլա-
րը Հաղըրմագ , վէ չէֆաաթլարընը տիլէմէք պահսընա լազըմ տըր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ԱԶԻԶԼԵՐԻ ՕԼԱՆ ԲՈՒՀԱՆԻ ՀԻՐԻՄԷԹ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՊԿԲ . Աղիլէրէ օլան բուհանի հիւրմէք տէմէմիզ . սայիր տիւն-
եալի , վէ փօլիթիգաճա օլան հիւրմէքիւրտէն այըրտ էթմէք իչին
տիր : Տիւնեալիճէ փօլիթիգա հիւրմէթ փատիչահլարա , վէ սայիր
բուէսսայը բուհանիյէյէ , վէ ճիսմանիյէյէ եէվիյէ օլուր . օ քի գայ-
տէյի ինսանիյէթտէն , վէ թապիի նօնստան նէշաթ էտէր : Մէլայիք-
լէրէ , եախօտ աղիլէրէ օլան պու բուհանի հիւրմէթ պաչգա պիր
չէյէ մէպնի տէյիլ . անճագ Ալլահա վէ Գրիստոսա իղգէթ ու իգրամ
օլմասը իչին տիր . օ քի ճանըմըզա ֆայիտէլի պիր մատտէ ատտ օ-
լունմուշ . վէ օնուն իչինտէ պունա բուհանի , վէ էվէլքինէ ճիսմանի
իսմինի վէրիւրիզ . քի նասճա իպատէք նամը վէրիւր , վէ բուհանի
խըղմէթ թապիրինի ալըր :

ՊԿԳ . Աղիլէրէ հիւրմէթ վէ իպատէթ , կէրէք սաղ օլտունլար
վէ կէրէք էօլմիւշ օլտունլար , ճայիզ տիր . էկէրչի աղիլ քիթապտա
պու հիւրմէթին օլտուղու թէպէյիւն էտէրսէ . պագալըմ (Ծնդ. ԺԸ.
2.) Աբրահամ իւշ ատէմ կէօրտիւլիւ կիպի եէրէ գափանըպ հէմ սէճ-
տէ գըլտը , հէմ հիւրմէթ էթտի : (Տէ. ՊԽԱ.) քէզալիք Ղուլտ (Ծնդ.
ԺԹ. 1.) իքի մէլայիքէ սէճտէ գըլտը , վէ հիւրմէթ էթտի . (ՊԽԱ.)
(Թահ. ԻԲ. 31.) Բաղասամ հրեշտակա սէճտէ գըլտը , հիւրմէթ վէ ի-
թաաթ էթտի , (ՊԽԱ.) : Յեսու (Ե. 13. 16. 17. ԽԼՆ.) մէլէյէ սէճ-
տէ գըլտը , վէ տուրտուղու մահալին աղիլ օլտուղունու մէլէք Յե-
տուեա պիրտիրտի . օ տա հիւրմէթինտէն նաչի , այագ գապլարընը չը-
գարտը : (Դ. Թահ. Դ. 37.) « Վէ գարը իչէրի կիրտի , վէ օնուն ա-
յաղլարընա գաբանըպ , օնա սէճտէ գըլտը » : Եանի Սօֆիալը դարը-
նըն օղլունու Եղիսէ մարգարէ տիրիլթտիյի իչին , անասը եէրէ գա-
փանըպ , օնա սէճտէ գըլտը , հէմ չօճուղու տիրիլթմէտէն սէճտէ գըլ-
տը : Եղիսէ մարգարէ Ալլահա տուայա տուրտու (34.) « Վէ բապպա
տուայա տուրտու » : (ԵԼԷ. ԻԳ. 20.) « Իլթէ պէն մէլէյիմի էօնիւն-
տէ կէօնտէրէճէյիմ , քի սէնի գըլաղուղլայաճագ տըր . . . օնա տիգ-
գաթ էթ , վէ սէօգիւնիւ տինլէ , օլմայա քի բայէթսիլ պուլունա-
սըն . . . վէ պէնիմ իսմիմ օնտա (մէվճուտ) տուր » : (Դ. Թահ. Ա.
3.) « Ելի պալը (յիսնապետ) Եղիայա կէլիպ տիգ չէօքտիւ Եղիա-

սահիւղիք դայկըսընը չէքելիւ տէյի տէյիլ • անճաղ կաթողիկէ քիլիսէ-
սինէ նէֆսանկէթ իճրա էտիպ , ինսանը Ալլահտան սօութմազ վէ ին-
սանըն ատաթը համիտէլէրինի պօղմազ տըր : Լաքին պու պահս ա-
թիտէքիլէ պիրլէշմէլի քի , աղիզլէրին իպատէթի թէսմիյէ օլունուր ,
վէ Օնտան տահա զիյատէ թազվիյէթ պուլուր , չիւնքի իքիսինին տէ
տէլայիլի , վէ սէպէպի քեաֆիսի պիր տիր : Վէ պիր պիրլինէ միւ-
շապիհ տիր :

ԵՒՐՄԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԱԶԻԶԼԻՐԷ ՕԼԱՆ Ի ՊԱՏԷԹ Ի ԻԶԵՐԻՆԷ

ՊԾԲ. ՄԷԼԱՑԻՔԼԵՐԷ օլան իպատէթի ինքեար էտէնլէր, ա-
զիզլէրէ տախի օլան իպատէթի ըէտտ էտէրլէր:
Պու պապտէ, նասըլ քի մէլայիքլէրին հագգընտա, պիր դաչ իխթար-
լար էթտիք իսէ, (ՊԸ. ՊԼԵ.) օնլարա պիր իքի իխթար տահա զամմ
վէ իլավէ էտէրիզ:

Իպատէք իքի թարզ իլէ եանի տախիլէն, վէ խարիճէն օլապի-
լիր. տախիլէն, եախօտ տէրունի իպատէթ ազիզլէրէ օլուր. հաչան
տէրունէն վէ ֆիքիլլէ պիր ազիզէ հիւրմէթ էտէրիմ, եախօտ օնու
մէտի ու սէնա էտէրիմ, վէ քէնախսինէ Ալլահտան իհան օլան էճիր
ու էհիթիլամ իլին Ալլահա թէչէքքիւր էտէրիմ. եախօտ իպատէթ էթ-
տիլիմ ազիզլին էֆալը ֆազիլանէլէրին ազլըմտան վէ տէրունէն թէ-
ֆէքքիւր վէ թէչմիլլէ էտէրիմ. . . . Պունա տախիլէն իպատէք
խամինի վէրիլիզ. խարիճէն, եախօտ զանիքէն օլան իպատէթտէ,
հաչան տախիլէն տուլղումու, եա տուամը վիճուտիմ իլէ, եանի աղ-
ղըմ իլէ, պաշըմ իլէ, էլիմ իլէ իճրա էտէրիմ, եախօտ մտածական,
եանի ֆիքիլ իլէ օլան տուալար, կէրէք Ալլահա խիթապէն, կէրէք
ազիզլէրէ խիթապէն պիր քիթապը պիլ ֆարզ օգուտուղտան սօն-
րա, օգուտուղում մատտէյի պիրտէ ֆիքիլ իլէ թէֆէքքիւր, վէ եա-
խօտ էսրարը իլահիլէյի թէչէքքիւր էտէրսէմ, մտածական տուապընը
իճրա էտէրիմ: (Ա. Կ. Բ. Ժ. 14. 15.) « Իմտի պու ճէ տիր. ճան ի-
լէ տուա էտէրիմ, հէմ ֆիքիլ իլէ տուա էտէրիմ »: Ճան իլէ թէսպիհ
էտէրիմ, հէմ ֆիքիլ իլէ թէսպիհ էտէրիմ: Զահիրէն տուատա հաչան
աղղըմ իլէ, եա սէս իլէ տուա, վէ վիճուտիմ իլէ սէճտէ, բայէթ,
վէ հիւրմէթ էտէրսէմ, նասըլ քի հէր քիլիսէլէրտէ եէվմիյէ իճրա է-
տէրլէր: Պուտա, չիւնքի ինսան հէմ ճանտան, հէմ թէնտէն միւրէք-
քէպ օլտուղու իլին ճան իլէ տախիլլէն տուա էտէրիմ, թէն իլէ զա-
հիրէն, քի հէմ թէն, հէմ ճան Ալլահըն գուլու օլտուղլարընը իգրար
էթմինլէր:

ՊԾԳ. Զահիրէն օլան իպատէթլէրին պաղըսը հէմ եարատանա,
հէմ ազիզլէրէ խիթապէն. վէ միւսամլի տէրէճտէ իճրա օլունուր.
պիլ ֆարզ սէճտէլէր տուալար վէ սայիրէ: Պաղըլարը տա վար տըր քի
սատէ Ալլահա մախսուս տուր. պիլ ֆարզ պատարազլար, վատլար.
անտլար (ուխտ) եէմինլէր, քիլիսէնին թագտիմ ու թագտիսի, վէ
օնլարընը քեաֆֆէսի եալընըղ եարատան Ալլահա խիթապէն օլապիլլիր:

ՊԾԴ. Տէֆա զահիրէն իպատէթ հէր նէ գատար քի, հէմ Ալլա-

նրն հուղուրուստա , վէ օնա ըիծա էթտի , Նղիա Ալլահն ազիզ պիր ատէմի խտի , փատիշահ տէյիլ խտի , սէրասկէր , եախօտ պէյ տէյիլ իտի . պու ճիւմէ էլլի պաշը կէլտիյի կիպի , օնտա Ալլահն Նուֆուսու վէ թէվէճճիւհիւ վար տըր տէյի , օնա սէճտէ գըլտը :

Պիր փատիշահ քէնտի նիզամընը վազ էտէր . վէ թէպալարընա նէյր էտէր . քի հէր քէս մուճիպինճէ հարէքէթ էթսին . մուղայիրինտէ պուլունանլար միւճազաթ կէօրիւրէր , վէ նիզամընտա հարաքէթ էտէյլէր փատիշահն թէվէճճիւհիւհիւ , վէ միւքեաֆաթընը միւսթէլզէմ օլտուգլարը միսիլիւ , Ալլահ քէնտի սէվկիւլիւլէրինէ հիւրմէթ օլմասընը իսթէր . վէ հիւրմէթ էթմէյէնլէրին տէ ճէզասընը իսթէր : (Ղ. Կ. Ժ. 16.) « Սիզի տինլէյէն պէնի տինլէր . սիզէ հազարէթ էտէն պանա հազարէթ էտէր » : Միւքեաֆաթ վէ միւճազաթ Ալլահն գօյտուղու նիզամըն պիր պիրինէ զըտտ իքի մուսմէլէլէրի տիր . վէ պիր պիրինէ մէրպութ տուր : Եկէրչի թէնպիհէ մուղայիր կիտէն քիմ սէյէ միւճազաթ վար իսէ . տէմէք քի իթաաթ էտէնէ տէ մութլագ միւքեաֆաթ օլաճագ տըր : (Ելէյ. Ժ. 2. 3.) Նատաք , վէ Աքիութ Մոմսէսին էմիրինէ դարչը գօյտուլար . զիրա թախսիա օլմայան աթէյտէն բուրվառա աթէյ գօյուպ , խորանա կիրտիլէր իսէ , Ալլահ աթէյ կէօնտէրտի , վէ իքիսինի տէ եագտը . Մոմսէս պուսու կէօրիւպ տէր . « Հէր քիմ պանա եանաչըրսա , պէն օնլար իլէ ազիզէնէճէյիմ . . . » : Ելլի պաշը Նղիայա հազարէթ էթտի , վէ մայէթինտէ պուլունան էլլի ասքէրին պաշընա կէօյտէն աթէյ եագտը : (Դ. Թ. Գ. Ա. 9. 10.) պունլարըն գապահաթը նէ խտի , քի պու ճէզայա չարփըշտըլար . էլլի պաշը . Նղիա մարգարէ տաղըն պաշընտա օթուրուրքէն , եանընա կէլիր , վէ օնա տէր . « Են Ալլահն ատէմի փատիշահ սէնի իսթէյօր էն աշաղը , Նղիա ճէվապ վէրիպ էլլի պաշըյա տէտի . Եկէրչի Ալլահ ատէմի իսէմ պէն , կէօյտէն աթէյ էնսին , վէ սէնի վէ էլլիինլիլի եէսին . վէ կէօյտէն աթէյ էնտի , վէ օնու , վէ քէնտի էլլիսսինի եէտի » : (Ա. Դ. Բ. 23.) « Ե'լ կնդակ , Ել կնդակ , Բեդէլ չօճուգլարընըն գըրդ , էլլիսի Նղիսէ մարգարէյի զէվգլէնտիքլէրինտէ , Նղիսէ օնլարը թէքտիր էտէր , վէ անինտէ օրմանտան իքի թանէ աշը չըգարագ , օնլարտան գըրդ իքի թանէ չօճուգ բարչալատըլար » : տէմէք քի , Ալլահ քէնտի ազիզլէրինէ հիւրմէթ օլմասընը իսթէր . վէ էտէնլէրտէն խօշանըր : Տէմէք քի ազիզլէր իսթէտիքլէրի միւքեաֆաթը եախօտ իսթէտիքլէրի միւճազաթը Ալլահտան ալապիլիյօրլար : Պունուն իչին ինսան ազիզլէրէ հիւրմէթ , վէ բուհանի իպատէթ սուհարսա ճայիզ տիր : Տիկէր պիր իսպաթ . Մաուուզ փատիշահ տիւլմէն օրտուլարընտան գուշատըլարագ գօրգտու վէ Ալլահտան տիլէտի , քի սօնու նէ օլաճաղընը քէնտինէ պէյան էթսին , լաքին Ալլահ նէ բիւյա , նէ իլհամ , նէտէ փէյզամպէրլէր վասէթասըլյա օնա պիր ճէվապ վէրտի : Մաուուզ պիր ճատու գարըյա միւքաճաաթ էթմէյէ մէճպուր

օլտուռ . պու գարըտան Սամուէլի իսթէտի , Սամուէլ իսէ էօլմիւշ իտի : (Ա . Թագ . ԻԸ . 11 .) « Վէ գարը տէր (Սաւուդա) քիմի գալտըրայրմ սանա , վէ (Սաւուդ) տէր , Սամուէլի պանա գալտըր , վէ գարը Սամուէլի կէօրտիւ , վէ պէօյիւք սէտա իլէ չաղըրտըր . վէ Սաւուդա տէտի . նիչին պէնի ալտաթտըն . հաչան սէն Սաւուդտուն , վէ փատիչան օնա գօրգմա տէր . քիմի կէօրտիւն սէօյլէ . վէ գարը օնա տէր եէրտէն չըգմըշ Ալլահլար կէօրիւյօրում , վէ օնա (Սաւուդ) նէ պիլտիւն տէր , տօս տօղրու պիր ատէմ եէրտէն չըգմըշ , վէ իւղէրինէ մէշլան աթմըշ , վէ Սաւուդ պիլտի քի , օ Սամուէլ տիր . վէ եիւղիւն գօյու եէր եիւղէրինէ տիւշտիւ , վէ օնա սէճտէ գըլտըր . վէ Սամուէլ Սաւուդա տէր . նիչին գալգմամ իչին պանա էղիյէթ վէրտին . վէ Սաւուդ տէր . փէք սըգըլմըշ , վէ փութփէրէսթլէր պէնիմ իլէ ճէնիւլէշիօրլար . վէ Ալլահ պէնտէն ալըրտըր . վէ պէնի նէ փէյղամպէրլէր իլէ , նէ ըիւյալար իլէ տինլէտի . վէ շիմտի նէ եաբայաճաղըմը պանա կէօսթէրէսին տէյու , սէնի չաղըրտըմ , վէ Սամուէլ տէր . պէնտէն նէ սիւալ էտիյօրսուն , Ալլահ սէնտէն ալըրտըր վէ արգատաչըն իլէ պիրլէշտի , վէ ըապպ նասըլքի պէնիմ վասէթամ իլէ սէօյլէտի իսէ , սանա էթտի , վէ սէնին փատիչանլըղընը էլլինտէն պէօլէճէք , վէ պուռնու սէնին արգատաչըն Դաւիթէ վէրէճէք , զիրա ըապպըն սէսինի տինլէմէտին , վէ օնուն հըրսընըն էօրֆիւնիւ Ամաղիկէ իճրա էթմէտին . օլ սէօղ իչին պու շէյի ըապպ սանա պու կիւնտէ էթտի , վէ ըապպ իսրայէլի սէնին իլէ պէրապէր փութփէրէսթլէրին էլլինէ թէսլիմ էտէճէք . վէ եարըն սէն , վէ էվլատարըն տիւշէճէքսինիգ . վէ իսրայէլ օրտուսունու ըապպ փութփէրէսթլէրէ վէրէճէք . . . վէ Սաւուդ Սամուէլին (պու) սէօղլէրինտէն փէք զիյատէ իսէֆվ էթտի » : Պունլարը սէօյլէն Սամուէլ մարգարէ տիր քի , էօլմիւշ իտի . սէճտէյի գապուլ էտէն եինէ օլ էօլմիւշ աղիգ տիր . վէ Ալլահըն էսրաընը , վէ նէ էտէճէյինի խապէր վէրէն եինէ օլ աղիգ տիր :

ՊԿԴ . Պու վուգուաթտան շունլար իսթիխրաճ օլուր . Էվվէլա , Սաւուդ Ալլահտան կէրէք ըիւյա իլէ , կէրէք իլհամ իլէ , կէրէք հայաթտա օլան մարգարէլէր իլէ տիլէտիկինի տիլէտի : Սանիյէն մագսէտինէ մուվաֆֆադ օլմատըղը իչին , ճատու գարը վասէթասը իլէ օնուն տիլէտի : Սալիսէն Սամուէլ ֆիլէ հագիպէ տիրիլտի : Բապիէն Սաւուդ Սամուէլի պիլտիլի կիպի , օնա Ալլահըն աղիգ փէյղամպէրի , վէ սէվկիւլիւսիւ տէյի , հուղուրունտա եէրէ գաբանարագ , օնա սէճտէ գըլտըր : Խամիսէն փէք զիյատէ սըգըլմըշ օլտուղունտան չարէսինի պուլմագ իչին Ալլահը , քի քէնտիսինտէն եիւգ չէվլիւմիշ իտի . դադէպինտէն թէսքին , վէ թէէմին էթմէք իչին Սամուէլէ սըղընար , վէ օնուն չէֆաաթընը ըիճա էթտի : Սատիսէն պու աղիգ , Ալլահըն Սաւուդտան կիւճէնտիլինի , վէ էօլտիւքտէն սօնրա պաչընա կէլէճէյի թէհիլքէյի տէ պիլտիլինի , վէ իլէրիտէ Սաւուդուն փատիչանլըղը

իբրիյէ պէօլիւնէճէյինի, վէ Սաւուզ, վէ էվլատարը մուհարէպէտէ տիւշիւայ էօլէճէյինի խապէր վէրիւր : Եշթէ պու քերամէթլէրին հէ֊
փիսի Ալլահըն ազիզլէրինտէ վար տըր տէյի, վէ Ալլահըն իզնիյէ ա֊
ղիզլէր ինսանը թէհլիքէտէն . վէ մէշազգաթտան գուրթարըրլար տէ֊
յի, վէ միյանճըրըզ էթմէյէ միւզթէտիր տիրլէր տէյի, Սաւուզ պիւ֊
տիյի իչին, օտա Սամուէլ էօլմիւշ իքէն, օնա հէմ սէճտէ, վէ րա֊
յէթ էթտի, հէմ շէֆաաթընը տիլէտի . օնա սըղընտը, օնա միւրա֊
ճաաթ էթտի : Հաթտա Սաւուզ ճատու գարըտան քերամէթ ումմուշ
վէ օնա տա միւրաճաաթ էթմիւշ իսէ, մարգարէլէրին, վէ ազիզլէրին,
ճատը գարը գատար տա մը Ալլահըն ինտիմտէ հասիյէթլէրի Կօզ
տուր, (Եւէյ. Խէ. 31.) Յակր, քի իսրայէլ թէսմիյէ օլունմուշու֊
տու, Յովսէփին ասասընա սէճտէ գըլտը . « Վէ իսրայէլ օնուն (Կա֊
նի Յովսէփ օղլունուն) ասասընըն պաշընա սէճտէ գըլտը » : Պիր փէ֊
տէր քի էօլմէյէ Կաղլաշմըշ, էվլատընա Կէմին վէրիւրսէ, քի քէմիք֊
լէրիմի Մըսըր տիյարընտա պըրազմայասըն, վէ տէօնիւպ, օնա Կէ֊
մին էթտիրիւսէ, օտա Կէմին էտէրսէ, վէ օնուն իւզէրինէ միւհթէ֊
րէմ, վէ միւսինն փէտէրի գալգըպ . օղլունուն ասասընըն պաշընա
սէճտէ գըլարսա . պու սէճտէ իմանտան նէշաթ էթմիւշ օլմմզ մը : Վէ
պու հիւրմէթ, վէ իպատէթ օլմուշ օլմմզ մը : Վէ պիւ ախէրէ պու
սէճտէ օլ գուրու ասայա րայէթէն մի տիր . Կօզսա օլ սաստա սա֊
քին Ալլահըն թէվէճճիւհինէ մի տիր :

Ազիզ քիթապտա պուշլար կիպի տահա սայիր չօզ մահէլլէր վար
տըր : Պու հիւրմէթլէրի վէ սէճտէլէրի, մէլայիքլէրէ, վէ ազիզլէրէ
սունան քիմսէլէր, էկէր ճայիզ օլտուղունու կէօրմէզսէ իտիլէր . էվ֊
վէլա քէնտիլէր էթմէզ իտիլէր : Սանիյէն քէնտիլէր փութփէրէսթ օլ֊
տուգտան մատա, Ալլահըն սէվկիւլիւլէրի օլամազ ըտըլար, հաթտա .
պունլարըն մուամէլէլէրինի, քի բրօթէսթանլարա պագարսագ, փութ֊
փէրէսթլիք տիմէք օլուր, վէ պու փութփէրէսթլիսի Ալլահ քէնտիսի
թաստիզ էթմիւշ օլուր . զիրա Ալլահըն հուզուրունտա օլուպ, Ալլահ
սիւքիւթ էթմիւշ, վէ պու հիւրմէթի, վէ սէճտէլէրի կէրէք էտէնի,
վէ կէրէք գապուլ էտէնի թէքտիր վէ թագպիւր էթմէմիւշ օլուր : Նէ
աճայիպ հալ . Եղիայա էլլի պաշը, Կա Ալլահ ատէմի, տաղտան էն,
սէնի փատիշահ իսթէյօր տէմէսի իւզէրինէ, Ալլահ Եղիայա հագարէթ֊
լի սէօյլէյէն քիմսէնին իւզէրինէ կէօյտէն աթէշ Կաղտըրըյօր, վէ օն֊
լարը թէլէֆէ էտիյօր . նմաըլ օլուր քի, ինսանլար Ալլահա մախսուա
օլան սէճտէ հիւրմէթինի վէ իքրամընը քէնտի գուլլարընա սունուլօր֊
լար, վէ Ալլահ քէնտիսի կիւճէնմէյօր . հաթտա օլ փէյղամպէրին րի֊
ճասը, վէ միյանճըրըղ իւզէրինէ էօլմիւշ չօճուղա ճանընը պաղըրլա֊
յօր . պու նմաըլ տուլղուսուզ Ալլահ օլմուշ օլուր . էկէրէի ազիզլէրէ
մէլայիքլէրէ հիւրմէթ էթսէք, սէճտէ գըլմագ փութփէրէսթլիք ի֊
սէ, նիչին թաստիզ էտիյօր, նիչին տիլէրլէրինի գապուլ էտիյօր : Գի

հանչա՛, տէնմէզ . վէ տէրսէք խաթա իշլէրիզ : (Մարգ. ՃԶ.) : « Զիրա Ալլահ քէնտի աղիզլէրինտէ սաքին , վէ ծնլարտա մէտօ օլունուր » : Հաթտա առաքեալլար պիր ատէմի կէօրտիւլէր , քի Քրիստոսուն իսմինէ ճիւղէր չըգարըյօր իտի . վէ ծնու մէնն էթտիլէր . վէ կէլիպ Քըրիստոսա տէտիլէր . (Մարգ. Թ. 36. 40.) վէ Յիսուս « Օնլարա տէր . օնու մէնն էթմէյին , զիրա հիչ պիր քիմսէ հօգ տուր , քի պէնիմ իսմիմ իլէ միւճիւզաթլար էթսին , վէ պանա քիւֆր էթմէյէ դատիր օլապիլսին , զիրա օ քի պիզէ գարչը տէյիլ , պիզիմ թարաֆտան տըր . վէ հէր քիմ քի սիզէ պու իսմ իլէ , քի սիզ Քրիստոսունսունուզ . պիր գատէհ սու իչիրիրսէ , սահիհ տէրիմ սիզէ , քի իւճրէթինի զայպ էթմէյէճէք » : Վէ (36.) « Հէր քիմ քի պու միսիլիւ չօճուզլարտան (պիրիսինի) պէնիմ իսմիմէ գապուլ էտէրսէ , պէնի գապուլ էտէր , վէ օ քի պէնի գապուլ էտէրսէ (եալընըզ) պէնի գապուլ էթմէզ . իլլա ծնու , քի պէնի կէօնտէրտի » : Տէմէք քի Ալլահ թարաֆընտան օլան հէր հանկը աղիզէ րայէթ , հիւրմէթ , իզզէթ վէ իպատէթ էտէրսէք , հէմ Քրիստոսա , հէմ փէտէրինէ ծնլարը էթմիչ օլուրուզ , պունու Քրիստոս սէօյլէյօր : Նիչին վէ նէ սէպէպէ մէպնի աղիզլէրէ իզզէթ վէ իպատէթ Յիմայաճագ . մատէմ ծնլարա էթտիլիմիզ Քրիստոսա , վէ պիլ ախէրէ Ալլահա տըր : Թըպզը պունուն կիպի (Մարգ. Թ. 4. 41. 42.) « Հէր քիմ սիլի գապուլ էտէրսէ , պէնի գապուլ էտէր , վէ պէնի գապուլ էտէն , պէնի կէօնտէրէնի գապուլ էտէր » : Տէմէք քի Առաքեալլարա , Մարգարէլէրէ , սալիլէրէ օլան իզզէթ , հիւրմէթ վէ իպատէթ Քրիստոսուն իսմինէ Քրիստոսուն խաթըր իչին օլտուղունտան , օլ գապուլիլէթին , օլ հիւրմէթին Քրիստոսա , վէ Ալլահա օլմուչ օլտուղունու Քրիստոս քէնտիսի թաստիզ էտիյօրսա , Աղիզլէրէ օլան իզզէթ վէ իպատէթ նիչին Ալլահա օլմամըչ օլուրօր . վէ նիչին Ալլահա հագարէթ օլմուչ օլուրօր . վէ բրօթէմթանալար պու Ֆէթվայը քիթապլն նէրէսինտէն ալըյօրլար : Տէֆա (Մարգ. 41. 42.) Ալլահըն ինտինտէ պու աղիզլէրին տէրէճէ տէրէճէ , եսնի ազ վէ չօգ իւճրէթ վէ հասիլէթլէրի օլտուղունու Քրիստոս քէնտիսի Ալլահանի ազըր իլէ շահատէթ էտիյօր : « 0 քի փէյղամպէրի փէյղամպէր իսմինէ , եսնի փէյղամպէր խաթըր , վէ իզզէթի իչին գապուլ էտէրսէ , փէյղամպէր իւճրէթի ալըր , վէ օ քի աղիզի աղիզ իսմինէ գապուլ էտէրսէ , աղիզ իւճրէթի ալաճագ , վէ օ քի պու չօճուզլարտան պիրիսինէ եալընըզ պիր գատէհ սուզ սու իչիրիրսէ (պէնիմ) շակիրտ իսմինէ , սահիհ տէրիմ սիզէ , քի (օլ քիմսէ) իւճրէթինի զայպ էթմէզ » : Պու նէ տէմէք օլտու , պիր ատէմ աղիզլէրէ , վէ փէյղամպէրլէրէ հէր նէ իզզէթ էտէրսէ , չէօյլէ քի իզզէթին էն քիււչիւլ , քի պիր գատէհ սու տուր , ծնուն պիլէ իւճրէթի վար տըր . վէ Ալլահտան պու իւճրէթի ալըր . պիլզէր տալի աղիզլէրի , փէյղամպէրլէրի , մէտիլէթ իլէ տուա իլէ , սէնա իլէ իպատէթ իլէ չէ-

րէֆլէնտիրիրսէք , Ալլան պաւ մուամէլէմիգի թահսին էտէր . հէմ միւ-
քեաֆաթընը պիղէ իհսան էտէր . զիրա ազիզ Ալլան իլէ ազիզ տիր .
վէ Ալլան ազիզլէրիլէ թէսպիհ օլունտուղունու իսթէր : (Մաք. ՃԽԹ.)
« Թազէ մէտն իլէ րապպը մէտն էտին , օնա ազիզլէր ճէմիյէթինտէ
սէնա » օլտու : Վէ (ՃԿ. 1.) « Բապպը քէնտի ազիզլէրիլէ թէսպիհ
էլլէյին » : Մալիւմ քի , Եղիայա հազարէթ էտէն էլլի պաշընըն իւզէ-
րինէ կէօյտէն աթէշ էնտիրէն Ալլան իտի , հազարէթ Եղիայա մը օլ-
տու . Եօգսա Ալլահա մը օլտու : Եղիայա օլտու . ամմա ճէզասընը
կէօյտէն Ալլան քէնտիսի վէրտի . պունուն մուզայիրինտէ տիկէր էլլի
պաշը , քի տէրսինի հէնուզ աթէշտէն Եանմըշ քիւլէ տէօնմիւշ աը-
զատաշընտան ալմըշ իտի , Եղիայա պէօյիւք հիւրմէթ , իզզէթ վէ սէճ-
տէ իլէ Եանաշտը . պու մուամէլէ քէզա Եղիայա , տէյիլ քի Ալլա-
հա օլտու , լաքին Երինէ Ալլան քէնտիսի գապուլ էթտի . վէ Եղիայա
կիթ տէյի էմր էթտի : Վէ (Դ. Թաֆ. Բ. 13.) մարգարէլէրին էվատ-
լարը Եղիսէյէ Եէրէ գափանըպ սէճտէ գըլտըլար . քէզալիք Եղիսէյէ
օլան սէճտէ իզզէթինի Ալլան գարըտան գապուլ վէ թահսին էթտի .
վէ էօլմիւշ օղունու Եղիսէնին վասէթասըլա տիրիլէթտի , վէ գա-
րըլա օնու իհսան էթտի . լաքին տիկէր թարաֆտան չոճուզլար Եղի-
սէյի զէվլէնտիլէր իսէ , օլ հազարէթ Ալլահա օլմուշ իտի , անճազ
Եղիսէյէ , լաքին Ալլանն էմրիլէ օրմանտան իքի ճանափար չըգտը ,
վէ հազարէթ էտէնլէրի փարչալայըպ թէլէֆ էթտի . տէմէք քի կէրէք
իզզէթ , կէրէք հիւրմէթ , կէրէք իպատէթ , քի ազիզլէրէ օլույօր ,
օնլարըն հէփսի այնի Ալլահա օլմուշ օլուր : Քէզա պիր հազարէթ ա-
զիզլէրէ օլա պիլէ աիսէրէ Ալլահա օլմուշ օլուր : Նիշին իմտի ազիզ-
լէրէ օլան ուպուտիլէթ Ալլահա հազարէթ օլմուշ օլաճազ . սէպէպի-
նի պիլէմէյօրուզ , Հաթտա Քրիստոս սալիհլէրին Եէր Եիւզիւնտէ ա-
զիզլէրէ էթտիքլէրի էլլիքլէրին հէփսինի քէնտի նէֆսինէ օլմուշ ատտ
էտիյօր . քէզալիք քէօթիւլէրին ամէլլէրինի , քի ազիզլէրէ էթմիշլէր
քէնտի նէֆսինէ օլմուշ կիպի թուլթույօր : (Մաք. ԻԵ. 33.) « Զիրա
աճըգտըմ , պէնի տօյուրտունուզ . . . » :

ՊԿԵ . Գաիտէյի ումում վէ թապիաթ հոմոսու պունու Եէվմիյէ
պիղէ էօյրէտիր . պիլ ֆարզ պիր ատէմ պիր անանըն չոճուղունու
սէվէրսէ , Եախօտ պիր տօսթ պիր տօսթունուն էվատընա իզզէթ վէ
իզրամ էտէրսէ , մէկէր օլ անայա հազարէթ մի էթմիշ օլուր , Եա-
խօտ օլ տօսթունա հազարէթ մի օլմուշ օլուր : Եա ազիզլէր , քի Ալ-
լանն էվատլարը վէ տօսթլարը օլմուշլար . (Յալէ. Ա.) « Ազիզլէրէ
Ալլան էվատլարը օլտունլար (տէյի) սէլահիլէթ վէրտի » : Եա ազիզ-
լէր Քրիստոսուն տօթլարը տըրլար . (Յալէ. ԺԵ. 14. 15.) « Սիզ պէ-
նիմ տօսթլարըմընը , սիզլէրի տօսթ չաղըրտըմ » : (Մաք. ՃԼԸ. 17.)
« Սէնին տօսթլարըն Եա Ալլան , չէրէֆլէնտիլէր » : Քրիստոս Ազիզ-
լէրտէն խօշլանմազ իմիշ . Նիշին էօյլէ իսէ թափօր տաղընտա չէրէֆ-

լէնտի իսէ , Մովսէսի վէ Եղիայը եանընա ճէլպ էթմիշ : (Մարթ. Ե. 2. 3.) :

ՊԿԶ . Մէլայիքէր պահարնտա (ՊԻԳ .) շէյթանլարըն ինսանա քէօթիւլիւք էթմէյէ միւղթէտիր օլմալարընտան , մէլայիքէրին տախի ինսանա էյիլիք էտէպիլիլր օլտուղունու թաստիգ էթտիյիմիզ միսիլլիւ , կիւնանքեար , վէ մէքրուհ ատէմլէրէ նէ հագգ իլէ վէ նէ սէպէպտէն լանէթ էտէրէք օնլարտան իգրահ վէ իճթինապ էտէրսէք , թըպգը օլ սէպէպլէրին մուղայիլրի պուլունան սէպէպլէրտէն նաշի , սալիւ , վէ ազիզ ատէմլէրէ հիւրմէթ , վէ զիքրլէրինի էպէտ վէ էյլամը մախսուսէլէրինի թէքրիմ , վէ թազիմ էտէրիզ : (Մարթ. Ե. 7.) « Բէտտ էթտին հէփ օնլարը , քի էտէպսիլլիք էտէրլէր » : (Մարթ. ԻԵ. 41.) Գրիստոս սօլ թարաֆտա տուրանլարա « Պէնտէն կիտին , ես լանէթլէնմիշ քիմսէլէր էպէտի աթէշէ քի շէյթանա , վէ հէփ մէլայիքէրինն հազըրլանմըշ տըր » տէր : Քէզալիք ինսան կիւնանքեար ատէմլէրէ լանէթ օգուր . օնլարտան վէ իգրահ էտէր . վէ պու իգրահ շէյթանա վէ կիւնանքեարլարա հէր նէ գատար զիյատէ օլուրսա , օլ գատար տա Ալլահա մագպուլ տուր վէ Ֆազիլէթ սայըլըր : Քէզալիք Ալլահըն խօշլանտըլը կէրէք մէլայիքէրէ , կէրէք սալիւլէրէ : Էվվէլա Ալլահ քէնտիսի ինսան ու իքրամ էթմիշ : (Մարթ. ԻԵ. 34.) « Կէլին իէտէրիմտէն միւպարէքլէնմիլլէր . տիւնեանըն պիտայէթինտէն պէրի սիզէ հազըրլանմըշ ճէննէթէ մալիք օլուն » : (Սէրգ. ԻԵ.) « Ալլահա վէ ինսանա սէվկիւլիւ Մովսէս քի զիքրի սէնա իլէ տիր » : (Մարթ. ՃԺԱ. 7.) « Սալիւ քիմսէնին զիքրի էպէտի օլաճագ » : Տէմէք քի , ազիզէ հէր նէ գատար իզզէթ էտէրսէք Ալլահա մագպուլ օլուր . պուրնլարըն հէփսինին , եանի ազիլլէրէ հիւրմէթիմիզին , վէ սէճտէլէրիմիզին սէպէպի չիւնքի ազիլլէրէ օլան իզզէթ վէ հիւրմէթի Ալլահա օլմուշ սայարըզ . զիրա Ալլահ ազիլլէրինտէ սաքին տիր (Մարթ. Ե. 12.) « Վէ սէն (Ալլահ) օնլարտա սաքին օլաճագսըն » : (Յովն. ԺԵ. 4.) « Սիզ պէնտէ տուրուն , վէ պէն սիզտէ » :

ՊԿԷ . Կաթոզիկէ քիլիսէնին ազիլլէրէ օլան իզզէթ վէ իպատէթի , քիլիսէ թէվարիլինտէն ռանա միւսթէպան օլուր : Տիւնեանըն հէր պիր էթրաֆընտա , հէր պիր շէհիրտէ , հէր պիր գազա վէ քէօլէրտէ , վէ հէր մահէլլէրինտէ ազիլլէրին իսմինէ վէ իզզ ու շէրէֆիլիլին մուսթազամ սուրէթտէ եաքըլմըշ օլան քիլիսէլէր պու սահիլիլլէ շահատէթ , վէ թաստիգ էտէրլէր . վէ աթալարըմըզտան իշպու մուգատտէս ատէթի ըուհանիյէյի ալարագ , պիլլէր տախի կիւնլէրիմիզտէ պու ազիլլէրին իսմինէ միւճէտտէտէն քիլիսէլէր ինշա էտիյօրուզ . քիմի Աստուածածին իսմինէ քիմի Մարգարէլէր իսմինէ . քիմի Առաքեալլար իսմինէ , քիմի Մարտիրոսլար իսմինէ . քիմի Կուսանլար իսմինէ . « Օրհնեցէք զՏէր յօրհնութիւն նոր , օրհնութիւն նա յեկեղեցիս սրբոց » : Բապալը մէտն էտին , օնա սէնալէր օլունա ազիլլէր

լէր քիւիսէլերինտէ : Իշթէ ազիզլէրին եօրթուլարը , վէ էյյամը մախ-սուսէլէրինտէ իծրա օլունան սալթանաթը բուհանիյէ վէ բէսմիյէնին քեաֆֆէսի պու իթիգատա մէպնի տիր : Տէֆա :

Պիլ . Պու իթիգատա մէպնի տիր քի , Ազիզլէրին քէմիքլէրինի պէօլիւք խահիշ վէ արզու իլէ մագթէլլէրինտէն աթալարըմըզ ալա-րագ , վէ թօփլայարագ հիւրմէթ , վէ բայէթ իլէ քիւիսէլէրէ եէրլէշ-տիրիր իտիլէր : Պու իթիգատա մէպնի նիշէ աղըր մէշագգաթլարը իխ-թիյար էտէրէք , խայլընա մէսարիֆլէրէ գաթլանարագ , պէզլի վի-ճուտ էթտիլէր , հիշէ զիյարէթկեանլար թէէսսիս էթտիլէր , պագըսըյ-լա : Պու գատար թասվիլլէր , պու գատար արձանլար , պու գատար մէսարիֆլէր պու ուղուրա սարֆ վէ թէլէֆ օլտուլար , վէ օլույօր-լար , Պունլարըն հէփսի պի էսաս շէյլէր մի տիր . նաֆիլէ մի տիր . պունճա տէհրլէր , պունճա զէման պունճա փատիշանլար պունճա փա-փալար , պունճա հայրապետլէր , պունճա միլլէթլէր վէ միլլիօնլարճա ճէմաաթլար , վահի պիր իթիգատ իւզէրինէ մի ազըլլարը սափմըշ . վէ նագըսլարը հիշէ մի կիթմիշ . զարարը եօզ . պիզ տէ պու հիշլիք-տէ տուրալըմ :

Պիլ . Առաքելական կանոն թէսմիյէ օլունան նամ քիթապըն . (Բ . Գ . Լ . Գ . Բ .) պազը կիւնլէրտէ գարըլարըն թաթիլի զիքը , վէ թէն-պիւ օլունմուշ , ազիզլէրին եօրթու կիւնլէրի , առաքեալլարըն եօր-թուլարընտա իշլէրտէն թաթիլ էտիլմէսի կէրէք Ս . Ստեփաննոս իլք շէհիտին կիւնիւնտէ ճէմաաթլըն թաթիլ էթմէլլէրի թէնպիւ օլունուր . քէզա սայիր մարտիրոսլարըն վէ ազիզլէրին , քի Քրիստոս քէնտի էօ-միւրլէրինտէն տահա իլէրի թուլթուլար : Պու Առաքելական քիթապ իւշիւնճիւ տէհրտէ եազըլմըշ պիր քիթապ տըր : Հաթտա էվայիլ-տէ կաթողիկէ քիւիսէլին իսթիմալ էթտիյի իսթիլլան , ազիզլէրին էօլ-տիւրիւլտիլիւ կիւն , եօրթուլարը կիւնիւ թախսիս օլմուշ , վէ էօլ-տիւրիւ կիւնիւ տօղուդ կիւնիւ , եանի սէմավի , վէ էպէտի էօմիւրէ պաշլատըրըլարընտան օլ կիւնիւ էն միւշէրէֆ վէ սահիհէն սէմատէ տօղտուզլարը կիւն թէսմիյէ էտէրլէր : (Տե՛ս Եվգէֆ . Եկ . Պապ . Գէրգ . Դ . Գ . Ժ . Ե .) :

Պշ . Տէրտուղիանոս (Յալ զըրախէն պապի Գ . Գ .) « Պատարագ-լար էօլմիւշ ճանլար իշին տօղտուզլարը կիւնլէրի իշինտէ էյյամը սէ-նէվիյէտէ իծրա էտէրիզ » տէր : Ս . Կիպրիանոս (Թապ . Լ . Գ .) « Պա-տարագլարը տայիմա օնլար իշին . նասըլ քի պիլիրսինիզ սունարըզ . հէր նէ վագըթ քի շէհիտլէրին էզիյէթլէրինի վէ կիւնլէրինի վէ սէնէ պէ սէնէ զիքլէրինի էտէրէք , թաազիմ էտէրիզ » տէր : Իշթէ պունա մէպնի տիր քի , եարըլմըշ քիւիսէլէր ազիզլէրին էօլտիւլիւ , եախօտ կէօմիւլտիլիւ մէզարլար իւզէրինտէ տիրլէր . վէ Առագ խորան իւ-զէրինէ խոստովանարան , եախօտ վկայարան թապիր օլունուր պիր դուպպէ եափըլըր իտի , իշթէ պունա մէպնի տիր քի , Հայաստան-

հայց քիլիսէմիզ արարողութիւնու տա պատարագա պաշլայան քահա-
նայ : « Ի յարկի սրբութեան եւ ի տեղւոջ փառաբանութեան եւն. »
տուալը Ալլահ թագովմ էտէր , թըպզը Դաւիթ մարգարէնին տէտի-
յի կիպի . (Սուր. ՃԼԸ. 17.) « Եւ ըսապ սէնին տօսթլարըն պէնիմ
ինտիմտէ փէք զիյատէ հիւրմէթէ շայան օլտուլար » : Եանի ազիզլէ-
րէ ըայէթ էթմէք , հիւրմէթ էթմէք , պանա մուպատտէս պիթ վաճի-
պէյի զիմմէթ տիր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻԾ

ԱԶԻԶԼԵՐԷ ՄԻԻՐԱՃԱԱԹ ԷԹՄԵՔ , ՕՆԼԱՐԸ ԶԱԳԸՐՄԱԳ ,
ՎԷ ՇԵՖԱԱԹԼԱՐԸՆԸ ՏԻԼԷՄԵՔ ԶԱՅԻԶ ՏԻՐ

ՊԶԱ . Էվլէա Ալլահ պիզէ պու եօլու կէօսթէրտի , (Յու. Ա.)
քի նօմոսունու իւք Մովսէսէ վէրտի : « Նօմոս Մովսէսին վասէթա-
սըլա վէրիտի » : Քէզա (Գու. Գ. 19.) : Պու սահիհիկի բրօթէսթան-
լար ինքեար էտէրլէր . քէէննի Քրիստոսս պու պիր հագարէթ տիր :
Եօգարըլարտա թաստիգ էթտիք քի , Ալլահ ազիզլէրտէ սաքին օլուր
վէ Քրիստոսուն սէօղիւ վէ էմրի տէ պու տուր , հէր քիմ սիզի տին-
լէրսէ , պէնի տինլէր . հէր քիմ սիզէ հագարէթ էտէրսէ , պանա է-
տէր : Սէպէպի , չիւնքի Ալլահ քէնտի սէվիւլիւլէրինտէ սաքին տիր .
վէ Քրիստոս ազիզլէրտէ . վէ ազիզլէր Քրիստոստա , (Յու. Ժ. 4.)
« Սիզ պէնտէ տուրուն , վէ պէն սիզտէ » : Քրիստոս քէնտիսինի ,
ասմայա պէնդէտիյօր , վէ ազիզլէրի տէ ասմա տալլարընա : (3.) « Սիզ
զաթէն ազիզսինիզ » :

ՊԶԲ . Քրիստոս էֆէնտիմիզ (Յու. Ժ. 12.) « Պանա ինանան ,
պէնիմ իշլէտիյիմ ամէլի իշլէյէճէք , վէ օնլարտան տահա պէօյիւքլէ-
րինի իշլէյէճէք » . մատէմ Քրիստոսուն շէֆաաթ էթմէսի իւզէրինէ
հիշ չիւփհէ կօզ տուր . տէմէք քի Քրիստոսուն ազիզլէրինին տէ շէ-
ֆաաթ էթմէսի իւզէրինէ չիւփհէ օլմամալը , էկէրչի բրօթէսթանլար
նէֆոանիյէթի պէր թարաֆ էտէրսէլէր պու սահիհիկի փէք գօլայ
զապուլ էթմէլի տիրլէր :

Պօղոս առաքեալ քէնտիսի հազմլշ իտի . (Ա. Տէ. Բ. 5.) « Ալլա-
հըն վէ ինսանլարըն միյանճըսը պիր ատէմ Յիսուս Քրիստոս » : Շիմ-
տի պաղալըմ Հոռօմալըլարա օլ առաքեալ նէ հաղըյօր : (Ժ. 30.) :
« Իմտի հա գարընսաշլար , սիզէ ըէճա էտէրիմ , Յիսուս Քրիստոս է-
լիլլէ վէ ըուհուն մուհապպէթիլլէ պէնիմ իշլին Ալլահա տուալարընլզ
իլէ ճէնկ հարտըմճըլարը օլընըզ » : Տէմէք քի , ազիզլէրին տուաք-
նը տիլէմէք Քրիստոսս պիր հագարէթ տէյիլ իմիշ . եօզսա պունուն
իքիսինի տէ Պօղոս առաքեալ քէնտիսի հաղըյօր . լաքին Քրիստոսուն

միջանճըրը պիղիմ սէլամէթիմիլին խուսուսուստա տըր, վէ սէլամէթիմիլի Գրիստոստան մատէ հիչ պիր քիմսէ պաղըչլայամատը . վէ պաղըչլայամատը , սէպէպլէրինի Գրիստոսուն էճիր , վէ խթիհգաղը պաղընտա սէօյլէմիչիդ : (ՄՂԱ.) Տէֆա (Բ. Կ. Բ. Ա. 11.) « Օնա իւմիտ էտէրիդ . զիրա տահա պիղիմ իչին օլան տուալարընըզըն եարտըմը իլէ պիղի գուրթարըր » : Քէզա (Փէլիմ. Ա. 22.) « Զիրա սիւզէ պաղըչլանաճաղըմա , տուանըզ վասէթասըլա իւմիտ էտիյօրում » : Տէմէք քի ինսան տուալընա կիւվէնիյօր : (Ա. Թէ. Ե. 23.) « Եա գաղընտաչլար , պիղիմ իչին տուա էտին » :

Ֆիէլ վագի Եղիսէ Նէէման ասորիյի , Եէտի տէֆա Եայգանմայը թէնպին իլէ ուլուզուզտան գուրթարտը , ուչաղը Գէէզի Եղիսէնին էմրինէ գարչը Նէէմանտան պախչիչ ալտըր իչին , Նէէմանըն ուլուզուզունու Գէէզիյէ վէրտիրտի : Տիւշմէնտէն գուշատըլըպ . կէօյտէն պինլէրճէ ասքէր էնտիրիւր , տիւշմէնլէրի քէօր էտէր : (Գ. Թէ. Ե. 2.) պուշլար կիպի տահա չօգ մահէլլէր վար , վէ պուշլարըն հէփսի Ալլահա տուա էթմէ իլէ օլուր : Պուրատա (Ա. 9.) մէպտէյը օգուլմալը :

ՊՀԳ . Բրթէսթանլար խօշնուտուզ իլէ սաղ աղիզլէրին տուա սընը գապուլ էտէրլէր . լաքին էօլմիւշլէրին միջանճըրըզըն , վէ տուա սընը գապուլ էթմէզլէր . պիղ Եօգարըտա աղիզլէր էօլտիւքտէն սօնալա սաղ օլտուզլարընը պէյան էթտիւք . (ՊԾԵ. ՊԿ.) վէ մէլայիլլէր կիպի օլտուզլարընը Գրիստոսուն Եանըլմաղ շահատէթիյլէ թաստիդ էթտիւք . պարէմ Ենուք իլէ Եղիայը , պուշլար էօլմէտիլլէր Եան . քէնտիլլէրինէ շէֆաաթճը թութսալար : Էկէրչի Եինէ գապուլ էթմէզսէլլէր , աթիտէքի խալաթլարը տա օնլարա զամմէտէրիդ : Ֆագաթ պուշնու տէյրէք , Եինէ հագգըմըզտան կէչմէյիդ . նէ սէպէպէ մէսնի տիր քի սաղ աղիզլէրէ օլան տուա Գրիստոսա հագարէթ օլմայօր , վէ էօլմիւշլ աղիզլէրէ օլան տուա Գրիստոսա հագարէթ օլույօր : Նէ հալ իսէ :

ՊՀԴ . Վէֆաթ էթմիչ աղիզլէր պիղիմ ըրճալէրիմիլի հէմ տուա յարլար օ տա Ալլահըն քէնտիլլէրինէ պէյան էթմէսիլլէ . հէմ գապուլ էտէրլէր . Եօգսա Աւետարանը պօչա , վէ Գրիստոսուն սէօզիւնիւ Եալանա չըգարմալը . չիւնքի աղիզլէր կէօյտէ սէմանըն մէլէքլէրի կիպի տիրլէր տէր : (Ղ. Ի. Ի. 26.) « Զիրա մէլայիլլէրէ միւսալի տիրլէր » : Մէլայիլլէր կէօյտէ փէտէր Ալլահըն հուզուրունտա իքէն , Եէր Եիւզիւնտէ չօճուզլարըն պիրիսինէ հագարէթ էտէրսէք , նէ կէօնէ տուա յարսալար , վէ նէ կէօնէ Ալլահըն հուզուրունտա ինսանը հիմայէ էտէրսէլլէր , թըպզը օ կիպի աղիզլէրէ Ալլահտան իլհամ օլուր . վէ ըրճալարըմըզը տուալար . վէ Ալլահա միջանճը օլուրլար , Հէմ պիր կիւշահար Եէր իւզէրինտէ նէտամէթ կէթիրսէ , կէօյտէ մէլայիլլէր , վէ աղիզլէր սէվինիւր . քէզա կիւշահարլարըն կիւշահարը իւզէրիւ

նէ, ազիզլէր էսէֆ տույար : (Ղուկ. ԺԵ. 40.) պիր դայալ օլմուշ դօյունու քէնտի սահիպի պուլտուղունտա : Պիր դայալ օլմուշ փարապընը ֆուգարա գարը պուլտուղունտա նէ կէօնէ շաղ օլաճագ օլուրսա « 0 կիպի տէրիմ սիզէ, Ալլահն մէլայիքլէրի ինտինտէ պիր կիւնահաքեար իչին, քի նէտամէթ չէքէրսէ . սէվինճ օլաճագ » :

ՊՀԵ . Ազիզլէրին վէ մէլայիքլէրին իշպու սէվինճի, վէ պու էսէֆի, քի կիւնահաքարարըն նէտամէթ կէթիրմէլէրի, վէ եախօտ տահա ղլյատէ կիւնահա ղարդ օլմալարը իւզէրինէ օնլարտա վուգու պուլուր, ազիզլէրին եալընը տուլղուլարըն կէօսթէրի, էսէֆ տէմէմիզլէ ազիզլէր կէօյտէ էսէֆ, էզլիէթ տուլարլար տէյի անլամամալը, ղիրա ճէննէթտէքի մէլայիքլէրին, վէ ազիզլէրին էսէֆի եեր իւզէրինտէքի, եիւրէք թիւքէտիճի քէտէր, մէրազ տէյիլ, անճագ տուլղուլարընա վէ պլլմէլէրինէ տէլալէթ տիր . եօգսա ճէննէթտէ էսէֆ, քէտէր օլսա իտի, արթըգ օրասը ճէննէթ սայըլամաղըտը :

ՊՀԶ . Իշթէ (Ղուկ. ԺԶ. 19.) « Զէնկին պիր ատէմ էօմրիւնիւ սէֆաալթ իլէ կէչիրիպ, մէրհամէթի վէ ֆազլիէթի օլմաաղընտան, էօլլուր վէ տօղրու ճէհէննէմէ էնէր, վէ Ղազարոս իսմինտէ պիր ֆաքիր վէ Ալլահ ատէմի օ ղէնկինին գափուսու էօմրիւնտէ տայիմա պէքլէր տուրուր իտի . վէ սուֆրանըն ուֆաղլարընտան վէ տէօքիւնթիւս փիւնտէն գարնընը տօյուրմայա արզուլէր իտի, հաթտա քէլպլէր կէլիպ օնուն եարալարընը եալարլար իտի . նէ գասար գալալը վէ փէրիչան հալտէ օլտուղու պուլտան պէլլի տիր : Պու ֆագըր քիմսէ օլ տէրէճէ մէշագգաթա պիր խալը միւտտէթ թահամիւլ իլէ վէֆաթէտէր . վէ մէլայիքլէր քէնտիսինի հայր Աբրահամըն դուճաղընա կէօթիւրիւրլէր : Օլ ղէնկին քիմսէ (23.) « ճէհէննէմտէ էզլիէթին իչինտէ իքէն, կէօզլէրինի եօգարը գալտըրըպ ուզագտան Աբրահամը, վէ դուճագտա իսթիրահաթ էթմիշ Ղազարոսու տա կէօրիւր » : Օլ վաղըթ Աբրահամ շու սուրէթտէ բիճա էթմէյէ պաչլար (24.) « Վէ բէճա էտէր, վէ պաղըրարագ տէր, ես փէտէր Աբրահամ, պանա մէրհամէթ էյլէ, վէ Ղազարոսու կէօնտէր, քի բարմաղընըն ուճուսու սույա պաթըրսըն, վէ տիլիմի սերինլէթսին, ղիրա պու սըճագլըգտան պայըլըյօրում, վէ Աբրահամ օնա տէր եա՛ էվլատ, իսթըրնա կէթիր քի, սէն էօմրիւնտէ քէնտի էյլիքլէրինի գապուլ էթտին . քէգա Ղազարոս սիյասէթլէրէ, իմտի պու պուրատա շաղ օլույօր, վէ սէն օրատա եանըյօրսուն, վէ պու ճիւմլէ պիզիմ իլէ սիզին արանըգտա պէօլիւք վէ տէրին խէնտէք վար . նէ պիզտէն սիզէ, վէ նէ սիզտէն պիզէ իսթէսէլէր պիլէ կէչիլմէղ » : Թէքրար ամէչլէրտէ հէլաք օլմուշ ղէնկին բիճասընը պաչգա թարղա տէօնտէրիր . չէօյլէ քի աբատա պէօլիւք պիր տէրէ օլտուղու իլին քէնտիսինէ պիր էյլիք օլմայա, եանի ճէհէննէմտէքիլէրէ հիչ պիր կէօնէ ազապտան խէլաս օլմայա միւլթին օլմայաճաղընտան, իւմիտինի քէսէր, վէ հայր Աբրա-

համտան ասըլ չէֆաաթընը տիւլմէյէ պաշլար : Նանի տիկէր տիւնեա-
տէ հէնուզ պէշ տահա քէնտիւնէ պէնդէր ֆէնա գարընտաշլարընըն օլ-
տուղունու խապէր վերիւր , վէ ծնլարըն իսլահ օլմասընը հայր Աբրա-
համտան տիւլէր : (27.) « Շիմտի եա՛ փէտէր , սանա եալվարըրմ , քի
պուենու (եանի Ղաղարոսու) փէտէրիմին խանէսինէ իրսալ էտէսինիւ
օրատա պէշ գարընտաշլարմ տահա վար . ծնլարա շահատէթ էթսին
քի օլմայա ծնլար տա պու իսկէնճէ մահալինէ կէլինլէր , վէ Աբրա-
համ ծնա տէր Մովսէս , վէ մարգարէլէրի վար տըր . վէ օ տէր . խա-
յըր եա փէտէր Աբրահամ , անճադ էօլիւլէրտէն պիրիսի եանլարընա
կիտէրսէ , նէտամէթ կէթրիրլէր » : Վէ Աբրահամ ծնա տէր . է-
կերչի Մսվսէսի վէ փէյղամպէրլէրի տինլէմէզսէլէր , նէ տէ էօլիւլէր-
տէն պիրիսի տիրիլրսէ , ինանաճագլար » : Քրիստոս էֆէնտիմիզ իշ-
պու վուգուլաթը ճէմաաթա սէօյլէտի , Աբրահամ էկերչի ինսանլարա
չէֆաաթ էթմէյէ միւգթէտիր օլմամըշ օլսա իտի , պու վուգուլաթը
Քրիստոս պէօլէ նազլ էթմէմէլի իտի . մատէմ Քրիստոս էֆէնտիմիզ
քէնտիսի հայր Աբրահամըն չէֆաաթճը , վէ միյանճը օլապիլտիյինի ,
վէ զէնկինին ծնու միյանճը թուլթաուղունու եանըլմազ վէ Ալլահանի
աղղը իլէ նազլ էտիյօր , տէմէք քի , աղիւլէր տիկէր տիւնեատա մի-
յանճը օլապիլրլէր . եօգսա Քրիստոս եալան վէ ինթիմալի օլմայան
պիր շէյի նազլ էթմիշ օլուրուտու : Սանիյէն հայր Աբրահամ մեծա-
տունա ճէվապընտա , պիզ պու միյանճըլըլը էտէմէյիզ տէմէյօր . ան-
ճադ ճէհէնէմտէ օլտուղու իշին պիր էյիլիք պուլմանըն նամիւմքիւն
օլտուղունու սէօյլէր : Սալիսէն տիկէր տիւնեատա քի պէշ գարըն-
տաշլարը իշինտէ ըրճասընա ճէվապ վերիյօր , քի թէսէլլի օլսուն ,
եանի կերէք սէնին գարընտաշլարընըն եանընտա օլան Մովսէսին , վէ
մարգարէլէրին , քի սաղ տըրլար , վէ կերէք էօլմիւշ աղիլլէրին հիշ
պիր ֆէրգի եօզ տուր , միյանճըլըլը էթմէք պապինտէ , պուենուն ի-
շին սանա տէյօրում քի եօզ պէլլէմէ , Մովսէս վար . վէ տէ փէյղամ-
պէրլէր վար . ծնլարը գարընտաշլարըն տինլէսին : Խայըր եա փէտէր
Աբրահամ տինլէմէզլէր ճէվապընա , հայր Աբրահամ տէր , էօլէ իսէ
Մովսէսի , վէ փէյղամպէրլէրի , քի սաղ Ալլահըն աղիլլէրի տիրլէր , վէ
եանլարընտա տըրլար տինլէմէզսէլէր , էօլմիւշ աղիլլէրին սէօզիւնիւ-
տէ տինլէմէզլէր , պու նէ տէմէք տիր , կերէք սաղ աղիլլէր օլսուն
կերէք էօլմիւշ աղիլլէր օլսուն , իքիսի տէ պիր տիր , վէ հիշ պիր
ֆէրգլէրի եօզ տուր : Պա խուսուս էօլմիւշ աղիլլէրին չէֆաաթը վէ
միյանճըլըլը նա միւմքիւն օլմուշ օլսա իտի , մեծատուն հայր Աբրա-
համ միւրաճաաթ էթմէզ իտի , վէ Ղաղարոսուն փարմաղընտան ֆէ-
րահլըզ տիւլմէզ իտի . հէմ տէ Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտիսի պէօյ-
լէ պի էսաս վուգուլաթը նազլ էթմէզ իտի . անճադ Քրիստոսուն
մազսէտի , Ալլահըն աղիլլէրին ինսանլարա տույուրմազ : Սանիյէն
նասիհաթ վերէն , վէ միյանճըլըլը էտէն աղիլլէրին կերէք սաղ օլ-

սունլար, կերէք էօլմիւշ օլսունլար հիշ պիր ֆէրզլէրի եօղ սուր . չիւնքի ճան, կերէք պու տիւնեատա թէն իլէ պիրիքտէ օլսուն, վէ կերէք թէնտէն այրըլպ, օ պիր տիւնեատա պուլունսուն տայիմա պիր տիր, վէ ապընճա իսթիպտալ օլմաղ : Իշթէ պու վուգուլաթտա Գրիստոս հայր Աբրահամըն հէմ միյանճը օլապիլիր օլսունլունու, հէմ տէ աղիզլէրէ բիճա, վէ ծնլարը չաղըրապիլիր օլսունլունուգու տուլուրտու : Մեծատուն, հայր Աբրահամ չաղըրպ բիճա էթտի տինտէ, հայր Աբրահամ հիշ տուլմամըշ օլսա իտի, էկէրչի ճէվապա գատիր օլմամըշ օլսա իտի, վէ մեծատունա եօլունու կէօլթէրմէմիշ օլսա իտի բրօթէսթանլարըն հագգը օլուրուտու . լաքին վուգուլաթ վէ սահիլիք տէտիքլէրի կիպի չըգմայօր : (Բ. Մ. Ժ. 12.) Ոնիա Քահանայապետ իսրայէլ միլլէթինին գատիմ, սալիմ գալմասը խուսուսու իշին էօլտիւքտէն սօնրա էլլէրինի գալտըրպ, Ալլահա բիճա էթտիլինի Յուգայ Մակաբէ բիւյասընտա կէօրտիւ : Քէզա Երեմիա իսրայէլին ֆիթուհաթը իշին միւթէմատիէն տուա էթտիլինի, վէ աղիզ պիր գըլըճ Ալլահըն հէտիլէսի տիր, տէյէրէք Յուգանըն էլինէ վէրտիլինի, վէ էնճամընտա իսրայէլին ֆիւթուհաթ էտէճէյինի վատ էտէր : Պիզ պուրանըն աէօլլէրինին մանասընը սատէ եազտըզ չիւնքի աղիզլէրին միյանճըլըղընա, վէ չէֆաաթ էթմէլէրինէ փէք աչըզ պիր չա հատէթ տիր, բրօթէսթանլար պու քիթապը թէմամիլլէ գապուլ էթմէզլէր . չիւնքի իշլէրինէ կէլմէզ : Տէֆա Սաւուղ փատիչահ, էվլէլա մարգարէլէրէ միւրաճաաթ էտիպ, իսրայէլին վէ քէնտինին խէլասընա պիր չարէ պուլամատըղը իշին էնճամընտա ճատու գաըընըն վասէթասը իլէ Սամուէլ մարգարէյէ միւրաճաաթ էթտի, վէ ծնտան իմատա տիլէտի, վէ Սամուէլ տիրիլտի . վէ իճապ էտէն ճէվապը Սաւուղա վէրտի, ամմա հագգընտա խայրըլը խապէր օլմասը . Սամուէլ էօլմիւշ իքէն տիրիլտի, վէ Սաւուղա սէօյլէտիյի պիզէ քիտֆի տիր . տէմէք քի, աղիզլէր էօլտիւքտէն սօնրա հայաթտաքի մուամէլէյի էթմէյէմ իւզթէտիր տիրլէր : (Տե՛ս պապը «անի», պա Ֆուլըն (ՊԿԳ) Նուստի-բուստի) :

Տէֆա . Եղիսէ մարգարէնին քէմիքլէրինտէն ինսանլար քէրամէթ ումտուլար, վէ էօլիւլիւ փէյղամպէրին մէզարընա գօյուպ, էօլիւ Եղիսէնին քէմիքլէրինէ տօգանտըղը կիպի տիրիլտի, օ էօլիւլիւ աճապա Աղիզին քէմիքլէրին մի տիրիլթտի, եօգաս քէմիքլէրին սահիպի պուլունան Ալլահըն աղիզի Եղիսէ մարգարէ մի տիրիլթտի . օ քի Ալլահա բիճա էտիպ էօլիւյէ քէնտի քէմիքլէրինին վասէթասըլլա ճան վէրտի, (Գ. Թ. Ժ. 21.) իշթէ վուգուլաթ . « Սէնէնին կէլմէսին տէ Մովսրըն ասքէրլէրի օլ թօփրաղա չըգտըլար, վէ ծնլար պիր ա տէմ կէօմտիւքլէրինտէ . . . վէ էօլմիւշ ատէմի Եղիսէնին մէզարընա գօյուլար . վէ Եղիսէնին քէմիքլէրինէ էօլիւ տօգունուր, վէ սաղալըպ, այազլարը իւզէրինէ տուրտու » : Պու վուգուլաթը աղիզ քի-

Թապ պէօլէ եազար : Եկերչի Ալլահ իօթէմիշ օլսա իտի , քէմիքլէրէ
 տօգանտըրմատան էօլիւյիւ տիրիտէպիլիր իտի , լաքին Եղիսէ մարգա-
 րէնին քէմիքլէրի վասէթասըյլա , վէ Եղիսէնին շէֆաաթը , վէ րիճա-
 սը իլէ սաղալթտը . զիրա Ալլահ քէնտի աղիզլէրինտէ շէրէֆլէնիր :
 Դաւիթ մարգարէ աղիզլէրին էնթիշամընը շէօլէ նազը ու նազը է-
 տէր : (Սահ. ձիթ. 5.) « Աղիզլէր էնթիշամ իլէ միւշէրրէֆ օլաճագ
 տըրլար . վէ քէնտի տարը իսթիրահաթլարընտա խէնտան օլաճագ
 տըրլար . վէ քէնտի աղըզլարըյլա Ալլահա սէնա էտէճէք տիրլէր . ի-
 քի աղըզլը գըլըճլար էլլէրինտէ վար . Թայֆէլէրտէն ինթիգամ ալմագ
 իչին քեաֆֆէի ճէօմաաթլարը թէէտիպ էթմէք իչին օնլարըն փատի-
 շահլարընը , վէ օնլարըն ասքէրլէրինի տէմիր գէնճիրլէր իլէ պաղլա-
 մագ իչին , օնլարա քիթապլարըն գավլինճէ շէրաաթ քէսմէք իչին ,
 վէ իշթէ պիւթիւն քէնտի աղիզլէրինին շէրէֆի պու տուր » : Իշպու
 փատիշահլարը վէ ասքէրլէրինի պաղլամագ ճէմաաթլարը թէքտիր վէ
 թէէտիպ էթմէք վէ հէր քէսին ամէլինէ կէօրէ օնլարտան ինթիգամ
 ալմագ . վէլ հասըլ շէրիաաթլարընը քէսմէք մութլագա աղիզլէրին
 գուտրէթ վէ իմթիյազաթընա մախսուս տըր : Գանդը հաքիմ իմթիյա-
 զը օլմայարագ , վէ գուտրէթի , վէ սէլահիյէթի քէնտի ամիրինտէն
 ալմայարագ , եախօտ մէճմուրիյէթ ալմայարագ , պիր ատէմին շէ-
 րաաթընա օթուրապիլիր , Աղիզլէրէ Ալլահ պու հիւքիւմէթի վէրմիշ
 տիր . վէ պու մէճմուրիյէթ քէնտիլէրինին իթթիխարը , վէ շէրէֆի
 տիր . աղիզլէրին շէֆաաթ էթմէլէրինէ տէլալէթ օլաճագ պուռտան
 աչըզ պիր շահատէթ օլմագ : Մատէմ քի աղիզլէր շէրաաթ քէսմէ-
 յէ վէ հէր քէսէ քէնտի ամէլինէ կէօրէ լալըզընը թէէտիյէ էթմէյէ
 Ալլահտան սէլահիյէթ քէսպ էթմիշլէր . տէմէք քի միյանճըլըզ վէ
 շէֆաաթ էթմէյէ տախի Ալլահտան սէլահիյէթլէրի վար տըր . չիւնքի
 հէր քէս միյանճըլըզ էտէպիլիր . ամմա հէր քէս հիւքմ էտէմէզ . Ալ-
 լահ էֆէնտիմիզ իսէ , աղիզլէրէ հաքիմ սէլահիյէթինի վէրիյօր . մի-
 յանճըլըզ էթմէյէ արթըզ չիւպհէ գալմագ : Իշթէ թըպզը պուռտան
 կիպի Քրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի շակիրալէրինէ պու շէրէֆի , վէ
 պու հիւքիւմէթի վատ պուլուրույօր : (Ղահ. իֆ. 29.) « Վէ պէն սի-
 զէ վատ էտէրիմ , նասըլ քի պէնիմ փէտէրիմ ճէննէթի պանա վատ էթ-
 տի , զիրա . . . օն իքի քիւրսի իւզէրինտէ իսրայէլին օն իքի սըպթլա-
 րընըն շէրաաթընը քէսմէք իչին ճէննէթիմտէ օթուրաճագսընըզ » :
 Շէրաաթ քէսմէզ օլ հաքիմ , քի հիւքիւմէթի հօգ տուր , մատէմ Քը-
 րիստոս քէնտի աղիզլէրինէ քիւրսիլէր թախսիս էտիյօր , տէմէք քի
 աղիզլէր պագար գուշար կիպի տուրմայաճագ տըրլար . իլլա սալիհ-
 լէր իչին միւքեաֆաթ , վէ կիւնահքեարլար իչին միւճաղաթ իսթէյէ-
 ճէք տիրլէր . վէ հիւքմիւնիւ վէ գարարընը Քրիստոս ատալէթ հաքի-
 մի իլէ պէրապէր վէրէճէք տիրլէր , իշթէ աղիզլէրին շէրէֆի տէ պու
 տուր « Եւ փառք այս են ամինայն սըրոյ նորա » :

ՊՀԷ. Քրիստոսուն եահուտիւէրէ սէօյլէտիկի տիկէր Ալլահանի սէօզիւ թրպզը պունուն կիպի տիր. քի տիւնեալի էհթիշամը վէ շէ-րէֆի տէյիլ Ալլահտան, անճագ պիր պիրինտէն ումարըտըլար: (Յ. 45.) վէ օնլարը թէքտիր էտէրէք տէր. « Սանմայըն քի փէտէրի-մին հուզուրունտա սիզին իշին պէն շէքվաճըլըմ. սիզտէն շէքվա է-տէն Մովսէս վար տըր. օնա քի սիզ կիւվէնմիշսինիզ » : Պուրատա Քը-րիստոս Մովսէսին շէքվաճը. օլմայա սէպէպինի տէ սէօյլէյօր: (46. 47.) « Զիրա էկէրշի սիզ Մովսէսէ ինանմըշ օլսա խտինիզ, գապիլ քի պանա տա ինանըր խտինիզ. զիրա օ պէնիմ իշին եազտը. զիրա էկէր-շի օնուն եազտըզլարընա ինանմայօրսանըզ, պէնիմ սէօլլէրիմէ նա-սըլ ինանաճագսընըզ » :

Մովսէս էօլմիւշ պիր ազիզ օլտուզու իշին, տէմէք քի օ պիր տիւնեատա փէտէր Ալլահն ինտինտէ, (բրօթէսթանլարըն տէտիյի կի-պի տէյօրուզ) պագըպ տուրմատան ղայրի հիշ պիր շէյէ գատիր օլա-մայաճագ. լաքին եահուտիւէր իշին փէտէր Ալլահ շէքվաճըլըզ էտի-յօր. Քրիստոսուն սէօզիւ սահիհ տիր. մատէմ շէքվաճըլըզ գատիր օլույօր, վէ տէ շէքվա էտիյօր տէմէք քի շէֆաաթ տախի էտէպի-լիր վէ էտիյօր օնլար իշին քի Քրիստոսուն սէօզիւնիւ տինլէտիւէր. Քրիստոսուն քէլամընտան, չարէ եօգ պունտան մատէ պաշգա թա-պիի պիր խիւլասէ չըգմազ. վէ շէքվասընըն, վէ շէֆաաթընըն սէ-պէպինի տէ Քրիստոս իրայէ էտիյօր. զիրա օ պէնիմ իշին եազտը. զի-րա էկէրշի Մովսէսէ ինանմայրտընըզ պանա տա ինանըրտընըզ. օ-նա ինանմայրտընըզ իշին պանա տա ինանմայօրսունուզ. Բէզալլը (Մ. 44.) « Նինուէ էհալիսի շէրաաթ կիւնիւնտէ, վէ քէզա գըպլէ սուլթանը իսրայէլ միլլէթինի դատապարտել էտէճէք: Հագսըզ իլան էտէճէք » :

ՊՀԸ. Մէլայիքլէրին ինսանա ճէզա վէրմէյէ իզթիտարլարը օլա-պիլիյօրսա, (Ղ. 20.) նասըլ քի Գաբրիէլ Զաքարիանըն իշթի-պահ էթմէսի իւղէրինէ, օնա խօտ պէ խօտ ճէզա վէրտի իսէ, վէ պունտան պէօյլէ տէտիյիմ էվլատըն սանա տօղմասընա գատար ախ-րաս, վէ տիլսիզ օլասըն. տէսի, վէ իճրա էթտիյսէ, նէ սէպէպէ մէպինի ազիզլէր շէքվաճը վէ շէֆաաթճը օլմայաճագլար. մատամ ա-զիզլէրին հէփսի սաղ տըրլար: (Ղ. 38.) « Զիրա (ազիզլէրին) հէփսի օնա սաղ տըրլար » : Շէքվայա միւզթէտիր օլան քիմսէ շէ-ֆաաթա տահա զիյատէ միւզթէտիր օլաճագ տըր. զիրա շէքվա ճէ-զայը սապլէթ էտէր. շէֆաաթ մէրհամէթի, հանկըսը զիյատէ նուր-տան խալզ օլան մէլայիքլէրէ եախօտ ազիզլէրէ եագըշըր, ինսանլար իշին ճէզա մը, եօգսա մէրհամէթ մի էթմէք, ինսաֆը օլան պու շէ-րաաթըմըզը քէսսին: (Յ. 8.) « Եիրմի տէօրթ իխթիյարլար էլլէրինտէ ազիզլէրին տուալարընը Ալլահա սունարլար » : վէ քիթա-սըլ ալընճա օլ տէօրթ հայվան, վէ եիրմի տէօրթ իխթիյար դուզու-

նուն էօնիւնէ տիւշտիւլէր, վէ հէր պիրինին թամպուրլարը վէ պու-
խուրլար իլէ տօլու ալթուն քէսէլէրի վար ըտը . քի պունլար աղիդ-
լէրին տուալարը տըր » :

ՊԶԹ . Իշպու շէֆաաթ խուսուսու աղիզլէրէ եազըչըօրսա , Մա-
րիամ Աստուածածինէ տահա միւքէմմէլ սուրէթտէ եազըչըր . չիւնքի
Ալլահըն վալիտէսի տիր . չիւնքի Գրիստոսու տօգուզ այ քէնտի րահ-
մինտէ պէսլէտի , չիւնքի օթուզ իւշ սէնէ ծնա վալիտէլիք խըտմէթի-
նի մուհապպէթինի իպրազ էթտի . վէլ հասըլ չիւնքի Գրիստոս քէն-
տի գանընը վէ թէնինի Մարիամտան ալտը . պու շէրէֆ նէ մէլայիք-
լէրէ , նէ տէ աղիզլէրէ , անճազ պիր Մարիամ Աստուածածինէ նա-
սիպ օլտու : « Սէն գարըլար արասընտա միւպարէքսին . . . » : Պու-
նուն իչին Մարիամ Աստուածածինին շէֆաաթը վէ միյանճըլըզ քէն-
տի էվլատընըն ինտինտէ զիյատէ գուվլէթլի տիր . նասըլ քի Գրիստոս
էֆէնտիմիզ սաղըղընտա կանա Գալիլեա տիւշիւնիւնտէ Մարիամ Աստ-
ուածածինին պիր իլթիմասը իլէ սուլարը շարապա թանվիլ էթտի ,
պունուն իւզէրինէ հէր քիմ մուղայիր պիր սէօզ սէօլլէրսէ , իպթի-
տա Գրիստոսա պէօլիւք պիր հազարէթ էտէր : Սանիլէն , թապիաթ
նօմոսունու ճէրհ էթմիշ օլուր :

ՊԶ . Պունա պինայէն կաթողիկէ քիլիսէճէ , վէ կէրէք Ալլահըն
չիֆահէն քէլամընա կէօրէ թարիխի միւատիյէտէն պու անէ տէկին
Մարիամ Աստուածածինին իսմինէ եափըլան քիլիսէլէր , վէ կէրէք սա-
լիր աղիզլէրին իսմինէ կէրէք Մարիամ Աստուածածինէ խիթապէն իճ-
րա օլան տուալար , վէ կէրէք սայիր աղիզլէրէ մին էլ գատիմ պիր
գայիտէյի մուգատտէս , վէ վազիֆէյի նաս ատտ օլունմուշ , վէ իլէլ
էպէտ օլաճազ տըր : Գիլիսէլէրտէքի քիթապլարըմըզա եէթէր քի միւ-
րաճաաթ օլունսուն . պիտայէթլէրինտէն խիթամլարընա տէկին , Մա-
րիամ Աստուածածինէ . վէ աղիզլէրէ խիթապէն իճրա օլունան տուա-
լար ումում քիլիսէլէրին պու պապտէ իթիգաթընա տէլիլի գապի տիր-
լէր . վէ քիլիսէնին եէվմիյէ իճրա օլունան ուսուլի գատիմէսի պու
սահիհիկէ տէլիլի գապի տիր . . . : Մէլայիքլէրին Աստուածածինին
խաչլարըն , աղիզլէրին չէքիլէն , վէ քիլիսէլէրտէ մահֆուզ պուլու-
նան թասվիրլէրի , արճանլարը , պու իթիգատըն Գրիստոստան , վէ
առաքեալարտան հէմ պաշլանմըշ , հէմ թաստիգ օլմուշ , վէ հէմ քի-
լիսէյէ թէնպիհ օլմուշ օլտուղունա տէլիլի գապի տիրլէր :

ՊԶԱ . Բրօթէթմանլար պունա գարչը (Ա. Տէ՛. Բ. Ծ.) « Միյանճը
Ալլահըն վէ ինսանլարըն պէյնինտէ պիր ատէմ Յիսուս Գրիստոս տուր »
տէրլէր . վէ թէքէրրիւր էտէրլէր . պունուն ճէվապընը պիզ մէլայիք-
լէր պահսընտա եազըզ պաթէն վէրմիշիզ , պու գատար իսպաթլարա
գանմազսալար , օ միսիլլի ատէմլէրէ արթըզ պիր սատէ Պօղոս առաք-
եալըն ճէվապըն վէրրիզ . (Ա. Կ.՛ն ԺԱ. 16.) « Պիզիմ էօլլէ ատէ-
թիմիզ եօզ տուր , նէ տէ Ալլահըն քիլիսէլէրինին » : Վէ պու պահ-

սըմըզ ամիսներ պահս իլէ իլափէ , վէ պիր պիրինէ մէրպութ տուր :
Որոգինէս , Ը. քիթապընտա Կէլսիոսէ գարշը շէօյլէ եազար . « Ա-
զիմ Ալլահա իպատէթ էտէն քիմսէլէրէ մէլայիքլէր , վէ ազիզլէր եար-
տըմ էտէրլէր , Ալլահը ծնար իլէ պարըշտըրըրար , ինսանյարըն տուա-
լարընա քէնտի ըիճալարընը տախի գաթարլար , ծնար իլէ պէրապէր
իլթիմաս էտէրլէր » : Նասըլ քի հայրապետէրին տախի հէփսի պէօյ-
լէ սէօյլէր վէ եազար :

ՊԱՊԸ ԲԱՊԻ

ԱԶԻԶԼԵՐԻՇ ՔԵՄԻՔԼԵՐԻՆԵ , ՄԱՍՈՒՆՔԼԱՐԸՆԱ , ՎԷ ԹԱՍՎԻՐԼԵՐԻՆԵ
ԻՊԱՏԵԹ ՀԻՒՐՄԵԹ , ՍԷՃՏԵ ԷԹՄԵՔ ՎԷ ԱԶԻԶ ՎԷ ՄԻՒՊԱՐԷՔ
ՇԵՅԼԵՐԵ ՄԻՒՐԱՃԱԱԹԸՄԸԶ ՃԱՅԻԶ ՏԻՐ

ՊՁԲ . Ազիզլէրին քէմիքլէրինէ , մասունքլարընա , թասվիրլէրի-
նէ վէ սայիրէյէ , իպատէթ էթմէք , ծնարը էօփմէք . ծնարա սէճտէ
գըլմագ , վէ ծնարտան քէրամէթ ումմագ պաշգա տէյիլ . անճագ
պունլարըն սահիպլէրինի իղղէթլէմէք վէ սահիպլէրինին խաթրընը
սայմագ , թըպզը Ալլահըն խաթրը սայմագ օլտուղունտան , վէ իշպու
ազիզլէրէ օլան իպատէթիմիզ պիլ ամէրէ Ալլահա օլտուղունտան ,
պունլարտան պիր շէյ տիլէրսէք , պունլարըն վասէթասըլլա օլ տիլէ-
տիլիմիզի Ալլահ պիզէ իհասն էթսին մանասընա մէպնի տիլէրիզ : Վէ
Ալլահը պէր թարաֆ էտէրսէք , նէ ազիզլէր պիր շէյէ միւղթէտիր
տիրլէր , նէ տէ քէմիքլէրի , վէ նէ տէ մասունքլարը . լաքին Ալլահ
քէնտի ազիզլէրինտէ սաքին օլտուղու իչին , ազիզլէրին քէմիքլէրինէ
վէ մասունքլարընա վէ սայիրէյէ իպատէթ էթտիլիմիզտէ , Ալլահը ծն-
լարտան պէր թարաֆ էտէմէյիզ , իչթէ պու սէօղէ բոթէթսթանլար
գանամայօր . եանի մութլագ ազիզլէրին Ալլահ իլէ պիր իլհագըղը .
եա տօսթլուղու , եա եազընըղը եօզ կիպի , վէ ճէննէթտէ հիչ պիր
մէլայիք եօզ տուր . հիչ պիր ազիզ հօզ տուր , տէրսէք , գապիլ քի
օրասընը տա թահսին էթսինլէր , լաքին Ալլահըն գայիտէսի էօյլէ տէ-
յիլ : Պիզ ազիզլէրէ վէ մասունքլարընա իպատէթ էտէրսէք , Ազիզլէր-
տէն պիր շէյ տիլէրսէք . մագսէտի էվլէլիմիզ օնու Ալլահտան տիլէ-
մէք տիր . օնու Ալլահտան ալմագ տրր , վէ Ալլահա իպատէթ , վէ
հիւրմէթ էթմէք տիր . զիրա Ալլահ քէնտի ազիզլէրինտէ շէրէֆլէնիր
վէ պիզ տէ պունու իչին ազիզլէրին մասունքլարընը վասէթա թու-
թարըզ . վէ ազիզլէր Ալլահսըզ հիչ պիր շէյէ գատիր տէյիլ . անճագ
պէօյիւք գուտրէթլէրի Ալլահտան տրր : Վէ հէր նէյէ ազիզլէրին , եա-
խօտ մասունքլարըն վասէթասըլլա մուվաֆֆագ օլուրսագ , օնու
Ալլահ վէրիր , տէյիլ մէլայիքլէր . տէյիլ ազիզլէր : Պունլարը պատէլ

իւթար, էվէլա աղիղէրին մասունքլարընա իպատէթիմիզին ճայիզ
օլտուղունու պէյան էտէրիզ :

ՊԶԳ. (Մառ. ԼԳ.) . « Սալիւէրին չօգ դահմէթլէրի վար տըր .
րապպ օնլարը հէփսինտէն խէլաս էտէր : Վէ օնլարըն ճիւմլէ քէմիք-
լէրինի մուհաֆազա էտէր . վէ օնլարտան հիչ պիրիսի դայպ օլմայա-
ճազ » : Տէմէք քի աղիղէր, Ալլահըն քէնտի սէվիլիւլէրի օլտուղ-
լարը իչին, Ալլահ օնլարըն քէմիքլէրինէ նազար գըլար, վէ շէրէֆ-
լէնմէսինի իսթէր : Սալիւէրին իշպու քէմիքլէրինին խասսէթէն Ալ-
լահտան մուհաֆազա օլունմուշ օլմասը պիղլէրին մուճիպի իֆթիխա-
րը, վէ պայիսի իպատէթիմիզ օլմուշ տուր :

Յովսէփ . (Մառ. Ծ. 24.) պու իթիգաթտա օլարազ քէնտի գա-
րընտալլարընա հէմին վէրի, քի Ալլահըն քէնտիլէրինէ էտէճէյի ի-
սանընտա, Մըսըր տիյարընտան խէլաս օլաճազլարը կիւնլէտտէ, քէն-
տինին քէմիքլէրինի պէրապէր կէօթիւրսիւնլէր . վէ Յովսէփ պու
սէօղիւնիւն իճրասընը, օնլարա հէմին վէրիպ, քէնտիլէրինտէն թա-
լէպ էթտիյինտէն . պիղլէր տախի Ալլահըն ինտինտէ Աղիլլէրին քէ-
միքլէրինէ հիւրմէթ, րայէթ, ճայիզ օլտուղունու անլարըզ, Հաթտա
Մովսէս մարգարէ միւճիւպինճէ, Յովսէփէ վէրտիքլէրի վատը իճրա
էթտի : (Մառ. ԹԳ. 19.) : « Վէ Մովսէս Յովսէփին քէմիքլէրինի պէ-
րապէր ալտը . զիրա իսրայէլին էվլատլարընա Յովսէփի հէմին վէրտի .
քէմիքլէրիմի սիզին իլէ պուրատան կէօթիւրիւն տէյի » : Սէպէպի,
չիւնքի փութփէրէսթ տիյարընտա աղիղլէրին քէմիքլէրի գալմազ ճա-
լիզ տէյիլ . քի Մըսըրլլարըն հազարէթինէ հէտէֆ օլմասըն . վէ տի-
կէր թարաֆտան իսրայէլ միլլէթինէ մուճիպի հիւրմէթ վէ րայէթ օլ-
տուն : Թէքլիֆսիզ, վէ ֆայիտէսիզ, վէ մուհայէր պիր մատտէ իչին
ատէմէրէ հէմին վէրիլմէզ . անճազ օլ մատտէ պէօյիւք, վէ բուհա-
նի պիր խուսուս օլտուղունտան, հէմին վէրիլտի :

Մովսէսին ասասը, քի տէնիզի հարտը, վէ (Մառ. ԹԵ. 5.) Գո-
րէքտէ գայայա վուրուլուպ . չէշմէ կիպի սու ազըթտը ճէմասթա .
իսրայէլ միլլէթինին միւճիպի հիւրմէթի օլտու : Քէզալիք (Ղեւ. ԹԵ.
8. 10.) օն իքի սըպլուլարըն տէյէնէքլէրինին իչինտէ : Ահարոնուն ա-
սասը կալընըզ չիլլէնիպ, չիչէք վէրտի, վէ ճէվիզ կէօսթէրտի . վէ
Ալլահ էմր էթտի Մովսէսէ « Ահարոնուն ասասընը հէքլլին հուզու-
րունտա սազլայասըն, քի իթաաթսըզլարըն էվլատլարընա նիշան օլ-
տուն, պէնտէն սըղըլթը էթմէսինլէր, վէ էօլմէսինլէր » :

(Թեւ. ԻԱ. 8.) « Վէ րապպ Մովսէսէ տէր . սէն պիր երլան
հաք, վէ օնու պիր նիշան իւզէրինէ գօյ, վէ Մովսէս պազըրտան պիր
երլան հաքտը, վէ պիր (հիւքսէք) նիշան իւզէրինէ տիքտի, վէ հա-
չան երլան ատէմի սօգարըտը, պազըրտան երլանա պազարըտը, վէ
հաշար ըտը » : Աճապա Ալլահըն վէ Մովսէսին էմրիլլէ հաքըլան եր-
լանա պազան, վէ չիֆա պուլան ատէմ օլ հաքմա երլանա նէ հիւր-

մէթ իլէ եանաչըր , պագարըտը . մատէմ Ալլահըն էմրի , վէ ազամէթի օլ երլանտա պէյան օլույօրուտու . իսրայէլ միլլէթի օլ երլանա ալնի Ալլահըն պիր ազամէթ նիշանը վէ պայրաղը կիպի ինթիրամը ֆայիգէ իլէ պագամը մը իտի . վէ պագտըղընտա վէ րայէթ էթտիլինտէ , Ալլահա հագարէթ մի էտէր իտի . վէ Ալլահըն երլանա նէ միւհթաճիլէթի վար իտի . վէ նիշին օլ նըշանըն վասէթասը իլէ ինսանլարա չիֆա վէրտիրտի . պունա տա ճէվապ վէրմէք բրօթէսթանա տիւշէր :

Թրպըր պիլլէր Գրիստոսուն խաչընտա Ալլահըն էմրինի , վէ ազամէթինի վէ Գրիստոսուն իսթիհագընը , վէ քէնտի գանընըն օնուն իւղէրինէ տէօքիւմէսինի կէօրաիւլիւմիւղտէ պիլ իֆթիիար խաչա րայէթ վէ հիւրմէթ էտէրիւղ . զիրա Գրիստոսուն խաչը պիղիմ պայիսի չիֆամըղ , վէ վասէթայը սէլամէթիմիւղ տիր . էվվէթ նէ երլանտա վէ նէ խաչտա , եախօտ նէ պագըրտա . նէ տէ տէօրթ քէօշէլի ազամտա պիր քէրամէթ վար . լաքին Ալլահըն էմրի գուվլէթիլլէ հէմ երլան ինսանլարա հայաթ վէրիր իտի . հէմ Գրիստոսուն խաչը ինսանլարա գուվլէթ վէ սաղլըգ վէրիր . վէ օ երլան Գրիստոսուն խաչընըն էմսալի իտի . չիւնքի Գրիստոս քէնտի քէնտինի չէօլտէ Մովսէսին երլանընըն եիւքսէլմէսինէ պէնդէտիյօր : (Գ՝ՎՆ. Գ. 14.) « Վլ Մովսէս նասըլ քի երլանը չէօլտէ եիւքսէլմէսի իտէ , քէզալիք ինսան էվլատընա եիւքսէլմէք կէրէք տիր » : Իշթէ պու Ալլահանի խաչա պինսէն տիր , քի Պօղոս առաքեալ օ կիպի եաղըյօր . (Գ՝Ղ. 2. 14.) « Հաչան , քի պէն րապպլըն խաչընտան մատտա պաշգասընա կիւվէնէյիմ » : Մէկէրչի պիղլէր խաչը էօփէրսէք , օնա սէճտէ վէ հիւրմէթ էտէրսէք , խաչտան Գրիստոսուն պէր թարմֆ մը էտէրիւղ , հնշա , հիչ պիր վագըթ . անճաղ օլ խաչը էօփմէմիւղ իլէ , Գրիստոսուն այագլարընը էօփէրիւղ . խաչա սէճտէ էթմէմիւղ իլէ Գրիստոսա սէճտէ էտէրիւղ . վէ թապիի մուամէլէլէրիմիւղտէ պու տէյիլ մի տիր : Պիր փատիշանըն ֆէրմանընա քիմին հատտի տիր , րայէթ էթմէմէք . պաշ իւղէրինտէ օնու թաչըմամագ . պու րայէթ քեաղըտմ մը տըր . եօգսա քեաղըտա թէյսիրի կէշմիւլ փատիշան նուֆուսունմ մը տըր . պու խուսուս փէք թապիի պիր շէյ տիր . քէզալիք Մարիամ Աստուածածինն թասվիրլէրինէ մէլայիքլէրին թասվիրլէրինէ , վէ աղիզլէրին մասունքլարընա եէվմիլէ օլան իպատէթ , հէփսի պու գապիլտէն տիր : Փատիշանըն թասվիրինէ հէր նէ գատար զիյատէ հիւրմէթ էտէրսէն , օլ գատար փատիշան . հաղը էտէր . գօրգմա քէտէր տույմաղ . վէ պունուն մուղայիրի օլուրսա , փատիշան ալնի քէնտինէ վէ նէֆսինէ օլմուշ կիպի օլ հագարէթի թէէտիպ էտէր : Իշթէ պու էճիլտէն վէ Մովսէսին վէֆաթընտան սօնրա Մովսէսին Աղիւղ քէմիքլէրինէ վէ թէնինէ Ալլահ Միքայէլ հրեշտակը պէքճի գօյտու : (Յ՝Գ՝ 9.) Եղիա մարգարէ տէրի բօսթունտան օլան մաշլահընը Եղիսէյէ ինսան էթտի :

վէ Եղիաննն րուհու պու մաշլահ միւնաւիպէթիլէ Եղիսէնին իւզէ-
րինէ էնտի : (Դ. Թ. Գ. Բ. 15.) « Եւ հանգեաւ հոգի Եղիայի ի վե-
րայ Եղիսէի » : Երինէ պու մաշլահն գուզվէթիլէ Եղիսէ Յորդանան
ըմաղընա մաշլահը վուրտուղու կիպի սուլարը իբիյէ պէօլտիւ վէ
օրատան կէչտի , աճապա Եղիսէ կիւնմն մը իշլէտի , քի Եղիաննն
մաշլահրնա կիւզէնտի : (14.) « Վէ Եղիաննն մաշլահնը , քի իւզէ-
րինէ աթար , սուլա վուրտու վէ տէտի . նէրէտէտին Եղիաննն րապպ
Սլահը , վէ սուլար իբի թարաֆա պէօլիւնէրէք , քէնտի կէչտի » :
Պու մաշլահ հանկըմըգա գըսմէթ օլտա խտի , զիյգըյմէթ մասունք կի-
պի օնա սէտտէ հիւրմէթի էտիպ սաղլամաղըտըգ , պիզ քի տօսթլա-
րըմըղըն թասվիրէրինի օտալարըմըգտա ասմայը տէյիլ այըպ , իլլա
ուսիլտէն ատտ էտիյօրուգ . քիմին հատտի օլ տօսթուսուն թասվի-
րինէ հաղարէթ էթմէք , պունա բրօթէսթան պիլէ տայանամաղ :
Տէֆա Սօնալը գարընն պիր թանէճիք օղլու էօլտիւ իսէ պու
գարը Եղիսէյէ միւրաճաաթ էթտի , չօգ բիճատան սօնրա (Դ.
Թ. Գ. Դ. 29.) Եղիսէ ուշաղը Գէէզիլէ քէնտի ասաւընը վէրտի , վէ
տէտի քի կիտիպ , ասամը չօճուղուն երւզիւ իւզէրինէ գօյասըն . ու-
շաղ մուճիպինճէ տավրանտը . լաքին անա երւրէյի պու եա , չիւփ-
հէլէնտի քի , մարգարէ պաշղա վէ ուշաղընն էլինտէքի ասա պաշ-
գա . խնյօր . մութլազ սէն կիտէճէքսին տէյի , բիճա էթտի իսէ , Ե-
ղիսէ տայանամատը , վէ գալգըպ պիզգաթ քէնտիքի կիթտի : Ուշա-
ղը էվլէլճէ գօշարագ , կիտէր . ասայը չօճուղուն երւզիւ իւզէրինէ
գօր . վէ պիր շէյ օլմաղ . հէմ օլմայաճագ . չիւքի Եղիսէ պիզղաթ
պէն կիտէյիմ , չօճուղու տիրիլտէյիմ տէյի ֆիքրինի տէյիշտի . վէ չօ-
ճուղուն անասը տախի չիւփհէլէնտիլի իշլին , ասա քէնտիսինտէն պիր
քէրամէթէ գատիր օլամատը : Եղիսէ կիթտի վէ չօճուղուն իւզէրինէ
գապիանտը , վէ չօճուգ տիրիլտի : (35.) « Վէ չօճուգ կէօղլէրինի աշ-
տը » . վէ էկէրչի մարգարէ ֆիքրինի տէյիշմէմիշ . վէ գարը չիւփհէ-
լէնմէմիշ օլտա խտի , Գէէզիլ ասայը չօճուղուն իւզէրինէ գօյտուղու
կիպի , մութլազ տիրիլտէճէք խտի . Կօղսա Եղիսէ գարընը քիզպ իլէ
ալտաթմըշ օլուրուտու : Պու քէյֆիլէթ պէօլէ օլմուշ օլուրսա , եա
Քրիստոսուն տիքէնտին թաճը վէ խաշը , վէ էլլէրինէ վէ այագլարը-
նա չագըլան միխլար վէ սայիրէ , Եղիսէնին ասասը , եախօտ Եղիա-
ննն մաշլահը գատարտամը գուզվէթի եօգ տուր , քի պախը իֆիթի-
խարըմըգ , վէ իպատէթիմիզ , վէ հիւրմէթիմիզ օլմասըն . Եղիսէնին
վէֆաթընտան սօնրա , Մովսրտան ասքէրլէր պիր էօլիւ կէօթիւրիւր-
քէն Եղիսէ մարգարէնին մէզարընն եանընտա տիւշիւնիւրլէր քի ,
էօլիւլիւ փէյլամպէրին մէզարընա գօյալըմ , չիֆա պուլսուն տիրիլ-
պին . աշարլար մէզարը , վէ Եղիսէնին քէմիքլէրի կէօրիւնիւր , էօլիւ-
լիւ մէզարա գօրլար , քի ազիզին քէմիքլէրինէ տօգանտըղը կիպի ,
էօլիւ տիրիլլը : (Դ. Թ. Գ. ԺԳ. 21.) « Պիր ատէմ կէօմէրքէն . . . Ե-

ղիսէնին մէզարնա գօրլար . էօլիւ կիտէր , վէ Եղիսէնին քէմիքլէրի-
նէ տօգանըր վէ սաղալըր վէ այաղա գալգար » : Տէմէք քի , ա-
զիղլէրին քէմիքլէրինտէ քէրամէթ վարըմը , Եախօտ տահա տօղրու-
սու , Ալլահ Եղիսէ մարգարէնին քէմիքլէրինին վասէթասըլա , վէ
մարգարէնին շէֆաաթըլա էօլմիւշ ատէմին հայաթընը պախշ էթտի :
Պու պէօյլէ օլմուշ իքէն , վէ (Սերու . ԽԸ . 14 .) « Էօլիւտէն փէյ-
ղամպըլիք էթտի » . տէրսէն Եղիսէ իչին հանկը տուլղուսուզ ատէմ
արթըզ օլ մէզարը զիյարէթկեան էթմէզ , օ մարգարէնին մէզարնա
սէճտէ , հիւրմէթ . տուա , էթմէզ , վէ օլ քէմիյի պուլուրսա , նէ
տիւրլիւ ըայէթ իլէ կէթիրիպ էվինին էն փաք մահալինէ գօյմիզ , վէ
քէմիյի պուլմագսա , քիւլիւնտէն թօփրաղընտան օլսուն ալմիզ : Վէ
պուլնարը էտէրսէ , նասըլ քի ֆիէլ վագի Ոզիա (Դ . Թաթ . ԻԳ . 18 .)
պու ազիղլին քէմիքլէրինէ հիւրմէթ էթտի իսէ , Ալլահա հագարէթ
մի էթմիշ օլուր . հաշմ . Ալլահը իղզէթէր , Ալլահըն մէրհամէթինի
քէնտի իւղէրինէ տալէթ էտէր :

ՊԶԴ . Քրիստոս Էֆէնտիմիզին Ալլահըղընը (քի միւմքին տէյիլ)
պիր տագիգէ օլսուն , պէր թարաֆ էտէրսէք , Եալընըզ պիգէ պէն-
զէր պիր ինսանըղը գալըր . պու ինսանըղը իլէ Ալլահա պիղլէր իչին
չօգ տուալար էթտի , չօգ միյանճըլըզ էթտի , Քրիստոսուն ինսանը-
ղը միյանճըլըզ էտէրսէ , ազիղլէր տախի միյանճըլըզ էտէր : Սէօղիւ-
միւզ Եալընըզ միյանճըլըզ իւղէրինէ տէյիլ ազիղլէրին քէմիքլէրինէ ,
Էլպիսէլէրինէ , մասունքլարընա , վէ սայիրէյէ տախի օլան իպատէթ
իւղէրինէ տիր : Քրիստոս քիւլլիւյէթլի ճէմաաթ իչինտէ կիտէրքէն ,
(Դաւ . Ը . 44 .) « պիր գարը օնուն բուպասընն էթէլինէ տօգանտը .
վէ անիտէ գանընն ճէրեանը տուր օլտու » : Քրիստոսուն բուպասը
պու քէրամէթի էթտիյսէ , օլ գարը պիւմէզմիյիտի քի , բուպատա պիր
քէրամէթ Եօզ տուր . լաքին օլ բուպայը կէյինէն , օլ քէրամէթի պախշ
էտէպիլիւր օլտուղունու պիլտիյի իչին , իման իլէ վէ հիւրմէթի ազի-
մէ իլէ . Եէթէր քի , պիր Եալընըզ բուպասընա տօգանայըմ , իթիգա-
թը իլէ , օլ բուպայա Եանաշտը , վէ թապիլի օնու էօփմիւշ տիւր : Ա-
զիղլէր քի Ալլահըն լութֆունու վէ բուհունու իչէրինտէ թաշըօր-
սալար . վէ Պօղոս առաքեալըն գուլլանտըղը իսթիլահա նագարէն
(Եփես . Ե . 30 .) « Զիրա օնուն թէնինին աղալարըլըզ . վիճուտինտէն
վէ քէմիքլէրինտէնիզ . . . » : Նէտէն տիր քի ազիղլէր պիր քէրամէ-
թէ գատիր օլամաղլար : Նէտէն տիր քի , ազիղլէրին քէմիքլէրինտէն
քէրամէթ ումագ , վէ օնլարա սէճտէ էթմէք վէ իպատէթ էթմէք
ճայիգ տէյիլ իմիշ : Քրիստոս քէնտի բուպասընն էթէլինէ Եանաշան
գարըլը մահրոււմ էթմէտի իսէ , պիղլէր տէ ազիղլէրին քէմիքլէրինէ
սէճտէ , ըայէթ . վէ Եա հիւրմէթ էտէրսէք , վէ օ տա քէնտի խաթը-
րը ալիսի իչին , պիղլէրի թէքտիր մի էտէր . մահրոմ մու էտէր .
մատաի էթէլինին խաթըրընը սայտըղը գատար : մանէվի վէ բուհանի :

քէնտի քէմլքէրինին, հանի քէնտի ազիզլէրինին մասունքլարընըն խաթրընը սայմնգ մը. վէ եէվմիյէ քիլիսէլէրտէ քէնտի խաչընա օլան րայէթ, վէ իպատէթ պու գապիլտէն, վէ տահա զիյատէ տէյիլ մի տիր. քէնտի ազիզ պաչընա կէչէն տիքէնտէն թաճ, վէ ազիզ էլլէ-րինէն չազըլան էնքսէրլէր պու գապիլտէն վէ տահա զիյատէ տէյիլ մի տիրլէր: Եկէրչի (Մարշ. 2. 36.) Գրիստոսուն էթէյինին քէնարընա հանաչան պիւնլէրձէ քիմսէլէր կէօնակէօն իլլէթլէրինտէն խէլաս օլ-մուշ իսէլէր «Վէ օնա ըրճա էտէր իտիլէր քի, հիչ օլմաղաս քէն-տի ըուպալարընըն քէնարլարընա տօգանսընլար, վէ օնլար քի պիր քէրրէ տօգանսըլար խէլաս պուլտուլար»: Գրիստոսուն խաչը քի, քէնտի Ալահանի գանը իլէ ըսլանսը, Գրիստոսուն խաչը քի, օլ գանը սօրտու, Գրիստոսուն խաչը քի, Ալահանի վիճու-տինի քէնտի իւզէրինտէ գալտըրտը. վէ Ալահա թախթ օլտու: Քէզալիք Գրիստոսուն պաչընըն թաճ տիքէնլէրի, քի ազիզ պաչը-նա կիրտիլէր. վէ Գրիստոսուն գանը իլէ պիրլէշտիլէր. էն ա-զիզ, էն զիյգըլմէթ ալթուն վէ կիւմիւշ գապար իչինէ հըֆզ օլու-նուրսալար, վէ պիլլէր օնլարա սէճտէ րայէթ, հիւրմէթ վէ իպա-տէթ էտէրսէք Ալահա վէ Գրիստոսա հագարէթ մի օլմուշ օլուրուզ. պու չէրաալթը, պու րաճօնու ինսաֆը օլան, վէ ճիւզիւ հագգըլ սէօյ-լէմէյէ տույղուսու օլան քիմսէնին վիճտանընա, վէ ըչինէ հէվալէ է-տէրիզ, Բրօթէսթանլար ազիզլէրէ հիւրմէթ, իպատէթ էթմէյօրսա-լար. պարէմ Գրիստոսուն խաթրը իչին, քէնտի խաչընա, թաճընա, միւլարընա, ըուպալարընա րայէթ էթսինլէր. գօրգմասընլար, պուն-տան Գրիստոսա տէյիլ հագարէթ, իլլա իզզէթ նէչաթ էտէր:

Երուսաղէմտէ տահա չօգ սու հաժուզլարը, գուլուլարը վէ չէչ-մէլէրի վար իտի. պունլարըն հիչ պիրիսինէ Ալահտան պիր քէրամէթ վէրիլմէմիշ իտի, եալընըզ հէյքէլին իթթիսալինտէ պուլունան Պրօ-պատիկէ հաժուզընա, քի Սէլուլամ չէչմէսինտէն օրայա սու տօլարը-տը. (Յովհ. Ե. 2.) վէ եըլտա պիր քէրրէ բապըն մէլէյի, օլ հաժու-զա ափանսըզ էնէրէք սուլարը թահրիք էտէր իտի: Ալահտան պու հաժուզա վէրիլէն քէրամէթ շու իտի քի, սուլար թէփրէնմէյէ եա-խօտ տալլալանմայա պաչլատըղը կիպի, էթրաֆընը գուշաթմըշ պու-լունան էսհապը էմրազ, քէօրլէր. թօփալլար, վէ նիւզիւլ իսապէթ էտէնլէրտէն հէր հանկըսը էվվէլձէ տալրանըպ, էն էվվէլ քէնտի հա-վուզա աթարսա իտի, հիչ պիր իլլէթ ասարը իւզէրինտէ գալմայա-րազ, պիր օ գուրթուլուր իտի: Գրիստոս էֆէնտիմիզ պու հաժու-զուն պաչընա կէլէրէք օթուզ սէքիզ սէնէտէն պէրի պէքէր. վէ օլ քէրթէյի կէօզէտիր հանը վիճուտի թութմազ պիր ատէմ կէօրիւր. սէպէպինի օնտան սիւալ էտէր. օ պի մէճալ քիմսէ Գրիստոսա ճէ-վապ վէրիւր քի, նէ եափայլմ էֆէնտիմ, սուլար թէփրէնտիյի կիպի, պէնիմ նէ հալիմ վար, նէ տէ պիր քիմսէմ վար: քի հէփսինտէն էվ-

վել պէնի պու հայաթպահն հաժուղա արծն , վէ խելաւ օլայրմ : Գը-
րխտոս օնա , սաղաւմադ իսթէրմիսին տէր . վէ էվվէթ էֆէնտիմ , ճէ-
վապընը ալըր . անտէն գալգ , եաթաղընը ալ վէ կիթ տէտիյի կիպի ,
օլ պիշարէ խելաւ օլուր վէ կիտէր : Իշթէ վուգուաթ պու տուր : Այ-
լէլիմ միւթալաւարդա . պու հաժուղա , պու քէրամէթի պաշլա էտէն
Ալլահ քէնտի քէնտինէ պէհէր սէնէ հազարէթ մի օլսուէն տէյի պու
իհսանը Պրօպատիկէ սուլարընա վէրմիշ իտի : Պէհէր սէնէ մէլէյի քէն-
տիսի կէօնտէրէրէք , քէնտինէ հազարէթ մի էտէր իտի . խանյր , հա-
շա . զիրա տիւնեա ճէմի թէֆէրրուաթը իլէ րապպըն տըր : Քէզալիք

Անատան քէօր օլան քիմաէնին , ետէր թիւքիւրիւպ , չամուր է-
տիպ , կէօղիւնէ սիւրթէր , վէ օնա , կիթ Սէլովամ հաժուղուէնտա
եայգան տէր . օ տա կիտէր . վէ եայգանըր . վէ կէօղիւ կէօրէրէք կէ-
լիւ : Պու նէ մուպարէք սու իմիշ քի , Ալլահ քէնտիսի պիլէ օլ քէ-
րամէթինէ հիւրմէթ էթտի . կիթ Սէլովամտա եայգան տէտի , եայ-
գանմատան օնու էթմէյէ գատիր տէյիլ մի իտի , հիշ չիւփիէ եօգ . լա-
քին Ալլահըն իհսան էթտիյի քէրամէթի , թէքրար քէնտիսի թաստիգ
էտէր . վէ ինսանլարա կէօսթէրիւր վէ էօյրէտիւր քի , Ալլահըն գուվլէ-
թի , վէ հիքմէթի քէնտիսի թախսիս վէ թէնսիպ էթտիյի մատտի սու-
լարտա տախի մէվճուտ տուր . վէ քէնտինին հազգ էթտիյի շէյ տիր :
Տէմէք քի , Ալլահ քէնտի ազիգ էթտիյի սուլարըն վասէթասըլա տա-
խի ինսանլարա քէնտի քէրամէթինի վէրիւ :

Քէզալիք (Գործ. Ե. 15.) քրիսթիանլար « Սէյտան ճատտէլէրինէ
գատար խասթէլէրի , վէ եաթաղարը վէ թէճկէրէլէրի իլէ չըգարըր-
լար իտի , քի Պետրոսուն կէշտիյի զէման հիշ օլմաղսա օնուն կէօլկէ-
սի օնլարըն պիրիսինին իւզէրինէ կէլսին տէյի . վէ էթրաֆ չէհիրլէր-
տէն Երուսաղէմէ չօգ խալգ թէճէմիւլ օլուր . մէքրուհ ճիւղէրտէն էզի-
յէթ չէքէնլէրի , վէ խասթէլէրի թագտիւմ էտէր իտիլէր . հէմ տէ հէփսի
չիֆա պուլուրուտու » : Պու հիւրմէթի , պու իմանը , պու քէրամէ-
թի , քի Պետրոսուն կէօլկէսինէ վէրիւր իտիլէր . վէ սէպէպի տէ չիւն-
չի օլ կէօլկէսին վասէթասըլա հէր քէս չիֆա պուլուրուտու : Պիգ
Պետրոսուն ազիգ քէմիլէրինէ ազիգ մէզարը թօփրաղընա , ազիգ թաս-
վիրինէ հիւրմէթ էթսէք , իպատէթ էթսէք , իման էթսէք , նէ գա-
տար զիյատէ ճայիգ օլուր . պուլստան Ալլահա նէ հազարէթ սօղապի-
լիւ . պիլմէյօրուգ : Պա խուսուս քի Ալլահըն մէնն էթտիլի մատտէ
(Եւէյ. ԼԴ. 17.) « Ել իլէ եաքըլմըշ Ալլահլար քէնտինէ եաթիմայա-
պըն » : Իշթէ քրօթէսթանլարըն պուլսուղու իսպաթ պիլգէ գարչը պու-
տուր : Թըպգը պուլսուն կիպի Պօղոս առաքեալըն եիւզիւնէ հիւրմէ-
թէն (Գործ. ԺԹ. 12.) « Ալլահ Պօղոսուն վասէթասըլա չօգ միւճիւ-
զաթլար էտէր իտի . շու գատարատագ քի օնուն թէրինտէն (Ըսլան-
մըշ) եաղլըզլար , վէ փէչկիրլէր խասթէլէրէ կէօթիւրիւր իտիլէր , վէ
խասթէլիլէրինտէն սաղալըրըտըլար , վէ մէքրուհ րուհլար չըգարը-

տըլար» : Պու եաղլըդ ճանսըդ օլաքադ , առաքեալն թէրինտէն ըս-
լանմիշ օլաքադ քրիսթիյանլարն մուճիպի իմանը , վէ իպատէթի վէ
հիւրմէթի վէ իւմիւտիւ վէ սէլամէթի օլուրսա . "նէ գատար զիյատէ
հիւրմէթ , վէ իզզէթ վէ իպատէթ ճայիզ օլսա կէրէք տիր օլ առաք-
եալն . քէմիլէրինէ , քիւլլէրինէ , վէ թասվիրինէ : Հէմ տէ (Գործ .
Ե. 39.) Առաքեալարա գարշը գոյանլարը Առաքեալ պի այնիհի Ալ-
լահա գարշը գօրլար տէյի եազար : « Գուցէ եւ Աստուածամարտը գը-
տանիցիք . պէլքի պուշլարա գարշը գօր իքէն , Ալլահա գարշը գօր-
սունուզ » :

Քրիստոս էֆէնտիմիզին (Մատթ. ԻԳ. 16.) էօյրէթտիյի սահիւլիք
վէք մէշհուր տուր . եանի հազգը սէօյլէմէյէնլէրի թէքտիր էտէր .
« Վայ սիզէ , ես քէօր գըլաղուզլար . զիրա հէյքէլէ (տաճարա) եէ-
մին էտէն պիր շէյ տէյիլ , ամմա հէյքէլին ալթունունա եէմին էտէն ,
պօրճլու օլուր տէրսինիզ . ա տիվանէլէր , վէ քէօրլար , հանկըսը
պէօյիւք տիր , ալթմն մու , եօգսա ալթունու աղիզ էտէն հէյքէլ
մի » : Պուրատա Քրիստոս էֆէնտիմիզ եանուտիլէրին իքի թարզ իթի-
գատընն պիրինի եանլըշ կէօրէրէք , ծնլարը թէքտիր էտիյօր . քի
հէյքէլէ օլան եէմինի պիր զարարլը շէյ եէրինէ գօյմազ իտիլէր . վէ
պու իթիգատըն եանլըշ օլտուղունու պի հազգըն եիւզլէրինէ վուրու-
յօր . շաշգընլար , հէյքէլէ օլան եէմինի պիր շէյ եէրինէ գօյմայօրսու-
նուզ , վէ եանլըշօրսունուզ : Հէյքէլ ալթունտան տահա միւհիթէրէմ ,
վէ տահա աղիզ տիր . եանի հէյքէլէ սունուլմուշ ալթուն , վազաա ա-
ղիզ տիր . ամմա աղիզ օլմասընն սէպէպի հէյքէլ քէնտիսի տիր : Իշ-
թէ եանլըշլարը . եանի հէյքէլին աղիզլիքտէ ալթունտան տահա տուն
թութուլտուղու իտի . օ իսէ հէյքէլ ալթունտան չօգ զիյատէ աղիզ
իտի . վէ սունուլմուշ ալթունուն աղիզ օլմասընն սէպէպի տէ հէյ-
քէլ քէնտիսի իտի . տէմէք քի Քրիստոս պուրատա կէրէք ալթունու
վէ կէրէք հէյքէլի աղիզ թութու : Վէ նասըլ քի ալթուն աղիզ օլ-
տուղու իշին ալթունա օլան եէմին սահիւհ եէմին եէրինէ գապուլ
էթմիշ իտի իսէ . քէզալիք վէ տահա զիյատէ հէյքէլէ օլան եէմին քի
ալթունու աղիզլէտիր իտի . աղիզ վէ թաստիգ օլունտու : Սիւալ է-
տէր Քրիստոս ալթունուն աղիզ օլմասընա սէպէպ հէյքէլ մի իտի եօգ-
սա հէյքէլին աղիզ օլմասընա սէպէպ նէ տիր : Սօնրա եազըյօր , վայ
սիզէ էյ տիվանէլէր , զիրա տէրսինիզ (18.) « Օ քի մէզպահա եէմին
էտէր պիր շէյ տէյիլ , ամմա օ քի մէզպահն իւզէրինտէքի գուրպա-
նա եէմին էտէրսէ , ճայիզ տիր , ա տիվանէլէր վէ քէօրլար . հանկը-
սը պէօյիւք տիր . գուրպան մը , եօգսա մէզպահ մը . օ քի գուրպա-
նը աղիզ էտէր . իմտի օ քի մէզպահա եէմին էթտի , ծնա վէ հէվի օ-
նուն իւզէրինտէքինէ եէմին էտէր . վէ օ քի հէյքէլէ եէմին էթտի , օ-
նա , վէ ծնտա սաքին օլանա , վէ օքի կէօյէ եէմին էթտի , Ալլահն
թախթընա վէ ծնա քի ծնուն իւզէրինէ օթուրուր , եէմին էտէր » :

Տէմէք քի . հէյքէլ օլսուն , վէ հէյքէլէ սունուլմուշ ալթուն օլսուն : Մէզպահ օլսուն , վէ մէզպահն իւզէրինտէքի դուրպան օլսուն : Կէօյլէր օլսուն , վէ կէօյլէրտէքի Ալլահն թախթը օլսուն , հէփսի ազիզ տիր . օլ դատար ազիզ քի , պու հէյքէլ հագգը իչին , տէնսէ , պու ազիզ ալթուն հագգը իչին տէնսէ , պու մէզպահ հագգը իչին , եախօտ պու դուրպան հագգը իչին , տէնսէ , եանի պու հէյքէլ հագգը իչին սէօղիւ , վէ եէմինի , վէ կէրէք Ալլահ հագգը իչին սէօղիւ , վէ եէմինի , իքիսի տէ պիր տիր . վէ հէփսինին ազիզլինի , քէրամէթի պիր տիր . վէ հէփսինին իչինտէ Ալլահն նուֆուսու , վէ հուզուրու սաքին օլտուղունտան կէրէք հէյքէլ , վէ կէրէք հէյքէլտէ վաղու իսթիմալ օլունան քեաֆֆէյի ավանի (անօթլար) վէ էլպիսէլէր , վէ խաչլար , վէ պատկերլէր , վէ փէրաէլէր , վէ քիշոցլար , վէ բուրվառլար , վէ սայիրէ , պունլար հէփսի ազիզ տիր , վէ ազիզլիքլէրինն սէպէպի էվլէլիսի , չիւնքի Ալլահ իչլէրինտէ սաքին , վէ հագգը տըր . Պունլարն հէփսինէ հիւրմէթ , վէ իգտամ էտէրիզ . չիւնքի հիւրմէթիսիզ , իգրամըմըզ , պունլարն վասէթասըլլա պիւ ախէրէ Ալլահա թազտիմ օլունուր : Վէ պունլարն վասէթասըլլա Ալլահ թէքրիմ օլունուր : Տէմէք քի հէյքէլտէ հէր նէ վար իսէ , հաթսա թասը , վէ թօփրաղը , վէ սայիր հէր նէ ալաթ , վէ էտէվաթը բուհանիյէսի վար իսէ , քեաֆֆէյսինին Ալլահա մէրպուլթիյէթի , վէ միւնասիպէթի վար տըր , պունուրն իչին տէ ծնլարա հէր նէ հիւրմէթ էտէրսէք , Ալլահա էթմիշ օլուրուզ : Նասըլ քի (Յեւ . է . 6 .) « Բուպասընը եըրթտը , վէ բապալն անտը հուզուրունտա աղչամա գատար եէրէ գարանտը » : Նասըլ քի (Մատթ . է . 33 .) Քրիստոս սալիհլէրէ խիթապէն սէօյլէյօր « Կէլին վէտէրիմին միւպարէքլէրի , տիւնեանն պիտայէթինտէն սիզէ հագգըլանմըշ ճէննէթիմէ մալիք օլուն » : (33 .) « Զիրա աճըզտըմ , վէ պանա եէյէճէք վէրտինիզ . սուսատըմ , սու վէրտինիզ . չըպազ գալտըմ . կիտիրտինիզ . . . » : Վէ սալիհլէր Քրիստոսա ճէվապ վէրէճէքլէր , էֆէնտիմ , պիզ սէնի նէ վաղըթ կէօրտիւք , սանա նէ վաղըթ եէտիրտիք , սանա նէ վաղըթ սիյանէթ էթտիւք : Վէ Քրիստոս քէնտիլէրինն տէյէճէք . (40 .) « Սահիհ տէրիմ սիզէ , չիւնքի պու քիւչիւք գարնտաչլարըմն պիրիսինն էթտիւնիզ , պանա էթտինիզ » : Քէզալիք ֆէնա ատէմլէրէ լանէթ օգուլաճաղ տըր . զիրա հիշ պիր էլիլիք էթմէտիքլէրինտէն մատա , Քրիստոսա ֆէնալըզ տախի էթմիշլէր . վէ միւնաֆըզլար Քրիստոսա տէյէճէք տիրլէր . եմ բապալ , պիզ սէնի նէրտէ կէօրտիւք , նէրտէ սուսուզ վէ ամ օլտուղունու տուլտուզ . . . եւն : Վէ Քրիստոս ծնլարա : Մատէմ պու քիւչիւքլէրէ էթմէտինիզ , տէմէք քի , պանա էթմէտինիզ , էթտիլինիզ գապահաթլարըն քեաֆֆէյսի պանա գարչը օլմուշ տուր . վէ պունուրն սէպէպի տէ , չիւնքի հէր շէյտէ Ալլահն խաթըր պուլունուր . Ալլահն իքրամը իճրա օլունուր . եէթէր քի :

քէնտի սէնտէսի , հիւրմէթինի , րայէթինի , Ալլահա թազտիմ էտէսին , գօրգմա , պիւթիւն ճիհան թէֆէրրուաթը իլէ րապպըն տըր . պու- մախուգաթըն գանդըսընա Ալլահ իսմինէ հիւրմէթ էթսէն , Ալլահն ինտինտէ էճիթի միւսթէլլէմ օլուրսուն : Վէ պու պէօյէ իսէ , Ալլա- հըն աղիլլէրինին գանդըսընն քէմիքլէրինէ մէզարընա , թասվիրինէ , վէ սայիրէյէ հիւրմէթ էթսէն , օլ սէնին հիւրմէթին , Ալլահտան թահ- սին օլունումիզ մը , եախօտ միւքեաֆաթսըզ մը գալըր :

ՊԶԵ . Բրօթէսթանլար եինէ տէրլէր . պիղ աղիլլէրին քէմիքլէրի- նի , մասունքլարընը , թասվիրլէրինի էօփէրսէք , սէնտէ վէ իզգէթ է- տէրսէք աղիլլէր նմսը տույար : Պունուն ճէվապը . մէլայիքլէր կի- պի աղիլլէր տախի սաղ տըր . Գրիստոսուն էթէյինի էօփէն գարընըն մուամէլէսի , վէ իմանը , վէ իզգէթի նէ կէօնէ Գրիստոսա մալիւմ օլ- տու իսէ , թըպզը Ալլահըն օլ րուհու իլէ աղիլլէրէ տախի Ալլահտան պէյան օլունուր վէ տույարլար : Ալլահ Կայէնէ խապէր վէրիյօր քի , պի կիւնահ գարընտաշընըն գանը պանա ֆէրեատ էտիյօր : (Ծննդ. Դ. 10.) « Վէ Ալլահ տէր . նիշին պու իշի իշլէտին . գարընտաշընըն գանընըն ֆիղանը եէրտէն պանա (չէքվա) միւրաճաաթ էտիյօր , չիմ- տիտէն սէն օլ եէրին եիւղիւնտէ լանէթ օլասըն , քի էլլէրինտէն սէ- նին գարնտաշընըն գանընը , քէնտի տէրունինէ ալմագ իշին աղընըր աշտը » :

ՊԶԶ . Պունտան զիյատէ պու խուսուս իչին տահա նէ իսպաթ- լարա լուզում վար . պիւմէյօրուզ . ազ պուչուգ ազլը օլան տույար , վէ անլար : Ալլահ վէրէյիտի , քի բրօթէսթանլարտա պու թապիլի վէ կիւնէշ կիպի կէօթիւնիւր սահիհլիլի կէօրէյիտիլէր , վէ տույարլարլար : (Դ. 30.) Թէքրար Գրիստոս էֆէնտիմիլ քեաֆէթիյի աղիլլէ- րին գանընա հիւրմէթէն , վէ իքրամէն , պիլա միւսէմահա ինթիգամ- րըն գանընա հիւրմէթէն , վէ իքրամէն , պիլա միւսէմահա ինթիգամ- լարընը քէնտի ատիլ շէրաաթընտա իսթէյօր , պու միլլէթտէն : « Տիւն- եանըն պաշլանկըճընտան պէրի ճէմի մարգարէլէրին տէօթիւլէն գանը թալէպ օլունաճագ . Աբէլին գանընտան , թա մէզպահ , վէ հէքէլ արասընտա գաթլ էթտիլիլիլիլ օլան Զաքարիանըն գանընա տէկին , էվլէթ սիզէ տէրլիմ պու միլլէթտէն իսթէնիլէճէք տիլ » : Իշպու գա- նա Ալլահ նազար գըլարագ աաալէթինտէն թահրիգ օլարագ , աղիլլէ- լէրին գանը մագթուլ ճէսէտլէրի , Ալլահն մուճիպի մահզուզիլէթի օլուր , վէ պու հիւրմէթտէն նաշի պու գանլար , պու ճէսէտլէր , պու մասունքլար վասէթասըլլա , եանի Ալլահ պունլարը քէնտինէ շահիտ թուլթարագ , աաալէթ շէրաաթընը իճրա էտէճէք : Ալլահ էֆէնտիմիլ Աբէլին գանընըն սէտասընա հիւրմէթէն , Կայէնէ լանէթ օգուտու ի- սէ , պու աղիլլէրին գանընա վէ մասունքլարընա վէ թասվիրլէրինէ , հիւրմէթ , վէ կէօզ եաշը իլէ իպատէթ էտէնլէրի վէ օնլարը չաղը- րանլարը , աղիլլէրին եիւղիւնէ հիւրմէթէն , Ալլահ կէօյտէն տոյմա- յաճագ մը . կէօրմէյէճէք մի , հազզ էթմէյէճէք մի . Ալլահ , ֆէրեատ

ու ֆիդանլարըմըղը քէնտինին պիզէ թէրք էթտիլի խաչըն եււզիւնէ հիւրմէթէն ըիճալարըմըղը գապուլ Բթմէյէճէք վի, ինսաֆը օլան քիմ սէլէրէ պու միւզաքէրէյի հէվալէ էտէրիզ, պիզլէր պու իթիգաթտա-յըզ : Պօղոս առաքեալ Աբելին գանընըն սէտասընը, Քրիստոսուն գանընըն սէտասը կախօտ շէքվա էթմէսի իլէ ըուպար էտիյօր : (Նքր. ԺԲ. 24.) « Եկէրչի Քրիստոսուն գանըն սէօյլէյօրսա, Աբելին գանը տախի սէօյլէյօր : Քրիստոսուն գանընըն աէօքիւմէսինէ կազլաշմըշընըզ, քի Աբելին գանընտան զիյատէ սէօյլէր » : Տէմէք քի պինտէ պիր օլսուն Աբելին գանը տա սէօյլէր իմիշ :

ՊԶԷ. Իշպու ազիզլէրին մասունքլարընա, թասվիրլէրինէ, վէ սայիրէյէ հիւրմէթ, վէ իպատէթիմիզ տին խուսուսունա միւթալիգ տիր. նասըլ քի Տրիտէնդեան սինօթու (Նիս. ԻԵ. Յու. Բարեբա-ռաթեան քրք.) թաստիգ էտէր. վէ կաթողիկէ քիլիսէ էվվէրինտէն պէրի իշպու միւնթէրէմ գալտէյէ ըիայէթ էթմիշ : Պու տէտիլիմիզ էվպիլտէ քրիսթիանլարըն, մարտիրոսլարըն քէմիքլէրինի վէ մասունքլարընը իթիրամաթը ֆայիգէ իլէ թօփլամալարընտան, վէ օնլարը էն փաք, վէ էն մուհաֆազալը եէրլէրէ հըֆզ էթմէլէրինտէն տախի միւպէյէն տիր : Նասըլ քի Իզմիր քիլիսէսի Ս. Փօլիգարսոսուն Ազիզ թէնինի վէ մասունքլարընը զիգըյմէթ խազինէ կիպի թօփլա-տը : (Տէ. Եէվլէթեան. Եկ. Պա. Գէր. Դ. Գլ. ԺԵ.) : Ագաթանդեղոս Տրդատ Հայոց փատիշահընըն քեաթիպի կազար քի, քրիսթիանլար Ազիզլէրինի քէմիքլէրինէ թափարլար տէյի, Դիոկղետիանոս Տրդատ փատիշահ թէշէքքի էտէրէք կազար : (ԺԴ.) « Զի ինքեանը զմու-եալ ոմն, զխաչեալ պաշտեն, եւ փայտի երկրպագանեն, եւ զոսկե-րըս զսպանելոցն պաշտեն, որ զիւրեանը մահն, որ վասն Աստուծոյն իւրեանը փառս եւ պատիւ համարեն » : Եանի քրիսթիանլար խաչա չըգընջ Քրիստոսա, վէ խաչընա սէճտէ էտէրլէր, վէ էօլմիւշլէրին քէմիքլէրինէ իզգէթ էտէրլէր . . . : Ս. Իգնատիոս շէհիաին քէմիք-լէրինի պէօյիւք հիւրմէթ վէ իպատէթ իլէ օլ վազթըն տէհրինտէ քը-րիսթիանլար թազիմ էթտիլէր, վէ թօփլատըլար : (Տէ. Բարեբառա-ռաթեան Էվլէթեան) : Ազիզլէրին մազթէլլէրի, վէ մէզարլարը իւզէրինէ եաբըլան քիլիսէլէրտէն հէր մահալտէ պուլունուրսա տա . պա խու-սուն Բօմայա վարըպ Ս. Պետրոս, վէ Ս. Պօղոս քիլիսէլէրինի կէօրմէ-լի : (Ա. Եէվլէթեան. Եկ. Պա. Գէր. Բ. Գլ. ԻԵ.) : Ազիզլէրին քէմիքլէ-րինի վէ քիլլէրինի սայիր քրիսթիանլարըն քէմիքլէրինտէն սէչիպ, ալըր մահէլլէրէ զօնուլմասընտան, վէ ազիզլէրին իւզէրինէ, եախօտ թաշլարը իւզէրինտէ խուրմա աղաճը տալլարընըն իշարէթիմտէն, պալըզ, կէօկէրճին ըէսիլլէրինտէն, գան իլէ տօլու պաշլարը ուճուն-տա տիքիլի տուրան շիշլէրինտէն : (Տէ. , Պօթոս, Հոգիւն Եէր ալլը Բեմիյէ օլն Էվլէթեան) : Ազիզլէրին մէզարլարը իւզէրինէ սունուլան պատարագլարտան, վէ սայիր պունա միւմասիլ իպատէթլէրտէն, քի

աղիղւերին քէմիքլերինէ իջրամ օլսուն տէյի, եէվմիյէ իճրա էտէր ի-
տիւէր . (Տեա. Առաքէլական Կանոնադրութիւն .) Աղիղւերին քէմիքլերինի,
զէնճիրլերինի, մէզար թաշլարընը պուս էտիպ, եիւզ սիւրմէք ատէ-
թի գատիմիտէն, վէլ հասըլ չիմտի կաթողիկէ քիլիսէտէ ըուհանի
վէ միւհթէրէմ հէր նէ ալին ու ատէթլէր վար իսէ, պիտայէթլիտէն
պէրու ճայիզ, ճարի վէ միւհթէրէմ թութուլմուշ, վէ թութուլմագ-
տա տըր, պուշլար սատէտիմիզէ քեաթի տէլի տիրլէր . չիւնքի պի-
ւրիզ քի, Ալլահ քէնտի աղիղւերինտէ սաքին տիր, վէ ծնլար տա միւ-
շէրէթ տիր . զիրա, պու ըայէթ վէ պու ուպուտիյէթլէրին մագսէ-
տի աղիղւերտէ, հանի աղիղւերէ իգրամ էթմէտէ . Ալլահը թէքրիմ
վէ թազիմ էթմէք տիր, վէ պուշլարըն միյանճըլըղը իլէ, Ալլահըն
մէրհամէթլինի տիլէմէք տիր : Ամմա պիլ ճիւմլէ բրօթէսթան կէթիւր-
տիկիմիզ պու իսպաթլարը պէյէնմէզ իմիշ, ծնուն իչին տէ արթըզ
թէէսսիւֆ էթմէմէլի, պիզիմ վէ Ալլահըն քիլիսէլէրինին ատէթի դա-
տիմէսի պու տուր տէյիպ Պօղոս առաքեալըն պու ճէվապընը պիղլէր-
տէ վէրլիզ, Եվլէթ Ալլահ աղիղւերտէ վէ ծնլարըն ազիզ մասունք-
լարընտա : Ալլահ հէքէլլէրտէ, վէ հէքէլտէ եէվմիյէ գուլլանըլան ա-
վանիի չէրիֆէտէ միւշէրէթ վէ մահլուզ օլուր . Մըսըր տիյարինտէ
քէնտիսինէ մախսուս պիր մէզպահ վէ տիքիլի պիր արձան եափըլ-
մասընը Ալլահ քէնտիսի էմր էտէր . նիչին պու քէնտինէ հագարէթ
տէյիլ մի տիր : Խայր, հաշմ (Եսայի. ԺԹ. 19.) : « Օլ կիւնտէ Մըսըր
տիյարինտէ ըապպա պիր մէզպահ եափըլսըն, վէ ըապպա տիքիլի պիր
արձան » : Բրօթէսթանլար քեաշքի պու սէօզիւն մանասը նէ օլտու-
ղունու աննամագ իսթէյէտիլէր . . . : Վէ պիզիմ խորանլար իւզէ-
րինտէ տիքիլի խաշլարա մանա վէրմէյէտիլէր :

ԵՒԿԻՐՄԻ ՊԻՐԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԳԻԼԻՍԵՆԻՆ ԹԷՆՊԻՀԼԵՐԻ

ՁՊԸ . ԳՐԻՄԻ առաքելոցտա (ԺՁ. 4.) Պօղոս վէ Շիղա « Հա-
չան շէհրլէրի կէզէր իտիլէր , Երուսաղէմոն պու-
լունան Առաքեալարտան վէ քահանայարտան թէնպիհ օլունմուշ է-
միրլէրի թութուռնլար տէյի օնլարա (չիֆահէն) թէնպիհ էտէրիտի-
լէր տէյի եազըլը տըր » : Տէմէք քի Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի քի-
լիսէսինին տախլիլինտէ պուլունան բուհանի էյլիկի վէ մուհասսէնա-
թը իչին օնա հիւքիւմէթ վէ սէլահիլէթ վէրմիշ տիր : (Ա. Կըն. Բ.)
« Ձիրա պէն բապպտան ալտըմ վէ սիզէ թէսլիմ էթտիմ » : (Թէսալ. Բ.)
« Օլ աւանդութիւնլարը , քի կէրէք չիֆահէն , կէրէք թահրիրէն
ալտընըզ գաւի թութուն » : Քիլիսէտէ հէր նէ գուտրէթ , հէր նէ
խասիլէթ , վէ հէրնէ իմթիյազ վար իսէ մահալինտէ թահրիր վէ պէ-
յան էթմիշիզ . օնլարը թէքրարլամայա լուղում եօզ տուր :

ՊՁԹ . Քիլիսէ թէնպիհլէրի փէք չօզ տուր . պիզ ումում ճէմաա-
թա մախսուս օլանլարը պուրատա եազարըզ , պուռնլար պաշլընա ալ-
թը տըրլար . վէ խիւլասէ օլուրսալար . ալթըսը իւշ օլուր : Իմտի իւշ
պապտէ իշպու պահըմըզը թահրիր , վէ պէյանէտէրիզ : Էվվէլա բա-
զար վէ եօրթու կիւնլէրինի փաք սազլամազ թէնպիհի տիր . քի պաշ-
լընա Գրիստոս էֆէնտիմիզին թէնինին , վէ գանընըն գուրպանը թազ-
տիմինտէ հազըր պուլունուպ , օլ գուրպանը Ալլահա սունմամըզ իլէ ,
վէ պիր տէ խըզմէթ , եանի քեարլը իշլիքտէն կէրի տուրմամըզ իլէ
իքմալ ու իծրա օլունուր : Սանիյէն հիշ օլմազսա եըլտա պիր քէրրէ
խոստովանանք օլուպ , զատիկ կիւնլէրինտէ հաղորդութիւն ալմայա
հէր քրիսթիյանըն պօրծու օլմասը տըր : Սալիսէն փէհրիզ թութուպ
եասազ զէմանտէ տիւկիւն էթմէմէք տիր :

Պու ճիւմէ քիլիսէնին պու պօրծլարը , եախօտ պու եիւքլէրի
ճէմաաթընա եիւքլէթմէյէ վէ թէնպիհ էթմէյէ հազգը վմը մը տըր .
եախօտ տահա աչըլը պուռնու քիլիսէ քէնտինէ հազգ էտինիյօրսա ,
քէնտինին պու հազգը Ալլահըն թէնպիհինէ մուվաֆըզ մը տըր : Էվ-
վէլա օրասընը պէյան էտէլիմ , չիւնքի քէնտի հազգը զահրէր չըզ-
տըլը կիպի , պօրծ տա օնտան պիզէ թէպէյիւն էթմիշ օլուր :

ՊՂԲ. Հաթտա Առաքեալարն մուվագաթէն թուժտուղու եօլա պագարսագ ումումէն քիլիսէ շաբաթը փաղարա թէպտիլ էտին՝ ճէյէ տէկին, էսկի նամոսուն թէնպիհի իւզէրինէ, շաբաթ կիւնիւնիւ փաք թուժարալար. ծնու քի Առաքեալարն թէնպիհի օլտուղու նու շիֆահէն Ալլահն քէլամնտան պիլիլիլ: Զիրա (Գրք. ԺԳ. 14.) «Վէ շաբաթ կիւնիւ ճէմաաթն իչինէ կիրէրէք, օթուրտուլար, վէ նամոսլարը, վէ փէյղամպէրլէրի օգուտուգտան սօնրա . . .» : (42.) «Բիճա էտէր իտիլէր օնա (եանի Պօղոս առաքեալա) քի տիւ կէր շաբաթ կիւնիւնտէ օլ սէօյլէրի քէնտիլէրինէ սէօյլէսին» : (44.) «Վէ տիկէր շաբաթ կէլտիլինտէ հէման պիւթիւն շէհր Ալլահն քէլամնը տինլէմէք իչին եաննա թօիլանտըլար», Տէֆա (ԺԶ. 13.) «Վէ շաբաթ կիւնիւ շէհրտէն առշարը ըրմալըն քէնարնա չըգտըգ օրատա քի տուա էթմէք եէրի սալըլըր իտի, վէ օթուրուպ թօփլանան գարըլար իլէ սէօյլէշիր իտիք» : (Ահք. ԺԵ. 2.) «Վէ առէն թինճէ Պօղոս օնլարն եաննա կիրտի, վէ իւշ շաբաթտա օնլարա քիթապտան սէօյլէր իտի» : (ԺԲ. 4.) «Վէ ճէմաաթա պէհէր շաբաթ սէօյլէր իտի, վէ եանուտիլէրի, վէ փութփէրէսթլէրի գանտըլըր իտի» : (Ի. 7.) «Վէ շաբաթ կիւնիւնտէ էքմէյի պէօլմէյէ թօփլանտըղըմըվ վագըթ (եանի հաղորդութիւն, եախօտ Ակաքէ ալտըղըմըվ վագըթ) Պօղոս օնլար իլէ սէօյլէր իտի, զիրալէրթէսի սապահըսը կիտէճէյիտի, վէ միւքեալէմէյի եարը կիճէյէ գատար ուզաթտը» սլու կիւնիւ լաթինճէ Աւետարան Միաշարաթ եագար:

ՊՂԳ. Տէմէք քի քիլիսէ փաղար եօրթուսունուն մուգատտէս ուսուլինի, վէ թէնպիհիինի էսասէն Ալլահտան ալտը: Պունու բրօթէսթանլար գապուլ էթաիյի կիպի, սալիլէրինի տէ չարէ եօգ գապուլ էթմէլի տիրլէր: Շիմտի պագալըմ քի, Ալլահ շաբաթտան մատէ սալիր եօրթուլար տախի իճատ էթմիշ մի, վէ պունլարն փաք սաղլանմալարընը թէնպիհ էթմիշ մի: Եվվէլա (Ելէյ. ԺԲ. 16. 17.) «Ալլահ իարայէլ միլլէթինի Մըսըր փատիշահը Փարաւօնուն եէսիրիլի կինտէն վէ փէնչէսինտէն գուրթարտըղը կիւնէ բապալըն կիցիտի, (Փասգա, Զատիկ տեառն) իսմինի վէրտի, վէ զատիկ գուգուսունունէ կէօնէ եէյէճէքլէրինի օնլարա միւնֆէրիտէն թարիֆ էթաի. նիսանըն օն պիրինտէն օն տէօրաիւնէ գատար հէր քէս հաղըրլանաճագ իտի, վէ օն տէօրաիւնիւ կիւնիւ իքինտի վագթիւնտէ գուղույու քէսէճէք իտիլէր. վէ օլ կիճէ օնուն գանընտան գաբուլարընըն էշիք թաշլարընա գան իլէ պիր նըշան էտէճէք իտիլէր, խամուրսուղ էքմէք եէյէճէք իտիլէր, վէ սապահա օլ գուղույու եէյիպ, հիշ պիր շէյ պըրագմայաճագ իտիլէր. վէ օլ կիճէտէ հէր վէհճ իլէ եօլա հաղըրլանմըշ. վէ հէր քէսին տէյնէյի էլինտէ եօլա չըգմայա հաղըր պուլունաճագ իտիլէր, վէ բապալ օլ կիճէտէ Մըսըրն իչինտէն կէչէրէք, իւք սօղմուշլարըն հէփսինի տաւարլարընա գատար էօլտիւրէճէք ի-

տի . ֆազաթ հէր գանդը գաւիռտա գան իշարէթինի կէօրմիւշ օլսա
 իտի , պու իսրայէլ միլլէթինտէն տիր տէյէրէք , ծնու սէլամէթ պը-
 րադաճադ իտի : Իշթէ օլ կիւնիւն Ալլահտան եօրթու թախսիս օլ-
 մաը պու սէպէպտէն տիր : « Պու կիւն սիգէ պիր նիշան օլտուն , վէ
 պունու սիլսիլէճէ լապպըն եօրթուսու , եօրթու թուլթուն , էպէտի
 թէնպիհ պունու եօրթու թուլթուն » : Ետի կիւն խամուրսուզ եէ-
 յէճէքսինիզ . խամուրու եէյէնի թէլէֆ էտէճէյիմ » : Իւք կիւնիւ ա-
 զիզ , վէ միւշէրրէֆ օլաճադ , վէ եէտինճի կիւնիւ օլ եօրթու շէրէֆ
 իլէ մուգատտէն թուլթուլաճադ , օլ կիւնլէրտէ եէմէքտէն մաատէ հիշ
 պիր իշ իշլէմէյէճէքսինիզ պագըսըյա : Պու զատիկ եօրթուսունու
 Ալլահ թէնպիհ էթտի , հաթտա պունու սիզ , վէ սիլսիլէնիզ էպէտի-
 յէտէք իճրա էտին տէյի էմր էթտի : Պագալըմ քի , ֆրիստոս էֆէն-
 տիմիզ տէ պու մուգատտէն եօրթույա լայէթ էթտի մի , օլ եօր-
 թույու թուլթու մու , վէ առաքեալլարըտա ծնու թուլթուլմը մը .
 վէ թուլթալըմ տէյի թէնպիհ էթտիլէր մի : (Մ . Բ . Ի 2 . 17 . 18 .) :
 « Խամուրսուզ կիւնլէրին իւք կիւնիւնտէ շակիրտլէրի Յիսուսա եա-
 նաշըպ տէտիլէր . նէրէտէ իսթէրսին քի , սանա զատիլի եէմէյէ հա-
 զըրլայալըմ : Պու իսիմտէ օլան շէհրէ կիտին . օ (Յիսուս) ծնլարա
 տէր , վարդապետ տէյօր վազթիմ հազլաշմըշ . սէնին եանընտա շա-
 կիրտլէրիմ իլէ զատիկի էտէճէյիմ . վէ շակիրտլէրի ; նասըլ քի Յի-
 սուս ծնլարա թէնպիհ էթտի իսէ , էթտիլէր , վէ զատիկի հազըրլա-
 տըլար » : ֆրիստոս էֆէնտիմիզ էկէրչի զատիկ եօրթուսունու քէնտի
 Ալլահանի հիւքմիւլլէ թաստիզ էթմէմիշ օլսա իտի , զատիկի հազըր-
 լայրն տէյի էմր էթմէզ իտի . տէմէք քի , պու եօրթույու քէնտիսի
 թաստիզ էթտի : Հաթտա պէօյիւք արզու իլէ պու զատիկի սիզին ի-
 լէ , վէ սիզին իլինիզտէ սօն տէֆա օլարադ իճրա էթմէյէ արզու էթ-
 տիմ . տէր : (Դ . Կ . Ի Բ . 15 .) « Պէօյիւք աշգ իլէ արզուլէտիմ , պու
 պասեքի էզիլէթ չէքմէզտէն էվվէլ , սիզին իլէ էթմէյէ » : Տէմէք քի
 ծնու րէտտ էթմէտի , իլլա թաստիզ էթտի : ֆրիստոս թաստիզ էտէր-
 սէ բրօթէսթանլարա տինտէն չըգմճգ մը լազըմ կէլիլ : Վէ ֆրիստոս
 պու միւհթէրէմ եօրթույա արզիւ , վէ աշգ կէօսթէրմիշ օլուրսա ,
 ծնուն արզիւ վէ աշգը պիղլէրէ պիր էմիր տէյիլ մի տիր : Առաքեալ-
 լար տախի պունու իճրա էթտիլէր : (Ա . Կ . Ի Բ . Ե . 7 .) « Էսկի խա-
 մուրու պէր թարաֆ էտին քի , եէնի խամուր օլասընըզ . նասըլ քի
 տէ խամուրսուզսունուզ . զիրա պիղլիմ զատիկիմիզ ֆրիստոս քէտիլ-
 տի . պունտան պէօյլէ տէյիլ աթիզ խամուր իլէ , վէ տէյիլ ֆէնալըզ
 վէ զատտարըզ խամուրու իլէ , իլլա սահիհլիք վէ տօղրուլուզ խա-
 մուրսուզու իլէ եօրթուլար իճրա էտէլիմ » : Ֆիէլհագիգէ սահիհլիք
 վէ տօղրուլուզ գուզուսու ֆրիստոս էֆէնտիմիզ իտի , քի տէյիլ զահի-
 րէն վէ նօմոստան կիւնահլարա թախսիս վէ նուֆուսճա օլան ճէզա-
 րընը իլլա Ալլահա օլան կիւնահլարըմըզ իլին պօրճուսուզու քէնտիսի

խաչըն իւսթիւնէ մըխլատը, վէ տէն թահվիլլէրիմիզի երթտը . վէ աթտը . վէ եէր իլէ կէօյ արասընտա պիրինճի սէլամէթ միյանճըսը քէնտիսի օլարագ, սուլհ վէ մուհապպէթ էթտիրտի : (Կոչ. Ա. 21.) : Իշպուռ սէլամէթիզին վէ շէթան էսիրլիյնտէն խէլաս օլմամըզըն կիւնիւ, պայիսի իֆթիխարըմըզ վէ բուհանի շէրէֆիմիզ օլմայօրտա, Ամէրիգանըն Խնկիլիզ թահթը թէպալիյէթինտէն խէլաս օլտուղու կիւնիւ մի եօրթու, վէ հէմ էն պէօյիւք եօրթու շէրէֆի եագըշըյօր, քի սէնէ պէ սէնէ պէօյիւք տօնանմալար վէ զիյնէթլէր իլէ, վէ խէնտանիի ումուսիլլէ իճրա էտէրլէր : Լաքին հէմ թապիաթ նօմոսու, հէմ Ալլահըն նօմոսու էմրի տիր քի կէրէք պունու, կէրէք օնու իճրա էտէլիւ : Եվվէթ Ալլահըն նօմոսու գուվլէթիլլէ, զատիկի վէ եօրթուլարը, վէ թապիաթ նօմոսու իլէ միլլէթին էյյամը մախսուսէլէրինի, վէ փատիշահլարըն քէզա էյյամը վէլատէթինի վէ թախթլարընա ճիւլլուսէրինի իճրա էթմէլի, զիրա իքի նօմոսունտա սէր շէշմէսի, վէ մէնպարը պիր Ալլահ տըր . պու թապիաթնա ճայիզ իսէ, եօրթուլար իճրասը տա Ալլահնա տահա զիյատէ ճայիզ տիր :

ՊՂԴ. Պէնտէկոստէ եօրթուսու տէմէք, էլլի կիւնտէն եօրթու տէմէք տիր հանի զատիկտէն էլլի կիւն սօնրա օլան եօրթու տուր՝. պու եօրթույու քէզալիք Ալլահ Մովսէս մարգարէյէ էմր էթտի : (Եւէյ. ԼԴ. 22.) « Հաֆթալար եօրթուսունու պանա էտէճէքսին » : Հաչան Մովսէսի Ալլահ չաղըրըպ իքի թախթա իսթէտի, վէ նօմոսունու օնլարըն իւզէրինէ եագտը, վէ օնլարը իսրայէլ ճէմանաթընա իրսալ էթտի : Պու եօրթույու եահուտիլէր Ալլահըն Մովսէսէ նօմոսունու վէրիպ, իսրայէլ միլլէթինէ իլան օլտուղու իչին վէ Ալլահտան քէնտիլէրինէ էօյլէ պիր իհսան օլտուղու իչին, վէ եէնի մահսուլլարըն իլք ունունտան էքմէք եափըպ, օլ կիւնտէ Ալլահա սունտուղլարը իչին, պէ հէր սէնէ իճրա էտէր իտիլէր : Պու եօրթու քիլիսէտէ Յարութիւնտան, եանի Քրիստոս էֆէնտիմիզին տիրիլմէսին տէն էլլի կիւն սօնրա աղիզ բուհուն Առաքեալարա կէլիպ, քէնտի աղիզ լութիւ իլէ օնլարը տօլտուրուպ, եէնի նօմոսունտա եիւրէքլէրինէ պամա էթտիլի իչին, քի էսկի նօմոսուն իքմալի վէ թէմամը օլտու . Առաքեալար վէ կաթողիկէ քիլիսէ պու եօրթույու տէյիլ քի լազվ էթտի, իլլա եէնի նօմոսուն եանի աղիզ բուհուն կէլմէսի միւնասիպէթիլլէ թութու . վէ տէ էվվէլինտէն չիմտիյէ տէկին իճրա էտիյօրուզ : Պու Պէնտէկոստէ եօրթուսունու Առաքեալարըն տա թութուղու շունտան պէլլի տիր քի, Քրիստոս էֆէնտիմիզին էմրի մուճիպինճէ (Յովհ. ԺԶ. 7. 13.) « Եկէրչի պէն կիթմէզսէմ, թէսէլլի վէրիճի սիզէ կէլմէզ . ամա էկէրչի կիտէրսէմ, օնու եանընըզա կէօնտէրէճէլիւ . . հաչան օլ սահիլիք բուհու կէլիսէ, սիզէ պիւթիւն կէրչէքլիք իլէ (բէպէր) գըլաղուզ օլաճագ տըր » : Վէ (Դաւ. ԻԴ. 49.) « Վէ իշթէ պէն վէտէրիմին միւթտէսինի սիզէ կէօնտէրիւմ

վէ սիւղ սէմատէն գոււվէթ ալընճայա տէկին , Երուսաղէմ շէհրինտէ
 օթուրուն » : Վէ (Գործ. Բ. 1.) վէ Պէնտէկոստէ կիւնլէրի թէքմիլ
 օլտուղունտա , հէփսի պիլ իթթիֆազ պիրլիքտէ տուրույօր իտիլէր .
 (4.) վէ հէփսի Ազիզ բուհ իլէ տօլտուլար . վէ պաշղա պաշղա լի-
 սանլար սէօյլէմէյէ պաշլատըլար . նասըլ քի (Ազիզ) բուհ ծնլարը
 սէօյլէտիր իտի » : Պու կիւնտէ ազիզ բուհ թէճէմմիւ օլան ազիլլէր
 մէճլիսին , եանի Մարիամ Ատուածածինին , վէ Առաքեալլարն ,
 վէ գարըլարն վէ սայիրլէրին իւզէրինէ լութֆուլա էնտի : (17.)
 « Վէ սօն կիւնլէրտէ վազի օլաճազ տըր տէյօր Ալլահ քի հէր թէն
 (եանի ատէմէյէ) իւզէրինէ քէնտի բուհումտան տէօքէճէյիմ , վէ օ-
 ղուլլարընը , վէ գըզլարընը փէյլամպէրլիք էտէճէք տիրլէր . վէ
 կէնճլէրինիզ վէ քեամլլէրինիզ բուլալար կէծրէճէքլէր » : Տէմէք քի .
 ազիզ բուհ Քրիստոսուն տիրլմէսինտէն էլլի կիւն սօնրա կէլմիշ օլ-
 տուղունտան , վէ պու կիւնտէ հէր լիսանը մէզհէպին հէր պիր շու-
 բութունու , վէ նօմոսունու թէքմիլ հիւրէքլէրինէ տօլտուրտուղուն-
 տան , վէ էօյրէթտիյինտէն , պու կիւն քիլիսէնին պայիսի սաատէթի ,
 վէ շէրէֆի ատտ օլունմուշ , վէ Ալլահն էմրի միսալի եօրթու թու-
 թարըզ , նասըլ քի առաքեալլար վէ էվայիլտէն պէրի կաթողիկէ քի-
 լիսէ թութունու , վէ իլա նիհայէ թութաճազ տըր : Իշթէ առաքեալ-
 լարն թութուղունուն իսպաթը : (Գործ. Ի. 16.) « Զիրա Պօղոս Ե-
 փեսոստան կէմի իլէ կէշմէյէ Փիքրինէ գօյմուշ իտի . քի Ասիատա
 ազ , եա չօզ էյլէնմէսին . զիրա թաճիլ էտէր իտի քի , էկէր միւմ-
 քին օլսա Պէնտէկոստէ կիւնիւ Երուսաղէմտէ իճրա էթսին » : Էկէր-
 չի քիլիսէ պու միւնթէրէմ եօրթույու պէօյիւք շէրէֆ , վէ զիյնէթ
 իլէ պէ հէր սէնէ իճրա էթմէմիշ օլսա իտի . Պօղոս առաքեալլն թա-
 ճիլ էթմէսինէ տիկէր . հիշ պիր սէպէպ հօղ իտի , պիր սատէ եօր-
 թու շէրէֆինի , վէ զիյնէթինի Երուսաղէմտէ իճրա էթմէք , կէշիւ-
 մէք մագսէտի իտի : Տէֆա Պօղոս առաքեալ եահուտիլէր , վէ քրիս-
 տոնեալար իշինտէ պու եօրթույու էն մէշհուր , վէ էն մալիւմ պիր
 կիւն վէ պիր վազըթ տէյի (Ա. Կորն. ԺԶ. 8.) Կորնթոս էհալիսինէ
 եազըյօր քի « Շիմտիլիք Պէնտէկոստէյէ գատար Եփեսոստա տուրա-
 ճաղըմ » եանի Պէնտէկոստէ եօրթունունա գատար . էկէրչի պու եօր-
 թու լաղվ օլմուշ օլսա իտի , հիշ պիր քիմսէ Պէնտէկոստէնին նէ օլ-
 տուղունու պիլմէզ իտի , լաքին հէմ պիլիյօրլար , հէմ քրիսթիյանլար
 պէյնինտէ օլ գատար մալիւմ պիր եօրթու իմիշ քի , այլն կիւնիւնիւ
 տէմէյօր , Պէնտէկոստէ տէմէք իլէ , ճէմաաթա եօրթունուն օլտու-
 ղունու , վէ հանլը թարիլտէ օլտուղունու պիլա թէրէտտիւտ պիլ-
 տիրիյօր . շէօյլէ քի , մալիւմիւ ամմէ պիր կիւն օլտուղունտան թա-
 րիսէ հաճէթ պըրագմայօր : Պիրտէ շուրասընը պիլմիլ քի , Կորն-
 թացիլէր բումէլի էհալիսի օլուպ , փութփէրէսթլիքտէն Քրիստոսա
 ինանըլ իտիլէր . Քրիստոս վէ առաքեալլար էկէրչի իշպու Պէնտէ-

կոստէ եօրթուսունու դալտըմընջ օլսա իտիւէր, պու խիւմ նամալիւմ պիր խիւմ օլմուշ օլուր իտի . լաքին փութփէրէսթ լիքտէն տէօնմիւշ ճէմաաթա Պէնտէկոստէնին նէ օլտուղունու, մէքթուպինտէ Պօղոս առաքեալ հիշ աշմամըշ, վէ թարիֆ էթմէմիշ իքէն, եինէ էն մէշ-հուր, էն մալիւմ պիր կիւն օլտուղունու եազմըշ օլտուղունտան . տէմէք քի պու Պէնտէկոստէ եօրթուսունու քրիսթիյանլարըն հէփսի պլիւր վէ հէր սէնէ իճրա էտէր իմիշէր : Վէ պու տա Պօղոս առաք-եալն տէտիյի կիպի, քիլիսէտէ իճրա օլունան մուգատտէս ատէթ-լէրին պիրիսի իտի : « Արասցուք այսուհետեւ տօնս » : Վէ (Ա. Կըն. ԺԱ. 16.) « Պիղիւմ էօյլէ (սիդին տէտիյինիդ կիպի) ատէթիմիդ եօզ տուր . նէ տէ Ալլահն քիլիսէլէրի » . էօյլէսինի թաստիդ էտէր . ա-տէթ, (սովորութիւն) . ազիդ քիթապտա եօրթու իշին էքսէրի գուլ-լանըլըր : (Ղ. Կ. Բ. 27. 42. 3. 43. ԺԲ. 39.) :

ՊՂԵ. Տաղաւար եօրթուլարը, քի սէնէ իշինտէ չէնտ տէֆա կէ-լիւլէր . Ծնունդ, Զատիկ, Հոգեգալուստ, Աստուածածին, Խաչ, Կա-թողիկէ քիլիսէտէ պէօյիւք զիյնէթ, վէ իհթիրամաթը ֆայիդէ իլէ իճ-րա օլուրլար . Ալլահ (Ղ. Կ. Գ. 34.) քի սէքիդ կիւն թախսիս էթմիշ իտի . իլք կիւնիւ, վէ սօն կիւնիւ փաք սաղլանըր իտի . վէ տիկէր ալթը կիւնլէրինտէ իշլէմէք ճայիդ իտի . պու եօրթունուն մագ-սէտի բուհանիսի չատըրլար ալթընտա ասքէր միսալի իսրայէլ միլլէ-թիին սաքին օլմասընը ֆիքիրլէրինէ կէթիրմէք իշին իտի, հաշան օնլարը Ալլահ Մըսըր եէսիրլիյինտէն խէլաս էթտի իսէ, օնլարը չա-տըրլար ալթընտա սաքին էտէր իտի . Գրիստոս էֆէնտիմիդ (Յ. Կ. Ե. 2.) պու եօրթուլու թաստիդ էթտի . վագաա գիլ ու գալի միւ-ճիպ օլմայրմ տէյի պէն օլ եօրթույա կիթմէմ տէտի, եանի ալէնէն . լաքին սօնրա խաֆիէն կիթտի . տէմէք քի օնու թաստիդ էթտի : Կա-թողիկէ քիլիսէ պիղիւմ սէլամէթիմիդին էն մէշհուր կիւնլէրինի տա-ղաւար պէօյիւք եօրթու թախսիս էթմիշ, թըպզը իսրայէլ միլլէթի-նէ Ալլահն թախսիս էթտիյի կիպի, քի էն պէօյիւք, վէ միւշէրրէֆ կիւնլէրին զիքրի ճէմիլի էպէտի օլսուն : Քէզա պիղիւմ սէլամէթիմի-զին էն պէօյիւք զիքրի ֆիքրիմիդտէ պագի գալմասը իշին օլ տաղա-ւար եօրթուլարը իճատ օլմուշլար : Գրիստոսուն քիլիսէսի տախի Ալ-լահտան պու էմալը ալտը : Յիէլվադի, կէրէք Ծնունդ, կէրէք Զա-տիկ, կէրէք Հոգեգալուստ, կէրէք Աստուածածին . վէ կէրէք Խաչ, եւն . պիղլէրին սէլամէթիին պայիս օլտուղլարընտան, պու կիւնլէ-րին զիքրինի պագի էթմէք իշին, վէ իշլէրինտէ պուլունան էսրարը ֆիքրիմիդէ կէթիրմէք իշին, վէ Ալլահա թէշէքքիւր էթմէք իշին պու եօրթուլարը մուգատտէս վէ փաք թութարըդ . զիրա Ալլահ իս-րայէլէ էմր էտէյօր քի, հիշ պիր խըզմէթ իշի օլ կիւնլէրտէ կէօրիւլ-մէշէք տիր, իլլա ազիդ թութուլաճադ տըրլար :

ՊՂԶ. Քէզալիք Պօրուլար եօրթունու թէմիլիշ օլունան եօրթու

(ՂԷ-ԳԳ. ԻԳ. 24.) « Բապպ Մովսէս իլէ սէօյլէշտի . վէ տէտի . . . եւտինճի այտա իլը կիւնիւ թաթիլ էտէճէքսինիզ պօրուլարն զիւրի իչին րապպա ազիզ չաղըլըմը , խըզմէթ իչլէրինին հիչ պիւրինի իչլէ-մէյէսինիզ » : Իշպու պօրուլար եօրթուսունու , Իսահակըն սէլամէթ պուլտուղու իչին քի եէրինէ Ալլահ պիր քօչ կէօնտէրտի . Ալլահ թէէսիս էթտի : Պունա պինաէն տիր . (Ս-ԳԳ. 3. 4.) « Փող հարէք ի գլուխ ամսոց յաւուր նշանաւորի տարեկանաց մերոց : Ալլար պա-շընտա վէ սէնէնին պէլլի կիւնլէրինաւ պօրու չալըն » : Քէզալիք եւ-տինճի ալըն օնունճու կիւնիւ քաւութիւն եօրթուսու թէսմիյէ օլուն-տու : (ՂԷ-ԳԳ. ԻԳ. 27.) « օ տա հաքէզա : « Եւտինճի ալըն օնունճու կիւնիւ քի մաղֆէրէթ կիւնիւ տիր , աղիզ օլսուն . . . վէ րապպա գուրպանլար սունուն » : Քէզալիք (Յ-ԳԳ. Ը. 6.) եօրթուլարտան մա-տէ էօմրիւնիւ խարար կիւնլէրէք վէ փէրհիզ թուլթարազ կէչիրիւ իտի : ՊՂԷ. Տէմէք քի , Ալլահըն խարայէլ միլլէթինէ էթտիյի իհասն կիւնիւ եօրթու թախսիս օլունտու , եախօտ պէօյիւք պիր վուզուաթ եօրթու թախսիս օլունտու . չէօյլէ քի , հէր քիմ Ալլահըն էմրի մու-ճիպինճէ տալրանսա իտի , միւքեաֆաթ ալըր , վէ մուզալիրինտէ պուլունան գաթիլ ճէզազը իլէ միւճազաթ օլուր իտի . (ՂԷ-ԳԳ. ԻԳ. 29.) « Հէր հանկը գաթ , քի օլ կիւնտէ իթաաթ էթմէզսէ , քէնտի ճէմաաթը էլլիլէ Ֆէվթ (սատակիսցի) օլսուն » : Պու թարիզի , վէ միւլթէրէմ ուսուլի Ալլահ քէնտիսի օլ ահուը աթիւքին խուսուալարըն-տա , քի եէնի ահտըն կէօկէսի , վէ թաալիլի իտի , նասպ էթտի ի-սէ , Քրիստոսուն քէնտի եէնի ահտընտաքի սանիլիլք , վէ ասըլ զու-հուր էթտի իսէ նէ դատար զիյատէ պու եօրթուլարըն նասպը միւ-նասպ , վէ Ալլահըն խօշլանտըղը չէյ օլմալը : Պիր զաթըն կէօկէսի-նէ , վէ թաալիլինէ պէօյլէ եօրթուլար , վէ իքրամլար , Ալլահտան է-մըր օլունուլօրսա , ասընա նէ դատար զիյատէսի եազըլըր , նէ գա-տար զիյատէսի ինսանա պօրճ օլմուշ օլմալը տըր :

ՊՂԸ. Պիլ Ֆարզ Գարբիէլ հրեշտակապետ Յովհաննէսին տօղա-ճաղընը փէտէրինին միւսինն հալինտէ իխպար էտէր . վէ տօղմասը կիւնիւ քի պիզիմ սէլամէթ պուլաճազ կիւնիւմիւղիւն չաֆադ եըլ-տըղը տըր . պիզիմ պախի իզզէթիմիզ տէյիլ մի տիր . վէ եօրթու օլ-մայա եազըլմիզ մը : Պիլ Ֆարզ Գարբիէլ հրեշտակապետին Մարիամ Աստուածածինէ , աղիզ բուհուն գուլվէթիլլէ սէնտէն գուրթարընը Յիսուս Քրիստոս տօղաճազ տէյի միւլփտէ վէրտիյի կիւն , քի սէլամէթ պուլաճազ կիւնիւմիւղիւն պիր ահը չաֆազը թէսմիյէ օլսա սէզա տըր . եօրթու օլմայա . վէ պախի իզզէթիմիզ , վէ իզրարըմը , վէ իպատէթիմիզ օլմայա եազըլմիզ մը : Պիլ Ֆարզ Քրիստոսուն միւլպա-րէք միւլատը կիւնիւ , պիզիմ սէլամէթիմիզին կիւնէչի տօղմասը օլուպ եօրթու , վէ պախի իքրամ , վէ իզզէթ , վէ իպատէթիմիզ օլսա եա-զըլմիզ մը : Եախօտ Ալլահ պունա կիւնէնիւր մի . օ Ալլահ քի Մով-

սէսէ էվէլքի եօրթուլարը էմր էթմիշ . եհնէ օ Ալլահ տրր . իսթիպ-
տալ օլմատը : Քէզա Գրիստոս ինսանըն սէլամէթի ուղղունա սիյա-
սէթ չէքմէյէ հաղըրլանրալ , իւշ տէօրթ կիւն էվէլ պա հիքմէթի
խիւտա , պիւթիւն Նշուսաղէմ էհալիսինտէն փատիշահ , վէ իսրայէ-
լին գուրթարընը տէյի սէլամլանտըղը կիւն , պինլէրճէ էհալիտէն
սէնալէր օլտուղունու քէնտիսի թահսին էթտի . պու կիւն պիզէ ծաղ-
կաղարդ եօրթուսու օլտուղու հալտէ , Գրիստոս Նիչին պանա պէօյլէ
վահի շէյլէր էթտինիղ տէյի իսրայէլ միլլէթինէ կիւճէնմէտի իսէ . պի-
ղէ մի կիւճէնէճէք . վէ դան տէօքիւպ խաշ իւղէրինտէ ճան չէքի-
շէրէք էօլիւպ , տէհշէթլի միւճիւղաթլար իշլէյիպ սալիլէրին հէփ-
սինի տիրիլտիպ , Ալլահանի գուվլէթիյլէ իւշ կիւնտէն տիրիլի , վէ
ինսանը գուրթարըր վէ ճէհէնէմ հիւքիւմէթլէրինի քէփազէ էթմիշ
օլտուղու կիւն Ջատիկ կիւնիւ պայիսի իպատէթ վէ շէրէֆիմիղ , վէ
էն պէօյլէք եօրթումուղ օլտուղու հալտէ Ալլահ պունա կիւճէնիւր
մի . Քէզա ազիղ րուհ Ալլահանի լութֆու իլէ առաքեալլարա վէ Մա-
րիամ Աստուածածինէ վէ սայիրլէրէ էնիպ տիւնեայը լութֆու , վէ
գուվլէթիլլէ իմանա հաղըր էտէրսէ , վէ օլ կիւն պայիսի իպատէթի-
միղ օլուրսա , Գրիստոս պունա կիւճէնէճէք մի տիր : Քէզա Համբար-
ձում : Քէզա Այլակերպութիւն : Քէզա Խաչեւութիւնուն պուլունմա-
սը : Քէզա Մարիամ Աստուածածինին վէֆատ էտիպ կէօյէ չըգմասը :
Քէզա Ալլահն էն սէվկիւլիւ տօսթլարըն վէ Գրիստոս ուղղունա սի-
յասէթլէնիպ էօմիւրլէրինի ֆէտա էտէն ազիղլէրին էյեամը մէսուտէ ,
վէ միւշէրէֆլէրի իշլին քիլիստէն եօրթու թախսիս օլուրսա , պու-
նա Ալլահ կիւճէնէճէք մի :

ՊԴԹ . Կէրէք Գրիստոս էֆէնտիմիլին , կէրէք առաքեալլարըն
եօրթուլարա օլան րայէթ , վէ հիւրմէթլէրինտէն անլաշըլըր քի , եօր-
թուլարը Գրիստոս վէ առաքեալլար պօշա չըգարմատըղլարընտան
մատաա օնլարը թաստիղ , վէ թէնպիհ պիլէ էթտիլէր : (Յփճ. Է. 10.)
« Հաչան գարընտաշլարը կիթտիլէր , սօնրա քէնտիսի տախի օլ եօրթու-
յա տէյիլ ալէնէն . իլլա խաֆիէն կիթտի » : (Աս. Բ. 41.) « Պէ
օնուն աթալարը պէհէր սէնէ Ջատիկ եօրթուսունտա Երուսաղէմէ կի-
տէր իտիլէր . վէ օն իքի եաշընտա իքէն եօրթու ատէթինճէ Երու-
սաղէմէ կիթտիլէրինտէ . . . չօճուղ Յիսուս Երուսաղէմտէ գալտը » :
(Յփճ. ԺԲ. 12.) Ծաղկաղարդ կիւնիւ էհիթիւա իլէ Երուսաղէմէ կիր-
տի : (Ա. Կփճ. Ե. 8.) « Պունտան պէօյլէ եօրթուլար իճրա էտէ-
լիմ » : (Յփճ. ԺԳ. 29.) « 0 շէյի քի , պիզէ եօրթուտա լազըմ տրր .
սաթըն ալ » եանի Գրիստոս Յուգայա տէր : (Գփճ. Ի. 16.) Պօղոս
առաքեալ Պէնտէկոստէտէ Երուսաղէմտէ պուլունմադ իշլին արզիւ վէ
ղայրէթ էթտիյի թըպզը Դաւիթ մարգարէնին տէտիյի կիպի (Սաղ. 10.)
« Արասցուր տօնա ուրախութեան կանխաւ մինչեւ յանկիւնս սեղանոյ » :

Ձ . Տիգգաթա շայան պիր միւլահաղա տա շու տուր քի , Բը-

րիստոս եէնի ահտըն միյանճըսը տըր . իշպու եէնի ահտա Պօղոս ա-
 ռաքեալ տահա էյի ահտ իսմինի վէրիյօր : (Եբբ. Է. 22.) « Յիսուս
 տահա էյի ահտըն միւթահիւտիւ տիր » : (Ը. 6.) « ամմա չիմտի (Գը-
 րիստոս քի պաշ քեահինիմիզ տիր) պու գատար ալա խըզմէթէ նա-
 յիւ օլտու նէ գատար քի , տահա էյի ահտըն միյանճըսը իսէ , քի
 տահա էյի վատլար իւզէրինէ պաղլանտը . զիրա էկէր օլ էվլէլքիսի
 (եանի Մովսէսին էսկի ահտը) գուսուրուզ օլսա իտի , իքինճիսի ի-
 չին մահէլլ արանմազ իտի » : Իշպու գուսուրու Գրիստոս քէնտիսի
 տախի թաստիգ էտիյօր : (Մարթ. Ե. 17.) « սանմայըն քի փէյղամ-
 պէրլէրի եախօտ նօմոյարը չէօզմէյէ կէլտիմ , իլլա տօլտուրմայա .
 սահին տէրիմ սիգէ քի , կէօյ վէ եէր կէչինճէյէտէք (քի փէք զօր
 տուր) , պիր չըզկը , քի պիր նօզթէ տիր , նօմոստան կէչմէզ , հէ-
 վիսի թէքմիլ օլունճայատադ » : Վէ սօնրա նօմոսուն էն քիւչիւկիւ-
 նիւ պօզան քիմսէ Ալլահըն փատիչանլըղընտան մահրում օլաճադ տէ-
 յի Գրիստոս քէնտիսի թէնպիհ էտիյօր : Էքսիք պիր թէստիյի տօլտուր-
 տուղու կիպի . Գրիստոս տախի նօմոսու տօլտուրմայա կէլտի . տէ-
 մէք քի . նօմոսուն էքսիյի պաշգա շէյ տէյիլ , անճադ Գրիստոսուն
 զամմ էթտիյի շէյ տիր . թէստիյի տօլտուրան քիմսէյէ թէստիյի պօ-
 շատրյօր տէնմէզ . անճադ թէստիյին նօզսանընը թէմամ էտիյօր տէ-
 նիր : Պու էսկի նօմոսուն էքսիյինի պիզ պուրատա իյզահ էտէլիմ ,
 Տօսթուումուն թասպիրինի կէօրիւրսէմ էվէյի սէվինիրիմ , եա տօս-
 թուումու պիզզաթ կէօրիւրսէմ թէքմիլ սէվինիրիմ . թասպիր իլէ
 տօսթուումուն պէյնինտէքի նօզսան նէ տիր . թասպիր ասլըն սու-
 րէթի էօրնէյի տիր . տօսթուումուն ասլը մէյտանա կէլտիլի կիպի , թաս-
 վիրի լաղվ օլմազ . եա տահա զիյատէ ասլը իլէ թէքմիլ օլուր : Գալ-
 ֆամըզ եափըլաճադ քիլիսէմիլլին քիրէճտէն էօրնէյինի (մօտէլինի)
 եափտը . կէօրտիւք , վէ էվէյի սէվինտիք . պատէնու քիլիսէնին ա-
 սլը պինասը եափըլըրսա թէքմիլ սէվինիրիզ . քիլիսէ եափըլմա իլէ
 էօրնէյի պօշմ մը չըզմըջ օլուր . եօզսա ասլը քէնտի էօրնէյինի տահա
 թէքմիլ , վէ տահա միւքէմմէլ տէրէճէտէ իպրմզ մը էտէր : Պիր ա-
 տէմին կէօլկէսի թէքմիլ սուրէթի տիր , ատէմի կէօրիւրսէն տէյիլ
 քի կէօլկէսինի ըտտ էտէրսին . եա օ ատէմտէ կէօլկէսինին թէքմիլ
 ասլընը կէօրիւրսիւն : Մովսէսին էսկի ահտը տա պուլաբա պէնզէր .
 էսկի ահտ եէնի ահտըն կէօլկէսի իտի : (Եբբ. Ժ. 1.) « Զիրա նօմոս-
 լար (էսկի Մովսէսինքիլէր) իլէրուտէ վուզու պուլաճադ էյլիքլէրին
 կէօլկէսինի տէյիլ քի օլ շէյլէրին թըպզը ասլընը թաշլօր իտիլէր » :
 Պունուն իչին (Եբբ. Է. 22.) տէր . « Ոլ գատար ալա ահտա Յիսուս
 միւթահիւտ օլտու » : Էսկի ահտըն թասամլարը , կիւնլէրի , այ պաշը-
 լարը . եօրթուլարը , եախօտ շաբաթ կիւնլէրի սէպէպի իչին օլ-
 մայա քի քիմսէ սիգէ մահա վէրսին , օնլար քի իլէրուտէ վուզու
 չլուլաճադ շէյլէրին կէօլկէսի տիրլէր) . (Կող. Բ. 16.) . Մատամ քի

էսկի նօմոս եէնիսինին թնամիրի վէ կէօլկէսի խոի, կէօլկէսինին եօր-
թուարընը Ալլան օլ գատար էվամիրի միւէքքիտէ իլէ էմր էթմիշ
խոի, քի հէր գարշը գօյանը, եախօտ գուսուր էտէնի գաթլ էթմէք
ճէզասընա հիւքմ էտէրլէր խոի, եա նէ գատար զիյատէ շիտտէթ իլէ
Ալլան եէնի ահտըն եօրթուարընըն իճրասընը թէնպիհ էթմիշ, վէ իս-
թէմիշ օլմալը. զհրա Ալլան եինէ օ Ալլան տըր: Եօրթու թախախ
էթմէք էյի շէյ տիր. մատէմ միւէքիտի վէ ամիրի Ալլան տըր. էյի շէ-
յի հիշ Ալլան լաղվ էտէր մի: Ամա էսկի եօրթուար վէ գուրպան-
լար գալգտը. տէր բրօթէսթան խմյըր գալգմատը. եա տահա էյիյէ
թահվիլ օլտու, նօգսանը իքմալ օլտու: Վէ էսկի նօմոս տէյիլ լաղվ
օլտու, իլլա տահա զիյատէ քէրամէթ քէսպ էթտի, եօրթուարըմըզ
արթտը, տէյիլ քի լաղվ օլտու:

ՁԱ. Մուախսարէն եահուտիլէր, քի Գրիստոսուն գանընը իչմէ-
յէ գատար գատ էտէր խոիլէր. Գրիստոսուն թութտուլար իսէ, վէ
հուզուրու հիւքիւմաթա կէթիւրիւպ, օնտան իշթիքեա էթտիլէր ի-
սէ, օնտա նէ ճիւնհա պուլապիլտիլէր պիր շու գատարընը տէյէպիլ-
տիլէր քի, պու առէմ իքէն քէնտինի Ալլան էվատը էթտի, պաշգա
պիր շէյ տէյէմէտիլէր. նիչին պու առէմ եօրթուարըմըզը պօզտու,
եախօտ զէվգէ ալտը տէմէտիլէր. պու գապահաթ իսէ Մուսէսին նօ-
մոսունտա գաթլէ ճէզալանըր խոի, անճագ շաքաթը էյի ամէլ իչլէ-
մէք իչին պօզար ըտը. օ քի միւսթէսնա խոի. վէ եահուտիլէր պաշ-
լըճասը շաքաթը պօզույօր օլտուղու իչին տէյիլ. անճագ Ալլան քէն-
տինէ փէտէր շաղըրտըղը իչին օնու էօլտիւրմէյէ գըյամ էթտիլէր:
(Յօշէ. ԺԹ. 7.): Տէմէք Ալլանըն նասպ էթտիյի մուգատտէս առէթ-
լէրին հէփսինի Գրիստոս էֆէնտիմիլ թաստիլ էթտի, վէ օնլարը տա-
հա զիյատէ քէրամէթլէնտիրտի:

ՁԲ. Բրօթէսթանլար գապիլ քի պիղէ գարշը, Պօղոս առաքեա-
լըն շօլ սէօզիւնիլ թէքրարլասընլար: (Կօլ. Բ. 16.) « Պիր քիմսէ սի-
զի գէմմ էթմէսին եէմէք իլէ, իչմէք իլէ, այ պաշլարը, վէ շաքաթ-
լարը միւնասիպէթիլէ. օնլար քի իլէրուտէ վուգու պուլանլարըն
կէօլկէսի խոիլէր: Էվվէթ հագգը իլէ Պօղոս առաքեալ պու նասիհա-
հաթը Կողոսացիլէրէ վէրիյօր. չիւնքի իչլէրինտէ պաղը քիմսէլէր,
էսկի ահտըն եօրթուարընը, վէ մէմնու օլան թաամլարընը, վէ շա-
քաթլարընը քէլ էվվէլ եահուտիլէրին թութտուղու վէ էթտիյի մին-
վալ իւղէրէ էթմէք էյի օլուր էֆքեարընտա կէզէր խոիլէր. Պօղոս
առաքեալ պու միսիլիւ իթիգատտա օլանլարը մէնն էտիյօր: Օնլարը
հարֆ պէ հարֆ. վէ այնի իլէ պիղ իճրա էթմէյէ պօրճուլ տէյիլիլ.
զիրա օնլար Գրիստոսուն թարիգաթընտա, քի իճրա օլունաճագ,
միւհթէրէմ, վէ մուգատտէս եօրթուարըն կէօլկէսի խոիլէր. սօնրա-
տան սահիլիք վէ կէրչէլիք իլէ իճրա օլունաճագ. Գրիստոսուն, ա-
ռաքեալարըն, վէ քիլիսէնին այինլէրինին էօրնէյի եախօտ կէօլկէսի

խելէր . կէօլկէ ասլըն օլտուղունա տէլալէթ տիր . ասըլ տա Գրիստոսուն եէնի ահտընըն մուգատտէս էսրարը , վէ մուգատտէս եօրթուլարը տըրլար : Էսկի նօմոս իւզէրէ թէնպիհ օլունան եօրթուլարը , վէ եահուտի զիւիւմիննէ կիթմէսինի մէնն էտիյօր . տէյիլ քի եօրթուլար գալգաը տէյօր : Հաթտա (Ա . Կ . Բ . Ե . 8 .) ք Պունտան պէօյլէ տէյիլ էսկի խամուր իլէ վէ տէյիլ քէօթիւլիւք , վէ ղատտարըգ խամուրու իլէ , իլլա սահիլիւք , վէ կէրչէքլիւք խամուրսուզու իլէ եօրթուլար իճրա էտէլիմ » տէյի Պօղոս առաքեալ էմր վէ թէնպիհ էտիյօր . պունտան եօրթուլար գալգաը տէմէք մի անլաշըլըր :

ԶԳ . Ալլահըն էմրի իգթիգասը իշպու եօրթուլարը փաք սագլամագ տըր . եանի խըզմէք իշիքիքնտէն թաթիլ , Ալլահա իճապ օլան բուհանի խըզմէթլէրի իճրա էթմէլի , վէ տուա իլէ իպատէթ իլէ , Ալլահըն պիղէ ինսան էթտիլի էսրարըն թէգէքքիւր վէ թէֆէքքիւրիւ իլէ օլ կիւնիւ իճրա էթմէլի : Լաքին խըզմէթ իքիլէ թագսիմ օլուր . (Ելէյ . ԺԲ . 16 : Դէ-Գ . ԻԳ . 3 . 7 . 8 .) քեար , եանի տիւնէալի խըզմէք , վէ ազատ խըզմէք , էվէլէլինէ (ծառայական գործք) : Խաքինճիսինէ (ազատական գործք) տէրլէր : Ծառայական եախօտ ծառայութեան ամէլ օ տուր քի , պիր ատէմ քէնտի թիճարէթի իլին իշ իշլէր . քեար էտինիր : Լաքին ազատ ամէլ ազատ մուամէլէ էօյլէ տէյիլ : Պիր ֆարզ եազը եազմագ , թասվիր չէքմէք քէյֆի իլին պիր օյուն օյսամագ , պիր երգ էօյրէնմէք , չաղըրմագ , քէյֆի իլին ալ էթմէք , վէ պունա միւմասիլ պազը իշլէր քի , քէսպի թիճարէթ մագսէտիլէ օլմաղար . անճագ պիր պի կիւնահ , վէ եախօտ պիր խայր իշտէ պուլունմագ , եախօտ մէճպուրէն պիր զարարը տէֆ էթմէք , վէ եախօտ էլլէնմէք մագսէտիլէ իճրա օլունուրլար : Տէֆա (ծառայութեան) իշլէրին պազըլարը մէճպուրիլէթ թահտընտա տըրլար . վէ թէնպիհտէն միւսթէննա . պիլ ֆարզ հէքիմիլէք էթմէք , եէմէք փիւ չիրմէք էթ քէսմէք , ֆուրունճուլուգ էթմէք , լօգանթաճըլըգ էթմէք , պագըսըլա , քի պուշլար էկէրչի իշլէմէգսէլէր , նասըն իսթիւրահաթը սէլպ օլուր : Պունլարըն եօրթուլարտա իշլէմէսի , վէլէվ փարաթը վէ քեարը իլէ ճայիգ տիր : Եօգսա մատտի վէ մաքինա կիւպի տավրանմատան , ինսանը եօրթուլարա գուրպան էթմէք կիպի հալլէր զուհուր էտէր . զիրա հէր շէյին , եա հէր ամէլին քէնտի մագսէտինտէն եալընըլ խայրը , վէ շէրի զըյաս օլունանագ : Գրիստոս էֆէնտիմիլին տէտիլի կիպի , քի չաքաթ ինսան իլին տիր . տէյիլ քի ինսան չաքաթ իլին . եանի չաքաթ , եօրթու ինսանըն բուհանի խայրը , վէ մագսէտի իլին իճատ օլմուշ . էկէրչի օլ մագսէտ տուր օլուրսա , թէնպիհ վէ ամէլի տախի տուր օլուր : (Մարի . Բ . 27 .) ք Շաքաթ ինսան իլին օլուր . տէյիլ ինսան չաքաթ իլին » : (Մարի . ԺԲ . 2 . 4 . 5 . 8 . եւն .) : « Հանկընըզըն էօքիւզիւ չաքաթ կիւնիւ չուգուրա տիւշէրսէ , չըգարմիւզ մը » : Մատտի սուրէթտէ վէ եահու

տիւէր կիպի շաբաթ թուժանլարը թէքտիր էթտի , վէ տէտի . « Շաբաթ կիւնիւնտէ էյլիք էթմէք պօրճ տուր » : Տէմէք քի պաղը խաջըրը իշէ իզին վէրմիշ տիր : (Մարթ. ԺԲ. 11. Մարկոս. Գ. 4. եւն. Դ. 9.) խաթթէլէրէ իլաճ էթմէք , վէ պունա պէնդէր էյլիքէր :

ՁԴ. Կաթողիկէ քիլիսէ վէ սայիր հէր քրիսթիյան միլլէթինտէ , վէ հէր վաղըթտա , կէրէք երրորդութիւնա , կէրէք Գրիստոսա միւլթաալիք եօրթուլարը , կէրէք Մարիամ Աստուածածինին եօրթուլարը , Յովնանէն Մկրտիչին եօրթուսունու , Պետրոս , Պօղոս , Թադէոս , վէ սայիր առաքեալլարըն եօրթուլարընը վէ խաչ եօրթուլարընը . . . վուլթիւրէսթ չէզարլարըն գօլալալընտան սէլամէթ պուլտուղու կիպի , կիւնլէրինի թախսիս էտէրէք . պու եօրթուլարը պէօյիւք զիյնէթ իլէ իճրա էթմէյէ պաշլատը . լաքին էվվէլ պէ էվվէլ էօրնէք , վէ էմալինի Ալլահտան ալտը : Ազիլլէրին իպատէթի խուսուսունտա եազտըղըմը մէվատ պու եօրթուլար պահսընա չօգ կիւղէլ տէլիլ օլապիլիւրէր : Ազիլլէրէ իպատէթիմիլ քէմիլլէրինէ հիւրմէթիմիլ . . . հէր նէ էսպապա միւլթէվաղըթ իսէ , եօրթուլարը պէօյիւք զիյնէթ իլէ իճրա էթմէտէ , քիլիսէնին թէնպիհի տէ թըպզը օլ սէպէպլէրէ մէպնի վէ միւլթէվաղըթ տըր : Պիղ պու եօրթուլարտա էվվէլա Ալլահ ազմիւշան հազրէթլէրինի , սանիլէն ազիլլէրի թէքրիմ էտէրիլ . վէ պու իզրամ ու իզղէթիմիլլին սէպէպի մուլթաղը . չիւնքի Ալլահ քէնտի ազիլլէրինտէ սաքին տիր : Ալլահը ազիլլէրինտէն պէր թարաֆ էթ . Ալլահըն իզղ ու չէրէֆինի պու եօրթուլարտան պէր թարաֆ էտէրսէն . նէ ազիլլ ազիլլ օլուր , նէ տէ եօրթու եօրթու : Տէմէք քի եօրթու իլէ էվվէլա Ալլահը , սանիլէն ազիլլէրի թէքրիմ թաաղիմ էտէրիլ : « Աստուած փառաւորեալ է ի սուրբս իւր » :

ՁԵ . Գրիստոսուն ծնունդ եօրթուսու կիւնիւ քիլիսէնին պիտա յէթինտէն պէրի , դարպ եանի Լաթին քիլիսէսինտէ դեկտեմբեր եիրմի պէշինտէ իճրա օլունուր իտի : Գրիգոր Նիւսասցի պէօյլէ եաղար , վէ ծնունդ պաշգա տըր , վէ միւնէճճիմիլլին սէճտէ էտիպ , Գրիստոսուն տիւնեայա իլան օլտուղու կիւն յայտնութիւն եօրթուսու պաշգա տըր . քի յունվարըն ալթըսընտա իճրա օլունուր : Գրիգոր Նազիւանդեան քէզալիք (Ճաւ. ԼԹ. Յաղ. Յայրոնիւտէ) « Ամա Գրիստոսուն ծնունդու սալթանաթ իլէ էն էվվէլ իճրա օլունտու . . . չիմտի տէ Գրիստոսուն տիկէր մուամէլէսի վէ տիկէր սըրըրը կէլիլ » եանի յայտնութիւն քի յունվար ալթըտա իճրա օլունուր . թըպզը պունլար կիպի , վէ տահա աշըգտան Ս. Յոհան Ոսկեբերան քահանայ օլմասընըն իլը սէնէսինտէ 386 թարիխինտէ Անտիօք քիլիսէսինտէ օթուղ պէշինճի քարոզունու վէրէրէք (Յաղ. Ժնդեման Բիւպատէ) օն սէնէ օլմուշ իտի քի , Գրիստոսուն ծնունդունու դեկտեմբերին եիրմի պէշինտէ իճրա էթտիլլէրինի պիլիյօր . օ քի մին էվվէլլինտէն դարպ քիլիսէսինտէ մալիւմ օլմուշ պիր շէյ իտի : Բօմալըլար չօգ էվվէլ , օլ եօրթուլու

ընկալելով իւր իճրա էտէրէք պիղլէրէ պիլէ օնուն մալիւմաթընը վերջ տիրտիլէր » տէր : Տէմէք քի, Ոսկեքերանըն քահանայ օլմասընտան օն սէնէ էվլէլ շարգ քիլիսէսինտէ ծնունդ եօրթուսու եօգ իսի :

ՁԶ. Շարգ քիլիսէսի ատէթինէ կէլինճէ յունվար ալթըսընտա , իքի եօրթու եանի Յայտնութիւն , վէ Մկրտութիւնու պիր կիւնտէ իճրա էտէրիտի . պատէհու զարպտա օլուպ , շարգտա օլմատըղընըն ապէս օլտուղունու Շարգ քիլիսէսի անլայարագ . Բօմա քիլիսէսիլէ պէրապէր դեկտեմբեր եիրմի պէշտէ Ծնունդու տախի իճրա էթմէյէ պաշլատը . եանի 376 թարիխլէրինտէ : Պաղըլարընըն եազտըզլարընա էհէմիլէթ վէրիլէ , Յայտնութիւն եօրթուսու տա շարգ քիլիսէսինտէն զարպ քիլիսէսինէ կէշմիշ : Պունլարը պիր իխթար օլարագ եազտըլ :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՀԻՁ ՕԼՄԱԶՍԱ ԵԸԼՏԱ ՊԻՐ ՔԵՐԻԵ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆԲ ՕԼՈՒՊ ԶԱՏԻԿՏԷ
ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱԼՄԱԼԸ

ՁԷ. Իշպու եօրթուլարը աղիղ սագլամագ իչին , էվլէլա խըզմէթ իչլէրինի թաթիլ էթմէք , սանիլէն բուհանի իչլէրէ տէվամ վէ սալիսէն Ալլահա իպատէթ էթմէք լալըմ տըր : Իշպու իպատէթ էվլէլա կիւնահտան կէրի տուրմագ տըր , եանի խոստովանանք իլէ կիւնահընտան փաքէնիպ , տուվայարա տէվամ էթմէք իլէ , Քրիստոսուն գուտտասը իլահիսինի Ալլահա սունուպ , օնա իլհագ օլմագ իլէ օլուր : Վէ պու տա իման , վէ քրիսթիյան ամէլլէրի հէնուղ ըսըճագ , վէ թալընտա իքէն օլուր . զիրա էվայիլտէ հէր քրիսթիյան , քի պատալագտա հաղըր պուլունաճաղըտը , հաղորդել օլուր իտի . պու մուգատտէն ատէթ պիրագ սօնրա հաֆթատա պիր քէրրէ իճրա օլմայա պաշլատը . պիրագ տահա սօնրա այտա պիր քէրրէ : Պիրագ տահա սօնրա ջատիկտէ , եախօտ Պէնտէկոստէտէ , եա Ծնունդտա : Պատէհու քիլիսէ պագտը քի , թէմամը իլէ ինսան Ալլահտան ուղագլանաճագ , կանոն գօյտու , վէ մաաթթէէսիւֆ թէնպիի վէրտի քի , հիչ օլմագսա , գատիկտէն գատիլէ . եըլտա պիր քէրրէ օլսուն խոստովանանք օլուպ , վէ հաղորդութիւնալըպ , Ալլահ իլէ պարըշմալը . վէ պու թէնպիի տէ մուղայիր կիտէրսէլէր . բուհանի ճէզա իլէ թէնտիպ օլսունլար , վէ պունլարըն իսիմլէրի իրի եաղը իլէ եաղըլըպ , քիլիսէ գափուսունա ասըլըր իտի . վէ քիլիսէտէն իխրաճ օլուր իտիլէր . վէ հիչ պիր քիմսէնին օնլարա սէօլլէմէյի ճայիղ տէլի իտի : (ՏԷ՝ ՊԵՆԵԴԻԿՈՒՄ ԺԴ. ՅԱՂ. ԶՈՒՄԱՆԻՆ ԺՈՂԵՂ. ԳԻՐԷ. Ե. ԴԷ՝ Է.) Իշպու եըլտա պիր քէրրէ խոստովանանք օլուպ , գատիկտէն հաղոր-

դեւ օլաճադ դարարընը , տէօրտիւնճիւ Լատերան սինօթու վերմիշ տիր : (ԱՆԴ.) վէ պու ճէզա քիլիսէտէ հալա պագի տիր :

ՁԸ . Լայրգը իլէ քիլիսէնին պու թէնպիհինի իճրա էթմէք իչին պիր ատէմ , կիւնահը վար իսէ էվվէլա խոստովանանք օլմալը , քի լայրգը իլէ հաղորդ ալապիլսին : Պու խուսուսու սայիր տէֆա քէն-տի մահալինտէ (ՆՁԹ.) իխթար էթտիյիմիդ կիպի , թէքրար տէ-րիդ . էվվէլա խոստովանանքա եազլաչան ատէմ , թէքմիլ եիւրէքտէն իրթիքեապ էթմիշ օլտուղու կիւնահլարտան իքրահ էտիպ , օնլարըն իւզէրինէ նատիմ օլմալը : Սանիէն պիր տահա օլ կիւնահը իշլէմէմէյէ գավի նիյէթ գօյմալը , վէ խոստովանանք օլտուղունտա « Հայր սուրբ հէր կիւնահըն սահապըլըմ . մեղայ » տէմէսի հիչ պիր շէյէ եարամադ . նէ տէ էօյլէ խոստովանանք օլանա արձակում վէրէն քահանայնըն արձակումու , էկէրչի պիր մաղուրու եօղ իսէ , պիր շէյէ եարար : Օլ մաղուր տա օլուր քի պիր ատէմ էօլիւմ տէրէճէսինէ կէլիպ , վէ տիրի թութուլուրսա . վէլ հասըլ մատտի , եախօտ մանէվի սուրէթ-տէ կիւնահը սէօյլէմէյէ դուտրէթի օլամազսա , օլ վազըթ էվվէթ վէ-րիլէն արձակում սահիհ տիր , եօգ իսէ արձակում հիչէ կիտէր . լա-քին ազլը պաշընտա օլան կիւնահըեար , հէմ կիւնահլարընը պիրէր պիրէր սէօյլէմէլի , հէմ հէր սէօյլէտիյի կիւնահըն միւմքին մէրթէպէ սայըսընը . եանի հէր դաչ քէրրէ . մէսէլա խըրսըզլըդ էթտիյինի . վէլհասըլ քէնտի կիւնահլարընըն թարգընը . ապըսընը վէ սայիր քէ-շէլէրինի (պարագալարընը) պիրէր պիրէր Ալահա սէօյլէր կիպի իդ-րար , վէ իթիրաֆ էթմէլի : Ջիրա պիր կիւնահը պիլէրէք , քահանա-յա սէօյլէմէզսէն , հէմ օլ խոստովանանք , հէմ օլ արձակում պօշ օ-լուր , հէմ պիր կիւնահ տահա իշլէմիշ օլուրսուն : Անտէն ապաչխա-րանըն գապուլ էտիպ , արձակում ալմալը . սօնրա ծոմ օլարագ հա-ղորդութիւնու ալմայա քիլիսէյէ կիթմէլի . իճապ էտէն հազըրըզլա-րը . եանի հաղորդութիւնտան էվվէլ քիթապտաքի տուալարընը իճ-րա էթմէլի . սօնրա զիյատէ դօրդու իլէ թիթրէյէրէք , օլ Ալահանի վէ մէլապիքլէր թաամընը ալմալը . վէ տէօնիւպ թէշէքքիւր տուա-լարընը էթմէլի պազըսըլլա :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ՕՐՈՒՃ , ԵԱԽՍ ՓԵՐՀԻՋ ԹՈՒԹՈՒՊ , ԵԱՍԱԳ ԶԵՄԱՆՏԻ

ՏԻՒՑԻՒՆ ԷԹՄԷՄԷԼԻ

ՁԹ . Էվվէլա օրուճուն վէ փէրհիլին նէ տէմէք օլտուղունու եա-զալըմ . օրուճ տուրմագ , օրուճ թուլմագ , հիչ պիր շէյ եէմէմէք վէ իշլէմէք տէմէք տիր : Փէրհիլ տէմէք , եալան եէմէք տէմէք տիր .

նաարլ քի նաա պէյնինտէ եէվմիյէ թէքէվիլուն էտէր : Պունլարըն իքիս
սինին տէ մագսէտի, էվվէլա սէպզաթ էթմիշ կիւնահլարըն մագֆի-
րէթինի վէ ճէզասընը չէքմէք իչին թախսիս օլմուշ : Սանիյէն թէնին
գուվվէթի վէ հարէքէթի ճիսմանիյէսի ճանըմըզա ղալէպէ էթմէսին
տէյի . գապաճասը , հաշարի աթա կէմ թագըպ օնու էմրինէ միւթիւ
էտիպ , թահիթը ինզիպաթա պլմագ կիպի պիր մուգատտէս թէնպին
տիր :

ՁԺ . Իշպու օրուճ , եախօտ փէրհիզ իքի թարզ օլուր , եա քի-
զաէն (կամաուր) եա թավէն հնապանդութեամբ , եանի թէնպինէ
րայէթէն : Ռիզաէն , հաչան ֆազըլ պիր ատէմ քէնտի մագսէտի բու-
հանիյէսի , վէ բուհանի խայրը իչին պիր միւտտէթ , եա պիր եէ-
մէքտէն տուր օլուր , եա եաղըսընը թէքք էտիպ , սատէ եալման եէր :
թավէն , եանի մուգթազայի իթաաթ հաչան օլ օրուճու , եա օլ փէր-
հիզի քիլիսէ թէնպին էթտիյի իչին թութար :

ՁԺԱ . Քիլիսէ թէնպինի տիր տէմէմիզ իլէ օրուճ , եախօտ փէր-
հիզ թութամագ մէպտասընը քիլիսէ իճստ էթտի տէմէք տէյի . խա-
յըր անճագ քիլիսէ կիւնիւնիւ , վէ թարզընը եանի շու կիւնլէրտէ ,
վէ շու թարզ իլէ օրուճ , եա փէրհիզ թութասըն տէյի թէնպին էթ-
տիյի իչին քիլիսէ թէնպինի տէնիր . տէյի քի քիլիսէ օրուճ նօմոսու-
նու , եախօտ պօրճոնու իճատ էթմիշ . օնլարը քի ղաթէն Ալլահ իլք
աթամըզա վագթի սաատէթինտէ էմր էթտի : (Մհր. Բ. 16. 17.)
Վէ թապիւթ նօմոսու իզթիզասը տախի էմր էտէր . վէ պիլ ախէ-
րէ Ալլահն թէնպինի տիր տէրիզ , զիրա հէր քէսին քէնտինէ լաղըմ
օլան մուալիճէյի գուլլանմասը քէնտի վաղիֆէյի մուգատտէսէսի տիր .
վէ մատէմ օրուճ , վէ փէրհիզ կէշմիշ զէմանտա իրթիքնապ էթտիյի-
միզ կիւնահլարըն , վէ կիւնահլար ճէզասընըն մէնի տիր , վէ կէլէճէ-
յինի տէ տէֆ էտէր , հէմտէ ազըլըմըն Ալլահա գալտըրըմասընա
պիր քեաֆի , վէ մուգթազի մուալիճէ վէ սէպէպ վէ վասէթա տըր :
Իշթէ պու իւշ մագսէտէ քի , ինսանա զիյատէ լաղըմ տըր , պիր ա-
տէմ օրուճ վէ փէրհիզ վասէթասըլա գօլայճա մուվաֆֆագ օլուր :
Պետրոս առաքեալըն էմրի իւզէրէ . « 0 քի թէնճէ էզիյէթլէնիր .
կիւնահտան տուր օլուր » (Ա. Պեդ. Գ. 1.) :

ՁԺԲ . Օրուճ , եախօտ փէրհիզ պապընտա , քիլիսէնին իշպու
թէնպինի վէրմէսինին սէլահիյէթի . վէ կէրէք վագիթլէրին եանի փէրհիզ
կիւնլէրինին հիւքմիւ , վէ սէլահիյէթի Ալլահն ազիզ քէլաժլարընտան
խթիխրաճ օլուր : (Յմէ. Ի. 21.) « Հէր քիմին կիւնահլարըն աֆվէ-
տէրսէնիզ աֆվ օլունսուն . . . » : Վէ (Ղահ. Ժ.) « Հէր քիմ քի սի-
զի տինլէրսէ պէնի տինլէր . հէր քիմ սիզէ հագարէթ էտէրսէ պանա
էտէր » : Գրիստոս էֆէնտիմիզին պու սէօզլէրինտէն , վէ (Մպի. ԺԸ.
17.) հէր քիմ էտէպսիզ օլուպ , նասիհաթ տինլէմէզաէ քիլիսէյէ միւ-
րաճաաթ էթմիլի , վէ քիլիսէ հիւքմիւնիւ վէրտիքտէն սօնրա , եինէ

տինչմէզսէ , արթըզ փութփէրէսթ մագամընտա թութուլսուն տէմէ-
սինտէն փէք ալա անլաշըլմըշ քի , փէրհիզ վէ օրուն էմր էթմէյէ , վէ
եէնիտէն օրուն , վէ փէրհիզ թախսիս էթմէյէ քիլիսէսին հազըր վար
տըր : Իշթէ պու սէլահիյէթտէն նաշի , նասըլ քի փէրհիզի թէնպիհ
էթմէյէ քիլիսէ հազգ քէսպ էտինմիշ իսէ , վազթըն վէ մահալին , վէ
հալին իզթիզասընա կէօրէ տէ , իշպու թէնպիհինի թահվիլ եա թէն-
զիլ , եա թաղեիլ եա լաղվ էթմէյէ պիր մազուրու շէրիսի օլտուղու
հալտէ , ումումէն , եա միւնֆէրիտէն ինսանլարա վազ ու նասպ էթ-
մէյէ , եատա լաղվ էթմէյէ սէլահիյէթ քէսպ էնտինմիշ տիր :

ՋԺԳ . Եօգարըտա փէրհիզի Ալլահըն թէնպիհի տիր տէյի եաղ-
տըզ . թէնպիհ պաշընա իքի տիւրլիւ տիւր . վար թէնպիհ քի , կիւ-
նահլարը եասագ էտէր . քի ցեհի (բացասական) քեմպիի թէսմիյէ
օլունուր : Պիլ ֆարզ եալան եէրինէ եէմին էթմէյէսին , խըրսըզըզ
էթմէյէսին , զինա էթմէյէսին պազըսըյա : Պունլար , քի թապիաթ-
նա ֆէնա շէյէր տիր , վէ պունլարըն ֆէնա թապիյաթընը նէ տէ
Ալլահ քէնտիսի հէր շէյէ դատիր իքէն , իսթիպտալ էտէպիլիր .
պու նէհի թէնպիհիլէր ինսանը տայիմա պօրճուլ էտէրլէր . եանի օլ
մուսամէլէյի էթմէյէյէ ինսանա պօրճ գօր . զիրա զինա էտէսին տէ-
յի պիր թագիզէ պիլէ սանա ըուխսաթ օլամազ : Մուռն իշին ցեհի
քեմպիի թէսմիյէ օլունուր : Լաքին վար թէնպիհ քի , էյի ամէլլէրի
էմր էտէր . պիլ ֆարզ իպատէթ էտէսին . սէքեաթ վէրէսին , խայր ,
վէ ֆաղիլէթ ամէլլիտէ կէզէսին պազըսըյա . պու թէնպիհիլէր ինսա-
նը վազթինէ հալինէ , վէ մահալինէ կէօրէ պօրճուլ էտէր . պու թէն-
պիհիլէրէ Աստուածաբանութիւննա հմրի (ստորասական) քեմպիի իս-
մինի վէրիլիզ . քի ինսանը տայիմա վէ հէր վազըթ պիր սէքեաթ վէր-
մէյէ հէր վազըթ իպատէթ էթմէյէ , հէր վազըթ տուա էթմէյէ , հէր
վազըթ խայըրը իշլէրին իճրասընտա պուլունմայա պօրճուլ էթմէզ .
աննագ պիր միւնասիպէթլի վազըթտա տէմէք . տէյիլ քի տայիմա :
Պու թէնպիհիլէրին տախի տէրունինտէ հէր պիրինին քէնտի նէհի
թէնպիհի տէ մահֆուզ , վէ կիզլի տուրուր . պիլ ֆարզ խայր իշլէ-
յէսին , թէնպիհինին իշլիտէ , շէրտէն տէ հէր վազըթ տուր օլասըն
թէնպիհի պիթթապի կիզլի տուրուր : Վէլ հասըլ թէնպիհիլէրին հմն-
կը տիւրլիսիւ օլուրսա օլսուն , միւլլիֆի վէ միւլլիտի , վէ ամիրի ,
թապիաթըն վէ Ալլահըն նօմոսու օլտուղունտան , կէրէք թապիա-
թըն , վէ կէրէք Ալլահըն նօմոսունուն մէպտէնէ պիր ֆէրգի եօզ
տուր , վէ պիր պիրինէ մուխալիֆ օլամազլար . չիւնքի իքի նօմո-
սուն տա սէր չէշմէսի պիզզաթ Ալլահ քէնտիսի տիր :

ՋԺԻ : Իշպու էմրի օլան թէնպիհիլէր վագաա Ալլահանի տիրլէր .
վէ լաքին հէր վազըթ ինսանը պօրճուլ էտէմէտիլլէրինտէն , ազատ
նօմոս , եախօտ մուհալլէր թէնպիհ թէսմիյէ օլուրլար իսէ տէ , քի-
լիսէ քի ճէմի քրիթթիյանլարըն սէլամէթ վէսիլէ վէ վասէթալարընը

տիւշիւնմէյէ Գրիստոստան քէմալի տէրէճէտէ սէլահիյէթ ալմըշ տըր • իշպու ազատ , վէ մուհայյէր թէնպիհլէրի , էքիտ շէտիտ թէնպիհ էտէրէք , քէնտի էվլատարընա պէօյիւք պօրճ , վէ վազիֆէ նասպ վէ թային էտէր • շէօյլէ քի , օլ քի թէնպիհտէն էվվէլ ճայիզ իտի թէնպիհտէն սօնրա նաճայիզ օլուր • հաթտա մուզայիրինտէ պուլունան քիմսէ մահու չափ կիւնան իշլէր • զիրա (Մարթ. ԺԸ.) օ քի քիլիսէյի տինլէմէզսէ • սանա փուլթիէրէսթ սիյազընտա աստ օլունաճազ տէյի եազըլմըշ տըր • Գիլիսէնին պու թէնպիհլէրի էթմէյէ հազգը էմ սալլինտէն տախի պահս օլունապիլիր : Մատամ հէր ճիւսմանի հիւքիւմէթ , թապիաթ նօմոսունտան թէնպիհ օլունան մէվատտըն գանուլնէն ճէմաաթա հըֆզընը էմր էտէպիլիր • պիլ ֆարզ , միլլէթին ումումի խայրընա միւլթէալլիզ պիր չօզ խուսուսաթը , քիլիսէ տախի հա քէզա քէնտի էվլատարընըն ումումի խայրը իշին չօզ շէյլէր , վէ վէլէվ ազատ , վէ մուհայյէր օլունալար էմր վէ թէնպիհ էտէր • վէ հազգը իլէ էթմիշ տիր : Մէսէլա փէրհիզ թուլուն սէքեաթ վէրին , (տուք ողորմութիւն) « Եւ ապա պահեցին » : Գրիստոս էֆէնտիմիլզին քէլամը իլահիսինէ մէպնի : Ատէմլէրին մէշրէպինէ տայիր թէնպիհլէրի վէրէպիլիր • • •

ԶԺԵ . Պունլարը պատէլ իխթար • կէլէլիմ քի քիլիսէ իշպու օրուճ վէ փէհրիզ թէնպիհլինի ճէմաաթա վէրմէյէ վէ պուլուրմայա հազգը վաթ մը տըր : Պունա շէօյլէ ճէվապ վէրիլիզ • հազգը օլուր • էս կէրչի իշպու օրուճուն , վէ փէհրիզին թէնպիհի էսասէն աղիզ քիւ թապտա պուլունուպ , միւճիւպինճէ պիլլէրէ թէնպիհ օլունմուշ իսէ : (Մարթ. ԼԳ. 13.) « Պէն օնլարըն թէատտիսինտէ խարար կէյինիր իտիմ • փէրհիզ իլէ նէֆսիմի ալչատըրըտըմ • վէ տուամ գուճաղըմա տէօնէճէք » : (Եսայ. ԺԸ. 3: 3: 14.) « Փէրհիզլէրի փաք սազլայըն • տուալար իլան էտին » : (Թադ. Ը. 14.) գարը « Եկէրչի նիլարըն • տուալար իլան էտին » : (Ա. Թադ. ԼԱ. 13.) « Վէ եէտի կիւն փէրհիզ թուլթտուլար » : (Մարթ. ԿԸ. 11.) « Նէֆսիմի փէրհիզ իլէ թէսքին էթտիմ րուպալարըմ խարար օլտու • վէ օնլարա զէհը օլտում » : (Յովն. Գ. 5.) « Վէ փէրհիզ վազ էթտիլէր , վէ պէօյիւքլէրինտէն քիւշիւյինէ գատար խարար կէյինտիլէր » : Տէֆա (Մարթ. ԼԳ. 13.) « Օնլարըն (պէնի) ինճիլթտիլէրինտէ , խարար կէյինտիլէրիմ • նէֆսիմի փէրհիզ իլէ գըրարըտըմ • (խոճարհ առնէլի) վէ տուալարըմ գուճաղըմա տէօքիւլսիւնլէր » : Պու էսկի նօմոսուն փէրհիզի , վէ օրուճու օլտուլունա քեաֆի տիր • վէ հաթտա խասիմլէրիմիլզտէ իզրար էտէրլէր քի , էսկի ահատա փէրհիզ , վէ օրուճ վարըտը • վէ իճրա օլտուրուտու • հէմ էօյլէ պէօյիւք վուգուաթլարտա վէ թէհլիքլէրտէ Ալլահին մէրհամէթինի ճէլպ էթմէք իշին տէրիզ • Եախօտ օրուճ թու

Թուրուր խաի, վէ հսկի անորն պու ումուսի պիր գայիտէսի խաի :
 Եննի անորն օրուճ, եախօտ փերհիզ գայիտէսինէ կելինճէ, էվվէլա
 Յովհաննէս Մկրտիչ (Մարթ. Գ. 4.) « Վէ Յովհաննէս տէվէ Թուրուրն
 տէն էսպապ կելինմիշ խաի . վէ եէմէյի չէքիրկէ վէ եապանի պալ ի-
 տի » : Տէմէք քի, էթ եէմէյիպ փերհիզ Թուրարըտը, Գրիստոս
 էֆէնտիմիզ պիզէ իպրէթ կէօսթէրաի, հաչան զըրզ կիւն, վէ զըրզ
 կէճէ փերհիզ, եախօտ օրուճ Թուրուրուսա : (Մարթ. Գ. 2.) « Գըրզ
 կիւն վէ զըրզ կէճէ փերհիզ Թուրարազ, վէ սօնրա աճըգտը » : Քը-
 րիստոս Թէնպիհ էտէր քի, փերհիզ Թուրսուրար, հաթտա նէ կէօ-
 նէ Թուրաճագլարընը Թէնպիհ էտէր : (Մարթ. Զ. 17.) « Վէ հաչան
 փերհիզ Թուրարսանըզ միւրայիլէր կիպի մահդուն օլմայըն, քի եիւզ-
 լէրինի էքլիտիրլէր քի, ինսանլարա փերհիզ Թուրուրօրուզ տէյի կէօ-
 րիւնսիւնլէր . . . իլլա սէն փերհիզ Թուրուրուդունտա պաչընը Թէ-
 միզլէ, քի ինսանլարա փերհիզ Թուրուրօր տէյի կէօրիւնմէյէսին . իլ-
 լա փէտէրինէ խաֆիյէն (կէօրիւնէսին) վէ օլ փէտէրին, քի խաֆի-
 չն կէօրիւր, աչիքեար սանա էճիրինի վէրլը » : Տէմէք քի, օրուճ
 եախօտ փերհիզ հէմ ինսանըն ճանընը քէնտի մագսէտինէ մուվաֆ-
 ֆազ էտէր . եանի Թէնինի զայըֆլաթըր վէ ճանընը սէվինտիրիւր վէ
 գուվվէթլէնտիրիւր, Հէմ Ալլահ պու օրուճունու վէ փերհիզինի Թահ-
 սին, վէ գապուլ էտէրէք, իւճրէթինի վէ իլթիմաս էթտիյին շէյի,
 վէ միւքեաֆաթըր տա պունուն վէսիլէսիյէ սանա ինսան էտէր : Քը-
 րիստոսուն պու սէօղիւ վէ Թէնպիհի տիր . միւքեաֆաթընըն տախի
 փէտէրիմտէն վէրիլէճէյինի Գրիստոս քէնտի վատ պուլուրույօր : Տէ-
 մէք քի, օրուճ, եա փերհիզ Թուրմագ Թէնպիհի վար տըր . վէ իճ-
 րասընտա պուլունան քիմսէ Ալլահա մագպուլ պիր ամէլ, վէ Ֆազի-
 լէթ տախի իչլէր վէ իւճրէթինի փէտէր Ալլահտան ալըր . իլթէ պու
 իւճրէթէ Գրիստոս կէօյլէր խազինէսի իսմինի վէրլը : (Մարթ. Թ. 14.)
 « Օլ վագըթ Յովհաննէսին շակիրտլէրի օնուն (Յիսուսուն) եանընա
 կէլիպ տէրլէր . նիչին պիզ վէ Ֆարիսէլէր չօզ տէֆա փերհիզ Թու-
 րուրօրուզ, վէ սէնին շակիրտլէրին փերհիզ Թուրմայօրլար : Յիսուս
 օնլարա տէր . մէկէր միւմքլին մի տիր քի տիւյիւն խատէմէլէրի կիւ-
 յէկի եանլարընտա օլտուգճա եաս չէքսինլէր . ամմա կիւնլէր կէլէ-
 ճէք տիր քի, կիւյէկի իչլէրինտէն գալգար, վէ օլ զէման փերհիզ
 Թուրաճագլար » : Գրիստոս էֆէնտիմիզին պու սէօղիւնտէն տախի
 րանա աղնաչըտըր քի, առաքեալլար Գրիստոսուն մայէթիլտէ իքէն
 օրուճ եա փերհիզ Թուրմագ եաս Թուրմայա պէնզէր խաի . տիւ-
 յիւն իչինտէքիլէրէ տախի եաս Թուրմագ ճայիզ տէյիլ խաի . անճագ
 կիւյէկի նէ վագըթ քի իչլէրինտէն գալգաճագ օլուրսա, օլ վագըթ
 Թուրաճագ տըրլար : Տէմէք քի, Գրիստոսուն աչակերտլէրինին փեր-
 հիզ Թուրուն Թէնպիհի, Գրիստոսուն միւրատընա մուղայիր օլմատը-
 ղը շէօյլէ տուրսուն, Գրիստոսուն էմրի խաի քի, Առաքեալլար էվվէ-

լա քէնտիւէր, վէ քէնտի խելէֆլէրինէ տէ. եանի սօնրատան կէլէն քրիսթիանլարա պու փէրհիլի էմր էթսինլէր: (Մար. Բ. 18: Ղաւ. Ե. 33: ԺԸ. 12.) « Հաֆթատա իքի քէրրէ փէրհիլ թութուօրում » տէր փարիսեցի. օ քի դատիմ եահուտի միլլէթինտէ ատէթ իտի. վէ Ալլահ օլ փարիսեցիլի րէտա էթտի իսէ տէյիլ քի ծնուն ամէլի, եանի փէրհիլ թութուղու պիր քէօթիւ շէյ իտի. խանլըր, անճագ փէրհիլին վագթինէ. վէ փէրհիլի թութան քիմսէնին հալինէ եագըշմաղ ֆէվգէլատէ պիր իսթիքպար, վէ քէնտի նէֆսինտէ ղուրուրլիյէթ կէթիւրալի իչին ծնու րէտա էթտի: (Մար. ԺԵ. 20.) « Պու ճինս (շէյթան) չըգմաղ. անճագ տուա իլէ, վէ փէրհիլ իլէ » (Մար. Թ. 28: Ղաւ. Բ. 37.) տահա աչըղը Աննա մարգարէ տուլ պիր դարը, սէքսէն տէօրթ եաշընտա օլարագ, հիչ հէյքէլտէն այրըմագըտը. տուա իլէ, վէ փէրհիլ իլէ լէյլ ու նիհար (րապպա) իպատէթ էտէր տի: Պու տուլ դարը գօճա իլէ եալընըզ եէտի սէնէ տուրմուշ իտի. անտէն գօճաը վէֆաթ էտէրէք, քէնտի հիւանի րիզասը իլէ պաքիրէ գալմըշ, վէ Ալլահա լէյլ ու նիհար տուալար վէ փէրհիլլէր իլէ իպատէթ էտէր իտի. վէ պունուն իչինտէ Աւետարանտա մէտհի օգունուօր: Աննա եէթմիշ սէքսէն սէնէ տէյիլ քի օրուճ իլլա հէր հալտէ փէրհիլ թութու. եօգսա օրուճ օլսա իտի եէթմիշ սէնէ լէյլ ու նիհար թէհամմիւլ էտէմէյէճէյի պէտիհի տիր. վէ օրուճ թութաւ րըտը տէյի իտատա էտէն տիվանէ սայըլըր: Պու Աննա ազիղէ, վէ փէյղամպէրէ գարընըն Ալլահա մագպուլ օլան հալի, վէ շուրութու իպթիտա քէնտիսի պիքիր տուրմայա արզուլէտիլի իտի: Սանիյէն տուալէրի վէ լէյլ ու նիհար փէրհիլլէրի իտի. քի Ալլահ ծնու ազիղ էթտի, հէմ սէքսէն տէօրթ եաշընտաքի դարը միւթէմատիէն տէյիլ օրուճ, անճագ փէրհիլ, եանի թահամմիւլ էտէրէք, եավան եէմէքլէր իլէ Ալլահա քէնտինի պէյէնտիրտի: Բրօթէսթանլար էկէրչի փէրհիլտէն խօշլանմագսալար օրուճ թութուսլար, օ քի Ալլահա տահա մագպուլ պիր իպատէթ տիր, վէ ինսանըն ճանը օրուճ իլէ տահա ղիյատէ սէլամէթի պուլուր: Հալ պու քի նէ ծնու վէ նէ օլ պիրինի էթմէք իսթէրլէր. վէ պու իքիսինին իսիմլէրինտէն պիլէ իգրահ էտէրլէր. չիւնքի մագսէտլէրի տէյիլ ճանը պուլմագ, իլլա քիլիսէյէ հագարէթ էթմէք տիր. ամմա Աւետարանա թօգանըր իմիշ. օնա տա հէլպէթտէ պիր ֆէթվա պուլուրլար. լիսանլարըն գուվ վէթ. . . թըպըզ պունուն կիպի հիւանիւ ճէմալտէ էն մէհուրէ օլլան Զուդիթ եիւղ օն սէնէ տուլ գալտը: (Յուդ. Ը. 6.) Պու փէրհիլին վէ օրուճուն Ալլահտան խասսէթէն միւքեաֆաթը օլտուղու նու օգումագլար. չիւնքի կէօղլէրինէ գարարը վար: Վէլէլիմ ֆրիստոստան սօնրա փէրհիլ պապընտա վուղու պուլան խուսուսլարա: Առաքեալլար. (Գործ. ԺԳ. 2.) աշակերտլէր « րապպն խըզմէթինտէ վէ փէրհիլ իքէն, . . օլ վագըթ փէրհիլ թութարագ, վէ տուա է-

տէրէք, օնլարն իւզէրինէ էլ գոյտուար, վէ կէօնտէրտիւէր » . հա-
նի Պօղոս իլէ Բառնաբասը : Տէմէք քի հէր պիր բուհանի խըզմէթի
լայողը վէհն իւզրէ, վէ Ալլահ մագպուլ օլսուն տէյի, Առաքեալ-
լար իճրայա գալգըչտըղընտա, էվվէլա փէրհիզ թութարըտըլար, զի-
րա փէրհիզ իլէ Ալլահն ատալէթինի թէսքին, վէ մէրհամէթինի թէչ-
վիգ էտէր իտիւէր : Փէրհիզ, հախօտ օրուճ հօգ տուր տէյէն բրօ-
թէսթան պուրայը պիր էյի տիւշիւնսին, վէ մանա վէրսին, նիչին Ա-
ռաքեալլար փէրհիզ թութտուլար : Պուշլարն իսէ զաթէն հոգին
սուրբ իւզէրլէրինէ լութֆու իլէ էնմիշ իտի . օրուճ, փէրհիզ նէ լա-
զըմ իտի, լաքին Գրիստոս իչլէրինտէն գալգտը . արթըգ փէրհիզ թու-
թաճալար իտի . զիրա էֆէնտիլէրինին թէնպիհի պէօլլէ իտի : (Գրք. Ի. 9.)
գօրգույօր իտիլէր կէմի իլէ կիթմէյէ « Զիրա հէման փէրհիզ
կիւնլէրի կէչլյօրուտու » : Պու փէրհիզ, քի սեպտեմբերին սօնու-
տա, վէ հոկտեմբերին իլքինէ տիւշէր իտի : (Ղէւ. Ի. 27.) քա-
ռաքեալն հօրթուսու իգթիզասընա վէ թէնպիհինէ կէօրէ (32.) « Բէն-
տինն օրուճ իլէ, փէրհիզ իլէ էզլյէթ վէրմէլի » : Պու օրուճու գոր-
ծոց զիքը էտիյօր : Եկէրչի պու օրուճ լաղվ օլմուշ իտի իսէ, նիչին
օրուճ կիւնլէրի տէ հէմէն կէչլյօրուտու տէյի հաղըսըն . վէ քէնտի-
լէր թութմայօր իտի իսէլէր գայկըսընը նիչին չէքէյօրլար . օնլարն
հէփսինէ բրօթէսթան զահէր ճէվապ վէրէճէք : (Հաւ. Ժ. 2.)
« Պաղըսը ինանըր քի, հէր շէյի եէյէպիլըր . վէ զայիֆ օլան սէպ-
զէվաթ եէսին . օ քի եէր, եէմէյէնի զէվգլէնմէսին, վէ օ քի եէմէ-
յօր, եէյէնին իւզէրինէ հիւքմ էթմէսին . քիմիսի պաղը կիւնտէ փէր-
հիզ թութար . քիմի տէ հէր կիւն . հէր քէս քէնտի ազլընա տանըշ-
սըն . կիւնիւ տիւշիւնէն բապպ իչին տիւշիւնիւր . վէ կիւնիւ տիւշիւն-
մէյէ բապպ իչին տիւշիւնմէզ . վէ եէյէն բապպ իչին եէր վէ Ալլա-
հա շիւքըր էտէր, վէ եէմէյէն Ալլահ իչին եէմէզ վէ բապպա համտ
էտէր » : (2.) « Տահա էյի տիր էթ եէմէմէք, նէ տէ շարապ իչմէք .
վէ նէ օնու իլէ, քի գարընտաշըն թէօքէզլիր, եա սիւրչէր, եա
զայիֆլիյէ տիւշար օլուր » : Պու սէօզլէր, հին օրէնքտէ մէմնու, վէ
մէքրուհ սայըլան թաամլար իւզէրինտէ իսէտէ պուրատա Պօղոս ա-
ռաքեալ մախսուսէն պաշլայարագ, սօնրա սէօզլիւնիւ ումումէ կէ-
թիրիյօր : (20.) « Օլմայա քի եէմէք իչին Ալլահն պինասընը պօղա-
սըն » . պու նէ տէմէք . գարընտաշըն իչին էթ եէմէ, եաղը եէմէ,
վէ սայիր հիչ պիր շէյի, քի գարընտաշընը ճանընա զարարը միւճիպ
օլաճագ . եէմէ, եէմէ, եէմէ . պու նէ տէմէք տիր . փէրհիզ թութ
տէմէք տէյիլ մի : (Ա. Կոր. Բ. 13.) « Պուսու իչին էկէրչի եէմէք
գարընտաշըմը թէօքէզլտիրսէ, էպէտէն էթ եէմէմ, քի օլմայա
գարընտաշըմը սիւրչտիրէյի » : Պու տա էսկի անտըն մէմնու,
վէ մէքրուհ թութուլան թաամլարը իւզէրինէ իսէ տէ, քէզալիք
Պօղոս առաքեալ քէնտի ատէթի իւզէրէ մախսուս եէմէքլէրտէն

պաշլայրալ , սէօղիւնիւ ումումէ գալտըրըպ եազար . տէմէք քի
գարընտաշըմ իշին փերհիդ թուլթաճաղըմ , վէ օլ եէմէք , իսթէր մէք-
րունհ օլսուն , իսթէր օլմասըն . մատէմ գարընտաշընըն օնտան թէօ-
քէղիմէսի ճիհէթի վար . եէմէմէյի թէնպիհ էտիյօր եանի փերհիդի :

Պօղոս առաքեալ քէնտի իւզէրինէ եազըյօր , քի չօգ տէֆափէր-
հիդ թուլթաում , (Բ. Կորն. Զ. 5.) « Ույգուսուղլուգտա , փերհիզէր-
տէ » էօմրիւնիւ կէշիրտի , իշպու հսկոնմ սէօղիւ ույգուսուղ տուր-
մադ տրր . ամմա տէյիլ քի մէճպուրիյէթ թահթընա կիրիպ , ույու-
մամադ տրր . պիլ Փարզ . տէկիրմէնէ ալըշմամըշ գաթ , պիր կիւն
հասպէլ վուգու , տէկիրմէնէմիյէ միսաֆիր օլուրսա , օլ կիճէ կէօղէ-
րի ույգու կէօրէմէդ . աճապա Առաքեալըն իշպու ույգուսուղ տուր-
տոնմ տէմէսի , պու մէճպուրիյէթ գապիլինտէն օլան հսկում մու
տուր , Խայր , Ալլահ խաթըր իշին եաթըպ րահաթ էտէպիլիւր իքէն ,
կիճէլէրի էսրարը իլահիլի թէէմմիւլ վէ թէֆէքթիւր տուալար իլէ ,
փերհիզէր իլէ կէշիրմէք տէմէք տիր . Եօգսա փօլիստէքիլէր փերհիդ ,
եախօտ հսկում էղիյէթինի չէքիյօրլար տէյի Ալլահըն էն սէվկիւլիւլէ-
լէրի ատտ օլուսմալը իտիլէր : Էօյլէ եա :

ԶԺԶ . Պու գատարը աղիդ քիթապտան , լաքին օրուճուն վէ փէր-
հիզին թէնպիհի , Ալլահըն շիֆահէն քէլամընտան իշթիպահ գապուլ
էթմէզ տէրէճէտէ վէ տահա զիյատէ թէպէյիլին էտէր : Պունա էվա-
յիլտէն պէրու ումում քրիսթիյանլըղըն իթթիֆադ վէ իթիգատը տէ-
լիլ քեաֆի տիր . տիւնեա եանըլմըշ , բրօթէսթան մը տօղրու ի-
միշ . . . :

Տէրտուղիանոս (Յալ ահմեդ . Գ. Բ.) շէօյլէ եազար . « Աազաա
Աւետարանտա փերհիդ (օրուճ) կիւնլէրի , սատէ օնլար թախսիս օ-
լունմուշլար տէյի (գաթօլիքլէր) սանըյօրլար . նէ զաման քի կիւլէ-
յի գալգտը , վէ պու կիւնլէրի սատէ քրիսթիյանլար քէնտի փերհի-
զինէ ճայիդ կիւնլէր ատտ էտէրլէր » : Քէէննի Մօնթանիսթլէրին
թուլթաուղու թուլ միւտտէթ , վէ միւթէմատիէն էյյամը փերհիդ հէմ
սըզը հէմ զիյատէ վէ Աւետարանա տահա միւթապըդ տըր տէմէք իս-
թէր , եանի տայիմա փերհիդ թուլթալը տէյիլ . պազը կիւնլէրտէ սա-
տէ իշթէ պու տա բրօթէսթանա էն զըտտ իթիգատտա իմիշ . . . :

Ս. Հերոնիմոս (Թաւղլ . Եր. ա . Մարկէրոս .) շէօյլէ եազար « Պիդ
սատէ պիր գըրդ կիւնլիւք փերհիզինի պիր սէնէ գարֆընտա , Առաք-
եալարըն ըրվայէթինէ կէօրէ , պիզէ թախսիս օլունմուշ վազթընտա
թուլթալըդ : Օնլար (Մօնթանեանլար) եըլտա իւշ քէրրէ գըրդ կիւն
փերհիզինի իճրա էտէրլէր . սայքի իւշ գուրթարըճը սիյատէթ չէքմիշ
կիպի , տէյիլ քի պիր . ամմա Պէնտէկոստէ կիւնլէրինի միւսթէմա
թուլթարադ , սէնէնին պիւթիւն կիւնլէրինտէ փերհիդ թուլթադ ճա-
յիդ տէյիլ տիր . եա , մէճպուրէն փերհիդ թուլթադ պաշգա , վէ ըր-
դա իլէ թուլթադ պաշգա » . Պու աղիդ գաթ կաթողիկէ քիլիսէնին

մագսէտիւնի վէ ուսուլինի Մօնթանիսթէրին էն սրգը ուսուլի իլէ
րուպար էտէրէք պունու եաղըյօր . տէմէք քի , փէրհիդ թէնպիհի
Առաքեալարըն ումուժի պիր թէնպիհի օլտուղունու , վէ քիլիսէ-
տէն ումուժի իծրա օլունտուղունու թահրիր վէ թատիդ էտիյօր :

Կանկրէտեան սինօթ , 324 թարիխինտէ խալը եպիսկոպոսլար-
տան , վէ վարդապետլէրտէն իպարէթ , թէճէմմիւ էտէրէք « Պիր մա-
ղուրու ճիսմանիսի օլմայանա (եանի վիճուածէ պիր խասթէլիդ , եա
իլլէթի օլմայան քիսէյէ) ումուժէն թէնպիհ օլունմուշ թախսիս օ-
լունմուշ կիւնլէրտէ մահֆուղ օլմուշ փէրհիլլէրի , թէքէպպիւրիւք
էտէրէք . վէ սատէ փապար կիւնլէրինտէ փէրհիլ թութմալը տէյէն-
լէրէ , վէ փէրհիլի պօզանա լանէթ , անաթէմա օգուր » : Զօլմ պու
սինօթտա պիր բրօթէսթան պուլունսա իմիշ , սինօթ պէօյլէ եանլըշ
գարարլար վէրմէզ իմիշ . . . :

ՋԺԷ . Փէրհիլ պապընտա ճէմի հայրապետլէրին եաղտըղլարը
պունուն կիպի տիր . եօգարըտա տէտիլիմիդ կիպի , կաթողիկէ քիլի-
սէնին ատէթ վէ աղիդ ըիվայէթինէ կէլինճէ քիլիսէնին պիտայէթին-
տէն չիստիյէ տէկին փէրհիլլէրի թութմալ , քրիսթիյան ճէմաաթը-
նըն պիր մուգատտէս վաղիֆէսի վէ տէյնի տիր . վէ պու թէնպիհ Ա-
ռաքեալարտան պիլլէրէ պախշ օլունմուշ . չէօյլէք , էվայիլտէ հէր
քիմ պու թէնպիհի թութմաղսա խտի ճէզալանըր խտի : Վէ փէրհիլ
եօգ տուր վէ պօշ չէյ տիր տէյէն , հիշ պիր քիմսէ , Լութէրէ վէ Գալ-
վինէ գատար պուլունմատը : Անճազ տահա զիյատէ չիտտէթլի , վէ
սրգընա թութմալը , եախօտ չու կիւնտէ , տէյիլ պու կիւնտէ թութ-
մալը տէյի , իտասայա պաղըլար էվլէլճէ , պիլ ֆարզ Մօնթանիս րա-
ֆըղըլարը գըյամ էթմիլլէր իսէ տէ , քիլիսէ րաֆըղըլար միսիլլիւ ,
օնլարա անաթէմա լանէթնամէ օգուտու . վէ պու իտասալարը Ա-
ռաքեալարըն թէնպիհլէրինէ մուղայիր տիր տէյերէք , քիլիսէ հէմ
գապուլ էթմէտի , հէմտէ մուաննիտլէրի քէնտի սիւրիւսիւնտէն իխ-
րաճ էթտի : Քիլիսէնին պիտայէթինտէն պու անէ տէկին (քառաս-
նօրեայ պահք) եանի գըրգ կիւնլիւք փէրհիլ . քի պէօյիւք օրուճ ,
եախօտ (մեծ պահք) տախի թէսմիյէ օլունուր . պէօյիւք իթիգատ ,
վէ հիւրմէթ իլէ քրիսթիյան ճէմաաթընտան պիլ ումում , վէ տիւն-
եանըն չար էթրաֆընտա պիլ իթթիֆազ թութուլուր : Հաթտա Գը-
րիստոս էֆէնտիմիլլին գըրգ կիւն գըրգ կիճէ օրուճ թութուղունա
էմսալէն պիլլէր տախի ապիտանէ թութարըզ . վէ հաֆթատա իքի
կիւն փէրհիլ , եանի Աստուածածին կիւնիւ , քի չորեքշաբթի տէմէք
տիր , Աստուածածինէ իքրամէն , վէ ճումաա կիւնիւ Գրիստոսուն
միւպարէք էղիյէթլէրինէ հիւրմէթէն փէրհիլ թութարըզ , վէ պէօյլէ
սէնէմիդ 365 կիւնտէն իպարէթ օլարազ , էյամը իլահինին օնտալը-
ղընը օթուղ ալթը կիւնիւնիւ Ալլահա սունարըզ , եանի մեծ պահքն
պէօյիւք բարեկենդան փաղարընը սայմայարազ , վէ Ծաղկազարդ փա-

զարնը սայմայարագ , տիկէր տէօրթ փաղարլարը օթուղ ալթըյա զամմ էտէրէք գըրդ կիւն , քի 365 կիւնիւն օնտա պիրի վէ օնտալը զը տըր , Ալլահա գուրպան սունարըզ , վէ պէօյիւք հաֆթա փէրհի- ղինի տախի , Գրիստոսուն աղիզ սիյասէթլէրի խաթըր իչին Գրիստո- սա , վէ Գրիստոսուն խաչընա իքրամէն քիլիսէ պու գըրդ կիւնէ զամմ էտէր :

Քէզալիք սայիր հաֆթա փէրհիլլէրինի , աղիպինտէ կէլէճէք եօրթուլարը լայըզը վէհճ իւղէրէ թաաղիմ , վէ իճրա էթմէք իչին , էվվէլինտէն ճանըմըզ հաղըրըզ կէօրսիւն տէյիւ քիլիսէ քէնտիսինէ Գրիստոսուն , վէ Ալլահն թութտուղու թարիզի էսաս իթթիխազ է- տէրէք , վազիթ վէ վազիթ թէնպիհ էթմիչ : Պունա հիչ պիր քիմսէ մանա վէրէմէզ . հէր քէս Ալլահ խաթըր իչին քէնտի քէնտինէ էղի- յէթ վէրիր , վէ կիւնահլարընա մաղֆէրէթ , վէ քէֆարէթ տիլէր . վէ ալըր : Վէ պու ատէթ էյի շէյ օլտուղունտան , Ալլահն մէմնու- նիյէթինի պատի օլուր : Վէ սէն Ալլահտան կէօյլէրին խաղինէսինի պու փէրհիլլէրէ իւճրէթ ալըրսըն : (Մատթ. 2. 17.) :

ՋԺԸ . Լաքին հէր նիղամըն պիր տէ մազսէտի օլտուղու կիպի , նասըլ քի հօգարըտա (ՋԺԱ.) տէտիք . իշպու օրուճ , եախօտ փէր- հիլ թէնպիհինին տախի մազսէտի խայրիյէսի , վէ բուհանիյէսի վար տըր . եանի թէն ճանա զալէպէ էթմէսին տէյի եալան եէյիպ , եա- խօտ հիչ եէմէյիպ , քէնտի քէնտիմիղէ էղիլէթ վէրմէք տիր : Տարպը մէսէլ տիր քի , մազսէտիք հիչ պիր մուամէլէ ինսանտա օլամազ . չիւնքի մուամէլէ մազսէտին խայրը իչին իճրայա գօնուլուր : Քիլի- սէնին իշպու թէնպիհի ինսանը աղըր սըզընթը իրէ պօրճուլ էթմէզ , եանի պիր մազուրու շէրի իչին , քիլիսէնին մէրհամէթի իղթիզասըն- տան տըր քի , օնլարը միւսթէմնա թութար . պիլ ֆարզ ալթմըչ եա- շընտան հօգարը օլան ատէմլէրի վիճուտտէ , քի զաաֆ քէսպ էթ- միլլէր , վէ վիճուտճէ գուվվէթլէրի գալմամըչ : Քէզա չօճուզլարը , քի պէօյիւյէճէլլէր քէզա խասթէլլէրի վէ հէփ օլ սէնաաթլարը քի , փէք աղըր տըրլար , վէ փէրհիլլի պօզմայընճա իճրալարը փէք կիւճ օլուր : Պիլ ֆարզ գահվէճիլլէր , լօգանթաճըլար , ֆուրուճնու- լար , գասապլար , տէմիրճիլլէր , էքինճիլլէր վէ սայիրէ օնլարը , քի բարոյական Աստուածաբանութիւնա հէվալէ , վէ իրսալ էտէրիզ : Պու սընըֆ քիմսէլլէր , էվվէլա տանըչըր , վէ քէնտի մահէլլի բուհանիյէսի- նէ միւրաճաաթ էտէր , վէ իղին ալըր , վէ ալմազսատա միւզթաղա- յը թապիաթը թէնպիհ , վէ մազսէտ , վէլ մասլահաթ քիլիսէ պուն- լարա խաֆիէն բուխսաթ վէրիր , եախօտ դանունէն պու թէնպիհ- տէն օնլարը միւսթէսնա թութար :

Իշպու մէպտէյէ մէպնի տիր քի , քիլիսէ կէրէք պու փէրհիլլէր տախիլինտէ եանի կիւնլէրինտէ վէ կէրէք պէօյիւք եօրթուլարտա պը- սալ օլմասընը , վէ քիլիսէճէ թանթանալը պսակլար իճրալէրինի , վէ

գիյնէթլէրինի եասագ էտէր . ֆագաթ մահգուրու շէրի պասթըղը գէման , քիւ եախօտ դայրը քեսմի տիւյիւնլէրին օրհնել օլմասընա , քիլիսէ մէէգուենլէթ վէրիր : Պու տա քիլիսէնին մէրհամէթինտէն նաշի տիր : Վէ պու ալայ , վէ զիյնէթլի կիւնլէրտէ , վէ փէրհիզլէրտէ քիլիսէնին եասագ էթտիլի պու սէպէպէ մէպնի տիր . քի փէրնիզ , եաս կիւնլէրի տէմէք , վէ եօրթուլար Ալլահա իքրամէն սուենուլան զիյնէթ տէմէք օլտուղունտան , թապիւթ հօմոսունա պագարսագ , ճանըն եասը վէ յապաշխարանք կիւնլէրինտէ պիզէ թէն սէֆաթընտան տուր օլմագ կէրէք տիր . քէզալիք Ալլահա թագտիւմ օլունան եօրթու զիյնէթլէրինէ , թէն վէ տիւյիւն զիյնէթլէրի իսթիլաթ էթմէսին . զիրա կիւնէշ սողտուղունտա , եըլտըղլարա կէօրիւնմէմէք տիւշէր :

Աթի . Բրօթէսթանլար տէր քի , օլ օրուճլար էսկի հօմոստա վար իտիլէր , վէ օնլարը Ալլան իսթէր իտի . եէնի անտտա եօգ տուր : Պունլարա պիր թէք ճէվապ եէթէր . ճանճա փէրհիզ , եա օրուճ թութմագ էյի պիր շէյ մի տիր . եօգսա ֆէնա պիր շէյ մի տիր : Ֆէնա իսէ նիշին վէ նամըլ Ալլան պունու թէնպիհ էտիյօր . վէ աղիզլէր վէ Բրիստոս քէնտիսի : Հա քէզա Առաքեալլար պունու նամըլ իճրա էթտիլէր : Օրուճ էյի իսէ , էսկի հօմոստա օլտուն , եէնի անտտա օլտուն , Ալլան տայիմա օնու իսթէր , զիրա թապիւթճա էվվէլ էյի օլան շէյ սօնրա քէօթիւ օլամագ . վէ Ալլան տախի թէպտիլ օլամագ : Վէ բրօթէսթանլար օրուճ վէ փէրհիզ թութմուշ օլտուղլարը իշին , էկէրչի սիզ նիշին փէրհիզ , եախօտ օրուճ թութտունուզ տէյի Բրիստոս քէնտիլէրինի ախրէթտէ մէսուլ թութար տէյու , իսէվֆինի շէքէյօրսալէր , պու իպրէթի էֆէնտիւ պիզ սէնտէն ալտըգ տէսինլէր գուրթուլուրլար . գօրգմասընլար : Ես մագալլան պէն սիզէ իպրէթ վէ էմսալ կէօսթէրտիւմ , պէնիւմ կիպի նիշին թութմատընը տէյի , Բրիստոս էֆէնտիւմիզ պունլարա սիւալ պույուրուրոս , պիզէ Ղութէր , վէ Գալլին պէօյլէ էօյրէթտի . կաթողիկէ քիլիսէ փէրհիզ թութտուղու իշին , պիզ օնուն զըտտընը իսթիար էթտիք , ճէվապընա Բրիստոս գանմագ . վէ տէյէճէյինի օնլարա սէօյլէյէճէք տիր : « Իշթէ անդ եղլիցի լալ եւ կրճել ատամանց » :

ԵՒԿԻՐՄԻ ԻՔԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՔԻԼԻՍԷՆԻՆ ԹԱՐԻԳԱԹԸ ՐՈՒՀԱՆԻՅԷՍԻ,

ՎԷ ՄՈՒԳԱՏՏԷՍ ԱՅԻՆ ՈՒ ԱՏԷԹԼԷՐԻ

ՁԻ. ԻՇՊՈՒ քիթապըն պիտայէթինտէ (ԴԷ.) քիլիսէնին իւ-
շինտէ պուլունան կիրուհ ումումէն իքի տիր. եանի
րուէսսայի րուհանի կիրուհի, վէ ավամ կիրուհի, Բուհանի կիրուհի,
Առաքեալար, վէ անէրին խէլէֆլէրի տէմէք օլտուղունու, մահէ-
լինտէ եաղտըգ. Իշպու ֆասըլտա քիլիսէնին րուէսսայը էքրէմի պու-
լունան, Սրբազան ֆափա հաղրէթլէրինի. վէ եպիսկոպոսլարը պէր
թարաֆ էտէրէք. սատէ քահանայ վէ երեցլէրին տէրէճէսինի, վէ
պիր պիրինտէն ֆէրգլէրինի, վէ իշպու րուհանի խըզմէթճիլէրին հիյ-
նի մէճմուրիյէթտէ ճարի օլան ալին ու ատէթլէրինի, եանի սրբազան
արարողութիւն ծէսլէրի իւզէրինէ խիւլասէթէն սէօլլէյէճէյիլ :

ՁԻԱ. Օնլար քի Գրիստոս էֆէնտիմիդտէն թէէսիս, վէ թէնպին
օլան էսրարը իլահինին իճրասընա քիլիսէ րուէսսայը մուազգամըն-
տան, եանի ֆափատան, վէ եախօտ եպիսկոպոսլարտան քահանայ
ձեռնադրել օլուպ, կարգ վէ մէզունիյէթ ալըպ, Ալլահանի խըզմէթ-
լէրէ նասպ ու թային օլմուշլար. ումումէն կղեքիկոս, րումա (Քա-
ղոս եա շղիւսոս). վէ թիւրքճէ գուրա, վէ հայճա վիճակ, եախօտ Ալ-
լահըն ինայէթլէրինէ, վէ մէճմուրիյէթլէրինէ. վէ պունտան տօլայը
իւճրէթ, վէ միւքեաֆաթլարընա պիլութֆիլի Ալլահու թաալա հիւ-
սէմէնտ վէ մէրթսիսօր օլտուգլարընտան հայճա (ժառանգաւորաց
կարգ) թէսմիյէ օլտուլար. Իշպու ժառանգաւորաց կիրուհի ումումի
օլուպ, հէր րուհանիյէ մախսուս տուր. Պունլարըն իշինտէ պազը
րուհանի կիրուհի վար քի, պիր գանուլ վէ գախտէյի րուհանիյէ
թաթպիդէն եաշարլար. վէ էօմիւրլէրինի ավամ կիրուհինին խըզ-
մէթի րուհանիյէսի ուղրունա ֆէտա էթմիշլէր վէ էտէրլէր. վէ պուն-
լարա (աշխարհական գղեր). եանի տիւնեալի քահանայլար իսմինի
վէրիլլէր. Պունլար էվայիլտէն պէրի պիքիր հալինտէ գալտըզլարը իշին
վարդապետ, եա քահանայ, վէ եախօտ էվլէնիր տէ սօնրա կարգ ա-
լըրալար, տէրտէր իսթիլլահը իլէ թէսմիյէ օլուլար. Պիգիմ սէօ-
զիւմիլզ պունլարըն իւզէրինէ տէյիլ :

Անճազ քիլիստէն օլ րուհանիլէր հազգընտա տըր քի քէնտի ճան-
լարը սէլամէթի իշին, եանի պիր շիրքէթի րուհանի հազգընտա տըր
քի ճանլարըն ուղրուրունա տահա պիր ֆաղիլէթլի էօմիւր կէշիրմէք
իշին, վէ քէնտի նէֆալէրինին սէլամէթի իշին, պիր բէյիսի րուհանի

Թահթը խտարէսինտէ , վէ գօմանտաարնտա Ֆուգարէիք , վէ պիքիւ-
լիք , վէ իրօպաք էքմէք Եեմինի պաղը իլէ քենտի քենտիքիքինի պաղ-
լայըպ , պիք մահէլի մախսուսէտէ , վէ տիւնեատէն տուր Եէրտէ Եա-
շարյար : Ֆագաթ պոււնա կաթողիկէ քիլիսէնին մուվաֆագլիյէթի ,
փէք էլզէմ տիր : Պու շըրութ իլէ մէշըրութէ օլան իթթիֆագ , վէ իճ-
թիմա , Եալընըզ էրքէք ըուհանի կիրուհինէ մախսուս տէյիլ , պաղը-
տա օլուր . նասըլ քի , խալլըճա էմսալի վար . նիչէ պաքիրէ գըղլար ,
վէ Եախօտ իչլէրինտէ տուլ գարըլարը տախի գապուլ վէ տախիլ է-
տէրէք , մէմտուհ Ֆագըր հալի , պաքիրէիլի , վէ իրաարը Եէմին ի-
լէ հուզուրի պարիտէ նէզը էթմիլ , վէ միւթահիւտ օլմուշ տուրլար .
վէ էօյլէ տէ Եաշարլար , Իշթէ պու կիրուհէ տախի ըուհանի շիրքէ-
թի իսմինի , Եանի մայրապետիք . կուսանաց ընկէրուքիւն , վէ մա-
հալլէրինէ մայրապետանոց , Եախօտ կուսանաց միւնաստան իսմինի
վէրիքիզ : Քէզալիք պուշլար տա էվլէրիլէր կիպի , կաթողիկէ քի-
լիսէտէն միւվթաղ , վէ միւսատտագ օլմալը տըրլար : Վագա Ս. Ան-
տոն , Ս. Բարսեղ , Ս. Սղոստինոս , Ս. Բենետիկոսուոն գէմանլարըն-
տա իշպու թաստիգ իճրա օլմամըշ իսէ տէ էօյլէ միւհթէրէմ աղիզ-
լէր միւհասիսլէրի օլտուղունտան , վէ պուլունտուղունտան թաստիգ
լուզումի Եօղուտու . պատէհու քիլիսէ պաղը վուզուա կէլէն ույ-
ղունսուզուզլարին էօնիւնիւ ալմագ իչին տէօրտիւնճիւ Լատերան
սինօթունտա 1213 տէ գարար օլտու : Եանի պիր թարիգաթըն ըէսմի
օլմասընա քիլիսէնին թաստիգի շարթը իգթիգաընտան տըր : Իշպու
ըուհանի կիրուհէք , քի տիւնեատան քէնտիլէրինի մահրոււմ էթմիլ-
լէր , վէ Եալընըզլըղա րայէթ էթմիլլէր , միայնակեաց , վէ ճգնաւոր ,
վէ կրօնաւոր , վէ կանոնաւոր . Եւն . քէնտի հալլէրինտէն , վէ գա-
նունլարընտան , վէ չէքտիքլէրի էզիլէթլէրտէն ալարագ , թէսմիլէ օ-
լուրլար . զիրա միայնակեաց , խալի պիր մահէլտէ Եալընըզ Եաշայան
քիմաէյէ տէրլէր . ճգնաւոր փէք սըզը տիւնեաճա վէ թէնճէ սէֆա-
լէրտէն վագ կէշտիքտէն մաատա , տիւրլիւ էզիլէթլէր վէ մահրու-
միլլէթլէր , վէ օրուճ վէ փէրհիլլէր իլէ լէյու նիհար քէնտի վիճու-
լէրինէ զալէպէ էտէրլէր :

Ջիթ . Պուշլարըն թարիսճէ պիտայէթի , վէ զուհուրու 249 սէ-
նէսի Դեկոս կայսըն հէնկիամընտա օլմուշ . օլ վագըթ քի , քրիս-
թիյանլարը կէրէք սիլահ իլէ կէրէք աթէշ իլէ գօվալարըտըլար :
Պուշլար փութփէրէսթլէրին լէյլ ու նիհար թէատտիսինտէն քէնտի-
լէրինի խէլաս էթմէք իչին քիմի տաղլարա , քիմի իգսիզ չէօլլէրէ ,
քիմի մաղարալարա , քիմի գայալար Եարըզլարընա սըղընաքագ ,
Ալլահ խաթըր իչին պէօյիւք մահրումիլէթ իլէ քրիսթիյան էօմրիւ
կէշիրիր խոլլէր . լաքին սօնրատան օլ գատար պու սէմալի էօմրիւն
լէզլէթինի ալտըլար քի , Ս. Կոստանդիանոս կայսր քիլիսէյէ սէր-
պէսթլիք , վէ սէլամէթ պայրաղընը չէքիպ , քրիսթիյանըղըն ինթի-

չարը պապընտա ֆէրման սատըր էթտի իսէ տէ եինէ օլ ազիզ ճըգ-
նաւորլար, վէ կրօնաւորլար տիւնեա տէպտէպէսի, վէ շամաթասը
իչինէ կիրիւ, իսթիւթ էթմէյի հիչ իսթէմէտիլէր « Բէմալէթին պա-
ղը մուհապպէթ տիր » . Պօղոս առաքեալըն (Կող. Գ. 14.) եպտըղը-
նա կէօրէ :

ՁԻՔ . Պու թարիգաթլարըն միւճիտլէրի էվվէլա Պօղոս, վէ Ան-
տոն ազիզ ճգնաւորլար օլտուլար . վէ Երուսաղէմ տիյարընտա, վէ
Մըսըր չէօլլէրինտէ օլ դատար չօգ ճգնաւորլար իէյտա օլտուլար քի,
պիրի անապատական իսմինի ալար, տիկէրի բուհպան կիրուհինին ա-
թասը ատտ օլունտու : Ս. Պախօմիոս Աբբա հայր Մըսըրըն թէպայի-
տէ չէօլլէնտէ միւնթաղամ մանասթըրլար ինչա, վէ բուհպան թարի-
գաթը թէէսիս էթտի . Ս. Բարսեղ շարգտա, վէ Ս. Բենետիկտոս
ղարպտա մունթաղամ դանունլար, վէ բուհպանլար թարիգաթընա
փէք մուվաֆըգ սէլամէթ ուսիւլլէրի եաղտըլար, վէ պունլար շիմ-
տիքի էվրոփատա տա Ֆրանչիսկեան Դոմինիկեան, Օգոստինեան եւն.
թարիգաթլարա էսաս, վէ գաիտէյի ումումի վէ բէհպէր օլտուլար :

ՁԻԳ . Էվայլէտէ, շարգտա ալէսէվլիյէ աշխարհական քահանայ-
լար էվլի պուլունտուղլարընտան, պիր շէհրէ եպիսկոպոս էթմէք
լուղումի հէնկեամընտա, չէօլտէքի բուհպան կիրուհինին էն ալիմի-
նի, էն Փագիլէթլիսինի ինթիսապ էտէր իտիլէր, վէ բիղալարընը
թահսիլ էտինճէյէ դատար խայլըճա զահմէթլէր չէքէր իտիլէր : Վէլ
հասըլ սօնրատան կէրէք շարգտա, վէ կէրէք զարպտա կրօնաւորլար
ճգնաւորլար վէ բուհպանլար օլ դատար չօղալտըլար քի, տաղարը
վէ մաղարալարը տօլտուրտուգտան մատա, գայալարը օլտուլար, վէ
իչլէրինտէ սաքին օլտուլար . վէ պիր վաղըթ օլտու քի սուբբ վէ
Ալլահ ատէմի արամայա չէօլլէրէ, վէ տաղարըն ինլէրինէ, վէ մա-
ղարալարընա չըգար իտիլէր . վէ օլալարտա արղու էթտիքլէրի ատէմ-
լէրի պուլունտուլար : Շիմտի իսէ կիւնահլարըմըղըն եիւզիւնտէն
օլ ազիզ մէսքեանլար, խըրըղլար վէ խայլիլէր եաթաղը օլուպ կէ-
լէն վէ կէչէն ատէմլէրին մուճիպի տէհչէթի, վէ նէֆրէթի օլտու-
լար . էվվէլ սաատէթ մէսքեանլարը օլուպ, Փագիլէթ բահիյէսի վէ-
րիր իտիլէր . շիմտի իսէ դան գօգար մաղարալար թապիր օլուրլար :

ՁԻԸ . Պունլարըն հալը քէֆիյէթի շէօլլէ իսի . շիմտի կէլէլիմ
իչպու թարիգաթլարըն իճատը Ալլահա մագպուլ պիր շէյ մի տիր .
եօգսա Ալլահըն իսթէմէտիյի շէյ տիր : Քէզալիք պու թարիգաթլա-
րըն իչինտէ պուլունանլարըն պիքիր տուրմալարը, Ալլահըն էմրինէ
մուվաֆըգ, վէ Ալլահա մագպուլմու տուր . վէ հէմ վաղիֆէլէրինէ,
վէ մէմուրիյէթլէրինէ մուվաֆըգ մը տըր : Սանիյէն պունլարըն վա-
ղիֆէլէրի նէ տիր : Սալիսէն կէրէք աշխարհական քահանայլար օլ-
սուն, կէրէք թարիգաթ բուհպանլարընըն օլսուն վաղիֆէլէրինի
վէ խըղմէթլէրինի բուհանիճէ իճրա էթտիքլէրինտէ, իսթիմալ էթ-

տիքէրի քեաֆֆէյի ային ու ատէթ Ալլահն էմրինէ մուվաֆոգ տըր .
մուղայր տէյիլ տիր : Պիրէր պիրէր պունլարը պէյան էտէլլիմ :

ՊԱՊԱԿ ԵՎԱԼԵԼ

ԹԱՐԻԳԱԹԸ ԲՈՒՀԱՆԻՑԷ ԱԼԼԱՀԸՆ ԷՄՐԻՆԷ ՄՈՒՎԱՅԸԳ ՕԼՈՒՊ,
ԱԼԼԱՀԱ ԶԻՅԱՏԷՍԻՅԼԷ ՄԱԳՊՈՒԼ ՏՈՒՐ .

ԲԵԶԱԼԻԲ ՊՈՒՆԼԱՐԸՆ ՊԻԲԻՐ ՀԱԼԻ ՀԷՄ ԱԼԼԱՀԸՆ ԷՄՐԻՆԷ
ՄՈՒՎԱՅԸԳ, ՀԷՄ ՄԱԳՊՈՒԼ ՊԻՐ ՀԱԼ ՏԸՐ

ՋԻՉ . Եղիա մարգարէ Թեղբացի , վէ օնուն չակիրտի եղիսէ , քի
Եղիանն մաչլահը իւղէրինէ աթըլմասը իլէ մարգարէ օլտու (Գ. Թաֆ.
ԺԹ. 17. 19.) « Զէօլտէ , վէ Կարմէլոս տաղլարընն պաչլարընտա
սաքին օլարագ , էքսէր էօմիւրէրինի տաղլարտա կէչիրտիլէր . վէ
պունլարա պագարագ շիտիքի վագըլթէրտէ Կարմեղեան թարիգա-
թը իճատ օլունմուչ , վէ մաաիֆթիլար Եղիա մարգարէնին զիքրիլէ
միւֆթէիթր օլտուլար : Էսկի նօմոստաքի վուգուաթը պէր թարաֆ
էտէրէք , էվվէլա Բրիստոս էֆէնտիմիլ քէնտիսի (Մալի. Ժ. 28. 29.)
« Հէր քիմ քէնտի խանէսինի , գարընտաչլարընը , գըզ գարընտաչլա-
րընը , վէտէրինի , մատէրինի , էվլատլարընը , վէ թարլալարընը պէ-
նիմ խաթըրմ իչին , Էհալիօտ Աւետարան իչին պըրագըրսա , էօթէ
տիւնեատա եիւզ գաթ զիյատէսինէ մուվաֆֆագ օլաճագ , վէ էպէ-
տի էօմիւրէ մալիք օլաճագ » տէյօր : Բիլիսէ իչինտէ տալի Բրիստոս
էֆէնտիմիլին պու սէօղիւնէ . վէ տիկէր թալիմաթլարընա մէպի .
րուհանի թարիգաթլարա թէչէպպիւս օլունտու : Տէմէք քի րուհանի
թարիգաթ Ալլահա մագպուլ պիր հալ տըր . հէմ գէվճէյի պըրագըլ ,
պիքիր տուրտուղու Ալլահա վէ Բրիստոսա մագպուլ օլտուղու հալ-
տէ , հիչ տիւնեայա կիրմէյէն , վէ պիքիրիլի իսթիյար էտիպ . տաղ-
լարա , վէ չէօլլէրէ չէքիլիպ , Ալլահն էսրարընա քէնտի քէնտիսի ի-
թա վէ ֆէտա էտէն քիմսէ տճապա նէ գատար զիյատէ Ալլահա մագ-
պուլ օլաճագ տըր :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐԻՄԻՅ (Մաթթ. Գ. 1.) « Եահուտիստան չէօլիւնտէ
Յովհաննէս Մկրտիչ վազ էթմէյէ կէլիլ » : Եսալի մարգարէ , զաթը
րուհ իլէ Յովհաննէսին չէօլտէ չըգան սէսին տույտու , վէ եազտը .
(Խ. 3.) « Զէօլտէ չաղըրանըն սէսի , րապպըն եօլունու հաղըրա-
յըն » : Վէ (Մաթթ. Գ. 4.) Պու Յովհաննէս « Տէվէ թիւլիւնտէն էլ-
պիսէ կէյինմիլ իտի , վէ պէլինէ գայըչ գուչանմըլ իտի . վէ օնուն
թաամը չէքիրկէլէր . վէ եապան պալը իտի » : Էվվէթ րուհանի թա-
րիգաթլարտա տալի Յովհաննէստէ պուլունան իչպու տէօրթ խաաի-
յէթ պուլունմալը . էվվէլա էօմրիւնիւ Ալլահա տէյիլ քի տիւնեայա

սունամալը . եանի էվլէնմէմէլի : Սանիյէն ինսանլար իխթիլաթընտան խարիճ գալմալը : Սալիսէն կէօնակէօն էզիյէթլէր , վէ մահրուսթիյէթլէր քէնտի ճիսմինէ , կէրէք թաամճա , կէրէք բուպաճա վէրէրէք , (մագեղէն մաշկեղէն) . գապաճա կէյինմէլի . վէ փէրհիլլէր իլէ , վէ սըզը սըզը իպատէթլէր վէ տուալար իլէ էօմրիւնիւ կէչիրմէլի . վէ պիլ ախէրէ Ալլահն քէլամընըն վազընա վէ նէշրինէ թէշէպալիւս էթմէլի : Պուսլարը Յովհաննէս Մկրտիչ քէնտիսի պիզզաթ , վէ պիլնէֆս իճրա էթաի . վէ Ալլահ տա քէնտիսինտէն բազի օլուպ , ծնու լուծֆու իլահիսիլլէ տօլտուրտու : Յնա պէնզէյէն . եախօտ պէնզէմէյէ աշղը , վէ արզիւսիւ օլան թարիգաթ քէզա Ալլահա մագպուլ տուր : Յովհաննէսի , վէ թուլթաուղու թարիգի Գրիստոս էֆէնտիմիզ կէօրս տիւ իսէ , վէ ծնու գարըլարըն մէյվլէրինին պէրինճիսի տիր տէյի , մէտհ ու սէնա էթտի իսէ բուհանի թարիգաթլարտան Ալլահ խօշլանմազ մը . մէկէր Ալլահ թէպաթիլ մի օլտու :

Աննա ֆանուէլին գըզը Ասէր սըպթընտան պիր փէյդամպէրէ , եալընըզ եէտի սէնէ գօճա իլէ տուրուպ , դօճասը էօլտիւքտէն սօնրա Ալլահա ահա էտէր , վէ քէնտի քէնտինի Ալլահն հէյքէլինէ սունար , վէ լէյլ ու նիհար հէյքէլտէն այրըլմայարազ տուալար վէ փէրհիլլէր իլէ Ալլահա խըզմէթ էտէր իտի : (Ա. Կ. Բ. 36.) : Տէմէք քի տիւնեատան չէքիլէրէք , վէ պիքիլիլիք թարիգաթընը իխթիյար էտէրէք կիճէ կիւնտիւզ փէրհիլլէր իլէ Ալլահա իպատէթ էթմէք Ալլահն խօշնուտիյէթինի մուճիպ օլուր : Պու տա կիճէ վէ կիւնտիւզ Յովհաննէս կիպի փէրհիլլէր թուլթարըտը : Էկէրչի բրօթէսթանլար պուռնա օրուճ տուր տէրսէլէր , եէթմիշ սէքսէն սէնէ կիճէ կիւնտիւզ հիչ պիր չէյ եէմէյէրէք օրուճ թուլթամազ իտի : Գրիստոս էֆէնտիմիզ պիլէ , Ալլահըզը գուվլէթի իլէ անճազ գըրգ կիւն գըրգ կիճէ օրուճ թուլթաու , վէ սօնրա աճըգտը . Աւետարան պէօյլէ եազըյօր : (Մ. Կ. Բ. 2.) վէ պու մարգարէ վէ տուլլուզ ուխտ էթմիշ դարը հազգընտա օլ գատար սէնէտէն սօնրա Աւետարան աճըգտը տախի տէմէյօր . տէմէք քի օրուճլար , փէրհիլլէր վէ թէհամմիլլիլ պիր հալ իլէ վէ լէյլ « Նէհա » տուալար իլէ էօմրիւնիւ կէչիրիլ իտի , վէ պուռնու իլէ Ալլահա մագպուլ օլմուշ ուտու : Գօ քի , օրուճ օլտու . բրօթէսթանլար օրուճ թուլթա թուլթա , բէնկլէրինի աթմայօրլար եա : Օ պահս սը ախէր . սէքսէն սէնէ տուլ վէ պիքիլ հալինի իխթիյար էթմէք , Ալլահա մագպուլ պիր հալ տէմէք տիր : Գրիստոս էֆէնտիմիզ եահուս տիլէրին , պիր քիչլիէ հէր պիր սէպէպ իչին գարըսընը պօշամազ , ճայիլ մի տիր , սիւալլէրինէ ասլա վէ հիչ պիր կէօնէ ճայիլ տէյիլ տիր տէյի ճէվապ վէրտիքտէն սօնրա . Առաքեալլար թաամճիւպ էթտիլէր , վէ տէտիլէր . (Մ. Կ. Բ. ԺԹ. 10.) « Շակիրտլէրի ծնա տէրլէր . էկէրչի դարը իլէ գօճա պէյնինտէ էօյլէ պիր թէհիլլէք վար իսէ , տահա էյի տիր էվլէնմէմէք , վէ եանի (Յիսուս) ծնարա տէր . հէր

քէս պու շէյէ գատիր տէյիլ . անճագ օնլար քի (տայանմայա) քէն-տիլէրինէ (Ալլահտան գուվէթ) պախշ օլունմուշ տուր . զիրա խա-տըմլար վար քի անալարընըն րահմինտէն էօյլէ տօղտուլար , վէ խա-տըմլար վար քի , ինսանլարտան էօյլէ օլմուշլար . վէ խատըմլար վար քի , սէմանըն ճէննէթի իչին քէնտի քէնտիլէրինի խատըմ էթմիշլէր . հէր քիմ թէհամմիւլ էթմէյէ գատիր իսէ , թէհամմիւլ էթմին » : Իշթէ Քրիստոսուն պու սէօղլէրինտէն , րուհպանլարըն պիքիրլիք թարիգա-թը Ալլահն ճէննէթի խաթրը իչին զուհուր էտիպ չըգար . վէ պին-լէրճէ նուֆուս շէհիրլէրտէ տօղուպ , իզսիզ տաղլարա , վէ իզսիզ չէօլլէրէ չէքիրպ թուլ միւստէթ Ալլահա խըզմէթ , վէ իպատէթ է-տէրլէր : Նէ Ալլահն մահզուզլիյէթինի պատի , վէ լութֆու իլահի-սինի իւզէրլէրինէ ճէլպ ու ճէզպ էտէրլէր : Տէմէք , քի իշպու պի-քիր հալլնտէ տուրմագ պիր ինայէթի իլահի տիր . քի հէր ատէմէ գըսմէթ օլունմաղ . անճագ օնլարա քի , Ալլահն իլմի վէ գարա-րը էզէլիսի սէչէր վէ ինթիխապ էտէր : Ամմա բրօթէսթանլար պուն-տան աչըրը նէֆրէթ կէթիրլիլէր . հագգը իլէ . չիւնքի պիր ատէմ հէր նէ շէյէ զիյատէ միւպթէլա օլուրսա , օնտան տուր օլտուղուն-տա , մագսէտի մէքրուհէսինտէն տուր օլմուշ օլուր . վէ տուր օլմա-սընա սէպէպ օլան քիմսէ քէնտիսինէ պաշ տիւշմէն ատա օլունուր : Լաբին պու թարիգաթլարը պիզ էվլէլինտէն իճատ էթմէտիք , Ալ-լահն էմիր տիր . վէ հէր քէսին ըիզասը իլէ իթթիխաղ օլունան , Ֆէվզէլատէ Ալլահն խօշլանտըղը , վէ մէլայիքլէրէ պէնդէր պիր հալ տըր : (Ա . Կ . Ե . Զ . Է . Ը .) « Ամմա էվլէնմէմիշլէրէ , վէ տուր գա-րըլարա տէրիմ . քի էկէր պէնիմ օլտուղում կիպի գալըրսալար օն-լարա տահա էյի տիր . իսթէրիմ քի հէփ ատէմէր պէնիմ կիպի օլ-տունլար » : (32 .) « Էվլի օլմայան քիմսէ , րապպա խօշ կէօրիւնմէք իչին րապպըն շէյլէրի հագգընտա գայղը չէքէր » : (34 .) « Գարը ի-լէ պաքիրէնին Ֆէրգի վար . զիրա պաքիրէ րապպըն շէյլէրի հագ-գընտա գայղը չէքէր , քի ճան իլէ վէ թէն իլէ աղիզ օլուն » : (37 .) « Օ քի Ֆիրքինէ դօմուշ տուր . . . քէնտի պիքիրինի սագլամագ խ-թէրսէ , էյի էտէր » : (38 .) « Շէօյլէ քի էվլէնտիրէն էյի էտէր . էվ-լէնտիրմէյէն տահա էյի էտէր » : Բրօթէսթանա միւսթին օլսա , Պօ-ղոս առաքեալըն սօնրաքի տէօրթ սէօզլունիւ հէքք էտէր :

Պու թարիգաթլարըն հալի Ալլահա զիյատէ մագպուլ պիր հալ օլ-տուղունու Յակոբոս առաքեալ . (Կ . Բ . Ա . 26 .) շէօյլէ եաղար . « Է-կէրչի պիր քիմսէ կրօնաւոր (եանի թարիգաթ իչինտէ էօմիւր սիւ-րէն րահիպ) օլմագ իսթէրսէ » : Իշթէ թարիգաթըն թէէսիսի , վէ ի-ճատ օլունմասը , քի Առաքեալ թաստիգ էտիյօր . վէ նէ կէօնէ օլա-ճաղընը , վէ պու թարիգաթըն չուրութունու տախի աչըգտան եա-ղոյօր : (26 .) « Էկէրչի պիր քիմսէ րահիպ օլմագ իսթէրսէ , վէ տի-լինի գապթ էթմէզսէ , իլա քէնտի սիւրէկինի տիւնեալի շէյլէր իլէ

մէջդուլ էտէրսէ . օ կիպի քիմսէնին ըռհպան օլմասը պօշ տուր » : (27.) « Ազիզ , վէ լէքէսիզ ըռհպանիյէթ Սլլահտան , վէ փէտէրտէն պու տուր . եէթիմլէրի , վէ սուլ քիմսէլէրի քէնտի սէֆալէթլէրինտէ գայըրմագ , նէֆսինի տիւնեատէն լէքէսիզ սագլամագ » տէր : Եանի եվլէնմեմեք , պիքիք գալմագ . վէ ֆագըր քիմսէլէրի , վէ տուլ վէ պիւքէսլէրի կէօզլէթմէք , եարտըմ էթմէք , թէսէլլի վէրմէք տիր : Պու թարիգաթ Սլլահա տահա զիյատէ մագպուլ օլտուղունուն սէպէպի տէ պու տուր . չիւնքի էվլէլա նէֆսինի տիւնեավի հալինտէն մահրում էտիպ թէմիզ վէ լէքէսիզ եաշայածագ տըր : Սանիյէն պիւքէսլէրէ մանէն , վէ մատսէթէն եարտըմ էտէճէք տիր : Օլ գատար ըռհպան թարիգաթլարը , օլ գատար կուսանաց վանքլարը , վէ մէրհամէթ գըզգարտաշլարը (քորք սիրոյ) թէսմիյէ օլունան պաքիրէ մայրապետլէր , քի քէնտիլէրինի գումրու վէ կէօվէրճին կիպի ճանհա փաք սաքլայըպ , վէ էվրօպայը սօլտուրուպ . չարգ թարաֆընա սալիսի պաղըլարը ազիմէթ էտիպ , խասթէխանէլէրի , պիքէս վէ եարտըմսըպ սէֆիլլէրի աւլա թիքսինմէյէրէք կէօզլէթտիքլէրի , Առաքեալըն պու սէօզլիւնէ մէպին տիր : Վէ ըռհպան թարիգաթլարընըն ազալարը քէնտի քէնտիլէրինի տիւնեանըն չար էթրաֆընա , կաթուղիկէ քիլլիտէ էմրիլլէ աթարագ , տինճէ , ճանհա վէ թէրպիյէճէ տիւնեալը էհեա պուլյուրտուղլարը սա ելինէ Գրիստոս էֆէնտիմիլին սէօզլիւնէ մէպին տիր :

Ձիէ . Գէղալիք քիլիսէնին պիտայէթինտէ տուլ գարըլարըն ըռհանի թարիգաթը , վէ պաքիրէ գըզլար թարիգաթը վար իտի , քի քիլիսէյէ , եախօտ պիր մանասթըր կիպի մահալէ գապուլ օլունուրուտուլար . տէյիլ հէր տուլ . իշպու ըռհանի տուլար թարիգաթընա ուտուլար . տէյիլ հէր տուլ . իշպու ըռհանի տուլար թարիգաթընա կիրէ պիլլի իտի . անճագ (Ա. Տէ՛. Ե. Զ.) « Տուլլարա ըայէթ էյլէ . ծնլարա քի , սահիհէն տուլ տուրլար » . վէ սօնրա պու սաֆիհէն տուլ օլմագ նէ տէմէք օլտուղունու եազար . (Ե.) « Օ քի կէրչէքտէն տուլ տուր , տիւնեատէն պըրըմը , վէ Սլլահա ումուտինի գօյմուշ վէ էյ ռէ նիհար սուլարա , վէ ըիճալարա տէվամ էթմիշ , աւմա էհիլ զէվզ օլան տուլ , սաղ իքէն էօլմիւշ տիր . սէն պունու թէնպիհ էյլէ քի , լէքէսիզ տուրսունլար . օ տուլ տուլլար իլէ չաղըրըն (եանի տուլլար թարիգաթընա կիրսին) քի ալթմըշ եաշընտան էքսիք օմասըն , պիր էրքէկէ գարը օլմուշ . էյի ամէլլէրտէ թաստիգ օլունմուշ օլուն : Եկէր էվլատար պէսլէմիշ իսէ , էկէր միսաֆիրլէր գապուլ էթմիշ իսէ , էկէր ազիզլէրին այազլարընը եայգամըշ իսէ , էկէր Գըզլէթ չէքէնլէրէ եարտըմ էթմիշ իսէ , էկէր հէր խայըրլը աւմէլլէրին իճրասընտա պուլունմուշ իսէ » : Պու տուլլարա էվալլիտէ սարկաւագուհի , (եանի գարը սարկաւագ) իսմինի վէրլի իտիլէր . իշթէ պունլարը անճագ տուլլար թարիգաթընա եազմալ . վէ գապուլ էթմէլի . Տէմէք քի պունլար սա քիլլիտէ պիտայէթինտէ պիր

միւհթէրէմ թարիգ իտի . վէ ուսիլի , վէ չուրութու , վէ վազիֆէյի մախսուսէսի տէ վար իտի :

Հաթտա պու տուլ գարըլարըն պաշլարընա պիր արարողութիւն օլարագ էվայիլտէ տուա էտէրէք , էլ գօնուպ ծնլարը քիլիսէ խըզմէթլէրինէ նասպ էտէր իտիլէր . վէ սարկաւազուհի թէսմիյէ օլուր իտիլէր : Պուշլարըն վազիֆէսի տէ , էվվէլա գարըլարըն վաֆթիդինա տէ իճապ էտէն խըզմէթլէրի կէօրմէք իտի , չիւնքի պաթըրարագ վաֆթիդ օլուր իտիլէր . հէմ գարըլարըն չօգլարը քեամիլ իքէն , վաֆթիդ օլուրուտուլար . վէ օլ վազըթ հասպէլ էտէպ գարըլարըն խըզմէթինէ քիլիսէ միւհթաճ իտի . սանիյէն (երախայլարա) տին թալիմաթընը խանէլէրինէ կիտիպ էօրէթմէք իտի : Սալիսէն խասթէլէրէ զիարէթ էտիպ ծնլարը կէօգէթմէք : Բապիէն տին ուղուրուհա մահպուստա իլդա օլուհմուշ գարը քիմէլէրին ինթիյաճընա պագմագ : Խասմիսէն քիլիսէնին պիր գափուսուհնտան էրքէրլէր , վէ տիկէրինտէն գարըլար կիրտիկինտէ , հիւսնի սուրէթտէ , վէ պիրպիրինէ գարըլըզլըգ օլմասըն տէյի , գարըլարըն գափուսուհնտա պու սարկաւազուհիլէր տուրուր իտիլէր : (Հաւա . ԺԶ . 1 .) « Բիրէ գըզգարընտաշըմըզը սիյէ թաֆսիյէ էտէրիմքի , Կէնքրէ քիլիսէսինէ խըզմէթ էտէր » : Իշթէ պու գապիլտէն տիր . Պօղոս առաքեալըն տէտիլի , վէ (Գրք . ԺԸ . 18 .) « Սնուն իլէ Պրիշիլա . վէ Ագվիլա » : Վէ օ միսիլի գարըլար տէտիլի պու գապիլտէն տիր :

Տէմէք քի պու գարըլար բուհանիճէ պիր թարիգաթա տախիլ օլտուգտան սօնրա , պու խըզմէթլէրէ կիրէր իտիլէր : Պուշլարը Տէրտուղիանոս զիքր էտէր : Քէզա Ս . Կիպրիանոս , վէ Սօժօմէնոս (Գրք . Ը . Գլ . ԻԳ .) քի (եկեղեցական կոյս) իսմիլլէ թէսմիյէ էտէր : Վէ Սոկրատէս պատմիլ (Գրք . Ա . Գլ . ԺԵ .) պաքիրէ գըզլար , քի քիլիսէնին բահմինտէ եալըլմըշլար : Զիրա քիլիսէ քիթապլարընտա իսիմլէրի դայտ օլուհմուշ իտի : Վէ պալը տա (կանոնիկոսուհիք) թէսմիյէ օլուր իտիլէր . պուշլար քիլիսէնին պիտայէթինտէ պիր զայրը մուհթազամ սիւրէթ թարիգաթտա իտիլէր . լաքին պատէհու մուհթազամ թարիգաթլարըն իճատլար հէնկեամինտէ ինթիգամա կիրտիլէր . ֆագաթ տուլլարըն հէփսի տէ սարկաւազուհի տուլլար տէյիլ իտիլէր . վագա սարկաւազուհիլէր իշպու եկեղեցական տուլլարտան սէչիլիր իտիլէր , ամմա ծնլարըն իճթիսաի Ալլահա խըզմէթ էթմէք , նէֆսի ճանլարը իչին իտի . վէ քիլիսէտէն թախսիս օլուհմուշ պիր մէսքեանտա տուրուր իտիլէր . ամմա սարկաւազուհիլէրին գըսմրտա , եկեղեցական իտիլէր իսէտէ , վազիֆէլէրի պաշգա իտի :

Եկէրչի պիր քեասէ սօուգ սույուն , Ալլահ իսմինէ գարընտաշընա վէրիլմէսի , Ալլահըն մուհթիպի խօշնուսիյէթի վէ էճիրինին իթասընը միւսթէլգէմ վէ միւսթէհսան օլուջօրտա , պու գատար պաքիրէ գըզլար , պու գատար աղիզ զաթլէր , կէրէք քէնտի նէֆսլէրի-

նին սէլամէթի իչին, կէրէք դարձնտաշընըն սէլամէթի իչին, պիւ-
թիւն էօմրիւնիւ պիր բուհանի թարիգաթա ֆէտա էտէրէք, պէզլի
վիճուտ օլուրսալար, Ալլահ պունլարտան խօշլանմիզ մը :

Մայրապետէրին, եախօտ պիքիրլիլինի Ալլահ սունանլարըն պիր
խսպաթը տահա. (Դու. Ա. 24.) Գաքրիէլ հրեշտակապետէ Մարիամ
Աստուածածին « Պու նմարլ պանա օլաճագ զիրա էրքէք պիլմէմ »
տէմէսի տիր : Նէտէն պիլմէյօրուտու, մատէմ Յովսէփէ նիշանլը ի-
տի . պունու տէմէք պաշգա տէյիլ անճագ պէն պիքիր (Կոյս) գալ-
մայա նիլէթլիլիմ ահտ էթմիշիմ տէմէք տիր : Տիկէր պիր տէլիլ տէ
(Գաք. ԻԱ. 9.) « Գայսէրլիլէյէ կէլտիք, վէ ֆիլիպպոս Աւետարանիլին
խանէսինէ կիրտիք, քի շօլ եէտիլէրտէն իտի, եանընտա սաքին օլ-
տուգ . ծնուն տէօրթ թանէ պաքիրէ, վէ մարգարէ գըզլարը վար իտի » :
Տէմէք քի էվայիլտէ պիր քիմսէ պիքիրլիլինի Ալլահ սունտուղուն-
տա, մութլագա պիր թարիգաթա կիրէր իտի . վէ Ալլահ տա ծնլարտան
խօշլանըրըսը, վէ խօշլանտըղընըն էմմարէսի տախի տէօրսիւնէ տէ
քէնտի ազիզ բուհունուն պախշիլինի վերիլ իտի, վէ իսան էտէր
իտի : Նանի փէյլամպէրլիք էթմէք, կիզլի շէյլէրի պիլմէք : Իշթէ
պու պախշիլլէր իլէ, Ալլահ կուսութիւն ուխտունու էտէնլէրի սօ-
նաթտը . վէ կուսութիւն թարիգաթընըն թաստիգ էթտի . (Տե. Ս.
Հերմիտիս Բու. Բ. Է քէրէլմէնագիր « Բեհ-հ-ոյն Բազլու. Բու. Բ. Է Բ. ») :

Ագաթանգեղոս (Ընալի Ժապէնագիր. ԺԳ.) Բօմատան Սրբունհի Գա-
յիանէ, վէ Հոսիսիմէ մայրապետ պաքիրէ գըզլարըն, վէ մայէթլէ-
րինտէ քէզա պաքիրէ արգատաշ գըզլարըն, էրմէնիսթանա Վաղար-
շապատ շէհրինէ կէլիպ, սաքին օլտուգլարըն . վէ թարիգաթ ուսու-
լինէ թաթպիգան, պիր մանասթըրտա սաքին օլտուգլարըն, վէ իշպու-
թարիգաթըն մագսէտլինէ մուխալիֆէթ էթմէյէլիմ տէյիլ, պիքիրլիլէ-
լէրինտէն կէշմէտիքլէրինի . վէ Տրդատ փատիշահըն շէհվէթինի, վէ
մէրամընը իճրա էթմէտիքլէրի իչին, էօմիւրլէրինի ֆէտա էթտիքլէ-
րինի րիվայէթ էտէր :

ՁԻԸ . Բրօթէսթանլար իշպու բուհանի թարիգաթլարա զատտար-
լըք իսմինի վերիլլէր . զիրա բրօթէսթան միւհասիսլէրի Լութէր վէ
Գալվին քէնտի մէշրէպլէրինին պօղղունլուղունա գարըն գօյամայըպ,
տիւնեալի շէյլէրէ քէնտի քէնտիլէրինի գուրպան էթտիլէր . նասըլ
քի սայիր եէրլէրտէ տէմիշիլ : Պունլար ֆազլէլէթ իսմինին եէրինէ պիր
մէտէնիլէթ, պիր թապիլաթ, պիր միւրայի աճըմագ աղըզլարընա ալ-
մըշլար, վէ պիր տէ սէրպէսթլիք նամընը թագմըշլար : Հալ պու քի
մէզհէպ սէրպէսթլիլէթի նամիւմքին տիր . շիւնքի Ալլահըն էմրինէ
մուխալիֆէթ էթմէյէ հիշ պիր գուլ սէրպէսթ տէյիլ տիր . վէ պու
թարիգաթլարա տուխուլ էտէն քիմսէլէրին հէփսի քէնտի հիւսնիւ
րիզալարը իլէ կիրտիքլէրինտէն, սէրպէսթ օլտուգլարընա տէլիլ տիր,
վէ ասալ շիւփիհէ եօղ տուր :

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՐՈՒՀԱՆԻ ԹԱՐԻԳԱԹԼԱՐԸՆ ՎԱԶԻՖԵՍԻ

ԶԻԹ . Պալատէ հազարդարըմըզտան խիւլատէ օլարագ , բունպան վէ մայրապետ թարիգաթընըն վազիֆէլէրի : Էվլէլա աշխարհական քահանայարըն պատարագ , վէ սայիր էսրարը իլահիյէյի մուճիպինճէ իճրայա պօրճու օլտուգլարընտան մատէ , պիրտէ պիքիրլիք հալինի տէրունէն , վէ խարիճէն հիւրէքտէն , վէ ֆիքիրտէն էթալիքլէրի անտ վէ եէմին իւզէրէ , դավիէն սաղլամագ տըր : Սանիյէն ֆագիր հալի իրիթլյար էթմէք . հանի տիւնեա մալինէ թամահ էտիպ , հիչ պիր չէյէ մալիք օլմամագ , վէ հէր նէլէրի վար իսէ , թարիգաթընըն մալի մախսուսու օլմագ շարթը իլէ , պու թարիգաթլար թէշքիլ օլուն մուշլար : Սալիսէն քէմալը տէրէճէ բուէսսալէրինէ իթաաթ էթմէք , հանի քէնտիլէրինէ ամիրլէրինտէն թէնպիհ օլան էմիրն սէպէպիինի աւրամայարագ , ալէլ ամեա իթաաթ էտիպ , իճրասընտա պուլունմագ : Բապիէն քիլիսէտէն , վէ ամիրլէրինտէն քէնտիլէրինէ թէնպիհ վէ թախսիս օլան տուալարը վազթինտէ իճրա էթմէք : Պու տուալար պիր կիւնտէ վէ եէտի էվգաթ իչինտէ իճրա օլունաճագ իտիլէր . նասըլ քի Հայաստանկայց , վէ սայիր քիլիսէլէրին բուհանի եկեղեցական ժամերգութիւն քիթապընտա միւսարրահէն եազըլմըշ տըր : Գիշերալին Առաւօտեան , ճաշու իւչ վազըթտա . հանի , սաաթ իւչտէ , ալթըտա , վէ տօգուզտա : Նրեկոյեան , վէ խաղաղական թէսմիլէ օլունան տուալար , պէհէրինի պէ հէր կիւն իճրա էթմէք , վէ թէքիլ սէօլլէմէք պու թարիգաթլարըն պօրճու , վէ վազիֆէսի իտի : Պու տա Դաւիթ մարգարէնին Սաղմոստա տէտիյինէ բաղմէն (ՃԺԸ .) « Կիւնտէ եէտի տէֆա սանա մէտն օգույաճաղըմ » :

ՁԼ . Պունլարըն հէփսինէ , եէմին իլէ քէնտի քէնտիլէրինի վէ գուսուր էթտիլէրինտէ , կիւնահ իչլէմէք շարթը իլէ , անտ էթմիշ իտիլէր . վէ քէնտի նէֆսլէրինի պարիկիրան , վէ պօրճ ալթընա աւմըշ իտիլէր . նասըլ քի պու միւհթէրէմ ուսիւլ չիմտիյէ տէկին պագի տիր : Իշպու անտ էթմէք մուգատտէս ատէթի պաշգա չէյ տէյլիւ անճագ բիղա իլէ Ալլահա տահա մագպուլ պիր չէյ իճրասը պապընտա օլան պիր վատ տըր . տէմէք քի , քէօթիւ պիր չէյ իւզէրինէ անտ վատը օլունամագ : Ս քի Ալլահա հաղարէթ տիր : Պու անտ իքի տիրլիւ տիր . եա մութլաղ անտ . եա պիր շարթ իլէ անտ : Էվէրչի Ալլահ պանա պիր էվլատ վէրիր իսէ , Նրուսաղէմէ կիտիպ , աղիզ եէրլէրէ զիյարէթ էտէճէյիւ . օ էվլատ օլուրսա անտ էտէն պօրճու տուր : Մութլագ , վէ շարթսըղ անտ . պիր ֆէվգէլատէ էյի չէյէ թէշէպալիւս

էթմէյէ Ալլահա վերիլէն պիր սէօզ տիւր , Եօզսա ատէթտէն օլան էյ-
լիյէ հէր քէս տիյանէթի իլթիղապընտան մէճպուր տուր :

ԱԼԱ . Ալլահա իշպոււ անտ կէօնակէօն էյլիքլէր պապընտա օլ-
տու . պիլ Փարզ . Էս միւլէպպէտէն , Էս մուվազգաթէն պիքլիլիք
սագլամայա : Քէզալիք սալըր հէր էյի խուսուսլարտա օլապիլիլ : Պիզ
պոււ անտ էթմէք Փազիլէթինի , վէ մուգատտէս ատէթինի աղիզ քի-
թապտան ալտըզ : Պու միւլէթէրէմ ատէթտէն , բրօթէսթանլար զի-
յատէսիլլէ հէմ իւրքէր , հէմ նէֆրէթ կէթիլիլ . չիւնքի մատտի մագ-
սէտլէրինէ տապան տապանա մուլայիլ տիր : Լաքին աղիզ քիթապ
պիզէ անտ էթմէք էմսալիլի կէօսթէրիլ , վէ Էազար . պիզլէր տալի
պու միւլէթէրէմ վէ մէմտուհ ատէթի պու բուհանի թարիգաթլարտա
օլտուն , վէ քիլիսէ պիքլիլ քեանիլէրինտէ օլտուն , կէօրտիւլիւմիւզ-
տէն մատա , պազը տա ալամ կիրուհինտէ պու մուգատտէս ատէթի
միւշահատէ էտէրիլ : Պունուն իսպաթլարը : (Ծննդ . ԻԲ . 20 .) « Վէ
Յակոբ անտ էթտի , վէ տէտի էկէր բապալ Ալլահ պէնիմ իլէ օլսա . . .
հէփի օլ շէյլէրտէն քի , պանա վէրէճէքսին , սանա օնտալըընը վէրէճէ-
յիմ » : (Ղեհ . Է . 16 .) « Էկէր պիլիսի հիւմնի ըրզասը իլէ քէնտի
գուրպանընը բապա անտ էտէրսէ . . . » : (Թոհ . Լ . 3 .) « Պիր էր-
քէք քիշի , էկէր բապալ անտ էտէրսէ , Էսխօտ անտ էտէրսէ , գա-
րար իլէ . . . սէօզիւնիւ կէրի պըրազմասըն . պիր զըզ փէտէրի խա-
նէսինտէ չօճուզլուղունտա անտ էտէրսէ , վէ փէտէրի տուլուպ , սիւ-
քիւթ էտէրսէ , օնուն անտը իճրա օլտուն . սիւքիւթ էթմէզսէ , Էս-
նի փէտէրի իլլին վէրմէզսէ , օլ ուլտ իճրա օլմագսա , զըզ կիւնահ-
տան ազատ օլուր : Քէզալիք , պիր գարը գօճատա իքէն անտ էտէր-
սէ , վէ գօճասը տուլուպ , սիւքիւթ էտէրսէ , անտը սահիհ տիր .
(գօճասը) ըրզա վէրմէզսէ , անտ էտէն վէպալտէն գուրթուլուր » :
(14 .) « Քէնտի նէֆսինէ էզիլէթ վէրմէյէ պիւթիւն անտընը , վէ Էէ-
մինինի գօճասը թաստիգ էտէճէք . վէ գօճասը մէնն էտէճէք » : (16 .)
« Վէ էկէր տուլտուգտան պիր կիւն սօնրա գաթիէն մէնն էտէրսէ ,
գօճասը կիւնահ իշլէր » : (Սադ . ԻԱ . 26 .) « Ահտլարըմը թէքմիլ է-
տէճէյիմ » : (ԽԹ . 14 . Կ . 9 .) : Էսքի անտա իշպու միւլէթէրէմ ատէթ ,
վէ պունու միւսատտըզ փէք չօգ շահատէթլէր վար իսէտէ , պիր
գաչ տանէսինի տէ Էէնի անտտան Էազարըզ : (Ղահ . Բ . 36 . 37 .)
« Ասէր սրպլընտան Փանուէլին զըզը Աննա մարգարէ նամ պի-
րիսի վարըտը . պու գաթ Էաշտա փէք կէչկին օլարադ , պիքլիլի-
կինտէն Էէտի սէնէ գօճա իլէ տուրմուշ խտի . վէ սէքսէն տէօրթ Էա-
շընտա տուլ խտի . քի հէյքէլտէն այըլմազ խտի . իլլա կիճէ , վէ կիւն-
տիւղ փէրհիլ իլէ , վէ տուա իլէ (Ալլահա) իպատէթ էտէր խտի » :
(Յոհ . ԺԶ .) թըպըր պունուն կիպի Յուգիթ տալի էյլէտի , վէ չօգ-
լարը օնուն ճէմալինէ վուրուլարադ իսթէտիլէրսէ էվլէնմէտի : (Գոհ .
ԺԲ . 18 .) Պօզոս առաքեալ « Քէնտի Սիւրիայա կէմի իլէ կիտէր խտի ,

վէ օնուն իլէ Պրիշիլա, վէ Ագվիլա, վէ Կենքրատա սաչլարընը քէսէր: Զիրա ահտ էքմիլ խտի »: (ԻԱ. 23.) « Պիգիմ եանրմըգտա ահտալը տօրթ քիշի վար սըրլար »: (Հաւմ. Ա. 31.) « Ահտարընը միւնքիւր » քիմսէլէր օլտուլար տէյի Պօղոս առաքեալ փութփէրէսթլէր հազգընտա եաղլոր: Տէֆա. (Ա. Կըն. Է. 5.) եաղլոր քի, շէյթանըն թէճրիւպէսի իշին զինայա տիւշմէսինլէր տէյի, կէրէք էրքէքլէրինէ, կէրէք գարըլարընա նասիհաթ վէրիյօր. քի պիր պիրինի եաթադ հազգընտա մահրոււմ էթմէսինլէր: « Պիր պիրինիզի մահրոււմ էթմէյին. անճադ իթթիֆադ իլէ միւվադգաթէն, քի ահտարա տէվամ էտէսինիլ. վէ թէքրար օնա տէճիւն քի շէյթան սիզի պիրլէշմէտիղինիլ իշին, թէճրիւպէ էթմէսին, պունու միւսաատէ էտէրէք սէօյլէրիմ, տէյիլ քի բուխսաթ վէրիւրիմ. զիրա խթէրիմ քի, հէր քէս պէսիմ կիպի օլտուն, ամմա հէր քէսին Ալլահտան լութփուվար. քիմի պէօյլէ, քիմի շէօյլէ »: Պունլարտան մաստա տահա չօդ իսպաթլար վար սըր. լաքին ուխտա սըրդուսու օլանա պու գատարը քեաֆի տիր. Ալլահա մադպուլ պիր շէյ օլտուղունու ահլամադ իշին պունլարը կէթիրտիք: Ամմա քրօթէսթան պունտան տա նէֆրէթ կէթիրիւր, հէմ տէ կէթիրմէլի. չիւնքի մադսէտինէ մուղայիր տիր:

ՁԼԲ. Կաթողիկէ քիլիսէ պիտայէթինտէն պէրի, իշպու թարիգաթը մուգատտէսէլէրին թէէսիսի իշին պէօյիւք ֆէտաքեարըզլար էթմիլ, վէ օնլարը թաստիգ, վէ թահսին էթմիլ, Հաթտա էվայիլտէ քիլիսէ մէէմուրինի քիւրամը հանի եպիսկոպոս, Արք եպիսկոպոս, Փաթրիք, վարդապետլէր պունլարըն հէփսի իշպու բուհանի կրօնաւոր թարիգաթընտան նապըլ քի թէվարիս պիզլէրէ կէօսթէրիւր. ինթիխապ օլունուր իտիլէր: (Տես ՇԻԿ.)

ՁԼԳ. Կէրէք պու թարիգաթը, կէրէք պիքիրլիք հալի մէմուհ հէսինի միւսատորգ էն աթիլ, վէ էն միւհթէրէմ քիլիսէ փէտէրլէրինին շահատէթլէրինտէն պիր դաշընը տա պուրատա եազալըմ, Տէրտուղիանոս (Գիւր. Ա. առ Կոլոսէիցն.) « Կուսանքլար, մէլայիքլէր ճինսինտէն տիրլէր » տէր: Ս. Կիպրիանոս (Յաղ. Կոստանոյն հանքէրյից) . մայրապետլէրին, եախօտ պիքիրլիյինի ահտ էտէն գըզլար հազգընտա եաղըպ, բուհանի քիլիսէ աղաճընըն չիչէյի, Գրիստոսուն սիւրիւսինլին փարլադ վէ միւշէրրէֆ գըսմը, Ալլահըն մէլայիքլէրինէ հէրտէ միւսապէթէն պէնգէրլէրի » իսմինի վէրիւր: Ս. Օգոստինոս, վէ Ս. Հերոնիմոս, Եօվինեանոս բաֆըզըյա գարշը քի պիքիրլիյի բէտտ էտէր խտի: Յոուն բաֆըզըլըլընը, իքի քիթապ թէքմիլ պու պապտէ եազարադ, ճէրհ էթտիլէր: Հերոնիմոս (Գիւր. Ա. ընդդէմ Եօվինեանոսի. Գլ. Ա.) « Պիլիբիլ քի պէօյիւք պիր խանէտէ պիր սատէ կիւմիւշտէն վէ ալթունտան գապլար պուլունմադ. իլլա աղաճտան վէ փահասըզ շէյլէրտէն տախի, ինքեար էթմէյիլ, նիքեահլարըն միւհթէրէմ, վէ եաթադլարըն մուգատտէն օլտուղունու, օգույօրուլը բապա

պըն գարարընը (անցեցէ եւ բաղմացարուք .) պու ճիւմէ նիքեահա-
լարը էօյլէ գապուլ էտէրիզ քի , կուսութիւնու , օ քի նիքեահալար-
տան նէչէթ էտէր , պունտան տահա ֆայիզ թութարդ : Նէ տէմէք ,
մէկէր կիւմիւշ կիւմիւշլիլիւնտէն տիւշէր մի ալթուն օնտան տա-
հա գըմէթլի օլտուղու իչլին , եախօտ աղանըն քէօքլունէ վէ տալ-
լարընա հազարթ մի օլուր , չիւնքի քէօք , վէ եափրազլարըն իւս-
թիւնտէ , էլմալէր , եախօտ մէյվէլէր պիթմիշ . նասըլ քի էլմա աղա-
ճընտան , հասըլաթ տալլարտան , քէզալիք պիքիւրլիք նիքեահալարտան : »
Քէզա Ս. Օգոստինոս (Գլ. 3 ալ . Կոստանթնու . Գլ. Թ. Կիւս . Կիւս . Միւնէ
ընթաց . Աստուածաբանութեան Հապ. Ին. Եր. 738. Լն.) : Վէ պու հայ-
րապետէր կիպի քեաֆֆէյի քիլիսէ հայրապետէրի իշպու պիքիւրլիք
հալինի , վէ թարիգաթը բուհանիլէլէրի ինթիրամաթը ֆայիգէ իլէ
եազարլար , վէ սէնա էտէրլէր :

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՔ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ , ՔԻԼԻՍԷ ԱՅԻՆ ՈՒ ԱՏԷԹԻ
ՄՈՒԳԱՏՏԵՍԷԼԵՐԻ ԻԻԶԵՐԻՆԷ

ՁԼԴ . Քիլիսէ արարողութիւնլարը , եախօտ ային ու ատէթ իս-
միլէ իճրա օլունան բուհանի ամէլլէր , իւշ խուսուստ իճրա օլու-
նուրլար . եա պատարագտա , եա սայիր սըրլարը իճրա էթմէք վազ-
թինաէ եա քիլիսէ տուալարընը իճրա էթաիղիմիգտէ : Պիրէր պիրէր
պունլարըն իւգէրինէ եազալմ :

Ա . Պատարագտա , նասըլ քի էսկի ահտտա Ալլահ Մովսէս մար-
գարէյէ պէյան էթմիշ իտի . Ահարոնու , վէ էվլատլարընը քահանայ է-
տիպ , եազ իլէ եաղլատըղընտա , նէ էլպիսէ վէ նէ կէօնէ , վէ նէ ռէնկ-
տէ կիլինէճէլինի , վէ սրբութիւն սրբոցա կիրէճէլինի , վէ պու քեահին-
լէրին , վէ պաշ քեահինլէրին իւսթլէրի վէ պաշլարը , վէ սաշլարը
նէ կէօնէ օլաճաղլարընը պիրէր պիրէր թարիֆ էթաի . վէ օլ քիս-
վէթլէրի պէյէնիպ , բուհանի խըզմէթ իճրալարընտա օնու կիլինսին-
լէր տէյի էմր ու թէնպիհ էթաիյսէ , օնլարըն հէփսի եէնի ահտըն պիր
էմաալի իտիլէր , պունա պինայէն եէնի ահտա տալսի օ միսիլլիւ էլ-
պիսէլէրի , քիլիսէ պիտայէթինտէն պէրի թարիֆ էթաի . վէ քահա-
նայլարա , վէ եալիսկոպոսլարա , վէ սընըֆը բուհանիլէնին հէր պիրի-
նէ քէնտի էլպիսէյի մախսուսէյի բուհանիլէսինի թախսիա էթաի . վէ
հալա պու կիւնէ տէկին թէնպիհ , վէ իճրա էթմէքտէ տիր : Եսկի
ահտա (Եւթյ . ԻԸ . ԻԹ . Լ . Լն.) պու պապլէրին հէփսինտէ ային ու
ատէթլէրի թարիֆ , վէ թէնպիհ էտիյօր : Տէմէք քի , պունլարըն միւ-
ճիտի իպթիտա Ալլահ քէնտիսի տիր . վէ քէնտի խըզմէթինաէ պուն-

լարն գուլանը մասընը Ալլահ քէնտիսի միւնասիպ կէօրմէմիշ օյսա խտի, էվվէլա օնլարը իճատ էտիպ վէ քէնտիսի էմր էտիպ հափ- տըրմազըտը, մատամ էսքի անտա հափմըշ վէ իճրասընը էմր էթմիշ, հէնի անտա օնա միւնասիլ ատէթլէրի քիլիսէ հափար, վէ Քրիստոս սուն էսրարընըն իճրասընտա, վէ դուրպանընը սունտուղունտա իս- թիմալ էտէրսէ պունտան Ալլահ խօշլանմիճ մը. քեանին բուրվառա աթէշ վէ քիւննիւք գոյուպ րապպըն հուղուրունա չըզար. վէ րապպա քիւննիւք թագտիմ էտէրսէ, վէ էսքի անտա Ալլահ օնու գա- պուլ վէ թահսին էտէրսէ, հէնի անտա թահսին էթմէզ մի. հօղսա էսքի անտըն Ալլահը պաշգա, վէ հէնի անտըն Ալլահը պաշգամ մը տըր:

ՁԼԵ. Եվվէլա էլլէրինի հայգամադ, լազըմը վէ թապիի ազիզ պատարագ սըրընիա պիր հիւրմէթ տիր. փաքըզ իլէ Ալլահըն էսրա- ընըն, հախօտ գուրպան սուֆրասընըն խոզմէթինէ հանաշաճաղը նիյէթ իլէ, պատէհու չապիկ, (պատմուճան) կէլինէճէք. սօնրա գօլչազարը, սօնրա քէմէրի, հանի գուշաղընը, սօնրա ուրարը, սօն- րա վախսը, սօնրա սաղաւարտը, սօնրա շուրջառը: Պէօյլէ քահա- նայ կէլինտիքտէն սօնրա, խորանըն ալթ էշիքլէրի ալթընտա տուրա- ճագ, խորանըն սաղընտս վէ սօլունտա իքի սարկաւագ, էլլէրինտէ քշոյլար, վէ քշոյլարըն իւսթիւնտէ ալթը գանատը մէլայիքլէր թաս- վիրիլէ, հանի Նսայի մարգարէնին Ալլահը թախթ իւզէրինտէ կէօ- րիւպ, սերովքէլէր վէ քերովքէլէր իքի գանատարը իլէ եիւզէրի- նի, իքի գանատարը իլէ այագլարընը էօրթէրէք, վէ տիկէր իքի գանատարը իլէ, ազիմ հիւրմէթ վէ գօրդու իլէ տիթրէյերէք օլ Ալ- լահանի թախթըն հուղուրունտա ուշտուզարընը, վէ «Սուրը, սուրը, սուրը տէր գօրութեանց» պէօյլէք սէս իլէ թէրէննիւմ էթտիքլէրի- նի, վէ օմուզարը իւզէրինտէ մէլայիքլէր թասվիրլէրի պուլունան տիրացուլար, օլ թախթըն էթրաֆընը գուշաթմըշ մէլայիքլէրէ էմ- սալէն խորանըն հուղուրունտա, Նսայիտէ կէօրտիւլինէ պինաէն, վէ (Սադ. ԻՁ. 8.) «Եթրաֆընա հալգալանըպ թէսպիհաթ գուրպանը- նը մէզպահընըն իւզէրինտէ սունաճաղըմ» սէօզիւնէ պինաէն, հարըմ տայիքէ շէքլինտէ տիգիլիպ, օլ քշոյլարը սարկաւագլար էլլէրինտէ թու- թարագ տուրուլար: Վէ քահանայնըն բուրվառ էլլինտէ տահա քիւն- նիւլիւ խորանա սունտուղու «Խունկ մատուցանեմ առաջի քո Տէր, յօրինակ ըստ հնումն Զաքարիայ, ընկալ առ ի մէնջ զինկանուէր մաղթանս. որպէս զպատարագն Աբելի, զՆոյի, եւ զԱբրահամու. բարեխօսութեամբ վերին քո զօրաց եւն»: Նա րապպ Աբէլ, Նոյ, վէ Աբրահամըն գուրպանլարընը քիւննիւքլէրի իլէ գապուլ էթտիլին միսիլիւ. պիզ տախի Զաքարիանըն էօրնէկինէ կէօրէ հուղուրունտա քիւննիւք սունարըզ: Վէ խորանա վէ անտէն ճէմաաթա բուրվառ իլէ քիւննիւք սունուլուր. պատարագ պաշլար: (Գրք. Բ. 42.) հազ- փըշ տըր, քի ճէմաաթ «Առաքեալլարըն թալիմինէ, վէ հաղորդու-

թիւնա , վէ էքմէք պէօլմէյէ , վէ տուալարա տէվամ էտէր իտիլէր » : Պիղլէր տախի պատարագտա ճէմաթ իլէ պիլ իթթիֆագ , տուա է-տէրիզ , վէ Գրիստոսուն գուրպանընը Ալլահա սունուպ , օնա հիսսէ-տար օլուրուզ : Վէ տին թալիմաթընը օգունան Աւետարանըն մա-նասընա թաթպիդէն տինլէրիզ : Շէօյլէ քի Պօղոս առաքեալըն (Կօղ. Դ. 16.) թէնպիհի իւզէրէ գործոցտան , վէ մէքթուպլէրտէն պիւր գըսըմ ճէմաթա օգունուր . պատէհու պոօսխումէ , եանի տիգ-գաթ էտիյօրուզ , տէնտիյինտէ սարկաւագ Աւետարանը ճէմաթա տօղրու թութար . վէ ճէմաթտան պիրիսի հէփսինէ վէքեալէթէն , կէրէք Ալլահըն քէլամընա տէրունէն ինանըրըզ , վէ դապուլ էտէրիզ նիյէթի վէ մանասը իլէ , վէ կէրէք Ալլահըն օգունաճագ էմրինի տու-յուպ , իճրասընա հազըր միւնթաղըրըզ , վէ հիւրմէթ էտէրիզ նիյէ-թիյլէ , Աւետարանը էօփէր վէ պատարագիչ քահանայ տէօնիւպ . ճէմաթը միւպարէքլէր : Անտէն դպիրլէր հէր սընըթ ճէմաթ ի-չին տուալար օգուր , վէ Աստուածաշունչտան , վէ Առաքեալարըն մէքթուպլէրինտէն , Գրիստոսուն իքի ահտը պիրլէշտիրտիկինէ պինա-յէն , պիրէր գըթա օգունուր : Անտէն պիր գըթա Աւետարանտան օ-գունուր : Տիրացուլարըն իքիսի չապիկլէր կէյինմիշ պէրաթիլէր եա-գարագ , հուզուրտա տուրուրլար . վէ տիկէր պիր սարկաւագ բուր-վառ սալլար , վէ ճէմաթ պաշընը աչար , քի Ալլահըն քէլամընա հիւրմէթ տէմէք տիր , բայէթ իլէ տինլէր . անտէն սարկաւագ Աւե-տարանը էլինտէ եիւքսէք թութարագ , քի Ալլահ իլէ ճէմաթըն պէյ-նինտէ եէնի ահտ . վէ միյանճը , վէ նիշանը սուլի տէմէք տիր . պա-շըմըզ իւզէրինտէ , էմրինի կէօթիւրիւրիւզ մանասընա մէպնի , ա-ռաքեալական տին իգրարը օլան հաւատամքը օգուրուզ : Հէր քէս պի-լիւր քի , էպըի ահտ Մովսէսին էլինտէ իտի . օ քի Ալլահ իլէ իսրայէլ միլլէթի պէյնինտէ սուլի նիշանը իտի : (Նլէց. ԼԴ. 27.) : Պուրատա էվայիլտէ . (երախալարըն պատարագը) թէսմիյէ օլունուպ , պիթէ-րիտի . վէ սարկաւագլար « Մի ոք յերախայից » իխթարըն էթտիյի կիպի , երախալար , վէ սալիւ ապաշխարողլար , վէ կիւնահքեար , վէ տինսիղլէր , քիլիսէտէն տըշարը չըգար իտիլէր : Վէ գափուլարըն էօնիւնտէ տուրուպ , տուա էտէր իտիլէր : Նասըլ քի մահալինտէ հաղտըզ . (Նիէ. ՆիԸ.) Ս. Յօհան ոսկեբերան , վէ Ս. Բարսեղ հայ-րապետլէրին թէրթիպ էթտիքլէրի պատարագամատոյց քիթապլարըն-տա պատարագըն քեաֆֆէյի ատէթլէրի եաղըրը տըր : Պիզ երախայ-լարըն պատարագընտան սօնրա պատարագտա իճրա օլունան ատէթլէ-լէրի Ս. Կիւրեղ Երուսաղէմացիին , պատարագամատոյցունտան . տա-խի պաղըլարընը ալարագ հաղարըզ : Սարկաւագ քահանայնըն էլլէ-րինի , վէ հանընտա պուրունան քահանայլարընտա էլլէրինի Պիղատո-սուն էթտիյի կիպի , պու դանըն վէպալընը քէնտի իւզէրինտէն տէֆ էթմէք նիյէթիլլէ , վէ պու դանտան պէն ազատըմ տէյի էլինի եայ-

գար, սօնրա սարկաւազ պատարագիչտէն սէլամ ալըր վէ ճէմաւթա վէրիւր . « Ողջոյն տուք միմեանց 'ի համբոյր սրբութեան : Սէլամ վէրին պիւրի պիւրինիդէ ազիդ էօփիւշ իլէ » : Իշպու պարըջ Գրիստոս էֆէնտիմիդին սէօզիւնէ մէսինի տիր : (Մատթ. Ե. 23.) : « Գուրպանընը մէզպահըն իւզէրինտէ սունարքէն Ֆիքրինէ կէթիւրիսէն , քի գարընտաշընըն սէնին իլէ խուսուսմէթի վար տըր . մէզպահըն հուզուրունտա քէնտի գուրպանընը պըրագ , վէ էվվէլ կիթ գարընտաշըն իլէ պարըջ . . . » : Պունու Պետրոս առաքեալ տախի թէնպիհ էտէր . (Ա. Պետ. Դ. 14.) « Ի համբոյր սիրոյ , Մուհապպէթ էօփիւշիւ իլէ » տէյէրէք : Սօնրա սարկաւազ իխթար էտէր քի « Ջըրունա զըրունա . Էւն : Գափուլարա , գափուլարա (տիգգաթ էտին) թէքմիլ մալիւմաթ իլէ , վէ սազընմա իլէ Ֆիքրինիդի Ալլահ գօրգուսու իլէ Էօգարըյա գալտըրըն » : Ճէվապ վէրիւր գալիւրէր ճէմաւթա վէքեալէթէն . « Եա հէր շէյէ գատիր Ալլահ . Ֆիքրինիդ սէնտէ տիր » : Սարկաւազ թէքարար րապպտան թէքմիլ Էիւրէք իլէ թէշէքքիւր էտին . ճէվապ . սահիս վէ հագգը իլէ : Սօնրա գալիւրէր սուրբ , սուրբ , սուրբ թէրէննիւմիւնիւ չաղըրըր . վէ սարկաւազլար էլլէրինտէքի քշոցլարը սալլար . Թըպգը Ալլահա վէ թախթընա մէլայիքլէրին թիթրէյէրէք . Էա ազիդ , ազիդ , ազիդ Ալլահ . . . տէտիքլէրինէ պինաէն վէ տոււլարընը տախի էտէրէր : Սօնրա տէր : Կիւրիդ « Չաղըրըրըզ Ալլահա , քի քէնտի ազիդ րուհունու հուզուրա գօնմուշ (էքմէք իլէ շարապըն) իւզէրիննէ իրսալ էթսին , քի էքմէյի Գրիստոսուն թէնի , վէ շարապը Գրիստոսուն գանը էթսին . զիրա անինտէ օլ շէյէ քի , ազիդ րուս թօգանըր ազիդէնի , վէ թէպտիլ օլուր , սօնրա պու րուհանի նշխարք իծրա օլունարագ (Էանի սրբագործել օլարագ) պու գանսըզ գուրպան օ քէֆարէթ գուրպանը իւզէրինէ Ալլահա ումում քիլիսէնին սէլամէթի խուսուսունտա րիճա էտէրիդ . . . » : Հայաստանեայց քիլիսէնին ատէթի սուրբ սուրբտան սօնրա , Գրիստոսուն առէք կէրէք , Էա արքէք 'ի սմանէ , Էւն . քէլամլարընըն սէօյլէնմէսիլլէ պէրապէր , կէրէք նշխարք , կէրէք շարապ , անինտէ Գրիստոսուն թէնինէ թէպտիլ օլուր . վէ ծնտան սօնրա վագաա ազիդ րուհուն չաղըրմասընը իծրա էտէրիդ , ամմա օ սրբագործութիւն իշին պիր լիւզուսլու (էական մասն) տէյիլ տիր . անճագ սայիլլէրի կիպի պիր տուա տըր : Սօնրա հէր սընըֆ ճէմաւթ իշին րուհանի օլսուն , ճիսմանի օլսուն փատիւ շահլար իշին , խասթալէր վէ էօլմիւշլէր իշին տուա օլունուր . վէ ազիդէրի չաղըրըրըզ . ծնլարը սիդէ շէֆաաթճը թութարըզ պագըսըլլա : Սօնրա Գրիստոս էֆէնտիմիդին էօյրէթտիլի հայր մեր տուասընը էտէրիդ . սօնրա ճաշակումն . Դաւիթ մարգարէնին սազմոսուսու զիքը էտէրէք (Մատթ. Լ. Գ. 9.) հաղորդութիւն վէրիլիւր , վէ սօն Աւետարանտա էվվէլլէրի կիպի , Ալլահըն քէլամընա հիւրմէթ օլուր . վէ ճէմաւթ տաղըրըր :

212. Էջայիլտէ Ակաբէ (բեկանեւ զհաց) ատէթի , եանի ֆու-
գարէլէրէ պիր սուֆրա հազըրոյալաւ եւմէք եէր խտիլէր . քի շիմտի-
քի հալտէ Հայաստանեայց քիլիսէսինտէ մաս թապիր օլունուր . պա-
տարագտան սօնրա հէր քէս ալըր , վէ էօլիւլէր իչին տուա էտէր :
(ՆԿԲ .)

Գուրպան սունուլաճագ մէզպահ իւզէրինէ շամտանլար գօնուր .
իւզէրինէ մումլար եանար : (ԵԼԷՅ . Լ . 8 . 9 . 10 . ԼԿ .) : Ալլահն էմ-
րինէ պինաէն , փէրտէ , բուրվառ , վէ սայիր թէգեինաթը բունանիյէ ,
օրատա պիրէր պիրէր միւնտէրիճ տիր . վէ (Թուոց . Գ . 31 . Գ . 5 . 6 .
7 . ԼԿ .) : Պուրատա հէման թըպգը պիղիմ խորանլարտա հէր նէ էլ-
պիսէ , վէ թէգեինաթ վար խէ , հէփսինի Ալլահ , հիւրմէթ , վէ րա-
յէթի ֆայիգէ իլէ իարայել միլլէթինին քահանայլարը գուլլանսըն ,
սազլասըն , վէ մուգատտէա թուլթսուն տէյի էմր էտէր : (ԵԼԷՅ . ԹԲ .
18 . 19 . ԼԿ .) : Տաճարը թայֆէլէր , իշպու մուգատտէա ալաթ , վէ է-
տէվաթ իլէ սօյտուզլարընտա , մաաթթէէսիւֆ զիքը էտէր : Տէմէք
քի պիղիմ զէմանըմըգտա պուլունան քիլիսէսին տախի հէր շէյի վագ-
թիլլէ զաթէն Ալլահն էմրիլլէ իճատ օլունմուշ շէյլէր տիրլէր : Վէ
պիլ ախէրէ Ալլահն մահզուզիլէթինի , տէյիլ քի հիտտէթինի մուճիպ
օլուրլար : Շուրասընը ճէմաաթ էյի պիլմէլի քի , պատարագը սունան
հէմ քահանայ տըր , վէ հէմ քահանայ վասէթաաը իլէ հազըր պուլու-
նան ճէմաաթ տըր . նասըլ քի պատարագ տուալարընտան պէյան օ-
լունուր : Իշթէ պունուն իչին տիր քի . պատարագ պիթմէզտէն , հիչ
պիրինէ քիլիսէտէն չըգմազ ճայիզ տէյիլ . չիւնքի գուրպանը եարըմ
պըրագմըշ օլուր . օ քի Ալլահ հագարէթ օլուր :

213 . Բ . Քրիստոս էֆէնտիմիզ , ինսանլար կիւնանտան գուր-
թուլուպ սէլամէթ պուլսունլար տէյի , եէտի սըրը իճատ էթտի . օն-
լարը քի մահէլլէրինտէ զաթէն եագմըշ , սէօյլէմիշիլ . պունլարըն տա-
խի իճրասընտա ային ու ատէթի մախսուսէսի , վէ բունանիյէսի վար
տըր . զիրա օտասընտա օթուրտուղու , վէ կէյինտիյի էլպիսէ իլէ պիր
քահանայ հէյքէլէ չըգըպ , քէնտի վագիֆէսինի վէ մէմուրլիյէթինի
իճրա էթմէզ եմ : Հաթտա փուլթիւրէսթլէրին պիլլէ քեահիւնլէրինին
Ալլահլարընա գուրպան սունտուգլարընտա էլպիսէյի բունանիյէլէրի
վար խտի . վէ կէյինիպ , քէնտիլլէրինէ կէօրէ իպատէթլէրինի իճրա է-
տէր խտիլէր : Պունլար թապիթ նօմոսունուն իզթիզասընտան տըր .
եանի իպատէթ հալ ու հիյէթի , վէ քիսվէթի պաշգա տըր , վէ ատէ-
թա օթուրուպ սէօյլէշմէք , վէ գօնուշմազ հալ ու հիյէթի պաշգա
տըր : Իշպու էսրարը իճրա էթտիլիմիզտէ պէհէրինին այրլիյէթէն , վէ
միւնֆէրիտէն ատէթի , վէ արարողութիւնու վար տըր . քի պիր քի-
թապ իչինտէ թէքմիլ միւնտէրիճ օլարագ Մաշտոց թէսմիյէ օլունուր :
Արղուլէյէն օլ քիթապը թէմամիլլէ կէօրէպիլլի , վէ օնլարըն հէման
հէփսինին ասասը աղիզ քիթապտա միւնտէրիճ տիր , պիլ ֆարզ ե .

պիսկոպոս ձեռնադրել էթմէք . իւշ եպիսկոպոս պիրլիքտէ (Գործ. ԺԳ. 1.) եանի Շմաւոն Նիւքէր , Ղուկիոս , վէ Մանաէն . պունլար քիլիսէ միւտէրրիսլէրի օլուպ , Բառնաբաս իլէ Սօղոսուն , քի Պօղոս թէսմիյէ օլունուպ իւղէրինէ էլ գօյտուլար , վէ օնլարը եպիսկոպոս ձեռնադրել էթտիլէր , լաքին փէրհիլ թուլթարագ , վէ տուա էտէրէք ազիլ ըուհուն էմրի մուճիպինճէ Բառնաբասը , վէ Պօղոսու ձեռնադրել էթտիլէր . վէ պու ինթիխապ ձեռնադրութիւն ուսուլի չիմտիյէ տէկին քիլիսէտէ պագի , վէ ճարի տիր . եւն :

ՁԼԸ . Գ . Քիլիսէտէ ըուհանիլէր եէտի վագըլթտա , եանի եէտի զըսըմ տուա էթմէլէրի մուգաննէն , վէ մուխասսէս տիր : Գիշերային շաֆագ ժամերգութիւնու . առաւօտեան սապահ ժամերգութիւնու . իւշ ճաշու , եանի սաաթ իւշտէ , ալթըտա , տօղուզտա . երեկոյեան աղշամ ժամը , վէ խաղաղական , վէ հանգստեան : Պունլարը տախի եկեղեցի քահանայարը իճրա էտէրլէր : Պու արարողութիւնլարը տախի անլամայա , վէ կէօրմէյէ արզուսիւ օլան , ժամագիրքլէրտէքի տուալարա , վէ թարիֆէլէրէ միւրաճաաթ էթսին : Էվայիլտէն պէրու ճէմաաթա վէքեալէթէն քահանայնըն տուրուպ տուա էթմէսի պիր մուգատտէս ային ու ատէթ տիր . Պօղոս առաքեալ եազար . (Ա. Կորն. ԺԳ. 5. 15. 16.) « Եօղսա , էկէր ըուհ իլէ սէնա էտէրսէն , աղլը օլմայանըն եէրինտէ տուրան , սէնին մէտհինտէ նմարը ամէն տէսին » :

ՁԼԹ . Պիլ ախէրէ Գրիստոս էֆէնտիմիլ , նօմոսու , վէ նօմոսուն թէնպիհ պույուրտուղու քեաֆֆէյի ային ու ատէթի թաստիլ էթտի վէ ֆէսիս էթմէտի . չիւնքի հէյքէլէ կիրտի , վէ հէյքէլտէ Մովսէսէ թէնպիհ օլունան հէփ օ ային ու ատէթի պուլտու : (Մարկ. ԻԱ. 12.) վէ հիլ պիրիսինի ըէտտ էթմէտի . վէ հաչան հէյքէլին ային ու ատէթինէ մուխալիֆ շէյլէր , վէ աղիլքիկինէ եագըշմաղ մուամէլէլէր . պիր ֆարլ կէօվէրճին սաթմագ ալմագ , վէ պէյ ու չիրա վէ պունլարա պէնղէր շէյլէրի պուլտու իսէ , կիւճէնիպ էլինէ իփտէն գամիլը եափըպ օնլարըն հէփսինի հէյքէլին հալլիսինտէն տըշարը գօվտու : (Մարկ. ԺԱ. 16.) « Վէ պիր քիմսէյէ պիր զաթը պիլէ հէյքէլէ կիրտիրմէյէ պըրագմագըտը » . վէ փէշթախթալարընը տէվիրտի . շէյլէ քի . (ԽԶ. 35.) « Հէր կիւն սիլին եանընրդտա հէյքէլտէ օթուրուրուտու » հէր կիւնքի ատէթի տէ տաճարտա սուրմագ , վէ էօյրէթմէք , վէ խասթէլէրի սաղալթմագ իտի : (Մարկ. ԻԱ. 14.) նիլին պու շամատէնլէր , պու ըուրվառլար , պու փէրտէ , (վարադոյր) վէ սայիրէ , շուրատա տուրսուն . պունլարըն նի ֆայիտէսի վար . պունլար պօշ շէյլէր տիր . հիլ պիր կիւն տէմէտի . անճագ եագըշմայան շէյլէրի գալտըրտը , երգտը , տըշարը աթտը : Եագըլմըշտը քի պէնիմ խանէմ իպատէթ խանէսի չաղըրլաճագ , սիլ իսէ օնու իւրըսըլար մաղարասը էթտինիլ տէտի : Եագըշմայան իլին կիւճէն

տի , զէ գալաւրտը : եագըշան իչին պիր շէյ տէմէտի . անճադ թաս-
տիգ էթտի : Գրիստոսուն էթտիյի կիպի Առաքեալար տախի էթտի-
լէր : (Գրք. Բ. 46. Գ. 1. 2. եւն.) արթըգ բրօթէսթանլար պիզլէ-
րին ային ու ատէթինէ գումուր պուլուպ պիր շէյ տէյէճէք իսէլէր .
էվլէլա Ալլահա , Գրիստոս էֆէնտիմիզէ զէ Առաքեալարա տէսին-
լէր :

ԵՒԿԻՐՄԻ ԻՒԶԻՒՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

ԷՊԷՏԻ ՍԱՀԻՀԼԻՔԼԷՐ , ԵԱՆԻ ՇԷՐԱԱԹԼԱՐ , ՃԷՀԷՆՆԵՄ ,
ՔԱԻԱՐԱՆ , ՎԷ ՃԷՆՆԵԹ ԻՒԶԻՐԻՆԷ

ՁԽ . ԻՇՊՈՒ սահիլիքլէրին խասիւղէրի իբի դըսմ տըր . էվ-
վէլա օնլար քի , պու սահիլիքլէրի մատտէթէն , վէ
մանէն ինքեար էտէրլէր : Եթինճի գըսմը օնլար տըր քի , եալընըզ մա-
նէն , եախօտ մանէվի էօյլէ պիր ֆէնա հալտէ էօմիւր կէչլըրլէր քի ,
մութլագ այէթի , վէ ախրէթի , եա ունութմուչ եա ունութմամըչ ի-
սէ տէ հիչ իգըար էթմէզ . լաքին պու սահիլիքլէր էպէտի տիր . եա-
նի ինսան իսթէր պուսլարը իգըար էթսին . իսթէր էթմէսին , սալ-
խանէտէքի դօյուսլարըն դասապըն վէ պուչաղընըն դալղըսընը չէք-
մէտիքլէրի կիսի , հալ պու քի օլ դօյուսն օլ դասապըն էլլիլէ հէրէ
սէրիլէճէք վէ օնուսն պուչաղը իլէ պօղաղլանաճագ տըր :

ՁԽԱ . Պու ֆասլը տէօրթ պապտէ խիւլասէ էտէրիզ . էվվէլա
չէրաաթլար , սանիյէն ճէհէննէմ , սալիսէն քաւարան , պիլ ախէրէ
ճէննէթ խուսուսաթը իւղէրէ :

ՊԱՊԸ ԵՎՎԵԼ

ՇԷՐԱԱԹԼԱՐ

ՁԽԲ . Էսկի Սաղուկեցիլէրին էօլիւլէր տիրիւմէզ տէտիյի համտ ու
սէնա օլսուսն խիւտայէ քի , պօչա չըգմըչ տըր . տէյիլ եալընըզ Ասա-
ուաճաչուսնչ իլհամը իլէ , իլա փութիլէրէսթ միլլէթինին ֆէյլէսօֆ-
լարընըն թապիի տէլայիլլիստէն պիլէ , պու սահիլիք թէպէյիլն էտէ-
րէք օնլարընքի պաթըլա չըգմըչ պիթմիչ տիր :

ՁԽԳ . Գըրիգոր Որոտնեցի . վէ պուսուսն խալիս շակիրաի օլան
Գըրիգոր Տաթեւացի , ումուս վէ տիւնեա սօնուստա օլաճագ չէրաա-
թը դապուլ էտէրլէր . լաքին էօլտիւքտէն սօնրա հէրքէսէ անինտէ օ-
լաճագ չէրաաթը մախսուսէյի ինքեար էտէրլէր : Հաթտա Տաթեւա-
ցի (' ի Էր-հաբ-հաբ . ԼԷ . հաբ-հաբ ԺԱ . հաբ-հաբ .) եաղսըղը քի-
թապտա կէրէք սալի (արդար) ատէմիլէրի . վէ կէրէք ֆէնա ատէմ-
լէրի իքիսինի տէ պիր մահալէ , վէ պիր մահալէսէ իլղա էտէր . օքի
քէհէննի կէօյ ալթընտա տըր . վէ սօն չէրաաթ կիւսիւսն տէկիւս ար-
դարլար իւճրէթիմիլի ալաճաղըզ տէյի սէվինէրէք , վէ կիւսահեար-

լար միւլճաղաթ ալաճաղըդ տէյի էսէֆ էտէրէք տուրուրլար: « Ի մի ասացին գու խորանս 'ի ներքոյ երկնից զարդարս եւ զմեղաւորս, որք դատաստանաւն որոշեն, այլ թէպէտ մի են տեղեալ, այլ արդարքն յուսով ուրախ են, եւ մեղաւորքն տանջին . . . դարձեալ մի ասի կայանք երկուցն »: Իշթէ սալիհլէրին վէ քէօթիւլէրին մահէլէրինի պիր էթտիլինէ պիր խապաթ տահա. « Զի մի է ակնկալու թիւն, զի արդարքն ակն ունին պսակացն եւ մեղաւորքն տանջանաց, եւ ոչ որ է առեալ արդեամբք զգործոց հատուցումն մինչ 'ի դալ դատաւորին. որպէս ասէ Աւետարանն »: Զիրա պիր տիր իւ միտ, սալիհլէր միւլքեաֆաթա իւմիտ էտէրլէր. վէ կիւնահքեարլար էզիլէթլէրէ, վէ հիշ պիրիսի ֆիէլ հագիգէ քէնտի ամէլլէրինի միւլքեաֆաթլընը նասըլ քի Աւետարան տէյոր, հաքլմին կէլմէսինէ դատար ալմամըլ տըր: Թէքրար հարցումն: « Հոգիք արդարոց, կամ մեղաւորաց. ունին այժմ զփառս, եւ զտանջանս, թէ ոչ: Պատասխանի: Յետ աստեացս փառք երանելեացն կրկին է. այսինքն փառք գործոցն ըստ ինքեան, եւ փառք հասուցմանց, եւ այժմ հոգիք սրբոց առնուն զփառս ըստ ինքեանց գործոց. զի հանգչին եւ ուրախանան 'ի գործ իւրեանց, եւ 'ի յարութեանն առնուն զփառս հատուցման հոգւոյ եւ մարմնոյ. եւ այնպէս փառաց 'ի փառս բարձրանան. որպէս ասի յերգսն . . . նոյնպէս եւ կրկին է տանջանք չարաց, ըստ ինքեան, եւ տանջանք հատուցման. զի զտանջանք գործոյն կրեն յետ մահու, եւ զտանջանք հատուցմանն 'ի յարութեանն հոգւով եւ մարմնով »:

ԶԽԳ. Տաթեւացիին պու սէօղլէրինտէն տախի շէրաաթլըն իւ քի օլտուղու թէպէյիւն էտէր. զիրա էկէրչի պատէլ վէֆաթ անինտէ կիւնահքեարլար քէնտի էթտիլլէրի խապասաթլըն ճէզայա լայըդ օլտուղունու Քրիստոս էֆէնտիմիդտէն անլամըլ օլմասալար խտի. նիւչին ճէհէննէմ էզապլընա ինսնըպ, վէ գանի օլուպ դօրգսունլար. պէս պէլլի քի, էօլտիւլլէրի կիպի քէնտի ամէլլէրինին ճէզայէ միւսաթահազգ օլտուղունու ֆէհմ էթմիլլէր: Պիզլէր տէ պու իլք հիսապլըն կէօրիւլմէսինէ շէրաաթլը մախսուսէ (առանձինն դատաստան) իսմինի վէրլրիզ:

ԶԽԵ. Պու պէօյլէ օլտուղու հալտէ, Տաթեւացիին ֆիքրի կէպի տէյօրուղ. տէմէք քի պիր իւմիտ իլէ արդարլար վէ մարգարէլէր վէ առաքեալլար, վէ հայրապետլէր, մարտիրոսլար, կուսանքլար վէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տախի տահա կիւնահքեարլար իլէ պիր մահէլտէ տուրուեօրլար. վէ տահա Ալահտան ալաճազ միւլքեաֆաթլաւորընը ալմամըլլար: Տէմէք քի սօն շէրաաթտա ալաճազ տըրլար. տէմէք քի Քրիստոսուն մարդեղութիւնու պօշա չըգտը, վէ Քրիստոս տան կէրէք էվլլէլ, վէ կէրէք սօնրա էօլմիւշ օլան օլ գատար աղիզլէր, նահապետլէր, մարգարէլէր, առաքեալլար, հայրապետլէր մար-

տիրոսլար, կուսանքլար, հէփսի եալընըդ պիր իւմիտ իլէ Ալլահտան միւքեաֆաթ ալաճաղըդ տէյի, օլ զէպանիլէր իլէ պիրլիքտէ պէքլէ- յիսլ տուրույօրլար: Ե՛յ աղըլ պու եա. էկէրլի Տաթեապընին պու տէտիյի Ալլահըն շանընա վէ առալէթինէ եաղըշըսա վարսըն տէտի- յի կիսլի օլսուն:

ՁԽԶ. Իշպու շէրաաթ Հայոց Եջմիածնական քիլիսէսինտէ պիր մի տիր. իքի մի տիր, Գաթըրճըհան հայր Յովսէփ Վիէննա Միսի- թարեան նամ րահիպ, (քի սայիր կէօնակէօն թէէլիֆաթլէրիլէ միւ- լէթիմիդտէ վէ Եվրոպատա տախի շէօհրէթեապ օլմուշ օլտուղունու պիլ մէմնունիյէ, վէլ իֆթիխար պէյան էտէրիլ). զահիրէ չըդարմայա պէյհուտէ չալըշտ: Իշպու միւհթէրէմ զաթ, քէնտի թէէլիֆ էթաի- յի Հիմնական տաքքերուքիւն թէսմիյէ օլունան քիթապընտա պիր չօդ զահմէթ շէքէրէք թէվարիի միւսթէլիֆէտէ, վէ Երմէնի քիլի- սէսի թահթը թաստիղինտէ պասըլըպ, էլան օլան Գրիստոնէական- լարընը, 1814իւն, վէ 1820տէ Երմէնի սինօթիունուն զարարընտա, 1843իւն Գրիստոնէականընտա, վէ Իզմիրտէ պասըլան 1843, վէ տի- կէր 1858տէ վէ 1747տէքինի, պիր պիրիլէ թաթպիզ էտէրէք, վէ էվլէլէրի, վէ սօնրաքի վաղըթլէրին Երմէնի քիլիսէսինտէ ճարի օլան պու ուսուլ վէ իթիգաթլարընը թահթը թէզէքքիւրէ ալմըշ տըր. լաքին կէօրիւր քի պիր Գրիստոնէական սահիլիքտէն փէք կէրի տիր. պունուն իւղէրինէ էսէֆ էթմէյէ պաչլար. տիկէր պիր Գրիստոնէա- կան էլինէ ալըր, վէ օնու պիր ճիւղի սահիլիկէ եաղըն կէօրիւր. պու- նուն տա իւղէրինէ սէվինմէյէ պաչլար, թէքրաք սէվինմէյէ Եջ- միածինինքինի, Ստամպուլունքի իլէ, Կալկաթանընքինի, Իզմիրինքի իլէ թաթպիզ, թէֆէքքիւր վէ թէզէքքիւր էտէրէք, էնճամլինտէ զաթի իւմիտ օլուպ շէօյլէ եաղար. (Եջ. 89. Գլ. Գ.) «Մահունէ ետըը հոգւոց վիճակը արդարոց եւ մեղաւորաց մինակ հոգւով եւ մարմնով հատուցումն գիտեն. աս Գրիստոնէականները, թէ արդեօք նահա առանց մարմնոյ, հոգւով իրենց հատուցումը կընդունին թէ չէ, աս խնդիրը խորագիտութեամբ ծածկուած է. եւն.»: Պու նէ խո- րագիտութիւն, ասը Եջմիածնական քիլիսէսին իթիգատը պու տուր, սօն շէրաաթ օլմատըզճա, նէ աղիղլէրէ, նէ կիւնահքեարլարա պիր միւքեաֆաթ վար տըր. պունուն աչըղըտա պու տուր, Տէվամ էտէր մէմուռն վարդապետ. վէ 1858ին հէմէն խիթալընտա պասըլան, վէ կէրէք Ստամպուլ Երմէնի Փաթրիկի, վէ կէրէք քէնտի հոգեւոր ժողովքու թէֆթլիլիլէ, վէ կէրէք Եջմիածին Վահափաո կաթողիկոսուն իսմիլլէ միւքէլլէլ Գրիստոնէականըն դատաստան իւղէրինէ սիւալի օգուր: «Դատաստանն ինչ է»: Ճ. «Մարդիկ յարութիւն առնելէն ետըը. Գրիստոս Տէրն մեր Աստուածային փառքով պիտի դայ, եւ Ագամէն մինչեւ այն օրը աշխարհ եկած մարդոց, բարի եւ չար դործերը դա- տելով, ամեն մէկին արժանի յաւիտենական հասուցումը պիտի տայ»:

Կէօղիւմիւղ այտըն : Իշթէ թիւրքճէսի , շէրաաթ նէ տիր : Ճօ էօլիւ-
լէր գըյամէթինտէ , էֆէնտիմիղ Գրիստոս Ալլահանի էհթիշամը իլէ կէ-
լէճէք , վէ Ադամտան օլ կիւնէ դատար տիւնեայա կէլմիշ ատէմլէրին
էյի վէ ֆէնա ամէլլէրինէ հիւքիւմ վէրէրէք , հէր քէսին լայըդ օլտու-
ղու էպէտի միւքեաֆաթընը վէրէճէք :

Ջիթ . Էսքի կայանըն թալիմաթընա թապի օլան պիր զաթ տալի
(տէր , թաճիւպ էտէրէք միւհթէրէմ Գաթըրճեան) պուշլարըն հէփ-
սին իմզալյամաղ : Վէ սիւալ էթմէյէ պաշլար : Եւ Էջմիածնական
Հայաստանայց քիլիսէսի , սէնին պիր իքի սէնէ էվվէլ օլ դատար Գը-
րիստոնէականարընա սէրպէսթճէ իպրաղ , վէ թէքէրրիւր էթտի-
յին ազայիտի տինիյէլէրին նէրէտէ դալաղար : Սալիհլէրին էօլտիւք-
տէն ոօնրա անինտէ ճէննէթին միւքեաֆաթը վէ նալիլիյէթի , վէ էօլ-
տիւրիւճիւ կիւնահ իլէ էօլտիւքտէն սօնրա անինտէ էպէտի միւճա-
դաթլարըյա թէտիյէսի նէրէտէ դալտը : Վէ պիլ ախէրէ խաֆիֆ կիւ-
նահլարա , վէ տաշլաարանք չէքմէյէ պօրճու օլան քիմսէլէրէ թէհա-
րէթկեան թախսիս օլան մահէլ , օրատան քի ճանլար վաքլանսըքտան
սօնրա թէնլէրինին գըյամընա պէքլէմէյէրէք , ճէննէթին իհթիշամընա
կէչէրլէր իտուկի նէրէտէ դալտը : Սօն Գրիստոնէական հէր շէյի էսքի
հիյէթինէ իյատէ էտէր . . . : Գաթըրճեան էֆէնտիյէ Էրմէնիլէր թա-
րաֆընտան պիր ճէվապ վէրիլիղ :

Ջիթ . Իշպու քրիստոնէականարըն , վէ Հայոց Էջմիածնականաց
դաւանութիւնունուն ասասը , զիքր էթտիլիմիղ Գրիգոր Որոտնեցի
վէ Գրիգոր վէ Մովսէս Տաթեւացի , օնուն շակիրալէրինին եազարղ-
լարը քիթապ տըր . վէ մատէմ պուշլար Հայոց քիլիսէսինին ազիլլէրի
սիւքինէ իտիալ օլմուշար , Էջմիածնական քիլիսէսի պուշլարըն իսմի-
նի ազիլլէր սըրասընտան չըգարըպ , թէրզին էթմէտիյի հալտէ , Էր-
մէնի քիլիսէսինէ , սիլին դաւանութիւնունուղ նէ տիր տէյի սիւալ էթ-
մէք վէ թաաճիւպ էթմէք , պիլճէ գայիա վէ լուղումսուղ տուր :

Ամմա կէրէք շարականտա , կէրէք պատարադտա , կէրէք ժա-
միրգութիւնտա պուլունան տուալարը պուշլարա տապան տապանա
մուղայիր իմիշ , օրասընը արամազ Էջմիածնական քիլիսէսի վազիֆէ-
սինտէն պիլէ տէյիլ տիր . վէ պու խուսուստա հէր նէ քի Հայոց քի-
լիսէսինէ տէյօրսագ , Բոււ չիլմաթիգ քիլիսէսինէ տէ ախընը տէրիլ .
չիւնքի պուշլար տա օ իթիլգաթտա տըրլար :

Ջիթ . Պուշլարը պատէլ իխթար , մանա , վէ սատէտիմիզէ կէ-
լէլիւմ , շէրաաթըն մանասը տիւրլիւ տիւրլիւ տիւր . պազը քէրէ հագ-
զը հագգսըղտան այըրտ էթմէք տիր : (Սադ. ԽԲ.) « Հագգսըլ թէմ-
եիլ էթ . հագգսըլ պանա պէյան էթ » տէմէք տիր : Պազը տա պի-
րիսինի թէլէֆիլէթէ հիւքիւմ էթմէք . (ՅժԻ. Գ. 18. 19.) « Օ քի ի-
նանաղ , զաթը հէլաք օլմուշ տուր » :

ՋՄ . Պազը Ալլահին շէրաաթը կիլիլիճէ եէր եիւզլիւնտէ օլուր .

վէ պաղը տա աչրգտան : Իշպու աչրգտան Ալլահըն շէրաաթը իքի տիր . Էանի անինտէ պատէլ վէֆաթ , մախսուս շէրաաթ , վէ տիկէ-րի տիւնեա խիթամընտա օլաճադ ումում շէրաաթ , Շէրաաթըն թէֆ-սիւրի « Ալլահըն դարարը դաթիսի տիր քի , հէր քէսին ամէլինէ կէօ-րէ , հէր քէսէ էպէտի միւքեաֆաթընը , վէ էպէտի միւլճաղաթընը վէրիր » :

Իշպու մախսուս , վէ աչրգտան օլաճադ շէրիաթ , էօլտիւքտէն սօնրա հէր քէսին ճանը Ալլահըն տիվանը ատալէթինէ իհգար օլունա-ճադ : Պու ճան էկէրչի Գրիստոսուն , վէ քէնտի քլիխէսլինին թէն-պիհյէրինին իճրապընտա պոլունմուշ իսէ , ճէննէթէ տալէթ օլունա-ճադ . վէ մուղայիրինտէ պոլունմուշ իսէ , ճէննէթէ հիւքմ օլու-նաճադ տըր : Պիր տէ չօգ ալամէթլէր վէ մէլայիքլէրին տիւնեանըն տէօրթ էթրաֆընա պօրուլար սէտասը իլէ Գրիստոսուն կէլմէսի ու-մում . վէ խըրադը կիպի կէճէլէյին կէլմէսի մախսուս շէրաաթ տըր : Իշթէ :

ՉԾԱ . Պունու աղիդ քիթապտան էվլէլա պէյան էտէլլմ : (Ղուհի . ԻԳ .) Գրիստոս « Օնա տէր (Էանի Էանընտա խաչա չըգան էյի խըր-սըգա) պու կիւն պէնրմ իլէ ճէննէթտէ պոլունաճադսըն » : Ալլահ պիր ատէմին հէսի էթտիքլէրի ամէլլէրի գաթէն պլիւր . վէ պիր կէօղ աթը-մընտա դարարընը ճէննէթլիքմիսին ճէննէթլիքմիսին վէրիր . (Յօվհ . Գ . 19 .) « Ձաթէն հէլաք օլմուշ տուր » : Նասըլ քի թէքրար (Ղուհի . ԺԶ . 22 . 23 .) « Վէ ֆաքիր էօլտիւլիւնտէ , մէլայիքլէր օնու Աբրահըն դու-ճաղընա կէօթիւրտիւլէր : Ձէնկին տախի էօլտիւ . վէ կէօմիւլտիւ . վէ ճէննէթտէ իսքէնճէլէր իչինտէ իքէն կէօլլէրինի գալտըրադ . Աբրա-համը վէ Ղաղարոսու օնուն դուճաղընտա րահաթլանմը կէօրաիւ » : Տէմէք քի պիր հիւքիւմ վէ սիճիլէ մէպնի օլ դէնկին քիմսէ ճէննէթմէ հիւքմ օլմուշուտու : Քէզալիք Ղաղարոսուն էյի ամէլլէրինի վէ թա-համիւլլիւնիւ Ալլահ կէօրաիւլիւ իչին , էօլտիւլիւ կիպի իսթիրահաթ մահալինտէ օնուն օթուրմասընը դարար վէրտի . չիւնքի թապիի պիր շէյ տիր քի , պիր միւքեաֆաթ վէ պիր միւլճաղաթ մուլթադ պիր հիւքմէ միւսթէնիտ վէ մախսուս տուր . վէ պու հիւքմ էյի խըր-սըգա թէսլիմ օլտուղու տաղիդէտէ Ալլահտան զուհուր էթտիյի կի-պի : Ղազարոսա վէ Մեծատունա տախի օլ կիւնտէ հիւքմ վէրիւմիշ օլտուղունա հիշ չիւլիհէ Էօղ տուր : Տէֆա (Ղուհի . ԺԲ . 40 .) « Իմտի սիդ տախի հազըր օլուն , զիրա զանն էթմէտիյինիդ սաաթտէ ատէմ օլլու կէլլիր » : (Յօվհ . Գ . 18 .) « Օ քի օնա (Գրիստոսա) ինանըր հէ-լադ օլմադ , վէ օ քի օնա ինանմադ , գաթէն հիւքմ օլունմուշ տուր » : Տէմէք քի Գրիստոսուն սէօղլիւնիւ , վէ թէնպիհյէրինի տույուպ , Գը-րիստոսա ինանմայան քիմսէնին շէրաաթը գաթէն քէսիւլմիշ տիր . դա-թէն քէսիւլմիշ տէմէք պիր տէ գըլամէթտէ հիւքմէ պէքլէյէճէք տէ-մէք տէյիլ տիր : Գրիստոս էֆէնտիմիլին տիկէր տէսիյի պունա պինա-

յէն տիր . (ՅՎՀ. Ե. 24.) « Սահիհ սահիհ տէրիմ սիզէ . օ քի պէնիմ
քէլամըմը տինլէր , վէ պէնի կէօնաէրէնէ ինանըր , էպլտի էօմիւրէ
մալիք օլուր վէ շէրաաթա կիրմէզ . իլլա էօլիւմտէն էօմիւրէ թէպ-
տիլ օլուր » : Եանի մախսուս շէրաաթա կիրմէզ . միւքեաֆաթընը ա-
նինտէ ալըր : (Եբ. Թ. 27.) « Վէ նաալը քի ինսանա պիր քէ-
րէ էօլմէք կէրէք տիր . վէ օնտան սօնրա (Եանի ագիպինտէ) շէ-
րաաթ քէզալիք վէ Քրիստոս . . . » : Քէզա (Ղ. Ի. ԺԲ. 20.)
« Ալլահ օնա (Եանի ախրէթի , վէ այաթը ինքեար էտիպ , տիւնեա
մալինէ թափան քիմսէյէ) տէր . ագըլսըզ պու կիճէ ճանընը սէնտէն
կէրի իսթէյէճէք տիրլէր . վէ հազըրլատըղըն քիմէ գալաճագ » : (40.
« Վէ սիզլէր հազըր օլուն , զիրա հանկը վազըթտէ քի , մէէմուլ էթ-
մէզսէնիզ , ինսան օղու կէլիւր » : (36.) « Վէ սիզլէր էֆէնտիսինի
նէ գէման կէլէճէք տէյի պէքլէյէն ատէմլէրէ պէնզլէր օլուն , քի
կէլտիյինտէ , վէ (գաբուլու) վուրտուղունտա չար չափըք օնա աչ-
սընլար » : (37.) « Մութլու օլ խըզմէթքեարլարա քի , էֆէնտիլէրի
կէլիպ , օնլարը ույանըզ պուլուր » : Պունլարըն հէփսի էօլիւմիւ վէ
շէրիաթը մախսուսէյի պիր քիմսէ տայիմա ֆիքրինտէն չըզարըպ ու-
զագ կէօրմէմէլի , անճագ եազըն տըր վէ օնտան սօնրա տէնշէթլի
վէ ատալէթ սահիպի հաքիմ Ալլահ կէլիւր վէ հիսապ իսթէր , պօշ
պուլունմամալը . տէմէք տիր : Պօղոս առաքեալ . (Բ. ՏԷ. Գ. 7.)
« Եյի ճէնկլէշտիւմ , Եօլու թէքմիլ էթտիւմ , իմանը հըֆըլ էթտիւմ , պուն-
տան պէօյլէ պանա ատալէթ թաճը պէքլէյօր . օնու քի ատալէթլու
հաքիմ րապլ օլ կիւնտէ պանա էտա էտէճէք » : Վէ օլ կիւնտէ էօ-
լիւմիւնիւն եագլաշամսը կիւնիւ տիւր տէյի ալթընճը համարտա սէօյ-
լէյօր : « Զիրա պէն պունտան պէօյլէ թէսլիւմ օլմուշում , վէ ալտէ-
թիւմին գէմանը հէման եէթիւշմիշ տիր » : Եանի էօլիւմիւմիւն կիւնիւ :
Տէմէք քի , Պօղոս առաքեալ քէնտի ալաճաղը ատալէթ թաճընա Ալ-
լահտան հէման վէֆաթ էթտիյի կիպի իւմիտ էտիյօր : (ՅՎՀ. ԺԲ. 26.)
« Զիրա պէն նէրտէ իսէմ , պէնիմ գուլում տախի օրատա օլաճագ » :
(Մ. Գ. Ե. 25.) « Խասմին իլէ , օնուն պէրապէրինճէ տահա Եօլտա
իքէն թէզ սուլի օլ . օլմայա քի իսասիւմ սէնի հաքիմէ , վէ հաքիմ
ճէլլատա թէսլիւմ էտէ , վէ զընտանա աթըլասըն . կէրչէք տէրիմսա-
նա թա սօն մանկըրը էօտէյինճէյէտէք , օրատան ասլա չըզմայաճաղ-
սըն » : Ելպէթտէ հաքիմ սէնի պիր հիւքմէ մէպնի զընտանա աթա-
ճագ . իշթէ պու հիւքմիւ պիղ շէրաաթը մախսուսէ թէսմիյէ էտէ-
րիզ . վէ զընտանա տա ֆաւարան իսմինի վէրիւրիզ . նաալը քի քաւա-
րան պահսընտա տէյէճէյիզ : (Ս. Գ. ԶԻԶ.) « Սէվկիւլիւլէրինէ ույզու
վէրալիյինտէ , իշթէ րապլըն միրասը » : Վէ (Ս. Գ. 18.) « Վիւնահ-
քեարլար թէքրար ճէհէննէմէ տէօլէճէքլէր » : (Բ. Կ. Ե. 1. 8.)
« Պու թէնտէն չըզըպ Ալլահն Եանընա կիթմէյէ տահա զիյատէ ճէ-
սարէթ էտէրիզ . վէ րազիյիզ » : (Փէլեդ. Լ. 23.) « Լաքին պու իքի

չէյտէն սրգըլըրըմ կիտիպ վէ Գրիստոս իլէ տուրմագ արդիւլիւ տահա միւրաճճահ, վէ պու թէնտէ տուրուպ, գալմայը սիգէ տահա ֆայիւ տէլի գըյաս էտէրիմ» : (Ս. Կրն. ԺԳ. 12.) « Զիրա շիմտի այնէտէն էմսալ իլէ, ամմա օլ վագըթ երւզ պէ երւզ » : (Յայր. Է. 9.) « Աղիլէր Սլլահըն թահթը հուզուրունտա տըրլար » : (Սէրմ. ԺԱ. 28.) « Զիրա վէֆաթ կիւնիւնտէ հէր քէսէ քէնտի եօլլարընա կէօրէ էօտէշմէք Սլլահըն հուզուրունտա դօլայ տըր » : (Ղահ. ԺԲ. 5.) « Օնտան գօրդուն, քի էօլտիւրտիւքտէն սօնրա, ճէհէնէմէ աթմայա սէլահիլլէթի վար » : Տէմէք քի կիւնահքեար էօլտիւլիւ կիպի տէ ճէհէնտէմէ էնէր :

ՉԾԲ. Պունա միւմասըլ ազիզ քիթապտա տահա չօգ շահատէթէր վար տըր . վէ Սլլահըն շիֆահէն քէլամը տախի պու սահիհլիլի թաստիգ էտէր : Վէ կաթողիկէ քիլիսէ պիտայէթինտէն պէրի էօլիւլէրին կէշմիշ ճանլարընըն պիւր ան էվլէլ քէնտի մուվագդաթ քաւարան ճէզալարընտան աղատ օլսուելար տէյի էօլիւլէր իշին տուա էտէր . վէ « Եա րապպ քէնտի դուլունուն ճանընը աղատ էտէսին, քի տիւնեայը բէտտ էթմիշ . սանաեաշասըն վէ թէն զայիֆլիլի սէպէպլինտէն հասպէլ պէշէր հէր նէ իրթիքեապ էթմիշ իսէ սէն քէրէմ ինայէթին իլէ րապպըմըզ Յիսուս Գրիստոս քէնտի էվատըն իւղիւնէ հիւրմէթէն աֆվ պուլուրասըն տէյի իսթիւրհամ էտէրիլ » : Պու Լաթին քիլիսէսի ժամագիրքինտէ օգուուր : (Շարհա.) « Եւ հանդո 'ի խօրանի քու. 'ի հանգստեան » : Կէշմիշ ճանլարը քէնտի իսթիւրհաթ մէսքեանընտա րահաթ էթտիւրէսին . . . » Վէ թէքար « Ահեղ խորհուրդ քահանային եւն. » Մէզպահըն հուզուրունտա էլլէրի աչըզ տուրան քահանայըն տէհէթլի սըրըր, աթէշ սէօնէր դարանըզ տէֆ ու իզալէ օլուր . թէէսիւֆ էտէն բուհլար շաղ օլուր . չիւնքի կիւնահլար աֆվլըղը օլուր, եա մէրհամէթ սահիլի րապպըմըզ, կէշմիշլէրիմիլ ճանլարընա ինայէթ էյլէ » : (Ժահ. ԺԷ.) « Ճգնաւորք Ստուծոյ եւ ժառանգորդք երկնից արքայութեան, որք առիք զանանց բարութիւնս » : Սլլահըն ճգնաւորլարը, վէ սէմանըն ճէնէթիինի միւրասիսօրլարը . . . կէշմիշ մուհասէնաթլարա մուվաֆֆադ օլտուհուղ . « . . . Որք երանութեան մասին հասիք քան զամենայն որդիս մարդկան, բարեխօսեցէք, քի հէր առէմլէրտէն լիյատէ սէատէթ հիւսսէլէրինէ վասըլ օլտուհուղ, րապպըն ինտինտէ քիլիսէ էվատլարը իշին շէֆաաթ էտին » : (Սղթ.) « Սուրք ճգնաւորօքն աղահեսցուք զՏէր . . . որք լուսեղէն, եւ երկնային անթառամ պսակացն արժանի եղեն եւն : Սղիլ ճգնաւորլար ըրիֆագաթընտա րապպա ըրճա էտէլիմ . . . օնլար քի սէմալի, վէ միւնէվլէր . վէ սօլմալ թաճլարալարըզ օլտուլար . օնլարըն տուասը, վէ շէֆաաթըյա պիլգէ մէրհամէթ էտէսին » : Որ ընտրեցեր եւ ընկալար, եւն. սէն քի քէնտի միւհթէրէմ շէհիտլէրինի սէշիլ գապուլ էթտին, պիւթիւն տիւնեատա

պուլունան աղիզէրի սէսին ինտինտէ պիղէր իչին շէֆաաթճը թու-
թարըզ . . . քի պիղէր տախի աղիզէրինէ հաղըրլանմը արքայութիւ-
նա կիրմէյէ լայըզ օլալմ» : Բարեխօսութեամբ սրբունոյ Աստուա-
ծածնին եւ Յովհաննու Կարապետին . . . աղիզ Աստուածածնին , վէ
Յովհաննէս Կարապետին աղիզ , վէ իւք շէհիտ Ստեփաննոսուն վէ Ա-
ռաքեալարն վէ Մարգարէլէրին , վէ Մարտիրոսարն , վէ պիղիմ Ս.
Գրիգոր Լուսաւորիչին տուասը , վէ շէֆաաթը իլէ , վէ պիւթիւն ա-
ղիզէրին , քի պու կիւն զիբրէրինի իճրա էտիյօրուզ . օնլար քի սէ-
սին Ալահլըղընն մուհապպէթիլէ պիւրէշտիլէր . զիբր էթ կէշմիշէ-
րիմիղին ճանլարընը . . . » : Պատարագամատոյց « Եւս րապ , կէշ-
միշ գուլարընն ճանլարընը զիբր էթ . վէ օնլարա մէրհամէթ ինա-
յէթ էթ . միւսթէրի , վէ թէնվիր էթ , վէ քէնտի սէմալի ճէննէթին-
տէ աղիզէրին սիթինէ իտիալ էթ , վէ մէրհամէթինէ լայըզ էյ-
լէ . . . » : Պունլար վէ պունլարա միւմասըլ Հայաստանեայց քիլիսէ-
սի Շարականը , Ժամագիրքի , Մաշտոցու , վէ Պատարագամատոյցու
պալատէ տէտիլիմիզ սահիլիլիլի թէվաթուրէն թաստիզ էտէրէր :

ՁԾԳ . Կղեմէս Հոովմալը (Թուղթ աւ Կոնստանտինոպոլս) Ս. Պետրոսուն
հաղգընտա շէօյլէ եաղար . « Շէհիտ տիւշէրէք , լայըզ օլան էհթի-
շամ մէքեանընա աղիմէթ էթտի » : Ս. Իգնատիոս (Թուղթ աւ Հը-
րոստիսէյէ) « Պըրագըն պէնի ճանալարլարա թաամ օլալմ . օնլարն
վատէթասըլա Ալահը դաղանմագ ճայիզ տիր » : Արենակորաս (Ի Չա-
րսիսիսիս) « Եյի դանմըշմ քի , պու էօլիւմիւ էօմիւրտէն չը-
գարագ էյի եաշայաճաղըզ , քի Ալահըն եանընտա , վէ օնուն իլէ օ-
լաճաղը » : Ս. Կիպրիանոս (Ի յարսիսիսիս) « Զիւնեայը , վէ
ինսանլարը կէօրէն , կէօղլէրի պիր տագիգէտէ դարատըլ , վէ անին-
տէ օնլարը աչըլ , Ալահը կէօրմէք նէ պէօյիւք թէէմիւնաթ տըր » :
Պունլար կիպի Հայրապետէրտէն չօգ շահատէթ վար : Գրիգոր Նա-
ղիանգեան տոգուղունճու նութգունտա Կեսարիոս դարընտաշընն
մէտիլիսինտէ « Օնուն կէօյէ չըգըլ , փատիշահլարըն մուաղամը հու-
ղուրունտա տուրտուղունու , վէ օնտան զուհուր էտէն նուր իլէ տու-
տուղունու » եաղար : « Σὺ δὲ ἡμῖν οὐρανὸς ἐμβατεύεις » վէ « Βασιλεῖ
τῷ μεγάλῳ περιετάρμενος, καὶ τοῦ ἐκείθεν φωτὸς πληρούμενος, καὶ ἐν κόλ-
ποις Ἀβραάμ, οἷτινες οἱ οὔτοι εἰσιν, ἀναπάσαιο. καὶ ἀγγέλων ἐποπτεύεις
χορείαν καὶ μαχαρίων ἀνδρῶν δόξας τε καὶ λαμπρότητας : . . . » :
եանի Աբրահամըն գուճաղընտա վէ մէլայիթիլէրին մուվաֆֆագ օլ-
տուղու էհթիշամա քէնտիսի տախի մուվաֆֆագ օլուլ , սայիր ա-
ղիզէրին տախի էհթիշամընը կէօրմէքտէ տիր : Վէ եինէ պու աղիզ
քէնտի գըլ դարընտաշը հաղգընտա » էհթիշամա նայիլ օլտուղունու
հէմ սայիր , վէ Ս. Երրորդութիւնուն էն փաք նէդարէթինէ մուվաֆ-
ֆագ օլտուղունու Τάξις οὐρανία, δόξης θεωρία τῆς τε ἀλλης καὶ τῆς ἀνω-
τάτω Τριάδος ἑλλαμψις καθαρωτέρα τε καὶ τελειωτέρα : (Եւսիս . ԺԱ . Է

մուլաֆֆադ օրնազար : նէ տէ կիւնահքեարլար միւնազաթ կէօրիւր-
լէր . վէ պէօյլէ մուալլազ պիր հալտէ սօն շէրաաթ կիւնիւնէ տէկին
տուրաճազ տըրլար տէյի իթիգատ էտէրլէր : Պու իսէ կէրէք հայրա-
պետլէրին , վէ կէրէք եէվմիյէ իճրա օլունան տուալարըն մանասընա
տապան տապանա զըտտ տըր : (Ժամագիրք) « Քեզ միշտ մերձ ծանիր
քուն մահու եկեալ քննող դատաւոր Տէր ողորմեա » : Նասըլ քի ա-
թիտէ հազաճազլարըմըդտան տախի պէյան օլաճազ տըր : Կէլէլիմ ու-
մում շէրաաթա :

ՁԾԵ . Ումումի շէրաաթա աղիզ քիթապլար րապպըն կիւնիւ իս-
մինի վէրիւրլէր : (Մարթ. Ի. 36.) « Ամմա օլ կիւնիւ , վէ օլ սաաթը
հիշ պիր քիմսէ պիւմէզ . նէ կէօյլէրին մէլայիքլէրի , նէ տէ օղուլ ,
անճազ պիր փէտէր . . . վէ նասըլ քի Նոյուն կիւնլէրինտէ , քէզալիք
ինսան օղունուն կէլիշի էօյլէ օլաճազ » : (Բ. Կ. Ե. 10. « Զիրա
պիզ հէփիմիզ Քրիստոսուն տիվանընա չըգմայա պօրճուլուղ . քի հէր
քէս էվվէլինտէն կէրէք էյի կէրէք քէօթիւ քէնտի թէնի իլէ հէր
նէ իշլէտի իսէ ալսըն » : (Մարթ. Ի. 27.) « Զիրա նասըլ քի շիմ-
շէք կիւն տօղունտան չըգըպ կիւն պաթըսընա գատար կէօրիւնիւրսէ ,
ինսան էվլատընըն տախի կէլիշի էօյլէ օլաճազ տըր . զիրա լէշ Նէր-
տէ իսէ , զարթալլար օրայա թօփլանաճազլար » : Իշթէ պու ալանէն
Քրիստոսուն կէլիշի . շօլ (Ղ. Կ. Ժ. 40.) տէ քի կէլիշի կիպի տէյիլ ,
եախօտ (Մարթ. Ժ. 35.) տէքի նազլ օլան կէլիշ տէյիլ , քի շէրիա-
թը մախսուսիյէ տիր :

ՁԾԶ . Իշպու շէրիաթտա ինսանլարըն էթտիյի խապասաթլարը
Ալլահ կէօրէճէք տիր տէյի , վէ շէրաաթլարընը օնա կէօրէ քէսէճէք
տիր տէյի պիւմէմէլի . պու էն եաղնըշ պիր զիւիւմ օլուր . եա Ալլահ
զաթէն հէր քէսին վէֆաթընտան էվվէլ հէր քէսին կիւնահընը կէօր-
միւշ , վէ սիճիլինի զաթէն քէսմիշ տիր : (Սադ. Թ. 18.) « Կիւնահ-
քեարլար պէ թէքրար ճէհէննէմէ տէօնէճէքլէր » : Պունտան շուրասը
աղնաշըլըր քի անճազ պու սօն շէրաաթտա , Ալլահ ատալէթ հաքի-
մի Քրիստոս , կիւնահքեարլարը սօլ թարաֆընա վէ ազիզլէրի սաղը-
նա ալըպ , կիւնահքեարլարըն մէքրուն կիւնահլարընը պիւթիւն ազիզ-
լէրէ պէյան վէ ռէսմէն իլան էտէճէք , վէ պունունլա պէրապէր օն-
լարըն էթտիքլէրի նամքէօրլիւքլէրի եիւզլէրինէ վուրտուղունտա ,
քէնտի առալէթինի , վէ հէր քէսէ վէրտիյի ճէզայը վէ ճէհէննէմ ա-
թէշինի հազգանիյէթ իւզէրէ իճրա էթմիշ օլտուղունու ալէմէ իլան
ու պէյան էտէճէք տիր : Ալ սաղընտա տուրան աղիզլէրէ , կիւնահ-
քեարլարըն գապահաթլարընը , վէ ճէզասընը . քէզա հէր պիր ազի-
զին ֆազիլէթլէրինի , շէրէֆլէրինի արթըրմազ իշին , պէյան էտէճէք
տիր : Հաթտա աղիզլէրին քեաֆֆէսի օլ կիւնտէ պիրէր հաքիմ օլա-
րազ . միւնաֆըզլարըն էթտիյի խապասաթլարըն ճէհէննէմաթէշինի փէք-
լալըզ տըր . եա ըսպպ հազգանիյէթինի , վէ ատալէթինի պու մէք-

րուհիներ իւզերինէ իճրա էթ տէյի, Ալլահն հանընտա շէքվաճը օլա-
ճազ տըրլար (Յոյ. Զ. 10.) եիւքսէք սէտա իլէ տէր իտիլէր, եա ա-
զիզ (Ալլահ) նիչէյէտէք գանըմըղըն ինթիգամընը ալմազսըն » : Օլ
վազըթ ատալէթ սահիպի Ալլահ, բապլիմ կէօթէրմէսին, քէմալը
էօրֆ վէ շիտտէթ իլէ, եիւզիւնտէն վէ կէօզլէրինտէն ատալէթ վէ
հըրս աթէշլէրինի սաչարազ, պիւթիւն ազիզլէր վէ մէլայիքլէր մա-
յէթինտէ օլարազ վէ աթէշ փիւսկիւրիւր եիւզիւնիւ կիւնահքեար-
լարա չէվիլիպ, էպէտիլ ապատ սէֆալէթ, էզիլէթ, իսքէնճէ, ա-
թէշ, ճէհէննէմ վէ մահրումիլէթ գարարընը եըլտըրմ կիպի օնյա-
րըն իւզերինէ օգուլաճազ . « Երթսյք յինէն անծեալը » կիտին պէն-
տէն այրըլըն հա լանէթլէնիշ ճանյար, էպէտի աթէշէ տիւշիւն
ղարզ օլուն, օ քի չէյթանա վէ մէլայիքլէրինէ հաղըրլանմըշ տըր
տէյէճէք : Աման Ալլահ, աման Ալլահ . նէ ֆիզանլէր, նէ պաղըրշ-
մալար, նէ ահլար, նէ վայլար, հէր քէս պիր պիրինէ կէչէճէք տիր .
ճէհէննէմ հարըլաճազ . վէ իւսթ իւսթէ աթէշ տօլու պիր խէնտէկէ
տիւշէճէք եուվարլանաճազ տըրլար . . . քիւֆիւր, լանէթ, պապա
օղլունա . սէնսին սէպէպիւմ . օղլու պապասընա, սէն օլտուն սէպէ-
պիւմ . անա էվլատընա, վէ գըզը անասընա աղլայըշ, սըզլայըշտան
տիշլէր գըճըրտաթմասընտան պիր պիրինի փարալամայա թութունա-
ճազ տըրլար . վէ օնտա էպէտիլ ապատ նէ իւմիտ վար նէ խէլաս :

ԶԾԷ . Մուսխիսարէն, միւսանգամ գայուստն Գրիստոսի վերջին
ղատաստան, օր յետին հւն . քիլիսէնին, վէ ազիզ քիթապըն իսթիւ-
մալ էթտիյի լիսանտան տախի փէք ալա անլաշըլըր քի « Յորում ժա-
մու ոչ կարծիցէք գայ որդի մարդոյ » : (Դու. ԺԲ. 40.) « Հանկը
սաաթտա ինսան էվլատընն կէլմէսինի պիւմէզսինիզ » : Եանի էօլիւմ-
տէն սօնրա շէրաաթը մախսուսէյի Գրիստոս հէր քէս իլէ քէնտի ա-
մէլինէ կէօրէ քէսէճէք, սօն շէրաաթ իւք շէրաաթա տէլալէթ տիր .
սօն կիւն իւք կիւնէ տէլալէթ տիր . բաճօնճա պու տօղրու տուր :
Քէզալիք իւք շէրաաթ սօն շէրաաթա տէլիլ տիր : Կաթոզիկէ քիլիսէ
եէվմիյէ, ազիզլէր սօն շէրաաթտա նէ կէօնէ Գրիստոս իլէ ինսան-
լարըն շէրաաթընը քէսէճէք տիրլէր, Դաւիթ մարդարէնին ձիւթ . սաղ-
մոսունու օգուր : (Տես ՊՀԶ.) »

ՊԱՊԸ ՍԱՆԻ

ՃԷՀԵՆՆԷՄ ԵԻՋԵՐԻՆԷ

ԶԾԸ . Ճէհէննէմի ինքեար էտէնլէր եինէ օնյար տըր, քի շէրիա-
թա վէ էօլիւլէրին գըյամէթինէ ինանաղար, եախօտ նազարէն,
եանի ֆիքիլ իլէ ինանըպ ֆիլիէն իճասլ էտէն ֆաղիլէթ ամէլլէրին-

տէ պոռուումաղլար, հասարկ քի շերաթլար իւզերինէ իֆատէ էթտիք :

ՋԾԹ. Ագայիտի տինյէմիզին պիր մատտէյի մալիւմէսի, ճէհէն-
նէմին պիր մահալի մալսուսի օլտուղու տուր, վէ մէքրուհ, վէ նա-
մագպուլ պիր մահալ օլտուղունու պիւտիրմէք իչին աշաղը պիր մա-
հէլ տիր տէյի թէսմիյէ օլունուր : Եվլէլա ճէհէննէմին օլտուղունու,
սանիյէն ճէհէննէմին ճէզալէրինի, վէ տիւրլիւլէրինի եագարըզ :

ՋԿ. Եվլէլա ճէհէննէմին պիր էզլյէթ մահալի օլտուղունու
(Մարթ. ԻԲ. 13.) փատիշահ քէնտի տալէթինէ լայըզ էլպիսէ կիլին-
մէյէն քիմսէյէ տէյօր . « Օլ վազըթ փատիշահ քէնտի էթպաալարընա
տէր . պունուն ալագլարընը, վէ էլլէրինի պաղլայըն, վէ պունու տը-
շարը դարանլըղա չըգարըն . օրատա ֆիղան վէ տիշէր դըճըրտաթ-
մասը օլաճագ » : Պուրատա ճէհէննէմի ֆրիտոս տըշարը դարանլըզ
պիր մահէլ թէսմիյէ էտլօր . տըղաթը . չիւնքի Ալլահն տիվանըն-
տան վէ հուզուրունտան կիւնահքեարլար մահրում օլաճագ . գարան-
լըզ . չիւնքի հէր էլլիքտէն մահրում օլաճագ տըրլար : Գէզալիք (ԻԲ.
44.) « Օլ վազըթ սօլ թարաֆընտաթլիէրէ սէօլլէյէճէք . եմ լանէթ-
լէնմիշէր . կիտին էպէտիլլիք աթէշինէ . օ քի շէյթանա, վէ օնուն
մէլալիքլէրինէ հազըրլանմըշ տըր » : (46.) « Վէ օնլար էպէտի իս-
կէնճէլէրէ կիտէճէք տիրլէր . վէ սալիհլէր էպէտի էօմլիւրէ » (Ղու-
ծ. 22. 23.) « Վէ դէնկին էօլտիւ վէ կէօմլիւտիւ, վէ ճէհէննէմտէ
էզլյէթլէրին իչինտէ իքէն կէօղլէրինի գալտըրտը, Աքրահամը ուզագ-
տան վէ Ղազարոսու օնուն գուճաղընտա բահաթլանմըշ կէօրտիւ » :
(Մարթ. ԺԱ. 23.) « ճէհէննէմէ գատաք էնէճէքսին » :

ՋԿԱ. Սանիյէն ճէհէննէմին ազապլարընըն պիրի, Ալլահն ճէ-
մալինտէն մահրումլյէթ ճէզասը տըր . օ քի տըշարը դարանլըզ տէ-
նիր, (Մարթ. ԻԲ. 13.) « Պունու տըշարը դարանլըղա չըգարըն » տէ-
յի Ալլահ էմր էտէճէք . վէ պու ճէզա էն պէօլիւք ճէզա տըր, չիւն-
քի ինսանըն ճանընա Ալլահտան էօլլէ պիր աշգ վէ արզու վէրիմիշ
տիր քի, տայիմա էպէտի սատտէթէ քէնտիսինի աթար . իշպու աշ-
գըն վէ պու արղունուն իքմալինէ կիւնահլար պաղ վէ էնկէլ օլաճագ
տըրլար . ինսան քէնտի սատտէթինէ աթըլաճագ, վէ կիւնահը օնու
դէնճիրլէր իչինէ ալմըշ պաղլամըշ կիպի, օնու մէն էտէճէք, պիր
չօճուղու անասընըն գուճաղընտան գօրաքի ալմագ կիպի : Սէվտիյին
պիր քիշիյի տիւլմէնլէր գօր իլէ սէնին էլինտէն ալտըղը կիպի, պիր
օճագ ալէվինի, քի եօգարը չըգար, իւսթիւնիւ թէմամէն պիր էօր-
թիւ իլէ գաթաթմագ կիպի : Ճանըմըղըն արղիւսիւնիւն, վէ աշգընըն
Ալլահտան մէն էտիլմէսի էն պէօլիւք վէ մահրումլյէթ ճէզասը թէս-
միյէ օլունմուշ տուր : « Հանէք զգա 'ի խաւարն արտաքին » (Տե-
բեական ֆէլէսիյու-թէ-Միւս.) :

ՋԿԲ. Սալիսէն ճէհէննէմ ճէզալարընըն տիկէր պաշլըճասը աթէշ
տիր : Ս. Թուլմաս Աւետարանա պազարագ (Մարթ. ԺԳ. 42.) « Արկ-

ցէ զնոսա 'ի հնոց հրոյն , զնլարը աթէշ քիւհանընա աթաճագ » : (ԻՅ. 44.) « Եա լանէթլէնմիշ քիմսէլէր պէնտէն ալըըլըն էպէտի աթէշէ » (Յայ. ԻԱ. 8.) « Օնլարըն հիսսէսի աթէշ , վէ քիւքիւրթ իլէ թութուշան կէօլիւն իջինտէ օլաճագ » : (Մարթ. Գ. 12.) « Կիւնահ-քեարլարը Ալլահ սէօնմէզ աթէշ իլէ եագաճագ » : (Ե. 22.) « Օ քի գարընտաշընա ահմագ տէրսէ , ճէհէննէմ աթէշինէ լայըգ օլուր » : (ԺԸ. 8.) « Վէ էպէտի աթէշէ տիւշմէք » : (Մարթ. Թ. 43. 47.) « էպէտի աթէշէ կիրմէք » : (42.) « Երթալ 'ի գէհէն , 'ի հուրն անշէջ » : (43.) « Ուր որդն ոչ մուանի , եւ հուրն ոչ շիջանի . Օնլարըն քի նէ գուրտու էօլիւր , վէ նէ աթէշի սէօնէր » : (Բ. Թեա. Ա. 8.) « Օնլարտան քի , Ալլահը թանըմագլար , աթէշ ալէվլիլէ ինթի-դամ ալմագ » ճայլոզ տիր :

ՋԿԳ. Բապիէն տույղու ճէզասը , կէօզլէր գարանլըգ իլէ , վէ տէհէթլի կէօրիւշէր իլէ : Գուլաքլար ան ու վան , վէ ֆիդանլար իլէ . . . : Պուրուս մէքրուհ գօգուլար իլէ , վէ վիճուտ տախիլէն , վէ խարիճէն աթէշլէր , վէ ալէվլէր իջինտէ թութուշմուշ օլաճագ տըրլար : (Մարթ. ԼԵ. Եայ. ԿԶ. 24.) գուրտլար վէ ճանաւարլար իսիմլէրի տախի ճէհէննէմտէ զիքր օլույօրլար :

ՋԿԴ. Հէմ պու ճէզալար պագի , վէ էպէտի տիրլէր , զիրա նէ գուրտու էօլիւր , վէ նէ աթէշի սէօնէր : « Վէ էպէտի աթէշէ աթըլաճագ տըրլար » տէյի եազըյօր : Հէմ հէր քէսին կիւնահլարընըն չօզլուղունա ազըրլըղընա կէօրէ տէ , ճէզասը չօգ , վէ ազըր օլաճագ տըր . իքիսինին տէ ճէզասը էպէտի տիր , զիրա ճէհէննէմտէ զայրու խէլաս օլամագ , վէ արթըգ սօն վիւշմանլըգ իլէ ֆայտէմէնտ օլամագ , վէ աֆլըգ ալամագլար . զիրա Ալլահըն մէրհամէթի իւղէրինէ իւրիտլէրի քէսիլմիշ , (Բ. Կար. Ե. 10.) « Գրիստոսուն տիւլանընա հէ-փիմիղին իղհար օլմասը կէրէք տիր , քի հէր քէս քէստի թէնի իլէ էվլէլինտէն իշլէտիլինի , կէրէք էյի , կէրէք քէօթիւ ալսըն » : (Հայ. Բ. 6.) « Օ քի հէր քէսին ամէլինէ կէօրէ էտա էտէճէք » : (Մարթ. ԺԶ. 27. Գարթ. ԺԷ. 31. Լն.) : Տէմէք քի , պիր մահու չափ կիւնահըն ճէզասը պիր տէրէճէ , իքի կիւնահըն , իքի տէրէճէտէ , պին կիւնահըն ճէզասը պին տէրէճէ ազըր տըր : Քէզալիք ազիլլէրին միւքեա-ֆաթը , ֆագիլէթին չօզլուղունա , վէ պէօլիւքլիւլինէ մախսուս տուր : Պու տա հագգանիլէթին իգթիզասընտան տըր :

ՋԿԵ. Պուրատա վաֆթիղ օլմագտան չօճուղլար վէֆաթ էտէր-ալէր , նէրէյէ կիտէրլէր տէյի միւշքիւլաթ իւղէրինէ հասպէլ իճապ սէօյլէրիղ : Ձիւնքի էվայիլտէ վինքէնտիոս վիլգթօր , վէ չիմտի բըրօթէսթանլար իտտաա էտէրլէր քի , չօճուղլարա Աղամըն կիւնահը կէշմէտի , եախօտ հիշ օլմագսա , քրիսթիյանլարըն վաֆթիզսիղ էվլատլարը սէլամէթ պուլուրլար : Լաքին կաթողիկէ քիլիսէ , օ չօճուղլար , քի Գրիստոստան սօնրա վաֆթիղ օլմատան վէֆաթ էտէրլէր :

մութլազ Ալլահին երեզիւնտէն մահրում գալըրլար տէյի էօյրէտիր , վէ Պէլլարմինոսուն եազտըղնա կէօրէ , վէ աղիզ քիթապա պագար-սազ (Յօլհ. Բ. Յ.) « Հէր քիմ քի թէքրար սուտան վէ ըուստան տօղ-մազսա , Ալլահին փատիշանլըղնա կիրէմէզ » : Հէր մահացու կիւնահ ատէմի ճէննէթտէն մահրում էտէր . մատէմ Աղամըն պիտայէթ կիւնահը մահացու եանի էօլտիւրիւնիւ կիւնահ տըր , տէմէք քի , հէր քիմտէ օ կիւնահ պուլունուրսա , օլ քիմսէ Ալլահին փատիշանլըղնա կիրէմէզ . Պու պէտիհի տիր , Վէ էֆէնտիզին պիր գարարը գաթիսի տիր :

ՋկԶ . Պաղըլարը վաֆթիզսիզ չօճուզլարըն թապիի պիր սաատէ-թի օլմալը տէյի իտտապա գըյամ էթտիլէր : Պունլարը Ս. Օգոստի-նոս ճէրհ էտէր . (Գիք. Ա. Յալ հոգ-ոց Գլ. Թ.) քի Գրիստոսուն սաղըն-տան , վէ սօլունտան մատէ տիկէր իւշիւնիւ պիր մէվգի Գրիստոս աւետարանտա կէօսթէրմէտի . սաղտա պուլունանլար ճէննէթլիք , վէ սօլտա պուլունանլար ճէննէթլիք տիրլէր . լաքին պու պէօյլէ իսէ տէ , ճէննէթլիքլէրին պէյլէրինտէ չօգ պէօյիւք ֆէրզլէր վար շէօյլէ քի , չօճուզլարըն ազալար ճէզալէրի եօգ տուր . վէ նասըլ քի Ս. Թովմաս եազար . (Գ. Մ. Վլճ. Ա. Յօդ. Դ. Ա. 2.) չօճուզլար ա-զա ճէզասընը չէքմէզլէր . չիւնքի պու ճէզա շախսէն , վէ զաթէն ա-գըլ պալիզ օլուպ , ազալարըլա իշլէնէն կիւնահլարա թէրթիպ , վէ թէնսիպ գըլընմըլար . օնլարը քի վաֆթիզսիզ չօճուզլարըն հիշ պի-րիսի էօմրիւնտէ իշլէյէմէտի . վազա Ալլահին երեզիւնտէն մահրում տուրլար . աթէշ , վէ սայիր ճէզալարըն հիշ պիրիսինէ կիրիֆթար օլ-մազլար :

ՋկԵ . Շուրասընը տա պիլմլի քի Ս. Թովմասըն (Բ. լճ-ոյ զան-գան-թիւն. Լ.Գ. Վլճ. Բ. Յօդ. Բ.) « Սկզբնական կիւնահ իլէ վէֆաթ էտէն չօճուզլարըն ճանլարը վազա ումուլի սուրէթտէ , վէ ալէսէվի-յէ սաատէթիին ֆէրզլէրինտէ իսէլէր տէ , մախսուս սուրէթտէ օնու պիլ-մէզլէր . պունուն իշլին օնու գայպ էթտիքլէրինէ աճը տուլմազլար » : Հաթտա թապիի պիր իսթիրահաթ իշլինտէ գալըրլար . վէ Ս. Օգոստի-նոս , Բելակեանլարըն եանլըշ թալիմաթընը ճէրհ էթմէք իշլին չօճուզ-լարըն հազգընտա էօյլէ շիտտէթլի պիր լիսան իսթիմալ էթտի . չիւն-քի Վինքէնտիս Վիզթօր , վէ Բելակեանլար չօճուզ վաֆթիզսիզ տա-խի սէլամէթ պուլապիլի տէրիտիլէր . Պու եանլըշ տըր . վազա Գը-րիստոս չօճուզլար իշլին տախի գան տէօքտիւ , պունուն իշլին սահի-հէն Ալլահ իսթէր չօճուզլարըն սէլամէթինի , վէ քեաֆի օլան վասէ-թալարը սէլամէթլէրի իշլին գուլլանըր , լաքին վաֆթիզսիզ վէֆաթ էտէլէր Ալլահտան մահրում գալըրլար :

ՋկԸ . Իշպու չօճուզլարըն ճէննէթլինէ ալէսէվիլի Լիմայո (ՆժԲ.) վէ Աւետարանտա Աբրահամըն գուճաղը իսմի վէրիլի , քի ճէֆասըզ պիր մահէլ տիր . ճէֆա օլմատըզ եէրտէ թապիի պիր իսթիրահաթտա օլուր իշթէ պունլար տա օնուն իլէ տուրուր , վէ իգթիֆա էտէրլէր :

« Զօճուղար օկղբնական կիւնան իչինտէ վէֆաթ էտէրէք տէր • Ս. Թովմաս , էվվէթ Սլլահտան տայիւա այրըմըչլար ամիա օլ էնթիչա- մըն գայյ օլունմասը խոսոսոսունտա քի պիլմէզլէր , տէյիլ քի թա- պիի էյիլիքլէրէ վասըլ օլմագ խոսոսոսունտա օնու քի պիլիլրէր » :

Զկթ . Իշպու վաֆթիզսիզ չօճուղարըն ճէննէթէ կիրէմէզ օլ- տուղլարը մատտէսի տին պապը տըր • Լաքին հայրապետէրին վէ Աստ- ուածաբանլարըն տիկէր տէտիքլէրի , եանի քիմիսի , չօճուղար ճէֆա չէքէրլէր տէր • քիմի տէ ճէֆա չէքմէտիքտէն մատէ , թապիի պիր իսթիրահաթ վէ թապիի պիր տէ սաատէթ իչինտէ տուրաճագլար , տէր • Պիզիմ տախի « Ո՞վ գիտաց զմիտս Տեառն , բապպըն էսրարընը քիմ պիլէպիլտի » տէմէքտէն պաշգա չարէմիզ եօգ : Պու լիմպոսուն իսպաթլարընտան պազըլարընը եազալըմ : (Եֆէ . Դ . 9 .) « Իմտի պու չըգտը (տէտիկի) նէ տիր , իլլա քի էվվէլա եէրին աշաղըքի մա- հալիկէ էնտի » : (Ա . Պետրոս Գ . 19 .) « Մահպէստէ օլան բուհլարա կիրտիպ , վազ էթտի » :

ԶՀ . Բրօթէսթանլար Ադամըն կիւնահը քէնտի դիւրբիյէթինէ սիրայէթ էթմէտի տէրլէր • Փագաթ Ադամ կիւնահ իչլէմէսիյէ ին- սան դաիտէսինի էօյլէ իիւլալ էթտի քի , ինսան էյիլիէ էօլտիւ , վէ պիր եալընըզ Բրիստոսուն իմանը թէքրար տիրիլմէսինէ սէպէպի քեա- ֆի վէ վաֆի օլապիլտի , չէօյլէ քի օնուն լութֆու պիզէ մանէն ճան վէրիւր , վէ Սլլահա եաշամայա պաշլարըզ • Թըպզը պիր չօճուղու ա- նասը գուճաղընտա կէզտիրտիյի կիպի : Լաքին պուհլարա դարչը պիզ տէրիզ • Ադամըն կիւնահը , Ադամ կիպի պիլէրէք իչլէմէյէն չօճուղ- լարա պիլէ սիրայէթ էթտի : (Հա . 12 .) « Զիրա նասըլ քի պիր ատէմտէն կիւնահ տիւնեայա կիրտի , վէ օ կիւնահտան էօլիւմ , վէ պէօյլէ ճէմի ատէմլէրէ էօլիւմ եայլտը , օնուն իլէ (Ադամ իլէ) հէփ- սի կիւնահ իչլէտիլէր » : (14) « Էօլիւմ Ադամ կիպի կիւնահ իչլէմէյէն- լէրին իւզէրինէ հիւքմ էթտի » : Վէ նասըլ քի պիր Բրիստոսուն լութ- ֆու իլէ ինսան սէլամէթ պուլտու իսէ , քէզա Ադամըն կիւնահը իլէ հէփ ինսանլար սէլամէթինի զայյ էթտի : (18) .

ՊԱՊԸ ՍԱԼԻՍ

ԳԱԻԱՐԱՆ ԻԻԶԻՐԻՆԷ

ԶՀԱ . Ճէհէննէմէ , վէ չէրաաթլարա դարչը կիտէնլէր Գաւարա- նա տախի դարչը կիտէրլէր , չիւնքի պուհլար եէք տիկէրինէ մէր- պուլթ տուրլար : Կիւն իքինտի տիր տէրսէն , տէմէք քի օլ կիւնիւն տօղուշու զաթէն օլմուշ , վէ պաթմասը էմիթ թապիի տիր • պու- տա հաքէզա , վերջին դատաստան առաջին դատաստանը շամիլ տիր •

ԶՀԲ . Էջմիածնական Հայոց քիլիսէսի , վագաա Բաապրան լուղէ- թինի դապուլ էթմէզ , լաքին մաքրարանը թահսին էտէր • Փապի-

լէթլու Գաթրըճեան Յովսէփ վարդապետին սէօղլունիւ պիղ տախի տէրիզ . օնտա պիր պէյիս եօզ : (Հիւսնիս Գաթր . Էջ. 85.) « Մեղի ան տարբեր բան մըն է » : Լաքին Էջմիածնական քիլիսէսինն պու կիւն քի կիւն գապուլ էթտիյի մաքրարան, պիղիմ գապուլ էթտիյիմիլ քաւարանըն եարբսը տըր տէմէսի , պիղճէ գապուլ օլունմազ . չիւնքի Գրիգոր Տաթեւացի Էջմիածնական Հայոց քիլիսէսինն Աստուածաբանը , վէ Ս . Հայրապետի : (Լէ . հարցո՞՞ն . ԺԱ .) Կայանք հոգւոց , պահսընտա շէօյլէ եազար : « Վարդապետը եկեղեցւոյ (այն է Էջմիածնական եկեղեցւոյ) ղկայանս հոգւոցն յերիս փոփոխմունս գիտենս այսինքն , նախ քան զՔրիստոս , եւ յետ Քրիստոսի . եւ յետ դատելոյն , ղի նախ քան զՔրիստոս առ հասարակ 'ի դժոխս , բայց յետ Քրիստոսի առ հասարակ 'ի կայանս հոգւոցն , եւ երրորդն 'ի կատարածի , յորժամ բաժանեն օգիքն եւ այծիքն նոցա : Իսկ այժմ զՍր են կայանք հոգւոցն : Պատասխանի , այլք այլ իմն ասեն . ազգն Քրանդաց ասեն զչարաց հոգիսն 'ի դժոխս իջեալ , եւ զբարեացն յերկինս ելեալ . եւ որք միջակ են եւ նոքա 'ի քաւարանին մաքրին եւ յերկինս ելանն . իսկ մեր վարդապետը , յերկինս եւ 'իներընք երկնից ասեն եւն : Այլ եւ ոմանք 'ի մէնջ . որպէս վարդապետն Վարդան . եւ այլք ասեն զոլ 'ի միում տեղոջ զամենայն հոգիս . . . ոմն լի անմահութեամբ եւ խնդութեամբ , եւ ոմն լի գառնութեամբ եւ յուսահատութեամբ » : Պու կարծիքէրէ ըրդա վէրլյօր Տաթեւացի . « Ընդունելի են , եւ սակաւ զանազանեն » : Պիր սիւալ տահա « Ապա ժրպէս մին կայանք հոգւոցն : Պատասխան 'ի մի ասացեն զոլ խորանս , 'ի ներընք երկնից , զարդարս եւ զմեղաւորս , որք դատաստանաւն որոշեն » (այսինքն վերջին դատաստանաւ) : « Գարձեալ մի ասի կայանք երկուցն . զի մի է ալնկալութիւն , զի արդարքն ալն ունին պապկաց , եւ մեղաւորքն տանջանաց եւն . եւն . » :

ՉՀԳ . Տաթեւացիինն , Որոտնեցիինն , վէ Մովսէս Տաթեւացիինն քի իւլլու տէ Էջմիածնական քիլիսէսինն Ս . Հայրապետլէրի ատտ օլունս նույօրլար . վէ եէվմիլէ պատարադտա խսիմլէրի ինթիրամը ֆայիզէ իւլէ ղիքը ու թէնպին օլունույօր ասըլ իթիզատլարը պու սուր . վէ Էջմիածնական դաւանութիւնունա էսաս (հիմն) իթթիսազ օլունմուշ տուրլար : Ամա 1747 տէքի Քրիստոնէական ուսանելի , թալիմաթընը Տաթեւացիյէ մուվաֆըզ էօյրէտիր իմիշ . չիմտի տէ հանդիսարան նամ քիթապըն միւլէլլիֆի , եանի Էջմիածին քիլիսէսինն ընյիսի էքրէմի թըպզը կաթողիկէ քիլիսէսին թալիմաթընա մուվաֆըզ սուրէթտէ պիր թալիմաթ եազմիշ . պուլնտան պէօյլէ տիկէր պիրիսի էվվէլլի իւքիսին տէ , տարօրլնակ , մուխալիֆ պիր Քրիստոնէական չըգարըր , տին դաիտէսինտէ պու ույամազ . ղիրա հէր մէղհէպին քէնտինէ խաս պիր միւլէստէս դանունու , վէ պիր միւլէստէս դաիտէսի օլմասը լազըմ տըր : Քէզալիք Էջմիածնական քիլիսէսի տէ , պու գալտէյէ բայէթ

էթմէլի . Ղիրա պու պիր մէհէնք թաշը օլուպ պուհա մուվաֆֆադիւ-
յէթտէ պուլունան Բրիստոնէական թահսին օլուր . վէ մուղայիրին-
տէ պուլունան թէքքին վէ բէտտ (դատապարտել) օլուր . Հանկը Հա-
յոց սինօթու , 1747տէ չըգան Բրիստոնէականըն հանը թալիմաթը-
նը ալանէն դատապարտել էթտի . Հանկը սինօթ Գրիգոր Որոտնեցիի ,
վէ Մովսէսին , էն հանը Վարդապետութիւնունու ճէրհ , վէ բէտտ էթ-
տի . վէ էկէրչի բէտտ էթմիշ իսէ էօլէ հանը թալիմաթլար հազան
վարդապետէրի աղիղէրին օիլքինտէն նէ վազըթ իխրաճ էթմիշ , նէ
վազըթ պատարագտա իօիմէրի անըլմասըն տէյի պիր դարար զըլմըշ :
Պու պաշգա շէյէ պէնդէմէզ . կիւհահտան գաշտըմ տէյի , եինէ կիւհահ վա-
սէթալարընը էլտէն պըրագմամայա պէնդէր . պու ուլամագ . « Բարին յամ-
բողջ պատճառէն , չարն յինչ եւ իցէ պակասութենէ » . էյիլիք հէրճիհէթ-
տէն , վէ քէօթիւլիւք պիր ճիհէթտէն վուզու պուլուր տէմիշ աղիմէր :

ՁՀԳ . Պիրտէ Հայոց քիլիսէսինին , Ներսէս Շնորհալիյէ դատար
հաբըլան շարականլարըն , ժամագիրքին , պատարագմատոյցուն ,
հէն , տուալարը պաշգա . վէ օնտան սօնրաքիլէր , վէ շիմտիքի Հայոց
դաւանութիւնու , իլլա Յլօրէնթին սինօթունտան սօնրա ֆիքրի վէ
մագսէտի պաշգա . օնլարըն մանսընա նիյէթինէ , վէ իզթիղասընա
պազըլըրսա , իճրա օլունան պիլ ճիւմիէ տուալար պիր գաշ վարդա-
պետէրին պազը քիթապլարըն պէր թարաֆ էտէրսէք , կաթողիկէ
վարդապետութիւնու թաստիգ էտէրլէր . օնտան սօնրա չու կաթողի-
կոսուն , չու պատրիարքըն , չու վարդապետին , վէ չու վարժապե-
տին հաբաղը Բրիստոնէականլարա վէ դաւանութիւնա պապարսագ ,
էվկէլէքիլէրինէ զըտտ օլտուզունտան , էլեէվմ ֆի էլ հագիդէ Եջմիած-
նական քիլիսէսինին ասըլ դաւանութիւնու , վէ տին դանունու , վէ
գաիտէօի , վէ իթիգատը պու տուր տէյի հիչ պիրիմիզ տէյէմէյիզ .
չիւնքի պիր պիրինէ մուխալիֆ , վէ պի գարար տըրլար :

ՁՀԵ . Հաթտա մէմտուհ շարականտա , ժամագիրքտէ , վէ մաշ-
տոցտա շիմտիքի իսթիմալ օլան « 'ի միւս անդամ գալստեան քում ի
խորաննի քո . 'ի հանգիստ քո . յորժամ հատուցանէ ըստ գործոց իւ-
րաքանչիւրոց . Փառաց 'ի փառս բարձրանան աջակողմեանըն վերա-
նան : Բրիստոս ուղի անոխակալ եւն » մանասը . Ալ պու իսթիլլահ-
լար կաթողիկէ , վէ տիւնեա Աստուածաբանլարը ինտինտէ շիւփիհէ-
տէն միւսթէղնի օլամաղլար . չիւնքի Եջմիածնական Հայոց քիլիսէսի
էկէր Որոտնեցիի Գրիգոր , վէ Մովսէս Տաթեւացիլէրին թալիմաթ-
լարընը օնլարա խաս վէ օնլարըն պիր էֆքեհարը մախսուսէսի մագա-
մընտա թութմագսա , վէ քէնտիլէրինի աղիղէրին սիլքինտէն իխրաճ
էթմէզտէ , վէ եինէ եէվմիյէ պուլարը քիլիսէտէ գիքը էտէրսէ , զան-
նըմա կէօրէ օնլարը վէ հէր տէտիլէրինի պիլիֆիլ թաստիգ էթմիշ օ-
լուր . ամմա պուլարա գարշը պին աահա Բրիստոնէական չըգարսըն
հիչ ֆայտէսի օլմագ . քիլիսէ թէվարիլէրի կէօլիւմիւղիւն էօնիւնտէ

տիր . պիղէ կէօսթէրտիքէրի ուսիւ մօյորութիւնու ընտտ էթմէք տիր : Պիր զըստա թէգէքքիւր տահա : Իշպու քրիստոնէականլար Տաւ թեւացիյէ գարշը տըրլար , Տաթեւացի մի , եօղսա Էջմիածին քիլիսէ սինին չըգարաղը քրիստոնէական դաւանութիւնո մու տօղրու տուր իքիսի տէ տօղրու օլմաղ ես :

ՁՀԶ . Պուշլարը ալէլ ումու միթար էթտիքտէն սօնրա , Գաւարանըն նէ օլտուղունա կէլէլիմ : Գաւարան թէսմիյէ օլունան մահալ , պիր էգիյէթ մահալի տիր . վէ ներելի կիւնահլար իլէ վէֆաթ էտէն ճանլար , եախօտ մահացու կիւնահլարընը վազթի հայաթընտա քահանայա իթիրաֆ օլուպ , աֆլըղընը ալմըշ , լաքին ճէգասընը , եախօտ ապաշխարանընը չէքմէղտէն վէֆաթ էթմիլ օլանլար օլ մահալէ կիտէրլէր . վէ օրատա պա գարարը իլահի , հէր նէ գատար ճէգա չէքմէք միւղգաննէն իսէ չէքէրլէր , վէ օնտան չըղըպ Սլահըն ճէննէթինէ հիսսէտար վէ մուվաֆֆաղ օլուրլար :

ՁՀԷ . Պու մալֆէրէթ ճէգալարընը քաւարանտաքի ճան , եա մին թարաֆ Սլահ մուգարրէր պիր վազըթ դարֆընտա պիղգաթ քէնտիսի չէքիպ խէլաս օլուր , եախօտ Ս . Գիլիսէնին մուհասսէնաթընա , եա եարտըմնա , (օթանդակութիւնա) պինաէն միւտտէթի ճէգասը թախֆիֆ օլուր : Իշպու քիլիսէ մուհասսէնաթը , եա տիրիլէրին մազպուլ տուալարը , եա Գրիստոսուն պատարաղը , եա տա սայիր էյլիքլէր եանի սէքեաթ , մէրհամէթ , ներողութիւնլար վէ փայլիէ . հայաթտա օլանլարըն հիմմէթ վէ եարտըմը իլէ օլ միւղգաննէն ճէգալը թախֆիֆ էթտիրիւր . Սլահըն առալէթինի թէսքին , վէ մէրհամէթինի թէշլիլէք էտէրէք քաւարանտաքի ճանլարըն խէլասընա պաշտի օլունուր :

ՁՀԸ . Գաւարանըն օլտուղու վէ քիլիսէտէ իծրա վէ (օթանդակութիւն) թէսմիյէ օլունան մուվաֆէնէթ իլէ ճէգալարընըն թախֆիֆ , վէ աֆվ օլունտուղու ագայիտի տինիյէտէն տիր . պունու չէօյլէ իսպաթ էտէրիլ :

Ալիլ քիթապտան (Բ . Մ . Ժ . Բ . 43 .) « Յուդայ ասքէրէ թէսէլլի վէրիւր իտի . . . վէ խալլը ադճէ թօիլայարադ , Երուսաղէմէ կէօնտէրիւր իտի . քի էօլմիւլլէրին ճանլարը , վէ կիւնահլարը իլին գուրպանլար սունուլտուն . կիւղէլճէ , վէ եիկիտճէ տիւլիւնիւր իտի քի , էօլլիւլէրին կիւնահլարընըն աֆվլըղընա եարտըմ օլտուն » : (Եւրդէստէ Է . 37 .) « Էյլիւլէ եարտըմընը մէն էթմէլէսին » : (Տօֆէր Դ . 18 .) « Էքմէլինի , վէ շարապընը , սալիհին մէղարը իւսթիւնէ իծրա էթ » . եանի եէտիր , քի էօլլիւլին ճանը ֆայիտէ պուլտուն : (Մապի Ժ . 32 .) « Վէ հէր քիմ առէմ օլլունա գարշը սէօղ սէօլլէրսէ , աֆվ օլունաճադ առմա օ քի աղիլ ըռճհա գարշը սէօլլէրսէ , նէ պու տիւնեատա , նէ տէ օ պիր տիւնեատա աֆվ օլունաճադ » : Տէմէք քի , օ պիր տիւնեատա Գրիստոսա գարշը պաղը էօյլէ կիւնահլարընըն :

վար վէ պուռնաճաղ , քի աֆվ օլուռնաճաղ : Իշպուռ աֆվ օլուռնաճաղ օ սիր տիւնեապարի կիւնաճ ճէհէննէմտէ իքէն աֆվ օլուռնաճաղ զիրա ճէհէննէմտէ խէլաա եօգ տուր , աղիզ քիթապըն դապլինճէ ճէն-
 նէթաէ կիւնաճ օլաւազ քի աֆվ օլուռն . տէմէք քի , պիր իւշիւնճիւ մահալ վար սոր քի , կիւնաճ օրատա աֆվ օլուրօր . վէ աֆվ օլուռնա-
 տան սօնրա խէլաա օլուրօր : Իշթէ պուռ իւշիւնճիւ մահալ ֆաւարան տըր : (Մարի. Թ. 42. 43.) « Եկէրչի էլին սէնի թէօքէզիտիտէ , քէս
 օնու վէ քէնտինտէն աթ . զիրա սանա էպէտի էօմիւրէ սագաթ կիրմէք .
 Էքի էլին օլուպ ճէհէննէմին սէօյիւննէզ աթէշինէ կիրմէտէն տահա
 վիւրաճճաճ տըր . օրատա քի օնլարըն գուրտու էօլմէզ , վէ աթէշի
 սէօյիւննէզ » : Տէմէք քի օրատա տէմէք իլէ , տիկէր պիր մահալէ
 տէլալէթ կէթիրիօր , քի աթէշի սէօնէր . վէ գուրտու էօլլուր :
 (Մարի. Ե. 25.) « Խասմին իլէ , օնուռ պէրապէրինճէ տահա եօլտա
 իքէն , թէզ սուլ օլ , օլմայա քի խասիմ սէնի հաքիմէ թէպլիմ էտէ .
 վէ հաքիմ սէնի ճէլատա թէսլիմ էտէ . վէ զընտանա աթըլաւըն ,
 կէրչէք տէքիմ սանա թա սօն մանկըրը էօտէլինճէէ դատար օրատան
 ասլա չըգմայաճաղսըն » . Գէզա (Ղուի. ԺԲ. 58. 59.) « Սանա տէրիմ
 սօն փուլու վէրինճէյէտէք օրատան ասլա չըգմայաճաղսըն » : Նէ տիր
 պու վագթիլլէ խասմին իլէ սուլն օլմագ . խասիմ Սլաճ տըր . Եօլ-
 տա իքէն , եանի պու տիւնեատէ իքէն , վագթ էլտէ իքէն : Նէ տիր
 հաքիմ . վէ Նէ տիր ճէլատ . Նէ տիր զընտան . վէ Նէ տիր սօն փուլ
 Հաքիմ զիմմէթին . զընտան ֆաւարան , սօն փուլ ներիլի կիւնաճ
 տըր . Իշպուռ կիւնաճըն , քի քիւշիւք տիւր . քիւշիւք տէ ճէզասընը
 չէքիպ թէքմիլի միւտտէթ էթմէտիքտէն սօնրա , օ զընտանտան չըգ-
 մայաճաղսըն : Տէմէք քի , եօլտա իքէն , եանի պու տիւնեատէ իքէն
 սուլ օլմանը Ալլաճ իսթէր . եօլ ինսանըն էօմրիւ տէմէք տիր . պու
 եօլ թիւքէնտիքտէն սօնրա , հաքիմին հուղուրուռնա չըգարսան , եա-
 նի չէրաաթը իլահի հուղուրուռնա , զընտանա ֆաւարանա աթըլըրսըն
 օրատա անճագ սօն փուլու , սօն մանկըրը , եանի ուֆաղ (ներելի
 փոշեհեսակ) կիւնաճլարը ճէզա իլէ էօտէշիրսիլ . վէ անտէն չըգար-
 սըն . (Ա. Կու. Գ. 12. 13. եւն.) « Եկէր պիր քիմէ շու թէմէլին
 իւզէրինէ ալթուռն , կիւմիւշ , ճէվահիր թաշլարը , աղաճ , օթլուդ ,
 դամըշ պինա եաքարսա , հէր քէսին ամէլի պէյան օլուռնաճագ , զի-
 րա չիւն պէյան էտէճէք , զիրա աթէշ իլէ պէյան օլուռնաճագ , վէ հէր
 քէսին ամէլի նէ կէօնէ իսէ , օնու աթէշ սընայաճագ տըր . Էկէր պիր
 քէմէնին եաքարըր ամէլի , դալըրսա , էճիր ալաճագ , վէ օնուռ քի
 ամէլի եանարսա . ճէզա չէքէճէք . ամմա քէնտիսի աթէշտէ տուրուր
 կիպի գուրթուլաճագ » : Պու ալթուռն , ճէվահիր , կիւմիւշ պէօյիւք
 ֆաղիլէթ ամէլլէրի տիր . պուռնլարըն իւճրէթի պագի դալըր . պու
 պէտիհի տիր . լաքին պիր ատէմ էօմրիւնտէ օթտան , աղաճտան ,
 դամըշտան եանի գուրթուրուռն պինալէր կաքարսա , օլ օթուռ , օլ ա-

դաճը , օլ դամըլը , ավէշ եաղըս , դուրս էտիպ սընայաճաղ ; վէ եա-
փան տախի ավէշտէ տուրուր կիպի ճէղա չէքէճէք , ամմա սօնուհն-
տա եաշայաճաղ եախօտ դուրթուլաճաղ : Տէմէք քի , հէմ ավէշ-
լէր իլէ եանաճաղ , հէմ տէ դուրթուլաճաղ տըր : Օ պիր տիւնեատա
ճէհէննէմ ավէշլինէ կիրէն ատէմ մահացու էօլտիւրիւճիւ կիւնահլար
իչին կիրէր , վէ սնտան խէլաս եօղ տուր . զիրա ճէհէննէմտէ զայրը
խէլաս եօղ տուր : (Մարի. Թ. 43.) տէմէք քի , պու ավէշ էօյլէ պիր
ավէշ տիր քի , պիր ատէմի հէմ եաղաճաղ հէմ եաղտըդտան սօն-
րա սնա սէլամէթ պախշ էտէճէք . իշթէ պու ավէշ օլ Քաւարան
ավէշի տիր . քի Ալլահ ատալէթ հաքիմի , հէր քէսին ներելի կիւ-
նահլարընն ճէղապընը օ ավէշ իլէ էօտէթտիրէճէք տիր . վէ էօտէշտիր-
տէն սօնրա , քէնտի սէլամէթլինի յօնա պաղըլայաճաղ տըր : Տէֆա
(Ա. Կ. Բ. Ժ. 29.) « էօյլէ տէյիլ իսէ էօլիւլէր իչին վաֆթիլ օլան-
լար նէ եապիւօրլար , էկէրչի էօլիւլէր տիրիլմէյէճէք իսէլէր ծնլար
իչին նիչին վաֆթիլ օլուօրլար (տուա էախօրլար) :

ՉՀԹ. Պէլլարմինոս աղիլ հայրապետէրին պիր չօղ շահատէթլէ-
լէրինի պու խուսուսա կէթիրէրէք , ծնլարըն քեաֆֆէսի Պօղոս ա-
ռաքեալըն պու սէօղլէրինի Քաւարան ավէշի իւղէրինէ ալըրլար ,
վէ թէֆսիր էտէրլէր տէր : Ս. Բարսեղ եէտինճի սաղմոս իւղէրինէ
չէօյլէ եաղար . « Ալլահն ճէսուր ասքէրլէրէ (եանի քրիսթիյանլար)
պիւթիւն էօմիւրլէրինտէ կէօրիւնմէլ տիւշմէնլէր իլէ մուհարէրէպէ
էտէրէք . . . էօմիւրլէրինին խիթամընտա տիւնեանըն հաքիմլիտէյ
թէֆթիլ օլաճաղլար , չէօյլէ քի էկէրչի պու մուհարէպէլէրտէն ա-
լընմըլ պաղը եարէլէր , եա լէքէլէր եա կիւնահլըն էսէրի իւղէրլէ-
րինտէ պուլունուրսա , թէէլիւր օլունուրլար . եօղ էկէրչի եարասըլ
վէ լէքէսիլ պուլունուրսալար , Քրիստոստան զալիպ վէ ալատ կիպի
խսթիրահաթա թահվիլ վէ թէպալիլ օլուրլար » : Տէֆա Ա. Բարսեղ տօ-
ղուղունճու Եսայի իւղէրինէ , ներելի կիւնահլարըն ավէշ իլէ փաք-
լանմապընը սէօլէտիքտէն սօնրա , պէօյլէ եաղար . « Հէր վէհ իլէ
թէլէֆ օլմասընը թէհտիտ էթմէյօր . անճաղ Առաքեալըն սէօղլունէ
կէօրէ փաքլէնմէյի , (Քաւարանը) . լաքին օ ավէշլէ փաքլէնի մի-
սալի , սէլամէթ պուլաճաղ տէյի իշարէթ էատէր » :

Ս. Կիւրեղ Երուսաղէմացի (Քրիստոսեւոսի կրթութիւն Ե.) « Էն-
ճամինտէ ծնլարըն հէփսի իչին քի , իչիմիլտէն էօմիւրլէրինի թէրք է-
տիպ չըդտըլար , տուա էտէրիլ , օլ ճանլարա պէօյիւր (օժանդակու-
թիւն) օլաճաղընա ինանըրըլ . ծնլար իչին քի աղիլ վէ տէհշէթիլ օլ
պատարաղ տուասը թաղտիմ օլունուր » : Ս. Յովնան ոսկեքերան (4)
Հոսէն-Յընրա Ա. Կ. Բ. Բ. 4. Հոգ. Ժ. Եր. 201.) « էօլիւլէ տէյիլ կէօղ
եաղը իլէ , իլլա տուա իլէ ըիճա իլէ , սէքեաթ իլէ վէ պատարաղ-
լար իլէ . « զիրա պուլար համաղաթճա թէրթիլ օլունուր չէյլէր
տէյիլ տիրլէր , նէ տէ պիհուտէ եէրէ կէշմիլլէրին զիքըրինի Ալլահա-

նի սրբորարմա իճրա էտիյօրուզ . . . (Ալլահն) զուզուսունա րիճա էտէրիզ , օ քի տիւնեանն կիւնահլարընը դալարըրը . քի օնաան քէն տիւէրինէ պիր (օժանդակութիւն) , օլսուն , նէ տէ հազգը օլմայա րազ պունու էտէր օ քի խորանն հուզուրունտա , հաչան մուգատա տէս պատարազ սրբըլարը իճրա օլունուր . տուրարադ օնլարըն հէփի սի իչին , քի Գրիստոս իլէ վէֆաթ էթտիլէր . չաղըրըր , զիրա պունա լարըն հէփիսի աղիզ րուհուն էմրիլէ օլուրլար » :

Տէֆա , կէրէք Յակոբոսա աթֆ օլունան պատարադ տուասըն տա կէրէք Ս . Բարսեղինքինտէ , վէ կէրէք Ս . Յովհան Ոսկեբերանն քինտէ էօլիւէր իչին տուա օլունուր : « Պու տիւնեատան ինթիզալ էտէն ճանլար իչին Գրիստոս էֆէնտիմիլ օնլարա աղիզլէր , վէ սա լիհլէր իլէ սաատէթ իհսան էթ . սէնին թէնին . վէ սէնին դանըն օն լարա հօլ օլսուն քի սէնին ճէննէթինէ կէօթիւրսիւն » :

ՁԶ . Տէրտուղիանոս (Գեր+ Յու . զրահանէն պատի Գլ . Գ . Եօ լիւէր իչին պէ հէր սէնէ պատարազլար տունարը » տէր , (Վէ Դ .) « Եկէրչի աղիզ քիթապլարըն դայիտէսինի արարսան , հիչ պիր շէյ պուլամաղսըն , (եանի պէհէր սէնէ պու պատարազլարը սունմայա պիր դայիտէ պուլամաղսըն) աղիզ րիվայէթ սանա (պու պատարա րազլարը) արթըրասըն տէյի խահիչ վէրի . ատէթ թաստիզ էտէր . վէ իման մուհաֆազա էտէր » տէյի եաղար : Ս . Կիպրիանոս (Թուղի . Կու . ա . Գրիւն և Ժողովարդ .) մէն էտէր քի , Վիզթօրուն ճանը իւ չին հիչ պիր պատարազ եախօտ տուա օլմասըն » : Ձիւնքի էքլմիւչ ի տի . լաքին հայաթընտա դանունա մուղայիր , ճէմինիոս Փապուսթոս քահանայը քէնտի մալլէրի իւզէրինէ մուհաֆըզ նասալ էթմիչ իտի . օ քի պիր քահանայա քիլիսէ դանունունտան մէմնու իտի : Եվզեբիոս (Յու . Ժորոյ Կոստանդինոսի Գեր+ Դ . Գլ . ՀԱ .) եաղար քի , Պօղոս Պետրոս քիլիսէսինտէ Ս . Կոստանդիանոսուն ճանը իչին խասսէթէն պատարազ սունուլմուչ : Քէզա Գրիգոր Նազիանզեան , վէ Նիսսալը Գրիգոր , Ոսկեբերան , Բարսեղ , պունլարըն վէ Լաթին քիլիսէսի հայրապետլէրինին տախի շէհատէթլէրինի փէք մուֆասսալ Նատաղլի Աղէքսանդր (Եկ . Պապ . Շա . 48 . Ի . Դ . Դաբն) եաղար :

ՁԶԱ . Իշպու Բաւարանտա չէքիլէճէք ճէզա , հէմ մահրուսիլէթ ճէզասը տըր , հէմ աղալարըմըղըն տուլղու ճէզասը օլտուղունա չիւփի հէ հօդ տուր . վէ պուտա եօղարլաա մուհարրէր իսպաթլարտան միւսլէյէն տիր : Կաթողիկէ քիլիսէ պիտայէթինտէն պէրի քաւարանա տաքի էօլմիւչ ճանլար իչին , պիղլէրին րիճասը , պատարազը վէ սա յիրէ վասէթասըլա եարտըմ (օժանդակութիւն) օլուր տէյի , կէրէք պատարազ տուալարընտա , կէրէք շարսկանլարտա , կէրէք ժամեր գութիւնքարտա վէ թաղումտա էօլէ տուալար թէրթիպ վէ թէէսիս , վէ թէնպիւհ էթմիչ տիր քի , պունլարըն հէփիսի կէվիլյէ պիր թաս տիզ , վէ սու սահիկլիլի պիր իթիրաֆ տըր . եանի ննջեցեալարըն

ճանալարը քաւարանստ օլտուղունու : վէ պու տուալար վասէթասրյա պու միւլէլլէմ ճանալարն րէֆահ , վէ ճէզալարընն թախֆիֆ օլտուղ , ճէզատէն խէլաս օլտուղլարընն հէվմիյէ թաստիգ էթմէք տէմէք տիր : Պունուն իւղէրինէ շիւփիէ գալմաղ . հէթէր քի մէզքիւր տուա քիթապլարընա միւրաճաթ օլունսուն : (ժամագիրք) « Արա արժանի ողորմութեան , քաւութեան , հւ թողութեան մեղաց : Եա րապլ մէրհամէթէ , մաղֆէրէթինէ , վէ կիւնալար աֆվըղընա սէն լայըգ էլլէ » : (Շարական) « Որ թողութեանց ես տուող , հւն : Եան լալահ սէն քի աֆվըղ ինսան էտէրսին , պիզիմ կէշմիշ ճանալարընա Ալլահ սէն քի աֆվըղ ինսան էտէրսին , պիզիմ կէշմիշ ճանալարընա աֆվ պուլուր » : Ահեղ խորհուրդ քահանային , հւն . եօգարըտա եաղըլտըղը կիպի : « Յիշեա Տէր եւ ողորմեա , եւ գթա . ի հոգիս հանգուցեւոյն հանգո դնոսին , եւ լուսաւորեա եւ զասաւորեա ընդ սուրբս քո յարքայութեանդ երկնից հւն . » :

ՁԶԲ . Պու տուալարտան էվլէլա տիկէր տիւնեատա ներելի կիւնալարըն աֆվ օլունմասընն սահիլլիյի : Սանիյէն միւնիթէրէմ էօլիւլէրին պու կիւնալարըն , ճէզասընը չէքտիքլէրի սահիլլիյի . սալիսէն կէրէք պատարագ , վէ կէրէք տուալարըմըղ , բիճալէրիմիլ , վէ սէքեաթլարըմըղ օնլարըն ճանընա միւսթէֆիտ պիր (օժանդակութիւն) օլտուղու սահիլլիյի , րապիէն էօլիւլէրին տիրլիէր իլէ հիւսնի միւլաա գաթըր (հաղորդութիւն սրբոց) թէպէյիլին էտէր :

ՁԶԳ . Պունուն իչին Տրիտէնդեան սինօթու (Նիսի . Ձ . Կաւ . Լ .) օնլարը քի սալիլէնմիշ լութֆու ալտըգտան սօնրա , կիւնաքեարլարըն նէ պու տիւնեատա , նէ տիկէր տիւնեատա հիշ պիր չէքէճէք ճէզասըր գալմաղ տէրսէ րէտտ էտէր . քիլիսէտէն իխրաճ էտէր : Տէմէք քի պու խուսուս կաթողիկէ քիլիսէտէ աղայիտի տինիյէմիլին պիր զըսմը տըր :

ՁԶԴ . Ազիզ սինօթլարըն էն էսքի գայիտէսի տալի պու քահիլլիյի թաստիգ էտէր : 397տէ Կարգաղինէս սինօթունտա դարար վէրիտի . քի պատարագը ալէս սապահ , վէ ծոմ տուրան քահանայ թագտիմ էթսին . վէ էկէրչի պիրիսինին իճապը հալ վէֆաթը էօլլէնա տէն սօնրա վուգու պուլուրսա , օնուն ճանը իչին պատարագ օլմալըպ , տուալար թագտիմ օլսունա Պրակար . իլը սինօթու քէնտի քէնտիսին թէլէֆ էտէն իչին պատարագ սունուլմասընը մէն էտէր , անապաշխար մեղաւոր սէլամէթի պապընտա գաթի իւմիտ օլմուշ օլտուղունա տան :

ՁԶԵ . Պիւթիւն ային ու ատէթ քիթապլարըմըղ , կէրէք շարգ վէ կէրէք դարպ քիլիսէլէրինին գայիտէյի ճարիյէսի պու տուր : Հաթտա , պէշ տաղաւարլարըն էրթէսի կիւնիւ էօլիւլէրին ճանը իչին վէղիբրի իչին , տուալար օլունուր : Պունլարըն քեաֆֆէսի 300 եւ 400 սէնէլիք իճատար տէյիլ . քիլիսէնին պիտայէթիւտէն պէրի քաւարանա տաքի ճանլար իչին տուա էթմէք պիր պէօյիւք եարտըմ տըր տէյի ,

տիւնեանն չար էթրափընտա հէր քիլիսէլէրտէ ումոււմ, վէ դատիւմ
պիր իթիգատ արը :

222. Օլ Ագոդ թէամիյէ օլունան ֆուգարէլէր եէմէյի էօլիւնիւն
կէօմիւլտիւլիւ կիպի մէզարտա ֆուգարէլէրէ տաղըլըրտը, վէ իւ-
չիւնճիւ կիւն, վէ տէօրտիւնճիւ կիւն, վէ դըրգընճը կիւն էօլիւնիւն
ղիբըրի օլուրուտու. վէ հալա պիղիւմ կիւնլէրիմիլտէ տալիս, կէրէք
էօլիւնիւն մէզարը իւսթիւնտէ Ագոդ, եախօտ (կերակուր հոգւոց)
թապիր օլունան միւնթէրէմ ասէթ պունա պինայէն իճրա օլունուր.
վէ էօլիւնիւն խանէսինէ կիտէրէք ըհիւթ տուալարընը հէր քէս իճ-
րա էտէր: Աէ պու ասէթ հէր քէսին պիր վազիֆէյի ինսանիյէսի,
վէ ըուհանիյէսի աստ օլունուր, կղեմէս Հոռլմայեցի (Գէր. Ը. Գլ. ԽԲ.) :
Պու դատար սէնէլէրտէն պէրի պիւթիւն տիւնեա եանըլմիշ մը տըր :
Տէմէք քի քաւարանըն օլուրուտու խաթիմլէրիմիլ իսթէր իօթէմէդ
իթիրաֆ էթմէլի տիրէր. եօգսա, էօլիւլէր իւղէրինէ տուա էթմէտէն
վաղ կէլսինլէր :

ՊԱՊԱԸ ԲԱՊԻ

ՃԵՆՆԵԹ ԻԻԶԵՐԻՆԵ

223. Ղայէթ միւշէրէֆ վէ պախիս պէհճէթը ալէմ օլան պու պահսա
կէլմիշ օլուրուտուլտա, էվվէլա էօլիւլէրին թէնի նէ կէօնէ գըյամ
էտէճէք, մուխթասարճա եազալըմ: Պաղը մուհասէննաթ իլէ թարա-
ֆը խիւտաստէն էօլմիւշ աղիլէրին թէնլէրինին տօնանմը օլտուրու-
նու Աստուածաբանլար եազարլար. եանի էզիյէթ չէքմէյէ ատէմի
իգթիտարը, գէրաֆֆէթի, եանի ինճիլմէսի, եարմատան վէ տէլմէտէն
սայիր ղաթլարա կէչմէսի Խաֆիֆլիլի վէ պէրաղըղը Պուրլարը պիրէր
պիրէր եազարըղ :

224. Ուսիւլ վէ իգթիլդայը սաստէթտէն տիր քի, Աղիլէրին
միւշէրէֆ թէնլէրինին պիրինճի խասիյէթի, էզիյէթէ ատէմի իգթիւ-
տարը օլսուն, եախօտ էօյլէ պիր պախիշի տիր քի, միւշէրէֆ թէն-
տէն չիւրիւմէյի, ինճիլմէյի, աղըրը, աճըրը, եարալանմայը դաթիէն
պէր թարաֆ էտէր. (Ա. Կ. Բ. ԺԵ. 42.) « Էօլիւլէրին գըյամէթի
տալիս պէօյլէ տիր : Խֆուլէթ իլէ էքիլիւր, վէ պիւլա իւֆուլէթ տի-
րիւր. շէրէֆսիլիք իլէ էքիլիւր, շէրէֆ իլէ գալգար, գայիֆիլք ի-
լէ էքիլիւր, գուվիլթ իլէ գալգար » : Շէօյլէ քի գըլըճ իլէ վուրսան.
գըլըճ կէչէր. ամմա եարալամաղ, եախօտ հիչ կէչմէղ, վէ աղիլ
քէնտի թէնինին նասըլ օլմասընը իսթէրտէ էօյլէ օլուր :

225. Սաստէթէ մուվաֆֆաղ օլմուշ աղիլէրին թէնլէրինին
ղէրաֆէթի, ըէգաղէթի, քէգա պիր խասիյէթ վէ պիր պախիշի տիր.
քի ճան քէնտի թէնինի հէր մատտի մուամէլէյէ գուլլանապիլիւր. հէմ
գահմէթ տուլմայարաղ, աճըղմայարաղ, տուսամայարաղ. . . (Ա.
Կ. Բ. ԺԵ. 44.) « Նէֆէսլի թէն էքիլիւր. վէ ըուհանի թէն գըյամ է-

տէր . նէֆէսլի թէն վար իսէ . բուհլուսու տա վար » : (Յով. Ի. 19. վէ Դ. 1. ԻԲ. 29. 30.) « փատիչաւորդմտա , սօֆրամտա եւելիւ իշէ-
ճէքսինիւ . . . » տէլի եազըլը տըր . պու էմսալէն սէօյլէնտի . եանի
Քրիստոս էֆէնտիւիւ սալիւլէր հէր արգիւլէրինի ճէննէթտէ ալաճազ
տըրլար տէլի տուլուրմազ իշին սէօյլէտի , եօգսա Քրիստոս ազիլէրին
հէպսի կէօյտէքի մէլայիւլէրէ պէնզէյէճէք , տէմէսինէ տապան տա-
պանա զըտտ սէօյլէմիշ օլուրուտու : (Մարտ. ԻԲ. 30.) : Հաթտա
զուրան քիթապընտա պիլէ պու մանա եազըլը տըր քի « Ենա-
էուէն էնիսիմէն րաաուհու » Ալլահը կէօրտիւլէրինտէ սայիր հէր շէ-
յի ունուտաճազլար :

ՁԴ. Վաճիպ օլան պիր խասիլէթի տէ ազիլէրին թէնլէրինին
խաֆիֆլիյի տիր . եանի թէնին աղըրըզ , վէ հիշ զահմէթ տույմա-
մատան պիր կէօզ աթըմընտա պիր մահէլտէն տիկէր պիր մահալէ հէր
նէ գատար 'ուզազ մահէլ օլուրսա օլսուէն եէթիշմէսի միւշէրրէֆ
թէնլէրին էն կիւզէլ պիր քէմալէթի տիր : (Ա. Կըն. ԺԵ. 43.) « Ձա-
յիֆլիք իլէ էքիլիւ , գուվլէթ իլէ տիքիլիւ » : Վէ Ս. Թուվմա տէր
քի , իշպու աճէլէթէն մուամէլէ , պիր եէրտէն տիկէրինէ կիթմէյէ
սատէ խաս տէլի . աճազ հէր նէ մատաթէն իշ կէօրիւրսէ , աճէ-
լէթէն , վէ օլ իշին վասէթալարը քէնտինէ էն հազըր օլարազ կէօ-
րիւր , վէ իճրա էտէր : (Յով. Ի. 19.) Առաքեալլարըն « Եանընա Յի-
սուս գափուլար գափալը իքէն կէլտի » : Վէ (Մարտ. ԻԵ. 52.) « Միւ-
թէվէֆա չօզ ազիլէրին մէզարալը աչըրպ , ճէսէտլէրի գըյամ էթ-
տի , վէ ազիլ շէհիրէ կիրիպ չօզլարընա կէօրիւրսէլէր » :

ՁԴԱ. Էն պերրազ , վէ էն փարազ օլմազ քէմալէթի տախի ա-
զիլէրին տիրիւմիշ , վէ միւշէրրէֆ թէնլէրինէ միւն թարաֆը խիւտա
պաղըշլամիւշ տըր : (Մարտ. ԺԳ. 43.) « Սալիւլէր կիւնէշ կիպի կէօյ-
լէրտէ փարալաճազլար » . (Ա. Կըն. ԺԵ. 43.) « Շէրէֆսիլլիքլէ է-
քիլիւ , շէրէֆլէ գալգար » : Վէ իշպու թէնլէրին փարազըլը ազիլ-
լէրին ճանլարընըն փարազըլընտան տախի թէնլէրինէ սիրայէթ է-
տէր . հէր քէսին ֆազիլէթինին պէօյիւլիւլիւնէ , վէ տէրէճէսինէ
կէօրէ , վէ ազիլլէրին թէնլէրինին եէքտիկէրինտէն տահա միւշէրրէֆ
օլաճաղը Ալլահին ատալէթինին իգթիզասընտան տըր : Պէօյլէ Ս. Թուվ-
մա (Վէ. 85. Յօդ. 1.) պու տա Պօղոս առաքեալըն (Ա. Կըն. ԺԵ.
41.) « Ելուրզ ելըտըզտան փարազըլըտա ֆէրզլի տիր » : (42.)
« Փէզա վէ էօլիւլէրին տիրիւմէսի » պուէնա մէսին տիր տէ մէսինէ
կէօրէ :

ՁԴԲ. Մէսքեան , վէ մէքեան պահսընա կէլինճէ տէրիւ . փօտ .
եախօտ Յօցիոս փաթրիքէ գատար . բուվար քիլիսէսի ազիլլէրին
սաատէթի հազգընտա տօղրու թալիմաթտա , վէ իթիզաթտա խտիլէր
լաքին Յօցիոստան սօնրա , նասըլ քի ալիմ Մուրաթօրէ (Յօդ. Կրտ-
յուլէտի յաւաթ 4-տի շաբաթիտի ժուրնոյն սրբոյ Գլ. ԺԲ.) եաղըօր :

րուսիայի տիկէր պիր Էմմալընդա ռափտըլար : Կէօյա աղիզէր սա-
տէթէ գըյամէթ կիւնիւնէ տէկին մուվաֆֆադ , վէ նայիլ օլմամըլպ ,
պիր մահալտէ վէ սօն շէրաաթա գատար րահաթ պիր հալտէ միւ-
քեաֆաթը , վէ Ալլահը կէօրմէք սաատէթինի կէօգէտէճէքէր : Վէ
պուհա իսպաթ « Փէտէրիմին չօգ խանէլէրի վար տըր » տէյի , Գրիս-
տոսուն Յովհաննէստէքի սէօյլէտիյինի կէթիրիրէր :

ՁԴԳ . Մէքեան վէ մէսքեան Էմմալընդը րուս քիլիսէսինտէն Էջ-
միաթնական քիլիսէյէ տախի սիրայէթ էթտի , շէօյլէ քի , Էօգարտա
Էադարըմըզ կիպի (ՁՀԲ .) Գրիգոր Տաթեւացիին թալիմաթընը է-
կէրլի Հայոց Էկեղեցիսի ճէրհ էթմէզս տէմէք քի , պու քիլիսէ տա-
խի աղիզէրին մահալինի քէնտի րայէթ էթտիլէրի վարդապետէր
կիպի իթիգատ էտէր վէ ինանըր : « Իսկ մեր վարդապետը յերկինս ,
Էւ 'ի ներքոյ երկնից ասեն (Էանի զկայանս հոգւոցն) այլ Էւ ոմանք
'ի մէնջ . որպէս վարդապետն Վարդան . Էւ այլք ասեն գալ 'ի միում'
տեղուջ գամինայն հոգիս . . . ոմն լի անմահութեամբ , Էւ խնդու-
թեամբ , Էւ ոմն լի դառնութեամբ , Էւ յուսահատութիւն ամբ . . 'ի
մի ասացին գոլ (այն է զկայանս հոգւոց) խորանս 'ի ներքոյ երկնից ,
զարդարս Էւ զմեղաւորս . որք դատաստանաւն որոշեն , դարձեալմի
ասի կայանք երկուցն . զի մի է ակնկալութիւն , զի արդարեն ակն
ունին պսակաց , Էւ մեղաւորքն տանջանաց » : Տէմէք քի հէմ սալի-
լէր , հէմ քէօթիլէր պիր մահալտէ տիրէր . պու սուրէթտէ , աղիզ-
լէր տահա Ալլահն սաատէթ նազարընա մուվաֆֆադ օլմամըլար .
վէ պու տուրտուզլարը մահէլտէ ('ի ներքոյ երկնից) քիմ պիլիւր .
նէրէ տիր : Տէմէք քի , Տաթեւացի ժամագիրքտէ՝ Ս . ձգնաւորօքն
տուաւընը հիչ օգուամըլ քի « Անթառամ պսակացն արժանի եղեն »
տէր : « Դասաւորեալք ընդ հրեշտակս Էւն . » : Աճապա մէլայիլէր
տէ մի կայանքտա տըրլար :

ՁԴԴ . Աղիզէրին , վէ սալիլէրին սաատէթ նազարը իլէ թէնլէ-
րին գըյամընտան էվլէլ Ալլահը կէօրիւյօրլար պահսը պաչգա տըր .
պու քի տին պապը տըր , վէ աղիզէրին մէքեանը Էախօտ մահալի
պտշգա տըր . իշպու մահալի էն էսքի վագըթտա պուլունան հայրա-
պետէրին թահրիրաթլարընա նազարէն , քիմի աղիզէրին մահալ , վէ
թալթընա , Սըրահամըն գուճաղը իսմինի վէրիւր . քիմի աղին դրախտ
խամինի , քիմի կէօյլէր փատիշահլըղը իսմինի . քիմի ճէննէթ , արքա-
յութիւն , քիմի տէ իսթիրահաթ մէքեանը . լաքին աղիզէր Ալլահը
նէզարէթ սաատէթիլլէ կէօրմէյէճէք , Էախօտ Ալլահն միւքեաֆա-
թընա նայիլ օլմամըլ , անճագ ումուտ իլէ սօն շէրաաթա գատար
պէքէյէճէք տէյի , աղիզ հայրապետէրին հիչ պիրիսի տէմէմիշ , վէ
հերետիկոսութիւն տուր , վէ աղիզէրին , թէնլէրին գըյամընտան էվլէլ
Ալլահը կէօրմէլէրի , վէ Ալլահա , վէ միւքեաֆաթլարընա նայիլ օլ-
մուշ օլտուգլարընը , տին պապը օլտուգուղու Յլօրէնտին ունիթու քալէ

նէն իլան էթմիշ : (ի համարման խոսքոց Լապտէյի, Հար. Ժ. Գ. Քաղ. 1467) :

ՋՂԵ. Նէ տէ պու հերետիկոսութիւն, հազար ամեայ, եանի ազիզէր տիւնեա խիթամընտա, Գրիստոս իլէ պին սէնէ փատիշահիլդ սիւրէճէքլէր պահսը իլէ դարըշմալը, չիւնքի պուշլար (հազարամեայք) տայիմա ազիզէր Գրիստոսուն, վէ Ալլահըն նէզարէթ սաատէթինէ նայիլ վէ մութասարըրք օլմուշլար տէյի էօյրէտիրլէր, տէյիլ քի նայիլ օլմագտան : Գրիստոս իլէ պին սէնէ փատիշահիլդ սիւրէճէքլէր : Պուշլարը պատէլ իխթար :

ՋՂԶ. « Ուր գեշի իցէ անդր ժողովեսցին արծուիք : Լէշ նէրէտէ իսէ, դարթալլար օրատա ճէմ օլուրլար » : Ազիզէր վէ կիւնահեարլար տիւնեանըն իպթիտասընտան օլ սօն շէրաաթ կիւնիւնէ տէկին հէր նէ գատար ինսան էվլատլարը տիւնեայա կէլմիշ, վէ վէֆաթ էթմիշ իսէլէր, հիւ պիրի դալմայարագ պիր կիւն ափանսըզ կէօյ պուլութլարընըն իւթիւնտէ Գրիստոս էֆէնտիմիլ, վէ ծնունըշանը կէօրիւնէճէք տիր : պինլէրճէ մէլայիքլէր տիւնեանըն տէօրթ էթրաֆընա պօռու սէպլէրլյէ չաղըրըպ խապէր վէրէճէքլէր, գալգըն էօլիւլէր, գալգըն Գրիստոսուն տիւնընա, գըյամէթ կիւնիւ կէլտի կէթիշտի, գալգըն, տիրիլին, թէնլէրինիլի կիլինլին, պու կիւն հուգուրի իլահի, մահշէր կիւնիւ տիւր, հիսապ կիւնիւ տիւր : (օր Տեառն երեւելի) տիւնեանըն սօնու կէլտի : Օլտէմ Յովսաբաթ տէրէսինտէ պիւթիւն ճիհան թօփ օլաճագ, սաղտան վէ սօլտան միլիօնլար իլէ մէլայիքլէր, վէ ազիզէր կիւնէշ կիպի փարլայարագ Ալլահըն թախթընը գուշատաճազլար, Գրիստոս վէ Առաքեալլար, սալթանաթ վէ ատալէթ թախթընա օթուրաճազլար, հիսապ քիթապլարը աշըլաճագլար : կիւնահեարլարըն հէփսի Գրիստոսուն սօլ թարաֆընա, մէլայիքլէր վասէթասըլլա ազիզէրտէն թէֆրիլ օլաճագ, վէ պիր թարաֆա տուրաճագ տըրլար, վէ ազիզէրին հէփսի Գրիստոսուն սաղընտա տուրաճագ տըրլար : Նիւնահլար քիթապը աշըլաղը անտէ, կիւնահեարլարըն ճէմի էթտիքլէրինի հէր քէս կէօղիւ իլէ կէօրէճէք տիր : Օլ կիւն տէ նիշէ ազիլ պէլիլէտիլիլիլ ատէմլէր մէկէր էն կիւնահեար չըգաճագլար վէ տիւնեայա պէյան օլաճագլար : Հէփսինին ամէլլէրի պէրրագ հէր քէսէ կէօրիւնէճէքլէր, վէ ազիզէրին հէփ ֆաղիլէթլէրի մէյտանա չըգաճագ, շէրէֆլէրի պիւթիւն տիւնեայա իլան օլաճագլար : Իշթէ ազիզէրին էն միւշէրրէֆ կիւնիւ վէ հէնկեամը պու կիւն օլաճագ տըր : « Եւ այս են փառք ամենայն սրբոց նորա » :

ՋՂԷ. Էֆէնտիմիլ Գրիստոս քէնտի ատալէթիւնտէն վէ էօրֆիւնտէն, աղղընտան աթէշ փիւսկիւրիւպ, պիր քէրէ կիւնահեարլարա տիւնէն պագըըն իլէ պագտըղը անտէ, պինլէրճէ վէ միլիօնլարճա մէլայիքլէր « Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ, տէր զօրութեանց » տէյէրէք, ծոա սէճտէ զըլաճագլար, եէր կէօյ սալսըլաճագ, հազըլ իլահիսլյէ իւրշմա կէլմիշ պէօյիւք սէտա իլէ « երթմյք, երթմյք, յինէն անի » :

ծեալք , 'ի հուրն յաւիտենից : Եւ մէքրուհէր , պէնտէն այրելն է-
պէտիլիք ճէհէննէմ աթէշինէ կիտին , օ քի շէյթանա , վէ ավինէլէ-
րինէ հազըրլանմը տըր » տէտիլինտէ , պիր շիտտէթլի թօլու կէօյտէն
եէրէ եաղար կիպի , կիւնահքեարլար տախի էօյլէ ճէհէննէմ քիււհա-
նընա քիւֆիւր էտէրէք տիւշէճէքլէր վէ օրատա էպէտիլ ապատ եա-
նաճաղար : Եւ կիւնահքեար , վար զէվզինին իշթէ շիմտի խայրընը
կէօր . . . :

ՉՂԸ. Լաքին սաղ թարաֆտա տուրան (Մար . Խե . 34) վէ մէմ
նուսիլէթ իլէ քէնտի ինթիգամլարընըն ալընտըղընը կէօրէն աղիզլէրէ
մէսրուր վէ նուրանի սըֆաթընը չէվիրիպ , Գրիստոս էֆէնտիմիզ պա-
նա կէլին , եւ փէտէրիմին մուպարէք էվատլարը , պանա կէլին ,
միրասընըզա մութասարըրֆ օլուէն , սիզէ հազըրլանմը փատիշանլը-
ղըմա , ճէննէթիմէ կիրին , սաատէթ սէտասընը իշիտէճէքլէր , վէ հէր
քէս Ալլահըն սալթանաթընա հիսսէտար օլաճագ տըր , վէ էպէտիլ ա-
պատ շազ օլաճագ տըր :

ՉՂԹ. Եարատան Ալլահ , սէնին փատիշանլըղընըն ինթիշամը պու-
նէ տիր , ճէննէթ նէտէն խպարէթ տիր , սաատէթլին նէ տիր , վէ նէ կէօնէ
տիր տէմէյէ հիչ հաճէթ եօգ տուր . չիւնքի շուրասընը պիլիրիզ քի ,
Գրիստոս քէնտիսի տէմիշ , պէն նէրէտէ իսէմ , պէնիմ գուլլարըմ տա-
խի օրատա օլաճագ տըր : Տէմէք քի , հէր սալիհէնմիշ Ալլահըն եա-
նընտա տուրաճագ , վէ բու պէրու Ալլահը կէօրէճէք , վէ ճէմալինէ
մուվաֆֆագ օլաճագ : Հէր էյիլիք սէր չէշմէսի Ալլահ տըր . իշթէ
պու Աղիմիշան Ալլահա սալիհէր նայիլ , մալիք օլաճագ տըրլար ,
վէ ճէննէթին էնթիշամը քէմալէն աղլըմըզա սըղմագ , վէ տիլ իլէ
թապիր օլուհամագ : (Ա . Կար . Բ . Գ .) « Յոու քի կէօզ կէօրմէտի , վէ
գուլաղլար իշիթմէտի , վէ ինսանըն եիրէյինէ տիւշմէտի , Ալլահ
քէնտի սէվկիւլիւլէրինէ հազըրլատը » քի Բապալըմ ճիւմէսինէ զըս-
մէթ էյլէսին :

Ռ. Իշպու մուխթասար Աստուածաբանութիւնու հազարդ , քի
կաթողիկէ քիլիսէ էվլատլարը եէտինտէ տիւշմանէ դարչը պիր հա-
զըր սիլահ , եւ գալգան օլսուէն , եկէրչի պու քիթապտա հասպէլ
պէշէր , ագալիտի տինիյէի գըստա վէ դայիֆ աղլըմըզա կէօրէ թա-
րիֆ վէ թաստիզ էտէր իքէն , պիր կէօնէ գուսուր էտիպ , աօղրու-
լուգտան շաշմը իսէք , քեաֆֆէի պու հազարդլարըմըղը ճէրն էտէ-
րիզ , վէ աօղրուլուգ թէմէլի , վէ կէրչէքլիք տիրէյի պուլուհան կա-
թողիկէ Բօմա քիլիսէսի ըէյինէ հէվալէ էտէրիզ . ծոուէ թաստիզ էթ-
տիլինի պիզ տախի թաստիզ էտէրիզ . ծոուէ ճէրն էթտիլինի , պիզ
տախի պիլ թէվ վէլ ըրիզ ճէրն էտէրիզ :

ՏԱԽԻԼԻ ՔԻԹԱՊՏԱ ՊՈԽԼՈՒՆԱՆ
ՊԱՇԼԸՃԱ ՄԱՏՏԵԼԷՐԻՆ ՀՐՈՒՖԱԹ ՍԸՐԱՍԸ ԻԻՋԷՐԷ
ՖԻՀՐԻՍԹԻ

Ա.

Աբէլլօ գայիտէսի , վէ հագգը ՂԶԱ.
 Ագարէ սօֆրասընըն մանասը , եախօտ աղարէ նէ տիր . . ՆԿԲ. ՋԼԶ.
 Ագող էօլլուլէրին մէզարը իւզէրինէ կէօթիւրիւլէն եէմէք . . . ՋԶԶ.
 Ադամնան րաֆըղըլար ՈԺԲ.
 Ադամըն իւք կիւնահը նէ տիր , վաֆթիւզ ծնուն իչին տիր . ՅԽԷ. ՅԽԸ.
 Ազիւզ բուհուն փէտէրտէն վէ օղուլտան չըգմասը ՃԶԹ.
 Ազիւզ բուհ՝ Ալլահըն մուհապպէթինին անձնաւոր հուտուտու ,
 վէ նիհայէթի ՃԶ.
 Ազիւզ բուհ փէտէրին վէ օղուլուն պիրի պիրինի գաթճա սէվ-
 տիքլէրի մուհապպէթ տէյիլ , անճադ օլ մուհապպէթին անճ-
 նաւոր հուտուտու , եախօտ նիհայէթի տիր ՃԷ. ՃԷԱ.
 Ազիւզ բուհ Ալլահըն պախշիշի տիր ՃԷԲ.
 Ազիւզ բուհուն հագգընտա թէճէմիւլ օլան սինօթլար ՃԷԳ. ՃԷԴ. ՃԷԵ.
 Ազիւզ բուհուն բէտէրտէն վէ օղուլտան նէշաթ իթտիյինին ,
 գայնատըղընն ազիւզ քիթապտան վէ ազիւզ ըիվայէթտէն
 իսպաթլարը ՃԷԶ. ՃԷԷ.
 Ազիւզ բուհուն բէտէրտէն վէ օղուլտան գայնամասը հագգընտա
 հայրապետլէրին շահատէթի ՃԷԸ.
 Ազիւզ բուհա գարշը օլան կիւնահ նէ տիր ՆԷ.
 Ազիւզ բուհուն պատարագտա չաղըլմասընտան պատարագըն
 գոյաիոխուլթիւնունա ասառէն հիշ պիր ֆայիտէ եօդ տուր ՆՀԸ.
 Ազիւզ ըիվայէթ , աւանդուլթիւն նէ տիր ԶԷ.
 Ազիւզ քիթապ ազիւզ բուհուն նագարէթի վէ թէէսիրի իլէ , վէ
 թարիֆիլլէ եազըլմըշ տըր ՃԸ. ՃԷ.
 Ազիւզ քիթապըն մուհարրիլէրի ազիւզ բուհուն թէէսիրի վէ թա-
 ըիֆիլլէ եազտըզլարը իչին եանըլամադ իտիլէր ՃԷ.
 Ազիւզ քիթապը քիլիսէ թաստիգ իտէր , վէ ծնուն իչին պիղէ
 տին գանունու օլուր ՃԸ.
 Ազիւզ քիթապըն հագգընտա ֆրօթէսթանլարըն զիւլմիւլ ՃԹ.
 Ազիւզ քիթապլարըն հանկըսը մալիւմ կանոնական իտի , վէ հան-
 կըսը պիր վագըթ պիլլինմէյիպ , սօղրատան կանոնական սը-
 րասընա քիլիսէ ծնլարը իտիալ էթտի ՃԹԱ.
 Ազիւզ քիթապ նամը իլէ կէրէք աւետարանլար վէ կէրէք մէք-
 թուպլար զուհուր էթտի իսէտէ , քիլիսէ ծնլարը թաստիգ
 իթմէտիյին իչին քիթապը շէրիֆ սայըլամազլար ՃԹԳ. ՃԹԴ.
 Ազիւզ քիթապ քէնտի քէնտինէ մանա վէրմէզ , անճադ քիթա-

- պըն մանասընը քիլիսէ վերէպիլիր ձԺԵ. ձԻԵ. ձԻԶ.
 Ազիզ քիթապ քէնտի քէնտինէ էօլիւ վէ ճանսըզ տըր ձԺԵ.
 Ազիզ քիթապըն մանասընա պիր ատէմ ույմալը, տէյիլ քի քի-
 թապը քէնտինէ ույտուրմալը ձԻԵ. ձԻԶ.
 Ազիզ քիթապտա չօզ մանասը կիւճ մահէլլէր վարաըր, քի
 հէր քէսին իսթէքլիյինէ կէօրէ կէլմէզ, եօզսա եալը էօլ-
 տիւրիւր, բուհ հայաթ վէրիր տէյի Առաքեալ տուլուրուր ձԻԵ. ձԻԶ.
 Ազիզ քիթապըն մանասընը կաթողիկէ քիլիսէ կիպի տօղրու
 թուլմատըզլարը իչին, բաֆըզըլըզլար զուհուր էթտի ձԵԶ. ձԻԵ.
 Ազիզլէր իչին հիւրմէթ պատարազը իսիմլէրինէ սուռուլուր .
 մաղֆէրէթ պատարազը սուռուլմաղ ՇԻԵ.
 Ազիզլէր տայիմա սաղ տըրլար ՊԺԾ.
 Ազիզլէր քէնտիլէրինէ օլան ըէճալը դապուլ էտէրլէր, վէ քէն-
 տիլէրինէ օլան հազարաթըն ճէզասընը վէրիրլէր ՊԿԳ.
 Ազիզլէր էօլմիւշ իքէն, եինէ ինսանլարըն քէնտիլէրինաէն տի-
 լէտիլլէրինի պիլիպ, իճապ իտէն նասիհաթլարը ինսանա
 վէրիրլէր ՊԿԳ.
 Ազիզլէր վէֆաթ էթսին, եախօտ սաղ օլսուլար, իքիսիտէ
 պիր տիր ՊՀԳ.
 Ազիզլէր պիզիմ ըրճալարըմըզ նէ կէօնէ տուլար վէ սէվիլիրլէր
 վէ կիւնալարըմըզ իչին նաւըլ էսէֆ էտէրլէր ՊՀԴ. ՊՀԵ.
 Ազիզլէր տիկէր տիւնեատա շէքվա էթմէյէ միւզթէտիր իսէլէր
 թապի շէֆաաթ տախի էթմէլի ԱՀԶ. ՊՀԵ.
 Ազիզլէր պիզիմ իպաթէմիզի տուամըզը նէ՞ կէօնէ տուլարլար . ՊՀԵ.
 Ազիզլէրէ օլան բուհանի հիւրմէթ մանասը ՊԿԲ.
 Ազիզլէրէ օլան հիւրմէթին իսպաթլարը ՊԿԳ.
 Ազիզլէրէ էօլմիւշ իքէն սէճաթ զըլընտը ՊԿԳ.
 Ազիզլէրէ օլան հիւրմէթի Ալլահ թաստիզ էտէր, քէնտինէ հա-
 գարէթ սայմաղ, անճազ քէնտի նէֆսինէ օլ իզզէթի օլ-
 մուշ կիպի դապուլ էտէր ՊԿԴ.
 Ազիզլէրէ օլան իզզէթ փուլթէրէսթլիք օլմատըգտան մատէ,
 Ալլահ օնու քէնտինէ իպատէթ տէյի դապուլ, վէ թէնպիհ
 տախի էթմիշ ՊԿԴ.
 Ազիզլէրէ օլան հիւրմէթ պիլախէրէ Ալլահ օլմուշ օլտու-
 ղունու թապիաթ նօմօսու թասսիզ էտէր ՊԿԵ.
 Ազիզլէրէ վէ թասսիլլէրինէ վէ քէմիլլէրինէ վէ մասուլլա-
 բընա իպատէթ վէ իզզէթ վէ սէճաթ ճալիզ տիր ՊՀԱ.
 Ազիզլէրէ վէ ազիզլէրին մասուլլաբընա վէ էվալիտէն խրիս-
 թիյանլարըն վէ իպատէթ էթմէլլէրի փուլթէրէսթլէրին շա-
 հատէթլէրինաէն թաստիզ օլունտուգտան մատէ, կաթողի-
 կէ քիլիսէաէն ասարը արիքէ տախի օնլարը թաստիզ իտէր . ՊՀԵ.

- Ազիզներին իսմի եօրթուլարը վէ ազիզներին իսմինէ եաքըլան
քիլիսէլէր , ազիզներին իպատէթինին ճայիզ օլտուղունա տէ-
լալէթ տիրէր ՊԿԷ.
- Ազիզներին էօլտիւլիւ կիւն էվայիլտէ տօղուշ կիւնիւ թէտիյէ
օլունուր իտի ՊԿԹ.
- Ազիզներին քէմիքլէրի ազիզ սագլանմասը ՊԿԸ.
- Ազիզներին էօլտիւլէրի կիւնէրտէ էօլիւլէր իչին պատարագ
սունարըզ ՊՀ.
- Ազիզներին էօլտիւլիւ վէ կէօմիւլտիւլիւ եէրլէր իւզէրինէ քի-
լիսէլէր եաքարըտըլար , վէ խորանլարտա ազիզներին մա-
սունքլարը մութլագ պուլունմալը իտի վէ հալա պուլուն-
մալը տըր ՊՀ.
- Ազիզներին ճէննէթտէ սէվինճի վէ էսէֆի նէ՞ տէմէք տիր . . . ՊՀԷ.
- Ազիզներին քէմիքլէրինէ , մասունքլարընա , թասվիլէրինէ վէ
սայիր ազիզ չէյլէրէ միւրաճաաթ էթմէմիզ ճայիզ տիր . . . ՊՁԲ.
- Ազիզներին քէմիքլէրի վէ մասունքլարը պիզիմ մուճիպի իֆ-
թիխարըմըզ տըրլար ՊՁԳ.
- Ազիզներին քէմիքլէրի վէ մասունքլարը եւլն մուճիպի իպատէ-
թիմիզ օլտուղլարընն իսպաթլարը ՊՁԳ.
- Ազիզներին թէնլէրինին պատէլ գըյամ միւշէրրէֆ խասիյէթլէրի ՋՁԷ.
Ազիզներին մէքեանը մահալի նէրէտէ տիր , Բոււլարըն վէ Հայ-
լարըն եանլըշը ՋՂԲ. ՋՂԳ.
- Ազիզներին սաատէթ նազարը տըր ՋՂԴ.
- Ազիզներին պին սէնէ գըյամէթտէն սօղրա Գրիստոս իլէ փատի-
չահլըզ սիւրէճէքլէրի նէ՞ տիր ՋՂԵ.
- Ազիզներտէն տիլէտիլիմիզ չէյի , ազիզներ պիզէ վէրսին մանա-
սը տէյիլ , անճագ ազիզներին վասիթասը վէ ըրճասը վէ
միյանճըլըզ իլէ օնու Ալլահ պիզէ վէրսին տէմէք , մանէն
պու տուր , ամմա մատտէթէն վէ ճահիլանէ ճէմաաթ թա-
պիրինտէ ազիզներտէն կիւնահ աֆվըղընը պիլէ իսթէր ,
թապիրի տէյիլ իսէ նիյէթի տօղրու տուր ՋՊԲ.
- Աթանասեան հանգանակ տին իգրարը ՃԼԸ.
- Ալէնի ապաշխարութիւն չէքէնին ճէզասը տէրէճէլէրի վէ հի-
յէթի հալի ՆԻԷ. ՆԻԸ.
- Ալլահ նէ՞ տիր ՈՃԸ.
- Ալլահլար փութբէրէթլէրտէ նիչին պու գատար չօգ պուլուն-
տուլար ՃԼԵ. ՃԼԶ.
- Ալլահանի անճ , սըֆաթ նէ՞ կէօնէ Գրիստոսուն ինսանի վէ
Ալլահանի թապիլաթընը խտարէ էտէր ՄԺԵ.
- Ալլահըն իքի էվատը եախօտ իքի բուհու օլմատըղընն ասըլ
սէպէպի ՀԶ. ՀԷ.

- Ալլահընն տօղուրմասը վէ ինսան տօղուրմասընըն ֆարգը ՀԵ.
 Ալլահըն թապիյաթը իսթիպտալ օլամազ, օլսա՝ Ալլահ օլամազ ՄԻԱ.
 Ալլահըն իլմի վէ չէշտլէրի վէ իսիմլէրի ՈՁԸ.
 Ալլահըն իլմի իսթիֆհամը նէ՞ տիր ՈՂ.
 Ալլահըն նազարէթ իլմի վէ վասաթ (միջին) գիտութիւն ՈՂ.
 Ալլահըն իլմի պիր տիր, ղէճէ եալընըզ Ալլահըն իլիմլէրինէ
 թագսիմ վէրիւրիզ ՈՂԱ.
 Ալլահըն միւրատը եախօտ ըատէթի վէ թագսիմլէրի ԶԵ. ԶԸ.
 Ալլահըն էվվէլ միւրատը, վէ ասէր միւրատը նէ՞ տիր ԶԹ.
 Ալլահըն ֆայիլ վէ գատիր միւրատը վէ նաֆայիլ եախօտ նա,
 գատիր միւրատը նէ՞ տէմէք տիրլէր ԶԺ.
 Ալլահըն (միջապէս) պիլ վասէթա վէ (անմիջապէս) պիլա վա-
 սէթա իշ կէօրմէսի խուսուսու ԶԼ. ԶԼԱ.
 Ալլահըն տիւնեայը քեաֆֆէի մախլուգաթը իլէ հիւսնիւ ի-
 տարէսի ԶԼ. ԶԼԱ. ԶԼԲ. ԶԼԳ. ԶԼԴ.
 Ալլահըն թասվիրինի չէքէր, վէ օնա սէճտէ գըլարսագ տէյիլ
 միւշէմիյէ, անճագ օ սուրէթին սահիպի պուլունան Ալ-
 լահա սէճտէմիլի սուկարըզ ՊԵԻ.
 Ալլահըն խաթըրընը վէ մուհապպէթինի ազիզլէրտէն պէր թա-
 ըաֆ էտէմէյիզ ՊՁԲ.
 Ալլահճա բէտէր օլլունտան նէ՞ կէօնէ էվվէլ տիր ՃԽԲ.
 Ալլահտա պիր Ալլահանի թապիյաթ վէ իւշ անճն եա անճնա-
 լորութիւն պուլունուր ՃՄԵ.
 Ալլահտաքի տօղուրմանըն վէ գայնամանըն ասըլ սէպէպի վէ
 պիր գաշ էմսալի ՀԸ. ՃՁԸ. ՃՁԻ.
 Ալլահտա պուլունան տախիլի քէմալէթ վէ խարիճի քէմալէթ
 նէ՞ կէօնէ տիր ՈՁԲ. ՈՁԳ.
 Ալլահտա իւշ անճնալորութիւն վար տըր ՃԽԸ.
 Ալլահտա պուլունան քէմալէթլէր էն խալիս տիրլէր, ինսան-
 տա պուլունանլար օլտուգճա, եախօտ սէմթճէ խալիս օ-
 լապիլիւրլէր ՈՁԴ.
 Ալպիկեան ըաֆըզըլար դրոշմ սըրըրընը ինքեար էտէրլէր խտի ՅՀԵ.
 Ահարոնուն քեահինլիյի ֆրիստոսուն քեահինլիյինտէն բէք չօզ
 ֆէրզլի տիր ՄՂԶ.
 Ահարոնուն ասասը մուճիպի հիւրմէթ օլտուղու ՊԻԳ.
 Ահտ (ուխտ) նէ՞ տէմէք տիր, վէ նէ՞ կէօնէ օլապլիլի, վէ իս-
 պաթլարը ԶԼ. ԶԼԱ.
 Ային ու ատէթլէրի էն էվվէլ Ալլահ քէնտիսի էմր ու թարիֆ
 էթմիշ ԶԼԴ.
 Անախթարլար թէսիմի նէ՞ տէմէք տիր, վէ նէ՞ ուսուլէ մէպ-
 նի ֆրիստոս պունու իճրա էթտի ՃԻԵ. ՃԻԶ.

Անա վաթիբիզլէր նէ՞ իտիլէր	ՅԻԶ.
Անա վաթիբիզլէր ըաֆըզըլը	ՅԿԲ.
Անձն վէ անձնաւորութիւն նէ՞ տիր, վէ Ալլահտա նասըլ տըր վէ պիզտէ նասըլ տըր	ՃԻԵ. ՃԻԶ. ՃԻԷ.
Անձնաւորութիւն էվայիլտէ պազը տա թապիաթ եէրինէ իս- թիմալ օլունմուշ	ՄԾԵ.
Անտոն Տէտօմինիս ըաֆըզը	ՅՀԷ.
Ապաշխարողաց կանոնունտա կիւնահքեարա վազթին հայրա- պետի էլ գօրուտու, պու պիր ային ու ատէթ տիր, դրոշմ տէյիլ տիր	ՅԶԲ.
Ապաշխարողարն իւզէրինէ էլ գօյմագ վէ պարըշտըրմագ ա- յին ու ատէթի	ՆԻԸ.
Ապաշխարութիւն կանոնական նէ՞ տիր	ՆԻԴ.
Ապաշխարութիւն չէքտիքտէն սօղրա թէքրար կիւնահա տիւ- չէնին հալի	ՆԻԶ.
Ապաշխարութիւն շիմտիքի ուսուլի, Առաքելական ապաշխա- րութիւն ուսուլինէ տահա մուվաֆըզ տիր	ՆԼԱ.
Ապելարտ Պեսրոսուն ըաֆըզըլը	ՅԿԲ.
Ապօղինար ըաֆըզը ֆրիստոսուն հագզընտա	ՄԺԱ.
Առաքելական թէսմիյէ օլունա նրաֆըզըլար	ՅԴԱ. ՅԿԲ.
Աստղեպիատէս Նովատեան	ՅԴԱ.
Աստուածաբանական հաւատք Ալլահանի իման նէ՞ տիր	ՉԿԴ.
Աստուածածին տէմէզ իտիլէր Մարիամա, Եւտիքէս, Նեստոր վէ Թէոսկորոս	ՄԼԷ.
Ատալէթի պիտայէթ սաատէթ հալինտէ	ՅԾ.
Ատէմ էօլտիւրմէք նէ վազըթ կիւնահ ատտ օլունմուշ	ՉԼ.
Ատտիկոս Հստամալօլ մէտրոպօլիտի Նովատեան	ՅԴԱ.
Ատրիանոս Ա. փափա վազթինտէ պարտկերամարտարա գարչը Ասիթանէտէ ումումի սինօթ թէճէմմիւ օլտու	ՊԻԴ.
Արարողութիւնլար	ՉԼԴ.
Արիոս վէ ըաֆըզըլը	ՃԿԴ. ՃԿԵ.
Արիոսականլարն վէ թալիմաթլարնն թագսիմլէրի	ՃԿԶ. ՃԿԵ.
Արտէմոն ըաֆըզը	ՃԿԴ.
Աւանդութիւն տիյանէթիմիզին աօսսը վէ գանունու	ՉԷ.
Աւանդութիւն վէ գաչ թարզ տըր	Ղ. ՂԱ. ՂԲ.
Աւանդութիւնուն հմնղսը թէպտիլ օլապիլի, հմնղսը օլա- մազ, վէ հանղսը ինսանը ֆէզայիլի ֆէվզէլատէյէ տա- վէթ էտէր	ՂԳ. ՂԴ.
Աւանդութիւն իլէ քիլիսէ իտարէ օլտու, վէ եինէ օլապիլի	ՂԶ.
Աւանդութիւնուն լուզումի, վէ եաղըլան քէլսմըն լուզու- մի	ՂԹ. Ճ. ՃԱ.

Աւետարան , Աւանդութիւն կրպի Ալլահն քէլմմը տըր	2թ.
Աւետարան Գրիստոսուն թալիմթլարընըն հէքսի օլմայըպ , էալընըզ իգթիզա իտէն պիր գըսմը տըր	2թ.
Աւետարան Աւանդութիւնտան չըգտը	7թ.
Աւետարանըն եազըլմասընա սէպէպ	2թ.
Աւետարանըն մանասը լպզըմ , եազըլմասը սէլամէթիմիզ պա- սընտա լպզըմ տէյիլ	ձիԳ.
Աւետիքեան հայր Գաբրիէլին , վէ Լէպրոնուն զիւմիւ Նէթ. ՆՁ. ՆՁԱ.	

Բ.

Բանադրանք , վէ դայրիհիւմ , բունանի ճէզա հմնկը սէլահի- յէթէ մէպնի տիր	ՇՁԲ.
Բղխումն , (տես , գայնամագ)	ձԾԲ.

Գ.

Գաղա իւէ ասէմ էօլտիւրմէք նէ՞ վէչի իւէ կիւնահ աստ օլունմաղ ՁԼ.	
Գաթարեան ըաթըզըլար	ՅԿԲ.
Գաթաթրիկեան ըաթըզըլար	ՅԼԱ.
Գաթաթրիկեան ըաթըզըլար տէֆա	ՈԺԲ.
Գաթօլիք (տես Կաթողիկէ)	
Գալվինին թէրձիւմէյի հալի	ԼԵ. ՇԳԳ.
Գալվինին վաֆթիզ իւզէրինէ ըաթըզըլըլը	ՅԻԶ. ՅՀԵ.
Գայիանար ըաթըզըլարը	ՅԴ.
Գայնամագ (բղխումն) նէ՞ տէմէք տիր	ձԾԲ.
Գապիլլի զաթլար , եա տախիլէն դապիլլի զաթլար տէրլէր , եա խարիճէն դապիլլի զաթլար տէրլէր	ՈԼԸ.
Գարըզըրաթէսին Երրորդութիւն հագգընտա ըաթըզըլըլը	ձԿԳ.
Գարը թալիֆէսի քահանայութիւն սըրընը ալամաղ	ՇՁԸ.
Գարըլարա կէրէք Մարկիոն կէրէք Բէքուժեան ըաթըզըլար քահանայութիւն կարգընը վէրի իտիլէր	ՅՀԳ.
Գարըլարտա Երէցկին Եպիսկոպոսունի , սարկաւագունի եւլն .	ՇՁԸ.
Գարըչմագ իքի շէյին պիրպիրի իւէ գաչ տիւրլիւ օլապիլի	ՄԺԳ.
Գերմանոս ազիզ զաթը վէ Ըստամպօլ բաթրիքինի Լեւոն նէֆի էթտի	ՊԻԳ.
Գոյաւորութիւն (տես հէյէթ)	ձԻԳ.
Գոյափոխութիւն , Գրիստոսուն ասէք կերէք , եւ արբէք եւլն սէօզլէրինին գուվէթի իւէ օլուր , ազիզ բունուն չաղըլը- մասը սատէ պիր սուքստան իպարէթ տիր	ՆՀԸ.
Գուսուր նէ՞ տիր , վէ ասը վար մը տըր	ՁԶ.
Գուրան քիթապը տախի Ալլատաքի անձլարըն իւչլիլիւնիւ թաստիգ էտէր	ձԿ.
Գուրպան տիւրլիւ տիւրլիւ տիւր	ՆԼԶ.

Գուրպանը մուխլագ , վէ գուրպանը պիլ մինասիպէթ նէ՞
 տիր ՆՂԸ. ՆՂԹ. Շ.
 Գուրպանը մուխլագ վէ ումուսի վէ գուրպանը մախսուսի . . . ՇԵ.
 Գուրպան Գրիստոսուն գուրպանը վէ էսկի անտըն գուրպան-
 լարընըն ֆարգը վէ քէրամէթլէրի ՇԸ.
 Գուրպան , պատարագ խաչըն գուրպանընըն տէվամը տըր . . ՇԺԶ.
 Գրիգոր Տաթեւացի վէ Գրիգոր Որոտնեցի Հայոց սուրբաբը
 Գրիստոտա պիր թապիաթ պիլիրլէր ՄԽԱ.
 Գրիգոր Բ. փափա իզավրիգոս Գ. պատկերամարտ իմքէրաթօրա
 գարշը ՊԽԴ.
 Գրիգոր Տաթեւացիին չէրաաթ պապընտա եաղնըշլըղը ԶԽԴ.
 Գրիգոր Տաթեւացիին աղիզլէր վէ կիւնահեաբլար գըյամէթէ
 դատար պիլա միւքեաֆաթ վէ պիլա ճէգա տուրտուգլարը
 խուսուսունտա եաղնըշլըղը ԶՀԲ.

Դ.

Դաւիթ , Ժէօրպ րաֆըղը պիւթիւն նիսա ճիւսի հէր քիմէ օ-
 լուսա օլսուն , եէվմիյէ կիտէպիլիրլէր տէտի ՈԺԲ.
 Դրոշմ , եանի եաղլամագ մէօհլուլէմէք սըրըր վէ միւթէատաիտ
 խիւլէրի ԶՀԵ.
 Դրոշմ սըրըր Գրիստոսուն իճատ էթտիյի եէտի սըրըլարըն պիւ-
 ռիսի տիր ԶՀԶ.
 Դրոշմ սըրըրնա գարշը կիտէն րաֆըղըլար ԶՀԷ.
 Դրոշմ առաքեալլարըն էլ գօյմասը իլէ իճրա օլունուր իտի ,
 լաթին ապաշխարողլարըն իւզէրինէ էլ գօյուպ քիլէսէ իլէ
 պարըշտըրմագ դրոշմ տէյիլ տիր ԶԶԲ.
 Դրոշմ սըրըրըն մէէմուրու Լաթին քիլիսէսինտէ Նպիսկոպոս
 տուր , Շարգտա եպիսկոպոսլարա վէքեալէթէն քահանայ-
 լար տա պու սըրըր իճրա էտէրլէր, պու տա քիլիսէնին միւ-
 սաատէսինէ մէպի տիր ԶԶԴ. ԶԶԵ.
 Դրոշմ սըրասընտա Ս. Միւռոն մուգթագի մատտէտէն աստ օ-
 լունմագ , Նպիսկոպոսուն էլ գօյմասը ասըլ մուգթագի
 մատտէսի տիր ԶԶԶ.
 Դրոշմ եաղը առաքեալլարտան սըր , պալասան եաղը օնա սօղ-
 րա գաթըլմըշ տըր ԶԶԶ.
 Դրոշմ սըրըրընըն (ձեւի) մուգթագի սէօզլէրի ԶԶԷ.
 Դրոշմ սըրըրընըն սէմէրէլէրի ԶԶԸ.
 Դրոշմտա չօճուգա վուրուլան քիւչիւք սիլլէ նէ՞ մանայա մէպ-
 նի տիր ԶԶԸ.
 Դրոշմ սըրըրըն վէրմէք Լաթին քիլիսէսինտէ Նպիսկոպոսլարա
 խաս սըր ՇՀԲ.

Ե.

- Եաղլամազ , եախօտ մէօհլուրլէմէք դրոշմ սրրոր 8ՀԵ.
 Եաղլամազ սրրոր (տես դրոշմ) 8ՀԵ.
 Եանլումազլըզ քիլիսէնին պիրինճի խոյսիյէթի ԽԵ. ՃԲ.
 Եանսենեան րաֆըզլար ՇԼԹ.
 Եանսէնիսթլէրին պատարազ խուսուսունտա իթիզատլարը . . . ՇԽ.
 Եարաթմազ մանասը նէ՞ տիր 2Լ.
 Եարաթմանըն շուրութու 2Լ.
 Եարաթմանըն լութֆու նէ՞ տիր 2Խ. 2ԿԴ. ՊԺԵ.
 Եըլտա պիր քէրրէ խոստովանանք օլուպ , հաղորդութիւն ալ-
 մազ քիլիսէ թէնպիհի տիր 2Ե.
 Եղիա էօլմէտի սաղ տըր ԳԵԹ.
 Ենովք էօլմէտի սաղ տըր ԳԵԹ.
 Եպիսկոպոս ձեռնադրութիւնու իւչ եպիսկոպոսլար իւէ օլմասը
 ատէթի մէմուհէսի նէրէտէն դալմըշ տըր ՇԾԴ.
 Եպիսկոպոսլար էվայիտէ պաղը պիղզարուր քահանայտան ին-
 թիխապ օլուրուաւ , քի հէմ եպիսկոպոսլուզ հէմ քահա-
 նայլըզ վազիյֆէսինի գօլայլըզ իւէ իճրա էթսին ՇՀԲ.
 Եպիսկոպոս քէնտի գղերլէրիյլէ պիլ իսթիշարէ սիւրիւսիւնիւ
 իտարէ էթմէլի ՇՀԵ.
 Եպիսկոպոս ձեռնադրել օլան քիմսէ ալտըղը կարգ իշխանու-
 թիւնուսու (անմիջապէս) եանի պիլա վասէթա Ալլահտան
 ալըր , վէ (միջապէս) ձեռնադրիչ եպիսկոպոստան ՇՀԹ.
 Եպիսկոպոս հուգուզ իրաւասութիւնուսու (անմիջապէս քիլի-
 սէնին ըէյիսի էքրէմինտէն ալըր տէյի սըհէթէ տահա զի-
 եատէ մազրուն տուր , լաքին տիկէր սուրէթինի իսթիս-
 հապ էտէն տախի վար տըր ՇԶ.
 Եպիսկոպոս վէ քահանայ օլան քիմսէ էվէնմէմէլի , պիքիր
 դալմալը ՇԴԼ.
 Եպիսկոպոսլար էվայիտէ էքսէրի կրօնաւոր միւհթէրէմ թարի-
 ըիգաթը ազալարընտան ինթիխապ օլուր իտիլէր . . . 2ԽԴ. 2ԼԲ.
 Եպիսկոպոսլուզ ուլու տէրէճէ տիր ՇԾԴ.
 Եպիսկոպոսլուզ քահանայլըզ տէրէճէսինտէն տահա ուլու վէ
 տահա միւհթէրէմ պիր տէրէճէ տիր ՇԿԶ. ՇԿԵ. ՇԿԸ.
 Եպիսկոպոսլուգատա (իշխանութիւն) սէլահիյէթ իքի տիր , կարգ
 իշխանութիւնու վէ հուգուզ իշխանութիւնու . եանի պու
 կարգ իշխանութիւնու իսթիմալ էթտիրէն սէլահիյէթ
 պօս իքի իշխանութիւնտա մը Ալլահտան տըր հօգսա եա-
 լընըզ պիրիսի մի ՇՀԸ.
 Երախայ , վէ հիերակիտեան րաֆըզլարըն չօճուզլար խուսու-

- սունտա րաֆըզըլըզլարը ՅԿԲ.
 Երախայլար պատարագը նէ տիր ԳԼԵ. ՆԻԷ. ՆԻԸ.
 Երախայլարն իւղէրինէ էլ գոյմադ ատէթի վէ քիլիսէ իւէ
 պարըշթըրմագ ՆԻԸ.
 Երէցութիւն պաղը աղիղ քիթապտա եպիսկոպոսութիւն տէ-
 մէք տիր ՇՀԴ.
 Երեւութական րաֆըզըլար Գրիստոսուն թէնի հէվայի վէ ըրւայ
 միսալի տիր տէյէնլէր ՄԺԲ.
 Երրորդութիւնտա իւշ անձն եա Անձնաւորութիւն վար ձԽԸ. ձԽԶ. ձԽԵ.
 Երրորդութիւնտա փէտէր օղուտան նէ կէօնէ էվվէլ տիր . . . ձԽԹ.
 Երրորդութիւնտա պիր Ալլահանի թապիաթ վէ իւշ (անձը)
 սըֆաթը պուլունուր ձԽԷ.
 Երրորդութիւն սըրըր թապիաթըն խարիճինտէ եախօտ մաֆէվ-
 քինտէ տիր, թապիպաթա գարչը տէյլլ տիր, պիր գաշ թա-
 պիլի էմաալլէր ձԿԱ.
 Երրորդութիւն իւղէրինէ զուհուրա կէլէն րաֆըզըլար ձԿԴ.
 Երրորդութիւնտա տօղուշ վէ իխրաճաթ ձՀԴ. ձՀԵ. ձՀԶ. ձՀԷ. ձՀԸ.
 Երրորդութիւնտա նիշին պիր էվլատ եալընըզ օլապիլիր վէ
 իքի էվլատ օլամադ ձԶԶ.
 Երրորդութիւն սըրըրնըն թապիաթտան ալընարադ պիր նէվի
 էմաալլէրի ձԶԷ.
 Եւտիքէսին, Նեստորուն վէ Թէոսկորոսուն թալիմաթը րա-
 ֆըզըլէլէրի ՄԼ. ՄԼԱ.
 Եօրթուլար Ալլահըն էմրի տիր ՊԼԴ. ՊԼԴ.
 Եօրթուլարը փաք սաղլամագ նէ տիր վէ նէ կէօնէ օլուր . . . ԶԴ.
 Եօրթուլար Ալլահըն իզղու շէրէֆի իշին տիր, գալտըր Ալլահը,
 գալաըր շէրէֆինի Եօրթուտա գալգար ԶԴ.

Զ.

- Զաթ, վարլըզ, ասըլ (էութիւն) նէ տէմէք տիր ձԽ.
 Զատիկ Եօրթուսու էսկի Ահտտա ՊԼԴ.
 Զատիկտէ հիշ օլմագսա երլտա պիր քէրրէ խոստովանանք օ-
 լուպ, հաղորդութիւն ալմագ քիլիսէնին աղըր թէնպիհի տիր ԶԷ.
 Զիքը, իքի ճինա տիր, սահիհ վէ ասըլ զիքը, մանէվի վէ դայ-
 ըի սահիհ զիքը ՆԿԸ.

Է.

- Էճիր, իւճրէթ, իսթիհգադ նէ տէմէք տիր ՄԼԴ.
 Էլ գօյուպ քիլիսէ իւէ պարըշթըրմագ գրոշմ սըրըր տէյլլ տիր • ՅԶԲ.
 Էճիր պի հագղըն, վէ Էճիր թէվէճճիւհէն սահիհլէնմիշլէրին
 ֆագիլէթ ամէլլէրինէ եազըշըր մը վէ հաշկըսը եազըշըր • ԶԶԴ.

- Եճիր գաղանմանն չէրայիթի 22Ը.
 Էնգրաթէթեան րաֆըզըլար ՈԺԲ.
 Էպէտի սահիհիքլէր 2Խ.
 Էպիօնիւլէր, րաֆըզը ճէմիլէթի Երրորդութիւն վէ Գրիստոս -
 սուն հադգընտա րաֆըզըլըզլարը ՃԿԴ.
 Էսկի ահարն էսրարընըն գուվլէթի ՆԺԱ.
 Էսկի ահտ եէնի ահտըն, վէ Մովսէս Գրիստոսուն էօրնէկի իտի . 2.
 Էսկի ահտըն եօրթոսլարընը Գրիստոս ֆէսսն էթմէտի, տահա
 զիյատէ միւշէրիէֆ տէրէճէյէ թէրֆի գըլտը 2. 2Ա.
 Էվգինէոս Դ. Հայլարա քահանայութիւն սըրընըն իւզէրինէ
 վէրտիլի թալիմաթ Շ2Է.
 Էշնոմիոս ՃԿԹ.
 Էրմէնի, Բում եւն շիզմաթիգ հերձեալ քիլիսէլէր 1Դ. Խ.
 Էրմէնի Շարգ զաթօլիկի գըսմընըն իտտասար ՀԷ.
 Էրմէնի քիլիսէսինին վերջին օծում խոստոսունտա օլան եան -
 լըշ իթիգատը ՈԿԲ. ՈԿԳ.
 Էրմէնի Էջմիածնական, վէ Բում շիզմաթիգ քիլիսէլէրինին
 շէրաաթլար, վէ ազիզլէրին միւքեաֆաթը վէ կիւնահ -
 քեարլարըն միւճազաթը պապընտա եանլըշըզլարը . . 2ԽԳ. 2ՀԲ.
 Էրմէնիլէր ազիզ րուհա գարշը ՃԴԳ.
 Էրքէք ատէմ իքի, եա զիյատէ գարը ալմասը ճայիզ տէյիլ .
 հաքէզա պիր գարը իքի Էրքէք ալմասը ճայիզ օլամազ . . ՈԼԱ.
 Էրքէք իքի, եա զիյատէ գարը ալըրսա, Ալլահըն էմրինէ գար -
 շը էտէր ՈԼԲ.
 Էօլիւմ նէ տիր ՊԵԷ.
 Էօլիւլէր իչին պատարագ սունմագ էսկի միւհթէրէմ պիր ու -
 սուլ տուր ՇԻԳ.
 Էօլիւլէրին իւշիւնճիւ վէ սէքիզինճի կիւնիւ վէ գըրզընճը կիւ -
 նիւ էվայիլտէ տուա իլէ զիքրլէրի օլուրուսու, Գրիստոս
 էֆէնտիմիզին իւշ կիւնտէն սօղրա տիրիլտիկինէ, վէ սէ -
 քիզ կիւնտէն սօղրա առաքեալլարա կէօրիւնտիլիւնէ վէ
 գըրզ կիւնտէն սօղրա առաքեալլարա կէօրիւնիւլ, կէօյէ
 չըգտըզընա պինայէն իտի 222.
 Էօլիւլէրին պատէլ գըեամ, թէնլէրինին սաատէթի հալ խա -
 սիյէթլէրի 22Է.
 Էօլմէզիլին միւթէատտիտ մանալարը ՊԹ.
 Էօմիւր նէ տիր ՊԵԷ.

Թ.

- Թագսիրի իլահի (նախասահմանութիւն իրաց) նէ տիր 2ԺԷ.
 Թապիաթ նէ տիր ՃԽԳ.

Թապալաթ անձնըդ պիր սանիյէ տուրամաղ	ՄԺԹ.
Թապալաթլարըն գարըշմասը. ֆրիստոտա, եախոտ իքի թա-	
պալաթ պիր պիրիյէ գմշ տիւրլիւ գարըշապլիւր	ՄԺԴ.
Թապլի լուծֆ, եարատանըն լուծֆու տէմէք տիր	ՁԽ ՁԿԴ. ՁԺԵ.
Թասալիրէրէ գարշը զուհուր էտէն ըաֆըզըլըըն մուսթասար	
նազլի	ՊԽԴ.
Թասալիրէրին միւհիթէրէմ ուսուլինին մագսէտի	ՊԽԵ. ՊԽԶ.
Թասալիրին մատտէթէն վէ տայիմա հուզուրտա պուլունմասը	
մէլայիքէրէ եախոտ աղիզէրէ միւրաճաաթ էթմէյէ պիր	
շարթը մութլագ տէյիլ տիր	ՊԽԶ.
Թասալիրի Խիւտա նէ կիպի տիր	ՊԽԵ.
Թացիանոս ըաֆըզը	ՈԺԲ.
Թէնպիւր վար քի, լինսանը իճրատա մուայէր պըրագըր, թէն-	
պիհտէ վար քի մութլագ մէնն.էտէր	ՋԺԴ. ՋԺԴ.
Թէնպիւր վար քի նէհի տիր վէ թէմպիւր վար քի էմրի տիր ՇՂԶ. ՋԺԴ.	
Թէնպիւրին մագսէտի գալըսըսա թէնպիւր տալի գալգար, քէ-	
զա նոսոսուն սոնու (վախճան) պօզուլուրսա օտա պօզու-	
լուր	ՋԳ. ՋԺԸ.
Թէնպիւրէր (տես քիլիսէ թէնպիւրէրի)	ՊԺԸ.
Թէնպիւրէրին ճինս վէ տիւրլիւէրի	ՇՂԶ.
Թէնսկորոս վէ Եւտիքէսին համթի	ՄԼԱ.
Թէնսկորոս, Նեստոր, վէ Եւտիքէս Մարիամա Աստուածածին	
տէմէզիտիլէր	ՄԼԵ. ՄԼԸ. ՄԼԹ.
Թէվճիւր նէ տիր	ՄՂԳ.
Թէոթոտոս ըաֆըզը	ՃԿԴ.
Թէոթոտոս տիկէր. գույումճու միւսէմմա	ՃԿԴ.
Թէոթոտոս Պէժա ըաֆըզըլըըն	ՅԿԲ.
Թովմաս (Ս.) Ալլահըն իլմի պապընտա սուրէթի թէֆսիրի	ՈՂԵ.
Թովմալըլարըն զիւլիմիւնճէ, ինսանըն շէրր վէ խայըր ամէլլէ-	
րինտէ Ալլահըն սուրէթի հարէքէթի	Ձ.
Թովմալըլարըն, զիւլիմիւնէ գարշը օլան սայիր Աստուածաբան-	
լարըն սուրէթի թէֆսիրի	ՁԲ.
Թովմալըլարըն զիւլիմիւնիւ միւսատորդ տէլայիլ ՁԻԱ. ՁԻԶ. ՁԻԵ. ՁԴ.	
Թովմալըլարըն մուխալիֆի օլան Օգոստինեան Աստուածաբան-	
լարըն զիւլիմիւնիւ միւսատորդ տէլայիլ	ՁԵ.
Թովմալըլարըն լուծֆ պահսընտա իթթիլսազ էթտիքէրի սու-	
րէթի թէֆսիրիլէրի	Ձ. ՁԶԴ.
Թրանսիլիան ըաֆըզըլար	ՅԿԲ.

Ի.

Իլմ դաշ տիւրլիւ տիւր, վէ Ալլահտաքի իլմ նէ տիր	ՈՁԸ.
Իլմ Ալլահտա սատէ տիր	ՈՁԹ.

Իւմ Ալլահտա իւչ տիւրլիւ իսիմ ալըր ՈՂ.
 Իւմի իսթիֆհամ, Ալլահտա նէ տիր ՈՂ.
 Իւմի նէղարէթ նէ տիր ՈՂ.
 Իւմի իսթիֆհամ մէլայիքլէրտէ վար պիզտէ եօզ տուր ՊժԱ.
 Իւմի սապահ վէ իւմի իքլնտի մէլայիքլէրտէ նէ տէմէք տիր . . ՊժԱ.
 Իհսան նէ տէմէք տիր ՄՂԳ.
 Իման տին նէ տէմէք տիր վէ գաչ տիւրլիւ տիւր ՃԻԸ.
 Իմանըն տիրիսի վէ իմանըն էօլիւսիւ, զահիրէն իման վէ պա-
 թընէն տէրուսի վէ մանէվի իման նէ տէմէք տիր . . . ՃԻԸ. ՃԼԲ.
 Իման կէթիրմէք Ալլահըն ինայէթի տիր ՃԻԹ.
 Իման էթմէք վէ իմանը թէֆթիչ էթմէք պիր պիրինէ զըստ տըր ՃԼԱ. ՃԼԲ.
 Իմանը ինսանի վէ իւմի ինսանի, վէ իմանը իլահի վէ իւմի ի-
 լահինին ֆարզը վէ զըյմէթի ՃԼԱ.
 Իմանա ազլըմըզը էսիր էթմէլի ՃԼԴ. ԻԼԵ.
 Իմանըմըզըն չօզ խուսուսլարը րաճօն ալթընա կիրէմէզ . . . ՃԼԵ.
 Իմանը իլահի վէ իմանը ֆէյլէսօֆինին ֆարզը ՃԼԵ.
 Ինսան քէնտի քէնտինի նիչին խէլաս էտէմէզ իտի ՅԱ.
 Ինսան կիւնահա տիւշտիւլիւ անտէ Ալլահըն ճէմի ինայէթլէ-
 րինտէն մահրում օլտու ՉԿԱ.
 Ինսանը Գրիստոս էֆէնտիմիզ քէնտի ինայէթիլէ էսիր հալին-
 տէն խէլաս էթտի ՉԿԲ.
 Ինսանըն սէլամէթ պուլմասը մութլազա Գրիստոսուն իսթիհ-
 զազընա խաս վէ մէրպուլթ տուր ՅԱ.
 Ինսանըն ազլը վէ ֆիքրի Ալլահտան պախշ օլունմուշ ինսանա
 պիր նիմէթ տիր ՃԿԲ.
 Ինսանըն ազլընըն մա ֆէվքընտէ օլան չէյ ազլէ զըտտ տէյիլ տիր ՃԿԳ.
 Ինսանըն պաշընա կէլէն իւչ տիւրլիւ հալէր ՈՂԹ.
 Ինսանըն կէրէք խայր, կէրէք շէրր ամէլլէրինտէ Ալլահըն սու-
 րէթի հարէքէթի նէ կէօնէ տիր, Թովմայականլարըն զիւլիւմիւ 2.
 Ինսանըն կիւնահա տիւշմէտէն հալի վէ մուհասէնաթը, իւմի
 էօլմէզլիլի ՉԾԶ. ՉԾԷ.
 Իշլէր էյի օլմասընը ֆէնա օլմասընը ամիլէնին քէնտի մանէվի
 նիյէթ վէ մազսէտինտէն իթթիխազ էտէր ՉԼԲ.
 Իշ կէօրմէք եօրթուլարտա մէմնու տուր վէ հանլը իշլէր . . . ՉԳ.
 Իպատէթ զահիրէն վէ իպատէթ տախիլէն նէ կէօնէ օլուր . . ՊԾԲ.
 Իպատէթ էքսէրի զահիրէն կէրէք Ալլահա կէրէք աղիզէ պիր
 խէ նիյէթինտէն նէ իպատէթի օլտուղու անլաչլըր . . . ՊԾԴ.
 Իսթիհզազ նէ տիր ՄՂԳ.
 Իրաւասուլթիւն, սէլահիլէթ, Եպիսկոպոս քէնտի սէշտիլի քա-
 հանայա վէրիւր, ծնուղ պիր քահանայըն իճրա էթտիլի րուհա
 նի հիւքմ քէնէնէմ եէքիւն (անվաւեր) հիւքմիւնտէ տիր ՆԺԶ. ՆԺԷ.

Իրաւասութիւն՝ քահանայարտա Եպիսկոպոսական իշխանու-	
թիւնա մերպուծ տուր , եանի իրաւասութիւնը օլ թէմին	
Եպիսկոպոսու վերիւր	ՇՁԲ. ՆժՁ.
Իւճրէթ , խթիհգագ նէ տիր	ՄՂԳ.
Իւնվանլարըն Գրիստոստա պիր պիրինէ իւհագիյէթի	ՄԽԸ.
Իւնվանլարըն պիր պիրինէ վերիւմէսինին շարթը	ՄԽ.
Իճրա էթմէք նէ տիր	ՄՂԳ.

L.

Լազթանցիոս ըաֆըզը	ՃԿԹ.
Լեւոն Գ. Իգաւրիգոս իմբէրաթօր թասվիրլէրին լաղվընը ամիր	
պիր ֆէրման չըգարտը	ՊԽԳ.
Լիմպոս , վէ Լիմպոստաքի ճանլար , Լիմպոստաքի ճանլարը	
եալընը Գրիստոս խէլաս էթտի	ՆժԲ. ՋԿԸ. ՃԿԵ.
Լիպէրթինեան (ազատական) վաֆթիզ օլմուշլարըն կիւնահը	
օլմազ տէյէն ըաֆըզըլար	ՅՂ. ՈժԲ.
Լութէրականլար Գրիստոս պատարագտա էքմէքլէնիր . եանի	
էքմէք իւէ պիրլէշիր տէտիլէր	ՆԿ.
Լութերականլար վէ թէվապիլէրի նիքեահը սըրր թանըմազ-	
լար , վէ ֆիլիլ շինի սէպէպինէ չէօզիւլիւր տէրլէր	ՈժԲ.
Լութֆու հալի հազըր նէ տէմէք տիր	ՉԽԳ.
Լութֆու մուգատտէմ վէ լութֆու մայէթ նէ տիր	ՉԽԵ.
Լութֆու քեաֆի վէ լութֆու միւզթէտիր նէ տիր	ՉԽԵ.
Լութֆուն սէմէրէլէրի	ՉԽԳ.
Լութֆուն տիկէր ումոււ մանալար	ՉԽ.
Լութֆուն սէպէպի ֆայիլի (ներգործական պատճառ) Ալլահ	
տըր . սէպէպի նայիլի (արդիւնաւոր) գաղանան Գրիստոս	
տուր , վէ սէպէպի զայրէթի էպէտիլլիք էօմիր տիր	ՉԽԲ.
Լութֆ . գերբնական լութֆ նէ տիր	ՉԽԹ.
Լութֆ Պէլլարմինոսուն շէրհինէ իմթիսալէն գաճ տիրլիւ	
վէ գաճ տուրէթտէ թապիլի թէսմիյէ օլուր , վէ հանղըլարը	
գերբնական տըրլար	ՉԽ.
Լութֆ խոսոսուռնտա զուհուր էտէն ըաֆըզըլար	ՉԽԱ.
Լութֆ պապընտա կաթողիկէ քիլիսէնին ումոււ մէպտէլէրի	ՉԽԴ.
Լութֆ վէ ինսանըն սալի հալի կիւնահա տիւշմէգտէն	ՉԽԶ.
Լութֆ եարատանըն լութֆու նէ տիր	ՉԽ. ՉԿԴ. ՊժԵ.
Լութֆ պապընտա Պայոս ըաֆըզընըն եանլըշը	ՉԿԵ.
Լութֆ տին պապընտա վէ ամէլինտէ մութլազ լազըմ տըր	ՉԿԵ.
Լութֆ պապընտա Մօլինա նամ Աստուածաբանըն ըէյի վէ	
թարիֆի	ՉՀԵ.
Լութֆ պապընտա հիւննի թարիզ վէ միւթէտիլ տուրէթ	
նէ տիր	ՉՀԸ.

- Լուծֆ գանչ տիւրլիւ ինսանա սալիհիք վերիւր 24թ.
 Լուծֆ ումուէն նէ տիր 21Ե.
 Լուծֆ մախսուսէն ալընըրսա մուհապպէթ վէ թէվէճճիւհ
 տէմէք տիր 21Զ.
 Լուծֆ թէչէքքիւր մանասընա տա տէնիր 21Է.
 Լուծֆ ասըլ մէճճանէն օլան էյիլիք տէմէք տիր 21Ը.
 Լուծֆ իսմի հիւանի լէթաֆէթէ վէ թապիի ճէմալէ տախի
 վերլիւր 21Թ.
 Լուծֆ ասըլ մանասը վէ քիլիսէնին գուլլանտըղը մանա . 21Խ. 21Կ.
 Լուծֆ սաղըզ լուծֆու վէ խասթա հալտէ շիֆա վերէն
 լուծֆ նէ տիր 21Ա.
 Լուծֆ, Ալլահըն լուծֆու նէ տիր, վէ Գրիստոսուն լուծֆ
 ֆու նէ տիր 21Բ.

Խ.

- Խաչա օլան սէճտէ վէ իպատէթ վէ հիւրմէթ պիլ ախէրէ նէֆ
 սի Գրիստոսա տէմէք տիր 22Գ.
 Խաչըն գուրպանը (պատարագը) մութլագ գուրպան վէ ումու-
 մի գուրպան տըր, վէ պիզիմ շիմտիքի պատարագ գուրպա-
 նը մախսուսի, վէ խաչըն գուրպանընա մինասիպէթի օ-
 լան գուրպան տըր 22Դ.
 Խաչըն էմալի Մովսէսին երլանը օլտու 22Ե.
 Խասիյէթլէրին Գրիստոստա հասպէլ սըֆաթ պիլր պիրինէ իլ-
 հազիյէթի 22Զ.
 Խատըմ օլմագ Ալլահըն փատիշանըղը խաթըր իչին ֆէվգէլա-
 տէ պիլր ֆազիլէթտիր 22Է.
 Խատըմ էտէն քէնտի քէնտինի քիլիսէ քահանայութիւն տէրէ-
 ճէսինտէն մէն էտէր, չիւնքի թահամիւլտէն իճթինապ
 էթմէք տիր 22Ը.
 Խզումն հերաց, սաչ քէսիլմէսի պահսը 22Թ.
 Խէլասըմըղըն սէպէպի մութլագը վէ միյանճըսը Գրիստոս տուր . 22Կ.
 Խըղմէթ վէ քեսար իչի նէ տիր վէ ազատ իչլէր թապիլր օլու-
 նանլար նէ տիր, վէ հանկըլարը եօրթուլարտա մէմնու տուր ԶԳ.
 Խոստովանահայր իզինսիզ եանի իրաւասութիւնը օլմագսըղըն
 արձակում վէրիրսէ, օնուն արձակումու քէչնլէմ եէքիւն
 (անվաւեր) տիր, պաղըլարըտա անվաւեր տէյիլ, եալընըզ
 (ապօրինաւոր) տուր, եանի արձակում արձակում տուր ամ-
 մա, արձակում վէրէն քահանայ կիւնաի իչլէր տէրլէր . . 23Ե.
 Խոստովանանք եպիսօտ ապաշխարութիւն էվլէլա թապիլի պիլր
 ֆազիլէթ տիր, պու ֆազիլէթ Գրիստոսուն իհսանը իլէ
 սըրըր բիւթպէսինէ վէ խայսիյէթինէ թէրճիհ գլլընտը . . . 23Զ.

Խոստովանանք սրբորդն խափսիւի 32.
 Խոստովանանք քահանայարա օլմալը , տէյիլ աշխարհական-
 լարա Ն. ՆԱ. ՆԲ
 Խոստովանանքա գարչը . փոթթէսթանլարըն իտտաալարը . . ՆԹ. ՆԺ.
 Խոստովանանք էթմէք , էվալիտէ սաթէ եպիսկոպոսլարըն վա-
 զիֆէսի իտի , սօնրա կրօնաւորլարա , վէ քահանայարա
 պիլ վէքեալէթ վէրիլտի ՆԺԸ.
 Խոստովանանք հերձեարքիլիսէլէրտէ վաւեր մի անվաւեր մի տիր ՆԺԹ.
 Խոստովանանք , սէլամէթիմիդին էն մուգթազի պիր վասէթապը
 օլտուղունտան , շիւպհէլի թալիմաթը պէր թարաֆ էտէրէք
 անճազ էն էմին թարիդի թութ մալը , եանի իրաւասու-
 թ իւնու օլմայան քահանայնըն արձակումու , էօլիւմ գազի-
 յէսի միւսթէնա օլարագ հիչ տիր ՆԻ.
 Խոստովանանք սրբորդն մատտէլէրի , եանի ուզաղը վէ եա-
 գընը ՆԷ տիր ՆԻԱ.
 Խոստովանանք , եանի ապաշխարութիւն սրբը պաշգա տըր ,
 վէ րէսմի (կանոնական) եախօտ քիլիսէ (եկեղեցական) ա-
 պաշխարութիւն սրբապը եախօտ ուսուլի պաշգա տըր . . ՆԻԴ.
 Խոստովանանք ալէնի ապաշխարութիւն չէքմէյէ հանկը կիւ-
 նահլար թախսիս օլմուշուտու ՆԻԵ.
 Խոստովանանք , կանոնուն թախսիս էթմիշ օլտուղու կիւնահ-
 լարընը թէքէրիլէր էտէնլէր հագգընաա ՆԷ մուամէլէ օ-
 լուրուտու ՆԻԶ.
 Խրիսթիանլարըն հէփսի էվալիտէ պատարագտա հաղորդ ա-
 լըր իտիլէր ՆԻԹ.

Ծ.

Ծնունդ , տօղունշ , տօղուրմագ ՃՆԱ.
 Ծնունդ եօթթուսու միլատը իսա էվէլինտէն պէրի զարպ
 քիլիսէսինտէ գեկտեմբեր եիրմի պէշտէ իճրա օլունուր իմիշ ԶԵ.
 Ծնունդ եօթթուսու գեկտեմբեր եիրմի պէշտէ օլմասընը շարդ
 քիլիսէսինին զարպ քիլիսէսինտէն ալտըղընը Ս. Յովհան Ոս-
 կեբերան եազըեօր ԶԵ.
 Ծնունդ եօթթուսու շարդ քիլիսէսինտէ հօղուտու , եալընըզ
 Յայտնութիւն եօթթուսու վարըտը ԶԵ.
 Ծնունդու Լաթիկ քիլիսէսի յայտնութիւնտան էվէլ իճրա ի-
 տէր իմիշ ԶԵ.

Պ.

Կաթողիկէ քիլիսէսին թուհու վէ Բօմայա իթաաթը ՀԶ.
 Կաթողիկէ քիլիսէտէ քահանայլարըն պիքիր հալի ՈԳ.
 Կայանք , էլմլաճնայ քիլիսէսինէ նէտէն վէ քիմտէն սիրայէթ,

էթմիշ	ՋՀԲ.
Կանոն ապաշխարողաց դրոշմ սըրրը տէյիլ	ՅԿԲ.
Կանոնական ազիզ քիթապլար հանկըլարը տըր , վէ սօնրատան	
կանոնականլար հանկըլարը տըր	ՃԺԱ.
Կանոնական ապաշխարութիւն , եախօտ եկեղեցական ապաշ-	
խարութիւն նէ տիր	ՆԻԴ.
Կէլին վէ կիւվէյինին բազար էրթէսի ագչամը թագ ալմասընըն	
սէպէպի	ՈԻԷ.
Կերինդոս , Երրորդութիւն իւզէրինէ ռաֆըզըլըլը	ՃԿԴ.
Կիսասարկաւագըլըզ , քահանայութիւնուն քիւչիւք տէրէճէլէ-	
րինին էն միւհթէրէմի տիր , լաքին ազիզ եանի ուլու տէ-	
րէճէ տէյիլ տիր	ՇԾԸ.
Կիւնահ նէ տէմէք տիր	ՄՂԳ. 22.
Կիւնահ պիտայէթ (սկզբնական) վէ ամէլ (ներգործական) կիւ-	
նահը	ՅՂԷ. 35.
Կիւնահ շէհվէթ ճիւնհասը տըր , Ս. Օգոստինոս տէր	ՅԾԱ.
Կիւնահ սկզբնական իլք աթամըղտան պիղլէրէ սիրայէթ էթտի ՅԾԲ.	
Կիւնահ իքիյէ թագսիմօյուր , ճինսինճէ մահուչափ եա ներեյիլ	
էօլտիւրիւճիւ վէ քիւչիւք էօլտիւրմէղ	ՆԳ. ՆԴ.
Կիւնահ ազիզ ըուհա գարշը հանկըսը տըր	ՆՁ.
Կիւնահ աֆիլըլը ֆրօթէսթան ինտինտէ նասըլօյուր	ՅՂԲ.
Կնոթիկեանլար խոստովանանքը ինքեար էթտիլէր	ՅՂ.
Կոստանդիանոս ֆուլգիատա Նագօլիա շէհրի եպիսկոպոսու	
թասվիրէրէ խասիմ ռաֆըզը	ՊԽԴ.
Կրօնաւոր (տես ըուհպան թարիգաթը)	ՋԻԱ.

Հազգանիյէթ , հազգ նէ՞ տէմէք տիր	ՄՂԳ.
Հազգանիյէթճէ ատալէթճէ ֆրիստոս ինսանըն պօրճունու Ա-	
լահա թէէտիյէ էթտի	ՄՂԸ. ՄՂԹ.
Հագսըզըլըզ նէ՞ տիր	ՄՁԳ.
Հազար ամեայ թագաւորութիւն	ՋՂ.
Հաղորդութիւն սըրրը վէ մանասը վէ էսամէլէրի	ՆԽԵ. ՆԽԶ.
Հաղորդութիւն սըրրընըն խապաթլարը	ՆԾԲ. ՆԾԳ.
Հաղորդութիւն ալմանըն չուրութու լազըմէսի	ՆՁԹ. ՆՂԱ.
Հաղորդութիւն էվայիտէ եէնի վաֆթիզ օլանլարա տէյիլ թէն-	
տէն սատէ , գանստանտա վէրիլիր խտի	ՆՁԳ.
Հաղորդութիւն եըլտա հիչ օլմազոս պիր քէրրէ ալմալը , պու	
քիլիսէնին թէնպիհի տիր	ՋԷ. ՋԸ.
Հաղորդութիւնա գարշը ռաֆըզըլար	ՆԾ.
Հաղորդութիւնուն խալսիյէթլէրի վէ Մովսէսին մանանասընըն,	

- խայսիյէթի ՆԾԳ.
 Հաղորդութիւնուն «պու պէնիմ թէնիմ տիր, պու պէնիմ գա-
 նըմ տրր» տէնմիշ օլտուղու իչին պատարագտա օլտուն
 Քրիստոսու էթմէք իլէ շարապըն թահթընտա հազըր մէվ-
 ճուտ տէյի Գալվին իգրար էթտի ՆԾԶ.
 Հաղորդութիւնուն քիլիսէլէրտէ սագլանմաւ ՆԶԶ.
 Հաղորդութիւնտա էսկի ահտ, եէնի ահտ իլէ ըուպար օլու-
 նուր ՆԾԷ. ՆԾԸ
 Հաղորդութիւնտա Պօղոս առաքեալ փութլարըն գուրպանը-
 նը Քրիստոսուն գուրպանը իլէ ըուպար էտէյօր. տէմէք քի
 Քրիստոսուն պատարագը, քի հէր կիւն սունույօրուղ սահիհ
 գուրպան տրր, վէ մատէմ քի գուրպան գանսըղ օլմաւզ,
 տէմէք քի էթմէք վէ շարապ եսիհ թէն վէ սահիհ գան
 տրր ՆԾԹ. ՆԿ.
 Հաղորդութիւնտան սօղրա Ակաբէ մուհապպէթ սօֆրասը,
 ֆուգարէլէր սօֆրասը, էվլէլտէ պատարագտան սօղրա
 իճրա օլուրուտու ՆԿԱ. ՆԿԲ.
 Հաղորդութիւնտա գոյափոխութիւն պաշգա վէ Քրիստոսուն
 հազըր մէվճուտ պուլունմասը պաշգա տրր ՆՀԲ.
 Հաղորդութիւնտա գոյափոխութիւն հանի էքմէյին վէ շարա-
 պըն Քրիստոսուն թէնիհէ վէ գանընա թէպտիլ օլմասը . . ՆՀԵ.
 Հաղորդութիւնտա էքմէյին վէ շարապըն էն քիււլիւք վէ հէր
 նէ գատար բարչայա վէ տամլայա թագսիմ օլուրսա Քրիս-
 տոս օնլարըն հէր պլրինտէ ինսանլըղ վէ Ալահլըղը իլէ
 թէքմիլ վէ մէվճուտ պուլունուր ՆԶԳ.
 Հաղորդութիւնտա հէր քիմ թէնուէն ալըրսա մատէմ տիրի թէն
 տիր, թապիի գանրտա ալմըշ օլուր ՆԴԳ.
 Հաղորդութիւնտա գոյափոխութիւն իւզէրինէ Ներսէս Լամբ-
 ըոնացինին նէվ թարգ վէ եսնլըշ թալիմաթը ՆԴԴ.
 Հաղորդութիւնտա Քրիստոսուն գուրպանընըն վէ էսկի նօմօ-
 սուն գուրպանլարընըն ֆէրգի ՇԸ.
 Հաղորդութիւնտա պատարագըմըղ Քրիստոսուն խաչտա սու-
 նուլան պատարագըն տէվամը տրր ՇԺԶ.
 Հանգանակ հաւատոյ ՄԻԶ.
 Հերեթիկոս ուրացող ՅԵԶ.
 Հերեթիկոս քիլիսէլէր ԼԴ. ԼԹ. Խ.
 Հերեթիկոս եպիսկոպոսուն վէրտիյի կարգ քահանայութիւն
 վաւեր տիր ՇՂԱ.
 Հերեթիկոսութիւն ըաֆըղըղը նէ տիր ԺԹ.
 Հերեթիկոսութիւն յիլ հերձուած նէտէն ղուհուր էտէր . . ՃԻԶ. ՃԻԷ
 Հերձուած, շիգադ ԺԹ.

- Հերմեան հերետիկոսար 369.
 Հէյէթ , (գոյաւորութիւն) նէ տէմէք տիր 3107.
 Հէր իշ մանէվի մագսէտինտէն ընկինի եանի էյի օլմասընը
 քէօթիւ օլմասընը ալըր 216.
 Հիերակիտեան , վէ երախայ ըաֆըզըլարըն չօճուգլար խուսու
 սուստա եանլըշլըր 348.
 Հիւմնիւ սուրէթ եախօտ միւթէտիլ սուրէթ լութֆ պապընտա
 նէ կէօնէ տիր 242.
 Հիւքիւմէթ քիլիսէյէ Գրիստոստան վերիտի , եանի ճէզա վէր
 մէյէ հիւքիւմէթ 37.
 Հոգեգալուստ եօրթուսու Ալլահտան էմր օլունտու 77.
 Հուս ըաֆըզը 343. 374.
 Հոռմա քիլիսէսի ումոմի տիր 14.
 Հոռմա քիլիսէսինն մուխալիֆ կիրուհի 16.
 Հոռմա քիլիսէսի ըէսուլի (առաքելական) տիր 17.
 Հոռմա քիլիսէսի խարիճինտէ գալան քիլիսէլէր 17. 18. 19.

2.

- Ձեռնադրութիւն վերլմէսինտէ եէնի պիր իսիմ վերլիւր խուկի
 վէ ատէթի 707.
 Ձեռնադրութիւնը եալընըզ եպիսկոպոս վերէպիլիւր 710. 743.
 Ձեռնադրութիւնտա Նպիսկոպոս ձեռնադրել օլաճագ իսէ. վէ իւշ
 ըահանայ ձեռնադրել օլաճագ իսէ, պիր եպիսկոպոս եթէր ՇՀԱ.
 Ձեռնադրութիւնտա, կարգ ալան լաղըմ քի ճէմաթտան էյի
 յինէ շահատէթնամէ ալսըն 745.

3.

- Ճատոռ գարը , Սամուէլ մարգարէյի էօլիւլէրտէն տիրլթմէյէ
 չալըշըր 447.
 Ճէզա վերմէք հիւքիւմէթինի Գրիստոս քիլիսէյէ վէրտի 37.
 Ճէհէննէմ նէ տիր , վէ էղլյէթլէրի գմշ տիւրլիւ տիւր 70. 24.
 Ճէհնէթ նէ տիր 27.
 Ճինլէրի չըգարմայա Գրիստոս քէնտի քիլիսէսինէ հիւքիւմէթ վէրտի 414.
 Ճինճիլիֆ , Փալճըլըզ , շէյթանա միւրաճաթլարըն հէփսի վա
 հի տիրլէր , վէ պաթըլ իթիզատ օլուպ , տիյանէթին գա
 յիֆլիսինտէն նէշաթ իթմիշ ասարղար տըրլար 41.

4.

- Ծաթէմաթիգականլար ըաֆըզըլըր 37.
 Ծակեղոն 348.
 Ծանիքէս վէ Ծանիքէցիլէր 348. 366.
 Ծանիքէցիլէր 37.

Մասսաչուսէան , եախօտ Էվգիսեան տէնիլէն ռաֆըզըլարէն ի-	
թիգատը	370.
Մասուէնքլարա Կիւմէթ իսպաթլարը	429.
Մարիամ Աստուածածին տիր , տէյիլ մարդածին	ՄԹ.
Մարիամ Աստուածածինին պիքեր օլտուղունուն իսպաթլարը	ՄԿԶ.
Մարիամ Ս. Յովսէփ իլէ էվէնմէմիշ օլտուղունուն էվայիլտէն	
պէրի Հայաստանեայց քիլիսէսինին իթիգատը (անհարս-	
նացեալ կոյս)	ՄՀԸ.
Մարիամ էվէնմէմէյէ ուխտ էթմիշ խի	ՄԶԲ.
Մարիամ անարատ տըր , Ազամըն կիւնանընտան եանի սկզբնա-	
կան կիւնանտան սալիմ տիր	ՃԶԳ. ՅԵԵ.
Մարիամ Աստուածածինին շէֆաթը ազիզէրինքինտէն տանա	
գուվէթլի տիր	430.
Մարիամա Աստուածածին իսմինի եւտիքէս վերմէտի	ՄԼԸ. ՄԼԹ.
Մարիամա , Փրօթէսթանլար տախի Աստուածածին իսմինի վեր-	
մէյիպ , պիքեր օլտուղունու պիլէ ինքեար էտէրլէր	ՄԾԵ.
Մարիամըն Աստուածածին օլտուղունա տէլիլէր	ՄԾԹ.
Մարիամըն Աստուածածին օլմատըղընա տայիր Փրօթէսթան-	
լարըն տէլիլէրի	ՄԿԴ. ՄԿԵ.
Մարիամըն Գրիտոստան մատա էվլատլարը օլմատը , վէ հիշ	
եօգ տուր , վար տէմէք Փրօթէսթան սէօզիւ տիւր	ՄՀԲ. ՄՀԳ.
Մարիամըն Գրիտոստան վերտիյի թէն գան լէքէսիզ խի	տէ-
մէք քի Մարիամըն տախի լէքէսի եօղսւտու , անարատ տըր ՄԶԵ.	
Մարկեղոս , Գաղատիա եպիսկոպոսու վէ ռաֆըզըլըր	ՃԿԶ.
Մարկիանոս վէ Մարկիան ռաֆըզըլար	ՅԵԶ.
Մարկիան հերետիկոս , գարըլարա վաֆթիզ էթմէյէ սէլահիյէթ	
վերտի վէ նիքեան սըրըրնա գարչը գօյտու	ՅՀԳ.
Մէլիտիան ռաֆըզըլար	ՅԼԱ.
Մէլիտոս , Մէլիտիանլարըն սէրկէրտէսի	ՅԼԱ.
Մէլքիսէթէկին քեանինլիյի Գրիտոսուն քեանինլիյին պիր	
էմալի խի	ՄԼԶ.
Միյաննը օլմագ , վէ միյաննը նի տէմէք	ՄԼԴ.
Միյաննը , սահիհէն խէլասըմըզ պապընտա պիր եալընըզ Գրիս-	
տոս տուր	ՅԼ.
Միյաննըզ գաջ տիւրլիւ օլուր	ՄԼԴ. ՄԼԵ.
Մէլայիք , հրեշտակ նի տիր	44.
Մէլայիքլէր կէօքտէ վէ եէրտէ նի գատարընը պիլիլլէր	4Ժ.
Մէլայիքլէր եարատան Ալլահա սէնտէ գըլսրլար , սէնա թէպ-	
րիք , վէ իպատէթ էտէրլէր	4ԺԳ.
Մէլայիքլէր Ալլահըն էվամիրիյի ինսանլարա կէթիրիլլէր	4ԺԴ.
Մէլայիքլէր պահապան հրեշտակ տըրլար	4ԺԵ.

- Մէլայիքէր ետրատըրդլարընըն իւք տաղիդէսինտէ թապիւ
լուծֆ իչինտէ ետրատըրդ վէ սողրա գերքնական լուծֆ
հալիյէ միւղէյէն մի օլտուլար, եօղսա իւք ետրատըրդտա
անինտէ աղիդլէտիճի լուծֆ իւք տօղտուլար, եախօտ եա-
րատըրդլար ՊԺԸ.
- Մէլայիքէր վասըթասըյլա տիլէտիյիմիդ մէվատտը տէյիլ մէ-
լայիքէր վէրիւր, անճագ Ալլահ վէրիւր. մէլայիքէր վասը-
թա օլուլար ՊԼԶ.
- Մէլայիքէրէ սալիհիւք Ալլահտան պախչ օլտու ՊԺԹ.
- Մէլայիքէրէ օլան իպատէթ ՊԼԲ.
- Մէլայիքէրէ օլան իպատէթ, հիւրմէթ իպատէթի, Ալլահա
օլան գուլլուգ իպատէթի թէսմիյէ օլտուղու նէ տիր ՊԼԸ.
- Մէլայիքէրէ ֆրօթէսթանլարըն տէտիլ վէ էթտիյի իֆթիրա
կիպի պիդ մէլայիքէրէ թապիմայըդ, պիր Ալլահա թապիա-
րըդ, լաքին մէլայիքէրէ հիւրմէթ վէ իպատէթ էտէրիդ ՊԼԹ.
- Մէլայիքէրէ օլան իպատէթին վէ շէֆաաթլարընը տիլէմէնին
խապաթլարը ՊԺԳ. ՊԽԳ.
- Մէլայիքէրէ օլան իպատէթ, Ալլահա իզզէթ տիր տէյիլ քի
հագարէթ տիր ՊԽԳ.
- Մէլայիքէրին տույղուսու ՊԺԲ.
- Մէլայիքէրին տիկէր պիր վաղիֆէսի խտի տիւնհայը վէ ին-
սանը մուհաֆաղա էթմէք ՊԺԵ.
- Մէլայիքէրին պիր գըսմը զուրուրիյէթ կէթիրիպ շէյթան օլ-
տուլար ՊԺԲ.
- Մէլայիքէրին տէրէճէլէրի գւճ տըր, վէ շէյթանլարըն իսմի ՊԼԳ.
- Մէլայիքէրի չաղըրմագ մութլագ տին պասը տէյիլ տիր նէ
տէ խէլասըմըդ պու չաղըրմայա մէրպուլ տըր ՊԼԴ.
- Մէլայիքէրի չաղըրմագսագ տախի սէլամէթիմիզի պուլապի-
լիրիդ. լաքին պուրասը տա սահիհ տիր քի, մէլայիքէր
քէնտիլէրինի չաղըրտըղըմըդ իչին, պիդէ շէֆաաթճը տըրլար ՊԼԴ.
- Մէլայիքէրի չաղըրմագ տին պասընա գարին վէ միւթէալլիդ
պիր խուսուս տուր ՊԼԵ.
- Մէլայիքէրին իպատէթինի չիւրիւթմէք իչին ֆրօթէսթանլա-
րըն պիր գաչ վահի սէօզլէրի վէ հալի ՊԾ. ՊԾԱ.
- Մէլայիքէրին թապիլրէրինէ գարչը զուհուր էտէն րաֆըղը-
լըդ վէ պաչլանհըճը ՊԽԳ.
- Մէլայիքէրին թապիլրէրինի, ամիլ վէ ամիր Ալլահ տըր, վէ
պուսլարըն վասըթասը իլէ սահիպլէրինէ օլան իպատէթ
պիլ ախէրէ Ալլահա օլտուղու իչին ճայիդ տիր ՊԽԵ. ՊԽԸ. ՊԽԹ.
- Մէլայիքէրին խասսիյէթլէրի նէ տիր ՊԽ. ՊԸ.
- Մէլայիքէր էօլմէլէր զատէյի ճիւղիւյէրի վէ իլիմլէրի վար

պիր էվլատը եօգ տուր, նէտէ Մարիամը քէնտիսինէ դէվ-
 ճէ մազամընտա թութար ըտը ՄՀԲ. ՄՀԳ.
 Յովսէփ Մարիամ իղէ էվլէնմէմիշ, Հայաստանեայց քիլիսէսի-
 նին գատիւմ իթիգատը ՄՀԸ.
 Յովսէփ, Քրիստոսուն նաա պէյնինտէ փէտէրի սայըլըր իտի,
 տէյիլ սահիհ փէտէրի ՄՁԱ.
 Յովսէփ դեղեցիկ քէնտի քէմիքլէրինի Մըսըր տիյարընտա պը-
 րաւմասըն վէ մայէթլէրինտէ կէօթիւրսիւնլէր տէյի, դա-
 րընտաշարընա եէմին վէրտի ՊՁԳ.
 Յոբէլեան ներողութիւն նէ՞ տիր, վէ ասլը վմը մը տըր ՆԽԴ.

Ն.

Նաթուրա, ինսանըն նաթուրասը, եանի թապիւթը, խըլլէթի ճԽԳ.
 Նախասահմանութիւն, թաղտիրի իլահի նէ՞ տէմէք տիր ԶԺԵ. ԶԺԸ.
 Նախասահմանութիւն թէքմիլ թէմամ, վէ նաթէքմիլ վէ նա-
 թէմամ ԶԺԹ.
 Նախասահմանութիւն պիտայէթտէ, վէ խիթամընտա նէ՞ տէ-
 մէք տիր ԶԻ.
 Նեստոր, Քրիստոսուն թէն արմասընա դարչը կէլտի ՄԵ.
 Նեստոր, Քրիստոստա իքիւանճ թանըր իտի ՄԹ.
 Նեստոր Մարիամա Աստուածածին տէմէզ իտի, մարդածին տէր
 իտի, տէպէպլէրի ՄԹ. ՄԼԱ.
 Նեստորուն թալիմաթը ՄԼ. ՄԼԱ.
 Ներդորձական կիւնահ ՅԻԹ.
 Ներողութիւն նէ՞ տիր ՆԼԲ.
 Ներողութիւն խոստովանք սըրընըն խարիճինտէ վէրիլի ՆԼԳ.
 Ներողութիւն թէմամ, նաթէմամ (կատարեալ, վէ անկատար) ՆԼԴ.
 Ներողութիւն քիլիսէ խաղինէսինտէն վէրիլէն մուվաղգաթ
 ճէզա աֆվլըղը սըր ՆԼԵ.
 Ներողութիւն վէրմէք հիւքիւմէթի քիլիսէտէ վար տըր ՆԼԵ. ՆԼԸ.
 Ներողութիւն Յոբէլեան նէ՞ տիր վէ նէյէ մէպնի տիր ՆԽԴ.
 Ներողութիւնլար քիլիսէտէ վաթ տէյէն Տերտուղիանոս քիլի-
 սէտէն չըգմըշ իքէն թաստիք էտիյօր ՆԼԹ.
 Ներսէս Լամբրոնացի հաղորդութիւն մազամը խոստոսունտա
 եանըմըշ տըր ՆԼԴ. ՇԼԵ.
 Նիշան նիքեահտան էվլէլ ՈԽԶ.
 Նիշամ եարմադ հիւքիւմէթինի Քրիստոս քիլիսէյէ վէրտի ՆԴ.
 Նիկիդոս, Ստորդէոս, Լուիէրին րէֆիղի ՅԿԲ.
 Նիքեահ սըրընա թաճ (սլսակ) տէրիղ, վէ նիչին տէրիղ ՈԺԱ.
 Նիքեահ սըրընա դարչը կէլէն րաֆրղըլար ՈԺԲ.
 Նիքեահ սըրըր նէ՞ տիր ՈԺԴ. ՈԺԵ.

- Նիքեան , թապիր Նիքեան նէ տէմէք տիր ՈԺԶ.
 Նիքեան , լուծի վերի , Փրօթէսթան պունու ինքեար էտէր ,
 հէմ Նիքեան սըրրընըն ազիզ օլտուղունա ՈԻԱ.
 Նիքեան սըրրընըն մէէմուրու քիմ տիր ՈԻԵ. ՈԻԸ.
 Նիքեան սըրրընըն խայսիյէթլէրի ՈԼ.
 Նիքեան իւչ նէվի տիր ՈԼԵ.
 Նիքեան խրիսթիանալարտա հիչ պիր էօղլուր իչին , նէտէ զինա
 սէպէպի իչին չէօղլուլէմէզ ՈԼԵ.
 Նիքեան , հասպէլ զարուր քիլիսէտէն մէմու օլան կիւնլէրտէ
 իճրա օլուր , եախօտ ըէսմի վէ զայրի ըէսմի ՈԻԶ.
 Նիքեան նէտէն իպարէթ տիր ՈԻԶ.
 Նիքեան , հերձեալ միլլէթլէր իլէ հասպէլ զարուր վէ պեր մու
 ճիպի չուրութ ատտ օլունուր ՈԻԳ. ՈԻԴ.
 Նիքեանը ըէտտ էտէն վէ մազպուլ սայմայան ըաֆըզըլար ՈԺ.
 Նիքեանը , կաթողիկէ քիլիսէ տէյիլ ըէտտ , անճաղ աղիզ սը
 ըր թութար ՈԺ.
 Նիքեանը մէնն էտիճի սէպէպլէր ՈԻԶ.
 Նիքեանը քիւլլիէն ֆէսի էտէն սէպէպլէր ՈԻԵ.
 Նիքեանը , կաթողիկէ քիլիսէ , հերետիկոսլար իլէ ազա էթմէյի
 մէնն էտէր ՈԻԲ. ՈԻԳ.
 Նիքեանըն խրիսթիանալարտա խասսիյէթլէրի ՈԺԵ.
 Նիքեանըն մազսատը խայրիյէսի ՈԻ.
 Նիքեանըն գանդըսը չէօղլուլուր , վէ գանդըսը չէօղլուլէզ ՈԼԵ. ՈԼԶ.
 Նօմօսուն մուհաֆազատը իչին քիլիսէ ճէզասը ԾԴ.
 Նօմօսուն տօլտուրուլմասը իքմալ օլմասը նէ տէմէք տիր Զ.
 Նօվատոս , վէ Նօվատեան ըաֆըզըլար ՅԴԱ.
 Նօվատիանոս , վէ ըաֆըզըլըր ՃԿԹ. ՅՀԵ.

Ը.

- Շաբաթ կիւնիւնիւ բաղ սաղլամազ Ալլահըն թէնպիհի տիր ՊԴ.
 Շաբաթ կիւնիւնիւ , առաքեալար կիրակի կիւնիւ կիսի թու
 թար ըտըլար , եանի ումումէն շաբաթ , բազարա թահվիլ
 օլունճայա տէկին ՊԴԲ.
 Շաբաթ կիւնիւ եօլու , գաչ աաըմ օլուպ , զիյատէսի Նէհու
 տիլէրէ մէմու իտի ՊԴ.
 Շաբաթ կիւնիւ Նէհուտիլէր հայլանլարը պիլէ թաթիլ իտեր
 իտիլէր ՊԴ.
 Շաբաթ կիւնիւնտէն մատտէ , սայրի Ալլահտան եօրթու թախսիս
 օլունմուչ օլան եօրթուլար տախի վար իտի , պիլ ֆարղ
 Զատիկ եւլն ՊԴԳ.
 Շարապա պատարագտա սու վաթմաղ ատէթի ՇԼԴ.

Շարք քիլիսէսինտէ քահանայարքն է վլէնմէսի խոսուսուս . . . ՈԴ.
 Շէյթան , Ալլահտան քէնտիսինէ վէրիլէն տէրէճէտէն զիյատէ
 ինսանա քէօթիւլիւք էտէմէզ վէ էզլիյէթ վէրէմէզ . . . ՊԻԵ.
 Շէյթան ինսանն ճաննա , թէնինէ վէ մալինէ գաստ էտէրքի
 ինսանը կիւնահա կիրիֆթար էթսին . . . ՊԻԸ.
 Շէյթանըն ինսանա քէօթիւլիւք էթմէսինէ պլինայէն , մէլայիք
 տախի էյլիք էթմէյէ մէէզուս տուր . . . ՊԻԶ.
 Շէյթանլար վասթասթըլա իճրա օլուսնան ճինճիլիք , ֆալճըլըզ
 քէզա Ալլահըն միւսաստէսի (թոյլտուութիւն) օլմատըզճա
 պիր շէյէ միւղթէտիր տէյիլէր . . . ՊԼ.
 Շէյթանլար աճապա տույդու ճէզասընա կիրիֆթար մը տըրլար ՊԻԱ.
 Շէյթանլարն հէփսինին ճէհէննէմէ տէօքիւլիւպ տէօքիւլմէ-
 տիյի , հէփսինին պիր սիյադսա ճէզայա իլզա օլուպ օլ-
 մատըլը եւլն . . . ՊԻԱ.
 Շէյթանլարն ինսանա քէօթիւլիւք էթմէլէրինին սէպէպի առ-
 լիսի . . . ՊԻԳ. ՊԻԴ.
 Շէյթանլարն հալի սապտէթի . . . ՊԺԷ. ՊԺԸ. ՊԺԹ.
 Շէյթանլարն կիւնահը վէ ճէզալարը . . . ՊԻ.
 Շէյթանլարն դայպ էթտիլէրի մուհասսէնաթ վէ ճէզալարը ՊԺԹ.
 Շէրաաթը մախսուսէ վէ շէրաաթը ումումի վէ իսպաթլար ԶԾ. ԶԾԱ.
 Շէրաաթլար , ինսանն վէֆաթընտան սօղրա . . . ԶԽԲ.
 Շէրաաթլար պասընտա Գրիլդոր Տաթիւսցինին եանըլլըլը . . . ԶԽԳ.
 Շիզմաթիք քիլիսէլէր . . . ԼԴ.
 Շիզմաթիք քահանայարքն խոսսուլանանքը , վէ արճալումը ,
 նաֆթըզմը դայրի նաֆթըզ մը տըր . . . ՆԺԺ.

Ո.

Որողինէս , րահաթ էտէյիմ վէ թէճրիւպէտէն խալի օլայըմ տէ-
 յի քէնտի քէնտինի խատըմ էթտիյի իչին քիլիսէ օնա քա-
 հանայութիւն տէրէճէսինի վէրմէյի մէնն էթտի . . . ՈԱ.
 Ուխտ (տես րահիպլէրին անտը) եախօտ անտ նէ տէմէք տիր ԶԼ. ԶԼԱ.

Զ.

Զօճուզլար վաֆթիլ օլմալը սորլար . . . ՅՄԷ. ՅԿԴ.
 Զօճուզլար Ալլահըն փասիշահլըղընա կիրմէյէ լայըզ տէյիլէր
 տէյի , երախալ վէ հիւրալիտեան հերետիկոսլար խատաա
 էաէր խիլէր . . . ՅԿԲ.
 Զօճուզլար վաֆթիլզիլ խէլաս պուլուր տէմէք , Գրիսաուսու
 չիւրիւթմէք , վէ ազիլ քիթապլարը պօշա չըգարմապ տըր ՅԿԷ.
 Զօճուզլար քի վաֆթիլ օլմազտան վէֆաթ էտէրլէր . մահալ-
 լէրի վէ հալլէրի . . . ԶԿԵ.

- Զօճուղլարըն վաֆթիլ օլմամասը հաղդընտա դուհուրա կէլէն
 րաֆըղըլար ՅԿԲ.
 Զօճուղլարըն կիթտիյի մտհալին իսմի Լիմսուս տուր ԶԿԸ.
 Զօճուղլարըն , քի աղը հէնուղ եէթմէմիշ , հաղորդուլիւն
 ալմայա լուղութէրի եօգ տուր ՆԶԹ.

Պ.

- Պահապան հրեշտակլարըն օլտուղու ՊԺԵ.
 Պաշլանկըճ (տես պիտայէթ) ՃԽԹ.
 Պատարագ գուրպան տէմէք վէ տիւրլիւլէրի ՆԴԶ.
 Պատարագ , խաշլանմագտան էվվէլ օլան Աւագ հինդաբթի
 պատարագը խաշըն գուրպանը մութլագընը շամիլ իտի .
 շիմտիքի գուրպանըմըզ (պատարագըմըզ) կէչմիշ . եանի
 խաշըն իւզէրինտէքի մութլագա գուրպանը շամիլ տիր ,
 եանի զիքը էտէր , իլէրի կէթրիբր ՇԵ.
 Պատարագ , Քրիստոսուն խաշտաքի սունտուղու պատարագըն
 տէվամը վէ թըպզըսը սըր ՇԺԴ.
 Պատարագ , պիլ վասէթա եանի լութֆ վէրէրէք կիւնահլարը
 փաքլար , վէ ֆաղիլէթտէ թէրագզը պուլմայա սէպէս օ-
 լուր , հէմ ինսանը սալիհէնտիրի , ամմա վաֆթիլ , եա
 խոստովանանք պիլա վասէթա քէնտի քէնտիլէրինտէն լութֆ
 վէրիւլէր ՇԺԷ. ՇԻ. ՇԻԱ.
 Պատարագ , կիւնահլար աֆվըղընտան պաշգա սայիր ըուհանի
 վէ տիւնեալի մուհասսէնաթլար իչլին տախի Ալահա սու-
 նուլուր ՇԻԶ.
 Պատարագը էաէն ասըլ Քրիստոս տուր , քահանայ տէյիլ տիր ՆԶԲ.
 Պատարագը սունան քահանայլարըն խըզմէթի վասըթասըյա
 իլք էվվէլ Քրիստոս էֆէնտիմիլ տիր , սանիյէն քահանայ-
 լար սըր , սալիսէն ճէմաաթլար տըր ՇԽ. ՇԽԱ.
 Պատարագլար սունմագ էօլիւլէր իչլին Տէրտուղիանոսուն զէ-
 մանընտա ատէթի դատիմ ատտ օլունույօր ՇԻԳ.
 Պատարագըն մէէմուրու խուսուսունտա Նանսէնիսթլէրին ի-
 թիւատը ՇԻԸ.
 Պատարագտա աղիլ ըուհուն չաղըլմասընտան դոյաիոխու-
 թիւն իչլին հիչ պիր ֆայիտէսի եօգ տուր ՆՀ.
 Պատարագտա հաղորդութիւն մատտէսի օլան էքմէք խամուր-
 սնուց մը տըր , խամուրլու մը տըր քիլիսէ պիր դարար վէր-
 մէմիշ . աղատ սըր ՇԼ. ՇԼԱ.
 Պատարագտա սու գաթմագ ատէթի ՇԼԴ.
 Պետրոս առաքեալ քիլիսէյէ պաշ նասս օլտու Ժ.
 Պետրոս , Քրիստոսը սայլըր առաքեալլար կիսիլ ինքեար էթ-

տիմիր	Ժ.
Պետրոս տէ Պրուի	ՅԻԶ.
Պետրոսուն իմանը էքսիլմէսին տէյի Բրիտոս տուա էթսի	Ժ.
Պերոսուն առաքեալարա պաշ օլմասը (շարական)	ԺԶ.
Պերենկարիոսուն րաֆըզըզը	ՅԻԶ.
Պենտէկոստէ եօրթուսու	ՊՂԴ.
Պերլլուս , Պօսթրա եպիսկոպոսու , էվլէլ րաֆըզը սօնրա նատիմ ձկո .	
Պիտայէթ մէստէ , (սկիզբն) պաշլանկըն նէ տէմէք տիր .	ՃԻԹ. ՃԿ.
Պիտայէթ կիւնահը (եանի սկզբնական կիւնահ) նէ տիր	ՅԻԶ.
Պիրլէք , տիյանէթիմիզին պիրիսնի նիշանէսի վէ շարթը տըր	ԺԸ.
Պիրլլին զըտաը , շիվազ վէ րաֆըզըզը , հերձուած վէ հերե .	
սիկոսութիւն տուր	ԺԹ.
Պլէրի տուրմագ հալի ատէթի Առաքեալարտան պաշլայըպ ,	
քահանայարտան տրիզէրէ գատար կէտիլինի հայրասիսու .	
լէր թաստիգ էսէրլէր	ՈԲ.
Պիբրլիք հալի . քահանայարըն վէ լուհպանլարըն	ՇՂԳ. ԶԻԶ.
Պիբրլիք հալին Փրօթէսթանլարտա նամագպուլ օլմասընըն	
սէպէպի	ՇՂԳ.
Պսակ , (տես նիքեահ)	ՈԻԶ. ՈԻԷ.
Պօղոս սամօսաթլը վէ րաֆըզըզըզը	ՃԿԴ. ՅԻԶ.
Պօրձ վէ պօրձլու օլմագ նէ տէմէք	ՄՂԴ.
Պօրուլար եօրթուսու	ՊՂԶ.

Ս.

Սադուկեցիլէր , ախրէթի , մէլայիքլէրի վէ աղիղ րուհու ին .	
քեար էտէր իտիլէր	ՃԿԹ.
Սալիհլէնմէք լութֆ իլէ նէ տիր	ԶԶԹ.
Սալիհլէնմէք մանասը դաշ տիւրլիւ տիւր	ԶԶԹ.
Սալիհլէնմէք Փրօթէսթանլար էֆքեարընա կէօրէ նէ կէօնէ	
օլուր	ԶԶԳ. ՅՂԲ. ԶԶ.
Սալիհլէնմէք կաթոլիկէ քիլիսէնին թալիմաթընա կէօրէ նէ	
կէօնէ օլուր	ԶԶԵ. ԶԶԶ.
Սալիհլէնմէք իչին դաշ շարթ լաղըմ տըր	ԶԶԲ.
Սալիհլէնմէք պիր սատէ Գրիստոս ինանմաղ իլէ օլմաղ .	ԶԶԳ. ԶԶԹ.
Սալիհլէր , սայլրլէրէ իչին պի հաղըն էճիր գաղանամաղլար ,	
ամմա հիւրմէթէն էճիր գաղանամաղլիլլէր	ՊԴ.
Սալիհլէրին ամէլլէրինէ Ալլահ իւճրէթ վէրլի մի , վէ տիկէ .	
րինտէն զիյատէ վէրէպիլլի մի , քէզա կիւնահքեարլարըն	
խապասաթլարընա ճէզա	ԶՂԴ.
Սալիհլէրին էճիր գաղանամասընըն շուրութու	ԶՂԸ.
Սալիհլէրին զըյամէթտէ պլին սէնէ Գրիստոս իլէ փատիշահլը .	

- զը նէ՝ տիր 29Ե.
 Սալիկէրին թէնլէրինն պատէլ զըյամ խասսլյէթլէրի 22Է.
 Սամուէլ մարգարէյէ էօլմիւշ իքէն Սաւուդ սէճատ զըլալ 4ԿԳ.
 Սամոսաթլը Պողոս րաֆըզը 2ԿԴ.
 Սապէլ, վէ Սապէլեանլար 2ԿԹ.
 Սարկաւաղլար, պիր քէրրէ էվլէնմիշ քիմսէ օլմուշ օլմալը 7ԳԼ.
 սըրլար մանասը 7ԿԳ.
 Սարկաւաղլըզ պէօյիւք տէրէճէ տիր 7ԿԳ.
 Սաւուդ, Սամուէլ մարգարէնին չէֆաաթընը ճատու դարընըն 4ԿԳ.
 վասըթասըյլա տիլէտի 3ԵԳ.
 Սաիփա րաֆըզընըն թալիմաթը 3ԵԶ.
 Սաատէթ հալի ինուանըն 3ԵԹ. 3Ե.
 Սաատէթէ մուվաֆֆազ օլան աղիզլէրին զըյամ պուլմուշ,
 վէ զըյամ էտէճէք թէնլէրինն քէմալէթ վէ խասսլյէթլէրի 22Է.
 Սաատէթ Ֆաղարը, աղիզլէրտէ նէ՝ տիր 2ԳԴ.
 Սէլամէթիմիզէ լազըմ օլան քիլիսէ տիր, Աւետարանըն եազըլ-
 մասը տէյիլ տիր 2ԿԳ.
 Սելեւկիանլար, վէ Հէրմիանլար րաֆըզըլար 3ԵԶ.
 Սէպէպ, իպթիտա վէ պուշլարըն ֆարզը 2ԵԹ.
 Սըրր, էսրար նէ տէմէք, դաճ տիւրլիւ վէ գաճ մանասը վար 3Կ. 3Ե. 3Ը.
 Սըրր, ալանտա քէլ շարթը մութլազ նիլլէթ օլմալը, եօգսա
 ալտըղը հիշ տիր 7Գ.
 Սըրրլար իճրա օլտուղունտա հէմ փութըրէսթլէր հէմ Խարայէլ
 միլլէթի հէմ էվայիլտէ խրիսթիանլար պազը քէսանը տը-
 շարը իխրաճ էտէր իտիլէր 3Ե. 3Զ.
 Սըրրլար, տիրիլէր էսրարը վէ էօլիւլէր էսրարը նէ տիր 3ԵԿ.
 Սըրրլար, նէ՝ վազըթ նաֆըզ (վաւեր) սայըլըր, վէ նէ վազըթ
 զայրի նաֆըզ (անվաւեր) օլմուշ օլուր, ամմա (ապօրինա-
 ւոր) եախօտ մուղայիրի նիզամ սայըլըր 3ԵԿ.
 Սըրրլարը տըշարը չըգարանլար պէօյիւք ճէղա պլթընա պը-
 նըր ըտըլար 3Է.
 Սըրրլարըն հէփսինն միւճիտի միւէսսիսի ֆրիստոս տուր 3ԺԲ.
 Սըրրլարըն շուրութու մութլազը 3ԺԳ. 3ԺԴ. 3ԳԵ.
 Սըրրլարըն սէմէրէլէրի, մէհփուրլէրին լայըզ մը տըր, նաւա-
 յըզ մը տըր, հալլինէ պազմազ, սըրր երինէ սըրր տըր 3ԺԵ. 3ԺԶ.
 Սըրրլարըն ամէլի, նէ թալիպլինն, նէ սըրըր իճրա էտէնին
 ամէլլինէ պազար, անճադ Ալլահըն թէրթիպ էթալյի իւ-
 ղէրէ ֆիլիլինի իճրա էտէր, մէֆուլ մէնֆիլի (ի գործոյ,
 գործեցելոյ) մին ֆիլիլի ֆայիլ (ի գործոյ գործողին) 3ԺԶ.
 Սըրրլարըն պազըլարը մութլազ մուղթազի, եախօտ վասիթա-
 ճա մուղթազի տէնիլիլիլէր 3ԺԹ.

- Սըրբաբարձն պաղըլարը մուգթաղայը թէնպին տիրէր 31.
- Սըրբաբարձն պաղըլարը պիր քէրրէ իճրա օլուր , վէ էօլլանճէ-
յէտէք գալըր , վէ պաղըլարը թէնտիտ վէ թէքէրրիւր օ-
լուրլար 31Ա.
- Սըրբաբարձն պաղըլարը միւէսսէս տիր , պաղըսը միւէլլէգ տիր . 31Բ.
- Սըրբաբարձն հէփսի իւչ շէյտէն , եանի , մաստէ , սէօղ վէ մէէ-
մուրտէն իպարէթ տիր 31Ե.
- Սըրբաբարձն պիրիսինի պիլէ ալամաղ օ քի վաֆթիզ օլմամըշ տըր ՇՁԹ.
- Սըֆաթ , անճն , եախօտ անճնաւորութիւն նէ տիր ՃԽԵ. ՃԽԶ. ՃԽԷ.
- Սիմօն մողուն Սլլահ իւզէրինէ հերետիկոսութիւնու ՃԿԴ.
- Սիւրիւնիւն հիւքիւմէթինի Գրիստոս օլ սիւրիւնիւն չօպանը
պուլունան Նպիսկոպոսա վէրմիշ , պու տա վէքեալէթէն
օլ քահանայա իրաւասութիւն հիւքմիւնիւ վէ մէէմուրիյէ-
թինի իճրա էթմէյէ սէլահիյէթ վէրիւր ՆԺԶ.
- Սկիզբն որ , մէպտայի սաֆի , վէ սկիզբն որոյ , մէպտայի
միւթթէֆիզ նէ տէմէք տիր ՄԽԵ.
- Սկզբնական կիւնան նէ տիր ՄԶԳ.
- Սկզբնական կիւնան նէ տիր , վաֆթիզ պու կիւնանը փաքլար
քի պիզէ սիրայէթ էթտի 31Ե. 31Բ.
- Սկզբնական կիւնան Ադամտա վար իտի , վէ պիզաէ տէ վար ,
ամմա թարղը ախէր իլէ պիզտէ պուլունուր 31Գ.
- Սկզբնական կիւնանտան Մարիամըն աղատ օլտուղու ՄԶԳ. 31Ե.
- Սփինոծա ՃԿԶ. ՃԿԹ.
- Սօկինեանք բաֆըղըլար ՃԿԶ. ՃԿԹ.
- Սօկրատէս , միւվէրրիւն նօվատեան զիւլմիւնտէ իտի 31Ա.
- Սօն եաղլանմա սըրըրը (տես վերջին օժումն) ՈՅԵ.

Վ.

- Վապըթ նէ տիր ՊԵԵ.
- Վալախան բաֆըղըլար , չօճուզլարըն վաֆթիզի խուսուսունա
տա 31Բ. 31Ա.
- Վաղէնտինոս Երրորդութիւն հագգընտա բաֆըլըլը ՃԿԴ.
- Վաղենտինոս հեթանոս Զվիցէրիալը ՃԿԶ.
- Վարլըզ (գոյութիւն) նէ տէմէք տիր ՃԽԱ.
- Վարլըզ (գոյացութիւն) նէ տէմէք տիր ՃԽԲ.
- Վաֆթիզ ահտը աթիզտէ նէ մանա տըր 31Ե.
- Վաֆթիզ իքինճի մանասը , էզիյէթլէնմէք տէմէք տիր 31Ը.
- Վաֆթիզ էսկի հայրապետլէրին իսթիլլահընտա խոստովանանք
վէ ապաշխարանք խորհուրդունա վէ քիլիսէնին ալանէն
կանոնլարընա վաֆթիզ տէսիր իտի 31.
- Վաֆթիզ պաղըլ մարտիրոսութիւն չէհիտ օլմադ տէմէք տիր . 31Ա.

- Վաֆթիդ պաղը լուծի իլէ տօլմագ տէմէք տիր 316.
- Վաֆթիդ պաղը սու թուֆանը տէմէք տիր 317.
- Վաֆթիդ պաղը Մովսէսին Իսրայէլ միլլէթիլէ տէնիդտէն կէչ-
մէսի տիր 317.
- Վաֆթիդ քիլիսէ հայրապետէրի իսթիլլահընտա չօգ տիւրլիւ-
լուղէթէր իլէ իսթիմալ օլունուր 318.
- Վաֆթիդէ բայէթէն պաղը քիլիսէ հայրապետէրի , չօճուգ-
լարըն վաֆթիդի պիր միւտտէթ թէէսիր օլմալը տէտիլէր . . . 319.
- Վաֆթիդի պաղը դան իլէ շէհիտ օլարագ վէ արզու աթէշիլլէ
պիր ատէմ ալապիլիր 319.
- Վաֆթիդ սըրրընըն սէմէրէլէրի սկզբնական վէ մայէթինտէքի
կիւնահլարը աֆվ էտէր , վէ տիկէր ամէլլէրի 319.
- Վաֆթիդ Գրիստոստան նէ վազըթ թէէսիս օլտու 319.
- Վաֆթիդ սկզբնական կիւնահը աֆվ էտէր , վէ վաֆթիդ օլ-
մազտան հէր նէ քի կիւնահ իշլէմիշ իսէ քէզա վաֆթիդտէ
աֆվ օլուր 319. 319.
- Վաֆթիդ Գրիստոստան վէ Յովհաննէսին վաֆթիդինին ֆարդը . 319.
- Վաֆթիդ բուհ իլէ վէ աթէշ իլէ նէ տէմէք տիր 319.
- Վաֆթիդ օլմայա հէր քէս պայ վէ կէտա մութլագ պօրձուր տըր 319.
- Վաֆթիդ վէ հէմ դրոշմ սըրրընը Պետրոս վէ Յովհաննէս պիր-
լիքտէ վէրմիշլէր 319.
- Վաֆթիդ սըրրընըն մատտէսի սու տուր 319.
- Վաֆթիդ սըրրընըն մէժմուրու շէրիսի Եպիսկոպոս , քահանայ
վէ վէքեալէթէն սարկաւագ , վէ հինի հաճէթտէ հէր քէս
նէ տինտէն վէ նէ ճինս , եանի գարը օլտուն , էրքէք օլ-
տուն վաֆթիդ էտէսիլլիր , եթէր քի կաթողիկէ քիլիսէ-
նին նիյէթի հիպի քէնտիննտէ նիյէթի օլտուն 319.
- Վաֆթիդ սըրրըն միւզթաղի սէօզլէրի , կէրէք Լաթին կէրէք
Շարգ քիլիսէսինտէ 319.
- Վաֆթիդի բէսմի վէ դայրի բէսմի (հանդիսաւոր վէ թիւ) ատէթի 319.
- Վաֆթիդի թէքրարլամագ խէթա տըր , Ս. Կիպրիանոստան ,
Ստեփաննոս Բօմա քահանայապետի իլէ օլան միւճատէլէի
Ս. Իրենէոս պօշա չըգարտը , վէ Ֆիրմիլիանոս Գայսէրի
սէրփիսգոպոսու 319.
- Վաֆթիդին պիր քէրրէ օլմասընըն սէպէպի 319.
- Վերջին օժուժ սըրրը վէ ասամիսի 319.
- Վերջին օժուժա գարշը կէլէն բաֆըզըլար 319.
- Վերջին օժուժոն պիլ վատէթա առաքեալարտան իլան օլմուշ
տէյէն պաղը կաթողիկէ քիլիսէ Աստուաբանլարը 319.
- Վերջին օժուժ սըրրընըն մատտէսի մագամը վէ մէժմուրու . . . 319.
- Վերջին օժուժ հաղընը քիմ օրհնել էտէպիլիր վէ օրհնել էթ-

մէք մութլագա շարթը լազըմ մը տըր ՈՀԵ.
Վիզլէֆ րաֆըղը , վէ Վիզլէֆիւլէր ՅՀԷ. ՅՂԱ.

Տ.

Տաթևւացի , Գրիգոր վարդապետին շէրաթլար , վէ ազիզլէ-
րին միւքեաֆաթա նայիլ օլմասը խուսուսունտա եանլըշ
թալիմաթը ՋՀԲ.
Տաղաւարլար եօրթուլարը ՊՂԵ.
Տէվթերիոս , Արիանոս ՅԵԶ.
Տերտուղիանոսուն տիւշմէսի ՅՂԱ.
Տին նէ տիր , վէ գանչ տիւրիւ թէսմիյէ օլուր (տես իման) ՃԻԸ.
Տինիմիզին գանուն վէ ասասլարը ՀԸ. ՀԹ. Զ. ԶԴ.
Տինիմիզին պիրինճի վէ տիրի գանունու քիլիսէ տիր , աւան-
գութիւն վէ ազիզ քիթապ իքինճի վէ ճանտըզ գանունու
տուր ԶԴ.
Տիւնեանըն վէ ճէմի մախլուդաթըն եարատըլըշը , վէ Ալլահ-
տան սուրէթի իտարէլէրի ԶԻԹ. ԶԻԳ. ԶԻԴ.
Տուա զահիրէն տուա տախիլէն ՊԾԲ. ՊԾԳ.
Տուլ գարըլար , եանի պիր քէրրէ էվլէնմիշ օլանլար րահիպէ-
լիք թարիգաթընա կիրէպիլիւր խիլէր ԶԻԷ.
Տօղմամըշ խթիլլահը Ս. Երրորդութիւնտան գանղըսընա եա-
գըշըր , վէ գանղը մանա սահիհ տիր ՃԾԴ.
Տօղուրմադ նէ տէմէք տիր ՃԾԱ. ՃԾԲ.
Տօղուշ Ալլահտա վէ Երրորդութիւն սըրընտա ՃԶԴ. ՃՀԶ. ՃՀԸ.

Ր.

Րահիպ , վէ րահիպէլէրի ահտը (ուխտու) ԶԼ.
Րահիպէլիյէ տուլ գարըլար տախի գապուլ օլունուր խիլէր ԶԻԷ.
Րահիպէլէրին վազիֆէլէրի վէ մագսէտի ԶԻԷ.
Րահիպէլիք թարիգաթը հէմ պիքիր գըզլարտան հէմ տուլ գա-
րըլարտան իպարէթ տիր ԶԻԷ.
Րահիպէր վէ րահիպէլէր եէմին իյէ քէնտի թարիգաթլարընըն
գանունլարընա իթաաթ էտէրլէր ԶԼ.
Րատէյի ճիւզիյէ վէ թազսիմէրի ԶԷ.
Րատէյի ճիւզիյէ , թէքմիլ րատէթ օլմագ իչին , լազըմ քի իս-
թէտիյի մատտէ , եանի մագհէրի ազատ վէ մուհայյէր օլ-
ուն , եօգսա թէքմիլ րատէթ օլմագ ԶԺԲ.
Րաֆըզըլըզ , շիգագ ԺԹ. ՃԻԶ. ՃԻԷ.
Րիվայէթ , ազիզ ըիվայէթ (տես Աւանղութիւն) ԶԷ.
Րուհանի (հօգեղէն) թէսմիյէ օլունան րաֆըզըլար ՅՂ.
Րուհան թարիգաթը նէ տիր , վէ քիլիլէր օլապիլիլէր , վէ

մագսէտէրի նէ՝ տիր , վէ էն լազըմը շարթը նէ՝ տիր . . . ԶԻԱ.
 Բուհպան թարիգաթընըն իլք միւճիտէրի վէ միւճսիտէրի . . . ԶԻԳ.
 Բուհպան կիրուհինտէ էվայիտէ Եպիսկոպոս ինթիխապ օլուր ըաը ԶԻԳ.
 Բուհպան թարիգաթը Ալլահա էն մագպուլ պիր թարիգ տիր, վէ
 պուհնուն իսպաթլարը ԶԻԶ.
 Բուհպան վէ րահիպէլէրին պիթիր հալի Ալլահա մագպուլ տըր
 վէ իսպաթլարը ԶԻԶ.
 Բուհ քիլիսէսի , շիգմաթիգ ԼԴ. Խ.
 Բուհ հերձուածող քիլիսէսի նիքեահ սըրընը հէր պիր էօզիւր
 իչլին ֆէսիս էտէր ՈԺԲ.
 Բուհ վէ էջմիածնական քիլիսէսինտէ պատէլ վէֆաթ մախսու-
 սի շէրաաթ խոսուածունտա եագըշմաղ եանլըշլարը . . . ԶԻԴ.
 Բուհ վէ էջմիածնական քիլիսէլէրին քիթապլարընտա պու խու-
 սուսա տայիր իսպաթլար ԶԻԳ.
 Բուհլար ազիղ րուհա գարշը ՃԴԳ.

Փ.

Փաղար կիւնիւ , Քրիստոսուն տիրլլմէսի կիւնիւ օլտուղուն՝
 տան , վէ էքմէք պէօլմէք , եանի հաղորդութիւն կիւնիւ
 օլտուղունտան , Եէհուտիլէրին շաբաթ կիւնիւ օլտուղու-
 կիպի խրիսթիանլարըն կիւնիւ տէ փաղար կիւնիւ թագ-
 տիս վէ թախսիս օլտուղու ազիղ ըիվայէթտէն տիր . ԳԴ. ՆԿԴ.
 Փասկալիս նիսան օն տէօրթտէ օլմաղ միւճատէլէսի ԾԴ.
 Փափա ըէսմէն վէ քիլիսէյէ մէէմուրէն եանըլմաղ , շախսը վա-
 հիտ եանըլըր ԿԸ. ԿԹ.
 Փափալարըն գարարընը , տայիմա քիլիսէ գաթի սուրէթտէ
 թութաու Հ.
 Փեթրօպրոսեանլար րաֆըղըլըլարը ԶԿԲ.
 Փելլիսկեանը նիս թէսմիյէ օլսան րաֆըղըլար ԶԾԲ.
 Փելլակիանոս րաֆըղը ԶԿԲ. ԶԻԱ.
 Փելլակիանոսուն լութֆ պապընտա եանլըշը ԶԽ.
 Փէտէր Ալլահըն նիչլին պիր թէք էլլատը վար վէ իլքի օլամաղ ձՁԶ.
 Փէտէր օղուլտան նէ կէօնէ էվլէլ տիր ձԽԹ.
 Փէհրիլ թէնպիհինտէն միւսթէսնա թութուլան էանաֆ վէ էշիսա ԶԺԸ.
 Փէհրիլ թութմաղ , վէ օրուճ թութմաղ նէ՝ տիր ԶԽ.
 Փէհրիլին վէ օրուճուն մագսէտի նէ՝ տիր ԶԺԱ.
 Փէհրիլին թէնպիհի էսկի վէ հէնի աշտլարտան իսպաթլարը . ԶԺԵ.
 Փեհուճեանլար գարըլլարա հէմ. քահանայութիւն կարգը վէր-
 տիլէր հէմ մկրտութիւն սէլահիյէթի ԶՀԳ. ԶԴԱ.
 Փուլթէրէսթիլէր ինսանըն ճանը թէնտէն էօլիւմ իլէ պըրը-
 տըգտան սօղրա տահա սէրպէօթ , տահա ֆէհիմ , վէ էօլ-

մէջ օլտուղունու իգրար էտէրլէր ՊԿԱ.
 Փրօթէսթան քիլիսէսինին ռուհու , վէ պու քիլիսէսին աղիդ
 քիթապ իւղէրինէ օլան զիւիւմիւ ԼԶ. ՃԹ. ՃԺ.
 Փրօթէսթան եպիսկոպոսլարընըն վէ քահանայլարընըն էվլէն-
 մէք խուսուսու քէնտիլէրինին պիրինճի տին պապը տըր ,
 ծնսուզ ֆրիստոսու լոյանէթի պօշա չըգար քէնտի զիւ-
 իւմլէրինճէ ՈԵ.
 Փրօթէսթան իթիգատը , ինսան կիւնահա տիւշտիւքտէն սօդ-
 րա նէ⁶ կէօնէ տիր ԶԴԱ.
 Փրօթէսթանլարըն պէյնլէրինտէքի մէզհէպ իխթիլաֆընըն սէ-
 պէպի ԿԴ. ՃԼԵ. ՃԼԶ.
 Փրօթէսթանլարըն կիւնահա աֆլըղը նէ կէօնէ օլտուղու ՅԴԲ.

Ք.

Քաթաֆրիկեան լաֆըղըլար ՅԻԶ.
 Քահանայ օլան եպիսկոպոս պիքիր դաւալը ՇԴԸ.
 Քահանայլարըն պիքիր հալի կաթողիկէ քիլիսէտէ տայիմա պա-
 զի օլտու ՈԴ. ՈԵ. ՈԸ.
 Քահանայլարըն էվլէնմէսինտէն նէշաթ էտէն ըէզալէթ վէ բէ-
 ըիշանլըդ ՈԴ.
 Քահանայլարըն վէ սարկաւազլարըն շարգ քիլիսէլէրինտէ էվ-
 լէնմէսի սէպէպի ՈԹ.
 Քահանայլարըն պիքիր հալի Փրօթէսթանլարըն ինտինտէ մագ-
 պուլ օլմամասընըն սէպէպի սահիհէսի ՇԴԴ.
 Քահանայութիւն թաշըյանլարա , իշպու մուգաստէս սըրըրըն
 վէզայիֆինին լայըզը իլէ իճրասը խուսուսուլնտա , քես-
 հինլէրին պիքիր սուրմասը էն էլզէմ տիր , եօզսա ըէզա-
 լէթ զափուլարա եազըն տըր ՇԴԵ.
 Քահանայութիւն , քեսհինլիյին իքի մանասը վար տըր , պիր
 էլ դօյմագ սըրըրը , տիկէրի ըուհանիլէրին իսթիզլալիյէթի
 հիւքիւմէթի ՇԽԳ.
 Քահանայութիւն իւղէրինէ Փրօթէսթանլարըն իթիգատը ՇԽԵ.
 Քահանայութիւն սըրըրընըն թէֆսիրի ՇԽԵ.
 Քահանայութիւն սըրըրընըն տէրէճէլէրի ՇԽԱ.
 Քահանայութիւն սըրըրը պիր տիր , լաքին տէրէճէլէրի չօգ տուր ՇԽԲ.
 Քահանայութիւն եպիսկոպոսլուգտան տէրէճէտէ վէ հայսիյէթտէ
 հիշ պիր ֆարզը եօգ տուր , Արիոս , վէ Աէրիոս վէ Վիդ-
 լէֆլիլէրին լաֆըղըլըղ ՇԿԶ.
 Քահանայութիւն իսմի պուլ սըրըրըն ումուլի պիր իսմի տիր քի
 կէրէք եպիսկոպոսլարը վէ կէրէք քահանայլարը շամիլ տիր . ՇՀԴ.
 Քահանայութիւն սըրըրընըն մատտէսի մէէմուրու վէ մագամը ՇՅԳ. ՇՅԴ.

- Քահանայութիւն սրբորնը գարը թայֆէսի նրզամէն ալմաղ . . . ՇՁԸ.
- Քահանայութիւն սրբորնա պիր եսլահուպոս քէնտի թէմինին
խարիճինտէ , վէ քէնտի թէպասսընը ձեռնադրել էտէպի-
լիր , լաքին ակտէրին թէպասսընը ձեռնադրել էտէրսէ ,
ղայրի շէրի (ապօրինաւոր) տուր ՇՂԲ.
- Քահանայութիւն մէճմուրու , վէլէվ հերետիկոս , եախօտ հեր-
ձեալ օլսուէ , վէրտիլի կարգ սահիհ տիր (վաւեր) , ամմա
(ապօրինաւոր մեղօք) օլուր ՇՂԱ.
- Քահանայութիւն կարգընըն քիւչիւք տէրէճէլէրինի ֆէվգէլատէ
մէճմուր վէրիր , ամմա պէօյիւք տէրէճէլէրի վէրէմէզ վէ
վէրսէ անվաւեր տիր ՇՂԲ.
- Քաւարան , կաթողիկէ քիլիսէ թալիմաթընա կէօրէ նէ տիր ԶՀԱ. ԶՀԶ.
- Քեսինկիւք հեր քէսէ վէրիլմէտի ՇԿԵ.
- Քէլամ Ալլահ թէն ալմատան նէ իտի վէ քիմ իտի պու քէլամ
թէն ալտը ՄԵ.
- Քէմալէթի տախիլի վէ քէմալէթի խարիճի Ալլաճտան նէ տիր
(տես Ալլահ) ՈԶԲ.
- Քիլիսէ մանասը , վէ գաչ տիւրլիւ աղնաշըլըր . . . Ա. Բ. Գ. Դ. Ե.
- Քիլիսէ Ալլահըն էսրարընըն վէ կէրչէքլիլին սանտըղը տըր . . Զ. ՀԸ.
- Քիլիսէ նէ տիր վէ նէտէն իպարէթ տիր Զ.
- Քիլիսէ էօյրէտիճի վէ քիլիսէ տինլէյիճի նէ տէմէք տիր . . . Դ.
- Քիլիսէ պաշգա , ձէօմաթ պաշգա տըր Ե.
- Քիլիսէ մանէվի վիճուտ հախօտ մանէվի պիր սըֆաթ տըր . . Ը.
- Քիլիսէ աղիզ տիր , վէ պու աղիզլիք քիլիսէնին պիր շարթը տըր . Ի.
- Քիլիսէ ձեզա վէ միւքեաֆաթ վէրմէյէ Քրիստոստան մէճզուէ տըր ԺԴ.
- Քիլիսէ եանըլմազ տէմէք , նէ տէմէք տիր ԿԸ. ԿԹ.
- Քիլիսէ մէճմուրլէրինին միւքեաֆաթը վէ միւճաղաթը ԶԴ.
- Քիլիսէ աղիզ քիթապը թաստիգ էթմէլի քի պիզէ աղիզ քի-
թապ օլսուէ ՃԸ.
- Քիլիսէ տինիմիզին պիրինճի աղիզ վէ տիրի գանուէնու տուր ,
աղիզ քիթապ վէ աւանդութիւն տինին իքինճի վէ ճանսըզ
գանուէնու տուր ԶԴ. ԶԳ.
- Քիլիսէ թէնպիլիէրի նէտէն սէլահիլթ քէսպ էտէրլէր , վէ ա-
լէլ ումում գաճ տըրլար ՊԶԸ.
- Քիլիսէյէ եալընըզ Պետրոսու Քրիստոս պաշ նասպ էթտի . . . Ժ.
- Քիլիսէնին թէճսիսի իճատը վէ միւճիտի քիմ տիր Զ.
- Քիլիսէնին պաշընըն օլմասը վէ լուզումի Թ.
- Քիլիսէնին կէօրիւնմէզ վէ կէօրիւնիւր պաշը ԺԴ.
- Քիլիսէնին նիշանլարը պիրլիք աղիզլիք եւլն ԺԸ. ԺԷ.
- Քիլիսէնին աղիզ օլմասընըն սէպէպլէրի Լ.
- Քիլիսէնին քէմալէթլէրի ԽԱ.

- Քիլիսէնին կէօրիւնիւր խասիյէթի ԽԳ.
- Քիլիսէնին եանըլմագլըղը ԿԸ. ԿԹ. ԽԳ.
- Քիլիսէնին օրուճ եա բէհրիզ թէնպիս էթմէյէ սէլահիյէթի վէ
հիւքիւմէթի ԶԺԲ.
- Քիլիսէ տէ Գրիստոստան վէրիլէն հիւքիւմէթ վար տըր , քի
ճիւլէրի չըգարըր ՊԼԱ.
- Քրիստոս օլ քէլամ տըր , քի բէտէր Ալլահ իլէ հէմ թապիւթ տըր ճԿԳ.
- Քրիստոս ինսանըն կիւնահլարընը քէնտի իւզէրինէ ալտը . վէ
Ալլահ օլան պօրճուճուղու պի հագգըն թէտիյէ էթտի ՄՂԸ. ՄՂԹ.
- Քրիստոս կիւնահլարընըն աֆվըղը իլին վէ խէլասըմը պա-
պընտա պիրինճի պաշ միյանճը տըր , վէ նէ կէօնէ միյան-
ճըլըգ էտէր ԶՈ.
- Քրիստոս էսլի անտըն եօրթուլարընը լաղվ էթմէտի , անճագ
տահա զիյատէ թաստիգ էտիպ շէրէֆէնտիրտի ԶԱ.
- Քրիստոս գուլլուգ իպատէթի եագըչըր ՄԾԱ.
- Քրիստոսուն մէզհէպինին էսասլարը գանդըլարը տըր ԶԸ. ԶԹ. Զ.
- Քրիստոսուն բէտէր Ալլահ իլէ հէմ թապիւթ օլտուղու . ճԿԵ. ճԿԸ.
- Քրիստոսուն ինսան օլմասընա գարչըր րաֆըղըլար ՄԴ.
- Քրիստոսուն Ալլահլըղը իւզէրինէ վէ Քրիստոսուն թէնի սէ-
մալի թէն իտի տէյի պաղը շիւրհէլէր վէ եանըլ իթիգատլար ՄԺ.
- Քրիստոսուն ինսանըղընա պաղը րաֆըղըլար ճանը վէրմէտի-
լէր , պաղըլարը ճանը վէրտիլէր , ամմա աղըր վէրմէտիլէր
Ապօղինար ՄԺԱ.
- Քրիստոսուն Ալլահանի անճը , սըֆաթը Քրիստոսուն Ալլահանի
վէ ինսանի թապիւթլարընը իտարէ էթտի ՄԺԵ.
- Քրիստոսուն թապիւթլարընըն պիրլէշմէսինէ ինսանըն թէնի
վէ ճանը էօրնէկի թէքմիլ թէմսիլ տէյիլ ՄԺԶ.
- Քրիստոսուն Ալլահանի թապիւթը մութլաղ լաղըմ իսէ տէ ,
Քրիստոսուն ինսան թապիւթը մուհայէր օլմայըպ , Քրիս-
տոս Քրիստոս օլմա իլին , պու ճիհէթլէ մութլագ լաղըմ տըր ՄԺԷ.
- Քրիստոսուն թապիւթլարընըն հէր պիրինին ամէլլէրի պիր Քրիս-
տոսուն օրֆաթը իտարէսի թահթընտա իճրաօլտու ՄԾԸ.
- Քրիստոսուն կէրէք Ալլահլըգ ամէլլէրի կէրէք ինսանըգ ա-
մէլլէրի անճ պիր օլտուղու իլին մուգապէլէթէն չաղըր-
ըրըլար , Աստուածային եւ մարդկային ՄԻԳ. ՄԻԵ.
- Քրիստոսուն կէրէք Ալլահլըղը կէրէք ինսանըղը թէքմիլ օլուպ
Եւթիքէթին ինսանըն թէնի ճանը իլէ պիրլէշմէսի էմսալի ,
Քրիստոսուն իքթիթապիւթլարընըն պիր անճ իտարէսի թահ-
թընտա պիրլէշմէսինէ նէ ճիհէթլէ ուլյամաղ ՄԼԸ.
- Քրիստոսուն թէնի Մարիամուան տըր վէ տէյիլ քի կէօյտէն էն-
ալ . նանըլ քի Ապօղինար , վէ Սրիոթականլար էօյրէթտիլէր ՄԾԴ.

Քրիստոսուն սայիր դարձնտաչը թէսմիյէ օլանլար Եհնուտի ու-
սուլինճէ եագըն ագրապալար տըր ՄՀԲ. ՄՀԳ.
Քրիստոսուն քեանինլիյի, Մեղքիսեդեկին քեանինլիյի կիպի օ-
լուպ, Ահարոնունքինտէն Փարգը նէ՞ տիր ՄՂԶ.
Քրիստոսուն ինսանլըղը շէֆաաթ էթտի, Ալլահլըղտա օլ շէ-
ֆաաթը գապուլ էթտի ՅԲ.
Քրիստոսուն վաֆթիղի, վէ Յովհաննէս Մկրտիչին վաֆթիղի-
նին Ֆէրգլէրի ՅԽԴ.
Քրիստոստա իքի թապիաթըն պիրլէշմէսի գափ տիրլիւ օլապլիւր ՄԺԴ.
Քրիստոստա հէմ Ալլահանի ամէլ մուրատ եւլն հէմ ինսանի ամէլ
մուրատ եւլն վարձ ՄԻ.
Քրիստոստա պիր թէք Ալլահանի անձ պուլունուր ՄԻԲ.
Քրիստոստա քէլամ Ալլահըն սըֆաթը, անձը գուվլէթլի պու-
լունտուղունտան, ինսանլըղ անձընա դալիպ կէլտի տէմէ-
մէլի, վէ եանլըջ օլուր, ինսան անձը Քրիստոստա հիչ,
նէ վուգու պուլտու, նէ տէ գօվուլտու . իլք սանիյէտէ
քէլամըն անձը Քրիստոսուն ինսանլըղըն իտարէ էթտի . . ՄԻԳ.
Քրիստոստա, Ալլահանի վէ ինսանի թապիաթլարըն իւնալան-
լարը, վէ խասսիյէթլէրի պիրի պիրինէ հասպէլ սըֆաթ,
մուղապէլէթէն վէրլիւր ՄԻԸ.

Օ.

Օգոստինեան Աստուածաբանլարըն Թովմալըլարա գարչը լութֆ
վէ Ալլահըն իլմի վէ գարարը խուսուսունտա օլան դիւլմիւ ԶԵ.
Օգոստինեան թարիֆինէ կէօրէ, կիւնահա տիւշմէգտէն վէ
կիւնահա տիւշտիւքտէն սօնրա լութֆ նէ՞ հալ վէ նէ՞
գուվլէթ քէսպ էթտի ԶՀԶ.
Օգոստինեանլարըն տէլայիլի ԶԻԲ. ԶԻԳ.
Օգոստինեանլարըն լութֆ պահսընտա թութտըղլարը թարիգ ԶՀԵ. ԶՀԶ.
Մնօրիսթ փափա միւնաղաանըն տէֆի իչին պիլ միւսամէհա,
Քրիստոստա պիր րատէթ վար տէնիլմէսինէ րաղի օլտու . . ՄԻԲ.
Օրուճ թութմագ նէ՞ տիր վէ փէհրիղ թութմագ նէ՞ տիր ԶԻԸ.
Օրուճ եախօտ փէհրիղ չարչէնպիւն կիւնիւ Մարիամ Աստուա-
ծածինէ վէ ճուսա կիւնիւ Քրիստոսա իքրամէն թութարըղ ԶԺԵ.
Օրուճուն վէ փէհրիղլին թէնպիհի կէրէք էսկի աւտտան կէրէք
եէնի աւտտան իսպաթ օլունուր ԶԺԵ.
Օրուճուն վէ փէհրիղլին մաղտէտի նէ՞ տիր ԶԺԱ. ԶԺԸ.
Օրուճտան վէ փէհրիղտէն միւսթէանա թութուլան էանաֆ վէ
էշլաա ԶԺԸ.

Փ.

Ֆարձըլդ , վահի վէ պի սսաս , վէ կիւնահ տըր	ՊԼ.
Ֆէյլէսօֆ իմանը նէ՞ կէօնէ տիր	ՋԿԶ.
Ֆրլահիլանթէս ռաֆըզըլար	ՅԵԶ.
Ֆրաթիչիլեանլար	ՅԻԶ.
Ֆօթինոս վէ ռաֆըզըլըլ	ՃԿԶ.

ԻՇՊՈՒ ՔԻԹԱՊՏԱ ՊՈՒԼՈՒՆԱՆ ՅԱՍԸԼԼԱՐԸՆ
ՎԷ ՊԱՊԼԱՐԸՆ

ՖԻՀՐԻՍԹԻ

ՍԱՀԻՖԷ

Մուգատեմէ	0:
Պաղը հազդ վէ ինքեար գապուլ էթմէզ մէպտէլէր	1:
ՅԱՍԸԼ ՊԻՐԻՆՃԻ : — Գրիստոսուն քիլիսէսի նէ տիր	3:
Պապը հվվէլ : Գրիստոսուն քիլիսէսինն նասպ ու թէէսիսի	5:
Պապը սանի : Գրիստոսուն քիլիսէսինն հիյէթի , վէ մուպ- զամ պաշը իւզէրինէ	9:
ՅԱՍԸԼ ԻՔԻՆՃԻ : — Գրիստոս էֆէնտիմիզին նասպ վէ թէէսիս էթտիլի քիլիսէլէրին նիշանէլէրի իւզէրինէ	19:
Պապը հվվէլ : Գրիստոսուն քիլիսէսի պիր տիր	19:
Պապը սանի : Գրիստոսուն քիլիսէսի ազիզ տիր	21:
Պապը սալիս : Գրիստոսուն քիլիսէսի ումումի տիր	23:
Պապը րապի : Գրիստոսուն քիլիսէսի առաքելական , եանի տալմի տիր	26:
Պապը խամիս : Իշպու տէօրթ նիշանէլէր եալընըզ Բօմա քի- լիսէսինէ խաս վէ մախսուս տուր	28:
ՅԱՍԸԼ ԻԻԶԻՆՃԻ : — Գրիստոս էֆէնտիմիզին քիլիսէսինն քէմալէթ վէ հիւքմիւ իւզէրինէ	39:
Պապը հվվէլ : Գրիստոսուն քիլիսէսինն մէմուրիյէթի եախօտ թէմամիյէթի	40:
Պապը սանի : Գրիստոսուն քիլիսէսինն եանըլմազլըզը քէմա- լէթի վէ խասիյէթի	43:
Պապը սալիս : Գրիստոսուն քիլիսէսինն հիւքիւմէթի վէ մութ- լադ իսթիզլալիյէթի	51:
ՅԱՍԸԼ ՏԷՕՐՏԻՆՃԻ : — Գրիստոսուն քիլիսէսինն րէյիսի էք- րէմի վէ խասիյէթլէրի	56:
Պապը հվվէլ : Առաքեալլարըն րէյիսի էքրէմի Պետրոսուն Բօ- մայա թէշրիֆի	56:
Պապը սանի : Քիլիսէ Պետրոստան , վէ եախօտ Պետրոս քիլի- ստէն տինճէ այրը տուրապիլըլէր մի . պու սուրէթտէ ի- քիսի պիր իքէն եանըլա պիլիւրմի	63:
ՅԱՍԸԼ ՊԷՇԻՆՃԻ : — Գրիստոս էֆէնտիմիզին թէէսիս վէ նէշր էթտիլի տիյանէթին գանունլարը վէ ասսալարը իւզէրինէ	78:
Պապը հվվէլ : Գրիստոսուն քիլիսէսի մէզհէպիմիզին պիրինճի գանունու տուր	79:

- Պապը սանի : Տկյանէթիմիզին իքինճի դանունու (աւանդու-
թիւն) ազիզ բիւպէթ տիր 84:
- Պապը սալիս : Տկյանէթիմիզին իւչիւնճիւ դանունու վէ ասա-
սը ազիզ քիթապ սըր 100:
- Պապը րապի : Ազիզ քիթապտա հէր խուսուսու տինիյէ վէ
այնիյէ եազըլմամըչ տըր . իլլա քիլիսէ շիֆանէն ծնարը
Քրիստոստոն ալտըղը վէ էօրէնտիլի կիպի իճրա էթմէքաէ տիր 110:
- ԶԱՍԸԼ ԱԼԹԸՆՃԸ : — Քրիստոսուն քիլիսէսինին (հաւատը)
եանի իմանը իւզէրինէ 112:
- Պապը վահիտ : Պիր շէյէ իման էթմէք , օլ շէյի կէօրմէք տէ-
յիլ . վէ իման ինսանըն բաճօնու թահթընա կիլէմէզ օլտու-
ղունուն սէպէպլէրի , վէ ինսան մութլագա իմանա թէս-
լիմ օլմալը 122:
- ԶԱՍԸԼ ԵԵՏԻՆՃԻ : — Ամենասուրը Երրորդութիւն իւզէրինէ . . . 132:
- Պապը հվվիլ : Ալլահն պիր թանէճիք թապիաթընտա պիրի
պիրլնտէն սահիհէն այրը օլարազ իւչ անձնաւորութիւն
վար տըր 142:
- Պապի թալի : Ամենասուրը Երրորդութիւնուն իքինճի անձը-
նըն , եանի Ալլահն քէլամընըն Ալլալըղը . վէ բէտէր Ալ-
լահըլպ պիր թապիաթտա օլմասը 150:
- Պապը սալիս : — Ամենասուրը Երրորդութիւնուն իւչիւնճիւ
անձընըն , եանի ազիզ բուհուն Ալլալըղը , վէ բէտէր իլէ
վէ էվլատը իլէ հէմթապիաթ օլտուղու 156:
- Պապը րապի : Սահիհ օլարազ ինսամալը քի , ամենասուրը Եր-
րորդութիւն սըրըր Ալլահն իլհամընա միւսթէնիտ վէ միւթէ-
վազգըֆ պիր քէյֆիյէթ տիր . լաքին պու գըփա ազըլմը
ղըն էրտիլի մէրթէպէտէ տախի նէվիմա թէֆսիր օլապիլիլմի 158:
- Պապը խամիս : Ազիզ բուհուն բէտէրտէն վէ օղուտան դայ-
նամասը , եախօտ նէշէթ էթմէսի 169:
- ԶԱՍԸԼ ՍԵՔԻՉԻՆՃԻ : — Քէլամ Ալլահն , եանի Քրիստոսուն
թէն ալմասը իւզէրինէ 182:
- Պապը հվվիլ : Քրիստոստա սահիհ Ալլահանի թապիաթ վար
տըր , պունուն իչին սահիհ Ալլահ տըր 187:
- Պապը սանի : Քրիստոստա սահիհ ինսան թապիաթը վար տըր ,
տէմէք քի Քրիստոս սահիհտէ ինսան տըր 188:
- Պապը սալիս : Քրիստոսուն կէրէք Ալլահանի , կէրէք ինսա-
նի թապիաթը պիր անձնաւորութիւն խաարէսի թահթըն-
տա պիրի պիրիյէ պիրլէշմիշ տիր 191:
- Պապը րապի : Պու անձնաւոր սըֆաթճա պիրլէշմէլէրինտէ
Քրիստոսուն կէրէք Ալլահանի թապիաթընըն վէ կէրէք ին-
սանի թապիաթընըն թէքմիլ գալտըղը , վէ հէր պիրլինին

- թէքմիւ վէ այրը այրը էմէլէրի, մուրաւարը, վէ սայիրէ
 վէ պիրի պիրինտէն այրը օլմալարը 200:
- Պապը խամիս: Իսթիլլահլարըն պիրի պիրինէ ատու ու աթֆ
 օլունտուղու, եախօտ խասիյէթլէրին պիրի պիրինէ իհադ
 օլմասը խուսուսու. պու իւնվանլար իքի թապիաթա նէ
 կէօնէ եադըչը նէ կէօնէ եադըչմաղ, վէ Գրիստոսա նէ
 տէրէճէ սէճտէ վէ ուպուտիյէթ եադըչըր 210:
- Պապը սաւտիս: Գրիստոսուն վալիտէսի Մարիամ, պիհադգըն
 Աստուածածին, վէ րաֆըզըլարտան սի զայրի հադգ մար-
 դածին եախօտ Գրիստոսածին թէսմիյէ օլունուր 215:
- Պապը սապի: Մարիամ Աստուածածին կէրէք Գրիստոսու տօ-
 ղուրտուղունտան էվվէլ վէ կէրէք տօղուրաուղունտան սօն-
 րա պիհադգըն Կաթողիկէ քիլիսէտէ պիքիր Կոյս թէսմիյէ
 օլունուր 224:
- Պապը սամից: Գրիստոսուն ամէլլէրինին էճր ու իսթիհաղը,
 վէ պիզլէրին թագսիրաթը իչին իպրազ էթտիլ թէտիլի
 տէյն, վէ խէլասըմըզ խուսուսու 244:
- ՖԱՍԸԼ ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ: — Գրիստոսուն քիլիսէսինին ումու-
 մէն եէտի էսրարը իւզէրինէ 255:
- ՖԱՍԸԼ ՕՆՈՒՆՃՈՒ: — Վաֆթիդ աղիդ սըրըր 263:
- Պապը Էվվէլ: Վաֆթիդ սըրըրը Գրիստոս թէէսիս էթտի 268:
- Պապը սաճի: Վաֆթիդ սըրըր ինսանըն սէլամէթինէ էն Էլզէմ
 պիր սըրըր աըր 270:
- Պապը սալիս: Վաֆթիդսիդ ինսան սէլամէթ պուլամաղ 273:
- Պապը րապի: Վաֆթիդին իճատընըն պաչըճա սէպէպի, Ա-
 դամըն սիզքնական կիւնահը տըր 274:
- Պապը խամիս: Հէրքէս մութլաղ վաֆթիդ օլմալը քի սիլզ-
 քնական կիւնահտան դուրթուլտուն 280:
- Պապը սաւտիս: Զօճուզլարըն տախի մութլաղ վաֆթիդ օլմաղ
 խուսուսու, վէ Փրօթէսթանլարըն վէ սայիր րաֆըզըլարըն
 պու պապտէ եանըչ թալիմաթը 285:
- Պապը սապի: Վաֆթիդ սըրըրըն մէէմուրու, մատտէսի, վէ
 մադամը, եանի սէօպլէրի 292:
- ՖԱՍԸԼ ՕՆ ՊԻՐԻՆՃԻ: — Դրոշմ, գուվվէթ սըրըր, եախօտ
 եաղլանմա սըրըր 295:
- Պապը Էվվէլ: Դրոշմ սըրըրըն Գրիստոս էֆէնտիմիդ իճատ էթտի 296:
- Պապը սաճի: Դրոշմ սըրըրըն մէէմուրու, մատտէսի, սէօզ-
 լէրի, վէ սէմէրէլէրի 303:
- ՖԱՍԸԼ ՕՆ ԻՔԻՆՃԻ: — Ապաչխարութեան խորհուրդ, խոս-
 տովանանք իթիրաֆ սըրըր իւզէրինէ 308:
- Պապը Էվվէլ: — Խոստովանանք սըրըր կիւնահլարըմըզըն աֆի-

- լըղը իշին Գրիստոս էֆէնտիմիդտէն թէէստիս օլտու 345:
- Պապը սանի : Հէրքէս կիւնահընտան խէլաս օլմագ իշին ,
կիւնահլարընըն հէփսինի պիրէր պիրէր խոստովանահայր
քահանայա սէօլէմէյէ մէճպուր վէ մէլզում տուր 323:
- Պապը սալիս : Ազիզ բուհա դարչը օլան կիւնահ 328:
- Պապը րապի : Էսքի անտըն սըրրլարը 331:
- Պապը խաւիս : Ապաշխարութիւն սըրրընըն մէճմուրու, մատ-
տէսի , վէ մագամը 334:
- Պապը սատիս : Էլվէլքի տէհրլէրտէ իսթիմալ օլունան կանո-
նահան րէսմի ապաշխարութիւն 339:
- Պապը սապի : Ներողութիւնլար 343:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ԻԻՉԻՆՃԻԻ : — Ամնասուրը Հաղորդութիւն սըր-
րը իւզէրինէ 351:
- Գըսմը եվվիլ : Հաղորդութիւն սըրրը իւզէրինէ 352:
- Պապը եվվիլ : Գրիստոս էֆէնտիմիզ Հաղորդութիւն սըրրընը
իճատ էթտի 353:
- Պապը սանի : Նէ կէօնէ վէ նասըլ օլուր քի Հաղորդութիւն-
տա Գրիստոս էֆէնտիմիզ թէքմիլ մէվճուտ պուլունուր . . . 366:
- Պապը սալիս : Գրիստոս կէրէք մուպարէքլէնմիշ էքմէքտէ ,
կէրէք չարապտա , վէ պունլարըն էն ուֆագ բարչալարըն-
տա վէ էն ուֆագ տամլալարընտա թէքմիլ վէ մէվճուտ
պուլունուր 377:
- Պապը րապի : Պիր քրիսթիան Հաղորդութիւն սըրրընը իճրա
էթմէք իշին նէ կէօնէ հազըրլըզ կէօրմէլի 381:
- Գըսմը սանի : Ամնասուրը Հաղորդութիւն սըրրընըն սահիհ
դուրպան , եանի պատարագ օլտուղու իւզէրինէ 385:
- Պապը եվվիլ : Պատարագտա Գրիստոսուն իճատ էթտիլի ասըլ
վէ սահիհ դուրպանը հէմ վար , հէմ Ալլահա սունուլուր . . . 388:
- Պապը սանի : Պատարագըն դուրպանը հէմ սաղլարըն կիւնահ-
լարընըն վէ ճէզալարընըն , հէմտէ էօլմիւլչէրին ճէզալարը-
նըն ափվլըղընա մուգթէտիր վէ միւսթէֆիտ տիր 395:
- Պապը սալիս : Հաղորդութիւն սըրրընըն մատտէսի , մագամը ,
վէ մէճմուրու 401:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ՏԷՕՐՏԻԻՆՃԻԻ : — Քահանայութիւն սըրրը իւզէրինէ 409:
- Պապը եվվիլ : Կարդ քահանայութեան Գրիստոստան իճատ օ-
լունան սըրրլարըն պիրիսի տիր 410:
- Պապը սանի : Քահանայութիւն եանի բուհանի հիւքիւմէթ ,
եախօտ բուհանի իսթիզլալիյէթի , եանի քահանայութիւն
սըրրընըն միւթէատտիտ սէրէճէլէրի վէ խասիյէթի 414:
- Պապը սալիս : Եպիսկոպոսլարըն տէրէճէպի , հուգուղու մէճ-
մուրիյէթի վէ խասիյէթի քահանայլըզա ֆայիզ տիր 421:

- Պապը քապի : Եալընդ Եպիսկոպոսար ձեռնագրութիւն էթ-
մէյէ դատըր տըրլար , վէ պու հիւքիւմէթ քահանայլարա
խաս տէյիլ , վէ Եպիսկոպոսարըն իրաւասութիւնու , հու-
գուգու տուր 424:
- Պապը խամիս : Քահանայութիւն սըրըրըն մատտէսի , մէէմու-
րու վէ մագամը 430:
- Պապը սաաիս : Քիլիսէ մէէմուրլէրինին պիքիր հալի 433:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ՊԵՇԻՆՃԻ : — Պսակ խորհուրդու , նիքեահ սըրըր
իւզէրինէ 446:
- Գըսմը Էվիկէ : Խրիսթիան նիքեահընըն սըրըր , վէ սայիր թէ-
ֆէրրուսթը իւզէրինէ 448:
- Պապը Էվիկէ : Խրիսթիանլարըն նիքեահը Էէտի սըրըրլարըն պիրիսի տիր 448:
- Պապը սանի : Խրիսթիյան նիքեահընըն մէէմուրու , մատտէսի
վէ մագամը 455:
- Գըսմը սանի : Նիքեահ սըրըրըն խասիյէթլէրի իւզէրինէ 458:
- Պապը Էվիկէ : Խրիսթիյանլարա պիր թանէտէն զիյատէ դարը
ալմագ ճայիզ տէյիլ տիր 458:
- Պապը սանի : Խրիսթիյան նիքեահընըն չէօղիւլմէզ օլմասը 462:
- Գըսմը սապիս : Էվիկէա նիքեահ սըրըրըն մանի սէպէպլէրի ,
սանիէն իշպու էսպապը թէէսիս էտէն քիլիսէտէքի սէլա-
հիյէթ իւզէրինէ 470:
- Պապը Էվիկէ : Նիքեահըն մանի սէպէպլէրի 470:
- Պապը սանի : Նիքեահը մէն էտէն սէպէպլէրի վազ վէ նասպ
էթմէքէ քիլիսէտէքի պուլունան հիւքիւմէթ վէ սէլահիյէթ 478:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ԱԼԹՆՃՆՃ : — Սոն Եպղլանմա սըրըր վերջին օծումն 483:
- Պապը Էվիկէ : Վերջին օծումն Քրիստոս էֆէնտիմիլտէն իճատ
օլմուշ Էէտի սըրըրլարըն պիրիսի տիր 485:
- Պապը սանի : Սէլամէթ պապընտա վերջին օծումն սըրըրնա
ինանմագ վէ մուդթէտիր օլան քիմսէյէ իճրասընտա պու-
լունմագ լազըմ տըր 488:
- Պապը սապիս : Վերջին օծումն սըրըրըն մատտէսի , մագամը
վէ մէէմուրու 495:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ԵԷՏԻՆՃԻ : — Ալլահ վէ քէնտի քէմալէթլէրի 499:
- Պապը Էվիկէ : Ալլահըն վարլըզը 500:
- Պապը սանի : Ալլահըն տախիլի քէմալէթլէրի 501:
- Պապը սապիս : Ալլահըն իլմի 504:
- Պապը քապի : Ալլահըն մուրատը 519:
- Պապը խամիս : Թագտիրի իլահի (նախասահմանութիւն) 519:
- Պապը սաաիս : Ալլահըն ինսանլար իւզէրինէ սուրէթի մուա-
վէնէթի , վէ տիւնէալը ումումէն խաարէ էթմէսի 526:
- ՅԱՍԸԼ ՕՆ ՍԷՔԻՋԻՆՃԻ : — Ալլահըն լութֆու իւզէրինէ 531:

- Գրքսմը հվվիլ : Լուծֆուն լաղըմ օլմասը իւղէրինէ 542:
- Պապը հվվիլ : Լուծֆուն լուղումի ինսան կիւնահա տիւշմէզ-
տէն էվվէլ 542:
- Պապը սանի : Լուծֆուն լուղումի ինսան կիւնահա տիւշ-
տիւքտէն սոնրա 546:
- Գրքսմը տանի : Լուծֆուն թէէսիրի վէ գուլվէթի 552:
- Պապը հվվիլ : Թուվալը Աստուածաբանլարըն լուծֆունէ սու-
րէթտէ թէֆսիր էթտիքլէրի 552:
- Պապը սանի : Լուծֆուն ինսանը սալիւլէնտիրմէսի 556:
- Պապը սալիս : Լուծֆուն վասըթասըլա գազանըլան իւճրէթ 560:
- ՅԱՍՇԼ ՕՏ ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ : — Մէլայիքլէր իւղէրինէ 567:
- Պապը հվվիլ : Մէլայիքլէր վար, վէ թապիւթլարը սատէ լուհ տըր 568:
- Պապը սանի : Մէլայիքլէրին խասիյէթլէրի 569:
- Պապը սալիս : Մէլայիքլէրին վաղիֆէլէրի 572:
- Պապը րապի : Մէլայիքլէրին լուծֆ վէ սաատէթ հալի , վէ
պիր գըսմըն պու լուծֆ վէ սաատէթ հալինտէն տիւշմէսի 575:
- Պապը խամիս : Մէլայիքլէրին վէ չէյթանլարըն ինսանլար ըլա
հիւսնի միւլադաթը վէ մուամէլէսի , վէ սուլի միւլադաթ
վէ մուամէլէսի 577:
- Պապը սատիս : Մէլայիքլէրին ինսանլար իլէ հիւսնի միւլադա-
թը վէ չէֆաաթը , վէ ինոանլարըն մէլայիքլէրէ օլան ի-
պատէթի վէ թասվիրլէրինէ րայէթի 582:
- Պապը սապի : Մէլայիքլէրին թասվիրլէրի , վէ պու թասվիր-
լէրէ պիղիմ րայէթիմիզ վէ իպատէթլէրիմիզ ճայիզ տիր 589:
- ՅԱՍՇԼ ԵԻՐՄԻՆՃԻ : — Աղիզլէրէ օլան իպատէթ իւղէրինէ 598:
- Պապը հվվիլ : Աղիզլէր կէրէք հայաթտէ , վէ կէրէք վէֆաթ
իթմիշ օլուռլար , ճանճա սաղ տըրլար : վէ քէնտի մուա-
մէլէլէրինտէն ճանճա տուր օլմաղլար, վէ մէլայիքլէրէ պէն-
զէրլէր 600:
- Պապը սանի : Աղիզլէրէ օլան բուհանի հիւրմէթ 602:
- Պապը սալիս : Աղիզլէրէ միւրաճաաթ էթմէք , օնլարը չաղըր-
մազ , վէ չէֆաաթլարընը տիլէմէք ճայիզ տիր 610:
- Պապը րապի : Աղիզլէրին քէմիքլէրինէ , մասունքլարընա : վէ
թասվիրլէրինէ , իպատէթ , հիւրմէթ , սէճտէ էթմէք , վէ
աղիզ վէ մուպարէք չէյլէրէ միւրաճաաթըմըզ ճայիզ տիր 618:
- ՅԱՍՇԼ ԵԻՐՄԻ ՊԻՐԻՆՃԻ : — Քիլիսէնին թէնպիւլէրի իւղէրինէ 630:
- Պապը հվվիլ : Քիլիսէնին բազար վէ եօրթուլար իւղէրինէ ճէ-
մաաթա թէնպիւհի , Ալլահըն էմրինէ մութապըզ տըր 631:
- Պապը սանի : Հիշ օլմաղսա եըլտա պիր քէրրէ խոստովանանք
օլուպ , Զատիկաւ Հաղորդութիւն արմալը 643:
- Պապը սալիս : Օրուճ Լախօս քէրհիզ թուլթուպ , Լասազ վէ-

- մանտէ արեւիւն էթմէմէք 644.
- ՅԱՍՐԸԼ ԵԻՐՄԻ ԻՔԻՆՃԻ : — Կաթողիկէ քիլիսէնին թարիգաթը
րուհանիյէսի , վէ մուգատտէս ային ու ատէթլէրի 655.
- Պապը Էվվիլ : Թարիգաթը րուհանիյէ Ալլահըն էմրինէ մուվա-
ֆըգ օլուպ , Ալլահա զիյատէսիյէ մազպուլ տուր : Քէզա-
լիք պուշլարըն պիքիր հալի հէմ Ալլահըն էմրինէ մուվա-
ֆըգ , հէմ մազպուլ պիր հալ տըր 658.
- Պապը սանի : Բուհանի թարիգաթլարըն վաղիֆէսի 664.
- Պապը ուլիս : (Սրարողութիւնք եկեղեցւոյ) քիլիսէ ային ու
ատէթի մուգատտէսէլէրի 667.
- ՅԱՍՐԸԼ ԵԻՐՄԻ ԻԻՉԻՆՃԻԻ : — Էպէտի սահիհլիքլէր եանի շէ-
րաաթլար , ճէհէննէմ . քաւարան , վէ ճէննէթ իւղէրինէ . . 674.
- Պապը Էվվիլ : Շէրաաթլար 674.
- Պապը սանի : Ճէհէննէմ 684.
- Պապը սալիս : Քաւարան 688.
- Պապը րապի : Ճէննէթ իւղէրինէ 696.

ՍԷՆՎ

ՍԷՎԱՊ

ՍահիՖե Սարքը

Ա.	11	Շէհրէթինի	Շէօհրէթինի
7	22	Քրիստոսաւան	Քրիստոստան
23	41	Ճէպսի	Հէփսի
44	19	Միւնապալարը	Միւնապալարը
47	41	Փոտիսուլարը	Փոտիսուլարը
54	25	Բիւքեաֆաթ	Միւքեաֆաթ
69	21	Թէվիճճիւհ	Թէվէճճիւհ
69	33	Համաբնութիւնակից	Համաբնութիւնակից
74	13	Լաթերան Յինճի սինօդ *	
108	28	Պէնիմ թաղմինաթըմ	Պէնիմ թալիմաթըմ
137	34	Պիլիք էքէն	Պիլիք էքէն
138	8	Մէպաասընտան	Մէպտասընտան
141	9	Հաթթա	Հաթթա
150	28	Իսկզբանէ	Իսկզբանէ
158	26	Խալիս էլ խիւլասէ	Խալիս էլ խալիսէ
162	18	Թէնէֆֆիւզ	Թէնէֆֆիւս
179	27	Նէշու վէ զուհու	Նէշու վէ զուհուր
185	25	Փաթրիքինէ	Փաթրիքինէ
190	7	Պիրի	Պէրիւ
229	5	Ասլընը	Ասլընը
243	7	Պինտէն գլիատէ	250
255	1	Sacramentum	Sacramentum
259	37	Կարգ քահայութեան	Կարգ քահանայութեան
300	34	Քէզալիք Սըր վասէթասը	Քէզալիք սըրր վասէթասը
318	39	Իթաաթ էթսինսէր	Իթաաթ էթսինէր
319	36	Ամէլլէրինէ	Ամէլլէրինի
322	23	Ս. Աքոստինոս	Ս. Սքոստինոս
328	17	Պիր չալան իլէ պիր	Պիր չալան իլէ պին
329	31	Իթիմալը	Ինթիմալը
344	29	Ինթիպազընը	Ինթիպազընը
354	39	Աաղըտաճադ	Տաղըտաճադ
371	32	Պաչ	Պաչ

(*) Պու մէճլիս 1854 տէ Բօմատա թօփլանըմը զուպ, եաղնըշ-լըզաւ Լաթերանեան պէշինճի տէնմիշ տիր. զիրա Լաթերանեան պէշինճի 1512—1517 թէճէմիւլ զլմուշ տուր : Քէզալիք զիքը զլունան 500 հայրապետէրին մէճլիսէ կէլմէտէն թէլլէրի սօրուլմուշ. մէճլիստէ հազըր պուլունանլարըն սայըսը 200 տէն ազ զլիյատէ իսի :

ՍԼՀՎ

ՍԵՎԱՊ

ՍահիՖէ Սաքբը

377	44	Տիրիսի տիր ոււարընսպ
388	4	Holoausta
394	33	Սիւնեանըն
395	41	Պիզլէրտէ
432	17	Տէյիլ տիր
474	8	Մէփսուխ
476	30	Պազը նիքեան
485	5	Վէ օնլարաշ իֆա
486	41	Պիրի
395	1	Տիրիլտիճէք
509	25	Իչին իճրապընա
510	33	Իստէյի ճիւղլյէսի
512	41	Վար ըսըլար . Ալլահըն, իլմինտէ եօղուտուլար . քէնտի վարլըզլարընտա :
514	23	Ինսանըն րատէթի
515	46	Գարանլըզ չէքէր
520	41	De persecerantia
527	9	Մախսուր
529	2	Թէշէքքիւր
533	3	Զքնութիւն եւ զազստկաւս
533	34	Տախիլիշ
540	38	Սոկինեանլար
543	27	Սատագաթը
543	28	Սատագաթ
547	48	Գուվլէթէ
558	46	Ինսանլար
558	48	Սալիհլյէ գարշը
564	5	Սալիհլյի
565	32	Principucon
566	25	Օքի սահիհըն
571	48	Ինսանլար իլէ
572	4	Իճթիշամըն իլէ տօղմուշ
572	3	Ալլահ աղմիւշշանը թէնպիհ
577	26	Այըդ
582	17	Տուր օլմալարը
589	40	Phrisgiar

Տուարարըն պիրիսի տիր
Holocāusta
Տիւնեանըն
Պիզլէրտէ
Տէյիլ պիր
Մէֆսուխ
Պազը նիքեան
Վէ օնլարա չիֆա
Պէրի
Տիրիլտէճէք
Իչին իճրապընա
Իրատէյի ճիւղլյէսի
Վար ըսըլար Ալլահըն իլ- մինտէ . եօղուտուլար քէնտի վարլըզլարընտա
Ինսանըն րատէթի
Գարանլըզ պասար
De perseverantia
Մախսուս
Թէշէքքիւր
Զքնութիւն եւ զազատկամա
Տախիլի
Սոկինեանլար
Սալիհլյի,
Սալիհլիք
Գուվլէթի
Ինսանլար
Սահիհլյէ գարշը
Սահիհլյի
Principium
Օքի սահիհէն
Ինսանլար իլէ
Իճթիշամըն իլէ տօլմուշ
Ալլահ աղմիւշշանը թէնպիհ
Լայըդը
Տուր օլմամալարը
Phrigiae

ՍահիՖե Սարըր

591	2	Վէ օնախիթա պէն	Վէ օնա խիթապէն
592	12	Խնտան թաովիրինի սըֆա- թընտա չէքերիզ	Թաովիրինի ինտան սըֆա- թընտա չէքերիզ
602	41	Էլի պաշը (յիսնապետ)	Էլի պաշը
604	13	Պէնտէն այրըտը	Պէնտէն այրըտը
614	28	Էթմէյէմ իւքթէտիր	Էթմէյէ միւքթէտիր
637	37	Իքրարըմըզ	Իքրարըմըզ
639	1	Եէնի ահտա	Եէնի ահտա
647	27	Նիզը էթմիշ իսէ	Նէզը էթմիշ իսէ
673	4	Գուսուր	Գուսուր
676	37	Միւքէլլէլ	Միւքէլլէֆ
678	22	Աբրահըն	Աբրահամըն
680	31	Կէչմիշ	Կէչմէզ
693	19	Ս. Բարսեզ	Ս. Բարսեզ
689	31	Թէնպիհ	Թէնպիհ
691	10	Իթիրաֆ օլուպ	Իթիրաֆ էտիպ
702	7	Տույուրուր	Պույուրուր
702	24	Իպաթէմիզի	Իպատէթիմիզի
703	20	Նրա ֆըզըլար	Բաֆըզըլար
712	3	Իլմի նէզարէթ	Իլմի նէզարէթ
712	32	Ամիլէնին	Ամիլինին
718	21	Ձեռնադրութիւնտա Եպ. ձեռնադրել օլաճազ իսէ, վէ իւշ քահանայ ձեռնա- դրել օլաճազ իսէ, սլիր Եպիսկոպոս եէթէր :	Ձեռնադրութիւնտա Եպ. ձեռնադրել օլաճազ իսէ իւշ . վէ քահանայ ձեռ- նադրել օլաճազ իսէ պիր Եպ. եէթէր
721	39	Տալլէսրաֆըզը	Տալլէս րաֆըզը

